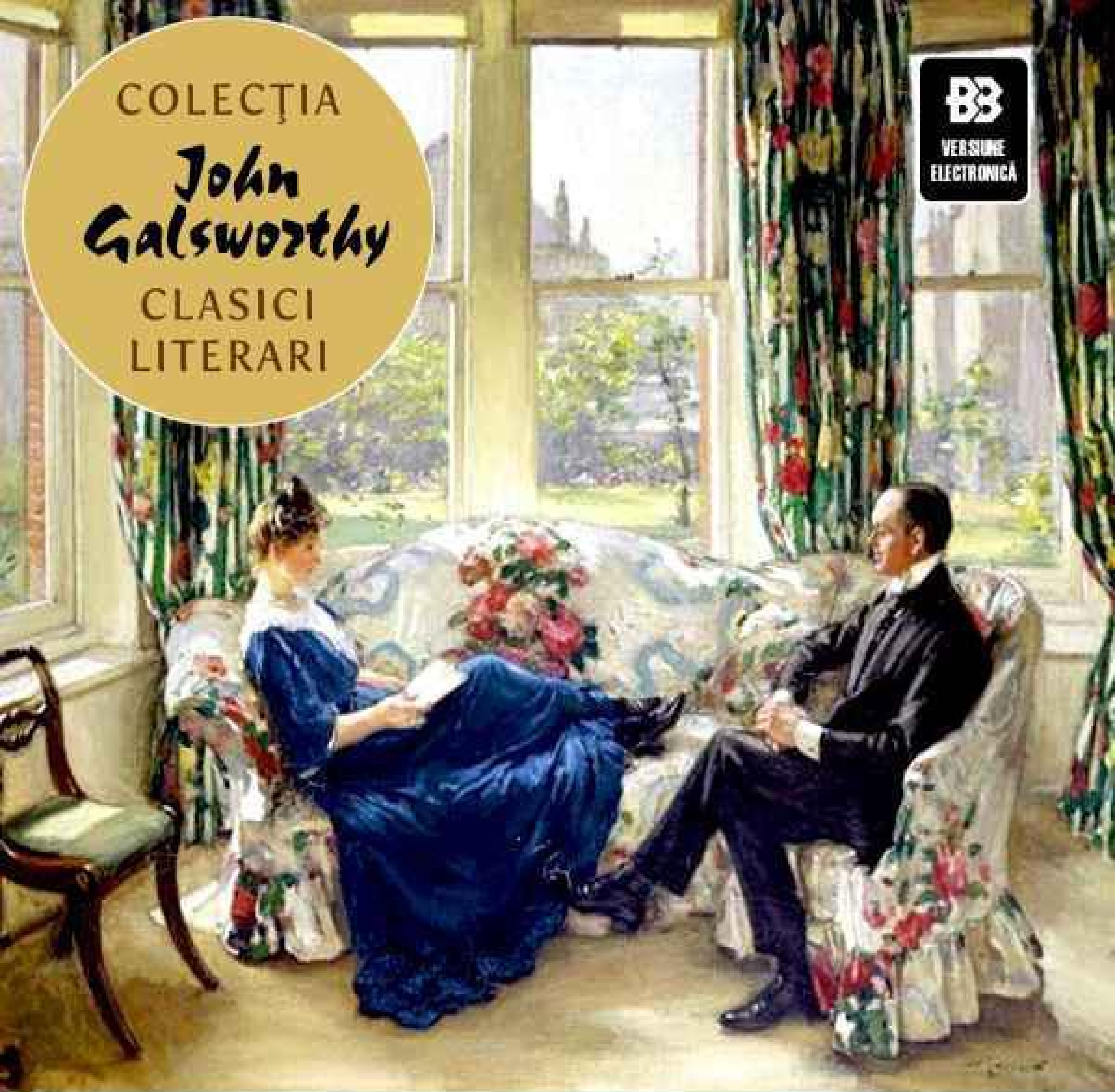

JOHN GALSWORTHY

Forsyte Saga

JOHN GALSWORTHY
FORSYTE SAGA

(THE FORSYTE SAGA, 1906-1921)

PROPRIETARUL

Dedic întreaga FORSYTE SAGA soţiei mele, socotind că, din toată opera mea, aceasta este singura demnă de ea. Fără încurajarea, simpatia şi critica ei, niciodată n-aş fi devenit un scriitor, nici măcar aşa cum sunt.

"...Veţi răspunde
Sclavii sunt ai noştri..."
Neguţătorul din Veneţia

Dedicat lui EDWARD GARNETT

ACASĂ LA BĂTRÂNUL JOLYON

Privilegiaţii care au luat parte la o sărbătoare familială a neamului Forsyte au putut vedea un tablou fermecător şi plin de învăţăminte: o familie din marea burghezie în toată strălucirea ei. Dar dacă vreuna din aceste persoane privilegiate ar fi avut darul analizei psihologice (talent care nu are valoare bănească şi este cu desăvârşire dispreţuit de neamul Forsyte), putea fi martorul unui spectacol, nu numai încântător în sine, dar şi revelator pentru o tainică problemă umană. Cu alte cuvinte, dintr-o adunare a acestei familii - în care nici o ramură nu este atrasă către cealaltă, în care nu există nici trei membri legaţi între ei de un sentiment care ar merita denumirea de simpatie - ar fi văzut desluşit dârzenia misterioasă şi concretă care face din familie o unitate atât de puternică în

societate, o imagine atât de limpede a unei societăţi în miniatură. Ar fi întrezărit anevoioase căi ale progresului social, ar fi înţeles ceva din viaţa patriarhală, din invazia hoardelor barbare, din înălţarea şi decadenţa naţiunilor. Ar fi avut senzaţia celui ce urmăreşte creşterea unui arbore de când a fost sădit şi care - simbol al dârzeniei, izolării şi izbânzii - trăieşte în mijlocul a sute de alte plante care mor, fiind mai puţin fibroase, cu mai puţină sevă şi rezistenţă. Şi într-o bună zi arborele îi apare înfloritor, cu coroana-i verde, cu frunzişul bogat, într-o izbucnire de prosperitate aproape supărătoare, în culmea măreţiei sale.

În ziua de 15 iunie a anului 1886, în jurul orei patru după amiază, observatorul, care ar fi avut norocul să se afle în casa bătrânului Jolyon Forsyte din Stanhope Gate, ar fi putut vedea neamul Forsyte în culmea înfloririi sale.

Se întruniseră pentru a sărbători logodna domnişoarei June Forsyte, nepoata bătrânului Jolyon, cu domnul Philip Bosinney. Toţi membrii familiei erau de faţă, gătiţi cu mănuşi de culoare deschisă, jiletci gălbui, pălării cu pene şi rochii bogate. Chiar şi Mătuşa Ann venise, cu toate că în ultima vreme îşi părăsea rar colţul preferat din salonul verde al fratelui ei Timothy, unde, la adăpostul unui buchet de ierburi din Pampas, uscate şi vopsite, aşezate într-un vas de flori albastru, înconjurată de portretele a trei generaţii din neamul Forsyte, şedea toată ziua citind şi tricotând. Chiar Mătuşa Ann era de faţă, cu spatele ei ţeapăn, cu obrazul bătrân, liniştit şi demn, întruchiparea statorniciei neclintite a simţului de proprietate, ideea de bază a familiei.

Când un Forsyte se logodea, se căsătorea sau se năştea, tot neamul Forsyte era prezent. Când un Forsyte murea - dar până acum nu

murise nici un Forsyte; ei nu mureau, moartea fiind contra principiilor lor - ei luau precauţiuni faţă de ea, precauţiunile instinctive ale unor oameni cu mare vitalitate, care se apără de orice ştirbire a proprietăţii lor.

În ziua aceea, membrii familiei Forsyte, amestecaţi în mulţimea celorlalţi oaspeţi, erau mai gătiţi ca de obicei. Toată înfăţişarea lor voia să arate o mare încredere în sine, provocatoare, precum şi un aer de respectabilitate strălucitoare - parcă toţi ar fi sfidat o primejdie. Aroganţa obişnuită de pe faţa lui Soames Forsyte se răspândise pe feţele întregii familii: toţi erau cu ochii în patru.

Adversitatea subconştientă a atitudinii lor a făcut din reuniunea de la bătrânul Jolyon un "moment psihologic" al istoriei familiei, moment care constituie preludiul dramei lor. Ceva îi nemulţumea pe membrii neamului Forsyte, nu individual, ci în ceea ce privea

familia. Această nemulţumire se manifesta printr-o şi mai mare desăvârşire în îmbrăcăminte, o cordialitate familiară exuberantă, o exagerare a importanţei pe care o dădeau familiei şi aroganţă. Neamul Forsyte simţea plutind în aer primejdia - factor atât de necesar pentru a scoate la iveală calitatea fundamentală a oricărei societăţi, grup sau individ! Presimţirea unei primejdii dădu armelor lor strălucire. Pentru prima dată, ca familie, ei simţeau, instinctiv, că sunt în atingere cu ceva ciudat şi periculos.

Dincolo, lângă pian, stătea un bătrân gras şi înalt, purtând două jiletci pe pieptul său lat. Avea două jiletci şi un ac cu rubine, în loc de una singură şi ac cu diamante, cum purta în ocazii mai obişnuite. Iar obrazul său ras, pătrat, bătrân, cu pielea palidă şi ochii decoloraţi, deasupra cravatei de satin, avea o expresie de înaltă demnitate. Acesta era Swithin Forsyte. Chiar lângă

fereastră - unde putea respira aer proaspăt mai mult decât îi trebuia - stătea James, fratele său geamăn. Bătrânul Jolyon îi numea pe aceşti fraţi "grasul" şi "slabul". James era la fel de înalt ca Swithin cel gras, dar foarte slab, ca şi cum din naştere ar fi fost sortit să facă un echilibru, stabilind o medie. Cu trupul aplecat înainte, ca de obicei, privea spectacolul ce se desfăşura. Ochii săi cenuşii păreau absorbiţi de o nelinişte ascunsă, întreruptă doar de câte o privire iute şi piezişă care cuprindea tot ce se petrecea în jurul lui. Obrajii subţiaţi de două cute paralele, cu buza de sus lungă şi complet rasă, erau încadraţi de favoriţi ca ai lordului Dundreary. În mâini ţinea un vas de porţelan chinezesc, pe care-l învârtea într-o parte şi în alta. Nu departe de el, Soames - unicul său fiu - asculta ceea ce spunea o doamnă îmbrăcată în cafeniu. Era palid, complet ras, cu părul negru cam rărit, cu bărbia înălţată şi sucită într-o parte, cu

nasul în vânt, plin de o îngâmfare conştientă, parcă mirosea în silă un ou pe care ştia că nu-l poate mistui. În spate, vărul lui, George cel înalt, fiul lui Roger, al cincilea Forsyte, cu o privire răutăcioasă pe faţa cărnoasă, pregătea una din glumele sale usturătoare.

Toţi simţeau o apăsare, care era legată de sărbătorirea acestei logodne.

Aşezate în rând, una lângă alta, erau trei doamne - Mătuşile Ann, Hester (cele două fete bătrâne din familia Forsyte) şi Juley (diminutiv de la Julia) care, deşi nu în prima tinereţe, mersese atât de departe cu uitarea de sine, încât se măritase cu Septimius Small, un bărbat cu sănătatea şubredă. Juley îi supravieţuia de mulţi ani. Acum, împreună cu sora ei mai mare şi cu cea mai mică, locuia în Bayswater Road, în casa celui de-al şaselea şi cel mai mic frate al ei, Timothy. Toate aceste doamne ţineau în mână evantaie şi onorau caracterul

solemn al reuniunii printr-o culoare stridentă, vreo pană neobişnuită sau o broşă deosebită.

În mijlocul camerei, sub candelabru, aşa cum se cuvine să stea gazda, era bătrânul Jolyon, capul familiei. Avea optzeci de ani; părul alb mătăsos, fruntea boltită, ochii mici de un cenuşiu-închis şi imensa mustaţă albă care cădea şi se răsfira pe bărbia sa puternică îi dădeau un aer patriarhal. În ciuda obrajilor supţi, a gropilor din tâmple, părea a se bucura de tinereţe fără bătrâneţe. Se ţinea foarte drept, iar ochii pătrunzători şi fermi nu pierduseră nimic din limpezimea strălucirii lor. Astfel, faţă de îndoielile şi grijile oamenilor de rând, el părea a se găsi deasupra. Şi avea dreptul la această superioritate, căci mulţi ani de-a rândul, totul se desfăşurase după vrerea lui. Niciodată nu i-ar fi trecut prin minte bătrânului Jolyon că ar fi necesar să pară şovăitor sau neîncrezător.

Între el şi cei patru fraţi ai săi, James, Swithin, Nicholas şi Roger - cu toţii prezenţi acolo - era şi multă deosebire, dar şi multă asemănare. Fiecare dintre aceşti fraţi se deosebea de celălalt şi totuşi toţi semănau între ei. Dincolo de trăsăturile şi expresia diferită de pe cele cinci fizionomii, se putea observa o anumită fermitate a bărbiei, ascunsă sub deosebirile superficiale, care le dădea un fel de pecete a neamului. Această trăsătură comună era prea veche pentru a fi urmărită, şi de prea multă vreme statornicită pentru a mai putea fi discutată, dar era adevărata mărturie şi chezăşie a bogăţiei lor.

Generaţia tânără - George mare ca un taur, Archibald palid şi viguros, tânărul Nicholas blând şi îndrăzneţ în încăpăţânarea sa, Eustace grav, hotărât şi convenţional - purta aceeaşi pecete, poate mai puţin accentuată, dar totuşi desluşită,

semn de neînlăturat din spiritul familiei.

Pe toate aceste feţe, atât de asemănătoare şi atât de diferite s-a furişat, într-un moment sau altul din această după-amiază, o expresie de neîncredere. Iar obiectul acestui simţământ era, fără îndoială, omul pe care l-au cunoscut azi, pentru care se întruniseră aici.

Ştiau că tânărul Philip Bosinney nu avea avere, dar s-au mai cunoscut cazuri în care fete din familia Forsyte s-au logodit cu asemenea oameni, ba chiar s-au şi căsătorit cu ei. Nu acesta era motivul propriu-zis al îngrijorării lor. Nici ei nu ar fi putut spune de unde pornise această neîncredere, căci izvorul ei era învăluit în negura clevetirilor familiale. Negreşit, cu toţii auziseră povestea că a fost să facă vizita de rigoare la Mătuşile Ann, Juley şi Hester, purtând o pălărie moale, cenuşie... o pălărie moale, cenuşie... nici măcar una nouă... ci veche, plină de praf,

turtită şi fără formă. "Ceva atât de neobişnuit, draga mea, ceva atât de ciudat!" Mătuşa Hester, trecând prin vestibulul mic şi întunecat, cum era cam mioapă, crezuse că e o pisică străină şi murdară, căci Tommy - pisicul ei - avea prieteni atât de ordinari! încercă s-o alunge de pe scaun. Şi mare îi fu mirarea când văzu că nu se mişcă!

Întocmai cum artistul caută întotdeauna detaliul semnificativ care întruchipează caracterul esenţial al unei scene, privelişti sau persoane, membrii familiei Forsyte, artişti fără să ştie, s-au legat, instinctiv, de această pălărie. Acesta era pentru ei detaliul caracteristic, fleacul în care zăcea miezul întregii chestiuni. Fiecare se întreba: "Oare m-aş fi dus eu la o vizită de rigoare cu asemenea pălărie?" şi fiecare îşi răspundea: "Nu!"; iar unii, cu mai multă imaginaţie, ar fi adăugat: "Aşa ceva nici nu mi-ar fi trecut prin minte!"

George, auzind această poveste, zâmbi. Pălăria aceea a fost, fără îndoială, pretext pentru o glumă! El însuşi era meşter în aşa ceva!

- Foarte îndrăzneţ! Straşnic "pirat"!

Şi vorba lui George, "piratul", trecu din gură în gură, devenind, în cele din urmă, porecla favorită pentru Bosinney.

După aceea, mătuşile au dojenit-o pe June pentru pălărie, spunând:

- Noi socotim că tu, drăguţă, n-ar fi trebuit să-i îngădui aşa ceva.

June le răspunse cu aerul ei poruncitor şi viu, ca o mică întruchipare a voinţei ce era:

- Oh! Dar ce importanţă are? Phil nu ştie niciodată cu ce e îmbrăcat!

Nimeni nu s-a aşteptat la un răspuns atât de jignitor. Un bărbat care să nu ştie cu ce e îmbrăcat? Nu, nu se poate!

Dar cine era acest tânăr care şi-a purtat atât de bine de grijă logodindu-se cu June, moştenitoarea recunoscută a

bătrânului Jolyon? O fi el arhitect, însă asta nu-l îndreptăţea să poarte asemenea pălărie. Din întâmplare, nici un membru al familiei Forsyte nu era arhitect, unul dintre ei însă cunoştea doi arhitecţi, care n-ar fi pus niciodată pe cap asemenea pălărie pentru o vizită de rigoare şi în plin "sezon" londonez. Primejdios - ah, primejdios!

June, fireşte, nu vedea nici un soi de primejdie. Ea - cu toate că nu avea încă nouăsprezece ani - îşi crease reputaţia de femeie originală. Doar ea era aceea care îi spusese doamnei Soames - întotdeauna atât de bine îmbrăcată - că penele sunt ceva vulgar. Iar acum, doamna Soames renunţase să mai poarte pene; căci June, draga de ea, era înspăimântător de îndrăzneaţă!

Aceste temeri, îngrijorări şi desăvârşita, sincera lor neîncredere n-au împiedicat neamul Forsyte să se adune, când bătrânul Jolyon i-a poftit. O recepţie la Stanhope Gate era o raritate; de doisprezece ani nu

mai avusese loc nici una, într-adevăr chiar nici una, de când a murit bătrâna doamnă Jolyon.

Niciodată nu se întruniseră în număr atât de mare; de data aceasta însă, în ciuda tuturor deosebirilor dintre ei, s-au unit în mod misterios, şi au pus mâna pe arme împotriva unei primejdii comune. Întocmai ca o cireada în faţa unui câine care le intră în păşune, ei stăteau cap la cap şi umăr la umăr, gata să se năpustească asupra duşmanului şi să-l calce în picioare până îl vor răpune. Veniseră, fără îndoială, şi pentru a-şi da seama ce fel de daruri de nuntă trebuie să dea. Cu toate că problema darurilor se dezbătea cam astfel - "Tu ce dai? Nicholas dă linguri!" - darurile depindeau de mire. Dacă acesta era fin, spilcuit, arătos, trebuia să-i dea lucruri alese: pe care el le şi aştepta din partea lor. În cele din urmă fiecare dădea întocmai ce se cuvenea, potrivind darurile printr-o învoială familială care semăna cu

procedeul stabilirii preţurilor la bursă. Iar detaliile se hotărau în casa de cărămidă roşie, unde locuiau Mătuşile Ann, Juley şi Hester, comoda reşedinţă a lui Timothy, ale cărei ferestre dădeau spre Park.

Întâmplarea cu pălăria era un temei pentru neliniştea familiei Forsyte. Ar fi fost cu neputinţă şi nelalocul ei dacă o familie din marea burghezie, cu atâta grijă pentru aparenţe (caracteristica eternă a acestei clase), nu s-ar fi simţit îngrijorată.

Cel ce provocase această nelinişte stătea de vorbă cu June în partea cealaltă a camerei, lângă uşă. Nici el nu părea să se simtă în largul lui, părul buclat îi era răvăşit, dar în acelaşi timp avea aerul că se distrează de unul singur.

George, vorbind pe şoptite cu frate-său, spuse:

- Parcă ar vrea s-o ia din loc - îndrăzneţul "Pirat"!

Acest "bărbat cu aspect foarte ciudat", după cum îl defini mai târziu doamna Small, era de statură mijlocie, robust, cu faţa palidă, smeadă, o mustaţă de culoarea prafului, pomeţii proeminenţi şi obrajii supţi. Fruntea, teşită spre creştetul capului şi cu două ieşituri puternice deasupra ochilor, semăna cu frunţile leilor din cuşca Grădinii Zoologice. Iar ochii, de culoarea chihlimbarului, aveau o privire pierdută, uluitoare. Vizitiul bătrânului Jolyon, după ce-i dusese la teatru pe June şi Bosinney, spusese majordomului:

"Nu ştiu ce să mai zic de el! Mi se pare, pe legea mea, că e ca un leopard pe jumătate îmblânzit!"

Şi, din când în când apărea câte un Forsyte, începea să-i dea târcoale şi se uita la el cu coada ochiului.

June stătea în faţa lui, înfruntând această curiozitate vană. Era o bucăţică de om "numai păr şi spirit", cum spusese odată cineva,

cu ochi albaştri îndrăzneţi, bărbie fermă şi obraji rumeni; faţa şi corpul păreau prea gingaşe pentru cununa ei de păr roşu-auriu.

O femeie înaltă, cu un trup minunat - pe care cineva din familie a asemuit-o odată cu o zeiţă păgână - stătea privind pe cei doi cu un zâmbet întunecat.

Înmănuşate în *gris-perle*, mâinile ei erau încrucişate una peste alta, iar obrazul grav şi fermecător înclinat într-o parte; ochii tuturor bărbaţilor din apropiere erau aţintiţi asupră-i. Trupul ei mlădios părea legănat de adierea aerului din preajmă. Obrajii, deşi palizi, aveau multă căldură, iar ochii ei mari şi negri aveau o privire suavă. Bărbaţii însă îi priveau buzele care, cu acelaşi zâmbet melancolic, puneau întrebări, dădeau răspunsuri; erau buze sensibile, senzuale şi dulci, care emanau căldură şi mireasmă ca o floare.

Cei doi logodnici nu băgară de seamă că tăcuta zeiţă îi privea

îndelung. Bosinney fu cel care o zări primul şi întrebă cum o cheamă.

June îşi conduse logodnicul la femeia cu trup minunat şi spuse:

- Irene este cea mai bună prietenă a mea; vă rog să fiţi şi voi doi prieteni buni!

La porunca micii făpturi surâseră toţi trei; şi în timp ce surâdea, Soames Forsyte apăru tăcut din spatele femeii cu trup minunat, care îi era soţie, şi spuse:

- Prezintă-mă, te rog, şi pe mine!

Chiar când era în lume, Soames se depărta rareori de Irene, iar dacă cerinţele sociale îi despărţeau, se vedea cum o urmăreşte din ochi, cu o privire stranie, plină de grijă şi dorinţă.

Tatăl său, James, lângă fereastră, continua cercetarea mărcii de pe porţelanul chinezesc.

- Mă mir că Jolyon a permis această logodnă, spuse el Mătuşii Ann. După cum aud, abia peste câţiva ani de zile se vor putea

căsători. Acest tânăr Bosinney (făcu un dactil din acest cuvânt, punând "o" lung în loc de "o" scurt, cum se pronunţă de obicei) nu are nici un fel de avere. Când Winifred s-a măritat cu Dartie, l-am silit să pună totul pe numele soţiei; şi bine am făcut, căci altfel n-ar mai avea nimic acum!

Mătuşa Ann, aşezată în fotoliul de catifea, ridică privirea. Zulufi argintii îi înconjurau fruntea; zulufi care, neschimbaţi de zeci de ani, stinseseră în familie orice noţiune de timp. Nu răspunse, căci vorbea rar, cruţându-şi glasul bătrân; dar pentru James, care nu era cu conştiinţa împăcată, privirea ei fu cât un răspuns.

- Da, zise el, dar n-am fost eu de vină că Irene era săracă. Soames era atât de grăbit; chiar slăbise de atâta curte câtă i-a făcut.

Puse mânios porţelanul pe pian şi-şi plimbă privirea peste grupul de lângă uşă.

- După părerea mea, spuse el, în mod cu totul neaşteptat, e foarte bine aşa cum este.

Mătuşa Ann nu ceru nici o explicaţie la această ciudată declaraţie. Ea ştia la ce se gândeşte el. Irene, neavând bani, n-o să fie atât de smintită să-şi facă de cap; căci se zice - se zice - că a cerut dormitor separat; dar, fireşte, Soames nu a...

James îi întrerupse visarea, întrebând:

- Dar unde e Timothy? N-a venit şi el cu voi?

Un zâmbet cald îşi croi drum printre buzele lipite ale Mătuşii Ann.

- Nu, a socotit că nu e prudent să vină, cu epidemia asta de difterie din oraş, el care e atât de predispus la contaminare.

James îi răspunse:

- Aşa e! Mare grijă mai are de persoana lui! Eu nu-mi pot permite să mă îngrijesc ca el.

Nu e uşor de spus dacă în această remarcă predomina admiraţia, invidia sau dispreţul.

Într-adevăr, Timothy apărea rar. Cel mai mic copil din familie, de meserie editor, prevăzuse acum câţiva ani - când afacerile mergeau în plin - o stagnare care, dacă nu se produsese încă, după părerea tuturor nu va întârzia, în cele din urmă, să vină. Aşa că Timothy îşi vânduse partea socială dintr-o întreprindere care edita mai ales cărţi religioase, iar suma realizată, destul de mare, o investise în rente de stat cu trei la sută. Prin acest fapt luase o poziţie izolată în familie, căci nici un alt Forsyte nu se mulţumea cu o dobândă mai mică de patru la sută. Iar această izolare i-a subminat încet, dar sigur, sufletul, căci era din fire mai prevăzător decât ceilalţi. Devenise aproape un simbol - un fel de întruchipare a securităţii averii, care constituie temelia universului pentru neamul Forsyte. Timothy nu

săvârşise niciodată imprudenţa de a se căsători sau de a-şi încurca viaţa cu copii. James, pocnind uşor cu unghia în porţelanul chinezesc, continuă:

- Ăsta nu-i veritabil porţelan vechi de Worcester. Pare-mi-se că Jolyon ţi-a spus câte ceva despre acest tânăr. Din tot ce am aflat, pricep că n-are nici slujbă, nici avere, nici legături sau înrudiri de seamă. Dar, de altfel, eu nu ştiu nimic... mie nu-mi spune nimeni nimic.

Mătuşa Ann dădu din cap. Un fior îi cutremură obrazul bătrân, cu bărbia pătrată şi nasul acvilin. Îşi strânse palmele, încleştându-şi degetele uscate, ca de păianjen; pe această cale îşi încorda parcă voinţa.

Fiind cea mai bătrână din familia Forsyte, avea o situaţie deosebită faţă de ei. Toţi laolaltă şi fiecare în parte - ca toţi semenii lor - erau oportunişti şi egoişti, dar îşi pierdeau piuitul în faţa obrazului ei

neînduplecat. Iar când situaţia era prea gravă, nu le rămânea altceva decât să se ferească din calea ei.

James îşi încrucişă picioarele lungi şi subţiri, continuând:

- Jolyon merge pe calea lui. El nu are copii... şi se opri, aducându-şi aminte că fiul bătrânului Jolyon era încă în viaţă. Tatăl lui June, tânărul Jolyon, şi-a irosit viaţa şi pe sine, părăsindu-şi soţia şi copilul pentru a fugi cu guvernanta aceea străină. Şi apoi, la urma urmei, continuă el în grabă, dacă îi place să facă aşa ceva, bănuiesc că poate să şi-o permită. Oare ce zestre îi dă? Eu cred că-i va da o mie pe an, doar n-are pe nimeni cui să-i lase moştenire banii lui.

Întinse mâna pentru a o strânge pe aceea a unui bărbat vioi, cu obrazul ras, câteva fire de păr în cap, nasul lung, coroiat, buzele cărnoase şi ochii cenuşii, reci, sub nişte sprâncene dreptunghiulare.

- Ei, Nick, ce mai faci? mormăi James Forsyte, iute ca o pasăre.

Avea privirea unui elev de şcoală din cale-afară de cuminte (Nick adunase o avere mare pe cale absolut cinstită, prin societăţile al căror director era); îşi lăsă în palma rece a lui James degetele lui şi mai reci, retrăgându-le apoi în grabă.

- Nu mi-e bine, spuse el bosumflat, mi-a fost rău toată săptămâna. Nu dorm noaptea. Doctorul nu ştie care e pricina. E băiat de treabă, căci altfel nu l-aş consulta, dar nu pot scoate de la el decât note de plată.

- Doctori! spuse James tăindu-i aspru vorba. Eu am consultat toţi doctorii din Londra pentru unul sau altul dintre ai mei. Dar nici un folos! îţi spun numai baliverne. Iată-l pe Swithin! I-au făcut ceva? Uite-l aici, mai gras ca oricând. E enorm! Şi nu-l pot face să slăbească. Priveşte-l!

Swithin Forsyte, înalt, lat, aproape pătrat, cu două jiletci de culoare deschisă, ca un porumbel umflat în pene, venea ţanţoş spre ei.

- Ce mai faceţi? le zise pe tonul său afectat, accentuând lung litera "f". Ce mai faceţi?

Fiecare din cei trei fraţi luă un aer grav, uitându-se la ceilalţi doi, ştiind din experienţă că fiecare la rândul său va încerca să micşoreze importanţa necazurilor personale.

- Tocmai vorbeam că n-ai slăbit deloc, zise James.

Swithin holbă la ei ochii săi decoloraţi, străduindu-se să-i audă.

- Să slăbesc? Mă simt foarte bine! spuse el aplecându-se uşor înainte. Doar n-oi fi vrând să fiu scoabă ca voi!

Dar de teamă să nu piardă ceva din măreţia pieptului său, dădu capul pe spate, se îndreptă şi stătu aşa, nemişcat, căci, mai mult ca orice, preţuia o înfăţişare distinsă.

Mătuşa Ann trecea cu privirea de la unul la altul. Căutătura ei era îngăduitoare şi totodată severă. Cei trei fraţi se uitară şi ei la Ann. Se cam şubrezise. Minunată femeie! Are optzeci şi şase de ani, mai

poate trăi încă vreo zece, cu toate că niciodată n-a fost robustă. Swithin şi James, gemenii, aveau abia şaptezeci şi cinci. Nicholas - un adevărat copilaş - avea cam şaptezeci. Cu toţii erau viguroşi, deci perspectivele erau îmbucurătoare. Dintre toate aspectele proprietăţii, sănătatea îi preocupa cel mai mult.

- Eu mă simt foarte bine, spuse James, dar cu nervii stau cam prost. Cel mai mic fleac mă supără de moarte. Va trebui să mă duc la Bath.

- Bath! spuse Nicholas. Eu am încercat la Harrogate. Dar nu mi-a făcut bine. Ceea ce doresc eu acum e aerul de mare. Nimic nu e ca Yarmouth. Când mă duc acolo, cel puţin dorm...

- Mie îmi merge prost cu ficatul, îl întrerupse încetişor Swithin. Puse mâna pe partea dreaptă, zicând: am dureri grozave aici.

- Lipsă de mişcare, mormăi James cu ochii la porţelanul chinezesc.

Apoi adăugă în grabă: şi pe mine mă doare tot acolo.

Swithin roşi, obrazul său bătrân căpătă deodată aerul unui curcan bosumflat.

- Mişcare! Eu fac destulă, nu iau niciodată liftul la club.

- N-am ştiut! se repezi James. Eu nu ştiu despre nimeni nimic. Mie nu-mi spune nimeni nimic.

Swithin holbă ochii la el şi întrebă:

- Ce faci tu contra durerilor acelora? James se lumină.

- Iau un amestec de...

- Ce mai faci, unchiule?

Şi iat-o pe June în faţa lui, cu mâna întinsă şi obrazul ridicat până la înălţimea capului său.

Lumina din obrazul lui James se stinse.

- Ce mai faci *tu!* îi zise el îngândurat. Adică mâine pleci la Wales, la mătuşile logodnicului tău? O să ai parte de ploaie acolo! Pocni din nou cu degetul în cupa de porţelan. Asta nu-i Worcester vechi

autentic. Nu, dar serviciul pe care i l-am dăruit mamei tale când s-a măritat era veritabil.

June dădu mâna, rând pe rând, cu cei trei unchi ai săi, apoi se întoarse spre Mătuşa Ann. În ochii bătrânei doamne apăru o dulce licărire; ea sărută obrazul fetei cu o caldă cutremurare, zicând:

- Aşa, scumpa mea, pleci pentru o lună întreagă!

Fata trecu mai departe, iar Mătuşa Ann nu-şi luă ochii de pe trupul ei mic şi zvelt. Ochii bătrânei doamne, rotunzi şi cenuşii ca oţelul, peste care începea să se aştearnă, încetul cu încetul, o pieliţă subţire ca la păsări, o urmăriră îngânduraţi prin mulţimea gălăgioasă. Lumea începea să-şi ia rămas bun. Iar vârfurile degetelor ei subţiri şi încleştate se strânseră din nou, parcă încercând iarăşi un efort de voinţă împotriva acelei ultime şi inevitabile despărţiri.

"Da", se gândea ea, "toţi au fost foarte drăguţi. O mulţime de lume a

venit să-i ureze noroc. Trebuie să fie foarte fericită."

La uşă se înghesuiau numai oameni bine îmbrăcaţi. Din familii de avocaţi, medici, oameni de Bursă şi din toate nenumăratele ocupaţii ale marii burghezii abia douăzeci la sută dintre ei erau din neamul Forsyte; dar pentru Mătuşa Ann toţi păreau a fi Forsyte şi, desigur, nu era mare deosebire între ei şi ceilalţi. Ea nu vedea decât propria ei carne şi propriul ei sânge. Această familie era lumea ei, ea nu cunoştea alta, şi poate că pentru ea nici n-a existat alta. Toate măruntele lor secrete, boli, logodne, căsătorii, felul în care răzbăteau ei în viaţă, câţi bani câştigau - toate acestea constituiau proprietatea ei, bucuria ei, viaţa ei. Iar dincolo de acestea, nu mai era decât o ceaţă groasă, care învăluia în umbră evenimente şi oameni fără însemnătate pentru ea. De acestea toate va fi silită să se despartă când îi va suna ceasul morţii, de lucrurile

acestea care îi dăduseră atâta importanţă, atâta preţuire tainică de sine, fără de care nici un om nu şi-ar putea duce zilele; de lucrurile acestea ea era legată cu o sete care creştea pe zi ce trecea. Şi chiar dacă viaţa îi scăpase printre degete, aceste comori le va păstra până în ultima clipă.

Se gândi la tatăl lui June, tânărul Forsyte, care fugise cu fata aceea străină. Vai, ce tristă lovitură a fost pentru tatăl lui şi pentru ei toţi! Un tânăr care promitea atâta! Tristă lovitură, cu toate că n-a fost scandal public; din fericire, soţia lui Jo n-a cerut divorţul! E mult de atunci! Acum şase ani, când mama lui June muri, Jo s-a căsătorit cu femeia aceea şi acum aveau doi copii - după cum auzise. Totuşi el şi-a pierdut dreptul de a fi aici, şi astfel i-a răpit bucuria de a vedea familia în desăvârşirea ei, i-a luat îndreptăţita ei plăcere de a-l vedea, de a-l săruta, pe el, tânărul care promitea atâta şi de care fusese aşa

de mândră. Gândul acesta îi rodea inima bătrână şi dârză, cu amărăciunea unei lovituri de mult consumate. Ochii i de umeziră. Cu o batistă de cel mai fin linon, îşi şterse pe furiş lacrimile.

- Ei, Mătuşă Ann! se auzi o voce din spate.

Era Soames Forsyte; cu umerii căzuţi, cu faţa complet rasă, obrajii căzuţi, pântecele căzut, părea rotund şi cu ceva dubios în făptura lui. Privi în jos, pieziş, spre Mătuşa Ann, de parcă încerca să vadă prin propriul său nas, şi o întrebă:

- Şi ce crezi *dumneata* despre logodnă?

Ochii Mătuşii Ann se opriră cu mândrie asupra lui. Acum, de când tânărul Jolyon a părăsit cuibul părintesc, el era cel mai mare dintre nepoţi, favoritul ei, căci regăsea în el paznicul de nădejde al sufletului familiei, pe care foarte curând poate, îl va părăsi.

- Foarte bună logodnă pentru tânărul acesta, spuse ea. De altfel e

destul de chipeş, dar eu mă îndoiesc că e bărbatul potrivit pentru scumpa noastră June.

Soames atinse marginea unui candelabru poleit cu aur şi zise:

- O să-l îmblânzească ea. Îşi umezi pe furiş degetele şi începu să frece bulbii colţuroşi ai candelabrului. Asta e adevărată poleială de pe vremuri. Azi nu mai găseşti aşa ceva. Ar avea preţ bun la o licitaţie de la Jobson. Vorbea cu elan, parcă simţise că o înviorează pe bătrâna mătuşă. Rareori era atât de comunicativ. Mi-ar plăcea să fie al meu, căci poleiala veche are întotdeauna preţ bun.

- Eşti atât de priceput în lucrurile acestea! zise Mătuşa Ann. Şi ce mai face Irene?

Zâmbetul lui Soames pieri.

- Destul de bine, răspunse el. Se plânge de insomnie, dar doarme mult mai bine decât mine; şi se uită la soţia sa, care vorbea cu Bosinney, lângă uşă.

Mătuşa Ann oftă şi spuse:

- Poate că ar fi mai bine să nu fie atât de mult împreună cu June. Are un caracter atât de hotărât, scumpa mea June!

Soames roşi; valul de roşeaţă trecu iute peste obrajii lui căzuţi şi se aşeză apoi între orbite, unde se opri, pecete a unor gânduri tulburătoare.

- Nu ştiu ce a găsit la acest mic pierde-vară! izbucni el, dar observând că nu mai sunt singuri, se întoarse şi începu să examineze din nou candelabrul.

- Aud că Jolyon şi-a mai cumpărat o casă, răsună vocea tatălui său, care era chiar lângă el. Trebuie să aibă o groază de bani - trebuie să aibă atâţia bani, de nu mai ştie ce să facă cu ei! Pare-se că e în Montpellier Square, chiar lângă Soames. Mie nu mi-au spus nimic - Irene nu-mi spune niciodată nimic!

- Poziţie centrală, nici două minute de la mine, se auzi vocea lui Swithin. Iar eu - cu trăsura - fac opt minute de acasă până la club.

Aşezarea caselor avea o importanţă vitală pentru familia Forsyte. Nici nu e de mirare, căci întregul sens al reuşitei lor era întruchipat în asta.

Tatăl lor, de obârşie ţărănească, plecase din Dorsetshire pe la începutul acestui veac.

Prietenii lui îi spuneau "Superior Dorset Forsyte"; fusese de meserie zidar, dar până la urmă se ridicase la rangul de antreprenor. Către sfârşitul vieţii s-a mutat la Londra, unde a zidit case până a murit. A fost înmormântat la Highgate. Celor zece copii ai săi le-a lăsat o moştenire de peste treizeci de mii de lire sterline. Dacă vreodată bătrânul Jolyon vorbea despre el, spunea că fusese: "Un bărbat dur, puternic şi nu prea distins". Adevărul este că a doua generaţie Forsyte simţea că nu se prea poate lăuda cu el. Singura însuşire aristocratică pe care o putură descoperi în firea lui era obiceiul de a bea vin de Madera.

Mătuşa Hester, o "autoritate" în materie de istorie a familiei, îl descria în felul următor:

- Eu nu-mi aduc aminte să-l fi văzut muncind; cel puţin în vremea *mea.* Era-a-a... proprietar de case, draga mea! Părul îl avea cam ca al unchiului Swithin, era bine clădit, cu umeri laţi. Înalt? Nu-u-u-u prea înalt; (în realitate avusese o înălţime de cinci picioare şi jumătate şi faţa pătrată); un bărbat cu culori vii în obraz. Îi plăcea să bea vin de Madera; dar mai întrebaţi-o şi pe Mătuşa Ann. Ce fusese tatăl *său?* Hm-m-m-m... se ocupa cu pământul, acolo jos în Dorsetshire, lângă mare.

James s-a dus o dată să vadă cu ochii lui locul de unde se trăgeau. Află acolo două ferme vechi, un făgaş săpat în pământul cărămiziu de roţile carelor care mergeau la vale spre o moară de lângă malul mării, o mică biserică cenuşie, cu zidul dinafară proptit, şi o capelă şi mai mică şi mai cenuşie. Apa care

mâna moara cobora spumegând într-o duzină de pârâiaşe, iar în jurul locului unde se revărsa în mare, păşteau nişte porci. Priveliştea era învăluită în ceaţă. Aici au trăit primii Forsyte, mulţumindu-se să coboare duminică de duminică această râpă, cu picioarele înglodate în tină, cu privirea îndreptată spre mare, vreme de sute de ani.

Nu se ştie dacă nu cumva James a tras nădejde la vreo moştenire de prin partea locului sau la cine ştie ce rang de boierie; aşa că se întoarse în oraş cam plouat, străduindu-se din răsputeri să scoată maximum de folos dintr-o afacere nereuşită.

- N-am aflat mare lucru, zise, un mic cuib de ţară, vechi ca munţii.

Singura mândrie şi mângâiere era vechimea acelor aşezări. Bătrânul Jolyon, în care se trezea din când în când o cinste aprigă, vorbea despre strămoşii săi astfel:

- Mici proprietari... Repeta cuvintele "mici proprietari"... cred că de condiţie foarte modestă. Aceasta îi aducea parcă oarecare uşurare.

Dar neamul Forsyte s-a străduit cum a putut mai bine şi acum toţi au ajuns ceea ce se cheamă "oameni bine situaţi". Aveau acţiuni în fel de fel de afaceri, dar nu în rente de stat - cu excepţia lui Timothy - căci nu cunoşteau groază mai mare în viaţă decât aceea de a căpăta numai trei la sută dobândă pentru banii lor. Erau şi colecţionari de tablouri, sprijineau şi unele instituţii de binefacere, mai ales pe cele care puteau fi de folos servitorilor când se îmbolnăveau. De la tatăl lor, zidarul, moşteniseră o deosebită pricepere la cărămizi şi mortar. Se prea poate că la început fuseseră membri ai unei secte oarecare, dar acum - urmând desfăşurarea firească a lucrurilor - erau membri ai Bisericii Anglicane şi ţineau mult ca soţiile şi copiii lor să frecventeze

regulat cele mai distinse biserici din Capitală. Ar fi fost deopotrivă supăraţi şi surprinşi dacă cineva ar fi pus la îndoială credinţa lor creştină. Unii dintre ei îşi plăteau chiar locuri în strană, arătându-şi astfel, în cea mai concretă formă, simpatia lor faţă de învăţăturile lui Christos.

Casele lor, aşezate la intervale anumite de jur-împrejurul parcului, păreau santinele veghind ca nu cumva această nobilă inimă a Londrei, înlănţuită de dorinţele lor, să le scape din mână, înjosindu-i în propriii lor ochi.

Bătrânul Jolyon locuia în Stanhope Place; James în Park Lane, Swithin în măreţia singuratică a saloanelor portocalii şi albastre din Hyde Park Mansions - nici el nu se căsătorise niciodată! - Soames în cuibul lor de la Knightsbridge, Roger în Prince's Gardens (Roger a fost acel remarcabil Forsyte care a hotărât şi izbutit să dea celor patru fii ai săi

profesiuni noi. El spunea de obicei: "Investiţi-vă banii în case - nimic nu e mai rentabil! Eu niciodată n-am procedat altfel").

Apoi familia Hayman - doamna Hayman era singura căsătorită dintre surorile Forsyte - locuia sus, pe Campden Hill, într-o casă care semăna cu o girafă; era atât de înaltă, încât cine o privea îşi scrântea gâtul; Nicholas locuia în Ladbroke Grove, o casă încăpătoare, cumpărată de chilipir; şi cel din urmă - dar nu cel mai neînsemnat - Timothy, în Bayswater Road, unde, sub ocrotirea lui, locuiau Ann, Juley şi Hester.

James medita toată după-amiaza şi, în cele din urmă, întrebă pe gazda şi fratele său cât a dat pe casa din Montpellier Square. El însuşi pusese ochii de vreo doi ani de zile pe o casă de acolo, dar îi cereau un preţ prea mare.

Bătrânul Jolyon îi povesti cu de-amănuntul toată afacerea.

- Contract de închiriere în curs pe încă douăzeci de ani? repetă James. Asta e chiar casa pentru care mă tocmeam şi eu... Ai dat prea mult pe ea!

Bătrânul Jolyon se încruntă.

- Nu că aş tânji după ea, spuse James repede; la un asemenea preţ afacerea nu mă interesa. Soames cunoaşte bine casa - şi îţi va spune şi el că e prea scumpă - face să-i ceri părerea.

- N-am nevoie. Nu dau nici doi bani pe părerea lui, răspunse bătrânul Jolyon.

- Bine, mormăi James, tu mergi întotdeauna pe calea ta, dar să ştii că părerea lui e demnă de încredere! La revedere! Noi mergem cu trăsura lui Hurlingham. Aud că June pleacă în Wales. Mâine ai să fii singur. Ce-ai să te faci toată ziua? Ar fi bine să vii la cină la noi!

Bătrânul Jolyon refuză. Îi conduse până la uşa de la intrare, îi privi cum se urcă în trăsură şi le făcu

semn cu mâna, căci uitase de îndată necazul. Doamna James şedea în fundul trăsurii, înaltă şi maiestuoasă, cu păr castaniu-deschis; la stânga ei Irene, iar în faţa lor, cu spatele la vizitiu, cei doi soţi, tatăl şi fiul, aplecaţi înainte, ca şi cum ar fi aşteptat ceva. Bătrânul Jolyon îi urmări din ochi cum se depărtau în razele soarelui ce apunea, cum se săltau încoace şi încolo pe pernele lor cu arcuri, tăcuţi, legănându-se împreună cu trăsura.

Pe drum, soţia lui James întrerupse tăcerea:

- Aţi mai văzut vreodată aşa o adunătură de neisprăviţi?

Soames o privi pe sub pleoape încuviinţând din cap şi o văzu pe Irene aruncându-i pe furiş una din acele priviri de nepătruns. Nu încape îndoială că fiecare ramură a familiei Forsyte făcu aceeaşi remarcă în drum spre casă de la "recepţia" bătrânului Jolyon.

Al patrulea şi al cincilea frate, Nicholas şi Roger, fură printre ultimii musafiri care plecară. Mergeau împreună de-a lungul Hyde Park-ului, către staţia trenului subteran de la Praed Street. Ca de altfel toţi membrii familiei Forsyte de la o anumită vârstă, aveau trăsurile lor şi nu luau birje decât atunci când nu aveau încotro.

Era o zi frumoasă, copacii din parc apăreau în toată splendoarea frunzişului lor de la început de vară; cei doi fraţi nu prea luau seama la natura din jurul lor, deşi contribuia la vioiciunea plimbării şi convorbirii lor.

- Da, frumoasă femeie, nevasta aceea a lui Soames! Aud că nu prea se împacă bine, spuse Roger.

Fratele acesta avea fruntea înaltă şi obrajii cei mai rumeni din neamul Forsyte; cu ochii lui cenuşii, deschişi, măsura faţada fiecărei case pe lângă care trecea şi din când în când ridica umbrela

pentru a măsura "orbita" - cum zicea el - diferitelor înălţimi.

- N-a avut bani, răspunse Nicholas.

El luase zestre mare şi deoarece în epoca aceea de aur, când se căsătorise, nu exista încă "Legea privitoare la bunurile femeii măritate", putuse folosi cu mare câştig banii de zestre.

- Ce a fost tatăl ei?

- După câte am auzit îl chema Heron şi era profesor.

Roger clătină din cap zicând:

- Asta nu-i meserie bănoasă.

- Pare-se că tatăl mamei ei făcea afaceri cu ciment.

Faţa lui Roger se lumină.

- Dar a dat faliment, adăugă Nicholas.

- Ah! exclamă Roger. Soames o să aibă de furcă cu ea! Ţine minte vorbele mele, o să aibă de furcă... Femeia asta are o privire atât de ciudată!

Nicholas îşi linse buzele.

- Da, frumoasă femeie! şi făcu semn cu mâna unui măturător de stradă să se dea la o parte.

- Cum a pus mâna pe ea? întrebă Roger. Trebuie să-l coste o groază de bani toaletele ei!

- Ann spune că era îndrăgostit nebun de ea. L-a refuzat de cinci ori. James e supărat din pricina asta, se vede cât de colo.

- Ah! reluă vorba Roger; îmi pare rău că James a avut necazuri cu Dartie. Datorită mersului pe jos faţa lui deveni şi mai rumenă, părea şi mai sănătoasă, iar umbrela era ridicată mai des ca oricând la nivelul ochilor. Şi faţa lui Nicholas se mai învioră.

- E prea palidă, după gustul meu. Dar are un trup minunat.

Roger nu răspunse.

- Eu o găsesc distinsă, spuse el în cele din urmă... Aceasta era cea mai înaltă laudă din vocabularul neamului Forsyte. Tânărul acela, Bosinney, n-o să facă mare ispravă. La familia Burkitt am aflat că este

unul din acei tipi cu pretenţii de artist, care şi-au pus în gând să îmbunătăţească arhitectura englezească. De aici nu ies bani! Mi-ar plăcea să ştiu ce-ar spune Timothy despre asta!

Intrară în staţia trenului subteran.

- Cu ce clasă mergi? Eu iau a doua.

- A doua nu-i de mine. Nu ştii niciodată ce ţi se întâmplă, spuse Nicholas.

Îşi scoase un bilet de clasa întâi până la Notting Hill Gate; Roger unul de a doua până la South Kensington. Peste un minut trenul sosi, cei doi fraţi se despărţiră şi intrară în compartimentele respective. Fiecare dintre ei era supărat pe celălalt că nu şi-a schimbat obiceiul pentru ca să mai fi rămas câtva timp împreună. Roger îşi zise în gând:

"Nick a fost totdeauna un ştrengar încăpăţânat!"

Iar Nicholas îşi spuse:

"Totdeauna a fost Roger un băiat arţăgos!"

Cei din neamul Forsyte nu erau prea sentimentali. Dar în acest mare oraş al Londrei, pe care l-au cucerit şi cu care s-au contopit, când aveau ei vreme să fie sentimentali?

BĂTRÂNUL JOLYON SE DUCE LA OPERĂ

A doua zi, la ora cinci după amiază, bătrânul Jolyon şedea singur, cu o ţigară în gură şi cu o ceaşcă de ceai pe masa de lângă el. Era obosit şi aţipi înainte de a-şi termina ţigara. O muscă i se aşeză pe păr, răsuflarea-i suna greu în liniştea adormită, iar buza superioară - sub mustaţa-i albă - se ridica în sus şi se lăsa în jos. Ţigara lunecă dintre degetele mâinilor sale vânoase şi zbârcite, căzu în căminul gol şi continuă să ardă.

Mica lui odaie de lucru era întunecoasă - geamurile ferestrelor erau colorate, însă opace - şi încărcată cu o mobilă verde-închis. Despre acest mobilier bătrânul Jolyon spunea de obicei: "Nu m-aş mira dacă într-o bună zi s-ar oferi un preţ bun pe el!"

Îi făcea plăcere să-şi închipuie că, după ce va muri, lucrurile lui vor

valora mai mult decât preţul cu care le cumpărase.

În această atmosferă de bogăţie, predomina culoarea cafeniu-închis, caracteristică tuturor camerelor de locuit din casele familiei Forsyte. Efectul rembrandtian pe care-l făcea capul mare, cu păr alb, al lui Jolyon, rezemat de fotoliul cu spetează, era tulburat de mustaţa ce dădea feţei lui un oarecare aspect militar. Un orologiu vechi - îl avea dinainte de a se căsători, de mai bine de patruzeci de ani - ticăia neîncetat, semnalând cu gelozie secundele care treceau pentru totdeauna din viaţa bătrânului său stăpân.

El nu se ocupase niciodată de această cameră, abia de intra în ea din an în paşte, doar atunci când venea să-şi ia ţigări din dulapul japonez din colţ, iar acum camera se răzbuna.

Tâmplele lui se curbau ca şindrila de pe acoperiş, în adânciturile de sub ele, umerii obrajilor şi bărbia i

se ascuţiseră mai mult în somn, şi parcă toată înfăţişarea lui mărturisea că e un om bătrân.

Se deşteptă. June plecase! James îi spusese că se va simţi singur. James fusese întotdeauna sărac cu duhul. Îşi aminti cu satisfacţie că a cumpărat casa aceea de sub nasul lui James. Aşa-i trebuie! Să se înveţe minte! Aşa-i dacă ţine prea mult la preţ; singurul lucru la care se gândea erau banii! Dar oare, totuşi, n-o fi dat prea mult pe ea? îi mai trebuia o sumă frumoasă pentru... Era convins că avea nevoie de toţi banii lui pentru a rândui chestiunea aceasta a lui June. N-ar fi trebuit să îngăduie niciodată logodna. L-a întâlnit pe acest Bosinney în casa lui Baynes - "Baynes şi Bildeboy, Arhitecţi". Pare-se că Baynes, pe care-l cunoştea - leit o babă sfrijită - era unchiul prin alianţă al lui Bosinney, căci soţia lui era sora tatălui acestuia. De atunci June se ţinuse tot timpul după el, şi când ea îşi

punea ceva în gând nu mai era chip s-o opreşti. De altfel întotdeauna avea de-a face cu neajutoraţi de un soi sau altul. Băiatul acesta n-avea franc dar, zor-nevoie, a trebuit să se logodească cu el; un zănatic, care habar n-are cum se câştigă banii şi care nu va scăpa niciodată de greutăţi.

Într-o zi June venise la el, cu îndrăzneala de totdeauna, şi-i spusese ce are de gând, adăugând drept mângâiere:

- E un băiat minunat, de multe ori s-a hrănit o saptămână întreagă numai cu cacao!

- Şi doreşti să te hrănească şi pe tine tot cu cacao?

- A, nu; acum a început să dea din mâini şi se va descurca.

Bătrânul Jolyon îşi scosese ţigara de sub mustăţile albe, pătate cu cafea pe la vârfuri, şi o măsurase pe June, pe această bucăţică de om care pusese atâta stăpânire pe inima lui. El ştia mai multe despre "a da din mâini" şi "a se descurca" decât

nepoţica lui. Dar ea, sprijinindu-şi mâinile pe genunchii lui, îşi freca bărbia de el, torcând ca o pisică. Iar Jolyon, scuturându-şi scrumul de ţigară, strigase nervos şi deznădăjduit:

- Toţi sunteţi la fel: nu vă potoliţi până nu obţineţi ceea ce vreţi. Dacă ţii cu orice preţ să fii nefericită, vei fi! *Eu* îmi spăl mâinile.

Astfel, el nu mai avea nici o răspundere; pusese însă condiţia să nu se căsătorească până când Bosinney nu va câştiga cel puţin patru sute de lire pe an.

- *Eu* n-am să vă pot da prea mult, spusese el; era o formulă cu care June era obişnuită. Poate că acest "Nu ştiu cum îi zice" va putea câştiga cele necesare pentru cacao.

De când începuse această poveste, abia o mai vedea pe June. Urâtă treabă! N-avea de gând să-i dea o grămadă de bani, pentru ca acest om - pe care nu-l cunoştea deloc - să trăiască trândăvind. Mai văzuse el aşa ceva şi niciodată nu ieşise

bine. Ceea ce era însă cel mai grav era că nu avea nici o nădejde să-i schimbe hotărârea; era încăpăţânată ca un catâr! Aşa a fost de când era copil. Cum se va sfârşi această poveste, nu ştia nici el. Vor trebui să se întindă cât le va ajunge plapuma. El n-o să cedeze până nu-l va vedea pe tânărul Bosinney cu un venit propriu. Că June o să aibă parte de necazuri cu acest tip, era limpede ca lumina zilei, pentru că el habar n-avea de bani: întocmai ca un viţel. Şi graba asta de a pleca în Wales pentru a vizita mătuşile tânărului, nişte bătrâne scorpii, desigur!

Nemişcat, bătrânul Jolyon se uita fix la perete; de n-ar fi fost cu ochii deschişi, ai fi putut crede că doarme... Auzi ce idee! Mânzul acela de Soames să-i dea lui sfaturi! Întotdeauna a fost un caraghios cu nasul în vânt! În curând îşi va lua aere de om bogat, cu casă la ţară! Un proprietar! Hm! Ca şi tatăl său,

întotdeauna umblă după chilipir, o haimana fără inimă.

Se ridică, se duse la dulăpior şi începu să-şi umple tabachera cu ţigări proaspete. Nu erau rele faţă de preţul lor, dar în ziua de azi nu mai găseşti o ţigară bună. Nici una nu se mai compară cu "Superfinos" de la "Hanson and Bridger", de pe vremuri. *Acelea* erau într-adevăr ţigări!

Acest gând, ca adierea unei miresme, îl duse înapoi la acele minunate nopţi din parcul Richmond când seara, după masă, şedea fumând pe terasa de la "Crown and Sceptre" cu Nicholas Treffry, Traquair, Jack Herring şi cu Anthony Thornworthy. Ce bune erau ţigările lui pe atunci! Bietul Nick! - mort, şi Jack Herring - mort, şi Traquair - mort, nevastă-sa i-a mâncat zilele, şi Thornworthy - îngrozitor de ramolit (nici nu-i de mirare cu un asemenea apetit)!

Din tot grupul de odinioară pare să fi rămas numai el singur, în afară

de Swithin, fireşte, care s-a îngrăşat atât de înfiorător, încât nu-i nimic de făcut cu el.

E de necrezut că toate acestea s-au petrecut cu atâta timp în urmă; el se simţea încă tânăr. Dintre toate gândurile ce-i trecură prin minte în timp ce-şi număra ţigările, acesta fu cel mai sfâşietor, cel mai amar. Părul i-a albit şi e singur de tot, dar el tot tânăr a rămas, inima lui e plină de viaţă. Iar în după-amiezele acelea de duminică, la Hampstead Heath, când se ducea la plimbare cu tânărul Jolyon, treceau prin Spaniard's Road spre Highgate, la Child's Hill şi se întorceau peste Heath pentru a lua masa la "Jack Straw's Castle" - ce bune erau ţigările lui atunci! Şi ce timp frumos! Acum nu mai e timp frumos!

Şi când June era fetiţă de cinci ani o lua, la fiecare a doua duminică, de la cele două femei de treabă - mama şi bunica ei - şi o ducea la Grădina Zoologică, iar când ajungea în faţa

cuştii cu urşi înfigea în vârful umbrelei cornuri cu care hrănea urşii ei favoriţi - ce dulci erau ţigările lui pe atunci! Ţigările! Nici măcar nu şi-a pierdut gustul, acel faimos gust pe care se bizuiau bărbaţii prin anul cincizeci. Când vorbeau despre el, spuneau: "Forsyte are cerul gurii cel mai rafinat din Londra!" Într-un fel, cerul gurii lui i-a făcut averea - averea renumiţilor negustori de ceai "Forsyte and Treffry", al căror ceai, cu o aromă romantică şi un farmec de o originalitate nemaiîntâlnită, era neîntrecut. În jurul firmei "Forsyte and Treffry" din City pluteau zvonuri misterioase cu privire la spiritul întreprinzător al conducătorilor ei, la sursele de aprovizionare deosebite, la transporturile pe vapoare deosebite, din porturi deosebite, cu negustori deosebiţi din Orient.

El a muncit mult în această întreprindere! Pe vremuri oamenii munceau din greu; tinerii din ziua

de azi nici nu ştiu ce înseamnă cuvântul "muncă". El s-a ocupat de toate amănuntele, ştia tot ce se petrece, şi uneori muncea toată noaptea acolo. Întotdeauna şi-a ales el însuşi reprezentanţii, şi era mândru de ei. Era un bun cunoscător de oameni, şi deseori spunea că în asta constă secretul reuşitei sale. Singura parte din munca lui care-i făcea cu adevărat plăcere era selecţionarea oamenilor, pe care o făcea cu o pricepere desăvârşită. De fapt, aceasta n-a fost o carieră pentru un om cu capacitatea lui. Chiar azi, când întreprinderea era transformată în Societate Anonimă şi se afla în declin (el îşi retrăsese de mult partea lui socială), resimţea o durere sfâşietoare când se gândea la acele timpuri. Ar fi putut ajunge cu mult mai sus! Ar fi putut avea mari succese în barou! Şi se gândise chiar să intre în Parlament. De câte ori nu-i spusese Nicholas Treffry: "Jo, tu ai putea face orice, dacă n-ai

fi atât de grijuliu cu persoana ta!" Bătrânul meu Nick! Ce băiat de treabă! Dar prea era uşuratic! Renumitul Treffry! El n-a fost niciodată grijuliu cu persoana lui. Aşa a şi murit. Bătrânul Jolyon îşi numără ţigările cu o mână sigură, şi îi trecu prin minte întrebarea dacă nu cumva, totuşi, a fost *prea* grijuliu cu el însuşi.

Puse tabachera în buzunarul hainei, îşi încheie haina şi urcă scara interioară spre odaia lui de culcare, sprijinindu-se când pe un picior când pe altul şi ţinându-se de rampa scării. Casa era prea mare. După căsătoria lui June, dacă vreodată se va mărita cu individul acesta - şi el crede că da - o va închiria şi se va muta într-un apartament. La ce bun să ţină o jumătate de duzină de servitori care să stea degeaba toată ziua?

Sună. Apăru majordomul. Era un bărbat mare, cu barbă, cu pasul foarte uşor şi cu o deosebită capacitate de tăcere. Bătrânul

Jolyon porunci să-i pregătească fracul; se ducea să cineze la club.

- De când s-a întors trăsura care a dus-o pe domnişoara June la gară? De două ore? Atunci spune-i să tragă la scară la ora şase şi jumătate.

Clubul în care intră bătrânul Jolyon în clipa când bătea ceasul şapte era una din acele instituţii politice, care a văzut şi zile mai bune, ale marii burghezii. Cu toate că s-a vorbit mult despre club, ba poate tocmai pentru că s-a vorbit atât despre el, avea în ultima vreme o vitalitate neaşteptată. Se spunea despre Clubul "Union", zis "Disunion", că-şi trăieşte ultimele zile. Chiar şi bătrânul Jolyon o spunea, însă faptul nu-l supăra atât cât ar fi fost firesc la un om căruia clubul îi intrase în sânge.

"De ce mai rămâi membru în clubul acela?" îl întreba adeseori Swithin, profund nemulţumit. "De ce nu intri la «Polyglot»? Nicăieri în Londra nu găseşti, sub douăzeci

de şilingi sticla, şampanie mai bună decât *Heidsieck*-ul nostru." Apoi cu vocea mai joasă, adăuga: "Nu mai sunt decât cinci mii de duzini. Eu o beau seară de seară."

"Am să mă gândesc", răspundea bătrânul Jolyon; dar când se gândea, se punea întotdeauna problema celor cincizeci de guinee - taxa de intrare - şi a faptului că poate ar dura patru sau cinci ani până să fie primit. Aşa, încât, el se tot gândea...

Era prea bătrân pentru a fi liberal, nu mai credea demult în părerile politice ale clubului său, ba se ştia chiar că, vorbind despre ele, spusese că sunt "prostii". Dar îi făcea plăcere să rămână şi mai departe membru, cu toate că părerile lui erau diametral opuse principiilor clubului. El dispreţuise întotdeauna această instituţie în care intrase cu mulţi ani înainte, atunci când membrii de la "Hotch Potch" refuzaseră să-l accepte printre ei, sub motiv că "făcea

comerţ". Ca şi cum el n-ar fi fost tot atât de bine ca oricare dintre ei. Dispreţuia, fireşte, clubul în care fusese primit. Membrii acestuia erau oameni de rând, majoritatea lucrau în City - agenţi de schimb, avocaţi, oameni de bursă şi aşa mai departe! Ca mulţi dintre cei cu caracter ferm, dar nu cu prea multă originalitate, bătrânul Jolyon punea puţin preţ pe clasa din care făcea parte. Deşi credincios obiceiurilor ei pe tărâm social, ca şi în alte privinţe, îi socotea însă - în fundul sufletului său - pe membrii ei "oameni de rând".

Anii care au trecut şi filozofia la care ajunsese cu timpul au mai şters din amintirea înfrângerii suferite la clubul "Hotch Potch"; dar în mintea lui acesta era şi acum "Regele Cluburilor". În toţi anii care se scurseseră, ar fi putut în cele din urmă deveni membru, dar datorită neglijenţei lui Jack Herring, propunătorul său, nici membrii clubului nu ştiau cum s-a întâmplat

de a rămas pe dinafară. De altfel Jo, fiul său, fusese primit fără vorbă, la prima candidatură, şi poate că mai e şi azi membru; acum opt ani primise o scrisoare expediată de acolo.

De luni de zile n-a mai dat pe la "Disunion", iar casa fusese renovată alandala, aşa cum repară oamenii casele sau vapoarele vechi, ca să le dea "faţă", pentru a le vinde. "Ce urât au zugrăvit fumoarul!" gândi el. "Sufrageria arată bine." Pereţii cafeniu-închis, ca ciocolata, stropiţi cu verde deschis, erau pe placul lui.

Comandă cina şi se aşeză în acelaşi colţ, poate la aceeaşi masă (lucrurile nu prea progresau la "Disunion", cu toate că era un club cu principii radicale) la care se aşeza de obicei cu tânărul Jolyon, acum douăzeci şi cinci de ani, când îl lua în vacanţă la teatrul "Drury Lane".

Copilul adora teatrul, şi bătrânul Jolyon îşi reamintea cum, după spectacol, şedea aici în faţa lui, cu

un aer de indiferenţă impusă, sub care se ascundea emoţia ce dăinuia încă.

Comandă meniul pe care băiatul lui îl alegea întotdeauna: supă, peşte, cotlete şi o tartă. Ah! Ce bine ar fi să şadă şi acum în faţa lui!

Nu s-au văzut de paisprezece ani. Şi nu o dată, de-a lungul acestor paisprezece ani, s-a întrebat Jolyon dacă nu cumva greşise faţă de fiul său. O nefericită poveste de dragoste cu teribila cochetă Danae Thornworthy, acum Danae Pellew, fiica lui Anthony Thornworthy, l-a aruncat, în desperarea lui, în braţele mamei lui June. Poate că ar fi trebuit să se opună la căsătoria lor; erau prea tineri; dar după întâmplarea aceea, care a dezvăluit sensibilitatea lui Jo, el a fost bucuros să-l ştie însurat. Şi peste patru ani a venit catastrofa! Fireşte, era cu neputinţă să aprobe purtarea fiului, său în această nenorocire; raţiunea şi educaţia - aceşti factori puternici care formau baza

principiilor lui de viaţă - îi spuneau că este de neîngăduit, dar inima lui gemea. Cruzimea sălbatică a acelei situaţii nu cunoştea milă. Şi apoi o avea pe June, fetiţa cu părul ca flacăra, ce depindea de el şi-i înlănţuise toată fiinţa şi inima, devenită jucăria şi refugiul ales al micii făpturi neajutorate. Cu discernământul său firesc, el pricepu că trebuie să se despartă de unul sau de celălalt, că în asemenea situaţie nu se poate lucra cu jumătăţi de măsură. Asta era tragedia lui. Iar mica fetiţă neajutorată a biruit. Şi cum nu avea de ales, îşi luă rămas bun de la fiul său.

Acest rămas bun dăinuieşte încă şi azi.

Îi oferise o mică rentă tânărului Jolyon, dar acesta o refuzase, şi poate că acest refuz l-a durut mai mult decât orice, căci îi răpea singurul mijloc de a-şi arăta iubirea zăgăzuită în inima lui; aici era mărturia concretă a desăvârşitei

rupturi, pe care numai o afacere bănească - prin refuz sau acceptare - o putea, într-un fel sau altul, statornici.

Masa nu i-a prea plăcut. Şampania era seacă şi amară, nu era ca *Veuve Clicquot* de odinioară.

În timp ce-şi bea cafeaua, îi veni ideea să meargă la operă. Căută în *Times* - în celelalte ziare nu avea încredere - şi văzu că în programul din acea seară era *Fidelio.*

Slavă Domnului că nu se reprezintă vreuna din pantomimele alea noi nemţeşti ale individului aceluia, Wagner!

Îşi puse vechiul său clac cu boruri turtite de atâta purtat, care părea emblema unor zile mai bune, scoase din buzunar o pereche de mănuşi din piele foarte subţire, de culoarea levănţichii, cu miros tare de ţigări, din pricină că le ţinea totdeauna lângă tabacheră, şi se urcă într-o birjă.

Trăsura o porni vesel de-a lungul străzilor, şi bătrânul Jolyon fu

surprins de forfota lor neobişnuită!

"Desigur, hotelurile fac afaceri nemaipomenite!" se gândi el. Acum câţiva ani nu exista nici unul din aceste mari hoteluri. Îşi aminti cu plăcere de cele câteva imobile pe care le avea prin apropiere. Valoarea lor trebuie să se urce vertiginos! Ce circulaţie!

Apoi se lăsă dus de gânduri spre speculaţii ciudate şi impersonale - atât de străine unui Forsyte - în care zăcea o bună parte din taina superiorităţii lui faţă de ei. Cât de mărunţi sunt oamenii, dar vai cât sunt de mulţi! Şi oare ce-o să se aleagă de ei toţi?

La coborârea din trăsură se poticni puţin; dădu birjarului exact costul cursei, nici un ban mai mult, şi se duse la casă pentru a-şi cumpăra biletul. Stătea acolo cu punga de bani în mână - îşi ţinea întotdeauna banii în pungă, niciodată nu i-a plăcut să şi-i ţină prin buzunare, cum fac mulţi tineri din ziua de azi. Casierul scoase

capul afară, ca un bătrân câine dintr-o cuşcă.

- Cum? spuse suprins, să fie domnul Jolyon Forsyte? Da, dumneavoastră sunteţi! Nu v-am văzut de ani de zile, domnule! Vai de mine! Nu mai sunt vremurile de odinioară! Dumneavoastră şi fratele dumneavoastră şi agentul de bursă, domnul Traquair, şi domnul Nicholas Treffry, reţineaţi câte şase sau şapte locuri pentru tot sezonul. Şi ce mai faceţi dumneavoastră, domnule Forsyte? Nu întinerim!

Lumina din ochii bătrânului Jolyon se aprinse; plăti guineea. Nu-l uitaseră. Înaintă în sală în acordurile uverturii, cu paşii unui bătrân cal de luptă care intră pe câmpul de bătaie.

Îşi închise clacul, se aşeză, îşi scoase mănuşile cu aceleaşi gesturi de totdeauna, îşi puse ochelarii şi îşi plimbă îndelung privirea în jurul sălii. Apoi îi scoase, îi aşeză pe clacul său închis şi îşi aţinti privirea asupra cortinei. Simţi mai sfâşietor

ca oricând că totul se sfârşise, că era un om sfârşit! Unde erau toate femeile, femeile acelea frumoase care umpleau sala? Unde era emoţia lui de odinioară, care-i strângea inima când aştepta să intre în scenă vreunul din marii cântăreţi? Unde era setea aceea frenetică de viaţă şi puterea de a se bucura de tot şi de toate?

Pe vremea lui era cel mai mare amator de operă! Asta de acum nu e operă. Individul acela, Wagner, a ruinat totul; n-a mai rămas melodie şi nici voci care s-o cânte. Ah! Ce cântăreţi minunaţi! S-au dus! Urmări scenă cu scenă opera pe care o cunoştea atât de bine, cu o senzaţie de amorţeală în inimă. De la bucla de argint de deasupra urechii, până la ghetele de lac cu elastic în cele două părţi, nimic nu era uzat sau slăbit la bătrânul Jolyon. Se ţinea drept, aproape la fel de drept, ca pe vremea când venea în fiecare seară la operă; vederea o avea bună - aproape

bună. Dar câtă oboseală şi dezamăgire simţea în inimă!

Avusese toată viaţa obiceiul să se bucure de tot şi de toate, chiar şi de lucruri ce nu erau desăvârşite - şi au fost multe care nu erau desăvârşite - dar se bucurase de toate cu cumpătare, tocmai pentru a se păstra tânăr. Dar acum puterea de a se bucura îl părăsise, ca şi filozofia lui, lăsându-i în loc acest groaznic sentiment că totul s-a sfârşit. Nici chiar corul deţinuţilor, nici aria lui Florestan nu avură puterea de a risipi amărăciunea singurătăţii sale.

Măcar de ar fi Jo cu el! Băiatul trebuie să aibă acum patruzeci de ani. Irosise paisprezece ani din viaţa unicului său fiu. Şi Jo nu mai era un "paria" în societate. Era căsătorit. Bătrânul Jolyon nu se putuse opri de a-i arăta preţuirea pentru acest gest şi îi trimisese un cec de 500 de lire. Cecul îi fusese trimis înapoi într-o scrisoare expediată de la "Hotch Potch", cu următorul conţinut:

Iubitul meu tată,

Darul tău mărinimos a fost o binevenită dovadă că nu mai eşti chiar atât de supărat pe mine. Ţi-l restitui, dar dacă socoteşti că e bine, depune-l pe numele băieţelului meu (noi îi spunem Jolly), care poartă numele nostru de botez şi, cu respectul cuvenit, numele nostru de familie; aş fi foarte fericit.

Nădăjduiesc, din tot sufletul, că eşti sănătos ca totdeauna.

Cu tot dragul, fiul tău,

Jo

Scrisoarea era întocmai ca băiatul. Întotdeauna a fost un copil drăguţ. Bătrânul Jolyon îi trimisese acest răspuns:

Dragul meu Jo,

Suma (500 de lire) este înscrisă în conturile mele pe numele fiului tău Jolyon Forsyte, şi va primi dobânda cuvenită de cinci la sută

la termen. Deocamdată sunt sănătos.

Cu tot dragul, tatăl tău,

Jolyon Forsyte

Şi în fiecare an, la 1 ianuarie, adăuga la suma depusă 100 de lire şi dobânzile. Capitalul creştea - în ziua de Anul Nou va fi de 1500 şi câteva lire. Nu se poate descrie câtă plăcere îi făcea bătrânului Jolyon această tranzacţie de fiecare an. Dar corespondenţa luase sfârşit.

În ciuda dragostei pe care o purta fiului său, în ciuda unui instinct, în parte firesc, în parte produs de preocuparea lui neîncetată de a pune la cale şi urmări tot felul de afaceri - ca mii şi mii de oameni din clasa lui - care-l făcea să judece faptele mai mult după rezultate decât după principii, avea în fundul sufletului o oarecare nelămurire. În împrejurările date, fiul său trebuia să se ducă de râpă; această lege stătea scrisă în toate romanele,

predicile şi piesele de teatru pe care le-a citit, auzit sau văzut vreodată.

După ce i se întorsese cecul, i se păruse că, undeva, ceva nu e tocmai cum trebuie. Cum de nu se dusese de râpă fiul său? Dar cine să-l lămurească?

Fireşte că auzise - adică a făcut tot ce a putut pentru a afla - că Jo locuia în St. John's Wood, că avea o căsuţă cu grădină în Wistaria Avenue şi că ieşea în lume cu soţia lui - o lume foarte ciudată, fără îndoială - şi că aveau doi copii; un băiat pe care-l chema Jolly (ţinând seama de împrejurări, numele acesta i se păru cam cinic, iar bătrânul Jolyon nu putea suferi cinismul şi se şi temea de el) şi o fată numită Holly, născută după căsătorie. Dar cine cunoştea cu adevărat starea materială a fiului său? Capitalizase venitul moştenit de la bunicul său dinspre mamă şi intrase la Lloyd's ca agent de asigurare; picta şi tablouri - acuarele. Bătrânul Jolyon ştia acest

lucru, deoarece, din când în când, cumpăra pe ascuns câte un tablou, după ce din întâmplare văzuse, în vitrina unui negustor de tablouri, numele fiului său, semnat în colţul de jos al unui tablou reprezentând Tamisa. Le găsea proaste şi nu le punea pe perete din pricina semnăturii; le păstra încuiate într-un sertar.

În sala cea mare a operei fu cuprins de un teribil dor să-şi vadă fiul. Îşi aminti de zilele în care băiatul, îmbrăcat într-un costum olandez cafeniu, trecea încoace şi încolo pe sub arcul format de picioarele lui; de vremea când îl învăţa să călărească şi fugea alături de poneiul încălecat de Jo; de ziua în care îl dusese prima dată la şcoală. Era un copil drăgălaş şi atrăgător. După ce învăţase la Eton, îşi însuşise poate puţin cam prea multe din acele deprinderi alese, pe care bătrânul Jolyon ştia că nu le poate dobândi decât acolo şi cu mare cheltuială; dar băiatul era

totuşi comunicativ faţă de el. Chiar şi după ce fusese la Cambridge, rămaseră buni camarazi - deşi era puţin cam distant, poate din pricina privilegiilor pe care le avusese acolo. Părerile bătrânului Jolyon despre şcolile de stat şi universităţile din Anglia nu s-au schimbat niciodată; avea o atitudine de admiraţie şi de neîncredere faţă de un sistem accesibil numai celor "sus-puşi" din ţară, sistem de care el nu avusese norocul să se bucure... Acum că June plecase şi îl părăsise, adică îl va părăsi foarte curând, ar fi fost o mângâiere să-şi revadă fiul. Se simţea vinovat de trădare faţă de familia sa, de principiile sale, de clasa sa. Îşi aţinti privirea asupra cântăreţei de pe scenă. Nu-i nimic de capul ei - într-adevăr, cânta mizerabil! Iar Florestan era ca un lemn!

Spectacolul se sfârşi. Publicul din ziua de azi se mulţumeşte cu foarte puţin!

În strada aglomerată luă o birjă de sub nasul unui domn corpolent, mult mai tânăr, care părea convins că o va lua el. Drumul său era prin Pall Mall, dar la colţ, în loc să treacă prin Green Park, birjarul coti şi o luă prin St. James Street. Bătrânul Jolyon scoase mâna prin fereastra trăsurii pentru a face semn birjarului (nu-i plăcea să meargă pe alt drum decât cel obişnuit), dar cum acesta coti după colţ, se aflară în faţa clubului "Hotch Potch", şi dorul, care mocnise în sufletul lui toată seara, birui. Porunci birjarului să oprească. Voia să intre şi să întrebe dacă Jo mai e încă membru al acelui club. Intră. Holul era întocmai ca pe vremea când cina acolo cu Jack Herring, şi clubul acesta avea cel mai bun bucătar din Londra; înconjură sala cu privirea lui directă şi pătrunzătoare, care l-a ajutat să fie, toată viaţa, mai bine servit decât ceilalţi oameni.

- Domnul Jolyon Forsyte e încă membru aici?

- Da, domnule; e chiar acum în club. Numele dumneavoastră?

Bătrânul Jolyon fusese luat prin surprindere.

- Tatăl său, răspunse, şi se opri cu spatele la cămin.

Tânărul Jolyon pleca tocmai de la club. Îşi pusese pălăria pe cap şi trecea prin hol, când portarul îl întâmpină. Nu mai era tânăr, părul începuse a-i încărunţi, iar obrazul, cu mustaţa mare şi răsfirată până la bărbie, semăna, în mai mică măsură cu al tatălui său; se vedea bine că e ostenit. Păli. Această întâlnire, după atâţia ani, era teribilă şi nimic pe lume nu i se părea atât de teribil ca o "scenă". Porniră unul către altul şi îşi strânseră mâna fără nici o vorbă.

Apoi, cu o voce tremurătoare, tatăl spuse:

- Ce mai faci, băiete?

Fiul răspunse:

- Ce mai faci, tată?

Mâna bătrânului Jolyon tremura în mănuşa-i subţire, de culoarea levănţichii.

- Dacă ai acelaşi drum cu mine, pot să te duc o bucată cu trăsura.

Şi ca şi cum în fiecare seară ar fi avut obiceiul să plece acasă împreună, ieşiră în stradă şi se urcară în birjă.

Bătrânului Jolyon i se păru că fiul său a mai crescut. "În orice caz, a devenit mai bărbat", îşi zise. Peste faţa fiului său, plăcută din fire, se aşternuse parcă o mască de duritate, ca şi cum împrejurările vieţii l-au silit să se înarmeze în faţa ei. Trăsăturile erau, fireşte, acelea ale unui Forsyte, dar tânărul Jolyon avea un aer interiorizat, ca de savant sau de filozof. Nu încăpea îndoială că, de-a lungul acestor cincisprezece ani, a fost deseori silit să privească înăuntrul său.

În prima clipă tânărul Jolyon se sperie de înfăţişarea tatălui său - părea atât de ostenit şi bătrân! Dar în birjă îl găsi aproape neschimbat, cu aceiaşi ochii pătrunzători, cu privirea liniştită pe care şi-o

amintea atât de bine. Se ţinea drept de tot.

- Arăţi bine, tată.

- Aşa şi aşa, răspunse Jolyon.

O grijă îi ardea sufletul, grijă pe care trebuia s-o aştearnă în vorbe. Dacă şi-a regăsit în sfârşit fiul, trebuia negreşit să afle care e starea lui materială.

- Jo, aş vrea să ştiu cam cum o duci. Îmi închipui că ai datorii!

Puse întrebarea în felul acesta, pentru ca fiul său să poată mărturisi mai uşor.

Tânărul Jolyon răspunse cu vocea lui ironică:

- Nu! N-am datorii!

Bătrânul Jolyon ştia că l-a supărat şi îi atinse mâna. A fost un act de îndrăzneală, dar nu-i părea rău; de altfel Jo n-a fost niciodată ranchiunos faţă de el. Cei doi nu mai scoaseră nici o vorbă, iar trăsura îi duse la Stanhope Gate. Bătrânul Jolyon îl pofti înăuntru, dar tânărul Jolyon dădu din cap, în semn că "nu".

- June nu-i aici, spuse iute tatăl său. A plecat azi, să facă o vizită. Sper că ştii că s-a logodit.

- Aşa de repede? murmură tânărul Jolyon.

Bătrânul Jolyon coborî din trăsură şi, plătind cursa, dădu birjarului din greşeală - pentru prima oară în viaţa lui - un *sovereign*[1] în loc de un şiling.

Birjarul puse banul de aur în gură, trase pe furiş un straşnic bici calului şi plecă în goană.

Bătrânul Jolyon răsuci încetişor cheia în broască, deschise uşa şi îl pofti să intre. Fiul îl privea cum îşi agaţă, grav, pardesiul, având pe faţă expresia unui băiat care are de gând să fure cireşe.

Uşa spre sufragerie era deschisă, lampa cu gaz ardea cu flacără mică; o maşină de spirt şuiera pe tava de ceai, iar lângă ea, pe masa de sufragerie, dormea o pisică cu mutră cinică. Bătrânul Jolyon o alungă de îndată, vânturindu-şi

clacul în urma ei. Acest incident fu pentru el o uşurare.

- Are purici, spuse, urmărind-o până la ieşire. La uşa vestibulului mic, ce ducea în subsol, mai strigă de câteva ori "Hssst!", ca şi cum voia să o conducă până la plecare, până când - printr-o ciudată coincidenţă - majordomul apăru jos la scară.

- Poţi să te culci, Parfitt, îi zise bătrânul Jolyon. Am să încui eu uşa şi am să sting luminile.

Când se întoarse în sufragerie, pisica, din păcate, păşea înaintea lui, cu coada ridicată în aer, parcă declarând că de la început pricepuse că scopul manevrei lui era să-l împiedice pe majordom de a intra în odaie.

Ghinionul l-a pândit toată viaţa pe bătrânul Jolyon în şiretlicurile lui domestice.

Tânărul Jolyon nu se putu opri să zâmbească. Avea un deosebit simţ al ironiei şi tot ceea ce se petrecea în acea seară i se părea comic.

Întâmplarea cu pisica; vestea că fiica lui s-a logodit. Va să zică el nu avea mai mult drept asupra ei, decât avea asupra pisicii! Şi dreptatea poetică a acestui fapt îl amuză.

- Cum arată June acum? întrebă.

- E micuţă, răspunse bătrânul Jolyon. Lumea zice că seamănă cu mine, dar nici vorbă! Mai degrabă seamănă cu mama ta, aceiaşi ochi şi acelaşi păr!

- Ah! Şi e frumoasă?

Bătrânul Jolyon era prea Forsyte pentru a lăuda ceva fără înconjur, mai ales ceva ce admira din tot sufletul.

- Nu arată rău - are o bărbie de adevărat Forsyte. Jo, o să fie pustiu aici după ce va pleca ea.

Expresia feţei lui dădu tânărului Jolyon un fior ca acela din clipa reîntâlnirii.

- Ce ai să te faci, tată? îmi închipui că e îndrăgostită la nebunie!

- Ce-am să mă fac? repetă bătrânul Jolyon cu un sughiţ mânios

în glas. O să fie oribil să trăiesc aici singur. Nu ştiu cum o să se sfârşească. Dea domnul să... Dar deodată îşi înghiţi vorba şi adăugă: Problema este ce-am să fac cu casa asta?

Tânărul Jolyon îşi plimbă privirea în jurul camerei. Era din cale-afară de mare şi mohorâtă, împodobită cu imense naturi moarte pe care le ţinea minte de când era copil - câini dormind cu boturile pe legături de morcovi, de cepe şi struguri aşezate unele lângă altele într-o tăcută mirare. Casa era prea mare, dar nu şi-l putea închipui pe tatăl său locuind întruna mai mică; şi cu atât mai crudă era ironia situaţiei.

În fotoliul său larg, cu pupitru pentru citit, şedea bătrânul Jolyon, desăvârşit reprezentant al familiei, clasei şi crezului său; cu capul alb, fruntea boltită, simbol al cumpătării, al ordinii şi al iubirii faţă de proprietate. Şi nu era în Londra un om bătrân mai singur decât el!

Şedea aici, în camera comodă şi tristă, ca o marionetă stăpânită de forţe uriaşe şi înspăimântătoare, care nu ţineau seama de familie, clasă sau crez, căci se desfăşurau mecanic, spre ţeluri de nepătruns. Aceasta fu ceea ce îl izbi pe tânărul Jolyon, care privea totul cu obiectivitate.

Sărman, bătrân tată! Iată sfârşitul, iată pentru ce a trăit el cu atâta măreaţă cumpătare! Pentru ca acum să fie singur, din zi în zi mai bătrân, tânjind după un suflet de om cu care să poată sta de vorbă!

La rândul său, bătrânul Jolyon îşi privi fiul. Simţea nevoia să-i povestească multe lucruri despre care nu-i putuse vorbi în toţi aceşti ani. Era cu neputinţă să-i încredinţeze lui June convingerea lui fermă că valoarea terenurilor din cartierul Soho va creşte; îngrijorarea lui faţă de acea înspăimântătoare tăcere a lui Pippin, directorul lui "New Colliery Company", al cărui preşedinte era

el de atâta vreme; căderea continuă a acţiunilor americane "Golgotha", după cum nu putea discuta cu ea nici cum să evite plata taxelor de succesiune după moartea lui. Totuşi, cu ajutorul unei ceşti de ceai în care amesteca fără încetare, începu, în cele din urmă, să vorbească. O nouă perspectivă de viaţă i se deschisese, intrase în ţara făgăduinţei, putea în sfârşit vorbi, îşi putea afla limanul de unde să se apere de valurile presimţirilor şi regretelor, unde-şi putea alina sufletul cu opiumul planurilor; putea vorbi despre modul în care să-şi mărească averea şi cum să perpetueze singura parte din fiinţa lui care va rămâne şi după ce va muri.

Tânărul Jolyon ştia să asculte; aceasta era marea lui calitate. Stătea cu ochii aţintiţi la faţa tatălui său, punând din când în când câte o întrebare.

Ceasul bătu unu înainte ca bătrânul Jolyon să fi isprăvit vorba,

dar sunetul bătăii îi reaminti principiile sale. Scoase ceasul din buzunar şi îl privi mirat:

- Trebuie să mă duc la culcare, Jo, spuse.

Tânărul Jolyon se ridică şi întinse mâna pentru a-l ajuta pe tatăl său să se scoale. Chipul bătrân îi apăru din nou ostenit şi supt; dar ochii lui îl ocoleau.

- La revedere, băiete; ai grijă de tine!

Peste o clipă tânărul Jolyon se întoarse şi ieşi pe uşă. Ochii îi erau împăienjeniţi şi zâmbetu-i tremura. Acum cincisprezece ani descoperise că viaţa nu e treabă uşoară, dar niciodată n-a ştiut că e chiar atât de grea.

MASĂ LA SWITHIN

În sufrageria lui Swithin, tapetată în portocaliu şi albastru, cu ferestrele dând spre parc, masa rotundă era aşternută pentru douăsprezece persoane.

Deasupra mesei, un candelabru de cristal şlefuit, plin cu lumânări aprinse, ca o uriaşă stalactită, îşi arunca razele peste oglinzile mari cu rame poleite, peste plăcile de marmură aşezate pe console şi peste fotoliile masive şi aurite, cu tapiserie. Totul dovedea acea dragoste de frumos, adânc înrădăcinată în fiecare familie care, pornită din pătura de jos a burgheziei, şi-a croit singură drumul în Societate. Într-adevăr, Swithin nu putea suferi simplitatea; lui îi plăceau aurul şi lucrurile pompoase, de aceea semenii lui l-au socotit întotdeauna un om cu gust ales, chiar dacă era prea fastuos. Iar convingerea lui că oricine intra în

aceste încăperi trebuia să-şi dea de îndată seama că se afla în casa unui om bogat îi dădea o adevărată şi trainică fericire, pe care nimic altceva în viaţă nu i-o producea.

De când se retrăsese din misitia de imobile, ocupaţie josnică, după părerea lui, mai ales în ceea ce priveşte vânzările la licitaţie, se dedase la obiceiuri cu adevărat aristocratice.

Spre sfârşitul vieţii se aşternuse pe un lux ostentativ, şi se simţea ca o muscă în zahăr, iar în mintea lui - în care se petreceau destul de puţine lucruri de dimineaţă şi până seara - se ciocneau două emoţii contradictorii: satisfacţia puternică şi profundă că el singur şi-a croit drumul în viaţă şi tot el singur şi-a adunat averea, care se opunea convingerii sale că un om atât de distins ca el n-ar fi trebuit să se înjosească muncind.

Stătea rezemat de bufet, purta o vestă albă cu nasturi mari de aur şi onix, şi-şi urmărea din ochi valetul

care înfunda mai adânc trei sticle de şampanie în găleţile cu gheaţă. Între colţurile gulerului său înalt, pe care nu l-ar fi schimbat pentru nimic în lume - deşi îl împiedica la mişcări - carnea palidă a bărbiei duble şedea ţeapănă. Ochii săi treceau de la o sticlă la alta. Socotea în gând, zicându-şi: "Jolyon bea un pahar, poate două, el e atât de grijuliu cu persoana lui! James nu mai poate bea vin deloc, Nicholas... Fanny şi cu el vor bea apă! Soames nu contează; nepoţii ăştia tineri - Soames avea treizeci şi unu de ani - nu ştiu să bea! Dar Bosinney? Când ajunse la numele acestui străin, care nu intra în vederile lui, Swithin se opri. O nelinişte se născu în el. Nu se poate şti cât va bea! June nu-i decât o fetiţă, şi mai e şi îndrăgostită! Lui Emily (doamna James) îi place un pahar bun de şampanie. Pentru Juley era prea seacă, biata bătrână nu se pricepea la băutură! Dar în ceea ce o privea pe Hatty Chessman! Când ajunse cu

gândul la această bătrână prietenă, limpezimea ochilor săi se înnoura: N-ar fi de mirare să bea chiar o jumătate de sticlă!

Când trecu la ultimul musafir, peste obrazul lui bătrân se aşternu, pe furiş, expresia unei pisici care începe să toarcă: Doamna Soames! Ea n-o să bea mult, dar ştie să preţuiască băutura; e o plăcere să-i oferi un vin bun! "Frumoasă femeie - şi atât de amabilă cu mine!" Numai cât se gândea la ea, şi se simţea ca şi cum ar fi băut şampanie! "E o plăcere să oferi un vin bun unei femei tinere atât de arătoase, care ştie să se îmbrace, care are maniere fermecătoare şi e atât de distinsă - e o plăcere să ai asemenea musafiri!" Între colţurile gulerului, gâtul său făcu prima mică mişcare dureroasă din seara aceea.

- Adolf, zise, mai pune o sticlă.

Iar el o să bea bine, căci graţie re... reţetei lui Blight, se simte foarte bine şi avusese grijă să nu mănânce la prânz. De câteva

săptămâni nu se mai simţise atât de bine. Umflându-şi buza de jos, dădu ultimele porunci:

- Adolf, să dai un pic de *West India* când ajungi la şuncă.

Trecu în anticameră şi se aşeză pe marginea unui fotoliu; îşi ţinea genunchii depărtaţi, iar trupul său mare şi corpolent părea încremenit; aştepta într-o stranie şi primitivă nemişcare. Era gata să se ridice în orice moment. De luni de zile nu mai avusese musafiri. Această masă, dată în onoarea logodnei lui June, i se păruse la început o povară (în familia Forsyte obiceiul de a sărbători solemn, prin ospeţe, logodnele era respectat cu sfinţenie), dar după ce isprăvise cu partea neplăcută, adică cu trimiterea invitaţiilor şi comandarea mâncărurilor, ideea mesei începu să-i facă chiar plăcere.

Şi şezând aşa, cu ceasul în mână, gras, rotofei şi auriu, ca un bulgăre de unt bine netezit, nu se gândea la nimic.

Un bărbat înalt, cu favoriţi, care fusese pe vremuri în serviciul lui Swithin, dar acum era negustor de fructe, intră şi anunţă:

- Doamna Chessman, doamna Septimus Small.

Două doamne intrară. Prima, îmbrăcată toată în roşu, cu două pete mari, de aceeaşi culoare, pe amândoi obrajii şi cu o privire aspră şi îndrăzneaţă, veni spre Swithin întinzându-i o mână acoperită cu o mănuşă lungă, de culoarea brânduşei:

- Bună ziua, Swithin, nu te-am văzut de un veac. Ce mai faci? Dar vai, dragul meu, în ce hal te-ai îngrăşat!

Numai fixitatea privirii îi trăda lui Swithin emoţia. O mânie mută, clocotitoare se ridică în el. A fi gras era un lucru ordinar, iar a vorbi despre grăsime, de asemenea; avea doar pieptul lat, nimic mai mult. Se întoarse către sora lui, spunându-i cu ton poruncitor:

- Ce mai spui, Juley!

Doamna Septimus Small era cea mai înaltă dintre cele patru surori; obrazul ei bătrân, bun, rotund, devenise cam acru. Nenumărate cute îi brăzdau faţa, care părea să fi fost închisă într-o mască de sârmă până în seara aceea când, scoasă brusc, lăsase în urmă mici umflături de carne, mobile. Chiar şi ochii îi erau umflaţi. Astfel îşi arăta ea necurmata părere de rău pentru pierderea lui Septimus Small.

Era renumită că spune întotdeauna exact ceea ce nu trebuie şi, dârză ca tot neamul ei, ţinea morţiş la cele ce spusese, adăugând încă ceva neplăcut şi aşa mai departe. O dată cu moartea soţului, încăpăţânarea şi spiritul practic al familiei nu mai avură ecou în fiinţa ei. Foarte vorbăreaţă; când avea cu cine, era în stare să vorbească ceasuri întregi fără cea mai mică animaţie, povestind, cu epică monotonie, despre nenumăratele prilejuri în care Soarta fusese nedreaptă cu ea. Şi, fiind bună la

suflet, nu băga de seamă niciodată că cei care o ascultau erau de partea Soartei.

Şezuse, biata femeie, multă vreme lângă patul lui Small (un bărbat cu sănătatea şubredă) şi prinsese obiceiul de a îngriji bolnavii. De aceea, în nenumărate rânduri, găsi prilej să petreacă vreme îndelungată la căpătâiul bolnavilor, copii sau alte persoane infirme; şi niciodată n-a putut scăpa de convingerea că lumea pământească este cel mai ingrat loc în care poate trăi cineva. Duminică de duminică şedea la picioarele acelui foarte subtil predicator, Reverendul Thomas Scoles, care avea mare înrâurire asupra ei; dar ea reuşea să convingă pe toată lumea că şi aceasta era o nenorocire. Ajunsese proverbială în familie, şi când unul dintre ei era din cale-afară de amărât, i se spunea "leit Juley". Starea ei de spirit ar fi răpus pe orişicine - în afară de un Forsyte - la patruzeci de ani; dar Juley avea şaptezeci şi doi,

şi niciodată nu arătase mai bine ca acum. Dacă o priveai, simţeai că în ea zăceau încă germeni de bucurie, care mai puteau încolţi. Avea trei canari, un pisic - Tomy - şi o jumătate de papagal - în indiviziune cu sora ei Hester; iar aceste biete făpturi (păzite cu grijă din calea lui Timothy, pe care animalele îl enervau) recunoşteau că nu e vina ei că e întunecată şi nenorocită - lucru pe care oamenii nu-l făceau - şi o iubeau cu pasiune.

În acea seară era de o sumbră măreţie; purta o rochie de mătase neagră, cu un decolteu mic, în formă de triunghi, în care era aplicată mătase mov, prinsă în jurul gâtului ei subţire cu o panglică de catifea neagră. Aproape tot neamul Forsyte socotea că această combinaţie de negru cu mov e foarte nimerită pentru rochiile de seară.

Se bosumflă şi spuse lui Swithin:

- Ann a întrebat de tine. N-ai dat pe la noi de un veac!

Swithin, vârându-şi cele două degete mari în răscroiala vestei, răspunse:

- Ann e cam slăbită; ar trebui s-o vadă un doctor!

- Domnul şi doamna Nicholas Forsyte!

Nicholas Forsyte, ridicându-şi sprâncenele dreptunghiulare, intră zâmbind. În ziua aceea reuşise să i se accepte planul său de a folosi un trib din India de Nord în minele de aur din Ceylon. Ţinea mult la acest plan, care fusese acceptat cu mare greutate; avea de ce fi mulţumit. Productivitatea minelor sale se va dubla, şi, aşa cum argumentase el adeseori cu atâta putere de convingere, experienţa dovedise că omul este muritor. Deci era prea puţin important dacă omul murea de bătrâneţe în patria lui, sau înainte de vreme din pricina umezelii din fundul unei mine dintr-o ţară străină. Important era ca această schimbare în modul lui de

viaţă să fie în folosul Imperiului Britanic.

Negreşit, Nicholas era un om foarte iscusit. Ridicând nasul său coroiat în faţa ascultătorilor, obişnuia să spună:

"Lipsa câtorva sute din aceşti indivizi împiedică societatea noastră de ani de zile să plătească dividende; iar în ceea ce priveşte preţul acţiunilor, nu iau nici zece şilingi pe ele!"

Fusese în vilegiatură la Yarmouth, de unde se întorsese cu sentimentul că şi-a prelungit viaţa cu cel puţin zece ani. Strânse mâna lui Swithin exclamând, cu voce jovială:

- În sfârşit, iată-ne din nou împreună!

O femeie sfrijită, doamna Nicholas, cam speriată şi cu un zâmbet forţat pe buze, venea în urma lui.

- Domnul şi doamna James Forsyte! Domnul şi doamna Soames Forsyte!

Swithin pocni din călcâie; ţinuta lui era întotdeauna desăvârşită.

- Bună ziua, James! Bună ziua, Emily! Ce mai faci, Soames? Dar *dumneata?*

Strânse mâna lui Irene şi holbă ochii. Într-adevăr, frumoasă femeie - poate puţin prea palidă, dar trupul ei, ochii ei, dinţii ei! Mult prea bine pentru copilandrul de Soames!

Zeii dăduseră lui Irene ochi căprui-închis şi păr de aur, acea stranie îmbinare ce atrage privirile bărbaţilor şi despre care se zice că e semnul unui caracter slab. Iar gâtul şi umerii plini, de o paloare suavă, în contrast cu rochia de culoarea aurului, dădeau fiinţei ei o vrajă deosebită.

Soames venea în urmă, privind ţintă în ceafa soţiei lui. Swithin ţinea încă ceasul deschis în mână, iar arătătoarele trecuseră de ora opt; el mânca de obicei cu o jumătate de oră mai devreme, în ziua aceea însă nici nu prânzise, şi o nerăbdare ciudată, primitivă se trezi în el.

- Jolyon de obicei nu întârzie, se adresă el către Irene, neputându-şi ascunde mânia. Cred că-l reţine June!

- Oamenii îndrăgostiţi întârzie întotdeauna, răspunse Irene.

Swithin holbă ochii la ea, sângele îi năvăli în obraji şi îi coloră faţa în portocaliu-închis.

- N-au nici un motiv serios! Dar aşa e moda!

În dosul acestei izbucniri, mârâia şi cârtea violenţa ascunsă a instinctelor primare.

- Spune, unchiule Swithin, cum îţi place noua mea stea? zise Irene cu duioşie.

Pe dantela de pe pieptul ei strălucea o stea cu cinci raze, făcută din unsprezece diamante.

Swithin se uită la stea. Se pricepea la pietre, nici o altă întrebare nu-l putea distrage mai bine.

- Cine ţi-a dat-o? întrebă.

- Soames.

Pe faţa ei nu se produse nici o schimbare, dar ochii palizi ai lui Swithin ieşiră din orbite, parcă ar fi fost izbit de o bruscă revelaţie.

- Cred că te cam plictiseşti acasă, îi spuse. Oricând îţi face plăcere să dejunezi cu mine, eşti binevenită, şi am să-ţi ofer o sticlă de vin cum nu mai e altul în Londra.

- Domnişoara June Forsyte - domnul Jolyon Forsyte!... Domnul Bosinney!...

Swithin ridică braţul şi zise cu o voce gravă:

- La masă! Acum la masă!

O luă pe Irene de braţ şi o conduse la masă, deoarece nu mai fusese oaspetele lui de pe vremea logodnei. Locul lui June era lângă Bosinney, care şedea între Irene şi logodnica lui. De cealaltă parte a lui June şedea James cu doamna Nicholas, apoi bătrânul Jolyon cu doamna James, Nicholas cu Hatty Chessman, Soames cu doamna Small, iar cu Swithin se închidea cercul.

Mesele familiale ale neamului Forsyte respectau anumite tradiţii. De pildă, nu se serveau aperitive. Pentru ce anume? Nu se ştie. Membrii din generaţia tânără a familiei pretindeau că din pricina preţului enorm al stridiilor. Dar este foarte probabil că acest obicei se datora pornirii lor de a merge la esenţial şi bunului lor simţ, spiritului lor practic care hotărâse că aperitivele sunt fleacuri.

Numai familia lui James călca din când în când obiceiul unanim admis în Park Lane.

După ce se aşezară pe locurile lor, se făcu linişte; toţi erau posaci şi nu-şi băgau în seamă vecinii. Tăcerea dură până la primul fel, apoi urmară mici întreruperi ca: "Tom iarăşi nu se simte bine, nu ştiu ce e cu el!" "Cred că Ann nu se mai dă jos din pat înainte de amiază." "Cum îl cheamă pe doctorul tău, Fanny? Stubbs? E un şarlatan!" "Winifred? Are prea mulţi copii. Patru, nu-i aşa? E slabă

ca o scândură!" "Cât plăteşti pe sticla de *sherry*, Swithin? E prea sec pentru mine!"

O dată cu al doilea pahar de şampanie, se auzi în jurul mesei un murmur care, analizat în elementele lui componente, era format din convorbiri accidentale, dar sunetul dominant rămânea vocea lui James care istorisea ceva. Povestea lui fu atât de lungă, încât ţinu chiar până la ceea ce toată lumea recunoştea drept moment culminant al unui ospăţ Forsyte: "Spinarea de berbec".

Nici un Forsyte n-a dat vreodată o masă fără a servi şi spinare de berbec. Friptura aceasta are o consistenţă suculentă, atât de potrivită pentru oamenii "bine situaţi"! E hrănitoare şi gustoasă, un fel după care simţi că ai mâncat. Are un trecut şi un viitor, întocmai ca banii depuşi la bancă; şi, în sfârşit, este ceva care merită să fie comentat.

Fiecare ramură a familiei ţinea morţiş la un anumit soi de berbec, după locul de baştină al animalului. Bătrânul Jolyon jura că la Dartmoor e cel mai bun, James la Welsh, Swithin la Southdown, Nicholas susţinea că, spună oricine ce-o vrea, nicăieri nu găseşti berbeci ca în Noua Zeelandă. În ceea ce-l priveşte pe Roger, cel mai "original" dintre fraţi, el fu silit să descopere o localitate a lui proprie, şi cu o inventivitate demnă de un om care a putut găsi noi meserii pentru fiii săi, descoperise o măcelărie în care se vindea berbec din Germania. Când ceilalţi îl combătură, el îşi susţinu punctul de vedere scoţând din buzunar nota de plată a măcelarului, din care se vedea că plătise carnea mai scump decât toţi ceilalţi. Cu acest prilej, bătrânul Jolyon se întorsese spre June, spunându-i într-unul din accesele lui filozofice:

- Crede-mă pe mine, fetiţo, cei din neamul Forsyte sunt cam

trăsniţi. Ai să te convingi şi tu, când ai să mai îmbătrâneşti.

Numai Timothy era de altă părere, căci, deşi îi plăcea mult spinarea de berbec, spunea că se teme de ea.

Oricine urmăreşte psihologia neamului Forsyte găseşte în "spinarea de berbec" o trăsătură covârşitor de însemnată. Ea nu dezvăluie numai dârzenia lor colectivă sau individuală, ci arată că structura şi instinctele lor îi pecetluiesc ca făcând parte din acea mare clasă de oameni care crede în mâncare, se bucură de gustul bucatelor şi nu cedează în faţa cerinţelor sentimentale de frumos.

E adevărat că printre membrii mai tineri ai familiei, erau unii care ar fi preferat în locul spinării de berbec friptură de pasăre sau salată de homar - ceva mai puţin hrănitor, dar cu mai multă fantezie - dintre aceştia majoritatea erau femei; iar dacă erau bărbaţi, fuseseră corupţi de nevestele sau mamele lor care, fiind silite să mănânce mereu

spinare de berbec, de când se măritaseră, aveau o duşmănie ascunsă faţă de acest fel, duşmănie trecută, pe nesimţite, şi în gustul fiilor lor.

După ce se sfârşi marea controversă asupra spinării de berbec, urmă şunca de Tewkesbury, însoţită de o picătură de vin de *West India.* Swithin se opri atât de mult la acest fel, încât ritmul mesei lâncezi. Pentru a degusta totul mai bine, Swithin nu mai scoase nici o vorbă.

Soames, aşezat lângă doamna Septimus Small, veghea. Îl urmărea pe Bosinney; avea motivele lui bine întemeiate, căci făcuse un plan frumos. Arhitectul îi putea fi de folos la construirea casei lui. Aşa cum şedea sprijinit de speteaza scaunului, dus pe gânduri, făcând mici metereze din firimituri de pâine, părea deştept. Soames băgă de seamă că hainele lui erau bine tăiate, dar cam strâmte, parcă şi le-ar fi făcut acum câţiva ani.

Îl văzu întorcându-se către Irene şi spunându-i ceva; faţa ei se lumină, aşa cum - adeseori se lumina pentru alţii - şi niciodată pentru el. Încercă să tragă cu urechea la ceea ce vorbeau, dar mătuşa Juley îi spuse:

- Soames, spune şi tu, nu e extraordinar? Numai cu o duminică înainte bunul reverend Scoles a fost atât de plin de duh în predica lui, atât de sarcastic: "Ce-i va folosi omului să-şi mântuiască sufletul, dacă îşi va pierde toată averea?" Aceasta este, a spus el, deviza clasei mijlocii. Ce-o fi vrut să spună prin asta? Fireşte, poate că aşa gândesc oamenii din clasa mijlocie - eu nu mă pricep. Dar tu ce crezi, Soames?

Acesta îi răspunse distrat:

- De unde vrei să ştiu eu? Totuşi Scoles e un farseur! Nu-i aşa?

Bosinney îşi plimbă privirea în jurul mesei, parcă scruta particularităţile fiecărui musafir în parte. Soames era curios să ştie ce-i

spusese lui Irene: negreşit că - după cum îi zâmbea - era de acord cu observaţiile lui. Irene părea a fi întotdeauna de acord cu ceilalţi.

Ochii i se întoarseră către el; Soames îşi lăsă de îndată privirea în jos. Zâmbetul de pe buzele ei se stinse.

Farseur? Ce vrea oare să spună Soames prin asta? Dacă domnul Scoles - un pastor - e un farseur, atunci toţi oamenii sunt farseuri! E îngrozitor!

- Şi chiar aşa sunt! spuse Soames.

Mătuşa Juley, consternată, tăcu o clipă, iar el prinse câteva cuvinte rostite de Irene, care sunau cam aşa: "lăsaţi orice speranţă, voi ce intraţi aici!"

Între timp, însă, Swithin isprăvise şunca.

- Unde cumperi ciupercile? zise curtenitor către Irene; du-te la Snileybob, ţi le dă întotdeauna proaspete. Negustorii ăştia mărunţi nu-şi dau osteneală!

Irene se întoarse către el spre a-i răspunde, iar Soames văzu cum Bosinney o urmăreşte, zâmbind. Tipul avea un zâmbet ciudat. Simplu, natural, ca un copil care zâmbeşte când îi place ceva. Iar în ceea ce priveşte porecla pe care i-o dăduse George - "Piratul" - n-o găsea prea reuşită. Când îl văzu că se întoarce spre June, Soames zâmbi şi el, dar cam răutăcios - lui nu-i plăcea June - şi fata părea cam nemulţumită.

Nici nu era de mirare, căci abia sfârşise următoarea convorbire cu James:

- Unchiule, în drum spre casă m-am oprit pe malul Tamisei şi am văzut un teren minunat pentru casă!

James, care de obicei mânca încet şi mesteca bine, se opri din mestecat şi zise:

- Ei! Şi unde l-ai văzut?

- Chiar lângă Pangbourne.

James introduse o bucată de şuncă în gură, iar June aştepta.

- Îmi închipui că tu nici nu ştii dacă terenurile de pe acolo sunt de vânzare. Dar despre preţurile pământului din partea locului ştii ceva? îi spuse el în cele din urmă.

- Da! răspunse June. M-am informat. Faţa ei mică şi hotărâtă, sub coroana-i de aramă, era îngrijorător de strălucitoare şi nerăbdătoare.

James o privi cu aerul unui judecător de instrucţie.

- Ce? Doar n-oi avea de gând să cumperi pământ?! strigă el, scăpând furculiţa din mână.

June prinse curaj, văzând că stârneşte atâta interes. De mult ticluise ea acest frumos plan, din care să profite şi unchiul ei şi Bosinney, prin construirea câtorva case de ţară.

- Fireşte că nu! îi răspunse. Dar m-am gândit că e un loc minunat unde... tu... sau alţii şi-ar putea construi o casă de ţară.

James o privi pieziş şi introduse o a doua bucată de şuncă în gură.

- Pe acolo terenurile trebuie să fie foarte scumpe, zise.

Ceea ce i se păru lui June a fi un interes personal nu era decât preocuparea fiecărui Forsyte de a nu scăpa din mână o afacere bună. Dar ea nu voia să admită că pierduse orice şansă şi continuă să-şi urmărească ţinta.

- Ar trebui să te muţi la ţară, unchiule James. Dacă eu aş avea mulţi bani, o zi n-aş mai sta la Londra!

James fu cutremurat până în adâncul fiinţei sale lungi şi subţiri; nu bănuise că nepoata lui putea avea păreri atât de îndrăzneţe.

- De ce să nu te muţi la ţară? Ţi-ar face foarte bine! repetă June.

- Cum? începu James mârâind. Să cumpăr pământ? Ce folos aş putea avea cumpărând pământ şi construind case? Nici patru la sută n-aş căpăta pe banii mei!

- Nu asta e important. Ai nevoie de aer curat!

- Aer curat! strigă James. Ce să fac cu aerul curat...

- Eu credeam că toată lumea e bucuroasă să respire aer curat, spuse June cu dispreţ.

James se şterse cu şervetul pe toată gura.

- Tu nu cunoşti valoarea banului, îi zise, ferindu-se de privirea ei.

- Nu, şi sper să n-o cunosc niciodată! şi biata June, muşcându-şi buzele, tăcu, învinsă şi dezamăgită.

De ce oare rudele ei erau aşa de bogate, pe când Phil nici nu ştia de unde să scoată bani pentru tutunul de mâine? De ce nu făceau ceva pentru el? Erau atât de egoişti! De ce nu-şi construiesc case la ţară? Ea era plină de acel dogmatism naiv, patetic, care poate duce la realizări atât de mari. În dezamăgirea ei se întoarse spre Bosinney, dar acesta vorbea cu Irene. Un fior rece o cutremură. De mânie, privirea ei deveni fixă, ca ochii bătrânului

Jolyon atunci când cineva se opunea voinţei lui.

James, de asemenea, era foarte tulburat. Se simţea ca şi cum cineva i-ar fi contestat dreptul de a-şi investi banii cu cinci la sută. Jolyon o răsfăţase prea mult. Nici una din fetele lui n-ar fi spus aşa ceva. James fusese şi el întotdeauna foarte îngăduitor cu copiii lui şi, conştient de acest fapt, simţi şi mai profund greşeala lui June, care întrecuse măsura. Îngândurat, se juca cu fragii, apoi, acoperindu-i cu o lingură de smântână, începu să-i mănânce iute, ca nu cumva să-i scape vreunul.

Nu e de mirare că-şi ieşise din fire. De cincizeci şi patru de ani (fusese admis în barou la vârsta minimă prevăzută de lege), se ocupa cu împrumuturi ipotecare, investiţii cu dobânzi mari şi sigure; condusese negocieri călăuzindu-se de principiul că trebuie să scoată maximum de la partea adversă, în favoarea clienţilor săi şi a lui,

calculase exact valoarea pecuniară a tuturor împrejurărilor posibile din viaţă, aşa că ajunsese să nu mai poată gândi decât în termeni monetari. Banii erau acum lumina lui, vedea numai prin ei, fără ei nici nu putea privi, nu mai pricepea nici un fenomen. Iar auzul acestor vorbe, "Sper să nu cunosc niciodată valoarea banului!", spuse drept în faţă, îl întrista şi îl indigna. Ştia că e o prostie, altfel s-ar fi speriat. Spre ce mergea lumea asta? Deodată, reamintindu-şi povestea tânărului Jolyon, se simţi puţin mai liniştit; căci la ce te poţi aştepta de la o fată cu un asemenea tată! Dar gândurile lui porniră pe o cale şi mai neplăcută. Ce-o fi cu toate zvonurile acelea pe care le auzise despre Soames şi Irene?

Ca în orice familie care se respectă, se instituise şi la ei o piaţă unde se negociau secretele familiale şi se preţuia averea fiecărui membru. La "Bursa Forsyte" se ştia că Irene regreta căsătoria ei. Toţi

dezaprobau regretul ei. Ar fi trebuit să ştie ce vrea; o femeie serioasă nu face asemenea greşeli.

James se gândi, cam mâhnit, că aveau o casă frumoasă (poate cam mică), într-un loc admirabil, că n-aveau nici copii şi nici griji materiale. Soames nu prea vorbea despre treburile lui, dar stă, desigur, foarte bine cu banii. Avea un venit mare din întreprindere, căci Soames, ca şi tatăl său, era membru în acel binecunoscut birou de avocaţi - "Forsyte, Bustard and Forsyte" - şi a fost întotdeauna foarte chibzuit. Câştigase foarte bine din câteva tranzacţii ipotecare, printr-o mică executare silită, cumpărând bunurile respective la preţuri foarte mici. Câteva lovituri izbutite!

Nu era nici un motiv ca Irene să nu fie fericită; totuşi, se spune că a cerut dormitor separat. James ştia spre ce duce aşa ceva. Şi doar Soames nu era beţiv!

James se uită la nora lui. Privirea lui furişă era rece şi bănuitoare. Cuprindea mustrare, teamă şi adâncă mâhnire. De ce să fie el oare atât de chinuit? Foarte probabil că totul e o prostie; femeile sunt atât de nebune! Ele exagerează lucrurile în aşa măsură, încât nu ştii ce să mai crezi. Şi apoi, lui nu-i spune nimeni nimic, el trebuie să descopere totul singur. Privi din nou, pe furiş, la Irene, apoi în cealaltă parte a mesei, la Soames. Acesta, ascultând ce spune mătuşa Juley, se uita pe sub sprâncene spre Bosinney.

"Ştiu că e îndrăgostit de ea, gândi James. Tot mereu îi face cadouri."

Iar gândul că Irene nu avea nici un temei să nu-l iubească pe Soames, că atitudinea ei era cu desăvârşire neîndreptăţită îi sfredeli inima şi mai tare. Era păcat, căci ea era o femeiuşcă atrăgătoare şi el, James, ar fi iubit-o cu adevărat dacă i-ar fi dat prilejul. În ultima vreme Irene se împrietenise cu June: lucrul

acesta nu-i putea prii, nu putea decât să-i strice! De altfel a şi început să aibă păreri proprii. Şi James nu pricepea ce are de gând această femeie. Avea un cămin frumos, liniştit, şi tot ce dorea. El socotea că trebuie să i se aleagă prieteni potriviţi. Calea pe care o apucase era primejdioasă.

June, într-adevăr, cu obiceiul ei de a ocroti pe cei nenorociţi, smulsese de la Irene o mărturisire şi, în schimb, îi vorbise despre nevoia de a se opune răului, chiar prin divorţ dacă e necesar. Dar în faţa acestor îndemnuri, Irene rămânea tăcută şi visătoare, ca şi cum gândul de a porni cu sânge rece pe-o asemenea cale zbuciumată o îngrozea. Soames nu va renunţa niciodată la ea, îi spusese Irene lui June.

"Şi ce-ţi pasă! Lasă-l să facă ce-i place - tu trebuie să fii hotărâtă!" strigase June. Nu se sfiise să spună vorbele acestea în casa lui Timothy. Iar James, când auzi, fu cuprins de o mânie şi o spaimă firească.

Şi ce ar fi dacă lui Irene îi intră în cap să - cu greu sfârşi această idee - să-l părăsească pe Soames? Gândul era atât de insuportabil, încât îl înlătură imediat, împreună cu imaginile întunecate pe care le provoca; glasul clevetirilor familiale îi bâzâia în urechi. Îl chinuia spaima unei întâmplări atât de urâte, ce s-ar putea produce aşa de aproape de el, în casa unuia dintre copiii săi! Însă, din fericire, ea nu avea bani - doar un venit mizer de cincizeci de lire pe an. Şi se gândi cu dispreţ la decedatul Heron, care nu-i lăsase nici o moştenire. Privea gânditor paharul din faţa lui, şezând cu picioarele-i lungi încrucişate sub masă, şi uită chiar să se ridice când doamnele părăsiră sufrageria. Trebuie să vorbească cu Soames. Trebuie să-i atragă atenţia; aşa nu mai putea continua, mai ales acum că aflase lucruri atât de neaşteptate. Şi băgă de seamă, cu acră nemulţumire, că

June îşi lăsase paharele pline cu vin.

"Micuţa aia poartă toată vina! Lui Irene nu i-ar fi trecut niciodată astfel de lucruri prin minte!", gândea el; James era un om cu imaginaţie.

Vocea lui Swithin îl trezi din visare.

- Am dat pe ea patru sute de lire. E, bineînţeles, o adevărată operă de artă.

- Patru sute! Hm! O groază de bani!

Obiectul în chestiune era o statuie reprezentând un grup sculptat în marmură italiană, aşezat pe un soclu înalt, tot din marmură, şi care dădea o atmosferă pretenţioasă întregii încăperi. Figurile secundare, şase la număr, nuduri de femei, împodobite cu multe ornamente, ţinteau toate cu degetul spre figura centrală, şi ea tot un nud de femeie, care se arăta şi ea pe sine, cu degetul; iar toate acestea la un loc dădeau observatorului

plăcuta senzaţie a unei mari valori. Mătuşa Juley, aşezată aproape în faţa statuii, suferise toată seara pentru că n-o putuse privi pe îndelete.

Bâtrânul Jolyon continuă:

- Patru sute de draci! Nu-mi spune că ai dat patru sute de lire pe asta!

Între colţurile ridicate ale gulerului său, bărbia lui Swithin făcu a doua mişcare dureroasă din seara aceea.

- Patru... sute... lire, monedă englezească; nici o băncuţă mai puţin. Dar nu-mi pare rău. Nu e o sculptură englezească obişnuită: e o autentică lucrare modernă italiană!

Soames ridică colţul buzei într-un zâmbet şi se uită peste masă la Bosinney. La adăpostul fumului de ţigară, arhitectul rânjea. Acum, într-adevăr, semăna cu un "Pirat".

- Trebuie să se fi muncit mult la ea! spuse James în grabă; el fusese cu adevărat mişcat de mărimea

statuii. S-ar putea lua preţ bun pe ea la Jobson.

- Nenorocitul acela de italian care a făcut-o, continuă Swithin, îmi ceruse cinci sute - i-am dat patru. Face opt. Bietul băiat, părea pe jumătate mort de foame!

- Ah! îl întrerupse Nicholas cu vocea lui răsunătoare; vai de capul lor, artiştii ăştia sunt nişte pârliţi; mă mir cum de mai trăiesc. Iată-l, de pildă, pe tânărul Flageoletti, pe care Fanny şi fetele îl aduc să le cânte la vioară; dacă realizează o sută de lire pe an, e maximum ce poate câştiga!

James dădu din cap şi spuse:

- Ah, eu nu ştiu cum pot trăi!

Bătrânul Jolyon se ridică, cu ţigara de foi în gură, şi se duse să examineze statuia mai de aproape.

- N-aş fi dat nici două sute pe ea! spuse în cele din urmă.

Soames văzu cum tatăl său şi Nicholas schimbau priviri înfricoşate; iar de cealaltă parte a

mesei, lingă Swithin, şedea Bosinney învăluit în fum.

"Mi-ar plăcea să ştiu ce crede el despre statuie", gândi Soames. Era convins că acest grup era iremediabil *vieux jeu*[2]; sculptură după gustul generaţiei trecute. Nici la Jobson nu se mai vindeau la licitaţie asemenea obiecte de artă.

În sfârşit, veni răspunsul lui Swithin:

- Tu nu te-ai priceput niciodată la statui. Tu ai cumpărat tablouri şi atâta tot.

Bătrânul Jolyon se întoarse, pufăind din ţigară, la locul lui. Nu prea era dispus să înceapă o discuţie cu Swithin, acest caraghios încăpăţânat, mărginit ca un catâr, care n-a ştiut să deosebească niciodată o statuie... de o pălărie din pai. Nu spuse decât:

- Stuc!

Multă vreme Swithin nu avu puterea să-i răspundă; dar bătu cu pumnul în masă.

- Stuc! Aş vrea să văd la tine în casă un obiect măcar pe jumătate atât de frumos!

Iar în dosul vorbelor lui răsuna din nou violenţa generaţiilor primitive. James salvă situaţia:

- Dar părerea dumitale care e, domnule Bosinney? Dumneata eşti arhitect; trebuie să te pricepi la statui şi alte lucruri asemănătoare!

Ochii tuturor se îndreptară asupra lui Bosinney; aşteptau cu toţii răspunsul lui, cu o privire ciudată, bănuitoare.

Iar Soames, vorbind pentru prima dată în această seară, întrebă:

- Da, Bosinney, care e părerea dumitale? Bosinney răspunse rece:

- Este o operă remarcabilă.

Cuvintele lui erau adresate lui Swithin, dar ochii săi zâmbeau şiret bătrânului Jolyon; numai Soames rămase nesatisfăcut şi întrebă:

- Remarcabilă? Prin ce?

- Prin naivitatea ei.

Răspunsul fu urmat de o tăcere grăitoare. Swithin era singurul care

nu pricepuse nimic, credea că poate voise să-i facă un compliment.

SOAMES PLĂNUIEŞTE

SĂ-ŞI CLĂDEASCĂ O CASĂ

Trei zile după cina de la Swithin, Soames Forsyte ieşi pe poarta verde a casei sale, trecu scuarul, ajunse de cealaltă parte, se întoarse şi privi casa. Convingerea lui că trebuia revopsită se întări.

O lăsase pe soţia sa aşezată pe canapeaua din salon, cu mâinile încrucişate în poală, desigur nerăbdătoare să-l vadă plecat. Faptul nu era neobişnuit; în fiecare zi se întâmpla la fel.

Nu pricepea deloc ce nu-i plăcea la el. Doar nu era beţiv! Ce? Făcea datorii, juca cărţi, înjura, era brutal, avea prieteni uşuratici, pierdea nopţile? Nu! Dimpotrivă!

Aversiunea profundă pe care o simţea mocnind în soţia lui era pentru el un mister şi izvorul celei mai cumplite frământări. Că femeia greşise când se măritase cu el, căci nu-l iubea, că încercase să-l

iubească şi că nu izbutise să-l iubească nu erau pentru el motive suficiente.

Bărbatul care ar fi putut accepta o scuză atât de vagă şi neobişnuită pentru a-şi explica neînţelegerea dintre el şi soţia lui n-ar fi fost un Forsyte.

Soames fu silit, de aceea, că pună toată vina pe seama soţiei lui. Nu întâlnise niciodată o femeie capabilă să stârnească atâta interes în jurul ei ca Irene. Nu putea merge nicăieri cu soţia lui, fără să vadă cum toţi bărbaţii sunt atraşi de ea; privirile, vocile lor trădau vraja pe care ea o răspândea asupra lor; şi cu toate că era atât de admirată, ţinuta ei rămânea desăvârşită. Lui, desigur, nu-i trecuse prin minte că Irene era una dintre acele femei - nu prea obişnuite în rasa anglo-saxonă - născute pentru a fi iubite şi pentru a iubi, care dacă nu iubesc, nu trăiesc. Socotea puterea ei de atracţie ca o parte din valoarea intrinsecă a acestui bun din

patrimoniul lui. Totuşi, se născu în el bănuiala că Irene, aşa cum primeşte iubirea, ar putea s-o şi dea; dar lui nu-i dădea nimic! "Atunci de ce s-a măritat cu mine?" se întreba el mereu. Uitase câtă îndelungă vreme îi făcuse curte, uitase că timp de un an şi jumătate a urmărit-o pas cu pas, a asediat-o, făcând fel de fel de planuri pentru a-i fi pe plac, dându-i daruri şi cerând-o din când în când în căsătorie; şi că, prin prezenţa lui neîntreruptă, îndepărtase pe toţi ceilalţi admiratori ai ei. Uitase ziua aceea când, profitând cu iscusinţă de o criză a lui Irene, care avea neplăceri familiale, strădania lui fu încununată de succes. Dacă-şi mai aducea aminte de ceva, era doar purtarea, delicată şi capricioasă, pe care fata cu părul de aur şi ochii întunecaţi o avusese faţă de el. Desigur că nu-şi mai amintea expresia ciudată, pasivă, resemnată de pe faţa ei când, într-o zi, pe

neaşteptate, acceptase şi spusese că se căsătoreşte cu el.

Soames îi făcuse curte cu dăruirea şi perseverenţa pe care cărţile şi oamenii le preamăresc; în care bărbatul bate fierul atât de mult, încât îl face maleabil, iar în cele din urmă se vede răsplătit pentru strădania lui; iar de aici încolo noii căsătoriţi trebuie să fie fericiţi, ducând o viaţă armonioasă, ca sunetul clopotelor din ziua cununiei.

Îngândurat, Soames porni spre răsărit, mergând pe trotuarul din umbră.

Casa trebuia reparată, dacă nu se va decide să-şi contruiască una la ţară şi să se mute acolo. De o lună încoace se gândea pentru a suta oară la lucrul acesta. N-avea motiv să se pripească! îi mergea foarte bine, venitul său creştea mereu, ajunsese până la trei mii de lire pe an; dar capitalul investit nu era chiar atât de mare pe cât credea tatăl său. James avea tendinţa să-şi

creadă copiii mai bogaţi decât erau în realitate. "Eu pot cheltui cu uşurinţă opt mii", se gândi el, "fără să mai împrumut de la Robertson sau Nicholl".

Nu putuse afla ce fel de case construise Bosinney, nici care erau preţurile lui. Ajunsese la concluzia că-şi va putea impune condiţiile. Cu cât se gândea mai mult, cu atât mai mult îi plăcea această idee. Astfel afacerea va rămâne în familie - gând care, la un Forsyte, e instinctiv. Apoi el va putea beneficia de drepturile "naţiunii favorizate", chiar dacă nu-i va face un preţ derizoriu - cu toate că aşa ar fi drept, deoarece el va da lui Bosinney prilejul să-şi arate talentul, căci casa lui nu va fi un edificiu obişnuit.

Soames se gândi cu bunăvoinţă la comenzile pe care tânărul Bosinney le va căpăta după aceea, căci, ca orice Forsyte, era din cale-afară de optimist când putea profita de pe urma cuiva.

Biroul lui Bosinney era în Sloane Street, foarte aproape de el, aşa încât putea urmări neîncetat planurile.

Poate că Irene nu se va opune să se mute din Londra, din moment ce logodnicul celei mai bune prietene a ei va construi casa. Poate că însăşi căsătoria lui June depinde de această lucrare. Irene nu poate sta în calea căsătoriei lui June; nu, nu ar face niciodată aşa ceva, el o cunoaşte prea bine pe soţia lui. Şi June se va bucura; iată încă un avantaj pentru Soames.

Bosinney părea deştept, dar mai avea - ceea ce îl făcea şi mai atrăgător - aerul că nu-şi cunoaşte prea bine interesele. Va fi uşor să tratezi cu el chestiunile băneşti. Soames făcu această reflecţie nu cu intenţia de a-l păgubi; aceasta era o atitudine firească a minţii lui - mintea oricărui bun om de afaceri - a tuturor miilor de oameni de afaceri pricepuţi, întâlniţi de el în Ludgate Hill.

Astfel el împlinea legile de nepătruns ale marii clase din care făcea parte - ale firii omeneşti însăşi - când se gândea cu vădită plăcere că Bosinney e un om cu care te descurci uşor în chestiunile băneşti.

În timp ce-şi croia drum prin mulţimea ce forfotea pe stradă, ochii săi care, de obicei, erau fixaţi pe trotuar, în faţa picioarelor lui, fură atraşi în sus, spre cupola catedralei Sfântului Paul. Această biserică străveche îl atrăgea în mod cu totul deosebit şi nu o dată, ci de două-trei ori pe săptămână, Soames se oprea din drumul său cotidian, intra înăuntru, oprindu-se pentru cinci sau zece minute în vreuna din aripile laterale, cercetând numele şi epitafurile de pe monumente. Atracţia pe care această mare biserică o exercita asupra lui era greu de tălmăcit: poate că îi dădea prilejul să-şi concentreze gândurile asupra treburilor din ziua aceea. Dacă îl preocupa vreo afacere

importantă sau care îi cerea o iscusinţă deosebită, el intra întotdeauna în biserică şi trecea, atent ca un şoarece, de la un epitaf la altul. Ieşea apoi cu aceiaşi paşi încetişori şi pornea înainte spre Cheapside, cu mersul mai ferm şi mai hotărât, parcă decis să cumpere un obiect pe care-l văzuse.

În această dimineaţă intră iar în catedrală; dar în loc să se furişeze de la un monument la altul, îşi ridică privirea spre coloanele şi arcadele pereţilor şi rămase nemişcat.

Faţa lui ridicată în sus, cu privirea pioasă şi emoţionată, aşa cum o au oamenii în biserică, devenise, sub imensa cupolă, albă ca varul. Ţinea mâinile înmănuşate în faţa lui, încrucişate pe mânerul umbrelei. Apoi le ridică. Parcă îl cuprinsese o sacră inspiraţie.

"Da", gândi el, "trebuie să am spaţiu pentru a-mi atârna tablourile".

În aceeaşi seară, la întoarcerea din City, se duse la biroul lui Bosinney. Îl găsi pe arhitect în cămaşă, fumând pipă şi trăgând linii pe un plan. Soames refuză paharul de *whisky* ce i-l oferi şi intră de-a dreptul în subiect.

- Dacă nu ai ceva mai bun de făcut duminică, vino cu mine la Robin Hill să-mi spui părerea dumitale asupra unui loc de casă.

- Vrei să construieşti ceva?

- Poate, spuse Soames, dar nu spune nimănui. Deocamdată vreau să ştiu părerea dumitale.

- Foarte bine, răspunse arhitectul.

Soames făcu ochii roată prin cameră.

- Locuieşti cam sus, observă el.

Orice informaţie putea culege cu privire la natura şi obiectul activităţii lui Bosinney îi era de folos.

- Deocamdată e destul de bine pentru mine, răspunse arhitectul. Dumneata eşti învăţat cu birourile elegante!

Îşi scutură pipa şi o puse între dinţi goală; probabil că îl ajuta să ducă conversaţia. Soames văzu pe faţa lui două adâncituri, ca şi cum şi-ar fi supt obrajii.

- Câtă chirie plăteşti pentru biroul ăsta?

- Cu cincizeci mai mult decât face, răspunse Bosinney.

Acest răspuns făcu impresie favorabilă asupra lui Soames.

- Cred că e mult, îi zise. Vin să te iau duminică pe la unsprezece.

Duminica viitoare veni cu o birjă şi-l duse pe Bosinney la gară. Ajunşi la Robin Hill, nu găsiră trăsură şi merseră pe jos o milă şi jumătate, până la locul de casă.

Era ziua de întâi august - o zi minunată, cer fără nori şi soare dogoritor - iar pe poteca dreaptă şi îngustă care ducea spre vârful dealului, picioarele lor ridicau un praf galben.

- Teren nisipos, remarcă Soames, uitându-se peste umăr la haina pe care o purta Bosinney.

În amândouă buzunarele avea vârâte suluri de hârtie, iar sub braţ ducea un baston de formă ciudată. Soames observă şi alte ciudăţenii. Numai un om deştept sau cu adevărat "Pirat" poate să-şi permită libertatea de a se prezenta astfel. Dar cu toate că aceste excentricităţi îl revoltau pe Soames, ele îi dădeau şi o oarecare satisfacţie, căci erau semnele unor însuşiri din care negreşit, va trage foloase. Dacă tipul ştie să construiască o casă, ce importanţă are îmbrăcămintea lui?

- Ţi-am spus că doresc ca această casă să fie o surpriză, deci nu vorbi nimănui despre ea. Eu nu vorbesc niciodată despre treburile mele până ce nu le desăvârşesc.

Bosinney dădu din cap.

- Dacă amesteci şi femei în planurile tale, nu ştii niciodată unde ajungi, continuă Soames.

- Ah, femeile sunt nişte diavoli! spuse Bosinney.

Această convingere dăinuia de multă vreme în fundul sufletului lui

Soames, dar n-o tălmăcise încă niciodată în vorbe.

- Oh, mormăi el, începi şi dumneata să... dar se opri, adăugând apoi iute, cu o pornire de nestăpânită mânie: June are un temperament... l-a avut întotdeauna.

- Temperamentul nu e lucru rău la un înger.

Soames nu spusese niciodată că Irene e un înger. El n-ar fi trecut niciodată peste instinctele lui cele mai profunde, îngăduind altor oameni să pătrundă în taina valorii pe care i-o atribuia soţiei lui; el nu se dezvăluia în faţa altora. Nu răspunse.

Apucară pe un drum nou deschis şi încă neisprăvit, care trecea peste un teren de vânătoare. Un drum ce ducea în unghi drept spre o carieră de pietriş, în dosul căreia se înălţau coşurile unei căsuţe de ţară, în mijlocul desişului de copaci de la marginea unei păduri dese. Smocuri de iarbă mătăsoasă acopereau pământul gloduros, iar din ele

ciocârliile îşi luau zborul în boarea soarelui. În zarea îndepărtată, peste nenumărate livezi şi tufişuri, se profila un şir de dealuri.

Soames o porni înainte până ajunseră la celălalt capăt al terenului de vânătoare şi acolo se opri. Era locul pe care-l alesese; dar acum când trebuia să destăinuiască şi altcuiva pe ce pusese ochii, se simţea cam stingherit.

- Administratorul locuieşte în căsuţa aceea, spuse el: ne va da ceva de mâncare - cred că e mai bine să mâncăm ceva înainte de-a intra în subiect.

Apoi porni din nou şi îl conduse pe Bosinney spre căsuţă unde îi întâmpină administratorul, un bărbat înalt, numit Oliver, cu obrazul greoi şi barba încărunţită. În timpul prânzului, din care Soames abia gustă, îl privi neîncetat pe Bosinney şi o dată sau de două ori îşi trecu, pe furiş, batista de mătase peste frunte. În cele din

urmă masa se sfârşi şi Bosinney se ridică.

- Cred că aveţi de discutat unele lucruri împreună, spuse el; eu am să mă duc să dau o raită pe afară; şi fără a aştepte răspunsul, ieşi la plimbare.

Soames era avocatul acestui domeniu şi petrecu aproape un ceas în tovărăşia administratorului, privind planurile terenului şi discutând ipotecile lui Nicholl şi ale altora; iar problema terenului de construcţie care-l interesa pe el o puse ca şi cum ar fi fost vorba de o idee venită întâmplător.

- Şefii dumitale, zise el, ar trebui să-mi facă un preţ mai mic, având în vedere că sunt primul care voi construi aici.

Oliver dădu din cap.

- Locul pe care l-aţi ales, domnule, este cel mai ieftin din câte avem. Terenurile de pe vârful dealului sunt mult mai scumpe.

- De altfel, spuse Soames, încă nu m-am decis. Se prea poate să nu

construiesc deloc. Preţul e foarte mare.

- Bine, domnule Forsyte, mi-ar părea rău dacă aţi renunţa şi cred că faceţi o greşeală. Nu există în apropiere de Londra nici un petic de pământ cu o privelişte ca aceasta, şi nici mai ieftin, dacă ţinem seama de toate condiţiile. N-ar trebui decât să facem puţină reclamă, şi cumpărătorii ar veni buluc.

Se uitară unul la altul. Feţele lor spuneau desluşit: "Te respect ca om de afaceri; aşa că nu te aştepta să cred un cuvânt din ceea ce spui!"

- Bine, repetă Soames, eu nu m-am hotărât încă: se prea poate să nu se facă nimic din toată afacerea. După aceste cuvinte îşi luă umbrela, puse mâna lui rece în aceea a administratorului, retrăgând-o fără să i-o fi strâns, şi ieşi la soare.

Se întoarse la terenul ales mergând încet, îngândurat. Instinctul îi spunea că ceea ce

grăise administratorul era adevărat. Terenul era ieftin. Dar frumuseţea lucrului consta în aceea că Soames ştia că administratorul nu-l găsea cu adevărat ieftin; şi aşa că preţuirea pe care el o făcuse intuind era o victorie asupra aceleia a administratorului.

"Ieftin ori ba, vreau să fie al meu", gândi el.

Ciocârliile se înălţau în zbor, aerul era plin de fluturi, o dulce mireasmă se ridica din ierburile sălbatice. Mirosul ferigilor pline de sevă adia uşor dinspre pădure unde, ascunşi în desiş, uguiau porumbeii; iar de departe, pe aripile vântului cald, plutea sunetul ritmat al clopotelor unei biserici.

Soames păşea cu ochii în pământ, buzele i se deschideau şi închideau ca şi cum ar fi gustat în gând o mâncare bună. Dar când ajunse la teren, Bosinney nu era nicăieri. După ce aşteptă puţin străbătu terenul de vânătoare şi porni spre

deal. Ar fi strigat, dar se temea de sunetul vocii sale.

Terenul de vânătoare era părăsit şi pustiu ca o prerie, liniştea nu era tulburată decât de foşnetul iepurilor care săreau înspre vizuinile lor şi de cântecul ciocârliilor.

Soames, pionier fruntaş al marii armate a neamului Forsyte, mergând înainte pentru a civiliza aceste ţinuturi sălbatice, simţi că singurătatea, cântecul nevăzut, aerul cald şi dulce îi moleşesc elanul. Tocmai dădu să pornească înapoi când, în sfârşit, îl zări pe Bosinney.

Arhitectul era întins sub un uriaş stejar, al cărui trunchi - încununat de o imensă coroană de crengi şi frunze - zdrenţuit şi noduros, de bătrâneţe, se înălţa la marginea culmii.

Soames trebui să-l bată pe umăr pentru a-l face să ridice privirea.

- *Hallo*, Forsyte! Am găsit locul potrivit pentru casa dumitale! Iată-l!

Soames se opri, apoi spuse, rece:

- Poate că eşti foarte deştept, dar locul acesta mă costă o dată şi jumătate cât celălalt.

- Dă-l încolo de preţ, domnule, uită-te la privelişte!

Chiar de la picioarele lor se întindea un lan de grâu copt, care sfârşea într-o mică pădurice întunecată de lăstari. Arăturile şi gardurile vii se întindeau până la brâul de dealuri albastre-cenuşii din depărtare. În dreapta, într-o fâşie de argint, curgea râul.

Cerul era atât de albastru, soarele atât de strălucitor, că parcă peste tot ţinutul acesta domnea o vară veşnică. Puful scaieţilor zbura în jurul lor, vrăjit de seninătatea zilei eterice. Aerul cald juca deasupra lanurilor, şi totul era cuprins de un zumzet suav, nedesluşit, ca murmurul unor clipe strălucitoare care unesc, în bucurie, cerul şi pământul.

Soames privea. Fără să vrea, ceva creştea în pieptul său. Să trăieşti

aici, în faţa atâtor minunăţii, să le poţi arăta prietenilor, să poţi vorbi despre ele, să fie proprietatea ta!

Obrajii i se îmbujorară. Căldura, strălucirea, arşiţa puseră stăpânire pe simţurile lui aşa cum, cu patru ani în urmă frumuseţea lui Irene pusese stăpânire pe simţurile lui făcându-l s-o dorească. Aruncă pe furiş o privire spre Bosinney ai cărui ochi, ochi de "leopard pe jumătate îmblânzit", după cum spusese vizitiul, păreau a hoinări, sălbatici, în zare. Razele soarelui cădeau pe proeminenţele obrazului său, pe pomeţii ieşiţi în afară, pe vârful bărbiei, pe brazdele verticale dintre sprâncene; iar Soames urmărea această faţă aspră, entuziastă nepăsătoare, cu un sentiment de neplăcere.

O adiere îndelungă, suavă, trecu peste lanul de grâu şi aduse un val de aer cald pe obrajii lor.

- Aş putea să-ţi construiesc aici ceva extraordinar! îi spuse

Bosinney în sfârşit, curmând tăcerea.

- Cred şi eu! răspunse Soames, sec. Nu dumneata dai banii!

- Cu aproximativ opt mii de lire îţi pot clădi un palat.

Soames deveni foarte palid - în el se dădea o luptă. Lăsă ochii în jos şi spuse cu hotărâre:

- Nu pot cheltui atât.

Apoi porni încet, cu pasul uşor, înapoi către primul teren. Petrecură câtăva vreme acolo, vorbind despre detaliile casei pe care urma s-o construiască, apoi Soames se duse din nou la administrator.

Ieşi cam după o jumătate de oră, îl luă pe Bosinney şi porniră spre gară.

- Ei, zise el, abia deschizând buzele, în cele din urmă am cumpărat terenul acela al dumitale.

Apoi tăcu din nou; se gândea, încurcat, nu ştia cum se făcuse că acest individ, pe care-l dispreţuia profund, putuse răsturna hotărârea pe care o luase mai înainte.

CĂSNICIA UNUI FORSYTE

Ca mii de oameni luminaţi din clasa şi generaţia sa, din acest mare oraş, Londra, care nu mai preţuiesc fotoliile roşii de catifea şi ştiu că statuile moderne de marmură italiană sunt *vieux jeu*, Soames Forsyte locuia într-o casă necorespunzătoare cerinţelor lui. La intrare avea un ciocănel de aramă de formă ciudată, ferestrele fuseseră transformate pentru a se deschide în afară, iar în faţa lor erau vase de flori suspendate, pline cu cerceluşi; în spatele casei (foarte distins) se afla o curte mică, pardosită cu cărămidă verde-jad, împrejmuită cu hortensii roz în ghivece albastre ca pana de păun. Aici, la adăpostul unui umbrar de culoarea pergamentului, care acoperea tot fundul curţii, stăpânii casei sau musafirii puteau şedea feriţi de privirile curioşilor, în timp ce-şi beau ceaiul sau se uitau la ultimele

cutii de argint cumpărate de Soames.

Înăuntru domina mobilierul în stil Empire şi William Morris. Pentru mărimea ei, casa era comodă; avea nenumărate nişe asemeni unor cuiburi, şi obiecte mici de argint erau răspândite peste tot, ca nişte ouă de pasăre, în această desăvârşire generală se războiau două gusturi greu de împăcat. Aici trăia o stăpână a casei care şi într-o insulă pustie şi-ar fi creat o atmosferă plăcută, şi un stăpân pentru care atmosfera plăcută era o investiţie făcută de el spre a-şi spori venitul cu fiecare obiect pe care-l cumpăra, conform legilor întrecerii cu semenii săi. Această întrecere în eleganţă îl făcuse pe Soames, pe când era la şcoală la Marlborough, să fie primul băiat care purta vestă albă vara şi vestă de catifea în dungi iarna; ea îl făcu să nu apară niciodată în public cu cravata trecând peste guler şi tot ea îl făcu să-şi lustruiască ghetele de lac pe

estradă în faţa unei mulţimi de oameni care se adunaseră acolo pentru serbarea de fine de an şi pentru a-l auzi recitind din Molière.

Soames, ca şi mulţi alţi londonezi, era întotdeauna ca scos din cutie. Era cu neputinţă ca un fir de păr să nu fi fost la locul lui, cravata să-i fi fost deplasată cu o optime de centimetru din poziţia perpendiculară, sau ca gulerul său să nu fie bine scrobit. Pentru nimic în lume n-ar fi ieşit din casă fără să fi făcut baie - era moda să faci baie zilnic - şi cât amar dispreţ avea pentru oamenii care omiteau acest lucru! Iar pe Irene ne-o putem închipui ca pe-o nimfă ce face baie în râuri ascunse, pentru a se bucura de prospeţimea apei şi de frumuseţea propriului ei trup.

În conflictul care mocnea înăuntrul acestei case, fu învinsă femeia. Ca în lupta dintre saxoni şi celţi, care se duce încă în sânul naţiunii, temperamentul mai impresionabil şi mai receptiv a fost

silit să primească o suprastructură convenţională.

Astfel, casa lor semăna aidoma cu sute de alte case care aveau aceleaşi aspiraţiuni înalte, devenind: "Acea fermecătoare căsuţă a lui Soames Forsyte, atât de originală, draga mea - cu adevărat elegantă!"

Dacă în loc de Soames Forsyte, citim James Peabody, Thomas Atkins sau Emmanuel Spagnoletti, adică oricare nume al unui englez din înalta burghezie londoneză cu oarecare pretenţie de bun-gust, chiar dacă stilul mobilierului diferă, fraza va rămâne aceeaşi.

În seara de 8 august, o săptămână după expediţia de la Robin Hill, în sufrageria acestei case - "atât de originală, draga mea - cu adevărat elegantă!", Soames şi Irene era aşezaţi la masă. Cina caldă duminica era un mic lux, dar cel obişnuit în această casă ca şi în multe altele. Chiar la începutul căsniciei lor, Soames stabilise regula: "Servitorii trebuie să ne dea

şi duminica seara masă caldă - doar n-au nimic de făcut decât să cânte la armonică".

Acest obicei n-a produs nici un fel de reacţie. Căci - semn rău, mai ales pentru Soames - servitorii erau devotaţi lui Irene, care, în ciuda tuturor tradiţiilor, părea să le recunoască şi lor dreptul de a avea slăbiciunile naturale firi omeneşti.

Fericita pereche şedea, nu faţă în faţă, ci în unghi drept la frumoasa masă de lemn de trandafir; mâncau fără faţă de masă - semn de deosebită eleganţă - şi până acum nu schimbaseră nici o vorbă.

Lui Soames îi plăcea să vorbească în timpul mesei: despre afaceri, sau despre ceea ce a mai cumpărat, şi atâta vreme cât vorbea, tăcerea lui Irene nu-l chinuia. Dar în această seară îi fu cu neputinţă să vorbească. Hotărârea de a construi casa îi apăsase sufletul toată săptămâna, şi se decise să-i împărtăşească şi soţiei lui.

Nervozitatea lui - arătată cu prilejul acestei destăinuiri - îl supăra profund. N-ar trebui să-l aducă în asemenea stare, femeia şi bărbatul sunt doar o singură fiinţă. Irene nu se uitase la el niciodată de când se aşezaseră la masă, şi Soames se întreba la ce oare se putea gândi ea în tot acel timp. Era greu, când un bărbat muncea atât cât muncea el câştigând bani pentru ea - da, şi cu durere în inimă - ca ea să şadă acolo privind - privind ca şi cum pereţii camerei ar întemniţa-o. Atât şi ar fi fost destul pentru ca bărbatul să se ridice şi să plece de la masă.

Lumina lămpii cu abajur roz cădea peste gâtul şi braţele ei. Lui Soames îi plăcea că Irene îmbrăca la masa de seară rochii decoltate, lucrul acesta îi dădea un sentiment de superioritate faţă de prietenii săi ale căror soţii se mulţumeau, când cinau acasă, cu rochii închise la gât sau o simple rochii de după-amiază. Sub lumina trandafirie a lămpii,

părul ei de culoarea chihlimbarului şi pielea albă, făceau un minunat şi straniu contrast cu ochii căprui-închis.

Poate avea un om ceva mai frumos decât această masă de sufragerie cu nuanţele ei întunecate, cu trandafirii aceştia proaspeţi şi suavi, cu paharele de culoare rubinie şi cu atâtea obiecte de argint? Poate avea un bărbat ceva mai frumos decât femeia care şedea cu el la masă? Recunoştinţa nu era o virtute a celor din neamul Forsyte care, veşnic în întrecere şi plini de spirit practic, nu aveau prilejul să fie recunoscători. Soames nu încerca decât o deznădejde, care ajunsese până la durere, că nu poseda femeia în măsura dreptului pe care îl avea în calitate de proprietar, că nu putea întinde mâna ca după trandafirul acela, s-o rupă şi să-i soarbă toate tainele sufletului.

Toate celelalte bunuri ale lui, lucrurile pe care şi le-a adunat,

argintăria, tablourile, casele, banii investiţi îi dădeau o tainică plăcere; numai ea nu-i dădea nimic.

Pe toţi pereţii acestei case, proprietatea lui, era scris acest lucru. Temperamentul său de om de afaceri se împotrivea misterioasei ameninţări că femeia aceea nu era făcută pentru el. Se căsătorise cu această femeie, o cucerise, şi-o însuşise, şi i se părea că este împotriva celui mai elementar drept, a dreptului de proprietate, faptul că nu-i putea poseda decât trupul. Dar nu se ştie - Soames avea mari îndoieli - dacă va mai putea poseda chiar şi atâta. Dacă cineva i-ar fi spus că vrea să posede sufletul ei, i s-ar fi părut ridicol şi sentimental. Şi totuşi asta dorea, dar îi era hărăzit să nu izbutească niciodată.

Irene era întotdeauna tăcută, pasivă, de-o blândă duşmănie; parcă se temea ca nu cumva printr-o vorbă, mişcare sau semn să-l facă

să creadă că l-ar iubi; şi Soames se întreba: "Trebuie să fie mereu aşa?"

Ca mulţi cititori de romane din generaţia sa (şi Soames era un mare cititor de romane), avea o concepţie de viaţă influenţată de literatură şi se legăna cu gândul că totul era o chestiune de timp. Până la urmă bărbatul cucerea întotdeauna inima soţiei sale. Chiar şi în cazurile când - o categorie de cărţi care nu-i prea plăceau - sfârşitul era tragic, soţia îşi dădea întotdeauna sufletul cu amarnice regrete pe buze, sau dacă soţul era cel care murea - neplăcută idee - ea se arunca asupra trupului său neînsufleţit pradă unor remuşcări chinuitoare.

Adeseori o ducea pe Irene la teatru, alegând instinctiv piese cu teme sociale, sau tratând unele probleme conjugale ale societăţii moderne care, din fericire, erau atât de diferite de problemele căsniciilor din viaţa trăită. El constatase că şi acestea se terminau tot ca romanele, chiar dacă în piesă apărea şi un

amant. În timp ce urmărea jocul, Soames avea adeseori simpatie pentru amant, dar la întoarcerea acasă, venind în trăsură cu Irene, îşi dădea seama că aşa ceva nu se face, şi se bucura că piesa se termina aşa cum trebuie. Tocmai atunci era la modă un gen de bărbat puternic, mai degrabă aspru, foarte serios, care biruia întotdeauna la sfârşitul piesei. Soames nu avea nici un fel de simpatie pentru acest personaj, dacă nu s-ar fi gândit la situaţia lui personală, şi-ar fi exprimat dezgustul faţă de acest tip de bărbat. Dar ştia prea bine cât de important este pentru el să fie un bărbat victorios, chiar "puternic", şi de aceea nu pomenise niciodată despre acest dezgust născut poate - ciudăţenie perversă a naturii - din brutalitatea ascunsă în străfundul firii lui. Dar, în această seară, tăcerea lui Irene era neobişnuită. Nu mai văzuse niciodată o asemenea expresie pe faţa ei. Şi deoarece întotdeauna neobişnuitul

sperie, Soames era speriat. Mâncă prăjitura şi zori jupâneasa care aduna firimiturile de pe masă cu peria de argint. După ce aceasta ieşi din sufragerie, îşi umplu paharul cu vin şi spuse:

- A fost cineva azi după amiază?

- June.

- Ce voia?

Pentru neamul Forsyte era o axiomă că oamenii nu mergeau undeva decât dacă vor ceva.

- A venit să vorbească despre logodnicul ei, nu-i aşa?

Irene nu răspunse.

- Mi se pare, continuă Soames, că e mai îndrăgostită ea de el decât el de ea. Se ţine tot timpul după dânsul.

Privirea lui Irene îl făcu să se simtă stingherit.

- Cum îţi permiţi să spui aşa ceva?! exclamă ea.

- De ce nu? Se vede cât de colo! Oricine poate vedea.

- Ba deloc. Iar dacă se vede, nu se cuvine s-o spui.

Soames îşi pierdu cumpătul.

- Eşti o nevastă drăguţă! îi spuse.

Dar în ascuns se miră de căldura răspunsului ei; de obicei nu era atât de însufleţită.

- Eşti moartă după June! Dar pot să-ţi spun un lucru: acum, că l-a luat la remorcă pe "Pirat", n-o să-i mai pese de tine nici de doi bani, şi ai să-ţi dai seama şi tu. Dar în viitor n-ai s-o mai vezi mult, căci ne mutăm la ţară.

Era bucuros că i-a putut spune noutatea la adăpostul acestei izbucniri de enervare. Se aştepta la un strigăt de spaimă; liniştea cu care fusese primită declaraţia îl îngrijora.

- Am impresia că nu prea te interesează, fu silit să adauge.

- Ştiam dinainte!

El o privi drept în faţă.

- Cine ţi-a spus?

- June.

- De unde ştia ea?

Irene nu răspunse. Iar el, mirat şi încurcat, spuse:

- Pentru Bosinney e o afacere foarte bună: casa aceasta îl va lansa. Cred că June ţi-a spus totul despre ea.

- Da.

Urmă o nouă tăcere, apoi Soames adăugă:

- Bănuiesc că nu doreşti să te muţi la ţară?

Irene nu răspunse.

- Nu ştiu ce vrei. Aici niciodată nu pari mulţumită.

- Ce importanţă au dorinţele mele?

Luă vasul cu trandafiri şi părăsi camera. Soames rămase pe loc. Pentru asta semnase el contractul? Pentru atâta lucru va cheltui el aproape zece mii de lire?

Vorbele lui Bosinney îi veniră în minte: "Femeile sunt diavoli!"

Dar în curând se linişti. Putea fi şi mai rău. S-ar fi putut întâmpla ca ea să se înfurie. Se aşteptase la mai mult decât ceea ce s-a petrecut. În definitiv, a avut norocul ca June să spargă gheaţa din calea lui. Desigur

că ea l-a descusut pe Bosinney: era de prevăzut.

Aprinse o ţigaretă. La urma urmei, Irene n-a făcut o scenă! Va consimţi - aceasta era cea mai bună însuşire a ei; era rece, dar nu purta ranchiună. Şi, suflând fumul ţigaretei pe o buburuză care se aşezase pe masa lucioasă, se lăsă dus de gânduri la casa pe care o visa. N-avea rost să-şi facă sânge rău; chiar acum se va duce la Irene şi va împăca lucrurile. Probabil că şedea afara, sub umbrarul japonez, în întuneric, şi tricota. Ce noapte minunată, caldă...

Într-adevăr June venise în acea după-amiază, cu ochii strălucitori, spunând:

- Bun băiat, Soames! Pentru Phil, e nemaipomenit - tocmai ceea ce îi trebuia!

Faţa lui Irene rămăsese întunecată şi nedumerită. Atunci continuă:

- Noua voastră casă de la Robin Hill, fireşte! Ce? Nu ştii?

Irene nu ştia.

- Ah! Mi se pare că n-ar fi trebuit să-ţi spun. Privindu-şi nerăbdătoare prietena, strigă: Te uiţi ca şi cum nici nu ţi-ar păsa! Nu-ţi dai seama că este tocmai ceea ce doream eu - este adevăratul noroc pe care-l aştepta de atâta vreme. Acum veţi vedea şi voi ce poate el! Şi apoi spuse toată povestea.

De când se logodise, părea că n-o prea interesează necazurile bunei ei prietene: în ceasurile pe care le petrecea cu Irene, vorbea mai ales despre preocupările ei şi, din când în când, cu toată mila ei profundă, nu-şi putea şterge din zâmbet acea nuanţă de dispreţ compătimitor faţă de femeia care săvârşise o asemenea greşeală în viaţa ei - o atât de gravă, ridicolă greşeală.

- Tot el o să facă şi decoraţia interioară - va avea mână liberă. E perfect - June începu să râdă, micul ei trup fremăta de bucurie; ridică şi lovi perdeaua de muselină. Ştii doar că l-am întrebat chiar pe unchiul James. Dar amintirea acestui

incident îi era atât de neplăcută, încât se opri brusc. Apoi, văzând că prietena nu participă deloc la entuziasmul ei, plecă. Din stradă se mai întoarse o dată şi văzu că Irene stătea în pervaz. Ca răspuns la semnele pe care i le făcea June, ea duse mâna la frunte şi, întorcându-se încet, închise uşa...

Soames trecu acum în hol şi se uită prin fereastră.

Afară, sub umbrarul japonez, Irene şedea foarte liniştită, dantela de pe umerii ei albi se mişca în ritmul gingaş al răsuflării care-i ridica şi cobora sânii.

Dar în preajma acestei făpturi tăcute, care şedea acolo nemişcată, în întuneric, plutea parcă un val de căldură, un freamăt ascuns de simţire, ca şi cum întreaga-i fiinţă era cutremurată de o schimbare ce se producea în adâncuri.

Soames se furişă, pe nesimţite, înapoi în sufragerie.

JAMES INTRĂ ÎN ACŢIUNE

Nu trecu multă vreme şi hotărârea lui Soames de a construi o casă făcu înconjurul familiei, producând agitaţia cuvenită în neamul Forsyte, ca de altfel orice hotărâre în legătură cu ideea proprietăţii.

N-a fost vina lui, căci el era hotărât să nu spună nimănui. Dar June, în marea ei fericire, îi spuse totul doamnei Small. Îngăduindu-i să povestească numai Mătuşii Ann - credea c-o să se bucure biata bătrână adorabilă! Mai ales că Mătuşa Ann nu mai ieşise din camera ei de câteva zile.

Doamna Small îi povesti de îndată Mătuşii Ann care, cu spatele sprijinit pe perne, zâmbi şi spuse cu vocea ei limpede, tremurând de bătrâneţe:

- E foarte bine pentru scumpa mea June; dar sper că vor fi prevăzători - mie mi se pare cam primejdios!

După ce rămase singură, o umbră îi învălui faţa, ca un nor ce prevesteşte ploaia pentru a doua zi.

De câteva zile zăcea în pat, străduindu-se mereu să-şi încordeze voinţa; această preocupare i se aşternu şi pe obraz, iar colţurile buzelor ei se strângeau mereu.

Smither, fata în casă, care era de copil în serviciul ei, şi despre care se spunea: "Smither - bună fată - dar atât de înceată!", îndeplinea în fiecare dimineaţă, şi cu cea mai desăvârşită conştiinciozitate, ceremonia finală a acestei străvechi toalete. Scoţând dintr-o cutie albă, imaculată, acele bucle plate, cenuşii - însemnul demnităţii personale a Mătuşii Ann - le aşeza cu grijă în mâna stăpânei ei şi se întorcea cu spatele.

În fiecare zi, Mătuşile Juley şi Hester erau chemate pentru a-i da veşti despre sănătatea lui Timothy; pentru a-i spune ce mai e nou pe la Nicholas, dacă mititica June a reuşit să-l convingă pe Jolyon să mai

scurteze durata logodnei, acum că domnul Bosinney clădeşte o casă pentru Soames; dacă, într-adevăr, nevasta lui Roger aşteaptă un copil; cum a reuşit operaţia lui Archie; cum a descurcat Swithin afacerea aceea cu casa goală din Wigmore Street. Oare Irene - tot mai cere dormitor separat? Iar în fiecare dimineaţă, i se spunea lui Smither: "Azi după masă am să cobor, Smither, cam pe la ora două. Va fi nevoie să mă sprijin de braţul dumitale, după atâtea zile de stat în pat!"

După ce îi povesti Mătuşii Ann, doamna Small îi vorbi despre casă în mare secret, şi doamnei Nicholas; aceasta, la rândul ei, o întrebă pe Winifred Dartie, presupunând, fireşte, că, fiind sora lui Soames, e la curent cu toate lucrurile acestea. De la ea, vestea ajunse în scurt timp la urechile lui James. Acesta fu din cale-afară de tulburat.

- Nimeni nu mi-a spus nimic, zise el. Şi în loc să se ducă de-a dreptul la Soames, a cărui tăcere îl înspăimântase, îşi luă umbrela şi porni spre Timothy.

Acolo o găsi pe doamna Septimus şi pe Hester (care ştia totul - dar păstra secretul, căci obosea tare când vorbea) gata, ba chiar grăbite, să discute ultimele ştiri. Părerea lor era că e foarte frumos din partea dragului lor Soames că-i dă de lucru domnului Bosinney, dar nu era oare cam riscant? Cum i-a zis George? "Piratul"! Ce caraghios! Dar George a fost întotdeauna glumeţ! În orice caz, aşa totul rămâne în familie - ele socoteau că domnul Bosinney face parte din familie, cu toate că li se părea atât de ciudat.

Aici James le întrerupse:

- Nimeni nu ştie nimic despre el. Nu ştiu ce vrea să facă Soames cu un tânăr ca acesta. Nu m-aş mira să fie mâna lui Irene aici. Am să vorbesc eu cu...

- Soames, interveni Mătuşa Juley, i-a spus domnului Bosinney că doreşte să nu afle nimeni. Sunt sigură că nu i-ar face plăcere să ştie că se vorbeşte despre treburile lui, iar dacă Timothy ar şti, ar fi foarte supărat. Eu...

James duse mâna în dosul urechii.

- Ce? Am asurzit de-a binelea. Mi se pare că nu mai aud ce se vorbeşte. Pe Emily o doare un deget de la picior. N-o să putem pleca în Wales decât pe la sfârşitul lunii. Totdeauna intervine ceva! Şi, după ce află ceea ce dorise, îşi luă pălăria şi plecă.

Era o după-amiază frumoasă. Trecu prin parc îndreptându-se spre Soames, unde avea de gând să cineze, căci Emily era bolnavă în pat, iar Rachel şi Cicely erau plecate într-o vizită la ţară. O luă pe Row, pe cărarea dinspre Bayswater, spre Knightsbridge Gate, peste o păşune cu iarbă măruntă, pârlită de soare, pe care păşteau, ici şi colo, oi negre; pe bănci şedeau perechi, iar

pe iarbă oameni pripăşiţi, culcaţi cu faţa la pământ, ca nişte cadavre pe un câmp de luptă peste care a trecut valul bătăliei.

Mergea iute, cu capul în jos, şi nu se uita nici la dreapta, nici la stânga. Priveliştea acestui parc, centrul câmpului său de bătaie, în care a luptat toată viaţa, nu-i trezi nici un gând, nici o închipuire. Aceste trupuri culcate la pământ, strivite de învălmăşeala luptei, aceste perechi de îndrăgostiţi şezând lipiţi unul de altul, care petreceau un ceas de paradis, smuls din monotonia vieţii lor chinuite, nu treziră nici o imagine în mintea lui. Acest soi de imagini nu-l mai interesau; nasul lui, ca nasul unei oi, era îndreptat spre păşunea pe care păşea.

Unul din chiriaşii săi nu-şi plătea în ultima vreme chiria la timp, şi se punea problema gravă dacă e mai bine să-l dea afară imediat sau să mai aştepte, căci acum, înainte de Crăciun, risca să rămână cu casa

neînchiriată. Swithin a păţit-o rău de tot, dar aşa-i trebuie, prea a aşteptat mult!

La aceasta se gândea, mergând drept înainte şi ţinându-şi umbrela cu grijă, de cârligul mânerului, astfel ca vârful ei să nu atingă pământul şi nici mătasea să nu se tocească. Şi cu umerii slabi, înalţi, plecaţi înainte, cu picioarele lungi ce se mişcau iute, cu precizie mecanică, trecea prin parc, unde soarele strălucea cu razele lui luminoase peste atâta trândăvie - peste atâţia oameni, martori vii ai luptei nemiloase pe care proprietatea o dezlănţuie sub razele lui; iar mersul lui James era ca zborul unei păsări călătoare deasupra mării.

Când porni spre Albert Gate, cineva îi atinse braţul.

Era Soames, care se întorcea de la birou pe Piccadilly şi care trecu numaidecât de pe trotuarul umbrit pentru a-şi întâmpina tatăl.

- Mama ta e în pat, zise James; tocmai veneam spre tine, dar poate ai alt program...

Raporturile exterioare dintre James şi fiul său nu erau deloc sentimentale, lucru caracteristic pentru neamul Forsyte, cu toate că cei doi erau foarte legaţi unul de altul. Poate că se socoteau, reciproc, drept o investiţie; în orice caz erau preocupaţi să le meargă bine şi le făcea plăcere să fie împreună. Niciodată nu schimbaseră două vorbe despre problemele intime ale vieţii şi nici nu dezvăluiseră, unul în faţa celuilalt, prezenţa vreunui sentiment adânc pe care l-ar fi încercat.

Ceva ce nu se poate tălmăci în vorbe îi lega unul de altul, ceva ascuns adânc în urzeala naţiunilor şi a familiilor - căci sângele, se spune, apă nu se face - şi nici unul din ei nu era rece. Negreşit, lucrul de căpetenie în viaţa lui James era acum dragostea pentru copiii săi.

Aceste făpturi, trup din trupul lui, cărora putea să le lase banii pe care-i strângea, erau temeiul spiritului de economie. Iar la şaptezeci şi cinci de ani, ce plăcere mai putea avea el, decât aceea de a strânge bani? Sensul vieţii lui consta în a face economii pentru copiii săi.

Apoi James Forsyte, cu toate că mereu se plângea de ceva, era un om sănătos (în măsura în care sănătatea însemnează instinct de conservare, instinct exagerat la Timothy) şi nu era om mai sănătos decât el în toată Londra; în această Londră căreia îi datora atât de mult şi pe care o iubea cu atâta dragoste mută, pentru că era locul unde îşi agonisea averea. El avea acea minunată sănătate instinctivă a burgheziei. Mai mult decât în Jolyon, cu voinţa lui atotputernică şi cu momentele lui de blândeţe şi filozofie - mai mult decât în Swithin, martirul fanteziilor sale - mai mult decât în Nicholas, care suferea din pricina iscusinţei sale -

şi mai mult decât în Roger, victima spiritului său întreprinzător - într-însul bătea pulsul adevăratului compromis. Dintre toţi fraţii, el era cel mai puţin strălucitor ca minte şi ca personalitate, şi de aceea avea şanse să trăiască pe veci.

Pentru James, mai mult decât pentru toţi ceilalţi, "familia" era importantă şi scumpă. Atitudinea lui faţă de viaţă a avut întotdeauna ceva primitiv şi odihnitor. El iubea căminul familial, îi plăcea bârfeala, îi plăcea să mârâie. Toate hotărârile lui erau făcute din smântâna pe care o aduna de pe mintea familiei; şi, prin intermediul ei, de pe minţile a mii de alte familii de acelaşi soi. An de an, săptămână de săptămână, se ducea la Timothy, şi în salonul fratelui său - cu picioarele unul peste altul, cu favoriţii săi lungi şi albi răsfiraţi peste gura-i complet rasă - urmărea cum fierbe cazanul familial, cum se ridică smântâna la suprafaţă; şi apoi pleca întărit, împrospătat şi liniştit, cu un

sentiment de încredere ce nu se poate descrie.

Sub pavăza instinctului său de conservare, în James era multă blândeţe. O vizită la Timothy era pentru el ca un ceas petrecut în poalele mamei; iar acea dorinţă arzătoare de a se simţi ocrotit de aripa familiei influenţa, la rândul ei, sentimentele pe care le avea faţă de copiii săi; gândul că aceştia ar putea fi expuşi la comentariile lumii în ceea ce priveşte banii, sănătatea sau reputaţia era un coşmar. Când fiul vechiului său prieten, John Street, se înscrisese voluntar în armată pentru a fi trimis în colonii, dădu din cap mânios şi se miră că John Street şi-a dat consimţământul; iar când tânărul Street căzu răpus de suliţă, fu atât de necăjit, încât se duse pe la toţi prietenii anume pentru a le spune: "Ştiam dinainte ce-o să se întâmple - oamenii aceştia mă scot din fire!"

Când ginerele său, Dartie, trecu printr-o criză financiară, din pricina

unei speculaţii cu acţiuni petroliere, James se îmbolnăvi de necaz. I se părea că clopotele morţii sunaseră pentru bunăstarea lor. I-au trebuit trei luni de zile şi o şedere la Baden-Baden până să-şi revină; gândul că fără banii lui, ai lui James, numele lui Dartie ar fi apărut pe lista faliţilor era îngrozitor pentru el.

Era atât de sănătos la trup, încât, dacă îl durea o ureche, se temea ca nu cumva să moară, iar orice boală trecătoare a soţiei sau a copiilor săi erau necazuri personale ale lui, intervenţiile Providenţei pentru a distruge liniştea lui sufletească; dar nu-l impresionau deloc durerile altor oameni - în afară de cercul strict al familiei lui - susţinând că orice boală provenea din neîngrijirea ficatului.

Întotdeauna spunea: "Ei şi ce? Nu-i de mirare. Şi eu păţesc la fel când nu bag de seamă!"

În seara asta, în drum spre Soames, simţea că viaţa apasă greu

asupra lui: Emily zăcea acasă cu dureri la un deget de la picior, Rachel hoinărea pe undeva pe la ţară şi de el nu-i păsa nimănui. Iar Ann era bolnavă - se temea că o să se piardă înainte de sfârşitul verii; în ultima vreme fusese de trei ori pe la ea şi niciodată nu l-a putut primi! Apoi şi ideea lui Soames de a-şi clădi o casă, alt lucru care trebuia urmărit îndeaproape! în ceea ce priveşte necazul cu Irene, nu ştia cum o să se sfârşească - dar multe încurcături pot ieşi de aici.

Intră la numărul 62, Montpellier Square, cu cele mai bune intenţii de a fi nenorocit.

Era ora şapte şi jumătate; Irene, îmbrăcată pentru masa de seară, şedea în salon. Purta rochia ei aurie - căci după ce apăruse cu ea la un dineu, o serată şi un bal, o îmbrăca acum acasă - pieptul îi era împodobit cu o cascadă de dantelă, asupra căreia se opriră de îndată ochii lui James.

- Unde-ţi cumperi tu lucrurile? zise cu voce gravă. Rachel şi Cicely nu sunt nici pe jumătate atât de bine îmbrăcate. Dar dantela aceea cu trandafiri brodaţi... Nu e veritabilă!

Irene se apropie, pentru a-i dovedi că se înşală.

Şi, în ciuda voinţei lui, James simţi înrâurirea farmecului ei, a parfumului uşor insinuant, pe care-l emana. Nici un Forsyte care se respectă nu se dă bătut de la prima lovitură, de aceea spuse în treacăt:

- Nu mă pricep - dar îmi închipui că cheltuieşti sume frumoase pentru toalete!

Gongul sună şi Irene îşi trecu braţul ei alb pe sub braţul socrului şi-l conduse în sufragerie. Îl pofti să se aşeze pe locul obişnuit al lui Soames, la stânga ei, pe cealaltă latură a mesei, în partea aceea venea puţină lumină, aşa încât razele soarelui ce apunea nu-l supărau: James începu să-i vorbească despre el însuşi.

În curând simţi o schimbare în fiinţa lui, o dulceaţă ca aceea pe care o simte poate un fruct în bătaia soarelui; parcă îl mângâia cineva, îl lăuda, îl răsfăţa, şi toate acestea fără un singur gest de mângâiere, fără vreun cuvânt de laudă din partea ei. Simţea că tot ceea ce mănâncă îi prieşte; acasă la el nu avea această senzaţie; nu-şi mai aducea aminte când îi mai plăcuse atât de mult un pahar de şampanie; întrebând de marcă şi preţ, se minună că e aceeaşi şampanie pe care o avea şi el, în mari cantităţi, dar pe care n-o putea bea niciodată. Imediat luă hotărârea de a spune furnizorului său de vinuri că-l păcălise.

Ridicând ochii din farfurie, zise:

- Aveţi o mulţime de lucruri frumoase aici. Cât aţi dat pe zaharniţa asta? Nu m-aş mira să fi costat o groază de bani!

Tabloul de pe peretele din faţa lui îi plăcea foarte mult. Era un dar de-al lui.

- Nu ştiam că e chiar atât de bun! spuse James.

Se ridicară de la masă şi merseră în salon. James tot lângă Irene.

- Iată ce numesc eu o masă straşnică, şopti el, aplecându-se curtenitor peste umerii ei. Nimic greu - şi nici prea franţuzit. Acasă nu-i chip să mănânc aşa. Plătesc bucătăresei şaizeci de lire pe an, dar nu e în stare să-mi dea o masă ca asta!

Nu spuse nici o vorbă despre construirea casei şi nici chiar când Soames, scuzându-se că are de lucru, se duse în odaia de la etaj, unde îşi ţinea tablourile, nu pomeni vreun cuvânt.

James rămase singur cu nora lui. Căldura provocată de şampanie şi de un lichior excelent pâlpâia încă în el. Avea multă afecţiune pentru Irene. Era, într-adevăr, o făptură atrăgătoare; te asculta cu luare-aminte şi înţelegea tot ce-i spuneai. Iar în timp ce vorbea, îi examina toată fiinţa, de la pantofii de

culoarea bronzului, până la valurile de aur din părul ei. Era aşezată într-un fotoliu Empire şi numai umerii i se sprijineau de marginea de sus a scaunului - trupul ei drept şi flexibil se legăna ca şi cum n-ar fi fost legat de şolduri; de parcă, prin fiecare mişcare, s-ar fi dăruit braţelor unui iubit. Buzele ei zâmbeau, ochii îi erau pe jumătate închişi.

Poate că descoperirea primejdiei ce zăcea în farmecul profund al acestei fiinţe, sau vreo tulburare de digestie, făcură ca, deodată, James să amuţească. Nu ţinea minte să fi fost vreodată singur cu Irene. Şi, privind-o aşa, fu cuprins de un simţământ ciudat, ca şi cum s-ar fi aflat în faţa unei făpturi ciudate şi necunoscute.

Oare la ce se gândea ea, şezând aşa, rezemată de fotoliu?

Când reîncepu să vorbească, vocea lui era mai aspră, ca şi cum s-ar fi deşteptat dintr-un vis frumos.

- Ce faci tu toată ziua? întrebă el. Nu vii niciodată pe la Park Lane!

Ea se scuză cu stângăcie, dar James nu se uita la ea. Nu voia să creadă că într-adevăr se fereşte de ei - nu, i-ar fi fost prea greu.

- Îmi place să cred că n-ai vreme. Eşti tot timpul cu June. Îmi închipui cât o ajuţi, o însoţeşti când e cu tânărul acela şi-i dai fel de fel de sfaturi. Aud că nu mai e niciodată acasă în ultima vreme: sunt convins că unchiului Jolyon nu-i place să fie lăsat atât de mult singur. Aud că June se ţine mereu după acest Bosinney; probabil că vine aici în fiecare zi. Dar, ia spune-mi, ce părere ai dumneata despre el? Crezi că ştie ce vrea? Mie mi se pare că nu e cine ştie ce de capul lui! Aş putea spune că ea va ţine hăţurile!

Obrajii lui Irene se înroşiră, iar James se uită la ea bănuitor.

- Poate că nu-l înţelegi prea bine pe domnul Bosinney, spuse ea.

- Nu-l înţeleg! se răsti James. Cum să-l înţeleg? Se vede doar cât de colo că e unul din băieţii aceia cu pretenţii de "artist". Se zice că-i

deştept - dar toţi se cred deştepţi! Dar tu ştii mai multe despre el decât mine, îi zise îndreptându-şi din nou privirea iscoditoare asupra ei.

- El face planurile pentru casa lui Soames, spuse ea blând, cu intenţia de a potoli lucrurile.

- Tocmai aici voiam să ajung, continuă James; nu pricep ce are de gând Soames cu un tânăr ca ăsta; de ce nu se duce la un arhitect de prima mână?

- Poate că domnul Bosinney e de prima mână!

James se ridică şi, ţinându-şi capul aplecat, făcu înconjurul odăii.

- Aşa e, spuse el. Voi tinerii sunteţi solidari şi credeţi că ştiţi totul mai bine decât ceilalţi.

Trupul său înalt, uscat, se opri în faţa ei; James ridică un deget, apoi îl îndreptă spre pieptul lui Irene, acuzând-o parcă de frumuseţea ei.

- Tot ce pot să spun este, că aceşti indivizi cu pretenţii de artişti, sau oricum şi-ar spune ei, nu sunt deloc oameni de nădejde; iar sfatul pe

care ţi-l dau eu ţie este să nu-ţi prea faci de lucru cu el!

Irene zâmbi; iar mişcarea buzelor ei era o ciudată provocare. Parcă nu mai era atât de respectuoasă faţă de el. Sânii ei se ridicau şi coborau ca pătrunşi de o mânie ascunsă; îşi ridică mâinile de pe braţele fotoliului şi le apropie una de alta, până ce vârfurile degetelor se atinseră, în timp ce ochii ei întunecaţi priveau spre James cu o căutătură de nepătruns.

Acesta, posomorât, scruta podeaua.

- Să-ţi spun părerea mea: păcat că n-ai un copil, să ai la ce te gândi şi cu ce te ocupa!

Faţa lui Irene se întunecă deodată, şi chiar James îşi dădu seama că întregul ei trup încremenise sub îmbrăcămintea uşoară de mătase şi dantelă.

Se inspăimântă de efectul pe care-l produsese şi, ca mulţi bărbaţi lipsiţi de curaj, încercă să se scuze, făcând pe îndrăzneţul.

- Mi se pare că nu-ţi prea place să ieşi din casă. De ce nu vii cu noi la Hurlingham? De ce nu te duci din când în când la teatru? La vârsta ta ar trebui să te distrezi mai mult! Doar eşti femeie tânără!

Faţa ei îngândurată se întunecă; James se enervă.

- Ei! eu nu ştiu nimic; mie nu-mi spune nimeni nimic. Soames trebuie să-şi poarte singur de grijă, să nu aştepte de la mine - asta-i tot...

Muşcându-şi colţul degetului arătător, aruncă pe ascuns o privire rece şi aspră către nora sa.

Ochii ei, fixaţi asupra lui, îl întâmpinară cu o căutătură atât de întunecată şi profundă, încât glasul i se opri şi îl trecură sudorile.

- Acum trebuie să plec, spuse el după o scurtă tăcere, şi peste un minut se ridică, puţin cam mirat, ca şi cum se aştepta să fie reţinut. Strânse mâna lui Irene şi primi să fie condus până la uşă; i-o deschise şi-l lăsă să iasă. Nu luă birjă, voia

să meargă pe jos; Irene o să-i spună lui Soames noapte bună din partea lui, iar dacă avea poftă de puţină distracţie, foarte bine, el, James, o va duce cu trăsura la Richmond.

Merse pe jos până acasă, urcă scările şi o trezi pe Emily din primul somn - nu închisese ochii de douăzeci şi patru de ore - pentru a-i spune că, după părerea lui, treburile merg rău la Soames. Dezbătu o jumătate de oră această problemă şi, în sfârşit, declarând că nu putea dormi deloc, se întoarse pe o parte şi începu să sforăie.

La Montpellier Square, Soames, ieşind din odaia cu tablouri, se oprise la capătul de sus al scării, ferindu-se să fie văzut, şi se uita la Irene care cerceta scrisorile venite cu ultima poştă. Ea trecu în salon; dar peste un minut se întoarse, oprindu-se în loc: parcă asculta ceva; apoi urcă încetişor scara, cu o pisică în braţe. Soames îi vedea faţa aplecată spre micul animal, care torcea lipit de gâtul ei. De ce oare la

el nu se uita niciodată cu o asemenea privire?

Deodată îl zări, şi chipul i se schimbă.

- A sosit vreo scrisoare pentru mine? o întrebă el.

- Trei.

Soames se dădu la o parte, iar ea, fără a mai spune o vorbă, trecu spre camera de culcare.

MICA GREŞEALĂ A BĂTRÂNULUI JOLYON

În aceeaşi după-amiază, bătrânul Jolyon părăsi terenul de cricket de la Lord, cu intenţia de a merge acasă. Înainte de-a ajunge la Hamilton Terrace, îşi schimbă părerea, făcu semn unui birjar, şi îi dădu adresa în Wistaria Avenue. Se hotărâse.

În săptămâna aceea June abia dăduse pe acasă; de multă vreme nu mai stătuse cu el, de fapt, de când s-a logodit cu Bosinney. Nu-i ceruse niciodată să stea lângă el. Nu era în obiceiul lui să ceară oamenilor ceva! June însă nu mai avea decât un singur gând: Bosinney şi treburile lui. Iar pe el îl părăsise, singur în casa aceea mare, cu o mulţime de servitori, unde din zori şi până-n noapte nu găsea un suflet de om cu care să schimbe o vorbă. Clubul lui era închis pentru curăţenie; şedinţele Consiliilor de

Administraţie erau suspendate pentru vacanţă, deci nu avea pentru ce merge în City. June ar fi dorit ca bătrânul să plece în vilegiatură; ea nu putea pleca, căci Bosinney era la Londra.

Dar unde era să plece? În străinătate nu putea merge singur; marea îi obosea ficatul; nu putea suferi viaţa de hotel. Roger mergea într-o staţiune de hidroterapie, dar el nu putea risca un nou tratament la vârsta lui. De altfel toate staţiunile la modă acum erau curată şarlatanie!

Cu asemenea gânduri îşi crea singur desperarea care-i cuprinsese sufletul. Brazdele din obraji i se adânceau, ochii îi deveneau din zi în zi mai melancolici, dând un aer atât de neobişnuit acestei feţe, puternică şi senină până atunci.

Astfel în această după-amiază porni din St. John's Wood, în lumina aurie ce scălda coroanele rotunjite ale salcâmilor verzi din faţa caselor mărunte, în strălucirea

soarelui de vară ce părea că sărbătoreşte micile grădini. Privea în jurul său cu luare-aminte, căci se afla într-un cartier unde nici un Forsyte nu intra fără un vădit dezgust şi o curiozitate ascunsă.

Birja se opri în faţa unei căsuţe de culoare galben-deschis, nezugrăvită de multă vreme. Avea un gard exterior şi părea cam rustică.

Coborî din trăsură cu o înfăţişare foarte liniştită; capul masiv, cu mustaţa răsfirată în jos şi cu aripi de păr alb, apărea drept de tot pe sub borurile late ale pălăriei. Privirea lui era fermă, puţin cam mânioasă. Iată unde l-a adus viaţa!

- Domnul Jolyon Forsyte e acasă?

- Da, domnule! Pe cine să anunţ, vă rog?

Bătrânul Jolyon nu se putu stăpâni, şi zâmbi puţin când îi spuse micii servitoare numele său. Parcă era o broscuţă caraghioasă!

Străbătu în urma ei un vestibul întunecos şi ajunse într-un mic salon format din două cămăruţe, cu

mobila îmbrăcată cu cint; mica servitoare îl pofti să ia loc.

- Sunt cu toţii în grădină, domnule; dacă sunteţi bun, luaţi loc, mă duc să-i chem.

Bătrânul Jolyon se aşeză în fotoliul acoperit cu cint şi privi în jurul său. Toată casa i se păru cam sărăcăcioasă. Era un fel de - nici nu ştia exact cum să-i zică - jerpeleală, sau mai degrabă încropeală, peste tot. Din tot ce vedea el, nici o mobilă nu valora cinci lire. Pereţii, nevopsiţi de multă vreme, erau împodobiţi cu schiţe în acuarelă; de-a curmezişul tavanului şerpuia o lungă crăpătură.

Aceste căsuţe erau toate vechi, locuinţe de categoria a doua. Chiria nu putea fi mai mare de o sută de lire pe an. Îl durea peste măsură că un Forsyte - ba încă fiul său - locuia într-o asemenea casă.

Servitoarea se întoarse. "Doreşte domnul să poftească în grădină?"

Bătrânul Jolyon ieşi prin uşa cu geamlâc. Coborând scările, băgă de

seamă că totul ar trebui vopsit din nou.

Tânărul Jolyon, soţia sa, cei doi copii şi câinele Balthazar erau cu toţii în grădină, aşezaţi sub un păr.

Paşii pe care-i făcu spre ei au constituit actul cel mai curajos din viaţa bătrânului Jolyon; dar nici un muşchi de pe obrazul său nu se clinti, nici un gest de nervozitate nu-l trăda. Ochii săi, adânciţi în orbite, erau îndreptaţi cu hotărâre asupra inamicului.

În aceste două minute bătrânul Jolyon dădu cea mai desăvârşită dovadă că poseda în mod inconştient vigoarea, echilibrul şi vitalitatea care făcuseră din el, şi din atâţia alţii din clasa lui, seva naţiunii. Simplitatea cu care îşi conduc treburile, lăsând la o parte tot ceea ce nu-i priveşte direct, este simbolul individualismului firesc, născut în fiecare englez, datorită izolării naturale a ţării.

Câinele Balthazar adulmeca de jur-împrejur marginile pantalonilor

săi. Această corcitură prietenoasă şi cinică - fructul unei legături dintre un pudel rusesc şi un foxterier - mirosea că se întâmplă ceva neobişnuit.

După ce se salutară în mod curios, bătrânul Jolyon se aşeză într-un fotoliu de răchită; cei doi nepoţi, sprijiniţi fiecare de câte un picior de-al lui, îl priveau tăcuţi, căci nu mai văzuseră niciodată un om atât de bătrân.

Copiii nu semănau între ei; parcă se vedea că se născuseră în împrejurări diferite. Jolly, copilul păcatului, cu obrazul durduliu, părul de culoarea cânepii, pieptănat în sus, cu gropiţă în bărbie, avea un aer de gingăşie îndărătnică şi ochi de Forsyte. Mica Holly, copilul căsătoriei, brunetă, cu ochii cenuşii, gânditori, ai mamei sale, avea un aer solemn.

Câinele Balthazar, după ce înconjură cele trei mici straturi de flori, în semn de dispreţ desăvârşit pentru toată lumea, se aşeză şi el în

faţa bătrânului Jolyon şi, dând din coada-i încolăcită deasupra spatelui, se uita în sus fără a clipi din ochi.

Chiar şi în grădină, aceeaşi impresie de sărăcie îl chinui pe bătrânul Jolyon. Scaunul de răchită scârţâi sub greutatea lui; straturile de flori păreau prăpădite, iar în fund, lângă peretele rnânjit de funingine, pisicile îşi făcuseră potecă.

În timp ce el şi nepoţii se priveau cercetându-se cu luare-aminte, curioşi dar încrezători, aşa cum se petrec lucrurile între oamenii foarte bătrâni şi cei foarte tineri, tânărul Jolyon nu-şi luă ochii de la soţia sa.

Obrazul ei subţire şi oval, cu sprâncene drepte şi cu ochi mari, cenuşii, se împurpurase. Părul pieptănat spre spate, în bucle mari, începuse a încărunţi - ca şi al tânărului Jolyon - şi această culoare cenuşie dădea obrajilor ce i se aprinseseră brusc un patetism dureros.

Expresia de pe faţa ei - aşa cum nu o văzuse niciodată, căci o ascundea întotdeauna de el - trăda resentimente ascunse, dorinţe şi temeri. Ochii ei sub sprâncenele tremurânde priveau îndureraţi. Tăcea.

Doar Jolly vorbea; el poseda multe lucruri şi dorea din suflet ca şi acest necunoscut prieten, cu mustăţi nemaipomenit de mari, cu mâinile acoperite de vine albastre, care şedea picior peste picior ca şi tatăl său (obicei pe care şi el încerca să şi-l însuşească) să afle despre ele; dar fiind un Forsyte - deşi nu împlinise încă opt ani - nu pomeni de lucrul care, în acel moment, îi era cel mai scump: o tabără de soldaţi din vitrina unei prăvălii, pe care tatăl său îi făgăduise că i-o va cumpăra. Nu încape îndoială că i se părea ceva prea preţios ca să vorbească despre ea, temându-se să nu ispitească astfel pe zei.

Iar razele soarelui se jucau printre frunze, deasupra acestui grup

format din reprezentanţii a trei generaţii, adunaţi aci liniştiţi, sub părul care de mult nu mai dăduse rod.

Pe obrazul zbârcit al bătrânului Jolyon apărură pete roşii, aşa cum roşesc de obicei obrajii oamenilor bătrâni la soare. Luă una din mâinile lui Jolly şi o strânse într-a lui; băiatul i se urcă pe un genunchi, iar micuţa Holly, uluită de acest tablou, să caţără pe celălalt; câinele Balthazar se scărpina cu zgomote ritmice.

Deodată, tânăra doamnă Jolyon se ridică şi intră grăbită în casă. Peste un minut, soţul ei mormăi o scuză şi o urmă. Bătrânul Jolyon rămase singur cu nepoţii.

Natura, cu neînchipuita-i ironie, urmându-şi legile ciclice, începu să producă una din straniile ei revoluţii în străfundul sufletului lui. Şi acea duioşie pentru copiii mici, acea pasiune pentru viaţa ce începe, care-l făcuse să-şi părăsească fiul pentru a o urma pe June, lucra

acum în firea lui, împingându-l să o părăsească pe June şi să se lege de aceşti copilaşi mici. Tinereţea a ars întotdeauna ca o flacără în pieptul său, şi acum tot spre tinereţe se întorcea. Spre aceste mici făpturi, atât de nepăsătoare, care cereau îngrijire; spre aceşti mici obrăjori rotunzi care treceau atât de uşor de la supărare la voioşie, spre glasurile lor cristaline şi râsul ascuţit, spre mânuţele acestea care trăgeau de el în toate părţile şi spre trupurile acestea mici, care se atingeau de picioarele lui, spre tot ceea ce era tânăr, tânăr şi iarăşi tânăr. Şi ochii lui se îmblânziră, vocea şi mâinile sale slabe şi vânoase se îmblânziră şi inima din el se îmblânzi. Iar pentru acele mici fiinţe el deveni deodată un loc plăcut, un loc unde se simţeau apăraţi, unde puteau vorbi, râde, unde se puteau juca; până când, de pe scaunul de răchită al bătrânului Jolyon, desăvârşita voioşie a trei inimi strălucea ca lumina soarelui.

Dar tânărul Jolyon, care îşi urmase soţia, simţea altceva.

O găsi aşezată în faţa măsuţei ei de toaletă, cu obrajii în mâini. Umerii i se cutremurau de plâns. Pasiunea cu care această femeie îşi căuta suferinţe era de neînţeles pentru el. O văzuse de sute de ori în asemenea stări şi nu pricepea cum de a putut răbda: de fiecare dată crezuse că sunt stări de neînvins, şi că ceasul cel din urmă al căsătoriei lor sunase.

La noapte, desigur, o să-l strângă în braţe şi o să-i spună:

"Ah! Jo, cât suferi tu din pricina mea!", aşa cum mai făcuse de sute de ori până atunci.

Întinse mâna, şi, pe nesimţite, îşi strecură trusa de bărbierit în buzunar.

"Nu pot rămâne aci", gândi el; "trebuie să cobor!" Fără a spune o vorbă, ieşi din cameră şi se întoarse pe pajişte.

Bătrânul Jolyon o ţinea pe genunchi pe micuţa Holly, care

pusese stăpânire pe ceasul lui; Jolly, foarte roşu în obraji, încerca să-i arate că ştie să stea în cap. Câinele Balthazar venise cât se poate de aproape de masa de ceai şi stătea cu ochii aţintiţi la prăjitură.

Tânărul Jolyon simţi pornirea răutăcioasă de a le tăia scurt petrecerea.

Ce nevoie a avut tatăl său să vină aici şi să-i tulbure soţia în halul acesta? A fost un şoc, după atâţia ani! Ar fi trebuit să ştie; ar fi trebuit să-i dea de veste. Dar oare când şi-ar fi putut închipui un Forsyte că purtarea lui tulbură pe cineva? Şi în gândurile lui, îl condamna pe nedrept pe bătrânul Jolyon.

Vorbi aspru cu copiii şi le spuse să-şi bea ceaiul. Copiii, foarte miraţi, căci nu-l mai auziseră niciodată vorbind atât de sever, plecară ţinându-se de mână; mica Holly se întoarse şi mai privi o dată peste umăr.

Tânărul Jolyon turnă ceaiul, spunând:

- Soţia mea nu se prea simte bine azi; dar ştia că tatăl său pătrunsese pricina acestei retrageri subite şi aproape îl ura pe bătrân pentru că şedea acolo atât de liniştit.

- Ai o căsuţă drăguţă aici, zise bătrânul Jolyon, cu o privire ascuţită. Cred că ai luat-o cu chirie!

Tânărul Jolyon dădu din cap.

- Nu-mi plac vecinii! continuă bătrânul Jolyon, prea sunt oameni de rând.

Tânărul Jolyon răspunse:

- Da, suntem oameni de rând!

Tăcerea nu mai era întreruptă decât de scărpinatul câinelui Balthazar.

Bătrânul Jolyon spuse simplu:

- Mi se pare ca n-ar fi trebuit să vin aici, Jo; dar am rămas atât de singur!

La aceste cuvinte, tânărul Jolyon se ridică şi puse mâna pe umărul tatălui său.

În casa vecină, cineva cânta fără încetare la un pian dezacordat *La donna e mobile;* şi mica grădină

căzu în umbră, soarele nu mai atingea decât peretele din fund lângă care şedea o pisică ghemuită, cu ochii galbeni şi somnoroşi îndreptaţi spre câinele Balthazar. Se auzea un zumzet uşor, de forfoteală foarte îndepărtată; plantele agăţătoare dimprejurul grădinii acopereau orice vedere în afară de cer, de casă şi de părul cu crengile din vârf încă aurite de soare.

Mai şezură câtăva vreme acolo, vorbind destul de puţin. Apoi bătrânul Jolyon se ridică pentru a pleca, şi nici un cuvânt nu fu rostit despre vreo revenire a lui.

Plecă foarte trist. Ce sărăcăcioasă, mizeră casă! Şi se gândi la casa mare din Stanhope Gate, reşedinţă potrivită pentru un Forsyte, cu enorma cameră de biliard şi cu salonul acela mare, în care nu intra nimeni cu săptămânile.

Femeia aceea, a cărei faţă îi plăcea destul de mult, era prea puţin pregătită pentru viaţă; îi făcea zile grele lui Jo, ştia el! Iar copiii aceia

încântători! Ah! Ce soartă nebună şi groaznică!

Mergea spre Edgware Road, între şiruri de case mici, care toate îi trezeau în minte (cu totul neîntemeiat, desigur, dar prejudecăţile unui Forsyte sunt sfinte) întâmplări sumbre de un fel sau altul.

Societatea, adică babornițele şi maimuţele clevetitoare s-au pus să-l condamne pe fiul lui, carnea şi sângele lui! O grămadă de femei bătrâne! Lovea cu umbrela în pământ, ca şi când ar fi vrut să străpungă inima acestui blestemat organism social ce îndrăznise să-i ostracizeze fiul acesta din care el ar fi putut sorbi viaţă!

Lovea cu umbrela plin de mânie; dar el însuşi acceptase verdictul Societăţii vreme de cincisprezece ani - şi abia azi îi trădase.

Se gândi la June, la mama ei moartă şi la întreaga poveste, cu toată amărăciunea din trecut. Nenorocită întâmplare!

Trecu multă vreme până ajunse la Stanhope Gate, căci, cu încăpăţânarea-i înnăscută, deşi era foarte obosit, merse totuşi pe jos tot drumul.

După ce se spălă pe mâini la toaleta de la parter, trecu în sufragerie pentru a aştepta cina; era singura încăpere în care stătea când June nu era acasă - aici se simţea mai puţin părăsit. Jurnalul de seară nu venise încă; isprăvise de citit *Times*-ul, şi deci nu mai avea nimic de făcut.

Camera era foarte liniştită, dădea spre o stradă dosnică, zgomotul circulaţiei nu ajungea până aici. Nu-i plăceau câinii, dar acum chiar şi un câine i-ar fi putut ţine de urât. Privirea lui, hoinărind pe pereţi, se opri la un tablou cu titlul: "Grup de bărci pescăreşti olandeze la apusul soarelui", capodopera colecţiei sale. Nu-i făcu plăcere. Închise ochii. Era singur! N-ar trebui să se plângă, ştia prea bine, dar n-avea încotro: era un biet om - întotdeauna a fost un biet

om - n-a avut curaj! Acestea erau gândurile lui.

Majordomul veni să aştearnă masa pentru cină şi, părându-i-se că stăpânul său doarme, se mişcă cu băgare de seamă. Acest bărbat purta pe lângă barbă şi o mustaţă, fapt care isca grave îndoieli printre membrii familiei - mai ales între cei care, ca Soames de pildă, frecventaseră şcoli publice[3], şi erau obişnuiţi cu corectitudine în această materie. Poate fi acesta un adevărat majordom? Glumeţii îi spuneau: "Neconformistul unchiului Jolyon": iar George, recunoscutul şugubăţ, l-a poreclit "Mironositul".

Se mişca încoace şi încolo, între bufetul cel mare şi lucios şi masa lustruită, într-o nemaipomenită tăcere.

Bătrânul Jolyon îl urmărea, prefăcându-se că doarme. Individul acesta era un om ascuns - aşa îl socotise întotdeauna - singura lui grijă fiind să-şi facă iute treaba, cum o fi, pentru a pleca apoi la

curse, la familia lui ori cine ştie unde. Un trântor! Mai era şi gras! Şi puţin îi păsa de stăpânul său!

Dar pe urmă, fără să vrea, îl cuprinse unul din acele momente de filozofare care-l deosebea de ceilalţi membri ai familiei Forsyte.

"Dar, la urma urmei, de ce să-i pese de stăpânul său? El nu-i plătit ca să-mi poarte mie de grijă; atunci, de ce să i-o cer? în lumea aceasta omul nu poate pretinde afecţiune, dacă nu dă ceva în schimb." Poate că în lumea de dincolo e altfel - nu se ştie, nu putea spune ce va fi dincolo! Şi închise din nou ochii.

Fără oprire şi umblând tiptil, majordomul îşi vedea de treabă, scoţând lucrurile din diferitele sertare ale bufetului. Pe cât putea, săvârşea totul cu spatele spre bătrânul Jolyon, căci i se părea că astfel nu comite necuviinţa de a lucra în prezenţa stăpânului. Din când în când sufla pe furiş pe câte o piesă din argintărie, frecând-o apoi cu o bucată de piele de căprioară.

Părea că toată atenţia lui era îndreptată asupra cantităţilor de vin din carafe, pe care le ridica cu grijă destul de sus, aşezându-le apoi pe masă, iar barba lui protectoare cădea asupra lor. Când isprăvi, se opri o clipă pentru a-şi privi stăpânul, şi în ochii lui verzui era o licărire de dispreţ.

La urma urmei, stăpânul nu era decât un moşneag, cu care nu prea aveai ce face!

Uşurel, ca un pisoi, trecu în cealaltă parte a încăperii şi trase clopotul. Ordinul pe care-l primise era: "Masa la ora şapte!" Şi ce-i dacă stăpânul doarme? Să se deştepte! Noaptea doarme omul! Avea şi el doar treburile lui; la ora opt şi jumătate trebuia să fie la club.

Ca răspuns la clopot, apăru un valet cu o supieră de argint. Majordomul i-o luă din mână şi o puse pe masă, apoi, stând în picioare, în cadrul uşii deschise, ca

şi cum ar fi avut musafiri de anunţat, spuse cu o voce solemnă:

- Masa e servită, domnule!

Încet, bătrânul Jolyon se ridică şi se aşeză la masă pentru a cina.

PLANURILE CASEI

Este îndeobşte cunoscut că toţi cei din neamul Forsyte au o carapace, întocmai ca scoicile, aceste mici animale atât de folositoare; cu alte cuvinte, nu-i poţi vedea, iar dacă-i vezi nu-i recunoşti fără carapacea lor, formată din condiţii de trai, avere, relaţii sociale şi neveste, lucruri care-i însoţesc de-a lungul drumului ce-l parcurg prin lumea compusă din mii şi mii de alţi Forsyte, fiecare cu carapacea lui. Fără carapace nu se poate concepe un Forsyte - ar fi un lucru imposibil, ca un roman fără intrigă, un nonsens.

În ochii neamului Forsyte, Bosinney nu avea scoică; ei îl socoteau drept unul dintre acei oameni rari şi fără noroc, care trec prin viaţă înconjuraţi de condiţii de trai, avere, relaţii sociale şi neveste, care însă nu le aparţin.

Locuinţa lui din Sloane Street, la ultimul etaj, pe uşa căreia era o placă cu numele - "Philip Baynes Bosinney, Arhitect" - nu semăna cu locuinţa unui Forsyte. El nu avea o cameră de locuit în afară de biroul lui, ci un mare paravan care despărţea cele necesare pentru nevoile lui personale - un divan, un fotoliu confortabil, pipele, un dulăpior cu băuturi, romane şi papuci. Partea camerei care-i servea drept birou avea mobilierul obişnuit: un dulap cu rafturi şi compartimente, o masă rotundă de stejar, un spălător cu capac, câteva scaune tari şi un pupitru la care se scrie stând în picioare, acoperit cu desene şi planuri. June fusese aici de două ori, la ceai, însoţită de mătuşa ei.

Se bănuia că undeva, în dos, avea şi o cameră de culcare.

Din câte putuse afla familia, venitul său anual se compunea din două salarii de câte douăzeci de lire pe an, primite în calitate de arhitect

consultant la două întreprinderi, la care se adăuga, desigur, vreun onorariu întâmplător şi - ceva mai serios - o rentă personală de o sută cincizeci de lire pe an, pe care i-o lăsase tatăl său prin testament.

Ceea ce putură afla despre tatăl său nu era prea liniştitor. Pare că fusese medic de circumscripţie la Lincolnshire; era originar din Cornish, avea o înfăţişare frapantă şi înclinări byroniene - fără îndoială o personalitate bine cunoscută în comitatul lui. Unchiul prin alianţă al lui Bosinney, Baynes - din firma "Baynes and Bosinney" - era un Forsyte prin instinct dacă nu prin nume: avea destul de puţin de povestit despre cumnatul său.

"Un tip ciudat!" spunea el. "Vorbea întotdeauna despre cei trei fii mai mari ai săi: «Băieţi buni, dar atât de tonţi!»; cu toate că toţi trei au reuşit straşnic în Administraţia Colonială din India! Philip era singurul copil pe placul său. L-am auzit vorbind în cele mai ciudate

feluri; o dată mi-a spus: «Dragul meu, nu-i spune niciodată bietei tale neveste ce ai de gând să faci!» Dar eu n-am urmat sfaturile lui; chiar deloc. Un om excentric! Lui Phil îi spunea: «Fie că trăieşti ca un gentleman ori nu, bagă de seamă, băiete, să mori ca un gentleman»; iar el a cerut să fie îngropat în redingotă, cu cravată de satin şi ac cu diamante. Da, foarte original! Asta pot să v-o spun!"

Despre Bosinney, Baynes vorbea călduros, cu oarecare compătimire: "A moştenit trăsătura byroniană a tatălui său. Priviţi, vă rog, cum a dat cu piciorul în noroc părăsind biroul meu, pentru a pleca pentru şase luni cu raniţa în spinare! Şi toate astea pentru ce? Pentru a studia arhitectura străină - auzi, străină! Ce folos putea avea de aici? Şi iată-l acum: băiat deştept - dar care nu câştigă nici o sută de lire pe an! Negreşit această logodnă este cel mai bun lucru pe care l-a făcut vreodată - acum se va aşeza. El este

unul dintre aceia care dorm ziua şi veghează noaptea, şi asta pur şi simplu pentru că nu au disciplină. Dar n-are nici un viciu - nu, nu e deloc vicios. Iar bătrânul Forsyte e om bogat!"

Domnul Baynes se purta foarte curtenitor cu June, care în ultima vreme venea deseori în casa lui din Lowndes Square.

"Casa aceasta a domnului Soames - ce straşnic om de afaceri - este tocmai ceea ce îi trebuia lui Philip", îi spunea. "Nu te poţi aştepta să stea prea mult cu dumneata acum, scumpa mea domnişoară. Motive serioase - motive serioase! Tânărul trebuie să-şi croiască drumul! Când eram de vârsta lui, munceam zi şi noapte! Scumpa mea soţie îmi spunea mereu: «Bobby, nu mai munci atât, gândeşte-te la sănătatea ta!»; dar eu nu m-am cruţat niciodată."

June se plângea că logodnicul ei nu găseşte vreme să vină la Stanhope Gate.

Ultima oară când fusese acolo, abia stătuseră împreună un sfert de ceas, şi, printr-una din coincidenţele care o urmăreau întotdeauna, sosise şi doamna Septimus Small. Atunci, după cum se învoiseră dinainte, Bosinney se ridică şi se ascunse într-un mic birou, unde aşteptă plecarea ei.

- Scumpa mea, zise Mătuşa Juley, e atât de slab! Am observat adesea acest lucru la oamenii logodiţi, dar nu trebuie să-l laşi să mai slăbească. Extractul de carne al lui Barlow e foarte bun; unchiului Swithin i-a făcut foarte bine.

June, mititică cum era, stătea în picioare în faţa căminului; faţa ei mică tremura de enervare, căci socotea această vizită nepotrivită a mătuşii sale drept o insultă personală. Răspunse cu dispreţ:

- E slab pentru că munceşte. Oamenii care pot face ceva ce merită să fie făcut nu sunt niciodată graşi.

Mătuşa Juley se îmbufna. Ea fusese întotdeauna slabă, dar singura plăcere pe care o avea din acest fapt era dorinţa ei permanentă de a se îngrăşa.

- Eu cred, zise ea cu mâhnire, că n-ar trebui să îngădui să i se spună "Piratul". Oamenilor li se poate părea ciudat acum, când construieşte o casă pentru Soames. Sper că-şi va da toată osteneala; este atât de important pentru el! Soames are atâta bun-gust!

- Gust! strigă June, sărind ca arsă; eu nu dau nimic pe gustul lui şi nici pe al vreunui alt membru din familie!

Doamna Small rămase uluită.

- Unchiul tău Swithin a avut întotdeauna un gust admirabil! Iar căsuţa lui Soames este încântătoare; sper că n-ai de gând să spui că eşti de altă părere!

- H-m-m-m! răspunse June; e aşa pentru că e acolo Irene!

Mătuşa Juley încercă să spună ceva plăcut:

- Şi cum o să-i placă scumpei Irene să trăiască la ţară?

June îşi aţinti privirea asupra mătuşii sale, o privire în care năvălise parcă toată conştiinţa ei; apoi, o privire fixă îi luă locul, ca şi cum alungase gândurile care o năpădiseră adineauri. Răspunse pe un ton răstit:

- Fireşte c-o să-i placă; de ce să nu-i placă?

Doamna Small, din ce în ce mai enervată, zise:

- Eu nu ştiu; credeam că o să-i pară rău să se despartă de prietenii ei. Unchiul tău James pretinde că n-are destulă bucurie de viaţă. Noi credem - adică, vreau să spun că Timothy e de părere - c-ar trebui să iasă mai mult în lume. Cred că ţie o să-ţi lipsească foarte mult!

June îşi împreună mâinile la ceafă şi se răsti:

- Aş dori mult ca Unchiul Timothy să nu vorbească despre lucrurile care nu-l privesc!

Mătuşa Juley se ridică, îndreptându-şi trupul înalt, şi spuse:

- El nu vorbeşte niciodată despre lucrurile care nu-l privesc.

June regretă îndată cele spuse; se repezi la mătuşa ei şi o sărută.

- Îmi pare foarte rău, mătuşico, dar tare aş vrea s-o lase pe Irene în pace!

Mătuşa Juley, care nu mai găsea nimic potrivit de spus asupra acestui subiect, tăcu. Se pregăti de plecare, îşi încopcie pelerina neagră de mătase peste piept şi îşi luă poşeta verde în mână.

- Şi ce mai face bunicul tău drag? întrebă ea în vestibul. Îmi închipui cât de singur se simte acum, de când toată vremea ţi-e răpită de domnul Bosinney. Se aplecă şi-şi săruta nepoata călduros, apoi plecă cu paşii ei mărunţi şi afectaţi.

Ochii lui June se umplură de lacrimi; alergă în micul birou, unde Bosinney şedea la o masă şi desena păsări pe dosul unui plic, se prăbuşi lângă el şi strigă:

- O, Phil! Totul e atât de urât!

Inima îi era încinsă ca şi culoarea părului ei.

Duminica următoare, dimineaţa, în timp ce Soames se rădea, fu anunţat că domnul Bosinney e jos, şi că ar dori să-l vadă. Deschizând uşa spre camera soţiei sale, zise:

- Bosinney e jos. Du-te, te rog, şi stai puţin de vorbă cu el până termin cu bărbieritul. Într-un minut cobor şi eu. Desigur, a venit pentru planuri.

Irene îl privi fără a spune o vorbă, dar îşi netezi rochia şi coborî.

Soames nu putuse afla ce părere are Irene despre această casă. Nu rostise nici o vorbă de împotrivire, iar în ceea ce îl privea pe Bosinney, părea destul de binevoitoare.

De la fereastra camerei lui de toaletă îi putea vedea cum vorbesc împreună în curtea cea mică de jos.

Se rase în graba mare, tăindu-şi bărbia de două ori. Îi auzi râzând şi gândi: "Ia te uită ce bine se învoiesc!"

După cum bănuise, Bosinney venise să-l ia pentru a-i arăta planurile.

Îşi luă pălăria şi plecă.

Planurile erau aşternute pe masa de stejar din camera arhitectului; iar Soames, palid, liniştit, scrutător, stătu multă vreme aplecat asupra lor fără a spune o vorbă.

În cele din urmă, cu o voce cam nesigură, zise:

- Ciudat gen de casă!

Desenele îi arătau o casă dreptunghiulară, cu două etaje şi cu o curte interioară de formă pătrată.

Această curte, înconjurată de o galerie de la primul etaj, avea acoperiş de sticlă, susţinut de opt coloane care porneau chiar de jos.

Negreşit că, pentru ochii lui Forsyte, era o casă ciudată.

- Se pierde foarte mult spaţiu, continuă Soames.

- Principiul acestei case, spuse arhitectul, este să ai spaţiu pentru a respira - ca un gentleman.

Soames desfăcu degetul arătător şi pe cel mare, ca şi cum ar fi vrut să măsoare boieria pe care o va dobândi, şi răspunse:

- Ah, da! Am înţeles.

Pe faţa lui Bosinney apăru o expresie deosebită, care dezvăluia tot entuziasmul ce-l cuprinsese.

- Am încercat să-ţi proiectez aici o casă cu oarecare prestanţă. Dacă nu-ţi place, e mai bine să-mi spui pe faţă. Desigur că, dacă vrei să ai o casă cu prestanţă, nu ţi-e îngăduit a cere să ţi se mai înghesuie pe undeva o toaletă cu lavabou. Puse deodată degetul pe partea stângă a dreptunghiului din centru: Aici ai spaţiu să te mişti! Asta este pentru tablourile dumitale, despărţită de curte prin perdele; dacă le dai la o parte, capeţi un spaţiu de cincizeci şi unu pe douăzeci şi trei de picioare. Soba asta de la mijloc are două feţe, una dă spre curte şi alta spre camera de tablouri. Peretele acesta este tot din geamlâc, prin el îţi vine lumină de la sud-est, iar din

curte ai lumină de la nord. Tablourile ce-ţi mai rămân, le poţi atârna de jur-împrejurul galeriei de sus sau în celelalte încăperi. În arhitectură - continuă el, şi cu toate că se uita la Soames părea că nu-l vede, lucru care-i dădu lui Soames o senzaţie neplăcută - ca şi în viaţă, nu poţi avea prestanţă fără simetrie. Oamenii spun că asta-i de modă veche. În orice caz, e curios că niciodată nu reuşim să întruchipăm în construcţiile noastre principiul de căpetenie al vieţii. Încărcăm casele cu decoraţii, arcade, fleacuri şi alte asemenea, pentru a ne distrage ochiul. Când, dimpotrivă, ochiul se odihneşte tocmai pe câteva linii drepte. Toată problema stă în simetrie - fără ea nu există prestanţă.

Soames, ironic fără să vrea, îşi aţinti privirea asupra cravatei lui Bosinney, care era departe de a fi perpendiculară mai era şi nebărbierit, hainele nu erau nici ele tocmai cum ar fi trebuit. Se părea

că arhitectura trăsese din el tot simţul de simetrie.

- N-o să arate oare ca o cazarmă? îl întrebă. Nu primi de îndată răspuns.

- Am priceput despre ce e vorba. Dumneata vrei o casa dintr-acelea pe care le face Littlemaster - o casă comodă şi drăguţă, în care servitorii locuiesc la mansardă, iar uşa de la intrare e situată ceva mai jos, aşa încât înăuntru trebuie să urci câteva trepte. În orice caz, încearcă-l pe Littlemaster; îl vei găsi straşnic, îl cunosc de când lumea!

Soames se sperie. Într-adevăr, planurile l-au izbit, dar îşi ascunsese satisfacţia aproape instinctiv. Îi venea greu să facă un compliment. El dispreţuia oamenii care erau darnici cu laudele.

În momentul acela se afla în situaţia neplăcută a omului care, dacă nu face un compliment, riscă să piardă o afacere bună. Bosinney era tipul care e în stare să rupă toate

planurile şi să refuze de-a mai lucra pentru el; era un copil mare!

Această copilărie matură, care îi dădea o senzaţie de superioritate, avea o înrâurire ciudată şi aproape magnetizantă asupra lui Soames, căci el nu simţise niciodată ceva asemănător.

- Bine, îngână în cele din urmă: fără îndoială, este... este foarte originală.

Având o profundă neîncredere şi chiar oroare de cuvântul "original", simţise că, de fapt, nu riscase mare lucru prin observaţia făcută.

Bosinney părea mulţumit. Asemenea observaţii plăceau unui tip ca el. Iar acest succes îi dădu curaj lui Soames.

- Este... o casă mare, zise.

- Spaţiu, aer, lumină, îl auzi murmurând pe Bosinney. Dumneata nu poţi trăi ca un gentleman într-o casă făcută de Littlemaster... el construieşte pentru industriaşi.

Soames făcu un gest de protest şi de scuză în acelaşi timp; adineauri

fusese asemuit cu un gentleman şi pentru nimic în lume n-ar fi acceptat să fie socotit drept industriaş. Dar neîncrederea lui înnăscută faţă de principiile generale se trezi din nou. La ce dracu îi servea să vorbească despre simetrie şi prestanţă? Se temea ca nu cumva casa să fie rece.

- Irene nu poate suporta frigul, îi zise.

- Ah! spuse Bosinney batjocoritor. Soţia dumitale? Nu-i place frigul? O să am grijă. N-o să-i fie frig. Uită-te aici! şi îi arătă patru semne, la distanţe egale, în pereţii curţii interioare. Ţi-am pus aici ţevi de apă caldă, cu înveliş de aluminiu. Le poţi procura, şi au forme foarte potrivite.

Soames se uită bănuitor la aceste semne.

- Toate bune şi frumoase, dar cât va costa?

Arhitectul scoase o foaie de hârtie din buzunar.

- Casa, fireşte, ar trebui construită toată din piatră, dar cum ştiu că ţi-ar veni prea scump, am făcut un compromis. Ar fi trebuit să aibă acoperiş de aramă, dar eu l-am făcut de ardezie verde. Aşa cum o vezi, inclusiv fierăria, te va costa opt mii cinci sute de lire.

- Opt mii cinci sute? Doar îţi fixasem limita maximă la opt mii!

- Nu se poate construi nici cu un penny mai puţin, răspunse Bosinney rece. Ori accepţi, ori renunţi la ea!

Era, pesemne, singurul mod de a face o asemenea propunere lui Soames. Era încolţit. Conştiinţa îi spunea să abandoneze toată afacerea. Dar planurile erau bune şi îşi dădea seama că e ceva desăvârşit; casa avea demnitate şi locuinţele servitorilor erau, de asemenea, excelente. Creditul lui va creşte dacă va trăi într-o casă ca aceasta - cu înfăţişare atât de originală şi totuşi bine împărţită.

El se uită mai departe la planuri, în timp ce Bosinney dispăru în odaia de culcare pentru a se rade şi a se îmbrăca.

Amândoi se întoarseră la Montpellier Square în tăcere; Soames îl urmărea însă cu coada ochiului. "Piratul" arată destul de bine - gândi el - când e îmbrăcat cumsecade.

Irene era aplecată asupra florilor ei când cei doi bărbaţi intrară.

Propuse să trimită să o cheme pe June.

- Nu, nu! răspunse Soames; avem încă de discutat afaceri!

La masă fu aproape prietenos şi îl îmbia mereu pe Bosinney să mănânce. Îi făcea plăcere să-l vadă pe arhitect atât de bine dispus, şi îl lăsă toată după-amiaza cu Irene, în timp ce el se duse sus, la tablourile lui, aşa cum obişnuia duminica. La ora ceaiului coborî în salon şi îi găsi vorbind, după cum afirma el, "cu prea multă vervă".

Se opri în uşă şi se felicită că lucrurile luaseră o întorsătură atât de bună. Norocul lui era că Irene şi Bosinney se înţelegeau; ea părea să se fi împăcat cu ideea casei celei noi.

Meditaţia liniştită în mijlocul tablourilor lui îl convinsese să scoată încă cinci sute de lire, dacă e nevoie; dar el trăgea nădejde că această după-amiază a mai redus din pretenţiile lui Bosinney. Era doar limpede că Bosinney putea face şi mai ieftin dacă voia; trebuie să existe o mulţime de căi pentru a scădea costul unei clădiri fără a-i strica efectul.

Aşteptă deci un prilej favorabil; îl găsi în momentul când Irene îi oferi arhitectului prima ceaşcă de ceai. O frântură de soare, străbătând prin dantela perdelelor, îi încălzea obrazul, strălucea în aurul părului ei şi în ochii blânzi. Poate că aceeaşi rază împurpurase şi obrajii lui Bosinney, dându-i o expresie de uluire.

Soames ura razele soarelui; deodată se ridică şi închise obloanele. Apoi luă ceaşca de ceai din mâna soţiei sale şi spuse, mai rece decât avusese de gând:

- Nu poţi găsi o modalitate s-o faci cu opt mii, la urma urmei? Trebuie să fie o mulţime de detalii pe care le poţi schimba.

Bosinney goli ceaşca dintr-o înghiţitură, o puse pe masă şi răspunse:

- Nici unul!

Soames îşi dădu seama că propunerea lui atinsese una din coardele de neînţeles din vanitatea arhitectului.

- Bine, răspunse cu resemnare mânioasă, mi se pare că vrei să faci totul aşa cum ai hotărât dumneata!

Peste câteva minute Bosinney se ridică să plece, iar Soames se ridică şi el, pentru a-l conduce. Arhitectul părea absurd de bine dispus. După ce îl privi cum se depărtează cu paşi legănaţi, Soames se întoarse posomorât în salon. Irene strângea

notele; îmboldit de o curiozitate pe care nu şi-o putea stăpâni, întrebă:

- Ei, ce crezi despre "Pirat"?

Se uită la covor, aşteptând răspunsul. Avu de aşteptat câtăva vreme.

- Nu ştiu, spuse ea în cele din urmă.

- Găseşti că arată bine?

Irene zâmbi. Soames avu impresia că-şi bate joc de el.

- Da, îi răspunse, foarte!

MOARTEA MĂTUŞII ANN

Sosi o dimineaţă, către sfârşitul lui septembrie, când Mătuţa Ann n-a mai fost în stare să ia din mâinile lui Smither însemnul demnităţii ei personale. Doctorul, chemat în grabă, după ce aruncă o privire asupra obrazului ei bătrân, anunţă că domnişoara Forsyte s-a stins din viaţă în timpul somnului.

Mătuşile Juley şi Hester fură copleşite de lovitură. Ele nu-şi închipuiseră niciodată că Ann va avea un asemenea sfârşit. Se prea poate că ele nici nu au crezut vreodată că va veni un sfârşit. În fundul sufletului, nu pricepeau cum a putut Ann să le părăsească fără o vorbă, fără luptă; aşa ceva nu semăna cu ea.

Le durea profund gândul că un Forsyte a putut abandona atât de uşor viaţa. Şi dacă a făcut-o unul, de ce nu toţi?

Trecu un ceas întreg până ce deciseră să-i spună şi lui Timothy. Ce bine ar fi să-i ascundă totul! Măcar de i s-ar putea spune cu binişorul.

Statură multă vreme în faţa uşii, şuşotind. Şi după ce o deschiseră încă mai şuşoteau.

Le era teamă că, cu cât va afla mai târziu, cu atât îl va durea mai mult. Dar el primi vestea mai uşor decât se aşteptau. Fireşte, va trebui să rămână în pat.

Se despărţiră plângând încet.

Mătuşa Juley rămase în camera ei, doborâtă de durere. Faţa-i decolorată de lacrimi era împărţită în compartimente de mici fâşii de carne proeminente, umflate de emoţie. Era cu neputinţă să conceapă viaţa fără Ann; trăiseră împreună şaptezeci şi trei de ani, întrerupţi doar de scurtul interludiu cât fusese măritată, vreme ce i se părea acum ireală. La intervale egale de timp, se ducea la scrinul ei şi scotea de sub săculeţii cu

levănţică o batistă proaspătă. Inima ei caldă nu putea suporta gândul că Ann zace acolo atât de rece.

Mătuşa Hester, tăcută, răbdătoare, acest "lac de baraj" al energiei familiale, şedea în salon, cu obloanele închise; şi ea plânsese la început, dar liniştit, fără efecte vizibile pe faţă. Principiul ei călăuzitor, economia de energie - nu o părăsise nici la jale. Şedea slabă, nemişcată, uitându-se la grătarul din cămin, cu mâinile căzute în poala rochiei de mătase neagră. Mătuşa Hester era convinsă că în curând o va scula cineva pentru a-i cere să facă ceva. Parcă ar mai fi de vreun folos! Orice ar face, pe Ann tot n-o va mai aduce înapoi! De ce-o mai necăjesc?

La ora cinci sosiră trei dintre fraţi: Jolyon, James şi Swithin. Nicholas era plecat la Yarmouth. Roger avea un grav atac de gută. Doamna Hayman fusese acolo mai devreme şi după ce o văzu pe Ann plecă, lăsându-i vorbă lui Timothy - mesaj

care nu i-a fost transmis - că ar fi trebuit s-o fi înştiinţat mai din vreme. De fapt, toţi aveau senzaţia că ar fi trebuit să fie anunţaţi mai din vreme, ca şi cum - între timp - ar fi pierdut ceva; James zise:

- Ştiam dinainte ce-o să se întâmple; v-am spus eu că nu apucă sfârşitul verii!

Mătuşa Hester nu răspunse; era aproape octombrie, dar ce rost mai avea să discute; unii oameni nu sunt mulţumiţi niciodată.

Trimise sus pentru a anunţa pe sora ei că au venit fraţii. Doamna Small coborî îndată. Îşi răcorise obrazul cu apă, dar era încă umflată, şi cu toate că se uita cu severitate la pantalonii lui Swithin, de un albastru-deschis - el venea de-a dreptul de la club, unde primise vestea - pe faţă avea o expresie mai veselă ca de obicei, căci instinctul ei de a face toate lucrurile pe dos nu se dezminţea nici acum.

Apoi toţi cinci se urcară sus, pentru a privi trupul neînsufleţit al lui Ann. Sub cearşaful alb, curat, se aşternuse o plapumă pentru că acum, mai mult ca oricând, Ann avea nevoie de căldură. Pernele fuseseră scoase, spatele şi capul îi erau întinse pe acelaşi plan, cu aparenţa aceea de inflexibilitate pe care o avuseseră toată viaţa. Boneţica, ce pornea de deasupra sprâncenelor, era trasă până în dreptul urechilor; iar între boneţică şi cearşaf obrazul, aproape tot atât de alb, era întors, cu ochii închişi, către feţele fraţilor şi surorilor ei. În pacea lui extraordinară, obrazul îi era mai puternic ca oricând, aproape numai oase sub pielea de pergament abia zbârcită - obrajii şi bărbia pătrată, umerii obrajilor ieşiţi, fruntea cu gropi în tâmple, nasul subţiat - fortăreaţă a unui duh de neînvins, care fusese totuşi doborât de moarte. Şi, în aparenta lui neputinţă, părea că încearcă să-şi redobândească duhul, să

cucerească puterea şi armele pe care tocmai le depusese.

Swithin abia aruncă o privire spre acel obraz şi părăsi odaia; chipul ei - povesti el după aceea - i-a trezit un simţământ foarte curios. Coborî atât de iute, încât se cutremură toată casa şi, luându-şi pălăria, sări în cupeul lui fără să dea vreo poruncă vizitiului. Acesta îl duse acasă, şi el şezu toată seara în fotoliul lui, nemişcat.

La cină nu putu înghiţi nimic, în afară de o potârniche şi de o sticlă mică de şampanie.

Bătrânul Jolyon rămase la capătul patului cu mâinile încrucişate. El singur, dintre cei ce erau în cameră, îşi aminti de moartea mamei lui, şi cu toate că se uita la Ann, se gândea la maică-sa. Ann era o femeie bătrână, şi în cele din urmă moartea a venit şi la ea - aşa cum vine la toată lumea! Obrazul lui nu se clintea, iar privirea părea a-i sosi de foarte departe.

Mătuşa Hester stătea lângă el. Acum nu mai plângea, lacrimile secaseră, firea ei nu îngăduia o nouă risipă de forţe; îşi încrucişă mâinile privind, nu la Ann, ci într-o parte şi alta, căutând un mijloc de a evita efortul realizării cu adevărat a ceea ce se întâmplase.

Dintre toţi fraţii şi surorile, James manifestă cea mai mare emoţie. Lacrimile îi curgeau de-a lungul brazdelor paralele de pe obrazul lui slab. Unde va merge de-acum înainte să-şi povestească necazurile, nu ştia; Juley nu era bună de aşa ceva, Hester nu-i era de nici un folos, ba chiar mai rău decât atâta! Moartea lui Ann l-a cutremurat mult mai mult decât a crezut el vreodată; şi aveau să treacă multe săptămâni până să i se potolească tulburarea.

Mătuşa Hester ieşi pe furiş, iar Mătuşa Juley începu a umbla de colo-colo prin cameră, pregătind "cele necesare", izbindu-se de câte două ori de acelaşi lucru. Bătrânul

Jolyon, trezit din visare, din reveria trecutului îndepărtat, se uită la ea cu severitate, apoi plecă. James rămase singur la marginea patului; se uită pe furiş în jurul său, şi când se încredinţa că-l nu-l vede nimeni, îndoindu-şi trupul slab, depuse o sărutare pe fruntea moartei; apoi, în grabă, părăsi camera. Pe sală o întâlni pe Smither şi începu s-o descoasă despre înmormântare, dar văzând că nu ştie nimic, se plânse amarnic că, dacă nu vor avea grijă, totul va merge pe dos. Cel mai potrivit ar fi să trimită după domnul Soames - el se pricepe bine la asemenea lucruri; stăpânul ei era probabil prea tulburat - ar trebui să se ocupe cineva şi de el; dar stăpânele ei nu erau bune de nimic - nu erau pricepute deloc. N-ar fi de mirare să se îmbolnăvească şi ele. Ar fi bine să cheme de pe acum doctorul; e mai bine să iei lucrurile din pripă. De altfel, el socotea că sora lui, Ann, n-a avut îngrijirea cea mai bună; dacă ar fi căutat-o Blank,

ar mai fi încă în viaţă. Smither poate trimite în Park Lane oricând are nevoie de un sfat. Fireşte, trăsura lui stă la dispoziţia lor pentru înmormântare. Oare nu are la îndemână ceva, un pahar de Bordeaux, şi un biscuit, de pildă - nu luase încă micul dejun...

Zilele dinaintea înmormântării trecură în linişte. Se ştia de mult, fireşte, că Mătuşa Ann îşi va lăsa mica ei avere lui Timothy. Deci, nici cea mai mică agitaţie nu-şi avea rostul. Soames - singurul executor testamentar - s-a ocupat de întreaga organizare a înmormântării, trimiţând la timp următoarea invitaţie tuturor bărbaţilor din familie:

Domnului.

....

Sunteţi rugat a lua parte la înmormântarea lui MISS ANA FORSYTE, care va avea loc în Cimitirul Highgate, la 1 octombrie, ora 12. Echipajele se vor aduna la

"The Bower". Bayswater Road, la ora 10,45. Rugăm a nu aduce flori.

Sosi dimineaţa înmormântării, rece, cu cer londonez şi cu nori cenuşii, înalţi de tot. La ora zece şi jumătate trase la scară prima trăsură, aceea a lui James. În ea se găseau James şi ginerele său Dartie, un bărbat elegant, cu pieptul pătrat, cu redingota foarte strânsă, închisă până sus, cu obrazul galben, grav, împodobit cu o mustaţă brună, bine răsucită, şi un început de favoriţi care cer evitarea atingerii briciului, lucru remarcat în special la oamenii ce gândesc profund.

Soames, în calitate de executor, primea oaspeţii, căci Timothy era tot în pat; se va ridica abia după înmormântare: iar Mătuşile Juley şi Hester nu vor coborî decât după ce totul se va sfârşi şi când, bineînţeles, va avea loc masa pentru cei ce doresc să se întoarcă, după ceremonie, la casa moartei. După James sosi Roger, înconjurat de trei

dintre fiii săi - tânărul Roger, Eustace şi Thomas - şchiopătând încă din pricina gutei. Iar George, al patrulea fiu, sosi aproape imediat în urma lor, cu o birjă, şi se opri în vestibul pentru a-l întreba pe Soames cum se simte în funcţia de organizator de pompe funebre.

Cei doi veri nu se puteau suferi.

Apoi sosiră cei doi Hayman - Giles şi Jesse - în desăvârşită tăcere, foarte bine îmbrăcaţi, cu dungile proaspăt călcate la pantalonii negri de seară. Apoi bătrânul Jolyon singur. După aceea Nicholas, cu o sănătoasă culoare în obraji, reţinându-şi cu grijă vioiciunea mişcărilor capului şi ale corpului. Unul din fiii lui îl urma blând şi supus. Swithin Forsyte şi Bosinney sosiră în acelaşi moment, şi se opriră oferindu-şi reciproc întâietatea, dar când se deschise uşa, încercară să intre deodată; gesturile de politeţe reîncepură, iar Swithin, aşezându-şi cravata ce se deranjase de atâtea plecăciuni, urcă

foarte încet scările. Urma celălalt Hayman şi joi din fiii căsătoriţi ai lui Nicholas, împreună cu Tweetyman, Spender şi Warry, soţii fetelor Forsyte şi Hayman. Adunarea era completă, douăzeci şi unu la număr: nu lipsea nici un bărbat din familie, în afară de Timothy şi de tânărul Jolyon.

Salonul roşu cu verde forma un fond colorat prea viu pentru veşmintele lor neobişnuite; fiecare încerca, nervos, să-şi găsească un scaun, dornic să-şi ascundă negrul atât de exagerat al pantalonilor. Contrastul dintre acest negru şi mănuşile lor albe era aproape indecent - un fel de exagerare a sentimentelor; şi mulţi aruncau priviri indignate, cu invidie ascunsă, spre "Pirat", care nu avea mânuşi şi purta pantaloni gri. Un zumzet uşor se auzea în salon, nimeni nu vorbea despre defunctă, ci fiecare întreba cum îi merge celuilalt, ca şi cum, în felul acesta, îşi exprimau, pe ocolite,

condoleanţe pentru evenimentul care îi adusese acolo.

Deodată James spuse:

- Cred că putem porni.

Coborâră şi, doi câte doi, în ordinea în care li se comunicase dinainte, se urcară în trăsuri.

Dricul porni la pas; trăsurile îl urmau încet. În prima era bătrânul Jolyon cu Nicholas; în a doua gemenii Swithin şi James, în a treia Roger şi tânărul Roger; Soames, tânărul Nicholas, George şi Bosinney urmară în a patra. Fiecare din celelalte trăsuri - opt în total - cuprindea trei sau patru membri de ai familiei; după acestea venea cupeul doctorului, apoi, la distanţa cuvenită, erau câteva birje cu diverşi salariaţi şi servitori ai familiei; iar la sfârşit, o trăsura care nu ducea pe nimeni, dar completa cortegiul până la numărul total de treisprezece trăsuri.

Atâta vreme cât cortegiul merse pe Bayswater Road, se menţinu la pas, dar de îndată ce intră în străzi

mai puţin importante, o pornea în trap, încetinind iar când trecea pe străzi mai elegante, până când ajunse la cimitir. În prima trăsură, bătrânul Jolyon şi Nicholas vorbiră despre testamentele lor. În a doua, gemenii, după o singură încercare de a sta de vorbă, căzură într-o desăvârşită tăcere; erau amândoi cam tari de ureche şi efortul pentru a se face auziţi era prea mare.

O singură dată, James întrerupse tăcerea:

- Trebuie să-mi caut şi eu pe undeva un loc de mormânt. Tu cum te-ai aranjat, Swithin?

Iar Swithin, fixându-l cu o privire înspăimântată, răspunse:

- Nu-mi vorbi despre asemenea lucruri!

În a treia trăsură conversaţia se ducea în frânturi; se uitau din când în când pe fereastră pentru a vedea cât de departe ajunseseră; George remarcă:

- Ce să-i faci, era tocmai vremea ca sărmana bătrână să se ducă!

El nu credea că există oameni care trăiesc peste şaptezeci de ani. Tânărul Nicholas răspunse, sfios, că după cât se pare această regulă nu se aplică la cei din neamul Forsyte. George declară că, în ceea ce-l priveşte pe el, are de gând să se sinucidă la şaizeci. Tânărul Nicholas, zâmbind şi mângâindu-şi bărbia lungă, se gândea că tatălui său nu i-ar plăcea aceasta teorie, căci câştigase o mulţime de bani după ce împlinise şaizeci de ani. Fie, dar şaptezeci este limita extremă; la vârsta asta e momentul - spuse George - să se ducă şi să lase banii la copii. Soames, care până atunci tăcuse, interveni; nu uitase observaţia cu privire la "pompe funebre" şi, ridicându-şi aproape imperceptibil pleoapele, spuse că este foarte uşor de vorbit pentru oamenii care n-au câştigat bani niciodată. În ceea ce-l priveşte pe el, avea de gând să trăiască cât se poate de mult. Aceasta fu o lovitură în plin pentru George,

despre care toată lumea ştia că o duce greu cu banii. Bosinney mârâi distrat:

- Auzi! Auzi!

George căscă şi conversaţia se închise. Ajunşi la cimitir, coşciugul fu dus în capelă şi îndoliaţii, doi câte doi, îl urmară. Această gardă de bărbaţi, toţi înrudiţi cu defuncta, forma un tablou impresionant şi bizar în marele oraş al Londrei, cu viaţa lui atât de variată, cu nenumăratele lui vocaţiuni, plăceri şi datorii, cu teribila lui duritate şi cu acea înspăimântătoare chemare spre individualism.

Familia s-a reunit pentru a birui toate acestea, pentru a dovedi unitatea ei dârză, pentru a arăta în mod glorios lumii acea lege a proprietăţii care stă la baza arborelui familial din care încolţesc şi cresc trunchiul, ramurile şi frunzele, seva care curge în ei toţi şi care ajunge în deplină dezvoltare la soroc. Spiritul bătrânei care-şi dormea somnul de veci i-a chemat

să depună această mărturie. Era ultimul ei apel la unitate - tăria lor - iar faptul că murise pe când arborele era încă sănătos şi întreg era victoria ei finală.

A fost cruţată de viziunea crengilor frânte sau căzute dincolo de linia de echilibru. Ea nu mai putea vedea ce se află în inimile celor care o urmau. Aceeaşi lege care acţionase în ea, făcând-o dintr-o fetişcană lungă şi slabă femeie puternică şi matură, dintr-o femeie matură, femeie bătrână, colţuroasă şi uscată ca o vrăjitoare, cu o individualitate din ce în ce mai accentuată pe măsură ce izolarea ei de lume creştea - aceeaşi lege va lucra şi lucra chiar şi acum în familia pe care a vegheat-o ca o mamă.

Ea o văzuse tânără şi crescând, o văzuse puternică şi sigură, iar înainte ca ochii ei bătrâni să fi avut timpul sau puterea de-a vedea mai mult, murise. Poate că a încercat, poate că ar fi reuşit să o menţină

încă tânără şi puternică cu degetele ei bătrâne, cu sărutările ei şovăielnice. Dar, vai! Nici chiar Mătuşa Ann nu se putuse lupta cu Natura!

"Trufia înfloreşte înaintea căderii!" În conformitate cu această lege, cea mai mare ironie a naturii, familia Forsyte se adunase pentru un ultim alai grandios înainte de a se prăbuşi. Feţele lor, înşiruite la dreapta şi la stânga, erau îndreptate spre pământ, paznici neînduplecaţi ai gândurilor lor; dar ici şi colo câte unul îşi ridica privirea, cu o brazdă între sprâncene, de parcă pe zidurile capelei ar fi zărit o vedenie prea cumplită pentru el, parcă ar fi auzit ceva ce-l îngrozea. Iar rugăciunile mormăite de ei încet, cu voci în care vibra un glas unic, glasul lanţului familial nevăzut, răsunau magic, murmurate într-o repetiţie neîncetată, ca de o singură persoană.

După ce serviciul divin din capelă se sfârşi, cortegiul bărbaţilor se

formă din nou, pentru a conduce trupul neînsufleţit la mormânt. Cavoul era deschis şi în jurul lui aşteptau câţiva oameni îmbrăcaţi în negru.

Din acest loc înalt şi sfânt, unde mii de membri ai marii burghezii îşi dormeau somnul de veci, ochii bărbaţilor din familia Forsyte trecură peste mulţimea celorlalte morminte. Dincolo - întinsă până departe, era Londra, fără nici o rază de soare, plângând pierderea fiicei ei, plângând împreună cu această familie, atât de preţioasă, pierderea aceleia care fusese mama şi străjuitoarea ei. Sute de mii de turnuri şi case, topite în marele nor cenuşiu al proprietăţii, zăceau îngenuncheate cu evlavie în faţa mormântului aceleia care fusese cea mai bătrână din neamul Forsyte.

Câteva cuvinte, câţiva bulgări de pământ, şi coşciugul fu introdus la locul lui. Mătuşa Ann trecuse la veşnica ei odihnă.

În jurul cavoului, paznici ai acestei plecări în lumea de apoi, stăteau cei cinci fraţi, cu capetele albe plecate; voiau să vadă dacă Ann e bine aşezată acolo unde s-a dus. Mica ei avere rămăsese aici, dar ei îşi vor împlini toată datoria faţă de cea care fusese Mătuşa Ann.

Apoi se dădură cu toţii la o parte, îşi puseră pălăriile şi se întoarseră pe rând pentru a citi noua inscripţie de pe marmura cavoului familial:

Închinat memoriei lui
ANN FORSYTE
fiica numiţilor
Jolyon şi Ann Forsyte,
care a plecat din această viaţă la
27 septembrie 1886,
după optzeci şi şapte de ani şi
patru zile

Poate că în curând un alt nume va trebui înscris aici. Era straniu şi intolerabil, căci ei nicicum nu se gândiseră că un Forsyte poate muri. Şi fiecare în parte, ca şi toţi împreună, doreau să părăsească

locul acesta al mâhnirii, ceremonia aceasta care le-a reamintit lucruri cu neputinţă de gândit - să plece cât mai iute, să-şi vadă de treburi şi să uite.

Era şi frig; vântul bătea dinspre deal peste morminte, ca o forţă înceată de descompunere, lovindu-i cu suflarea lui îngheţată. Începură a se risipi în grupuri, şi porniră cât putură mai iute pentru a ocupa locurile din trăsurile ce-i aşteptau.

Swithin spuse că el se întoarce la Timothy, şi se oferi să ia pe cineva în cupeul lui. Privilegiul de a merge cu Swithin era cam îndoielnic, cupeul lui nefiind prea încăpător; nimeni nu acceptă invitaţia, şi plecă singur. James şi Roger îl urmară; şi ei mergeau tot acolo, la masă. Ceilalţi se risipiră încetul cu încetul. Bătrânul Jolyon luă cu el trei nepoţi, pentru a umple trăsura; simţea nevoia acestor feţe tinere.

Soames, mai având ceva de rânduit la administraţie cimitirului, plecă împreună cu Bosinney. Avea

multe de vorbit cu el şi, după ce isprăvi treaba, porniră agale spre Hampstead. Mâncară împreună la Spaniard's Inn, petrecând multă vreme în discuţii detaliate, practice, privitoare la construcţia casei; apoi luară tramvaiul şi merseră împreună până la Marble Arch, unde Bosinney coborî. Se ducea spre Stanhope Gate, pentru a o întâlni pe June.

Soames era foarte bine dispus şi acasă, la cină, povesti lui Irene că avusese o plăcută convorbire cu Bosinney care, într-adevăr, pare băiat cumsecade; au făcut împreună o straşnică plimbare, binefăcătoare pentru ficat - căci de multă vreme nu mai mersese destul pe jos - deci, pe scurt, fusese o zi satisfăcătoare. Dacă n-ar fi fost moartea bietei mătuşi Ann ar fi mers cu Irene la teatru, dar având în vedere acest doliu, vor căuta să-şi facă o cât mai plăcută seară la ei acasă.

- "Piratul" a întrebat de tine de mai multe ori, spuse el deodată. Şi,

mânat de o dorinţă inexplicabilă de a-şi afirma dreptul de proprietar, se ridică din fotoliu şi sărută umărul soţiei sale.

CASA SE RIDICĂ

Iarna fusese uşoară. Afacerile lâncezeau; şi, după cum se gândise Soames înainte de a fi luat hotărârea, fusese un timp potrivit pentru a clădi. Astfel, spre sfârşitul lui aprilie, casa de la Robin Hill era la roşu.

Mergea acolo o dată, de două, ba chiar şi de trei ori pe săptămână, umblând încoace şi încolo prin moloz, atent să nu-şi murdărească hainele, trecând încetişor prin uşile neterminate, de cărămidă, sau plimbându-se în jurul coloanelor din curtea interioară, ca să vadă ce se realizase pentru banii lui.

Stătea încremenit minute de-a rândul, vrând parcă să pătrundă adevărata calitate a materialului din care era făcută casa.

Stabilise cu Bosinney ca la 30 aprilie să verifice cheltuielile, şi, cu cinci minute înainte de ora fixată, intră în cortul pe care arhitectul şi-l

întinsese chiar lângă stejarul cel bătrân.

Conturile erau gata pregătite pe o masă pliantă şi Soames, după ce dădu din cap, salutând astfel pe Bosinney, se aşeză pentru a le cerceta. Trecu câtăva vreme până-şi înălţă capul.

- Eu nu pricep nimic, zise în cele din urmă: fac cu şapte sute de lire mai mult decât ar fi trebuit!

După ce aruncă o privire spre faţa lui Bosinney, continuă grăbit:

- Dacă numai o dată le-ai ţine piept antreprenorilor, le-ai veni de hac. Dacă nu eşti cu ochii în patru, te fură unde şi cu ce pot. Trebuie să reduci peste tot cu zece la sută. N-are importanţă dacă treci cu o sută şi ceva peste plan.

Bosinney dădu din cap.

- Am redus până la *penny*[4] tot ce-am putut.

Soames împinse masa cu o mişcare mânioasă, aşa încât toate hârtiile cu socoteli zburară pe jos.

- Tot ce-ţi pot spune este că ai făcut o frumoasă ispravă! se răsti el furios.

- Ţi-am spus de nenumărate ori, răspunse apăsat Bosinney, că vor fi cheltuieli neprevăzute. Ţi-am atras atenţia în mai multe rânduri!

- Ştiu, mârâi Soames; n-aş fi făcut nici o obiecţiune la zece lire ici şi colo, dar de unde era să ştiu eu că prin "cheltuieli neprevăzute" dumneata înţelegi şapte sute de lire?

Caracterul celor doi bărbaţi a contribuit la această gravă neînţelegere. Pe de o parte arhitectul, devotat ideii sale, imaginii casei create de el - ideal de artă în care el credea - era supărat că e împiedicat în muncă sau obligat să recurgă la expediente; iar pe de alta, Soames era tot atât de sincer şi cu desăvârşire devotat ideii că pentru banii lui trebuie să cumpere marfa cea mai bună dar îi convenea să creadă că un lucru care

valorează treisprezece lire poate fi cumpărat cu douăsprezece.

- Îmi pare rău că m-am apucat de casa dumitale, spuse Bosinney pe neaşteptate. Dumneata vii aici să-mi otrăveşti viaţa. Vrei, pentru banii dumitale, de două ori pe atâta cât ar vrea oricare altul şi acum, că ai o casă mare cum nu mai e alta în toată regiunea, nu vrei să o plăteşti. Dacă crezi că e prea scump, îţi declar că iau asupra mea suma care trece peste deviz, dar să fiu al dracului dacă mai mişc un deget pentru dumneata.

Soames îşi recapătă calmul. Ştiind că Bosinney nu avea capital, socoti propunerea lui drept nebunie sfruntată. Îşi dădea seama, de asemenea, că această casă, în care îşi pusese tot sufletul, va rămâne multă vreme neterminată şi că se afla tocmai în momentul crucial, când grija personală a arhitectului e mai importantă ca oricând. Apoi trebuia să se gândească şi la Irene! În ultima vreme fusese foarte

ciudată. El era convins că ea acceptase ideea acestei case fiindcă era la mijloc Bosinney. Nu era bine să intre în conflict cu ea.

- N-ai de ce te înfuria, îi spuse. Dacă eu sunt dispus să plătesc, cred că nu-i nevoie să strigi! Dar sunt de părere că atunci când îmi spui că un lucru va costa atâta, îmi place - da - îmi place să ştiu cum stau!

- Ascultă, spuse Bosinney, iar Soames fu şi supărat şi mirat de asprimea privirii lui. Dumneata plăteşti serviciile mele la un preţ ruşinos de mic. Pentru calitatea muncii pe care-am depus-o la casa asta şi pentru timpul pe care l-am cheltuit, ar fi trebuit să-i dai lui Littlemaster sau oricărui alt nebun, de patru ori pe atâta. Ceea ce vrei dumneata e un arhitect de prima mână pentru un onorariu de mâna a patra, şi acest lucru l-ai realizat întocmai.

Soames văzu că Bosinney crede cu adevărat ceea ce spune, şi, cu toate că era mânios, consecinţele

unei rupturi i se dezvăluiră viu în minte. Îşi văzu casa neterminată, soţia furioasă şi pe sine însuşi batjocorit de toată lumea.

- Ia să examinăm lucrurile, zise el îmbufnat, şi să vedem pe ce s-au dus banii.

- Foarte bine, consimţi Bosinney. Dar dacă nu ai nimic împotrivă, să ne grăbim. Trebuie să mă întorc la timp în oraş, pentru a o duce pe June la teatru.

Soames îi aruncă o privire piezişă şi spuse:

- Bănuiesc că vii pe la noi ca s-o întâlneşti pe June, nu?

Bosinney venea mereu pe la ei.

Noaptea trecută plouase - ploaie de primăvară şi pământul mirosea a sevă şi ierburi sălbatice. Briza caldă, suavă, legăna frunzele şi mugurii de aur ai bătrânului stejar, iar în lumina soarelui mierlele fluierau din tot sufletul.

Era una din zilele acelea de primăvară care umple sufletele oamenilor cu o duioşie nespusă, cu

o dulceaţă dureroasă, cu un dor ce-i face să stea nemişcaţi, privind la frunze sau la iarbă, şi să-şi deschidă braţele pentru a îmbrăţişa... nici ei nu ştiu ce. Din pământ ieşea o căldură blândă ce se strecura prin veşmântul rece cu care îl învăluise iarna. Era îndelunga şi mângâietoarea lui chemare, ca oamenii să se aşeze pe iarbă, în braţele lui, să-şi rostogolească trupurile pe el, să-şi lipească buzele de pieptul lui.

Într-o zi ca aceasta primise Soames de la Irene încuviinţarea pe care i-o ceruse de atâtea ori. Aşezaţi pe trunchiul unui copac căzut, îi făgăduise pentru a douăzecea oară că dacă nu va fi fericită căsătoria lor, ea va fi liberă, ca şi cum niciodată nu s-ar fi căsătorit cu el!

"Juri?" îi spusese ea. Acum câteva zile i-a reamintit de acest jurământ. El îi răspunse: "Prostii! Cum era să jur eu aşa ceva!" O fatalitate nefericită îi reamintea acum scena aceea din trecut. Pe ce lucruri

ciudate jură bărbaţii de dragul femeilor! Oricând ar fi jurat astfel pentru a o cuceri! Şi acum ar jura din nou dacă astfel ar putea-o atinge - dar nimeni nu se putea atinge de ea, era o femeie rece.

Şi amintirile îl năpădiră cu mireasma proaspătă, dulce a vântului de primăvară - amintiri din vremea când îi făcea curte.

În primăvara anului 1881, făcuse o vizită fostului său coleg de şcoală şi client, George Liversedge, din Branksome, care, având intenţia să exploateze pădurile din apropiere de Bournemouth, îi încredinţase lui Soames organizarea societăţii necesare pentru înfăptuirea planului său. Doamna Liversedge, care ştia prea bine ce se cade pentru a primi un oaspete, dădu în onoarea lui un ceai muzical. Spre sfârşitul audiţiei muzicale pe care Soames, nefiind amator de muzică, o suportă ca o corvoadă, privirea îi fu atrasă de obrazul unei fete îmbrăcate în doliu, care stătea singură. Liniile

trupului ei înalt, încă firav, apăreau prin faldurile suple ale rochiei negre; mâinile, înmănuşate în negru, şi le ţinea încrucişate, buzele uşor întredeschise, iar ochii ei mari, negri, rătăceau de la un obraz la altul. Părul strâns jos, pe ceafă, strălucea peste gulerul negru ca un rulou de metal scânteietor. Şi Soames sătea nemişcat, privind-o, iar fiorul pe care mulţi bărbaţi l-au simţit măcar o dată în viaţă îl străbătu şi pe el pe nesimţite - o stranie îndestulare a simţurilor, o stranie certitudine pe care romancierii şi doamnele bătrâne o numesc "iubire la prima vedere". O urmări pe furiş, tot timpul, apoi se duse lângă stăpâna casei şi stătu îngândurat, aşteptând cu nerăbdare să înceteze muzica.

- Cine e fata aceea cu părul blond şi ochii negri?

- Aceea? Oh! Irene Heron. Tatăl ei, profesorul Heron, a murit anul trecut. Trăieşte cu mama ei vitregă.

Drăguţă fată, frumuşică fată, dar fără un ban.

- Prezintă-mă, te rog! rosti Soames.

Abia găsi să-i spună câteva cuvinte, iar ea nu-l prea încuraja. Dar Soames plecă cu hotărârea de a o revedea; întâmplarea făcu să-şi poată împlini planul, căci o întâlni la debarcader, unde avea obiceiul să se plimbe cu mama ei vitregă înainte de amiază, de la ora douăsprezece la unu. Soames făcu imediat cunoştinţă cu această doamnă, şi nu trecu multă vreme până să descopere în ea aliatul pe care-l căuta. Simţul său rafinat pentru latura comercială a vieţii de familie îi desluşi curând că Irene o costă pe mama ei vitregă mai mult decât cele cincizeci de lire pe an pe care i le aducea; după cum pricepu de îndată că doamna Heron, femeie încă în prima tinereţe, dorea să se recăsătorească. Frumuseţea deosebită, care abia înflorea, a fetei sale vitrege, stătea în calea

dorinţelor ei. Şi Soames, cu dârzenia lui ascunsă, îşi făcu planurile.

Plecă din Bournemouth fără a se destăinui, dar peste o lună reveni şi atunci stătu de vorbă nu cu fata, ci cu mama vitregă. El era hotărât, îi spuse; şi va aştepta câtăva vreme.

Şi avu mult de aşteptat, urmărind cum înfloreşte Irene, cum liniile trupului ei tânăr se împlinesc şi cum sângele, mai năvalnic, îi intensifică strălucirea ochilor şi îi încălzeşte obrazul palid. Şi la fiecare vizită o cerea în căsătorie, iar când vizita se sfârşea, pleca cu refuzul ei; se întorcea înapoi la Londra mâhnit în inimă, dar statornic ca un mormânt. Încercă să pătrundă în tainicele izvoare ale rezistenţei ei; dar numai o singură dată avu o licărire de lumină. Era la unele din acele baluri care oferă locuitorilor din staţiunile de la malul mării unicul prilej de manifestare a pasiunilor lor. Şedea cu ea în pervazul unei ferestre, după

un vals, cu simţurile biciuite. Irene se uita la el pe deasupra evantaiului pe care-l legăna uşor; şi el îşi pierdu capul. O prinse de încheietura mâinii ce se legăna şi îşi apăsă buzele pe braţul ei gol. Iar ea se cutremură - nici până azi n-a uitat acea înfiorare - şi nici privirea aceea de duşmănie pătimaşă pe care i-a aruncat-o.

Peste un an, Irene cedă. Ce o făcuse să cedeze n-a putut afla niciodată; iar de la doamna Heron, femeie cu oarecare talent diplomatic, cu atât mai puţin. O dată, după ce se căsătoriseră, Soames a întrebat-o: "Ce te-a făcut să mă refuzi de atâtea ori?" Răspunsul a fost doar o stranie tăcere. O enigmă a fost Irene pentru el din ziua în care a văzut-o pentru prima oară şi enigmă a rămas până în ziua de azi...

Bosinney îl aştepta la uşă; pe faţa lui aspră, plăcută, avea o expresie ciudată, chemătoare, dar fericită, ca şi cum ar fi văzut o promisiune de

bucurie în cerul de primăvară, parcă simţea şi el fericirea care vine pe aripile aerului de primăvară. Soames îl privi, aşteptându-l. Ce s-o fi petrecut cu omul acesta de pare atât de fericit? Ce-o fi aşteptând el cu zâmbetul acela pe buze şi în ochi? Soames nu putu vedea ce aşteaptă Bosinney stând acolo şi sorbind adierea vântului scăldat în mireasmă de flori. Şi încă o dată se simţi încurcat în prezenţa acestui bărbat pe care, instinctiv, îl dispreţuia. Porni grăbit spre casă.

- Singura culoare potrivită pentru aceste ţigle, îl auzi el pe Bosinney spunând, este rubiniul amestecat cu urme de cenuşiu, pentru a face efect de transparenţă. Aş vrea să ştiu părerea lui Irene. Voi comanda perdele de piele roşie pentru portalul dinspre curte, şi dacă pui în salon tapet sidefiu, vei avea o perspectivă de vis. Prin decoraţia interioară trebuie să urmăreşti ceea ce eu numesc farmec.

Soames spuse:

- Vrei să spui că soţia mea are farmec?

Bosinney evită răspunsul.

- În mijlocul acestei curţi va trebui să pui un mănunchi de irişi.

Soames zâmbi dispreţuitor.

- Am să trec într-una din zile pe la Beech, zise, să văd ce găsesc mai potrivit.

Abia mai aveau ce vorbi, dar în drum spre casă Soames întrebă:

- Cred că dumneata găseşti că Irene are mult simţ artistic, nu?

- Da. Răspunsul acesta scurt era o dojană atât de desluşită, ca şi cum i-ar fi spus: "Dacă vrei să vorbeşti despre ea, caută-ţi pe altcineva"!

Iar mânia mută, mohorâtă, pe care o simţise Soames toată după-amiaza, se aprinse şi mai tare în el.

Nici unul dintre ei nu mai spuse nici o vorbă până la gară; atunci Soames întrebă:

- Când crezi că termini?

- Spre sfârşitul lui iunie, dacă doreşti cu adevărat să-mi

încredinţezi mie şi decoraţia interioară.

Soames dădu din cap.

- Dar trebuie să înţelegi bine că această casă m-a costat mult mai mult decât prevăzusem eu. Vreau să ştii, de asemenea, că aş fi renunţat la ea, dar n-am făcut-o pentru că eu n-am obiceiul să renunţ la ceea ce mi-am pus în gând.

Bosinney nu răspunse. Iar Soames îi aruncă peste umăr o privire de hotărâtă antipatie - în ciuda aerului său mândru şi a laconismului său trufaş şi plin de îngâmfare. Soames, cu buzele-i strânse şi bărbia pătrată, semăna cu un buldog.

Când, la ora şapte, în aceeaşi seară, June sosi în Montpellier Square 62, fata din casă, Bilson, îi spuse că domnul Bosinney e în salon; doamna, adăugă ea, se îmbracă şi va coborî peste un minut. O va anunţa c-a sosit domnişoara June.

June o opri.

- Foarte bine, Bilson. Am să intru. Nu trebuie s-o zoreşti pe doamna Soames.

Îşi scoase pardesiul, dar Bilson, cu o privire plină de înţelegere, nici măcar nu-i deschise uşa spre salon, ci coborî în goană scările.

June se opri o clipă pentru a se privi în mica oglindă de argint, antică, ce atârna deasupra scrinului de stejar - trup tânăr, zvelt şi energic, cu o faţă mică, hotărâtă, într-o rochie albă, cu un decolteu oval care descoperea un gât prea delicat pentru coroana ei împletită din păr roşu-auriu.

Deschise uşor uşa dinspre salon pentru a-i face o surpriză. Camera era plină de o mireasmă dulce şi caldă, de azalee înflorită.

Inspiră adânc parfumul din odaie şi auzi vocea lui Bosinney, nu în cameră, ci alături, zicând:

- Ah! S-au întâmplat atâtea lucruri despre care voiam să-ţi vorbesc, dar acum nu avem vreme!

Vocea lui Irene răspunse:

- De ce nu la masă?

- Cum să poţi vorbi...

Primul gând al lui June fu să plece imediat, dar în loc de asta, străbătu salonul până la uşa care dădea spre curtea cea mică. De acolo venea parfumul de azalee şi, cu spatele la ea, cu feţele învăluite în florile de aur trandafiriu, stăteau logodnicul ei şi Irene.

Tăcută dar fără sfială, cu obrajii înflăcăraţi şi ochii mânioşi, fata îi urmărea.

- Vino duminică singură - putem merge împreună la casă...

June o văzu pe Irene ridicând privirea prin perdeaua de flori. Nu era privirea unei cochete, ci - mult mai rău pentru fata care spiona - a unei femei care se temea că privirea ei spune prea mult.

- Am promis că mă duc la plimbare cu unchiul...

- Cu grăsanul! Convinge-l să te conducă el acolo; sunt numai zece mile - tocmai bine pentru caii lui.

- Bietul unchi Swithin!

Un val de parfum de azalee lovi obrazul lui June; se simţi bolnavă şi ameţită.

- Te rog, vino! Ah, te rog să vii!

- Dar de ce?

- Trebuie să te întâlnesc acolo - credeam că vrei să mă ajuţi...

Lui June i se păru că răspunsul a venit duios şi tremurător printre flori:

- Aşa şi vreau!

June ieşi în pervazul uşii.

- Ce zăpuşeală e aici! spuse, nu pot suporta mirosul acesta!

Ochii ei, mânioşi şi îndrăzneţi, scrutară feţele celor doi.

- Vorbeaţi despre casă? Ştiţi că nici eu n-am văzut-o încă - vreţi să mergem cu toţii acolo duminică?

Culoarea din obrajii lui Irene dispăru.

- Eu mă duc cu unchiul Swithin la plimbare cu trăsura, răspunse.

- Unchiul Swithin! Ce-are a face? Spune-i că nu poţi!

- N-am obiceiul să nu-mi ţin cuvântul faţă de oameni.

Se auzi zgomot de paşi şi June îl văzu pe Soames stând în spatele ei.

- Acum, dacă sunteţi gata cu toţii, spuse Irene privind de la unul la altul cu un zâmbet ciudat, şi masa e gata!

Masa începu în tăcere; cele două femei şedeau faţă în faţă şi bărbaţii de asemenea.

În tăcere îşi isprăviră şi supa - foarte gustoasă, deşi puţin cam groasă; peştele fu servit în tăcere.

Bosinney îndrăzni:

- E prima zi de primăvară.

- Primăvară! zise June; nu e nici cea mai mică adiere de vânt.

Nimeni nu răspunse.

Peştele fu luat de pe masă, o excelentă limbă de mare proaspătă de la Dover. Apoi Bilson aduse şampanie, o butelie înfăşurată cu alb în jurul gâtului.

Soames spuse:

- Să nu fie prea sec pentru voi.

Se serviră cotlete, fiecare înfăşurat, la os, în foiţă trandafirie. June refuză şi tăcerea se lăsă din nou. Soames zise:

- Ai face bine să iei un cotlet, June; nu mai avem nimic altceva.

Dar June refuză din nou, aşa că fură luate de pe masă. Apoi Irene întrebă:

- Phil, ai auzit mierla mea?

Bosinney răspunse:

- Fireşte - cântecul ei te urmăreşte. Când am venit, am auzit-o din scuar.

- E aşa de drăgălaşă!

- Salată, domnule?

Puii fripţi fură luaţi şi ei de pe masă. Dar Soames vorbea:

- Sparanghelul e cam subţire. Bosinney, un pahar de *sherry* la prăjitură? June, tu nu bei nimic?!

June spuse:

- Tu ştii că eu nu beau niciodată. Am oroare de vin.

O şarlotă cu mere apăru pe o tavă de argint. Iar Irene spuse, zâmbind:

- Azaleele sunt atât de frumoase în anul acesta.

Bosinney murmură:

- Minunate! Parfumul lor e nemaipomenit!

June interveni:

- Cum vă poate place mirosul acesta? Zahăr, te rog, Bilson!

Zahărul îi fu dat, iar Soames spuse:

- Şarlota e bună!

Şarlota fu luată de pe masă. Urmă o tăcere îndelungată. Irene făcu un semn, spunând:

- Bilson, du azaleele afară. Domnişoara June nu suportă mirosul.

- Nu, lasă-le aici, zise June.

Măsline din Franţa, cu icre negre din Rusia, fură servite pe farfurii mici. Soames remarcă:

- De ce nu sunt din Spania?

Dar nimeni nu răspunse. Măslinele fură luate şi ele de pe masă. June, ridicând paharul, ceru:

- Dă-mi, te rog, puţină apă!

I se dădu apă. Sosi o tavă de argint cu prune din Germania. Urmă o lungă tăcere. În cea mai desăvârşită linişte, mâncară cu toţii din ele.

Bosinney numără sâmburii:

- Anul acesta... anul ce vine... cândva...

Irene încheie încetişor:

- Niciodată. A fost un apus de soare minunat. Cerul e încă rubiniu - e atât de frumos!

Bosinney răspunse:

- Şi dedesubt e întuneric.

Ochii lor se întâlniră, iar June strigă dispreţuitor:

- Un apus londonez!

Se serviră ţigarete egiptene într-o cutie de argint. Soames, luând una, spuse:

- La ce oră începe spectacolul vostru?

Nimeni nu-i răspunse şi urmă cafea turcească în ceşti emailate.

Irene, zâmbind liniştit, spuse:

- Numai dacă....

- Numai dacă... ce? zise June.

- Numai dacă ar putea fi întotdeauna primăvară!

Se servi coniacul; era palid şi vechi.

Soames zise:

- Bosinney, ia puţin coniac.

Bosinney luă un pahar; toţi se ridicară de la masă.

- Doriţi o birjă? întrebă Soames.

June răspunse:

- Nu. Haina mea, te rog, Bilson.

I se aduse haina. Irene, de la fereastră, murmură:

- Ce frumoasă noapte! Apar stelele!

Soames adăugă:

- Aşa! Sper c-o să petreceţi bine împreună!

De la uşă, June răspunse:

- Mulţumesc. Haide, Phil!

Bosinney strigă:

- Vin îndată!

Soames zâmbi batjocoritor şi zise:

- Îţi urez succes!

Din uşă, Irene îi urmărea cum pleacă. Bosinney strigă:

- Noapte bună!

- Noapte bună! răspunse ea încetişor.

June rugă pe logodnicul ei s-o urce pe imperiala unui omnibus, spunând că simte nevoia de aer, şi

şezu acolo tăcută, cu faţa în bătaia vântului.

Birjarul se întoarse o dată sau de două ori cu intenţia de-a intra în vorbă cu ei, dar se răzgândi. Doar erau o pereche tânără! Primăvara pătrunsese şi în sângele lui; simţea nevoia să-şi dea drumul şi plescăia din limbă, pocnea din bici iuţindu-şi caii, şi chiar şi aceştia, biete făpturi, simţeau primăvara şi bătură, vreme de o jumătate de oră, caldarâmul cu copite fericite.

Oraşul întreg era plin de viaţă; crengile copacilor, ridicate în sus, cu veşmântul lor de frunze proaspete, aşteptau un dar pe care adierea vântului li-l aducea. Felinarele, abia aprinse, începură a domina strada, feţele oamenilor păreau palide în lumina lor, în timp ce sus, nori mari, alburii, alunecau uşor şi iute pe faţa purpurie a cerului.

Bărbaţii în fracuri, cu pardesiele desfăcute, urcau veseli scările clubului lor; muncitorii umblau

agale; şi femeile - acele femei care sunt singure la ore înaintate din noapte - se pierdeau în mulţime plimbându-se încet şi legănat pe străzi cu aşteptarea în priviri, visând la un vin sau la o masă bună sau poate, într-o clipă rară, la sărutări date din iubire.

Aceste nenumărate făpturi, urmându-şi drumul lor sut felinare şi sub cerul schimbător, primiseră, fiecare în parte şi toţi laolaltă, ceva din binecuvântarea tulburătoare a primăverii. Şi fiecare în parte şi toţi împreună, asemeni obişnuiţilor cluburilor cu pardesiele fâlfâind, îşi lepădaseră ceva din castă, crez şi obiceiuri; şi prin felul cum îşi purtau pălăria, vădeau un soi de înrudire sub cerul pătimaş.

Bosinney şi June intrară tăcuţi în sala de teatru şi urcară la locurile lor, într-o lojă de rangul al doilea. Piesa tocma începuse şi sala, în semiobscuritate, cu rândurile de oameni care priveau toţi în aceeaşi direcţie, semăna cu o mare grădină

de flori cu feţele îndreptate către soare.

June nu fusese niciodată într-o lojă de rangul al doilea, pe la vârsta de cincisprezece ani, îl însoţise în mod obişnuit pe bunicul ei în staluri, şi nu în orice staluri, ci în cele mai bune locuri din sală, spre mijlocul rândului al treilea, rezervate de bătrânul Jolyon la Grogan şi Boyne pe când se întorcea acasă din City, cu câteva zile înainte de spectacol. Biletele le punea în buzunarul pardesiului, împreună cu tabachera şi mănuşile lui vechi din piele de căprioară; apoi i le încredinţa lui June să le păstreze până în seara respectivă. Şi în acele fotolii - un bărbat drept, bătrân, cu capul alb şi senin, împreună cu ea, mică, energică şi vioaie, cu părul roşu-auriu - şedeau privind fel de fel de piese. Iar în drum spre casă, bătrânul Jolyon spunea despre actorul principal: "Oh, e un biet cabotin! Să-l fi văzut tu pe micul Bobson!"

June aşteptase seara aceasta cu deosebită bucurie; venea pe ascuns, căci cei din Stanhope Gate - crezând că se găseşte la Soames - nici nu bănuiau că e fără însoţitoare. Spera o răsplată pentru această îndrăzneală inventată de dragul logodnicului ei. Nădăjduia că va sparge norul gros, îngheţat, făcând relaţiile dintre ei - care în ultima vreme fuseseră atât de chinuitoare şi de neînţeles - iarăşi simple şi însorite, aşa cum fuseseră înainte de venirea iernii. Venise aici în intenţia de-a spune ceva precis; cu mâinile încleştate pe genunchi, cu o cută între sprâncene, se uita spre scenă fără să vadă nimic. Bănuieli geloase roiau în ea şi o chinuiau, o chinuiau...

Bosinney nu arătă prin nimic că şi-ar da seama de tulburarea ei.

Cortina căzu. Actul întâi se sfârşise.

- E îngrozitor de cald aici! spuse fata. Aş vrea să ies.

Era foarte palidă şi ştia - căci, cu nervii ei atât de încordaţi, simţea totul - că el e neliniştit şi că avea mustrări de conştiinţă.

În spatele teatrului era un balcon deschis spre stradă; June se instală acolo şi stătu sprijinită cu spatele de perete fără a spune o vorbă, aşteptând să înceapă el.

În cele din urmă nu mai putu răbda.

- Vreau să-ţi spun ceva, Phil!

- Da?

Tonul de apărare din vocea lui îi ridică sângele în obraji, iar buzele ei agitate murmurară:

- Tu nu-mi dai prilejul să fiu drăguţă cu tine; de un veac...

Bosinney se uita jos, în stradă. Nu-i răspunse.

June strigă, pătimaşă:

- Ştii că sunt gata să fac orice pentru tine... că vreau să fiu totul pentru tine...

Din stradă se înălţa un zgomot monoton, de forfoteală; sunetul ascuţit al gongului, anunţând

ridicarea cortinei, îl străpunse. June nu se clinti. O luptă deznădăjduită se dădea în ea. Să pună totul la încercare? Să vorbească fără ocol despre influenţa aceea, despre atracţia aceea care îl îndepărtase de ea? Firea ei era provocatoare, aşa încât spuse:

- Phil, ia-mă duminică să văd casa!

Cu un zâmbet care tremura şi se stinse pe buzele ei şi încercând - ah! cu câtă greutate ! - să nu arate că-l urmăreşte, îi căuta faţa, o văzu înfiorându-se, ezitând, văzu şi cuta de îngrijorare aşezându-se între sprâncenele lui şi sângele care-i năvălise în obraz. El răspunse:

- Nu duminică, draga mea; într-altă zi!

- De ce nu duminică? N-o să te încurc duminică!

Îl văzu că face un efort şi că apoi spune:

- Am o întâlnire!

- Te duci cu...

Ochii lui se umplură de mânie; ridică din umeri şi răspunse:

- O întâlnire care mă împiedică să te duc să vezi casa!

June îşi muşcă buzele până îi dădu sângele şi se întoarse la locul ei fără a mai spune o vorbă, dar nu putu opri lacrimile de furie care-i curgeau pe faţă. Din fericire, sala se întunecă din pricina unei scene culminante din piesă, şi nimeni nu-i putu vedea tulburarea.

Dar în această lume a neamului Forsyte, nimeni să nu spere că scapă nevăzut.

Cu trei rânduri în urma lor, Euphemia, cea mai mică fată a lui Nicholas, împreună cu sora ei măritată, doamna Tweetyman, îi urmăreau.

Ele povestiră lui Timothy că au văzut pe June şi pe logodnicul ei la teatru.

"În staluri?" "Nu, nu în..." "Oh! La balcon, desigur. Aşa pare a fi la modă acum, printre tineret!"

Da... nu chiar aşa. În orice caz, logodna aceasta nu va ţine mult. Ele nu văzuseră niciodată priviri atât de mânioase şi fulgerătoare ca la micuţa June! Cu lacrimi de bucurie în ochi, ele povestiră cum June dăduse jos pălăria unui domn când s-a întors la locul ei, în mijlocul actului al doilea, şi cum s-a uitat la ea bărbatul acela. Euphemia avea un râs renumit, încet la început, terminându-se apoi în modul cel mai neaşteptat, cu ţipete ascuţite; şi când doamna Small, ridicând mâinile, spuse: "Draga mea! A dat jos o pălărie!" Euphemia scoase asemenea ţipete, încât au trebuit să-i dea săruri de mirosit pentru a o potoli. Când plecă, spuse doamnei Tweetyman: "A dat jos o pălărie! Oh! Să mori, nu altceva!"

Pentru "micuţa June" această seară, care trebuia să fie "plăcerea ei", a fost cea mai îngrozitoare pe care o trăise până acum. Martor îi e Dumnezeu c-a încercat să-şi înăbuşe mândria, bănuiala, gelozia!

Se despărţi de Bosinney la casa bătrânului Jolyon fără a-şi pierde firea. Sentimentul că trebuie să-şi recucerească logodnicul a fost destul de puternic pentru a o susţine până când paşii lui ce se depărtau îi dezvăluiră toată intensitatea nenorocirii.

"Mironositul" îi deschise tăcut. Ar fi trebuit să se strecoare în odaia ei, dar bătrânul Jolyon, auzind-o intrând, ieşi în uşa sufrageriei.

- Vino să-ţi bei laptele! L-am ţinut la cald pentru tine. Ai întârziat. Unde ai fost?

June stătea lângă cămin, cu un picior pe grătar şi cu braţul pe sobă, aşa cum stătuse şi bunicul ei în noaptea aceea, când se întorsese de la operă. Gata să-şi piardă firea, nu mai ţinu seama de ceea ce spune:

- Am luat masa la Soames.

- Hm! La "proprietar"! Cu soţia lui... şi cu Bosinney?

- Da!

Ochii bătrânului Jolyon erau aţintiţi asupra ei cu o licărire

pătrunzătoare în faţa căreia era greu să te ascunzi. Dar ea nu-l privi, şi când totuşi îşi întoarse faţa spre el, bătrânul fu acela care-i evită privirea. Văzuse destul şi chiar prea mult. Se aplecă pentru a ridica ceaşca de lapte de pe cămin şi, uitându-se în altă parte, mormăi:

- N-ar fi trebuit să întârzii atât! Nu ţi-e de nici un folos!

Apoi se făcu nevăzut în dosul ziarului pe care-l citea, întorcând foile cu zgomot, mânios; iar când June veni să-l sărute, îi zise:

- Noapte bună, scumpa mea! cu un glas atât de tremurător şi neaşteptat, încât tot ce a mai putut face June a fost să iasă din cameră pentru a izbucni apoi în hohote de plâns, care ţinură până târziu în noapte.

Când uşa se închise, bătrânul Jolyon lăsă gazeta jos şi privi îndelung şi înspăimântat înaintea lui.

"Ticălosul!" gândi el. "Am ştiut întotdeauna că va avea necazuri cu

el!"

Îndoieli şi bănuieli îl năpădiră, şi acestea erau cu atât mai dureroase, cu cât se simţea mai neputincios în faţa lor, căci nu le putea stăvili şi nu putea opri nici mersul evenimentelor.

O fi având de gând s-o părăsească, individul? Ar fi vrut să se ducă la el şi să-i spună: "Ascultă, domnule! Vrei s-o părăseşti pe nepoata mea?" Dar cum să facă el una ca asta? Ştia prea puţin sau poate nimic şi totuşi era sigur, cu perspicacitatea lui care nu-l înşela, că se petrece ceva. Îl bănuia pe Bosinney; se ducea prea des la Montpellier Square.

"Băiatul acesta", gândi el, "nu pare a fi secătură; faţa lui nu e rea, dar e-un tip ciudat. Nu-mi dau seama ce-i cu el! Niciodată n-am să ştiu ce-i cu el! Se zice că munceşte ca un negru, dar eu nu văd să iasă ceva ca lumea. Nu are spirit practic, nu are metodă. Când vine aici, şade posomorât ca un maimuţoi. Dacă-l

întreb ce vin doreşte, îmi spune: «Mulţumesc, indiferent!» Dacă-i ofer o ţigară, o fumează ca şi cum ar fi o oarecare ţigară germană de doi bani. Nu-l văd niciodată uitându-se la June aşa cum ar trebui să se uite; şi uite, nu umblă după banii ei. Dacă ea ar face un singur semn, ar desface şi mâine logodna. Dar ea nu vrea... nu vrea ea! Se va ţine de el! E încăpăţânată ca destinul... nu va renunţa niciodată!"

Oftând, întoarse ziarul; poate că în coloanele lui va găsi mângâiere.

Iar sus, în camera ei, June şedea în faţa geamului deschis unde vântul de primăvară, după ce cutreierase parcul, venea să-i răcorească obrajii fierbinţi şi să-i pârjolească inima.

PLIMBARE CU SWITHIN

Două versuri dintr-un cântec ce se află într-o veche, renumită carte de şcoală cu cântece, sunau:

Ce frumos luceau nasturii
Pe haina lui albastră, tra-la-la!
Ce frumos fluiera şi cânta,
Ca o pasăre!....

Swithin nu fluiera şi nici nu cânta ca o pasăre, dar se simţea atât de bine, încât era gata să fredoneze o melodie când ieşi din Hyde Park Mansions şi îşi privi caii traşi la scară.

După-amiaza era blândă ca o zi de iunie, şi pentru a completa imaginea din vechiul cântec, se îmbrăcă cu o redingotă albastră renunţând la pardesiu, după ce îl trimisese pe Adolf de trei ori jos să se asigure că nu suflă nici cea mai mică adiere dinspre est. Redingota închisă cu nasturi era atât de strânsă pe corpul său masiv, încât chiar

dacă nasturii nu luceau, nu mai aveau mult până să scoată scântei. Aştepta maiestuos pe trotuar, punându-şi o pereche de mănuşi de piele de câine. Cu pălăria lui în formă de clopot şi cu boruri late, cu statura lui mare şi corpolentă, părea prea primitiv pentru un Forsyte. Părul său bogat şi alb, pe care Adolf îl unsese cu pomadă, mirosea a parfum de opoponax şi tutun - tutunul renumitelor ţigări ale lui Swithin pe care le plătea cu o sută patruzeci de şilingi suta şi despre care bătrânul Jolyon spusese, atât de răutăcios, că nu le-ar fuma nici dacă i le-ar da de pomană; pentru asemenea ţigări trebuie să ai stomac de cal!...

- Adolf!

- Domnule!

- Pledul cel nou!

Niciodată n-o să-l înveţe pe băiatul acesta să fie dichisit; şi era convins că doamna Soames se pricepe la aşa ceva!

- Dă jos coşul trăsurii: căci merg să plimb... o. ... doamnă!

O femeie frumoasă va dori să-şi arate rochia; şi - mergea să se plimbe în trăsură cu o doamnă! Era ca şi cum ar începe din nou zilele bune de odinioară.

Trecuseră veacuri de când n-a mai plimbat o femeie!

Ultima dată, dacă-şi mai aduce aminte, fusese cu Juley; biata bătrână fusese nervoasă ca o pisică tot timpul şi l-a scos într-atâta din fire, încât ajuns acasă la Bayswater Road, îi spusese: "Ei bine, să fiu al dracului dacă te mai duc vreodată la plimbare!" Şi, într-adevăr, n-a mai dus-o niciodată. Nu!

Trecu la capetele cailor şi le examină zăbalele, numai ca să arate cum că se pricepe la cai şi zăbale - doar îl plătea pe vizitiu cu şaizeci de lire pe an, nu era nevoie să facă el treaba acestuia, aşa ceva nu intra în principiile lui! De fapt, reputaţia lui de cunoscător de cai se întemeia numai pe faptul că o dată, într-o zi

de *derby*, căzuse pe mâna unor şarlatani. Dar cineva de la club, după ce-l văzuse mânând caii săi cenuşii până în faţa intrării - el avea întotdeauna cai cenuşii, căci credea că au cel mai desăvârşit stil - l-a denumit "Forsyte cel cu patru cai". Denumirea ajunsese la urechile lui prin Nicholas Treffry, fostul asociat al lui Jolyon, mare amator de cai - renumit prin cele mai multe accidente de trăsură din regat - şi Swithin socoti că trebuia să fie demn de acest nume. Numele îi plăcu, nu pentru că ar fi mânat vreodată patru cai sau pentru că ar fi avut de gând s-o facă ci pentru că suna distins. "Forsyte cel cu patru cai!" Nu era rău! Născut prea devreme, Swithin şi-a greşit cariera. Dacă ar fi apărut în Londra cu douăzeci de ani mai târziu, n-ar fi ratat prilejul de-a deveni agent de schimb la bursă, dar în vremea când fusese el obligat să-şi aleagă o meserie, această înaltă ocupaţie nu devenise încă suprema glorie a

marii burghezii. El a fost literalmente silit să se facă vânzător de case la licitaţie.

De îndată ce se urcă pe capră şi hăţurile îi fură înmânate îşi plimbă încet privirea în jur, clipind din ochi în soarele puternic care bătea peste obrajii lui bătrâni şi palizi. Adolf se urcase pe scaunul de la spate; feciorul, cu cocarde la pălărie, stătea în faţa cailor, gata să dea pornirea; totul era pregătit pentru semnal şi Swithin îl dădu. Echipajul îşi luă zborul şi, înainte de-a număra până la trei, se opri, cu zgomot triumfal, la poarta lui Soames.

Irene ieşi imediat şi sări în trăsură - mai târziu povesti el la Timothy - "atât de uşoară, huum-m-m, ca Taglioni[5], fără nici un moft, fără nici o pretenţie"; şi mai ales asupra acestui lucru se opri Swithin, privind fix spre doamna Septimus într-un mod care a scos-o peste măsură din fire; "nici cea mai mică nervozitate"! Mătuşii Hester îi

descrise pălăria lui Irene. "Nici una din acele plăcinte mari şi moi care se apleacă încoace şi încolo şi care prind praful, pe care le poartă cu atâta plăcere femeile de azi, ci una mică, drăguţă...", făcu o mişcare circulară din mână. "cu voal alb... straşnic gust!" "Din ce era făcută?" întrebă Mătuşa Hester, care la orice problemă de toaletă intra într-o stare de uşoară dar durabilă iritare.

"Din ce era făcută?" răspunse Swithin; "dar de unde vrei să ştiu eu?" Şi căzu într-o tăcere atât de profundă, încât Mătuşa Hester se sperie, crezând c-a leşinat. Nu încercă să-l trezească, nu era în obiceiul ei. "Aş vrea să vină cineva", gândi ea: "mie nu-mi place cum arată!"

Dar, deodată, Swithin se întoarse la viaţă: "Din ce era făcută?" spuse încet gâfâind: "Din ce să fi fost făcută?"

Nu merseră nici patru mile şi Swithin avu impresia că lui Irene îi place să se plimbe cu el în trăsură.

Faţa ei era atât de suavă sub vălul acela alb şi ochii ei întunecaţi erau atât de strălucitori în lumina soarelui de primăvară; şi ori de câte ori vorbea, ea îi ridica spre el şi zâmbea.

Sâmbătă dimineaţa Soames o găsise la masa ei de scris întocmind un bilet pentru Swithin, prin care amâna plimbarea. Pentru ce s-o amâne? o întrebase. N-are decât să-şi amâne neamurile ei cât o pofti, dar el nu admite să se poarte aşa cu ai lui.

Ea se uită îndelung la el, rupse biletul şi spuse: "Foarte bine!"

Apoi începu că scrie altul. Soames aruncă o privire întâmplătoare asupra biletului şi văzu că era adresat lui Bosinney.

"Ce-ai să-i scrii şi lui?" întrebă.

Irene, uitându-se la el cu aceeaşi privire atotgrăitoare, răspunse liniştit: "Despre ceva ce m-a rugat să fac pentru el!"

"Hmmm!" făcu Soames. "Comisioane! Nu te apuca de aşa

ceva, că nu mai scapi de ele!" şi nu mai adăugă nimic.

Swithin deschise ochii mari când auzi de Robin Hill. Era drum lung pentru caii lui şi el lua masa de seară întotdeauna la ora şapte şi jumătate, înainte de a începe înghesuiala la club; noul bucătar-şef era mai atent cu cei care mâncau mai devreme... o puşlama leneşă!

În orice caz, i-ar fi plăcut să vadă casa. O casă e interesantă pentru oricare Forsyte şi mai ales pentru unul care a fost vânzător de case la licitaţie. În cele din urmă spuse că distanţa nu are importanţă. Când era mai tânăr, locuise ani de-a rândul la Richmond; îşi ţinea trăsura şi caii acolo şi venea în fiecare zi cu ei la birou şi înapoi. Doar i se zicea: "Forsyte cel cu patru cai"! Trăsura şi caii lui erau cunoscuţi de la Hyde Park Corner până la Star and Garter. Ducele de Z... ar fi vrut să pună mâna pe ei, era dispus să-i dea preţul dublu, dar el i-a păstrat. Când ai un lucru bun,

nu-l dai din mână. Nu-i aşa? Un aer de solemnă trufie îi cuprinse obrazul ras, pătrat şi bătrân; aşa cum îşi rotea capul în mijlocul gulerului său înalt şi tare părea un curcan umflat în pene.

Irene era, într-adevăr, o femeie fermecătoare! Despre rochia ei vorbi pe larg, mai târziu, Mătuşii Juley care, ascultându-l, ridică mâinile spre cer.

Era potrivită pe ea, ca o piele întinsă pe o tobă; aşa îi plăceau lui femeile, dintr-o bucată, nu ca astealalte, nişte sperietori, nişte gâşte jumulite! Se uită fix la doamna Small, care semăna cu James - lungă şi slabă.

"Are stil", continuă el. "Demnă de un rege! Şi cu toate acestea, nu face caz de frumuseţea ei!"

"Pare-mi-se că pe tine te-a cucerit de-a binelea", spuse dintr-un colţ Mătuşa Hester, cu voce tărăgănată.

Swithin auzea extrem de bine când se lega cineva de el.

"Ce vrei să zici? Eu ştiu ce înseamnă o femeie frumoasă, eu mă pricep; şi tot ce pot spune e că nu cunosc nici un bărbat tânăr potrivit cu ea; dar poate...cunoaşteţi... voi... mai ştii? Poate că.... voi... cunoaşteţi!"

"Oh!", murmură Mătuşa Hester. "Întreab-o pe Juley!"

Dar cu mult înainte de-a ajunge la Robin Hill, aerul proaspăt cu care nu era obişnuit îl făcu foarte somnoros; mână caii cu ochii închişi şi numai ţinuta lui impecabilă, de o viaţă întreagă, i-a împiedicat trupul mare şi greoi să cadă într-o parte.

Bosinney îi aştepta. Ieşi în întâmpinarea lor şi toţi trei intrară în casă: Swithin în frunte, jucându-se cu un baston solid de trestie de Malacca, cu mâner de aur, pe care i-l înmânase Adolf, căci genunchii lui se resimţeau după atâta vreme de stat în aceeaşi poziţie. Îşi puse pe umăr haina căptuşită cu blană

pentru a se feri de curenţii de aer din casa neterminată.

Scara - zise el - e frumoasă! Stil boieresc! Aici vor trebui câteva statui! Se opri în loc, între coloanele intrării spre curtea interioară, şi întinse bastonul în semn de întrebare.

Ce-o fi însemnând asta - vestibul sau cum i-or fi zicând ei? Dar când văzu luminatorul deasupra capului său, îi veni o inspiraţie:

- Ah, sala de biliard!

Când i se spuse că era o curte pardosită cu cărămidă şi cu plante la mijloc, se întoarse spre Irene:

- Să pierzi locul acesta pentru plante? Ascultă sfatul meu şi pune aici o masă de biliard!

Irene zâmbi. Îşi ridicase voalul, legându-l peste frunte ca o bonetă de călugăriţă, iar zâmbetul ochilor ei întunecaţi, sub voalul strâns, i se păru lui Swithin mai fermecător decât fusese vreodată.. Dădu din cap. Vedea el bine că îi va urma sfatul.

Avu puţine de spus despre sufragerie şi salon, pe care le descria drept "spaţioase": dar căzu în extaz, în măsura în care îi era îngăduit unui bărbat de demnitatea lui, când intră în pivniţa de vinuri, coborând pe scările de piatră în urma lui Bosinney, care mergea înainte cu o lumânare.

- Aici veţi avea spaţiu, spuse, pentru şase sau şapte sute de duzini - drăguţă pivnicioară!

Bosinney îşi exprimă dorinţa să le arate casa în perspectivă, din păduricea din vale; Swithin se opri.

- E frumoasă priveliştea şi de aici, remarcă ei; n-aveţi pe-aici ceva pe care să se poată sta?

I se aduse un scaun din cortul lui Bosinney.

- Voi duceţi-vă jos, spuse el încetişor: voi doi! Eu am stau aici să privesc peisajul!

Se aşeză lângă stejar, în soare: pătrat şi drept, cu o mână întinsă, sprijinită pe mânerul bastonului său, iar cealaltă genunchi, cu haina

de blană desfăcută şi pălăria cu calotă joasă adăpostindu-i faţa pătrată şi palidă; cu privirea fixă, foarte goală, îndreptată spre privelişte.

Binevoitor, le făcu semne din cap când îi văzu plecând peste câmp. Într-adevăr, nu era supărat că l-au lăsat singur; avea un moment de linişte să se gândească. Aerul era dulce, soarele nu prea fierbinte, priveliştea splendidă, splen... Capul îi căzu puţin într-o parte; îl ridică brusc şi gândi: "Ciudat! Ah, da!" Ei îi făceau semne de jos, din vale! Ridică şi el mâna şi o mişcă de mai multe ori. Ei erau vioi... priveliştea era splen... Capul îi căzu spre stânga, dar îl smuci din nou; apoi căzu spre dreapta. Rămase locului; adormise.

Şi dormind aşa, santinelă pe vârful dealului, părea că domină toată priveliştea - splendidă - ca un chip cioplit în piatră, de un artist anume, al primilor Forsyte din

vremuri păgâne, pentru a arăta stăpânirea minţii asupra materiei.

Şi toate nenumăratele generaţii de ţărani, strămoşii săi, obişnuiţi să stea duminicile cu braţele încrucişate supraveghindu-şi micile petice de pământ cu ochii lor cenuşii, nemişcaţi, ce ascundeau instinctul lor cu tainice rădăcini de violenţă, instinctul de proprietate care excludea tot restul lumii - nenumărate generaţii păreau a şedea acum acolo, în vârful dealului, întruchipate în el.

Dar din el, dormitând aşa, spiritul său gelos de Forsyte călătorea departe, în Dumnezeu ştie ce junglă a închipuirii, cu acei doi tineri, pentru a vedea ce fac acolo, jos în crâng - în crângul în care zburda Primăvara cu miros de sevă şi muguri ce se deschideau, în cântecul păsărilor fără număr, pe un covor de zambile şi tinere ierburi plăpânde, unde soarele se prindea ca aurul de creştetul copacilor. Îi urmărea pentru a vedea ce fac

umblând atât de aproape unul de altul pe poteca prea îngustă; umblând acolo atât de apropiaţi, încât păreau că se ating; pentru a veghea asupra ochilor lui Irene, hoţi negri care furau inima Primăverii. Mare paznic nevăzut, spiritul său era acolo, oprindu-se cu ei pentru a privi cadavrul catifelat al unei cârtiţe, moartă nici de-un ceas, în haina-i cafenie stropită cu argint, neatinsă de ploaie sau rouă. Veghea la capul plecat al lui Irene şi la privirea suavă a ochilor ei plini de milă; şi la capul tânărului care o privea atât de intens, atât de ciudat. Mergând mai departe cu ei, trecu prin luminişul unde muncise un tăietor de lemne, unde zambilele fuseseră călcate în picioare şi unde un trunchi de copac se plecase şi căzuse jos de pe rădăcina-i crestată. Se caţără pe el împreună cu ei şi merse înainte până la marginea crângului unde se întindea un ţinut ce nu fusese încă descoperit şi unde

de departe se auzea cântec: "Cucu... cucu!"

Tăcut, stătu cu ei acolo, şi tăcerea lor îl tulbură! Foarte ciudat, foarte straniu!

Apoi porni cu ei înapoi, parcă s-ar fi simţit vinovat de ceva; trecură prin pădure - ajunseră la luminiş tot tăcând, în mijlocul cântecului păsărilor care nu mai contenea şi în mireasma aceea sălbatică - hmmm, cu ce semăna oare? - cu iarba care se pune în... - şi se întoarseră la triunchiul culcat de-a curmezişul potecii.

Apoi nevăzut, neliniştit, plutind deasupra lor, încercând să facă zgomot, spiritul lui de Forsyte o urmări pe Irene care se urcă pe buturugă, mlădiindu-şi frumosul trup în timp ce privea zâmbind în jos, la tânărul care se uita la ea, în sus, cu ochi atât de stranii, atât de strălucitori, apoi, o văzu alunecând - a-ah! a căzut, o-oh! se lipeşte de pieptul lui; trupul ei gingaş, cald e strâns în braţe, capul ei se pleacă pe

spate, ferindu-se de buzele lui; o sărută; ea se retrage; el strigă: "Trebuie să ştii - te iubesc!" Trebuie să ştie - într-adevăr, o frumoasă iubire! Ha-a!

Swithin se deşteptă; îşi pierduse din vlagă. Avea un gust rău în gură. Unde se afla? A dracului treabă! Adormise! Visase ceva despre o nouă supă, cu gust de mentă. Tinerii aceia - pe unde-or fi? Piciorul stâng îl furnica, simţea nişte înţepături ca de ac.

- Adolf! Puşlamaua nu era acolo; secătura o fi adormit pe undeva.

Se ridică, înalt, pătrat, masiv, cu blana pe umeri; privi îngrijorat în vale peste câmpuri, şi iată că-i văzu venind.

Irene venea înainte, tânărul acela - cum îl porecliseră oare - "Piratul"? - venea în urma ei ca un câine bătut; n-ar fi de mirare să fi primit o "lecţie"! Aşa-i trebuie, cine l-a pus s-o ducă atâta drum până în vale, pentru a privi casa! Locul

potrivit pentru a privi casa era pajiştea aceasta.

Îl zăriră şi ei. Întinse braţul şi făcu semne agitate pentru a-i zori. Dar ei se opriră. De ce-or fi stând oare acolo, vorbind - vorbind? Porniră iarăşi. I-a dat o lecţie, nu avea nici cea mai mică îndoială, aşa i se şi cuvenea. Ce casă anapoda!,- o hărăbaie pocită, un gen de casă cu care el, Swithin, nu era obişnuit.

Cu privirea lui ştearsă, nemişcată, se uită cu băgare de seamă la feţele lor. Tânărul acesta avea o expresie foarte ciudată!

- N-o să iasă niciodată nimic din ea! îi spuse acru, arătând spre casă; e prea modernă!

Bosinney căscă ochii mari, ca şi cum n-ar fi auzit nimic; mai târziu Swithin i-l descrise Mătuşii Hester în felul următor:

"Un tip extravagant - cu un fel foarte curios de-a se uita la om - un golan necioplit!"

N-ar fi ştiut mărturisi ce îi provocase aceste neaşteptate

consideraţii psihologice. Poate fruntea, umerii obrajilor ori bărbia lui Bosinney, toate proeminente, sau expresia aceea de om însetat de pe faţa lui, care se ciocnea cu concepţia lui Swithin, că o îndestulare calmă trebuie să caracterizeze pe un gentleman desăvârşit.

Când i se oferi un ceai, faţa lui Swithin se lumină. El dispreţuia ceaiul - fratele său Jolyon, care se ocupase cu negoţul de ceai, câştigase o mulţime de bani - dar acum îi era atât de sete şi avea un gust atât de rău în gură, încât era gata să bea orişice. Ar fi vrut să-i vorbească lui Irene despre gustul rău ce-l avea în gură - ea era atât de plină de înţelegere! - dar aşa ceva nu era distins; îşi învârti limba, plesnind-o uşor de cerul gurii.

Într-un colţ îndepărtat al cortului, Adolf îşi aplecase mustăţile de pisică asupra unui ceainic. Îl părăsi apoi pentru a scoate dopul unei sticle mici de şampanie. Swithin

zâmbi şi, dând din cap, îi spuse lui Bosinney:

- Ia te uită! Dumneata eşti un adevărat Monte Cristo! Acest roman celebru - unul din jumătatea de duzină pe care o citise el - produsese o extraordinară impresie asupra lui.

Luându-şi paharul de pe masă, îl ridică spre a-i privi culoarea; însetat cum era, n-avea poftă să bea poşircă! Apoi îl duse la buze şi gustă.

- Foarte bun, spuse în cele din urmă, trecându-l prin faţa nasului; dar nu e ca *Heidsieck*-ul meu!

Acesta fu momentul când îi veni ideea pe care, mai târziu, o împărtăşi şi lui Timothy, deghizată în felul următor: "Nu m-aş mira deloc dacă acest tânăr arhitect ar fi îndrăgostit de doamna Soames!"

Şi din acest moment, ochii săi decoloraţi, rotunzi, n-au încetat nici o clipă de-a studia, cu interes, această descoperire.

"Individul", îi spuse el doamnei Septimus, "o urmărea din ochi ca un câine - un golan necioplit! Nu mă mir deloc... e o femeie fermecătoare şi, aş spune, culmea discreţiei!" Senzaţia aceea vagă de parfum ce plutea în jurul lui Irene, ca mireasma unei flori cu petalele pe jumătate închise şi cu inima pătimaşă, îl inspiră la crearea acestei imagini. "Dar n-am fost sigur de asta", spuse, "decât în clipa când l-am văzut ridicându-i batista."

Ochii doamnei Small fierbeau de agitaţie.

"Şi i-a dat-o înapoi?!" întrebă.

"Să i-o dea înapoi?" spuse Swithin; "l-am văzut ştergându-şi cu ea balele când credea că eu nu mă uit într-acolo!"

Doamna Small se sufoca - era prea iritată pentru a putea vorbi.

"Dar ea nu l-a încurajat", continuă Swithin; se opri şi timp de un minut sau două se uită în gol, fix, cu acea privire care o speria atât pe Mătuşa

Hester. Apoi brusc, îşi reaminti că, urcându-se în trăsură, Irene i-a întins a doua oară mâna lui Bosinney şi şi-a lăsat-o să întârzie într-a lui.

Trăsese un bici zdravăn în cai, sperând ca astfel să-i atragă atenţia numai spre el, dar ea se uită înapoi şi nici nu-i răspunse la prima întrebare; faţa nu i-o putea vedea - căci era cu capul plecat în jos.

Există undeva o pictură, pe care Swithin n-a văzut-o, şi care reprezintă un bărbat şezând pe o stâncă şi lângă el, cufundată într-o apă liniştită, o nimfă a mării culcată pe spate, cu mâna pe sânu-i gol. Pe faţa ei un zâmbet uşor - zâmbet de totală dăruire şi de tainică bucurie. Şezând lângă Swithin, Irene zâmbea cam tot aşa.

Apoi, încălzit de şampanie, având-o pe Irene numai pentru el, începu să-şi verse necazurile; duşmănia lui ascunsă faţă de noul bucătar-şef de la club; grijile în legătură cu casa din Wigmore

Street, unde puşlamaua aceea de chiriaş a dat faliment pentru că şi-a ajutat cumnatul - ca şi cum "caritatea n-ar trebui să înceapă de acasă"; apoi despre surzenia lui şi despre durerea pe care o are câteodată în partea dreaptă. Ea asculta, ochii îi erau umezi sub pleoape. Swithin credea că participă din tot sufletul la necazurile lui, şi îi fu o nespusă milă faţă de el însuşi. Totuşi, cu haina lui de blană cu brandenburguri pe piept, cu pălăria într-o parte, plimbând această splendidă femeie, se simţea mai distins ca oricând.

Dar un zarzavagiu, care ieşise şi el la plimbarea de duminică împreună cu iubita lui, părea a avea aceeaşi bună impresie despre sine însuşi. Acest individ dădu bici mârţoagei sale şi galopă alături de Swithin, şezând ţanţoş, ca o păpuşă de ceară, în trăsurica lui de forma unei şalupe, cu bărbia pompos aşezată deasupra unui batic roşu, ca şi cea a lui Swithin pe cravata lui

bogată; în timp ce iubita zarzavagiului, cu capetele unei blăni jerpelite fluturând în urma ei, maimuţărea eleganţa unei femei de lume. Amorezul ei vântura în mână un băţ la capătul căruia atârna o sfoară zdrenţuită, imitând întocmai mişcările circulare ale biciului lui Swithin, întorcându-şi capul spre doamna lui cu o uitătură ce semăna grozav de bine cu privirea primitivă a lui Swithin.

Deşi la început nu luase în seamă prezenţa acestui mitocan, la un moment dat îi trecu prin minte că îşi bate joc de el. Şi Swithin trase un bici peste pulpa iepei. Cele două vehicule însă, printr-o nenorocită fatalitate, rămaseră tot alături. Faţa galbenă şi buhăită a lui Swithin roşi; ridică biciul pentru a trage în zarzavagiu, dar o intervenţie specială a providenţei îl păzi să-şi uite până într-atâta demnitatea. O altă căruţă, ieşind dintr-o curte, sili atât echipajul cât şi trăsurica să se apropie una de alta şi să se

ciocnească; roţile scârţâiră. Trăsurica, fiind mai uşoară, se împiedică şi se răsturnă.

Swithin întoarse capul. Pentru nimic în lume nu s-ar fi oprit pentru a-l ajuta pe mitocan. Aşa-i trebuie, dacă-şi frânsese gâtul!

Dar chiar dacă ar fi vrut, tot nu s-ar fi putut opri. Surii lui intraseră în panică. Trăsura zbura dintr-o parte într-alta şi oamenii îşi ridicau feţele înspăimântate când îl vedeau trecând ca vântul pe lângă ei. Braţele puternice ale lui Swithin, întinse cât erau de lungi, ţineau hăţurile. Obrajii îi erau buhăiţi, buzele strânse, iar faţa, umflată de furie, avea o culoare de un roşu-închis.

Irene ţinea mâna pe marginea trăsurii, şi la fiecare zdruncinătură o strângea şi mai tare. Swithin auzi întrebarea ei:

- O să avem un accident, Unchiule Swithin?

Acesta îi răspunse gâfâind:

- Nu-i nimic; mergem puţin... mai repede!

- Eu n-am avut niciodată un accident.

- Nu te mişca! îi aruncă o privire. Ea zâmbea, cu o desăvârşită linişte. Stai liniştită, repetă el. Nu-ţi fie teamă, am să te duc acasă.

Şi în mijlocul acestor teribile eforturi îl miră răspunsul ei, şoptit cu o voce care nu semăna cu vocea ei:

- Nu-mi pasă dacă nu ajung niciodată acasă!

Trăsura făcu o teribilă săritură şi exclamaţia lui Swithin i se înnodă în gât. Caii, osteniţi de urcuş, îşi încetiniră pasul şi, în cele din urmă, se opriră de bună voie.

"Când i-am oprit," - povesti mai târziu Swithin la Timothy - "era calmă ca şi mine. Doamne, Dumnezeule! S-a purtat ca şi cum puţin îi păsa dacă-şi va frânge gâtul ori ba! Ce-au fost vorbele acelea: «Nu-mi pasă dacă nu ajung niciodată acasă!»". Sprijinit în

mânerul bastonului său spuse, gâfâind din greu, spre marea indignare a doamnei Small: "Şi nici nu mă mir, când are un bărbat atât de sclifosit ca tânărul Soames!"

Nici nu-i trecu prin gând să se întrebe ce-o fi făcut Bosinney după ce l-au lăsat singur; să fi hoinărit peste câmp ca un câine, aşa cum îl sfătuise Swithin; să fi alergat la vale, în crângul acela în care primăvara încă zburda şi cucul cânta în depărtare? Poate că a coborât în vale cu buzele lipite de batista ei, al cărei parfum se îmbina cu mirosul de mentă şi de cimbrişor! A coborât acolo cu o durere atât de sălbatică, dar atât de plină de desfătare, încât ar fi putut-o striga în mijlocul copacilor. Sau, într-adevăr, ce-o fi făcut băiatul acela? Dar de fapt, până când a ajuns la Timothy, Swithin uitase complet de existenţa lui.

JAMES VREA SĂ SE CONVINGĂ CU PROPRIII SĂI OCHI

Cine nu cunoaşte "Bursa Forsyte" nu poate prevedea, fireşte, toată furtuna pe care a dezlănţuit-o vizita lui Irene la casă.

După ce Swithin istorisise la Timothy întreaga poveste a memorabilei lui plimbări, totul i-a fost comunicat întocmai şi lui June; cu o mică urmă de curiozitate, cu o infimă nuanţă de răutate şi cu o adevărată dorinţă de a face bine.

- Şi ce lucru îngrozitor a spus, draga mea! încheie Mătuşa Juley. Să nu se mai întoarcă acasă! Ce-o fi vrut să zică?

A fost o poveste stranie pentru June. O ascultă roşind de durere şi, deodată, îi strânse mâna scurt şi plecă.

- Aproape nepoliticoasă, îi spuse doamna Small Mătuşii Hester, după plecarea lui June.

Adevărata gravitate a situaţiei s-a văzut din modul în care a primit June veştile. Era tulburată. Aici se petrecea ceva foarte grav. Curios! Ea şi Irene erau doar atât de prietene!

Totul se potrivea de minune cu zvonurile şi aluziile care circulaseră de la o vreme încoace. Şi-au reamintit ceea ce povestise Euphemia despre scena petrecută la teatru - iar domnul Bosinney era mereu pe la Soames. Oh, fireşte! Da, desigur, era - pentru clădirea casei. Nimic făţiş. "Bursa Forsyte", acest motor, era prea bine pus la punct; o aluzie, cea mai mică vorbă de regret sau îndoială, aruncată la întâmplare, era suficientă pentru a pune în mişcare sufletul familiei, atât de sensibil la durerile celorlalţi membri ai săi.

Nici unul nu dorea ca aceste zvonuri să producă vreun rău - nici vorbă de aşa ceva. Ei se puneau în mişcare cu cele mai bune intenţii, cu sentimentul că fiecare din ei

ocupă un loc bine definit în sufletul familiei.

La temeiul clevetirilor zăcea multă bunăvoinţă, care se manifesta deseori prin vizite de condoleanţe, conform bunelor maniere din "Societate", vizite de real folos celor ce suferă şi care aduc mângâiere celor ce sunt îndureraţi. Le cădea bine ori de câte ori suferea altul şi nu ei. De fapt, nimic altceva în afară de dorinţa de-a vântura bine întâmplările, dorinţă care însufleţeşte şi rubrica faptelor diverse din presa publică, era aceea care îl pusese acum pe James în legătură cu doamna Septimus, pe doamna Septimus cu copiii lui Nicholas, pe copiii lui Nicholas cu cine ştie cine, şi aşa mai departe. Acea înaltă clasă socială la care se ridicaseră şi din care făceau acum parte le cerea o anumită candoare şi, mai mult decât atâta, un anumit fel de discreţie. Îmbinarea acestor două însuşiri era chezăşia că fac parte din ea.

Mulţi dintre membrii mai tineri ai familiei Forsyte îşi dădeau seama de asta şi, negreşit, ar fi fost gata să spună făţiş că doresc ca nimeni să nu se amestece în treburile lor; dar curentul acela invizibil, magnetic, al clevetirilor familiale, era atât de puternic, încât pentru nimic în lume nu puteau scăpa de el. Se ştia totul despre fiecare. Simţeau că orice împotrivire e zadarnică.

Unul dintre ei (tânărul Roger) făcu o încercare eroică pentru eliberarea tinerei generaţii, spunând despre Timothy că e un "cotoi bătrân". Dar strădania se întoarse împotriva lui; vorbele lui făcură "turul" şi, în cel mai delicat mod, ajunseră la urechile Mătuşii Ann care le repetă, cu vocea plină de indignare, doamnei Roger, de unde ele se întoarseră înapoi la tânărul Roger.

Dar, la urma urmei, din pricina asta nu sufereau decât răufăcătorii; ca de pildă George, când şi-a pierdut toţi banii jucând biliard; sau

chiar tânărul Roger, când fusese cât pe-aci să se însoare cu fata aceea cu care - se spune în şoaptă - se şi căsătorise după legile firii; sau chiar Irene, despre care se credea, mai mult decât se spunea, că e în pragul primejdiei. Toate aceste clevetiri erau nu numai plăcute, ci şi binefăcătoare. Datorită lor se petreceau atâtea ceasuri agreabile la Timothy, în Bayswater Road; atâtea ceasuri care, altfel, ar fi fost pustii şi apăsătoare pentru cei trei de acolo. Dar casa lui Timothy era doar una din sutele de asemenea case din acest oraş al Londrei - căminele unor oameni neutri care se găseau în afara luptei şi care trebuie sa-şi găsească în luptele altora raţiunea propriei lor existenţe.

Fără dulceaţa clevetirilor familiale, viaţa din casa Timothy ar fi fost pustie. Zvonuri şi poveşti, dări de seamă şi presupuneri... nu erau aceştia copiii casei, tot atât de dragi şi de preţioşi ca şi copilaşii gânguritori pe care acest frate şi

surorile lui nu i-au avut în călătoria lor prin viaţă? A vorbi despre ceilalţi membri ai familiei era ca şi cum toţi aceşti copii şi nepoţi, după care inimile lor blânde jinduiau, ar fi fost ai lor. Căci, cu toate că e îndoielnic dacă inima lui Timothy îi dorea cu adevărat, e de netăgăduit că, ori de câte ori se năştea un nou copil Forsyte, el era foarte tulburat.

Degeaba îi spunea tânărul Robert "cotoi bătrân" - degeaba ridica Euphemia mâinile strigând: "Oh! Ăia trei!", pentru a da drumul râsului ei molcom, cu chiot ascuţit la urmă. Degeaba şi lipsit de politeţe.

Situaţia, care în stadiul acela părea, mai ales în ochii neamului Forsyte, stranie - ca să nu zicem "imposibilă" - nu era, de fapt, atât de stranie, ţinând seama de anumite fapte.

Câteva lucruri fuseseră pierdute din vedere.

În primul rând, sentimentul de certitudine al atâtor căsnicii

liniştite. Oamenii au uitat că Iubirea nu e floare de seră, ci o plantă sălbatică, născută dintr-o noapte umedă, născută dintr-un ceas de soare; răsărită din sămânţă sălbatică, aruncată pe drum de un vânt sălbatic. O sălbăticiune care, dacă înfloreşte din întâmplare în interiorul grădinilor noastre, o numim floare; iar dacă înfloreşte afară, o numim buruiană, dar, floare sau buruiană, mireasma şi culoarea ei sunt totdeauna sălbatice!

Apoi - deoarece faptele şi socotelile vieţii lor se opuneau la recunoaşterea acestui adevăr - neamul Forsyte nu admitea în unanimitate că acolo unde încolţeşte această plantă sălbatică bărbaţii şi femeile nu sunt decât fluturi în jurul bobocului palid ce seamănă cu o flacără.

Trecuse multă vreme de la aventura tânărului Jolyon - şi era cât pe-aci să renască tradiţia că oamenii ajunşi la situaţia lor socială nu sar niciodată gardul pentru a

culege această floare; că se prea poate ca unul din ei să sufere de iubire, ca de pojar, o dată, la timpul cuvenit, dar că se vindecă pentru totdeauna - ca de pojarul îngrijit cu o mixtură de unt şi miere - şi intră liniştit în braţele căsniciei.

Dintre toţi cei la care ajunsese zvonul acesta cu privire la Bosinney şi doamna Soames, James fu cel mai impresionat. Uitase de mult cum se ţinea după Emily, tânjitor şi palid, cu favoriţii castanii, în zilele când îi făcea curte. Uitase de mult căsuţa de pe lângă Mayfair, unde şi-a petrecut zilele de la începutul căsătoriei sau, mai bine zis, uitase de mult acele zile, dar nu şi căsuţa - un Forsyte nu uită niciodată o casă - pe care a vândut-o după aceea cu un beneficiu net de patru sute de lire.

Uitase de mult zilele de nădejdi şi temeri, uitase de îndoielile lui, căci nu ştia dacă e cuminte să se însoare cu Emily (care, deşi frumuşică, nu avea nimic; iar el, în vremea aceea,

abia câştiga o mie de lire pe an); dar acea atracţie căreia nu i se putuse împotrivi îl dusese atât de departe, încât simţea că moare dacă n-o ia de nevastă pe fata cu părul bălai, bine strâns pe ceafă, cu braţe frumoase ce-i ieşeau din rochia strânsă pe corp, cu trup fermecător, bine adăpostit de malacov, o colivie cu circumferinţă uimitor de mare.

James trecuse prin foc, dar trecuse şi prin fluviul anilor ce stinge focul; el trăise cea mai tristă dintre toate experienţele - uitase ce înseamnă să iubeşti! Uitase! Uitase de atâta vreme, încât uitase chiar şi că a uitat.

Şi acum acest zvon ajunsese şi la el; acest zvon despre soţia fiului său; foarte vag, o umbră furişată între aparenţele abia palpabile, abia desluşite ale situaţiei; era nereală şi de neînţeles, ca o nălucă, dar purtând cu ea, şi tot ca o nălucă, o groază ce nu se poate tălmăci.

Încercase să lămurească totul, dar nu reuşise, întocmai cum îi era cu

neputinţă de-a raporta la persoana lui vreuna din tragediile acelea pe care le citea în jurnalul de seară. Nu putea şi pace! Nu putea fi adevărat! Nu era decât o nebunie de-a lor. E drept că Irene nu se împăca prea bine cu Soames, dar era fată bună - o fată bună!

Ca marea majoritate a bărbaţilor, James se desfăta când auzea de câte o mică bârfă, şi ai fi spus şi acum, pe un ton foarte natural, lingându-şi buzele; "Da, da - ea şi tânărul Dyson; se zice că trăiesc împreună la Monte Carlo!"

Dar semnificaţia unei întâmplări de soiul acesta - trecutul, prezentul sau viitorul ei - nu l-a izbit niciodată. El nu s-a gândit la durerea şi fericirea din care era împletită, nici la destinul tăcut şi atotputernic, ce se ascundea în dosul faptelor foarte goale, câteodată sordide, dar în general picante, ce i se relatau. El nu avea obiceiul să condamne, să laude, să tragă concluzii sau să facă

consideraţii de ordin general în asemenea chestiuni. Le asculta cu oarecare lăcomie, apoi repeta cele auzite şi această îndeletnicire îi făcea tot atâta plăcere ca şi un pahar de *sherry* sau de *bitter* înainte de masă.

Totuşi acum, când o asemenea întâmplare - sau mai bine zis zvon, o adiere de zvon - se apropiase de persoana lui, se simţea ca într-o ceaţă care îi umplea gura de amărăciune şi îi îngreuia respiraţia.

Un scandal! Posibilitatea unui scandal! Repetarea acestui cuvânt în sinea lui era singura cale de a deveni conştient sau de a cugeta asupra acestui lucru. El uitase cum se desfăşoară asemenea întâmplare, sensul ei îi scăpa; căci el, pur şi simplu, nu mai înţelegea că oamenii pot risca totul de dragul unei pasiuni.

Între toate persoanele din relaţiile sale, care mergeau în City zi de zi şi îşi vedeau acolo de fel de fel de treburi, iar în momentele lor de

răgaz cumpărau acţiuni ori case, mergeau la dineuri şi jucau cărţi - după cum ştia el - i s-ar fi părut ridicol să presupună că vreunul ar risca ceva de dragul unui lucru atât de absurd şi de efemer ca pasiunea.

Pasiune! Da, parcă, într-adevăr, auzise despre aşa ceva; fraze ca: "Un bărbat tânăr şi o femeie tânără nu trebuie lăsaţi de capul lor", fraze care erau întipărite în mintea lui după cum paralelele sunt tipărite pe o hartă (căci toţi cei din neamul Forsyte au un simţ ascuţit al realităţii când este vorba de factorii de temei ai vieţii); dar dincolo de acestea, el nu era în stare să conceapă nimic în afară de înspăimântătorul termen "scandal".

Ah! dar nu era nimic adevărat în aceste zvonuri, nu putea fi nimic adevărat. Nu era speriat: Irene era cu adevărat o fată bună. Dar aşa te tulburi când un gând ca acesta îţi intră în cap. Iar James era şi nervos din fire - unul dintre acei bărbaţi chinuiţi de obsesii, bănuială şi

nehotărâre. Se temea să nu scape vreun câştig, dar era, fiziceşte, incapabil să se hotărască până în momentul în care era absolut convins că, dacă nu se decide, pierde.

Dar viaţa îl pusese de multe ori în faţa unor împrejurări în care sarcina de a decide nu-i aparţinea. Acum se afla într-una din acele situaţii.

Ce putea face el? Să-i vorbească lui Soames? Aceasta n-ar face decât să înrăutăţească lucrurile. Şi, la urma urmei, nu era nimic adevărat - era convins.

Totul se trage de la casa aceea. El n-a avut nici o încredere în această idee de la bun început. Pentru ce voia Soames să se mute la ţară? Şi, dacă cheltuieşte atât amar de bani pentru a-şi face o casă, de ce n-a angajat un om de prima mână, în locul acestui tânăr Bosinney, despre care nu ştie nimeni nimic? El îi spusese ce are să păţească. Apoi, mai auzise şi că această casă îl costă pe Soames mult mai mult

decât ceea ce fusese dispus să cheltuiască.

Acest fapt, în special, deşteptă în James sensul adevăratei primejdii. Întotdeauna dai de neplăceri când îţi faci de lucru cu aceşti aşa-zişi "artişti"; un om cu bun-simţ n-are ce vorbi cu ei. De altfel, el o prevenise şi pe Irene. Şi iată ce-a ieşit! Şi, deodată, îi veni ideea că ar fi bine să se ducă acolo, sa vadă cu ochii lui despre ce e vorba. În mijlocul acestei neguri de nelinişte ce-i învăluise mintea, gândul de a merge şi de a vedea casa îi dădu o satisfacţie inexplicabilă. Poate că simpla hotărâre de a face ceva - dar, mai probabil, faptul că se duce să vadă o casă - îl uşura.

Simţea că dacă se va uita cu băgare de seamă la edificiul din cărămizi şi mortar, din lemn şi piatră, construit de individul pe care-l bănuia, va pătrunde chiar în miezul acestui zvon în legătură cu Irene.

Deci, fără a-i spune cuiva o vorbă, luă o birjă până la gară şi plecă cu trenul la Robin Hill. Ajuns acolo - conform obiceiului din partea locului nu erau trăsuri - se văzu silit să meargă pe jos.

Porni încet să urce dealul cu ochii aţintiţi la picioare, cu genunchii ascuţiţi şi umerii înalţi care se aplecau de greutate. Cu toate acestea arăta foarte bine cu ţilindrul pe cap şi redingota lui, pe care o grijă desăvârşită le păstrase noi şi nepătate. Emily se ocupa de îngrijirea lor; adică, fireşte, nu ea vedea de ele - oamenii cu bună stare materială nu se ocupă singuri de nasturi, iar Emily era o femeie înstărită - ci avea doar grijă ca majordomul să-şi vadă de treabă.

De trei ori a fost necesar să i se arate drumul; de fiecare dată repeta ce i se spusese, cerea apoi iar omului să-l lămurească şi repeta şi el din nou, căci era vorbăreţ din fire, şi apoi nu poţi fi niciodată

destul de prevăzător într-o regiune necunoscută.

Deşi le spunea tuturor că e în căutarea unei case noi, numai când i-au arătat acoperişul printre copaci fu cu adevărat convins că nu-l îndrumaseră cu totul greşit.

Cerul era înnorat şi parcă acoperea lumea întreagă cu ceaţa-i alburie, ca un tavan spoit cu alb. Nu era prospeţime şi nici mireasmă în aer. Într-o zi ca aceea nici chiar muncitorii nu-şi dădeau osteneală; făceau numai strictul necesar şi îşi vedeau de treabă fără a vorbi despre ale lor, fără flecăreala ce le mai uşurează chinurile muncii.

Prin spaţiile casei neterminate oamenii în cămaşă, cu mânecile suflecate, munceau încet: se auzeau zgomote - bătăi ritmice de ciocan, scârţâit de metale, ferăstraie tăind lemne, şi huruitul roabelor pe scânduri; din când în când câinele şefului de şantier, legat cu o sfoară de o grindă de stejar, gemea încet,

cu un glas care semăna cu şuierătura unui ceainic.

Geamurile puse de curând, mâzgălite fiecare cu câte o pată albă la mijloc, se uitau fix la James, ca ochii unui câine orb.

Şi corul şantierului cânta mai departe, strident şi fără bucurie, sub cerul de cenuşă alburie. Iar sturzii, plecaţi la vânătoare după viermii din pământul proaspăt săpat, amuţiseră cu desăvârşire.

James îşi căuta drum printre grămezile de pietriş - se tăia tocmai drumul pentru trăsuri - până ajunse în faţa intrării. Aici se opri şi-şi ridică ochii. Era puţin de văzut din acest punct, dar puţinul acesta îl prinse dintr-o dată; se opri, nemişcat, câteva minute, şi cine ştie la ce se gândi...

Ochii săi albaştri ca porţelanul, sub sprâncenele-i albe, proeminente, ca două mici coarne, nici nu clipeau. Buza de sus, lungă, deasupra gurii mari, în mijlocul favoriţilor albi, frumoşi, tresări o

dată sau de două ori. Expresia lui uluită explica de unde-i vine aerul de apăsare pe care-l avea câteodată faţa lui Soames. Poate că James îşi zicea acum "Ştiu şi eu - viaţa nu-i treabă uşoară!"

În această atitudine îl surprinse Bosinney.

James îşi coborî ochii, de la cine ştie ce cuib de pasăre pe care-l căuta în largul cerului, la faţa lui Bosinney, plină de un dispreţ batjocoritor.

- Ce mai faceţi, domnule Forsyte? Aţi venit să vedeţi cu ochii dumneavoastră?

După cum ştim, tocmai pentru aceasta venise James şi, surprins, se simţi foarte stingherit. Întinse totuşi mâna, zicând:

- Ce mai faci? fără a se uita la Bosinney.

Acesta îl pofti să-şi continue drumul, cu un zâmbet ironic. James simţea ceva suspect în această politeţe.

- Aş vrea să înconjur mai întâi clădirea pe dinafară, spuse el, ca să văd ce-ai făcut!

O terasă pavată cu pietre rotunjite, înclinată cu câţiva centimetri, împrejmuia casa spre sud-est şi sud-vest şi se termina cu o margine piezişă în pământul ce urma să fie acoperit cu gazon; James înainta de-a lungul acestei terase.

- Şi cât a costat asta? întrebă el, când văzu că terasa trece şi dincolo de coteţ.

- Cât credeţi dumneavoastră? zise Bosinney.

- De unde vrei să ştiu? răspunse James cam scos din sărite; cred că vreo două-trei sute!

- Exact atâta!

James îi aruncă o privire aspră, dar arhitectul păru a nu băga de seamă, de aceea James crezu că n-a fost auzit.

Ajuns la intrarea grădinii, se opri pentru a se uita la privelişte.

- Acela va fi doborât, nu-i aşa? spuse el, arătând spre stejar.

- Credeţi? Socotiţi că dacă copacul stă acolo, nu veţi avea destulă vedere pentru banii dumneavoastră?

Din nou îl privi James bănuitor - tânărul acesta punea în mod ciudat problemele.

- Da, zise el încurcat, cu un accent plin de nervozitate; nu văd la ce-i bun aici un copac.

- Mâine va fi tăiat, zise Bosinney.

James se sperie.

- Oh! Nu te apuca să spui c-am zis eu să-l dobori. Pe mine nu mă priveşte nicidecum.

- Nu?

James continuă năucit:

- Cum adică? De ce să mă amestec? Nu mă priveşte deloc! O faci pe răspunderea dumitale.

- Îmi îngăduiţi să menţionez numele dumneavoastră?

James era din ce în ce mai speriat.

- Nu pricep pentru ce vrei să amesteci numele meu, mârâi el; ai

face mai bine să laşi copacul în pace. Nu e copacul dumitale.

Scoase din buzunar o batistă de mătase şi-şi şterse fruntea. Intrară în casă. Ca şi Swithin, James fu impresionat de curtea interioară.

- Trebuie să fi cheltuit o groază de bani aici, zise, după ce se uită o vreme la coloane şi la galerie. Ia spune, cât a costat să ridici aceste coloane?

- Nu pot spune aşa, pe dinafară, dar ştiu că s-au dus o groază de bani!

- Cred şi eu, spuse James. Eu aş fi... Întâlni privirea arhitectului şi se opri brusc. Iar după aceea, ori de câte ori ajungeau la ceva al cărui preţ ar fi dorit să-l afle, îşi înfrâna curiozitatea.

Bosinney părea hotărât să-i arate tot ceea ce era de văzut, şi dacă James n-ar fi avut spiritul de observaţie pe care-l avea, s-ar fi trezit ocolind pentru a doua oară casa. Arhitectul părea atât de dornic să i se pună întrebări încât James

simţea că trebuie să bage de seamă. Începu să se resimtă din pricina eforturilor pe care le făcuse căci, cu toate că era destul de solid, avea şaptezeci şi cinci de ani.

Era dezamăgit; nu desluşise nimic, inspecţia nu-i dăduse nici o lămurire din cele aşteptate. Nu reuşise decât să-şi mărească antipatia şi neîncrederea faţă de acest tânăr, care l-a copleşit cu o falsă politeţe şi a cărui purtare, îşi dădu el seama, nu fusese decât bătaie de joc.

Individul era mai afurisit decât crezuse el şi mai chipeş decât sperase. Avea aerul unui om căruia îi place riscul, aer pe care James nu-l admira deoarece, după părerea lui, lucrul cel mai de neîngăduit în viaţă era riscul. Avea şi un zâmbet neobişnuit, care apărea când te aşteptai mai puţin, şi nişte ochi foarte ciudaţi. Arhitectul semăna - după cum povesti mai târziu James - cu un pisoi flămând. Aceasta a fost cea mai potrivită comparaţie

găsită în timpul conservaţiei lui cu Emily, pentru a-i descrie acea stranie îmbinare de exasperare, politeţe catifelată şi bătaie de joc, pe care o simţise în purtarea lui Bosinney.

În sfârşit, după ce văzuse tot ceea ce era de văzut, ieşi pe uşa pe care intrase şi, simţind că şi-a irosit degeaba timpul, energia şi banii, îşi luă curajul său de Forsyte în mâini, şi privind aspru la Bosinney, spuse:

- Pare-mi-se c-o vezi destul de des pe nora mea; ei, ea ce crede despre casă? Dar te pomeneşti că nici n-a văzut-o?

Vorbi astfel, deşi ştia totul despre vizita lui Irene - vizita n-avea însemnătate, importantă era doar declaraţia aceea extraordinară: "Nu-mi pasă dacă nu ajung acasă!" - şi despre felul în care primise June aceste veşti.

După ce se sfătui cu el însuşi, hotărâse să pună întrebarea în acest fel, sperând că-i dă lui Bosinney prilejul să vorbească.

Trecu multă vreme până când Bosinney răspunse, cu ochii aţintiţi asupra lui James care se simţea stingherit.

- A văzut casa, dar nu vă pot spune ce crede despre ea.

Deşi nervos şi uluit, firea lui James nu-i îngăduia să abandoneze tatonările.

- Oh! spuse, a văzut-o! Probabil că Soames a adus-o aici!

Bosinney răspunse zâmbind:

- Oh, nu!

- Cum? A venit singură?

- Oh, nu!

- Atunci cine a adus-o?

- Eu, zău, nu ştiu dacă se cuvine să vă spun cine a adus-o aici!

Lui James, care ştia că venise cu Swithin, răspunsul acesta i se păru de neînţeles.

- Adică, cum? se bâlbâi el, dumneata ştii că... dar se opri, dându-şi deodată seama că e în primejdie.

- Bine, dacă nu vrei să-mi spui, nu vrei şi pace! Mie nu-mi spune

nimeni nimic!

Spre uimirea lui, Bosinney îi puse o întrebare!

- Apropo! Puteţi să-mi spuneţi dacă mai sunt şi alţii dintre dumneavoastră care vor să vină aici? Mi-ar plăcea să fiu la post.

- Şi alţii? spuse James uluit. Cum să mai fie? Eu nu ştiu pe nimeni. La revedere!

Privind în pământ, întinse o mână a cărei palmă abia o atinse pe aceea a lui Bosinney, şi apucându-şi umbrela exact pe deasupra mătăsii, plecă de-a lungul terasei.

Înainte de a trece colţul, se uită înapoi şi îl văzu pe Bosinney venind încet în urma lui - "alunecând de-a lungul peretelui", după cum i se păru lui James, "ca un pisoi uriaş". Se făcu a nu băga de seamă când tânărul îşi ridică pălăria.

După ce ieşi de pe drumul croit pentru trăsuri şi se pierdu din vederea lui Bosinney, îşi încetini pasul şi mai mult. Foarte încet, mult

mai încovoiat decât la venire, slab, dărâmat şi dezamăgit, se întoarse la gară.

"Piratul" îl urmărea mergând atât de trist spre casă, şi poate că regreta modul cum se purtase cu acest om bătrân.

SOAMES ŞI BOSINNEY ÎN CORESPONDENŢĂ

James nu spuse nimic fiului său despre vizita lui la casă; dar, într-o dimineaţă, avu prilejul să meargă la Timothy, din pricina unui proiect de canalizare pe care autorităţile sanitare i-l impuseseră fratelui său, şi acolo povesti totul.

Nu era - zise el - o casă rea. Îşi dăduse seama c-o să iasă ceva din ea. Individul acela e priceput în meseria lui, dar câţi bani o să-l mai coste pe Soames până va fi gata, asta nu ştia.

Euphemia Forsyte se afla în cameră - trecuse pe acolo pentru a împrumuta ultimul roman al Reverendului Scoles, *Pasiunea şi înfrângerea ei*, care era la modă pe atunci - şi interveni:

- Am văzut-o ieri pe Irene la Magazinul universal; ea şi domnul Bosinney au avut o mică convorbire în raionul de coloniale.

Astfel, în termeni simpli, povesti o scenă care a impresionat-o profund şi i-a dat mult de gândit. Se dusese în grabă mare la raionul de mătăsuri din Magazinul universal - instituţie admirabilă cu sistemul ei de-a nu servi decât persoane de încredere, cerând plata înainte de livrarea mărfii, aşa că nu era în Londra magazin mai potrivit pentru neamul Forsyte - să cumpere o bucată de mătase vişinie pentru mama ei, care aştepta afară în trăsură.

Trecând prin raionul de coloniale, ochiul ei a fost în mod neplăcut atras de o siluetă minunată ce stătea cu spatele la ea. Era atât de fermecătoare, atât de bine proporţionată şi de suplă, şi cu atâta gust îmbrăcată, încât simţul ei instinctiv de bună-cuviinţă fu de îndată tulburat. Ştia, mai mult din intuiţie decât din experienţă, că asemenea siluete rareori sunt legate cu virtutea. Nu era cazul ei, căci

trupul îi era destul de greu de îmbrăcat.

Bănuielile ei, din fericire, fură confirmate. Un tânăr domn venind dinspre raionul de drogherie îşi smulse pălăria din cap şi acostă pe doamna necunoscută, care stătea cu spatele spre ea.

Atunci văzu Euphemia cu cine are de-a face; doamna era, fără îndoială, doamna Soames, iar tânărul, domnul Bosinney. Se ascunse repede, cumpărând o cutie de curmale tunisiene, căci nu-i plăcea să întâlnească lume cunoscută la ora cumpărăturilor de dimineaţă, când avea pachete în mână. Astfel că, fără să vrea, a fost o martoră foarte atentă a micii lor convorbiri.

Doamna Soames, de obicei cam palidă, avea obrajii îmbujoraţi; iar purtarea domnului Bosinney era stranie, totuşi atrăgătoare (Euphemia îl găsea chiar distins, iar porecla pe care i-o dăduse George, "Piratul", avea ceva romantic, chiar

fermecător). El părea să ceară ceva. Într-adevăr, vorbeau atât de serios - sau, mai bine zis, el vorbea atât de serios, căci doamna Soames nu spunea nimic - încât, fără să-şi dea seama, împiedicau circulaţia. Un general bătrân şi simpatic, care se îndrepta spre raionul de ţigări, fu silit să facă un adevărat ocol din pricina lor şi când, din întâmplare, văzu faţa doamnei Soames, îşi ridică pălăria, prostănacul! Aşa sunt bărbaţii!

Dar ceea ce-a tulburat-o pe Euphemia au fost ochii doamnei Soames. Aceasta nu şi-a ridicat nici un moment privirile la domnul Bosinney până la plecare, dar când dânsul se îndepărtă se uită în urma lui. Şi, vai, cu ce privire!

Asupra acestei priviri Euphemia gândi mult şi cu spaimă. Nu e mult spus, dacă ar pretinde că a durut-o suavitatea aceea întunecată şi mistuitoare căci, într-adevăr, părea că femeia ar fi vrut să-l cheme

înapoi şi să dezmintă ceea ce îi spusese.

Dar, bineînţeles, nu avu vreme să pătrundă problema în adâncime chiar atunci, cu bucata de mătase vişinie în mâini: era însă foarte intrigată - foarte. Salută pe doamna Soames înclinând din cap, pentru a-i arăta că o văzuse; şi, după cum mărturisi ea, povestind mai târziu prietenei sale Francie (fiica lui Roger): "Se vedea bine pe faţa ei că fusese prinsă asupra faptului....!"

James nu era deloc dispus să asculte vorbe care să-i întărească bănuielile chinuitoare, aşa că o întrerupse imediat:

- Oh, desigur, au fost să cumpere hârtiile pentru tapetat pereţii!

Euphemia zâmbi.

- În băcănie? spuse cu un aer inocent şi, luând de pe masă *Pasiunea şi înfrângerea ei*, adăugă: Nu-i aşa că mi-o împrumuţi, mătuşica dragă? La revedere! Apoi ieşi.

James plecă imediat după ea: era în întârziere.

Când ajunse la biroul "Forsyte, Bustard and Forsyte" îl găsi pe Soames şezând pe scaunul său rulant, pregătind o pledoarie. Acesta îşi salută tatăl cu un scurt "Bună dimineaţa" şi, trăgând din buzunarul său un plic, zise:

- Poate te interesează să citeşti asta. James citi cele ce urmează.

309, Sloane Street, 15 mai

Dragă Forsyte,

Construcţia casei dumitale fiind terminată, sarcinile mele în calitate de arhitect s-au sfârşit. Dacă urmează să duc mai departe munca de decoraţie interioară pe care, la cererea dumitale, am şi început-o, aş dori să pricepi desluşit că trebuie să am mână liberă.

Dumneata nu vii niciodată la casă fără a propune ceva ce este împotriva planurilor mele. Am aici trei scrisori de la dumneata, şi în fiecare îmi recomanzi un articol pe

care nici nu visez să-l pun în casă. Ieri după amiază a venit şi tatăl dumitale acolo, dându-mi câteva preţioase sfaturi.

Te rog, deci, să te hotărăşti: ori vrei să-ţi fac eu această decoraţie, ori vrei să mă retrag, lucru pe care, de altfel, l-aş prefera.

Dar trebuie să înţelegi că dacă fac eu decoraţia interioară, atunci o fac singur, fără nici un fel de amestec.

Dacă fac această muncă, vreau s-o fac temeinic, dar pentru asta trebuie să am mână liberă.

Al dumitale,

Philip Bosinney

Nu se poate spune, fireşte, care a fost mobilul exact şi imediat al acestei scrisori; totuşi nu e puţin probabil ca Bosinney să fi fost împins de o subită revoltă împotriva poziţiei sale faţă de Soames - eterna poziţie a Artei faţă de Avere - care este atât de bine reprezentată pe reversul celor mai multe

aranjamente ale vieţii moderne în formula următoare, care se poate compara cu cele mai bune sentinţe ale lui Tacit:

THOS. T. SORROW[6]
Inventator
BERT. M. PADLAND[7]
Proprietar

- Şi ce ai de gând să-i spui? întrebă James.

Soames nici nu întoarse capul.

- Încă nu m-am hotărât, îi răspunse şi continuă să lucreze la pledoarie.

Un client al său construise nişte clădiri pe un teren care nu-i aparţinea şi, pe neaşteptate şi într-un mod foarte grav, fu solicitat să le dărâme. Totuşi, după o examinare atentă a faptelor, Soames găsise o modalitate pentru a dovedi că de fapt clientul său are ceea ce se numeşte dreptul de ocupaţie şi că, deşi terenul nu-i aparţine, are dreptul să-l păstreze şi să-şi afirme acest drept. Soames lucra acum la

întocmirea acestei pledoarii şi la măsurile ce trebuiau luate pentru a valorifica dreptul clientului său.

Era renumit pentru justele sale consultaţii juridice; se spunea: "Du-te la tânărul Forsyte - e un om cu mintea ascuţită!", iar Soames era foarte mândru de această reputaţie.

Era tăcut din fire şi aceasta îi era de folos; nimic nu era mai potrivit pentru a da oamenilor, şi în special oamenilor bogaţi (Soames nu avea decât asemenea clienţi), impresia că eşti un om de nădejde. Şi el era om de nădejde. Tradiţie, obiceiuri, educaţie, deprinderi moştenite, prudenţă înnăscută, toate se adunau pentru a-l învesti cu o cinste profesională desăvârşită, care rezista oricărei ispite, din pricină că era clădită pe o aversiune înnăscută faţă de orice risc. Cum ar fi putut cădea el, când sufletul său avea oroare de împrejurările care fac posibilă căderea - un om nu poate cădea când stă cu picioarele pe pământ!

Şi acea mulţime de Forsyte care, de-a lungul nenumăratelor lor tranzacţii privitoare la proprietatea în toate formele ei (de la neveste până la dreptul riveran), aveau nevoie de serviciile unui om de nădejde, socoteau că e bine să încredinţeze lui Soames afacerile lor; aşa erau liniştiţi şi siguri. Atitudinea lui uşor dispreţuitoare, combinată cu talentul de a folosi precedentele, era de asemenea în favoarea lui - un om nu devine dispreţuitor decât dacă ştie ceva!

De fapt el era şeful biroului. Cu toate că James venea încă aproape în fiecare zi pentru a vedea ce este de făcut, acum nu mai făcea nimic. Se aşeza în fotoliul lui, picior peste picior, încurca puţin unele chestiuni ce fuseseră lămurite, şi apoi pleca; iar celălalt asociat, Bustard, era un biet om muncitor, dar a cărui părere nu era cerută niciodată.

Aşa că Soames îşi vedea liniştit de treabă. Totuşi, ar fi greşit să spunem că se simţea în largul lui.

Suferea de o tulburare ameninţătoare, care îl chinuia de multă vreme, încercase s-o pună pe seama unor factori de ordin fizic - starea ficatului său - dar ştia că pricina e alta.

Se uită la ceas. Peste un sfert de oră trebuia să fie la Adunarea Generală a Societăţii "New Colliery Company" - unul din concernele unchiului Jolyon; acolo îl va întâlni pe unchiul Jolyon şi îi va vorbi despre Bosinney - nu hotărâse încă ce anume îi va spune, dar îi va spune ceva - în orice caz nu va răspunde la această scrisoare până ce nu-l va vedea pe unchiul Jolyon. Se ridică şi îşi aşeză, ordonat, foile pledoariei. Apoi intră într-un mic cabinet întunecos, aprinse lumina, se spălă pe mâini cu o bucată de săpun cafeniu de Windsor şi se şterse cu un prosop pus pe un rulou. Îşi perie părul, făcându-şi cărarea cu toată grija, stinse lumina, îşi luă pălăria şi, spunând că se va întoarce la ora două şi jumătate, ieşi.

Birourile Societăţii "New Colliery Company" din Ironmonger Lane nu erau departe, şi acolo se ţinea întotdeauna adunarea generală, spre deosebire de societăţile mai ambiţioase, care-şi ţineau adunarea generală la Cannon Street Hotel. Bătrânul Jolyon fusese, de la început, împotriva presei. "Ce-l privesc pe Public afacerile mele!", zicea el.

Soames sosi exact la timp şi-şi ocupă locul la masa consiliului unde erau înşiraţi, cu câte o călimară în faţă şi privind spre acţionari, toţi directorii.

În mijlocul acestui şir de oameni şedea bătrânul Jolyon, remarcabil în redingota sa neagră, încheiată strâns, cu mustăţile lui albe, rezemat de speteaza scaunului; vârfurile degetelor le ţinea încrucişate pe o copie din "Darea de seamă a conducerii şi Bilanţul".

La dreapta lui, puţin mai gras decât era normal, şedea Hemmings, secretarul Societăţii, cu o tristeţe

prea vizibilă licărind în ochii săi mici; barba lui cenuşie ca oţelul părea îndoliată, iar cravata de sub ea prea neagră.

Într-adevăr, şedinţa era melancolică, deoarece abia trecuseră şase săptămâni de când sosise acea telegramă de la Scorrier, expert în mine, trimis în misiune specială la minele Societăţii, prin care îi înştiinţa că Pippin, administratorul lor delegat - după o tăcere extraordinară de doi ani - s-a sinucis, lăsând o scrisoare către Consiliul de Administraţie.

Această scrisoare se afla pe masa Consiliului şi urma să fie citită acţionarilor care, fireşte, vor fi puşi la curent cu toate cele petrecute.

Hemmings spusese deseori lui Soames, stând în faţa căminului, cu aripile redingotei desfăcute:

"Ceea ce acţionarii noştri nu ştiu despre afacerile noastre, nici nu merită să fie cunoscut. Să ştii asta de la mine, domnule Soames!"

Soames îşi amintea o mică întâmplare neplăcută prin care trecuse o dată, când bătrânul Jolyon fusese de faţă la o asemenea conversaţie. Unchiul său ridicase o privire aspră şi spusese: "Nu vorbi prostii, Hemmings! Pasămite, vrei să spui că ceea ce ei ştiu nu merită să fie cunoscut!" Bătrânul Jolyon detesta pălăvrăgeala.

Hemmings, cu ochi furioşi, zâmbind ca un câine dresat, răspunsese printr-o ditirambă de falsă aprobare: "Da, aşa este, bine, domnule... este foarte bine. Unchiul dumitale trebuie să facă întotdeauna o glumă!"

Data următoare când îl văzu pe Soames, prinse momentul să-i spună: "Preşedintele a îmbătrânit tare - nu-l mai pot face să priceapă anumite lucruri; e atât de voluntar - dar la ce te poţi aştepta cu o bărbie ca a lui?"

Soames dăduse aprobativ din cap.

Toată lumea ştia că bărbia bătrânului Jolyon era o garanţie. În

ziua aceea părea necăjit, cu toate că îşi luase un aer special în vederea Adunării Generale. Soames era decis să-i vorbească despre Bosinney.

La stânga bătrânului Jolyon şedea micul domn Booker care arborase, de asemenea, un aer special în cinstea Adunării Generale, şi părea a căuta în sală vreun acţionar din cale-afară de binevoitor. Lângă el era directorul cel surd, cu fruntea încreţită; apoi, după directorul cel surd venea bătrânul domn Bleedham, foarte blând, cu un aer de virtute conştientă - deşi el era purtătorul pachetului aceluia învelit în hârtie cafenie, pe care-l aducea întotdeauna în sala de şedinţe, ascuns în dosul pălăriei sale (una din acele pălării-ţilindru, cu boruri plate, care se potrivesc atât de bine cu cravatele foarte bogate, buze rase cu perdaf, obraji proaspeţi şi favoriţi mici, frumoşi şi albi).

Soames era întotdeauna de faţă la Adunările Generale. Consiliul

socotea că e mai bine aşa, pentru eventualitatea că s-ar ivi vreo "dificultate neprevăzută". Cu aerul său închis şi îngâmfat, se uita de jur-împrejur la pereţii sălii, unde erau atârnate câteva planuri ale minei şi portului, împreună cu fotografia mare a unei galerii a cărei exploatare s-a dovedit a fi cu totul nerentabilă. Această fotografie - mărturie a eternei ironii ce stă la baza întreprinderilor comerciale - îşi menţinea încă locul pe perete, efigia copilului favorit, dar mort, al directorilor.

Bătrânul Jolyon se ridică pentru a prezenta "Darea de seamă şi Bilanţul".

Ascunzând sub seninătatea-i jovială antagonismul profund înrădăcinat în sufletul fiecărui director faţă de acţionarii săi, îi întâmpină cu linişte. Tot aşa îi privea şi Soames. Pe cei mai mulţi îi cunoştea din vedere. Între aceştia era şi bătrânul Scrubsole, marinarul, care venea întotdeauna,

după cum spunea Hemmings, "pentru a se face antipatic"; un tip bătrân cu o expresie certăreaţă, cu obrazul roşu, fălcos, şi cu o enormă pălărie-ţilindru, cu calota joasă, aşezată pe genunchi. Era şi Reverendul Boms, care propunea întotdeauna un vot de mulţumire pentru Preşedinte exprimându-şi, invariabil, nădejdea că Consiliul de Administraţie nu va uita să se ocupe de ridicarea nivelului moral al salariaţilor, punând un deosebit accent pe cuvântul "moral". Mai avea şi bunul obicei de a opri după şedinţă pe unul din directori şi, ţinându-l de-o butonieră, să-l întrebe dacă anul care vine va fi bun sau rău; şi, după cum era răspunsul, în următoarele două săptămâni cumpăra sau vindea trei acţiuni.

Mai era acolo şi un militar, maiorul O'Bally, care nu se putea abţine de-a nu lua întotdeauna cuvântul, dacă nu pentru altceva, măcar pentru a susţine realegerea

cenzorului. Adeseori producea o adevărată consternare prin discursurile lui - propuneri mai degrabă - scrise pe bucăţele mici de hârtie, propuneri ale celorlalţi acţionari, care-l însărcinau pe el să le susţină.

Aceasta era cam toată adunarea. Împreună cu patru sau cinci acţionari serioşi, tăcuţi, pe care Soames îi simpatiza - oameni de afaceri care-şi vegheau personal şi fără vâlvă treburile - oameni serioşi, cumsecade, care se duceau în fiecare zi în City şi se întorceau seara acasă la nevestele lor serioase, cumsecade.

Neveste serioase, cumsecade! Era în acest gând ceva ce trezi din nou, în Soames, acea nelinişte fără nume.

Ce să-i spună oare unchiului său? Ce răspuns să dea la acea scrisoare?

-. ..Dacă vreunul dintre acţionari are ceva de întrebat, sunt gata să-i răspund.

Un zgomot surd. Bătrânul Jolyon lăsă să cadă pe masă "Darea de seamă şi Bilanţul" şi rămase în picioare, învârtindu-şi ochelarii înrămaţi cu aur între degetul mare şi cel arătător.

Pe faţa lui Soames apăru umbra unui zâmbet. Ar face mai bine să se grăbească cu întrebările lor! Cunoştea bine metoda unchiului său (ideală de altfel), care spunea îndată: "Propun deci ca «Darea de seamă şi Bilanţul» să fie adoptate". Niciodată nu trebuie să-i laşi să prindă glas - e bine cunoscut că acţionarii te fac să-ţi iroseşti vremea degeaba!

Un bărbat înalt, cu barba albă, cu faţa jigărită şi nemulţumită, se ridică:

- Cred că am dreptul, domnule Preşedinte, să pun o întrebare cu privire la suma aceea de cinci mii de lire, din bilanţ - "Pentru văduva şi familia" (se uită acru în jurul său) "fostului nostru administrator-delegat" care - care, atât de puţin

înţelept (spun - puţin înţelept) - s-a sinucis într-un moment în care serviciile lui erau extrem de preţioase pentru Societatea noastră. Aţi declarat că contractul pe care, în mod atât de nenorocit, l-a desfăcut cu propriile-i mâini, fusese încheiat pentru o perioadă de cinci ani, din care n-a trecut decât unul - eu...

Bătrânul Jolyon făcu un gest de nerăbdare.

- Cred că am dreptul, domnule Preşedinte, să întreb dacă această sumă care i se plăteşte sau se propune să i se plătească... de... decedatului... este recompensa pentru serviciile pe care i le-ar fi putut aduce Societăţii dacă nu s-ar fi sinucis?

- Este în semn de recunoştinţă pentru serviciile aduse în trecut, despre care noi toţi - dumneavoastră ca şi fiecare dintre noi - ştim că au fost de-o covârşitoare importanţă.

- Atunci, domnule, tot ce am de spus este că, fiind vorba de

serviciile aduse în trecut, suma este prea mare.

Acţionarul se aşeză.

Bătrânul Jolyon aşteptă o secundă, apoi zise:

- Acum propun ca "Darea de seamă şi...

Acţionarul se ridică din nou.

- Pot să întreb pe membrii Consiliului dacă-şi dau seama că nu sunt banii domniilor lor acei care - nu ezit să spun, dacă ar fi banii domniilor lor...

Un al doilea acţionar, cu un obraz rotund, ţâfnos, în care Soames recunoscu pe cumnatul fostului administrator-delegat, se ridică şi spuse cu multă căldură:

- După părerea mea, domnule, suma este prea mică! Pastorul Boms se ridică în picioare.

- Îndrăznesc să-mi exprim şi eu părerea. Vreau să spun că faptul că de... decedatul s-a sinucis trebuie să apese foarte greu.... foarte greu în judecata scumpului nostru Preşedinte. Eu nu mă îndoiesc că a

cântărit bine lucrurile, căci - o spun în numele meu şi, cred, şi în numele celor prezenţi (aşa este, aşa este) - domnia-sa se bucură de cea mai desăvârşită încredere a noastră. Îmi place să cred că noi toţi dorim să fim caritabili. Dar sunt convins (se uită cu severitate la cumnatul fostului administrator-delegat) că pe o cale oarecare, fie printr-o adresă scrisă, fie poate, şi mai bine, prin reducerea sumei, domnul Preşedinte va exprima profunda noastră dezaprobare că o viaţă atât de promiţătoare şi preţioasă a fost curmată cu atâta nelegiuire din lumea aceasta, în care atât interesele lui cât şi - fie-mi îngăduit să spun - ale noastre cereau atât de imperios continuarea ei. Noi nu trebuie - nu, nouă nu ne este îngăduit - să sprijinim asemenea abandonare a tuturor îndatoririlor faţă de oameni şi faţă de Dumnezeu.

Pastorul se aşeză. Cumnatul fostului administrator se ridică din

nou:

- Eu menţin ceea ce am spus. Suma nu este suficientă. Primul acţionar interveni:

- Eu contest legalitatea plăţii. După părerea mea, această plată nu este legală. Jurisconsultul Societăţii este de faţă; socot că am dreptul să-i pun această întrebare.

Toţi ochii se îndreptară asupra lui Soames. Acest "ceva neprevăzut" se ivise.

Se ridică. Buzele îi erau strânse şi reci; pe dinăuntru nervii îi tremurau, căci atenţia îi fusese smulsă din contemplarea norilor ce acopereau orizontul sufletului său.

- Problema, spuse el cu o voce ciudată şi subţire, nu este deloc limpede. Deoarece nu există posibilitatea ca în schimbul acestei sume să se presteze servicii viitoare, legalitatea acestei plăţi este îndoielnică. Dacă doriţi, putem cere avizul tribunalului.

Cumnatul administratorului-delegat îşi încruntă fruntea şi spuse

pe un ton plin de subînţelesuri:

- Nu încape îndoială că trebuie să cerem avizul tribunalului. Dar pot să întreb care-i numele domnului care ne-a dat această suprinzătoare informaţie? Domnul Soames Forsyte? Da, fireşte! îşi plimbă privirea provocatoare de la Soames la bătrânul Jolyon.

Obrajii palizi ai lui Soames roşiră, dar aerul său de superioritate nu se clinti. Bătrânul Jolyon îşi fixă ochii asupra vorbitorului şi spuse:

- Dacă *cumnatul* fostului administrator-delegat nu mai are nimic de spus, propun ca "Darea de seamă şi Bilanţul"...

În acest moment însă se ridică unul din cei cinci acţionari tăcuţi şi cumsecade, care se bucurau de simpatia lui Soames, şi zise:

- Eu resping propunerea în întregime. Ni se cere să fim caritabili faţă de soţia şi copiii acestui om care - după cum ne spuneţi - erau întreţinuţi de el. Or fi fost, pe mine nu mă priveşte dacă

erau ori ba. Eu protestez din principiu împotriva întregii chestiuni. A venit vremea să punem capăt acestui umanitarism sentimental. Ţara întreagă e mâncată de el. Eu mă opun ca banii mei să fie daţi acestor oameni despre care nu ştiu nimic şi care n-au făcut nimic pentru a-i câştiga. Eu mă opun *in toto;* asta nu este o afacere. Propun deci ca "Darea de seamă şi Bilanţul" să fie respinse şi modificate prin suprimarea întregii sume prevăzute în acest scop.

Bătrânul Jolyon stătu în picioare tot timpul cât bărbatul puternic şi tăcut vorbi. Discursul acestuia deşteptă ecou în inimile tuturor, căci preconiza încrederea în oamenii dârzi şi reacţiunea împotriva generozităţii care tocmai luase naştere în membrii cei mai integri ai comunităţii.

Cuvintele "nu e o afacere" au mişcat chiar şi Consiliul de Administraţie; căci în sinea lui fiecare simţea că, într-adevăr, nu

era o afacere. Dar ei cunoşteau şi firea voluntară a Preşedintelui, şi dârzenia lui. Desigur că şi acesta simţea în sinea lui că nu era o afacere, dar el era legat de propunerea pe care o făcuse. Să dea înapoi? Nimeni nu credea că e cu putinţă.

Toţi aşteptau încordaţi. Bătrânul Jolyon ridică mâna; ochelarii cu rame de aur, ce atârnau între degetul mare şi cel arătător, tremurau uşor, în semn de ameninţare.

Se adresă acţionarului viguros şi tăcut:

- Cunoscând, aşa cum cunoaşteţi cu toţii, strădaniile fostului nostru administrator cu prilejul exploziei din mine, doreşti cu adevărat să fac acest amendament, domnule?

- Da, doresc.

Bătrânul Jolyon enunţă amendamentul.

- Mai este cineva care îl susţine? întrebă, privind liniştit în jurul său.

Soames, uitându-se spre unchiul său, simţi puterea voinţei care era în acest bătrân. Nimeni nu se clinti. Apoi, privind drept în ochii acţionarului viguros şi tăcut, bătrânul Jolyon spuse:

- Acum propun ca "Darea de seamă şi Bilanţul pentru anul 1886" să fie primite şi aprobate. Sunteţi de acord? Cei ce sunt de acord să-şi dea consimţământul ca de obicei. E cineva contra? Nimeni! S-a aprobat. Să trecem atunci la problema următoare, domnilor...

Soames zâmbi. Desigur, unchiul Jolyon avea metoda lui.

Dar brusc, îşi reaminti de Bosinney. Curios, acest individ îi chinuia mintea chiar şi în orele de muncă.

Vizita lui Irene la casă - dar aceasta nu însemna nimic, dacă i-ar fi vorbit măcar despre casă; dar, la urma urmei, ea nu-i spunea niciodată nimic. Din zi în zi devenea mai tăcută şi mai susceptibilă. Soames se ruga lui

Dumnezeu să fie gata casa, să se instaleze în ea, departe de Londra. Oraşul nu-i pria; nervii ei nu erau destul de rezistenţi. Nebunia aceea cu odăi de culcare separate începuse din nou!

Adunarea Generală se sfârşise. Sub fotografia minei nerentabile, Hemmings era ţinut de butonieră de reverendul Boms. Micul domn Booker zâmbea mânios, mişcându-şi sprâncenele stufoase, cu prilejul discuţiei de rămas bun pe care-o avea cu bătrânul Scrubsole. Cei doi se urau de moarte din pricina unei afaceri în legătură cu un transport de păcură, pe care micul domn Booker o luase de la Consiliul de Administraţie pentru un nepot al său peste capul bătrânului Scrubsolo. Soames auzise povestea de la Hemmings, amator de bârfeală, mai ales când era vorba despre directorii săi, exceptând, fireşte, pe bătrânul Jolyon, de care îi era frică.

Soames aştepta momentul potrivit. După plecarea ultimului acţionar, Soames se apropie de unchiul său, care îşi punea pălăria.

- Pot să-ţi vorbesc un minut, unchiule Jolyon?

Nu se ştie ce spera Soames din această întrevedere.

Cei din neamul Forsyte nutreau faţă de bătrânul Jolyon o teamă însoţită de respect, datorită înclinării sale spre filozofie sau poate - cum ar fi spus Hemmings - datorită bărbiei lui. Dar între tânărul Soames şi bătrânul Jolyon a existat întotdeauna oarecare animozitate. Aceasta se ascundea în dosul salutului sec ce-şi adresau, al aluziilor vagi pe care şi le făceau reciproc, şi provenea poate din dârzenia calmă pe care bătrânul Jolyon o simţea în nepotul său (socotind-o mai degrabă "încăpăţânare"). Se îndoia că ar putea proceda şi cu Soames ca şi cu ceilalţi.

Aceşti doi Forsyte, în multe privinţe opuşi unul altuia ca cei doi poli, aveau într-un fel - chiar în mai mare măsură decât restul familiei - acel instinct al afacerilor, tenace şi prevăzător, adevărată măsurătoare de nivel în marea lor clasă socială. Amândoi, cu puţin noroc şi împrejurări potrivite, ar fi putut face o carieră strălucită; amândoi ar fi putut deveni mari oameni de finanţe sau mari oameni de stat. Cu toate acestea, bătrânul Jolyon, în anumite stări de spirit - sub influenţa unei ţigări bune sau a frumuseţilor naturii - ar fi fost în stare dacă nu să dispreţuiască, măcar să pună la îndoială înalta sa situaţie socială, în timp ce Soames, care nu fuma ţigări şi nici nu admira natura, era incapabil de asemenea detaşare.

Apoi, în sufletul bătrânului Jolyon mai era şi necurmata durere ascunsă că Soames, fiul lui James - al lui James, pe care întotdeauna l-a socotit un prostănac - merge înainte

pe căile succesului, în timp ce propriul său fiu...!

Dar nici el, Jolyon, nu scăpa de săgeţile clevetirilor familiale, care atingeau pe fiecare Forsyte. Auzise despre zvonul acela sinistru, vag, dar nu mai puţin tulburător, în legătură cu Bosinney, şi mândria lui era rănită la sânge.

Dar trebuie subliniat că indignarea lui nu era îndreptată împotriva lui Irene, ci împotrivă lui Soames. Ideea că soţia nepotului său a cucerit pe logodnicul lui June îl umilea peste măsură. Cum n-a putut băiatul acesta să aibă mai multă grijă de soţia lui? Oh! Ce sfruntată nedreptate! Ca şi cum Soames ar fi putut avea mai multă grijă! Şi, văzând primejdia, el nu procedă ca James, cocoloşind-o într-o nervozitate excesivă; căci firea lui de largă perspectivă simţi că povestea ar putea fi posibilă; Irene era, într-adevăr, o femeie foarte atrăgătoare!

Bătrânul presimţi despre ce voia să-i vorbească Soames. Părăsiră împreună sala de şedinţe şi ieşiră în zgomotul şi forfota din Cheapside. Merseră împreună mai mult de un minut fără a scoate-o vorbă; Soames cu paşii săi uşori, mărunţi, iar bătrânul Jolyon drept, folosindu-şi când şi când umbrela în chip de baston.

Ajunseră într-o stradă relativ mai liniştită; bătrânul Jolyon mergea la o a doua Adunare Generală în Moorgate Street.

Atunci Soames, fără a ridica ochii, începu:

- Am primit această scrisoare de la Bosinney. Iată ce spune. Socotesc că trebuie să fii pus la curent şi dumneata. Am cheltuit cu această casă mai mult decât avusesem de gând, şi aş vrea ca situaţia să fie limpede.

Bătrânul Jolyon parcurse cu sila scrisoarea şi zise:

- Ceea ce spune el e destul de limpede.

- Vorbeşte despre "mână liberă", răspunse Soames.

Bătrânul Jolyon se uită la el. Mânia şi animozitatea ce mocneau de multă vreme în sufletul său izbucniră faţă de acest tânăr ale cărui încurcături începeau să-l atingă şi pe el.

- Ei bine! Dacă n-ai încredere în el, de ce l-ai angajat? Soames îi aruncă o privire furişă:

- E prea târziu să vorbim despre asta. Eu vreau doar să mă înţelegi că dacă îi dau mână liberă, nu mă mai lasă să spun nici un cuvânt. Credeam că dacă ai vorbi dumneata cu el, răspunsul meu ar avea mai multă greutate!

- Nu, spuse bătrânul Jolyon scurt şi apăsat: nu vrea mă amestec deloc în această afacere.

Cuvintele amândurora, atât ale unchiului cât şi ale nepotului, dădeau impresia că în dosul lor se ascund păreri nerostite, mult mai importante; iar privirea pe care o

schimbară arăta desluşit că fiecare din ei era conştient de acest fapt.

- Bine, spuse Soames: credeam că e în interesul lui June. Voiam să-ţi aduc asta la cunoştinţă: atâta tot. Credeam că e mai bine să ştii că nu admit nici un capriciu!

- Şi ce mă priveşte pe mine? îl întrerupse bătrânul Jolyon.

- Oh! Nu ştiu! spuse Soames, şi, zăpăcit de privirea aspră a lui Jolyon, nu fu în stare să-i mai spună nimic.

- Să nu spui că nu te-am prevenit, zise, în cele din urmă, îmbufnat, după ce-şi regăsi calmul.

- Prevenit! rosti bătrânul Jolyon. Nu pricep ce vrei să spui. Pentru ce mă plictiseşti cu asemenea chestiuni? Nu vreau să aud despre afacerile tale; trebuie să ţi le descurci singur!

- Foarte bine, spuse Soames hotărit. Aşa voi face!

- Atunci, bună ziua, spuse bătrânul Jolyon şi se despărţiră.

Soames se întoarse, intră într-un restaurant renumit şi ceru o porţie de somn afumat şi un pahar de *Chablis.* Mânca rareori lucruri grele în timpul zilei, de obicei gusta ceva uşor, stând în picioare, găsind că această poziţie e prielnică ficatului său, foarte sănătos de altminteri, dar pe seama căruia ar fi vrut să pună toate indispoziţiile sale.

După ce termină masa, merse încet înapoi la birou, cu capul plecat, fără a băga de seamă miile de oameni care roiau pe trotuare şi care, la rândul lor, nu-l băgau nici ei în seamă.

Poşta de seară duse următorul răspuns lui Bosinney:

Forsyte, Bustard and Forsyte Avocaţi,

2001, Brach Lane Poultry, E. C., 17 mai, 1887

Dragă Bosinney,

Am primit scrisoarea dumitale al cărei conţinut m-a mirat îndeajuns. Eu am avut impresia că dumneata

ai, şi ai avut întotdeauna "mână liberă"; căci, după cum îmi amintesc, n-ai primit nici una din propunerile pe care am avut nefericita inspiraţie să ţi le fac. Conform dorinţei dumitale, îţi dau această "mână liberă", dar doresc să înţelegi desluşit că întregul cost al casei - pe care mi-o vei preda cu decoraţia interioară completă - inclusiv onorariul dumitale (aşa cum ne-am învoit), nu trebuie să depăşească suma de 12.000 de lire. Această cifră îţi dă o marjă suficientă şi, după cum ştii, depăşesc cu mult suma pe care o prevăzusem la început.

Al dumitale,

Soames Forsyte

În ziua următoare, el primi un bilet de la Bosinney.

Philip Baynes Bosinnex Arhitect,

309, D, Sloane Street, S.W., 18 mai

Dragă Forsyte,

Dacă îţi închipui că într-o chestiune atât de delicată, ca o decoraţie interioară, mă pot mărgini la o sumă fixă, mă tem că greşeşti. După câte văd, pari a fi obosit de întreaga afacere, ca şi de mine. Şi deci, cred că e mai bine să-mi declin orice competenţă.

Al dumitale,

Philip Baynes Bosinney

Soames cumpăni îndelung şi cu multă grijă răspunsul ce urma să-l dea şi, noaptea târziu, în sufragerie, după ce Irene se duse la culcare, scrise următoarele:

62, Montpellier Square, S.W., 19 mai, 1887

Dragă Bosinney,

Socotesc că nu este deloc în interesul vreunuia din noi ca lucrarea să fie părăsită în stadiul actual. N-am spus că dacă depăşeşti suma menţionată în scrisoarea mea cu zece, douăzeci sau chiar cincizeci de lire, o să se

işte vreo neînţelegere între noi. Astfel stând lucrurile, doresc să-ţi reconsideri răspunsul. Ai "mână liberă" în termenii acestei corespondenţe, şi sper că vei reuşi să desăvârşeşti decoraţia interioară, problemă în care ştiu că este greu să te limitezi la o sumă absolut exactă.

Al dumitale,
Soames Forsyte

Răspunsul lui Bosinney, care veni cu poşta de a doua zi, suna în felul următor:

Dragă Forsyte,
Foarte bine.
20 mai,
Ph. Bosinney

BĂTRÂNUL JOLYON ARE O ÎNTÂLNIRE ÎN GRĂDINA ZOOLOGICĂ

Bătrânul Jolyon lichidă în grabă a doua şedinţă - o şedinţă obişnuită. Era atât de dictatorial, încât codirectorii săi formară o clică împotriva spiritului de dominaţie - mereu în creştere - al bătrânul Forsyte, pe care nu aveau de gând să-l mai suporte, după cum spuneau.

Merse cu trenul subteran până la Portland Road Station, de unde luă o birjă care îl duse la Grădina Zoologică.

Avea o întâlnire acolo, una din acele întâlniri care în ultima vreme deveniseră din ce în ce mai frecvente, provocate de îngrijorarea din ce în ce mai mare pentru June şi "schimbarea care se produsese în ea", după cum se exprima el.

June se ferea de el şi slăbea mereu; dacă îi vorbea, nici nu-i

răspundea, ci se răstea la el sau numai îl privea, gata să izbucnească în hohote de plâns. Era schimbată peste măsură, şi totul din pricina lui Bosinney. Şi nici prin gând nu-i trecea să-i povestească şi bunicului ceva!

Iar el şedea vreme îndelungată îngândurat, cu ziarul necitit în faţă, cu o ţigară stinsă între buze. June îi fusese o atât de bună tovarăşă încă de când avea trei ani! Şi o iubea atât de mult!

Forţe care nu ţineau seama de familie, clasă sau obiceiuri înlăturaseră ocrotirea lui; evenimente ameninţătoare, asupra cărora el nu avea putere, îşi aruncaseră umbrele întunecate peste capul lui. Enervarea omului obişnuit să facă ceea ce vrea se deşteptă împotriva necunoscutei ameninţări.

Bombănind că birja merge prea încet, ajunse la intrarea Grădinii Zoologice; cum firea lui senină prindea, instinctiv, ceea ce era bun

din fiecare clipă, mergând spre locul de întâlnire, îşi uită supărarea.

De pe terasa pietruită din faţa ţarcului cu urşi, fiul său şi cei doi nepoţi coborâră în grabă, când îl văzură pe bătrânul Jolyon venind, şi îl conduseră spre cuşca leilor. Copiii îl luară între ei, fiecare ţinându-l de câte o mână, în timp ce Jolly, ştrengar ca şi taică-său, ducea umbrela bunicului în aşa fel, încât agăţa picioarele oamenilor în mânerul ei.

Tânărul Jolyon mergea în urmă.

Era o adevărată scenă de teatru, să-şi vadă tatăl cu nepoţii, dar o scenă care provoacă zâmbet şi aduce lacrimi în ochi. Un om bătrân şi doi copii mici mergând împreună pot fi văzuţi la orice oră din zi; dar bătrânul Jolyon, cu Jolly şi Holly, erau pentru tânărul Jolyon un spectacol ce-i răscolea cele mai profunde simţiri. Desăvârşită dăruire a acestui falnic bătrân faţă de cele două mici făpturi care-l ţineau de câte o mână era atât de

dureros de caldă, încât tânărul Jolyon simţi că i se taie respiraţia. Scena pe care o avea în faţă îl mişcă din cale-afară şi într-un mod nepotrivit unui Forsyte care, dacă nu ştie să-şi înfrângă sentimentele, nu merită nici o consideraţie.

Astfel ajunseră la cuşca leilor.

În Grădina Botanică avusese loc de dimineaţă, o serbare, şi nenumăraţi Forsyte - adică oameni bine îmbrăcaţi, care aveau echipajele lor proprii - veniseră şi în Grădina Zoologică pentru ca, pe cât posibil, să profite cât mai mult de banii lor, înainte de a se întoarce la Rutland Gate sau Bryanston Square.

"Hai să mergem la Grădina Zoologică", îşi ziseră ei; "o să facem mare haz!" Era o zi cu taxa de intrare un şiling; aşa că nu riscau să întâlnească prea mulţi oameni de rând.

În faţa şirului lung de cuşti erau înşiraţi şi ei, urmărind fiarele gălbui din dosul gratiilor care-şi aşteptau

unica plăcere din cele douăzeci şi patru de ore ale zilei. Cu cât animalele erau mai înfometate, cu atât mai mare era şi plăcerea spectatorilor. Tânărul Jolyon îşi pusese întrebarea: de ce oare? Fie că aceştia le invidiau apetitul, fie că - mai umani - se bucurau că animalele vor fi în curând satisfăcute. Auzea observaţii ca acestea:

- Ia te uită la tigrul acela, ce brută urâcioasă!

Sau:

- Oh, ce adorabil! Uită-te la guriţa lui!

- Da, e chiar drăguţ! Nu te duce aşa de aproape, mamă!

Şi adeseori, unul sau altul îşi pipăia buzunarele de la spate, temându-se ca nu cumva tânărul Jolyon sau alt spectator, pe care nu-l pasionau animalele, să-l fure.

Un domn bine îmbrăcat, cu jiletcă albă, spuse încet printre dinţi:

- Nu e decât lăcomie; n-au de ce fi flămânde. Doar nu fac deloc

mişcare!

În aceeaşi clipă, un tigru înşfacă o bucată de ficat însângerat, iar domnul cel gras începu să râdă. Soţia lui, îmbrăcată cu o rochie de la Paris şi purtând ochelari cu rame de aur, îl dojeni:

- Cum poţi râde, Harry! E un spectacol oribil!

Tânărul Jolyon se încruntă.

Împrejurările vieţii lui, cu toate că de la o vreme încoace nu le mai privea prin prisma intereselor subiective, îl făcuseră oarecum dispreţuitor; iar clasa din care făcuse el parte - clasa echipajelor - îi întărâtă îndeosebi sarcasmul.

A închide un tigru sau un leu în cuşcă era, desigur, o barbarie fără seamă. Nici un om cu adevărat cultivat n-ar îngădui aşa ceva.

Ideea că era o barbarie să închizi animalele sălbatice în cuşcă nu trecuse probabil niciodată prin mintea tatălui său. Acesta făcea parte din vechea şcoală, care credea că este şi uman şi educativ să

închizi în cuşti maimuţe şi pantere socotind, fără îndoială, că oamenii, cu încetul, vor putea convinge aceste făpturi să nu moară - aşa fără nici un rost - de tristeţea şi durerea prizonieratului lor, obligând astfel societatea la cheltuiala de a cumpăra mereu alte animale! După părerea tatălui său, de altminteri părerea tuturor celor din neamul Forsyte, plăcerea de a strivi aceste minunate făpturi în captivitate era mult mai mare decât neplăcerea ferecării fiarelor pe care Dumnezeu, atât de neprevăzător, le-a aşezat în desăvârşită libertate! Era doar spre binele animalelor să le îndepărtezi, în acelaşi timp, şi de nenumăratele primejdii la care erau expuse în aer liber şi hoinăreală, şi să le dai şi prilejul de a-şi exercita funcţiunile în izolarea ferită de primejdie a unei celule separate! într-adevăr, e îndoielnic dacă nu cumva animalele sălbatice au fost create anume pentru a fi închise în cuşti!

Dar tânărul Jolyon, care înclina din fire spre imparţialitate, gândi că e nedrept să considere drept barbarie un lucru care, în realitate, nu era decât o lipsă de imaginaţie; căci nimeni dintre cei care aveau aceste păreri nu fusese pus vreodată într-o situaţie asemănătoare cu a animalelor pe care le întemniţa, aşa că nu i se putea cere să pătrundă simţămintele lor.

Abia când se pregăteau să plece din Grădina Zoologică - Jolly şi Holly în culmea fericirii - găsi bătrânul Jolyon prilejul de a vorbi fiului său despre grija care-i ardea sufletul.

- Nu ştiu ce să mă fac; dacă starea în care se află June acum ţine mult, nu ştiu unde o să ajungă. Am încercat s-o duc la un doctor, dar nu vrea. Nu seamănă deloc cu mine. E leită maică-ta. Încăpăţânată ca un catâr! Când nu vrea să facă un lucru, nu vrea şi pace!

Tânărul Jolyon zâmbi; ochii îi rătăciră spre bărbia tatălui său.

"Perechea ta", gândi el, dar nu spuse nimic.

- Apoi, continuă bătrânul Jolyon, mai este şi acest Bosinney. Îmi vine să-l dau cu capul de pereţi, dar nu pot totuşi, eu cred... nu văd de ce n-ai putea să faci tu asta, adăugă el ezitând.

- Ce-a făcut? Ar fi mai bine să se despartă dacă nu se înţeleg!

Bătrânul Jolyon se uită la fiul său. Acum, că trebuia să discute cu el problema raporturilor dintre bărbat şi femeie, era cam neîncrezător. Jo, desigur, are păreri foarte liberale în această privinţă.

- Da, eu nu ştiu ce crezi tu, te pomeneşti că eşti de partea lui - nu m-aş mira deloc. Dar eu socot că se poartă din cale-afară de rău, şi dacă-mi iese în drum, am să i-o spun pe faţă!

Apoi abandonară acest subiect.

Era cu neputinţă să discute cu fiul său despre adevăratul sens şi gravitatea greşelii lui Bosinney. Nu făcuse fiul său acelaşi lucru (ba

chiar mai grav) cu cincisprezece ani în urmă? Şi, pare-se, consecinţele acestei nebunii nu se pot prevedea!

Tânărul Jolyon tăcea şi el; pătrunsese imediat gândurile tatălui său căci, declasat, scos din rândul neamului Forsyte, care privea lucrurile simplist şi desluşit, devenise şi perspicace şi subtil.

Atitudinea pe care o luase el faţă de problema sexuală acum cincisprezece ani era, fireşte, foarte diferită de aceea a tatălui său. Prăpastia dintre ei nu se putea trece.

Spuse cu răceală:

- Bănuiesc că s-a îndrăgostit de altă femeie, nu?

Bătrânul Jolyon îi aruncă o privire nesigură.

- Nu ştiu; aşa mi-au spus!

- Atunci, probabil e adevărat, spuse tânărul Jolyon, spre uimirea tatălui său; şi cred că ţi-au spus şi cine e femeia!

- Da, răspunse bătrânul Jolyon, soţia lui Soames!

Tânărul Jolyon nu clipi. Împrejurările propriei lui vieţi îl învăţaseră să nu facă nici un fel de comentarii la asemenea subiect. Se uită la tatăl său, şi pe faţa lui zbură umbra unui zâmbet.

Să fi observat bătrânul Jolyon? Nu-şi dădu seama.

- Ea şi June erau prietene foarte bune, mormăi el.

- Sărmana June! Mititica de ea! zise tânărul Jolyon cu duioşie. El se gândea la fiica lui ca la o fetiţă de trei ani.

Bătrânul Jolyon se opri brusc şi zise:

- Nu cred nici o vorbă din toată povestea. Trebuie să fie vreo trăncăneală de-a babelor. Opreşte-mi o trăsură, Jo, sunt mort de oboseală!

Se opriră la un colţ în aşteptarea unei birje libere, în timp ce echipaje după echipaje treceau prin faţa lor, ducând spre casă "Forsyte" de toate soiurile, care fuseseră în Grădina Zoologică. Hamurile, livrelele, caii

ţesălaţi străluceau şi scânteiau în razele soarelui de mai; şi fiecare echipaj, landou, caleaşcă sau cupeu, părea a cânta, mândru, din roţile ce se învârteau pe caldarâm:

Să ştiţi că eu, caii şi servitorii mei,
Adică toată garnitura, au costat bani frumoşi.
Dar pentru noi nimic nu e prea scump,
Priviţi-mi stăpânul şi pe doamna lui
Cât sunt de umflaţi în pene!
Viaţă uşoară şi să fii pus la adăpost -
Da! aşa să tot trăieşti!

Şi - toată lumea ştie - acesta este refrenul potrivit unui Forsyte care iese la plimbare.

Între aceste trăsuri se afla o caleaşcă, trasă de doi murgi strălucitori, care mergeau în trap mai iute decât celelalte. Sălta pe arcurile-i înalte, iar cele patru

persoane care şedeau în ea păreau a se hâţâna ca într-un leagăn.

Caleaşca atrase atenţia tânărului Jolyon; şi deodată, pe scaunul din spate, îl recunoscu pe Unchiul James care, cu toate că avea favoriţii mult mai cărunţi, rămăsese neschimbat. În faţa lui, cu spatele apărat de umbrele, era Rachel Forsyte şi sora ei mai mare, căsătorită, Winifred Dartie, în toalete ireproşabile, cu capetele ridicate fălos, ca două păsări din cele văzute mai înainte în Grădina Zoologică. Lângă James, comod lăsat pe spate, şedea Dartie, într-o redingotă ca scoasă din cutie, închisă strâns de tot pe trunchiul lui pătrat, cu câte o manşetă lată de olandă scrobită care se ivea cu grijă de sub fiecare mânecă.

Acest vehicul era caracterizat printr-o strălucire specială, deşi mai discretă, printr-o nuanţă de lustru rafinat, care-l deosebea de toate celelalte. Avea o extravaganţă provenită din inspiraţie şi elan -

ceea ce deosebeşte "opera de artă" de un "tablou" oarecare - şi era ca o trăsură simbolică, adevăratul tron al Forsyte-ismului.

Bătrânul Jolyon nu-i văzu trecând; el o mângâia tocmai pe micuţa Holly, care era obosită; dar cei din trăsură se uitară bine la micul grup. Capetele doamnelor se întoarseră brusc, apoi făcură câteva mişcări repezi cu umbrelele, pentru a se ascunde în dosul lor; James, cu gura căscată, ridică naiv capul, ca o pasăre cu gâtul lung. Umbreluţele, aşezate în formă de scut, deveniră din ce în ce mai mici, apoi dispărură.

Tânărul Jolyon văzu că fusese recunoscut chiar şi de către Winifred, care avea abia cincisprezece ani pe vremea când el îşi pierduse dreptul de a mai fi socotit un Forsyte.

Nu se schimbaseră mult! Îşi aducea bine aminte cum arătau echipajele lor pe vremuri: caii, servitorii, trăsura - fireşte, erau

acum alţii - dar purtau aceeşi pecete ca şi acum cincisprezece ani. Aceeaşi trufie discretă, aceeaşi aroganţă bine măsurată - bunăstare şi siguranţă! Acelaşi avânt al trăsurii, aceeaşi ţinută a umbrelelor, acelaşi spirit plutea în jurul lor.

Şi în bătaia soarelui, apărate de scuturile mândre ale umbreluţelor, treceau echipaje după echipaje.

- Unchiul James a trecut chiar acum cu fetele lui, zise tânărul Jolyon.

Tatăl său întoarse capul.

- Ne-a văzut? Da? Hm! Ce i-o fi venit să treacă prin părţile astea?

În aceeaşi clipă trecu o birjă liberă şi bătrânul Forsyte o opri.

- Nu va trece mult şi ne vom vedea din nou, băiete! Nu da nici o importanţă celor ce ţi-am spus despre tânărul Bosinney - eu nu cred nici o vorbă din toată povestea!

Sărută copiii, care încercară să-l mai reţină, apoi se urcă în birjă şi plecă.

Tânărul Jolyon, care o luase în braţe pe Holly, rămase nemişcat în colţul străzii, privind în urma birjei.

O DUPĂ-AMIAZĂ LA TIMOTHY

Dacă la urcarea în birjă bătrânul Jolyon ar fi spus: "Nu vreau să cred nici o vorbă din toată povestea!", ar fi exprimat mai sincer simţămintele sale.

Ideea că James şi fetele lui îl văzuseră împreună cu fiul său trezi în el mânia pe care o simţea când cineva se împotrivea voinţei lui, cât şi acea duşmănie ascunsă, firească între fraţi. Rădăcinile acestei rivalităţi mijesc chiar din frageda copilărie, iar pe măsură ce viaţa se desfăşoară, ele se înăspresc şi se adâncesc şi, deşi ascunse, nutresc o plantă care, la vremea ei, e în stare să dea cele mai amare roade.

Până acum, între aceşti şase fraţi nu existase alt sentiment ostil în afară de acela pricinuit de bănuiala firească şi ascunsă că, poate, ceilalţi sunt mai bogaţi. Sentimentul curiozităţii creştea pe măsură ce se

apropia moartea - sfârşitul tuturor întrecerilor - la care se adăuga marea "discreţie" a omului lor de afaceri care, cu oarecare perspicacitate, îi spunea lui Nicholas că nu ştie nimic despre venitul lui James, lui James că nu cunoaşte pe acela al bătrânului Jolyon, lui Jolyon că habar n-are de Roger, lui Roger că nu ştie ce bani posedă Swithin, în timp ce lui Swithin îi spunea ceva şi mai enervant: convingerea lui era că Nicholas trebuie să fie un om foarte bogat. Timothy singur făcea excepţie, căci el avea hârtii garantate în aur.

Dar acum, între doi dintre ei, luă naştere un conflict cu totul deosebit. Din clipa în care James a avut obrăznicia să-şi vâre nasul în treburile lui Jolyon - aşa pretindea acesta - bătrânul Jolyon nu mai voia să dea crezare poveştii aceleia în legătură cu Bosinney. Nepoata lui umilită de o membră din familia "acelui individ"! Hotărât că tot ceea

ce se spune despre Bosinney este defăimare! Purtarea lui trebuie să aibă şi altă pricină.

June s-o fi pornit împotriva lui sau cine ştie ce-o fi făcut; era din cale-afară de supărăcioasă!

Totuşi, se va duce la Timothy să-şi spună părerea şi va vedea el dacă după aceea vor mai cleveti! Nu e bine să tărăgăneze lucrurile, va merge acolo îndată şi va avea grijă să pună totul la punct în aşa fel încât să nu mai fie nevoie să facă încă un drum în aceeaşi chestiune.

Trăsura lui James stătea pe caldarâm în faţa casei lui Timothy, "The Bower". Iată că ei ajunseseră înaintea lui şi acum, desigur, trăncăneau despre ceea ce văzuseră adineauri! Alăturі, surii lui Swithin stăteau bot în bot cu murgii lui James, parcă erau în conclav, ca şi vizitiii de pe capre, care ţineau sfat tot despre familie.

Bătrânul Jolyon îşi lăsă pălăria în vestibulul îngust, tocmai pe fotoliul pe care, mai demult, pălăria lui

Bosinney fusese confundată cu o pisică. Îşi trecu violent mâna slabă peste obrazul cu mustaţa albă, răsfirată, ca şi cum ar fi vrut să şteargă orice urmă de expresie, şi porni în sus pe scări.

Salonul dinspre stradă era ticsit. De altfel salonul acesta era plin chiar când nu erau musafiri, când nu era nici un suflet de om acolo, căci Timothy şi surorile lui, urmând tradiţia generaţiei lor, socoteau că o cameră nu era "frumoasă" dacă nu era mobilată "cumsecade". De aceea, cuprindea unsprezece fotolii, o canapea, trei mese, două scrinuri, nenumărate bibelouri şi un mare pian cu coadă. Iar acum fotoliile erau ocupate de doamna Small, Mătuşa Hester, Swithin, James, Rachel, Winifred, Euphemia - care adusese înapoi *Pasiunea şi înfrângerea ei* pe care o citise în timpul prânzului - şi de prietena ei cea mai bună, Frances, fiica lui Roger (muziciana familiei Forsyte, care compunea cântece); mai era un

singur fotoliu liber - în afară de cele două pe care nu se aşeza nimeni niciodată - iar singurul spaţiu în care se mai putea sta în picioare era ocupat de o pisică pe care - fără să ezite - puse piciorul bătrânul Jolyon.

În ultima vreme, în mod obişnuit, la Timothy veneau mulţi oaspeţi. Familia întreagă şi fiecare în parte avuseseră un profund respect pentru Mătuşa Ann şi acum, că plecase dintre ei, veneau mult mai des şi stăteau mai mult.

Primul sosit a fost Swithin care se aşeză, toropit, într-un fotoliu roşu cu spetează aurită, având aerul că vrea să supravieţuiască tuturor. Cu statura lui mare, corpolentă, părul alb şi bogat, obrazul buhăit, nemişcat şi complet ras, el simboliza întocmai porecla pe care i-o dăduse Bosinney, "Grăsanul"; şi părea mai primitiv ca oricând în această cameră atât de încărcată cu mobile şi perdele de catifea.

După cum avea obiceiul în ultima vreme, începu a vorbi îndată despre Irene, şi nu trecu mult până le spuse mătuşilor Juley şi Hester părerea lui cu privire la zvonurile care - auzise el - circulau. Poate că avea şi ea un mic flirt - o femeie frumoasă trebuie să se şi distreze puţin; dar el nu credea că e mai mult decât atât. Nimic nu era dovedit; de altfel ea avea prea mult bun-simţ, prea era conştientă de îndatoririle faţă de poziţia ei socială şi de familia din care face parte! Nici vorbă de sc... - voia să pronunţe cuvântul "scandal"; dar ideea în sine era atât de absurdă, încât făcu un semn cu mâna ca şi cum ar fi zis: "Să nu mai vorbim despre asta!"

Această familie în care atâţia membri au ajuns aşa de departe prin propriile lor mijloace, şi în situaţii atât de frumoase, avea anumite pretenţii! Swithin privea situaţia din punctul de vedere al unui burlac; dacă în momentele lui de întunecare şi pesimism ar fi auzit pronunţându-

se cuvintele "mic agricultor" şi "condiţii foarte modeste" în legătură cu originea lui, le-ar fi dat oare crezare?

Nu! În sufletul său era un gând ascuns, pe care-l îndrăgise şi la care ţinea morţiş, că undeva, printre strămoşii lui, trebuie să fi fost şi un om distins.

"Negreşit c-a fost!" îi spusese el o dată tânărului Jolyon, înainte ca acesta să fi pornit pe căi greşite. "Uită-te la noi, toţi am ajuns departe! Trebuie să curgă sânge de soi în vinele noastre!"

Îl iubise mult pe tânărul Jolyon. Băiatul avea prieteni aleşi pe vremea când era la Cambrigde, şi cunoştea pe fiii acelui bandit bătrân, Sir Charles Fiste - unul din ei a şi ajuns o straşnică puşlama! Tânărul Jolyon avea stil - ce păcat c-a fugit cu fata aceea străină - cu o guvernantă! Dacă i-a fost dat să-şi părăsească familia, de ce n-a căutat măcar o femeie care să le facă cinste? Şi acum, ce ajunsese el?

Funcţionar la Lloyd. Se spune că pictează şi tablouri - tablouri! A dracului treabă! Când şi-ar fi putut încheia viaţa ca Sir Jolyon Forsyte, baronet[8], cu un loc în Parlament şi un castel la ţară!

Swithin fu acela care - mânat de o pornire ce se naşte mai devreme sau mai târziu în sufletul vreunui membru al unei familii mari - se duse la Oficiul Heraldic unde primi asigurări că, fără nici un fel de îndoială, face parte din renumita familie Forsite (cu numele scris cu "i"), al cărei blazon era "trei scuturi aşezate în dreapta unui câmp de email roşu". Informatorii, interesaţi, sperau să-l convingă să le cumpere.

Dar Swithin nu dădu nici un ban, însă, după ce se convinse că emblema acestei vechi familii era de fapt un fazan şi deviza "Pentru Forsite", puse să i se graveze un fazan pe trăsură şi pe nasturii vizitiului; iar pe hârtia lui de scrisori îşi puse şi fazanul şi deviza. Blazonul întreg îl păstra în sufletul

său, pe de o parte pentru că nu-l plătise şi socotea că e prea ostentativ să-l pună pe trăsură - iar el detesta ostentaţia - iar pe de altă parte pentru că el, ca mulţi oameni cu simţ practic din ţara sa, avea o oarecare scârbă şi dispreţ pentru lucrurile pe care nu le pricepea. I se părea, ca şi semenilor săi, cam greu să se împace cu cele "trei scuturi aşezate în dreapta unui câmp de email roşu".

Totuşi n-a uitat niciodată că la Oficiul Heraldic i se spusese că, dacă plăteşte, are dreptul să poarte blazonul. Astfel, convingerea lui că era un gentleman se întări. Pe nesimţite, ceilalţi membri ai familiei şi-au însuşit şi ei fazanul, iar unii dintre aceştia, mai serioşi decât ceilalţi, au adoptat deviza; bătrânul Jolyon însă o respinse, spunând că e un caraghioslâc care, după părerea lui, nu înseamnă nimic.

Membrii bătrânei generaţii ştiau prea bine ce eveniment istoric de

seamă zace la temelia blazonului lor. Iar dacă cineva insista prea mult asupra acestui subiect, mărturiseau doar că Swithin a descoperit undeva blazonul, căci ei nu minţeau.

Tânăra generaţie, pe cât posibil, ţinea sub tăcere această temă. Nu voia să jignească sentimentele celor mai bătrâni, nu voia nici să fie ridicolă; dar purta înainte blazonul...

- Nu, spuse Swithin, eu am avut prilejul să văd cu ochii mei, şi ceea ce pot să spun este că în purtarea ei faţă de acel tânăr "Pirat", sau Bosinney, ori cum vreţi să-i ziceţi, nu era nici o deosebire faţă de modul cum se purta cu mine, ba aş putea spune că, mai degrabă...

Dar aici, intrarea celor două tinere fete, Frances şi Euphemia, puse, din nefericire, capăt acestei conversaţii care nu putea fi dusă faţă de tineret.

Şi cu toate că Swithin era cam supărat că fusese întrerupt tocmai în momentul când spunea ceva atât de interesant, foarte curând îşi reluă

politeţea obişnuită. El o iubea pe Frances - Francie, cum i se zicea în familie. Era vioaie şi câştigase o sumă frumuşică de bani de buzunar cu cântecele ei. Swithin aprecia această trăsătură de caracter.

Era destul de mândru de atitudinea lui liberală faţă de femei, nu vedea pentru ce ele n-ar putea picta tablouri, compune melodii sau chiar scrie cărţi. Căci în afară de faptul că le scoate gărgăunii din cap, mai câştigau şi un ban. Altceva ar fi dacă ar fi fost bărbaţi!

"Micuţa Francie", după cum i se zicea de obicei în familie, cu un dispreţ binevoitor, era un personaj important; era o reprezentantă a neamului Forsyte în lumea Artelor. Francie nu era deloc "micuţă", ci mai degrabă mare; avea părul prea închis pentru o Forsyte şi ochii cenuşii caracteristici pentru ceea ce se cheamă un "tip celtic".

Compunea cântece cu titluri ca: *Suspine line* sau *Sărută-mă, mamă,*

înainte să mor, cu un refren de imn religios:

Sărută-mă, mamă, înainte să mor;
Sărută-mă, mamă, sărută-mă, oh!
Sărută-mă, ah! Sărută-mă înainte să...
Sărută-mă, mamă, înainte să m-m-mor!

Cuvintele cântecelor le scria tot ea, ca şi alte poezii. În momente de veselie compunea valsuri, dintre care unul, *Dansul de la Kensington*, devenise aproape popular în Kensington, căci avea un motiv dulce.

Era foarte original. Compunea apoi cântece pentru copii, educative şi vesele în acelaşi timp, precum *Peştişorul Bunicuţei* sau balada *Trage-i un pumn în ochişor*, aproape profetică în tonul ei imperialist.

Toţi editorii erau gata să i le publice, iar reviste ca *Viaţa Aleasă* sau *Îndrumătorul Doamnelor*,

încântate, scriau: "încă un cântec nou, spiritual şi patetic al domnişoarei Francie Forsyte. Chiar şi noi am fost mişcaţi de la râs până la lacrimi. Domnişoara Forsyte va ajunge departe."

Cu instinctul fără greş al neamului ei, Francie ştia să-şi aleagă oamenii - îi cultiva pe aceia care vor scrie despre ea, vor vorbi despre ea, ca şi pe oamenii din înalta societate. Ştia precis faţă de cine să fie fermecătoare, şi nu pierdea din vedere ca preţurile cântecelor ei să fie în continuă creştere. Acestea reprezentau pentru ea viitorul. Astfel ştiuse să se facă respectată de toată lumea.

Odată, emoţiile fiindu-i biciuite de un amor - stilul vieţii lui Roger, care nu făcea decât să cumpere case, trezi în unica lui fiică o înclinare spre sentimentalism - se apucă de lucruri mai serioase şi profunde, şi încercă o sonată pentru vioară. A fost singura creaţie a ei care i-a îngrijorat pe toţi cei din

neamul Forsyte. Simţiseră de la început că n-o să ia preţ bun pe ea.

Roger era destul de încântat că are o fată deşteaptă, şi vorbea deseori de banii de buzunar pe care şi-i câştiga singură; dar acea sonată pentru vioară îl scosese din fire.

"O nimica toată!" spusese. Francie îl ceruse pe tânărul Flageoletti de la Euphemia, pentru a-i cânta sonata în salonul casei din Prince's Gardens.

De fapt, Roger avusese dreptate. Nu era nici o scofală de capul sonatei - dar ceea ce era mai supărător era faptul că aşa ceva nu se poate vinde! Căci, după cum ştie orice Forsyte, "un nimic" ce se vinde nu mai este "nimic", ci dimpotrivă!

Totuşi, în ciuda bunului-simţ sănătos care stabileşte valoarea artei în raport cu productivitatea ei, unii din familia Forsyte - de pildă Mătuşa Hester, care a fost muzicală întotdeauna - nu mai conteneau cu regretele că muzica lui Francie - ca

şi poeziile - nu erau "clasice". Şi-apoi, după cum spunea Mătuşa Hester, astăzi nu mai există poezie, toate sunt "mici bucăţi uşoare". Azi nu mai e nimeni în stare să scrie un poem ca *Paradisul pierdut*[9] sau ca *Childe Harold*[10], pe care, după ce le citeşti, simţi că, într-adevăr, ai citit ceva. Totuşi era frumos că Francie are o preocupare: în timp ce alte fete aleargă prin magazine să cheltuiască banii, ea câştigă! Şi amândouă, atât Mătuşa Hester cât şi Mătuşa Juley, ascultau întotdeauna cu satisfacţie pe Francie, care povestea cum şi-a mărit din nou preţul cântecelor.

Ascultau împreună cu Swithin, care pretindea că nu aude nimic, deoarece tineretul acesta vorbea atât de repede, înghiţindu-şi cuvintele, încât nu putea pricepe niciodată ceea ce spunea.

- Eu nu înţeleg cum izbuteşti. Eu n-aş fi avut niciodată atâta îndrăzneală!

Francie zâmbi uşor.

- Îmi place mult mai mult să am de-a face cu bărbaţii. Femeile sunt atât de afurisite!

- Draga mea, strigă doamna Small. Sunt convinsă că noi nu suntem aşa.

Euphemia porni cu râsul ei încet, ce se termina apoi într-un chiot:

- Oh, mătuşico, într-o bună zi am să mor de râs!

Swithin nu găsea motiv de râs; avea oroare de oamenii care râd atunci când el nu vede unde e gluma. De altfel n-o putea suferi defel pe Euphemia, şi vorbea despre ea cam astfel: "Fata lui Nick, cum o cheamă...? Aia palidă!" Era cât p-aci să-i fie naş, dacă nu s-ar fi opus cu îndârjire la acest nume cu rezonanţă străină. În general, nu-i plăcea să fie naş.

Se adresă lui Francie pe un ton plin de demnitate:

- Frumoasă zi pentru un început de primăvară, nu-i aşa?

Dar Euphemia, care ştia prea bine că refuzase să-i fie naş, se întoarse

către Mătuşa Hester şi începu a-i povesti cum a întâlnit-o pe Irene - doamna Soames - în Magazinul universal.

- Era şi Soames cu ea? întrebă Mătuşa Hester, căreia doamna Small nu avusese încă prilejul să-i povestească întâmplarea.

- Soames cu ea? Fireşte că nu!

- Dar cum, era singură în Londra?

- Oh, nu; era cu ea domnul Bosinney. Era admirabil îmbrăcată.

Dar Swithin, auzind numele lui Irene, se uită cu severitate la Euphemia care, ce-i drept, nu era niciodată bine îmbrăcată, orice ar fi pus pe ea, şi spuse:

- Nu mă îndoiesc că era îmbrăcată ca o doamnă. E o plăcere să te uiţi la ea!

În acelaşi moment fură anunţaţi James şi fiicele lui. Dartie, simţind o poftă nebună de a bea ceva, pretextă că are oră reţinută la dentist, coborî din trăsură la Marble Arch, sări într-o birjă, şi iată-l acum

aşezat la fereastra clubului său din Piccadilly.

Le povestise tocmai prietenilor săi că soţia lui voia să-l ducă la vizite. Dar aşa ceva nu-i era pe plac - nu, chiar deloc. Ei şi!

Chemă chelnerul şi-l trimise în holul clubului, pentru a vedea cine a câştigat cursa de ora 4,30. Spunea că e zdrobit de oboseală, şi era adevărat; căci toată după-amiăza soţia lui îl purtase pe la expoziţii. În cele din urmă scăpase. Bărbatul trebuie să-şi trăiască viaţa lui.

În acelaşi moment, uitându-se pe fereastră - lui îi plăcea locul acesta de unde vedea toată lumea care trece pe stradă - din nefericire, sau poate din fericire, dădu cu ochii de Soames care, cu paşii săi mărunţi, trecea trotuarul dinspre Green Park, cu intenţia vădită de a intra în club. Şi el era membru la "The Iseeum".

Dartie sări în picioare, îşi luă paharul, mormăind ceva despre ora 4,30, şi se retrase în sala de joc, unde Soames nu intra niciodată.

Aici, izolat complet în sala aproape întunecoasă, îşi trăi el viaţa până la ora şapte şi jumătate, oră la care ştia precis că Soames părăseşte clubul.

Ori de câte ori îl răzbea pofta de a şedea la taifas cu prietenii săi la fereastra clubului, îşi zicea că nu e bine, nu, nu e deloc prudent sa rişte o ceartă cu Winifred, mai ales acum, când stă atât de prost cu banii şi când "bătrânul" (James) e încă tot "burzuluit" din pricina afacerii aceleia cu acţiunile petroliere, în care el nu avea nici o vină.

Dacă Soames îl vedea la club, era sigur că vestea va trece din gură-n gură, şi că Winifred va afla că nu fusese la dentist. El n-a mai întâlnit o familie ca asta, în care totul se descoperă. Şedea stingher printre mesele acoperite cu postav verde, picior peste picior, în pantaloni cadrilaţi şi ghete de lac cu elastic strălucind în întunericul ce se lăsa, cu faţa lui măslinie încruntată.

Muşcându-şi degetul arătător, se gândea de unde dracu' va mai scoate bani dacă "Erotic" nu câştiga Cupa Lancashire!

Gândurile-i se întoarseră, morocănoase, împotriva neamului Forsyte. Ce oameni! Nu puteai scoate nimic de la ei - şi dacă dădeau ceva, vai, cu ce greutăţi! Erau al dracului de strânşi în materie de bani! În toată familia nu era nici un sportsman, în afară de George. De pildă individul acela, Soames, ar avea un atac de cord dacă ai încerca să-i ceri cu împrumut o hârtie de zece lire; şi chiar dacă n-ar avea un atac, s-ar uita la tine cu zâmbetul acela plin de îngâmfare, ca şi cum ai fi un suflet pierdut dacă n-ai bani.

Dar nevasta lui Soames! (Lui Dartie îi lăsă gura apa fără să vrea); încercase să se pună bine cu ea, ca orice om care vrea să fie în termeni buni cu o cumnată frumoasă! Dar să fie al dracului dacă... aceea (zise în gând o vorbă urâtă) îi dădea vreo

atenţie. Se uita la el ca şi cum ar fi fost o lepădătură, şi cu toate astea ar fi făcut prinsoare că ea se pricepea şi că putea să meargă chiar departe în asemenea poveşti. El cunoaşte femeile, nu degeaba aveau ele ochi dulci şi trupuri minunate ca Irene; iar individul acela, Soames, îşi va da foarte curând seama de acest lucru, dacă este ceva adevărat în zvonurile care circulă în legătură cu "Piratul".

Dartie se ridică din fotoliu, făcu câţiva paşi în cameră şi se opri în faţa oglinzii de deasupra căminului de marmură. Stătu multă vreme privindu-şi imaginea în oglindă. Chipul lui caracteristic şi altor bărbaţi - cu mustăţi negre lucioase, cu mici favoriţi distinşi, care abia mijesc, părea să fi fost înmuiat în ulei de in. Constată, cu îngrijorare, că pe o parte a nasului său puţin coroiat şi unsuros se anunţa un coş.

În acelaşi timp bătrânul Jolyon descoperi fotoliul rămas liber în salonul confortabil al lui Timothy.

Sosirea lui întrerupse brusc conversaţia, şi în locul ei se lăsă o penibilă tăcere. Mătuşa Juley, cu binecunoscuta ei bunăvoinţă, se grăbi a restabili atmosfera plăcută de mai înainte.

- Da, Jolyon, vorbeam tocmai că n-ai mai fost pe la noi de multă vreme; dar nu e de mirare. Desigur, eşti foarte ocupat. Nu-i aşa? James tocmai spunea că e un sezon agitat în afaceri...

- Aşa a spus? zise bătrânul Jolyon, uitându-se cu asprime la James. Ar fi numai pe jumătate atât de agitat, dacă şi-ar vedea fiecare numai de treburile lui.

James şedea îngândurat într-un fotoliu scund, din care genunchii i se ridicau în sus; îşi mişcă deodată nervos picioarele şi puse unul din ele peste pisica neprevăzătoare care, alungată de către bătrânul Jolyon, se refugiase lângă el.

- Ia te uită! Aveţi aici şi o pisică! zise el mânios, retrăgându-şi brusc

piciorul, după ce-l apăsase bine de tot pe trupul moale şi îmblănit.

- Mai multe! zise bătrânul Jolyon, plimbându-şi privirea de la o faţă la alta. Chiar acum am călcat şi eu pe una.

Urmă o tăcere.

Apoi doamna Small, încrucişându-şi degetele şi privind în jurul ei cu o seninătate patetică, întrebă:

- Şi ce mai face June? Draga de ea!

O licărire de umor trecu prin ochii severi ai bătrânului Jolyon. Extraordinară babă, Juley! Nu mai e alta pe lume care să spună tocmai ceea ce nu trebuie!

- Prost! Londra nu-i prieşte; prea multă lume în jurul ei, prea multă bârfeală şi pălăvrăgeală!

Puse un deosebit accent pe ultimele vorbe, uitându-se din nou la James. Nimeni nu scoase o vorbă.

Toţi fuseseră cuprinşi de teama că orice mişcare, orice cuvânt putea fi

primejdios. Ceva din ameninţarea pe care o simte orice spectator de tragedie greacă pătrunse în această încăpere ticsită de mobile. Sentimentul unui sfârşit de tragedie îi cuprinsese şi pe aceşti bătrâni cu părul alb, îmbrăcaţi în redingote, şi pe femeile cu toalete elegante, toţi de acelaşi sânge şi între care exista o asemănare de nepătruns.

Nici unul din ei nu era conştient de acest lucru - căci prezenţa duhurilor rele, blestemate, e sesizată doar de subconştient.

Apoi Swithin se ridică. Nu voia să mai rămână aici, simţea că el nu e om să se lase intimidat de nimeni. Şi, făcând înconjurul camerei, mai maiestuos ca de obicei, strânse mâna fiecăruia.

- Spuneţi-i lui Timothy din partea mea, că se cocoloşeşte prea mult. Apoi, întorcându-se către Francie, pe care o găsea "nostimă", adăugă: într-una din zilele astea am să te iau la plimbare cu trăsura.

Dar aceste cuvinte evocară viziunea acelei plimbări memorabile atât de mult comentate; se opri, siderat, pentru o clipă, cu ochii sticloşi, ca şi cum aştepta el însuşi să priceapă semnificaţia celor spuse; apoi brusc, dându-şi seama că n-are de ce se teme, se întoarse către bătrânul Jolyon:

- Ei! La revedere, Jolyon! N-ar trebui să umbli aşa, fără pardesiu! Poţi căpăta o sciatică sau ceva asemănător.

Apoi, cu vârful ascuţit al ghetei sale de lac cu elastic împinse uşor pisica, şi statura lui enormă dispăru.

După ce se închise uşa în urma lui, cei rămaşi se uitară pe furiş unul la altul, pentru a vedea ce efect a produs cuvântul plimbare - cuvânt devenit celebru şi de covârşitoare importanţă, fiind singurul cuvânt oficial, ca să-i zicem aşa, în legătură cu zvonul vag şi sinistru care preocupa întreaga familie.

Euphemia, cedând unei porniri interioare, spuse cu un râs scurt:

- Mă bucur că unchiul Swithin nu m-a poftit pe mine la plimbare!

Doamna Small, pentru a se linişti şi a netezi eventuala asperitate produsă de acest subiect, răspunse:

- Draga mea, lui îi place să se plimbe cu femei bine îmbrăcate, ca să se poată făli puţin! N-am să uit niciodată plimbarea pe care am făcut-o cu el! N-a fost lucru de şagă! Iar obrazul ei bătrân, bucălat, fu învăluit pentru o clipă de o stranie satisfacţie; apoi se îmbufnă deodată, şi ochii i se umplură de lacrimi. Se gândea la acea plimbare lungă, pe care o făcuse odinioară cu Septimus Small.

James, în micul lui fotoliu, şedea tot îngândurat şi nervos, deodată se ridică:

- Curios tip mai e şi Swithin! spuse el cu jumătate de gură.

Tăcerea bătrânului Jolyon, ochii lui severi parcă îi paralizaseră pe toţi. El însuşi era uluit de efectul propriilor lui vorbe. I se părea că a întărit importanţa zvonului pe care

venise să-l înlăture. De aceea mânia lui nu contenea.

Dar nu isprăvise cu ei! Nu, deloc! Trebuie să le mai trântească una sau două!

Cu nepoatele lui n-avea nimic de împărţit, n-avea de ce le dojeni. O femeie tânără, arătoasă, se bucura totdeauna de bunăvoinţa bătrânului Jolyon. Dar individul acela, James, şi poate în mai mică măsură şi ceilalţi, meritau din plin ceea ce le pregătise. Întrebă şi el de Timothy.

Mătuşa Juley, ca şi cum ar fi simţit că îl ameninţă o primejdie pe fratele ei mai mic, oferi bătrânului Jolyon un ceai.

- Pofteşte - ceaiul te aşteaptă în celălalt salon. S-a răcit şi nu mai e bun, dar Smither îţi face imediat unul proaspăt!

Bătrânul Jolyon se ridică.

- Mulţumesc, îi spuse, uitându-se drept la James: eu n-am vreme de ceai, de... bârfeală şi de alte asemenea; la revedere, Hester; la revedere, Winifred!

Şi, fără a-şi lua rămas bun de la ceilalţi, plecă.

Aşezat din nou în trăsură, furia i se risipi. Aşa era el totdeauna la mânie; după ce-şi vărsa focul, se potolea. Dar îl cuprinse tristeţea. Le-a închis gura, se prea poate, dar cu ce preţ! Cu preţul convingerii lui că zvonul, căruia el hotărâse să nu-i dea crezare, era adevărat. June era părăsită din pricina soţiei fiului acelui individ. Simţea că e adevărat şi se străduia să nu creadă. Dar durerea pe care o ascunse sub această strădanie începu a prinde putere încet, temeinic şi se prefăcu într-o mânie oarbă împotriva lui James şi a fiului acestuia.

Cele şase femei şi singurul bărbat rămaşi în salonul cel mic începură a vorbi liniştit, pe cât era posibil după o asemenea întâmplare. Fiecare în parte ştia că - el sau ea - nu clevetea, dar fiecare era convins că ceilalţi şase o fac. De aceea erau supăraţi şi buimăciţi cu toţii. Numai

James tăcea; era tulburat până în adâncul sufletului.

Deodată Francie zise:

- Să ştiţi că mie mi se pare că Unchiul Jolyon s-a schimbat enorm în anul din urmă. Dumneata ce crezi, Mătuşă Hester?

Mătuşa Hester făcu o mică mişcare de apărare:

- Întreab-o pe Mătuşa Juley! Eu nu mă pricep! Nici unul din cei de faţă nu s-a temut s-o aprobe, iar James mârâi îngândurat, cu ochii în pământ:

- Nu e nici jumătate din ce-a fost!

- Eu am băgat de seamă de multă vreme, a îmbătrânit vertiginos, continuă Francie.

Mătuşa Juley dădu din cap; faţa ei se bosumflă din nou.

- Bietul Jolyon! Dragul de el! Ar trebui să se ocupe cineva de el!

Urmă din nou tăcere; apoi, ca şi cum fiecare s-ar fi înspăimântat la gândul că va rămâne după aceea singur aici, toţi cei cinci musafiri se

ridicară deodată şi-şi luară rămas bun.

Doamna Small, Mătuşa Hester şi pisica lor rămaseră iarăşi singure, iar zgomotul îndepărtat al unei uşi ce se deschide anunţă apropierea lui Timothy.

În seara aceleiaşi zile, Mătuşa Hester tocmai adormise în odaia care fusese a Mătuşii Juley înainte ca aceasta să fi ocupat camera Mătuşii Ann. Uşa se deschise şi doamna Small, cu bonetă de noapte roz pe cap, şi cu o lumânare în mână, intră:

- Hester! Hester!

Cearşafurile Mătuşii Hester fâşâiră uşor.

- Hester! repetă Mătuşa Juley, pentru a fi sigură că a deşteptat-o. Sunt foarte îngrijorată de bietul Jolyon. Ce crezi tu că trebuie făcut? îi zise, punând un deosebit accent pe cuvântul "ce".

Mătuşa Hester foşni din nou cearşafurile, şi vocea ei slabă, plângăreaţă, abia se auzi:

- De făcut? Dar de unde vrei să ştiu eu?

Mătuşa Juley plecă mulţumită, şi vrând să închidă uşa cu deosebită grijă, pentru ca nu cumva să-i tulbure somnul scumpei sale Hester, degetele îi alunecară pe clanţă şi uşa se trânti zdravăn.

Întoarsă în odaia ei, se opri în faţa ferestrei şi privi luna de deasupra copacilor din Park. Se uită printr-o mică deschizătură dintre perdelele de muselină pe care le strânse bine, ca nu cumva s-o vadă cineva de afară. Şi acolo, cu obrazul ei rotund şi bucălat, cu boneţica roz pe cap, cu ochii umeziţi de lacrimi, se gândi la "bietul Jolyon", atât de bătrân şi atât de singur, întrebându-se cum i-ar putea fi de folos, cum ar putea face ca el s-o iubească mai mult, aşa cum n-a mai iubit-o nimeni de când - de când s-a prăpădit sărmanul Septimus.

BAL LA ROGER

Casa lui Roger din Prince's Gardens era iluminată strălucitor. Nenumărate lumânări de ceară fuseseră aşezate în candelabrele de cristal şlefuit, şi se reflectau ca stelele pe parchetul celor două saloane. Prin mutarea tuturor mobilelor pe culoarele etajului întâi, se realizase la parter un spaţiu imens, pe care îl înconjuraseră cu acele stranii anexe ale civilizaţiei, cunoscute sub numele de "fotolii de bal".

Într-un colţ izolat, ascuns în dosul unor palmieri, era o pianină, şi partitura *Dansul de la Kensington* deschisă pe pupitru.

Roger s-a opus la angajarea unei orchestre. Nu vedea rostul orchestrei, nu voia să cheltuiască bani şi problema nu se mai puse. Francie (căci mama ei, pe care Roger o adusese în stare de dispepsie cronică de mai multă

vreme, se vâra în asemenea ocazii în pat) a trebuit să se mulţumească numai cu un pianist şi cu un tânăr care cânta din corn. De aceea a acoperit totul cu palmieri în aşa fel, încât cine nu se uita cu prea mare băgare de seamă putea crede că sunt mai mulţi muzicanţi ascunşi acolo. Hotărî să le spună să cânte tare - un corn poate da multă muzică, dacă omul suflă în el din toată inima. După cum ar spune un american mai cultivat, în cele din urmă ea se "descurcă"...în acest labirint de trucuri pe care fusese silită a-l străbate până ce reuşi să combine o primire distinsă, cum se cuvine, cu economia sănătoasă a unui Forsyte. Era cam slabă, dar arăta admirabil în rochia ei galbenă ca porumbul, cu umerii învăluiţi în mult voal; punându-şi mănuşile, trecea dintr-o parte într-alta pentru a revizui totul încă o dată.

Cu valetul special angajat (căci Roger nu ţinea decât servitoare) discută despre vin. Îl întrebă dacă a

priceput că domnul Forsyte a dispus să scoată o duzină de sticle de şampanie *Whiteley.* Dar dacă se consumă acestea (lucru imposibil, căci cele mai multe doamne vor bea, desigur, apă), există nişte *champagne cup*[11], cu care trebuie să se descurce cum o şti mai bine.

Nu-i plăcea deloc - nu era de demnitatea ei - să discute asemenea lucruri cu un chelner, dar ce era să facă dacă tatăl ei o punea în asemenea situaţii? Totuşi Roger, care a pus beţe cât a putut în roţile acestui bal, în curând va coborî, cu obrajii îmbujoraţi şi cu fruntea bombată, ca şi cum el ar fi organizat totul. Va zâmbi la toată lumea şi, desigur, va oferi braţul celei mai frumoase doamne, pentru a o conduce la masă. Iar la ora două, când balul va fi în toi, se va duce pe ascuns la muzicanţi şi le va porunci să cânte *Imnul Regal* şi s-o şteargă.

Dar în adâncul sufletului ei, Francie trăgea nădejde că tatăl ei va

obosi foarte curând şi se va retrage discret la culcare.

Cele trei sau patru prietene intime ale ei, care veniseră mai devreme, pentru a-i da o mână de ajutor la pregătirea balului, mâncară împreună cu ea, într-o mică odăiţă părăsită de la etaj, friptură rece de pui şi ceai, servite în grabă. Pe bărbaţii casei i-a trimis să cineze la "Eustace's Club", ca să se sature cum trebuie.

Când ceasul bătu nouă, doamna Small sosi singură. Prezentă toate scuzele cuvenite pentru absenţa lui Timothy, trecând-o sub tăcere pe Mătuşa Hester care, în ultimul minut, declară că n-are poftă să vină. Francie o primi călduros şi o aşeză pe un fotoliu mic, aurit, unde o lăsă, bosumflată şi singură, în rochia ei de satin de culoarea levănţichii. De la moartea Mătuşii Ann, azi pusese pentru prima oară o rochie colorată.

Prietenele intime ale lui Francie coborâră din odăile lor, în rochii de

culori diferite, dar având fiecare câte o garnitură bogată de voal pe umeri şi piept. Printr-o curioasă întâmplare, toate erau prea uscate. Fură prezentate doamnei Small, dar nici una dintre ele nu rămase mai mult de câteva secunde cu ea, pentru ca apoi să se strângă laolaltă, vorbind şi răsucindu-şi carnetele de dans, cu privirile furişate spre uşă, pentru a pândi apariţia primului bărbat.

Sosi în grup o parte din familia Nicholas; totdeauna punctuali - după cum era moda la Landbroke Grove. Imediat după ei, Eustace şi prietenii săi, posomorâţi şi mirosind a tutun.

În fine, apărură, unul după altul, trei sau patru din curtezanii lui Francie, cărora le ceruse, fiecăruia în parte, promisiunea de a veni devreme. Toţi erau raşi proaspăt şi vioi, cu acea vioiciune în ţinută şi purtare la modă în ultima vreme la tinerii din Kensington, fiecare părea a nu se sinchisi de prezenţa

celuilalt; purtau cravate mari, bufante, veste albe şi ciorapi vărgaţi. Toţi aveau batiste vârâte în manşete. Se foiau încoace şi încolo cu armura lor de veselie impusă, ca şi cum ar fi venit aici pentru a săvârşi cine ştie ce fapte mari. Când dansau, feţele lor, departe de expresia solemnă a unui englez care dansează, erau senine, zâmbitoare, blajine. Săltau, învârtindu-şi partenerele în paşi mari, fără a ţine prea mult seama de ritmul muzicii. Pe ceilalţi dansatori îi priveau cu dispreţ suveran, căci ei - "Brigada uşoară"[12], eroii a sute de baluri din Kensington - şi numai ei puteau arăta lumii zâmbetul şi pasul cuvenit.

După aceea lumea veni valuri-valuri. Însoţitoarele domnişoarelor se aşezară în rând, de-a lungul peretelui din faţa intrării, în timp ce tineretul mărea vârtejul dansului din salonul cel mare.

Bărbaţi erau cam puţini, iar domnişoarele care nu erau prea

căutate stăteau cu expresia lor patetică, un zâmbet resemnat, acru, ce spunea parcă: "Oh, nu! Nu mă confunda! Ştiu că nu vii spre mine. Nici nu pot spera aşa ceva!" Iar Francie convingea cu greu pe câte unul din curtezanii ei sau pe câte un tânăr fără experienţă: "Te rog, fă-mi plăcerea, dă-mi voie să te prezint domnişoarei Pink, e atât de drăguţă, zău!" şi reuşea chiar să-l ducă până la ea, zicând: "Domnişoara Pink - domnul Gathercole. Mai ai vreun dans liber pentru el?" Atunci domnişoara Pink zâmbea cu zâmbetul ei forţat, roşea puţin şi răspundea: "Oh! Cred că da!" şi deschizând carnetul ei gol, înscria rar şi cu însufleţire numele lui Gathercole pe locul propus de el, la al doilea *extra tour.*

Dar când tânărul mormăia că e cald şi pleca, domnişoara recădea în atitudinea de aşteptare deznădăjduită, cu zâmbetul răbdător şi acru.

Mamele îşi făceau uşor vânt cu evantaiele, urmărindu-şi fetele, iar în ochii lor se citea povestea ursitei fetelor. În ceea ce le privea pe ele, n-avea nici o importanţă dacă şedeau acolo ceasuri întregi, moarte de oboseală, tăcute sau vorbind din când în când - principalul era ca fetele să petreacă bine. Dar când le vedeau nebăgate în seamă şi trecute cu vederea! Ah! Mamele zâmbeau, dar ochii lor aveau priviri ucigătoare, asemenea lebedei rănite! Fiecare din ele ar fi avut poftă să-l prindă pe tânărul Gathercole de coada redingotei lui elegante şi să-l târască spre fata ei. Puşlamalele astea de tineri!

Şi astfel, pe câmpul de bătaie al acestui bal din Kensington, erau prezente toate cruzimile şi greutăţile vieţii, pateticul ei şi inegalitatea şanselor, nedreptatea, abnegaţia şi răbdarea.

Ici şi colo erau şi îndrăgostiţi - nu ca ai lui Francie, care făceau parte dintr-o specie ciudată - ci

îndrăgostiţi adevăraţi, care, emoţionaţi, roşii în obraji, tăcuţi, căutau cu priviri furişe fata pe care o iubeau, iar în timpul dansului erau fericiţi să o atingă. Din când în când câte un privitor era izbit de lumina din privirile lor.

La ora zece fix, nici o secundă înainte, sosi familia lui James - Emily, Rachel, Winifred (Dartie rămăsese acasă pentru că odată, într-o asemenea ocazie, la Roger, băuse prea multă şampanie) şi Cicely, cea mai mică dintre fete, care ieşea azi pentru prima oară "în lume". În urma lor, Soames şi Irene veniră într-o birjă de la casa părintească, unde fuseseră la cină.

Toate aceste doamne aveau umerii goi, fără nici un fel de voal - arătând, prin decolteurile lor mari şi îndrăzneţe, că vin din partea cea mai distinsă a parcului[13].

Soames, ferindu-se de vârtejul dansului, se rezemă de perete. Armat cu zâmbetul său vag, stătea în picioare şi privea. Vals după vals

începea şi se sfârşea; perechi-perechi, dansatorii treceau în zbor prin faţa lui cu surâsul pe buze, râzând sau vorbind ceva; unii cu buzele strânse şi cu ochii scrutând mulţimea, iar alţii, cu buzele uşor întredeschise, tăcuţi şi ochi în ochi. Şi în atmosfera aceasta de sărbătoare, mireasma florilor şi parfumul din părul femeilor se răspândeau, sufocante, în căldura nopţii de vară.

Tăcut, cu o urmă de dispreţ în zâmbet, Soames avea aerul că nu vede nimic deosebit. Dar din când în când ochii săi descopereau ceea ce căutau, se aţinteau asupra unui punct din mulţimea în continuă mişcare şi zâmbetul de pe buzele lui murea.

El nu dansa cu nimeni. Unii bărbaţi dansau cu soţiile lor, dar el găsea că nu e "distins" să dansezi cu soţia ta şi de aceea, de când se căsătorise cu Irene, nu o invitase niciodată la dans. Şi numai Dumnezeul neamului Forsyte ştia

dacă această purtare era pentru el o mângâiere ori ba.

Irene trecea, dansând cu alţi bărbaţi, iar rochia, de culoarea stânjeneilor, îi flutura în jurul picioarelor. Dansa frumos; iar Soames, se săturase să tot audă femeile spunându-i, cu un zâmbet acru: "Ce frumos dansează soţia dumitale, domnule Forsyte... e o adevărată plăcere s-o priveşti!" Ostenise de atâtea răspunsuri pe care le dădea peste umăr: "Găsiţi?"

Chiar lângă el, o tânără pereche îşi făcea, rând pe rând, vânt cu evantaiul, trimiţându-i un curent de aer neplăcut. Francie şi unul din curtezanii ei stăteau aproape. Vorbeau despre amor.

Auzi în spatele lui vocea lui Roger, dând dispoziţii servitorului cu privire la masă. Totul era de proastă calitate! Îi păru rău c-a venit! O întrebase pe Irene dacă doreşte s-o însoţească, şi ea, cu acel zâmbet al ei care te scoate din minţi, îi răspunsese: "Oh, nu!"

Atunci de ce a venit? în ultimul sfert de ceas nici măcar n-o zărise. Iată-l pe George, înaintând spre el cu faţa lui maliţioasă; era prea târziu să-l ocolească.

- L-ai văzut pe "Pirat"? spuse acest mucalit autorizat; e pe câmpul de bătaie - părul tuns şi perfect pus la punct!

Soames îi răspunse că nu l-a văzut şi, trecând prin încăperea pe jumătate goală, între două dansuri, ieşi în balcon şi privi în stradă.

Sosi o trăsură cu musafiri întârziaţi; în jurul intrări stăteau câteva din acele haimanale de pe străzile Londrei, care se adună la chemarea caselor luminate sau a muzicii. Feţele lor palide, ridicate în sus, deasupra siluetelor negre şi grosolane, aveau un aer de aşteptare plină de curiozitate, care îl supără pe Soames. De ce li se îngăduie să stea aşa gură-cască? De ce nu-i alungă sergentul?

Dar sergentul nu-i băga în seamă. Stătea cu picioarele crăcănate, pe

covorul roşu, întins pe trotuar; obrazul lui, sub coif, avea aceeaşi privire de aşteptare plină de curiozitate.

Peste drum Soames vedea, prin zăbrele, în lumina felinarelor de pe stradă, frunzele copacilor legănate uşor de adierea vântului. Mai departe, erau luminile de la etajul caselor de pe cealaltă parte a străzii, iar jos, întunecimea liniştită a grădinii. Deasupra tuturor, acel minunat cer londonez pe care se revărsau reflexele nenumăratelor lămpi; bolta presărată cu stele, în care se oglindesc toate nevoile şi iluziile oamenilor - uriaşă oglindă a strălucirii şi a mizeriei care, noapte de noapte, îşi aşterne blânda ironie peste întinderi nesfârşite de case şi grădini, palate şi cocioabe, peste acei Forsyte purtând fel de fel de nume, peste sergenţi de stradă şi peste haimanalele care cască gura pe străzi.

Soames se întoarse şi, ascuns în firidă, se uită în camera luminată.

Aici, afară, era mai răcoare. Văzu pe noii sosiţi: June şi bunicul ei, care tocmai intrau. De ce oare au venit atât de târziu? Stăteau în uşă. Păreau osteniţi. Ce curios, unchiul Jolyon să iasă din casă la o oră atât de înaintată! De ce nu venise June la Irene, cum venea de obicei? Dar deodată, îşi dădu seama că de multă vreme nu mai venise June pe la ei.

Urmărind cu oarecare răutate faţa ei, o văzu cum se schimbă, şi că păleşte deodată în aşa măsură, încât crezu că va cădea la pământ; apoi se aprinse ca flacăra. Se întoarse să vadă la ce se uita June, şi o văzu pe soţia sa la braţul lui Bosinney, venind dinspre sera din fundul salonului. Ochii ei priveau în sus către el, ca şi cum răspundeau la o întrebare pe care i-o pusese, iar Bosinney o sorbea din ochi.

Soames se uită din nou la June. Ţinea mâna pe braţul bătrânului Jolyon, parcă îl ruga ceva. Văzu o privire mirată pe faţa unchiului său;

amândoi se întoarseră, uşa se închise în urma lor, şi duşi au fost.

Muzica începu din nou - un vals - şi Soames, tot în firidă, cu faţa nemişcată, dar fără zâmbet pe buze, aşteptă. În aceeaşi clipă, la doi paşi de balconul întunecat, trecu soţia lui cu Bosinney. Simţi parfumul gardeniilor pe care le purta, văzu palpitaţia sânilor ei, dorinţa ce-i strălucea în ochi, buzele uşor întredeschise; faţa ei avea o expresie pe care el nu o cunoştea. Treceau dansând în ritm încet, legănat, şi i se păru că erau lipiţi unul de altul; o văzu cum ridică ochii ei suavi şi negri spre Bosinney, şi cum se uită apoi iarăşi în jos.

Foarte palid, se întoarse în balcon şi, sprijinindu-se de balustradă, privi în scuar. Aceleaşi siluete, în aceeaşi poziţie, stăteau cu ochii în sus spre casa iluminată, cu o persistenţă posomorâtă. Sergentul, tot aşa, stătea cu faţa în sus; dar Soames nu-i mai vedea. Jos, o

trăsură trase la scară, două siluete se urcară în ea şi plecară...

În ziua aceea, la micul dejun, June îi spusese bătrânului Jolyon despre balul de la unchiul Roger la care dorea să meargă. Dar a fost atât de proastă, adăugă ea, încât nu s-a gândit să roage pe cineva s-o conducă. Acum era prea târziu.

Bătrânul Jolyon ridică ochii săi pătrunzători. June mergea de obicei la baluri cu Irene! Uitându-se drept la ea, o întrebă: "De ce n-ai aranjat cu Irene?"

Nu! June nu voise s-o roage pe Irene! Nu mergea decât dacă - dacă bunicul ei voia să meargă şi el o dată cu ea - o să stea foarte puţin!

Văzând-o atât de dornică şi atât de chinuită, bătrânul Jolyon consimţi, bombănind. Nu prea înţelegea el ce caută June la un asemenea bal; era gata să facă prinsoare că nu e nimic deosebit. Iar în ceea ce o privea pe June, socotea că nu e nimerit să se ducă! Ea avea nevoie de aer de mare, şi

după Adunarea Generală de la "Globular Gold Concessions" voia să plece cu ea în vilegiatură. Ah! de ce nu vrea să plece? Aşa, are să se distrugă. Aruncându-i pe furiş o privire tristă, îşi continuă micul dejun.

June ieşi devreme şi hoinări în neştire pe străzile încinse. Mica ei siluetă, care în ultima vreme abia se mai clintea pentru treburile de toate zilele, era în această dimineaţă vie ca flacăra. Îşi cumpără nişte flori. Dorea - voia să arate cât se poate de bine. El, desigur, va fi acolo! June ştia că primise o invitaţie. Îi va arăta că nu-i pasă de el! Dar în străfundul inimii, hotărâse ca în această seară să-l recucerească. Se întoarse acasă cu obrajii îmbujoraţi, vorbind vioi în tot timpul prânzului; şi astfel îl păcăli pe bătrânul Jolyon.

După amiază, o criză de plâns cu sughiţuri o năpădi în deznădejde. Îşi înecă hohotele în pernele din pat, dar când, într-un târziu, se opri, văzu în oglindă o faţă umflată şi

nişte ochi roşii, cu cearcăne violete în jurul lor. Rămase în camera întunecată până la vremea cinei.

În seara aceea, la ora obişnuită, June şi bătrânul Jolyon se aşezară la masă. Fata purta rochia ei închisă până în gât, ca de obicei, dar bătrânul Jolyon nu-şi schimbase hainele pentru masa de seară.

Masa a decurs în tăcere, dar în sufletul ei se dădea o lupta aprigă. Era atât de palidă şi sleită de puteri, încât bătrânul Jolyon porunci "Mironositului" să contramandeze trăsura, căci nu-i dă voie lui June să iasă deseară. Trebuie să se odihnească. June nu se opuse. Se urcă în camera ei şi şezu acolo, în întuneric. La ora zece sună după jupâneasă.

- Adu-mi nişte apă caldă şi du-te jos de-i spune domnului Jolyon că mă simt perfect odihnită. Spune-i că dacă e prea obosit, pot să merg şi singură la bal.

Jupâneasa îi aruncă o privire peste umăr, iar June se întoarse către ea,

spunându-i pe un ton poruncitor:

- Du-te, şi adu-mi repede apă caldă! Rochia ei de bal era întinsă pe canapea. O îmbrăcă în grabă, cu mare grijă, luă florile în mână şi coborî, ridicând semeţ capul, cu feţişoara ei încoronată de cununa părului bogat. Trecând prin faţa camerei bătrânului Jolyon, auzi mişcare.

Uluit şi mânios, se îmbrăcă. Trecuse de ora zece, nu vor ajunge acolo înainte de unsprezece; June a înnebunit! Dar nu îndrăznea să i se opună - expresia pe care o văzuse pe faţa ei, la cină, îl înspăimântase.

Îşi lustrui părul cu nişte perii mari de ebonit până când străluci ca argintul sub lumina lămpii; apoi coborî şi el pe scara întunecoasă.

June îl întâmpină jos, şi, fără vorbă, se urcară în trăsură.

Drumul cu trăsura i se păru că nu se mai sfârşeşte niciodată. Când, în cele din urmă, intră în salonul lui Roger, faţa ei purta o mască de hotărâre sub care se ascundea o

adevărată tortură de nervozitate şi emoţie. Senzaţia de ruşine că "aleargă după el" era înăbuşită de groaza că s-ar putea să nu fie acolo, că poate nu-l întâlneşte deloc, şi de acea hotărâre nezdruncinată că trebuie să-l recucerească - în ce fel, nici ea nu ştia.

Când văzu sala de bal, cu parchetul strălucitor, avu un sentiment de bucurie, căci îi plăcea să danseze şi când dansa, zbura, era uşoară, ca un spiriduş sprinten şi vioi. El o va invita desigur la dans, şi dacă va dansa cu ea, totul va fi ca mai înainte. Privi încordată în jur.

Dar apariţia lui Bosinney, venind cu Irene dinspre seră, cu acea expresie stranie de totală dăruire pe faţa lui, o izbi prea puternic. Ei nu văzură - şi nimeni nu trebuie să vadă, nici chiar bunicul ei - durerea care o încolţi.

Puse mâna pe braţul bătrânului Jolyon şi spuse foarte încet:

- Trebuie să mă întorc acasă, bunicule, mi-e rău.

Plecă grăbit cu ea, mârâind în sinea lui, căci ştia dinainte ce-o să se întâmple.

Dar nu-i spuse nimic; numai după ce se aşezară în trăsura care, printr-o fericită întâmplare se mai afla încă în apropierea porţii, o întrebă:

- Ce ai scumpa mea?

Simţind întregul ei trup firav zguduit în hohote de plâns, se sperie din cale-afară. Mâine îl va chema pe doctorul Blank. Trebuie, neapărat! Nu poate s-o mai lase în starea asta... Nu se mai poate! Nu!

June îşi stăpâni hohotele şi, strângându-i mâna, şezu rezemată în colţul trăsurii, cu faţa învăluită într-un şal.

El nu-i putea vedea decât ochii, larg deschişi, privind în întuneric, iar cu degetele lui slabe, îi mângâia necontenit mâna.

SEARĂ LA RICHMOND

În afară de June şi Soames, văzură şi alţi ochi pe "cei doi" (cum şi începuse a-i numi Euphemia), venind dinspre seră: observară şi alţi ochi expresia de pe faţa lui Bosinney.

Sunt clipe în care Natura dezvăluie brusc patima ascunsă sub liniştea senină a cotidianului banal - primăvara violentă care, prin norii purpurii, aruncă un fulger alb peste muguri de migdali; un pisc acoperit cu zăpadă, în bătaia lunii, ce se înalţă spre o singură stea, plutitoare pe albastrul cerului pătimaş; ori în vâlvătaia soarelui de foc, un bătrân copac de tisă, stând paznic întunecat al unei taine arzătoare.

Sunt, de asemenea, momente în care un tablou dintr-o galerie de pictură, pe care un spectator oarecare îl califici drept "... Tiţian - excepţional de frumos", sparge pavăza vreunui Forsyte, care poate

a mâncat un prânz mai copios decât semenii săi, şi îl ţine fermecat, într-o stare de extaz. Simte şi el că există lucruri - că există lucruri care - da, lucruri care înseamnă ceva. Îl cuprinde un sentiment ce nu se poate descrie, nici tălmăci. Când încearcă să-l analizeze cu precizia omului practic, îi scapă, îi alunecă printre degete, aşa cum dispare şi aroma vinului pe care l-a băut, lăsându-i gura acră şi conştiinţa că are ficat. Simte că a fost necumpătat, ca a risipit ceva; că are ceva mai puţină putere. El nu voia să simtă ceea ce semnalau cele trei stele din catalogul galeriei de tablouri, doamne fereşte! Nu vrea să ştie nimic despre forţele Naturii! Dumnezeu să-l păzească de a admite măcar o clipă că există aşa ceva pe lume! Dacă o singură dată admite aşa ceva, unde ar ajunge? Omul plătea un şiling taxă de intrare şi alt şiling pentru catalog.

Privirea pe care o văzuse June şi o văzuseră şi alţii din neamul Forsyte

era ca licărirea neaşteptată a unei lumânări prin ruptura unei perdele imaginare, în dosul căreia ardea - era izbucnirea neaşteptată a unei străluciri vagi, efemere, învăluite şi ameţitoare. Cei ce văzuseră privirea îşi dădură seama că forţe primejdioase intraseră în acţiune. Pentru moment priviseră cu plăcere, cu interes, apoi simţiseră că e periculos să înregistreze chiar totul.

Totuşi, această privire explica pentru ce June venise atât de târziu şi dispăruse îndată, fără a dansa, chiar fără a da mâna cu logodnicul ei. Se spunea că era bolnavă - nici nu era de mirare.

Dar acum toţi se uitau unii la alţii, cu senzaţia că erau vinovaţi de ceva. Nu doreau să răspândească zvonuri scandaloase, nu voiau să fie răutăcioşi. Cine poate dori aşa ceva? Străinilor nu li s-a suflat nici o vorbă, o lege nescrisă impunea fiecărui Forsyte tăcere.

Apoi veni vestea că June a plecat la mare cu bătrânul Jolyon.

A dus-o la Broadstairs, staţiune ajunsă la modă; Yarmouth îşi mai pierduse din renume, spre regretul lui Nicholas. De altfel nici un Forsyte nu mergea la mare fără convingerea că pentru banii lui trebuie să respire un aer care, într-o săptămână, îl va îmbolnăvi de ficat. Acel blestemat obicei aristocratic al primului Forsyte de a bea vin de Madera le-a lăsat tuturor descendenţilor săi o sensibilitate hepatică.

Deci, June plecase la mare. Membrii familiei aşteptau desfăşurarea evenimentelor. Altceva nu le rămânea de făcut. Dar cât de departe - cât de departe au mers "cei doi"? Şi cât de departe vor merge? Au oare într-adevăr de gând să ajungă undeva? Din povestea asta - desigur - nu poate ieşi nimic, căci unul din ei nu are nici un ban. Cel mult un flirt, ce se va sfârşi, ca toate flirturile, la momentul cuvenit. Sora lui Soames, Winifred Dartie, trăind în climatul din

Mayfair - ea locuia în Green Street - avea principii mai moderne cu privire la viaţa conjugală decât cele general admise, ca de pildă în Ladbroke Grove; de aceea râse la ideea că ar fi ceva serios în toată povestea. "Mititica" - Irene era mai înaltă decât ea, dar acest calificativ era mărturia valorii reale ce-şi atribuia fiecare Forsyte, astfel că Irene a rămas până la urmă "mititica" - mititica se plictisea. De ce să nu se distreze şi ea? Soames era destul de obositor; iar în ceea ce-l priveşte pe domnul Bosinney - numai bufonul acela de George l-a putut porecli "Pirat" - Winifred susţinea că e un bărbat foarte *chic.*

Această declaraţie - că Bosinney ar fi *chic* - a produs mare senzaţie. Dar n-a reuşit să convingă pe nimeni. Toţi erau dispuşi să admită că, în felul lui, arată destul de bine; dar să spui că este *chic* un bărbat cu pometii proeminenţi, cu ochii stranii, şi care poartă pălării moi, era încă o extravaganţă de a lui

Winifred, care aleargă după tot ce e nou.

Totul se petrecea în acea faimoasă vară în care extravaganţa era la modă, când chiar şi pământul era extravagant; castanii erau încărcaţi cu flori, florile erau înecate în parfum cum nu fuseseră niciodată; trandafirii înfloreau în toate grădinile; iar roiurile de stele nu-şi mai găseau loc în noapte; când în fiecare zi, din zori şi până seara, soarele, în plină putere, îşi înălţa scutul de aramă deasupra parcului, iar oamenii aveau purtări ciudate, mâncau dimineaţa şi la amiază în aer liber. Niciodată nu s-au mai văzut atâtea birje şi echipaje, trecând valuri-valuri peste podurile Tamisei strălucitoare, pentru a duce mii şi mii de oameni, toată marea burghezie, spre raiul înverzit de la Bushey, Richmond, Kew şi Hampton Court. Aproape fiecare familie care pretindea a face parte din casta proprietarilor de echipaje, măcar o dată în acest an şi tot

vizitase castanii înfloriţi din Bushey sau făcuse o plimbare cu trăsura printre castanii spanioli din Richmond Park. Trăsurile zburau lin pe aleile prăfuite, în norii de praf pe care chiar ele îi ridicau, iar cei dinăuntrul lor priveau distins spre capul încornonat pe care vreun cerb mare şi liniştit îl înălţa din pădurea de ferigă ce promitea îndrăgostiţilor - pentru la toamnă - un adăpost cum nu mai văzuseră niciodată. Şi, ici-colo, când mireasma arzătoare a florilor de castan venea prea aproape, trecătorii îşi spuneau "Draga mea! Ce parfum admirabil!"

Iar florile de tei erau în acel an neobişnuit de frumoase, aveau aproape culoarea mierei. În colţurile scuarurilor londoneze, când soarele apunea, ele răspândeau un parfum mai dulce decât nectarul supt de albine - parfum ce trezea dorinţe fără nume în inimile neamului Forsyte şi ale semenilor lor care, după masa de seară,

veneau să se răcorească în aceste parcuri, la porţile cărora numai ei aveau chei.

Şi acest dor îi făcea să tânjească în mijlocul straturilor de flori, abia vizibile în lumina ce scădea mereu; acelaşi dor fără nume îi făcea să se întoarcă, să se întoarcă mereu acolo, ca şi cum dragostea i-ar fi chemat - şi să aştepte ca ultima rază de lumină să moară sub umbra crengilor.

O oarecare vagă simpatie, trezită de mireasma teilor, sau poate sentimentul de soră care îi dădea dorinţa de a vedea cu ochii ei ceea ce se petrece, sau poate că ambiţia de a dovedi că afirmaţia ei "nu este nimic serios în toată povestea" era adevărată, sau poate numai pofta, căreia în anul acesta nimeni nu i se putea opune, de a face o plimbare la Richmond, a îndemnat-o pe mama micilor Dartie (a micilor Publius, Imogen, Maud şi Benedict) să scrie următorul bilet cumnatei sale (ele îi

ziceau mamei lor pe nume, Emily - fiind mai *chic*):

30 iunie

Dragă Irene,

Aud că Soames pleacă mâine la Henley şi că rămâne peste noapte acolo. M-am gândit că ar fi foarte plăcut să facem un mic grup şi să mergem cu trăsura la Richmond. Pofteşte-l tu pe domnul Bosinney, eu am să-l iau pe tânărul Flippard.

Emily ne va împrumuta trăsura. Trec să vă iau, pe tine şi pe tânărul tău cavaler, pe la ora şapte.

Cu tot dragul, cumnata ta,

Winifred Dartie

P. S.: Montague crede că la «Crown and Sceptre» masa e foarte gustoasă.

Montague era al doilea şi cel mai des întrebuinţat nume al lui Dartie - primul fiind Moise. Un om de lume ca el trebuia să întrebuinţeze, deci, numele cel mai distins.

Planul ei a întâmpinat din partea Providenţei mai multă opoziţie decât meritau intenţiile binevenite care-l inspirară. În primul rând, tânărul Flippard scrise:

Dragă doamnă Dartie,
Îmi pare nespus de rău.
Sunt de mult angajat în altă parte, nu mă pot face liber.
Al dumitale,
Augustus Flippard

Era prea târziu să înceapă a căuta alt bărbat. Ghinion şi pace! Cu promptitudinea şi iscusinţa unei bune mame de familie, Winifred făcu apel la soţul ei. Avea o fire hotărâtă şi tolerantă, ce se potrivea atât de bine cu profilul ei marcant, părul blond şi ochii verzui. Rareori, poate niciodată nu suferise vreun eşec: şi chiar dacă se întâmpla să aibă vreunul, ştia să-l întoarcă în folosul ei.

Dartie era şi el foarte bine dispus. "Erotic" nu câştigase Cupa Lancashire. Celebrul animal,

proprietatea unuia din stâlpii hipodroamelor - pariase în ascuns multe mii de lire contra lui - nici măcar n-a alergat. Următoarele patruzeci şi opt de ore după această zguduitură au fost cele mai întunecate din viaţa lui Dartie.

Fantoma lui James îl urmărea zi şi noapte. Gândurile negre în legătură cu Soames se împleteau cu foarte vagi speranţe. Vineri noaptea fusese atât de amărât, încât s-a îmbătat. Dar sâmbătă dimineaţa instinctul lui de adevărat jucător de bursă birui. Împrumută câteva sute de lire, pe care nicicum nu le va putea restitui, se duse în oraş şi puse toţi banii pe "Concertina" în Handicapul Saltown Borough.

Dejunase la "Iseeum" cu maiorul Scrotton, căruia îi spusese: "Micul evreu Nathans mi-a dat ideea. Acum nu-mi mai pasă de nimic. Nu mai am încotro. Dacă «Concertina» nu iese prima - atunci, fir-ar al dracului, bătrânul va trebui să plătească!"

O sticlă de *Pol Roger*, numai pentru sufleţelul lui, îi trezi un nou dispreţ pentru James.

Reuşi. "Concertina" câştigă cursa - dar la limită! însă Dartie era mulţumit şi spuse: "Totul e să ai îndrăzneală!"

Ideea escapadei de la Richmond nu-i displăcu deloc. Ba chiar hotărî să plătească el totul! Avea mare admiraţie pentru Irene şi dorea să fie în termeni cât mai amicali cu ea. La ora cinci şi jumătate feciorul din Park Lane veni să anunţe că doamna Forsyte regretă foarte mult, dar unul din cai tuşeşte!

Winifred nu se descurajă nici de această lovitură şi trimise de îndată pe micul Publius (care avea şapte ani) cu guvernanta la Montpellier Square pentru a o vesti pe Irene că vor pleca cu birja şi că se vor întâlni la "Crown and Sceptre" la ora 7,45.

Dartie fu destul de mulţumit de acest aranjament. Era mult mai bine cu birja, decât să facă tot drumul cu

spatele la cai! N-avea nimic împotriva plimbării cu Irene. Spera că vor lua o birjă, vor merge la Montpellier Square şi acolo domnii vor schimba locurile.

Când află că întâlnirea este la "Crown and Sceptre" şi că până acolo va face drumul cu soţia lui, găsi că plimbarea e plictisitoare al dracului!

La ora şapte porniră. Dartie puse rămăşag cu birjarul pe o jumătate de liră că nu ajunge acolo în trei sferturi de ceas.

Tot drumul, soţii îşi adresară cuvântul de două ori.

Dartie spuse:

- Maestrul Soames va face o mutră când va afla că nevasta lui a mers într-o birjă cu Maestrul Bosinney!

Winifred răspunse:

- Nu vorbi prostii, Monty!

- Prostii! repetă Dartie. Nu cunoşti femeile, distinsa mea doamnă!

A doua oară întrebă doar:

- Cum arăt? Puţin cam buhăit? Şampania aceea care-i place lui George e prea spumoasă!

Luase dejunul cu George Forsyte la "Haversnake".

Bossiney şi Irene sosiseră înaintea lor. Stăteau în cadrul unei uşi mari, cu geamlâc, ce dădea spre râu.

În vara aceea ferestrele şi uşile erau deschise zi şi noapte; zi şi noapte intra mireasma florilor şi a pomilor, parfumul fierbinte al ierbii pârlite şi mirosul rece al picăturilor mari de rouă.

Ochii iscoditori ai lui Dartie observară că cei doi musafiri ai săi nu păreau prea entuziasmaţi; stăteau acolo în uşă, unul lângă altul, fără a spune o vorbă. Bosinney părea mereu nesătul - nu-i mare lucru de capul lui!

Lăsă pe Winifred cu musafirii şi se duse să comande masa.

Un Forsyte cere mâncare bună, chiar dacă nu e prea fină, dar un Dartie ştie să preţuiască tot ce "Crown and Sceptre" are mai bun.

Trăind cum trăieşte el, de azi pe mâine, nimic nu este prea scump pentru el şi mănâncă numai lucruri alese. Băutura trebuie, de asemenea, aleasă cu grijă; în ţara asta e băutură multă, dar nu-i "destul de bună" pentru un Dartie; lui îi trebuie ceva şi mai bun. Plătind totul cu banii altuia, n-avea nici un motiv să se restrângă. Economia pecetluieşte un prost, nu un Dartie.

Tot ce e mai bun! Nu există principiu mai sănătos pe care şi-ar putea aşeza viaţa un bărbat al cărui socru are un venit mare şi atâta slăbiciune pentru nepoţii săi.

Cu ochii lui iscusiţi, Dartie descoperi această slăbiciune a lui James pentru nepoţi chiar în primul an după naşterea - din greşeală - a micului Publius. Perspicacitatea i-a fost de folos. Acum, patru mici Dartie erau un fel de asigurare perpetuă.

Felul principal din meniu a fost, fără îndoială, mreană roşie de mare.

Acest delicios peşte, adus de la mare depărtare, conservat aproape în perfectă stare, întâi se pregăteşte şi abia după aceea i se scot oasele; apoi se serveşte în gheaţă, cu *punch* de Madera în loc de sos, după o reţetă pe care puţini oameni din lume o cunosc.

Totul a decurs normal, nimic excepţional nu s-a petrecut, în afară de faptul că Dartie a plătit nota.

A fost deosebit de curtenitor tot timpul mesei; privirea sa îndrăzneaţă, admirativă, a părăsit rareori faţa şi trupul lui Irene. Dar - după cum fu silit să-şi mărturisească lui însuşi - n-a reuşit să-i schimbe atitudinea - a fost cât se poate de rece; rece cum păreau a fi şi umerii ei sub voalul de dantelă albă. Trăsese nădejdea să prindă ceva din relaţiile ei cu Bosinney; dar nici vorbă! S-a ţinut cât se poate de bine. Iar în ceea ce-l priveşte pe bietul arhitect, era posac ca un urs cu capul rănit - Winifred abia dac-a putut scoate câte o vorbă de la el.

N-a mâncat nimic, dar a băut cât i s-a dat, şi faţa lui devenea din ce în ce mai albă, iar ochii priveau din ce în ce mai straniu.

Totul a fost foarte distractiv.

Dartie era foarte bine dispus, vorbea degajat, cu oarecare picanterie, căci nu era prost. Spuse vreo două-trei anecdote uşor necuviincioase. Aceasta a fost o concesie făcută societăţii, căci anecdotele lui erau de obicei foarte necuviincioase. Ridică paharul în sănătatea lui Irene şi ţinu un mic discurs cam provocator. Nimeni n-a ciocnit cu el, iar Winifred îi zise:

- Nu face pe caraghiosul, Monty!

La propunerea ei, după masă se duseră cu toţii pe terasa publică de pe malul râului.

- Mi-ar plăcea să văd oameni de rând îndrăgostiţi, e atât de amuzant! zise ea.

Şi erau mulţi oameni de rând care se plimbau pe răcoare, după o zi atât de caldă, iar aerul fremăta de

sunetul vocilor, răguşite şi greoaie, sau dulci de parcă ar fi şoptit taine.

Nu trecu multă vreme până când Winifred, mai isteaţă - era singura Forsyte din grup - le găsi o bancă liberă. Se aşezară toţi în rând. Un arbore mare întinse un baldachin gros de frunze peste capul lor, iar negura de peste râu se întuneca din ce în ce.

Dartie şedea la margine, lângă el Irene, apoi Bosinney, iar la celălalt capăt Winifred. Abia încăpeau patru persoane, iar "omul de lume" simţea braţul lui Irene lipit de al său. Ştia că ea nu-l poate retrage fără a părea nepoliticoasă, şi asta îl distra; din când în când mai făcea câte o mişcare pentru a se apropia şi mai mult de ea. Şi îşi zicea în gând: "Caraghiosul acesta de «Pirat» n-o va avea numai pentru el! Ce e drept, suntem cam înghesuiţi!"

De departe, de jos, de pe râul întunecat venea, plutind, un zdrăngănit de mandolină, şi voci ce cântau un cântec vechi.

A boat, a boat, unto the ferry,
For we'll go over and be meny,
And laugh, and quaff,
And drink brown sherry![14]

Deodată, apăru luna; dulce răsărea, din dosul unui pom; şi parcă răsuflarea ei răci aerul, dar sub adierea proaspătă dăinuia mireasmă caldă de tei.

Prin fumul ţigării lui, Dartie îl urmărea pe Bosinney, care şedea cu braţele încrucişate, cu ochii aţintiţi în gol. Expresia feţei lui era a unui bărbat chinuit.

Apoi Dartie aruncă o privire spre Irene. Era atât de învăluită în umbra baldachinului înfrunzit, încât părea doar o pată mai luminoasă în întunericul ce-i împrejmuia, umbră ce avea formă şi răsuflare; suavă, misterioasă, ispititoare.

Acum tăcerea cuprinse gălăgioasa terasă, ca şi cum toţi cei ce se plimbau pe ea ar fi fost preocupaţi de taine prea mari pentru a putea fi rostite.

Iar Dartie gândi: "Ah! Femeile!"

Amurgul se stinse deasupra apei, cântecul amuţi; secera lunii se ascunse în dosul unui pom şi totul se întunecă. Se lipi mai strâns de Irene.

Nu-l sperie cutremurarea ce trecu ca un fior peste trupul atins, nici privirea tulburată, dispreţuitoare, din ochii ei. Simţi cum încearcă să se ferească de el, şi zâmbi.

Trebuie să mărturisim că "omul de lume" băuse mai mult decât era îngăduit.

Cu buzele-i groase, întredeschise, sub mustaţa neagră bine răsucită, cu ochii săi îndrăzneţi ce o priveau pieziş, avea expresia răutăcioasă - a unui satir.

Pe cerul care se întrezărea printre vârfurile pomilor, stelele se adunau roiuri-roiuri, ca şi muritorii de pe pământ; păreau că se mişcă, se apropie, că şuşotesc. Apoi zumzetul glasurilor se auzi din nou, şi Dartie îşi zise: "Vai de capul lui Bosinney!

Biet drac înfometat!", şi se înghesui mai tare în Irene.

Mişcarea merita mai mult succes. Ea se ridică, şi toţi o urmară.

"Omul de lume" era mai hotărât ca niciodată să vadă ce zace în ea. Tot drumul, de-a lungul terasei, se ţinu lipit de braţul ei. Băuse prea mult vin bun. Avea în faţa lui drumul lung până acasă, drumul lung şi întunecimea caldă, plăcuta intimitate din birjă - care te separă de toată lumea. Mare şi bun om a fost inventatorul birjei! Caraghiosul acela de arhitect flămând va merge cu Winifred - din suflet îi dorea petrecere frumoasă cu ea! îşi dădea seama că vocea lui nu era prea sigură; de aceea avu grijă să nu scoată nici o vorbă; dar pe buzele lui groase se întipări un zâmbet.

Merseră agale până la birjele care îi aşteptau la capătul terasei. Planul său avea meritul tuturor planurilor măreţe: o simplicitate aproape brutală. Se va ţine de braţul ei până

ce se va urca în birjă, apoi, iute, va sări după ea.

Dar când Irene ajunse lângă birjă, nu se urcă, ci se furişă spre capul calului. În acea clipă Dartie nu se simţi destul de stăpân pe picioarele lui ca s-o urmeze. Ea se oprise şi mângâia botul calului şi, spre supărarea lui Dartie, Bosinney ajunse primul lângă ea. Irene se întoarse şi, cu voce joasă, îi spuse ceva în grabă. Dartie n-a prins decât "omul acela". Se oprise, încăpăţânat, la scara birjei, aşteptând-o să se întoarcă. Ştia el un truc care face toţi banii!

Astfel, în lumina felinarului, cu silueta lui (de talie mijlocie), bine marcată în vesta albă de seară, cu pardesiul de culoare deschisă aruncat neglijent peste braţ, cu floare stacojie la butonieră, iar pe obrazul lui măsliniu cu acea expresie de insolenţă plină de încredere în sine şi bună dispoziţie, era un desăvârşit om de lume, într-o excelentă formă.

Winifred se urcase în birjă. Dartie se gândea că Bosinney o să se cam plictisească în brişcă aceea, dacă nu e cu ochii în patru! Deodată primi un ghiont, care era cât p-aci să-l dea peste cap, iar vocea lui Bosinney îi şuieră în ureche:

- Eu am s-o conduc pe Irene acasă. Ai înţeles?

Văzu o faţă albă ca varul, pătimaşă, şi doi ochi aţintiţi asupra lui cu strălucirea ochilor unei pisici sălbatice.

- Ce? bâlbâi el. Ce? Nici vorbă! Te duci cu nevastă-mea!

- Pleacă de-aici! şuieră glasul lui Bosinney; de nu, te trântesc pe şosea!

Dartie se dădu înapoi; căci pe cât putea el pricepe, individul era în stare să înfăptuiască cele spuse. Prin spaţiul liber ce-l lăsase, Irene se strecură în birjă, iar rochia ei se atinse de picioarele lui. Bosinney se urcă după ea.

- Dă-i drumul! îl auzi pe "Pirat" strigând.

Birjarul dădu bici calului. Porniră.

Dartie se opri un moment, uluit; apoi se repezi la trăsura în care şedea soţia lui şi se urcă.

- Mână! strigă birjarului, şi ţine-te mereu după cei dinainte!

După ce se aşeză lângă soţia sa, izbucni în sudalme. În cele din urmă, cu un efort suprem, se opri şi adăugă:

- Frumoasă ispravă ai făcut! Auzi, să-l laşi pe "Pirat" în trăsură cu ea. Cum naiba n-ai putut pune mâna pe el? E îndrăgostit nebun, se vede cât de colo!

Răspunsul lui Winifred fu înăbuşit de un nou val de înjurături din care Dumnezeu nu lipsea. Abia când ajunseră în Barnes se sfârşi ieremiada în care a ocărât-o, fireşte pe ea, pe tatăl ei, pe fratele ei, pe Irene, pe Bosinney, numele de Forsyte, pe propriii lui copii, blestemând chiar ziua în care s-a însurat.

Winifred, femeie stăpânită, îl lăsă să-şi verse focul, şi după ce isprăvi,

Dartie fu cuprins de o tăcere mohorâtă. Ochii lui, furioşi, nu se dezlipeau de birja care, simbol al unei şanse ratate, sfâşia întunericul din faţa lui.

Din fericire, Dartie nu putea auzi rugămintea fierbinte a lui Bosinney - implorarea pe care purtarea "omului de lume" o dezlănţuise ca un torent; n-o putea vedea pe Irene tremurând înfiorată, ca şi cum cineva i-ar fi smuls haina de pe ea, nici ochii ei întunecaţi şi trişti, ca ochii unui copil bătut. Nu-l putea auzi pe Bosinney implorând, implorând neîncetat; nu putea auzi plânsul ei neaşteptat, încet, şi nu-l putea vedea nici pe acel biet om, cu aer de flămând, cum tremură înspăimântat, atingându-i umil mâna.

La Montpellier Square birjarul lor, urmând întocmai porunca lui Dartie, se opri chiar în spatele birjei din faţă. Cei doi Dartie îl văzură pe Bosinney sărind, pe Irene coborând, apoi urcând în grabă, cu capul în

pământ, scările casei. Trebuie să fi avut cheia în mână, căci dispăru îndată. Nu se putea şti dacă i-a spus vreo vorbă lui Bosinney.

Acesta trecu pe lângă birja lor; şi atât soţul cât şi soţia îi putură vedea desluşit faţa, luminată de un felinar. Era chinuit de o emoţie cumplită.

- Noapte bună, domnule Bosinney! strigă Winifred.

Bosinney, năuc, îşi smuci pălăria din cap şi goni mai departe. Negreşit, uitase de existenţa lor.

- Poftim! spuse Dartie. Ai văzut obrazul bestiei?! Ce ţi-am spus? Frumoasă ispravă!

Scena îi fusese de mare folos.

Era atât de limpede că în birja aceea se petrecuse ceva important, încât Winifred nu-şi mai putu susţine teoria şi zise:

- N-am să povestesc nimănui nimic. Nu văd la ce-ar servi zarva!

Dartie era de acord cu această atitudine. Pentru el, James era o rezervă personală şi, deci, nu trebuia tulburat cu grijile altora.

- Foarte bine. Lasă-l pe Soames să-şi vadă de treburi. E în stare să se descurce şi singur!

După aceste vorbe, familia Dartie intră în casa lor din Green Street (chiria o plătea James) şi merse la o odihnă binemeritată. Era miezul nopţii şi nici un Forsyte nu rămăsese pe stradă pentru a urmări hoinăreala lui Bosinney: pentru a-l vedea revenind la grilajul grădinii din Montpellier Square, pentru a-l vedea stând acolo în umbra pomilor, pândind casa ce ascundea în întunericul ei femeia pentru care ar fi dat lumea întreagă, numai s-o zărească o singură clipă. Acum, pentru el, ea era mireasma teilor, rostul luminii şi al întunericului, bătaia inimii lui.

DIAGNOSTICUL UNUI FORSYTE

Nici un Forsyte nu ştie că face parte din specia Forsyte; cu excepţia tânărului Jolyon. În fragedă tinereţe nu ştiuse nici el, dar după pasul decisiv care făcuse din el un proscris, conştiinţa că e un Forsyte nu l-a mai părăsit. O simţea în viaţa conjugală, în toate relaţiile cu a doua lui soţie care nu era - câtuşi de puţin - Forsyte.

Ştia că dacă n-ar fi avut acea fermă certitudine a ceea ce doreşte, dârzenia de a urmări morţiş scopul, conştiinţa că ar fi o prostie să piardă ceva ce plătise atât de scump - cu alte cuvinte că, dacă n-ar fi avut "simţul de proprietate" - n-ar fi putut-o păstra pe soţia lui (poate n-ar fi avut nici dorinţa de a o păstra), n-ar fi rămas lângă ea, trecând prin toate greutăţile financiare, umilinţele şi neînţelegerile din aceşti cincisprezece ani; n-ar fi

putut-o convinge niciodată să se căsătorească cu el, după moartea primei lui soţii; n-ar fi putut depăşi toate greutăţile şi n-ar fi biruit, aşa cum biruise el, strâmtorat, dar cu zâmbetul pe buze.

El era unul din acei oameni care, şezând ca miniaturile idolilor chinezeşti, cu picioarele încrucişate, meditează asupra propriei lor inimi, zâmbindu-şi şovăielnic, acel zâmbet atât de intim şi etern. Acţiunile lui, ca şi bărbia şi caracterul său, erau un amestec neobişnuit de blândeţe şi hotărâre.

În munca lui, de asemenea, simţea că este un Forsyte. Acuarelele lui, cărora le consacra atâta timp şi energie, nu-i răpiră obiectivitatea, ştia că nu trebuie să ia prea în serios o ocupaţie atât de puţin practică, şi simţea mereu o ciudată nelinişte pentru că nu-i produceau mai mulţi bani.

Această cunoaştere a stilului Forsyte îl făcu să primească, cu simpatie şi totuşi cu oarecare

revoltă, următoarea scrisoare de la bătrânul Jolyon (Scrisul tatălui său se schimbase foarte puţin în cei treizeci de ani de când îl ţine minte.):

Scheldrake Home,
Broadstaire, 1 iulie

Dragul meu Jo,
Suntem de paisprezece zile aici, şi am avut în general vreme bună. Aerul e tonifiant, dar ficatului meu nu-i prieşte şi abia aştept să mă întorc în oraş. Despre June nu-ţi pot da veşti prea bune; sănătatea şi starea ei sufletească nu s-au îmbunătăţit, şi nu ştiu ce-o să fie cu ea. Nu spune nimic, dar este limpede c-o macină această logodnă, care e logodnă şi nu e logodnă şi - Dumnezeu ştie ce-o mai preocupă. Am grave îndoieli în ceea ce priveşte revenirea ei la Londra, dată fiind actuala stare de lucruri; dar ea e atât de voluntară, încât în fiecare moment poate decide să se întoarcă. Problema e

ca cineva să vorbească cu Bosinney, pentru a afla ce are de gând. Mă tem s-o fac eu însumi căci, sunt sigur, l-aş repezi; dar m-am gândit că tu, cunoscându-l de la club, poţi intra în vorbă cu el, şi astfel să afli ce intenţii are individul. Bineînţeles, vei avea grijă să n-o pui pe June într-o situaţie penibilă. M-aş bucura să primesc peste câteva zile veşti despre informaţiile pe care le-ai obţinut. Situaţia mă îngrijorează foarte mult, toată noaptea mă chinuieşte.

Îmbrăţişez pe Jolly şi Holly
Cu tot dragul, al tău tată,
Jolyon Forsyte

Tânărul Jolyon cântări atât de serios şi îndelung această scrisoare, încât soţia sa, văzându-l atât de preocupat, îl întrebă care-i pricina. Îi răspunse:

- Nimic.

Avea principiul ferm de a nu pomeni niciodată numele lui June.

Soţia lui s-ar fi alarmat, şi nu ştia nici cum ar fi putut ea interpreta lucrurile, de aceea se strădui să alunge în grabă orice aparenţă de îngrijorare. Dar strădania lui avu aproape acelaşi succes pe care l-ar fi avut şi taică-său în asemenea împrejurări, deoarece moştenise toată lipsa de dibăcie a acestuia în chestiuni de diplomaţie conjugală. Astfel, tânăra doamnă Jolyon îşi văzu de treabă, dar toată ziua umblă cu buzele strânse, aruncându-i priviri de nepătruns.

După masă plecă la club, cu scrisoarea în buzunar, fără să fi decis ceva. Nu-i plăcea deloc să iscodească un om despre "ce are de gând", iar situaţia lui anormală nu micşora această neplăcere. Era atât de firesc pentru familia sa şi pentru oamenii pe care aceştia îi cunoşteau şi frecventau să-şi exercite drepturile asupra unui om, obligându-l să ia o hotărâre! Li se părea atât de firesc să aplice

principiile lor economice în viaţa privată!

Iar fraza din scrisoare: "Bineînţeles, vei avea grijă să n-o pui pe June într-o situaţie penibilă", era tipică pentru felul lor de a gândi.

Era, într-adevăr, firesc din partea tatălui său să-i scrie această scrisoare, cu tristeţea lui, cu îngrijorarea pentru June, cu furia contra lui Bosinney! Nu e de mirare că voia să ştie ce are de gând Bosinney, nu e de mirare că era mânios!

Era greu să-l refuze! Dar de ce i-a dat tocmai lui această însărcinare? Negreşit, procedeul nu era prea cuviincios; dar atâta vreme cât un Forsyte urmăreşte un scop precis, mijloacele puţin importă. Aparenţele să fie salvate.

Cum să pună lucrurile la cale sau cum să refuze? Ambele alternative păreau imposibile. Aşa că, tinere Jolyon, n-ai încotro!

La ora trei sosi la club, şi primul om de care dădu fu chiar Bosinney. Şedea într-un colţ, uitându-se absorbit pe fereastră.

Tânărul Jolyon se aşeză nu departe de el şi, enervat, începu să reconsidere situaţia în care era pus. Se uită pe ascuns la Bosinney, cum şedea la locul lui, nebănuind nimic. Nu-l cunoştea prea bine, de aceea îl urmări cu băgare de seamă, poate pentru prima dată de când îl văzuse: îmbrăcămintea, expresia, purtarea lui arătau că nu era ca toată lumea, nu semăna cu ceilalţi membri ai clubului. Tânărul Jolyon, cu toate că se schimbase mult în purtare şi caracter, îşi menţinuse totuşi aparenţa exterioară, îngrijită şi distinsă, a unui Forsyte. Din tot neamul Forsyte, el era singurul care nu cunoştea porecla lui Bosinney. Bărbatul acesta ieşea din comun, nu era excentric, ci neobişnuit; părea desfigurat, năuc, cu obrajii supţi sub pometii mari, proeminenţi, totuşi fără să aibă înfăţişare de om

bolnav; avea o statură viguroasă, iar părul său ondulat era semnul vitalităţii unui trup sănătos.

Ceva din faţa şi atitudinea lui îl impresiona pe tânărul Jolyon. El ştia ce înseamnă suferinţa şi omul acesta părea că suferă.

Se ridică şi îl atinse pe braţ.

Bosinney tresări, dar nu păru stingherit când văzu cine l-a atins.

Tânărul Jolyon se aşeză.

- Nu te-am văzut de multă vreme. Cum merg treburile la casa vărului meu?

- Cam peste o săptămână e gata.

- Felicitările mele!

- Mulţumesc - nu prea cred că e cazul să fiu felicitat.

- Nu? întrebă tânărul Jolyon. Credeam că eşti încântat să scapi de o lucrare atât de mare. Dar probabil încerci şi dumneata acelaşi sentiment pe care-l am eu când mă despart de o acuarelă. Nu ţi se pare că-ţi părăseşti un copil?

Se uită blând la Bosinney.

- Da, spuse acesta mai prietenos; se rupe din tine şi apoi totul se sfârşeşte. Nu ştiam că pictezi.

- Numai acuarele. Nu pot spune că sunt mulţumit de ceea ce fac!

- Nu eşti mulţumit? Atunci cum poţi munci? Munca nu are rost decât dacă-ţi dă satisfacţie!

- Ai dreptate. Este exact ceea ce am spus eu întotdeauna. De altfel, poate ai observat şi dumneata că ori de câte ori omul zice "ai dreptate" adaugă şi "este exact ceea ce am spus eu întotdeauna"! Dar dacă m-ai întreba pentru ce pictez totuşi, ţi-aş răspunde: pentru că sunt un Forsyte.

- Un Forsyte! Niciodată nu te-am socotit ca atare.

- Un Forsyte, răspunse tânărul Jolyon, nu este un animal rar. Sunt sute printre membrii acestui club. Cu sutele sunt şi afară, pe străzi: îi întâlneşti oriunde te-ai duce!

- Dă-mi voie să te întreb: după ce îi recunoşti? spuse Bosinney.

- După simţul lor de proprietate. Un Forsyte priveşte lucrurile prin prisma spiritului practic - s-ar putea spune cu bun-simţ - dar un punct de vedere practic se întemeiază pe instinctul de proprietate. Un Forsyte, după cum vei vedea, nu se dă de gol niciodată.

- Glumeşti?

Tânărul Jolyon clipi din ochi.

- Nu prea. Fiind eu însumi un Forsyte, n-am dreptul să vorbesc. Eu sunt un fel de corcitură; dar în ceea ce te priveşte pe dumneata, nu se poate face nici o confuzie. Între dumneata şi mine este aceeaşi deosebire ca între mine şi Unchiul James, care este specimenul perfect al unui Forsyte. El are un instinct de proprietate extrem de dezvoltat, în timp ce dumitale îţi lipseşte cu desăvârşire. Dacă n-aş fi eu între dumneavoastră, aţi părea fiecare dintr-o specie cu totul diferită. Eu sunt trăsătura de unire. Suntem cu toţii, fireşte, sclavii proprietăţii, şi admit că este vorba numai de

puterea cu care suntem legaţi de ea. Eu numesc "Forsyte" omul care, în mod manifest, este în mai mare măsură decât alţii sclavul proprietăţii. El ştie ce este un lucru bun, ştie ce este sigur, iar ataşamentul lui faţă de proprietate - fie că e vorba de neveste, case, bani sau reputaţie - este pecetea lui caracteristică.

- Ah, murmură Bosinney, ar trebui să brevetezi acest cuvânt.

- Mi-ar plăcea să ţin o conferinţă despre "Însuşirile şi concepţiile unui Forsyte! Acest mic animal este scos din fire dacă vreunul din speţa lui îl găseşte ridicol, dar nici nu-i pasă dacă râde de el o făptură străină (dumneata sau eu). Cu miopia lui ereditară, nu recunoaşte decât persoanele din specia lui, cu carapacele lor respective, în mijlocul cărora îşi duce traiul liniştit bazat pe concurenţă."

- Vorbeşti despre ei ca şi cum ar constitui jumătate din locuitorii Angliei, spuse Bosinney.

- Aşa şi este. Ei sunt jumătate din Anglia, şi încă jumătatea cea mai bună, jumătatea sigură, jumătatea cu trei la sută, jumătatea pe care te poţi bizui. Graţie averii şi certitudinii lor există restul lumii; jumătatea aceasta face posibilă arta dumitale, literatura, ştiinţa, chiar şi religia. Fără aceşti Forsyte, care nu cred în nici unul din aceste lucruri, dar profită de toate, unde am ajunge? Dragul meu domn, aceşti Forsyte sunt mijlocitorii, negustorii, stâlpii societăţii, pietrele de temelie ale convenţiilor sociale, ei reprezintă tot ceea ce este admirabil!

- Nu ştiu dacă am prins ideea dumitale dar, pare-mi-se, există şi în meseria mea Forsyte cu duiumul, aşa cum îi concepi dumneata! spuse Bosinney.

- Negreşit, răspunse tânărul Jolyon. Marea majoritate a arhitecţilor, pictorilor sau a scriitorilor nu au principii ferme, ca şi ceilalţi din specia Forsyte. Arta,

literatura, religia supravieţuiesc graţie câtorva excepţii care cred cu adevărat în asemenea lucruri şi graţie nenumăraţilor Forsyte care profită negustoreşte de pe urma lor. După o modestă apreciere, trei pătrimi din academicienii noştri, şapte optimi din romancieri şi o mare parte din gazetarii noştri sunt tot Forsyte. Despre oamenii de ştiinţă nu pot vorbi, dar în religie sunt reprezentaţi în mod grandios. În Camera Comunelor, probabil că sunt mai numeroşi ca oriunde, iar despre aristocraţie nici nu mai vorbesc. Să ştii că nu e de râs! E primejdios să mergi împotriva majorităţii - şi încă ce majoritate! (Îşi aţinti privirea asupra lui Bosinney). E primejdios să te laşi furat de ceva, fie de o casă, un tablou sau o... femeie!

Se uitară unul la altul. Tânărul Jolyon făcuse ceva ce nici un Forsyte n-ar face; îşi dezvăluise gândurile ascunse. Dar după aceea

se retrase din nou în carapacea lui. Bosinney rupse tăcerea:

- De ce iei drept prototip tocmai pe rudele dumitale?

- Rudele mele nu reprezintă extrema. Au şi ele particularităţile lor, ca orice altă familie, dar posedă într-o considerabilă măsură două însuşiri care formează adevărata pecete a unui Forsyte: puterea de a nu se dărui cu trup şi suflet pentru nimeni şi nimic şi apoi simţul de proprietate.

Bosinney zâmbi:

- Cum stăm, de pildă, cu "grăsanul"?

- Vrei să spui, Swithin? întrebă tânărul Jolyon. Ah! Swithin are încă ceva primitiv în el. Oraşul şi viaţa burgheză nu l-au asimilat încă. Toate secolele acelea de muncă agricolă şi forţa brută a strămoşilor noştri s-au înrădăcinat în el şi zac depozitate în fiinţa lui, cu toate că e atât de distins.

Bosinney părea căzut pe gânduri; deodată zise:

- Da, pe vărul dumitale, Soames, l-ai prins foarte bine în caracterizarea pe care ai făcut-o. El nu-şi va zbura niciodată creierii.

Tânărul Forsyte îi zvârli o privire pătrunzătoare.

- Nu, nu şi-i va zbura niciodată. Iată pentru ce Soames nu se dă bătut. Păzeşte-te de ghearele lor! E uşor să râzi, dar te rog, nu lua în glumă ceea ce-ţi spun. Nu e bine să dispreţuieşti un Forsyte; nu e bine să-i subestimezi!

- Totuşi, dumneata ai făcut-o?

Tânărul Jolyon confirmă lovitura, pierzându-şi zâmbetul.

- Dumneata uiţi, îi zise cu o stranie trufie, că eu ştiu să fiu dârz, căci şi eu sunt un Forsyte. Noi toţi suntem duşi de forţe uriaşe. Omul care părăseşte zidul apărător - da - înţelegi ce vreau să spun. În ceea ce mă priveşte. Încheie el cu voce joasă, ca şi cum ar fi rostit o ameninţare, eu n-aş sfătui pe oricine să... facă... ceea ce... am făcut eu. Nu pe oricine.

Sângele se urcă în faţa lui Bosinney, dar se retrase repede şi obrajii îi deveniră palizi ca mai înainte. Izbucni într-un râs scurt, după care buzele lui rămaseră încremenite într-un zâmbet straniu, sălbatic. Privirea lui îl supără pe tânărul Jolyon.

- Mulţumesc, îi spuse. Eşti din cale-afară de binevoitor. Dar dumneavoastră nu sunteţi singurii care ştiu ce e dârzenia.

Se ridică.

Tânărul Jolyon se uită în urma lui şi, cu capul sprijinit în mână, oftă.

În sala adormită, aproape goală, singurul zgomot ce se auzea era foşnetul ziarelor şi hârşâitul chibriturilor ce se aprindeau. Rămase multă vreme nemişcat, retrăind zilele acelea când şi el şedea ore şi ore întregi, uitându-se la ceas, aşteptând să treacă minutele - ore îndelungate, pline de frământarea incertitudinii şi de o durere sălbatică, dar dulce. Şi suferinţa mută, mângâietoare, din

vremea aceea, îi reveni cu intensitatea de odinioară. Vederea lui Bosinney, cu faţa rătăcită, cu ochii ce nu aveau astâmpăr, uitându-se mereu la ceas, trezi în el milă, amestecată cu o stranie invidie, pe care nu o putea înfrânge.

Tânărul Jolyon cunoştea prea bine simptomele. Încotro merge oare acest om? Ce destin îl aşteaptă? Ce fel de femeie este aceea care-l atrage spre ea cu asemenea forţă magnetică, încât nu mai ţine seama de onoare, principii, interes; din care singura scăpare ar fi fuga!

Fuga! Dar de ce să fugă Bosinney? Un bărbat fuge când e în pericol să-şi distrugă căminul şi rostul, când are copii, când calcă în picioare un ideal, când distruge ceva. Dar aici, după cum auzise el, totul era gata distrus.

Nici el n-a fugit şi n-ar fugi dacă ar fi să mai trăiască o dată totul. Cu toate că el mersese mai departe decât Bosinney, el a distrus nefericitul său cămin, nu pe al

altcuiva. Şi vechiul dicton îi răsări în minte: "Destinul omului zace în inima lui". În inima lui! Cozonacul se încearcă mâncând din el - Bosinney abia de acum înainte îşi va mânca cozonacul.

Gândurile lui se îndreptară către femeie, către femeia aceea pe care n-o cunoştea, dar a cărei poveste, în linii mari, o auzise.

O căsătorie nefericită! Nimeni nu se purta rău cu ea - dar era chinuită de acea durere ce nu se poate descrie, acel pârjol care ucide tot ceea ce e dulce sub cer, zi de zi, noapte de noapte, săptămână de săptămână, an de an, până când moartea îi pune capăt.

Dar tânărul Jolyon, a cărui amărăciune fusese potolită de anii care trecuseră, privi problema şi din punctul de vedere ai lui Soames. De unde să ia un bărbat ca vărul său - îmbâcsit de toate prejudecăţile şi crezurile clasei sale - sensibilitatea sau inspiraţia necesară pentru a desface această căsătorie? Aici se

cere imaginaţie, omul trebuie să se proiecteze în viitor, să treacă peste bârfelile, zeflemeaua şi trăncănelile atât de neplăcute care urmează după asemenea despărţiri; trebuie să înfrunte durerile trecătoare pricinuite de lipsa femeii, precum şi grava dezaprobare a moraliştilor. Dar puţini bărbaţi, şi mai ales în clasa din care face parte Soames, au destulă imaginaţie pentru o astfel de înfăptuire! Atâţia muritori pe lume, dar câţi au destulă imaginaţie pentru a trăi? Şi, Doamne, Dumnezeule! Câtă deosebire e între teorie şi practică! Mulţi bărbaţi, poate chiar şi Soames, susţin idei cavalereşti despre acestea, dar când îl strânge gheata pe unul din ei, găseşte un motiv special pentru a se sustrage.

Apoi, chiar el se îndoia de judecata lui. El însuşi a făcut această experienţă, a băut până la fund drojdia amară a unei căsătorii nefericite; cum ar putea pătrunde el vederile largi şi liniştite ale

oamenilor care nu cunoşteau nici pe departe viitoarea patimii, a iubirii? Judecata lui era prea subiectivă... Întocmai după cum părerile unui soldat care a fost mult timp în serviciul activ se deosebesc, în chestiuni militare, de acelea ale civililor, care nu au avut neplăcerea de-a vedea lucrurile de aproape. Majoritatea oamenilor socotesc că o căsătorie ca a lui Soames şi Irene e destul de reuşită; el avea avere, ea frumuseţe, deci ar putea fi un compromis satisfăcător. Nu era nici un motiv care să-i împiedice de a o duce aşa mai departe, chiar dacă se urau reciproc. N-avea nici o importanţă faptul că fiecare mergea pe calea lui, trăindu-şi viaţa lui, dacă convenienţele sunt decent respectate: taina sfântă a căsătoriei şi căminul comun. Jumătate din căsătoriile claselor superioare dăinuiau în baza acestor principii: Nu atinge susceptibilităţile Societăţii, nu călca poruncile Bisericii!

Asemenea păcate trebuie evitate chiar cu preţul sacrificării celor mai intime sentimente personale. Avantajele unui cămin stabil sunt vizibile, tangibile, căci şi căminul este o formă de proprietate; nu există nici un risc în *statu quo*. Distrugerea unui cămin este, în cel mai bun caz, o încercare primejdioasă şi care, pe deasupra, mai este şi egoistă.

Aceasta era teza apărării. Tânărul Jolyon oftă, gândind: "Miezul întregii chestiuni este proprietatea. Dar sunt mulţi care nu pun problema astfel. Pentru ei este vorba de «sfânta taină a căsătoriei», dar sfinţenia tainei căsătoriei se bizuie pe sfinţenia familiei, iar sfinţenia familiei depinde de sfinţenia proprietăţii. Şi totuşi aceşti oameni sunt urmaşii aceluia care n-a avut niciodată nici un fel de avere. Ce curios!" Şi tânărul Jolyon oftă din nou.

"Dacă, mergând spre casă, poftesc pe toţi săracii ce-i întâlnesc în drum

să împart cu ei cina mea, mie nu-mi rămâne mai nimic, iar soţiei mele poate nici atâta. Iar ea îmi este necesară pentru sănătatea şi fericirea mea. Se prea poate că, la urma urmei, Soames are dreptate, când îşi susţine şi exercită principiul sfânt al proprietăţii, care este spre folosul nostru al tuturor, cu excepţia acelora care au de suferit." Apoi se ridică din fotoliu, îşi croi drum prin grămada de scaune goale, îşi luă pălăria şi porni agale pe străzile calde, fumegânde de praful ridicat de nenumărate trăsuri. Mergea spre casă.

Înainte de a ajunge la Wistaria Avenue, scoase din buzunar scrisoarea bătrânului Jolyon, o rupse cu grijă în bucăţi mici de tot şi o aruncă în praful de pe stradă.

Descuie uşa cu cheia lui, intră şi strigă numele soţiei sale. Dar ea nu era acasă, plecase la plimbare cu Jolly şi Holly.

Casa era goală. Numai câinele Balthazar prindea muşte în grădină.

Acolo, tânărul Jolyon se aşeză într-un fotoliu, sub părul care nu mai dădea rod.

BOSINNEY ŞI SOAMES

A doua zi după seara de la Richmond, Soames se întoarse de la Henley cu un tren de dimineaţă. Cum sporturile nu-l interesau deloc, vizita lui fusese mai mult o vizită de afaceri decât de plăcere: se dusese numai pentru că un client de oarecare importanţă îl poftise.

De la gară merse direct în City, dar negăsind nimic urgent, plecă din birou la ora trei, bucuros că se poate întoarce liniştit şi mai devreme acasă. Ştia că Irene nu-l aştepta. Nu dorea s-o spioneze, dar nu era rău să sosească pe neaşteptate.

După ce se schimbă în ţinută de oraş, coborî în salon. Ea şedea în locul ei favorit, din colţul canapelei şi nu făcea nimic. În jurul ochilor avea cearcăne, ca după o noapte nedormită.

Soames întrebă:

- Cum se face că eşti acasă? Aştepţi pe cineva?

- Da - adică nu e sigur.

- Pe cine?

- Domnul Bosinney a spus că poate trece pe aici.

- Bosinney. Ar trebui să-şi vadă de lucru. La această observaţie Irene tăcu.

- De altfel, aş vrea să vii cu mine să facem câteva cumpărături, apoi vom merge în parc.

- Nu vreau să ies; mă doare capul.

Soames răspunse:

- Ori de câte ori îţi cer eu ceva, te doare capul. Ţi-ar face bine să ieşi şi să te aşezi pe o bancă, sub pomi.

Ea nu răspunse. Soames tăcu câteva minute, apoi adăugă:

- Nu ştiu ce idei ai tu despre datoria unei soţii. N-am ştiut niciodată!

Nu se aştepta să-i răspundă, dar Irene zise:

- Am încercat să fac ceea ce doreşti; nu e vina mea dacă n-am putut s-o fac din suflet.

- Atunci a cui e vina? Soames o urmărea peste umăr.

- Înainte de-a ne căsători, mi-ai făgăduit că dacă nu va fi fericită căsătoria noastră, mă vei lăsa să plec. Găseşti că e fericită?

Soames se încruntă.

- Fericită, îngână el; ar fi fost fericită, dacă te-ai fi purtat cum se cuvine!

- Am încercat, spuse Irene. Mă laşi să plec?

Soames întoarse capul. Era speriat şi încercă să-şi ascundă spaima prin violenţă.

- Să te las să pleci? Habar n-ai ce vorbeşti. Să te las să pleci? Cum să te las să pleci? Suntem ori nu suntem căsătoriţi? Atunci, de ce mai spui aşa ceva? Pentru Dumnezeu, să nu mai aduci vorba despre asemenea nebunii! Haide, pune-ţi pălăria şi vino să ne aşezăm în parc.

- De ce nu mă laşi să plec?

Simţi privirile ei aţintite asupra lui, cu o căutătură stranie,

cutremurătoare.

- Să te las să pleci! Dar ce te-ai face tu pe lumea asta, dacă te-aş lăsa să pleci? Doar n-ai bani!

- M-aş descurca eu într-un fel!

Soames înconjură cu paşi grăbiţi camera, apoi veni şi se opri în faţa ei.

- Trebuie să înţelegi o dată pentru totdeauna că nu vreau să te mai aud vorbind asemenea lucruri. Du-te şi pune-ţi pălăria!

Ea nu se clinti.

- Bănuiesc că nu vrei să-l scapi pe Bosinney, dacă vine!

Irene se ridică încet şi părăsi salonul. Apoi coborî cu pălăria pe cap.

Când ajunseră în parc, trecuse ceasul la care străinii şi marele public îşi făceau plimbarea de după amiaza, cu trăsura sau pe jos, crezând că astfel sunt distinşi. Venise ceasul potrivit, vremea când într-adevăr este frumos în parc. Soames şi Irene se aşezară pe o bancă lângă statuia lui Achile.

De mult nu mai avusese plăcerea de-a şedea cu ea în parc. Aceasta era una din bucuriile trecute ale primelor două primăveri după ce se căsătorise. Atunci fusese el fericit, căci în faţa întregii Londre se simţea proprietarul acestei făpturi gingaşe, şi cu toate că nu o mărturisea, era mândru de ea cum nu era de nimic altceva pe lume. Câte după-amieze nu şezuse aici lângă dânsa, din cale-afară de elegant, cu mănuşi gri-deschis, cu zâmbetul său uşor, arogant, înclinând capul la cunoştinţe, iar din când în când ridicând pălăria! Mănuşi gri-deschis purta şi acum pe mâini, iar pe buze avea acelaşi zâmbet ironic; dar unde era bucuria din inima lui?

Băncile se goleau în grabă, dar el o ţinea încă acolo, tăcută şi palidă, ispăşind parcă o pedeapsă nepronunţată. O dată sau de două ori Soames spuse ceva, iar ea dădu din cap sau răspunse "da" cu un zâmbet ostenit.

De-a lungul grilajului, un bărbat mergea atât de iute, încât oamenii se opreau, căscând ochii, când trecea pe lângă ei.

- Uită-te la măgarul acela! spuse Soames. Trebuie să fie nebun de goneşte aşa pe căldura asta!

Şi se întoarse; Irene făcu o mişcare bruscă.

- Ia te uită! Prietenul nostru, "Piratul"!

Şezu liniştit, cu zâmbetul ironic pe buze, dându-şi seama că şi Irene şedea liniştită, şi tot zâmbind.

"Oare îl va saluta?" gândi el.

Dar Irene nu făcu nici o mişcare.

Bosinney ajunse la capătul grilajului şi se întoarse printre bănci, scrutând terenul ca un copoi. Când îi văzu, se opri încremenit şi-şi scoase pălăria.

Zâmbetul de pe faţa lui Soames nu se clinti; ridică şi el pălăria.

Bosinney veni spre ei. Părea istovit, ca după un mare efort fizic. Sudoarea îi stătea în broboane pe frunte, iar zâmbetul lui Soames

părea a zice: "Treci printr-o grea încercare, amice!"

- Ce cauţi dumneata prin parc? îl întrebă. Noi credeam că dispreţuieşti asemenea distracţii ieftine!

Bosinney părea a nu-l auzi şi îi răspunse lui Irene:

- Am trecut pe la dumneata; speram să te găsesc acasă.

Cineva, venind de la spate, îl bătu pe umăr pe Soames, spunându-i ceva. În timp ce schimbă cu acesta câteva vorbe goale, rostite peste umăr, neputând auzi răspunsul ei, luă o hotărâre.

- Noi tocmai ne întoarcem acasă. Ar fi bine să vii şi dumneata şi să iei masa cu noi, îi zise lui Bosinney.

Invitaţia aceasta cuprindea o stranie sfidare, dar o şi mai stranie durere. Privirea şi glasul lui păreau a spune: "Pe mine nu mă induci în eroare - dar iată, eu am încredere în dumneata - mie nu mi-e frică de dumneata!"

Porniră cu toţii spre Montpellier Square, Irene între ei. Pe străzile înghesuite Soames mergea înainte. Nu trase cu urechea la conversaţia lor. Strania hotărâre pe care o luase, de a le acorda încredere, pătrunsese până în adâncul atitudinii lui intime. Ca un jucător, îşi spunea: "Am o carte pe care nu trebuie s-o scap - trebuie s-o joc la preţul ei. Nu am prea multe şanse."

Se îmbrăcă încet, o auzi pe Irene ieşind din odaia ei şi coborând; vreme de cinci minute, cinci minute lungi îşi făcu de lucru prin camera lui de toaletă. Apoi trânti uşa cu zgomot, pentru a-i anunţa că soseşte, şi porni în jos pe scări, îi află stând lângă cămin; poate vorbeau, poate tăceau; nu-şi putea da seama.

Seara fu lungă, dar el şi-a jucat rolul. A fost mai prietenos decât fusese vreodată cu vreun musafir şi la sfârşit, când Bosinney plecă, îi spuse:

- Trebuie să mai vii, şi cât de curând! Lui Irene îi face plăcere să vorbească cu dumneata despre casă!

Glasul lui avu din nou o stranie sfidare şi o şi mai stranie durere; dar mâna lui era rece ca gheaţa.

Fidel hotărârii luate, se întoarse cu spatele când cei doi se despărţiră, întoarse capul de la soţia sa, care stătea sub candelabru luându-şi rămas bun de la el - nu se uită la părul ei de aur ce strălucea sub lumină, la buzele ei ce zâmbeau îndurerate; nici la ochii lui Bosinney, care priveau spre ea ca un câine la stăpânul său.

Şi se duse la culcare cu certitudinea că Bosinney era îndrăgostit de soţia lui.

Noapte de vară. Era cald, atât de cald şi zăpuşeală, încât prin ferestrele deschise intra aer mai cald decât cel din casă. Ceasuri de-a rândul Soames, întins, nemişcat, ascultă răsuflarea ei.

Irene putea dormi, dar el stătea treaz. Şi, cum veghea aşa, hotărârea lui de a juca rolul soţului senin şi încrezător se oţeli.

În zorii zilei se ridică încet din pat şi trecu în camera lui de toaletă, unde se rezemă de fereastra deschisă.

O noapte de acum patru ani îi veni în minte - noaptea din ajunul căsătoriei lui; era tot atât de caldă şi înăbuşitoare ca şi aceasta.

Îşi reaminti cum şedea întins pe un scaun de răchită, în fereastra salonului său din Wistaria Street. Jos, într-o stradă laterală, un bărbat bătuse cu pumnul într-o uşă şi o femeie ţipase. Îşi amintea totul, de parcă s-ar fi petrecut acum; cearta răsunătoare, trântirea uşii şi tăcerea mortală ce urmă. Apoi veni un camion-cisternă pentru a curaţi praful de pe străzi, apropiindu-se sub lumina felinarelor ce se îngâna fără rost cu zorile; i se păru că aude iarăşi zgomotul roţilor, aproape,

mai aproape, până ce trecu pe lângă el şi dispăru binişor.

Se aplecă mult peste fereastra camerei lui de toaletă, privi în curticica de jos şi văzu primele raze de lumină. Conturul zidurilor şi acoperişurilor întunecate era încă şters, apoi începu să apară mai limpede ca înainte.

Îşi aduse aminte cum, în noaptea aceea de demult, urmărise cum păleau felinarele pe Wistaria Street; cum se îmbrăcase în goană şi coborâse în stradă, cum trecuse pe lângă case şi scuaruri până în strada în care locuia Irene; şi cum stătuse acolo, privind căsuţa cenuşie şi tăcută, ca faţa unui om mort.

Şi deodată, ca halucinaţia unui om bolnav, un gând îi străbătu mintea: oare ce face el? - omul acela care mă tulbură pe mine, care a fost aici aseară, care o iubeşte pe soţia mea - poate că hoinăreşte pe undeva, căutând-o ca ieri după amiază: te pomeneşti că şi acum pândeşte casa mea!

Ieşi pe coridor şi se strecură spre una din camerele dinspre stradă: pe furiş, dădu la o parte o perdea şi deschise fereastra.

În preajma pomilor din scuar plutea o lumină sumbră, ca şi cum Noaptea, uriaş fluture cenuşiu, i-ar fi atins în zbor cu aripile ei. Felinarele, încă aprinse, ardeau palid. Nimic nu se mişca - nici o făptură vie nu se vedea!

Dar deodată, foarte slab, departe, într-o linişte de mormânt, auzi un ţipăt dureros, ca glasul unui suflet călător izgonit din cer, ce strigă după fericirea lui. Şi încă o dată - încă o dată acelaşi ţipăt! Soames închise fereastra, în fiorat.

Apoi gândi: "Ah! Nu sunt decât păunii, pe celălat mal al râului!"

JUNE FACE CÂTEVA VIZITE

Bătrânul Jolyon, la Broadstairs, stătea în micul hol respirând mirosul de muşama şi heringi cu care sunt îmbibate toate pensiunile respectabile de pe malul mării. Pe un fotoliu îmbrăcat cu piele lucioasă, din care, printr-o ruptură din colţul stâng de sus ieşea părul de cal, zăcea o geantă neagră de piele în care erau hârtii, ziarul *Times* şi o sticlă cu apă de colonie. În ziua aceea trebuia să plece la Londra; avea şedinţă la "Globular Gold Concessions" şi la "New Collien Company, Limited". Nu lipsea niciodată de la vreun Consiliu de Administraţie. Absenţa de la un Consiliu ar fi putut fi socotită drept semn de bătrâneţe, iar spiritul său gelos de Forsyte n-ar fi putut răbda aşa ceva.

În timp ce-şi umplea geanta neagră de piele, ochii săi păreau a fi în orice clipă gata să arunce scântei

de furie. Aşa strălucesc ochii unui şcolar bătut de un grup de colegi, dar care-şi stăpâneşte mânia, înspăimântat de superioritatea adversarilor. Aşa se stăpânea şi bătrânul Jolyon, înfrângându-şi, cu deosebita lui putere de voinţă - care slăbea încet-încet - revolta împotriva greutăţilor aduse de viaţă.

Primise de la fiul său o scrisoare vagă. Prin generalităţi lipsite de sens, băiatul încerca să ocolească răspunsul la întrebarea precisă pe care i-o pusese. "*L-am văzut pe Bosinney*", îi scria. "*Nu-i un criminal. Cu cât cunosc mai mult oamenii, cu atât sunt mai convins că ei nu sunt niciodată buni sau răi - ci doar comici sau patetici. Probabil că dumneata nu eşti de părerea mea*".

Bătrânul Jolyon nu era de aceeaşi părere. Cine se exprimă astfel e cinic. El nu ajunsese încă la acel grad de bătrâneţe, când chiar şi un Forsyte îşi pierde iluziile şi principiile întreţinute cu grijă

pentru a trage foloasele practice în care niciodată n-a crezut. Nu era încă atât de bătrân încât, lipsit de orice bucurie trupească, lovit până în adâncul sufletului de faptul că nu i-a mai rămas nici o nădejde - să rupă zăgazurile stăpânirii de sine şi să spună lucruri pe care niciodată nu s-ar fi crezut în stare a le rosti.

Se prea poate că nici el nu credea mai mult decât fiul său în "Bunătate" şi "Răutate"; dar el ar fi spus că nu ştie - că nu se poate pronunţa - că poate totuşi va izbuti să afle ceva. De ce să-ţi manifeşti îndoiala când nu e necesar, lipsindu-te astfel de un eventual avantaj?

De obicei îşi petrecea vacanţa în munţi, pe care îi iubea cu patimă, dar (ca un adevărat Forsyte) niciodată n-a întreprins vreo excursie prea grea sau primejdioasă. Iar când, după un urcuş greu, se aşternea în faţa lui priveliştea minunată (despre care în Baedeker scria - "obositoare, dar

merită osteneala"), simţea într-adevăr existenţa unei forţe uriaşe, atotputernice, plutind deasupra strădaniilor haotice, deasupra neînţelegerilor meschine şi a micilor abisuri întunecate ale vieţii omeneşti. În asemenea momente simţămintele lui se apropiau de religie. Spiritul său practic nu-i îngăduise niciodată să meargă mai departe.

Dar trecuseră mulţi ani de când n-a mai fost la munte.

După moartea soţiei sale, s-a dus cu June doi ani de-a rândul, dar a fost silit să recunoască, cu toată amărăciunea, că vârsta nu-i mai îngăduia să umble mult pe jos.

Astfel încrederea într-o forţă supremă ce cârmuieşte lumea, pe care i-o dădeau munţii, îi devenise de mult străină. Ştia că e bătrân, şi totuşi se simţea tânăr; aceasta îl tulbura. Îl tulbura şi îl îngrijora şi gândul că tocmai el, care fusese întotdeauna atât de prevăzător, era tatăl şi bunicul unor făpturi născute

parcă pentru dezastru. N-avea nimic de spus împotriva lui Jo - cine se poate supăra pe băiatul acesta, atât de bun? - dar situaţia lui era de plâns, iar întâmplarea aceasta cu June era aproape tot atât de nefericită. Părea a fi o fatalitate şi fatalitatea e ceva pe care un om cu caracterul lui n-o poate înţelege şi nici îndura.

Când i-a scris fiului său, într-adevăr nu se aştepta la prea mare ispravă. De când a fost la balul de la Roger, vedea limpede cum stau lucrurile - el ştia mai bine decât mulţi oameni că doi şi cu doi fac patru - şi având în faţă pilda vie a fiului său, ştia mai bine decât oricare Forsyte că flacăra pasiunii pârleşte aripile oamenilor independent de voinţa lor în zilele premergătoare logodnei lui June, când ea şi doamna Soames erau tot timpul împreună, o văzuse destul de des pe Irene, pentru a simţi vraja pe care o exercita asupra bărbaţilor. Nu era "flirt", nici măcar "cochetă"

- cuvinte atât de scumpe generaţiei lui căreia îi plăcea să definească lucrurile printr-un termen convenabil, vag şi nepotrivit - ci era periculoasă. Nu ştia să spună nici el pentru ce. Dacă cineva i-ar fi vorbit despre o însuşire înnăscută în câte o femeie - o putere de seducţiune care nu e supusă voinţei ei, ar fi răspuns: "Fleacuri!" Era periculoasă - şi pace! Ar fi vrut să nu se mai gândească deloc la această poveste. Dacă s-a întâmplat, s-a întâmplat. Nu mai voia să audă nimic despre ea - ceea ce dorea, însă, era să salveze situaţia lui June şi liniştea ei sufletească. El încă spera ca ea să redevină mângâierea bătrâneţilor lui.

De aceea i-a scris lui Jo. Răspunsul nu l-a satisfăcut. Singurul rezultat practic al întrevederii tânărului Jolyon era fraza aceea bizară: "Mi-am dat seama că e dus de valuri!" Valuri! Ce fel de valuri? Ce înseamnă această modă nouă în vorbire?

Oftă şi puse ultimele hârtii în geantă. Ştia prea bine ce vrea să spună Jo.

June ieşi din sufragerie şi îl ajută să-şi pună pardesiul. După îmbrăcăminte şi după expresia de pe faţa ei mică, hotărâtă, pricepu îndată ce va urma.

- Plec cu dumneata! îi zise.

- E o prostie, scumpa mea. Eu mă duc de-a dreptul în City. Nu te pot lăsa aşa, fără rost, pe acolo!

- Trebuie să mă duc pe la bătrâna doamnă Smeech.

- Oh! Mereu cu neajutoraţii tăi! mormăi bătrânul Jolyon. N-a crezut în pretextul invocat de ea, dar nu s-a mai opus. Nu te puteai pune cu încăpăţânarea ei.

La gara Victoria o urcă în trăsura pe care şi-o comandase pentru el - acţiune caracteristică, bătrânul Jolyon nu cunoştea egoismul meschin.

- Bagă de seamă, scumpa mea, nu te obosi prea mult, îi zise şi luă o birjă spre City.

June se duse mai întâi pe o ulicioară din Paddington, unde locuia doamna Smeech, "neajutorata" ei - o persoană vârstnică, fostă muncitoare zilieră; dar după ce vreme de o jumătate de oră ascultă plângerile ei obişnuite, îi spuse câteva vorbe de mângâiere şi plecă la Stanhope Gate. Casa cea mare era închisă şi întunecată.

Hotărâse că trebuie cu orice preţ să afle ceva. E mai bine să priveşti răul în faţă şi să treci peste el. Planul ei era să meargă mai întâi la mătuşa lui Phil, doamna Baynes, şi dacă acolo nu află nimic, să se ducă chiar la Irene. Nici ea nu ştia prea desluşit ce aşteaptă de la aceste vizite.

La ora trei sosi în Lowndes Square. Cu instinctul femeii care trebuia să înfrunte o durere, se îmbrăcase cu cea mai frumoasă rochie a ei, şi pornise la luptă cu o privire curajoasă, ca a bătrânului Jolyon. Temerile ei se transformaseră în nerăbdare.

Doamna Baynes, mătuşa lui Bosinney (Louisa era numele ei), era în bucătărie când i-a fost anunţată June: tocmai dădea dispoziţii bucătăresei, căci era o excelentă gospodină. De altfel domnul Baynes spunea întotdeauna: "O masă bună e mare lucru". El lucra cel mai bine după masă. Baynes e cel care construise şirul minunat de case mari din cărămidă roşie, care ar putea concura cu atât de multe alte case pentru premiul "cea mai urâtă casă din Londra".

Când auzi numele lui June, doamna Baynes se duse în grabă în odaia ei, descuie sertarul unui scrin, scoase dintr-o cutie roşie de piele două brăţări de aur şi le puse la încheieturile mâinilor ei albe. "Simţul de proprietate" care, după cum ştim, e pecetea forsyte-ismului şi temelia moralei adevărate, era foarte dezvoltat la ea.

Îşi privi statura de înălţime mijlocie, corpolentă şi cu tendinţă de îngrăşare, în oglinda dulapului ei

de lemn de tupilan. Era îmbrăcată cu o rochie cusută după gustul ei, dintr-un material în culori şterse, ca pereţii murdari de pe coridoarele hotelurilor mari. Ridică mâinile spre părul pieptănat à *la Princesse de Galles*, îl aşeză ici şi colo, potrivindu-l. Fără să-şi dea seama, ochii ei erau plini de forţa necesară pentru a privi drept în faţă realităţile meschine ale vieţii şi a scoate maximum de profit din ele. În tinereţe obrajii ei fuseseră albi ca spuma şi trandafirii, dar acum erau pătaţi de vârstă; şi când îşi atinse uşor fruntea cu puful de pudră, în ochii ei reapăru acea privire calculată, aspră şi urâtă. Puse puful jos şi se opri nemişcată în faţa oglinzii, pentru a-şi potrivi un zâmbet pe faţa cu nasul proeminent. Bărbia (care niciodată nu fusese mare) acum se subţia din ce în ce mai mult, din pricina gâtului ce se îngroşa, iar buzele-i subţiri şi colţurile gurii se lăsau în jos. În grabă mare, ca nu cumva să piardă

efectul, îşi strânse fustele cu amândouă mâinile şi coborî.

De câtăva vreme se aştepta la această vizită. Zvonurile că relaţiile dintre nepotul ei şi logodnica lui nu mergeau tocmai bine îi ajunseseră la urechi. Nici unul din ei nu o mai vizitase de câteva săptămâni. În mai multe rânduri îl poftise pe Phil la masă, dar răspunsul fusese mereu acelaşi: "Sunt prea ocupat".

Instinctiv, era alarmată, şi în asemenea chestiuni instinctul acestei straşnice femei nu dădea greş. Ea ar fi trebuit să fie o Forsyte; după definiţia tânărului Jolyon, avea dreptul neîndoielnic la acest privilegiu, şi merita să fie clasată ca atare.

Îşi măritase cele trei fete în mod miraculos; căci toate trei erau urâte. Numele ei figura în nenumărate comitete de societăţi de binefacere dependente de biserică. Organiza baluri, reprezentaţii teatrale, bazaruri, dar nu-şi dădea numele

decât după ce se convingea că reuşita era asigurată.

Adeseori spunea că totul trebuie pus pe baze comerciale. Adevăratul rost al bisericii, al carităţii şi al tuturor faptelor era să întărească organizarea "Societăţii". În consecinţă, orice acţiune individuală era imorală. Singurul lucru sănătos era organizarea, căci numai prin organizare ai certitudinea că dobândeşti ceva în schimbul banilor tăi. Organizare şi iarăşi organizare! Şi, într-adevăr, după cum o numise bătrânul Jolyon, era "o personalitate", dar el mersese cu analiza mai departe, decretând după aceea că e o "mistificatoare".

Acţiunile girate de ea erau atât de bine organizate, încât beneficiile ajungeau să fie distribuite săracilor când arătau ca un lapte fiert de pe care se scosese toată smântâna bunătăţii omeneşti. Adeseori declara, şi atât de just, că

sentimentalismul trebuie lepădat. Era şi academică.

Această mare şi straşnică femeie, atât de preţuită în cercurile clericale, era una din principalele preotese ale templului forsyte-ismului. Ea ţinea aprinsă zi şi noapte flacăra sfântă a Zeului Proprietăţii, pe al cărui altar sunt înscrise aceste cuvinte de însufleţire; "Nimic pentru nimic şi foarte puţin pentru o jumătate de şiling".

Când intra pe uşă se simţea că ceva substanţial a apărut în cameră, şi poate că de aceea avea ea atât succes când prezida vreo serbare de binefacere. Oamenii care-şi dădeau obolul voiau să primească ceva substanţial în schimbul banilor lor. Înconjurată, la balurile societăţilor de binefacere, de doamnele ei din comitet, cu nasul impozant şi cu trupul pătrat, corpolent, înveşmântat într-o rochie brodată cu paiete - păşea ca un general.

Singurul lucru în defavoarea ei era acela că nu avea un nume mare. Ea era o forţă a înaltei burghezii, cu sutele ei de clici şi cercuri, care toate se întreceau pe câmpul de bătălie comun: organizaţiile de binefacere. Şi pe acest câmp de bătălie fustele lor se atingeau în mod plăcut cu acelea ale doamnelor din Societate, din cea mai înaltă Societate, care se scrie cu "S" mare. Ea era o forţă a societăţii cu "s" mic, în acest corp mai vast, mai însemnat şi mai puternic, în care instituţiile, maximele, principiile comerciale creştine, pe care le întruchipa doamna Baynes, erau sânge dătător de viaţă, ce curgea din plin în vinele oamenilor, valori economice palpabile, în timp ce în vinele Societăţii mai puţin numeroase, aceea care se scrie cu "S" mare, nu curgea decât imitaţia sterilizată a sângelui societăţii cu "s" mic. Toţi cei care au cunoscut-o au simţit că e o femeie de nădejde, care - pe cât posibil - niciodată nu

dădea nimic din ea sau din avutul ei.

Nu se împăcase niciodată cu tatăl lui Bosinney, care nu rareori îşi bătuse joc de ea în chip cu totul neîngăduit. Acum, că murise, spunea despre el: "Sărmanul, iubitul, necuviinciosul meu cumnat".

O salută pe June cu entuziasmul acela măsurat în care era meşteră, puţin cam intimidată de ea - în măsura în care o femeie de importanţa ei în lumea creştină şi comercială se putea intimida - căci deşi June era o fetişcană mărunţică, avea multă demnitate, pe care i-o dădea privirea neînfricată din ochii ei. De asemenea, vicleană cum era, doamna Baynes pricepuse că în dosul purtării directe, fără compromis a lui June, zace mult din spiritul unui Forsyte. Dacă fata n-ar fi fost decât sinceră şi îndrăzneaţă, doamna Baynes ar fi socotit-o "aiurită" şi ar fi dispreţuit-o; dacă ar fi fost o simplă Forsyte, ca de pildă

Francie, ar fi luat-o sub aripa ei ocrotitoare - pentru valoarea ei bănească. Dar June, cu toate că era atât de mititică - doamna Baynes admira, în general, cantitatea - îi trezea un simţământ de nelinişte; de aceea o aşeză într-un fotoliu cu spatele la lumină.

Respectul ei pentru June mai avea încă un motiv - pe care doamna Baynes, prea devotată fiică a Bisericii, nu l-ar fi recunoscut niciodată, căci era prea lumesc: auzise adeseori pe soţul ei vorbind despre averea mare a bătrânului Jolyon, deci avea cele mai sănătoase argumente pentru a fi extrem de curtenitoare faţă de nepoata lui. Astăzi simţea aceeaşi emoţie pe care o împărtăşim la citirea unui roman în care este vorba de un erou şi de o moştenire, temându-ne cu înfrigurare ca nu cumva printr-o nefericită scăpare a romancierului, tânărul să piardă până la urmă moştenirea.

Purtarea ei era din cale-afară de caldă; niciodată nu văzuse atât de limpede cât de distinsă şi plăcută era această fată. O întrebă despre sănătatea bătrânului Jolyon. Minunat bărbat pentru vârsta lui; pare atât de tânăr, se ţine atât de drept; şi câţi ani are? Optzeci şi unu! N-ar fi crezut niciodată! Au fost la mare! Ce plăcut trebuie să fi fost! Probabil că June a avut veşnic veşti de la Phil. Ochii ei gri-deschis ieşiră puţin din orbite când puse această întrebare dar fata întâmpină privirea ei fără a clipi.

- Nu, îi zise, el nu scrie niciodată!

Ochii doamnei Baynes priviră în pământ; nu avusese intenţia s-o facă, dar nu se putu stăpâni. De îndată îşi ridică privirea.

- Fireşte că nu. Acesta e Phil - întotdeauna a fost aşa!

- Într-adevăr? spuse June.

Răspunsul scurt al lui June dădu o clipă de ezitare zâmbetului prietenos al doamnei Baynes. Îşi ascunse stinghereala printr-o

mişcare bruscă şi, aşezându-şi din nou fusta, zise:

- Da, scumpa mea! E omul cel mai zăpăcit pe care l-am cunoscut. Nu trebuie să dai nici o importanţă la ceea ce face el!

Deodată, June îşi dădu seama că-şi iroseşte vremea degeaba. Chiar dacă i-ar pune o întrebare pe şleau, tot nu va scoate nimic de la această femeie.

- Vine pe la dumneavoastră? o întrebă roşind.

Pe fruntea doamnei Baynes, peste pudră, apărură broboane de năduşeală.

- O, da! Nu-mi aduc aminte când a fost ultima dată pe aici - în orice caz, nu l-am văzut de mult. E atât de ocupat cu casa vărului dumitale! După cum am auzit, azi-mâine o isprăveşte. Va trebui să organizăm o mică masă pentru a sărbători evenimentul. Vino, te rog, şi rămâi să dormi noaptea la noi!

- Mulţumesc, zise June. Apoi, gândi din nou: "Îmi pierd vremea,

de la femeia asta nu voi afla nimic".

Se ridică să plece. Faţa doamnei Baynes se schimbă. Se ridică şi ea; buzele îi tremurau, îşi freca mâinile. Era limpede că se petrece ceva rău şi nu îndrăznea s-o întrebe pe fata care stătea acolo, cu trupul ei zvelt, drept, micuţ, cu obrazul hotărât, cu bărbia fermă şi ochii plini de mânie. De obicei doamna Baynes nu se temea să pună întrebări - doar orice organizare avea la temelie punerea de întrebări!

Dar aici era vorba de ceva atât de grav, încât nervii ei, solizi din fire, fuseseră puternic zdruncinaţi. Chiar în dimineaţa acelei zile, soţul ei îi spusese: "Bătrânul Forsyte e om de peste o sută de mii de lire!"

Şi fata aceasta stătea aici, cu mâna întinsă - cu mâna întinsă!

Se temea că scapă prilejul - nu putea spune precis - norocul de a o avea în familia ei! Şi totuşi, nu îndrăznea să scoată nici o vorbă.

Ochii ei o urmară pe June la uşă. Uşa se închise în urma fetei.

Apoi o strigă şi, fugind după ea, legănându-şi trupul greoi încoace şi încolo, redeschise uşa.

Prea târziu! Auzi trântindu-se poarta şi se opri. Pe faţă i se citea adevărată furie şi deznădejde.

June trecu prin scuar sprintenă ca o pasăre. Acum n-o mai putea suferi pe această femeie pe care, în zilele fericite din trecut, o găsea atât de bună. Până când o să-i ascundă toată lumea adevărul? Trebuie să îndure mereu chinul incertitudinii?

Se va duce chiar la Phil şi îl va întreba ce are de gând. Avea dreptul să ştie. Merse în goană pe Sloare Street, pâna ajunse la casa în care locuia Bosinney. Trecu prin uşa cu arcuri de la intrare şi fugi iute în sus pe scări. Bătăile inimii o dureau.

La capătul etajului trei se opri să respire şi, ţinându-se de rampă, stătu să asculte. De sus nu se auzea nici un zgomot.

Cu faţa albă ca varul, urcă ultimul etaj. Văzu uşa cu placa pe care era scris numele logodnicului ei.

Hotărârea care o adusese până aici se risipi.

Abia acum îşi dădu seama de însemnătatea gestului ce-l săvârşeşte. Tot trupul ei era fierbinte; palmele-i erau ude sub mănuşile subţiri de mătase.

Se întoarse spre scări, dar nu coborî. Rezemându-se de balustradă, încercă să scape de senzaţia că se înăbuşă; şi cu ochii larg deschişi, privi uşa cu un curaj înspăimântător. Nu! Nu va coborî! Ce importanţă are ce va crede lumea despre ea? Nu se va afla niciodată! Dacă nu se ajută singură, nimeni n-o va ajuta! Trebuie să meargă până la capăt!

Făcu o sforţare pentru a se dezlipi de peretele de care se sprijinea şi trase clopotul. Uşa nu se deschise, şi deodată toată ruşinea şi teama ei se topiră. Sună încă o dată şi încă o dată, ca şi cum, cu toate că nimeni nu era în casă, ar fi putut smulge un răspuns din acea încăpere încuiată, drept răsplată pentru atâta ruşine şi

teamă cât o costase această vizită. Uşa nu se deschise. Renunţă să mai sune şi, aşezându-se pe ultima treaptă de sus, îşi ascunse faţa în mâini.

Apoi coborî în vârful picioarele şi ieşi afară, la aer. Se simţea ca după o boală grea şi nu avea altă dorinţă decât să ajungă cât mai repede acasă. Oamenii pe care-i întâlnea păreau a şti unde fusese ea, ce făcuse ea; şi deodată - pe partea cealaltă a trotuarului, întorcându-se acasă dinspre Montpellier Square - îl văzu chiar pe Bosinney.

Făcu o mişcare pentru a trece prin învălmăşeala străzii, pe cealaltă parte. Ochii lor se întâlniră şi el ridică pălăria. Trecu un omnibus, care îi despărţi, şi nu se mai văzură. Apoi, stând pe marginea trotuarului - printr-un spaţiu liber între trăsurile ce treceau - îl văzu îndepărtându-se.

Şi June rămase nemişcată, privind în urma lui.

"O dată supă de cap de viţel simplă, o dată supă de vacă şi două pahare de Porto".

În sala de la etajul restaurantului "French", unde un Forsyte mai poate găsi o mâncare englezească consistentă, James şi fiul său se aşezară la masă.

Dintre toate restaurantele, acesta îi plăcea cel mai mult lui James. Era fără pretenţii, mâncarea gustoasă şi săţioasă şi, cu toate că într-o anumită măsură se lăsase corupt de necesitatea de a fi la modă şi de a-şi schimba deprinderile, pentru a ţine pasul cu venitul său care creştea necontenit, în momentele de răgaz din City, inima îl trăgea spre gustoasele mâncări din zilele tinereţii sale. Aici era servit de chelneri cu barbă şi şorţuri albe, aici era rumeguş de lemn pe jos, şi trei oglinzi cu rame aurite atârnau destul de sus pentru a

nu te putea vedea în ele. Abia de curând au desfiinţat boxele în care îţi puteai savura costiţa de berbec sau excelenta friptură de vacă, cu cartofi făinoşi, ca un gentleman, fără a-ţi vedea vecinii.

Vârî colţul şervetului în a treia butonieră a jiletcii, obicei pe care de ani de zile fusese silit să-l părăsească acasă la el, în West End. Simţea că o să-i cadă bine supa - căci toată dimineaţa o petrecuse descurcând socotelile unui vechi prieten.

După ce-şi umplu gura cu pâine de casă veche, începu:

- Cum merg treburile la Robin Hill? O iei şi pe Irene când te duci acolo? Ai face bine să mergi cu ea. Cred că sunt o mulţime de lucruri de controlat.

Fără a ridica privirea, Soames răspunse:

- Nu vrea să meargă.

- Nu vrea să meargă? Ce înseamnă asta? Doar ea o să locuiască în casa aceea! Nu-i aşa?

Soames nu răspunse.

- Nu ştiu ce le-a apucat pe femeile din ziua de azi, mormăi James, eu niciodată n-am avut necazuri cu ele. Are prea multă libertate. E răsfăţată.

Soames ridică privirea.

- Nu vreau să se vorbească nimic împotriva ei, spuse cu totul pe neaşteptate.

Liniştea nu mai era întreruptă decât de zgomotul cu care James îşi sorbea supa.

Chelnerul aduse două pahare de Porto, dar Soames îl opri.

- Vinul de Porto nu se serveşte în felul acesta; ia-le înapoi şi adu sticla.

James se trezi din visarea în care-şi sorbea supa şi aruncă una din privirile lui agere asupra celor ce se petreceau în jurul lui.

- Mama ta e bolnavă în pat, poţi lua trăsura să vă ducă acolo. Cred că plimbarea i-ar face plăcere lui Irene. Probabil că tânărul Bosinney e acolo, pentru a vă primi.

Soames dădu din cap.

- Şi mie mi-ar plăcea sa mă duc să văd cu ochii mei ce treabă a făcut până la urmă, continuă James. Am să trec cu trăsura să vă iau pe amândoi.

- Eu merg cu trenul, răspunse Soames. Dacă vrei să treci, poate că Irene vrea să meargă cu dumneata, nu-ţi pot spune nimic precis.

Făcu semn chelnerului să aducă nota, pe care o plăti James.

La catedrala St. Paul se despărţiră; Soames porni spre gară, iar James luă omnibusul spre West End.

Ocupă locul din colţ, de lângă conductor, unde picioarele lui lungi încurcau pe toţi cei care se urcau; iar pe toţi cei ce treceau prin faţa lui îi privea cu mânie, ca şi cum aceştia n-ar fi avut dreptul să consume aerul lui.

Avea de gând să găsească un prilej pentru a vorbi chiar în după-amiaza asta cu Irene. O vorbă spusă la vreme face cât nouă! Şi acum, că

se mută la ţară, a sosit momentul fericit de a întoarce o pagină în cartea vieţii ei! El observase că Soames nu va îngădui multă vreme purtările ei!

Nu i-a trecut prin gând să definească ce înţelegea el prin "purtările ei"; expresia era cuprinzătoare, vagă şi tocmai potrivită pentru un Forsyte. Iar James, după dejun, avea mai mult curaj ca în restul zilei.

Ajuns acasă, porunci să tragă caleaşca la scară, cu dispoziţia specială ca şi valetul să-l însoţească. Dorea să fie gentil cu ea, răsfăţând-o.

Când se deschise uşa de la Montpellier Square nr. 62, o auzi desluşit pe Irene cântând. Se grăbi să spună femeii de serviciu acest lucru, ca nu cumva femeia să inventeze vreun motiv pentru a-i refuza intrarea.

Da, doamna Soames era acasă, dar jupâneasa nu ştia dacă primeşte musafiri.

James, mişcându-se cu o iuţeală care uluia întotdeauna pe cei care-i priveau silueta lungă şi expresia preocupată a feţei, ajunse într-o clipă în salon, fără a mai aştepta să i se permită intrarea. O găsi pe Irene aşezată la pian, cu mâinile pe clape, ascultând fireşte vocile din vestibul. Îl salută fără a zâmbi.

- Soacra ta e bolnavă în pat, începu el, sperând să-i cucerească simpatia. Am venit cu trăsura. Şi acum, fii fată drăguţă, pune-ţi pălăria şi vino să faci o plimbare cu mine. O să-ţi facă bine!

Irene se uită la el, ca şi cum era cât p-aci să-l refuze, dar apoi îşi schimbă părerea; se duse sus şi coborî cu pălăria pe cap.

- Unde vrei să mă duci? îl întrebă.

- Mergem până la Robin Hill, bolborosi foarte iute James; caii au nevoie de mişcare şi mie mi-ar face plăcere să văd ce s-a mai făcut pe acolo.

Irene ezită o clipă, apoi din nou se răzgândi şi porni spre trăsură, cu

James aplecat asupra ei, ca să fie mai sigur că vine cu el.

Făcuseră mai mult de jumătate din drum, când el începu:

- Soames te iubeşte foarte mult - nu permite să se spună nici o vorbă împotriva ta; de ce nu-i arăţi mai multă afecţiune?

Irene roşi şi zise cu o voce joasă:

- Nu pot arăta ceea ce nu simt.

James o privi aspru; simţea că acum o avea în trăsura lui proprie, cu caii şi servitorii lui, deci era cu adevărat stăpânul situaţiei. Ea nu-i va putea ascunde adevărul şi nici nu putea face o scenă în public.

- Nu pricep ce se petrece cu tine. Doar Soames e un soţ foarte bun!

Răspunsul lui Irene fu atât de încet, încât abia se auzi în zgomotul trăsurii. El prinse doar vorbele:

- Nu dumneata eşti căsătorit cu el!

- Ce are a face? Ţi-a dat tot ce-ţi doreşti. E gata oricând să te ducă unde vrei, iar acum ţi-a clădit această casă la ţară. Şi tu nu ai nici o avere personală.

- Nu am.

James se uită din nou la ea; nu pricepea expresia de pe faţa ei. Părea că va izbucni în hohote de plâns, şi totuşi...

- Nu încape îndoială că noi toţi am făcut tot ce-am putut pentru a fi buni cu tine, şopti el în grabă.

Buzele lui Irene tremurau şi, spre groaza lui, James văzu o lacrimă rostogolindu-se pe obrazul ei. Simţi că ceva îi strânge gâtlejul.

- Noi toţi te iubim mult, numai dacă tu, voia să spună, "ai şti să te porţi", dar se răzgândi şi zise: numai dacă tu ai fi o soţie mai caldă faţă de el.

Irene nu răspunse şi nici James nu mai vorbi. În tăcerea ei era ceva ce-l îngrijora; nu tăcea cu încăpăţânare, mai degrabă părea a fi de acord cu tot ceea ce spunea el. Şi totuşi simţea că nu el fusese acela care a spus ultimul cuvânt. Nu pricepea nimic.

Totuşi, nu se simţi în stare să păstreze multă vreme tăcerea.

- Cred că tânărul Bosinney se va căsători acum cu June. Nu-i aşa?

Irene se schimba la faţă.

- Nu ştiu, trebuie s-o întrebi pe ea.

- Îţi scrie?

- Nu.

- Dar cum se poate una ca asta? Credeam că sunteţi foarte bune prietene.

Irene se întoarse către el.

- Şi despre asta tot pe ea trebuie s-o întrebi!

- Bine, spuse năucit James, speriat de privirea ei. E foarte ciudat că la o întrebare limpede, nu pot primi un răspuns precis. Dar aşa este şi pace!

Şi rămase rumegându-şi nereuşita, apoi în cele din urmă izbucni:

- Fie! Eu te-am prevenit. Tu nu vrei să priveşti mai departe. Soames nu spune multe, dar după cum văd eu, nu va mai răbda multă vreme această situaţie. Nimeni altul în afară de tine nu e vinovat şi, mai mult decât atâta, nimeni nu va fi de partea ta.

Irene dădu din cap zâmbind uşor.

- Mulţumesc. Îţi sunt foarte recunoscătoare.

James nu ştia deloc ce să-i răspundă.

Dimineaţa senină, caldă, se schimbă cu încetul într-o după-amiază cenuşie, apăsătoare. O fâşie de nori grei, pe care furtuna ce se apropia o vopsise în gălbui, se ridicase la miazăzi şi se întindea din ce în ce. Crengile copacilor atârnau nemişcate peste şosea, fără cea mai mică adiere printre frunze. Dinspre caii încălziţi venea un miros vag de clei care plutea în zăpuşeală. Vizitiul şi feciorul vorbeau în şoaptă pe capră, dar nu întoarseră niciodată capul.

În sfârşit, spre marea uşurare a lui James, ajunseră la casă. Tăcerea de nepătruns a acestei femei de lângă el, pe care o socotise întotdeauna atât de dulce şi blajină, îl înspăimânta.

Trăsura îi duse în faţa uşii. Intrară.

Vestibulul era rece şi atât de tăcut, încât i se păru că intră într-un mormânt. Un fior străbătu şira spinării lui James. Iute, dădu la o parte perdelele grele de piele dintre coloanele care despărţeau vestibulul de curtea interioară.

Nu-şi putu reţine o exclamaţie de aprobare.

Decoraţia interioară era, într-adevăr, de un bun-gust desăvârşit. Cărămizile rubinii, mate, ce se întindeau de la baza pereţilor până la un strat rotund de irişi mari, care împrejmuiau un bazin adânc de marmură albă, plin cu apă, erau, desigur, de cea mai bună calitate. James admira mai ales perdelele de piele purpurie, care acopereau o întreagă latură a curţii, încadrând o uriaşă sobă de teracotă albă. Ferestrele din mijlocul luminatorului erau date la o parte şi aerul cald de afară pătrundea până în inima casei.

Se opri în picioare, cu mâinile la spate, cu capul aplecat peste umerii

lui înalţi şi înguşti, urmărind cu de-amănuntul ornamentul de pe coloane şi motivul frizei care se întindea sub galerie, de jur-împrejurul pereţilor de culoarea fildeşului. Se vedea cât de colo că nu s-a precupeţit osteneala. Aceasta era cu adevărat o casă pentru un gentleman. Se duse până la perdele şi, după ce descoperi cum erau lucrate, le trase la o parte şi deschise galeria de tablouri, terminată cu o mare fereastră ce ocupa tot peretele din fundul încăperii. Pardoseala era de stejar negru, iar pereţii erau tot albi, ca fildeşul. Merse mai departe, deschizând uşile şi aruncând priviri peste tot. Totul era în desăvârşită ordine, gata de locuit.

Când, în sfârşit, se întoarse spre a vorbi cu Irene, o văzu stând la intrarea în grădină cu soţul ei şi cu Bosinney. Cu toate că James nu avea o deosebită sensibilitate, simţi că ceva nu era în ordine. Se îndreptă către ei şi, deşi cam

speriat, neştiind de ce natură e neînţelegerea, încercă să dreagă lucrurile.

- Ce mai faci, domnule Bosinney? îi zise întinzându-i mâna. Pot să-ţi spun că ai cheltuit mulţi bani aici!

Soames întoarse spatele şi plecă. James îşi plimbă privirea de la faţa încruntată a lui Bosinney la aceea a lui Irene şi, fiind enervat, spuse cu voce tare ceea ce gândea:

- Ei bine, eu nu pricep ce se petrece aici. Nimeni nu-mi spune nimic!

Şi, pornind după fiul său, auzi râsul scurt al lui Bosinney şi vorbele:

- Ei bine! Slavă Domnului. Arăţi atât de... Din nefericire, nu a putut auzi mai mult.

Ce s-o fi întâmplat? Se uită înapoi. Irene stătea foarte aproape de arhitect, iar faţa ei semăna cu aceea pe care o cunoştea el. Se duse în grabă la fiul său.

Soames măsura cu paşi mari galeria de tablouri.

- Ce s-a întâmplat? Ce înseamnă asta? zise James.

Soames îl privi cu obişnuitul său calm arogant, dar James ştia bine de tot că era foarte mânios.

- Prietenul nostru a trecut din nou peste dispoziţiile mele! Atâta tot! Dar de data asta va fi cât se poate de prost pentru el!

Se întoarse şi porni spre uşă. James îl urmă în grabă şi i-o luă înainte. O văzu pe Irene luându-şi degetul de pe buze, o auzi spunând ceva cu vocea ei obişnuită; începu să vorbească înainte de a ajunge la ei:

- Se apropie o furtună. Ar fi mai bine să plecăm acasă. Cred că nu poţi merge cu noi, domnule Bosinney? Nu-i aşa că nu? Atunci la revedere!

Întinse mâna. Bosinney nu i-o strânse ci, întorcându-se râzând, spuse:

- La revedere, domnule Forsyte. Vezi să nu te prindă furtuna! şi plecă.

- Ia te uită! începu James. Eu nu pricep.

Dar văzând faţa lui Irene, se opri. O prinse de braţ pe nora lui şi o conduse până la trăsură. Era convins, foarte convins, că aceştia doi îşi dăduseră o întâlnire sau aşa ceva...

Nimic pe lume nu scoate mai mult din fire pe un Forsyte decât descoperirea că un lucru, pentru care prevăzuse să cheltuiască o anumită sumă, a costat mai mult. Şi aceasta se înţelege de la sine, căci întreaga organizare a vieţii lui este întemeiată pe preciziunea socotelilor ce-şi face. Dacă nu se poate bizui pe valori precise în proprietate, busola lui arată greşit şi se trezeşte aruncat în voia apelor amare, fără cârmă.

După ce îi scrisese lui Bosinney în termenii scrisorilor mai sus relatate, Soames nu s-a mai gândit la costul casei. El credea că spusese atât de răspicat ce sumă a fost fixată pentru costul ei final, încât

posibilitatea de a fi depăşită nici nu-i trecea prin gând. Când află de la Bosinney că limita de douăsprezece mii de lire a fost depăşită cu vreo patru sute de lire, păli de furie. La început socotise că această casă, complet terminată, va costa zece mii de lire, şi adeseori îşi făcuse reproşuri că se lăsase ispitit în majorări repetate. Dar prin această ultimă depăşire, Bosinney greşise rău de tot. Soames nu pricepea cum poate un om face asemenea neghiobie. Dar o făcuse - şi toată ranchiuna şi gelozia ascunsă împotriva lui Bosinney, care-l mistuia de atâta vreme, se transformase acum în furie faţă de această nebunie care pusese capăt la toate. Atitudinea soţului încrezător şi prietenos dispăruse. O luase pentru a-şi păstra o proprietate - nevasta - dar acum o părăsea pentru a-şi apăra o proprietate de altă natură.

"Oh!" îi spusese lui Bosinney după ce-i revenise graiul, "îmi

închipui că eşti foarte mulţumit de dumneata. Dar trebuie să-ţi spun de pe acum că - în ceea ce mă priveşte - nu ţi-ai ales bine omul!"

În acel moment nici el nu ştia exact ce voia să spună prin aceste vorbe, dar după cină revizui corespondenţa dintre el şi Bosinney, pentru a fi sigur de ceea ce va face. Problema nu putea fi interpretată în două chipuri - individul s-a făcut răspunzător pentru un plus de patru sute de lire sau, în orice caz, de trei sute cincizeci lire, pe care va trebui să le plătească.

Când ajunse la această concluzie, se uită la soţia lui. Era aşezată în locul ei obişnuit, de pe canapea, schimbând dantela unui guler. Toată seara nu-i adresase nici măcar o vorbă.

Se duse până la cămin şi, privindu-şi faţa în oglindă, zise:

- Prietenul tău, "Piratul", a făcut o mare prostie: dar o va plăti!

Ea se uită dispreţuitor la el şi răspunse:

- Nu ştiu despre ce vorbeşti!

- Vei afla îndată. Un fleac, ceva ce tu dispreţuieşti profund - patru sute de lire!

- Vrei să spui că îl vei pune să plătească banii ăştia pentru casa aceea blestemată?

- Da.

- Deşi ştii că nu are nici un ban?

- Da.

- Atunci eşti mai josnic decât credeam.

Soames se întoarse din faţa oglinzii şi, fără să-şi dea seama, luă de pe cămin o cupă de porţelan chinezesc şi îşi împreună mâinile în jurul ei, ca pentru rugăciune. Văzu cum sânii lui Irene se ridicau şi coborau, cum ochii i se întunecau de mânie; dar neţinând seama de insulta primită, întrebă liniştit:

- Ia spune, cochetezi cu Bosinney?

- Nu. Nu cochetez cu el.

Ochii ei întâlniră pe ai lui, dar Soames întoarse privirea. N-o credea, dar nu era nici convins că

minte; ştia, în orice caz, că a greşit punându-i această întrebare. El n-a ştiut niciodată, şi nu va şti niciodată, ce gândea ea. Uitându-se la faţa-i de nepătruns, îi veniră în minte toate acele sute şi sute de seri în care o văzuse şezând aici, blândă şi pasivă, dar atât de greu de înţeles, atât de greu de cunoscut - şi gândul acesta îl înfurie peste măsură.

- Cred că eşti făcută din piatră, îi zise, încleştându-şi degetele atât de tare, încât sparse cupa fragilă.

Cioburile căzură pe grătarul căminului. Dar Irene zâmbi.

- Se pare c-ai uitat că această cupă nu e din piatră! zise ea.

Soames o prinse de braţ.

- O bătaie bună e singurul lucru care te-ar aduce în toate minţile, îi zise, şi, întorcându-se pe călcâie, părăsi odaia.

SOAMES STĂ PE TREPTE

În seara aceasta Soames se urcă pe scări cu senzaţia că mersese prea departe cu Irene. Era gata să-i ceară iertare pentru vorbele rostite.

Stinse lampa cu gaz care încă mai ardea pe culoarul din faţa odăii lor de culcare. Zăbovi puţin cu mâna pe clanţa uşii, încercând să-şi formuleze scuzele, căci nu voia ca Irene să vadă că e nervos.

Dar uşa nu se deschise, nici chiar când o zgâlţâi, apăsând puternic pe clanţă. Probabil că a încuiat-o dintr-un motiv oarecare şi a uitat s-o descuie.

Intră în camera lui de toaletă, unde gazul era de asemenea aprins, arzând cu o flacără mică, şi se duse repede la cealaltă uşă. Şi aceasta era încuiată. Atunci observă că patul de campanie pe care-l folosea uneori era aşternut, iar lenjeria de noapte întinsă pe el. Îşi puse mâna pe frunte şi o retrase udă. Se făcu

lumină în mintea lui şi pricepu că a fost dat afară. Se duse iarăşi la uşă şi, zgâlţâind uşor clanţa, strigă:

- Descuie uşa! Auzi? Descuie uşa!

Se auzi un foşnet slab, dar nici un răspuns.

- Auzi? Deschide imediat uşa - insist să fiu lăsat să intru!

Soames o auzea respirind, lipită de cealaltă parte a uşii. Era respiraţia unei făpturi ameninţate de primejdie.

Această tăcere neînduplecată, neputinţa de a pătrunde la ea erau îngrozitoare. Se întoarse la cealaltă uşă şi, împingând-o cu toată greutatea corpului său, încercă s-o spargă. Uşa era nouă - chiar el pusese s-o schimbe la întoarcerea din călătoria lor de nuntă. Într-un acces de furie ridică piciorul pentru a izbi tăblia uşii, dar gândul că servitorii l-ar putea auzi îl opri. Simţi că e învins.

Se trânti pe patul din camera lui de toaletă şi luă o carte.

Dar în loc de tipăritură, i se părea c-o vede pe Irene - cu părul ei de aur despletit peste umerii goi şi cu ochii mari, negri - ca un animal încolţit din toate părţile. Abia acum pricepu el întreaga semnificaţie a actului ei de răzvrătire; îl săvârşise o dată pentru totdeauna.

Nu putea sta liniştit şi se duse din nou la uşă. O auzea mişcându-se, şi strigă:

- Irene! Irene!

Glasul îi suna patetic fără voie. Drept răspuns, de prost augur, chiar şi sunetele vagi încetară. Se opri cu pumnii încleştaţi, îngândurat.

Apoi, în vârful picioarelor, ieşi pe furiş din cameră şi, strângându-şi toate puterile, se repezi la cealaltă uşă, pentru a o sparge. Uşa scârţâi, dar nu cedă. Se aşeză pe scară şi-şi cuprinse obrazul în mâini.

Vreme îndelungată şezu acolo, în întuneric; prin luminatorul de pe acoperiş, luna arunca o fâşie palidă de lumină ce se întindea încet pe

scări, ajungând până la el. Încercă să filozofeze.

Încuind uşile camerei, Irene şi-a pierdut drepturile de soţie. O să se consoleze cu alte femei!

Dar gândurile lui nu făcură decât o călătorie de nălucă în lumea acestor plăceri - nu avea poftă de asemenea aventuri. Niciodată nu l-au atras prea mult, iar acum pierduse obiceiul. Simţea că niciodată nu-l va regăsi. Foamea lui nu putea fi astâmpărată decât de soţia lui, neînduplecată şi înspăimântată, pitită în dosul acestor uşi încuiate. Nici o altă femeie n-o poate înlocui.

Acolo, afară, în întuneric, această convingere năvăli asupra lui cu o forţă copleşitoare.

Filozofia îl părăsi şi o mânie sumbră îi luă locul. Purtarea ei era imorală, de neiertat, demnă de orice pedeapsă ce ar sta în puterea lui. El nu dorea nici o altă femeie, numai pe ea, iar ea îl respingea!

Desigur că-l urăşte cu adevărat. Până acum nu crezuse niciodată acest lucru. Nici acum nu era de tot convins. I se părea de necrezut. Avea impresia că şi-a pierdut pentru totdeauna puterea de discernământ. Dacă ea, pe care o socotise mereu atât de blândă şi supusă, a fost în stare să facă acest pas hotărâtor - ce nu se poate întâmpla pe lumea aceasta?

Apoi, din nou îşi puse întrebarea dacă era ceva între ea şi Bosinney. Nu credea că ar fi; nu îndrăznea să admită că, purtarea ei are o asemenea cauză - acest gând era de neconceput pentru el.

Ideea că va fi silit să dea în vileag relaţiile lui conjugale era de neîndurat. Atâta vreme cât nu avea dovezi deplin convingătoare, avea datoria să nu creadă, doar nu voia să se pedepsească singur. Dar, în acelaşi timp, în adâncul sufletului - credea.

Lumina lunii îi învăluia într-o pată cenuşie trupul rezemat de

peretele scării.

Bosinney era îndrăgostit de ea. Soames îl ura pe acest individ şi de data aceasta nu-l va cruţa. El are dreptul să refuze orice *penny* peste cele douăsprezece mii cincizeci de lire, şi aşa va şi face, căci aceasta era limita extremă a cheltuielilor stabilite prin corespondenţă. Sau, mai bine, va plăti totul şi apoi îl va urmări în justiţie pentru daune. Se va duce la "Jobling and Boulter" şi le va încredinţa lor chestiunea. Îl va ruina pe acest golan sărăntoc! Şi deodată - oare prin ce asociaţie de idei? - îşi aduse aminte că nici Irene nu are bani. Amândoi erau săraci lipiţi. Acest gând îi dădu o stranie satisfacţie.

Un uşor zgomot de dincolo de perete întrerupse tăcerea. Irene se culcase în cele din urmă. Ah! Somn uşor şi vise plăcute! Chiar dacă ar deschide larg uşile, tot n-ar mai intra la ea!

Dar buzele lui, strânse într-un zâmbet amar, tremurau; îşi acoperi

ochii cu amândouă mâinile...

A doua zi, târziu după amiază, Soames stătea în fereastra sufrageriei, privind mohorât spre scuar.

Razele soarelui scăldau încă platanii, iar frunzele lor late, netede, străluceau şi se legănau în ritmul cântecului unei flaşnete din colţ. Cânta un vals, un vals vechi care nu mai era la modă, cu un ritm grav în melodie. Şi flaşneta cânta, cânta mereu, cu toate că în afară de frunze, nimic nu dansa la muzica ei.

Femeia care învârtea manivela flaşnetei nu părea prea veselă, era ostenită; iar din casele mari, nimeni nu-i azvârlea un gologan. Plecă mai departe cu flaşneta ei şi peste trei case reîncepu.

Era valsul care se cântase la Roger, când Irene dansa cu Bosinney. Şi pe aripile acestei muzici răscolitoare se întoarse la Soames parfumul gardeniilor pe care le purtase ea atunci, parfumul care îl învăluise când lunecase pe

lângă el, cu părul strălucitor şi ochii atât de dulci, dansând cu Bosinney în nesfârşita sală de bal.

Femeia învârtea încet manivela flaşnetei; de altfel cânta aceeaşi melodie toată ziua. O cântase în vecini şi poate chiar în Sloane Street, sub ferestrele lui Bosinney.

Soames se întoarse, luă o ţigaretă din caseta cizelată şi se duse iarăşi la fereastră. Cântecul îl ameţise cu desăvârşire, şi iată că în faţa ochilor săi apăru Irene, cu umbrela închisă, venind acasă în grabă, dinspre scuar. Purta o bluză suplă, de culoare trandafirie, cu mâneci largi, pe care el nu o mai văzuse. Se opri în faţa flaşnetei, scoase portmoneul şi dădu femeii bani.

Soames se retrase şi se opri într-un loc de unde putea vedea în vestibul.

Irene deschise uşa cu cheia ei, intră, puse jos umbrela şi se opri privindu-se în oglindă. Obrajii îi erau rumeni, ca arşi de soare, iar buzele întredeschise într-un zâmbet.

Întinse braţele ca şi cum ar fi vrut să se îmbrăţişeze, şi râse în aşa fel încât oricine ar fi auzit-o ar fi zis că e un suspin.

Soames îi ieşi înainte.

- Foarte drăguţă! îi zise.

Dar ea se întoarse ca din puşcă şi încercă să-l ocolească pentru a urca sus, pe scări. Soames i se aşeză în cale.

- De ce atâta grabă? îi zise, iar ochii săi se fixară asupra unei bucle de păr căzute peste ureche.

Soames abia o mai recunoştea. Părea a fi toată o flacără, atât de profunde şi intense erau culorile din obrajii ei, ochii, buzele şi bluza - necunoscută lui Soames.

Ea ridică mâna şi-şi aşeză bucla desfăcută. Răsufla iute şi adânc, ca după o fugă, şi cu fiecare suflare din părul şi trupul ei ieşea parcă un parfum, ca mireasma unei flori ce se deschide.

- Nu-mi place bluza asta, îi zise el încet: e prea uşoară şi lipită de trup!

Soames făcu un semn cu degetul spre pieptul ei, dar Irene îl împinse la o parte.

- Nu te atinge de mine! strigă.

El o prinse de încheietura mâinii, dar ea şi-o smulse.

- Şi unde ai fost, mă rog? o întrebă.

- În ceruri - afară din casa asta! Cu aceste cuvinte zbură sus pe scări.

Afară - drept recunoştinţă pentru banii primiţi - chiar în faţa porţii, femeia cu flaşneta cânta mereu valsul.

Soames rămase nemişcat. Ce l-a oprit? De ce nu s-a dus după Irene? Oare din pricina vedeniei ce i se nălucise? în minte îi apăru Bosinney, uitându-se în jos prin fereastra lui de la etajul de sus al casei din Sloane Street, ascuţindu-şi privirea pentru a mai zări o dată trupul lui Irene care dispărea; îl văzu răcorindu-şi obrajii încinşi, visând la clipa în care ea i se aruncase la piept - în timp ce în

preajmă-i pluteşte încă parfumul ei şi sunetul râsului ei care seamănă a suspin.

MĂRTURIA DOAMNEI MACANDER

Nu încape îndoială că mulţi oameni, printre care şi editorul revistei *Ultra Vivisecţionist* - care pe atunci era în floarea primei tinereţi - ar fi spus că Soames nu s-a purtat ca un adevărat bărbat. Ar fi trebuit să scoată broaştele din uşile camerei soţiei sale, să-i tragă o sfântă de bătaie şi apoi să-şi reia drepturile, fericirea conjugală.

Astăzi omenia nu mai combate brutalitatea în măsura în care o făcea odinioară. Totuşi, o bună parte din oameni sunt încă atât de sentimentali, încât se vor simţi uşuraţi citind că Soames n-a făcut nimic din toate acestea. Căci brutalitatea efectivă nu este în obiceiul neamului Forsyte; ei sunt prea prevăzători şi, în general, sunt blânzi. Iar Soames avea şi o oarecare mândrie, nu destulă pentru a-l determina să facă un gest cu

adevărat generos, dar suficientă pentru a-l împiedica să săvârşească unul din cale-afară de josnic. Fireşte, clipele de furie în care-şi pierdea minţile fac excepţie. Dar mai presus de toate astea, un Forsyte adevărat se ferea să fie ridicol. Şi cum nu-şi putea bate soţia, nu-i rămânea nimic de făcut în situaţia actuală; de aceea o accepta fără voie.

Toată vara şi toamna - Soames şi le petrecu mergând la birou, rânduindu-şi tablourile şi invitând prieteni la masă - nu părăsi oraşul, căci Irene refuza să plece. Casa de la Robin Hill, deşi terminată, rămăsese goală şi nelocuită. Soames îl dădu în judecată pe "Pirat", cerându-i daune în valoare de trei sute cincizeci de lire.

Avocaţii din biroul "Freak and Able" erau apărătorii lui Bosinney. Situaţia de fapt nu se punea în discuţie, dar în ceea ce privea corespondenţa se puteau face unele obiecţiuni. Întâmpinarea avocaţilor,

în afară de frazeologia juridică inertă, cuprindea în esenţă următoarele: A vorbi despre "mână liberă în termenii acestei corespondenţe" este o contradicţie cu totul lipsită de sens.

Printr-o întâmplare neprevăzută, dar nu nemaiauzită în cercul restrâns al juriştilor, informaţii importante despre motivarea apărării ajunseră la urechile lui Soames. Ele fuseseră aduse de către harnicul său coleg Bustard care, fiind poftit la masă la Walmisley, avocat, însărcinatul baroului pentru fixarea taxelor, şezuse tocmai lângă tânărul avocat Chankery, din biroul afacerilor civile.

Nevoia de a vorbi despre ceea ce se cheamă "afaceri", care cuprinde pe toţi juriştii de îndată ce doamnele se ridică de la masă, îl determină pe Chankery, un tânăr avocat căruia i se prevedea o carieră strălucită, să-i vorbească vecinului său despre fel de fel de procese. Nu-i cunoştea numele căci,

aşa cum era ţinut întotdeauna în umbră, Bustard era un nume cu totul necunoscut.

Chankery îi spuse că are un caz care va veni foarte curând pe rol, cu "o problemă foarte delicată". Apoi, păstrând tot secretul profesional, relată punctul litigios din cazul lui Soames. De altfel, îi spuse, toţi specialiştii cu care a vorbit găsesc că problema e foarte delicată. Din nefericire, obiectul procesului era derizoriu, cu toate că după părerea lui, era o chestiune "al dracului de serioasă"! Şampania lui Walmisley era rea, dar din belşug... Se temea doar ca nu cumva judecătorul să bagatelizeze chestiunea. El avea de gând să facă un mare efort - căci speţa era delicată. Care era părerea vecinului său?

Bustard, un model al discreţiei, nu spuse nimic. Totuşi relată lui Soames această întâmplare, cu oarecare răutate, căci acest om liniştit avea şi el sentimente omeneşti. Iar la sfârşitul expunerii

sale, anunţând părerea lui personală, încheie spunând că problema e, într-adevăr, "foarte delicată".

Conform hotărârii luate, Soames Forsyte încredinţa apărarea intereselor lui biroului "Joblind and Boulter". Dar chiar în clipa când îi angaja, regretă că nu se apără singur. După ce primise o copie după apărarea lui Bosinney, se duse la biroul avocaţilor săi.

Joblind murise cu câţiva ani înainte, aşa că Boulter se ocupa acum singur de procesul lui. Acesta îi spuse că, din punct de vedere juridic, problema era destul de delicată, şi, deci, ar fi bine să mai consulte un mare jurist.

Soames îl rugă să facă apel la un om de prima mână şi se duseră la Waterbuck, Q.C.[15], pe care amândoi îl considerau foarte priceput. Acesta reţinu dosarul vreme de şase săptămâni, după care scrise următoarele:

"După părerea mea, interpretarea justă a acestei corespondenţe depinde în foarte mare măsură de intenţia părţilor şi se va desluşi din probele ce se vor aduce la dezbatere.

Opinia mea este că trebuie să se tindă spre o declaraţie a arhitectului, prin care acesta să recunoască cum că a înţeles că nu avea voie să cheltuiască mai mult de douăsprezece mii cincizeci de lire sterline. În ceea ce priveşte expresia «mână liberă în termenii acestei corespondenţe», spre care se îndreaptă toată atenţiunea mea, problema este delicată. Dar eu sunt de părere că în această speţă se poate aplica jurisprudenţa din procesul «Boileau contra The Blasted Cement Co., Ltd.»."

Procedară conform acestui sfat, determinară interogatoriile cuvenite dar, spre necazul lor, domnii "Freak and Able" răspunseră într-un mod atât de abil, încât nu recunoscură

nimic şi nici una din declaraţii nu era în defavoarea lor.

În ziua de 1 octombrie, în sufragerie, înainte de masă, Soames citi avizul lui Waterbuck. Era enervat; nu atât din pricina cazului "Boileau contra The Blasted Cement Co., Ltd.", ci pentru că, în sfârşit, chiar şi lui începu să i se pară problema "delicată". În jurul ei plutea acea aromă plăcută de subtilitate, atât de atrăgătoare pentru cele mai rafinate gusturi de jurist. Şi nu e om care să nu fie tulburat, când îşi vede părerea proprie astfel confirmată de Waterbuck, Q.C.

Şedea preocupat de această afacere, cu ochii fixaţi pe grătarul căminului gol, căci cu toate că era toamnă, în anul acesta vremea se menţinea atât de frumoasă, de parcă era încă în mijlocul lui august. Nu era plăcut să fie atât de tulburat, dar prea era pătimaş în dorinţa de a-i da o lovitură lui Bosinney.

Cu toate că nu-l mai văzuse pe arhitect din acea memorabilă după-amiază de la Robin Hill, niciodată n-a putut scăpa de senzaţia prezenţei lui - nici o clipă n-a putut uita chipul lui supt, cu umerii obrajilor ieşiţi, şi ochii arzând de entuziasm. Şi nu exagerăm dacă spunem că niciodată n-a scăpat de senzaţia pe care o avusese în acea noapte de veghe când, în zori, auzi strigătul păunului - senzaţia că Bosinney dădea târcoale casei lui. Şi orice siluetă de bărbat care trecea în întunericul serii i se părea că este a aceluia pe care George îl poreclise atât de nimerit, "Piratul".

Era convins că Irene se mai întâlnea cu el. Cum şi unde, nu ştia şi nici nu întreba, îl reţinea o teamă vagă şi ascunsă ca nu cumva să afle prea multe. De la o vreme încoace i se părea că totul se petrece subteran.

Câteodată, când o întreba pe soţia lui unde a fost - lucru pe care-l făcea din principiu, aşa cum

procedează orice Forsyte - ea îl privea foarte straniu. Se stăpânea într-un mod admirabil, dar totuşi erau momente în care, prin masca ei, mască pe care Soames n-o pătrunsese niciodată, răzbătea o expresie cu totul nouă.

Mai luase şi obiceiul de a prânzi în oraş; şi când el o întreba pe Bilson dacă stăpâna ei a luat masa acasă, de cele mai multe ori răspunsul era: "Nu, domnule".

Soames nu era deloc de acord cu aceste hoinăreli pe cont propriu, şi i-o şi spuse. Dar Irene nici nu-l luă în seamă. Calmul cu care ea îi dispreţuia dorinţele avea ceva ce-l mânia, îl uluia şi aproape îl distra. Într-adevăr, se purta ca şi cum ideea de a-l birui îi făcea o deosebită plăcere.

Părăsi studiul avizului dat de Waterbuck, Q.C., se ridică, urcă la etaj şi intră în odaia ei; Irene nu încuia uşile decât când se culca. Avea decenţa ca servitorii să nu observe. Irene îşi peria părul şi se

întoarse către el cu o stranie înverşunare.

- Ce doreşti? îi zise. Te rog să ieşi din odaia mea!

El răspunse:

- Vreau să ştiu cât timp va mai dura această stare de lucruri între noi. Am răbdat-o destul.

- Vrei, te rog, să ieşi din odaia mea?

- Vrei să te porţi cu mine cum se cuvine să te porţi cu soţul tău?

- Nu.

- Atunci voi lua măsurile cuvenite pentru a te obliga.

- Ia-le!

Soames deschise ochii mari şi se uită fix la ea. Era uluit de liniştea cu care îi răspunsese. Buzele ei erau strânse într-o linie subţire; părul de aur îi cădea în bucle bogate peste umerii goi şi făceau un straniu contrast cu ochii ei negri - ochii ei în care licărea frică, ură, dispreţ şi biruinţă ciudată, chinuitoare.

- Şi acum, te rog să părăseşti odaia mea.

Soames se întoarse şi ieşi furios.

Ştia prea bine că nu avea de gând să ia nici un fel de măsuri şi îşi dăduse seama că şi ea ştia acest lucru - era conştientă că lui îi este frică.

Soames avea obiceiul să-i povestească tot ce făcuse în timpul zilei: cum venise să-l vadă cutare şi cutare client, cum a aranjat o ipotecă pentru Parkes; în ce stadiu a ajuns procesul acela vechi, "Fryer contra Forsyte", care luase naştere din prudenţa supranaturală cu care unchiul său, fratele bunicului său, Nicholas, a dispus asupra averii lui. Testamentul pe care l-a făcut era atât de încurcat, încât nimeni nu-l poate descurca şi se prea poate ca averea lui să rămână o sursă de venituri pentru nenumăraţi avocaţi până în ziua Judecăţii de Apoi.

Îi povestea despre vizita făcută la Jobson, unde văzuse tablou de Boucher[16] pe care îl scăpase nu demult, când a vrut să-l cumpere de la "Talleyrand şi Fiii", în Pall Mall.

El admira pe Boucher, Watteau[17], şi toată şcoala lor. Vechiul lui obicei de a-i povesti lui Irene despre toate lucrurile acestea îl păstrase încă şi acum. Astfel ţinea monologuri lungi în timpul mesei, ca şi cum prin, volubilitatea graiului şi-ar fi putut ascunde durerea din inimă.

Adeseori, dacă erau singuri, încerca să o sărute când îi zicea noapte bună. Poate că trăgea nădejde că, într-o bună zi, îi va îngădui să o sărute, sau poate că făcea gestul numai pentru că socotea că un soţ trebuie să-şi sărute soţia. Chiar dacă îl ura, el nu săvârşi greşeala de a renunţa la acest vechi ritual.

Şi oare de ce îl urăşte? Nici acum nu credea asta cu adevărat. E foarte ciudat să te simţi urât de cineva! Ura e un sentiment prea exagerat, totuşi el îl ura pe Bosinney, pe acel "Pirat", acel vagabond sărac lipit, acea haimana a nopţii. Căci, în închipuirea lui, Soames îl vedea întotdeauna stând la pândă -

hoinărind. Dar vai, în ce hal trebuie să fie acum! Tânărul Burkitt, arhitectul, îl văzuse ieşind dintr-un restaurant de categoria a treia şi părea foarte dărâmat.

Stătea ceasuri de-a rândul în pat fără să închidă ochii şi se gândea mereu la situaţia în care se afla, din care parcă nu exista ieşire - dacă nu cumva într-o bună zi, brusc, Irene îşi va veni în fire. Căci niciodată nu i-a trecut prin minte, în mod serios, gândul de a se despărţi de Irene...

Dar neamul Forsyte?! Ce rol jucau în această fază a tragediei mute pe care o trăia Soames?

La drept vorbind, rolul lor era mic sau inexistent, căci toţi erau la mare.

Locuiau la hoteluri, sanatorii sau pensiuni şi mergeau zilnic la baie, străduindu-se să-şi facă rezerve de ozon pentru toată iarna.

Fiecare ramură a familiei îşi alesese o vie după placul ei, în care cultiva, culegea, storcea şi punea la

sticlă roadele aerului de mare preferat.

Spre sfârşitul lui septembrie, începură să se întoarcă, rând pe rând, acasă.

Sănătoşi, robuşti, cu obrajii rumeni soseau zilnic, în omnibuze mici, din diferite staţiuni. A doua zi dimineaţa fiecare îşi relua munca.

În duminica următoare, casa lui Timothy fu plină de lume, de la amiază până seara.

Între alte cleveteli, prea numeroase şi interesante pentru a putea fi relatate, doamna Septimus Small menţiona că Soames şi Irene nu fuseseră plecaţi nicăieri.

Următoarea mărturie interesantă i-a fost dat s-o facă unei persoane relativ străină de familie.

Într-o după-amiază de pe la sfârşitul lui septembrie, doamna MacAnder, cea mai bună prietenă a lui Winifred Dartie, întovărăşită de tânărul Augustus Flippard, pornise să se plimbe cu bicicleta prin parcul Richmond, aşa cum prescriau

regulile igienei; întâmplarea făcu să-i întâlnească pe Irene şi Bosinney, care veneau dinspre pădurea de ferigă şi mergeau spre Sheen Gate.

Se prea poate ca biata femeie să fi fost însetată, căci pedalase pe un drum lung, tare şi uscat. Şi, toată Londra ştie că o plimbare cu bicicleta, însoţită de o conversaţie cu tânărul Flippard, pune la grea încercare chiar şi cel mai robust organism. Sau poate că viziunea acelui desiş răcoros de ferigă, din care coborau "cei doi", îi trezi curiozitatea. Păduricea aceea răcoroasă de ferigă, din vârful colinei, cu boltă din ramuri de stejar, în care porumbeii cântau nesfârşite marşuri nupţiale, şi-n care toamna fredona în şoaptă o melodie îndrăgostiţilor din desiş, în timp ce un cerb trecea pe furiş pe lângă ei; acea pădurice de ferigă, cuib de plăceri nemaiîntâlnite, al clipelor de aur în nesfârşita împreunare dintre cer şi pământ!

Păduricea de ferigă, sfântă pentru cerbi şi pentru faunii care saltă de pe o buturugă de stejar pe alta, în jurul unui trunchi de mesteacăn ce pare o nimfă albă, argintie, în crepusculul zilelelor de vară.

Această doamnă cunoştea întreaga familie Forsyte şi, cum fusese poftită la logodna lui June, nu i-a fost greu să-şi dea seama cu cine are de-a face. Căsătoria acestei biete femei nu fusese reuşită dar avusese bunul-simţ şi abilitatea necesară de a-şi forţa bărbatul să-şi recunoască greşeala. Astfel că trecuse prin toată procedura cuvenită unui divorţ fără ca reputaţia ei să fi suferit.

De aceea avea competenţă în asemenea chestiuni. Locuia într-una din casele acelea mari, cu apartamente mici, unde erau adunaţi neînchipuit de mulţi semeni de-ai neamului Forsyte care, ca principală recreaţie în orele libere de la slujbă, discutau treburile altora.

Biata femeie, poate că îi era sete, dar în mod cert era epuizată, căci Flippard era un om de spirit. De aceea întâlnirea cu "cei doi", într-un loc atât de neobişnuit, i-a făcut o deosebită plăcere.

Pentru doamna MacAnder, ca pentru toată Londra, Timpul stă pe loc.

Această mică, dar remarcabilă femeie merită atenţie. Ochii ei atotvăzători şi limba ei ascuţită erau, neîndoielnic, instrumente puse în slujba Providenţei, pentru ajungerea ţelurilor Ei.

Cu aerul că acum-acum îşi dă sufletul, avea totuşi o forţă uimitoare de a-şi purta de grijă. Pe cât i-a fost cu putinţă, făcuse mai mult decât oricare altă femeie pentru a distruge sensul cavalerismului care stă în calea civilizaţiei. Era vie şi destoinică, iar lumea o răsfăţase numind-o: "mica MacAnder".

Purta rochii strâmte şi bine tăiate; făcea parte dintr-un club feminin,

dar nici pe departe nu avea tipul acela nevrotic şi posac al femeilor care nu se gândeau decât la drepturile lor. Ea îşi afirma drepturile pe nesimţite, le cucerise în mod firesc, şi se pricepea să le folosească la maximum. Cu toate acestea nu stârnea altceva decât admiraţie în mijlocul acestei mari clase de care era legată nu atât prin purtarea ei, cât prin naştere, educaţie şi prin adevărata, tainica trăsătură caracteristică: simţul de proprietate.

Tatăl ei fusese avocat în Bedford, mama, fiică de preot; ea se căsătorise cu un pictor modest, care iubea Natura cu pasiune exagerată şi care o părăsise pentru o actriţă. În ciuda experienţelor dureroase din viaţa ei, doamna MacAnder niciodată n-a pierdut legătura cu cerinţele, convingerile şi sentimentele intime ale Societăţii. Astfel, de îndată ce şi-a recâştigat libertatea, fără efort, şi-a făcut loc în miezul forsyte-ismului.

Întotdeauna bine dispusă şi "plină de informaţii", era orişiunde binevenită. Fie că o întâlneai pe Rin sau Zermatt, singură, sau călătorind cu o doamnă şi doi domni, ea nu provoca nici mirare, nici dezaprobare. Se simţea că era cu desăvârşire capabilă să-şi poarte de grijă, şi inimile tuturor celor din neamul Forsyte se încălzeau în faţa acestui minunat instinct, datorită căruia ea se bucura de tot ceea ce viaţa îi oferă, fără a cheltui pasiune. Toată lumea era de acord că doamna MacAnder este cel mai reuşit tip de femeie, spre a cărei perpetuare şi desăvârşire trebuie să se tindă. Nu avusese niciodată copii.

Dacă exista ceva ce nu putea suferi, erau femeile acelea suave, care aveau ceea ce bărbaţii numesc "farmec". De aceea, pentru doamna Soames nutrise totdeauna o deosebită antipatie.

Nu încape îndoială că, fără să-şi dea seama, simţea că dacă

"farmecul ei" e admis drept criteriu de apreciere, vigoarea şi destoinicia îşi pierd valoarea şi trebuie date la o parte. De aceea ura - cu atât mai profund cu cât acest aşa-numit "farmec" părea a răsturna câteodată toate socotelile - subtila forţă de atracţie pe care o avea Irene şi pe care nici ea nu o putea contesta.

Totuşi, spunea că ea nu găseşte nimic în această femeie - nu avea viaţă - niciodată nu va fi în stare să stea pe propriile ei picioare - era limpede că oricine poate profita de ea - de fapt, ea nu pricepea ce găsesc bărbaţii de admirat la Irene!

În fond nu era răutăcioasă, dar, pentru a-şi susţine poziţia socială după toate încercările grele ale vieţii sale conjugale, socotea că este foarte necesar să fie "plină de informaţii", astfel că nici nu i-a trecut prin gând să nu povestească întâlnirea ei cu "cei doi" în parc.

Din întâmplare, chiar în acea seară fusese poftită la masă la Timothy. Mergea din când în când

pe la ei, "pentru a mai descreţi frunţile bieţilor bătrâni", cum avea obiceiul să spună, întotdeauna aceiaşi musafiri erau invitaţi împreună cu ea: Winifred Dartie şi soţul ei; Francie, pentru că făcea parte din lumea artiştilor, şi se ştia că doamna MacAnder scrie articole despre modă la revista *The Ladies' Kingdom Come*[18]; iar pentru a-i face curte, erau poftiţi cei doi băieţi Hayman care, dacă erau disponibili, primeau invitaţia. Aceştia, cu toate că nu scoteau nici o vorbă, treceau drept oamenii cei mai bine informaţi, fiind la curent cu tot ce se petrecea în "lumea bună".

La ora şapte şi douăzeci şi cinci stinse lumina electrică din micul ei vestibul şi, îmbrăcată cu haina de seară cu guler de şinşila, ieşi pe sală, unde se opri un moment pentru a controla dacă are cheile la ea. Aceste mici apartamente mobilate erau comode; pentru a fi bine păzită, nu avea nici lumină şi nici aer, dar îşi încuia casa ori de

câte ori dorea, şi putea pleca fără grijă. Nu avea bătaie de cap cu servitorii şi nu se simţea legată de îndatoriri casnice ca pe vremea când bietul, dragul ei Fred, aiurit ca un lunatic, se foia mereu de colo-colo. Nu avea nici o ranchiună faţă de bietul, dragul ei Fred, era doar atât de nebun! Dar când se gândea la acea actriţă, chiar şi acum, pe buzele ei apărea un zâmbet uşor, amar şi ironic.

Trânti uşa tare şi trecu prin coridorul cu pereţii galbeni, mohorâţi, pe lângă nenumărate uşi cafenii, numerotate. Liftul tocmai cobora, iar ea aşteptă, nemişcată, să se oprească la etajul ei. Era înfofolită în gulerul hainei ridicat până la urechi, dar nici un fir din părul ei castaniu-deschis nu se deplasase de la loc. Uşile din grilaj de fier se deschiseră cu un zgomot ascuţit, iar ea intră în lift. Înăuntru erau trei persoane: un domn cu jiletcă mare, albă, cu faţa lată, netedă ca a unui sugaci, şi două

doamne bătrâne, îmbrăcate în negru, cu mitene[19] negre.

Doamna MacAnder le zâmbi; ea cunoştea pe toată lumea; cei trei, care până atunci păstraseră o tăcere desăvârşită, începură a vorbi. Acesta era secretul succesului doamnei MacAnder. Ştia să provoace conversaţia.

În timp ce coborâră cele cinci etaje vorbiră mereu: băiatul de la lift stătea întors cu spatele, cu obrazu-i cinic vârât printre zăbrelele uşii. Ajunşi la parter se despărţiră; bărbatul cu jiletca porni cu plăcere spre sala de biliard, doamnele bătrâne la masă, zicându-şi: "Ce femeie drăguţă! E atât de plină de viaţă!"; iar doamna MacAnder se urcă într-o birjă.

Când doamna MacAnder lua masa la Timothy (cu toate că niciodată nu l-au putut convinge pe Timothy să ia parte la masă), conversaţia se ducea pe un ton mai amplu, mai distins, ca la oamenii din lumea bună. În general cei din

familia Forsyte aveau stilul oamenilor de lume, dar acum meritul era al doamnei MacAnder, şi acesta, fără îndoială, era secretul preţuirii de care se bucura.

Pentru doamna Small şi Mătuşa Hester masa luată cu ea însemna un divertisment foarte plăcut. Ele spuneau: "Ce bine ar fi dacă şi Timothy ar întâlni-o!" După părerea lor, i-ar face bine şi lui. Ea îţi putea povesti, de pildă, ultimele veşti despre fiul lui Sir Charles Fiste care se afla la Monte Carlo; cine era adevărata eroină din romanul lui Tynemouth Eddy, foarte la modă, şi de care toată lumea era încântată; care era tendinţa, la Paris, în ceea ce privea portul pantalonilor bufanţi. Ea putea discuta cu ei şi chestiunea aceea atât de mult dezbătută - pe care de altfel o cunoştea temeinic - dacă e mai bine ca cel mai mare fiu al lui Nicholas să intre în marină, aşa cum dorea mama lui, sau să devină contabil, îmbrăţişând o meserie pe care tatăl

lui o socotea mai sigură. Doamna MacAnder pleda din răsputeri împotriva marinei. Dacă nu eşti excepţional de strălucit sau dacă nu ai relaţii excepţionale, te dau la o parte în mod ruşinos. Şi, la urma urmei, la ce te poţi aştepta? Chiar dacă ajungi amiral - o biată leafă! Un contabil are mult mai multe şanse, mai ales dacă intră la o firmă serioasă, unde - chiar de la începutul carierei - să nu aibă nici un risc!

Uneori le dădea şi idei în legătură cu Bursa; nu că doamna Small sau Mătuşa Hester le-ar fi luat vreodată în seamă. De fapt ele nu aveau bani de investit, dar discuţia le aducea în contact mai strâns cu realităţile vieţii. Era un eveniment. Spuneau că o să-l întrebe pe Timothy, dar niciodată nu o făceau, ştiind dinainte că l-ar enerva. Totuşi, după vizita ei, săptămâni de-a rândul ele căutau, pe ascuns, în gazetă - la care erau abonate pentru că îi preţuiau tendinţele cu adevărat

moderne - pentru a vedea dacă acţiunile societăţii "Bright Rubie" sau "The Woollen Makintosh Company" erau în creştere sau în scădere. Câteodată numele societăţii nu apărea deloc în gazetă; în asemenea cazuri aşteptau până venea James, Roger sau chiar Swithin şi cu vocile tremurând de curiozitate îi întrebau cum stau acţiunile "Bolivia Lime and Speltrate" - căci nu le găseau în ziar.

Iar Roger răspundea: "Dar de ce vă interesează? Fleacuri! O să vă frigeţi degetele dacă vă investiţi banii în calcar şi afaceri la care nu vă pricepeţi! Cine v-a vorbit despre ele?" După ce afla cele spuse de doamna MacAnder, pleca în City, se informa şi nu rareori investea chiar el bani în combinaţia respectivă.

Erau cam pe la mijlocul mesei, tocmai în momentul când Smither servea spinarea de berbec - şi iată

că doamna MacAnder, privind mulţumită în jurul ei, spuse:

- Ah! şi cu cine credeţi că m-am întâlnit azi în Richmond Park? N-o să ghiciţi niciodată!... cu doamna Soames şi... domnul Bosinney. Probabil că trecuseră să vadă casa!

Winifred Dartie tuşi. Nimeni nu spuse o vorbă. Aceasta era mărturia peremptorie pe care - fără să ştie - o aşteptau cu toţii.

Trebuie să fim drepţi cu doamna MacAnder; ea fusese plecată cu un grup de trei persoane în Elveţia şi la lacurile din nordul Italiei, şi nu auzise nimic despre conflictul dintre Soames şi arhitect. De aceea nu putea prevedea impresia profundă pe care o vor produce vorbele ei.

Cu capul sus, cu sângele în obraji, îşi plimba ochii mici, şireţi, în jurul mesei, de la o faţă la alta, încercând a cântări efectul celor spuse. La dreapta şi la stânga ei şedea câte unul din băieţii Hayman, cu feţele lor trase, tăcute şi înfometate. Se

aplecară deasupra farfuriilor şi începură să mănânce cu stăruinţă friptura de berbec.

Aceşti doi tineri, Giles şi Jesse, semănau foarte mult între ei şi erau atât de nedespărţiţi, încât li se zicea "Siamezii". Nu vorbeau niciodată şi păreau întotdeauna din cale-afară de ocupaţi în a nu face nimic. Toată lumea credea că învaţă în vederea unui examen important. Ei umblau ceasuri de-a rândul în parcul din jurul casei lor, fără pălărie pe cap, ţinând câte o carte în mână, cu un foxterier în urma lor, totdeauna tăcuţi şi fumând încontinuu. În fiecare dimineaţă, cam la cincizeci de metri depărtare unul de altul, o porneau călare până la Campden Hill pe doi cai slabi, cu picioare tot atât de lungi ca şi ale călăreţilor, şi în fiecare dimineaţă, cam după un ceas, se întorceau acasă în trap uşor, tot la distanţă de aproape cincizeci de metri unul de altul. În fiecare seară - oriunde ar fi luat masa - îi puteai vedea, pe la ora zece şi

jumătate, aplecaţi peste balustrada promenadei de la Alhambra.

Niciodată nu-i puteai vedea altfel decât împreună. Astfel îşi petreceau viaţa şi păreau cu desăvârşire mulţumiţi.

În acest moment penibil, mânaţi de un neastâmpăr ivit din sentimentele lor de gentlemeni, se întoarseră amândoi spre doamna MacAnder, întrebând-o cu exact acelaşi glas:

- Aţi văzut dumneavoastră pe...?

La auzul acestor vorbe ea fu atât de surprinsă, încât puse furculiţa jos, iar Smither, care tocmai trecea pe lângă ea, îi ridică farfuria. Dar doamna MacAnder, cu prezenţă de spirit, spuse imediat:

- Trebuie să mai iau puţin din acest delicios berbec. Mai târziu, în salon, se aşeză lângă doamna Small, hotărâtă să lămurească pe deplin chestiunea. Şi începu:

- Ce femeie încântătoare e doamna Soames! ce fire simpatică

are! Soames e într-adevăr un bărbat norocos!

Era atât de dornică de informaţii, încât pierduse din vedere pavăza interioară a fiecărui Forsyte, care refuză să împărtăşească străinilor necazurile sale. Doamna Septimus Small îşi îndepărtă trupul, scârţâind şi foşnind din toate încheieturile, şi tremurând de demnitate, zise:

- Draga mea, acesta este un subiect despre care noi nu vorbim!

NOAPTE ÎN PARC

Cu instinctul ei infailibil, doamna Small spusese exact ceea ce trebuia pentru a întărâta la maximum curiozitatea doamnei MacAnder; totuşi e greu de spus cum s-ar fi putut exprima altfel, rămânând în acelaşi timp şi sinceră.

Acesta era un subiect despre care cei din neamul Forsyte nu vorbeau nici chiar când rămâneau numai ei între ei. Chestiunea era "subterană", termen pe care Soames îl inventase pentru a-şi caracteriza lui însuşi situaţia.

Totuşi, după o săptămână de la întâlnirea doamnei MacAnder în Richmond Park, toţi - în afară de Timothy, faţă de care au păstrat cel mai desăvârşit secret - chiar şi James, cu prilejul drumurilor sale obişnuite de la Poultry la Park Lane, ba şi năstruşnicul de George, în goana lui zilnică de la virtutea clubului "Haversnake" spre sala de

biliard de la "Red Pottle", aflară că "cei doi" au întrecut măsura.

George (el era creatorul multor expresii sugestive care circulă în lumea mondenă) a exprimat mai desluşit decât oricare membru al familiei sentimentele lor, spunând fratelui său Eustace că "«Piratul» nu se lasă" şi că Soames era "lichidat".

Cu toţii simţeau că lucrurile, într-adevăr, stăteau astfel: şi totuşi ce s-ar fi putut face? Poate că Soames ar fi trebuit să ia măsuri, dar e neplăcut să iei măsuri.

În afara unui scandal public, pe care nicidecum nu i-l recomandau, era greu de conceput ce măsuri s-ar mai putea lua! în acest impas tot ce puteau face era să nu-i spună nimic lui Soames şi să nu vorbească nici între ei despre acest subiect; într-un cuvânt, să-l treacă sub tăcere.

Arătându-i lui Irene răceala cuvenită, poate c-o vor impresiona în oarecare măsură, dar în ultima vreme o vedeau rar şi era cam greu

să o caute pentru a-i arăta răceala lor. Adesea - când James şedea liniştit cu Emily în camera lor de culcare - îşi mărturiseau cât de mult suferă din pricina nefericii fiului lor.

- Eu, ce să spun! îmi mănâncă zilele; o să iasă un scandal nemaipomenit. Eu n-am să-i spun nici o vorbă. Poate că nu e nimic grav în toată povestea. Tu ce crezi?

Iar Emily răspundea:

- Aud că are puternice înclinări artistice.

- Ce? Ah, eşti leită Juley! în orice caz, nu ştiu; dar mă aştept la tot ce poate fi mai rău. Aşa se întâmplă când oamenii n-au copii. Am ştiut de la început că i se va întâmplă aşa. Ei nu mi-au spus niciodată că nu vor să aibă copii - mie nu-mi spune nimeni nimic.

Îngenuncheat la marginea patului, cu ochii mari deschişi şi încremeniţi de amărăciune, suspina. Îmbrăcat în cămaşă de noapte, cu gâtul întins

înainte, cu spatele încovoiat, semăna cu o pasăre albă, lungă.

- Tatăl Nostru, repeta el, dar în mintea lui se învârtea neîncetat ideea acestui scandal posibil.

Şi el, ca şi bătrânul Jolyon, punea în fundul sufletului, vina provocării acestei tragedii pe seama amestecului familiei. Ce interes au avut oamenii aceia - începu el, referindu-se la ramura familiei din Stanhope Gate, inclusiv tânărul Jolyon şi fiica sa - să introducă în familie o persoană ca acest Bosinney? (Auzise şi el porecla pe care i-o dăduse George, "Piratul", dar nu-i vedea rostul - din moment ce tânărul era arhitect.)

În el începu a se naşte sentimentul că fratele său Jolyon, pe care el îl preţuise întotdeauna şi la a cărui părere ţinea atât de mult - de data aceasta nu era la înălţimea aşteptărilor.

Neavând tăria de caracter a fratelui său mai mare, era mai degrabă trist, decât mânios. Marea

lui mângâiere era să se ducă la Winifred, să-i ia pe micuţii Dartie în trăsura lui şi să-i plimbe în Kensington Gardens. Adeseori îl puteai vedea plimbându-se în jurul lacului, cu ochii îngrijoraţi aţintiţi la barca cu pânze în legătură cu care pariase pe un *penny* cu micul Publius Dartie, că nu se va mai întoarce la mal. În timpul acesta micuţul Publius - despre care James spunea, cu satisfacţie, că nu seamănă deloc cu tatăl său - încerca să-l convingă să facă prinsoare pe încă un *penny* că barca nu se va întoarce niciodată: căci puştiul descoperise că barca vine întotdeauna la mal. Iar James făcea rămăşagul şi întotdeauna pierdea. Câteodată plătea câte trei sau patru *penny* într-o singură după-amiază, căci micul Publius părea a nu se plictisi niciodată de acest joc. Dar de fiecare dată când plătea, îi zicea:

- Iată, aceasta este pentru puşculiţa ta. Azi-mâine devii un om bogat!

Gândul că averea micului său nepot creşte îi făcea o adevărată plăcere. Dar micul Publius cunoştea o prăvălie de dulciuri şi ştia ce să facă cu banii!

Apoi se întorceau pe jos, prin parc, acasă. James, cu umerii ridicaţi, cu obrazul ostenit şi îngrijorat, ocrotitor, înalt şi slab, mergea alături de trupul robust al lui Imogen şi al micufului Publius care, în mod dureros, nici nu-l băgau in seamă.

Dar grădinile şi parcul nu erau proprietatea exclusivă a lui James. Zi de zi, noapte de noapte, şedeau şi hoinăreau prin ele oameni ca cei din neamul Forsyte, cât şi haimanale, copii şi îndrăgostiţi ce-şi căutau cu toţii odihnă după muncă şi scăpare din praful şi zgomotul străzilor.

Frunzele îngălbeneau încet, lâncezind în soarele şi nopţile calde de vară.

O seară de sâmbătă, 5 octombrie. Cerul care fusese albastru toată ziua

se întunecă după apusul soarelui până la culoarea strugurilor purpurii. Nu era lună şi un întuneric senin învăluia ca un veşmânt de catifea pomii, ale căror crengi subţiate, asemenea unor pene, nici nu se clinteau în aerul liniştit şi cald. Întreaga Londră se revărsase în parc, pentru a sorbi potirul verii până la ultima picătură.

Perechi-perechi, prin toate intrările, oamenii se revărsau în valuri pe alei şi peste iarba pârlită de soare şi unii după alţii se retrăgeau din locurile luminate, furişându-se la adăpostul copacilor ce mai aveau frunze şi unde, rezemaţi de trunchiul unui pom sau ascunşi în umbra unui tufiş, uitau de toată lumea şi trăiau numai pentru ei, în inima acestei nopţi dulci.

Pentru noii sosiţi de-a lungul cărărilor, cei ce trecuseră înaintea lor păreau topiţi în acest întuneric pătimaş, din care se înălţa un murmur straniu, ca bătăile a

nenumărate inimi. Dar când acel murmur ajungea la urechile perechilor din lumina felinarelor glasurile lor tremurau, apoi amuţeau; cu braţele înlănţuite, ochii lor începeau a căuta, a scruta şi a iscodi bezna. Deodată, ca şi cum nişte mâini nevăzute i-ar fi atras, şi ei, la rândul lor, săreau peste micul gard şi tăcuţi, ca umbrele, se mistuiau în întuneric.

Liniştea, izolată de vuietul îndepărtat şi nedomolit al oraşului, era însufleţită de nenumăratele pasiuni, nădejdi şi iubiri ale unei mulţimi de atomi umani care se zbat pentru viaţă. Căci în ciuda dezaprobării Consiliului Municipal, această puternică instituţie formată din ginta Forsyte - care de multă vreme socotea că, după Problema Canalizării, cea mai gravă primejdie pentru comunitate este Iubirea - în acest parc şi în sute de alte parcuri se petrecea totuşi ceva fără de care mii de fabrici, biserici, prăvălii, percepţii şi canalizări pe

care Consiliul Municipal le administra ar fi fost ca nişte vine golite de sânge, ca un om fără inimă.

Instinctele uitării de sine, ale pasiunii şi ale iubirii, se desfătau în ascuns, pe sub copaci, departe de împuterniciţii duşmanului lor nemilos - simţul de proprietate - iar Soames, care mâncase în acea seară fără Irene, la Timothy, se întorcea din Bayswater. Mergea agale pe malul apei, preocupat de procesul ce se apropia; simţi deodată că inima i se opreşte în loc - auzise un râs dulce şi sunetul unor sărutări. Se gândi să scrie a doua zi de dimineaţă la ziarul *Times*, pentru a atrage atenţia redacţiei asupra celor ce se petrec în parcurile noastre. Totuşi n-a scris, căci avea oroare să-şi vadă numele tipărit în ziar.

Dar cum era mistuit de dor, murmurul şoaptelor din liniştea nopţii, formele trupurilor pe care abia le zărea avură efectul unui excitant morbid asupra lui. Părăsi

cărarea de pe malul apei şi se furişă sub copaci, intrând în umbra adâncă a tufişurilor, unde ramurile castanilor se aplecau şi frunzele lor mari atârnau până jos de tot; acolo, în întuneric, era la adăpost şi putea înconjura, fără să fie văzut, scaunele de lângă trunchiul arborilor, pe care şedeau îmbrăţişaţi îndrăgostiţii ce tresăreau la apropierea lui.

Şi iată-l oprit pe colină, privind în jos spre lac, unde în plină lumină a felinarului, un contur negru se profila în faţa apei argintii. Era o pereche ce şedea nemişcată; faţa femeii, lipită de gâtul bărbatului - un singur trup, ca un simbol sculptat în piatră al pasiunii tăcute şi lipsite de sfială.

Soames, izbit de această imagine, înaintă şi mai adânc în umbra copacilor.

Cine ştie ce gânduri îl mânau şi ce căuta el în această cercetare? Pâine pentru foamea lui - lumină în întuneric? Cine ştie ce spera el să

descopere - o cunoaştere obiectivă a sufletului omenesc sau sfârşitul propriei sale tragedii subterane, căci cine ştie dacă nu cumva în fiecare dintre perechile fără nume, nedesluşite, din întuneric, nu erau el şi ea?

Dar nu, nu se poate să fi căutat el aşa ceva - soţia lui Soames Forsyte, şezând în parc ca o femeie de rând! Gândul acesta era de neconceput! Cu paşii săi uşori, fără zgomot, trecu încetişor de la un pom la altul.

O dată auzi o sudalmă la adresa lui; altă dată o voce care şopti: "Ah, dacă ar fi întotdeauna ca acum!" făcu să i se oprească sângele în vine; rămase locului şi aşteptă acolo, cu răbdare şi încăpăţânare, până când cei doi plecară. Dar nu era decât o biată făptură firavă, o mică vânzătoare, cu o rochie tocită, agăţată de braţul iubitului ei.

Sute de alţi îndrăgostiţi şopteau aceeaşi dorinţă în liniştea pomilor, sute de alţi îndrăgostiţi se îmbrăţişau.

Dar Soames, deodată, se scutură cu dezgust şi se întoarse pe alee, renunţând la urmărire, căci nu ştia nici el ce anume căuta.

ÎNTÂLNIRE ÎN GRĂDINA BOTANICĂ

Tânărul Jolyon nu avea condiţiile de trai ale unui Forsyte de aceea uneori îi era greu să-şi strângă banii necesari pentru a face excursii la ţară sau studii în mijlocul naturii, fără de care nici un acuarelist nu-şi poate atinge pensula de hârtie.

Astfel, era adeseori obligat să-şi poarte cutia cu vopsele în Grădina Botanică şi acolo, aşezat pe scaunul său pliant, la umbra unui pin de Chili sau la adăpostul vreunei plante producătoare de cauciuc, de origine indiană, petrecea ceasuri întregi făcând schiţe.

Un critic de artă, care-i văzuse nu demult lucrările, se pronunţase astfel:

- Într-un fel, picturile dumitale sunt foarte bune. Au colorit şi nuanţe, unele dintre ele dovedesc că, într-adevăr, simţi natura. Dar uite ce este: sunt prea diverse.

Niciodată nu vei putea prinde publicul să le privească cu adevărat. Pe când, dacă ai alege un subiect precis, ca de pildă "Londra în timpul Nopţii" sau "Palatul de Cristal în Primăvară" şi ai picta, sistematic, serii de acuarele cu aceste teme, publicul ar şti de îndată ce se află în faţa lui. Nu pot accentua îndeajuns acest lucru. Toţi oamenii care şi-au făcut renume în Artă, ca de pildă Crum Stone sau Bleeder, au reuşit pentru că s-au ferit de lucrări neaşteptate. Ei s-au specializat într-un anumit domeniu, picturile lor erau toate din aceeaşi categorie, şi astfel publicul ştia desluşit despre ce este vorba. De altfel aşa este şi logic, căci dacă cineva e colecţionar de tablouri, nu-i place ca oamenii să miroasă pânzele pentru a descoperi de cine sunt pictate; el vrea ca cei care le văd să spună dintr-o dată: "Un straşnic Forsyte!" Iar pentru dumneata este şi mai important să-ţi alegi cu grijă un anumit subiect,

prin care publicul să te poată identifica de la prima vedere, deoarece stilul dumitale nu are o originalitate deosebită.

Tânărul Jolyon, stând rezemat de micul pian unde pe o bucată de damasc decolorat era aşezat un vas cu petale de trandafir uscate, singurul produs al grădinii lui, asculta cu zâmbetul său vag.

Întorcându-se către soţia lui, care se uita la critic cu o expresie de mânie pe faţa-i îngustă, zise:

- Ai văzut, scumpa mea?

- Nu sunt de acord, răspunse ea cu vocea ei în staccato, care încă mai avea un accent străin; stilul lui are originalitate!

Criticul îşi întoarse privirea spre ea, zâmbi politicos şi nu mai spuse nimic. Ca toată lumea de altfel, şi el cunoştea povestea lor.

Vorbele lui însă dădură roade bune la tânărul Jolyon. Ceea ce îi spusese era contrar tuturor convingerilor sale, se opunea la tot ceea ce, în mod teoretic, preţuia el

în arta sa. Dar un oarecare instict straniu, profund, în ciuda voinţei lui, îl făcu să-şi însuşească sfatul criticului.

Astfel că, într-o bună dimineaţă, îi veni ideea de a face câteva serii de acuarele care să reprezinte Londra. Nu ştia să spună nici el cum îi venise această idee; dar peste un an seria era completă şi după ce-şi vându tablourile cu preţ bun, într-unul din momentele sale de reflecţie îşi aduse aminte de criticul de artă şi descoperi în această realizare a sa încă o dovadă că era un Forsyte.

Hotărî să înceapă cu Grădina Botanică, unde mai făcuse nenumărate studii, şi se fixă asupra micului lac artificial pe care toamna îl presărase cu ploaia ei de frunze roşii şi galbene. Cu toate că grădinarii se străduiau să le cureţe, greblele lor nu erau destul de lungi pentru a le aduna pe toate. Restul grădinii fusese despuiat de tot, căci în fiecare dimineaţă strângeau

ploaia de frunze pe care o aşternea natura; le făceau grămezi, iar focul aprins mocnea încet, scoţând fumul acela dulce, acrişor, care este simbolul real al toamnei, întocmai cum cântecul cucului este solia primăverii, iar parfumul teilor semnul verii. Sufletul grădinarilor disciplinaţi nu putea suporta desenul de aur, cu verde şi roşu, de pe iarbă. Aleile cu pietriş trebuiau să fie nepătate, rânduite după prescripţii, ele nu trebuiau să cunoască Realităţile vieţii, nici acea înceată şi minunată moarte care aruncă coroanele la pământ, presărându-l ca aurul gloriilor veştejite, de unde, prin desfăşurarea ciclurilor firii, va renaşte din nou sălbatica primăvară.

Astfel, soarta fiecărei frunze ce cădea era pecetluită chiar din clipa când se desprindea de pe cracă, şoptind un bun rămas, în timp ce se învârtea încet spre pământ.

Dar pe acest mic lac frunzele pluteau în pace, şi prin culorile lor

scăldate de soare slăveau cerurile.

Aşa le găsi tânărul Jolyon.

Într-o dimineaţă, pe la mijlocul lui octombrie, venind aici se simţi dezamăgit văzând că banca de lângă locul lui obişnuit era ocupată. Avea o adevărată oroare să fie văzut de cineva în timp ce lucrează.

O doamnă îmbrăcată cu o jachetă de catifea şedea acolo, cu ochii plecaţi spre pământ. Cum între ei se afla un pom de dafin înflorit, tânărul Jolyon se adăposti în dosul lui şi îşi pregăti şevaletul.

Pregătirile le făcea pe îndelete; ca orice adevărat artist, profita de orice pretext care amâna cât de puţin efortul muncii sale, şi iată-l privind-o pe furiş pe această doamnă necunoscută.

Ca şi tatăl său, se pricepea la feţele oamenilor. Iar această faţă era fermecătoare.

Vedea o bărbie rotundă, cuibărită într-un guler de dantelă ca spuma, un obraz delicat, cu ochi mari, negri, şi buze suave. O pălărie

mare, neagră, îi acoperea părul; trupul ei se rezema uşor de speteaza băncii; şedea picior peste picior; iar de sub fusta ei ieşea vârful unei ghete de lac. În preajma acestei doamne plutea, fără îndoială, o gingăşie de nedescris, dar atenţia tânărului Jolyon se îndreptă mai ales asupra expresiei de pe faţa ei, care i-o amintea pe aceea a soţiei lui. Se vedea limpede că femeia era pradă unor forţe ce o depăşeau. Tânărul Jolyon era tulburat, sentimente vagi de atracţie şi cavalerism se treziră în el. Oare cine e? Şi ce făcea acolo singură?

Doi domni tineri, din soiul acela special ce frecventează Regent's Park, care sunt în acelaşi timp îndrăzneţi şi timizi, trecură prin faţa ei, mergând la tenis. Tânărul Jolyon înregistra cu dezaprobare privirile lor de admiraţie aruncate pe furiş. Un grădinar rătăcit pe acolo se opri pentru a atinge, fără nici un rost, o tufă de ierburi de pampas; şi el căuta un pretext să se uite la ea. Un

domn bătrân care, după pălăria pe care o purta, părea să fie profesor de horticultură, trecu de trei ori prin faţa ei pentru a o privi îndelung, dar pe furiş, având o expresie ciudată pe buze.

Tânărul Jolyon, împreună cu toţi aceşti bărbaţi, încerca aceeaşi vagă emoţie. Ea nu se uita la nici unul din ei, totuşi fiecare bărbat care trecea îi arunca aceleaşi priviri.

Faţa ei nu era a unei seducătoare, care prin fiecare privire oferă bărbaţilor ispita plăcerii; nu avea acea "frumuseţe diabolică" atât de preţuită de cercurile Forsyte din marea burghezie; nu avea nici tipul acela, nu mai puţin adorabil, care-ţi amintea portretul de pe cutia cu bomboane de ciocolată; nu era nici genul acela spiritual pătimaş, sau pătimaş spiritual, caracteristic în arta decorativă şi poezia modernă; şi nici nu părea a promite autorilor dramatici material pentru crearea eroinei interesante şi neurastenice, care se sinucide în ultimul act.

Prin trăsăturile şi coloritul ei, prin pasivitatea ei suavă şi convingătoare, prin puritatea ei senzuală, faţa acestei femei îi reamintea tabloul lui Titian, *Iubirea Cerească*, a cărui reproducere atârna pe peretele de deasupra bufetului din sufrageria lui. Iar ceea ce o făcea atrăgătoare părea a fi acea pasivitate suavă, impresia pe care o dădea că era silită să cedeze în faţa unor forţe ce o depăşeau.

Pe cine aştepta ea oare aici, sub liniştea pomilor din care se desprindea, rar, câte o frunză şi printre sturzii umflaţi în pene care veneau aproape de ea pe iarba strălucitoare de prima promoroacă a toamnei?

Apoi, faţa ei fermecătoare tresări, iar tânărul Jolyon, aproape cu gelozia unui îndrăgostit, privi în jurul lui şi îl văzu pe Bosinney venind cu paşi mari peste pajişte. Urmări plin de curiozitate întâlnirea, privirea din ochii lor, strângerea prelungă de mână. Se

aşezară foarte aproape unul de altul, lipindu-se strâns, în ciuda discreţiei pe care ar fi vrut s-o păstreze. Auzi murmurul conversaţiei lor grăbite; dar nu putu prinde nimic din ceea ce vorbeau.

Vâslise şi el pe-o asemenea corabie! Ştia bine ce înseamnă ceasurile lungi de aşteptare şi minutele scurte ale unor întâlniri pe jumătate publice; torturile nerăbdării care chinuieşte pe îndrăgostitul nelegiuit.

Totuşi era de ajuns să arunci o singură privire asupra celor două feţe, pentru a vedea că aici nu este vorba de una din acele aventuri trecătoare cu care se distrează bărbaţii şi femeile prin oraş; nu era nici una din acele pofte capricioase care se trezeşte cu sălbăticie şi peste şase săptămâni, satisfăcută, adoarme din nou. Aici era ceva grav! Aşa i se întâmplase şi lui! Multe se pot trage din aşa ceva!

Bosinney voia parcă să o convingă, iar ea, atât de liniştită,

atât de suavă şi nemişcată în pasivitatea ei, şedea privind peste pajişte.

Deci Bosinney era băiatul care cucerise această făptură dulce şi pasivă, care n-avea puterea să facă un pas singură? Deci lui i se dăruise ea cu totul, pentru el era gata să moară; dar poate incapabilă să fugă vreodată cu el!

Tânărul Jolyon o auzi parcă spunând: "Dar, dragul meu, aceasta te va ruina!" Şi el trăise din plin frica aceea chinuitoare din fundul sufletului fiecărei femei, care crede că este o povară pentru bărbatul iubit.

Apoi, nu se mai uită la ei; dar vorbele lor şoptite iute veneau la urechile lui asemenea cântecului ciripit de vreo pasăre ce încerca să regăsească ariile de primăvară: Bucurie - tragedie? Care dintre ele - care dintre ele?

Şi încetul cu încetul, glasurile lor se stinseră; urmă o lungă tăcere.

"Şi Soames, ce reprezintă el aici?" gândi tânărul Jolyon. "Oamenii cred că ea e frământată de păcatul ce săvârşeşte înşelându-şi bărbatul! Ce puţin cunosc ei femeile! Ea nu face decât să se îndestuleze după ce a fost înfometată - acum se răzbună! Şi Dumnezeu s-o ajute - căci şi Soames se va răzbuna."

Auzi un foşnet de mătase şi, scoţând capul de sub pomul de dafin, îi văzu plecând, cu mâinile împreunate pe ascuns.

Spre sfârşitul lui iulie, bătrânul Jolyon o duse pe nepoata lui la munte: şi în această vilegiatură (ultima pe care o petrecură împreună), June îşi refăcu în mare măsură, atât sănătatea cât şi starea sufletească. În hotelurile pline cu nenumăraţi Forsyte britanici - căci bătrânul Jolyon nu putea suporta "banda de nemţi", aşa cum numea el pe toţi străinii - toată lumea o privea cu respect - fiind unica nepoată a acestui bătrân atât de distins şi, desigur, bogat domn

Forsyte. Nu se amestecase la întâmplare cu lumea - June nu avea obiceiul să se împrietenească cu fel de fel de oameni, dar legase în Valea Rhonului câteva prietenii dintre care una mai însemnată cu o tânără franţuzoaică bolnavă, pe moarte, de tuberculoză.

Hotărî brusc că prietena ei nu trebuie să moară şi, în lupta ei împotriva Morţii, June îşi uită o bună parte din durere.

Bătrânul Jolyon privea noua prietenie cu uşurare, dar şi cu mâhnire; căci această nouă dovadă că June era sortită să-şi petreacă viaţa printre neajutoraţi îl îngrijora. Oare niciodată nu va lega o prietenie adevărată, niciodată nu va avea interes pentru ceva cu adevărat folositor?

"Iar te-ai legat cu o grămadă de străini", îi zicea el. Totuşi adeseori chiar îi aducea la hotel struguri sau un buchet de trandafiri pe care îi oferea acestei "Mam'zelle", zâmbindu-i binevoitor.

Spre sfârşitul lui septembrie, împotriva dorinţei lui June, Mademoiselle Vigor îşi dădu sufletul în micul hotel din St Luc, unde fusese transportată. Pentru June acesta a fost un eşec care a durut-o atât de mult, încât bătrânul Jolyon a dus-o la Paris. Aici, admirând pe *Venus din Milo* şi biserica La Madeleine, depresiunea îi trecu şi când, spre mijlocul lui octombrie, se întoarseră la Londra, bunicul ei credea că a vindecat-o.

Totuşi, abia se instalaseră la Stanhope Gate, şi bătrânul Jolyon băgă de seamă - spre dezamăgirea lui - că June recăzuse în starea ei de odinioară, fiind veşnic absorbită şi îngândurată. Din nou şedea cu privirea fixată în gol şi cu bărbia sprijinită în mâini, ca o mică fantomă din legendele scandinave, întunecată şi cufundată în gânduri, în timp ce în jurul ei, în lumina electrică instalată chiar atunci, strălucea marele salon tapisat cu brocart până la friza tavanului, plin

cu mobile de la "Baple and Pullbred's". Iar în enorma oglindă cu ramă aurită se reflectau statuile de porţelan de Saxa, reprezentând bărbaţi tineri cu pantaloni scurţi şi strâmţi, aşezaţi la picioarele unor doamne cu sâni voluptuoşi, care mângâiau mieluşeii ţinuţi în poală. Bătrânul Jolyon le cumpărase încă înainte de a se căsători şi le preţuia mult, mai ales în zilele acelea, când gustul oamenilor degenerase. El era un om cu mintea receptivă la tot ceea ce era nou şi, mai mult decât oricare Forsyte, ţinuse pasul cu vremea, dar nu putuse uita niciodată că le cumpărase de la Jobson şi că dăduse mulţi bani pe ele. Adeseori îi spunea lui June, cu un fel de dispreţ plin de dezamăgire:

- Tu nu faci mare caz de ele! Nu sunt fleacuri dintr-acelea care-ţi plac ţie şi prietenilor tăi! Dar m-au costat şaptezeci de lire! El nu era omul care să îngăduie ca gustul să-i fie pus la îndoială, mai ales când

avea motive serioase să-l socotească bun.

Unul din primele lucruri pe care le-a făcut June după ce se întoarse acasă a fost să treacă pe la Timothy. Se convinsese că era de datoria ei să facă o vizită unchiului şi mătuşilor pentru a le înveseli povestindu-le toate călătoriile ei, dar în realitate se duse acolo pentru că era singurul loc în care, printr-o convorbire întâmplătoare sau o întrebare pusă pe ocolite, ar putea afla veşti despre Bosinney.

O primiră foarte călduros: Şi ce face scumpul ei bunic? Nu fusese pe la ei din luna mai. Unchiul Timothy o duce destul de prost, a avut o mulţime de plictiseli cu un coşar, în odaia lui de culcare; prostul acela a zvârlit o grămadă de funingine din coş, drept în soba lui! Iar unchiul şi-a ieşit din fire.

June şezu multă vreme acolo, tremurând de frică, dar sperând cu înverşunare că, totuşi, vor spune ceva despre Bosinney.

Dar doamna Septimus Small, paralizată de o discreţie neobişnuită, nu scăpă nici o vorbă şi nici nu o întrebă pe June despre el. În cele din urmă June, exasperată, întrebă dacă Soames şi Irene erau la Londra - căci ea nu fusese încă la nimeni în vizită.

Mătuşa Hester a fost cea care i-a răspuns:

- Oh, da, sunt în oraş. N-au fost plecaţi deloc. Pare-se că este o mică încurcătură cu casa. Desigur, trebuie să fi auzit şi June ceva! Dar e mai bine s-o întrebe pe Mătuşa Juley!

June se întoarse către doamna Small, care şedea dreaptă în fotoliu, cu mâinile încrucişate, cu faţa acoperită de nenumărate creţuri. Drept răspuns la privirea întrebătoare a fetei, ea păstră o tăcere stranie. Apoi, când începu a vorbi, o întrebă pe June dacă dormea cu şosete în hotelurile acelea de pe munte, unde trebuie să fi fost tare frig noaptea.

June îi răspunse că nu, deoarece nu putea suferi şosetele de noapte, şi se ridică să plece.

Tăcerea doamnei Small, păstrată cu atâta fermitate, fu pentru June de mult mai prost augur decât orice i-ar fi putut spune.

Nu trecu o jumătate de oră, şi June aflase tot adevărul din gura doamnei Baynes, în Lowndes Square. Ştia deci că Soames îl dăduse în judecată pe Bosinney pentru decoraţia interioară a casei.

În loc s-o tulbure, veştile o liniştiră într-un mod cu totul curios, ca şi cum perspectivele acestui conflict i-ar fi dat speranţe noi. Aflase, de asemenea, că procesul va avea loc cam peste o lună, şi că şansele de câştig ale lui Bosinney sunt mici, ba aproape inexistente.

- Şi nu ştiu deloc ce-o să se facă, spuse doamna Baynes; e groaznic pentru el, căci ştii şi dumneata - nu are nici un ban - o duce foarte greu. Iar noi, desigur, nu-l putem ajuta. Se zice că nici cămătarii nu-ţi dau

bani cu împrumut dacă n-ai garanţie şi el nu are nimic - absolut nimic.

În ultima vreme doamna Baynes se mai îngrăşăse: acum era în plină agitaţie a sezonului de toamnă, masa ei de scris era literalmente acoperită cu meniurile festivităţilor pe care le organiza. Cu ochii ei rotunzi şi cenuşii, ca de papagal, se uită la June cu o privire plină de subînţelesuri.

Brusc, obrazul încordat al tinerei fete se îmbujoră - probabil că întrezărise o mare speranţă pentru ea - zâmbetul ei se îndulci dintr-o dată. Ani de zile după aceea, expresia lui June revenea în memoria lui Lady Baynes (Baynes a fost înnobilat după ce construise acel Muzeu de Artă unde atâţia funcţionari au găsit de lucru, iar clasa muncitoare, căreia îi fusese destinat, atât de puţină plăcere).

Amintirea acelei schimbări, impresionantă prin vivacitatea ei, ca un boboc de floare ce se deschide, sau ca prima rază de soare după o

iarnă lungă, precum şi amintirea a tot ceea ce a urmat după aceea o obseda adeseori pe Lady Baynes, în mod cu totul inexplicabil şi inoportun, în momentele în care era preocupată de chestiuni foarte importante.

Acestea se petrecură tocmai în după-amiaza în care tânărul Jolyon fusese martor la întâlnirea din Grădina Botanică, şi tot în aceeaşi zi, bătrânul Jolyon făcu o vizită la avocaţii săi "Forsyte, Bustard and Forsyte", în Poultry. Soames nu era în birou, plecase la Somerset House; Bustard, înfundat în dosare până peste cap, era în camera aceea dosnică, unde fusese înadins aşezat, pentru a munci cât mai mult; iar James şedea în biroul din faţă, muşcându-şi degetul, în timp ce răsfoia, îngrijorat, dosarul "Forsyte contra Bosinney".

Acest jurist sănătos nu-şi făcea prea mari griji pentru "punctul delicat" din proces, pentru că nu reprezenta decât un mic chiţibuş,

suficient pentru a trezi curiozitatea oamenilor. Simţul său practic, atât de dezvoltat, îi spunea că dacă el ar fi judecător, nu i-ar da prea mare atenţie. Ceea ce îl îngrijora era faptul că Bosinney va fi declarat falit şi că Soames nu va avea de unde lua banii, iar pe deasupra va mai plăti şi cheltuielile de judecată. Dar în dosul acestei temeri concrete plutea neîncetat - ca un coşmar - acea îngrijorare nedesluşită, învăluită în incertitudine, complicată şi sumbră, iar procesul nu era decât un semn exterior al frământării ascunse.

Când bătrânul Jolyon intră, James îşi înălţă capul şi mârâi:

- Ce mai faci, Jolyon? Nu te-am văzut de un veac. Am auzit că ai fost în Elveţia. Acest tânăr Bosinney s-a vârât într-o afacere proastă. Am ştiut de la început că se va întâmpla aşa! Îi întinse dosarul şi se uită nervos şi îngrijorat la fratele său.

Bătrânul Jolyon citea tăcut, iar James se uita în pământ şi-şi rodea unghiile.

În sfârşit, bătrânul Jolyon trânti dosarul, care căzu cu zgomot pe masă, în mijlocul unui morman de documente privitoare la dosarul "Buncombe, decedat", una din nenumăratele derivaţii ale acelei afaceri complicate şi rentabile, "Fryer contra Forsyte"!

- Eu nu ştiu ce are de gând Soames. De ce face atâta zarvă pentru câteva sute de lire? Credeam că e om bogat.

Buza de sus a lui James tresări de mânie; nu putea suporta ca fiul său să fie atacat în acest punct.

- Nu e vorba de bani - începu el; dar când întâlni privirea fratelui său, directă, pătrunzătoare şi critică, se opri.

Se făcu linişte.

- Am venit să-mi iau testamentul, zise în cele din urmă bătrânul Jolyon, răsucindu-şi mustaţa.

Curiozitatea lui James se trezi. Pare-se că pentru el nimic pe lume nu era mai interesant decât un testament. În ochii lui acesta era supremul act de dispoziţie asupra proprietăţii, ultimul inventar al bunurilor unui om, ultima evaluare a averii lui. Sună.

- Adu-mi testamentul domnului Jolyon, zise el unui funcţionar brun, speriat.

- Ai de gând să faci oarecari modificări? Şi, ca fulgerul, îi trecu prin minte întrebarea: "Oare sunt şi eu tot atât de bogat ca el?"

Bătrânul Jolyon puse testamentul în buzunarul de la piept iar James, plin de regret, îşi încrucişa picioarele lui lungi.

- Am auzit că ai făcut câteva achiziţii bune în ultima vreme, îi zise.

- Nu ştiu de unde îţi culegi tu informaţiile, îi răspunse tăios bătrânul Jolyon. Când se judecă procesul acesta? Luna viitoare? Nu-mi dau seama ce aveţi de gând.

Fireşte că trebuie să vă vedeţi voi înşivă de treburile voastre; dar dacă mi-ai cere sfatul, eu aş zice să vă învoiţi între voi, fără tribunal. La revedere!

Îi strânse mâna cu răceală şi plecă.

James, cu ochii săi albaştri-cenuşii, cu privirea fixă începu a sfredeli o imagine ascunsă şi înspăimântătoare muşcându-şi din nou degetul.

Bătrânul Jolyon merse cu testamentul său la "New Colliery Company", se aşeză în Sala de Consiliu, goală, şi îl reciti. Secretarul Hemmings, văzându-l pe preşedinte şezând acolo, veni să-i prezinte primul raport al noului inspector general, dar bătrânul Jolyon îi răspunse atât de neprietenos, încât se retrase demn, dar jignit. Secretarul trimise după unul din funcţionarii de la transporturi şi se răsti la el cu atâta violenţă, încât bietul băiat rămase aiurit.

Cum îşi închipuie un copilandru ca el că se vine la birou aşa cum vine el, şi-apoi crede că e Dumnezeu atotputernic! O să-l înveţe minte el, Hemmings! El e în conducerea acestei societăţi de atâţia ani, încât un tânăr ca el nici nu-i poate număra, şi dacă-şi închipuie că după ce-şi isprăveşte treaba poate să stea aşa, cu braţele încrucişate, atunci înseamnă că nu-l cunoaşte pe el, Hemmings, şi aşa mai departe.

De cealaltă parte a uşii capitonate cu postav verde, bătrânul Jolyon şedea la masa de consiliu, lungă, de lemn de mahon, acoperită cu piele; ochelarii săi cu sticle groase şi rame de aur erau prinşi la rădăcina nasului; cu creionul de aur în mână urmărea, una după alta, clauzele testamentului său.

De altfel era un act simplu, căci nu cuprindea nici un fel de legate mărunte şi donaţii pentru societăţile de binefacere, care fărâmiţează averea omului şi strică efectul

măreţ pe care îl produce micul articol din gazetele de dimineaţă, consacrat unui Forsyte care moare lăsând în urma o avere de o sută de mii de lire sterline.

O chestiune simplă. O moştenire de douăzeci de mii de lire pentru fiul său, şi "în ceea ce priveşte restul averii mele, de orice natură ar fi ea, mobilă sau imobilă, bunuri care fac parte din ambele categorii - fideicomisul meu va plăti toate veniturile, rentele anuale, dividendele sau dobânzile cuvenite, nepoatei mele, June Forsyte, sau succesorilor ei legali, desemnaţi din timpul vieţii ei, spre folosinţa şi beneficiul ei propriu, fără etc. iar de la şi după moartea sau decesul ei, sus-menţionatele terenuri, clădiri, depozite bancare, acţiuni sau orice fel de bunuri care au luat locul celor sus-enumerate sau le reprezintă în ziua morţii ei, fideicomisul le va transmite sau va dispune de ele în favoarea persoanei sau persoanelor desemnate de sus-numita mea

nepoată, June Forsyte, fără ştirbirea drepturilor succesorale ale soţului ei, conform ultimelor ei dorinţe, testamentului, oricărui act scris sau oricărei alte dispoziţii testamentare, pe care ea le-a întocmit şi iscălit în mod valabil şi care răspund tuturor cerinţelor legale, pentru a trece în folosinţa şi beneficiul integral sau parţial al persoanelor desemnate - toată averea sau numai o parte din ea. Iar în lipsa unei asemenea etc, ţinând seama negreşit de..." şi aşa mai departe, şapte pagini de frazeologie scurtă şi simplă.

Testamentul fusese redactat de James în zilele lui de glorie. Prevăzuse aproape toate clauzele posibile.

Bătrânul Jolyon şezuse multă vreme citind acest testament, în cele din urmă luă o jumătate de coală de hârtie din rastel şi făcu o lungă notă suplimentară, scrisă cu creionul, apoi puse testamentul în buzunar, trimise să i se aducă o birjă şi se duse la biroul avocaţilor

"Paramor and Herring", din Lincoln's Inn Fields. Jack Herring murise, dar nepotul său lucra încă la această firmă. Bătrânul Jolyon se retrase cu el în birou pentru o jumătate de ceas.

Reţinuse birja şi, când ieşi, spuse birjarului să-l ducă în Wistaria Avenue, numărul 3.

Simţea o satisfacţie stranie, liniştitoare, ca şi cum ar fi repurtat o victorie asupra lui James şi a "proprietarului". De azi înainte aceştia nu-şi vor mai vârî nasul în treburile lui; le ridicase chiar atunci calitatea de executori ai testamentului său; va retrage toate afacerile sale din mâinile lor şi le va încredinţa tânărului Herring, şi va proceda la fel şi cu afacerile Societăţilor pe care le conduce. Dacă tânărul Soames era un om chiar atât de bogat, nu va resimţi lipsa sumei de aproximativ o mie de lire din venitul său anual, şi pe sub mustaţa lui mare, albă, bătrânul Jolyon zâmbi cu răutate. Simţea că

ceea ce făcuse era în acord cu justiţia imanentă, satisfăcută din plin.

Încet şi sigur ca acţiunea tainică ce lucrează în interiorul unui arbore bătrân pentru a-l distruge, astfel şi otrava din rănile care se deschiseseră în fericirea, voinţa şi mândria lui măcinase frumosul edificiu al filozofiei sale. Viaţa a distrus o parte din fiinţa lui iar acum, la fel cu familia a cărei căpetenie era, îşi pierduse şi el echilibrul.

În timp ce birja îl ducea spre miazănoapte, spre casa fiului său, se gândea la noile dispoziţii asupra averii lui, luate chiar atunci, şi totul îi apărea sub lumina vagă a unei pedepse care loveşte această familie şi această Societate ai cărei reprezentanţi păreau a fi James şi fiul său. L-a repus în drepturile lui pe tânărul Jolyon, şi această repunere în drepturile lui de fiu îi satisfăcea dorinţa ascunsă de răzbunare - răzbunare împotriva

Timpului, a tristeţii şi a amestecului străinilor în treburile lui, împotriva nenumăratelor critici şi condamnări pe care oamenii le-au pronunţat împotriva unicului său fiu, vreme de cincisprezece ani. Aceasta era singura cale prin care putea afirma încă o dată atotputernicia voinţei sale, forţând astfel pe James, pe Soames, familia şi întreaga mulţime ascunsă de Forsyte - marele torent ce curge împotriva unui singur dig, al încăpăţânării lui - să recunoască o dată pentru totdeauna că *el este stăpân.* Inima i se îndulcea la gândul că, în sfârşit, a făcut din fiul său un om mult mai bogat decât acel fiu al lui James, acel "proprietar". Şi ce plăcut îi era să-i dea lui Jo, căci bătrânul Jolyon îl iubea mult pe fiul său.

Nu era acasă nici Jo şi nici soţia lui (tânărul Jolyon nu se întorsese încă din Grădina Botanică), dar mica servitoare îi spuse că-şi aşteaptă stăpânul dintr-un moment într-altul.

- Întotdeauna se întoarce la vremea ceaiului, domnule, pentru a se juca cu copiii.

Bătrânul Jolyon spuse că îl va aştepta, şi se aşeză destul de calm în micul salon sărăcăcios, decolorat, în care abia acum, după ce husele de vară, din cint, fuseseră scoase, se putea vedea cât de jerpelite şi tocite erau fotoliile şi canapelele vechi. I-ar fi făcut plăcere să trimită după copii, pentru a-i avea lângă el, pentru a simţi trupurile lor suple rezemate de genunchii lui, pentru a auzi pe Jolly: *"Hallo, bunicule!"* şi a-l vedea zburând către el, şi a simţi mânuţa dulce a lui Holly mângâindu-i uşor obrazul. Dar nu-i chemă. Ceea ce făcuse el era un act solemn, şi până ce nu i-l comunică şi lui Jo, nu e cazul să se joace. Se distra singur, gândindu-se cum, cu două trăsături din condeiul lui, ar putea reda acestei căsuţe atmosfera de lux a castei sale, care lipsea cu totală desăvârşire din tot ceea ce îl

înconjura: cum ar putea umple aceste odăi sau altele, dintr-o casă mai mare, cu opere de artă de la "Baple and Pullbred's"; cum ar putea trimite pe micul Jolly la Harrow şi Oxford (nu mai avea nici o încredere în Eton şi Cambridge, căci fiul său învăţase acolo); cum ar putea face ca Holly să ia lecţii cu cei mai distinşi profesori de muzică; fetiţa avea un deosebit talent.

Toate aceste viziuni roiau în închipuirea lui, şi inima îi creştea de emoţie. Se ridică şi se duse în faţa ferestrei, de unde privi jos, în peticul de grădină împrejmuit cu zid, în care părul golit de frunze înainte de vreme stătea cu crengile-i pleşuve întinse în ceaţa ce se îndesa încet în această după-amiază de toamnă. În fundul grădinii, câinele Balthazar, cu coada răsucită deasupra spatelui său bălţat şi flocos, umbla agale, mirosind plantele şi, din când în când, sprijinindu-şi laba de perete.

Iar bătrânul Jolyon visa.

Ce altă plăcere îi mai rămăsese lui, în afară de aceea de a da? Era o plăcere să dai, dacă găseai pe cineva care să-ţi fie recunoscător pentru ceea ce-i dai - unul din carnea şi sângele tău! Nu ai aceeaşi satisfacţie când dai cuiva care nu-i de-al tău, cuiva care nu are nici o pretenţie de la tine! Asemenea danii ar fi însemnat o trădare faţă de convingerile şi acţiunile individualiste ale întregii lui vieţi, faţă de munca lui şi de tot ceea ce întreprinsese; ar fi dezminţit cumpătarea sa, precum şi măreaţa realitate de care era atât de mândru, că el - întocmai ca zeci de mii de Forsyte înaintea lui, ca zeci de mii de contemporani şi zeci de mii de Forsyte ai viitorului - şi-a făcut singur averea şi singur şi-a păstrat-o.

În timp ce stătea acolo, privind frunzele de dafin pătate de funingine, peticul de iarbă mânjit cu negru, plimbarea câinelui

Balthazar, toată suferinţa acestor cincisprezece ani, în care fusese frustrat de bucuria la care avea dreptul, îşi revărsă fierea pentru a omorî dulceaţa clipelor ce se apropiau.

În sfârşit, sosi şi tânărul Jolyon, mulţumit de ceea ce lucrase şi împrospătat de atâtea ceasuri petrecute în aer liber. Aflând că tatăl său se găseşte în salon, întrebă în grabă dacă doamna Forsyte era acasă şi, auzind că nu era, suspină uşurat. Apoi îşi ascunse cu grijă, în micul dulap de haine din vestibul, instrumentele de lucru şi intră.

Cu hotărârea sa caracteristică, bătrânul Jolyon intră direct în subiect:

- Jo, mi-am modificat testamentul. În viitor vei putea să-ţi croieşti o plapumă mai lungă - de azi înainte îţi dau un venit de o mie de lire pe an. După moartea mea, June va avea cincizeci de mii, iar tu vei primi restul. Câinele vostru

distruge grădina. Eu să fiu în locul tău, n-aş mai ţine câine!

Câinele Balthazar, aşezat în mijlocul pajiştii, îşi examina coada.

Tânărul Jolyon se uită la animal, dar îl văzu cam şters, deoarece ochii i se umeziseră.

- Partea ta va fi aproape o sută de mii de lire sterline, băiete. Am socotit că e mai bine să ştii de pe acum. La vârsta mea nu mai am mult de trăit. Dar despre asta, nu mai vreau să vorbesc. Ce face soţia ta? Şi... transmite-i salutări din partea mea.

Tânărul Jolyon puse mâna pe umărul tatălui său şi, cum nici unul din ei nu vorbi, episodul se încheie.

După ce-l văzu pe tatăl său urcat într-o birjă, tânărul Jolyon se întoarse în salon, se opri pe locul în care stătuse bătrânul Jolyon şi privi în grădină. Încercă să realizeze tot ceea ce această schimbare însemna pentru el şi, fiind un Forsyte, perspectivele pe care le dă averea se deschiseră în mintea lui. Anii de

sărăcie prin care trecuse nu-i secaseră instinctele înrădăcinate în fire. Într-un mod foarte practic se gândi la călătorii, la îmbrăcămintea soţiei lui, la educaţia copiilor, la un ponei pentru Jolly şi la mii de alte lucruri. Dar pe lângă acestea se gândi şi la Bosinney, la iubita lui şi la cântecul sacadat al sturzului. Bucurie - tragedie! Care dintre ele? Care dintre ele?

Trecutul de odinioară - trecutul dureros, plin de suferinţă, de pasiune, trecutul minunat, pe care nu-l poţi cumpăra cu bani, pe care nimic nu-l poate reînvia cu toată dulceaţa lui fierbinte - revenise în faţa lui.

Când se întoarse soţia sa, merse de-a dreptul la ea şi o prinse în braţe. Stătu multă vreme aşa, fără a spune vreo vorbă; cu ochii închişi, o strângea la pieptul său, în timp ce ea îl privea cu licăriri de mirare, adoraţie şi îndoială în ochi.

În dimineaţa ce urmă după o anumită noapte în care, în sfârşit, îşi afirmase drepturile de soţ şi se purtase ca un bărbat, Soames îşi lua micul dejun singur, în sufragerie.

Dejuna cu lumina de gaz aprinsă, căci ceaţa de sfârşit de noiembrie învăluise oraşul într-un fel de pătură monstruoasă; chiar şi pomii din scuar abia se zăreau din fereastra sufrageriei.

Mânca liniştit, dar din când în când avea senzaţia că nu mai poate înghiţi. Oare făcuse bine cedând poftei sale nedomolite din noaptea trecută, zdrobind rezistenţa pe care o răbdase de prea multă vreme din partea acestei femei, soţia lui legitimă şi consoarta lui consacrată prin ceremonie religioasă solemnă?

Amintirea expresiei de pe faţa ei îl urmărea în mod straniu; acea faţă de pe care încercase să-i tragă mâinile, pentru a o mângâia. Nu

putea scăpa de acele groaznice hohote înăbuşite, cum nu mai auzise niciodată, şi care acum păreau a-i răsuna în urechi. Şi încă îl mai urmărea acea stranie, intolerabilă senzaţie de remuşcare şi ruşine pe care o încercase când, la lumina unei singure lumânări, înainte de a ieşi pe furiş, în tăcere, din camera ei, se oprise s-o privească.

Iar acum, după ce procedase astfel, era oarecum uluit de sine însuşi.

Cu două seri înainte, la Winifred Dartie, stătuse la masă lângă doamna MacAnder. Aceasta, privindu-l drept în faţă, cu ochii ei verzui pătrunzători, îi zise: "Deci soţia dumitale este foarte bună prietenă cu acel domn Bosinney?"

Soames nu s-a înjosit întrebând-o ce voia să spună, dar vorbele ei îl răscoliseră profund.

Ele treziră în el o gelozie sălbatică, din care, datorită perversităţii naturale inerente

acestui instinct, se născu o poftă şi mai sălbatică pentru Irene.

Poate că, fără incitarea vorbelor doamnei MacAnder, n-ar fi făcut niciodată ceea ce făcuse. Dacă n-ar fi existat această aţâţare şi întâmplarea de a fi găsit uşa odăii soţiei sale neîncuiată, nu s-ar fi putut furişa la ea în timp ce dormea.

Somnul îi risipise îndoielile, dar dimineaţa se simţi din nou cuprins de ele. Un singur gând îl mângâia. Nimeni nu va afla - ceea ce se petrecuse era de o calitate care interzicea orice destăinuire.

Şi, într-adevăr, când motorul activităţii zilnice - ale cărui roţi cereau atât de imperios să fie mişcate de puterea unei minţi limpezi şi practice - se puse din nou în mişcare, iar el porni să-şi citească corespondenţa, frământările lui începură a mai pierde din intensitate, şi trecură pe al doilea plan. În fond, incidentul nici nu era prea important; doar în romane femeile fac mult caz de

astfel de poveşti! în schimb, dacă priveşti cazul cu judecata rece a bărbaţilor cu mintea sănătoasă, a bărbaţilor din lumea bună, a acelora care - după cum îşi amintea el - adeseori erau lăudaţi de Instanţa de Divorţuri, îţi dai seama că el a procedat cât se poate mai bine pentru a susţine sfânta taină a căsătoriei, pentru a-şi feri soţia de încălcarea îndatoririlor ei - căci poate ea continua să se întâlnească cu Bosinney - pentru a o... Nu, nu regreta deloc ceea ce făcuse.

Acum, că primul pas spre împăcare fusese făcut, restul va fi relativ... relativ...

Se ridică şi merse la fereastră. Nervii îi erau zdruncinaţi. Sunetul acelor hohote înăbuşite îi reveni în urechi. Nu putea scăpa de el.

Îmbrăcă haina îmblănită şi ieşi în ceaţă. Trebuia să meargă în City; luă trenul subteran din staţia Sloane Square.

Se aşeză într-un colţ din compartimentul de clasa întâi, plin

cu oameni care lucrează în City, dar hohotele înăbuşite îl urmăreau neîncetat. Deschise ziarul *Times*, ale cărui foi făcură un zgomot amplu, dominând toate sunetele mai slabe, şi, ascuns în dosul lui, începu să citească ultimele veşti.

Citi că în ziua precedentă un judecător de instrucţie a însărcinat instanţele penale să judece un număr mult mai mare de infracţiuni ca de obicei. Citi despre trei furturi, cinci omucideri, şapte incendieri şi, nici mai mult nici mai puţin decât unsprezece - număr impresionant de mare - violuri; în afară de acestea mai erau o mulţime de crime necalificate, care urmau să vină curând în faţa instanţelor penale. Privirile lui treceau repede de la o ştire la alta, iar faţa îi era bine acoperită de gazetă.

Dar lectura era însoţită fără încetare de chipul lui Irene, cu obrazul scăldat în lacrimi, şi de amintirea hohotelor ei deznădăjduite.

Ziua a fost încărcată, căci în afară de treburile profesionale obişnuite, a trecut şi pe la biroul agenţilor lui de schimb, domnii Grin şi Grinning, pentru a le da dispoziţia de a vinde acţiunile sale din "New Colliery Co., Ltd."; Soames mai degrabă bănuia decât ştia că afacerile acestei societăţi erau în stagnare (într-adevăr, mai târziu aceasta intră în declin şi, în cele din urmă, fu vândută pe nimic unui sindicat american). Mai avu şi o lungă consfătuire în birourile lui Waterbuck, Q.C., la care luă parte jurisconsultul Boulter, Fiske, tânărul său asociat, şi chiar domnul Waterbuck, Q.C., în persoană.

Cazul "Forsyte contra Bosinney" urma să fie pus pe rol mâine, spre a fi dezbătut în faţa domnului judecător Bentham.

Domnul judecător Bentham era mai degrabă un om cu bun-simţ, decât un mare jurist, dar după părerea lor, era omul cel mai

potrivit pentru a judeca această pricină. Era un judecător "forte".

Waterbuck, Q.C., fu aproape nepoliticos faţă de Boulter şi Fiske, pe care nu-i prea băgă în seamă, dar în schimb îi dădu o deosebită atenţie lui Soames. Instinctiv, sau mai degrabă din zvonurile auzite, simţea că se află în faţa unui om bogat.

Îşi menţinu cu fermitate opinia pe care o exprimase în scris, susţinând că rezultatul depinde în mare măsură de mărturiile ce se vor aduce în instanţă şi, prin câteva observaţii bine cugetate, îl sfătui pe Soames să nu fie prea delicat în depoziţia pe care o va face. "Puţină duritate, domnule Forsyte", îi zise, "puţină duritate". Şi, după ce vorbi, râse satisfăcut, îşi strânse tare buzele, se scarpină în cap pe sub peruca pe care o ridică puţin, întocmai ca un fermier gentleman, cum de altfel îi plăcea să fie socotit. Era considerat cel mai mare

specialist în materie de abuz de încredere.

Soames luă din nou trenul subteran pentru a se întoarce acasă. Ceaţa era mai deasă ca oricând în staţia Sloane Square. În abureala liniştită, densă, oamenii intrau şi ieşeau orbecăind: femeile, foarte puţine de altfel, cu genţile strânse la piept, îşi ţineau batistele în dreptul gurii; din când în când apărea câte o birjă, învăluită într-o lumină vagă de felinar, ce părea a se descompune în vapori înainte de a ajunge pe caldarâm, iar birjarii, pe capră, aveau contururi fantastice. Ici şi colo se oprea câte o birjă, care abia se desluşea în ceaţă, şi cetăţeni şterşi coborau repezindu-se, ca iepurii spre vizuină, către staţia trenului subteran.

Iar aceste siluete, ca nişte umbre, învăluite fiecare în giulgiul lor de ceaţă, nu se băgau în seamă una pe alta. În mijlocul marelui teren de vânătoare, fiecare iepure se ocupă numai de el, în special cei îmbrăcaţi

în blănurile cele mai scumpe, care, înfricoşaţi să umble pe ceaţă în trăsură, circulă numai pe sub pământ.

Totuşi, nu departe de Soames, stătea, nemişcată, o siluetă, aşteptând la ieşirea din staţie.

Trebuie să fi fost vreun "Pirat" sau vreun îndrăgostit, despre care fiecare Forsyte zicea: "Vai de capul lui! Se vede că o duce greu!" Inimile lor bune băteau puţin mai tare în faţa acestui biet îndrăgostit ce aştepta, speriat, în ceaţă; dar treceau iute pe lângă el, ştiind prea bine că nu au nici timp şi nici bani de cheltuit pentru suferinţele altora.

Numai un sergent de stradă, ce patrula pe acolo, se uita din când în când la acest om care aştepta. Borurile moi ale pălăriei îi ascundeau pe jumătate faţa înroşită de frig, slabă şi năucă. Când şi când îşi trecea mâna pe faţă, fie pentru a-şi alunga teama, fie pentru a-şi reînnoi hotărârea care-l pironea aici, în aşteptare. Dar îndrăgostitul

(dacă era îndrăgostit) aştepta. Se învăţase cu privirile sergentului sau poate că era prea absorbit de îngrijorarea lui, căci nu se clintea din loc. Se vede că era obişnuit cu aşteptările îndelungi, cu teama, cu ceaţa, cu frigul; numai de i-ar veni până la urmă iubita! Nebun îndrăgostit! Ceaţa ţine până la primăvară; mai vine şi zăpadă şi ploaie; nicăieri nu e plăcut. Te roade frica dacă îi dai întâlnire în stradă, te roade frica dacă o rogi să stea acasă!

"N-are decât! Altă dată să-şi aranjeze treburile mai bine!"

Aşa ar gândi orice Forsyte care se respectă. Dar dacă acest cetăţean sănătos ar fi putut asculta bătăile inimii acelui îndrăgostit ce aştepta, aici afară, în ceaţă şi în frig, ar fi spus din nou: "Da, vai de capul lui! Trebuie că o duce greu!"

Soames luă un cupeu şi, cu perdelele lăsate, trecu pe Sloane Street, apoi de-a lungul străzii

Brompton. La ora cinci ajunse acasă.

Soţia lui era plecată. Ieşise acum un sfert de ceas. A ieşit, la ora aceasta, pe întuneric şi într-o asemenea ceaţă! Ce-o fi însemnând una ca asta?

Se aşeză în faţa căminului din sufragerie cu uşa deschisă, tulburat până în adâncul sufletului, şi încercă să citească ziarul de seară. Pentru frământarea care-l mistuia nu era bună o carte, numai ziarele cotidiene îi puteau da un oarecare narcotic. Într-adevăr, citind reportajele faptelor diverse, se mai linişti puţin. *Sinuciderea unei actriţe - Boala gravă a unui om de stat* (acest bolnav cronic) - *Divorţul unui ofiţer din armată - Foc într-o mină* - le citi pe toate. Îl ajutară puţin - era un tratament recomandat de cel mai mare medic, gustul său natural.

Era aproape ceasul şapte când o auzi intrând.

Incidentul din noaptea trecută pierduse mult din importanţă sub apăsarea spaimei lui Soames faţă de plecarea ei atât de ciudată, în ceaţa aceasta mare. Dar acum, că Irene venise acasă, amintirea hohotelor ei sfâşietoare îi reveni, şi simţea cum se enervează la gândul că va da ochii cu ea.

Irene urca scările; haina de blană gri îi ajungea până la genunchi, gulerul ridicat îi ascundea aproape toată faţa, care era acoperită cu un voal gros.

Nici nu se uită la el, şi nici nu spuse vreo vorbă. O fantomă sau un străin n-ar fi putut trece în mai mare tăcere. Bilson veni să aştearnă masa şi îi spuse că doamna Forsyte nu coboară; îşi va lua supa în odaia ei.

De data aceasta Soames nu-şi schimbase hainele pentru masa de seară; poate că, pentru prima oară în viaţa lui, se aşeză la masă cu manşetele murdare. Dar fără să le dea vreo atenţie, şezu multă vreme, uitându-se îndelung la paharul cu

vin. Apoi porunci lui Bilson să aprindă focul în camera lui cu tablouri şi se duse sus.

Aprinse lampa de gaz, oftă adânc, aşteptând să găsească, în mijlocul acestor comori aşezate în vrafuri, cu faţa la perete, de jur-împrejurul micii încăperi, în sfârşit liniştea sufletească. Se duse de-a dreptul la cea mai mare comoară dintre toate, un Turner[20] autentic, îl întinse pe şevalet şi îl întoarse cu faţa spre lumină. Nu demult, pânzele lui Turner fuseseră foarte căutate, dar el nu s-a putut decide să se despartă de el. Stătu multă vreme aşa, privind tabloul, cu obrazul palid, complet ras, aplecat înainte peste gulerul său tare, parcă i-ar calcula valoarea. Privirile lui deveniră gânditoare, poate că ajunsese la concluzia că preţul tabloului nu era destul de mare. Îl luă de pe şevalet şi îl puse la loc, cu faţa spre perete. Dar, trecând prin cameră, se opri, căci i se păru că aude hohote de plâns.

Nu era nimic - aceeaşi obsesie care îl urmărise de dimineaţă. Şi, curând după aceea, puse paravanul în faţa sobei şi coborî uşurel.

Gândul lui era: "Trebuie să fiu odihnit pentru ziua de mâine". Dar mai trecu multă vreme până adormi...

Dar iată că povestea se desfăşură în aşa fel, încât amintirea ei a rămas vie pentru totdeauna în mintea lui George. Ceaţa l-a silit pe Bosinney să se oprească, şi atunci George auzi câteva vorbe care aruncară brusc lumină asupra celor petrecute. Ceea ce doamna Soames îi spusese în trenul subteran lui Bosinney nu mai era un mister. Din mormăiala auzită, George a înţeles că Soames şi-a exercitat drepturile asupra soţiei sale, care se înstrăinase de el, siluind-o împotriva voinţei ei, făcând uz de cel mai mare - de supremul act de proprietate.

Fantezia lui George hoinărea pe plaiurile acestei situaţii şi era impresionat. Simţea şi el ceva din

mâhnirea şi oroarea din sufletul lui Bosinney, provocată de acest conflict sexual. "Da, e o lovitură dură! Nu mă mir că bietul băiat e pe jumătate smintit!"

Îşi urmări prada până când - sleit de puteri - îl văzu pe Bosinney aşezându-se pe o bancă sub unul din leii din Trafalgar Square, sub un sfinx monstruos rătăcit ca şi ei în acest abis de beznă, rigid şi tăcut; iar în spatele lui, stătea George, a cărui răbdare avea o nuanţă de stranie fraternitate. El nu era lipsit de oarecare gingăşie - un anumit simţ de bună-cuviinţă îl oprea să pătrundă brusc în această tragedie: de aceea aştepta liniştit, întocmai ca leul de deasupra capului său, cu gulerul de blană ridicat peste urechi, care-i acoperea obrajii cărnoşi şi roşii, care acoperea totul în afară de ochii săi cu privirea ironică dar plină de milă. Prin faţa lui treceau bărbaţi care se întorceau de la lucru, în drum spre cluburile lor - oameni a căror siluetă era

învăluită într-o gogoaşă de ceaţă apăreau ca o nălucă şi dispăreau apoi tot ca o nălucă. Dar deşi George era cuprins de milă, umorul lui nedomolit izbucni deodată; îi veni poftă să apuce de pulpana hainei toate aceste năluci şi să le zică:

"Hei! Zăpăciţilor! Nu vă e dat să vedeţi adesea un asemenea spectacol! Aici e un nenorocit a cărui iubită tocmai i-a povestit o istorioară drăgălaşă despre bărbatul ei; veniţi mai aproape! Veniţi încoace! După cum vedeţi, e scos din minţi!"

Îşi închipui cum toţi ar rămâne cu gura căscata înconjurându-l pe îndrăgostitul torturat, şi zâmbi la gândul ca una din aceste năluci ar putea fi un om de treabă, căsătorit de curând, care, datorită sentimentelor lui, ar putea pricepe măcar în parte ceea ce se petrece în sufletul lui Bosinney, şi în închipuirea lui îl văzu cum deschide gura mare, tot mai mare, şi cum

ceaţa intră din ce în ce mai adânc în ea. Căci George nutrea pentru burghezi - în special pentru burghezii căsătoriţi - acel dispreţ caracteristic tinerilor neserioşi şi sportivi printre care se număra şi el.

Dar începu plictiseala. Aşteptarea aceasta nu-i convenea.

"În definitiv", gândi el, "bietul băiat va trece şi peste asta. Nu e prima oară că se întâmplă o asemenea faptă în acest mic orăşel!" Dar Bosinney începu a bolborosi din nou vorbe de ură şi furie sălbatică. Cedând unei porniri spontane, George îl atinse pe umăr.

Bosinney făcu ochii roată.

- Cine eşti? Ce vrei cu mine?

George şi-ar fi păstrat calmul, dacă toate acestea s-ar fi petrecut la lumina banală a unui felinar sau la lumina vieţii cotidiene, într-o lume pe care o cunoştea atât de bine; dar în ceaţa aceea, în care totul era întunecat şi ireal, în care nimic nu avea o valoare precisă, legată de pământ, aşa cum orice Forsyte

concepe lumea, îl cuprinse o nelinişte neobişnuită şi, încercând să se uite în ochii acestui obsedat, gândi:

"Dacă văd un sergent de stradă i-l dau în primire. În starea în care se află, nu poate fi lăsat în voia lui!"

Dar fără să aştepte răspuns, Bosinney porni cu paşi mari prin ceaţă, iar în urma lui, George, ţinându-se puţin mai departe, dar mai hotărât ca oricând să nu-l piardă din ochi.

"Aşa nu mai poate umbla multă vreme", gândi el, "e o minune a lui Dumnezeu că nu l-a călcat vreun omnibuz". Nu se mai gândea la un sergent de stradă, flacăra sfântă din sufletul său de sportsman se aprinsese din nou.

Într-o ceaţă mai groasă ca oricând, Bosinney gonea înainte cu acelaşi pas furios; dar urmăritorul său băgă de seamă că, în toată nebunia lui, păstra o direcţie anumită. Era limpede că se îndreaptă spre apus.

"Într-adevăr, mergea la Soames", se gândi el. Ideea nu-i displăcu. Vânătoarea lui promitea un sfârşit distractiv. Niciodată nu l-a putut suferi pe vărul său.

Oiştea unei trăsuri care trecea îi atinse umărul, silindu-l să se dea la o parte. N-avea de gând să se lase ucis pentru "Pirat" şi nici pentru altcineva. Totuşi, cu dârzenia lui înnăscută, se ţinea morţiş după dâră, prin aburii aceia care ştergeau totul, în afară de urma bărbatului după care se ţinea şi de lumina celui mai apropiat felinar, ce semăna cu o lună întunecată.

Apoi, deodată, cu instinctul său de pierde-vară londonez, George îşi dădu seama că se află în Piccadilly. Aici ştia să umble şi legat la ochi! De îndată ce scăpă de orice nedumerire de ordin geografic, tulburarea lui Bosinney îl acapară din nou.

De-a lungul şirului de amintiri din experienţa sa de om de lume, o întâmplare din tinereţe, ruptă de

murdăria amorurilor sale îndoielnice, prinse viaţă. O amintire care şi acum era dureroasă, care aducea în aburii şi întunecimea acestei ceţi londoneze, miros de fân, strălucirea lunii, vraja unei nopţi de vară. Era amintirea unei nopţi în care, întins pe pajişte, în cea mai întunecată umbră a unui frunziş, aflase, din întâmplare, de pe buzele unei femei că nu era numai a lui. Şi, pentru o clipă, George nu mai mergea în întunericul din Piccadilly, ci se afla din nou întins pe pajişte, cu focul iadului care-i mistuia inima, cu faţa îngropată în iarba cu miros dulce, umezită de rouă, în umbra lungă a plopilor care ascundeau luna.

Deodată îi trecu prin gând să cuprindă umerii "Piratului" şi să-i spună: "Ascultă-mă pe mine, băiete! Timpul vindecă totul. Hai să bem ceva, să ne înecăm amarul!"

Dar o voce urlă la el, şi sări înapoi. Din beznă veni o birjă şi tot în beznă dispăru. Deodată George

observă că-l pierduse pe Bosinney. Fugi înainte, apoi înapoi, inima i se strânse de frică, de spaima aceea întunecată care se ascunde sub aripi de ceaţă. Broboane de sudoare îi apărură pe frunte. Se opri, nemişcat, cu urechile ciulite.

În aceeaşi seară îi povesti lui Dartie, în timpul unei partide de biliard la "Red Pottle", că imediat după aceea l-a pierdut.

Dartie îşi răsuci satisfăcut mustaţa neagră. Tocmai trăsese o straşnică lovitură de douăzeci şi trei, cât p-aci să dea una şi mai grozavă.

- Şi cine era femeia? întrebă.

George se uită pe sub sprâncene la faţa grăsulie, gălbejită a "omului de lume" şi văzu un mic zâmbet hidos, ascuns sub obrajii săi, sub pleoapele grele.

"Nu, nu, distinsul meu prieten!" gândi el. "N-am să-ţi spun!" Căci cu toate că avea relaţii destul de strânse cu Dartie, îl socotea o lichea.

- Oh, o damă oarecare, îi răspunse, frecându-şi tacul cu cretă.

- O damă! exclamă Dartie - de fapt folosi o expresie mult mai sugestivă. Eu sunt convins că era soţia prietenului nostru Soa...

- Zău? zise George tăios; atunci te înşeli amarnic!

Dădu o lovitură greşită. Avu grijă să nu mai vorbească despre acest subiect până înspre ceasurile unsprezece când, ca să ne exprimăm în termenii săi poetici, "uitându-se la sticla cu whisky îi văzu fundul", dădu la o parte perdelele şi privi în stradă. Felinarele de la intrare abia străbăteau întunecimea ceţii, şi nu se vedea ţipenie de om, sau vreun obiect.

- Nu-mi iese din minte bietul "Pirat", zise. Poate că încă mai hoinăreşte prin ceaţă. Dacă la ora asta nu e cadavru, adăugă George cu o stranie îngrijorare.

- Cadavru! spuse Dartie, în care se trezi din nou înfrângerea suferită

în parcul Richmond. N-ai nici o grijă! Fac prinsoare unu la zece că e tun, zdravăn! George se întoarse către el şi văzu pe faţa lui mare o expresie cu adevărat formidabilă, de o sălbăticie înspăimântătoare.

- Taci din gură! Nu ţi-am spus că era ca ieşit din minţi?

PROCESUL

În dimineaţa zilei când se judeca procesul, al doilea pe rol, Soames trebui să plece de acasă iarăşi fără să o fi întâlnit pe Irene; dar îi şi convenea, căci încă nu hotărâse ce atitudine va lua faţă de ea.

I se spuse să fie la tribunal la ora zece şi jumătate, pentru a se găsi acolo în cazul că primul proces (un abuz de încredere) nu ar fi dezbătut. Dar, dimpotrivă, ambele părţi dădură dovadă de un curaj care-i prilejui lui Waterbuck, Q.C., să-şi întărească reputaţia de mare specialist în această speţă. Adversarul său era Ram, alt maestru renumit în chestiuni de abuz de încredere. A fost o luptă între giganţi. Curtea pronunţă sentinţa tocmai înainte de ora suspendării şedinţei, pentru prânz. Juriul părăsi sala de şedinţe, şi Soames ieşi pentru a mânca ceva. În faţa barului din bufetul

tribunalului îl întâlni pe James, care stătea în picioare ca un pelican rătăcit în galeriile nesfârşite, aplecat asupra unui sandviş şi cu un pahar de *sherry* în faţă. În spaţiul pustiu al sălii celei mari din mijlocul clădirii, tatăl şi fiul stăteau îngânduraţi unul lângă altul; liniştea era întreruptă din când în când, pentru o clipă, de avocaţi cu perucă şi robă, care treceau grăbiţi prin sală, de vreo doamnă bătrână sau de vreun bărbat cu haine tocite, cu priviri speriate, şi de două persoane mai îndrăzneţe decât cele din generaţia lor, care, aşezate într-o arcadă, vorbeau agitat. Sunetul glasurilor lor plutea împreună cu un miros de puţuri părăsite care, amestecat cu miasma ce se degaja de prin coridoare şi săli, dădea o combinaţie ce semăna cu emanaţiile brânzeturilor fermentate, miros legat indisolubil de administrarea justiţiei britanice.

Nu trecu multă vreme şi James îi zise fiului său:

- Când vine rândul procesului tău?

- Sper că îndată după pauză. Nu m-aş mira deloc dacă Bosinney va spune cine ştie ce. Trebuie să încerce orice. Dacă pierde procesul, va fi ruinat. Muşcă o îmbucătură bună din sandviş şi îşi umplu gura cu *sherry.* Mama doreşte să veniţi deseară la noi la masă, tu şi cu Irene.

Un zâmbet glacial trecu peste buzele lui Soames; întoarse capul şi se uită la tatăl său. Oricine ar fi văzut această privire rece, schimbată pe furiş între tată şi fiu, ar fi avut dreptul să se înşele asupra profundei înţelegeri care exista între ei; James isprăvi paharul de *sherry* dintr-o înghiţitură.

- Cât am de plătit? întrebă.

Întorşi în sala de şedinţe, Soames ocupă îndată locul ce i se cuvenea, pe banca din faţă, lângă apărătorul său. Cu o privire piezişă, pe care nimeni nu o putea desluşi,

descoperi locul în care şedea tatăl său.

James se aşezase la capătul băncii din spatele avocatului în aşa fel încât să poată pleca imediat după sfârşitul dezbaterii. Cu mâinile încrucişate pe mânerul umbrelei sale, cu spatele rezemat de bancă, căzuse pe gânduri. În orice caz, el socotea că Bosinney se purtase din cale afară de ruşinos, dar nu dorea să dea ochii cu el; simţea că o întâlnire ar fi neplăcută.

După instanţa de divorţuri, aceasta era poate cea mai preferată scenă a justiţiei, căci aici se dezbăteau procesele de defăimare, abuz de încredere şi alte afaceri comerciale. Câteva persoane care nu aveau nici o legătură cu dezbaterile erau răsfirate pe băncile din fundul sălii, iar la balcon se vedeau una sau două doamne cu pălărie.

Cele două rânduri de scaune din faţa lui James fuseseră ocupate, încetul cu încetul, de avocaţi cu

perucă; după ce se aşezară, începură să facă însemnări cu creionul, să stea de vorbă sau să-şi scobească dinţii. Dar atenţia lui James se îndepărtă curând de la aceste personalităţi minore ale justiţiei, căci intră Waterbuck, Q.C. Aripile robei sale de mătase foşneau, faţa lui roşie, impresionantă, era încadrată de doi favoriţi bruni. Faimosul Consilier Regal - James a recunoscut-o îndată - era într-adevăr portretul unui bărbat care poate încurca un martor.

Întâmplarea a făcut că, deşi lucra de atât de mulţi ani, James nu-l văzuse niciodată pledând pe Waterbuck, Q.C. Şi ca orice Forsyte care activa într-o ramură inferioară a acestei meserii, avea o nemăsurată admiraţie pentru un bun avocat pledant. Cutele lungi şi triste de pe obrajii săi se destinseră puţin după ce îl văzu, mai ales acum, când băgă de seamă că Soames era singurul care avea apărător în robă de mătase.

Waterbuck, Q.C, tocmai se întoarse într-o parte pentru a spune ceva secretarului său şi iată că apăru domnul judecător Bentham: un bărbat slab, ce semăna cu o găină, puţin adus de spate, ras complet şi cu perucă albă ca zăpada. Ca toată sala de altfel, Waterbuck se ridică şi rămase în picioare până când judecătorul se aşeză. James se ridică şi el, dar foarte puţin; prea şedea confortabil la locul lui şi apoi nu avea cine ştie ce respect pentru Bentham; de două ori fuseseră poftiţi împreună la Bumley Tomm, doar o persoană îl despărţea de el la masă. Bumley Tomm era un om destul de neînsemnat, cu toate că a avut atâta succes. Chiar el, James, îi dăduse primul proces. James era agitat şi pentru că tocmai descoperise că Bosinney nu era în instanţă.

"Ce-o mai fi însemnând şi asta?" se întrebă el.

După ce părţile au fost strigate, Waterbuck, Q.C, dădu la o parte

dosarul pe care-l avea în faţă cu un gest amplu, îşi aşeză roba peste umăr, aruncă o privire semicirculară în jurul său, şi, ca un bărbat care porneşte la luptă, se ridică şi se adresă curţii.

Faptele, spuse el, nu sunt puse în discuţie. Tot ceea ce domnia-sa domnul judecător avea de făcut era interpretarea corespondenţei care avusese loc între clientul său şi pârât, un arhitect, cu privire la decoraţia interioară a unei case. Totuşi, el vrea să arate că această corespondenţă nu poate avea decât un înţeles foarte desluşit. După ce a expus pe scurt istoricul casei din Robin Hill, pe care a descris-o drept un palat, precum şi cheltuielile făcute până la data actuală, continuă după cum urmează:

- Clientul meu, domnul Soames Forsyte, este un gentleman, un om bogat, care nu ar fi în stare şi despre care nu se poate presupune că ar pune în discuţie vreo pretenţie legitimă, dar în chestiunea acestei

case, în care, după cum domnia-voastră a auzit, a investit până acum aproximativ douăsprezece mii de lire sterline, o sumă care depăşeşte în mod considerabil suma pe care o prevăzuse la început - a întâmpinat o asemenea atitudine din partea arhitectului său, încât din punct de vedere principial - şi nu poate accentua îndeajuns acest lucru - din punct de vedere principial şi în interesul colectivităţii, s-a simţit constrâns să intenteze această acţiune. Teza susţinută în apărarea arhitectului - îndrăznesc să spun onoratei instanţe - nu rezistă nici o clipă la un examen temeinic. Apoi dădu citire corespondenţei.

Clientul său, "un om a cărui situaţie socială este unanim recunoscută", este gata să vină în faţa instanţei şi să jure că niciodată nu a aprobat şi niciodată n-a avut de gând să aprobe cheltuirea unui ban peste limita extremă de douăsprezece mii şi cincizeci de lire, pe care a stabilit-o în mod

expres; şi pentru a nu mai răpi timpul instanţei, cheamă de îndată pe domnul Forsyte.

Atunci Soames păşi în faţa judecătorului. Întreaga lui înfăţişare te izbea prin calmul ei. Faţa lui purta chiar şi acum o expresie destul de sfidătoare; palid şi complet ras, avea între sprâncene o mică brazdă, şi buzele strânse. Era îmbrăcat elegant, dar discret, o mână înmănuşată cu îngrijire, cealaltă nu. La întrebările care i se puneau, răspundea cu voce cam joasă, dar vorbea răspicat. Declaraţiile pe care le-a făcut cu prilejul interogatoriului fură destul de laconice.

- N-a folosit expresia "mână liberă"?

- Nu.

- Poate, totuşi!

Expresia pe care o întrebuinţase el era "mână liberă în termenii acestei corespondenţe".

- Vrea să susţină în faţa instanţei că aceasta era o formulă uzitată în

Anglia?

- Da.

- *Ce* pretinde că însemnează ea?

- Ceea ce exprimă.

- Era dispus să conteste că este o contradicţie în termeni?

- Da.

- Nu era domnia-sa oare irlandez?

- Nu.

- Era un om cu învăţătură de carte?

- Da!

- Şi totuşi persistă în această afirmaţie?

- Da.

În tot timpul acestui interogatoriu şi al celorlalte întrebări şi răspunsuri, care se învârtiră iarăşi şi iarăşi în jurul "chestiunii delicate", James şezu cu palma în dosul urechii, cu ochii aţintiţi asupra fiului său.

Era mândru de el! Simţea că dacă ar fi el în locul lui Soames ar fi fost tentat să dea răspunsuri mai lungi dar, instinctiv, îşi dădea seama că acum laconismul este mult mai

nimerit. Când Soames se întoarse încet şi, fără cea mai mică schimbare a expresiei pe faţa lui, reveni în bancă, James suspină uşurat.

Veni rândul avocatului lui Bosinney pentru a lua cuvântul. Atenţia lui James se încordă şi mai tare, neîncetat îşi rotea privirile prin sala de şedinţe, spre a vedea dacă nu cumva Bosinney era ascuns pe undeva.

Tânărul Chankery începu nervos; absenţa lui Bosinney îl punea într-o situaţie neplăcută. De aceea, încercă, pe cât era cu putinţă, să interpreteze această lipsă în favoarea lui.

Nu se putu abţine de a-şi exprima temerea ca nu cumva clientul său să fi suferit un accident. El fusese convins că domnia-sa va veni aici pentru a face declaraţii. De dimineaţă trimisese pe cineva atât la biroul domnului Bosinney cât şi la locuinţa sa (deşi ştia că ambele se aflau în acelaşi loc, socoti că nu e

bine să o spui desluşit), dar nimeni n-a putut spune unde era. Acest fapt, după părerea avocatului, era un semn îngrijorător, deoarece ştia cât de mult ţinea domnul Bosinney să facă declaraţii în faţa instanţei. Dar cum nu fusese împuternicit să ceară o amânare, şi cum nu era în posesia nici unei dispoziţii de această natură, socoteşte că este de datoria lui să intre în fondul chestiunii. Argumentul pe care el îşi întemeiază apărarea şi pe care clientul său - dacă printr-o întâmplare nefericită n-ar fi fost împiedicat să apară în faţa instanţei - l-ar fi susţinut în depoziţiile sale, era că: o expresie ca "mână liberă" nu poate fi mărginită, îngrădită sau golită de sensul firesc, prin nici un fel de frazeologie care i s-ar putea adăuga. Ba va merge şi mai departe, susţinând că din această corespondenţă rezultă - indiferent de cele declarate de domnul Forsyte în depoziţia sa - că în fapt, domnia-sa niciodată n-a avut de gând să

refuze plata vreunei lucrări comandate sau executate de arhitectul său. Este de la sine înţeles că pârâtul n-a conceput niciodată o asemenea situaţie, căci - după cum o dovedesc scrisorile lui - nici n-ar fi acceptat să continue lucrarea, o lucrare extrem de delicată, executată cu mare grijă şi dibăcie, aşa după cum se cuvenea, pentru a satisface cerinţele unui om cu gust ales, pretenţios, un om bogat, un om atât de avut. Tânărul avocat spuse că este ferm convins de justeţea acestei teze şi, fiind convins de greutatea ei, folosi cuvinte poate cam tari, susţinând că acţiunea reclamantului era cu totul neîntemeiată, neîndrituită, ba chiar nemaiîntâlnită. Dacă domnia-sa domnul judecător ar fi avut prilejul de a vizita această splendidă casă - lucru pe care el l-a socotit de datoria lui să-l facă - ar fi văzut cu câtă măiestrie executase clientul său acea decoraţie interioară, atât de frumoasă şi aleasă - căci clientul

său era artist în respectabila lui meserie; el este convins că domnia-sa domnul judecător n-ar admite nici măcar o clipă această acţiune, pe care, nevoind să folosească o expresie mai dură, o clarifică drept încercare de sustragere de la îndeplinirea unor îndatoriri necontestabile.

Trecând apoi la textul scrisorilor lui Soames, avocatul atinse în treacăt cazul "Boileau contra The Blasted Cement Company, Limited" şi spuse:

- Hotărârea dată de acea instanţă este îndoielnică; de aceea eu susţin că sentinţa poate fi interpretată atât în favoarea mea, cât şi în aceea a confratelui meu. Apoi începu argumentarea strânsă în jurul "chestiunii delicate". Cu tot respectul cuvenit, a afirmat că expresia domnului Forsyte se anula de la sine. Clientul său nefiind un om bogat, pentru el chestiunea este foarte gravă. Este un arhitect de mare talent, a cărui reputaţie

profesională este, fără îndoială, pusă în joc. Încheie cu un fel poate personal, către judecător, adresându-i-se ca unui iubitor de artă, cerându-i să se dovedească a fi un protector al artiştilor, faţă de această ocazională - accentua cuvântul "ocazională" - mână de fier a capitalului.

- Care va fi situaţia artiştilor, dacă oameni ca acest domn Forsyte refuză - şi i se îngăduie să refuze - a-şi îndeplini obligaţiunile care îi revin în urma împuternicirilor pe care le-au dat?... Acum, va mai chema încă o dată pe clientul său, în cazul că, în ultimul moment, ar fi izbutit să vină în faţa instanţei.

Aprozii strigară de trei ori numele Philip Baynes Bosinney, ecoul numelui său răsună cu melancolie stranie prin sala de şedinţe şi galerii.

Strigarea acestui nume, la care nu veni nici un răspuns, avu un efect ciudat asupra lui James: era ca şi cum ar striga pe străzi după un

câine pierdut. Şi ideea că un om a dispărut îi dădu o senzaţie de nelinişte, care îi tulbura confortul şi siguranţa - liniştea lui. Cu toate că n-ar fi putut spune pentru ce anume, era îngrijorat.

Se uită la ceas - ora trei fără un sfert! Peste un sfert de ceas totul va fi isprăvit. Dar oare unde era tânărul acela?

Când domnul judecător Bentham pronunţă sentinţa, James uită total de îngrijorarea ce-l cuprinsese.

În dosul pupitrului de scândură care-l despărţea de muritorii de rând, învăţatul judecător se apleca înainte. Luminile electrice, aprinse tocmai deasupra capului său, cădeau peste faţa lui şi învăluiau într-o nuanţă portocalie coroana albă ca neaua a perucii sale. Faldurile robei creşteau parcă văzând cu ochii; şi toată fiinţa lui, privită din sala relativ întunecată, strălucea ca o făptură sfântă, plină de maiestate. Tuşi uşor pentru a-şi pregăti glasul, luă o înghiţitură de

apă, rupse vârful peniţei apăsând-o în pupitru şi, împreunându-şi mâinile osoase, începu.

Deodată, lui James îi apăru mult mai mare decât ar fi crezut el vreodată că e Bentham. Era maiestatea pe care i-o dădea justiţia. Şi orice altă persoană care nu trăieşte cu picioarele pe pământ ca James, ar fi fost scuzată pentru faptul că n-a reuşit să străpungă această aureolă, dezvăluind din mijlocul ei pe acest om ca toată lumea, un Forsyte oarecare, ce umbla şi vorbea în viaţa de toate zilele sub numele de Sir Walter Bentham.

Pronunţă sentinţa în următoarele cuvinte:

- În acest caz, faptele nu sunt puse în discuţie. La data de 15 mai a anului trecut, pârâtul a scris reclamantului cerându-i să primească declinarea oricărei competenţe în ceea ce priveşte decoraţia interioară a casei reclamantului, dacă nu i se dă

"mână liberă". Reclamantul a răspuns în scris, la data de 17 mai, după cum urmează: "Îţi dau, conform dorinţei dumitale, această mână liberă, dar doresc să înţelegi desluşit, costul total al casei - pe care mi-o vei preda cu decoraţia interioară completă - inclusiv onorariul dumitale (aşa după cum ne-am învoit), nu trebuie să depăşească suma de douăsprezece mii de lire". La această scrisoare, pârâtul a răspuns la data de 18 mai: "Dacă crezi că într-o chestiune atât de delicată ca decoraţia interioară, pot să mă mărginesc la o sumă fixă, mă tem că greşeşti". În ziua de 19 mai reclamantul a scris următoarele: "N-am vrut să spun că dacă depăşeşti suma menţionată în scrisoarea mea cu zece, douăzeci sau chiar cincizeci de lire, o să fie vreo dificultate între noi. Ai mână liberă în termenii acestei corespondenţe şi sper că vei reuşi să desăvârşeşti decoraţia interioară". La data de 20 mai,

pârâtul a răspuns scurt, astfel: "Foarte bine!"

Executând aceste lucrări de decoraţie interioară, pârâtul a contractat obligaţii şi a făcut cheltuieli care au ridicat costul total al acestei case la suma de douăsprezece mii patru sute de lire sterline, pe care reclamantul le-a achitat integral. Această acţiune a fost intentată de reclamant pentru a recupera de la pârât suma de trei sute şi cincizeci de lire cheltuită de acesta peste suma de douăsprezece mii şi cincizeci de lire pe care reclamantul pretinde că a fixat-o - în corepondenţa sa - drept sumă maximă pe care îl împuternicea pe pârât să o cheltuiască.

Pentru mine se pune problema de a decide dacă pârâtul este sau nu obligat să restituie reclamantului această sumă. După părerea mea, el este obligat să o restituie.

În fond, ceea ce reclamantul spusese pârâtului înseamnează: "Îţi dau mână liberă pentru a desăvârşi

această decoraţie interioară, cu condiţia ca costul total al casei să nu treacă de douăsprezece mii de lire sterline. Dacă depăşeşti această sumă cu cincizeci de lire, eu nu te fac responsabil pentru ele; dar dincolo de această limită nu mai eşti împuternicitul meu şi eu nu-mi mai iau nici o obligaţie". Nu sunt tocmai convins că dacă, în fapt, reclamantul nu ar fi respectat obligaţiunile contractate de împuternicitul său - având în vedere situaţia dată - ar fi procedat just. Dar el nu a adoptat această atitudine. El şi-a asumat toată răspunderea faţă de terţi, întorcându-se apoi împotriva pârâtului, pentru a recupera ceea ce i se cuvenea pe drept, conform angajamentului pe care acesta şi-l luase.

După aprecierea mea, reclamantul este îndrituit să pretindă această sumă de la pârât.

În apărarea pârâtului s-a încercat să se arate că, prin această

corespondenţă, nu s-a fixat şi nici nu a fost în intenţia reclamantului să fixeze o limită la cheltuielile respective. Dacă ar fi fost aşa, nu văd motivul pentru care reclamantul a menţionat în corespondenţa sa suma de douăsprezece mii de lire sterline şi apoi cele cincizeci de lire adiţionale. Dacă teza susţinută de apărare ar fi justă, aceste cifre ar fi cu totul lipsite de sens. Pentru mine este limpede că prin scrisoarea sa de la data de 20 mai, pârâtul a acceptat o propunere foarte desluşită, în termenii căreia el este legajmente obligat.

În baza acestor temeiuri, pârâtul este condamnat la plata sumei reclamate şi a cheltuielilor de judecată.

James oftă adânc, se aplecă pentru a-şi ridica umbrela care căzuse cu zgomot în momentul când judecătorul rostea cuvintele "reclamantul a menţionat în corespondenţa sa...", îşi întinse

picioarele încrucişate sub bancă şi părăsi în grabă sala de şedinţe. Fără să-l aştepte pe fiul său, opri o birjă (era o după-amiază senină, cu cerul cenuşiu) şi merse de-a dreptul la Timothy, unde îl găsi pe Swithin. Apoi povesti acestuia, doamnei Septimus Small şi Mătuşii Hester toate dezbaterile; fără să se fi oprit din vorbă, mâncă şi două brioşe.

- Foarte bine a procedat Soames, încheie el, are minte băiatul ăsta, nu glumă! Treaba asta n-o să-i prea placă lui Jolyon. Proastă afacere pentru tânărul Bosinney! Nu m-aş mira dacă ar da faliment; şi apoi, după o lungă pauză, în timpul căreia îşi fixă privirea îngrijorată în focul din cămin, adăugă: El n-a fost acolo - oare de ce?

Se auzi zgomotul unor paşi. În salonul din dos apăru silueta unui bărbat corpolent, brun, cu obrazul rumen de sănătate. Degetul său arătător se desena în faţa redingotei negre. Cu voce mânioasă, spuse:

- Bună ziua, James. Nu pot - nu pot să mă opresc deloc. Şi, întorcându-i spatele, ieşi.

Era Timothy.

James se ridică din fotoliu.

- Ia te uită! zise, ia te uită! Ştiam eu că ceva nu e în or... Se opri şi tăcu, cu ochii pironiţi în gol, parcă ar fi văzut o piază rea.

SOAMES ADUCE VESTEA

Plecând de la tribunal, Soames nu se duse de-a dreptul acasă. N-avea poftă să meargă în City; era dornic să vorbească, dornic de simpatie după acest triumf al său. Porni şi el, dar încet şi pe jos, spre Timothy, în Bayswater Road.

Tatăl său tocmai plecase; doamna Small şi Mătuşa Hester, perfect informate despre cele petrecute, îl salutară călduros. Erau sigure că după o asemenea dezbatere lui Soames îi este foame. Smither îi va aduce îndată câteva brioşe proaspete, căci scumpul său tată le mâncase pe toate. Trebuie să se întindă pe canapea şi să ia neapărat un pahar de *brandy* de prune. E atât de reconfortant!

Swithin era încă acolo, întârziase mai mult ca de obicei, căci simţea nevoia de puţină mişcare.

La auzul acestei propuneri, exclamă "aşa zău". Ce pretenţii pe

tinerii din ziua de azi! Nu se simţea tocmai bine cu ficatul şi nu putea suporta ideea ca cineva să bea *brandy* de prune în preajma lui.

De îndată se ridică să plece, spunându-i lui Soames:

- Şi ce mai face soţia ta? Transmite-i din partea mea că, dacă e plictisită şi îi face plăcere, să vină să ia masa la mine, în tihnă. Am să-i ofer o sticlă de şampanie cu totul aparte. Apoi, de la înălţimea lui, coborî privirea fixă asupra lui Soames, îşi strânse pumnul ca şi cum ar fi vrut, cu palma lui grasă, cărnoasă şi galbenă, să sugrume toată această generaţie şi, umflându-şi pieptul, plecă încet, legănându-se ţanţoş.

Doamna Small şi Mătuşa Hester rămaseră indignate. Ce caraghios e Swithin!

Şi ele, la rândul lor, aveau poftă să-l întrebe pe Soames cum va primi Irene sentinţa procesului, dar ştiau că nu se cuvine. Poate că, totuşi, va spune şi el ceva, aşa, de

bunăvoie pentru a aduce puţină lumină în această chestiune, actualmente cea mai arzătoare din viaţa lor. Şi ceea ce le tortura peste măsură era tăcerea care li se impunea. Căci acum aflase chiar şi Timothy, iar efectul acestor veşti asupra sănătăţii lui era aproape alarmant. Şi apoi, ce se va face June? Iată încă o întrebare foarte interesantă şi chiai primejdioasă!

N-au uitat nici până azi vizita aceea a bătrânului Jolyon; de atunci n-a mai venit niciodată pe la ei. N-au uitat nici sentimentul pe care l-au avut toţi cei ce fuseseră de faţă, că familia nu mai era ceea ce fusese - că familia se destramă.

Dar Soames nu le veni în ajutor, şedea picior peste picior şi le vorbea despre pictorii din şcoala de la Barbizon[21], pe care tocmai acum o descoperise. Aceştia sunt oameni de viitor, le spuse; el nu se va mira dacă se vor câştiga bani mulţi cu picturile lor. El pusese ochii pe două pânze ale unuia cu numele

Corot[22], fermecătoare lucrări! Dacă le poate obţine la un preţ convenabil, le va cumpăra - şi, după părerea lui, într-o bună zi va lua bani mulţi pe ele.

Oricât le-ar fi interesat problema, nici doamna Septimus Small şi nici Mătuşa Hester nu puteau accepta aşa, cu una cu două, ca Soames să ocolească subiectul care le stârnise curiozitatea.

Era interesant - foarte interesant - şi apoi Soames era atât de deştept încât, ele erau convinse, dacă cineva pe lume poate face o afacere cu acele tablouri, apoi Soames o va face, dar pe ele le preocupă cu totul altceva. Ce planuri are el acum, după ce a câştigat procesul? Se mută din Londra şi se instalează la ţară? Sau ce are de gând să facă?

Soames răspunse că nu ştie, că poate în curând se vor muta. Se ridică şi le sărută pe cele două mătuşi. În Mătuşa Juley, de cum primi această pecete de bun rămas, se produse o schimbare, de parcă ar

fi cuprins-o brusc un curaj înspăimântător: fiecare punguţă de carne de pe obrazul ei tremura de parcă încerca să scape dintr-o mască nevăzută care o strângea.

Se ridică în toată lungimea staturii ei mijlocii şi spuse:

- Scumpul meu, de multă vreme am avut de gând, şi dacă nimeni nu ţi-o spune, eu m-am decis să-ţi...

Mătuşa Hester o întrerupe gâfâind:

- Bagă de seamă Juley, o faci pe răspunderea ta!

Doamna Small continuă ca şi cum n-ar fi auzit-o:

- Eu cred că trebuie să ştii, dragul meu, că doamna MacAnder a văzut-o pe Irene plimbându-se cu domnul Bosinney în Richmond Park.

Mătuşa Hester, care se ridicase şi ea, căzu în fotoliul ei şi întoarse faţa. Într-adevăr, Juley era din cale-afară de... n-ar fi trebuit să spună asemenea lucruri când ea... Mătuşa Hester era în odaie. Şi, cu

răsuflarea tăiată, aşteptă răspunsul lui Soames.

Acesta roşi, cu roşeaţa lui obişnuită, care totdeauna se aşeza între sprâncene. Ridică mâna, alese un anumit deget, şi muşcă uşor din unghie. Apoi, scoţând degetul, rămase cu buzele strânse şi zise:

- Doamna MacAnder e o scorpie!

Fără a aştepta vreun răspuns, părăsi camera. În drum spre Timothy, hotărâse cum va proceda odată ajuns acasă. Se va duce sus, la Irene, şi îi va spune:

"Am câştigat procesul şi chestiunea s-a sfârşit! Nu vreau să fiu dur cu Bosinney; am să caut să ajung la un aranjament; n-am să-l constrâng. Şi acum, hai să începem o viaţă nouă! O să închiriem această casă şi plecăm din ceaţa aceasta. Ne mutăm imediat la Robin Hill. Eu... eu niciodată n-am vrut să fiu brutal cu tine! Hai să dăm mâna şi..." Poate că îi va îngădui să o sărute şi apoi va uita totul!

Când ieşi de la Timothy, planurile lui nu mai erau atât de simple. Gelozia şi bănuiala care mocneau în el de luni de zile, se aprinseră în sufletul său. Va pune capăt o dată pentru totdeauna acestei poveşti! Nu-i va îngădui lui Irene să târască numele lui în noroi! Dacă ea nu vrea sau nu poate să-l iubească, cum era de datoria ei şi cum avea dreptul să-i pretindă el - n-o s-o lase să-l batjocorească cu un altul! El îi va explica răspicat acest lucru şi o va ameninţa cu divorţul! Aceasta o va potoli; căci niciodată nu va accepta aşa ceva. Dar... dar... dar dacă acceptă? Era buimăcit; la aceasta nu se gândise niciodată.

Dacă acceptă divorţul? Dacă îi face mărturisiri? Ce se face el atunci? Va fi obligat să divorţeze!

Divorţ! Atât de aproape de el, cuvântul acesta avea un efect paralizant. Era atât de opus tuturor principiilor care-l călăuziseră până acum în viaţă! Imposibilitatea oricărui compromis în această

situaţie îl înspăimânta. Se simţea ca un căpitan de vapor care se duce la marginea vasului şi, cu propriile lui mâini, aruncă peste bord cel mai scump balot din încărcătura lui. Această distrugere a averii lui, făcută cu propriile lui mâini, îi păru cu totul nesăbuită lui Soames. O să-i aducă prejudicii în meseria lui. Va trebui să renunţe la casa de la Robin Hill, pentru care cheltuise atâţia bani, atâta aşteptare şi - atâtea sacrificii. Iar ea! Ea nu-i va mai aparţine nici măcar cu numele. Ea va dispărea din viaţa lui şi el nu o va mai vedea niciodată!

Trăsura trecu de-a lungul unei străzi, dar Soames nu putea scăpa de gândul că s-ar putea să nu o mai vadă niciodată!

Dar poate că nu avea nimic de mărturisit. Este chiar foarte probabil că nu are nimic pe conştiinţă. E oare înţelept să împingă lucrurile atât de departe? Era oare cuminte să ia o atitudine care l-ar obliga să retracteze mai

târziu ceea ce spusese? Sentinţa procesului îl va ruina pe Bosinney; un om ruinat ajunge la desperare, dar - ce-ar putea face? Poate pleca în străinătate, oamenii ruinaţi pleacă în străinătate. Ce ar putea face ei - dacă totuşi erau "ei" - fără bani? E mai cuminte să aştepte, pentru a vedea ce întorsătură vor lua lucrurile. La nevoie, o poate pune pe Irene sub urmărire. Tortura geloziei (ascuţită ca durerea de măsele) îl cuprinse din nou, şi geamătul i se făcu aproape răcnet. Dar înainte de a ajunge acasă, trebuie să ia o hotărâre, trebuie să ia o atitudine. Când birja se opri în faţa uşii, nu hotărâse nimic.

Intră palid, cu mâinile ude de năduşeală, speriat de întâlnirea cu ea, arzând de dorinţa de a o întâlni, neştiind nici ce va face şi nici ce va spune.

Bilson, jupâneasa, era în vestibul şi ca răspuns la întrebarea lui: "Unde e doamna?" îi spuse că doamna Forsyte a plecat de acasă

cam pe la ora amiezii, luând cu ea un geamantan şi o geantă. Servitoarea pusese mâna pe haina lui îmblănită pentru a-l ajuta să o dezbrace. Deodată Soames se smuci şi se întoarse cu faţa spre ea, strigând:

- Ce! Ce-ai spus? Dar, venindu-şi în fire, îşi dădu seama că trebuie să-şi ascundă orice emoţie şi adăugă: A lăsat vreo vorbă pentru mine? - şi, cu o spaimă ascunsă, Soames observă privirea încremenită din ochii servitoarei.

- Doamna Forsyte n-a lăsat nici o vorbă, domnule.

- Nici o vorbă. Foarte bine. Mulţumesc, e bine. Desează mănânc acasă.

Fata coborî în subsol, iar el rămase pe loc, îmbrăcat cu haina îmblănită şi distrat; învârtea cărţile de vizită din platoul de porţelan de pe scrinul de stejar sculptat din vestibul.

Domnul şi doamna Bareham Culcher
Doamna Septimus Small
Doamna Baynes
Domnul Solomon Thornworthy
Lady Bellis
Domnişoara Hermione Bellis
Domnişoara Winifred Bellis
Domnişoara Ella Bellis

Cine dracu erau toţi aceşti oameni? Parcă uitase toate lucrurile curente. Cuvintele "nici o vorbă - un geamantan şi geantă" se jucau de-a v-aţi ascunselea în creierul lui. Era de necrezut că nu lăsase nici o vorbă şi, tot cu blana pe el, fugi pe scări sărind două trepte deodată, ca un bărbat căsătorit de curând, care aleargă spre odaia soţiei sale.

Totul era delicat, proaspăt, în desăvârşită ordine, scăldat într-un parfum dulce. Pe patul mare, învelit cu o cuvertură de mătase mov, era sacul pentru rufele de noapte pe care-l cususe şi brodase cu mâna ei, papucii pregătiţi la picioarele

patului, iar cearşafurile puţin îndoite, ca şi cum ar aştepta-o. Pe masă erau înşirate periile de cap cu mânere de argint, precum şi restul garniturii din trusa de toaletă, pe care i-o dăruise el. Deci, aici e o neînţelegere. Ce fel de geantă a luat cu ea? Se duse la sonerie pentru a o chema pe Bilson, dar îşi aduse aminte din vreme că trebuia să se poarte în aşa fel, încât să se creadă că el ştie unde a plecat Irene, că era firesc să plece. Numai el singur trebuie să dezlege sensul acestei plecări. Încuie uşile şi încercă să se gândească, dar simţi că-i vine ameţeala şi deodată lacrimile îi năvăliră în ochi. Cu un gest violent îşi aruncă blana de pe el şi se privi în oglindă.

Era din cale-afară de palid şi parcă tot obrazul îi devenise cenuşiu. Turnă apă în lighean şi începu să se spele, agitat, pe faţă.

Periile de cap, montate în argint, emanau încă parfumul loţiunii cu care dădea ea pe păr, şi acest miros

îi aprinse din nou văpaia geloziei care-l ardea dureros.

Cu mare greutate îşi puse din nou blana, coborî în goana şi ieşi în stradă.

Cu toate acestea nu-şi pierduse complet stăpânirea de sine şi de aceea, mergând în jos pe Sloane Street, născoci o poveste pe care o va spune, dacă nu o găseşte pe Irene la Bosinney. Dar dacă, totuşi, o găseşte acolo? Din nou se simţi incapabil de a lua o hotărâre. Ajunse în dreptul casei, fără a şti ce va face dacă o va găsi acolo.

Era după orele de birou şi uşa de la intrare era închisă. Femeia care îi deschise nu-i putu spune dacă domnul Bosinney era acasă sau nu. Ea nu-l văzuse în ziua aceea, ba chiar de două sau trei zile nu dăduse ochii cu el. Acum nu mai face serviciu la el, nu mai are femeie de serviciu, căci... Soames îi tăie vorba, spunându-i că va urca singur să-l caute. Se duse sus, cu faţa crispată, alb ca varul.

Ultimul etaj nu era luminat. Uşa lui Bosinney era închisă. Nimeni nu răspunse la sonerie. Dinăuntru nu se auzea nici un zgomot. Soames fu silit să coboare, tremurând ca varga în haina lui de blană, cu un fior de gheaţă în inimă. Opri o birja şi spuse birjarului să-l ducă la Park Lane.

Pe drum încercă să-şi aducă aminte când îi dăduse lui Irene ultimul cec. Nu mai putea avea decât trei sau patru lire, dar avea bijuterii! Şi, cu o neînchipuită tortură, se gândi că ar putea lua foarte mulţi bani pe ele; chiar destul pentru a pleca cu Bosinney în străinătate; destui pentru a trăi câteva luni din ei! încercă să facă socoteală; birja se opri, şi el coborî cu socoteala nefăcută.

Majordomul îl întrebă dacă doamna e în trăsură, căci domnul James îi spusese că îi aşteaptă pe amândoi la masă. Soames răspunse:

- Nu, doamna Forsyte e răcită.

Majordomul îi spuse că îi pare rău.

Lui Soames i se păru că se uită întrebător la el. Atunci îi veni în minte că nu era în ţintită de seară şi întrebă:

- Cine mai vine la masă, Warmson?

- Nimeni în afară de domnul şi doamna Dartie, domnule.

Apoi din nou i se păru lui Soames că majordomul se uita curios la el. Îşi pierdu cumpătul.

- Ce te uiţi aşa? Ce-oi fi văzut la mine?

Majordomul roşi, puse pe cuier blana şi mârâi ceva, care suna cam aşa: "Nimic, domnule, chiar nimic, domnule", şi dispăru pe nesimţite.

Soames urcă la etaj. Trecu pe lângă salon fără a arunca o singură privire şi merse de-a dreptul în camera de culcare a părinţilor săi.

James stătea din profil în dreptul uşii, iar liniile concave ale trupului său înalt şi slab se dezvăluiau net. Era îmbrăcat în cămaşă şi vestă de

seară, cu capul aplecat, un capăt al cravatei sale albe ieşea pieziş de sub un favorit alb, ca al lordului Dundreary, cu privirea fixă şi concentrată, şi cu buzele împinse înainte; tocmai închidea copcile de sus de la rochia soţiei sale. Soames se opri; parcă simţea că se sufocă, fie pentru că urcase scările prea iute, fie din alte motive. El... el... nu fusese niciodată... nu fusese niciodată rugat să...

Auzi glasul tatălui său care, vorbind ca şi cum avea un ac între buze, zise:

- Cine e? Cine e acolo? Ce vrei?

Iar vocea mamei sale:

- Vino Felice, vino de-mi închide copcile. Domnul nu mi le va încheia niciodată!

Soames îşi duse mâna la gât şi spuse răguşit:

- Eu sunt... Soames!

Observă, cu recunoştinţă, mirarea şi căldura din glasul lui Emily: "Tu eşti, scumpul meu?" şi din al lui James care scăpă copcile din mâini:

- Ce e cu tine, Soames? Ce te-a făcut să urci sus? Nu te simţi bine?

El răspunse mecanic:

- Mă simt foarte bine! şi se uită la ei. Simţi că îi este cu neputinţă să le spună ceea ce se întâmplase.

James, gata să se sperie, începu:

- Nu arăţi bine. Cred că ai răcit - sau poate e de la ficat, nu m-aş mira deloc. Las' c-o să-ţi dea mama...

Dar Emily interveni liniştit:

- Ai adus-o şi pe Irene?

Soames dădu negativ din cap.

- Nu, bâlbâi el, m-a... m-a părăsit.

Emily se întoarse cu spatele la oglinda în faţa căreia stătea. Trupul ei înalt şi plin îşi pierdu ţinuta maiestuoasă şi deveni foarte uman în timp ce păşea iute spre Soames.

- Scumpul meu! Scumpul meu băiat!

James, de asemenea, se întoarse către fiul său; parcă îmbătrânise dintr-o dată.

- Te-a părăsit? zise. Ce vrei să spui? Cum te-a părăsit? Niciodată

nu mi-ai spus că are de gând să te părăsească.

Soames răspunse morocănos:

- Cum să-ţi fi spus? Ce-i de făcut?

James măsura cu paşi mari camera; semăna cu un cocostârc; era atât de ciudat fără haină.

- Ce-i de făcut! mârâia el. De unde să ştiu eu ce-i de făcut? La ce bun să mă întrebi pe mine? Mie nimeni nu-mi spune nimic şi apoi veniţi să mă întrebaţi ce-i de făcut? Mi-ar plăcea şi mie să ştiu cum aş putea să răspund la această întrebare! Iat-o pe mama ta, uite-o cum stă aici, şi ea nu spune nici o vorbă. Tot ceea ce-ţi spun eu este să te duci după ea.

- Nu ştiu unde s-a dus, zise el.

- Nu ştii unde s-a dus! spuse James; ce vrei să spui? Cum nu ştii unde s-a dus? Nu bănuieşti unde s-a dus? S-a dus după acel tânăr, Bosinney! Da, acolo s-a dus! Ştiam eu c-o să se întâmple aşa!

În lunga tăcere ce urmă, Soames simţi cum mama lui îl strânge de

mână. Şi înregistra tot ce se petrecea în jurul lui într-un fel ca şi cum puterea lui de gândire sau acţiune ai fi adormit.

Faţa tatălui său se înnegrise de roşie ce era, şi tresărea de parcă era să izbucnească în plâns; cuvintele pe care le rostea păreau a fi smulse din sufletul său printr-un spasm.

- O să iasă un scandal! Am spus-o întotdeauna. Apoi, cum nici unul nu răspundea nimic, strigă: Şi uite cum staţi aici! Şi tu şi mama ta!

Apoi Emily, cu o voce calmă, cam dispreţuitoare, zise.

- Linişteşte-te, James! Soames va face tot ce-i va sta în putinţă.

Iar James, cu privirea fixă în podea, zdrobit, zise:

- Asta este. Eu nu te pot ajuta. Am îmbătrânit. Ceea ce pot să spun este să nu fii prea pripit, băiete.

Din nou glasul mamei sale:

- Soames va face tot ce poate pentru a o aduce înapoi. Să nu mai vorbim despre asta. Eu cred că totul se va aranja.

Apoi James:

- Da! Eu nu prea văd cum o să se aranjeze. Dar dacă n-a fugit undeva cu acel tânăr Bosinney, părerea mea este să nu iei seama de ce spune; du-te după ea şi adu-o acasă.

Din nou simţi Soames că mama lui îi mângâia mâna, în semn de aprobare, şi parcă, repetând o formulă dintr-un legământ sacru, mârâi printre dinţi:

- Aşa voi face!

Coborâră toţi trei în salon, unde se strânseseră cele trei fete şi Dartie. Dacă ar fi venit şi Irene, ar fi fost familia întreagă.

James se prăbuşi în fotoliul său şi în afară de un salut rece, adresat lui Dartie - pe care îl dispreţuia şi în acelaşi timp îl evita, căci întotdeauna ducea lipsă de bani - nu spuse nici o vorbă până când masa fu servită. Soames, la rândul lui, tăcea şi el. Numai Emily, femeie cu sânge rece, susţinea conversaţia cu Winifred, despre lucruri indiferente. Niciodată nu fusese mai calmă, în

purtare şi-n vorbă, decât în seara aceasta.

Deoarece luaseră hotărârea de a nu vorbi despre fuga lui Irene, nici unul din membrii familiei nu şi-a dat părerea asupra atitudinii ce trebuie adoptată. Dar, judecând după atmosfera generală cu care a fost primită desfăşurarea ulterioară a evenimentelor, este aproape neîndoielnic că sfatul lui James: "Nu lua în seamă ce spune, ci du-te după ea şi adu-o acasă", era socotit drept sănătos - afară de câte o excepţie ici şi colo - nu numai în Park Lane, ci şi la Nicholas, la Roger şi la Timothy. De altfel această atitudine ar fi fost aprobată şi de către marea categorie socială formată din nenumăraţii Forsyte londonezi, care nu s-au putut pronunţa numai pentru că nu cunoşteau povestea.

În ciuda strădaniei lui Emily, masa servită de Warmson şi de fecior a decurs aproape în tăcere. Dartie era prost dispus şi a băut cât

a putut. Fetele abia vorbeau între ele din când în când. James a întrebat la un moment dat unde era June şi cu ce-şi petrecea vremea. Nimeni nu i-a putut răspunde. Din nou căzu pe gânduri. Numai când Winifred a povestit cum micul Publius a dat un *penny* fals unui cerşetor, James se învioră.

- Ah! Deştept băiat! Nu ştiu ce-o să iasă din el dacă merge aşa mai departe. E inteligent, ştrengarul! N-am ce zice!

Dar nu fusese decât o licărire trecătoare.

Felurile s-au servit de-a rândul cu solemnitate, sub lumina electrică ce strălucea peste masă, abia ajungând până la principalul ornament de pe perete, un tablou de Turner, intitulat *Piesă marină*, care reprezenta aproape numai funii şi oameni care se îneacă. S-a servit şampanie şi apoi o sticlă cu preistoricul vin de Porto al lui James, dar parcă era servit de mâna îngheţată a unui schelet.

La ora zece Soames plecă. Răspunzând la întrebări, spuse de două ori că Irene nu se simţea bine; iar el nu mai putea rezista la încordarea nervilor săi. Mama lui îl sărută pe frunte cu căldură şi blândeţe, iar el îi strânse mâna în timp ce un val de căldură îi înroşea obrajii. Porni pe jos. Bătea un vânt rece, şuierând deznădăjduit pe la colţurile străzilor, sub un cer limpede, albastru ca oţelul - presărat cu stele. Dar Soames nu luă în seamă nici salutul îngheţat al stelelor, nici trosniturile frunzelor uscate de platan, nici femeile de stradă care treceau grăbite în hainele lor de blană tocită, nici feţele jigărite ale vagabonzilor de pe la colţul străzilor. Venise iarna! Iar Soames se întorcea grăbit acasă; era buimac. Când scoase ultimele scrisori din cutia de sârmă aurită în care fuseseră aruncate printr-o deschizătură tăiată în uşa de la intrare, mâinile îi tremurau.

Nici o scrisoare de la Irene.

Intră în sufragerie; focul ardea cu flăcări mari, fotoliul său era tras în faţa căminului, papucii pregătiţi, iar pe masă se aflau băuturi şi cutia de ţigări sculptată. După ce se uită pierdut un minut sau două la ele, stinse lumina şi se urcă sus. În camera lui de toaletă ardea focul, dar în odaia ei era întuneric şi frig. Soames, totuşi, intră în această încăpere.

Făcu lumină mare, aprinzând toate lumânările, şi multă vreme măsură cu paşi mari spaţiul dintre pat şi uşă. Încă nu se obişnuise cu gândul că ea îl părăsise cu adevărat. Şi ca şi cum încă ar fi căutat un semn din partea ei, o explicaţie, o tălmăcire a misterului din viaţa lui conjugală, începu a deschide fiecare sertar, fiecare dulap.

Rochiile ei erau la locul lor. Lui Soames i-a plăcut întotdeauna, ba chiar a insistat, să fie bine îmbrăcată. Plecase cu puţine rochii - cel mult două sau trei, şi cum deschise de-a rândul sertar după

sertar, văzu că erau pline cu lenjerie din linon şi de mătase, neatinsă.

Te pomeneşti că totul a fost doar un capriciu de-al ei şi o fi plecat la mare pentru a schimba câteva zile atmosfera. Oh! numai de-ar fi aşa, numai de s-ar întoarce acasă; n-ar mai face niciodată ceea ce făcuse în noaptea fatală de alaltăieri. Niciodată n-ar mai risca o asemenea încercare - cu toate că era datoria ei, datoria ei de soţie, căci doar era a lui. Nu, niciodată nu va mai risca. De altfel e limpede că nu e tocmai zdravănă la minte!

Se aplecă asupra sertarului în care îţi ţinea bijuteriile. Nu era încuiat şi se deschise cum trase de el. Caseta de bijuterii era cu cheia în ea. La început fu mirat, dar se gândi că, desigur, caseta e goală. O deschise.

Departe de a fi goală! Toate lucrurile pe care i le dăruise el erau aşezate, în diferite compartimente îmbrăcate cu catifea verde, chiar şi ceasul pe care-l purta la mână; iar în împărţitura în care era ceasul, se

afla un bilet împăturit în formă de triunghi, pe care era scris de mâna lui Irene "Soames Forsyte".

"Cred că n-am luat nimic din ceea ce tu sau ai tăi mi-aţi dat." Şi aceasta era totul.

Se uită la broşele şi brăţările de diamante şi perle; la micul ceas plat de aur împrejmuit de safire, la coliere şi inele, fiecare în cuibuşorul său. Lacrimile îi năpădiră ochii, căzând în picături mari peste bijuterii.

Nimic din ceea ce ar fi putut săvârşi, nimic din ceea ce săvârşise, n-ar fi putut revela mai bine semnificaţia profundă a actului ei. Poate că, pentru moment, Soames înţelesese tot ceea ce era de înţeles - înţelesese că îi era silă de el, că de ani de zile nu-l putea suferi, că în toate acţiunile şi ţelurile lor erau doi străini care trăiau în două lumi diferite, că pentru el nu a existat şi nu există nici o speranţă; a înţeles chiar că ea a suferit - şi că trebuie să-i fie milă de ea.

Emoţia din acele clipe îl făcu să-şi trădeze sufletul de Forsyte - uitase de sine, de interesele lui, de averea lui - era capabil de orişice. Se înălţase în atmosfera neprihănirii, unde nu este nici egoism, nici simţ practic.

Asemenea clipe trec însă iute.

Şi, de parcă lacrimile i-ar fi spălat slăbiciunea, se ridică, încuie caseta cu bijuterii şi, încetişor, aproape tremurând, o duse în camera lui.

VICTORIA LUI JUNE

June îşi pândea norocul, şi în fiecare dimineaţă şi seară parcurgea - cu o perseverenţă care îl uimea pe bătrânul Jolyon - cele mai plicticoase coloane ale ziarelor; iar când i se păru că a sosit momentul, porni la acţiune cu toată promptitudinea şi dârzenia caracterului ei.

Cât va avea zile nu va uita dimineaţa aceea când, în sfârşit, văzu în ziarul *Times*, în lista proceselor ce urmează a se judeca, sub titlul: *Sala XIII, Domnul Judecător Bentham, procesul: "Forsyte contra Bosinney"*.

Ca un jucător care-şi joacă ultimul ban, se pregătise să rişte totul în această lovitură. Firea ei nu-i îngăduia să accepte înfrângeri. Numai instinctul ei de femeie îndrăgostită i-a putut spune că Bosinney va pierde acest proces. În orice caz, pe această presupunere

şi-a clădit ea toate planurile, ca pe o certitudine.

La ora unsprezece şi jumătate era la pândă în balconul Sălii XIII, şi acolo rămase până la sfârşitul procesului "Forsyte contra Bosinney". Absenţa lui Bosinney n-o nelinişti, ea simţea instinctiv că el nu se va apăra. După pronunţarea sentinţei, coborî în goană scările, ieşi în stradă luă o birjă şi se duse la locuinţa lui.

Trecu prin uşa de la stradă care era deschisă, urcă cele trei etaje fără a fi băgată în seamă de cei de prin birouri: dar când ajunse la etajul patru, începură şi greutăţile ei.

Sună. Nu primi răspuns. Acum trebuia să ia o hotărâre: ori coboară în subsol şi roagă pe intendentă să-i deschidă uşa pentru a-l aştepta pe Bosinney, ori rămâne frumuşel în faţa uşii, sperând că nimeni nu va urca sus pentru a o vedea aşteptând.

Se hotărî pentru a doua formulă.

Petrecu un sfert de ceas stând în faţa uşii, aşteptând înfiorată, când

deodată îi veni în minte că Bosinney avea obiceiul să pună cheia sub preşul de şters picioarele din faţa uşii. Ridică preşul şi găsi cheia. Câteva minute nu se putu decide să se folosească de ea. În cele din urmă descuie, intră înăuntru şi lăsă uşa deschisă, pentru ca, dacă ar veni cineva, să vadă că avea treabă aici.

Nu mai era aceeaşi June care venise aici tremurând, acum cinci luni. Lunile acestea de suferinţă şi stăpânire de sine o făcuseră mai puţin sensibilă; plănuise de atâta vreme această vizită, trăind-o în închipuirea ei până în cele mai mici detalii, încât toată spaima fusese consumată dinainte. De astă dată nu avea voie să scape ocazia, căci dacă nu făcea nici o ispravă, nimeni pe lume nu o mai putea ajuta.

Întocmai ca o leoaică ce-şi veghează puiul, nu stătu locului nici o clipă în această încăpere. Umbla încoace şi încolo, de la un perete la altul, de la fereastră la uşă, pipăind

când un obiect când altul. Peste tot era praf, se vedea că odaia nu fusese curăţită de săptămâni întregi, iar June, care prindea orice semn ce i-ar putea întări speranţa, văzu în această delăsare o dovadă că fusese silit să renunţe la femeia de serviciu din motive de economie.

Aruncă o privire în odaia de culcare; patul era aşternut ca vai de lume, se vedea că era făcut de mână de bărbat. Ascultă cu băgare de seamă dacă nu cumva e un zgomot prin apropiere, apoi se repezi înăuntru şi cercetă dulapurile. Câteva cămăşi şi gulere, o pereche de ghete murdare - nici haine nu mai erau în casă.

Intră pe furiş în camera de lucru şi de data aceasta băgă de seamă că lipseau toate micile obiecte la care ţinea el. Ceasul care fusese al mamei lui, ocheanul care era atârnat deasupra canapelei, două gravuri vechi care reprezentau Harrow - unde tatăl său îşi făcuse şcoala - piese cu adevărat

valoroase, ba chiar şi - ceea ce e destul de important - vasul de porţelan japonez pe care i-l dăruise ea - nimic nu mai era aici. Şi cu toate că în sufletul ei, gata de luptă, se trezi furia împotriva lumii care l-a adus în starea aceasta, dispariţia acestor obiecte era un semn bun pentru reuşita planului ei.

În timp ce fixa locul în care stătuse vasul de porţelan japonez pe care i-l dăruise ea, simţi, cu o stranie acuitate, că o priveşte cineva. Se întoarse şi o văzu pe Irene în pervazul uşii deschise.

Cele două femei se priviră în tăcere un minut. Apoi June înaintă spre ea şi îi întinse mâna. Irene nu făcu la fel.

După ce Irene refuză să-i strângă mâna, June îşi duse mâna a spate. Privirea ei încremeni de mânie; aştepta ca Irene să orbească. Şi în timp ce aştepta aşa, Dumnezeu ştie ce furie, ce gelozie, bănuială şi curiozitate o făcu să observe fiecare

detaliu din faţa, îmbrăcămintea şi ţinuta prietenei sale.

Irene era îmbrăcată cu blana ei lungă, gri, iar de sub pălăria de voiaj căzuse pe frunte o buclă de păr auriu. În blana cea amplă şi suplă, obrazul ei mic părea ca de copil.

Spre deosebire de obrajii lui June, ai lui Irene erau fără culoare, albi ca sideful, încremeniţi de frig. În jurul ochilor avea cearcăne întunecate. Într-o mână ţinea un buchet de violete.

Se uită şi ea la June; nici o urmă de zâmbet pe buzele ei. Şi cum stătea aşa, cu ochii aceia mari şi negri aţintiţi asupra ei, tânăra fată, în ciuda furiei nedomolite, simţi ceva din vraja ei de odinioară.

În cele din urmă tot ea începu vorba:

- Pentru ce ai venit aici? Dar, dându-şi seama că această întrebare i s-ar putea pune şi ei, adăugă: Oribil proces. Am venit să-i spun... că l-a pierdut.

Irene nu rosti nici o vorbă şi ochii ei erau tot aţintiţi supra feţei lui June. Iar fata strigă:

- Nu sta aici ca o stană de piatră!

Irene râse:

- Dar-ar Domnul să fiu stană de piatră!

Dar June întoarse capul.

- Taci! strigă; nu-mi spune nimic! Nu vreau să aud nimic! Nu vreau să ştiu pentru ce ai venit aici. Nu vreau să ştiu nimic!

Şi, ca o fantomă care nu-şi găseşte locul, începu să umble iute încoace şi încolo. Deodată izbucni:

- Eu am fost prima aici. Nu putem rămâne amândouă!

Pe faţa lui Irene trecu un zâmbet, care se stinse ca văpaia unei scântei. Nu se mişcă. Dar atunci June observă că în suavitatea acestei fiinţe nemişcate se ascundea deznădejde şi hotărâre. Simţea ceva ce nu putea fi dat la o parte, ceva primejdios. Îi smulse pălăria şi punându-i mâinile pe frunte,

împinse spre spate masa de bronz a părului ei. O privi în faţă.

- N-ai nici un drept aici! strigă cu hotărâre.

Irene răspunse:

- Eu nu am nici un drept nicăieri.

- Ce vrei să spui?

- L-am părăsit pe Soames. Tu mi-ai spus întotdeauna s-o fac!

June îşi astupă urechile cu amândouă mâinile.

- Taci! Nu vreau să aud nimic - nu vreau să ştiu nimic. E cu neputinţă să lupt cu tine! Ce te face să stai aşa, aici? De ce nu pleci?

Buzele lui Irene se mişcară. Parcă spuneau: "Unde să mă duc?"

June se întoarse la fereastră. De acolo vedea cadranul unui ceas de jos, din stradă. Era aproape ora patru. În orice moment, el poate veni acasă! Aruncă o privire înapoi, peste umăr, faţa ei era schimonosită de mânie.

Dar Irene tot nemişcată stătea. Cu mâinile înmănuşate, învârtea şi se juca cu buchetul de violete.

Lacrimi de furie şi dezamăgire se rostogoleau pe obrajii lui June.

- Cum ai putut veni aici? Ai trădat prietenia noastră!

Irene râse din nou. June îşi dădu seama că joacă o carte greşită şi îşi pierdu controlul.

- De ce ai venit? spuse în hohote de plâns. Mi-ai distrus viaţa şi acum vrei s-o distrugi şi pe a lui!

Buzele lui Irene tremurau; ochii ei întâlniră privirile lui June care, văzând expresia lor atât de tristă, în mijlocul hohotelor ei strigă:

- Nu, nu!

Dar capul lui Irene se aplecă până se atinse de piept. Se întoarse şi ieşi iute, ascunzându-şi buzele sub buchetul de violete.

June se repezi la uşă. Auzi paşii ei coborând din ce în ce mai jos. Strigă:

- Vino înapoi, Irene! Vino înapoi!

Paşii nu se mai auziră...

Năucă şi cu inima sfâşiată, fata se opri la capătul scării. De ce a plecat Irene, lăsând-o pe ea stăpână pe

situaţie? Ce înseamnă aceasta? Oare, într-adevăr, renunţase la el în favoarea ei? Sau poate...? Şi o cumplită îndoială începu să o mistuie... Bosinney nu mai venea...

În aceeaşi după-amiază, bătrânul Jolyon se întoarse acasă din Wistaria Avenue unde, de la o vreme încoace, petrecea aproape în fiecare zi câteva ceasuri. Întrebă dacă nepoata lui era acasă. Aflând că sosise adineauri, trimise în odaia ei rugând-o să coboare pentru a sta de vorbă cu el.

Hotărâse să-i spună că s-a împăcat cu tatăl ei. De acum înainte trecutul era trecut. Nu mai vrea să trăiască singur, sau ca şi singur, în această casă mare. Va renunţa la ea şi va închiria alta la ţară, pentru fiul său, unde se vor putea instala cu toţii, şi vor locui împreună. Dacă lui June nu-i convine, îi va da un venit personal din care îşi va putea organiza viaţa după placul ei, singură dacă vrea. Pentru ea nu e o mare schimbare, căci trecuse atât

amar de vreme de când nu-i mai arătase nici un pic de afecţiune.

Dar când June coborî, faţa ei era atât de trasă, de-ţi făcea milă, iar ochii ei aveau o privire încordată şi chinuită. Se cocoţă pe braţul fotoliului său, în poziţia ei obişnuită de odinioară, iar ceea ce îi spuse bătrânul Jolyon semăna foarte puţin cu declaraţia limpede, autoritară şi mâhnită, pe care şi-o pregătise cu atâta grijă. Inima lui era tristă, tristă, ca inima unei păsări mume ce-şi vede puiul zburând şi pe care o doare când acesta îşi răneşte aripa. Vorbele lui se poticneau, ca şi cum cerea iertare pentru că, până la urmă, se abătuse de pe calea virtuţii, pentru că, trădând principiile sănătoase, cedase instinctelor sale fireşti.

Îl enerva şi gândul că, anunţând astfel intenţiile lui, îi dă nepoatei sale un exemplu prost; iar acum, când a ajuns la punctul principal, când trebuia să-i spună că dacă planul făcut de el nu-i convine,

poate trăi singură după bunul ei plac, îi făcu propunerea cu o delicateţe extremă.

- Şi dacă cumva, scumpa mea, vei vedea că nu te învoieşti cu ei, eu pot aranja cum e mai bine. Tu vei putea trăi aşa cum vrei. Vom găsi un mic apartament în Londra, în care te vei instala şi unde eu aş putea veni mereu să te văd. Dar copiii aceia, adăugă el, sunt încântători!

Apoi, în mijlocul acestei declaraţii grave, destul de naive, prin care expunea schimbarea politicii sale, începu a clipi din ochi.

- Asta va zgudui niţel nervii slabi ai lui Timothy. Fac prinsoare pe orişice că acest tânăr pretenţios va face comentarii.

June nu spusese încă nici o vorbă. Cocoţată acolo, pe braţul fotoliului, cu capul aplecat pe umărul său, nu i se vedea faţa deloc. Dar deodată simţi obrazul ei cald lipit de al lui şi îşi dădu seama că, în orice caz,

atitudinea ei nu trăda nimic alarmant faţă de veştile pe care i le dăduse. Atunci bătrânul Jolyon prinse curaj.

- O să-ţi placă tatăl tău. E un om cumsecade. Niciodată n-a prea ştiut să dea din coate, dar e uşor să te învoieşti cu el. Ai să vezi că are şi înclinări artistice.

Şi bătrânul Jolyon îşi aduse aminte de cele douăsprezece sau mai multe acuarele pe care le ţinea încuiate cu grijă în camera lui de culcare. Acum, că fiul său era pe cale de a deveni un om bogat, nu le mai socotea atât de neînsemnate ca până acum.

- Iar în ceea ce priveşte pe... mama ta vitregă, spuse el rostind ultimele cuvinte cu oarecare greutate, eu o socotesc o femeie distinsă... mi se pare că are ceva din doamna Gummidge[23]... dar îl iubeşte foarte mult pe Jo. Iar copiii, repetă el - şi aceste cuvinte sunau ca o melodie în mijlocul autojustificării lui solemne - sunt încântători!

Dar June nu ştia că acele cuvinte întruchipau gingaşa lui iubire pentru copiii mici, pentru cei tineri şi plăpânzi, care îl împinsese în trecut să-şi părăsească fiul pentru firava fiinţă care era ea, iar acum - cum roata vieţii se-nvârte - îl făcea să o părăsească pe ea.

Tăcerea lui June începu să-l sperie, şi o întrebă nerăbdător:

- Ei, şi ce ai de spus?

June coborî, alunecând, pe genunchii lui şi-şi începu povestea. După părerea ei totul va reuşi foarte bine; ea nu vede nici un impediment şi puţin îi pasă de ce spune lumea.

Bătrânul Jolyon nu mai avea astâmpăr. Hm! adică ce va spune lumea! El crezuse că poate, după atâţia ani, oamenii nu vor mai avea nimic de zis! Dar n-ai ce să faci! Totuşi el nu putea fi de acord cu modul în care nepoata lui privea lucrurile. Oricum, ea trebuie să ţină seama de ceea ce zice lumea!

Dar bătrânul Jolyon nu spuse nimic. Sentimentele lui erau prea complexe, prea confuze pentru a le tălmăci în vorbe.

Nu - spuse mai departe June - ei nu-i pasă de lume. Ce-i privesc pe oameni treburile lor? Apoi, cu obrazul lipit de genunchiul lui, începu să spună că se pune o problemă - bătrânul Jolyon simţi deodată că nu e lucru de şagă - dacă are de gând să cumpere o casă la ţară, nu cumva ar vrea să-i facă şi ei plăcerea de a cumpăra acea splendidă casă a lui Soames de la Robin Hill? Era terminată, era într-adevăr minunată şi - în situaţia actuală - nu va locui nimeni în ea. Ar fi cu toţii atât de fericiţi acolo!

Imediat bătrânul Jolyon ciuli urechile. Cum adică, nu se mută "proprietarul" în casa cea nouă? De la o vreme încoace nu mai vorbea despre Soames decât dându-i această denumire.

- Nu, zise June, nu se mută. Ştiu că nu se mută în casa aceea!

Dar de unde ştia?

Nu-i putea spune, dar ştia. Ştia aproape precis! Pare de necrezut; totuşi situaţia s-a schimbat! în mintea ei răsunau încă vorbele lui Irene: "L-am părăsit pe Soames! Unde să mă duc?"

Dar nu pomeni nimic despre asta.

Numai dacă bunicul ei ar vrea să cumpere casa, achitând implicit şi pretenţia aceea blestemată pe care Soames n-ar fi trebuit s-o ridice niciodată în contra lui Phil! Ar fi cel mai bun lucru pentru toată lumea şi totul - totul s-ar mai putea aranja!

Şi June îşi lipi buzele de fruntea lui, sărutându-l îndelung.

Dar bătrânul Jolyon se scutură din îmbrăţişările ei, şi pe faţa lui apăru acea expresie gravă pe care o avea când trata afaceri. O întrebă ce vrea să spună. Aici se ascunde ceva - oare l-a întâlnit pe Bosinney?

June răspunse:

- Nu; dar am fost la el acasă.

- Cum? Ai fost la el acasă? Cu cine te-ai dus acolo?

June îl privi cu îndrăzneală drept în ochi.

- M-am dus singură. A pierdut procesul acela. Nu-mi pasă dacă a avut dreptate sau nu. Vreau să-l ajut şi îl voi ajuta!

Bătrânul Joylon întrebă din nou:

- L-ai văzut? Privirea lui părea a străpunge ochii fetei, pătrunzând până în inima ei.

June răspunse din nou:

- Nu, nu era acasă. L-am aşteptat, dar n-a venit.

Bătrânul Jolyon făcu un gest de uşurare. June se ridicase în picioare şi se uita la el. Atât de firavă, atât de tânără, dar atât de energică şi atât de hotărâtă! Cu toate că era tulburat şi supărat, nu se putu împotrivi acelei priviri energice. Era stăpânit de sentimentul că a fost înfrânt, că hăţurile i-au scăpat din mâini, că este bătrân şi ostenit.

- Ah! zise în cele din urmă. Văd eu bine că într-o bună zi ai să intri într-un bucluc. Dar tu faci întotdeauna numai ceea ce vrei.

Fiind cuprins de una din acele stranii accese de filozofie, adăugă:

- Aşa te-ai născut şi aşa ai să fii până la moarte!

Iar el, care în raporturile sale cu oamenii de afaceri, în consilii de administraţie, cu tot soiul de Forsyte, precum şi cu oameni care nu erau din tagma Forsyte, îşi impusese întotdeauna voinţa, se uită mâhnit la această nepoată nedomolită - simţea în ea acea însuşire pe care, fără să-şi dea seama, o preţuia mai presus de orişice.

- Tu ştii ce zice lumea despre ei? spuse încet.

June roşi până în vârful urechilor.

- Da... nu. Ştiu şi... nu ştiu... dar nu-mi pasă! şi bătu cu piciorul în podea.

- Eu cred, spuse bătrânul Jolyon cu privirea în pământ, că ai vrea să fie al tău, chiar dacă ar fi şi mort!

Urmă o tăcere îndelungată, apoi adăugă:

- Iar în ceea ce priveşte cumpărarea acelei case... tu nu ştii ce vorbeşti!

June răspunse că ştie prea bine. Ştia că dacă vrea, o poate avea. Bineînţeles, va trebui să plătească atât cât a costat.

- Cât a costat! Tu habar n-ai. Eu nu vreau să mă duc la Soames - nu vreau să mai am nimic de-a face cu acel tânăr.

- Dar nu trebuie să te duci la el. Poţi să mergi la unchiul James. Dar dacă nu poţi cumpăra casa, vrei să plăteşti măcar pretenţia aceea a lui Soames? Ştiu că o duce foarte greu - am văzut-o cu ochii mei. N-ai decât să reţii suma din banii mei.

În ochii bătrânului Jolyon apăru o licărire.

- Să reţin din banii tăi ! Frumoasă soluţie! Şi, spune-mi te rog, ce te faci tu fără banii tăi?

Dar în adâncul sufletului, începu a-l preocupa gândul că ar putea smulge casa aceea de la James şi fiul său. Auzise la "Bursa Forsyte"

multe comentarii, majoritatea lor erau laude cam îndoielnice. Era "prea artistică", dar o casă frumoasă. A lua de la "proprietar" casa la care acesta ţinea din tot sufletul ar însemna o victorie supremă asupra lui James şi ar fi o dovadă concretă că face din Jo un om bogat, că îl repune în situaţia care i se cuvine şi că i-o consolidează. Astfel se va răzbuna el, o dată pentru totdeauna, pe toţi aceia care au vrut să-l considere pe fiul său un proscris sărac lipit pământului!

Se va mai gândi, se va mai gândi! Poate că nici nu se pune problema. Nu avea de gând să plătească un preţ exorbitant, dar dacă afacerea se poate face, de ce nu, s-ar putea să cumpere casa!

Iar în adâncul sufletului său ştia că pe June nu o poate refuza.

Dar nu promise nimic. Îi spuse că va mai reflecta.

PLECAREA LUI BOSINNEY

Bătrânul Jolyon nu era omul hotărârilor pripite; şi dacă n-ar fi citit pe faţa lui June că nu-i va da pace până nu porneşte la înfăptuire, poate că ar mai fi reflectat multă vreme la cumpărarea casei din Robin Hill.

A doua zi dimineaţă, la micul dejun, ea îl întrebă pentru ce oră să comande trăsura.

- Trăsura! zise el, cu un aer nevinovat; pentru ce trăsura? Eu nu ies!

Ea îi răspunse:

- Dacă nu ieşi devreme, nu-l mai prinzi pe unchiul James. Pleacă în City.

- James! Dar ce am eu cu unchiul James?

- Casa, îi zise cu o asemenea voce, încât bătrânul Jolyon nu se mai putea preface că nu ştie despre ce este vorba.

- Nu m-am hotărât, îi zise.

- Trebuie să te hotărăşti! Trebuie! Oh! Bunicule, gândeşte-te la mine!

Bătrânul Jolyon mârâi:

- Să mă gândesc la tine - eu mă gândesc neîncetat la tine, dar tu, tu nu te gândeşti la tine; tu nu te gândeşti la aventura în care te azvârli acum. Fie! Porunceşte să tragă trăsura la scară, la ora zece!

La ora zece şi un sfert îşi punea umbrela în suportul din vestibulul casei lui James din Park Lane - pălăria şi paltonul nu le-a depus; îi spuse lui Warmson că vrea să-l vadă pe domnul şi, fără a aştepta să fie anunţat, intră în biroul lui James şi se aşeză.

James era încă în sufragerie şi stătea de vorbă cu Soames, care trecuse pe aici înainte de micul dejun. Auzind cine era musafirul său, mârâi enervat:

- Ce-o fi vrând de la mine?

Apoi se ridică şi-i spuse lui Soames:

- Va să zică, bagă de seamă, nu lua nici o măsură în pripă. Primul

lucru ce-l ai de făcut este să afli unde este - eu m-aş adresa lui Stainer; ei sunt cei mai indicaţi, şi dacă ei nu dau de ea, nu ţi-o mai găseşte nimeni. Apoi, deodată, mişcat de o ciudată blândeţe, mârâi ca pentru el: "Biata femeie! Nu ştiu zău ce i-a trecut prin minte!" şi ieşi suflându-şi nasul.

Bătrânul Jolyon nu se ridică văzându-l pe fratele său, ci întinse mâna şi o strânse pe a lui James după obiceiul Forsyte.

James se aşeză pe un alt scaun de lângă masă şi îşi sprijini capul într-o mână.

- Ce mai faci? De la o vreme încoace nu te mai vedem!

Bătrânul Jolyon nu luă în seamă observaţia lui.

- Ce face Emily? întrebă şi, fără a aştepta răspunsul continuă: Am venit să vorbesc cu tine în chestiunea aceea cu tânărul Bosinney. Am auzit că noua casă construită de el e un elefant alb.

- Eu nu ştiu nimic despre un elefant alb, zise James; ştii că a pierdut procesul şi cred că va fi declarat falit.

Bătrânul Jolyon prinse de îndată momentul prielnic.

- Nu m-aş mira deloc! îi spuse cu ton aprobativ; şi dacă va fi declarat falit, "proprietarul" - adică Soames - va fi păgubit. Iată la ce m-am gândit eu: dacă nu se mută acolo...

Văzând în ochii lui James atât mirare cât şi bănuială, vorbi mai departe:

- Nu vreau să ştiu nimic; presupun că Irene a pus piciorul în prag - dar pe mine nu mă interesează. Iar eu am de gând să-mi cumpăr o casă la ţară, nu prea departe de Londra, şi dacă mi-ar conveni, nu spun că n-aş cumpăra-o, dacă preţul nu e prea mare.

James ascultă această declaraţie cu un sentiment ciudat, compus din îndoială, bănuială şi uşurare, care se topea în teama că în dosul acestei propuneri zace ceva; dar totul era

învăluit în vechea şi nestrămutata lui încredere în buna-credinţă şi judecata fratelui său mai mare. Era şi cam îngrijorat. Oare bătrânul Jolyon aflase de plecarea lui Irene? Şi cum anume aflase? în acelaşi timp avea şi o oarecare nădejde căci, gândea el, dacă legătura dintre June şi Bosinney ar fi ruptă definitiv, bunicul ei nu s-ar fi ocupat să-l ajute pe tânărul arhitect. Deci, cam încurcat şi nevrând să se dea pe faţă şi nici să dea vreun răspuns precis, spuse:

- Am auzit că ţi-ai modificat testamentul în favoarea fiului tău.

De fapt, nimeni nu-i spusese nimic; ci făcuse singur legătura între faptul că îl văzuse pe bătrânul Jolyon, cu fiul său şi cu cei doi nepoţi la Grădina Zoologică şi retragerea testamentului său din biroul "Forsyte, Bustard and Forsyte". Lovitura izbi în plin!

- Cine ţi-a spus? întrebă bătrânul Jolyon.

- Zău că nu mai ştiu, zise James; nu mai am memoria numelor - ştiu că cineva mi-a spus, Soames a cheltuit o mulţime de bani cu casa aceasta, şi foarte probabil că nu va renunţa la ea dacă nu ia un preţ bun.

- Bine, spuse bătrânul Jolyon; dacă crede că am să-i dau un preţ fabulos, se înşală. Eu n-am atâţia bani de aruncat câţi pare a avea el. N-are decât să încerce s-o vândă la licitaţie publică şi atunci va vedea el ce ia pe ea. După câte am auzit, nu e o casă care ar conveni orişicui.

James, fără a mărturisi, era de aceeaşi părere cu el. Răspunse:

- E o casă pentru un gentleman. Soames e chiar acum aici, dacă vrei poţi vorbi cu el.

- Nu, zise bătrânul Jolyon; n-am ajuns încă atât de departe; şi nici nu mi se pare că voi ajunge... o văd prea bine după felul cum a fost întâmpinată ideea mea.

James era cam încurcat; cu toate că ori de câte ori era vorba de cifrele precise ale unei tranzacţiuni

comerciale, adică atunci când avea de-a face cu realităţi concrete şi nu cu oameni, era sigur de el; negocierile acestea preliminare însă îl enervau - nu ştia niciodată cât de departe poate merge.

- În definitiv, eu nu ştiu nimic despre această afacere. Soames nu-mi spune nimic. Totuşi, cred că s-ar putea să fie de acord - e vorba numai de preţ.

- Oh! zise bătrânul Jolyon, să nu creadă cumva că-mi face o favoare! Cu un gest mânios îşi puse pălăria pe cap.

Uşa se deschise şi Soames intră.

- Afară e un agent de poliţie, spuse cu zâmbetul său vag; îl caută pe Unchiul Jolyon.

Bătrânul Jolyon se uită mânios la el, iar James zise:

- Un agent de poliţie! Eu nu am nimic de-a face cu poliţia. Dar probabil că tu ştii despre ce este vorba, adăugă, privindu-l bănuitor pe bătrânul Jolyon. Cred că e mai bine să vorbeşti cu el!

În vestibul stătea un inspector de poliţie care, pe sub pleoapele grele ale ochilor săi albaştri, spălăciţi, privea mirat frumoasele mobile englezeşti, antice, pe care James le cumpărase la faimoasa licitaţie Mavrojano din Portland Square.

- Fratele meu este aici, intră te rog, zise James.

Inspectorul salută respectuos, ridicând degetele în dreptul cozorocului chipiului său înalt, şi intră în birou.

- Acum, îi zise lui Soames, cred că trebuie să aşteptăm să vedem ce doreşte. Unchiul tău a venit aici pentru casă! Se întoarse împreună cu Soames în sufragerie, dar nu-şi găsea locul.

- Da' ce-o fi vrând? mârâi din nou.

- Cine? răspunse Soames. Inspectorul? L-au trimis aici de la Stanhope Gate, asta e tot ce ştiu. Nu m-aş mira deloc dacă "Mironositul" acela al Unchiului Jolyon ar fi făcut vreun furtişag!

Dar, în ciuda aparenţei lui calme, era neliniştit şi el.

Peste zece minute, bătrânul Jolyon intră.

Păşi până în dreptul mesei, apoi se opri în desăvârşită tăcere, răsucindu-şi mustăţile albe şi lungi. James, cu gura căscată, ridică privirea fixă către el. Nu mai văzuse niciodată o asemenea expresie pe faţa fratelui său.

Bătrânul Jolyon ridică mâna şi spuse încet:

- Tânărul Bosinney a fost călcat de o trăsură, în ceaţă. Este mort.

Apoi, stând în picioare în faţa fratelui şi nepotului său, cu ochii lui pătrunzători privi în jos spre ei:

- Se vorbeşte... despre... sinucidere, le spuse.

James plecă faţa.

- *Sinucidere!* Dar oare de ce s-o fi sinucis?

Bătrânul Jolyon răspunse aspru:

- Dacă tu cu fiul tău nu ştiţi, apoi numai Dumnezeu ştie!

Dar James nu răspunse.

Pentru oamenii bătrâni, chiar şi pentru cei din neamul Forsyte, viaţa are încercări amarnice. Trecătorul care îi vede adăpostiţi în veşmintele tradiţiei, bogăţiei şi confortului nu bănuieşte niciodată că umbre negre s-au putut abate şi în calea lor. Fiecărui om vârstnic - chiar şi lui Sir Walter Bentham - ideea sinuciderii i-a apărut cel puţin o dată în anticamera sufletului său. Acolo, în prag, aştepta să intre, şi numai vreo întâmplare fericită sau vreo vagă teamă sau poate vreo nădejde dureroasă a oprit-o să pătrundă în miezul sufletului său. Pentru un Forsyte, această ultimă renunţare la proprietate e grea. Oh, foarte grea! Câteodată - poate niciodată - o pot înfăptui; şi totuşi, uneori, au fost foarte aproape de ea!

Chiar şi James! Apoi, în vâltoarea gândurilor ce-l năpădiră, izbucni:

- Da! Am văzut ieri în ziar: "Călcat de trăsură în ceaţă! Nu i se cunoaşte numele!" Era foarte tulburat; privirile lui treceau de la

un obraz la altul; dar tot timpul, instinctiv, respingea bănuiala de sinucidere. Nu îndrăznea să admită acest gând atât de potrivnic intereselor lui, intereselor fiului său, chiar fiecărui Forsyte. S-a luptat împotriva lui; şi cum însăşi firea lui refuza în mod instinctiv tot ceea ce nu putea accepta cu siguranţă, încetul cu încetul şi-a biruit frica. A fost un accident! Trebuie să fi fost un accident!

Bătrânul Jolyon i-a întrerupt visarea.

- Moartea a fost fulgerătoare. Ieri l-au ţinut toată ziua la spital. Nu avea asupra lui nici un act, după care să-l fi putut identifica. Acum mă duc eu acolo. Ar fi bine să vii şi tu şi fiul tău.

Nici unul din ei nu s-a opus poruncii acesteia. Ieşiră în urma lui.

Era o zi liniştită, senină şi însorită; bătrânul Jolyon venise cu coşul trăsurii lăsat, de la Park Lane până la Stanhope Gate. Şezuse rezemat de pernele capitonate şi,

trăgând ultimele fumuri din ţigara lui de foi, observase cu plăcere prospeţimea aerului rece, forfoteala trăsurilor şi a oamenilor; vioiciunea neobişnuită, aproape pariziană, pe care prima zi frumoasă o aduce pe străzile Londrei, după o perioadă de ceaţă sau ploaie. Şi se simţise atât de fericit, cum nu mai fusese de luni de zile. Uitase de mărturisirea pe care trebuia să i-o facă lui June; acum avea perspectiva de a trăi în viitor cu fiul său şi mai ales cu nepoţii lui (chiar în acea dimineaţă avea întâlnire cu tânărul Jolyon la clubul "Hotch Potch" pentru a rediscuta planurile); şi apoi mai era şi emoţia plăcută pe care i-o dădea întâlnirea cu James, viitoarea victorie asupra lui şi asupra "proprietarului" în chestiunea cumpărării casei.

Porunci să se ridice coşul trăsurii. Inima lui nu era dispusă să vadă veselie, şi apoi nu se cuvenea ca membrii familiei Forsyte să fie

văzuţi în trăsură cu un inspector de poliţie.

În trăsură inspectorul vorbi din nou despre moarte:

- Ceaţa nici nu era prea deasă în locul acela. Vizitiul spune că domnul ar fi avut timp să vadă încotro merge, căci venea drept înspre el. Se pare că o ducea foarte greu; în locuinţa lui am găsit mai multe bilete de amanet, contul pe care-l avea la bancă era depăşit, şi apoi mai este şi procesul acela din ziarele de azi. Ochii lui reci, albaştri, îşi plimbau privirea de la unul la altul din cei trei Forsyte din trăsură.

Bătrânul Jolyon, din colţul lui, urmărea totul. Văzu cum faţa fratelui său se schimbă, cum se adânceşte pe ea expresia aceea îngândurată şi neliniştită. La cuvintele rostite de inspector reînviară fireşte toate îndoielile şi temerile lui I James. O ducea... greu, bilete de amanet... contul depăşit!

Toată viaţa lui, aceste cuvinte au reprezentat un coşmar de care s-a ţinut departe; de aceea, bănuiala de sinucidere devenea din ce în ce mai valabilă - acea primejdioasă bănuială care nu trebuie admisă cu nici un preţ. Căuta privirea fiului său dar Soames, cu ochii lui de linx, taciturn, nemişcat, nu-i răspunse. Iar bătrânul Jolyon, care îi urmărea, ghici că cei doi sunt legaţi între ei pentru apărarea reciprocă. Deodată îl cuprinse dorinţa covârşitoare de a avea pe fiul său alături de el, ca şi cum această vizită la trupul neînsufleţit al acelui om ar fi fost o bătălie pe care ar trebui să o ducă singur împotriva acestor doi. În creierul lui frământa neîncetat gândul cum ar putea scoate din cauză numele lui June. James avea drept sprijin pe fiul său! De ce n-ar trimite şi el după Jo?

Scoase portofoliul şi scrise cu creionul următoarele:

"Vino imediat. Am trimis trăsura să te ia".

La coborâre dădu cartea de vizită vizitiului, spunându-i să meargă cât poate de iute la clubul "Hotch Potch", iar dacă domnul Jolyon Forsyte este acolo, să-i dea biletul şi să-l aducă îndată aici. Dacă n-a sosit încă la club, să-l aştepte până va veni.

Urcă scările încet, în urma celorlalţi, sprijinindu-se în umbrelă, apoi se opri un moment pentru a răsufla. Inspectorul zise:

- Aceasta este morga, domnule. Dar nu vă grăbiţi.

În încăperea pustie, cu pereţii spoiţi în alb, în care nu pătrundea decât o rază de soare ce se întindea de-a lungul podelei fără praf, zăcea o formă de om acoperită cu un cearşaf. Cu o mână mare şi sigură, inspectorul apucă marginea cearşafului şi îl dădu la o parte. O faţă, fără vedere, privea în sus spre ei, şi de fiecare parte a acestei feţe fără vedere, sfidătoare, cei trei Forsyte îşi ţineau privirile aţintite în jos. În fiecare dintre ei se ridicau şi

coborau valuri de emoţii ascunse, temeri şi milă, întocmai cum se înalţă şi coboară valurile vieţii, ale căror lovituri nu-l mai pot atinge pe Bosinney, izolat pe veci între aceşti pereţi albi. Şi pornirile firii fiecăruia dintre ei - acest izvor ciudat şi puternic, care face ca fiecare clipă omul să simtă şi să gândească altfel decât toţi semenii săi - le-au impus atitudini interioare diferite. Astfel fiecare stătea despărţit de celălalt, deşi atât de aproape unul de altul - singur în faţa morţii, tăcut, cu ochii în pământ.

Inspectorul întrebă în şoaptă:

- Îl identificaţi, domnule?

Bătrânul Jolyon îşi înălţă capul şi făcu semn de aprobare. Se uită la James care stătea în faţa lui, înalt şi slab, aplecat asupra mortului, cu obrazul aproape negru de înroşit ce era, cu ochii cenuşii încordaţi, şi la Soames, cu obrazul alb ca varul, tăcut, alături de tatăl său. Şi tot ceea ce simţise el împotriva acestor doi

bărbaţi se risipi ca fumul în faţa chipului livid şi prelung al Morţii. De unde vine, cum vine... Moartea? Bruscă răsturnare a tot ce fusese înainte: te împinge orbeşte pe o cale care duce, unde? Se stinge focul în întuneric! Toţi oamenii trebuie să treacă prin această grea şi nemiloasă nimicire, iar ochii lor trebuie să fie limpezi şi plini de curaj până la sfârşit! Deşi nu sunt decât nişte insecte mici şi neînsemnate! Iar ochii bătrânului Jolyon avură o licărire căci Soames, după ce spuse încet câteva vorbe inspectorului, ieşi tiptil. Dar brusc, James ridică ochii. În privirea lui bănuitoare şi tulburată era o stranie rugăminte, parcă spunea: "Ştiu că nu-mi pot măsura puterile cu tine". Şi, căutându-şi batista, o scoase şi îşi şterse fruntea; apoi, se aplecă trist şi zdrobit în faţa mortului, se întoarse şi ieşi cu paşi grăbiţi.

Bătrânul Jolyon stătea stană de piatră, cu ochii aţintiţi asupra trupului neînsufleţit. Cine poate

spune la ce se gândea? S-o fi gândit la el însuşi, la vremea când era tot atât de tânăr ca acest mort din faţa lui? La el însuşi când începuse lupta, acea luptă lungă, lungă, pe care a dus-o cu atâta drag. Pentru acest tânăr lupta se sfârşise înainte de a începe cu adevărat! La nepoata lui cu nădejdile zdrobite? La cealaltă femeie? La întâmplarea aceasta stranie şi nefericită? La ironia profundă şi amară a acestui sfârşit? Dreptate! Nu există dreptate pentru oameni, căci trăiesc pe veci în întuneric!

Sau poate, cu filozofia lui, gândea: "Mai bine-i să scapi de toate! Mai bine-i să pui capăt vieţii, ca acest biet tânăr..."

Cineva îl atinse pe braţ.

O lacrimă izvorî şi îi udă geana.

- Tu eşti? Nu mai am ce face aici. E mai bine să plec. Vino la mine, Jo, cât poţi de repede, îi zise şi, cu capul plecat, ieşi.

Acum era rândul tânărului Jolyon să stea lângă mort. În jurul acestui

trup întins pe jos, i se păru că vede întreg neamul Forsyte, prosternat, fără suflare. Lovitura căzuse prea neaşteptat.

Forţele care stau la baza fiecărei tragedii - forţe neînduplecate ce acţionează pe căi întortocheate pentru îndeplinirea scopului final - s-au întâlnit şi contopit într-o lovitură de trăsnet care a doborât victima şi a întins la pământ pe toţi cei din preajma ei.

Şi tânărul Jolyon părea că îi vede pe toţi, aşa, culcaţi la pământ în jurul trupului lui Bosinney.

Rugă pe inspector să-i spună tot ceea ce se întâmplase, iar acesta, ca omul care nu are în fiecare zi o asemenea ocazie, povesti din nou, cu amănunte, faptele care se cunoşteau.

- Totuşi, domnul meu, aici este mai mult decât se vede cu ochii. Eu, în ceea ce mă priveşte, nu cred în sinucidere şi nici într-un accident propriu-zis. Mie mi se pare mai degrabă că omul era sub stăpânirea

unei emoţii puternice, care l-a făcut să nu ţină seama de nimic din ceea ce se petrece în jurul lui. Poate că dumneavoastră puteţi deduce ceva din acestea.

Scoase din buzunar un mic pachet pe care-l puse pe masă. Îl desfăcu cu grijă şi scoase o batistă de damă, îndoită şi prinsă cu un ac decolorat, de aur veneţian, cu piatra căzută din montură. Un parfum de violete uscate umplu nările tânărului Jolyon.

- Am găzit-o în buzunarul de sus al hainei, spuse inspectorul: numele fusese tăiat!

Tânărul Jolyon răspunse încurcat:

- Cred că nu-ţi pot fi de nici un ajutor! Dar în mintea lui apăru faţa acelei femei din Grădina Botanică, care se luminase, tremurând de bucurie, la venirea lui Bosinney. Se gândea la ea mai mult decât la fiica lui, mai mult decât la oricare altul - la ea, cu privirea ei suavă şi întunecată, la faţa ei gingaşă şi pasivă, aşteptându-l pe acest om

mort, aşteptându-l poate chiar şi în clipa aceea, liniştită şi senină, pe o bancă însorită.

Plecă trist de la spital şi, în timp ce mergea spre casa tatălui său, se gândea că moartea aceasta va dezbina familia Forsyte. În ciuda apărării lor, această lovitură izbise drept în miezul arborelui lor. Poate că, aparent, va înflori ca şi până acum, păstrându-şi chipul îndrăzneţ în ochii Londrei, dar trunchiul era mort, uscat de acelaşi trăsnet care l-a doborât pe Bosinney. Iar acum îi vor lua locul vlăstare tinere care vor fi, fiecare la rândul lui, un paznic al simţului de proprietate.

Frumoasă pădure aceasta, a neamului Forsyte! gândea tânărul Jolyon - cel mai sănătos lemn din ţara noastră!

În ceea ce priveşte cauza acestei morţi - nu încape nici o îndoială că familia va respinge din răsputeri orice bănuială de sinucidere. Prea era compromiţătoare. O vor lua drept un accident, o lovitură a

soartei. Iar în sufletul lor o vor socoti chiar drept o intervenţie a Providenţei, în favoarea lor, o pedeapsă pentru Bosinney. Căci el a pus în primejdie cele mai scumpe bunuri ale lor; punga şi căminul! Şi vor pomeni poate despre "acel nefericit accident al tânărului Bosinney" dar, mai degrabă, nici nu-l vor pomeni - tăcerea e mai bună!

În ceea ce îl privea pe el, socotea că referinţele date de birjarul omnibuzului nu au prea mare valoare. Căci nici un îndrăgostit nu se sinucide pentru ca nu are bani. Şi apoi Bosinney nu era omul care să facă atâta caz de o criză financiară. Astfel, în timp ce şi el respingea teoria sinuciderii, chipul lui Bosinney mort apăru limpede de tot în faţa lui. S-a dus când vara vieţii lui era în toi - şi gândul că un accident îl doborâse pe Bosinney în plin avânt al pasiunii sale îl întrista pe tânărul Jolyon mai mult ca orice.

Apoi, în închipuirea lui apăru căminul lui Soames, aşa cum era în momentul acela şi aşa cum va fi de acum înainte. Strălucirea limpede şi nemiloasă a trăsnetului şi-a aruncat lumina peste oase goale, ce rânjesc pustii: carnea ce le învelea s-a dus...

Bătrânul Jolyon şedea singur în sufrageria din Stanhope Gate. Fiul său intră. Şedea în fotoliul lui cu speteaza înaltă, părea ostenit. Ochii îi rătăceau de jur-împrejur, pe pereţi, la naturile moarte, şi la capodopera colecţiei sale - *Bărci pescăreşti olandeze în apusul soarelui* - dar parcă privea propria lui viaţă cu nădejdile, reuşitele şi înfăptuirile ei.

- Ah, Jo! Tu eşti! I-am spus sărmanei June! Draga de ea! Dar încă nu s-a terminat, durerea celeilalte abia începe. Te duci la Soames? Sunt convins că şi-a făcut-o cu mâna ei, totuşi, nu pot suporta gândul că e închisă acolo - singură de tot. Şi, ridicându-şi mâna slabă, plină de vine, strânse pumnul.

ÎNTOARCEREA LUI IRENE

După ce i-a lăsat pe James şi pe bătrânul Jolyon la morga spitalului, Soames porni cu paşi mari, năuc, de-a lungul străzilor.

Evenimentul tragic al morţii lui Bosinney schimba faţa întregii situaţii. Nu mai avea sentimentul că orice clipă pe care o pierde îi poate deveni fatală; iar până nu se termină ancheta, nimeni nu trebuie să afle despre plecarea lui Irene; era primejdios.

În dimineaţa aceea se sculase devreme, înainte să fi trecut factorul poştal, de aceea scoase el însuşi corespondenţa din cutia de scrisori. Cu toate că nu era nici o veste de la Irene, profită de ocazie şi-i spuse lui Bilson că doamna e plecată la mare şi că, probabil, va pleca şi el de sâmbătă până luni. Astfel, avea timp să se reculeagă şi să nu cruţe nici o strădanie în căutarea ei.

Dar acum, moartea lui Bosinney - această moarte stranie, la a cărei amintire simţea parcă un fier roşu sfredelindu-i inima, dar care, în acelaşi timp, îi ridica parcă şi o mare greutate de pe suflet - îl împiedica să facă demersuri; nu ştia deci cum să-şi petreacă ziua. Hoinări încoace şi încolo pe străzi, uitându-se la faţa fiecărui trecător: sute de temeri îl chinuiau.

Şi cum hoinărea aşa, se gândi la acela pentru care hoinăreala şi goana s-au sfârşit, la acela care niciodată nu va mai da târcoale casei lui.

Chiar în după-amiaza aceea trecu pe lângă afişele ziarelor care anunţau identitatea omului mort în accident, şi cumpără ziarele pentru a citi ceea ce spuneau. Dacă ar fi putut, le-ar fi închis gura tuturor. Se duse în City şi petrecu multă vreme acolo, sfătuindu-se cu Boulter.

În drum spre casă, trecând pe la ora patru şi jumătate prin faţa lui Jobson, se întâlni cu George

Forsyte, care îi întinse un ziar de seară, zicând:

- Iată! Ai văzut ce scrie despre sărmanul "Pirat"?

Soames răspunse, rece ca piatra:

- Da.

George se uită fix la el. Niciodată nu-l iubise pe Soames, iar acum îl socotea răspunzător de moartea lui Bosinney. Soames l-a răpus - l-a răpus prin actul său de proprietate, din pricina căruia "Piratul" şi-a pierdut minţile şi a alergat, în neştire, în după-amiaza aceea fatală.

"Bietul băiat", gândea el, "era atât de nebun de gelozie, atât de înnebunit de dorinţa de răzbunare, încât n-a auzit omnibuzul venind prin ceaţa aceea infernală".

Soames l-a răpus! Iar în ochii lui George se putea citi această sentinţă.

- Ăştia vorbesc despre sinucidere, zise în cele din urmă. Dar nu mi se pare verosimil.

Soames dădu din cap şi mârâi:

- Un accident.

George strânse ziarul în pumnul încleştat şi îl vârî în buzunar. Nu s-a putut reţine de a nu mai da o lovitură de adio.

- Hm? Totul e în ordine acasă? Aştepţi oare vreun mic Soames?

Cu faţa albă ca treptele din faţa prăvăliei lui Jobson, cu o buză ridicată de parcă ar fi vrut să muşte, Soames ţâşni de lângă el şi dispăru.

Ajuns acasă, deschise uşa cu cheia lui şi intră în micul vestibul, în care lumina era aprinsă. Ochii lui se opriră imediat asupra umbrelei cu mâner de aur a soţiei sale, aşezată pe scrinul negru de stejar. Smulse blana de pe el şi fugi în salon.

Perdelele erau trase ca pentru seară, în cămin ardeau, cu o flacără vie, buşteni de cedru şi în lumina lor o văzu pe Irene şezând în colţul ei obişnuit, pe canapea. Închise uşa încetişor şi merse spre ea. Ea nu se clinti: parcă nici nu-l vedea.

- Te-ai întors? îi zise. De ce stai în întuneric?

Apoi zări obrazul ei, atât de alb şi nemişcat, de parcă sângele nu-i mai curgea în vine. Iar ochii păreau enormi, ca ochii cafenii, mari, holbaţi de spaimă, ai unei buhne.

Învăluită în blana ei cenuşie, lipită de pernele canapelei, era stranie, semăna cu o buhnă, lipită cu penele ei moi de gratiile cuştii în care era închisă. Ţinuta ei semeaţă şi suplă dispăruse, ca şi cum ar fi fost sleită după o mare osteneală; ca şi cum nu mai avea pentru ce să fie frumoasă, suplă şi semeaţă.

- Deci, te-ai întors, repetă el.

Ea nu ridică ochii, nu scoase nici o vorbă, iar lumina flăcărilor din cămin se juca peste obrazul ei încremenit.

Deodată încercă să se ridice, dar el o opri; abia atunci a înţeles Soames totul.

Se întorsese ca un animal rănit de moarte, neştiind încotro s-o apuce,

neştiind ce face. Era destul să te uiţi la faţa ei ascunsă în blană.

Atunci s-a convins că Bosinney a fost amantul ei; atunci a priceput că citise şi ea anunţul morţii lui - poate că, întocmai cum făcuse şi el, a cumpărat chiar la un colţ de stradă, bătut de vânturi, un ziar şi l-a citit. Deci, s-a întors de bunăvoie în cuşca din care atât a dorit să scape - şi realizând înspăimântătoarea semnificaţie a acestei reveniri îi veni să strige: "Pleacă din casa mea, cu trupul acesta pe care-l urăsc, pe care-l iubesc! Scoate din casa mea această faţă albă şi chinuită, atât de dură şi atât de suavă. Du-te de aici până ce nu le zdrobesc. Piei din ochii mei; pleacă să nu te mai văd niciodată!"

Şi, la acele cuvinte nerostite, i se păru că o vede ridicându-se şi plecând ca o femeie care se luptă să se trezească dintr-un vis îngrozitor - ridicându-se şi ieşind afară, în întuneric, în frig, fără a se gândi la

el, ba chiar fără a băga de seamă că el e de faţă.

Atunci strigă dezminţind ceea ce nu rostise:

- Rămâi aici, nu pleca!

Apoi, întorcându-se cu spatele la ea, se aşeză în fotoliul său obişnuit, de cealaltă parte a căminului.

Şezură în tăcere.

Soames se gândea: "Pentru ce toate acestea? De ce trebuie să sufăr eu atât? Ce-am făcut eu oare? Nu e vina mea!" Apoi se uită din nou la ea, ghemuită ca o pasăre lovită de un glonte, o pasăre care trage să moară, al cărei sărman piept gâfâie pe măsură ce aerul îl părăseşte, şi care te priveşte cu sărmanii ei ochi, pe tine cel care ai tras în ea, cu o căutătură liniştită, blândă, fără vedere, luându-şi rămas bun de la tot ce este bun - de la soare, de la aer şi de la perechea ei.

Şezură un timp, în lumina focului, în tăcere, de o parte şi de alta a căminului.

Iar mirosul buştenilor de cedru, care-i plăcea atât de mult lui Soames, părea că-l strânge de gât. Nu-l mai putea suporta şi ieşi în vestibul, unde smuci uşa şi o deschise larg, pentru a înghiţi aerul rece care intra. Apoi aşa, fără pălărie sau palton, ieşi în scuar.

Pe lângă zăbrelele grădinii se târa o pisică pe jumătate moartă de foame, care se frecă de el, iar Soames gândi: "Suferinţă! Când o să înceteze oare suferinţa mea?"

Peste drum, la o poartă, un bărbat pe care-l cunoştea, cu numele de Rutter, îşi ştergea picioarele şi parcă zicea: "Aici eu sunt stăpân". Soames trecu înainte.

De departe, prin aerul curat, răsunau clopotele bisericii în care se cununase cu Irene. Iar cântecul lor, care chema pe credincioşi la slujba de advent, plutea deasupra zgomotului străzii. Simţea nevoia să bea o băutură tare, ceva care să-l amorţească în indiferenţă sau să-i aprindă furia. Numai de s-ar putea

rupe de sine însuşi, numai de-ar putea scăpa din această plasă pe care, pentru prima dată în viaţă, o simţea în jurul lui. Numai de-ar putea ceda în faţa acestui gând: "Divorţează - dă-o afară! Ea te-a uitat. Uit-o şi tu pe ea!"

Numai de-ar putea ceda ideii: "Las-o să plece - a suferit destul!"

Numai de-ar putea ceda dorinţei: "Fă din ea o sclavă - doar e la cheremul tău!"

Numai dac-ar putea ceda măcar gândului ce-i venise pe neaşteptate: "Ce importanţă au toate acestea?" De-ar putea uita de sine numai o clipă, de-ar putea uita că ceea ce făcuse avea importanţă, de-ar putea uita că, oricum ar proceda, va trebui să sacrifice ceva.

Ah, măcar de-ar putea săvârşi un act necugetat!

Nu putea uita nimic; nu putea ceda nici unui gând, nici unei închipuiri, nici unei dorinţe. Totul era prea grav; o cuşcă ce nu se

poate sparge şi în care stă strâns legat.

Mai departe, la marginea scuarului, vânzătorii de ziare îşi ofereau marfa, şi strigătele lor îndrăcite se amestecau, ascuţite, cu sunetul clopotelor de la biserică.

Soames îşi astupă urechile. Ca fulgerul îi trecu prin minte gândul că dacă, din întâmplare, nu Bosinney, ci el ar zăcea mort, Irene, în loc să şadă acolo, ghemuită, ca o pasăre lovită de glonte, cu ochii aceia care trag să moară, ar...

Ceva moale se atinse de picioarele lui, pisica se freca de el. Un hohot de plâns izbucni din pieptul lui Soames atât de puternic, încât îl scutură din creştet până-n tălpi. Apoi din nou se făcu linişte în întunericul în care parcă fiecare casă se uita fix la el, fiecare casă cu un stăpân şi o stăpână a ei, şi cu o tainică poveste de fericire sau durere.

Şi deodată, văzu că uşa casei lui e deschisă şi că în lumina uşii de la

vestibul se conturează silueta neagră a unui bărbat ce stătea cu spatele spre el. Iarăşi i se strânse inima; merse tiptil până lângă el.

Văzu blana lui azvârlită peste scrinul de stejar, covoarele persane, vasele de argint, şirul de porţelanuri rezemate de perete şi acest necunoscut care stătea în uşă.

Întrebă pe un ton aspru:

- Ce doreşti, domnule?

Străinul se întoarse. Era tânărul Jolyon.

- Uşa era deschisă, îi zise. Pot s-o văd un minut pe soţia ta? Am să-i spun ceva.

Soames îi aruncă peste umăr o privire ciudată.

- Soţia mea nu poate primi pe nimeni, mârâi mânios.

Tânărul Jolyon îi răspunse politicos:

- N-o reţin decât un minut.

Soames trecu prin faţa lui şi îi închise calea.

- Nu poate primi pe nimeni, îi zise din nou.

Tânărul Jolyon privi peste el, înspre salon, iar Soames se întoarse. În uşa salonului stătea Irene, cu ochii sălbatici, arzători, cu buzele întredeschise şi braţele întinse. Când îi văzu pe cei doi bărbaţi, lumina de pe obrazul ei se stinse, braţele îi căzură; rămase împietrită.

Soames se întoarse, întâlni ochii oaspetelui său şi văzând privirea lor, fără să vrea, mârâi. Apoi schiţă din buze o urmă de zâmbet.

- Aceasta este casa mea, îi zise: eu îmi văd singur de treburile mele. Ţi-am spus o dată - îţi spun încă o dată: nu primim pe nimeni.

Şi trânti uşa în faţa tânărului Jolyon.

VARA TÂRZIE A UNUI FORSYTE
- INTERLUDIU -

"Prea scurt răgaz răstimpul verii are"

UNU

În primul an al ultimului deceniu din veacul al nouăsprezecelea, în cea din urmă zi a lunii mai, pe la şase seara, bătrânul Jolyon şedea sub stejarul din faţa terasei casei sale din Robin Hill. Aştepta să-l ciupească ţânţarii pentru a se despărţi de această strălucitoare după-amiază. Mâna lui slabă, brună, cu vine albastre proeminente, ţinea o ţigară de foi aproape terminată între degetele subţiri, cu unghii lungi - păstrase obiceiul de a le purta lungi, ascuţite şi lustruite ca odinioară, pe la începutul domniei reginei Victoria, când era atât de distins să nu te atingi de nimic, nici chiar cu vârful degetelor. Fruntea boltită, mustaţa mare, albă, obrajii supţi şi bărbia-i lungă, slabă erau adumbrite de o pălărie de Panama veche, cafenie, care-l apăra de razele soarelui ce apunea.

Ţinuta lui - şedea picior peste picior - dovedea seninătate şi un fel de eleganţă firească pentru un bătrân care, în fiece dimineaţă, îşi parfuma batista de mătase cu apă de colonie. La picioarele lui era întins un câine flocos, bălţat alb şi cafeniu, corcitură de Pomeranian - câinele Balthazar; antipatia, de la început, dintre el şi bătrânul Jolyon se transformase, de-a lungul anilor, în prietenie. Lângă fotoliul său se afla un leagăn, iar în leagăn şedea una din păpuşile lui Holly - "Alice Proasta" - cu trunchiul căzut peste picioare şi cu nenorocitu-i nas ascuns într-o fustă neagră. Stăpâna ei n-a iubit-o niciodată, de aceea îi era indiferent cum stătea. La marginea terasei pietruite începea pajiştea ce se aşternea peste dealul care cobora chiar din dreptul stejarului şi se întindea până la un câmp de ferigă; apoi se desfăşurau semănăturile, până la marginea lacului, iar dincolo de ele era crângul. Priveliştea era "frumoasă,

remarcabilă", după cum spusese Swithin Forsyte privind-o, cu cinci ani în urmă, când venise în trăsură cu Irene să viziteze casa. Bătrânul Jolyon auzise despre acesta ispravă a fratelui său, căci plimbarea aceea ajunsese celebră la *"Bursa Forsyte"*. Swithin! Bietul băiat plecase dintre cei vii, murise în luna noiembrie a anului trecut, în vârsta de abia şaptezeci şi nouă de ani. Cu acel prilej s-a reînnoit îndoiala membrilor neamului Forsyte, care credeau că vor trăi veşnic - îndoială care apăruse pentru prima oară la moartea mătuşii Ann. Murise! Şi n-au mai rămas decât Jolyon, James, Roger, Nicholas, Timothy, Julia, Hester şi Susan! Iar bătrânul Jolyon se gândea: "Optzeci şi cinci! Nu-i simt... numai când mă apucă durerea aceea".

Îşi scruta memoria. Nu-şi mai simţise vârsta de vreo trei ani de zile, de când a cumpărat casa care-i purtase atâta ghinion nepotului său Soames şi se mutase aici la Robin

Hill. Parcă în fiecare primăvară întinerea de când trăia la ţară cu fiul său şi cu nepoţii: June şi cei doi nepoţei din a doua căsătorie, Jolly şi Holly. Aici, departe de larma Londrei şi de croncăneala de la *"Bursa Forsyte"*, fără Consilii de Administraţie, într-o atmosferă încântătoare, viaţa nu era muncă, ci jucărie, deşi era tot timpul ocupat cu desăvârşirea şi înfrumuseţarea casei şi a celor douăzeci de acri din jurul ei, precum şi cu satisfacerea capriciilor lui Holly şi Jolly. Toate necazurile şi amărăciunile strânse în inima lui de-a lungul acelei lungi şi tragice întâmplări cu June, cu Soames şi soţia lui, Irene, şi cu sărmanul tânăr Bosinney, s-au risipit. Chiar şi June s-a scuturat, în cele din urmă, de melancolia ei, dovadă această călătorie în Spania pe care o face împreună cu tatăl ei şi cu mama ei vitregă. După plecarea lor, casa a fost cuprinsă de o pace cu totul deosebită; senină dar pustie, căci ducea dorul fiului

său. În ultima vreme Jo era pentru el o adevărată mângâiere şi bucurie; bun băiat! Femeile însă, chiar şi cele mai bune, îţi calcă uneori puţin pe nervi, fireşte, fac excepţie acelea pe care le admiri.

În depărtare cânta cucul; pe primul ulm de pe câmp uguia un porumbel sălbatic, şi ce frumos crescuseră margaretele şi piciorul cocoşului după ultima coasă! Vântul bătea dinspre sud-vest: ce aer încântător, plin de sevă! îşi dădu pălăria pe ceafă, pentru ca soarele să-i cadă pe obraji şi pe bărbie. Nici el nu ştia de ce, dar astăzi simţea nevoia să fie cineva lângă el, dorea să privească o faţă frumoasă. Oamenii se poartă cu bătrânii de parcă ei n-ar mai avea nici o dorinţă. Şi, cu filozofia - atât de puţin potrivită cu aceea a unui Forsyte - care de multă vreme pusese stăpânire pe sufletul său, gândi: "Pe om nimic nu-l îndestulează niciodată! Chiar când e cu un picior în groapă e în stare să

mai dorească ceva!" Aici - departe de îndatoririle pe care i le impuneau afacerile - nepoţii, florile, pomii, păsările de pe moşioara lui, fără a mai vorbi despre soare, lună şi stele, toate îi spuneau ziua şi noaptea. "Deschide-te, Sesam". Şi Sesam s-a deschis, poate că nu ştia nici el cât anume se deschisese. Fusese totdeauna sensibil la ceea ce oamenii de azi numesc pur şi simplu "natură"; acum încerca însă un sentiment aproape religios, cu toate că nu-şi pierduse obiceiul de a numi un apus de soare "apus de soare", o privelişte "privelişte", orişicât de profund l-ar fi emoţionat ele. Dar, de la o vreme încoace, când privea natura, simţea o durere în suflet, în fiecare din aceste zile liniştite, senine, din ce în ce mai lungi, hoinărea, ţinând-o de mână pe Holly; înaintea lor mergea câinele Balthazar, căutând cu îndârjire ceva ce nu găsea niciodată; urmărea cum se deschid trandafirii, cum mijesc fructele pe

pomi, cum razele soarelui luminează frunzele de stejar şi lăstarii din crâng, urmărea cum se desfac şi strălucesc frunzele de nufăr şi grâul argintiu, abia încolţit, de pe singurul său teren arabil; asculta cântecul graurilor şi al ciocârliilor, asculta cum rumegau vacile de rasă Alderney, mişcând încet cozile cu smoc de păr în vârf. Şi în fiecare din aceste zile frumoase, dragostea lui adevărată pentru toate acestea îl înjunghia în suflet... Poate că, în adâncul lui, simţea că nu mai are multă vreme pentru a se bucura de ele. Ideea că într-o bună zi, poate peste mai puţin de zece ani, poate peste mai puţin de cinci, i se va lua toata această lume, înainte ca el să-şi fi consumat puterea de a o iubi, i se părea o nedreptate din partea naturii, nedreptate care îi întuneca orizontul. Chiar dacă după viaţa aceasta ar veni ceva, nu va fi ceea ce doreşte el. Nu va fi Robin Hill, cu flori, păsări şi feţe frumoase,

care, chiar şi acum, sunt prea puţine în jurul lui! Pe măsură ce treceau anii, aversiunea lui pentru artificialitate crescuse; tradiţionalismul său fanatic, de pe când avea şaizeci de ani şi purta favoriţi, din pură extravaganţă, dispăruse. Acum nu mai preţuia decât trei lucruri: frumuseţea, o purtare loială şi simţul de proprietate. Dar, cea mai importantă era, totuşi, frumuseţea. Se interesase întotdeauna de fel de fel de lucruri, ba chiar şi azi, putea citi încă *The Times*, dar în orice moment era gata să-l lase din mână dacă auzea o mierlă cântând. Parcă, totuşi, purtarea loială şi proprietatea îl mai oboseau; mierlele şi apusul de soare nu-l osteneau niciodată, dar, în schimb, grija că nu se poate sătura de ele îi trezea un sentiment neplăcut. În strălucirea liniştită a serii ce se lăsa, privind floricelele aurii şi albe de pe pajişte, îi veni un gând: vremea aceasta de seară semăna cu muzica din *Orfeu*, operă

pe care o auzise de curând la Covent Garden. Frumoasă operă, nu ca aceea a lui Meyerbeer, nici chiar ca a lui Mozart, dar, în felul ei, poate chiar mai drăguţă. Avea ceva clasic, ceva din epoca de aur, pur şi melodios, iar Ravogli cântă "aproape tot atât de bine ca acelea de odinioară" - şi aceasta era cea mai mare laudă pe care o putea el acorda. Dorul fierbinte pe care-l simţea Orfeu pentru frumuseţea pe care o pierduse, pentru iubirea lui care coborâse la Hades, aşa după cum pleacă frumuseţea şi iubirea din viaţă, acelaşi dor care răsuna şi vibra în muzica aceea frumoasă plutea şi în frumuseţea rătăcitoare a lumii. Şi, fără să vrea, bătrânul Jolyon lovi cu vârful ghetei sale cu elastic şi talpă de plută coastele câinelui Balthazar, trezi animalul din somn şi îl făcu să-şi caute puricii. Căci, deşi se presupunea că nu-i are, nimic nu-l putea convinge de acest fapt. După ce isprăvi, frecă locul pe care-l scărpinase de pulpa

stăpânului său şi se întinse din nou pe jos, cu botul peste căputa ghetei care îl supărase. Şi deodată, în mintea bătrânului Jolyon se trezi o amintire, o faţă pe care o văzuse acum trei săptămâni la operă: Irene, soţia distinsului său nepot Soames, "Proprietarul"! Cu toate că n-o mai întâlnise din ziua "reuniunii" care avusese loc în vechea lui reşedinţă de la Stanhope Gate - când sărbătorise nefericita logodnă a nepoatei sale, June, cu tânărul Bosinney - o recunoscuse imediat, căci întotdeauna o admirase. Era o făptură foarte frumoasă. Auzise că după moartea tânărului Bosinney, a cărui amantă devenise în mod atât de condamnabil, îl părăsise pe Soames. Numai Dumnezeu ştie ce-o fi devenit de atunci. Abia când i-a văzut obrazul - din profil - în rândul din faţă, şi-a adus aminte, pentru prima dată în aceşti trei ani, că Irene mai este încă în viaţă. Nimeni n-a mai pomenit de ea. Totuşi Jo îi spusese odată ceva, ceva ce-l

indignase din cale-afară de tare. Pare-se că băiatul aflase de la George Forsyte - care-l văzuse pe Bosinney în ceaţa din ziua în care fusese călcat de omnibuz - ceva ce explica deznădejdea tânărului arhitect, un act săvârşit de Soames faţă de soţia sa, un act josnic. De altfel Jo a văzut-o în acea după-amiază, după ce se răspândise vestea, a zărit-o doar o clipă, dar descrierea pe care i-a făcut-o bătrânului Jolyon a rămas neştearsă în amintirea lui: "sălbatică şi pierdută". Iar a doua zi dimineaţă, June s-a dus la ea - şi-a înfrânt sentimentele şi s-a dus acolo - dar servitoarea, plângând, i-a povestit că stăpâna ei ieşise pe furiş noaptea din casă şi dispăruse. În orice caz, tragică poveste! Un lucru era cert: Soames n-a mai reuşit niciodată să o stăpânească pe Irene. Acum el locuia la Brighton, venea în fiecare zi la Londra şi se întorcea înapoi cu trenul. Soartă bine meritată pentru un bogătaş! Căci dacă bătrânul

Jolyon prindea necaz pe cineva - aşa cum prinsese pe nepotul său - nu-i mai trecea niciodată. Încă şi acum mai ţinea minte sentimentul de uşurare cu care primise vestea dispariţiei lui Irene. Prea era greu de suportat gândul că trăia prizonieră în casa aceea în care fusese silită să se întoarcă, atunci când o văzuse Jo; dar se întorsese doar pentru o clipă, cum se întoarce un animal rănit la vizuina lui. Citise şi ea afişul de pe stradă: *Moartea tragică a unui arhitect.* În seara aceea, la operă, faţa ei l-a emoţionat pe bătrânul Jolyon - era mai frumoasă decât o ţinea el minte, dar semăna cu o mască în dosul căreia se petrecea ceva. Era încă o femeie tânără, să fi avut vreo douăzeci şi opt de ani. Oh, da! Se prea poate să aibă acum un alt iubit. Dar la acest gând revoltător - o femeie măritată nu trebuie să iubească niciodată, chiar şi o dată fusese prea mult - ridică piciorul şi trase cu căputa drept în capul câinelui Balthazar.

Animalul, deştept, se ridică şi se uită drept în faţa bătrânului Jolyon, parcă l-ar fi întrebat: "plimbare?"; iar bătrânul Jolyon îi răspunse:

- Hai să mergem, flăcău bătrân!

Ca de obicei, străbătând constelaţii de piciorul cocoşului şi margarete, intrară în plantaţia de ferigă. Această parte a parcului, cu vegetaţie abia mijindă, a fost intenţionat săpată mai jos decât nivelul pajiştii, pentru ca mai târziu, când feriga va creşte, să ajungă la acelaşi nivel cu ea, dând astfel impresia de variaţie, atât de importantă în horticultură. Câinelui Balthazar îi plăceau mult stâncile şi pământul, căci, uneori, găsea pe-acolo câte o cârtiţă. Bătrânul Jolyon ţinea în mod deosebit să treacă pe aici, deşi plantaţia nu era încă frumoasă, dar ştia că într-o bună zi va fi, şi se gândea: "Trebuie să-l chem aici pe Varr ca să-şi dea părerea, el e mai priceput decât Beech". Căci plantele, ca şi casele sau metehnele oamenilor, cer să fie

îngrijite de cei mai buni specialişti. Printre ferigi erau mulţi melci, şi când trecea pe acolo cu nepoţii săi, le arăta câte unul, spunându-le povestea micului băiat care întrebase: "Mamă, prunele au picioruşe?" "Nu, puişor". "Atunci să ştii c-am înghiţit un melc mare". Iar când copiii săreau în sus şi-l strângeau de mână, gândindu-se la melcul mare care cobora pe beregata micului băiat, bunicul clipea din ochi. După ce ieşi din plantaţia de ferigă, deschise portiţa gardului de nuiele şi păşi pe cea dintâi pajişte, o suprafaţă mare, ce semăna cu un parc, din care se despărţise, printr-un zid de cărămidă, o grădină de zarzavat. Bătrânul Jolyon o ocoli, căci azi nu era dispus s-o viziteze, şi coborî dealul spre iaz. Balthazar, care ştia că pe acolo se află unul sau doi şobolani de apă, mergea înainte sărind, cu umbletul unui câine ce îmbătrâneşte şi care face în fiecare zi aceeaşi plimbare. Ajuns la

marginea apei, bătrânul Jolyon se opri, căci se mai deschisese încă un nufăr; mâine i-l va arăta lui Holly, dacă până atunci scumpa micuţă se va vindeca de deranjamentul de stomac pe care l-a avut din pricina unei roşii mâncate la micul dejun - micile ei măruntaie erau foarte delicate. Acum, că Jolly plecase la şcoală - era în clasa întâi - Holly era cu el aproape toată ziua, de aceea astăzi îi lipsea foarte mult. Apoi, mai simţea şi durerea aceea care în ultima vreme îl cam supăra: un mic junghi în partea stângă. Se întoarse şi privi în sus, pe deal. Într-adevăr, sărmanul tânăr Bosinney a realizat ceva cu totul deosebit prin casa aceasta; ar fi ajuns departe dacă ar mai fi trăit! Oare pe unde o fi el acum? Poate că spiritul lui mai este încă pe aici, prin preajma ultimei sale lucrări şi a tragicei sale iubiri. Sau poate că spiritul lui Bosinney s-a topit în infinit? Cine poate şti? Câinele îşi murdărise picioarele cu noroi! Porni spre crâng. Acolo erau

cele mai frumoase zambile, cunoştea el un loc în care nu bătea soarele şi unde ele înfloreau ca nişte mici pete de cer, căzute jos printre pomi. Trecu pe lângă gardurile vacilor şi coteţele de găini şi merse pe o potecă îngustă în desişul de lăstari, pentru a ajunge la unul din acele locuri pline cu zambile. Balthazar, care mergea din nou înainte, scoase un mârâit uşor. Bătrânul Jolyon îl atinse cu piciorul, dar câinele rămase nemişcat, tocmai într-un loc strâmt, care închidea poteca; pe mijlocul spatelui său flocos, părul i se ridică în sus. Fie din pricina mârâitului şi a părului care se zbârlise pe spinarea câinelui, fie din pricina senzaţiei pe care o are omul când umblă singur prin pădure, bătrânul Jolyon simţi un fior pe şira spinării. Aici poteca ocolea un buştean bătrân, acoperit cu muşchi; pe el şedea o femeie. Era cu faţa întoarsă, iar el abia avu vreme să gândească: "N-avea voie să vină aici, trebuie să

pun o tablă cu *Intrarea oprită"*, şi ea îşi îndreptă faţa către el... Doamne, Dumnezeule! Era chiar aceea pe care o văzuse la operă, chiar femeia la care se gândise adineauri! În clipa aceea nu mai văzu nimic desluşit în jurul său - stranie senzaţie, parcă ar fi fost un spirit - poate că era doar efectul razelor soarelui care cădeau pieziş pe fusta ei gri-mov! Apoi ea se ridică în picioare şi se opri zâmbind, cu capul puţin aplecat într-o parte. Bătrânul Jolyon gândi: "Ah, cât e de frumoasă!" Nu rostiră nici un cuvânt şi bătrânul, cu vădită admiraţie, pricepu motivul tăcerii ei. Nu încăpea îndoială că o aduseseră aici amintirile şi nu avea de gând să încerce a se scuza prin explicaţii banale.

- Bagă de seamă să nu-ţi atingă câinele rochia, are picioarele ude. Vino mai aproape!

Dar câinele Balthazar merse către musafir, care întinse mâna şi îl

mângâie pe cap. Bătrânul Jolyon îi zise:

- Deunăzi te-am văzut la operă, dumneata nu m-ai observat?

- Ba da, v-am văzut.

Răspunsul ei avea o nuanţă de compliment, ca şi cum ar fi însemnat: "Vă închipuiţi că puteţi trece neobservat"?

- Sunt plecaţi cu toţii în Spania, continuă el brusc. Sunt singur aici şi m-am dus cu trăsura la operă. Ravogli cântă frumos. Ai văzut grajdurile vacilor?

În situaţia aceasta atât de plină de mister şi cu emoţii atât de ciudate, instinctul îl mână spre acest petic de proprietate, iar Irene îl urmă. Trupul ei se legăna uşor, cu eleganţa celor mai graţioase franţuzoaice; rochia ei avea reflexe de *gris-perle.* Zări două sau trei fire argintii în părul ei de culoarea chihlimbarului, care contrasta neobişnuit cu ochii negri şi pielea albă. O privire bruscă, aruncată peste umăr din ochii ei catifelaţi, îl

tulbură. Părea că vine de departe şi din străfunduri, ca dintr-o altă lume, sau în orice caz de la o fiinţă care nu mai trăieşte chiar pe pământ. O întrebă mecanic:

- Unde locuieşti acum?

- Am un mic apartament în Chelsea.

Nu voia să ştie cu ce se ocupă, nu voia să ştie nimic, totuşi îi scăpă întrebarea indiscretă:

- Singură?

Ea dădu din cap. Bătrânul Jolyon primi răspunsul cu uşurare. Şi îi trecu prin minte că numai dintr-un capriciu al sorţii nu este ea stăpâna acestui crâng şi nu îi arată ea lui - ca vizitator - grajdurile.

- Toate sunt de rasă Alderney, mârâi el: vacile astea dau laptele cel mai bun. Priveşte-o pe asta, ce frumos animal. Hoo, Myrtle!

Vaca, roşiatică, cu ochii blânzi şi negri ca ai lui Irene, stătea absolut liniştită, căci fusese mulsă mai adineauri. Îi privea din colţul ochilor ei lucioşi, blânzi, cinici, iar

din buzele ei cenuşii curgeau pe paie încet firişoare subţiri de bale. În lumina slabă din grajdul răcoros plutea miros de fân, vanilie şi amoniac. Bătrânul Jolyon zise:

- Trebuie să vii sus să iei masa cu mine. Trăsura mea te va duce apoi acasă.

Simţi că în sufletul ei se dă o luptă; era firesc să se lupte cu Amintirile. Dar el simţea nevoia să stea lângă ea, o faţă atât de drăgălaşă, un trup atât de încântător, o frumuseţe! Fusese toată după-amiaza singur. Probabil că ochii lui trădau melancolie, căci ea îi răspunse:

- Mulţumesc, unchiule Jolyon. Cu plăcere.

El îşi frecă mâinile şi zise:

- Straşnic! Hai să mergem sus!

Şi porniră peste câmp, cu câinele Balthazar în frunte. Razele soarelui cădeau acum aproape orizontal pe feţele lor, iar Jolyon văzu nu numai firele de argint din păr, ci şi mici dunguliţe, destul de adânci, pe

obrazul ei, tocmai suficiente pentru a-i pecetlui frumuseţea de medalie - semnul distinctiv al omului care nu-şi împarte viaţa cu alţii. "Am s-o conduc peste terasă", gândi el, "n-am s-o primesc ca pe-un musafir de rând".

- Şi cu ce te ocupi toată ziua?

- Dau lecţii de muzică, şi în afară de asta mai am şi alte preocupări.

- Muncă! zise bătrânul Jolyon, ridicând păpuşa din leagăn şi netezindu-i fusta neagră. Nu-i aşa că nu există ceva mai frumos? Eu acum nu mai lucrez. Am îmbătrânit. Şi ce alte preocupări mai ai?

- Încerc să ajut femeile căzute în nenorocire.

Bătrânul Jolyon nu prea înţelegea.

- Căzute în nenorocire? repetă.

Apoi se cutremură la gândul că ea voia să spună exact ce ar fi înţeles şi el prin aceste cuvinte. Ajută adică pe Magdalenele Londrei! Ce preocupare îngrozitoare şi sinistră! Dar curiozitatea fiind mai mare decât reticenţa lui naturală, întrebă:

- Cum adică? Ce faci pentru ele?

- Nu prea mare lucru. N-am bani de prisos. Nu le pot da decât simpatie şi câteodată mâncare.

Fără să vrea, bătrânul Jolyon duse mâna la portofel. Apoi o întrebă grăbit:

- Şi cum ajungi la ele?

- Mă duc la spital.

- Spital! Pfu-u-u!

- Ceea ce mă doare mai mult este că aproape toate au fost odată frumoase!

Bătrânul Jolyon netezi păpuşa.

- Frumuseţe! strigă el. O, da! Tristă ocupaţie! şi porni spre casă.

Prin uşa cu geamlâc, cu rulourile pe jumătate lăsate, trecu întâi el, apoi o pofti în camera în care, de obicei, studia ziarul *The Times* şi paginile unei reviste de agricultură, cu ilustraţii enorme, reprezentând sfeclă şi alte asemenea lucruri, material bogat pentru picturile lui Holly.

- Peste o jumătate de oră luăm masa. Poate vrei să te speli pe

mâini. Am să te conduc în camera lui June.

O văzu privind ager în jurul ei; s-o fi gândind poate la schimbările care s-au produs aici de când fusese ea ultima oara în această casă, cu bărbatul ei, sau cu iubitul ei, sau poate cu amândoi, cine ar fi putut spune? Tot trecutul era învăluit în întuneric şi el dorea să rămână aşa. Dar ce schimbări! Şi când ajunse în hol, spuse:

- Fiul meu Jo este pictor, după cum ştii, el are mult gust. Fireşte că nu se potriveşte cu al meu, dar l-am lăsat să facă cum a vrut.

Ea stătea nemişcată, cu privirile rătăcind prin hol şi prin sala de muzică, transformate acum într-o singură piesă, sub marele luminator. Vizitatoarea îi făcu bătrânului Jolyon o impresie stranie. Oare încerca să evoce pe cineva din umbra acestei încăperi scăldată toată în *gris-perle* şi argint? El ar fi preferat culori mai vii şi mai solide, tonuri aurii. Dar Jo avea gusturi

franţuzeşti şi de aceea coloritul încăperii era umbrit, întrerupt doar ici şi colo de o mică rază albastră sau roşie, şi îţi dădea impresia că totul e învăluit în fumul ţigaretelor pe care le fuma mereu băiatul lui. Nu era tocmai ceea ce visase el! El ar fi atârnat pe pereţi acele multiple capodopere de natură moartă, în rame aurite, pe care le cumpărase pe vremea când se preţuia cantitatea. Dar unde erau tablourile lui? Vândute pe nimica! Căci acel ceva, care îl deosebea de ceilalţi membri ai familiei Forsyte, l-a făcut să ţină pas cu vremea, ferindu-l să se lupte pentru a le păstra. Dar în biroul lui mai avea încă tabloul intitulat *Bărci pescăreşti olandeze în apusul soarelui.*

Încet, căci îl durea într-o parte, porni împreună cu ea sus pe scări.

- Toate acestea sunt camerele de baie şi alte dependinţe. Le-am îmbrăcat complet în faianţă. Camerele copiilor sunt una lângă

alta. Aceasta este a lui Jo şi a soţiei lui. Odăile comunică între ele. Dar cred că-ţi mai aduci aminte.

Irene dădu din cap. Trecură mai departe, pe galerie, şi intrară într-o încăpere mare, cu un pat îngust şi multe ferestre.

- Aceasta este a mea, zise el.

Pereţii erau acoperiţi cu fotografiile copiilor şi cu schiţe în acuarelă. Apoi adăugă, cu oarecare timiditate:

- Sunt făcute de Jo. Priveliştea e minunată. Când e vreme senină, poţi vedea tribuna cea mare de pe hipodromul de la Epsom.

Soarele apusese în spatele casei şi peste privelişte se aşternuse o ceaţă de lumină, emanaţia acelei zile lungi şi însorite. Se vedeau abia câteva case, dar câmpurile şi pomii străluceau aievea, până departe, în vale.

- Regiunea se schimbă, zise el brusc, dar totuşi va rămâne pe loc şi după ce noi nu vom mai fi. Uită-te numai la sturzii aceia: dimineaţa,

cântecul păsărilor este atât de dulce! Mă bucur c-am scăpat de Londra.

Obrazul ei era aproape lipit de fereastră şi tristeţea din expresia ei îl izbi. "Cum aş vrea s-o fac fericită! se gândi el. Frumoasă fată, dar atât de tristă"! Şi ridicând ulciorul cu apă caldă, ieşi pe coridor.

- Aceasta e camera lui June, zise, deschizând uşa de alături şi puse ulciorul jos; cred că vei găsi acolo tot ce-ţi trebuie.

Şi după ce închise uşa, se întoarse în odaia lui. În timp ce-şi peria părul cu periile lui mari, cu mâner de abanos, şi îşi ştergea fruntea cu apă de colonie, căzu pe gânduri. Femeia aceasta venise într-un mod cu totul straniu; un fel de fantomă misterioasă, chiar romantică, venită parcă pentru a împlini dorinţa lui de-a avea pe cineva lângă el, de a vedea o faţă frumoasă... Oricum ar fi fost, i se părea că fusese trimisă pentru a-i potoli dorul. Şi, stând în

faţa oglinzii, îşi îndreptă trupul care se ţinea încă destul de drept, trecu cu peria peste mustaţa lui mare, albă, îşi şterse sprâncenele cu apă de colonie şi sună.

- Am uitat să spun că o doamnă va lua masa la noi. Bucătăreasa trebuie să pregătească ceva mai deosebit, apoi trebuie să-i spui lui Beacon să pregătească landoul şi doi cai pentru ora zece şi jumătate, spre a o conduce în oraş chiar în această seară. Domnişoara Holly a adormit?

Servitoarea răspunse că nu crede. Bătrânul Jolyon trecu pe galerie, se furişă în vârful picioarelor spre odaia copiilor şi deschise uşa ale cărei ţâţâni poruncise să fie întotdeauna unse perfect, pentru a se putea strecura seara la ei fără a fi auzit.

Dar Holly adormise şi era culcată ca o Madonă în miniatură, în genul acelora pe care pictorii de odinioară nu le puteau deosebi de Venus, după ce isprăveau tabloul. Genele

lungi, negre, îi umbreau obrajii. Pe faţa ei citeai pace desăvârşită, probabil că micul ei stomac era în ordine. Şi bătrânul Jolyon, stând în camera aproape întunecată, o privi cu adoraţie. Fetişoara ei era atât de fermecătoare şi atât de solemnă şi dulce! Capacitatea lui bine cunoscută de a trăi prin cei tineri era mai mult decât satisfăcută. Ei reprezentau pentru el viaţa lui viitoare, poate că era singura viaţă de dincolo de mormânt pe care păgânismul lui sănătos o admitea. Această mică făptură avea toată viaţa înaintea ei, iar în vinele-i subţiri curgea sângele lui, o parte din sângele lui. Era mica lui tovarăşă pe care o va face fericită cât îi va sta în putinţă, pentru ca să nu cunoască altceva decât iubire. Inima i se umplu de fericire şi ieşi, străduindu-se să nu-i scârţâie ghetele de lac. Ajuns pe coridor, îl cuprinse un gând nesăbuit: "Ce-ar fi dacă şi ea ar ajunge în starea despre care îi vorbise Irene? Femei, care

toate au fost odată fetiţe mici ca şi aceasta ce doarme alături!... Trebuie să-i dau un cec; nu pot suporta nici măcar să mă gândesc la ele", îşi zise. N-a suportat niciodată să se gândească la acele sărmane femei declasate: imaginea lor rănea prea mult rafinamentul pur din miezul fiinţei lui, ascuns sub straturile aşternute de simţul de proprietate. Da, rănea în mod dureros ceea ce era cel mai profund înrădăcinat în sufletul său: iubirea de frumos care făcea şi acum să-i tresară inima la gândul că va petrece o seară în societatea unei femei frumoase. Coborî, trecând prin uşile cu arcuri, spre partea din spatele casei. Acolo, în pivniţă, avea un vin scump, preţuit la cel puţin două lire sterline sticla, un *Steinberg Cabinet*, mai bun decât orice *Johannisberg* care a trecut vreodată prin gâtlejul unui om. Un vin cu un buchet desăvârşit, dulce ca o piersică, adevărat nectar! Scoase o sticlă şi, mânuind-o ca pe un nou-născut, o ridică în faţa

ochilor pentru a o privi la lumină. Sticla, de culoare caldă, cu gâtul subţire, învăluită în haina ei de praf, îi produse o adâncă plăcere. Trecuseră trei ani de când le mutase aici, de la oraş, şi vinul avusese vreme să se aşeze; trebuia să fie în stare perfectă! Cumpărase sticlele acestea de treizeci şi cinci de ani. Slavă Domnului, mai avea încă cerul gurii în bună stare, şi îşi cucerise dreptul de a bea un vin bun. Ea va şti să-l preţuiască: nu există nici urmă de aciditate în toate cele douăsprezece sticle. Şterse sticla, trase dopul cu mâinile lui, puse nasul la capul sticlei, îi inhală parfumul şi se întoarse în sala de muzică.

Irene stătea lângă pian; îşi scosese pălăria şi eşarfa de dantelă, astfel încât i se putea vedea părul, de culoarea aurului, şi paloarea gâtului. Văzând-o în faţa pianului de lemn de trandafir, în rochia ei gri, bătrânul Jolyon avu senzaţia că se află în faţa unui tablou frumos.

Îi oferi braţul şi porniră cu solemnitate. Încăperea era atât de mare, încât douăzeci şi patru de persoane puteau mânca într-însa comod. Acum însă nu era aşternută decât o mică masă rotundă. Bătrânul Jolyon, simţindu-se singur la masa aceea mare de sufragerie, care îl întrista, dispusese să fie scoasă şi înlocuită cu una mică, până la întoarcerea fiului său. Aici avea el obiceiul să mănânce singur, întovărăşit doar de două *Madone* ale lui Rafael, în reproduceri foarte bune. În aceste zile frumoase de vară, ora de masă era singurul ceas mohorât din toată ziua. Cum niciodată nu fusese mâncăcios, ca grasul acela de Swithin, sau ca Sylvanus Heythorp, sau Antony Thornworthy - prietenii lui de pe vremuri - masa luată de unul singur, sub privirile celor două Madone, era o ocupaţie prea tristă, de aceea trecea repede peste ea, pentru a ajunge la cafea şi ţigară, care îi dădeau mai multă bucurie. Dar

astă-seară era cu totul altceva! Ochii lui clipeau când o priveau, de cealaltă parte a mesei. Vorbi despre Italia şi Elveţia, povestindu-i despre călătoriile lui, şi alte întâmplări pe care nu le mai putea istorisi fiului sau nepoatei sale, căci ei le cunoşteau. Un auditor proaspăt era de mare preţ pentru el; de altfel niciodată n-a ajuns ca acei bătrâni care bat neîncetat câmpii amintirilor. Cum oamenii nesimţiţi îl oboseau întotdeauna, se ferea, instinctiv, să-i obosească pe alţii şi, curtenitor din fire, era deosebit de atent când stătea cu o femeie frumoasă. I-ar fi plăcut să afle ceva despre ea, dar, cu toate că murmura şi zâmbea părând că ascultă cu plăcere tot ceea ce îi povestea, bătrânul Jolyon o simţea învăluită într-o misterioasă izolare, care constituia jumătate din farmecul ei. Niciodată nu putuse suferi femeile care dau din umeri şi îşi dau ochii peste cap, vorbind în neştire; nici pe acelea cu gură rea, care pronunţa

mereu sentinţe şi pretind că sunt atotştiutoare. El aprecia o singură calitate la o femeie: farmecul; şi cu cât era mai liniştită, cu atât îi plăcea mai mult. Iar aceasta avea farmec, iar vraja ei era dulce ca soarele de după-amiază de pe dealurile şi văile din Italia, care îi plăcuseră atât de mult. Apoi senzaţia că şi Irene trăia singură, izolată, îl făcea să se simtă şi mai aproape de ea, să găsească în ea o fiinţă a cărei societate o dorea în mod cu totul neobişnuit. Când un bărbat este foarte bătrân şi nu mai aleargă în cursa vieţii, îi place să fie ferit de rivalitatea tinereţii, căci încă ar vrea să fie primul în inima frumuseţii. Astfel, sorbind vinul de Rin, urmărea buzele ei şi se simţea aproape tânăr. Dar şi câinele Balthazar şedea culcat, urmărind buzele ei, însă în inima lui simţea un dispreţ profund când conversaţia lor se oprea şi se auzea clinchetul paharelor verzui, pline cu un lichid auriu, pe care el nu-l putea suferi.

Când se întoarseră în sala de muzică, începuse să se întunece de-a binelea. Şi, cu ţigara în gură, bătrânul Jolyon zise:

- Cântă-mi ceva din Chopin.

După ţigările pe care le fumează şi după compozitorii care le plac, poţi cunoaşte structura sufletească a oamenilor. Bătrânul Jolyon nu fuma ţigări tari şi nu suporta muzica lui Wagner. Lui îi plăceau Beethoven şi Mozart, Haendel, Gluck şi Schumann, iar din anumite motive tainice, îi plăceau şi operele lui Meyerbeer. Dar în ultimii ani fusese sedus de Chopin, întocmai cum, în pictură, îl cucerise Botticelli. Îşi dădea bine seama că, cedând acestor gusturi, se abate de la idealurile epocii de aur. Poezia acestor doi artişti nu era ca aceea a lui Milton, Byron şi Tennyson; ca a lui Rafael şi Titian; ca a lui Mozart şi Beethoven. Ascunsă în dosul unui văl, poezia lor nu te izbea în faţă, ci degetele ei îţi alunecau între coaste şi acolo se mişcau, se

încolăceau şi-ţi topeau inima. Şi, cu toate că niciodată n-a fost convins că aceste senzaţii sunt sănătoase, nu-i păsa deloc atâta vreme cât putea privi picturile unuia şi asculta muzica celuilalt.

Irene se aşeză la pian, sub lampa electrică cu abajur *gris-perle*, iar bătrânul Jolyon, picior peste picior, trăgând încet din ţigara de foi, se aşeză într-un fotoliu din care o putea privi. Irene întârzie câteva momente cu mâinile pe clape, gândindu-se, desigur, la ce anume să-i cânte, apoi începu. În sufletul bătrânului Jolyon se născu o bucurie tristă, care nu semăna cu nimic pe lume. Încetul cu încetul fu cuprins de visare, întreruptă doar de mişcarea mâinii lui pentru a scoate ţigara din gură, la intervale foarte lungi, şi a o pune din nou la loc. Irene era aproape de el, vinul de Rin era în el, ca şi mireasma tutunului; dar tot acolo mai era şi o lume scăldată în soare, care fusese învăluită, pe nesimţite, în lumina

lunii, lacuri cu cocostârci şi cu copaci ce păreau albăstrii deasupra apei, şi trandafirii roşii-vişinii, şi câmpuri cu levănţică pe care păşteau vaci albe ca laptele şi - în umbră - o femeie cu ochii negri şi gâtul alb, zâmbind cu braţele deschise: iar prin aerul care parcă era numai muzică, o stea căzu şi se opri în cornul unei vaci. Deschise ochii. Splendidă bucată; cânta bine, tuşeu de înger! Apoi îi închise din nou. Se simţea miraculos de trist şi fericit, aşa cum se simte omul când stă sub un tei în plină floare. Nu voia să mai retrăiască o dată propria lui viaţă, dorea numai să stea pe loc, să se încălzească la zâmbetul acestei femei şi să soarbă parfumul ei. Brusc, îşi trase mâna: câinele Balthazar se ridicase şi o lingea.

- Splendid! zise. Mai cântă-mi tot din Chopin!

Ea începu să cânte din nou. De data aceasta îl izbi asemănarea dintre ea şi "Chopin". Mlădierea pe care o văzuse în mersul ei se simţea

şi în interpretarea ei; iar *Nocturna* pe care o alesese se potrivea cu întunecimea suavă a ochilor ei şi cu lumina reflectată de părul ei, care era ca razele de aur ale lunii. Era, într-adevăr, fermecătoare, dar nici ea, nici muzica aceea nu avea nimic din Dalila. O spirală albastră, lungă, se înălţă din ţigara lui şi se risipi. "Aşa ne stingem şi noi! cugetă el. Şi frumuseţea se mistuie! Oare nu mai rămâne nimic?"

Irene se opri din nou.

- Doreşti ceva de Gluck? El avea obiceiul să compună într-o grădină însorită, cu o sticlă de vin de Rin alături de el.

- Da, da! Cântă-mi ceva din *Orfeu*.

În jurul lui se iviră iar câmpuri cu flori de aur şi argint, forme albe ce se legănau încoace şi încolo. Peste tot era vară. Valuri-valuri se revărsau în sufletul său dulceaţa şi regretele. Căzu puţin scrum din ţigară, şi scoţând batista de mătase pentru a-l scutura, simţi miros de

tutun şi apă de colonie. "Oh! gândi el, vară târzie - asta-i tot!" Apoi zise:

- Nu mi-ai cântat *Che faro!*

Ea nu răspunse, nici nu se mişcă. Bătrânul Jolyon simţi ceva - o tulburare stranie. Deodată văzu cum se ridică de la pian şi întoarce capul. Îl cuprinseră remuşcările. Ce neghiobie săvârşise! Desigur că şi ea, ca şi Orfeu, căuta pe cel pierdut în acest loc al amintirilor! Şi, tulburat până în adâncul sufletului, se sculă din fotoliu. Ea se dusese la fereastra cea mare, în celălalt capăt al sălii. Uşurel, o urmă. Braţele ei erau încrucişate peste piept, obrazul îi era alb ca varul. Foarte emoţionat, îi zise:

- Vino, vino, iubita mea!

Vorbele îi scăpaseră fără să vrea, căci erau acelea pe care i le spunea lui Holly când o durea ceva; dar de data aceasta avură un efect dezastruos. Ea desfăcu mâinile, îşi îngropa faţa în palme şi izbucni în plâns.

Ochii bătrânului Jolyon - adânciţi în orbite de bătrâneţe - se aţintiră asupra ei. Se vedea că e ruşinată peste măsură pentru că-şi pierduse cumpătul, ceea ce nu se potrivea cu fiinţa ei atât de stăpânită şi liniştită. Se vedea că nu i se mai întâmplase niciodată să izbucnească aşa în faţa unei alte fiinţe.

- Haide, haide! şopti el, şi, întinzând reverenţios mâna, o atinse.

Ea se întoarse, îşi luă mâinile de pe obraz şi le puse pe pieptul lui. Bătrânul Jolyon stătea nemişcat, ţinând o mână slabă pe umărul ei. Ce bine i-ar face dacă şi-ar descărca odată sufletul! Iar câinele Balthazar, zăpăcit, se ridică pentru a-i studia mai îndeaproape.

Fereastra era încă deschisă, perdelele nu fuseseră trase, ultimele raze de lumină de afară se amestecau, timid, cu acelea ale lămpii ce ardea înăuntru. Venea un miros de iarbă cosită de curând. Cu înţelepciunea pe care i-o dăduse

viaţa lui lungă, bătrânul Jolyon nu spuse nici o vorbă. Cu timpul, chiar şi durerea îşi leapădă amarul; numai timpul vindecă tristeţea - timpul care vede cum trec toate, cum o emoţie ia locul alteia; timpul aşterne linişte peste toate. Apoi îi veniră în minte vorbele: "După cum cerbul suspină după şuvoaie reci"... Dar pentru el nu mai însemnau nimic. Apoi, simţind miros de violete, îşi dădu seama că Irene îşi usucă lacrimile. Ridică bărbia, îşi lipi mustaţa de fruntea ei şi simţi cum întregul ei trup e cuprins de un freamăt şi tremură asemenea unui pom care-şi scutură stropii de ploaie. Îşi lipi buzele de mâna lui, ca şi cum ar fi spus: "Acum a trecut totul! Iartă-mă!"

Sărutarea pe care i-o dădu îl linişti în mod ciudat pe bătrânul Jolyon; o conduse înapoi la locul de unde plecase atât de tulburată. Iar câinele Balthazar, care se ţinea după ei, depuse la picioarele lor

osul unuia din cotletele pe care le mâncaseră.

Pentru a şterge cât mai bine amintirea celor petrecute, nu putu născoci ceva mai bun decât porţelanurile. Astfel o conduse încet de la un dulap la altul scoţând de-a rândul piese de porţelan de Dresda, Lowestoft şi Chelsea. Cu mâinile lui slabe, pline de vine, cu pielea cam pistruiată, atât de îmbătrânite, le întorcea pe toate feţele.

- Asta am cumpărat-o la Jobson, m-a costat treizeci de lire. E foarte veche... Câinele ăsta îşi lasă oasele peste tot!... Pe cana asta de marinar am pus mâna la licitaţie când distinsa puşlama, Marchizul, a ajuns cu cuţitul la os. Dar tu nu-ţi mai aduci aminte. Iată o piesă frumoasă din Chelsea. Ia spune-mi, ce crezi că este?

Simţea că, având atâta gust, ea se interesa cu adevărat de aceste lucruri şi asta îl uşura. De altfel, ştia că nimic nu odihneşte mai bine nervii decât o piesă de porţelan.

În sfârşit, când se auzi zgomotul roţilor de la trăsură, îi zise:

- Trebuie să mai vii; trebuie să vii la dejun, atunci am să ţi le pot arăta pe toate la lumina zilei şi ai s-o vezi şi pe scumpa mea nepoţică - e adorabilă micuţa... Câinele ăsta pare să te fi îndrăgit!

Într-adevăr, Balthazar, simţind că Irene se ridicase pentru plecare, îşi freca spinarea de piciorul ei. Apoi Jolyon, ieşind cu ea prin portic, îi zise:

- Într-un ceas şi un sfert vei fi acasă. Primeşte, te rog, aceasta pentru "protejatele" tale; şi îi strecură în mână un cec de cincizeci de lire. Văzu cum ochii ei se luminară şi o auzi şoptind:

- Oh! Unchiule Jolyon!...

Un fior de bucurie străbătu întreaga lui fiinţă. Banii aceştia însemnau un mic ajutor pentru una sau două făpturi necăjite, dar poate că, datorită lor, Irene va mai veni. Îşi vârî mâna prin fereastra cupeului şi i-o strânse încă o dată pe a ei.

Trăsura porni. El se opri în loc, privind luna şi umbra pomilor, şi gândi: "Ce noapte dulce! Ea..."!

DOI

Două zile de ploaie şi apoi vara blândă şi însorită se arătă din nou. Bătrânul Jolyon se plimba şi povestea cu Holly. La început se simţise mai înalt şi plin de vigoare proaspătă; apoi nu-şi mai găsi locul. Aproape în fiecare după-amiază intrau în crâng şi mergeau până la buturugă, unde bătrânul Jolyon îşi zicea: "Uite că nu-i aici! Fireşte că nu-i aici!" Apoi se simţea mai puţin înalt, şi abia îşi trăgea picioarele urcând dealul spre casă, cu mâna pe coastele din stânga. Din când în când, în cugetul său se năştea gândul: "Oare să fi fost aici, sau am visat?", şi stătea cu privirile rătăcite în gol, în timp ce câinele Balthazar căsca ochii la el. Desigur, nu va mai veni! Scrisorile care-i soseau din Spania le deschidea cu mai puţină emoţie. Ei nu se vor întoarce până în luna iulie; şi oricât de ciudat ar părea, simţea că le suportă bine

lipsa. În fiecare zi, la masa de seară, își încorda ochii și privea spre locul în care șezuse ea. Dar nu era acolo; și privirile lui rătăceau mai departe, în gol.

În a șaptea după-amiază se gândi: "Trebuie să merg în oraș să-mi cumpăr niște ghete". Porunci lui Beacon să înhame caii și plecă. Trecând, dinspre Putney spre Hyde Park, gândi: "Aș putea foarte bine trece prin Chelsea, să-i fac o vizită"! Și prin fereastra cupeului, strigă vizitiului:

- Du-mă la adresa la care ai condus-o pe doamna aceea deunăzi seara.

Acesta întoarse către el obrazul lui lat, roșu, și cu buzele ude îi răspunse:

- Doamna în gri, domnule?

- Da, doamna în gri.

Despre ce alte doamne mai putea fi vorba?! Ce cap sec. Trăsura se opri în fața unui mic bloc cu trei etaje, în care erau apartamente închiriate.

Casa era aşezată destul de aproape de râu. Cu un ochi de cunoscător, bătrânul Jolyon văzu că erau case pentru care se plătea o chirie mică. "Cred că o costă cam 60 de lire pe an", gândi el. Intră şi-şi aruncă ochii pe tabelul locatarilor. Numele de "Forsyte" nu se găsea nicăieri, dar în dreptul apartamentului C, de la etajul I, scria: "Doamna Irene Heron". Ah! îşi luase din nou numele ei de fată! Asta îi făcu oarecum plăcere. Urcă încet scările, simţind o durere uşoară într-o parte. Se opri o clipă în loc înainte de a suna, ca să se odihnească un pic şi să-şi potolească emoţia. Probabil că nu era acasă! Şi-apoi, el trebuia să se ducă să-şi cumpere ghete! îl năpădiră gânduri negre. Ce să facă cu ele la vârsta lui? N-o să apuce să le uzeze nici pe toate acelea pe care le are.

- Doamna e-acasă?

- Da, domnule.

- Anunţă-l pe domnul Jolyon Forsyte.

- Da, domnule, poftiţi înăuntru.

Bătrânul Jolyon se lăsă condus de o fată foarte tânără, care probabil n-avea mai mult de şaisprezece ani; intră într-un salon mic ale cărui ferestre aveau storurile trase. Se afla aici un pian din acelea care se găsesc de obicei într-o vilă, iar în rest camera nu prea avea mare lucru, în afară de un parfum vag şi... bun-gust. Bătrânul Jolyon stătea în mijlocul camerei, cu ţilindrul în mână, şi-şi spunea: "Cred c-o duce foarte prost". În oglinda de deasupra căminului îşi revăzu reflectat propriul chip. Un chip de om bătrân. Auzi un foşnet şi se întoarse. Irene se afla atât de aproape încât bătrânul Jolyon era cât p-aci să-i atingă fruntea cu mustaţa, tocmai pe sub firele de argint din părul ei.

- Am venit în oraş şi m-am gândit să trec pe la dumneata, să te întreb cum ai sosit acasă în seara aceea.

Şi, văzând că-i zâmbeşte, se simţi deodată uşurat. Poate că, într-adevăr, se bucură că-l vede.

- Vrei să-ţi pui pălăria şi să vii să faci cu mine o plimbare în parc?

Dar în timp ce ea se dusese să-şi pună pălăria, bătrânul Jolyon se încruntă. Parcul! James şi Emily! Doamna Nicholas sau vreun alt membru al distinsei lui familii ar putea fi pe acolo, fudulindu-se în sus şi în jos. Şi, după aceea, s-ar porni pe o clevetească şi le-ar umbla limba ca o moară de vânt, că l-au văzut împreună cu ea. Mai bine nu! El nu voia să reînvie la *"Bursa Forsyte"* ecourile trecutului. Scutură un fir de păr alb de pe reverul redingotei lui închise până în gât. Îşi netezi cu mâna obrajii, mustăţile şi bărbia pătrată. Simţea că sub umerii obrajilor i se săpaseră nişte gropi adânci. În ultima vreme nu prea mâncase mult, ar fi bine să ceară şi el un tonic de la secătura aceea care a îngrijit-o pe Holly. Dar

Irene se întoarse şi, când se suiră în trăsură, îi zise:

- N-ar fi mai bine să ne ducem în Kensington Gardens şi să ne aşezăm acolo pe-o bancă? Şi adăugă clipind: Acolo nu se fuduleşte nimeni în sus şi-n jos, ca şi cum ea ar fi pătruns gândurile lui ascunse.

Coborâră din trăsură, intrară în frumosul parc şi se îndreptară agale către apă.

- După cum văd, ţi-ai reluat numele de fată. Nu-mi pare rău.

Ea îşi strecură braţul pe sub al lui:

- Unchiule Jolyon, oare June m-a iertat?

El răspunse blând:

- O, da, da, desigur, de ce nu?

- Dar dumneata m-ai iertat?

- Eu? Eu te-am iertat de îndată ce-am văzut cum stau lucrurile.

Şi se prea poate c-o iertase. El, instinctiv, ierta întotdeauna greşelile oamenilor frumoşi. Irene răsuflă adânc.

- N-am regretat niciodată, n-am putut. Unchiule Jolyon, dumneata ai iubit vreodată mult de tot?

La această întrebare bizară, bătrânul Jolyon deschise ochii mari şi privi înaintea lui. Să fi iubit el oare cu adevărat? Nu-şi amintea. Dar ar fi vrut să i-o spună tinerei femei care-şi rezema mâna pe braţul lui, şi a cărei viaţă fusese, într-un fel, frântă de tragicul ei amor. Şi se gândi: "Dacă te-aş fi întâlnit când eram tânăr, poate că şi eu, şi eu, mi-aş fi pierdut minţile". Şi îl cuprinse dorinţa de a evada în generalităţi.

- Iubirea e un lucru ciudat, zise, adeseori e fatală. Grecii, nu-i aşa?, au făcut din iubire o zeiţă; şi pot să-ţi spun că au avut dreptate, dar pe atunci ei trăiau într-o epocă de aur.

- Phil îi adora.

Phil! Cuvântul acesta îl cutremură, căci deodată, cu capacitatea lui de a pătrunde dedesubturile lucrurilor, înţelese de ce era atât de caldă cu el. Dorea să

vorbească despre iubitul ei. Fie! Dacă aceasta îi face plăcere! Şi zise:

- Ah! îmi închipui că avea talent la sculptură.

- Da. Iubea echilibrul şi simetria. Iubea pe greci pentru că se dăruiseră cu tot sufletul artei.

Echilibrul! Dacă-şi aducea bine aminte, tânărul acela nu avea deloc echilibru; iar în ceea ce priveşte simetria - era destul de bine făcut, nu încape îndoială; dar avea ochii atât de ciudaţi şi umerii obrajilor atât de proeminenţi! - Simetrie?

- Şi dumneata eşti din epoca de aur, unchiule Jolyon.

Bătrânul Jolyon întoarse privirea către ea. Oare îşi bătea joc de el? Nu, ochii ei erau atât de suavi şi catifelaţi! îi făcea oare un compliment? Dar ce interes avea? Doar nu se putea aştepta la nimic din partea unui flăcău bătrân ca el.

- Asta era părerea lui Phil despre dumneata. Adeseori îmi spunea:

"Dar nu-i pot spune niciodată că-l admir".

Ah! Din nou aceeaşi temă. Iubitul ei mort; dorinţa ei de a vorbi despre el! O strânse de braţ, jumătate supărat pe acele amintiri, jumătate recunoscător, căci îşi dădea seama că ele constituiau legătura strânsă între ea şi el.

- Era un tânăr foarte talentat, mârâi el. E cald; de câteva zile nu mai suport căldura. Hai să ne aşezăm.

Ocupară două scaune sub un castan ale cărui frunze late îi apărau de strălucirea liniştită a soarelui de după-amiază. Era o plăcere să stea aici, s-o privească şi să simtă că Irene e bucuroasă că e împreună cu el. Şi dorinţa de a o face şi ma bucuroasă, pe cât îi stătea în putinţă, îl îndemna să continue.

- Îmi închipui că ţie ţi s-a dezvăluit aşa cum eu nu l-am cunoscut niciodată. Ţie ţi-a dat tot ce a avut mai bun. Ideile lui despre

artă erau puţin cam noi pentru mine; înghiţi cuvântul "moderne".

- Da, dar întotdeauna spunea că dumneata ai un adevărat simţ al frumosului.

Bătrânul Jolyon gândi: "Pe dracu, spunea!", dar răspunse clipind din ochi:

- O fi spus! Căci altfel n-aş sta aici cu tine.

Iar ea, când zâmbea din ochi aşa ca acum, era fermecătoare!

- El era de părere că dumneata ai o inimă care nu îmbătrâneşte niciodată. Phil era un bun cunoscător de oameni.

Bătrânul Jolyon nu se lăsă sedus de aceste complimente exprimate în trecut, care veneau din dorinţa ei de a vorbi despre iubitul ei mort; nu, deloc; totuşi, îi făcea mare plăcere să le asculte, căci Irene era o desfătare pentru ochii şi pentru inima lui care, într-adevăr! n-a îmbătrânit niciodată. Să nu fi îmbătrânit oare pentru că el n-a iubit niciodată cu desperare şi şi-a

păstrat întotdeauna, spre deosebire de ea şi iubitul ei, echilibrul şi simţul pentru simetrie? Da! El are şi acum, la optzeci şi cinci de ani, puterea de a admira frumuseţea! Şi gândi: "Dacă aş fi pictor sau sculptor! Dar sunt un flăcău bătrân! Grâul se coace numai când bate soarele".

O pereche cu braţele înlănţuite trecu pe iarba din faţa lor, tocmai la marginea umbrei aruncate de castanul sub care şedeau. Razele soarelui luminară cu cruzime feţele lor tinere, palide, neîngrijite, aspre. Deodată bătrânul Jolyon zise:

- Urâţi mai suntem noi, oamenii! Mă miră când văd cum iubirea învinge şi asta!

- Iubirea trece peste orişice!

- Aşa cred oamenii tineri, mârâi el.

- Iubirea nu cunoaşte vârste, nu are margini şi n-are moarte.

Obrazul palid îi strălucea, pieptul i se înălţa şi cobora, ochii ei erau mari, negri şi suavi, semăna cu

Venus trezită la viaţă! Dar acest elan produsese imediat reacţia cuvenită şi, clipind, Jolyon îi zise:

- Aşa este! Dacă ar avea margini, nu ne-am fi născut; căci, zău, multe avem de pătimit din pricina ei!

Apoi îşi scoase ţilindrul din cap şi îl şterse cu manşeta. Pălăria aceea mare şi incomodă îi încingea fruntea; în zilele din urmă simţise adeseori un val de sânge năvălindu-i în cap; nu mai avea circulaţia de odinioară.

Ea şedea tot cu privirile rătăcite şi deodată murmură:

- E destul de ciudat că *eu mai sunt* în viaţă.

Atunci el îşi reaminti cuvintele lui Jo: "Sălbatică şi pierdută".

- Ah, da! Fiul meu te-a zărit o clipă în ziua aceea.

- Era fiul dumitale? Am auzit o voce în vestibul; pentru o secundă am crezut că era Phil.

Bătrânul Jolyon văzu că buzele ei tremurau. Îşi apăsă mâna peste ele,

apoi o lăsă în jos şi continuă, liniştit:

- În noaptea aceea m-am dus pe malul Tamisei o femeie m-a oprit, trăgându-mă de rochie. Mi-a vorbit despre ea. Când omul află cât suferă alţii, se ruşinează.

- Una din *acelea?*

Ea dădu din cap. Iar el se cutremură de oroare, de oroarea care cuprinde pe un om care n-a cunoscut lupta cu deznădejdea Şi, aproape fără să vrea, mârâi:

- Vrei să-mi povesteşti şi mie?

- Îmi era indiferent dacă trăiesc sau mor. Când ajungi într-o asemenea stare, soarta nu mai doreşte să te ucidă. Femeia aceea s-a ocupat de mine vreme de trei zile, nu s-a mişcat de lângă mine nici un moment. Eu nu aveam bani. Iată pentru ce fac acum eu, la rândul meu, tot ce pot pentru ele.

Dar bătrânul Jolyon gândea: "N-avea bani!" Există oare destin mai amarnic? în sărăcie erau învăluite toate celelalte necazuri.

- Ce bine era dacă veneai la mine! De ce n-ai venit?

Irene nu răspunse.

- Probabil pentru că numele meu era Forsyte. Sau, poate, din pricina lui June? Dar acum, cum te descurci?

Fără să vrea îi măsură din ochi trupul. Te pomeneşti că şi acum era... Şi totuşi nu era slabă, nu, într-adevăr!

- Oh! Cu venitul meu de cincizeci de lire pe an, am tot ce-mi trebuie.

Răspunsul acesta nu-l linişti; nu mai avea încredere. Şi Soames! Dar simţul lui de dreptate l-a oprit să-şi condamne nepotul. Desigur că Irene ar fi preferat să moară decât să primească un ban *de la el.* Cu toate că pare atât de dulce, undeva în fiinţa ei trebuie să fie tărie, forţă şi fidelitate. Dar ce i-o fi venit tânărului Bosinney să se lase călcat de omnibuz şi s-o părăsească aşa, fără nici un ajutor?!

- De acum încolo, trebuie să vii la mine ori de câte ori ai nevoie de

ceva, altfel mă supăr foc. Îşi puse pălăria-ţilindru şi se ridică. Hai să luăm un ceai. Am spus leneşului aceluia de vizitiu să tragă undeva cu caii, să-i lase să se odihnească un ceas şi apoi să vină să mă ia de la locuinţa dumitale. Acum o să luăm o birjă; eu nu mai pot umbla pe jos ca pe vremuri.

Plimbarea aceea până la marginea parcului Kensington îi făcu o deosebită plăcere; sunetul glasului ei, strălucirea ochilor frumuseţea delicată a unui trup fermecător ce se mlădia alături de el... Ceaiul pe care l-au luat la "Ruffel" în High Street a fost o desfătare, şi plecă de acolo cu o cutie mare de bomboane de ciocolată pe care o legăna pe degetul lui cel mic. Întoarcerea la Chelsea, cu ţigara fumată în birjă, a fost o bucurie. Irene i-a făgăduit că va veni la el duminica viitoare şi îi va cânta din nou la pian. Îndată s-a gândit că va culege garoafe roşii şi primii trandafiri pentru a-i oferi când va pleca înapoi în oraş. Era o

bucurie pentru el să-i facă puţină plăcere şi ei, dacă un flăcău bătrân ca el mai poate *face* o plăcere!

Când sosiră la Irene acasă, trăsura lui îl aştepta. "Asta seamănă cu vizitiul meu, când am nevoie de el, vine totdeauna prea târziu!" Bătrânul Jolyon intră un moment pentru a-şi lua rămas-bun. Micul vestibul întunecos al apartamentului ei mirosea neplăcut a paciuli, şi pe o bancă lipită de perete - de altfel singura mobilă - văzu şezând o femeie. O auzi pe Irene spunând încetişor:

- Iartă-mă numai un minut.

După ce închise uşa micului salon, el întrebă:

- Una din protejatele dumitale?

- Da; acum, graţie dumitale, pot s-o ajut.

Oprit în picioare, Jolyon privea fix şi îşi mângâia bărbia aceea a cărei fermitate speriase atâta lume pe vremuri. Gândul că acum ea este în contact nemijlocit cu această lume proscrisă îl mâhnea şi-l

înspăimânta. Ce putea face Irene pentru ele? Nimic. Cel mult se murdăreşte şi intră în bucluc. Apoi zise:

- Bagă de seamă, draga mea! Lumea interpretează totul cât se poate mai rău.

- Ştiu.

Zâmbetul ei liniştit îl dezarma.

- Atunci, pe duminică, mârâi el. La revedere.

Ea îi întinse obrazul ca s-o sărute.

- La revedere, îi spuse încă o dată, şi ai grijă de dumneata. Ieşi fără a se uita la femeia de pe bancă.

Se întoarse acasă pe drumul care trece prin Hammerswith, pentru a se opri la un negustor pe care-l cunoştea, şi comandă pentru ea două duzini din cel mai bun vin de Burgundia, care să-i fie trimis la domiciliu. Poate că şi ea simte nevoia să ia câteodată un întăritor! Abia când ajunse în Richmond Park îşi aduse aminte că venise în oraş pentru a-şi comanda o pereche de

ghete şi se miră c-a putut avea o idee atât de nesăbuită.

TREI

Micile fantome ale trecutului, care năvălesc în viaţa unui om bătrân, niciodată nu şi-au arătat mai puţin chipul decât în aceste şaptezeci de ceasuri câte mai erau până duminică. În locul lor a apărut duhul viitorului, purtând pe buze vraja necunoscutului. Acum bătrânul Jolyon nu mai era neliniştit, nu se mai ducea la buturugă, deoarece ştia că ea *va veni la masă*. O masă este ceva minunat prin faptul că este un lucru foarte cert, care înlătură toate îndoielile din lume, căci nimeni nu renunţă la mesele cotidiene decât din motive care depăşesc voinţa lui. Adeseori se juca cu Holly pe pajişte, o învăţa *cricket*, căci se apropia vacanţa şi trebuia să fie pregătită pentru a juca în partidă cu Jolly. Căci ea nu era o Forsyte, dar Jolly era, şi cei din neamul Forsyte trag vârtos în minge până la vârsta

de optzeci şi cinci de ani, când abia se resemnează. Câinele Balthazar era, bineînţeles, de faţă şi se culca cu burta pe minge ori de câte ori putea, iar băiatul care strângea mingile alerga de i se făcea faţa ca o lună plină la vremea secerişului. Şi pentru că timpul de aşteptare se scurta, fiecare zi i se părea mai lungă şi mai fericită decât cea din ajun. Vineri seara luă o pilulă pentru ficat, căci îl durea cam tare într-o parte; cu toate că durerea era tocmai în partea opusă ficatului, el nu cunoştea leac mai bun. Dacă cineva i-ar fi spus că şi-a creat emoţii noi în viaţă şi că aceste emoţii nu-i făceau bine, ar fi avut de întâmpinat privirile pătrunzătoare şi cam sfidătoare ale ochilor săi cenuşii ca oţelul, adânciţi în orbite, care păreau a zice: "Eu ştiu mai bine decât oricine ce am de făcut!" Şi, într-adevăr, aşa a fost întotdeauna şi aşa va fi şi de aici încolo.

Duminică dimineaţa, pe când Holly era cu guvernanta la biserică, el vizită straturile de căpşuni. Acolo, însoţit de câinele Balthazar, examină îndeaproape plantele şi reuşi să găsească, în cele din urmă, cam două duzini de căpşune coapte. Nu-i făcea bine să se aplece, de aceea fruntea i se înroşi şi-i veni ameţeală. După ce aşeză căpşunele, într-o farfurie pe masa din sufragerie, se spălă pe mâini şi-şi şterse fruntea cu apă de colonie. În faţa oglinzii, băgă de seamă că slăbise. Ce "tras prin inel" fusese el în tinereţe! E frumos să fii zvelt - el n-a putut suferi niciodată oamenii graşi - dar parcă obrajii îi erau prea scofâlciţi! Ea va sosi cu trenul de douăsprezece şi jumătate şi va veni pe şosea până la ferma lui Gage, de acolo va intra în crâng şi apoi va urca dealul. După ce intră în camera lui June pentru a vedea dacă este apă caldă, porni întru întâmpinarea ei, foarte agale, căci îi bătea inima. Aerul adia miresme dulci,

ciocârliile cântau şi tribuna cea mare de pe hipodromul de la Epsom se vedea desluşit. Splendidă zi! Desigur că aşa fusese şi ziua aceea în care Soames - cu şase ani în urmă - îl adusese acolo pe tânărul Bosinney pentru a alege locul înainte de-a începe să clădească. După cum îi spusese adeseori June, Bosinney a fost acela care a stabilit locul exact în care avea să ridice casa. În zilele din urmă se gândise mult la acest tânăr, parcă spiritul lui s-ar fi aflat, într-adevăr, în preajma ultimei lui lucrări, sperând, poate, s-o vadă pe Irene. Bosinney, singurul bărbat care posedase inima ei, căruia îi dăruise, cu atâta încântare, întreaga ei fiinţă! Fireşte că, la vârsta lui, omul nu-şi mai poate închipui asemenea lucruri, totuşi gândul acesta îi trezi o stranie şi vagă durere, parcă ar fi fost fantoma unei gelozii impersonale; dar, în acelaşi timp, încercă şi un sentiment mai generos, mila pentru o iubire care s-a stins atât de

curând. Da, da! înainte de a intra în pădurice se uită la ceas: era abia douăsprezece şi un sfert, mai avea de aşteptat douăzeci şi cinci de minute! Dar, cotind pe potecă, o văzu şezând pe buturugă, tocmai pe locul în care o întâlnise prima oară. Îşi dădu atunci seama că venise cu un tren mai de dimineaţă şi că de cel puţin două ore şedea acolo, singură, pierduse deci două ceasuri în care ar fi putut sta cu ea! Ce amintire o leagă atât de mult de această buturugă? Pe obraz i se puteau citi toate gândurile, căci Irene zise imediat:

- Iartă-mă, unchiule Jolyon; aici, în locul acesta, mi-am dat seama pentru prima oară.

- Bine, bine; locul te aşteaptă ori de câte ori doreşti să vii. Arăţi puţin cam "londonez"; dai prea multe lecţii.

Îl supăra gândul că era silită să dea lecţii. Lecţii la o grămadă de fete tinere care, cu degetele lor groase, ciocănesc gamele pe pian!

- Şi unde dai lecţii? întrebă.

- Majoritatea în familii evreieşti, din fericire.

Bătrânul Jolyon deschise ochii mari. Pentru toţi cei din neamul Forsyte, evreii treceau drept oameni ciudaţi şi suspecţi.

- Ei iubesc muzica şi sunt foarte amabili.

- Aşa se cuvine să fie! Zău!

Îi luă braţul, la urcuş îl cam supăra încă într-o parte şi zise:

- Ai mai văzut vreodată ceva atât de frumos ca aceste flori? Uite, aşa cum le vezi au înflorit peste noapte.

Ochii ei păreau că zboară peste câmp, aşa cum zboară albinele după flori şi miere.

- Doream să le vezi şi tu, de aceea nu i-am lăsat să dea drumul vacilor la păscut în locul acesta.

Apoi, aducându-şi aminte că ea venise aici pentru a vorbi despre Bosinney, ridică mâna arătându-i ceasul de pe turnul ce se ridica deasupra grajdurilor.

- Cred că *el* nu mi-ar fi îngăduit să pun ceasul acela; după câte-mi amintesc, el n-avea noţiunea timpului.

Dar Irene îl strânse de braţ şi vorbi mai departe despre flori. Bătrânul Jolyon îşi dete seama că o face ca el să nu simtă că venise aici pentru a vorbi despre iubitul ei mort.

- Cea mai aleasă floare pe care ţi-o pot arăta, îi zise cu un fel de triumf, este mica mea nepoţică. Acum trebuie să se întoarcă de la biserică. Are ceva ce mă face să mă gândesc la tine!

Nu i se păru deloc curios să se exprime astfel, în loc de-a spune: "Ai ceva ce mă face să mă gândesc la ea".

- Dar iat-o!

De sub stejar, Holly venea spre ei în goană, urmată de aproape de guvernantă, o franţuzoaică bătrânicioasă, care îşi distrusese stomacul cu douăzeci şi doi de ani în urmă, pe vremea asedierii

Strasbourgului. La vreo doisprezece paşi de ei, fetiţa se opri pentru a-l mângâia pe Balthazar, ca şi cum numai pentru asta ar fi alergat ea aşa. Bătrânul Jolyon, care ştia ce se petrece în capul ei, zise:

- Uite, scumpa mea, aceasta este doamna cu rochie gri de care ţi-am vorbit.

Holly se ridică şi se uită la ei. Îi privi clipind din ochi; Irene zâmbea, iar Holly, care la început o scrutase cu gravitate, zâmbi timid. Copilul acesta avea simţul frumosului, ştia pe cine are în faţă! Când le văzu sărutându-se, inima lui se umplu de bucurie.

- Doamna Heron, *Mam'zelle* Beauce. A fost frumoasă predica, *Mam'zelle?*

Acum, că nu mai avea mult de trăit, singura parte din liturghie care-l mai interesa era predica, deoarece avea legătură cu viaţa. *Mam'zelle* Beauce întinse nişte degete de păianjen îmbrăcate într-o mănuşă neagră de piele de

căprioară. Ea fusese în serviciul celor mai distinse familii, şi ochii ei, cam trişti în faţa gălbuie, păreau a întreba: "Eşti bine c-r-r-r-escută"? Căci ori de câte ori Holly sau Jolly făceau ceva ce nu era pe placul ei, lucru care se întâmpla destul de des, le spunea: "Copiii Taylor nu făceau niciodată una ca asta, erau atât de bine c-r-r-r-escuţi". Jolly îi ura pe copiii Taylor; Holly era grozav de mirată cum de nu poate ajunge şi ea ca ei. Bătrânul Jolyon o socotea *Mam'zelle* Beauce "o mică făptură ciudată şi uscată".

Masa fu foarte reuşită; ciupercile pe care le culesese chiar el din pivniţa de ciuperci, căpşunele alese de el şi încă o sticlă de *Steinberg Cabinet* îl umplură de-o anumită spiritualitate aromată, dându-i convingerea că a doua zi va avea puţină eczemă. După masă se aşezară sub stejar şi băură cafea turcească. Nu-i păru deloc rău când *Mademoiselle* Beauce se retrase, pentru a-şi scrie, ca în fiecare

duminică, scrisoarea către sora ei, al cărei viitor fusese pus în primejdie de un ac pe care-l înghiţise mai demult. Acest eveniment era povestit în fiecare zi copiilor, pentru a-i învăţa să mănânce încet şi să mestece bine pentru a digera bucatele. La picioarele băncii, pe o pătură, se jucau Holly şi câinele Balthazar, sâcâindu-se reciproc. Iar bătrânul Jolyon, picior peste picior, la umbră, îşi gusta cu desfătare ţigara, privind-o pe Irene care şedea în leagăn. Era o silueta uşoară, gri, ce se legăna încet, cu buzele întredeschise, cu ochi negri şi suavi sub pleoapele puţin lăsate, pe care, ici şi colo, juca o pată de soare. Părea mulţumită; desigur, vizita aceasta i-a făcut bine! Egoismul vârstei nu-l prinsese încă în ghearele lui, căci încă mai găsea plăcere în plăcerile altora şi înţelegea că, deşi ceea ce dorea el era foarte important, nu era chiar totul.

- E linişte aici, îi zise; nu trebuie să mai vii dacă găseşti că e plictisitor. Dar pentru mine e o plăcere să te privesc. În afară de faţa ta, singura care-mi face plăcere e aceea a scumpei mele Holly.

Din zâmbetul ei, bătrânul Jolyon pricepu că lui Irene îi plăcea încă să fie admirată, şi asta îl linişti.

- Să ştii că nu sunt vorbe goale; n-am spus niciodată unei femei c-o admir fără să fi fost adevărat. De fapt, nici nu ştiu dacă am spus vreunei femei c-o admir, în afară de soţia mea, iar şi asta a fost demult de tot; de altfel, nevestele sunt atât de ciudate!

Tăcu, apoi deodată continuă:

- Avea obiceiul să-mi ceară să-i spun asta mult mai des decât o simţeam, dar n-aveam ce-i face.

Pe faţa lui Irene apăru o tulburare neobişnuită şi, speriat că poate a spus un lucru dureros pentru ea, continuă repede:

- Când scumpa mea Holly se va căsători, nădăjduiesc că îşi va găsi

un bărbat care să înţeleagă sensibilitatea femeilor. Atunci eu n-am să mai fiu; dar în căsătorie sunt cam multe lucruri alandala şi tare n-aş vrea să se lovească de ele. Şi, când îşi dădu seama că în loc să dreagă lucrurile le stricase şi mai rău, adăugă: Câinele acesta te va zgâria.

Urmă un răstimp de tăcere. La ce s-o fi gândind această frumoasă creatură a cărei viaţă era distrusă: care terminase cu dragostea şi care era, totuşi, făcută pentru iubire? Poate că într-o bună zi, când el nu va mai fi în viaţă, îşi va găsi un alt bărbat, nu atât de zănatic ca tânărul acela care s-a lăsat călcat de omnibuz. Ah! dar bărbatul ei?

- Soames nu te supără niciodată? întrebă.

Ea dădu din cap. Şi brusc, faţa i se crispă. Căci, cu toată dulceaţa, avea în ea ceva de neînduplecat. Şi prin mintea lui trecu o licărire de lumină şi se gândi la aversiunea sexuală care nu cunoaşte îndurare.

Gândirea lui se formase în mentalitatea de a începutul epocii victoriene - era mult mai veche decât cea actuală - şi nu se gândise niciodată la lucruri atât de primitive.

- Asta mă linişteşte, îi zise. Azi se vede tribuna cea mare. Vrei să facem o plimbare?

O conduse prin grădina de flori şi fructe, pe lângă ale cărei ziduri exterioare se înşirau, în plin soare, piersici şi nectarine; pnn grajduri, vie, în pivniţa unde se cultivau ciuperci, printre straturile de sparanghel, în grădina de trandafiri, în chioşc - bal se duse chiar şi în grădina de zarzavat pentru a-i arăta mazărea verde, cu boabe mărunte, pe care Holly le scotea cu atâta plăcere din păstăi, iar apoi le culegea, cu limba, din palma ei arsă de soare. Îi arătă multe lucruri frumoase, în timp ce Holly şi câinele Balthazar se jucau înaintea lor, sau veneau din când în când lângă ei pentru a nu fi trecuţi cu

vederea. Aceasta a fost una din cele mai fericite după-amieze ale vieţii lui, dar era cam obosit, de aceea a fost bucuros când s-a putut aşeza în sala de muzică, unde Irene i-a servit ceaiul. Venise în vizită o mică prietenă intimă a lui Holly, o copiliţă blondă, cu părul tuns scurt, băieţeşte. Cele două fetiţe se jucau prin casă, pe sub scări, pe scări şi jos, în galerie. Bătrânul Jolyon o rugă din nou să-i cânte ceva din Chopin. Ea îi cântă studii, mazurci, valsuri, până când cele două fetiţe se apropiară, încet-încet, se aşezară la capătul pianului - un cap brun şi altul blond, aplecate înainte, în ascultare. Bătrânul Jolyon le urmărea.

- Dansaţi ceva amândouă?

Sfioase, cu paşi greşiţi, începură. În ritmul valsului săltau, se învârteau, serioase, dar nu prea îndemânatice, ocolind de câteva ori fotoliul său. El le privea, şi faţa celei care cânta se întorcea zâmbind către micile dansatoare, iar el

gândi: "Unul din cele mai frumoase tablouri pe care le-am văzut vreodată". O voce zise:

- Holly-i-i! *Mais enfin! Qu'est-ce que tu fais là? Danser, le dimanche! Viens donc!*[24]

Dar fetiţele se refugiară lângă bătrânul Jolyon, ştiind că el le va salva, şi se uitară în ochii lui, în care se citea desluşit că "fusese prins".

- Cu cât e mai bună ziua, cu atât e mai bună fapta, *Mam'zelle!* Eu sunt de vină. Haide, puişorilor, duceţi-vă repede la ceai.

Şi după ce plecară, urmate de câinele Balthazar, care nu scăpa nici o masă, se uită clipind la Irene şi zise:

- Ei, asta este! Spune şi tu dacă nu sunt dulci! Ai şi tu fetiţe atât de mici printre elevii tăi?

- Da, trei. Două dintre ele sunt foarte drăguţe.

- Frumoase?

- Drăgălaşe!

Bătrânul Jolyon oftă; el nu se putea sătura de copiii mici.

- Scumpa mea Holly adoră muzica: într-o bună zi va deveni pianistă. Vrei să fii drăguţă şi s-o asculţi cum cântă, şi apoi să-mi spui părerea ta?

- Fireşte că vreau.

- Probabil că n-ai vrea să...

Dar nu mai rosti cuvintele "să-i dai lecţii". Ideea că ea dădea lecţii îi era neplăcută; dar dacă ar fi acceptat, ar fi putut-o vedea în mod regulat. Ea se ridică de la pian şi veni spre fotoliul lui:

- Aş face-o cu mare plăcere, dar ce mă fac cu June? Când se întorc?

Bătrânul Jolyon îşi încreţi fruntea.

- Nu vin înainte de mijlocul lunii viitoare. Dar ce importanţă are?

- Ai spus că June m-a iertat, dar nu va uita niciodată, unchiule Jolyon.

Uitare! *Trebuie* să uite, dacă doreşte el. Dar, drept răspuns, Irene dădu din cap.

- Ştii bine că nu poate; omul nu uită niciodată! Mereu trecutul acela blestemat! Şi puţin supărat, dar hotărât, spuse:

- Bine, vom vedea.

Îi vorbi un ceas, sau poate şi mai mult despre copii şi nenumărate alte fleacuri, până când sosi trăsura pentru a o duce acasă. După ce plecă, se întoarse în fotoliul său, şi netezindu-şi obrajii şi bărbia, visă la ziua care-a trecut.

În aceeaşi seară, după masă, se duse în biroul său şi luă o coală de hârtie. Câteva clipe stătu pe loc, fără să scrie, apoi se ridică şi se apropie de tabloul intitulat *Bărci pescăreşti olandeze în apusul soarelui.*

Nu se gândea la pictura aceea, ci la viaţa lui. Hotărâse să-i lase şi ei ceva prin testament, căci nimeni şi nimic pe lume nu răscolise atât de adânc liniştea gândurilor şi amintirilor lui. Astfel îi va lăsa şi ei o parte din bogăţia lui, din aspiraţiile, acţiunile, însuşirile,

înfăptuirile lui - adică tot ceea ce realizase această bogăţie. Îi va lăsa, de asemenea, o parte din tot ceea ce el nu gustase în viaţă, pentru că şi-o trăise după principii sănătoase şi înţelepte. Ah! Ce pierduse oare? "Bărcile pescăreşti olandeze" nu-i dădură răspuns. Se duse până la uşa de sticlă, dădu la o parte perdelele şi o deschise. Se stârnise vânt, şi una din frunzele de stejar din anul trecut, uscată, care scăpase de mătura grădinarului, se târa cu un foşnet uşor, de-a lungul terasei pietruite. Se însera. În afară de acest zgomot delicat, domnea o linişte adâncă; dinspre heliotrop venea un miros plăcut, fusese udat mai adineauri. Un liliac trecu în zbor. O pasăre îşi cânta ultimele triluri. Tocmai deasupra stejarului apăru cea dintâi stea. Faust, la operă, şi-a vândut sufletul pentru câţiva ani de tinereţe. Nebună idee! Asemenea târguri nu se pot face, şi asta era *o adevărată tragedie!* Omul nu se poate reînnoi nici

pentru iubire, nici pentru viaţă şi nici pentru altceva. Lui nu-i mai rămăsese decât să se bucure de frumuseţe de la distanţă, atât cât va mai putea, şi apoi să-i lase ceva prin testament. Dar cât? Atmosfera de libertate şi pace din această noapte la ţară nu era nimerită pentru a face socoteli, de aceea se întoarse în birou şi se duse spre cămin. Pe el erau aşezate câteva statui de bronz la care ţinea el cel mai mult: Cleopatra cu şarpele la piept; Socrate; un ogar care se juca cu puii lui; un bărbat puternic care ţinea câţiva cai în frâu. "Acestea rămân", cugetă el, şi o durere adâncă îi străpunse inima. Acestea aveau o mie de ani de viaţă în faţa lor!

"Cât să-i lase lui Irene?" În orice caz, atâta cât să-i ajungă pentru a nu îmbătrâni înainte de vreme, pentru a se feri cât se poate mai mult de brazdele de pe obraz şi firele cenuşii care i-ar mânji părul strălucitor. El poate va mai trăi

cinci ani. Atunci ea va fi bine trecută de treizeci. "Cât?" În vinele ei nu curgea nici o picătură de sânge de-al lui! Fidel principiului pe care îl avusese în viaţă, de patruzeci de ani încoace, şi poate şi mai mult, adică de când s-a căsătorit şi a întemeiat acea aşezare misterioasă, familia, în mintea lui apăru ideea: "Nici o picătură de sânge străin nu are dreptul la nimic!" Deci, acest gând era un lux din partea lui, o extravaganţă, un răsfăţ pornit din fantezia unui om bătrân, una din prostiile pe care le fac bătrânii când cad în mintea copiilor. Adevăratul lui viitor îl reprezentau cei de un sânge cu el, şi în ei va trăi el mai departe după ce va muri. Se întoarse de la bronzuri şi se opri pentru a privi fotoliul său vechi de piele, în care a fumat atâtea sute de ţigări. Şi, deodată, i se păru c-o vede şezând acolo, îmbrăcată în gri, parfumată, dulce plină de graţie, cu ochii negri îndreptaţi către el. Ei, aş! Nici nu-i

păsa de el; ea nu se gândea decât la iubitul ei pe care l-a pierdut. Dar, cu sau fără voia ei, Irene intrase în viaţa lui frumuseţea şi graţia ei îi dăruiau bucurie. Nimeni nu are dreptul s-o poftească la el şi s-o roage să-i cânte la pian în timp ce-o privea, fără a da ceva în schimb. În lumea aceasta plăcerea se plăteşte. "Dar cât?" În definitiv, el avea destul; fiul său şi cei trei nepoţi ai săi nu vor simţi lipsa unei frânturi din averea lui. El a agonisit singur aproape fiecare *penny;* deci, poate să lase cât pofteşte, are dreptul să-şi permită această mică plăcere. Se întoarse la birou. "Am s-o fac", gândi el. "Lasă-i să creadă ce-o vrea. Am s-o fac!" Şi se aşeză.

"Cât?" Zece mii, douăzeci de mii - cât? Măcar dac-ar putea cumpăra cu banii aceştia un an, chiar şi numai o lună de tinereţe. Şi, înfiorat de acest gând, scrise iute:

Dragă Herring,

Te rog întocmeşte un codicil la testamentul meu, care să aibă următorul cuprins: «Las nepoatei mele Irene Forsyte, născută Heron, nume pe care-l poartă actualmente, cincisprezece mii de lire sterline libere de orice taxă de moştenire»

Al dumitale,

Jolyon Forsyte

După ce închise şi pecetlui plicul, se întoarse la fereastră şi răsuflă adânc. Era întuneric, dar pe cer străluceau multe stele.

PATRU

Noaptea, la ora două şi jumătate, se trezi din somn; ştia din lunga lui experienţă că această oră intensifică până la panică toate gândurile negre. Dar tot experienţa îl învăţase că, la ora obişnuită - opt dimineaţa - deşteptarea îi va arăta că panica aceea fusese nebunie. Gândul care luase proporţii nemăsurate în noaptea aceea fusese că, dacă se îmbolnăveşte - lucru verosimil la vârsta lui - n-o va mai putea vedea. De aici nu mai era decât un pas până la gândul că n-o va mai putea vedea nici după ce se vor întoarce din Spania fiul său şi June. Cum ar putea justifica el dorinţa de a sta în preajma unei femei care a furat - la ore atât de mici omul nu-şi mai prea măsoară cuvintele - logodnicul lui June? Logodnicul acela era mort; însă June era o făptură mică şi încăpăţânată; nu era rea la suflet, dar încăpăţânată ca un catâr şi -

într-adevăr! - era o fiinţă care nu uită! Către mijlocul lunii următoare ei se vor întoarce. Avea abia cinci săptămâni pentru a se bucura de această nouă preocupare care îi umplea zilele ce le mai avea de trăit, întunericul nopţii îl făcu să vadă foarte desluşit că sentimentul său era absurd. Admiraţie pentru frumuseţe - dorinţa arzătoare de a privi pe aceea ce-i desfăta ochii, la vârsta lui, ce nebunie! Şi totuşi, nu găsea alt argument pentru a-i cere lui June să îndure răscolirea unor amintiri atât de dureroase; şi cum să facă pe fiul său şi pe soţia fiului său să nu-l socotească foarte bizar? Nu-i mai rămânea decât să se furişeze din când în când la Londra, lucru istovitor pentru el; şi apoi cea mai mică indispoziţie îl va împiedica să meargă acolo. Şedea culcat, cu ochii deschişi, strângând din dinţi la această perspectivă, zicându-şi că e un nebun bătrân, în timp ce inima îi bătea tare, ca apoi să i se pară că se opreşte şi nu mai bate deloc. Înainte

de a readormi, prin crăpăturile jaluzelelor, văzu zorile, auzi păsările ciripind, cocoşii cântând şi întâmpină dimineaţa obosit, dar bine dispus. Mai erau cinci săptămâni până să înceapă grijile; la vârsta lui, o eternitate! Dar panica din timpul nopţii lăsase urme: întărise voinţa unui om care făcuse întotdeauna tot ce-a vrut. O va vedea atât de des cât va dori! De ce să nu se ducă chiar el în oraş, la avocatul său pentru a face cu mâna lui codicilul la testament, în loc să dispună prin scrisoare? Poate că ei i-ar face plăcere să meargă la operă! Dar va merge cu trenul, căci nu vrea ca grăsanul acela de Beacon să râdă de el. Servitorii erau aşa de proşti; şi apoi, foarte probabil, cunoşteau toată povestea aceea a lui Irene cu Bosinney; servitorii ştiu totul, şi ceea ce nu ştiu bănuiesc. În aceeaşi dimineaţă îi scrise:

Scumpa mea Irene,

Mâine trebuie să vin în oraş. Dacă-ţi face plăcere să mergi la operă, vino să luăm masa împreună, liniştiţi...

Dar unde? Au trecut zeci de ani de când el nu mai mâncase la Londra în altă parte decât la clubul său sau într-o casa particulară. Ah, da! hotelul acela "şic" de lângă Covent Garden...

Lasă-mi o vorbă mâine dimineaţă la «Piemont Hotel», ca să ştiu dacă e cazul să te aştept acolo la ora 7 seara.

Al tău, cu tot dragul,

Jolyon Forsyte

O să priceapă că nu dorea decât să-i facă o mică plăcere; căci gândul că ea ar putea ghici cum tânjeşte după bucuria de a o vedea îi displăcea profund. Nu se prea cuvenea ca un om atât de bătrân să se abată într-atât de la stilul vieţii lui pentru a privi frumuseţea, mai ales la o femeie.

Călătoria din ziua următoare, deşi scurtă, apoi vizita la avocatul său îl obosiră. Era şi cald, aşa că, după ce se îmbrăcă pentru seară, se întinse pe canapeaua din camera lui de la hotel pentru a se odihni puţin. Trebuie să fi avut un fel de leşin, căci după ce-şi reveni, avu o senzaţie foarte ciudată şi se sculă cu destulă greutate pentru a suna. Cum? Trecuse de ora şapte! Probabil ea îl aştepta şi el era încă aici. Dar, brusc, ameţeala îi reveni şi fu silit să se întindă din nou pe canapea. Auzi vocea servitoarei:

- Aţi sunat, domnule?

- Da, vino aici; n-o putea vedea desluşit, căci avea un nor în faţa ochilor. Nu mă simt bine, adu-mi nişte săruri de mirosit.

- Da, domnule, zise ea cu vocea speriată.

Bătrânul Jolyon făcu un efort.

- Nu pleca. Du-te până la nepoata mea, o doamnă care aşteaptă jos, în hol, o doamnă în gri. Spune-i că domnul Forsyte nu se simte bine -

din pricina căldurii. Îi pare foarte rău; dacă nu va coborî la timp, este rugată să nu-l aştepte cu masa.

După ce fata plecă, ameţit, gândi: "De ce i-oi fi spus o doamnă în gri? Poate că e îmbrăcată altfel. Săruri de mirosit"! Cu toate că nu mai leşină, nu-şi dădu seama cum a ajuns Irene să stea lângă el, ţinându-i sărurile la nas şi împingându-i o pernă sub cap. O auzi spunând, speriată:

- Dragă unchiule Jolyon, ce s-a întâmplat?

Simţi, vag, apăsarea dulce a buzelor ei pe mâna lui; apoi inspiră adânc din săruri şi deodată le simţi tăria şi strănută.

- Ha! nu e nimic. Cum ai ajuns aici? Du-te, te rog, jos şi ia masa; biletele sunt pe masa de toaletă. Peste un minut am să-mi revin complet.

Simţi mâna ei rece pe frunte, mirosi parfum de violete, ezitând între plăcerea de a fi îngrijit de ea şi hotărârea de a se face bine.

- Uite! Eşti îmbrăcată în gri! îi zise. Ajută-mă să mă ridic.

Când se văzu în picioare, se scutură.

- Ce mi-o fi venit să leşin aşa?

Şi merse încet spre oglindă. Ce mutră cadaverică! Dar în spatele său, vocea lui Irene şopti:

- Nu trebuie să cobori, unchiule. Trebuie să te odihneşti.

- Da' de unde! Un pahar de şampanie mă va reface imediat. Nu se poate să scapi opera din pricina mea.

Dar călătoria de-a lungul coridorului fu penibilă. Ce covoare aveau ăştia în hotelurile acestea moderne, atât de groase, încât te poticneşti la fiece pas! În lift băgă de seamă că Irene era îngrijorată şi îi zise, încercând să zâmbească:

- Frumoasă gazdă, n-am ce zice!

Când liftul se opri, ea îl sprijini de scaun, căci altfel ar fi căzut. După supă şi un pahar de şampanie, se simţi mult mai bine şi începu să se bucure de această boală care o

făcuse să se poarte atât de cald faţă de el.

- Mi-ar fi plăcut să fii fata mea, îi zise deodată; şi văzând zâmbetul din ochii ei, continuă: La vârsta ta nu trebuie să te îngropi în amintiri; ai parte de ele din belşug când ajungi la vârsta mea. Frumoasă rochie ai - îmi place linia ei.

- Mi-am făcut-o singură.

Ah! O femeie care ştie să-şi facă singură o rochie nu şi-a pierdut interesul pentru viaţă.

- Grâul se coace cât mai bate soarele, îi zise; şi bea, te rog, paharul acesta. Aş vrea să-ţi văd obrajii îmbujoraţi. Nu trebuie să ne irosim viaţa; n-are nici un rost. Astă-seară apare o nouă Margaretă; să sperăm că nu va fi grasă. Iar Mefisto - eu nu-mi pot închipui ceva mai îngrozitor decât un actor gras jucând rolul diavolului.

Dar, în cele din urmă, tot nu s-au dus la operă, căci, după ce s-au ridicat de la masă, îl apucară din nou ameţelile, iar ea insistă să stea

liniştit şi să se culce devreme. Când s-a despărţit de ea, la intrarea hotelului, după ce plătise unui birjar s-o ducă la Chelsea, se mai aşeză o clipă pentru a se bucura de amintirea cuvintelor ei: "Eşti atât de bun cu mine, unchiule Jolyon!" Cum? Dar cine n-ar fi? I-ar fi plăcut să rămână în oraş încă o zi pentru a o duce la Grădina Zoologică, dar două zile petrecute cu el ar plictisi-o, desigur, de moarte! Nu! Trebuia să aştepte până duminica următoare să-i dea lecţii lui Holly, numai pentru o lună. Şi atât şi tot e ceva. Mica *Mam'zelle* Beauce n-o să fie mulţumită, dar va trebui să înghită. Închise vechiul lui clat apăsându-l de piept şi se urcă în lift.

A doua zi dimineaţă luă o birjă şi porunci să-l ducă la gara Waterloo, luptându-se cu dorinţa de a spune: "Du-mă în Chelsea". Dar prea avea mult bun-simţ. Şi apoi, în afară de aceasta, se simţea cam slăbit şi nu voia să rişte să-şi piardă din nou cunoştinţa ca în seara trecută,

departe de casă. Mai era şi Holly care-l aştepta, pe el şi ceea ce era în geamantan pentru ea. Nu că scumpa lui ar fi fost interesată - doar era toată numai afecţiune! Apoi, cu cinismul cam amar al omului bătrân, se gândi o clipă dacă nu cumva şi Irene era atât de drăguţă cu el din vreun interes oarecare? Nu, nici ea nu făcea parte din acel soi de oameni. Dimpotrivă, biata făptură avea prea puţin simţ practic nu ştia cum să-şi ungă pâinea cu unt, n-avea simţ de proprietate. Şi, în afară de acestea, el nu suflase o vorbă despre acel codicil şi nici n-avea de gând s-o facă - ajunge zilei bucuria ei.

La gară îl aştepta trăsura cu Holly, care abia îl putea stăpâni pe câinele Balthazar, iar dezmierdările lor făcură din drumul până acasă o întoarcere triumfală. Restul acelei zile frumoase şi calde, ca şi cele ce-i urmară, a fost plin de pace şi mulţumire; se odihnea la umbră, în timp ce razele soarelui, ce zăboveau

mult pe cer, revărsau aur peste pajişti şi flori. Dar joi seara, când luă masa singur, începu a număra ceasurile; mai erau şaizeci şi cinci până când va coborî în vale pentru a o întâlni din nou în micul crâng şi pentru a se întoarce peste câmp alături de ea. Se gândise să consulte un doctor pentru leşinul pe care-l avusese, dar era sigur că acesta va insista să stea liniştit, să nu aibă emoţii şi alte asemenea; iar el nu avea de gând să se lase legat de picioare, nu voia să i se vorbească de boală, chiar dacă ar fi suferit de ceva; nu era momentul să i se vorbească despre asta, acum când în viaţa lui apăruse o nouă preocupare. De aceea, în scrisoarea către fiul său, avu grijă să nu pomenească despre ceea ce i se întâmplase. Căci aşa ceva i-ar face să se întoarcă imediat! Bătrânul Jolyon nu a avut timp să se întrebe dacă tăcerea lui se datora grijii de a nu tulbura plăcerea lor sau pentru a nu şi-o tulbura pe a lui.

În seara aceea era în birou; îşi isprăvise tocmai ţigara şi moţăia uşor, când auzi un foşnet de rochie şi simţi parfum de violete. Deschise ochii şi o văzu, îmbrăcată în gri, în picioare, lângă cămin, cu braţele deschise. Ceea ce era mai ciudat, însă, era că, deşi braţele acelea nu păreau a cuprinde ceva, erau totuşi îndoite în jurul gâtului unui om, iar capul ei era dat pe spate, buzele întredeschise şi ochii închişi. Ea dispăru de îndată, şi în locul ei rămase căminul cu statuetele lui de bronz. Dar bronzurile acelea şi căminul nu fuseseră acolo când o văzuse pe ea; nu fusese decât uşa căminului şi peretele! Se ridică, clătinându-se tulburat. "Trebuie să iau o doctorie", gândi el; "se vede că nu mi-e bine". Inima îi bătea prea iute, avea o senzaţie de apăsare în piept; se duse la fereastră şi o deschise pentru a răsufla. Undeva, în depărtare, lătra un câine; nu încape îndoială că era unul din câinii de la ferma lui Gage, dincolo

de crâng. Era o noapte minunată, liniştită, dar întunecată. "Am aţipit", se gândi; "asta e tot! Totuşi, pot jura că aveam ochii deschişi!" Drept răspuns, auzi un sunet ce semăna cu un suspin.

- Ce-i asta? spuse cu vocea aspră. Cine e aici?

Duse mâna în dreptul inimii pentru a-i mai potoli bătăile şi ieşi pe terasă. Ceva moale se strecură pe lângă picioarele lui. "Ş-ş-ş-t!" Era un pisoi mare, cenuşiu. Apoi gândi: "Tânărul Bosinney semăna cu un pisoi! El era acela pe care ea... pe care ea l-a... Şi acum e tot a lui!" Se duse până la marginea terasei şi privi în jos, în întuneric; abia putea vedea petele albe ale margaretelor, presărate pe pajiştea necosită. Azi aici, mâine pe cealaltă lume. Apoi răsări luna, care vedea toată lumea, tineri şi bătrâni, vii şi morţi, şi nici nu-i păsa de ei! în curând vine şi rândul lui. Pentru o singură zi de tinereţe ar da tot ce-i mai rămăsese de trăit! Se întoarse din nou cu faţa

spre casă. Privi ferestrele de la camerele copiilor. Scumpa lui mititică o fi adormit. "Sper că n-o va trezi din somn câinele acela!" gândi. Ce ne-o fi făcând să iubim, şi ce ne-o fi facând să murim? Trebuie să mă duc la culcare!"

Şi, păşind pe pietrele de pe terasă, care în lumina lunii păreau cenuşii, se întoarse în casă.

CINCI

Un bătrân trebuie să-şi petreacă zilele visând la vremurile frumoase de odinioară. O asemenea preocupare nu-i dă nici fierbinţeală şi nici emoţii, e ca soarele de iarnă cu raze palide. Carapacea bătrâneţii rezistă bine la valurile memoriei. Căci omul bătrân trebuie să fie neîncrezător faţă de prezent, iar de viitor trebuie să se păzească. Dacă stă la umbră deasă, poate privi soarele strălucitor, dar razele lui să nu-i atingă decât vârful ghetelor! Arşiţa soarelui de vară nu-i pentru el! Soarele de toamnă - de vară târzie! - e singurul de care se mai poate bucura. Trăind astfel, cu prudenţă, se va stinge uşor, încetişor, pe nesimţite; iar într-o bună zi, în zori, pe când toată lumea doarme, nerăbdătoarea Natură îl va strânge mai tare în braţe, îi va tăia răsuflarea, şi omul îşi va da sufletul. Iar pe piatra funerară se va

scrie: "Mort în plină putere!" Da! Un Forsyte care-şi respectă principiile poate trăi chiar şi după moarte.

Bătrânul Jolyon admitea toate aceste teorii, dar, acum, în sufletul său ardea o flacără neforsyteiană. Căci, de când lumea şi pământul, stă scris: "Un Forsyte nu trebuie să iubească frumuseţea mai mult decât raţiunea şi nici plăcerea mai mult decât sănătatea". ..Dar în ultima vreme zvâcnea ceva în fiinţa lui şi fiecare zvâcnet îi rodea carapacea vieţii, subţiind-o neîncetat. Mintea lui ageră era conştientă de bătăile inimii lui, dar în acelaşi timp ştia că nu le poate domoli. Ba chiar dacă ar fi putut, bătrânul Jolyon nu le-ar fi împiedicat. Şi totuşi, dacă cineva i-ar fi spus că trăieşte din capitalul fiinţei lui, l-ar fi doborât cu privirea. Nu, nu! Nu se cade să trăieşti din capital! Crezul unei vieţi trecute este mai puternic decât realităţile prezentului. Pentru bătrânul Jolyon a trăi din capital a

fost şi era păcat de moarte, de aceea n-ar fi îngăduit nimănui să vorbească astfel cu el. Plăcerea e sănătoasă, iar frumuseţea îţi face bine s-o priveşti; să trăieşti din tinereţea celor tineri e bine - şi făcea el oare altceva?

Cu metoda pe care o avusese toată viaţa, îşi organizase şi acum timpul. În fiecare marţi pleca cu trenul la oraş; Irene lua masa cu el şi se duceau apoi la operă. În fiecare joi se ducea cu trăsura la oraş; vizitiul cel gras, împreună cu caii, trăgeau într-altă parte, el se întâlnea cu Irene în Kensington Gardens, iar după ce o conducea acasă, îşi lua trăsura şi se întorcea acasă la timp, pentru cină. Inventase pretextul că în aceste două zile avea treabă la Londra. Miercurea şi sâmbăta venea Irene pentru a da lecţii de pian lui Holly. Cu cât plăcerea de a sta cu ea devenea mai mare, cu atât devenea mai atent la convenienţe şi se purta ca un unchi prietenos. Într-adevăr,

nici sentimentele lui nu depăşeau această realitate - căci, oricum, era un om bătrân. Şi totuşi, dacă ea întârzia, era din cale-afară de îngrijorat. Dacă cumva nu venea, ceea ce s-a întâmplat de două ori, ochii săi se întristau ca aceia ai unui câine bătrân, şi noaptea nu putea dormi.

Astfel a trecut o lună - o lună de vară pe câmpuri şi în inima lui, cu arşiţa verii şi cu osteneala ei. Cine ar fi crezut acum câteva săptămâni că bătrânul Jolyon va aştepta reîntoarcerea fiului său şi a nepoatei sale cu un sentiment ce semăna cu spaima? Săptămânile acestea cu vreme minunată îi dăduseră o libertate încântătoare, redobândise acea independenţă de care se bucură un bărbat înainte de a întemeia o familie; şi apoi mai era această nouă prietenie cu o fiinţă care nu-i cerea nimic, care îi rămăsese tot timpul cam necunoscută, vrăjindu-l prin misterul ei. Era ca şi cum ar fi băut

vin, el, care de atâta vreme băuse numai apă, încât aproape uitase tulburarea pe care vinul i-o produce în vine şi ameţeala pe care i-o dă în creier. Florile aveau culori mai vii, miresmele, muzica şi razele soarelui aveau o valoare reală, nu erau deloc reminiscenţe ale bucuriilor din trecut. Acum avea pentru ce să trăiască, ceva ce-l mâna neîncetat spre planuri de viitor. Trăia, dar nu privind în urmă; iar deosebirea între aceste două stări era enormă la un om de vârsta lui. Plăcerile mâncării care, la un om cumpătat ca el, nu avuseseră niciodată rol important, îşi pierduseră orice valoare. Mânca puţin; nu ştia ce mănâncă; slăbea cu fiecare zi ce trecea şi părea din ce în ce mai ostenit. Devenise din nou "tras printr-un inel"; iar la acest trup slab, fruntea lui masivă, cu tâmplele scobite, îi dădea mai multă demnitate decât avusese el vreodată. Îşi dădea foarte bine seama că ar trebui să consulte un

doctor, dar libertatea îi era prea dulce. El nu-şi putea permite să se răsfeţe cu accesele în timpul cărora abia putea respira şi cu durerea dintr-o parte, căci ar fi însemnat să plătească asta cu libertatea lui. Să se întoarcă la viaţa vegetativă pe care o dusese între revistele de agricultură cu fotografii de sfeclă în mărime naturală, înainte ca această nouă preocupare să fi apărut în viaţa lui - nu! Depăşi apoi şi raţia de ţigări îngăduită. Fumase întotdeauna două pe zi. Acum fuma trei şi uneori patru ţigări, aşa cum fumează omul când e plin de spirit creator. Dar adeseori se gândea: "Trebuie să renunţ la tutun şi la cafea; trebuie să renunţ la plecările în oraş". Dar nu făcea nimic din toate acestea; nu exista nimeni în preajma lui care să fi avut autoritatea de a-i atrage atenţia, şi acesta era un privilegiu din cale-afară de mare. Poate că servitorii se mirau, dar - fireşte - rămâneau muţi. *Mam'zelle* Beauce era prea

preocupată cu propria-i digestie şi prea "bine c-r-r-rescută" pentru a face vreo aluzie de ordin personal. Holly nu avea încă ochiul format pentru a percepe schimbarea din înfăţişarea bunicului ei, care era, pentru ea, o jucărie şi un zeu. Nu rămânea decât Irene care să-l roage să mănânce mai mult, să stea culcat în ceasurile calde ale zilei, să ia un tonic şi aşa mai departe. Dar nu-i spunea că tocmai ea e pricina slăbiciunii lui - căci omul nu vede dezastrul pe care-l produce el însuşi. Un om de optzeci şi cinci de ani nu are pasiuni, dar frumuseţea care face să răsară pasiunea lucrează după vechiul ei meşteşug, până când moartea închide ochii care tânjesc după ea.

În prima zi din a doua săptămână a lunii iulie, primi o scrisoare de la fiul său din Paris, în care îl înştiinţa că sosesc cu toţii vineri. Acesta era un eveniment care, pentru el, fusese tot timpul mai real decât chiar moartea; dar, cu nepăsarea

impresionantă pe care natura le-o dăruieşte celor bătrâni pentru ca să poată îndura totul până la sfârşit, bătrânul Jolyon a refuzat să-l realizeze cu adevărat. Acum însă nu mai avea încotro şi trebuia să facă ceva. Nu mai concepea viaţa fără această nouă preocupare, dar câteodată te izbeşti şi de lucruri pe care omul nu le poate concepe; şi cei din neamul Forsyte au avut necontenit prilejul să constate asta pe pielea lor. Şezând în vechiul său fotoliu de piele îndoi scrisoarea, în timp ce mesteca între buze capătul unei ţigări neaprinse. De mâine încolo, excursiile lui - de fiecare marţi - în oraş încetează. Poate că va mai putea pleca o dată pe săptămână, pretextând că are de lucru cu omul lui de afaceri. Dar chiar şi aceasta va depinde de starea sănătăţii lui, căci de acum înainte iarăşi vor începe să se ocupe cu toţii de el. Lecţiile! Lecţiile trebuie să continue! Ea va trebui să-şi înghită scrupulele, iar June trebuie să-şi

pună sentimentele în buzunar. De altfel o mai făcuse o dată, a doua zi după moartea lui Bosinney; desigur că poate face din nou acum ceea ce făcuse atunci. Trecuseră patru ani de când suferise acea jignire; nu-i creştinesc să ţii minte dureri atât de vechi. June avea o voinţă puternică, dar a lui era şi mai puternică, deoarece lui îi fugea pământul de sub picioare. Irene era blândă şi nu încape îndoială că va face aceasta pentru el; mai degrabă îşi va înfrânge reticenţele ei explicabile, decât să-l facă pe el să sufere! Lecţiile trebuie să meargă înainte şi, dacă aveau să continue, e salvat. În sfârşit, îşi aprinse ţigara şi începu să cugete cum anume le-ar putea prezenta faptele şi cum le-ar putea tălmăci această stranie intimitate; cum ar putea învălui şi acoperi, în faţa lor, adevărul pur, că nu poate îngădui să i se răpească plăcerea de a privi frumuseţea. Ah! Holly! Holly era îndrăgostită de ea, lui Holly îi plăceau lecţiile cu ea. Ea îl

va salva, scumpa lui micuţă! Şi la această idee fericită se însenină şi se minună c-a putut să-şi facă atâtea griji şi atâta spaimă. Nu trebuie să fie îngrijorat; întotdeauna după o asemenea stare se simţea cam slăbit, era o senzaţie curioasă, ca şi cum şi-ar simţi trupul numai pe jumătate.

În seara aceea, după masă, i-au revenit ameţelile, dar n-a leşinat. N-a vrut să sune, pentru că ştia că ar începe de îndată agitaţia în jurul său şi s-ar pune, eventual, în discuţie plecarea lui de mâine. De ce oare când omul îmbătrâneşte, toată lumea din jurul lui ţese o conspiraţie pentru a-i mărgini libertatea? Şi numai pentru a-l mai ţine în viaţă câtăva vreme! Dar cu un asemenea preţ nu o dorea. Numai câinele Balthazar l-a văzut revenindu-şi singur din această ameţeală; el îşi urmărea îngrijorat stăpânul care se dusese la dulap pentru a bea un pahar de *brandy*, în loc să-i fi dat lui un biscuit. În

sfârşit, când se simţi în stare să urce, cu greu, scările, bătrânul Jolyon se duse la culcare. Şi, cu toate că a doua zi dimineaţa se simţi cam slăbit, ideea că va petrece seara cu ea îl învioră şi îi dădu putere. Întotdeauna îi făcea plăcere să-i ofere o masă bună: bănuia că nu mănâncă destul când e singură; iar la operă, când vedea cum ochii i se luminează şi strălucesc, cum pe buzele ei apare, fără să vrea, un zâmbet!... Ea nu avea prea multe plăceri, şi astăzi e ultima seară în care îi poate oferi o distracţie. Dar în timp ce-şi pregătea trusa, se surprinse că dorea să scape de osteneala de a-şi schimba hainele pentru seară şi de sforţarea de a-i vorbi despre întoarcerea lui June.

În seara aceea, la operă, se reprezenta *Carmen*, şi abia în ultimul antract îi spuse Jolyon vestea; o amânase în mod instinctiv până în ultimul moment. Ea o primi în linişte, ciudat; de fapt nici nu şi-a putut da seama cum o primise, căci

muzica aceea capricioasă reîncepu, impunându-le tăcere. Faţa ei era acoperită de o mască, masca aceea în dosul căreia se petreceau atâtea lucruri pe care el nu le putea vedea. Îi trebuia timp, desigur, pentru a se gândi la vestea pe care i-o dăduse! N-avea de gând s-o zorească, deoarece tot va veni mâine după amiază la lecţie şi atunci, după ce se va fi obişnuit cu ideea, va vedea el ce gândeşte. În birjă au vorbit numai despre *Carmen;* el văzuse odinioară şi reprezentaţii mai bune, dar nici aceasta nu fusese rea. Când i-a strâns mâna pentru a-i spune noapte bună, ea se aplecă şi îl sărută pe frunte.

- Rămas bun, dragă unchiule Jolyon, ai fost atât de bun cu mine!

- Pe mâine, zise el. Noapte bună! Somn uşor!

Ea îi răspunse în şoaptă:

- Somn uşor!

Şi din fereastra cupeului care pleca, o văzu cum întoarce capul

după el şi cum ridică mâna în semn de despărţire.

Găsi cu greu camera. Nu-i dădeau niciodată aceeaşi cameră şi cu greu se putea obişnui cu aceste camere "nou-nouţe", cu mobile noi şi cu covoare gri-verzui presărate cu trandafiri stacojii. Nu putea dormi şi blestemata aceea de *Habanera* îi suna mereu în cap. Nu ştia destul franţuzeşte pentru a pricepe cuvintele cântecului, dar îi cunoştea sensul, dacă avea vreun sens ceva ţigănesc - sălbatic şi greu de tălmăcit. Da, *există* în viaţa ceva care-ţi răstoarnă toată prevederea şi toate planurile, ceva ce face pe bărbaţi şi pe femei să cadă în cursă. Şi stătea aşa, culcat cu ochii săi adânciţi în orbite privind în bezna în care se legăna acel ceva greu de tălmăcit! Crezi că eşti stăpânul vieţii tale, dar iată că-ţi scapă, şi acel ceva te prinde de ceafă, te împingi încoace şi încolo, pentru ca după aceea, de cele mai multe ori să stoarcă viaţa din tine! Aşa o fi cu

stelele, n-ar fi de mirare să le ia şi pe ele, să le frece una cu nasul de cealaltă, apoi să le arunce, una într-o parte, alta în alta; căci viaţa nu se satură niciodată de farsele ei. În învălmăşeala acestui oraş trăiesc cinci milioane de oameni şi toţi sunt la discreţia acestei forţe vitale, ca o grămadă de boabe de mazăre mărunte şi uscate care sar încoace şi încolo pe masă, dacă dai cu pumnul în ea. El însă nu va mai sări multă vreme; ce bine are să-i prindă un somn bun şi lung!

Ce cald era aici sus! Ce gălăgie! Fruntea îi ardea: ea-l sărutase tocmai în locul unde-l durea întotdeauna; chiar acolo ca şi cum ar fi cunoscut locul exact şi ar fi vrut să-i şteargă toată durerea prin sărutarea ei. Dar în loc s-o şteargă, buzele ei lăsaseră o pată de nelinişte dureroasă. Niciodată nu-i vorbise cu asemenea voce până acum, niciodată nu făcuse gestul acela de despărţire şi nici nu întorsese capul după trăsura cu care

pleca el. Se ridică din pat şi trase perdelele la o parte; camera lui dădea spre Tamisa. Aerul nu era prea proaspăt, dar acea apă lată, care curgea liniştită, veşnică, îl domoli. "Cel mai important este", cugetă el, "să nu devin pentru nimeni o povară. Am să mă gândesc la scumpa mea mititică şi am să mă culc." Dar trecu multă vreme până când căldura şi zgomotul acelei nopţi londoneze se stinseră în scurtul somn al dimineţii de vară. Iar bătrânul Jolyon abia aţipi puţin.

A doua zi, când ajunse acasă, se duse în grădina de flori şi, cu ajutorul lui Holly, care ştia să se poarte cu gingăşie faţă de flori, adună un buchet mare de garoafe. Îi spusese că erau pentru "doamna în gri" - căci aşa îi ziceau când vorbeau între ei. Le aşeză într-un vas din biroul lui, căci acolo avea de gând să discute cu Irene - chiar în momentul sosirii ei - problema June şi lecţiile de pian din viitor. Parfumul şi culorile florilor îl vor

ajuta. După masă se culcă, deoarece se simţea foarte ostenit, iar trăsura nu va sosi cu ea de la gară înainte de ora patru. Dar pe măsură ce se apropia ceasul, deveni din ce în ce mai neliniştit şi se duse în odaia de lucru a copiilor, de unde putea vedea şoseaua. Jaluzelele erau lăsate. Holly şi *Mademoiselle* Beauce erau şi ele acolo, adăpostindu-se de arşiţa înăbuşitoare a acestei zile de iulie şi ocupându-se de viermii de mătase. Bătrânul Jolyon avea o antipatie firească împotriva acestor făpturi metodice, găsea că seamănă cu elefanţii în ceea ce privea culoarea şi capetele; şi rodeau prea multe găuri în frunzele frumoase, verzi şi - după părerea lui - aveau un miros îngrozitor. Se aşeză liniştit lângă fereastră, pe o banchetă acoperită cu cint, de unde se vedea drumul şi unde putea lua şi puţin aer, iar câinele Balthazar - care în zilele calde preţuia cintul - sări lângă el. Peste pianină era o acoperitoare

mov, decolorată, aproape gri, iar pe ea erau primele flori de levănţică, al căror parfum umplea încăperea. Cu toate că era răcoare, poate tocmai din pricina răcorii, pulsaţiile vieţii izbeau din plin simţurile sale care se stingeau. Fiecare rază de soare care străbătea prin crăpăturile jaluzelelor avea o strălucire supărătoare; câinele mirosea foarte tare; parfumul de levănţică era ameţitor; viermii aceia de mătase, ridicându-şi spatele verde-cenuşiu, i se păreau înspăimântător de vii; iar capul lui Holly - cu părul ei negru - aplecat asupra lor avea o strălucire splendidă, ca mătasea. Când omul e bătrân şi slab, viaţa e un lucru minunat, puternic şi dur; parcă îşi bate joc de tine cu nenumăratele ei forme de manifestare şi cu vitalitatea care pulsează în ea. Până în aceste câteva săptămâni nu simţise niciodată acea senzaţie ciudată, că o jumătate din fiinţa lui era purtată cu iuţeală de valurile vieţii, iar cealaltă stătea pe mal

urmărind acea înaintare în care nu poate interveni. Numai când era şi Irene cu el îşi pierdea această dublă conştiinţă.

Holly întoarse capul, arătă cu micul său pumn ars de soare spre pian - căci nu era "bine c-r-r-rescut" să arăţi cu degetul spre pian - şi zise cu şiretenie:

- Uită-te la doamna în gri, bunicuţule; nu-i aşa că e frumoasă azi?

Inima bătrânului Jolyon zvâcni, şi pentru o secundă camera i se păru învăluită într-un nor; apoi se lumină, şi îi zise clipind:

- Cine a îmbrăcat-o?

- *Mam'zelle.*

- Holly! Nu vorbi prostii!

A naibii franţuzoaică! Nu i-a trecut încă necazul că nu-i mai dă ea lecţii de pian lui Holly. Dar n-are a face! Scumpa lui mititică era singura lor prietenă. Lecţiile erau lecţii. Şi nu va ceda pentru nimic în lume. Mângâie părul încins de pe

capul lui Balthazar, şi o auzi pe Holly spunând:

- Nu-i aşa că după ce se întoarce mama nu se face nici o schimbare? Ştii că ei nu-i plac străinii.

Vorbele rostite de fetiţă l-au făcut parcă să simtă atmosfera aceea glacială de opoziţie pe care o va avea în preajma lui şi i-au dezvăluit toată ameninţarea iminentă la libertatea pe care abia şi-o găsise. Ah! Va trebui ori să se resemneze că este un om bătrân care depinde de grija şi dragostea altora, ori să lupte pentru a-şi menţine această nouă şi preţioasă prietenie; dar lupta îl obosea de moarte. Se uită la ceasul lui, bătrân şi subţire ca şi el; îl purta de cincizeci de ani. Trecuse de ora patru! Sărută pe Holly în creştet, trecu mai departe şi coborî în hol. Voia să pună mâna pe ea înainte de a urca la lecţie. La primul zgomot al roţilor ieşi în uşă şi văzu că trăsura e goală.

- Trenul a sosit, domnule, dar doamna n-a venit.

Bătrânul Jolyon îl măsură aspru de jos în sus, ca şi cum ochii lui ar fi vrut să alunge curiozitatea grăsanului aceluia, pentru a nu vedea amarnica dezamăgire pe care o simţea.

- Foarte bine, îi zise şi se întoarse în casă. Se duse în biroul său şi se aşeză, tremurând ca varga. Ce-o fi însemnând asta? Să fi pierdut trenul? Ştia el prea bine că nu acesta era motivul. "Rămas bun, dragă unchiule Jolyon!" De ce "rămas bun" şi nu "noapte bună"? Şi apoi mâna care făcea gesturile acelea! Şi sărutul ei! Ce înseamnă asta? Deodată îl cuprinseră spaima şi o enervare violentă. Se ridică şi începu să măsoare cu paşi mari covorul turcesc dintre fereastră şi perete. Adică, are de gând să-l părăsească! Era convins - şi nu se putea apăra. Un om bătrân care doreşte să privească frumuseţea! Era ridicol! Vârsta îi închisese gura, îi paralizase puterea de luptă. El n-avea dreptul la căldură şi viaţă, el

n-avea dreptul la nimic în afară de amintiri şi tristeţe. Nu putea să discute cu ea; căci chiar şi un om bătrân îşi are demnitatea lui. Nu se putea apăra! Fără a ţine seama de oboseală, păşi în sus şi-n jos vreme de un ceas, trecând pe lângă vasul cu garoafe pe care le culesese şi care, prin parfumul lor, îşi băteau parcă joc de el. Dintre toate lucrurile greu de suportat, cel mai greu e să-ţi simţi voinţa zdrobită, mai ales când ai fost un om care a făcut întotdeauna ceea ce a vrut. Natura l-a prins în mrejele ei, şi acum, ca un peşte nenorocit, se învârtea şi înota încoace şi încolo, izbindu-se de ochiurile plasei fără să găsească o gaură, o ieşire. La ora cinci i se aduse ceaiul şi o scrisoare. Pentru o clipă, nădejdea se trezi în sufletul lui. Tăie plicul cu cuţitul de unt şi citi:

Scumpul meu unchi Jolyon,

Îmi vine foarte greu să-ţi scriu ceva ce te-ar dezamăgi, dar ieri-

seară am fost laşă pentru a ţi-o spune. Acum, că June se întoarce, simt că nu mai pot veni la voi pentru a-i da lecţii lui Holly. Anumite lucruri sunt prea profund înrădăcinate pentru a putea fi uitate. Pentru mine a fost o mare plăcere să te văd atât pe dumneata, cât şi pe Holly. Poate că am să te mai întâlnesc când vei veni în oraş, cu toate că sunt convinsă că nu-ţi face bine; văd că te oboseşti prea mult. Cred că trebuie să stai liniştit atâta vreme cât mai ţine căldura, şi acum, după ce se întorc fiul dumitale şi June, ai să fii atât de fericit!

Îţi mulţumesc mult, mult de tot, pentru cât ai fost de bun cu mine.

Cu tot dragul, a dumitale

Irene

Deci, aşa stau lucrurile! Nu-i făcea bine să aibă nici o plăcere şi nici să se bucure de ceea ce îi era cel mai scump; nu-i făcea bine să încerce a scăpa de senzaţia că

sfârşitul e inevitabil, că moartea se apropie cu paşi furişi, ce abia se aud. Nu-i făcea bine! Nici Irene nu văzuse că tocmai ea îi dădea o nouă preocupare în viaţă, că ea întruchipa toată frumuseţea pe care simţea c-o pierde încetul cu încetul!

Ceaiul se răci, ţigara rămase neaprinsă; şi el continua să străbată încăperea cu paşi mari în sus şi-n jos, zvârcolindu-se între demnitatea lui şi setea de viaţă. Nu putea îndura să fie stors de viaţă aşa, pe nesimţite, fără a spune măcar o vorbă, să trăiască aşa, cu voinţa în mâinile altora, încălcată de grija şi de dragostea lor apăsătoare. Nu, aşa ceva nu putea îndura! Voia să vadă ce efect va avea dacă îi va spune adevărul - adevărul că doreşte mai mult s-o vadă decât să trăiască tânjind. Se aşeză la biroul său vechi şi luă un toc. Dar nu putea scrie. Îl revolta să-şi pledeze cauza în felul acesta; s-o roage să vină ca să-şi încălzească ochii privind frumuseţea ei. Era ca şi cum ar

mărturisi că a căzut în mintea copiilor. Nu putea face una ca asta. De aceea scrise următoarele:

Am sperat că nu vei îngădui ca amintirea rănilor din trecut să stea în calea plăcerii şi a beneficiului meu şi al micii mele nepoate. Dar oamenii bătrâni învaţă să renunţe la bucuriile lor; ei sunt siliţi s-o facă, trebuie să renunţe - mai devreme sau mai târziu - chiar şi la dorinţa de a trăi şi poate că, cu cât o fac mai devreme, cu atât e mai bine.

Cu tot dragul,
Jolyon Forsyte

"Amarnic", gândi el, "dar n-am ce face. Sunt ostenit". Pecetlui plicul şi-l introduse în cutie, pentru poşta de seară. Când îl auzi căzând, gândi: "Iată cum trece tot, tot ce speram!"

În seara aceea, după masa de care abia se atinse, după ţigara pe care o fuma numai pe jumătate, căci îi venea ameţeală, se urcă încet la etaj

şi se duse pe furiş în dormitorul copiilor. Se aşeză pe banca de la fereastră. Lampa de pe masa de noapte ardea şi putea vedea faţa lui Holly, cu o mână sub obraz. Un cărăbuş, apărut înainte de vreme, bâzâia în foiţa cu care acoperiseră gura căminului; iar în grajd, unul din cai dădea neîncetat din picioare. Să dormi aşa, ca un copil! întredeschise jaluzelele şi privi afară. Luna tocmai răsărea, era roşie ca sângele. Nu văzuse niciodată o lună atât de roşie. În ultimele licăriri ale soarelui de vară, pădurile şi câmpurile se aşterneau şi ele pentru somn. Iar frumuseţea, ca o fantomă, se plimba. "Am avut o viaţă lungă", cugeta, "am avut aproape tot ce-a fost mai bun din toate lucrurile. Sunt un nerecunoscător; am avut parte de frumuseţe la vremea mea. Sărmanul Bosinney a spus că am avut simţul frumosului. Astă-seară se vede un chip de om în lună!" Trecu un fluture de noapte, apoi altul şi iarăşi

altul. "Doamna în gri!" închise ochii. Îl cuprinse sentimentul că nu-i va mai deschide niciodată; adânci acest simţământ, se lăsă dus de el; apoi, cu un fior, se scutură şi-şi desfăcu pleoapele. Nu încape îndoială că se petrece ceva prost cu el, ceva foarte prost. Trebuie să cheme un doctor, aşa nu mai merge. Acum, nu mai avea importanţă! Jos, în crâng, trebuie să fi pătruns luna, aruncând umbre; iar acele umbre sunt singurele care nu dorm. Nu mai sunt păsări, flori sau insecte; se mişcă numai umbrele. "Doamna în gri!" Umbrele se caţără pe buturuga aceea şi şuşotesc între ele. Ea cu Bosinney? Ce idee smintită! Broaştele şi vietăţile mici şoptesc pe acolo! Ce tare ticăie ceasul aici în cameră! Acolo, afară, în lumina acelei luni roşii, totul era din altă lume. Dar şi aici, înăuntru, cu mica lumină a lămpii, cu ceasul care ticăie şi cu capotul guvernantei atârnat de colţul paravanului, înalt, ca silueta unei femei, era o altă

lume. "Doamna în gri!" Deodată îl cuprinse un gând straniu: "Să fi existat oare? Să fi venit ea vreodată la el? Sau poate că nu era decât emanaţia iubirii lui nemărginite pentru frumuseţea de care trebuie să se despartă în curând? N-o fi numai o fantomă gri, cu reflexe de mov, cu ochii negri şi cu o coroană de păr ca chihlimbarul, care umblă pe aici în lumina lunii şi în zorii zilei, la vremea când înfloresc zambilele? Ce era ea, cine era ea, o fi existat oare?" Se ridică şi stătu o clipă în picioare, strângând în mână pervazul ferestrei, pentru a redobândi o senzaţie reală; apoi porni în vârful picioarelor spre uşă. Se opri la capătul patului, iar Holly, ca şi cum şi-ar fi dat seama că privirile îi sunt aţintite asupra ei, se mişcă, oftă şi se ghemui mai strâns, parcă se apăra. Merse mai departe în vârful picioarelor şi ieşi din coridorul întunecat; ajunse în camera lui, se dezbrăcă şi se opri, în cămaşă de noapte, în faţa oglinzii.

Ce momâie - cu gropi în tâmple şi cu picioare subţiri! Ochii săi priviră cu îndrăzneală chipul din oglindă, şi pe faţa lui apăru o expresie de mândrie. Toate se uniseră pentru a-l doborî, chiar şi imaginea lui din oglindă, dar el încă nu era dărâmat! Intră în pat şi rămase multă vreme culcat, fără a dormi, încercând să se resemneze, deşi ştia prea bine că frământarea şi dezamăgirea îi făceau foarte rău.

Dimineaţa se deşteptă atât de abătut şi fără putere, încât trimise după doctor. După ce acesta îl ascultă, făcu o mutră lungă cât braţul şi îi recomandă să stea în pat şi să nu mai fumeze. Aceasta nu era prea greu, n-avea pentru ce se scula din pat, şi când se simţea bolnav, tutunul îşi pierdea întotdeauna gustul. Petrecu toată dimineaţa zăcând moleşit, cu storurile lăsate, răsfoind ziarul *The Times*, fără a citi prea mult, câinele Balthazar stând întins lângă patul său. O dată cu

prânzul, veni o telegramă cu următorul cuprins:

Primit scrisoarea; sosesc după-amiază; voi fi la dumneata la ora patru şi treizeci minute. Irene.

Vine! În sfârşit! Deci ea exista, iar el nu era părăsit! Vine la el! Un val de căldură îi trecu prin mădulare; obrajii şi fruntea îi erau fierbinţi. Bău supa, împinse la o parte tava şi rămase nemişcat în pat până când au strâns masa şi l-au lăsat singur; dar din când în când clipea mulţumit din ochi. Vine! Inima îi bătea iute, apoi se oprea, parcă nu mai bătea deloc. La ora trei se sculă şi se îmbrăcă încetişor, fără a face zgomot. Holly şi *Mam'zelle* erau în odaia copiilor, iar servitorii, foarte probabil, îşi dormeau somnul de după amiază. Cu multă prudenţă deschise uşa şi coborî scările. Câinele Balthazar era singur, culcat pe jos, în hol; şi, urmat de el, bătrânul Jolyon trecu în birou şi de acolo ieşi afară, în dogoreala după-

amiezei. Avea de gând să pornească la vale, pentru a o întâmpina în crâng, dar simţi deodată că în arşiţa aceea nu era în stare să facă atâta drum. De aceea se aşeză sub stejar, lângă leagăn, iar câinele Balthazar, care suferea şi el din pricina căldurii, se întinse alături. Şi rămase acolo, zâmbind. Ce desfătare, ce clipe fericite! Ce zumzet de insecte şi ce uguit de porumbei! Nu poate exista o zi de vară mai frumoasă ca asta! Splendid! Iar el era fericit - fericit ca un copil! Ea vine; nu l-a părăsit! Avea tot ce şi-a dorit în viaţă - numai de-ar putea răsufla mai bine şi de l-ar apăsa mai puţin - chiar în locul acesta! O va vedea ieşind din desişul de ferigă, venind spre el, mlădiindu-se uşor, o siluetă gri, cu reflexe mov, care trece printre margarete şi păpădii şi printre "soldaţii" pajiştii, floarea-soarelui cu coroanele ei înflorite. El va rămâne pe loc, iar ea va veni spre el, zicându-i: "Dragă unchiule

Jolyon, îmi pare foarte rău!", şi se va aşeza în leagăn, iar el o va putea privi în timp ce-i va povesti că nu s-a simţit prea bine, dar că acum i-a trecut totul; iar câinele îi va linge mâna. Câinele ştia că stăpânul său o iubea; câinele ăsta era un câine bun.

Sub stejar era umbră deasă; soarele nu ajungea până acolo, dar restul lumii strălucea în razele lui, şi bătrânul Jolyon vedea, departe în zare, foarte departe, tribuna cea mare de la Epsom, precum şi vacile care păşteau trifoiul de pe câmp şi alungau muştele cu cozile. Simţea miros de tei şi levănţică. Ah, da! de aceea făceau albinele atâta zarvă. Erau emoţionate, agitate, întocmai cum era şi inima lui, emoţionată şi agitată. Erau adormite, da, erau adormite şi se îmbătaseră de miere şi fericire; şi inima lui era adormită şi beată. Ca şi cum albinele mari şi albinele mici, ba chiar şi muştele, spuneau: vară, vară!

Ceasul de la grajd bătu patru; peste o jumătate de oră va fi aici. O

să aţipească puţin, deoarece în ultima vreme dormise foarte puţin. Apoi va fi înviorat pentru a se bucura de ea, de tinereţea şi frumuseţea care va veni spre el peste pajiştea scăldată în soare: doamna în gri! Şi, rezemându-se de spătarul fotoliului său, închise ochii. Pe aripile unei adieri abia simţite, veni un fulg de scaiete care se prinse de mustaţa lui; era mai alb decât ea. El nu-l văzu, dar cum era prins de mustaţă, se mişca la fiecare răsuflare. Prin frunze pătrunse o rază de soare şi i se aşeză pe gheată. Un bărzăun se lăsă jos şi se plimbă pe fundul pălăriei lui de panama. Şi valul minunat al somnului aceluia uşor ajunse la capul de sub această pălărie, capul îi căzu înainte şi se sprijini pe piept. Şi zumzetul continua: vară, vară!

Ceasul de la grajd bătu ora patru şi jumătate. Câinele Balthazar se întinse şi ridică ochii către stăpânul lui. Fulgul de scaiete nu se mai mişca. Câinele îşi aşeză botul peste

piciorul luminat de soare. Nici piciorul nu se mişcă. Câinele îşi retrase iute botul, se ridică şi urcă pe genunchii bătrânului Jolyon, se uită în faţa lui şi chelălăi; sări jos, se aşeză pe picioarele dinapoi şi-şi ţintui privirea în sus. Apoi, deodată, scoase un urlet, lung, lung de tot.

Dar fulgul de scaiete rămase nemişcat ca moartea, întocmai ca şi faţa bătrânului său stăpân.

Vară - vară - vară! Paşii fără sunet, peste iarbă!

ÎNCĂTUŞAŢI DE LEGE

"Şi două case mândre şi bogate
Străvechea ură-o vor preface-n moarte ".

Romeo şi Julieta

LA TIMOTHY

Instinctul de proprietate nu stă niciodată pe loc. În vremuri de înflorire ca şi în vremuri de bejenie, pe ger şi pe arşiţă, el urmează legile evoluţiei chiar şi în familia Forsyte, care credea că-l ţine pe loc pentru veşnicie. Întocmai cum calitatea cartofilor depinde de pământul în care sunt cultivaţi, nici acest instinct nu se poate despărţi de mediul lui înconjurător.

Când va veni vremea să se scrie istoria ultimelor două decade ale veacului al nouăsprezecelea din Anglia, istoricul va descrie evoluţia relativ rapidă de la un provincialism, satisfăcut de sine, la un imperialism şi mai satisfăcut de sine, dar mai puţin moderat; se va vedea, cu alte cuvinte, desfăşurarea "instinctului de proprietate" al naţiunii. Şi conformându-se acestei tendinţe, familia Forsyte a evoluat

în acelaşi sens. Ea s-a dezvoltat nu numai în afară, ci şi în miezul ei.

Când, în anul 1895, Susan Hayman, singura căsătorită dintre surorile Forsyte, şi-a urmat soţul la o vârstă ridicol de mică, şaptezeci şi cinci de ani, şi a fost arsă la crematoriu, cei şase fraţi Forsyte din generaţia bătrână au fost destul de puţin tulburaţi. Apatia lor avea trei pricini. Mai întâi: înmormântarea aproape clandestină, în anul 1892, a bătrânului Jolyon la Robin Hill. Era primul din familia Forsyte care dezertase din cavoul familial din cimitirul Highgate. Această înmormântare care avusese loc abia la un an de la înmormântarea lui Swithin - care fusese săvârşită aşa cum se cuvine - provocase multe discuţii la *"Bursa Forsyte"*, în locuinţa lui Timothy Forsyte din Londra, Bayswater Road, unde se mai adunau şi acum, răspândind apoi cleveteala familială. Erau diferite păreri, de la tânguirile mătuşii Juley până la

afirmaţia rostită de Francie, că "e foarte bine să se pună capăt poveştii aceleia cu înmormântările din Highgate". În ultimii ani ai vieţii lui - adică chiar de atunci când se petrecuse acea întâmplare stranie şi lamentabilă dintre tânărul Bosinney, logodnicul nepoatei sale June, şi Irene, soţia nepotului său Soames - unchiul Jolyon zgâlţâise puternic încheieturile familiei; şi, cu toate că mersese întotdeauna pe calea lui, familia începu să se cam minuneze de ceea ce făcea. Fireşte că înclinarea lui spre filozofie l-a predispus întotdeauna spre încălcarea principiilor pe care era clădit forsyteismul pur, aşa încât familia fusese pregătită, în oarecare măsură, pentru înmormântarea lui în loc străin. Totuşi, întreaga poveste era stranie, iar când cuprinsul testamentului său a devenit monedă curentă la *"Bursa Forsyte"*, întregul clan s-a cutremurat. Din averea lui (în valoare de 145 304 lire sterline

cifră brută, cu un pasiv de 35 lire 7 şilingi şi 4 *penny)* lăsase 15 000 lire sterline - "cui crezi tu, scumpa mea? Lui Irene!" - soţia nepotului său Soames, care fugise de acasă! Femeia care a adus cea mai mare ruşine asupra familiei, şi, ceea ce era mai uluitor, nu era rudă de sânge cu el. Desigur, nu trecuse chiar banii în proprietatea ei; îi lăsase numai o rentă viageră, venitul sumei! Totuşi, aceasta era situaţia; şi pretenţiei bătrânului Jolyon de a fi un Forsyte desăvârşit i se pusese capăt, o dată pentru totdeauna. Acesta era deci primul motiv pentru care înmormântarea lui Susan Hayman, la Woking, n-a făcut prea mare vâlvă.

Al doilea motiv era mai cuprinzător şi mai puternic. În afară de casa din Campden Hill, Susan avea o reşedinţă (pe care Hayman i-o lăsase ei când a murit) în apropiere de Hants; pe moşia aceea învăţaseră băieţii Hayman să tragă la ţintă şi să călărească atât de bine.

Lucrul le făcea, fireşte, cinste, dar întărea şi prestigiul familiei. Iar faptul că Susan avea o proprietate cu adevărat rurală părea a justifica, în oarecare măsură, împrăştierea rămăşiţelor ei pământeşti - cu toate că familia n-a putut ghici cine-i vârâse în cap ideea incinerării! Totuşi s-au făcut invitaţiile cuvenite, iar Soames şi tânărul Nicholas s-au dus chiar la moşie; iar testamentul a fost perfect satisfăcător, cu atât mai mult cu cât ea nu avea decât renta viageră a averii, aşa că totul s-a împărţit simplu, în părţi egale, între copii.

Al treilea motiv pentru care înmormântarea lui Susan a produs puţină vâlvă era cel mai cuprinzător dintre toate. El a fost rostit cu îndrăzneală de către Euphemia cea palidă şi slabă:

- Ei bine, *eu* cred că oamenii au dreptul să facă ceea ce vor cu corpul lor, chiar şi după moarte.

Având în vedere că aceste vorbe fuseseră spuse de fiica lui Nicholas,

un liberal din şcoala veche şi tiran din cale-afară, observaţia ei a produs consternare şi a arătat, fulgerător, câtă apă a curs pe sub podurile Tamisei de la moartea mătuşii Ann, în 1886, tocmai pe vremea când dreptul de proprietate al lui Soames asupra corpului soţiei sale devenise atât de incert, iar certitudinea lui produsese un dezastru atât de mare. Euphemia a vorbit, fireşte, ca un copil fără experienţă; căci, cu toate că trecuse de treizeci de ani, purta încă numele Forsyte. Dar, chiar dacă i se acordă toate scuzele, remarca ei dovedeşte, negreşit, o lărgire a principiului de libertate, descentralizarea şi deplasarea centrului de gravitate al proprietăţii de la ceilalţi în bloc, la fiecare individ în parte. Când Nicholas a aflat, de la mătuşa Hester, remarca fiicei sale, a izbucnit furios:

- Neveste şi fete! în vremurile astea libertatea lor nu mai are margini! Cazul Jackson - am ştiut-o

- va avea urmări; aşa se întâmplă când exagerarea nu mai cunoaşte limită!

De fapt, el n-a iertat cu adevărat niciodată legea în legătură cu averea dotală a femeilor măritate, care i-ar fi stricat mult socotelile dacă n-ar fi avut norocul să se însoare mai înainte de promulgarea ei. E drept că nimeni nu putea nega revolta generaţiei tinere împotriva faptului de a fi socotită proprietatea altora; întocmai după cum se dezvolta neîncetat dorinţa de independenţă a coloniilor, dorinţă care - oricât de paradoxal i se părea - fusese pionierul imperialismului. Toţi cei din generaţia tânără erau acum căsătoriţi, în afară de George, care îşi petrecea viaţa între turf şi clubul "Iseeum"; de Francie, care îşi desăvârşea cariera muzicală într-un conservator din King's Road, în Chelsea, şi care poftea încă pe "curtezanii" ei la balurile pe care le dădea la ea acasă; de Euphemia, care trăia mai departe în casa

părintească şi se plângea de Nicholas; şi cei doi fraţi siamezi, Giles şi Jesse Hayman. A treia generaţie era încă prea puţin numeroasă; tânărul Jolyon avea trei copii, Winifred Dartie patru, tânărul Nicholas şase, tânărul Roger unul, Marian Tweetyman tot unul, St. John Hayman doi. Dar restul din cei şaisprezece căsătoriţi: Soames, Rachel şi Cicely din familia lui James; Eustace şi Thomas din aceea a lui Roger; Ernest, Archibald şi Florence din a lui Nicholas; Augustus şi Annabel Spender din familia Hayman îşi trăiau zilele fără urmaşi.

Astfel, din cei zece Forsyte bătrâni, se născuseră douăzeci şi unu de Forsyte; dar cei douăzeci şi unu de Forsyte tineri dădură abia şaptesprezece urmaşi; şi părea destul de puţin probabil să se sporească cu mai mult de unul sau doi. Un statistician ar fi putut constata că numărul naşterilor variază în raport cu procentele pe

care le dădeau banii. Bunicul "Superior Dosset" Forsyte, care trăise la începutul veacului al nouăsprezecelea, lua zece la sută pentru banii lui, deci a avut zece copii. Dintre aceştia zece, exceptând pe cei patru care nu s-au căsătorit şi pe Juley, al cărei bărbat - Septimus Small - murise, desigur, prea devreme, luau patru până la cinci la sută pentru banii lor, de aceea numărul copiilor fusese în raport cu procentele. Cei douăzeci şi unu de urmaşi ai lor nu luau decât trei la sută dobândă după rentele de stat în care îşi transformaseră părinţii lor averea pentru a scăpa de taxele de moştenire. Astfel că cei şase Forsyte, din a doua generaţie care au avut urmaşi, au avut şaptesprezece copii, adică tocmai doi şi cinci şesimi pentru fiecare ramură a arborelui familial.

Această progenitură, redusă la număr, mai avea şi altă explicaţie. Aşa cum este firesc, în familiile în

care bunăstarea e asigurată, tinerii nu aveau încredere în puterea lor de a câştiga bani, şi apoi fiecare era convins că tatăl său nu va muri curând, ceea ce îi făcea să nu-şi creeze noi obligaţii familiale. Dacă omul avea copii şi venitul nu era prea mare, nivelul de trai, luxul şi confortul trebuia să scadă; ceea ce era destul pentru doi, nu ajungea pentru patru, şi aşa mai departe - deci, era mai bine să aştepte pentru a vedea ce face tata. În afară de toate acestea, mai era şi foarte plăcut să-ţi petreci vacanţele nestingherit. De aceea, în loc să aibă copii, au preferat să-şi concentreze toată afecţiunea asupra persoanei lor, conform tendinţei din ce în ce mai accentuate în vremea aceea numită *fin de siècle*[25]. Aşa că, nu aveau aproape nici un risc şi fiecare îşi putea permite să aibă un automobil. E drept că Eustace şi-a cumpărat unul, dar îl scutura îngrozitor, şi-a rupt chiar şi un dinte canin; aşa încât era mai bine să

aştepte până când se vor fabrica unele mai sigure. Iar între timp, nici un copil în plus! Chiar şi tânărul Nicholas şi-a mai redus pretenţiile, şi de trei ani încoace n-a mai adăugat nici unul la cei şase pe care-i avea.

Cu toate că familia Forsyte, ca grup, decăzuse, adică mai degrabă se risipise - toate cele de mai sus fiind simptomele acestui fapt - ei nu se destrămaseră într-atât încât să nu se adune la moartea lui Roger, în anul 1899. Fusese o vară minunată; toţi îşi petrecuseră vacanţa în străinătate sau la mare şi se întorseseră la Londra când Roger, cu originalitatea lui din totdeauna, şi-a dat sufletul pe neaşteptate, în casa lui din Prince Gardens. La Timothy se şoptea, cu tristeţe, că sărmanul Roger a fost întotdeauna prea excentric în ceea ce privea digestia lui: nu era el, de pildă, acela care prefera berbecul din Germania tuturor celorlalte soiuri de carne de berbec?

Dar oricum ar fi fost, înmormântarea lui la Highgate a fost desăvârşită; şi la întoarcere, Soames Forsyte se duse aproape automat la unchiul Timothy, în Bayswater Road, să povestească. Desigur că "Bătrânelor" - mătuşii Juley şi mătuşii Hester - le va face plăcere să asculte. Tatăl său - James - care avea optzeci şi opt de ani, nu se simţise în stare să reziste la oboseala înmormântării, iar Timothy, fireşte, nu s-a dus, aşa încât singurul frate care a luat parte a fost Nicholas. Totuşi, fusese o înmormântare frumoasă, iar mătuşile Juley şi Hester se vor bucura când le-o va descrie. Dar acest gând binevoitor era amestecat şi cu dorinţa inevitabilă de a trage un folos din orişice faptă, caracteristica principală a neamului Forsyte şi - ca să fim drepţi - a tuturor elementelor sănătoase din sânul unei naţiuni. În obiceiul de a merge la Timothy, în Bayswater Road, pentru a discuta chestiunile

familiale, Soames păşea pe urmele tatălui său, care toată viaţa lui se ducea cel puţin o dată pe săptămână la Timothy pentru a-şi vizita surorile. La vârsta de optzeci şi şase de ani a fost însă silit să renunţe la acest obicei, căci nu mai avea putere să umble singur, fără ajutorul lui Emily. Iar să meargă acolo cu Emily n-avea nici un rost, căci cine poate sta de vorbă aşa cum se cuvine, dacă e de faţă şi nevasta lui? Întocmai cum făcea odinioară James, Soames găsea timp aproape în fiecare duminică pentru a şedea în micul salon în care - cu gustul lui de netăgăduit - reuşise să facă unele schimbări însemnate; le hotărâse să pună câteva porţelanuri - deşi nu erau chiar pe gustul lui atât de ales, şi, în sfârşit, două îndoielnice tablouri din şcoala de la Barbizon, dăruite de el de Crăciun. El făcuse afaceri foarte bune cu tablourile din Şcoala de la Barbizon; în ultimii ani se îndreptase către Maris[26], Israels[27] şi Mauve[28], sperând să facă afaceri

şi mai bune. În casa lui, aproape de Mapledurham, aşezată pe malul Tamisei, avea o galerie de tablouri splendid orânduite şi luminate, pe care o cunoşteau aproape toţi negustorii de tablouri din Londra. Colecţia lui constituia atracţia recepţiilor de duminică după amiază, pe care i le organizau câteodată surorile lui, Winifred şi Rachel. Căci, cu toate că nu prea vorbea mult când îşi prezenta tablourile, calmul şi siguranţa lui influenţau întotdeauna pe vizitatori, care ştiau că reputaţia lui nu se întemeia numai pe fantezie estetică, ci şi pe capacitatea lui de a prevedea ce anume pânze vor creşte în valoare.

Aproape de fiecare dată când mergea la Timothy, avea de povestit câte o victorie asupra unui negustor de tablouri şi, într-adevăr, îi făceau plăcere exclamaţiile pline de mândrie cu care îl primeau mătuşile. Însă în această după-amiază era în cu totul altă

dispoziţie; înapoindu-se de la înmormântarea lui Roger, îmbrăcat elegant în haine negre - nu chiar negre de tot, căci un unchi nu era decât un unchi, iar el nu putea suferi manifestarea exagerată a sentimentelor - şedea rezemat într-un fotoliu cu cochetărie şi, peste nasul său ridicat, se uita fix la pereţii albaştri, împodobiţi cu rame aurite. Era extraordinar de tăcut. Fie din pricină că fusese la o înmormântare, fie din alte pricini, în această după-amiază se vedea foarte desluşit trăsătura caracteristică a feţei lui de Forsyte; cu toate că o faţă concavă şi lungă, cu o bărbie atât de osoasă, era ceva destul de neobişnuit, faţa lui, aproape numai bărbie, nu era urâtă deloc. Simţea mai intens ca oricând că nu mai era nici o speranţă pentru a moderniza casa lui Timothy şi că mătuşile aveau mentalitatea îngrozitor de demodată de pe la mijlocul erei victoriene. Despre un singur subiect i-ar fi plăcut să

vorbească - situaţia lui de om nedivorţat - dar era cu neputinţă. Şi totuşi, problema îl preocupa mai presus de orice. Abia de astă-primăvară începuse frământarea aceasta şi simţea că se trezeşte în el un sentiment care îl împinge spre un lucru despre care ştia prea bine că e o nebunie din partea unui Forsyte în vârstă de patruzeci şi cinci de ani. În ultima vreme şi-a dat din ce în ce mai bine seama că "începe să îmbătrânească". Poseda o avere destul de mare în momentul când s-a decis să construiască, la Robin Hill, casa aceea care, în cele din urmă, a distrus căsătoria lui cu Irene, apoi averea a crescut surprinzător de mult în ultimii doisprezece ani, în care timp a trăit singur şi nu s-a ocupat de aproape nimic altceva. Astăzi avea mult mai mult de o sută de mii de lire sterline şi nu avea cui să-i lase moştenire şi nici un scop pentru care să meargă înainte în munca lui, devenită religie. Chiar dacă nu s-ar mai

strădui atâta, banii tot produc bani şi simţea că, azi-mâine, va avea o avere de o sută cincizeci de mii de lire sterline. Soames a fost întotdeauna om gospodar şi foarte dornic de copii dar, respins şi dezamăgit, şi-a ascuns această latură a firii lui. acum însă, în "floarea vârstei", dorinţa de copii încolţise din nou. De câtăva vreme îl atrăgea frumuseţea de netăgăduit a unei tinere fete, şi astfel dorinţa lui se concentrase şi se fixase devenind o adevărată obsesie.

Fata era franţuzoaică, şi nu părea să-şi piardă capul într-atât încât să accepte o situaţie ilegală. De altfel nici lui Soames nu-i convenea acest lucru. De-a lungul nenumăraţilor ani de burlăcie forţată, gustase şi el din murdăria vieţii sexuale nelegitime; pe ascuns, şi întotdeauna cu dezgust, căci era pretenţios şi avea înnăscut simţul legalităţii şi al ordinii. Nu dorea o legătură suspectă şi ascunsă. O căsătorie la Ambasada din Paris,

urmată de o călătorie de câteva luni, l-ar fi putut ajuta s-o aducă pe Anette la Londra, despărţind-o cu desăvârşire de un trecut care, într-adevăr, nu era prea distins, deoarece ea ţinea socotelile în restaurantul mamei sale din cartierul Soho. Cu gustul ei parizian şi stăpânirea de sine care o caracteriza, s-ar putea întoarce cu ea prezentând-o drept o noutate, o femeie *chic*, care va fi stăpâna casei lui din apropiere de Mapledurham. La *"Bursa Forsyte"* şi printre prietenii săi distinşi se va răspândi zvonul că într-una din călătoriile lui a întâlnit o tânără franţuzoaică încântătoare, cu care s-a căsătorit. O soţie franţuzoaică ar însemna o nuanţă de romantism şi o anumită originalitate. Nu! Acestea nu-l îngrijorau deloc; numai de nu s-ar mai afla în această blestemată situaţie de bărbat nedivorţat! Mai era şi întrebarea dacă Anette l-ar lua, dar nu îndrăznea s-o întrebe

până ce nu-i va putea oferi un viitor precis şi chiar uluitor.

În salonul mătuşilor sale abia auzea, cu jumătate de ureche, întrebările obişnuite: "Ce face scumpul tău tată?" Desigur, acum nu mai ieşea căci vremea se răcise. Oare nu va uita Soames să-i spună tatălui său că ceea ce i-a astâmpărat cel mai bine mătuşii Hester durerea aceea dintr-o parte au fost frunze de ilice fierte? O cataplasmă pusă din trei în trei ore şi apoi o flanelă roşie pe deasupra. Şi, ar putea gusta măcar un borcănel din excelenta lor dulceaţă de prune - le reuşise excepţional de bine în anul acesta şi ar avea un efect minunat. Oh! şi apoi despre familia Dartie - "auzise Soames că Winifred, draga de ea, are mari necazuri cu Montague?" Timothy era de părere că, într-adevăr, ar avea nevoie să fie ajutată. Se zice - dar Soames nu trebuie să fie chiar sigur de acest lucru - că ar fi dat o parte din bijuteriile lui Winifred unei abjecte dansatoare. Îi

dădea o pildă atât de rea lui Val, şi asta tocmai acum, când intră în universitate! Soames nu auzise nimic? Oh! Trebuie să se ducă neapărat pe la sora lui să vadă cum stau lucrurile! Şi apoi "crede Soames că burii aceia vor rezista cu adevărat?" Timothy era foarte îngrijorat. Rentele de stat aveau preţ atât de ridicat, şi el avea atâţia bani învestiţi în ele! "Crede oare Soames că vor scădea dacă se va face război?" Soames dădu din cap. Dar se va sfârşi foarte repede. Dacă nu, ar fi foarte rău pentru Timothy, Şi, desigur, şi iubitul lui tată, la vârsta lui, va fi foarte impresionat. Din fericire sărmanul Roger, dragul de el, a scăpat de această teamă îngrozitoare. Şi mătuşa Juley scoase o batistă mică pentru a şterge o lacrimă mare, prinsă în umflătura de pe obrazul ei stâng, veştejit de tot; îşi adusese aminte de dragul ei Roger cât era de original şi cum avea obiceiul s-o înţepe cu ace, pe vremea când erau amândoi copii

mici. Mătuşa Hester care, instinctiv, se ferea de tot ceea ce era neplăcut, interveni în acel moment: "Crede oare Soames c-o să-l facă chiar acum prim-ministru pe domnul Chamberlain?" El ar aranja totul în foarte puţină vreme. Tare i-ar plăcea să-l vadă pe acel bătrân Kruger trimis la Sfânta Elena. Îşi aducea aminte atât de bine de moartea lui Napoleon şi de uşurarea pe care i-o produsese bunicului său. Desigur că ea şi Juley - "Eram încă în pantalonaşi, scumpul meu" - nu ştiau prea bine ce însemna această veste.

Soames luă ceaşca de ceai pe care i-o oferi, o bău iute şi mâncă trei din acele pricomigdale care făceau renumele casei lui Timothy. Zâmbetul său vag, palid şi dispreţuitor se adânci puţin, într-adevăr, familia lui era provincială şi nu era nici o nădejde să se schimbe cu toate că membrii ei erau proprietarii unei părţi din Londra. În zilele acestea de dezvoltare

rapidă, provincialismul lor te izbea mai mult ca de obicei. Cum să nu fie aşa, când bătrânul Nicholas susţinea încă principiile Comerţului Liber şi era membru în clubul "Remove", acel cămin antediluvian al Liberalismului, deşi, nu încape îndoială, toţi membrii clubului erau acum Conservatori, altfel el n-ar fi putut intra în rândurile lor; şi apoi, se zice că Timothy dormea şi acum cu boneţică pe cap. Mătuşa Juley vorbi din nou. "Scumpul Soames arată foarte bine, abia pare cu o zi mai bătrân decât atunci când a murit Ann, draga de ea, şi când erau cu toţii împreună, Jolyon, Swithin, dragii de ei, şi sărmanul Roger." Se opri şi şterse lacrima care se prinsese acum de umflătura de pe obrazul drept. "A mai - a mai auzit ceva în ultima vreme despre Irene?" Mătuşa Hester o lovi în mod vizibil cu umărul, într-adevăr, Juley spunea întotdeauna câte ceva deplasat! Zâmbetul de pe faţa lui Soames dispăru; puse ceaşca pe

masă. Iată subiectul care îi convenea şi, cu toate că dorea să vorbească despre el, nu putu profita de ocazie.

Mătuşa Juley continuă destul de grăbită:

- Se zice că la început Jolyon, dragul de el, i-a lăsat în deplină proprietate cincisprezece mii de lire sterline; şi că, fireşte, după aceea şi-a dat seama că nu e bine ceea ce face şi i-a lăsat numai venitul acelei sume.

"Auzise Soames despre asta?"

Soames dădu din cap.

- Vărul tău Jolyon e văduv acum. Şi e fideicomisul ei. Desigur că ştii, nu-i aşa?

Soames făcu semn că nu ştie. De fapt ştia, dar voia să arate că nu-l interesează. Nu se întâlnise cu tânărul Jolyon din ziua morţii lui Bosinney.

Mătuşa Juley continuă pe un ton visător:

- Acum trebuie să fi ajuns şi el om în toată firea. Ia să vedem. S-a

născut când scumpul tău unchi locuia în Mount Street; mult înainte de a se muta în Stanhope Gate, în luna decembrie a anului 1847, înainte de Comună. Are peste cincizeci de ani! Cum trece vremea! Ce copil frumos şi cât am fost de mândri de el, noi toţi; a fost primul dintre voi toţi!

Mătuşa Juley oftă, şi o şuviţă de păr - care nu era tocmai părul ei - se desfăcu şi se răsfiră în aşa fel, încât mătuşa Hester se cutremură. Soames se ridică; făcuse o descoperire ciudată în legătură cu propria lui fiinţă. Vechea rană, în mândria şi respectul său de sine, nu se vindecase încă. Venise aici crezând că va putea vorbi despre Irene, ba chiar dorea să vorbească despre situaţia lui de bărbat cu libertatea îngrădită şi, iată, dă îndărăt în faţa amintirilor trezite de mătuşa Juley, care era renumită pentru faptul că spunea totdeauna tocmai ceea ce nu era nimerit.

"Oh! Soames pleacă atât de repede!"

Soames zâmbi puţin răzbunător şi spuse:

- Da! La revedere. Transmiteţi, vă rog, cele cuvenite unchiului Timothy!

Şi după ce le sărută cu răceală frunţile, ale căror zbârcituri păreau că încearcă să se agaţe de buzele lui, ca şi cum ar fi dorit să fie netezite prin sărut, plecă, în timp ce amândouă îl urmăreau cu ochii strălucitori: "scumpul meu Soames, ce frumos din partea lui c-a venit la ele azi, când nu se simţeau prea..."

Cu inima strânsă de regrete, Soames coborî scările care miroseau întotdeauna, destul de plăcut, a camfor şi vin de *porto*, căci în casa aceea nu era îngăduit să se aerisească deoarece se făcea curent. Bietele bătrâne, n-a vrut să fie nepoliticos cu ele! Dar în stradă le uită brusc, căci fu cuprins din nou de imaginea lui Anette şi de blestematele lanţuri în care era

legat. De ce n-a pus el capăt întregii poveşti atunci când nenorocitul acela de Bosinney a fost călcat de omnibuz şi când avea suficiente dovezi pentru a cere divorţul? Şi porni spre locuinţa surorii lui, Winifred Dartie, în Green Street, Mayfair.

PLEACĂ UN "OM DE LUME"

Faptul că un om de lume atât de supus vicisitudinilor soartei ca Montague Dartie încă mai locuia în aceeaşi casă de cel puţin douăzeci de ani ar fi fost o mare minune dacă chiria, dobânzile, taxele şi reparaţiile ei n-ar fi fost plătite de socrul său. Printr-o măsură simplă, poate prea generală, James Forsyte asigurase o oarecare stabilitate în viaţa fiicei sale şi a nepoţilor săi. Căci un acoperiş sigur peste capul unui *"sportsman"* atât de îndrăzneţ ca Dartie merită orice sacrificiu. În tot cursul anului, până la evenimentele din ultimele câteva zile, Dartie fusese de o seriozitate aproape supranaturală. Cumpărase jumătate dintr-o mânză a lui George Forsyte, care era nelipsit de la curse, spre marea desperare a lui Roger, desperare astâmpărată numai de mormânt. *Sleeve-links* era o mânză roşcată, născută din

Martyr care era, la rândul ei, născută din *Shirt-on-fire* şi *Suspender;* avea trei ani şi, din diferite motive, nu se arătase încă în adevărata ei "formă". Faptul că era proprietarul unei jumătăţi din acest animal plin de speranţe trezise tot idealismul latent din Dartie - existent în oricare alt bărbat - şi-l potolise pentru câteva luni. Când un bărbat are o perspectivă frumoasă, pentru care merită să trăiască, devine de o sobrietate uimitoare; dar perspectiva lui Dartie era cu adevărat frumoasă, o şansă de unul la trei pentru handicapul de toamnă, preţuită în public pentru douăzeci şi cinci la unu. Demodatul rai era un fleac pe lângă visul lui, iar el îşi mizase şi cămaşa pe fiica lui *Martyr.* Dar de nepoata lui *Suspender* depindea nu numai cămaşa lui Dartie! Vârsta primejdioasă, de patruzeci şi cinci de ani, care pusese la încercare chiar şi pe bărbaţii din neamul Forsyte, cu toate că e o vârstă ca

oricare alta, îl pusese în primejdie chiar şi pe Dartie Montague, care-şi fixase fantezia rebelă asupra unei dansatoare. Nu era o pasiune oarecare; dar fără bani, chiar fără mulţi bani, risca să rămână un amor eteric, aşa cum erau şi fustele dansatoarei; iar Dartie nu avea bani niciodată, abia îşi ducea zilele cu ceea ce împrumuta sau cerşea de la Winifred, femeie cu caracter ferm, care şedea cu el pentru că era tatăl copiilor ei şi pentru că mai păstra vagi urme de admiraţie pentru frumuseţea lui, acum dispărută, dar care, în tinereţea lor din Wardour Street, o fermecase. Ea, împreună cu câte cineva care îi împrumuta bani, precum şi pierderile lui la cărţi şi la curse (este extraordinar cum ştiu unii oameni să profite şi din pierderi), erau singurele lui mijloace de subzistenţă; căci James era acum prea bătrân şi nervos pentru a se mai putea apropia de el, iar Soames era din cale-afară de neînduplecat. Nu exagerăm dacă

spunem că Dartie a trăit luni de zile din speranţe. El n-a ţinut niciodată la bani în sine, a dispreţuit întotdeauna pe cei din neamul Forsyte pentru obiceiul lor de a investi, cu toate că avea grijă să profite de ei cât mai mult. El iubea banii numai pentru ceea ce putea cumpăra cu ei - senzaţii personale.

"Un adevărat *sportsman* nu se sinchiseşte de bani", zicea el când împrumuta de la cineva un şiling, văzând că nu-i rost de-o liră. Montague Dartie avea totuşi ceva delicios. După cum spunea George Forsyte, era "o perlă".

Dimineaţa zilei în care avea loc cursa, ultima zi a lui septembrie, se arătă senină şi luminoasă, iar Dartie, care în noaptea precedentă se întorsese de la Newmarket, se găti într-un costum cadrilat, imaculat, şi se urcă pe o colină pentru a privi mânza, care era pe jumătate proprietatea lui, făcându-şi ultimul galop. Dacă va câştiga, va pune în buzunar trei mii de lire

sterline - recompensă destul de mică pentru sobrietatea şi răbdarea din aceste trei săptămâni de speranţă, în care o dădăciseră pentru alergare. Dar mai mult decât atât, Dartie n-ar fi putut face. Oare ar fi bine să reducă pariul la opt la unu, până la cât ajunsese mânza? Acesta era singurul lui gând, în timp ce ciocârliile îi cântau deasupra capului; din pământul aşternut cu iarbă se ridica o aromă dulce, iar frumoasa mânză trecu prin faţa lui cu capul ridicat semeţ, strălucitoare, ca mătasea. În sfârşit, dacă pierde, nu va plăti el, dar dacă reduce pariul, câştigul lui scade cam cu o mie cinci sute de lire - bani care abia îi ajung pentru a pune mâna, în deplină proprietate, pe dansatoare. Dar mai puternică decât orişice, era dorinţa de emoţii cât mai mari, dorinţă ce curgea în sângele fiecărui Dartie. Se întoarse către George şi zise:

- Fuge ca vântul! O să-i bată pe toţi! Eu merg până-n pânzele albe.

George pariase pe toţi banii pe care-i avea, ba chiar şi mai mult, şi era sigur că va câştiga, orice s-ar întâmpla. Îl privi de la înălţimea staturii sale masive, zâmbindu-i, şi zise:

- Aşa, zău! Dar sălbatic mai eşti!

Căci, după o ucenicie care-l pusese la grea încercare, ucenicie ale cărei speze le suportase Roger cu profundă mâhnire, sângele lui de Forsyte începuse a-i fi de folos în meseria de proprietar de cal de curse.

În viaţa oamenilor există momente în care deziluziile sunt atât de mari, încât un observator sensibil se fereşte să le înregistreze. E de ajuns dacă spunem că speranţele s-au spulberat, *Sleeve-links* nu s-a clasat. Dartie îşi pierdu cămaşa de pe el. Câte nu se întâmplaseră din ziua în care s-au petrecut acestea, şi până în ziua în care Soames se îndrepta spre Green Street! Când un om cu firea lui Montague Dartie a trăit luni de zile

într-o autodisciplină din motive religioase şi la urmă nu este răsplătit, nu-l blestemă pe Dumnezeu şi se omoară, ci-l blestemă pe Dumnezeu şi trăieşte, spre nenorocirea familiei lui.

Winifred - o femeie energică, cu toate că puţin prea mondenă - care-i răbdase vreme de douăzeci şi unu de ani împliniţi capriciile, n-ar fi crezut niciodată că Dartie va săvârşi ceea ce a făcut de data aceasta. Ca multe alte soţii, credea că păţise tot ce putea păţi mai rău, dar nu ştia totuşi ce ar putea zace în el la vârsta de patruzeci şi cinci de ani când Montague, ca şi alţi bărbaţi, simţea că a sosit momentul: "acum ori niciodată", în ziua de 2 octombrie ea făcu o vizită de inspecţie la caseta ei de bijuterii şi rămase înspăimântată văzând că îi lipseşte podoaba şi mândria feminităţii ei, perlele pe care i le dăruise Montague în anul 1886, când l-a născut pe Benedict, şi pe care James a fost silit să le plătească în

anul 1887 pentru a evita un scandal. Winifred îşi întrebă imediat soţul. Acesta încercă să treacă uşor peste chestiune. "Las' că vin ele înapoi"! Dar când ea îi spuse, apăsat: "Atunci foarte bine, Monty, mă voi duce *chiar eu* la Scotland Yard", el consimţi să vadă ce e de făcut. Ce păcat că fermitatea şi hotărârea necesare pentru ducerea la bun sfârşit a unor operaţii atât de importante sunt zădărnicite de băutură! În noaptea aceea Dartie se întoarse acasă într-o stare care-l făcea să nu-i pese de nimeni pe lume, şi-i alunga orice reticenţă. În împrejurări normale, Winifred se încuia în camera ei şi îl lăsa să doarmă singur până se trezea; dar îngrijorarea şi spaima pentru perlele ei o făcură să-l aştepte. Dartie scoase un mic revolver din buzunar şi, sprijinindu-se de masa din sufragerie, îi spuse de-a dreptul că, atâta timp cât stă liniştită, lui nu-i pasă dacă ea trăieşte, dar în ceea ce-l priveşte pe el, s-a săturat de viaţă.

Winifred, sprijinindu-se de cealaltă parte a mesei, răspunse:

- Nu face pe clovnul, Monty. Spune-mi, ai fost la Scotland Yard?

Dartie puse revolverul în dreptul pieptului şi apăsă de mai multe ori pe trăgaci. Nu era încărcat. Apoi, înjurând, îl trânti pe masă şi mârâi "de dragul copiilor" şi se prăbuşi într-un scaun.

Winifred ridică revolverul şi îi dădu puţin sifon. Băutura avu un efect magic. Viaţa a fost nedreaptă cu el: Winifred nu l-a "î-î-î-nţ'les" niciodată. N-avea oare dreptul să ia acele perle pe care chiar el i le dăruise? Mânza aceea spaniolă le-a mâncat. Dacă Winifred are de făcut vreo "o-o-bi'cţiune", el îşi va "t-t-t-ăia" beregata. Ce importanţă are? (Probabil că în asemenea împrejurări s-au născut aceste cuvinte folosite atât de des - cele mai clasice fraze au origini atât de obscure!)

Şcoala vieţii lui Winifred a fost dură, de aceea învăţase să se

stăpânească. Se uită la el şi-i spuse:

- Mânza spaniolă! Vrei să spui, fata aceea pe care am văzut-o dansând în baletul de la "Pandemonium"? Eşti un hoţ şi-un ticălos!

Acesta a fost ultimul fir de pai azvârlit pe o conştiinţă amarnic împovărată; din fotoliul în care şedea, Dartie se întinse şi o prinse pe Winifred de braţ; apoi, aducându-şi aminte de eroismele copilăriei lui, i-l răsuci bine. Ea rabdă durerea cu ochii plini de lacrimi, dar fără murmur. Pândi un moment de slăbiciune din partea lui şi-şi smulse braţul. Apoi, trecând de cealaltă parte a mesei, îi zise printre dinţi:

- Monty, eşti un om de nimic.

(Nu încape îndoială că în împrejurări asemănătoare s-a născut această frază). Winifred se urcă sus, lăsându-l pe Dartie cu spume albe pe mustaţa-i neagră; după ce încuie uşa camerei, îşi puse braţul în apă caldă şi nu închise ochii toată

noaptea, gândindu-se la perlele ei care împodobeau gâtul unei alte femei şi la răsplata pe care soţul ei o primise, probabil, în schimbul lor. Omul de lume se trezi cu sentimentul că e pierdut pentru această lume şi cu o vagă amintire că fusese numit "om de nimic". În zorii zilei şezu vreme de o jumătate de ceas în fotoliul în care dormise şi petrecu poate cea mai nefericită jumătate de ceas din viaţa lui, căci chiar şi pentru Dartie un sfârşit are ceva tragic. Şi el ştia prea bine că a ajuns la sfârşit. Nu va mai dormi niciodată în sufrageria lui şi nici nu-l va mai trezi lumina care se filtra prin perdelele cumpărate de Winifred la "Nickens and Jarveys" cu banii lui James. Nu va mai mânca niciodată la masa aceasta din lemn de trandafir, rinichi la grătar, după o baie fierbinte şi comprese cu cearşafuri reci. Scoase portofelul din buzunarul redingotei. Patru sute de lire în hârtii de câte cinci şi zece, iată ce i-a produs jumătatea lui din

Sleeve-links, vândută aseară cu bani peşin lui George Forsyte care, câştigând ceva în acea alergare, nu fusese cuprins, ca el, de un dezgust subit pentru mânză. Poimâine baletul pleacă la Buenos Aires şi el de asemenea. Încă nu primise răsplata completă pentru perle; ajunsese abia la aperitive.

Urcă în vârful picioarelor la etaj. Nu îndrăzni să facă baie sau să se bărbierească (de altfel la ora aceea apa era rece), dar îşi schimbă hainele şi împacheta pe furiş tot ce putu. Era greu să laşi aici atâtea ghete lustruite, dar omul trebuie să sacrifice ceva. Apoi, ducând în fiecare mână câte o valiză, ieşi pe coridor. Casa era foarte liniştită, casa aceasta în care concepuse cei patru copii ai săi. Momentul era ciudat; el, afară, în faţa uşii de la camera soţiei sale, pe care a admirat-o odinioară, pe care poate că a şi iubit-o, şi care i-a zis "om de nimic". Aceste cuvinte îi mai dădură puţin curaj şi merse în

vârful picioarelor mai departe; dar prin faţa uşii următoare a fost mai greu de trecut. Era camera în care dormeau fetele lui. Maud era la pension, dar Imogen era, desigur, în pat; şi ochii nedormiţi ai lui Dartie se umeziră. Dintre cei patru copii, ea îi semăna cel mai mult. Avea părul negru şi ochii negri, dulci. Frumoasă fată, tocmai acum va ieşi în lume! Puse jos cele două valize. Această abdicare, aproape categorică, de la rolul său de tată, îl durea. Lumina dimineţii cădea pe un obraz chinuit de o emoţie reală. Nu era mişcat de sentimente false, cum ar fi pocăinţa; dar avea simţământul firesc al unui tată, şi apoi melancolia pe care ţi-o dă cuvântul "niciodată". Îşi umezi buzele şi o desăvârşită nehotărâre îi paraliza - pentru o clipă - picioarele în pantalonii cu carouri. Era greu, greu să fii silit să-ţi părăseşti căminul în acest fel. "Să fie al dracului", mârâi el, "niciodată n-am crezut c-o să ajung aici"!

Zgomotele de la etajul de sus îi dădură de veste că servitoarele au început să se trezească. Prinse din nou cele două valize şi, în vârful picioarelor, coborî scările. Obrajii îi erau umezi, dar constatarea acestui fapt îi făcu plăcere, ca şi cum ar fi fost o dovadă că face un sacrificiu adevărat. Mai zăbovi puţin în camerele de la parter, pentru a-şi împacheta toate ţigările pe care le avea, câteva hârtii, un clac, o tabacheră de argint şi un ghid de-al lui Ruff. Apoi îşi făcu un *whisky and soda* tare, îşi aprinse o ţigară şi se opri în faţa fotografiei cu ramă de argint a celor două fiice ale sale. Ezită: aparţinea lui Winifred. Apoi gândi: "Nu-mi pasă! Ea îşi poate procura alta, eu nu!" O strecură în valiză. Îşi îmbrăcă pardesiul, îşi puse pălăria, luă pe braţ celelalte două pardesie, în mână cel mai bun baston din trestie de Malacca, o umbrelă, şi deschise uşa de la ieşire. După ce o închise uşurel în urma lui, ieşi în stradă, împovărat,

cum nu fusese niciodată în viaţa lui, şi merse până la primul colţ, unde se opri, aşteptând să treacă o birjă...

Astfel a părăsit Montague Dartie - în al patruzeci şi cincilea an al vieţii sale - casa despre care zicea că e a lui...

Când Winifred coborî, îşi dădu seama că nu e în casă; primul ei sentiment a fost o mânie surdă, pentru că în felul acesta Dartie se eschivase din faţa dojenilor pe care i le pregătise cu atâta grijă de-a lungul acelor ceasuri nesfârşite de veghe. Foarte probabil că a plecat la Newmarket sau la Brighton, cu femeia aceea. Dezgustător! Era obligată să ascundă totul în faţa lui Imogen şi a servitoarelor, îşi dădea bine seama că nervii tatălui ei nu mai suportă această veste, aşa că nu s-a putut reţine de-a nu merge, în aceeaşi după-amiază, la Timothy pentru a-şi vărsa focul, povestind mătuşilor Juley şi Hester - în mare taină - întâmplarea cu perlele. Abia a doua zi de dimineaţă, observă că

dispăruse fotografia. Ce înseamnă asta? După ce cercetă cu grijă obiectele rămase de la soţul ei, pricepu că plecase definitiv. După ce această convingere i se întări, se opri nemişcată în mijlocul camerei lui de toaletă, cu toate sertarele deschise, încercând sa-şi dea seama de ceea ce simte. Nu era nicidecum uşor! Cu toate că era "un om de nimic", el făcea parte din proprietatea ei şi deci, trebuia să recunoască, n-avea încotro, că devenise mai săracă. Să fii singură şi să nu fii totuşi văduvă, la patruzeci şi doi de ani, cu patru copii; să te arate lumea cu degetul, să fii obiectul milei oamenilor! El plecase în braţele unei curtezane spaniole! Amintiri, sentimente pe care le crezuse moarte de multă vreme prinseră viaţă în sufletul ei cu o nedomolită durere şi tristeţe. Cu mişcări mecanice împinse la loc sertar după sertar, se duse la pat, se întinse şi îşi îngropă obrazul în perne. Nu plânse. La ce-ar folosi?

Când se ridică de pe pat, pentru a coborî la micul dejun, simţi că un singur lucru i-ar putea face bine: să-l aibă pe Val lângă ea. El, cel mai mare băiat al ei, era la Littlehampton cu antrenorul, făcând ultimele exerciţii de galop pentru examenul de admitere - aşa s-ar fi exprimat tatăl său - Ia Universitatea din Oxford, unde spera să intre în luna următoare, pe cheltuiala lui James. Scrise o telegramă şi o trimise la poştă.

- Trebuie să mă ocup de hainele lui. Nu-l pot trimite la Oxford aşa, oricum. Băieţii aceia sunt atât de ciudaţi. Îi spuse lui Imogen.

- Val are o grămadă de lucruri, îi răspunse Imogen.

- Ştiu, dar trebuie împrospătate. Sper că va veni.

- Va veni ca din puşcă, mamă. Dar, foarte probabil, va cădea la examen.

- N-am ce-i face, zise Winifred. Am nevoie de el.

Imogen privi nevinovat, dar pătrunzător, faţa mamei sale, şi nu mai scoase nici o vorbă. Desigur, e din pricina tatălui ei! Val sosi "ca din puşcă" la ora şase seara.

Dacă vă închipuiţi o încrucişare între o haimana şi un Forsyte, îl vedeţi pe tânărul Publius Valerius Dartie. De altfel, un tânăr cu asemenea nume nici nu putea ieşi altfel. Când se născuse el, Winifred, în culmea fericirii şi a dorinţei de distincţie, hotărî să dea copiilor ei nume pe care nu le purtase nimeni niciodată. (Acum îşi dădea seama ce noroc a avut că n-a botezat-o pe Imogen - Thisbe). Dar numele lui Val se datorează lui George Forsyte, care se ţinea întotdeauna de glume. Şi iată cum s-a întâmplat: o săptămână după naşterea fiului şi moştenitorului său, Dartie lua masa împreună cu el, la club, şi îi povesti dorinţa lui Winifred.

- Botează-l Cato, zise George, e al dracului de picant! Tocmai atunci

câştigase o hârtie de zece lire pe un cal cu acest nume.

- Cato! repetă Dartie, nu, e prea exagerat, nu e un nume creştin.

- *Hallo*, dom'le! strigă George unui chelner cu pantaloni scurţi. Adu-mi din bibliotecă volumul cu litera C din Enciclopedia Britanică.

Chelnerul i-l aduse.

- Ei poftim! îi zise George, arătând cu ţigara: "Cato - Publius Valerius, născut din Virgil şi Lydia". Tocmai ceea ce doreşti. Publius Valerius sunt nume destul de creştine!

Ajuns acasă, Dartie i le comunică lui Winifred. Ea fu încântată! Era atât de *chic!* Şi astfel, micuţul băieţel fu numit Publius Valerius, cu toate că mai târziu aflară că s-au luat după numele celui mai puţin însemnat Cato. Dar în anul 1890, când micul Publius avea aproape zece ani, cuvântul *chic* nu mai era la modă, îi luase locul sobrietatea: Winifred începu să aibă îndoieli. Acestea i-au fost confirmate chiar

de micul Publius care, întorcându-se acasă după primul semestru de şcoală, se plânse că pentru el viaţa e o povară! Colegii îi ziceau *Pubby*[29]. Winifred, femeie cu adevărat hotărâtă, i-a schimbat imediat şcoala, iar numele de Publius nu i-a mai rămas nici măcar ca iniţială.

La vârsta de nouăsprezece ani era un tânăr zvelt, pistruiat, cu gura cărnoasă, ochii albaştri, gene lungi şi negre, un zâmbet aproape fermecător, cu bogate experienţe în domenii pe care n-ar fi trebuit să le cunoască şi cu prea puţine cunoştinţe despre ceea ce ar fi trebuit să cunoască şi să înfăptuiască. Puţini băieţi au fost mai aproape de eliminarea din şcoală - era o secătură atrăgătoare. După ce îşi sărută mama şi o ciupi pe Imogen, alergă sus pe scări - sărind peste trei trepte deodată - se îmbrăcă pentru masa de seară şi coborî sărind peste patru trepte deodată. Îi părea foarte rău, dar nu putea mânca acasă, deoarece

"antrenorul" său, care venise şi el la Londra, îl poftise să ia masa la clubul "Oxford and Cambridge", şi nu-l putea refuza - bătrânul s-ar supăra. Winifred îl lăsă să plece; era mândră, dar nenorocită. Ar fi dorit ca Val să rămână acasă, dar îi făcea mare plăcere că preparatorul lui îl iubea atât de mult. Ieşi, trăgând cu ochiul la Imogen şi zise:

- Ascultă, mamă, se poate să mi se pregătească două ouă de fluierar pentru când mă întorc acasă? Am văzut că bucătăreasa a adus câteva. Sunt atât de bune pentru sfârşitul mesei! Oh! şi încă o chestie, ai ceva bani? A trebuit să iau cu împrumut o hârtie de cinci lire de la bătrânul Snobby.

Winifred îl privi aspru, dar şi cu dragoste, şi răspunse:

- Scumpul meu, *eşti* cam uşuratic cu banii. În orice caz, nu trebuie să-i plăteşti chiar în această seară, când eşti invitatul lui. Ce frumos şi zvelt era în vesta lui albă - cu genele acelea bogate, negre!

- Oh, mamă! Dar mergem şi la teatru şi, înţelegi şi tu, eu trebuie să plătesc biletele. El e în criză de bani întotdeauna, după cum ştii prea bine.

Winifred scoase o hârtie de cinci lire sterline, zicând:

- Bine, poate că e mai bine să-i achiţi datoria, dar atunci nu trebuie să plăteşti şi biletele.

Val puse hârtia în buzunar.

- Dacă îi restitui datoria, nici nu mai pot plăti biletele. Noapte bună, mami!

Ieşi cu capul sus, cu pălăria într-o parte, vesel, sorbind aerul din Piccadilly ca un câine de vânătoare căruia i s-a dat drumul în pădure. Faină afacere. După Littlehampton - clubul acela vechi, mucegăit şi plicticos!

Fireşte că nu şi-a întâlnit "preparatorul" la "Oxford and Cambridge", ci la "Goat Club". "Preparatorul" său era cu un an mai mare decât el, un tânăr chipeş, cu ochi negri frumoşi, cu păr mătăsos,

gură mică, faţă ovală, albă, subţire; în oarecare măsură, rece; era tipul tinerilor care, fără efort, dobândesc ascendent moral faţă de colegii lor. Era cu un an înaintea lui Val la şcoală şi scăpase şi el ca prin urechile acului de eliminare: făcuse un an la Oxford şi Val vedea aproape o aureolă în jurul capului său. Îl chema Crum şi nimeni nu-l întrecea în cheltuirea banilor. Acesta părea a fi singurul ţel al vieţii lui, iar Val era uluit căci, din când în când, se trezea Forsyte-ul din el şi se întreba pe ce oare se pot duce atâţia bani.

Mâncară liniştit, distins şi gustos; părăsiră clubul cu ţigări de foi în gură, după ce băură exact două sticle de şampanie, şi se aşezară în două staluri de la teatrul Liberty. Melodiile cântecelor comice şi perspectiva picioarelor frumoase care dansau erau întunecate şi întrerupte de îngrozitoarea temere care-l cuprinsese pe Val, că nu va putea ajunge niciodată un *dandy*

calm cum era Crum. Acesta era pentru el bărbatul ideal şi, comparându-se cu el, Val nu se simţea niciodată la largul său. Desigur că gura lui era prea mare, jiletca lui nu avea croiala cea mai bună, nu avea trese pe pantaloni, iar mănuşile lui de culoarea levănţicii n-aveau tigheluri subţiri, negre, pe dosul palmei. Şi, apoi, râdea prea mult; Crum nu râdea niciodată, el zâmbea numai, ridicându-şi uşor sprâncenele negre şi arcuite în aşa fel, încât formau un fel de streaşină deasupra genelor lui uşor lăsate. Nu! nu va ajunge niciodată ca Crum! Cu toate acestea spectacolul era foarte bun, iar Cynthia Dark era pur şi simplu încântătoare. În pauze, Crum l-a distrat împărăteşte povestindu-i o seamă de amănunte din viaţa particulară a Cynthiei, iar Val ajunse la grozava convingere că, dacă vrea, Crum poate pătrunde între culise. Nu avea altă dorinţă decât să-i spună: "Ascultă, du-mă şi pe mine!", dar nu îndrăznea, avea

prea multe complexe; de aceea ultimele două acte au fost cam chinuitoare. La ieşire Crum zise:

- Mai e o jumătate de oră până la închidere, hai să mergem la "Pandemonium"!

Luară o birjă pentru a-i duce cei nici o sută de metri cât ar fi avut de mers, apoi cumpărară două bilete, care costară câte şapte şilingi şi jumătate, deoarece spectacolul era aproape de sfârşit, şi intrară pe promenada din faţa scenei. Tocmai prin aceste fleacuri, prin această risipă nepăsătoare a banilor, Crum avea un stil fermecător. Erau ultimele dansuri şi ultima reprezentaţie a baletului, de aceea circulaţia pe promenadă era destul de dificilă. Bărbaţii şi femeile erau îngrămădiţi pe trei rânduri în faţa rampei. Vârtejul şi lumina de pe scenă, care-ţi luau ochii, semiîntunericul de pe promenadă, amestecul fumului de tutun cu parfumul femeilor, toate aceste ciudate ispite ale promiscuităţii

caracteristice promenadelor începură să-l dezbare pe Val de complexele de mai adineauri. Privi cu admiraţie faţa unei femei tinere, văzu însă că nu era tânără deloc şi întoarse iute capul. Nu aducea nici pe departe cu Cynthia Dark! Fără să vrea, femeia îşi atinse braţul de al lui: îi veni un miros de mosc şi rezeda. Val se uită la ea cu coada ochiului. Poate că totuşi era tânără. Ea îl călcă pe picior; apoi îi ceru iertare. Val zise:

- Nu face nimic; nu-i aşa că baletul e frumos?

- Oh! pe mine m-a cam pictisit; pe dumneata nu?

Tânărul Val zâmbi cu gura lui cărnoasă şi zâmbetul lui fermecător. Mai departe decât atâta nu putu merge, nu era încă convins. Sângele lui de Forsyte aştepta dovezi mai sigure. Iar pe scenă baletul se învârtea ca un caleidoscop format din diferite culori: alb ca zăpada, roşu-stacojiu, verde ca smaraldul, liliachiu, încremenind apoi deodată

într-o piramidă mută şi strălucitoare. Izbucniră aplauzele, şi spectacolul se sfârşi. Cortina cafenie puse capăt şi aplauzelor. Semicercul format din bărbaţi şi femei înghesuiţi în jurul rampei se rupse, şi femeia îşi apăsă braţul de acela al lui Val. La câţiva paşi de el, pare-se că se iscase o mică învălmăşeală în jurul unui bărbat cu garoafă roşie la butonieră; Val aruncă pe furiş o privire femeii care se uita într-acolo. Trei bărbaţi, clătinându-se, porniră ţinându-se de braţ. Cel din mijloc purta jiletcă albă, garoafă roşie şi avea mustaţă neagră; se cam bălăbănea pe picioare. Crum zise cu voce joasă şi egală:

- Uită-te la secătura aceea, e făcut de-a binelea!

Val se întoarse şi privi. "Secătura" îşi desfăcu braţul şi arătă spre el. Glasul lui Crum, egal ca întotdeauna, zise:

- Pare-se că te cunoaşte! Iar "secătura" zise:

- *Hallo!* Uitaţi-vă acolo, băieţi! Uite-l pe fiul meu, o puşlama!

Îl văzu şi Val. Era tatăl lui! S-ar fi ascuns de ruşine sub covorul cel roşu. Nu pentru că se întâlniseră în acest local, nici chiar pentru că tatăl lui era "făcut"; ceea ce-l durea era vorba lui Crum, "secătura", căci în acea clipă o revelaţie divină îi spusese că vorba era adevărată. Da, într-adevăr, tatăl său arăta ca o secătură, cu faţa brună şi chipeşă, cu garoafa roşie şi cu mersul greoi, sigur de sine. Şi, fără vorbă, Val se strecură în spatele tinerei femei şi o şterse de pe promenadă. Auzi în spatele lui cuvântul "Val!", dar coborî în goana mare scările acoperite cu covoare groase, trecu pe lângă controlorii de bilete şi se opri în scuar.

Poate că cea mai amarnică încercare din viaţa unui tânăr este aceea de a-i fi ruşine de propriul său tată. În timp ce fugea în grabă, lui Val i se păru că, înainte de a începe, cariera lui s-a sfârşit. Cum

să se mai ducă el la Oxford, între toţi acei băieţi distinşi, prietenii lui Crum, care vor afla că tatăl său era o "secătură"! Şi, deodată, îl urî pe Crum. Dar, la urma urmei, cine dracu era Crum ca să poată spune una ca asta? Dacă în momentul acela Crum ar fi fost lângă el, l-ar fi îmbrâncit şi l-ar fi dat jos de pe trotuar. Tatăl lui, propriul lui tată! Simţi că se sufocă; îşi vârî mâinile adânc în buzunarele pardesiului. Dracu' să-l ia pe Crum! îi veni ideea nebunească să fugă înapoi, să-şi caute tatăl, să-l ia de braţ şi să iasă cu el prin faţa lui Crum; dar renunţă iute şi o porni pe Piccadilly. O femeie tânără îi tăie drumul.

- Nu fi atât de mânios, drăguţule!

Val se sperie, o ocoli, dar se potoli brusc. Dacă Crum va spune vreodată o vorbă, o să-i spargă capul, şi astfel o să pună capăt întregii poveşti. Satisfăcut de această idee, străbătu o sută de paşi sau poate mai mult, şi deodată fu cuprins din nou de nelinişte.

Problema nu era atât de simplă! îşi aduse aminte că pe vremea când era la şcoală, dacă venea un părinte care nu era chiar la nivelul celorlalţi, copilul rămânea pecetluit pe veci! De ce s-a măritat maică-sa cu tatăl lui dacă acesta era o "secătură"? Ce nedreptate cruntă - frumoasă lovitură dată unui băiat - să-i dai o "secătură" drept tată! Ceea ce era mai grav, era că vorba aceasta fusese pronunţată de Crum; îşi dădea seama că, în subconştient, el ştia de mult că taică-său nu era "uşă de biserică". Era cel mai îngrozitor lucru ce i se întâmplase unui om! Şi cu sufletul zdrobit cum nu fusese încă niciodată, sosi în Green Street şi intră în casă cu ajutorul unui şperaclu pe care-l şterpelise. În sufragerie îl aşteptau, ademenitor, ouăle de fluierar, câteva felii de pâine cu unt, iar pe fundul unei carafe un pic de *whisky.* După părerea lui Winifred, atât era tocmai de-ajuns pentru a te simţi bărbat. Dar numai privind, simţea

că i se întoarce stomacul pe dos, de aceea urcă sus fără să le atingă. Winifred îl auzi trăncănind şi gândi:

"Scumpul meu băiat s-a întors. Slavă Domnului! Dacă ar lua-o pe urmele tatălui său, nu ştiu zău ce m-aş face! Dar nici vorbă, seamănă cu mine. Scumpul meu Val"!

SOAMES SE PREGĂTEŞTE SĂ IA MĂSURI

Când Soames intră în micul salon al surorii sale, mobilat în stil Ludovic al XV-lea, cu un balcon îngust, împodobit vara cu flori agăţătoare de andrişel iar acum cu ghivece de crin, fu izbit de gândul că anumite lucruri din viaţa oamenilor rămân neschimbate. Totul era întocmai ca acum douăzeci şi unu de ani, când făcuse prima vizită tinerilor căsătoriţi. Mobilierul îl alesese chiar el şi totul era atât de desăvârşit, încât nici o piesă cumpărată ulterior n-a putut schimba atmosfera încăperii. Da, o instalase bine pe sora lui, de altfel era un lucru necesar pentru ea. Într-adevăr, faptul că după atâţia ani de convieţuire cu Dartie, Winifred mai era încă bine "instalată", era o dovadă că procedase just. Soames descoperise din primul moment firea lui Dartie, ascunsă sub

aparenţa manierelor lui alese şi a înfăţişării lui chipeşe, care o ameţise pe Winifred, pe mama ei şi chiar pe James în aşa măsură, încât i-au îngăduit acelui individ s-o ia în căsătorie pe fiica lor fără să aducă măcar o băncuţă. Act fatal.

După ce se uită la mobilă, o văzu pe Winifred, care şedea la biroul său Boulle cu o scrisoare în mână. Se ridică şi veni spre el. Era înaltă ca şi el, cu umerii obrajilor puternici, bine îmbrăcată, dar ceva în expresia feţei ei îl tulbură pe Soames. Mototoli scrisoarea în pumn, dar apoi, răzgândindu-se, i-o întinse lui. El era atât avocatul, cât şi fratele ei.

Pe hârtia cu emblema "Iseeum Club", Soames citi următoarele:

Nu vei mai avea prilejul să mă insulţi la mine acasă. Mâine plec din ţară. Comedia s-a sfârşit. Am obosit de insultele tale. Ţi-ai făcut-o singură. Nici un bărbat care se respectă nu le poate răbda. De azi

înainte n-am să-ţi mai cer nimic. Rămâi cu bine. Am luat fotografia celor două fete. Transmite-le dragostea mea. Nu-mi pasă de ce va spune familia ta. Totul este opera lor. Eu încep o viaţă nouă.

M.D.

Acest bilet, scris după o masă bună, avea o pată ce încă nu se uscase complet. Soames se uită la Winifred - pata provenea, desigur, din ochii ei; de aceea îşi înghiţi vorbele: "Drum bun! Cale bătută!" Apoi îi veni în minte că prin această scrisoare, ea ajunge în situaţia din care el caută să scape cu orice chip, situaţia unui Forsyte care nu era divorţat.

Winifred se întoarse şi aspiră adânc dintr-o sticlă micuţă, cu capac de aur. În inima lui Soames se trezi o compătimire surdă, împreună cu un vag sentiment că i se întâmplă lui o nedreptate. Venise aici pentru a-i vorbi despre situaţia în care se afla el şi de a găsi

înţelegere din partea ei, şi iat-o şi pe ea în aceeaşi situaţie şi dorind, fireşte, să vorbească despre ea şi să găsească înţelegere din partea lui. Aşa se întâmplă întotdeauna. Nimănui nu-i trece prin gând că şi celălalt îşi are necazurile şi preocupările lui. Îndoi scrisoarea cu pata înăuntru şi zise:

- Ia spune-mi, acum, ce s-a întâmplat?

Winifred povesti liniştită întâmplarea cu perlele.

- Soames, tu crezi că a plecat cu adevărat? Vezi bine în ce stare era când a scris-o.

Soames - care când dorea un lucru îmblânzea Providenţa spunând că nu crede că se va întâmpla - răspunse:

- N-aş crede. Dar am să aflu mai precis la clubul său.

- Dacă George e acolo, el ştie, desigur, totul, zise Winifred.

- George? L-am văzut la înmormântarea tatălui său.

- Atunci, desigur, e la club.

Bunul-simţ al lui Soames constată cu plăcere că sora lui are un spirit atât de ager şi zise mânios:

- Bine, am să trec pe la club. Ai spus ceva în Park Lane?

- I-am spus lui Emily, răspunse Winifred, care îi zicea mamei ei pe nume, pentru că aşa era mai *chic.* Tata ar fi avut un şoc.

Într-adevăr, în ultima vreme se străduiau cu toţii să-l ferească pe James de orice lucru neplăcut. După ce îşi mai roti o dată ochii peste mobile, ca şi cum ar fi vrut să măsoare exact poziţia socială a surorii sale, Soames ieşi şi porni pe Piccadilly. Se lăsa încet seara, ceaţa de octombrie te înfrigura. Merse iute, cu aerul său închis şi preocupat. Trebuia să isprăvească repede, căci dorea să ia masa în Soho. Când portarul de la "Iseeum" îi spuse că domnul Dartie nu fusese în ziua aceea la club, privi mirat şi se hotărî să mai întrebe dacă domnul George Forsyte era la club. Da, era. Soames l-a privit

întotdeauna cu ochi răi pe vărul său, George, care nu pierdea nici un prilej de a face glume pe socoteala lui; de data aceasta păşi însă în urma *boy*-ului cu oarecare linişte, căci se gândea că George şi-a pierdut tatăl de curând. Trebuie să fi moştenit cam treizeci de mii de lire, pentru a scăpa astfel de taxele succesorale. George şedea într-o firidă, uitându-se peste o farfurie cu brioşe pe jumătate goală. Silueta lui înaltă, corpolentă, îmbrăcată în negru, părea aproape ameninţătoare, cu toate că îşi menţinea eleganţa aceea supranaturală a bărbatului amator de curse. Pe faţa lui apăru un rânjet vag şi zise:

- *Hallo*, Soames! Vrei o brioşă?

- Nu, mulţumesc, mârâi Soames, mângâindu-şi pălăria, şi căutând să spună ceva potrivit şi cald, adăugă: Ce face mama ta?

- Mulţumesc, zise George; aşa şi aşa. Nu te-am mai văzut de veacuri.

Tu nu mergi niciodată la curse? Ce mai e nou în City?

Soames, simţind că se apropie o glumă, i-o tăie, şi răspunse:

- Am vrut să te întreb despre Dartie. Aud că a...

- A şters-o, a zburat la Buenos Aires cu frumoasa Lola. E foarte bine pentru Winifred şi copii. Dartie e o poamă bună.

Soames dădu din cap. Cu toate că între ei era o duşmănie înnăscută, Dartie îi făcu să simtă că sunt rude.

- Acum unchiul James poate dormi liniştit, încheie George; îmi închipui că a luat bani frumoşi şi de la tine.

Soames zâmbi.

- Oh! Tu l-ai cunoscut mai bine, zise George prietenos. E un adevărat şuieră-vânt! Tânărul Val va avea nevoie de puţin control. Mie mi-a părut întotdeauna rău de Winifred. E o femeie curajoasă.

Soames dădu din nou din cap.

- Trebuie să mă întorc la ea. Vreau să ştiu precis. Acum va trebui să

luăm măsuri. Sper că nu încape nici o îndoială.

- Este absolut *O.K.*, zise George; el era inventatorul multor expresii originale care fuseseră atribuite altor surse. Astă noapte era beat turtă, dar de dimineaţă a plecat cu desăvârşire treaz. S-a îmbarcat pe "Tuscarora"; şi, pescuind o carte de vizită din buzunar, citi pe un ton batjocoritor: "Domnul Montague Dartie, Poşte Restante, Buenos Aires". Eu, dacă aş fi în locul tău, m-aş grăbi să iau măsurile cuvenite. Ieri seară mi-a fost chiar greaţă de el.

- Da, dar nu e întotdeauna uşor, zise Soames.

Apoi, simţind din privirea lui George că remarca aceasta îi trezeşte amintiri din propria lui viaţă, se ridică şi îi întinse mâna. George se ridică şi el.

- Transmite-i salutări lui Winifred. Dacă m-ai întreba pe mine, te-aş sfătui să intenteze imediat acţiune de divorţ, cu toate riscurile.

Ajuns la uşă, Soames se întoarse şi-i aruncă o privire piezişă. George se aşezase din nou şi privea fix înaintea lui; părea mare şi izolat în hainele acelea negre. Soames nu-l cunoscuse niciodată atât de blând. "Îmi închipui că, într-un fel, l-a atins şi pe el moartea tatălui său", cugetă el. "Toţi spun că trebuie să aibă cam câte cincizeci de mii fiecare. Ar trebui să păstreze averea întreagă, fără s-o împartă. Dacă vine războiul, valoarea caselor va scădea. Totuşi unchiul Roger a judecat bine". Mergând pe strada peste care se lăsa seara, îi apăru chipul Anettei: cu părul ei castaniu, ochii albaştri şi genele negre, cu obrajii proaspeţi şi buzele care, în ciuda aerului din Londra, erau umede şi înfloritoare; şi silueta ei desăvârşit franţuzească. "Să iau măsuri", gândi. Ajuns la Winifred, se întâlni cu Val şi intrară împreună. Lui Soames îi veni o idee. Vărul său Jolyon era fideicomisul lui Irene, deci prima măsură de luat

este să-i facă o vizită la Robin Hill! Robin Hill! Ah, ce sentiment straniu - foarte straniu - îi reînviau aceste cuvinte! Robin Hill - casa pe care Bosinney a construit-o pentru el şi Irene - casa pe care ei n-au locuit-o niciodată, casa fatală! Iar acum, Jolyon locuia în ea! H-m-m-m! Şi deodată gândi: "Aud că are un băiat la Oxford! De ce să nu-l iau şi pe Val, pentru a i-l prezenta? Acesta e un pretext bun. E mai natural, da, mult mai natural". Astfel, în timp ce urcau scările, îi spuse lui Val:

- Tu ai un văr care studiază la Oxford; dar nu l-ai văzut niciodată. Mi-ar plăcea să vii mâine împreună cu mine la el acasă, pentru a-ţi face cunoştinţă cu el. Ai să vezi c-o să-ţi fie de folos.

Val primi ideea cu entuziasm moderat, dar Soames ţinea morţiş la ea.

- Mâine, după micul dejun, trec să te iau. Locuieşte la ţară, nu departe. O să-ţi facă plăcere.

În pragul salonului îşi aduse aminte, cu efort, că măsurile pe care trebuia să le ia în momentul acela o priveau pe Winifred şi nu pe el. Winifred şedea tot în faţa biroului ei Boulle.

- E adevărat. S-a dus la Buenos Aires, a plecat azi-dimineaţă, ar fi bine să-l punem sub urmărire în momentul când acostează vaporul. Am să telegrafiez imediat. Altfel vom avea o groază de cheltuieli. Cu cât procedăm mai iute, cu atât e mai bine. Eu am regretat întotdeauna că n-am... se opri şi privi dintr-o parte pe Winifred care tăcea. Dar până una alta, ai vreo dovadă de violenţă?

Winifred zise cu voce joasă:

- Nu ştiu. Ce înseamnă violenţă?

- Adică lovituri sau ceva asemănător.

Winifred se scutură şi strânse din buze.

- Mi-a răsucit braţul. Sau, are vreo valoare că m-a ameninţat cu pistolul? Sau că era atât de beat

încât nu se putea dezbrăca, sau - nu! - nu pot amesteca copiii.

- Nu, zise Soames; nu. Ia să vedem! Fireşte că există separaţia legală, aceasta o putem obţine. Dar separaţia... Hm!

- Ce înseamnă asta? întrebă Winifred deznădăjduită.

- Înseamnă că el nu se poate atinge de tine sau tu de el. Fiecare din voi este căsătorit şi necăsătorit.

Apoi gemu din nou. În fapt, nu era decât situaţia în care se afla el, dar consacrată prin justiţie. Nu! într-o asemenea situaţie n-o va lăsa pe sora lui!

- Trebuie să se pronunţe divorţul, zise el cu hotărâre. În lipsă de violenţă, există părăsire de domiciliu conjugal. Există un mijloc de a scurta termenul de doi ani. Vom cere tribunalului să-l oblige a-ţi satisface drepturile conjugale. Dacă el nu se supune, putem cere divorţul după expirarea unui termen de şase luni. Fireşte că tu nu doreşti să se întoarcă înapoi.

Dar instanţa nu trebuie să ştie. În orice caz riscăm ca el să se întoarcă. Tot mai bine e să încerc în baza violenţei.

Winifred dădu din cap.

- E atât de dezgustător!

- Bine, mârâi Soames, poate că nu avem riscuri prea mari atâta vreme cât este îndrăgostit şi mai are bani. Nu spune nimănui nimic şi nu plăti nici o datorie de-a lui.

Winifred oftă. Cu toate că trecuse prin atâtea necazuri, o apăsa sentimentul că a pierdut ceva. Iar ideea că nu trebuie să plătească datoriile o făcu să realizeze pierderea mai mult decât toate celelalte fapte. I se părea că o bogăţie a dispărut din viaţa ei. Acum trebuie să apară în faţa oamenilor fără bărbatul ei, fără perlele ei, fără sentimentul intim că a fost eroică în toate furtunile din căsnicia ei. Se simţea într-adevăr îndoliată.

În sărutarea rece pe care i-o dădu Soames pe frunte, era totuşi mai

multă căldură ca de obicei.

- Mâine trebuie să dau o fugă până la Robin Hill. Vizită de afaceri la tânărul Jolyon. El are un băiat care învaţă la Oxford. Mi-ar plăcea să-l iau cu mine şi pe Val, pentru a-l prezenta, vino să petreci sâmbăta şi duminica la mine, împreună cu copiii. Ah! dar uitam! Nu se poate. Am alţi invitaţi.

Acestea spuse, se întoarse şi plecă spre Soho.

SOHO

Dintre toate cartierele acelui amalgam ciudat şi îndrăzneţ numit Londra, probabil că Soho se potriveşte cel mai puţin cu spiritul Forsyte. "So-ho, nebunule!" ar fi spus George, dacă l-ar fi văzut pe vărul său mergând într-acolo. Acest cartier murdar, plin de greci, ismaeliţi, pisici, italieni, pătlăgele roşii, restaurante, flaşnete, ţesături de toate culorile, nume bizare, oameni care-şi scot capetele prin ferestruici de mansardă - cade în afara vieţii sociale şi politice a poporului britanic. Totuşi are un instinct de proprietate specific lui, care îi dă o prosperitate economică specifică, datorită căreia chiriile de aci cresc, în vreme ce în alte cartiere scad. De mulţi ani de zile avea Soames legături cu bastionul răsăritean al cartierului Soho, cu Wardour Street. Acolo cumpărase el multe tablouri bune, cu preţ foarte

mic. Chiar şi de-a lungul celor şapte ani în care locuise la Brighton, cumpărase câteodată adevărate comori, cu toate că nu avea loc unde să le atârne. După ce Bosinney a murit şi Irene a fugit de la el, a trecut vreme până să se convingă că îl părăsise definitiv, dar în cele din urmă s-a convins şi a pus o tablă pe casa din Montpellier Square:

DE VÂNZARE
Informaţiuni despre condiţiunile de achiziţionare
a acestei locuinţe confortabile se pot lua de la domnii Lesson şi Tukes, Court Street, Belgravia.

În termen de o săptămână vându această locuinţă confortabilă, la adăpostul perfecţiunii căreia un bărbat şi o femeie şi-au mâncat sufletul.

Într-o seară ceţoasă de ianuarie, tocmai înainte de a se scoate anunţul de pe casă, Soames s-a mai dus o dată acolo şi, oprindu-se în

faţa ei, rezemat de gardul ce dădea spre scuar, a privit la ferestrele neluminate, rumegând amintirile lui de proprietar care îi lăsau un gust atât de amar în gură. De ce oare nu l-a iubit ea niciodată? De ce? I-a dat tot ce-a dorit şi în schimb, vreme de trei ani, ea i-a dat tot ceea ce dorea el, în afară de inima ei. Fără să vrea, îi scăpă un geamăt uşor, iar un sergent de stradă care trecea se uită bănuitor la el, la el care nu mai avea dreptul să intre pe această poartă verde cu ciocan de aramă cizelată, deasupra căreia era atârnată tabla *De vânzare!* Simţea că i se pune un nod în gât şi porni cu paşi grăbiţi în ceaţă. În seara aceea s-a mutat la Brighton...

În timp ce se apropia de Malta Street, în Soho, şi de restaurantul "Bretagne", unde Anette stătea cu inimoşii ei umeri aplecaţi peste notele de plată, Soames se gândea cu uimire la cei şapte ani petrecuţi la Brighton. Cum a putut trăi el şapte ani de zile în acel oraş în care

nu era miros de măzăriche, în care nu avea nici măcar spaţiu pentru a-şi aşterne comorile? E drept că aceştia au fost anii în care n-a avut deloc vreme să se uite la ele, în care patima lui a fost să câştige bani, în care "Forsyte, Bustard and Forsyte" deveniseră jurisconsulţi ai atâtor societăţi anonime, încât abia prididedeau cu munca. Dimineaţa venea într-un vagon Pullman în City, seara într-alt vagon Pullman se întorcea din City. După cină studia dosare, apoi se culca ostenit, şi dimineaţa pornea din nou. Sâmbăta şi duminica le petrecea în oraş la clubul său - ciudată abatere de la viaţa lui obişnuită, călăuzită după principiul pe care şi l-a stabilit instinctiv: că în timp ce lucrează atât de mult, are nevoie de aer de mare, pe care-l respira de două ori pe zi, o dată mergând spre gară şi a doua oară când se întorcea de la tren. Iar în timpul liber se ocupa de plăcerile lui casnice. Vizita de fiecare duminică la familia lui în

Park Lane, la Timothy şi în Green Street, ca şi vizitele ocazionale în alte părţi i se păreau tot atât de necesare pentru sănătate ca şi aerul de mare în zilele de lucru. Chiar şi după ce se mutase la Mapledurham şi-a menţinut acele obiceiuri până când a cunoscut-o pe Anette. Aşa după cum nu se ştie unde începe circumferinţa cercului, tot aşa nu ştia nici el dacă Anette produsese revoluţia din perspectivele lui de viitor, sau perspectivele lui de viitor o produseseră pe Anette. Proiectele lui erau complicate şi cu totul învăluite în convingerea, din ce în ce mai fermă, că averea fără urmaşi este o negaţie a principiilor unui adevărat Forsyte. De un an şi mai bine, era obsedat de ideea că trebuie să aibă un moştenitor prin care să trăiască mai departe, care să înceapă acolo unde s-a oprit el, adică să se asigure că munca lui nu se întrerupe. Într-o seară din aprilie, după ce cumpărase un porţelan de Wedgwood, se duse în Malta Street

pentru a vizita o casă de-a tatălui său care fusese transformată într-un restaurant - măsură cam riscantă şi nu tocmai în acord cu prevederile contractului de închiriere. Se opri puţin pentru a privi faţada, zugrăvită într-o culoare gălbuie, convenabilă; în faţa intrării, în nişte firide, erau două vase mari de culoarea cozii de păun cu doi pomi mici de leandru iar deasupra lor cuvintele "Restaurantul Bretagne", scrise cu litere de aur. Impresia era destul de bună. Intră, văzu mai mulţi oameni aşezaţi la nişte mese mici, rotunde, vopsite în verde; pe fiecare masă erau vaze mici, cu flori proaspete, şi farfurii de faianţă englezească. Adresându-se unei chelneriţe curăţele, îi spuse că vrea să stea de vorbă cu proprietarul. Fu poftit într-o cameră dosnică unde, la un birou simplu, acoperit cu hârtie, şedea o fată, iar alături se afla o măsuţă rotundă, aşternută pentru două persoane. Impresia de curăţenie, ordine şi bun-gust i-a fost

întărită când fata se ridică, spunându-i cu accent străin:

- Doriţi s-o vedeţi pe *Maman, Monsieur?*

- Da, răspunse Soames, sunt reprezentantul proprietarului dumneavoastră; adică sunt fiul său.

- Vreţi să luaţi loc, vă rog? Spune-i lui *Maman* că o aşteaptă un domn.

Faptul că tânăra părea impresionată i-a plăcut, căci asta dovedea că avea instinct comercial; şi, brusc, observă că era foarte frumuşică, atât de frumuşică, încât cu greu şi-a mai putut dezlipi ochii de pe faţa ei. În mişcările pe care le făcu pentru a-i oferi un scaun, ea se mlădie într-un mod atât de deosebit, de parcă membrele i-ar fi fost legate între ele cu o măiestrie tainică: iar faţa şi gâtul ei decoltat păreau atât de proaspete, ca şi cum ar fi fost stropite cu rouă. Probabil că în acele clipe a hotărât Soames că n-au fost violate clauzele contractului de închiriere; cu toate că atât el, cât şi tatăl său, ştiau prea

bine că aceste transformări erau ilicite, dar le-au îngăduit pentru că, pe de o parte clădirea corespundea acestui scop, iar pe de alta ridicau valoarea casei, şi apoi *Madame* Lamotte era o persoană cu un spirit comercial remarcabil.

A avut grijă, bineînţeles, să lase unele probleme nerezolvate, care-l obligau să mai treacă pe acolo, astfel că a venit adeseori în mica încăpere dosnică; se obişnuiseră cu silueta lui slabă, destul de solidă, dar distinsă, şi cu faţa lui palidă, cu bărbia puternică, mustaţa tunsă şi părul negru care începuse a încărunţi la tâmple.

Madame Lamotte găsi că este un *Monsieur tres distingué*[30] iar apoi, văzând că nu-şi ia ochii de la fiica ei, adăugă:

- *Tres amical, tres gentil.*[31]

Ea era una din acele franţuzoaice bine făcute, cu obrazul fin, cu părul brun, care prin tonul vocii şi prin fiecare gest, îţi inspiră o desăvârşită încredere în temeinicia spiritului

gospodăresc, în priceperea la arta culinară şi în grija necontenită de a-şi mări depunerile la bancă.

După ce începură vizitele la restaurantul "Bretagne", celelalte încetară - fără să fi luat vreo hotărâre definitivă, fireşte - căci Soames, ca şi toţi cei din neamul Forsyte, şi întocmai ca marea majoritate a compatrioţilor săi, era un empiric înnăscut. Dar această schimbare în felul lui de viaţă trezi în el, în mod definitiv, dorinţa de a-şi schimba situaţia din aceea a unui bărbat necăsătorit şi căsătorit totodată, în aceea a unui bărbat recăsătorit.

În seara aceea, de la începutul lunii octombrie 1899, mergând spre Malta Street, Soames cumpără un ziar pentru a vedea cum evoluează cazul Dreyfus[32] - problemă care-i era de mult ajutor pentru a se apropia de *Madame* Lamotte şi de fiica ei, deoarece ele erau catolice şi împotriva lui Dreyfus. Cercetă cu băgare de seamă coloanele ziarului,

dar nu găsi nici o ştire din Franţa, în schimb observă o cădere generală la Bursă şi un articol de fond pesimist despre situaţia din Transvaal. Intră în restaurant cu gândul: "Desigur, va fi război. Am să-mi vând rentele de Stat". El, personal, nu avea multe, dobânzile erau mult prea mici; dar va sfătui societăţile al căror jurisconsult era - rentele de Stat vor scădea în mod cert. Când trecu prin uşa restaurantului, îşi dădu seama dintr-o singură privire că afacerile mergeau tot aşa de bine ca de obicei şi acest fapt - care în luna aprilie i-ar fi făcut plăcere - acum îl neliniştea în oarecare măsură. Dacă, în urma măsurilor pe care vrea să le ia, va reuşi să se căsătorească cu Anette, i-ar conveni tare mult s-o vadă pe mama ei întoarsă şi aşezată le ea acasă, în Franţa, dar bunul mers al restaurantului "Bretagne" ar putea fi o piedică la această mutare. N-avea încotro, va trebui să le cumpere întreprinderea, doar

francezii nu vin în Anglia decât pentru a face bani; dar, cu cât afacerile merg mai bine, cu atât preţul va fi mai mare. Senzaţia aceea ciudată şi dulce din fundul gâtului, ca şi o uşoară accelerare a bătăilor inimii, pe care le încerca întotdeauna în faţa uşii de la micuţa cameră, l-au împiedicat să aprecieze cât de mare va fi preţul.

Intrând înăuntru, Soames zări o bogată fustă neagră care dispărea tocmai pe uşa dinspre restaurant şi pe Anette care-şi potrivea părul. Era, dintre toate, atitudinea în care o prefera - atât de minunat de dreaptă şi de mlădioasă. Şi îi spuse:

- Am venit să vorbesc cu mama dumitale despre despărţitura care trebuie făcută jos. Nu, n-o chema încă!

- *Monsieur* doreşte să ia masa cu noi? Va fi gata în zece minute.

Soames, care-i ţinea încă mâna, se simţea stăpânit de un îndemn care-l umplu de mirare.

- Eşti atât de frumoasă în seara aceasta, îi spuse, foarte frumoasă! Ştii cât eşti de frumoasă, Anette?

Anette îşi retrase mâna şi roşi.

- Domnul este prea bun!

- Nu sunt bun deloc, spuse Soames, şi se aşeză posomorât.

Anette schiţă câteva gesturi de înţelegere; un surâs îi înflori buzele roşii, neatinse de fard.

Şi, uitându-se la buzele ei, Soames zise:

- Eşti fericită aici, sau doreşti să te întorci în Franţa?

- Oh, îmi place Londra. Şi Parisul, desigur. Dar la Londra e mai bine decât la Orleans, iar Anglia e o ţară atât de frumoasă! Am fost la Richmond duminica trecută.

Soames petrecu un moment făcând calcule. Mapledurham! Să îndrăznească? La urma-urmelor, ar fi bine să îndrăznească şi să-i arate calea pe care trebuie s-o urmeze. Da! Acolo se puteau spune lucrurile acestea. În camera asta, însă, era cu neputinţă.

- Aş dori ca dumneata şi mama dumitale, spuse el pe neaşteptate, să veniţi duminică după amiază la mine. Casa mea e pe malul Tamisei, iar vremea e atât de blândă, încât nu e prea târziu; pot să vă arăt câteva tablouri bune. Ce părere ai?

Anette bătu din palme.

- O să fie foarte frumos. Tamisa e minunată.

- Atunci, ne-am înţeles. Am s-o rog eu pe *Madame.*

În seara aceea nu era cazul să spună mai mult, căci s-ar fi putut trăda. Dar oare nu spusese prea mult? Cine pofteşte în casa lui de la ţară proprietari de restaurant cu fete frumoase, fără un scop precis? Chiar dacă Anette nu pricepe, *Madame* Lamotte va şti despre ce e vorba. De altfel sunt puţine lucruri pe lume pe care *Madame* Lamotte să nu le descopere. Şi apoi, era pentru a doua oară că lua masa la ele, era obligat să le poftească şi el...

În drum spre Park Lane - căci locuia la tatăl său - simţea încă atingerea mâinii moi şi îndemânatice a Anettei, şi gândurile lui erau foarte plăcute, uşor senzuale, dar mai ales încurcate. Să ia măsuri! Ce măsuri? Cum? Să-şi spele rufele murdare în public? Uf! El, renumit pentru iscusinţa lui, pentru capacitatea de a vedea departe şi de a descurca afacerile altora, el, reprezentantul intereselor atâtor oameni avuţi, să ajungă o jucărie în mâna Justiţiei, el, unul dintre stâlpii ei! Gândul acesta era revoltător. Chestiunea lui Winifred era şi ea destul de neplăcută! Doză dublă de publicitate în aceeaşi familie! N-ar fi mai bună o legătură, o legătură şi un fiu pe care l-ar putea adopta? Dar *Madame* Lamotte, atentă, solidă, întunecată, stătea în calea acestei perspective. Nu! Asta nu va merge. Ar fi fost cu totul altceva dacă Anette ar fi făcut o adevărată pasiune pentru el; dar la vârsta ei nimeni nu se poate aştepta

la aşa ceva. Poate, dacă mama ei o dorea, dacă avantajele materiale erau destul de mari. Dacă nu, refuzul este cert. Şi apoi, mai gândi: "Eu nu sunt un netrebnic. Nu vreau să-i fac rău; nu vreau nimic suspect. Dar o vreau pe ea, vreau un fiu! Deci, nu rămâne altceva decât divorţul - cum, necum, într-un fel oarecare - divorţul"! Sub umbra platanilor, în lumina felinarelor, păşea încet de-a lungul gardurilor din Green Park. Printre formele albăstrii ale pomilor din spatele şirului de felinare, plutea ceaţa. De câte sute de ori nu trecuse el pe lângă aceşti platani din faţa casei tatălui său din Park Lane când era tânăr, şi apoi pe lângă cei din faţa casei lui din Montpellier Square, în cei patru ani cât fusese căsătorit! Iar în această seară, fiind hotărât să se elibereze - dacă putea - din acea legătură îndelungată, fără rost, a căsătoriei sale. Îi veni ideea să meargă înainte, prin Hyde Park Corner, să iasă la Knightsbridge

Gate, întocmai pe drumul său obişnuit de odinioară, când se întorcea acasă la Irene. Cum o fi arătând ea acum? Cum o fi trăit ea în anii care au trecut de când a văzut-o ultima oară - doisprezece în total - trecuseră şapte ani de când unchiul Jolyon îi lăsase moştenire banii aceia! Oare era încă frumoasă? Ar recunoaşte-o oare dacă ar vedea-o? "Eu nu m-am schimbat mult", cugetă el; "dar cred că ea s-a schimbat. M-a făcut să sufăr". Îi veni brusc în minte o seară, întâia în care a ieşit în oraş să ia masa de seară singur - o masă cu foştii săi colegi de şcoală - în primul an al căsniciei lor. Cu câtă nerăbdare se întorsese acasă; şi când intră, uşurel ca un pisoi, o auzi cântând la pian. Deschise fără zgomot uşa salonului şi se opri privind expresia de pe faţa ei - cu totul alta decât cea cunoscută de el - atât de deschisă, plină de încredere, ca şi cum ar fi pus în muzică un suflet neştiut de el până atunci! Şi

îşi aduse aminte cum s-a oprit, l-a privit şi cum faţa i s-a schimbat, devenind cea cunoscută de el, iar prin trupul lui trecuse un fior de gheaţă, ceea ce nu l-a împiedicat ca în clipa următoare s-o mângâie pe umeri. Da, a suferit din pricina ei. Divorţul! După atâţia ani de separaţie completă, părea chiar ridicol! Dar trebuia! Altă cale nu exista! Apoi, deodată, deveni realist: "Problema este care din noi îl cere? Ea ori eu? Ea m-a părăsit. Deci să plătească pentru ceea ce a făcut. Cred că are pe cineva". Fără să vrea, scoase un geamăt uşor şi, întorcându-se din drum, porni spre Park Lane.

JAMES ARE VIZIUNI

Majordomul îi deschise uşa şi, după ce o închise uşor, chiar în prag, îi şopti:

- Tatălui dumneavoastră nu-i e bine. N-a vrut să se culce până nu veniţi. Este încă în sufragerie.

Soames îi răspunse tot în şoaptă, căci acum nu se mai vorbea în casă decât pe tonul acesta.

- Ce are, Warmson?

- Cred că e nervos, domnule. Poate din pricina înmormântării; poate pentru că doamna Dartie a trecut azi după amiază pe aici. Cred c-a auzit ceva ce nu trebuia să audă. I-am dat un pahar de vin cald. Doamna a urcat mai adineauri.

Soames îşi atârnă pălăria într-un corn de cerb făcut din lemn de mahon.

- Bine, Warmson, poţi să te duci la culcare. Am să-l conduc eu sus.

Şi intră în sufragerie.

James şedea în faţa căminului, într-un fotoliu mare; pe umeri, peste redingotă, avea un şal foarte uşor şi cald, din păr de cămilă, pe care cădeau favoriţii săi albi, lungi. Părul lui alb, încă destul de des, strălucea în lumina lămpii; puţină umezeală, prelinsă din ochii lui cenuşii-deschişi, cu privirea fixă, îi udase obrajii încă bine coloraţi, iar două brazde lungi şi adânci coborau până în colţul buzelor rase complet care se mişcau ca şi cum ar fi bolborosit ceva. Picioarele lui lungi şi subţiri ca de cioară, vârâte în nişte pantaloni de flanelă, erau îndoite aproape în unghi drept, iar pe unul din genunchi o mână slabă, cu unghii ascuţite şi lucioase, mişca neîncetat nişte degete larg răsfirate. Alături de el, pe un scaun mic, stătea un pahar de vin fiert, băut pe jumătate şi voalat cu broboane de aburi calzi. Aici şedea el ziua întreagă, ridicându-se numai pentru a lua masa. Avea optzeci şi opt de ani, era trupeşte sănătos, dar suferea

groaznic la gândul că nimeni nu-i spune nimic. Într-adevăr, nu se ştie cum aflase de înmormântarea lui Roger, căci Emily nu-i spusele nimic. Ea îi ascundea întotdeauna orice veste, Emily avea şaptezeci de ani! James era oarecum invidios pe tinereţea soţiei lui. Câteodată se gândea chiar că, dacă ar fi ştiut că ea va mai avea de trăit atâţia ani, pe când el mai avea atât de puţini, nici nu ar fi luat-o de nevastă. Nici nu era firesc. Ea va mai trăi cincisprezece sau douăzeci de ani după moartea lui şi va cheltui o groază de bani; căci a avut întotdeauna gusturi extravagante. După cum o cunoştea el, era în stare să-şi cumpere chiar şi un automobil. Cicely, Rachel, Imogen şi toţi cei tineri umblă cu bicicletele, şi Dumnezeu ştie pe unde se tot duc. Iar Roger a murit. El nu ştia ce se întâmplă. Într-adevăr, familia se destramă. Soames trebuie să ştie ce moştenire a lăsat unchiul lui. Curios! Se

gândea la Roger în calitate de unchi al lui Soames, nu de frate al lui. Soames! Pe măsură ce trecea vremea, el devenea singurul punct ferm în această lume care dispărea încetul cu încetul. Soames era precaut; era un bărbat bun; dar nu avea nici un urmaş căruia să-i lase banii. Aşa stau lucrurile! El nu mai ştie ce să se facă! Şi apoi mai era şi individul acela, Chamberlain! Principiile politice ale lui James fuseseră stabilite între anii 1870 şi 1885, când acel "Radical panglicar" era principalul ghimpe înfipt în coasta proprietăţii, şi James şi-a menţinut până în ziua aceea neîncrederea faţă de el, cu toate că între timp Chamberlain s-a convertit; va duce ţara de râpă, va scădea valoarea banului, înainte de a o scoate din încurcătură. Prea era furtunos! Dar oare unde o fi Soames? Desigur, s-a dus la înmormântarea pe care au încercat să i-o ascundă. El însă ştia prea bine ce se întâmplase; văzuse

pantalonii fiului său! Roger! Roger în coşciug! Îşi aduse aminte cum, în 1824, întorcându-se de la şcoală, şedeau amândoi pe capra diligenţei, şi cum Roger a intrat apoi înăuntru şi s-a culcat. James râse încet. Caraghios mai era Roger, un original! Nu mai pricepea nimic! Mai tânăr decât el şi în coşciug! Familia se destramă. Iar Val intră acum în universitate; în ultima vreme n-a mai trecut pe la el. O să coste bani frumoşi întreţinerea lui acolo. Ce epocă extravagantă trăim! Iar în faţa ochilor lui James dansau cifrele frumuşele, care reprezentau cheltuielile necesare pentru educaţia celor patru nepoţi ai săi. Nu-i era atât de bani, cât de riscul pe care-l puteau avea chiar ei prin cheltuirea atâtor bani; *se temea că sunt din ce în ce mai puţin puşi la adăpost.* Iar acum, că Cicely s-a măritat, va avea şi ea copii. El nu mai ştia nimic! Nu ştia ce e de făcut! În zilele astea nimeni nu avea altă preocupare decât să cheltuiască

bani, să umble încoace şi încolo şi să "petreacă", după cum spuneau ei. Prin faţa ferestrei trecu un automobil. Ce obiect mare, urât şi belaliu, şi câtă larmă face! Dar n-ai ce-i face, ţara merge de râpă! Oamenii sunt atât de grăbiţi, încât nu mai au vreme să dea atenţie stilului lor de viaţă; un echipaj ca trăsura lui cu doi murgi face cât toate aceste vehicule moderne. Iar rentele de Stat la 116! Trebuie să fie o grămadă de bani în ţară! Şi, apoi, mai există şi acest bătrân Kruger! Toţi au încercat să i-l ascundă pe bătrânul Kruger. Dar el ştia prea bine; o să iasă o frumoasă istorioară de acolo! Prevăzuse el ce-o să se întâmple de pe vremea când Gladstone - slavă Domnului, murise! - făcuse atâta gălăgie după afacerea aceea îngrozitoare din Majuba. N-ar fi de mirare dacă Imperiul s-ar fărâmiţa şi s-ar duce de râpă. Iar această viziune despre Imperiul care se duce de râpă îl stăpâni vreme de un sfert de ceas,

chinuindu-l din pricina marii îngrijorări care-l cuprinsese. Din pricina asta, abia se atinse de mâncare la micul dejun. Dar adevăratul dezastru pentru nervii lui veni abia după masă. Tocmai începuse să moţăie, când auzi voci, voci în şoaptă. Ah, lui nu-i spuneau niciodată nimic! Era glasul lui Winifred şi al mamei ei. "Monty!" Adică Dartie, întotdeauna acel Dartie! Vocile se îndepărtară şi James rămase singur, cu urechile ciulite ca un iepure, şi în inima lui pătrunse frica. De ce l-au lăsat aici singur? De ce nu vin să-i spună şi lui? În creierul său apăru din nou, viu, un gând înspăimântător, care îl chinuise mulţi ani de-a rândul. Dartie a dat faliment - faliment fraudulos - şi pentru a o salva pe Winifred şi pe copii, el, James, va trebui să plătească! Oare n-ar putea el, nu l-ar putea Soames îngloba într-o societate pe acţiuni cu răspundere limitată? Nu, nu se putea! N-avea încotro! Cu fiecare

minut care trecea, imaginea devenea din ce în ce mai fioroasă. O aştepta pe Emily. Te pomeneşti că e vorba de un fals în acte publice! James trecea prin torturi îngrozitoare şi privea cu ochii aţintiţi asupra tabloului - îndoielnic - de Turner din mijlocul peretelui. Îl vedea pe Dartie pe banca acuzării, pe nepoţii săi pe drumuri, iar pe sine însuşi în pat. Vedea cum îndoielnica pânză a lui Turner se vinde la licitaţie la Jobson, şi tot edificiul măreţ al averii lui în ruină. În închipuirea lui o văzu pe Winifred îmbrăcată demodat şi i se păru că aude glasul lui Emily zicând: "James, nu te enerva"! Întotdeauna spunea: "Nu te enerva"! Ea n-avea nervi; n-ar fi trebuit să se căsătorească cu o femeie care avea cu optsprezece ani mai puţin decât el. Dar iată, vocea lui Emily se auzi cu adevărat:

- Ai tras un somnuleţ bun, James?

Somnuleţ! El era chinuit şi ea, poftim ce-l întreba!

- Ce s-a întâmplat cu Dartie? îi zise, uitându-se drept în ochii ei.

Emily nu-şi pierdea cumpătul niciodată, era stăpânită.

- Ce-ai auzit? întrebă ea binişor.

- Ce e cu Dartie? repetă James. A dat faliment.

- Aş, de unde!

James făcu un mare efort şi se ridică, îndreptându-şi trupul care semăna cu al unui cocostârc.

- Voi nu-mi spuneţi niciodată nimic. A dat faliment.

Emily îşi dădu seama că, pentru moment, cel mai important lucru era să-i scoată din cap această idee fixă.

- N-a dat faliment, îi răspunse ea hotărâtă. A plecat la Buenos Aires.

Dacă i-ar fi spus că: "A plecat în planeta Marte", vestea nu l-ar fi izbit mai mult; era năucit. În imaginaţia lui nu figurau decât valori exclusiv britanice, de aceea Buenos Aires sau planeta Marte nu se deosebeau între ele.

- Dar pentru ce s-a dus acolo? Bani n-avea. Ce-a luat cu el?

Enervată de veştile pe care i le dăduse Winifred şi înfuriată de repetarea neîncetată a jeremiadei lui, Emily zise liniştită:

- A luat perlele lui Winifred şi o dansatoare.

- Ce? zise James şi se aşeză.

Prăbuşirea lui bruscă o sperie şi, mângâindu-i fruntea, îi zise:

- Ei, James, nu te enerva!

Un roşu închis se răspândi pe fruntea şi obrajii lui James.

- Eu le-am plătit! zise el tremurând, e un hoţ! Eu - eu am ştiut că aşa o să se întâmple. Omul ăsta mă bagă în groapă; el...

Nu mai găsea cuvinte şi rămase nemişcat. Emily, care era convinsă că-şi cunoaşte bine bărbatul, se sperie şi se duse la dulapul în care ţinea sărurile de mirosit. Ea nu vedea că în acel trup slab, tremurând, lucra spiritul dârz al unui Forsyte, luptând împotriva emoţiei pe care i-o provocase

această nereuşită violare a principiilor Forsyte. Spiritul Forsyte, adânc înrădăcinat în el zicea: "Nu te lăsa doborât, ţine-te bine. Trebuie să-ţi digeri dejunul. Dacă nu, ai să ai un atac"! Toate acestea ea nu le vedea, dar erau mai tămăduitoare pentru James decât sărurile ei.

- Bea, te rog, îi zise.

James îi dădu la o parte mâna în care ţinea paharul.

- Dar ce i-a venit lui Winifred de l-a lăsat să-i ia perlele?

Emily văzu că primejdia crizei trecuse.

- Am să i le dau pe ale mele, zise ea pe un ton liniştitor. Eu nici aşa nu le port niciodată. Mai bine să dea divorţ.

- Asta-ţi lipseşte! zise James. Divorţ! Noi n-am avut nici un divorţ în familie. Unde-i Soames?

- Trebuie să se întoarcă acum.

- Nu, nu vine, zise James aproape furios; el e la înmormântare. Voi credeţi că eu nu ştiu nimic!

- Foarte bine, zise Emily cu calm, n-ar trebui să te enervezi atât de mult când îţi povestesc câte ceva.

Apoi îi aşeză pernele, puse sărurile de mirosit alături de el şi părăsi camera.

Dar James rămase locului şi avu viziuni: Winifred în faţa Tribunalului de divorţuri şi numele familiei în ziare; pământul care cade peste coşciugul lui Roger; Val care o ia pe urmele tatălui său; perlele pe care el le plătise şi pe care nu le va revedea niciodată; dobânzile de la banii lui coborând la patru la sută şi ţara ducându-se de râpă; şi pe măsură ce după-amiaza trecea şi seara se apropia - trecu şi vremea ceaiului, şi vremea cinei - viziunile lui deveneau din ce în ce mai confuze şi ameninţătoare; lui nu-i spuneau nimic, până când nu-i va fi rămas nimic din averea lui, şi tot nu-i spuneau nimic. Unde era Soames? De ce nu vine acasă?... Puse mâna pe paharul cu vin fiert şi-l ridică să bea, când îl văzu pe

fiul său, în picioare, privindu-l. Slobozi printre buze un scurt oftat de uşurare şi, după ce puse paharul la loc, zise:

- Bine c-ai venit. Dartie a plecat la Buenos Aires.

Soames dădu din cap.

- E foarte bine, zise, drum bun şi cale bătută!

Un val de destindere trecu peste chipul lui James. Soames ştia ce spune. Dintre toţi, Soames era singurul care avea bun-simţ. De ce oare nu se mută el aici, acasă? El nu avea fiu. Şi zise, pe un ton plângător:

- La vârsta mea am devenit nervos. Mi-ar plăcea să stai mai mult pe acasă, băiete!

Soames dădu din cap. Masca de pe obrazul lui nu trăda că ar fi înţeles aluzia, dar se apropie şi, ca din întâmplare, atinse umărul tatălui său.

- Cei de la Timothy îţi trimit salutări. Totul a decurs în ordine. Am trecut şi pe la Winifred. Voi lua

măsuri. Şi gândi: "Da! dar dumneata nu trebuie să le afli".

James ridică privirea; favoriţii lui lungi, albi, tremurau, gâtul subţire părea foarte zbârcit şi golaş între colţurile îndoite ale gulerului.

- Toată ziua m-am simţit prost, îi zise; ei nu-mi spun niciodată nimic.

Inima lui Soames se strânse.

- Totul e în ordine. N-ai nici un motiv de îngrijorare. Vrei să vii sus la culcare? şi puse mâna sub braţul tatălui său.

James se ridică supus şi tremurând, trecură încet prin camera foarte luminată de focul din cămin şi ieşiră pe scări. Urcară foarte încet.

- Noapte bună, băiete, zise James din uşa camerei de culcare.

- Noapte bună, tată, răspunse Soames.

Îşi trecu mâna peste mâneca de sub şal; dar parcă nu era nimic în ea, atât de slab era braţul. Şi, întorcând spatele luminii care se vedea prin uşa deschisă, urcă sus, la

celălalt etaj, spre camera lui de culcare.

"Vreau să am un fiu", cugetă în timp ce şedea pe marginea patului, "vreau un fiu".

LA TÂNĂRUL JOLYON - CARE NU MAI ERA TÂNĂR - ACASĂ

Pomii nu prea ţin seamă de trecerea Timpului, şi bătrânul stejar de pe pajiştea de sus de la Robin Hill nu părea cu nimic mai bătrân decât atunci când Bosinney, întins sub el, îi declarase lui Soames: "Forsyte, am găsit locul pentru casa dumitale". De atunci, sub crengile lui visase Swithin şi murise bătrânul Jolyon. Iar acum, chiar lângă leagăn, picta adeseori tânărul Jolyon, care nu mai era tânăr. De pe întreaga suprafaţă a luncii, acesta era locul cel mai sfânt pentru el, căci îşi iubise tatăl.

Privind trunchiul gros al stejarului - noduros şi acoperit pe alocuri cu muşchi, dar încă negăunos - se gândea cum trece vremea. Poate că pomul acesta văzuse întreaga istorie a Angliei; n-ar fi de mirare să fi trăit şi în zilele reginei Elisabeta. Cei cincizeci de ani ai lui erau

nimic faţă de lemnul acestui stejar. Când casa din spatele copacului, care acum era proprietatea lui, va avea trei sute de ani în loc de doisprezece, stejarul acesta va sta tot aici, imens şi scorburos - căci cine ar putea săvârşi sacrilegiul de a-l tăia? Poate că tot un Forsyte va locui în această casă, păzind-o cu gelozie. Şi Jolyon se întreba cum va arăta casa peste care vor trece atâţia ani. Pereţii ei erau de pe acum acoperiţi cu glicină, nu mai părea o casă nouă. Îşi va păstra aerul, locul şi demnitatea pe care i-o dăruise Bosinney, sau o va împresura uriaşa Londră, făcând din ea o oază în mijlocul unei sălbăticii de case ieftine? Adeseori - când era în casă sau în afara ei - era convins că Bosinney fusese inspirat când a construit-o. Într-adevăr, şi-a pus toată inima în această casă. Se prea poate să devină exemplu de "casă din Anglia", o realizare rară în zilele acelea când arhitectura era pe cale de a degenera. Iar simţul lui

estetic, mână-n mână cu simţul său de proprietate ce se transmite din tată-n fiu - simţ specific unui Forsyte - îl făcea să privească cu plăcere şi mândrie această proprietate a lui. Dorinţa lui de a lăsa casa moştenire fiului său, şi fiului fiului său, avea o nuanţă de respect şi de cult al strămoşilor (chiar dacă în acest caz nu era decât unul). Tatăl său iubise casa, iubise priveliştea, pământul, stejarul; cei din urmă ani ai vieţii lui au fost fericiţi aici, şi înaintea lui nu locuise nimeni în casă. Ultimii unsprezece ani petrecuţi la Robin Hill îi dăduseră lui Jolyon - în calitate de pictor - o perioadă de succes remarcabil. Ajunsese acum printre primii acuarelişti, şi picturile lui erau cotate ca fiind cele mai bune. Lucrările lui aveau preţuri mari. Cu dârzenia înnăscută a neamului său, se specializase într-o singură ramură a artei sale şi "reuşise" - ce-i drept, cam târziu - dar nu prea târziu pentru un

membru al familiei care ţine cu orice preţ să trăiască veşnic. Arta lui devenise, cu adevărat, mai profundă şi de mai bună calitate.

După cum îi cerea situaţia, îşi lăsase o barbă scurtă, blondă, care tocmai începea să încărunţească şi care-i ascundea bărbia lui de Forsyte; faţa brună nu mai avea expresia aceea întunecată din vremea când era ostracizat. S-ar fi putut spune chiar că întinerise. Pierderea soţiei sale, în anul 1894, a fost una din acele tragedii domestice care, în cele din urmă, se transformă în binefacere pentru toată lumea. O iubise cu adevărat şi până în ultimul moment, căci el era sentimental, cu toate că viaţa cu ea fusese din ce în ce mai grea; era geloasă pe fiica ei vitregă June, geloasă chiar şi pe propria ei fetiţă Holly, şi necontenit se plângea că el n-o poate iubi, bolnavă cum era, "nimănui de nici un folos, mai bine moartă". A plâns-o din tot sufletul, dar după moartea ei faţa lui păru

mai tânără. Cu cât mai fericiţi ar fi fost cei douăzeci de ani ai convieţuirii lor, dacă ea ar fi fost convinsă că-l făcea fericit!

June nu s-a înţeles niciodată prea bine cu această femeie, care luase locul mamei ei într-un mod neîngăduit; după moartea bătrânului Jolyon, se instalase într-un fel de studio din Londra. Dar după moartea mamei sale vitrege s-a întors la Robin Hill şi a luat hăţurile gospodăriei în mâinile ei mici, dar hotărâte. Jolly, în vremea aceea, era la Harrow; iar Holly mai învăţa încă cu *Mademoiselle* Beauce. Nu mai era nimic să-l ţină pe Jolyon acasă, de aceea plecă, împreună cu necazurile şi cu cutia de vopsele, în străinătate. Cel mai mult hoinărise prin Bretania, apoi s-a întors acasă cu faţa întinerită şi cu barba scurtă, blondă. El se simţea bine oriunde locuia, de aceea faptul că June domnea la Robin Hill îi convenea, căci era liber să plece cu şevaletul său când şi unde poftea. E drept că

June era pornită să considere casa aceasta mai degrabă drept azil pentru protejaţii ei; dar zilele pe care Jolyon le-a trăit în calitate de *"paria"* l-au făcut şi pe el să aibă o trainică simpatie pentru orice *"paria"*, astfel că "neajutoraţii" pe care îi aducea June acolo nu-l supărau. Să şi-i aducă şi să le dea de mâncare cât vor voi ei; iar cu umorul său cam cinic, observa că aceştia îi satisfăceau pe de o parte dorinţa ei de dominaţie, pe de alta îi încălzeau inima generoasă, şi el o admira mereu pentru că avea atâţia oameni care depindeau de ea. Pe măsură ce treceau anii, atitudinea lui faţă de fiul şi fiicele sale devenea din ce în ce mai detaşată şi frăţească, tratându-i, în mod ciudat, ca pe nişte egali ai săi. Când se ducea la Harrow pentru a-şi vizita fiul, nu prea ştia niciodată care e cel mai bătrân dintre ei doi, şi şedeau amândoi alături, mâncând cireşe din aceeaşi pungă de hârtie, în timp ce un zâmbet cald şi ironic îl făcea să

ridice o sprânceană şi-i curba puţin buzele. Avea întotdeauna grijă să aibă bani în buzunar şi să fie elegant îmbrăcat, pentru ca fiul său să nu roşească din pricina lui.

Erau foarte buni prieteni, dar niciodată nu-şi împărtăşeau necazurile prin viu grai, fiind amândoi Forsyte ambiţioşi, cu conştiinţa valorii lor. Ei ştiau că la orice necaz vor fi unul alături de celălalt, dar nu simţeau nevoia s-o spună. Jolyon se ferea mai mult decât orice de a fi moralist - pe de o parte era un păcat înnăscut al său, pe de alta provenea din fapta imorală pe care o săvârşise în tinereţe. El îi putea spune fiului său cel mult: "Ascultă, băiete, nu uita că eşti un gentleman", şi apoi, ciudat cum era, se întreba dacă nu cumva acest sentiment dovedea snobism. Se pare că cea mai neplăcută şi grea încercare prin care treceau cei doi în fiecare an era marele meci de *cricket*[33], căci Jolyon învăţase la Eton.

În timpul meciului se străduiau să fie din cale-afară de atenţi unul faţă de altul şi de aceea, când se întâmpla vreun dezastru colegiului Harrow, iar inima lui Jolyon tresărea de bucurie, exclama: "Huraaa! Uh! N-ai avut noroc, băiatule!", iar când jocul se întorcea şi colegiul Eton suferea vreo înfrângere, Jolly, încântat, striga: Huraaa! Uh! Ghinion, tată!" Cu acest prilej, pentru ca fiul său să nu se simtă prost alături de el, purta pălăria-ţilindru gri în loc de cea de fetru moale pe care o purta de obicei, dar ţilindru negru nu punea pe cap cu nici un preţ. Când Jolly a plecat la Oxford. Jolyon l-a întovărăşit şi a fost zâmbitor, smerit şi puţin cam speriat, ca nu cumva să-l facă de ruşine pe fiul său printre toţi acei tineri care păreau mult mai bătrâni şi mai siguri de ei decât dânsul. Adeseori gândea: "Ce bine că sunt pictor" - renunţase de mult la meseria de agent de asigurare la societatea "Lloyd's" -

"e o meserie atât de inofensivă! Nu te poţi uita de sus la un pictor, nu-l poţi lua prea în serios". Jolly, care avea un fel de nobleţe naturală, intrase de la început - în taină - într-un grup foarte restrâns, fapt care îl distra pe tatăl său. Băiatul avea păr blond, uşor ondulat, şi ochi cenuşii ca oţelul adânciţi în orbite ca ai bunicului său. Era bine făcut şi se ţinea foarte drept, iar Jolyon, cu simţul lui estetic, îl privea întotdeauna cu plăcere, dar era şi puţin cam speriat de el, aşa cum se întâmpla întotdeauna cu artiştii care admiră fiziceşte o persoană de acelaşi sex cu ei. În asemenea ocazii, îşi lua inima-n dinţi, îşi făcea curaj pentru a da un sfat fiului său, şi iată ce-i spunea:

- Ascultă, băiete, dacă vei intra în datorii, ţine minte ce-ţi spun, vino imediat la mine. Fireşte, am să ţi le plătesc întotdeauna. Dar trebuie să ştii că, până la urmă, omul se respectă pe sine mai mult dacă şi le plăteşte singur. Şi, te rog, să nu te

împrumuţi de la nimeni altul în afară de mine. Ne-am înţeles?

Iar Jolly zicea:

- Foarte bine, tată, n-am să fac datorii. Şi nici n-a făcut niciodată.

- Şi, apoi, mai este ceva. Eu nu ştiu prea multe despre moralitate şi alte asemenea, dar una ştiu: înainte de a face ceva, merită să cântăreşti bine dacă nu cumva fapta ta face altei persoane un rău mai mare decât este absolut necesar.

Jolly părea îngândurat, dădea din cap, pe urmă strângea mâna tatălui său. Iar Jolyon se gândea: "Mă întreb dacă am avut dreptul să-i spun una ca asta"! Avusese întotdeauna un fel de groază ca nu cumva să piardă acea încredere mută pe care o aveau unul într-altul: căci îşi aducea aminte cum, atâta amar de vreme, el pierduse încrederea tatălui său, astfel că nu mai rămăsese între ei decât dragoste de la mare distanţă. Nu încape îndoială că Jolyon nu preţuise la justa ei valoare schimbarea de

mentalitate care se produsese din anul 1865, când el fusese la universitatea din Cambridge, şi până acum, şi probabil că nu preţuia la justa valoare nici puterea de discernământ a fiului său care pricepuse că tatăl său era îngăduitor până în măduva oaselor. Această îngăduinţă, şi poate şi scepticismul ei, au făcut ca în raporturile sale cu June să ia o atitudine ciudată, defensivă. Ea era o fiinţă hotărâtă: ştia îngrozitor de bine ce voia; urmărea cu perseverenţă ceea ce dorea, încât până la urmă dobândea totul şi apoi, fireşte, lăsa să-i scape totul din mână, ca un cartof fierbinte. Aşa a fost şi mama ei, şi acesta fusese izvorul atâtor lacrimi. Nepotrivirea dintre el şi fiica lui nu semăna nicidecum cu aceea dintre el şi prima doamnă Jolyon, cea tânără. Când e vorba de fiica ta, poţi să te distrezi pe socoteala ei; dar când e vorba de soţia ta, nu mai este aceeaşi situaţie. Nu-l supăra când o vedea pe June punându-şi în

joc tot sufletul şi toată bărbia până dobândea ceea ce dorea, căci niciodată voinţa ei n-a încălcat cu totul libertatea lui Jolyon; de altfel acesta era singurul lucru în care şi bărbia lui era de o rigiditate absolută, o bărbie fermă, ascunsă sub acea barbă scurtă, ce începea a încărunţi. Şi apoi, n-au ajuns niciodată să se ciocnească făţiş. În asemenea cazuri, Jolyon se refugia în ironie, lucru pe care era nevoit să-l facă destul de des. Adevăratul necaz cu June era că nu-i satisfăcuse niciodată simţul lui estetic, cu toate că ar fi putut să-i placă, cu părul ei roşu-auriu, cu ochii ei albaştri şi cu acel ceva de Berserker[34] în firea ei. Holly era cu totul altfel, blândă şi liniştită, tăcută şi sentimentală, cu un drăcuşor jucăuş, pe undeva.

Urmărise cu un interes deosebit dezvoltarea fetiţei lui în prima copilărie. O să fie oare frumoasă? Poate că da, poate nu; avea faţa ovală gălbuie, ochi cenuşii visători

şi gene lungi negre. Abia în anul acesta din urmă a putut ghici. Da, va fi frumoasă ca o lebădă - cu pene cam negre, şi sfioasă ca întotdeauna, dar o lebădă adevărată. Acum avea optsprezece ani. *Mademoiselle* Beauce plecase; distinsa doamnă se mutase - după ce unsprezece ani i-a chinuit cu pomenirea permanentă a "copiilor Taylor atât de bine c-r-r-r-rescuţi" - la o altă familie, a cărei inimă va bate de aici încolo la pomenirea "copiilor Forsyte atât de bine c-r-r-r-rescuţi". A învăţat-o pe Holly să vorbească limba franceză întocmai ca ea. Jolyon nu era specialist în portrete, dar o pictase de trei ori pe cea mai mică fiică a lui, şi, în după-amiaza zilei de 4 octombrie 1899, lucra tocmai la al patrulea portret al ei, când i se aduse o carte de vizită care îl făcu să-şi ridice sprâncenele:

MR. SOAMES FORSYTE
The Shelter, Connoisseurs' Club,
Mapledurham. St James's.

Dar aici, Forsyte Saga trebuie să facă o nouă digresiune...

Un om atât de impresionabil şi cald la suflet ca Jolyon n-a uitat niciodată, şi nici nu poate uita vreodată, ziua aceea în care s-a întors dintr-o călătorie lungă în Spania şi a găsit o casă mohorâtă, pe mica lui fetiţă zăpăcită şi înecată în lacrimi, iar pe tatăl său iubit întins şi dormind în pace somnul său de veci. Totuşi, peste acea zi tristă plutea un văl de mister, care învăluia şi sfârşitul acelui om a cărui viaţă a fost atât de bine rânduită, echilibrată şi fără ascunzişuri. Era de necrezut ca tatăl său să se fi stins aşa, fără a-i comunica intenţia lui, fără a lăsa un ultim cuvânt către fiul său, fără să-şi fi luat rămas bun, după cum se cuvenea. Apoi, acele aluzii greu de înţeles ale micuţei Holly, despre "doamna în gri", precum şi cele povestite de *Mademoiselle* Beauce şi *Madame* Errant învăluiau totul într-o ceaţă care s-a ridicat puţin

când a citit testamentul tatălui său şi codicilul adăugat ulterior. Datoria lui - în calitate de executor testamentar - a fost să-i dea de ştire lui Irene, soţia vărului său Soames, că moştenise renta viageră după suma de cincisprezece mii de lire sterline. Jolyon i-a făcut o vizită pentru a-i spune că banii sunt investiţi, conform dorinţei exprese a testatorului, în acţiuni "India Stock" care îi vor produce o rentă de 430 de lire sterline anual, libere de orice impozit. Era pentru a treia oară că o vedea pe soţia vărului său - dacă mai era încă soţia lui; lucrul nu era sigur. Îşi aducea aminte că o văzuse aşezată pe o bancă în Grădina Botanică, aşteptându-l pe Bosinney - o făptură pasivă, fascinantă, care-l făcuse să se gândească la *Iubirea Divină* a lui Titian, apoi a mai văzut-o în Montpellier Square, trimis acolo de tatăl său, în după-amiaza zilei în care s-a aflat de moartea lui Bosinney. Imaginea de atunci era încă vie pentru Jolyon;

apariţia ei neaşteptată în pervazul uşii de la salon, faţa ei splendidă care, de la o expresie sălbatică de nădejde, încremenise în deznădejde. Ţinea încă minte mila pe care o simţise faţă de ea, zâmbetul ursuz al lui Soames, vorbele lui: "Nu primim pe nimeni", şi zgomotul cu care i-a trântit uşa în faţă.

A treia oară a văzut o faţă şi un trup mult mai frumoase, care nu mai erau învăluite în acea urzeală de nădejde sălbatică şi de deznădejde. Privind-o, gândi: "Da, aşa cum eşti, nu mă mir că tata te-a admirat!" Şi, încetul cu încetul, povestea stranie din "vara târzie" a tatălui său i se desluşi. Ea a vorbit despre bătrânul Jolyon cu respect şi cu lacrimi în ochi.

- A fost atât de neînchipuit de bun cu mine; şi nu ştiu de ce. Era atât de frumos şi atât de liniştit, aşezat în scaunul acela de sub stejar; cred că ştii că eu am fost prima care l-am văzut aşa. Ce zi minunată era! Nu-mi pot închipui un sfârşit mai

frumos. Toţi am vrea să ne stingem în felul acesta.

"Da, ai dreptate!" cugetă el. "Cu toţii am vrea să ne stingem în plină vară, cu frumuseţea venind spre noi peste o pajişte."

Şi, privind în jurul său, în micul salon aproape gol, o întrebă ce are de gând să facă de acum înainte.

- Am să încep din nou a trăi puţin, Jolyon. E minunat să ai banii tăi proprii. Eu n-am avut niciodată. Cred că am să rămân mai departe în acest apartament; m-am învăţat cu el: dar am să pot pleca în Italia.

- Foarte bine! murmură Jolyon, privind buzele ei care zâmbeau uşor.

Apoi plecă gândind: "Fermecătoare femeie! Ce păcat de ea! Ce bine îmi pare că tata i-a lăsat aceşti bani!" De atunci n-a mai revăzut-o; la fiecare trei luni îi semna un cec, pe care-l trimitea la banca indicată de ea, şi în acelaşi timp îi trimitea o scrisoare la Chelsea pentru a o înştiinţa de

expedierea banilor. De fiecare dată primea câteva rânduri de confirmare, de obicei de la ea de acasă, dar uneori din Italia; astfel că personalitatea ei era întruchipată într-o hârtie de scrisori gri, cu un parfum uşor, într-un scris frumos şi drept, şi în cuvintele: "Dragul meu văr Jolyon". Pentru că ajunsese un om bogat, adeseori, când semna cecul acela atât de neînsemnat, gândea: "Cred că abia îşi duce viaţa cu banii aceştia", şi apoi îl cuprindea o vagă mirare: cum o fi putând trăi o femeie în lumea aceasta în care bărbaţii nu prea lasă frumuseţea fără s-o posede? La început Holly vorbea uneori despre ea, dar "doamnele în gri" dispar repede din memoria copiilor. Apoi, văzând-o pe June cum strângea buzele ori de câte ori - în primele săptămâni după moartea bunicului ei - se pomenea numele fostei sale prietene, n-a mai îndrăznit să vorbească despre ea. Numai o singură dată a vorbit June desluşit:

"Eu am iertat-o. Şi mă bucur foarte mult că acum e independentă..."

Când primi cartea de vizită a lui Soames, Jolyon spuse servitoarei, căci el nu putea suferi servitorii bărbaţi:

- Condu-l, te rog, în birou şi spune-i că sosesc îndată; se uită la Holly şi întrebă: Îţi aduci aminte de "doamna în gri" care-ţi dădea lecţii de pian?

- O, da! De ce? A venit?

Jolyon dădu din cap şi nu mai spuse nici o vorbă. Schimbă bluza de olandă cu o haină şi îşi dădu seama brusc că o poveste ca aceasta nu era făcută pentru urechile unei fiinţe atât de tinere. Iar în timp ce păşea spre birou, faţa lui devenise întruchiparea curiozităţii şi a uluirii.

În dreptul uşii cu geamuri, stăteau privind peste terasă, spre stejar, două siluete: un bărbat de vârstă mijlocie şi altul tânăr; se întrebă: "Cine o fi băiatul acela? Doar e sigur că ei n-au avut copii".

Silueta cea mai mare se întoarse. Întâlnirea dintre doi Forsyte din a doua generaţie, cu mult mai emancipată decât prima, în casa clădită pentru unul şi care acum era proprietatea celuilalt şi locuită de acesta, a fost caracterizată prin multă răceală, ascunsă în dosul unei încercări de cât mai caldă cordialitate. Jolyon gândea: "Să fi venit pentru soţia lui?", iar Soames: "Cum să încep?" în timp ce Val, adus pentru a sparge gheaţa, stătea nepăsător, scrutând pe sub genele lui negre şi dese pe "leopardul cu barbă".

- Acesta este Val Dartie, zise Soames, fiul surorii mele. Intră chiar acum la Oxford. Şi am crezut că e bine să-l cunoască pe fiul tău.

- Oh, îmi pare rău, dar Jolly nu-i acasă. La ce colegiu?

- B.N.C., răspunse Val.

- Jolly e la Cămin, dar îi va face mare plăcere să te viziteze.

- Mulţumesc foarte mult.

- Holly e încă acasă, dacă te mulţumeşti cu o rubedenie feminină; îţi va arăta ea casa. Dacă treci printre perdele, o găseşti în hol. Tocmai îi făceam portretul.

Val zise din nou "mulţumesc foarte mult" şi dispăru, lăsând în urmă pe cei doi veri, între care gheaţa nu fusese încă spartă.

- Am văzut câteva tablouri de-ale tale la expoziţia de acuarele, zise Soames.

Jolyon tresări. De douăzeci şi şase de ani nu mai avusese nici o legătură cu cea mai mare parte a familiei Forsyte, şi în mintea lui ei erau legaţi de tabloul lui Frith *Ziua Derby*-ului şi de reproducerile lui Landseer. Auzise de la June că Soames era expert în tablouri, ceea ce îl plictisea şi mai rău. Apoi îşi dădu seama că simţea o ciudată repulsie faţă de el.

- Nu te-am văzut de multă vreme, îi zise.

- Nu, răspunse Soames printre buzele-i strânse, de atunci de când

s-a întâmplat ceea ce m-a adus aici. Am auzit că eşti fideicomisul ei.

Jolyon dădu din cap.

- Doisprezece ani sunt vreme lungă, zise Soames iute; m-am... m-am săturat.

Jolyon nu găsi răspuns mai potrivit decât:

- Doreşti o ţigară?

- Nu, mulţumesc. Jolyon aprinse o ţigaretă.

- Vreau să fiu liber, zise Soames scurt.

- Eu n-o văd, murmură Jolyon prin fumul ţigaretei.

- Dar îmi închipui că ştii unde locuieşte.

Jolyon dădu din cap. Fără consimţământul ei, nu avea de gând să-i dea adresa. Soames părea să-i fi ghicit gândul.

- Nu-mi trebuie adresa ei. O cunosc.

- Atunci ce anume doreşti?

- Ea m-a părăsit. Vreau să divorţez.

- Nu ţi se pare că e cam târziu?

- Ba da, zise Soames. Urmă o tăcere.

- Eu nu mă pricep prea bine la asemenea lucruri - adică, am uitat, zise Jolyon cu un zâmbet schimonosit. (El fusese silit să aştepte moartea, pentru a fi despărţit de prima doamnă Jolyon.) Vrei să vorbesc cu ea despre această chestiune?

Soames ridică privirea către obrazul vărului său.

- Cred că are pe cineva, îi zise.

Jolyon ridică din umeri.

- Eu nu ştiu nimic. Îmi închipui că fiecare din voi a trăit ca şi cum celălalt ar fi fost mort. Aşa se întâmplă de obicei în asemenea împrejurări.

Soames se întoarse spre fereastră. Câteva frunze de stejar căzute înainte de vreme erau răspândite pe terasă şi se rostogoleau în bătaia vântului. Jolyon văzu pe Holly împreună cu Val Dartie trecând peste pajişte, înspre grajduri, şi gândi: "Nu pot ţine doi pepeni într-

o mână. Trebuie să apăr interesele ei. Aşa ar fi dorit tata". Şi, pentru o clipă, i se păru că-l vede - chiar în spatele lui Soames - pe tatăl său aşezat în fotoliul cel vechi, picior peste picior, cu *The Times* în mână. Viziunea se şterse.

- Tatăl meu a iubit-o, zise el liniştit.

- Nu ştiu cum a putut-o iubi, răspunse Soames fără a întoarce capul. Ea a îndurerat-o pe fiica ta, June, ne-a îndurerat pe toţi. Eu i-am dat tot ceea ce a dorit. I-aş fi dat chiar şi iertarea, dar a preferat să mă părăsească.

Tonul acelei voci înfundate sugrumă mila lui Jolyon. Ce-o fi având omul acesta de-ţi vine atât de greu să-i împărtăşeşti necazurile?

- Dacă doreşti, pot merge să vorbesc cu ea, îi zise. Cred că ar fi mulţumită să divorţeze, dar eu nu ştiu nimic.

Soames dădu din cap.

- Du-te, te rog. După cum ţi-am spus, îi cunosc adresa; dar nu

doresc s-o văd.

Îşi lingea neîncetat buzele, ca şi cum ar fi fost foarte uscate.

- Doreşti un ceai? zise Jolyon înghiţind cuvintele: "şi să vizitezi casa."

Porni înainte spre hol. După ce sună şi comandă ceaiul, se duse la şevalet şi întoarse tabloul cu faţa la perete. Simţea că n-ar suporta ca Soames să vadă ce lucra; acesta stătea în picioare în mijlocul încăperii mari, plănuită anume pentru a avea spaţiu suficient spre a-şi atârna tablourile. Privind faţa vărului său care - prin acea pecete familială nevăzută - semăna atât de bine cu a lui, cu bărbia puternică, ovalul prelung, căutătura concentrată, Jolyon văzu ceva ce-l făcu să-şi zică: "Omul acesta nu va putea uita niciodată nimic şi niciodată nu se va trăda. E impresionant!"

MÂNZUL ŞI MÂNZA

Când tânărul Val plecă de lângă reprezentanţii generaţiei anterioare, gândi: "Plicticoasă afacere! Unchiul Soames mi-a făcut-o! Sunt curios cum arată mânza!" Nu se aştepta să-i placă societatea ei; şi, deodată, o văzu stând în faţa lui şi privindu-l. Ah! dar era frumoasă! Ce noroc!

- Mă tem că nu mă cunoşti. Mă cheamă Val Dartie - suntem neamuri, veri de-al doilea, sau aşa ceva. Mama mea este născută Forsyte.

Holly, a cărei mânuţă subţire, brună, rămase în mâna lui pentru că era prea sfioasă pentru a o retrage, zise:

- Eu nu cunosc pe nici una dintre rudele mele. Sunt mulţi?

- O grămadă. Cei mai mulţi sunt îngrozitori. În sfârşit, nu ştiu - o parte din ei. Rudele sunt întotdeauna îngrozitoare, nu-i aşa?

- Îmi închipui că şi ei, la rândul lor, îi socotesc pe ceilalţi îngrozitori, zise Holly.

- Nu ştiu de ce ar gândi aşa. În orice caz, pe tine nu te-ar putea găsi nimeni îngrozitoare.

Holly se uită la el; candoarea şi seriozitatea din ochii aceia mari, cenuşii, treziră deodată în Val sentimentul că trebuie s-o ocrotească.

- Adică, vreau să spun că sunt oameni şi oameni, adăugă el, cu viclenie. De pildă, tatăl dumitale pare îngrozitor de cumsecade.

- O, da! zise Holly cu entuziasm, aşa şi este.

Obrajii lui Val roşiră - scena aceea de pe promenada de la "Pandemonium" - bărbatul brun cu garoafa roşie la butonieră, care s-a dovedit a fi tatăl său!

- Dar tu ştii cum sunt cei din familia Forsyte, zise el aproape cu duşmănie. Oh! am uitat: tu nu-i cunoşti.

- Dar cum sunt?

- Oh! înspăimântător de prudenţi şi deloc mărinimoşi. Uită-te la unchiul Soames!

- Aş vrea să-l văd, zise Holly.

Val îşi reţinu dorinţa de a o prinde de braţ.

- O, nu! Hai să ieşim afară. Ai să-l vezi bine, în curând. Dar cum arată fratele tău?

Holly îl conduse peste terasă şi apoi prin pajişte, fără a-i răspunde. Cum să-l descrie ea pe Jolly care, de când e lumea lume, a fost pentru ea domnul, stăpânul şi idealul ei?

- Te bate mult la cap? întrebă Val cu răutate. Am să-l cunosc la Oxford. Voi aveţi cai?

Holly făcu semn din cap.

- Vrei să-i vezi în grajduri?

- Da, şi încă cum!

Trecură pe sub stejar, apoi printre nişte tufişuri din lăstari, şi intrară în curtea cu grajduri. Acolo, sub un turn cu ceas, era culcat un câine flocos, bălţat alb cu cafeniu, atât de bătrân, încât nu se mai putea ridica,

dar dădea uşor din coada răsucită peste spinare.

- Acesta e Balthazar. E atât de bătrân, îngrozitor de bătrân, aproape tot atât de bătrân cât şi mine. Biet flăcău bătrân! E foarte legat de tata!

- Balthazar! Ce nume original. Dar ştii, nu-i rasă pură.

- Nu, dar e o comoară! şi se aplecă pentru a mângâia câinele.

Amabilă ş-i graţioasă, cu părul negru, cu gâtul şi mâinile subţiri arse de soare, Holly i se păru lui Val atât de stranie şi dulce, ca un obiect care s-a strecurat între el şi tot ce văzuse până atunci.

- Când a murit bunicul meu, n-a vrut să mănânce două zile. Ştii? El l-a văzut murind.

- Acela a fost bătrânul unchi Jolyon? Mama spune întotdeauna că era un om cu totul deosebit.

- Aşa şi era, zise Holly simplu, şi deschise uşa de la grajd.

Într-o boxă liberă, stătea o iapă bălţată cu reflexe argintii, înaltă

cam de cincisprezece palme, cu coadă şi coamă lungă, neagră.

- Aceasta e a mea: Fairy.

- Ah! zise Val. Frumoasă iapă de paradă. Dar ar trebui să-i tăiaţi coada. Ar părea şi mai zveltă.

Apoi, văzând că-l priveşte cu atâta uimire, gândi: "Nu ştiu, nici asta nu-i pe placul ei"! Apoi respiră adânc aerul din grajd. Caii sunt ceva admirabil. Nu-i aşa? Tatăl meu... dar se opri.

- Poftim? zise Holly.

Deodată îl cuprinse dorinţa de a-şi deschide sufletul - se stăpâni însă.

- Oh! Nu prea ştiu, dar deseori a sărit peste cal. Şi eu mă simt în largul meu la călărie şi vânători călare. Îmi plac grozav cursele; mi-ar plăcea să fiu un *gentleman-rider*[35].

Uitând că nu mai are decât o zi de stat la Londra şi două întâlniri fixate, zise fără a sta pe gânduri:

- Ascultă, dacă închiriez mâine un cal, vrei să vii să facem o plimbare călare prin Richmond?

- O, da! Ador să călăresc. Dar iată aici calul lui Jolly, de ce nu-l încaleci? Poftim, îţi stă la dispoziţie. O să încălecăm după ceai.

Val se uită şovăielnic la picioarele lui cu pantaloni lungi. El se închipuise apărând în faţa ochilor ei cu pantaloni de călărie speciali, cu cizme înalte cafenii şi cu şireturi în josul carâmbului.

- N-aş încăleca cu plăcere calul lui. Poate că el nu ar fi de acord. Şi apoi, cred că unchiul Soames vrea să se întoarcă acasă. Cu toate că, ştii, nu mă las condus de el. Tu ai vreun unchi? Acesta e un animal frumos, adăugă măsurând din ochi calul lui Jolly, cafeniu-închis, care îi privea arătându-le albul ochilor. Pare-mi-se că voi nu aveţi pe aici terenuri de vânătoare călare, nu-i aşa?

- N-avem. Dar nici n-aş putea spune că mi-ar face plăcere să merg la vânătoare. Fireşte, trebuie să fie îngrozitor de emoţionant, dar nu e

oare cam brutal? June zice că e brutal.

- Brutal? exclamă Val. Da' de unde? Cine e June?

- Sora mea - ştii, pe jumătate soră - mult mai mare decât mine.

Cuprinse între palme capul calului lui Jolly şi îşi frecă nasul de botul lui cu un smiorcăit uşor, care avea parcă un efect hipnotic asupra animalului. Val privi prelung obrazul lipit de botul calului şi ochii ei strălucitori care se uitau la el. "Într-adevăr, e încântătoare!" gândi.

În drum spre casă au fost mai puţin vorbăreţi; de data aceasta câinele Balthazar se ţinea după ei, mergând mai încet decât orice făptură de pe lume, şi se vedea desluşit că pretindea să ţină şi ei pasul lui.

Se opriră sub stejar spre a-i îngădui câinelui Balthazar să-i ajungă din urmă, iar Val zise:

- E minunat aici.

- Da, zise Holly şi oftă. Dar mie mi-ar plăcea să umblu peste tot. Mi-ar plăcea să fiu ţigancă.

- Da, ţigăncile sunt frumoase, răspunse Val cu o neaşteptată convingere. Ştii că tu semeni cu o ţigancă?

Deodată faţa lui Holly căpătă o strălucire puternică, de parcă era o frunză întunecată aurită de soare.

- Să umbli în voie peste tot, să vezi tot ce-ţi place, să trăieşti în aer liber... Oh! Nu e minunat?

- Hai s-o facem, zise Val.

- Bine, haidem!

- O să fie foarte frumos, numai tu şi cu mine.

Apoi Holly îşi dădu seama că e cam îndrăzneaţă şi roşi.

- Bine, să ştii c-o s-o facem, zise Val cu încăpăţânare, roşind însă şi el. Eu cred că e bine ca omul să facă ceea ce doreşte. Acolo ce e?

- Grădina cu zarzavaturi şi lacul cu crângul şi ferma.

- Hai să mergem acolo!

Holly aruncă o privire înapoi spre casă.

- Cred că e vremea ceaiului. Uite că tata ne face semn.

Val mârâi mânios şi o urmă spre casă.

Când intrară în hol, chipul celor doi Forsyte care luau ceaiul împreună avu un efect magic asupra lor, şi tăcură amândoi. Într-adevăr, era un spectacol impresionant. Cei doi şedeau alături pe o canapea de trei locuri cu marchetărie argintie cu stacojiu, iar în faţa lor era o masă de ceai joasă. Parcă se aşezaseră acolo atât de departe unul de altul, pe cât le îngăduia canapeaua, pentru ca să nu fie siliţi a se privi prea mult în faţă; şi mai mult mâncau şi beau decât vorbeau. Soames avea un aer de dispreţ faţă de *cake*-ul pe care-l consuma, iar Jolyon părea că se distrează. Dacă, întâmplător, i-ar fi privit cineva, nici unul nu i s-ar fi părut mâncăcios, cu toate că acum mâncau pe săturate amândoi. Chiar

după ce au fost serviţi şi tinerii, ceilalţi doi continuară să mănânce în tăcere şi cu aceeaşi râvnă, până când Jolyon, aprinzându-şi ţigareta, i se adresă lui Soames:

- Şi ce face unchiul James?

- Mulţumesc, e foarte slăbit.

- Nu-i aşa că noi suntem o familie minunată? Deunăzi am calculat vârsta medie a celor zece Forsyte din generaţia bătrână - erau înscrişi în Biblia familială a tatălui meu. Am ajuns la media de optzeci şi patru de ani, dar cinci dintre ei sunt încă în viaţă. Aceştia vor bate recordul; şi uitându-se cu viclenie la Soames, adăugă: Dar să ştii că noi nu suntem cum erau ei.

Soames zâmbi. Părea să spună: "Tu crezi cu adevărat că eu admit să nu fiu ca ei?"; "sau că aş putea fi în stare să renunţ la ceva şi mai ales la viaţă?"

- Poate că vom atinge şi noi vârsta lor, continuă Jolyon, dar să ştii că conştiinţa de sine e un handicap şi asta este deosebirea dintre ei şi noi.

Noi nu mai avem convingeri. Nu pot descoperi cum şi când a luat naştere conştiinţa de sine. Tatăl meu o avea în mică măsură, dar nu cred că vreunul din bătrânii Forsyte să fi avut vreo picătură. Să nu te vezi niciodată aşa cum te văd alţii e un mijloc extraordinar de conservare. Toată istoria veacului trecut face deosebirea dintre ei şi noi. Iar între noi şi voi, adăugă el, privind printr-un inel de fum spre Val şi Holly, care nu se simţeau prea bine sub privirile lui batjocoritoare, va fi de asemenea o altă deosebire. Mă întreb chiar în ce va consta. Soames scoase ceasul.

- Trebuie să plecăm, zise, dacă vrem să mai prindem trenul.

- Unchiul Soames nu scapă trenul niciodată, mârâi Val cu gura plină.

- Şi de ce l-aş scăpa? răspunse Soames simplu.

- Oh! Nu ştiu, dar alţi oameni îl scapă, mormăi Val.

În faţa uşii principale, strânse mâna subţire şi brună a lui Holly

prelung şi pe furiş.

- Mâine după amiază la ora trei, îi şopti, aşteaptă-mă pe şosea. Astfel câştigăm timp. Vom face o plimbare minunată.

De la ieşirea din parc mai întoarse o dată capul pentru a o vedea, şi dacă nu l-ar fi împiedicat principiile lui de om de lume, i-ar fi făcut semn cu mâna. Nu era dispus să discute cu unchiul său. Dar această primejdie nu-l ameninţa. Soames era cu desăvârşire mut, preocupat de gânduri ce-l duceau departe.

Frunze galbene cădeau peste cei doi bărbaţi care parcurgeau pe jos acea milă şi jumătate de drum pe care Soames îl făcuse atât de des în zilele de demult, când venea aici pentru a urmări cu tainică mândrie construcţia casei - a casei ce trebuia să fie căminul lui şi al ei - al ei, femeia de care voia acum să scape. Mai întoarse capul o dată spre priveliştea potecii nesfârşite ce şerpuia printre gardurile aurii ale toamnei. Parcă trecuse un veac!

"Nu vreau s-o văd", îi spusese lui Jolyon. "Să fie oare adevărat? Poate că va fi necesar", se gândi el şi se cutremură. Îl cuprinse unul din fiorii aceia stranii, despre care se spune că sunt paşi ce te duc spre mormânt. Ce lume de gheaţă! Ce lume stranie! Şi, uitându-se peste umăr la nepotul său, gândi: "Ah, de-aş fi de vârsta lui! Oare cum o fi arătând ea acum"?

JOLYON ÎŞI ÎNDEPLINEŞTE MISIUNEA

După ce plecară cei doi oaspeţi, Jolyon nu se mai întoarse la pictura lui, căci lumina zilei scăzuse, ci se duse la birou, străduindu-se, fără să ştie, să reînvie viziunea aceea fulgerătoare, a tatălui său şezând în fotoliul vechi, de piele cafenie, picior peste picior, privind cu ochii săi pătrunzători pe sub bolta sprâncenelor masive. În această încăpere, cea mai comodă din toată casa, Jolyon căuta adeseori să prindă o clipă de comunicare cu tatăl său. Fireşte, nu credea deloc în supravieţuirea spiritului omenesc - acest sentiment nu era logic - dar era altceva, mai degrabă o mişcare în atmosferă, ca o mireasmă, sau una din acele puternice impresii de viaţă pe care o iau formele, sau efecte de lumină, pe care le percep atât de uşor ochii unui artist. Numai aici - în această mică odaie în care

nu s-a schimbat nimic, şi în care tatăl său petrecuse cele mai multe ceasuri de veghe - regăsea el sentimentul că nu plecase de tot, că duhul acelui sfetnic bătrân care emana căldura iubirii lui dominante mai trăia încă.

Ce sfat i-ar fi dat tatăl său acum, la brusca recrudescenţă a vechii tragedii - ce-ar zice el la această ameninţare împotriva aceleia de care se ataşase în ultimele săptămâni ale vieţii lui? "Trebuie să fac tot ce pot pentru ea", gândi Jolyon. "Tata mi-a încredinţat-o mie prin testamentul lui. Dar cum *este* mai bine?" Şi, ca şi cum ar fi căutat să regăsească înţelepciunea, echilibrul şi deosebitul bun-simţ al acelui batrân Forsyte, se aşeză în vechiul fotoliu, picior peste picior. Dar simţea că în locul acela şedea o umbră vană; nu-i venea nici o inspiraţie, iar degetele vântului băteau uşor în geamurile uşii celei mari, care se întunecau din ce în ce.

"Să mă duc la ea?" cugetă, "sau s-o rog să vină ea aici? Ce viaţă o fi ducând oare? Şi, mă întreb, cum trăieşte acum? Ce sălbăticie, să răscoleşti trecutul după atâta vreme!" Şi iarăşi îi apăru în faţă chipul vărului său stând cu o mână pe uşa de la intrare, vopsită verde-măsliniu; imaginea era atât de vie, că semăna cu acele mici figurine ce apar din orologiile vechi când bate ceasul; iar vorbele lui răsunau în urechile lui Jolyon mai limpede decât orice clopot: "Eu îmi văd singur de treburile mele. Ţi-am spus o dată, ţi-o spun încă o dată: nu primim pe nimeni"! Antipatia pe care o simţise atunci pentru Soames - pentru obrazul său supt, ras, pe care era întipărită încăpăţânarea lui de buldog, pentru trupul său slab, pătrat, elegant, uşor aplecat înainte, ca şi cum ar fi înghiţit un os pe care nu-l putea digera - îi reveni acum mai vie ca oricând. "Nu-l pot suferi", cugetă el; "mi-e nesuferit până în străfundul fiinţei mele. Şi

ăsta e norocul meu, căci astfel îmi va fi mai uşor să-i apăr soţia. Jumătate artist şi jumătate Forsyte, Jolyon avea o aversiune înnăscută faţă de ceea ce numea el "frecături"; în afară de cazul când se înfuria, el era adeptul vechiului principiu: "fuga e ruşinoasă, dar e sănătoasă." Un zâmbet uşor i se aşeză peste barbă. Ce ironie a soartei! Ca Soames să vină la el, în această casă, pe care şi-o clădise pentru el! Cum a măsurat totul din ochi, cum a privit cu gura căscată această ruină a planurilor lui de odinioară; cum a scrutat cu coada ochiului pereţii, scările, şi cum a preţuit în gând fiecare lucru! Şi, fără să vrea, Jolyon gândi: "Cred că lui Soames i-ar plăcea să locuiască aici chiar şi acum. El nu poate renunţa niciodată la ceva ce a fost proprietatea lui! Ei, şi acum, într-un fel sau altul, trebuie să trec la fapte. Dar e greu, foarte greu"!

În aceeaşi seară, târziu de tot, scrise lui Irene, întrebând-o dacă e

dispusă să-l primească.

Veacul bătrân, care văzuse pomul individualismului înflorind cu atâta măreţie, apunea acum sub un cer portocaliu, vestitor de furtună. Viaţa din Londra, la sfârşitul vacanţei de vară, era şi mai zbuciumată, din pricina zvonurilor de război. Iar lui Jolyon, care nu mergea deseori în oraş, străzile i se părură foarte agitate, din pricina atâtor birje şi a automobilelor, care-l supărau din punct de vedere estetic. Mergând în trăsură, începu să numere acele vehicule noi şi stabili că proporţia lor era de unu la douăzeci. "Acum un an, era unu la treizeci", gândi, "se vede că se încetăţenesc. O să fie şi mai mult uruit de roţi şi miros mai greu." Căci el era unul dintre acei liberali, de altfel destul de rari, care se opuneau oricărui lucru nou când acesta se concretiza într-o formă materială. Porunci birjarului să iasă cât mai curând din străzile cu circulaţie mare şi să ajungă pe malul Tamisei, căci dorea să

privească apa prin perdeaua mlădioasă a platanilor. Ajuns în faţa micului bloc de locuinţe ieftine, care era aşezat cam la cincizeci de paşi de malul râului, spuse birjarului să-l aştepte, şi urcă la etajul întâi.

"Da, doamna Heron era acasă"!

Observă de la prima aruncătură de ochi efectele produse de un venit sigur, chiar dacă era foarte modest; căci ţinea încă minte rafinamentul jerpelit care domnea în acel mic apartament acum opt ani, când venise aici pentru a-i aduce lui Irene vestea cea bună. Totul era proaspăt, delicat şi scăldat în miresme de flori. În general, coloritul era argintiu cu urme de negru, de culoarea hortensiilor şi de auriu. "Femeia are un gust deosebit", gândi el. Timpul se purtase blând cu Jolyon, căci el era un Forsyte. Dar pe Irene parcă n-o atinsese - cel puţin aceasta a fost impresia lui. Cum stătea în faţa lui, îmbrăcată într-o rochie de catifea de

culoarea cârtiţei, cu ochii suavi, negri, şi părul de aur întunecat, cu mâna întinsă şi un zâmbet uşor, i se păru că n-a îmbătrânit nici măcar cu o zi.

- Vrei să iei loc?

Probabil că niciodată nu s-a aşezat într-un scaun cu mai multă emoţie decât acum.

- Eşti absolut neschimbată, îi zise.

- Iar dumneata, Jolyon, pari mai tânăr.

Jolyon îşi trecu mâinile prin păr, care, fiind des, îl mai linişti.

- Sunt bătrân, dar n-o simt. Pictura are un lucru bun: te menţine tânăr. Titian a trăit nouăzeci şi nouă de ani, şi atunci a trebuit să vină ciuma ca să-l omoare. Ştii că prima oară când te-am văzut m-am gândit la una din picturile lui?

- Când m-ai văzut pentru prima oară?

- În Grădina Botanică.

- Cum m-ai recunoscut, dacă nu mă văzuseşi niciodată până atunci?

- După cineva cu care te-ai întâlnit.

O privi atent, dar faţa ei nu se schimbă; şi Irene răspunse liniştit:

- Da; de atunci au trecut multe vieţi.

- Ce reţetă foloseşti dumneata pentru tinereţe, Irene?

- Oamenii care nu trăiesc se conservă admirabil.

Hm! Amare vorbe! Oamenii care nu trăiesc! Dar putea intra în temă, şi începu:

- Îţi mai aduci aminte de vărul meu Soames?

Văzu că Irene zâmbeşte uşor la această viclenie a lui, şi continuă fără oprire:

- A fost pe la mine alaltăieri! Vrea să divorţeze. Dumneata vrei?

- Eu? zise ea cu uimire. După doisprezece ani? Cred că e cam târziu. N-o să fie greu?

Jolyon se uită fix în ochii ei şi zise:

- Presupunând că...

- Presupunând că am acum un amant. Dar n-am şi n-am avut nici un amant de atunci.

Ce-o fi simţit el când a auzit simplicitatea şi candoarea cu care au fost rostite aceste vorbe? Uşurare, surpriză, milă! Venus, vreme de doisprezece ani, fără iubit!

- Şi totuşi, cred că ai da mult ca să fii liberă?

- Nu ştiu. Ce importanţă are, acum?

- Dar dacă te-ai îndrăgosti din nou?

- Aş iubi.

În acest răspuns simplu, ea concentrase toată filozofia unei fiinţe pe care lumea o dăduse la o parte.

- Bine. Ai ceva de spus, ca eu să-i transmit?

- Spune-i numai că-mi pare rău că nu e liber. Odată ar fi avut prilejul să fie. Nu pricep de ce nu l-a folosit.

- Pentru că era un Forsyte: dumneata ştii că noi nu ne despărţim niciodată de ceva, până ce nu avem altceva în loc. Şi uneori nici atunci.

Irene zâmbi.

- Nici dumneata, Jolyon? Eu cred că dumneata nu eşti aşa.

- Da, adevărat, eu sunt cam corcitură, nu sunt chiar Forsyte pur. Eu nu reduc niciodată sutimile din cecurile pe care le întocmesc, mai degrabă le rotunjesc, zise Jolyon cam stingherit.

- Ei, şi ce pune Soames acum în locul meu?

- Nu ştiu; dar poate copii.

Ea tăcu puţin, cu ochii în pământ.

- Da, murmură ea; e greu. Dacă aş putea, l-aş ajuta să fie liber.

Jolyon îşi ţintui privirea în pălăria pe care o ţinea pe genunchi; emoţia lui creştea din ce în ce mai mult, întocmai ca şi admiraţia, uluirea şi mila. Femeia aceasta era atât de fermecătoare şi atât de singură; şi totul era atât de încurcat.

- Bine, îi zise. Am să-l caut pe Soames. Dacă-ţi pot fi de folos, sunt întotdeauna la dispoziţia dumitale. Trebuie să mă consideri un biet înlocuitor al tatălui meu. În orice caz, am să te ţin la curent despre ceea ce voi vorbi cu Soames. Poate că va da chiar el un motiv valabil.

Irene dădu din cap.

- Vezi dumneata, el are mult de pierdut; eu nu pierd nimic. Aş vrea să-l ştiu liber, dar nu prea văd ce-aş putea face.

- Pentru moment, nu ştiu nici eu, zise Jolyon şi, foarte curând, plecă.

Coborî la birjă. "Două şi jumătate! Soames trebuie să fie încă la birou."

- Du-mă la Poultry, strigă birjarului.

În faţa Parlamentului şi în Whitehall, vânzătorii de ziare strigau: "Situaţie gravă în Transvaal!", dar abia auzea strigătele lor, căci era preocupat de amintirea acelei splendide femei, de

privirea suavă a ochilor ei negri, şi de vorbele: "N-am avut nici un amant de atunci". Cum o fi trăind o femeie pe care valurile vieţii au dat-o la o parte? Singură, neocrotită, cu mâinile tuturor bărbaţilor îndreptate asupra ei, întinse pentru a pune mâna pe ea la cel mai mic semn din parte-i. Şi, an de an, îşi ducea zilele astfel!

Cuvântul "Poultry", scris deasupra capetelor oamenilor care forfoteau, l-a readus la realitate.

"Forsyte, Bustard and Forsyte", scris cu litere negre pe un fond de culoarea supei de mazăre, îi dădu un fel de energie şi porni să urce scările mârâind: "Ne mănâncă proprietatea! Şi, totuşi, nu putem fără ea!"

- Caut pe domnul Soames Forsyte, zise feciorului care îi deschise uşa.

- Pe cine să anunţ?

- Pe domnul Jolyon Forsyte.

Tânărul se uită mirat la el, căci nu văzuse niciodată un Forsyte cu

barbă, şi dispăru.

Birourile "Forsyte, Bustard and Forsyte" au înghiţit încetul cu încetul birourile "Tooting and Bowles" şi acum ocupau etajul întâi în întregime. În prezent nu mai lucra în el decât Soames, asistat de numeroşi secretari şi funcţionari. Retragerea completă din activitate a lui James - cu şase ani în urmă - dăduse un imbold considerabil afacerilor, dar adevăratul succes a început după plecarea lui Bustard, istovit - după părerea multora - de procesul "Fryer contra Forsyte", care era adus în faţa justiţiei mai des decât fusese vreodată, iar sorţii de reuşită erau mai reduşi ca oricând. Soames, care preţuia lucrurile într-un fel mai sănătos, nu s-a lăsat tulburat niciodată de acest proces; dimpotrivă, îşi dăduse seama că providenţa îi dăruia prin el un venit net - permanent - de 200 de lire sterline anual, deci, de ce să nu-l lungească?

Când Jolyon intră, vărul său întocmea o listă a rentelor de Stat posedate de societăţile al căror reprezentant era şi pe care, din pricina zvonurilor de război, avea de gând să le sfătuiască să le pună imediat în vânzare înainte ca alte societăţi să procedeze la fel. Privi cu coada ochiului pe Jolyon şi zise:

- Ce mai faci? Iartă-mă un minut. Ia loc, te rog.

Mai scrise pe listă trei cifre, puse o linie în dreptul punctului până la care ajunsese în registru şi se întoarse către Jolyon muşcându-şi vârful degetului arătător, plat.

- Ei? zise.

- I-am vorbit.

Soames încreţi fruntea.

- Şi?

- A rămas fidelă amintirii.

După ce rosti aceste vorbe, Jolyon se ruşină. Peste obrazul vărului său năvăli o roşeaţă gălbuie, întunecată. De ce asmuţea oare biata fiară?

- Vreau să spun că-i pare rău că nu eşti liber. Doisprezece ani e

vreme lungă. Tu cunoşti legile mai bine decât mine, precum şi posibilităţile pe care ţi le dau.

Soames scoase un mic grohăit ciudat, apoi tăcură amândoi un minut întreg. "E ca ceara!" gândi Jolyon, urmărind faţa aceea crispată, de pe care roşeaţa dispăruse încet. "N-o să aflu niciodată ce gândeşte sau ce are de gând să facă. E ca ceara!" Şi îşi mută privirea către tabloul reprezentând acel înfloritor oraş, tablou pe care îl atârnaseră pe peretele biroului pentru a excita instinctul de proprietate al clienţilor. Îi trecu deodată prin minte o idee fantastică. "Oare îmi întocmeşte o notă de plată pentru demersurile pe care le-am făcut - «Pentru vizita domnului Jolyon Forsyte în problema divorţului meu, pentru darea de seamă pe care mi-a făcut-o despre întrevederea cu soţia mea şi pentru însărcinarea de a vorbi încă o dată cu ea, şaisprezece şilingi şi opt pence»...?"

Brusc Soames zise:

- Eu nu mai pot trăi aşa. Îţi spun că aşa nu mai merge.

Ochii îi umblau încoace şi încolo; era ca un animal încolţit care caută o cale de scăpare. Tânărul Jolyon gândi: "Suferă cu adevărat. Şi tocmai pentru că nu-l pot suferi, trebuie să iau bine seama la acest lucru".

- Desigur, zise cu blândeţe, totul depinde de tine. Un bărbat poate pune capăt acestor lucruri dacă ia totul asupra lui.

Soames se întoarse către el şi, cu un glas care părea a veni de la mari adâncimi, zise:

- De ce să sufăr mai mult decât am suferit până acum? Pentru ce?

Jolyon nu-i putu răspunde, dădu doar din umeri. Nu ştia de ce, raţiunea lui era de acord cu Soames, dar simţămintele îi erau potrivnice.

- Tatăl tău, continuă Soames, a simpatizat-o - de ce, Dumnezeu ştie! Şi-mi închipui că şi tu, zise, privindu-l aspru pe Jolyon. Mi se

pare că pentru a cuceri simpatia tuturor omul trebuie să facă doar un rău cuiva. Nu ştiu cu ce am greşit, n-am ştiut-o niciodată. Întotdeauna m-am purtat bine cu ea. I-am dat tot ce şi-ar fi putut dori. Mi-era dragă.

Raţiunea lui Jolyon aproba din nou, dar instinctul era iarăşi potrivnic. "Ce-o fi cu mine?" cugetă el; "e ceva care nu e în ordine. Dar dacă e aşa, prefer să nu fie, decât să fie în ordine".

- În definitiv, zise Soames cu un fel de furie posomorâtă, a fost soţia mea.

Ca fulgerul trecu prin mintea interlocutorului său gândul: "Asta e! Proprietatea! Da, posedăm cu toţii obiecte. Dar - chiar şi făpturi omeneşti! Oribil!"

- Trebuie să priveşti faptele, îi zise el sec, sau mai degrabă lipsa lor.

Soames îi aruncă din nou o privire iute şi bănuitoare.

- Lipsa lor? îi zise. Da, dar nu sunt întocmai de părerea ta.

- Iartă-mă, te rog, răspunse Jolyon; eu ţi-am relatat ceea ce a spus ea. Era desluşit.

- După experienţa pe care am avut-o, nu pot avea încredere oarbă în vorbele ei. Vom vedea.

Jolyon se ridică.

- La revedere, zise el scurt.

- La revedere, răspunse Soames.

Jolyon ieşi, încercând să descifreze expresia de pe faţa lui Soames, pe de o parte uimită, şi pe de alta ameninţătoare. Porni foarte tulburat spre staţia Waterloo, simţindu-se ca şi cum învelişul fiinţei lui morale ar fi fost jupuit; şi, pe tot drumul parcurs până la tren, se gândi la Irene, singură în apartamentul ei, şi la Soames, singur în biroul său, şi la strania paralizie pe care viaţa a aşternut-o asupra amândurora. "Încătuşaţi de lege!" cugetă el. "Amândoi cu laţul de gât - şi al ei e atât de frumos!"

VAL AFLĂ VESTEA

Respectarea angajamentelor luate nu era una din însuşirile caracteristice ale tânărului Val Dartie şi astfel faptul că din cele trei întâlniri pe care le avea nu s-a dus la două, ţinându-se de cuvânt numai faţă de o singură persoană, nu era un eveniment care să-l pună pe gânduri. Totuşi plimbarea cu Holly a fost o surpriză, şi la asta se gândea în timp ce se îndrepta, agale, spre Londra, venind dinspre Robin Hill. Era chiar mai frumuşică decât i se păruse ieri, călare pe iapa ei argintie cu coadă lungă, şi cum se întorcea în amurgul ceţos al lui octombrie prin periferiile Londrei, i se păru - cu simţul autocritic pe care-l avea - că în cele două ore pe care le petrecuse cu ea, numai cizmele lui străluciseră. Scoase din buzunar noul lui ceas de aur - cadou de la James - şi se uită, nu la ceas, ci la diferitele părţi din obrazul lui

reflectate în capacul deschis. Avea un mic coş deasupra uneia din sprâncene, lucru care îl supăra mult căci, desigur, lui Holly nu-i plăcuse. Crum nu avea coşuri niciodată. Dar gândul la Crum îi reînvie scena de pe promenada de la "Pandemonium". Astăzi n-a avut nici cea mai mică dorinţă de a-şi deschide sufletul în faţa lui Holly, plângându-şi durerea pricinuită de tatăl său. Tatăl său era lipsit de poezie, iar acum, pentru prima oară de nouăsprezece ani - câţi avea el - simţea poezia fremătând în inima lui. Teatrul Liberty, cu Cynthia Dark, care întruchipase aproape mitul desfătării, "Pandemonium", cu femeia de vârstă incertă i se părură lui Val cu totul "de domeniul trecutului"; căci el era emoţionat şi schimbat de prietenia cu această nouă verişoară a lui, sfioasă şi cu părul negru. Şi apoi călărea grozav de bine, aşa încât a fost cu atât mai măgulitor pentru el că l-a lăsat s-o conducă în nesfârşitele galopuri din

Richmond Park, deşi ea cunoştea parcul mult mai bine decât dânsul. Privind în urmă la toate cele petrecute, se minuna de uscăciunea conversaţiei lui; simţea că i-ar putea spune "îngrozitor de multe lucruri spirituale", dacă ar mai avea prilejul; iar gândul că trebuie să se întoarcă mâine la Littlehampton, iar pe ziua de doisprezece trebuie să plece la Oxford, "la examenul acela scârbos", fără cea mai mică şansă de a o revedea înainte de plecare, îi aşternu pe suflet un întuneric mai mare decât acela al serii ce se lăsa. Dar o să-i scrie, şi ea a făgăduit că-i va răspunde. De asemenea, se prea poate că va veni la Oxford pentru a-l vedea pe fratele ei. Gândul acesta a fost prima stea pe cerul întunecat al inimii lui, în timp ce cobora spre grajdurile cu cai de închiriat ale lui Padwick, din vecinătatea lui Sloane Square. Descăleca şi se întinse copios din toate încheieturile, căci călărise în ziua aceea mai bine de douăzeci şi cinci de mile. Dartie din

el îl făcu să vorbească vreme de cinci minute cu tânărul Padwick despre calul favorit al curselor de la Cambridge; apoi, cu genunchii îndepărtaţi şi lovindu-şi cizmele cu mica lui cravaşa cu noduri, plecă spunând:

- Pune calul în contul meu.

"N-am nici o poftă să ies deseară", gândi. "Să vedem cu ce onorează mama ultima mea seară aici!" Cu puţină băutură şi amintiri, va putea petrece o seară plăcută în sânul familiei.

Când, după o baie bună, coborî dichisit, o găsi pe mama lui îmbrăcată corect, într-o rochie de seară decoltată şi - spre necazul lui - pe unchiul său Soames. Când intră, convorbirea lor se opri brusc, apoi unchiul său zise:

- E mai bine să-i spunem.

Când auzi aceste vorbe, care se refereau negreşit la tatăl său, primul gând al lui Val se îndreptă spre Holly. O fi ceva josnic? Mama lui începu a vorbi.

- Tatăl tău, zise ea cu o voce egală şi distinsă, în timp ce îţi făcea milă s-o vezi cum frământă între degete brocartul verde ca marea al rochiei ei, tatăl tău, scumpul meu, a... nu este la Newmarket; e în drum spre America de Sud. Ne-a... ne-a părăsit...

Val îşi mută privirea de la ea, la Soames. I-a părăsit! Era oare trist? Îşi iubea tatăl? I se păru că nu ştie precis. Apoi, deodată - parcă ar fi simţit mirosul de garoafă şi ţigări - inima îi tresări, şi iată că era trist. Tatăl tău e... tatăl tău şi nu putea să dispară în felul acesta, nu se cuvenea! Doar n-a fost întotdeauna "secătură", aşa cum îl văzuse pe promenada de la "Pandemonium". Val avea amintiri frumoase în legătură cu tatăl său - ateliere de croitorie, cai, bani de buzunar la şcoală şi multă bunătate şi generozitate când avea noroc la joc.

- Dar de ce? zise.

Apoi, fiind el însuşi un *sportsman*, îi păru rău de întrebare.

Masca de pe faţa mamei sale se tulbură; atunci izbucni:

- Foarte bine, mamă! Nu-mi spune! Spune-mi numai ce înseamnează asta.

- Tare mă tem, Val, că înseamnează divorţ.

Val scoase un mârâit ciudat, privi iute spre unchiul său, la acel unchi pe care fusese învăţat să-l socotească drept o garanţie faţă de consecinţele ce le avea de suferit din pricină că avea un tată, drept o pavăză chiar şi faţă de sângele Dartie care curgea în vinele lui. Faţa aceea cu obraji subţi părea că tremură, şi aceasta îl nelinişti din cale-afară.

- Nu-i aşa că nu se va da publicităţii?

În acel moment îşi aduse aminte cu câtă plăcere urmărea coloanele ziarelor care relatau detaliile penibile ale atâtor procese de divorţ.

- Nu s-ar putea face cumva în taină? E atât de neplăcut pentru

mama şi... pentru toată lumea.

- Poţi să fii sigur că totul va decurge în cea mai mare taină posibilă.

- Bine... dar, în definitiv, de ce trebuie să îl faceţi? Mama nu vrea să se remărite.

Numele lui, al surorilor lui, mânjit în faţa colegilor şi a lui Crum, a studenţilor de la Oxford, a lui... Holly! Era de neîndurat! Şi ce câştigă dacă-l face?

- Nu-i aşa, mamă? zise el aspru.

Văzându-se contrazisă în sentimentul care o domina tocmai de către fiinţa pe are o iubea cel mai mult pe lume, Winifred se ridică din fotoliul *Empire* în care şedea. Îşi dădea bine seama că fiul ei va fi contra ei, atâta vreme cât nu-i povesteşte totul; şi totuşi - cum să-i spună? Astfel, frământând mai departe brocartul verde ca marea, îşi aţinti privirile asupra lui Soames. Val, de asemenea, îşi ţintui ochii asupra lui. Nu încape îndoială că el, întruchiparea cinstei şi a

simţului de proprietate, nu doreşte să aducă o asemenea pată asupra propriei lui surori!

Soames trecu uşor, cu un cuţit de tăiat hârtie incrustat, peste suprafaţa netedă a unei mese de marchetărie; apoi, fără a se uita la nepotul său, începu.

- Tu nu poţi înţelege ce a avut de îndurat mama ta de-a lungul acestor douăzeci de ani. Aceasta este doar ultima picătură, Val. Ridicând privirea, se uită cu coada ochiului la Winifred şi adăugă: Să-i spun?

Winifred tăcea. Dacă nu-i spune, Val va fi contra ei. Totuşi, ce îngrozitor este să-i spună aşa ceva despre tatăl lui! Strângând din buze, dădu aprobativ din cap.

Soames vorbi iute, cu o voce egală:

- El a fost întotdeauna o povară de gâtul mamei tale. Ea a plătit în repetate rânduri datoriile pe care le făcea; adeseori a venit acasă beat, insultând-o şi ameninţând-o, iar acum a plecat la Buenos Aires cu o

dansatoare. Şi, ca şi cum s-ar fi îndoit de eficacitatea vorbelor lui asupra băiatului, continuă în grabă: A luat chiar şi perlele mamei tale, pentru a i le da ei.

Atunci, Val ridică mâna cu o smucitură. La acest semnal de deznădejde, Winifred strigă:

- Ajunge, Soames! Opreşte-te!

În băiat se dădea o luptă între Dartie şi Forsyte. Pentru băutură, datorii, dansatoare, avea o anumită simpatie; dar perlele... Nu! Asta era din cale-afară! Şi deodată, simţi mâna mamei sale mângâind-o pe a lui.

- Vezi tu, auzi glasul lui Soames, nu putem lăsa să înceapă iarăşi toată povestea. Există o margine: trebuie să batem fierul cât e cald.

Val îşi trase mâna de sub aceea a mamei sale.

- Dar... sper că... nu veţi invoca chestiunea cu perlele! Aşa ceva nu pot suporta, nu, nicidecum!

- Nu, nu, Val... nu! Ţi-am spus-o numai ca să vezi că nu se poate trăi

cu tatăl tău!

Şi unchiul său dădu din cap. Val se linişti puţin; scoase o ţigară. Tatăl său îi cumpărase această tabacheră subţire şi puţin curbată. Oh! Era greu de îndurat, tocmai acum când intra la Oxford!

- Dar fără divorţ, mama n-ar putea fi apărată? zise. Aş putea-o ocroti şi eu. Şi apoi, dacă e neapărat necesar, s-ar putea face şi mai târziu.

Pentru o clipă, pe buzele lui Soames apăru un zâmbet, zâmbet care deveni în curând amar.

- Tu habar n-ai ce vorbeşti: în asemenea chestiuni nu e nimic mai grav decât amânarea.

- Pentru ce?

- Eu îţi spun, băiete, nu e nimic mai grav. O ştiu din experienţă.

În vocea lui răsuna exasperarea. Val deschise ochii mari şi se uită la unchiul său pe care niciodată nu-l văzuse exprimând vreun sentiment. Oh! Da... acum îşi aduce aminte... a fost odată o mătuşă Irene şi s-a întâmplat ceva - ceva ce oamenii

din jurul lui tăinuiau; îl auzise el odată pe tatăl său folosind, în legătură cu ea, o vorbă ce nu se putea repeta.

- Eu nu vreau să-l vorbesc de rău pe tatăl tău, continuă Soames hotărât, dar îl cunosc destul de bine pentru a fi sigur că nu va trece un an şi va fi iarăşi aici, în chip de povară pentru mama ta. Îţi poţi închipui ce-ar însemna asta, pentru ea şi pentru voi toţi, după cele întâmplate! Tot ce putem face este să tăiem răul din rădăcină.

Împotriva voinţei lui, Val era impresionat, şi, privind din întâmplare faţa mamei lui, pricepu, poate pentru prima dată în viaţă, că nu întotdeauna treceau pe primul plan simţămintele lui.

- Foarte bine, mamă. O să te ajutăm. Aş vrea să ştiu numai când va avea loc. Ştii bine că intru în primul semestru. N-aş vrea să fiu acolo în vremea când va avea loc procesul.

- Oh, scumpul meu! murmură Winifred, e greu pentru tine.

Şi numai din obişnuinţă formulă ea atât de simplu un lucru pe care - judecat după expresia de pe faţa ei - îl regreta din tot sufletul.

- Când va avea loc, Soames?

- Nu ştiu, dar nu înainte de câteva luni. Mai întâi trebuie să cerem restabilirea vieţii tale conjugale.

"Ce dracu o mai fi şi asta?" gândi Val. "Ce animale neghioabe sunt avocaţii aceştia! Nu înainte de câteva luni! Eu ştiu una şi bună: astă-seară n-am să mănânc acasă!" Şi zise:

- Îmi pare nespus de rău, mamă, dar trebuie să iau masa în oraş.

Cu toate că era ultima seară, Winifred dădu din cap, mulţumită; amândoi simţeau că au mers cam departe cu exprimarea sentimentelor lor.

Indiferent şi deprimat, Val îşi căută libertatea în ceaţa de pe Green Street. Dar numai când ajunse la Piccadilly, descoperi că nu

are decât optsprezece pence. Cu atâţia bani nu putea lua o masă, iar lui îi era foame. Se uită tânjind la vitrinele clubului "Iseeum", unde mâncase de atâtea ori cele mai alese bucate, împreună cu tatăl său. Perlele acelea! Nu le poate uita! Dar cu cât se gândea mai mult şi cu cât mergea mai departe, cu atât era mai flămând. Dacă nu se întoarce acasă, nu-i rămân decât două locuri unde ar putea merge: la bunicul său în Park Lane şi la Timothy în Bayswater Road. Care din locurile astea era mai puţin plictisitor? Probabil că la bunicul său îi va da o masă mai bună, chiar dacă pică pe neaşteptate. La Timothy mesele erau excelente, dar numai când erai poftit. Se hotărî pentru Park Lane, cu atât mai mult cu cât nu se cădea, nici faţă de bunicul său, să plece la Oxford fără a-i da prilejul să-i vâre în buzunar nişte bani. Fireşte, mama lui va auzi că a fost acolo şi i se va părea cam curios, dar n-avea ce face. Sună.

- *Hallo*, Warmson, aveţi ceva de mâncare pentru mine? Ce crezi?

- Tocmai acum s-au aşezat la masă, domnule Val. Domnul Forsyte va fi foarte încântat că aţi venit. Tocmai la prânz a spus că în ultima vreme n-aţi mai dat pe la noi.

Val rânji:

- Ei, iată-mă, aici sunt! Tăiaţi viţelul cel gras; Warmson, adu şampania!

Warmson zâmbi puţin; după părerea lui, Val nu era decât un boboc.

- Am s-o întreb de doamna Forsyte, domnule Val.

- Ascultă, mormăi mânios Val, dezbrăcându-şi pardesiul. Să ştii că nu mai sunt la şcoală.

Warmson, care nu era lipsit de simţul umorului, deschise uşa de lângă cuierul garnisit cu coarne de cerb, zicând:

- Domnul Valerius, *ma'am.*

Val intră zicând în gând: "Dracu să te ia!"

După calda îmbrăţişare a lui Emily şi "Bine ai venit, Val", şi după salutul cam tremurător al lui James, "În sfârşit, ai venit!", demnitatea lui fu restabilită.

- De ce nu ne-ai înştiinţat că vii? Nu avem decât spinare de berbec. Şampanie, Warmson, zise Emily. Şi intră în sufragerie.

La masa cea mare, scurtată cât se poate de mult, sub care s-au adăpostit atâtea picioare distinse, şedea într-un capăt James, în celălalt Emily, iar Val la mijloc între ei. Şi singurătatea în care trăiau bunicii săi acum, după ce toţi cei patru copii ai lor zburaseră, îl mişcă în oarecare măsură. "Sper să dau ortu' popii mult înainte de-a ajunge atât de bătrân ca el!" se gândi. "Sărman bătrân, e subţire ca un băţ!" Şi în timp ce bunicul lui discuta cu Warmson despre zahărul din supă, zise lui Emily cu voce joasă:

- E rău de tot pe la noi pe-acasă. Cred că ştii.

- Da, scumpul meu.

- Când am plecat, era la noi unchiul Soames. Ce crezi, nu există nici o modalitate pentru a evita divorţul? De ce se încăpăţânează el în halul acesta?

- S-s-st, scumpule! şopti Emily, nu vrem să afle bunicul tău.

De la celălalt capăt al mesei auzi vocea lui James:

- Ce e? Despre ce vorbiţi?

- Despre universitatea lui Val, răspunse Emily. Tânărul Pariser a învăţat tot acolo; îţi aduci aminte, James, el a fost acela care a făcut să sară banca la Monte Carlo.

James mormăi că nu ştie - Val va trebui să-şi poarte bine de grijă, căci altfel poate apuca pe căi greşite. Se uită cu tristeţe la nepotul său, dar din privirile lui se citea dragoste şi îngrijorare.

- De ceea ce mă tem eu, zise Val cu capul în farfurie, e că am s-o duc greu cu banii.

Ştia, instinctiv, că punctul sensibil al acestui bătrân era grija ca nepoţii

lui să fie bine puşi la adăpost.

- Bine, zise James, iar supa din lingură i se vărsă în farfurie; vei avea o sumă bunicică, dar trebuie să fii chibzuit.

- Fireşte că da, murmură Val; te chibzuieşti numai dacă ai cu ce. Cât va fi, bunicule?

- Trei sute şi cincizeci; e chiar prea mult. Când eram eu de vârsta ta, n-aveam mai nimic.

Val oftă. El sperase patru şi se temuse că n-o să-i dea decât trei.

- Nu ştiu cât primeşte vărul tău, zise James; tot acolo învaţă şi el. Tatăl său e un om bogat.

- Dar dumneata nu eşti? întrebă cu îndrăzneală Val.

- Eu? răspunse James, iritat. Eu am avut atâtea cheltuieli. Tatăl tău... şi tăcu.

- Vărul meu Jolyon locuieşte într-o casă teribil de frumoasă. Am fost acolo cu unchiul Soames; splendide grajduri.

- Ah! mârâi James, oftând adânc. Casa aceea - am ştiut eu ce o să se

întâmple!

Şi căzu trist pe gânduri, privind peste oasele de peşte din farfuria lui. Tragedia fiului său şi profunda dezbinare pe care a produs-o în familia Forsyte mai avea şi acum forţa de a-l târî într-un vârtej de îndoieli şi temeri. Val, care avea poftă să vorbească despre Robin Hill, căci Robin Hill însemna Holly, se întoarse către Emily zicând:

- Casa aceea fusese clădită pentru unchiul Soames? Şi, primind drept răspuns doar un semn din cap, continuă: Aş vrea să-mi povesteşti şi mie, bunico. Ce-a devenit mătuşa Irene? Mai trăieşte? Astă-seară unchiul Soames părea îngrozitor de frământat de ceva.

Emily îşi puse un deget pe buze, dar urechea lui James prinse cuvântul Irene.

- Ce este? zise, oprindu-şi bucata de berbec chiar lângă buze. Cine a văzut-o? Am ştiut eu c-o să mai auzim vorbindu-se de ea.

- Lasă, James, zise Emily; mănâncă liniştit. Nimeni n-a văzut pe nimeni.

James puse furculiţa jos.

- Aşa eşti tu. Pot să mor şi mie tot nu-mi spui. Te pomeneşti că Soames vrea să divorţeze.

- Prostii, zise Emily cu o linişte nemaiîntâlnită, Soames e mult prea cuminte.

James îşi duse mâna la gât, împreunându-şi favoriţii lungi şi albi pe bărbia care nu era decât piele şi os.

- Ea, ea a fost totdeauna..., zise, şi cu această remarcă enigmatică se încheie conversaţia, căci se întorsese Warmson.

După spinarea de berbec urmară prăjituri, fructe şi brânză, apoi Val primi din partea bunicului său un cec de douăzeci de lire şi o sărutare, care nu semăna cu nici o altă sărutare de pe lume, cu buzele strânse brusc, cu un fel de teamă, ca şi cum bătrânul ar fi fost cuprins de

slăbiciune; după aceea Val trecu în hol şi reluă firul convorbirii.

- Vorbeşte-mi de unchiul Soames, bunico. De ce ţine cu orice preţ ca mama să divorţeze?

- Unchiul tău Soames, zise Emily, iar glasul ei avea o siguranţă exagerată, este avocat, scumpul meu. El ştie mai bine ca oricine ce trebuie făcut.

- Da? mârâi Val. Dar ce-a devenit mătuşa Irene? După câte îmi amintesc, era foarte frumoasă.

- Ea, zise Emily, s-a purtat foarte prost. Noi nu vorbim despre ceea ce a făcut.

- Bine, dar eu n-aş vrea ca la Oxford să afle toată lumea despre "afacerile noastre", exclamă Val; e o idee groaznică. De ce nu s-ar putea lua măsuri contra tatei, fără ca totul să devină public?

Emily oftă. Datorită preocupărilor ei de a frecventa numai lume bună, trăise întotdeauna într-o atmosferă de divorţuri - atât de mulţi dintre oamenii ale căror picioare au stat

sub masa ei au ajuns să facă oarecare publicitate în jurul lor. Totuşi, când era vorba de familia ei, o supăra tot atât de mult ca şi pe ceilalţi. Dar ea avea un simţ practic deosebit; era o femeie curajoasă, care nu se lua niciodată după umbre, ci urmărea să pună mâna pe însăşi substanţa lucrurilor.

- Mama ta va fi fericită dacă va fi liberă de tot, Val. Noapte bună, scumpul meu; şi să nu porţi jiletci prea strigătoare la Oxford, căci acum nu mai sunt la modă. Iată un mic cadou.

Cu încă cinci lire în mână, cu un pic de căldură în inimă - căci o iubea pe bunica lui - Val porni spre Park Lane. Vântul alungase ceaţa, frunzele de toamnă foşneau, iar stelele străluceau. Având atâţia bani în buzunar, îl cuprinse pofta de a "vedea puţină viaţă"; dar nu merse nici patruzeci de paşi către Piccadilly şi îi apăru chipul lui Holly, sfios, cu ochii ei serioşi în care juca parcă un drăcuşor, iar în

inimă simţi nişte furnicături ca atunci când i-a strâns mâna. "Nu mă duc nicăieri! Mă întorc acasă!"

SOAMES FACE PLANURI DE VIITOR

Era cam târziu pentru a merge pe malul Tamisei, dar vremea era frumoasă şi vara mai zăbovea încă pe sub frunzele ce îngălbeneau. În dimineaţa acelei duminici, din grădina lui de lângă râu, aproape de Mapledurham, Soames se uitase de mai multe ori la cer, pentru a vedea cum se anunţă ziua. Împodobi chiar el, cu flori, mica lui barcă, şi pregăti totul pentru ca după dejun să-şi plimbe musafirii pe Tamisa. În timp ce aşeza pernele îmbrăcate în mătase chinezească, nu ştia nici el dacă prefera să iasă cu barca numai cu Anette sau şi cu mama ei. Era atât de frumoasă... putea fi sigur oare că nu va spune prea mult, că nu va trece peste limitele discreţiei? Trandafirii din jurul verandei erau încă în floare, gardurile erau verzi, nu era nici un semn de miez de toamnă, care ar fi putut răci

atmosfera; totuşi era nervos, nu-şi găsea astâmpăr şi avea o stranie neîncredere în puterile lui de a cârmui totul pe calea cea bună. Plănuise această vizită pentru ca Anette şi mama ei să-şi dea seama de averea lui, în aşa fel, încât să primească cu respect orice declaraţie pe care ar fi fost dispus s-o facă mai târziu. Se îmbrăcă cu mare grijă, pentru a nu părea prea tânăr, nici prea bătrân; era foarte încântat că părul său era încă des şi mătăsos şi că nu avea fire albe. Urcă de trei ori în galeria de tablouri. Dacă ele s-ar pricepe câtuşi de puţin, ar vedea îndată că numai colecţia aceasta face cel puţin treizeci de mii de lire sterline. Apoi făcu o inspecţie amănunţită în frumoasa odaie de culcare, ale cărei ferestre dădeau spre râu, unde vor intra ele pentru a-şi scoate pălăriile. Va fi poate odaia ei de culcare... dacă planurile îi vor reuşi, şi Anette va deveni soţia lui. Se duse la masa de toaletă şi-şi trecu mâna peste

pernița îmbrăcată în mov, în care erau împlântate fel de fel de ace; într-un vas erau adunate petale de diferite flori, care răspândeau un miros ce-l ameți puțin. Soția lui! Ce bine ar fi dacă totul s-ar aranja de-a dreptul, fără coșmarul acela cu divorțul, pe care va trebui să-l rezolve înainte de orișice; cu fruntea încrețită, privi spre râul care strălucea dincolo de trandafiri și pajiște. *Madame* Lamotte nu va rezista niciodată la asemenea perspectivă pentru fiica ei; iar Anette nu-i va rezista niciodată mamei sale! Ah! numai dacă el ar fi liber! Plecă la gară, în întâmpinarea lor, cu teama în suflet. Ce mult gust aveau franțuzoaicele! *Madame* Lamotte era îmbrăcată în negru cu urme de mov, Anette în olandă mov cu nuanțe cenușii, cu mănuși și pălărie de un alb-gălbui. Era cam palidă și avea un aer londonez, iar ochii ei albaștri priveau grav. Stând în ușa deschisă a sufrageriei, Soames le aștepta să coboare la

dejun; era tulburat de desfătarea aceea a simţurilor pe care ţi-o dau soarele şi florile şi pomii, dar pe care n-o simţi din plin decât atunci când tinereţea şi frumuseţea le împărtăşesc împreună cu tine. Pregătise masa cu deosebită grijă; vinul era un *Sauternes* cu totul deosebit, meniul perfect alcătuit; cafeaua, excelentă, a fost servită în verandă. *Madame* Lamotte a luat cremă de mentă; Anette a refuzat. Purtarea ei era fermecătoare, dar aveai vaga impresie că e conştientă de frumuseţea ei. "Da", gândi Soames; "încă un an în Londra şi felul de viaţă pe care-l duce, şi îi dispare tot farmecul." *Madame* era reţinută în exclamaţiile pe care le făcea în limba franceză:

- *Adorable! Le soleil est şi bon!*[36] Nu-i aşa, Anette, că totul este atât de *chic? Monsieur* este un adevărat Monte-Cristo.

Anette aprobă murmurând şi ridică ochii către Soames cu o privire pe care el n-o putea tălmăci.

Le-a propus o plimbare pe apă. Dar să vâsleşti conducând o barcă cu două persoane, dintre care una atât de încântătoare, rezemată de pernele chinezeşti, te făcea să suferi că nu puteai profita de un prilej atât de bun. De aceea le duse numai puţin spre Pangbourne, şi apoi se întoarse încet acasă, în timp ce, din când în când, toamna scutura câte o frunză galbenă peste Anette sau peste corpolenţa înveşmântată în negru a mamei sale. Soames nu era fericit, îl chinuia gândul: "Cum - când - unde pot vorbi - şi ce"? Ele nici nu ştiau că era căsătorit. Dacă le spune că e căsătorit, toate şansele lui sunt primejduite; totuşi, dacă nu le dă de înţeles în mod desluşit că vrea să ceară mâna lui Anette, ea poate cădea pe mâna altcuiva, mai înainte ca el să fie liber pentru a o lua.

La ceaiul pe care amândouă l-au băut cu lămâie, Soames vorbi despre Transvaal.

- O să fie război, zise. *Madame* Lamotte regretă.

- *Ces pauvres gens bergers!*[37] De ce nu-i lasă în pace?

Soames zâmbi; întrebarea i se păruse absurdă.

Fiind o femeie care se pricepe în afaceri, trebuia să înţeleagă că britanicii nu-şi pot abandona interesele comerciale legitime.

- Aşa da!

Însă *Madame* Lamotte găsea că englezii sunt cam ipocriţi. Ei vorbesc despre dreptate şi *uitlanderi*[38], nu despre interese comerciale. *Monsieur* era primul care spunea lucrurilor pe nume.

- Burii sunt numai pe jumătate civilizaţi, zise Soames. Ei stau în calea progresului. Noi nu vom renunţa niciodată la suveranitatea noastră.

- Ce înseamnă asta? Suveranitate! Ce cuvânt ciudat!

Iritat de aceste ameninţări privitoare la principiul dreptului de proprietate şi stimulat de ochii lui

Anette, fixaţi asupra lui, Soames vorbi cu elocvenţă. Iar când ea zise:

- Eu cred că *Monsieur* are dreptate. Trebuie să-i înveţe minte!

El fu încântat. Fata era deşteaptă.

- Fireşte, continuă el, trebuie să procedăm cu moderaţie. Eu nu sunt pentru o politică de asuprire prea acerbă. Trebuie să fim duri, dar fără brutalitate. Vreţi să mergem sus să vă arăt tablourile mele?

În timp ce treceau de la o comoară la alta, văzu îndată că habar n-aveau de pictură. Trecură pe lângă ultimul său Mauve, acel remarcabil studiu intitulat *Car cu fân în drum spre casă*, ca şi cum ar fi fost o litografie. Aştepta aproape cu spaimă reacţia lor în faţa celei mai preţioase piese din colecţia lui: un Israels, al cărui preţ se urcase văzând cu ochii şi care, era aproape sigur, ajunsese acum la punctul culminant; de aceea socotea că e bine să-l pună în vânzare. Nici nu-l băgară în seamă. Pentru el a fost un şoc; totuşi, se mângâia cu gândul că

e mai bine să aibă de-a face cu gustul virgin al lui Anette, pe care îl poate forma el cu timpul, decât cu gustul prost al burgheziei engleze. La capătul galeriei era un Meissonier [39] de care îi era cam ruşine - valoarea pânzelor lui Meissonier scădea pe zi ce trece. *Madame* Lamotte se opri în faţa tabloului.

- Meissonier! Ah! Ce bijuterie!

Era singurul nume de care auzise. Soames profită de ocazie. Atingând foarte uşor braţul lui Anette, o întrebă:

- Cum îţi place casa mea, Anette?

Nu-şi retrase braţul, dar nici nu răspunse, se uită drept la el, coborî privirea, apoi şopti:

- Ar putea să nu-i placă cuiva? E atât de frumoasă!

- Poate într-o bună zi..., zise Soames, dar se opri.

Era atât de frumoasă, atât de stăpânită - îl speria. Ochii ei albaştri ca florile de cicoare, mişcarea gâtului ei alb ca spuma, liniile ei

gingaşe şi rotunde erau o nedomolită ispită pentru a spune vorbe neîngăduite! Nu! Nu! Trebuie să fie mai stăpân pe situaţie, mult mai sigur de sine! "Dacă mă stăpânesc", cugetă el, "am s-o pun pe gânduri eu pe ea". Şi trecu lângă *Madame* Lamotte, care stătea încă în faţa lui Meissonier.

- Da, este un exemplar destul de bun, dintre ultimele lui lucrări. Trebuie să mai veniţi, *Madame*, să le vedeţi la lumina electrică. Trebuie să veniţi şi să petreceţi o noapte aici.

Doamna era încântată; ce frumoase trebuie să fie tablourile la lumina electrică! Iar râul, în lumina lunii, trebuie să fie minunat!

Anette murmură:

- Eşti sentimentală, *Maman!*

Sentimentală! Această femeie îmbrăcată în negru, simpatică şi puternică, o franţuzoaică - ea ştie ce e lumea! Şi se simţi deodată cât se poate de convins că nici una dintre ele nu era sentimentală. Cu atât mai

bine. La ce e bun sentimentul? Şi totuşi...

Le conduse cu trăsura până la gară şi le urcă în tren. I se păru că degetele lui Anette au răspuns puţin la strângerea mâinii lui; prin întuneric, văzu un zâmbet pe faţa ei.

Se întoarse îngândurat la trăsură.

- Întoarce-te acasă, Jordan, eu vreau să merg pe jos, zise vizitiului.

Porni cu paşi mari pe potecile peste care se lăsa întunericul; în sufletul lui se jucau de-a v-aţi ascunselea prudenţa şi dorinţa ca Anette să fie a lui. *"Bonsoir, Monsieur!"* Ce dulce i-a spus-o. Dar cine ştie ce e în mintea ei? Franţuzoaicele sunt ca pisicile, nu ştii ce zace în ele! Dar e frumoasă foc! Ce desăvârşită şi tânără făptură de ţinut în braţe! Ce mamă nimerită pentru moştenitorul său! Şi, zâmbind, se gândi la familia lui, la surpriza lor că şi-a luat nevastă franţuzoaică, la curiozitatea lor şi la felul cum i-ar dejuca şi s-ar distra

pe socoteala lor. "Dracu să-i ia!" Plopii suspinau în întuneric; o bufniţă striga. Umbrele de pe apă se adânceau. "Vreau şi trebuie să fiu liber", gândi. "Nu vreau să mai amân. Am să mă duc să vorbesc cu Irene. Dacă vrei ca un lucru să fie făcut, fă-ţi-l singur. Eu trebuie să trăiesc din nou, vreau să am viaţă, să mă mişc şi să exist." Şi drept ecou la această stranie referinţă biblică, clopotele bisericilor începură să sune, chemând pe credincioşi la rugăciunea de seară.

ŞI SE ÎNTOARCE ÎN TRECUT

Marţi seara, după ce luă masa la clubul său, Soames porni la înfăptuirea unui act care cerea cel mai mult curaj şi cea mai puţină delicateţe dintre toate actele pe care le întreprinsese în viaţa lui, în afară poate de naşterea lui şi de încă o altă faptă. Alesese vremea serii, în parte pentru că era mai probabil s-o găsească pe Irene acasă, dar mai ales pentru că în lumina zilei nu şi-a putut aduna destul curaj, şi apoi mai avea nevoie şi de vin pentru a-i biciui îndrăzneala.

Coborî din birjă pe malul Tamisei şi merse pe jos până la Biserica Veche, neştiind exact care este blocul de locuinţe ieftine în care locuia ea. Îl găsi ascuns în dosul unei clădiri mult mai mari; citi numele, "Doamna Irene Heron" - Heron, într-adevăr! Numele ei de fată: purta deci din nou acel nume! Se întoarse în stradă pentru a se uita

la ferestrele de la etajul întâi. De la apartamentul din colţ se vedea lumină şi auzi acorduri de pian. Lui nu-i plăcuse niciodată prea mult muzica, ba în trecut îi fusese chiar necaz pe ea, căci de câte ori nu se aşezase Irene la pian, făcându-şi din muzică un loc de refugiu în care el nu putea pătrunde! Repulsie, îndelungată repulsie, la început reţinută şi tainică, la urmă dată pe faţă! Sunetele pianului îi treziră amintiri amare. Ea trebuie să fie cea care cântă, deci era aproape sigur c-o va vedea; se opri mai nehotărât decât fusese vreodată. Îl cuprinseră fiorii pentru ceea ce avea de făcut; i se uscase limba, inima îi bătea iute. "Mie n-are de ce să-mi fie frică", gândi el. Apoi se trezi juristul în el. Oare nu face o greşeală? N-ar fi fost mai bine dacă aranja o întrevedere în prezenţa fideicomisului ei? Nu! Nu era bine să fie de faţă acel Jolyon care o simpatiza! În nici un caz! Trecu trotuarul, intră pe poartă şi încet,

pentru a i se mai domoli bătăile inimii, urcă scările până la primul etaj şi sună. Când se deschise uşa, simţi că-l învăluie un parfum: acea mireasmă de odinioară care-i trezi amintirile trecutului îndepărtat: miresmele salonului în care intra, ale casei care nu era a lui, miros de petale de trandafir uscate şi de miere!

- Anunţă, te rog, pe domnul Forsyte. Ştiu că doamna mă va primi, zise după un plan dinainte stabilit, pentru a o face să creadă că e Jolyon!

După ce servitoarea plecă şi rămăsese singur în vestibulul îngust, în care o lampă cu abajur de mărgele răspândea o lumină slabă şi în care pereţii, covorul, totul avea reflexe argintii, i se păru că se află într-o lume de stafii şi îi veni un gând ciudat: "Să intru cu pardesiul, sau să-l dezbrac?" Muzica se opri, servitoarea îi zise din uşă:

- Intraţi, vă rog.

Soames intră. Observă în mod mecanic că şi aici totul era argintiu şi că pianul era din lemn de santal[40]. Ea se ridicase şi stătea rezemată de el, cu capul puţin dat pe spate; şi, ca şi cum ar fi căutat un sprijin, puse mâna pe clape şi bătu un acord distonant pe care-l prelungi o clipă, apoi ridică degetele. Lumina de la lampa cu abajur de pe pian îi cădea pe gât, iar faţa ei era aproape toată în umbră. Era într-o rochie de seară neagră, cu un fel de pelerină peste umeri. Nu-şi aducea aminte s-o fi văzut vreodată îmbrăcată în negru şi îi trecu prin gând: "Se îmbracă în rochie de seară chiar şi când e singură".

- Tu! o auzi şoptind.

De multe ori repetase Soames în închipuirea lui această scenă. Dar repetiţia nu i-a folosit la nimic. Pur şi simplu, nu putea vorbi. Nu crezuse niciodată că această femeie, pe care o dorise odinioară cu atâta patimă, care a fost în deplina lui proprietate şi pe care n-o văzuse de

doisprezece ani, îl poate impresiona în asemenea măsură. În închipuirea lui el se vedea vorbind, luând măsuri, pe de-o parte ca un om de afaceri, pe de alta ca un judecător. Şi când colo, se simţea nu ca în faţa unei femei ca toate femeile şi a unei soţii care a păcătuit, ci ca în prezenţa unei forţe subtile şi efemere ca aerul, care pătrundea în el şi îl învăluia. Valuri de ironie şi apărare se treziră în el.

- Da, o vizită ciudată! Sper că eşti bine.

- Mulţumesc. Vrei să iei loc?

Irene plecă de lângă pian, trecu la divanul de lângă fereastră şi se prăbuşi pe el, cu mâinile împreunate în poală. Acolo lumina cădea asupra ei, aşa încât Soames îi putea vedea faţa, ochii şi părul, totul straniu, aşa cum o ţinea minte, de o frumuseţe deosebită.

Se aşeză pe marginea fotoliului din lemn de santal, cu perne îmbrăcate în material argintiu,

lângă care stătuse până atunci în picioare.

- Nu te-ai schimbat, îi zise.

- Nu? Pentru ce ai venit?

- Pentru a discuta anumite chestiuni.

- Vărul tău mi-a spus ce doreşti.

- Ei bine?

- Sunt de acord. Aşa cum am fost întotdeauna.

Sunetul glasului ei, reţinut şi închis, atitudinea ei stăpânită, atentă şi defensivă, îi veniră acum într-ajutor. Deşteptară în el mii şi mii de amintiri în legătură cu ea, cu femeia care se ferea veşnic de el, şi zise cu amărăciune:

- Atunci poate că vei fi atât de bună să-mi dai informaţiile necesare în baza cărora aş putea face anumite demersuri. Cerinţele legii trebuie satisfăcute.

- Nu-ţi pot servi nici una peste ceea ce ştii.

- Doisprezece ani! Şi tu îţi închipui că eu pot crede aşa ceva?

- Eu nu-mi închipui că tu poţi crede ceva din ceea ce-ţi spun eu; dar acesta e adevărul.

Soames o privi aspru. Îi spusese că nu era schimbată, dar acum o vedea că e alta. Faţa nu i se schimbase, decât doar că era şi mai frumoasă; şi nici trupul, era doar puţin mai plină. Se schimbase sufleteşte. Devenise mai activă, mai îndrăzneaţă, nu mai avea acea nemăsurată rezistenţă pasivă. "Ah!" gândi el, "asta se trage din independenţa ei materială! Să fie al dracului unchiul Jolyon!"

- Cred că acum te descurci foarte bine, îi zise.

- Da, mulţumesc.

- De ce nu mi-ai îngăduit să-ţi port eu de grijă? Ţi-aş fi dat tot ceea ce-ţi trebuia, în ciuda celor întâmplate.

Un zâmbet vag i se aşternu pe buze, dar nu-i răspunse.

- Tu eşti încă soţia mea, zise Soames.

De ce a spus asta, ce voia să spună cu aceste vorbe, n-a ştiut când le-a rostit şi nici după aceea. Era un adevăr de netăgăduit, dar efectul pe care l-a produs a fost uluitor. Irene se ridică de pe divan şi rămase o clipă nemişcată, uitându-se la el. Soames văzu cum i se ridică şi coboară sânii. Apoi se duse către fereastră şi o deschise.

- De ce deschizi? zise el aspru. Ai să răceşti în rochia asta. Nu sunt periculos. Şi râse, puţin trist.

Ea îi răspunse ca un ecou, cu acelaşi râs - slab, amarnic.

- L-am deschis... din obişnuinţă.

- Destul de ciudat obicei, zise el cu aceeaşi amărăciune, închide fereastra!

O închise şi se aşeză din nou. Devenise puternică femeia aceasta, această... soţie a lui! Simţea cum emană forţa din ea, aşa cum şedea acolo, ca învăluită în zale. Şi fără să-şi dea seama, se ridică şi se apropie de ea; dorea să vadă expresia de pe faţa ei. Ochii ei se

întâlniră cu ai lui, fără a clipi. Doamne, Dumnezeule! Cât erau de limpezi, cât erau de negri faţă de pielea aceea albă şi părul acela ciudat de culoarea chihlimbarului! Şi ce umeri albi! Ce senzaţie ciudată! Ar fi trebuit s-o urască.

- Ar fi mai bine dacă mi-ai spune. Este în interesul tău, cât şi al meu, să fim liberi. Povestea aceea de atunci este prea veche.

- Ţi-am spus tot ce aveam de spus.

- Adică vrei să spui că n-a mai fost nimic - nimeni?

- Nimeni. Trebuie să găseşti un motiv în viaţa ta.

Izbit de această replică, Soames se ridică, merse spre pian, apoi înapoi la cămin, păşind în sus şi-n jos ca în zilele de odinioară, în salonul lor, când îl năpădeau sentimentele.

- Aşa nu se poate. Tu m-ai "părăsit". Drept ar fi ca tu să...

Văzu cum dă din umerii ei albi, şi o auzi şoptind:

- Ai dreptate. Dar de ce n-ai divorţat de mine atunci? Trebuia să mă ocup eu de divorţ?

Soames se opri şi o privi atent, cu un fel de curiozitate. Ce viaţă o fi ducând fiinţa aceasta, dacă într-adevăr trăieşte atât de singură? Şi de ce oare n-a divorţat? în timp ce o privea cu ochii larg deschişi, începu să-l chinuie durerea din trecut, faptul că ea niciodată nu l-a înţeles, niciodată n-a fost dreaptă faţă de el.

- De ce n-ai putut fi o soţie bună?

- Da. A fost o crimă că m-am căsătorit cu tine. Am plătit-o. Poate că, totuşi, vei găsi o modalitate. Să nu-ţi faci griji pentru reputaţia mea; eu n-am ce pierde. Acum, cred că ar fi mai bine să pleci.

Soames simţea că a fost înfrânt, că i se răpiseră argumentele pentru justificarea purtării lui, şi fu cuprins de ceva ce nici el nu-şi putea tălmăci, dar avea senzaţia că este învăluit într-un nor de ceaţă rece. Cu un gest mecanic ridică mâna,

luă de pe cămin un mic vas de porţelan, îl întoarse şi zise:

- Lowestoft. Unde l-ai găsit? Eu am cumpărat perechea lui la Jobson.

Şi îi veni deodată în minte cum, cu câţiva ani în urmă, el şi ea cumpărau împreună porţelanuri şi rămase îngândurat, cu ochii fixaţi asupra vasului, ca şi cum în el ar fi fost cuprins tot trecutul lui. Vocea ei îl trezi.

- Ia-l tu. Eu n-am nevoie de el.

Soames îl puse la loc pe cămin.

- Vrei să dai mâna cu mine? îi zise.

Buzele ei se răsfrânseră într-un zâmbet vag. Întinse mâna. Faţă de mâna lui cam fierbinte, a ei era rece. "E făcută din gheaţă", cugetă el: "Întotdeauna a fost de gheaţă". Dar tocmai când gândea astfel, simţurile lui fură redeşteptate de parfumul rochiei şi trupului ei, ca şi cum căldura din fiinţa ei - căldura care niciodată nu radiase pentru el - se străduia să iasă la iveală. Şi se

întoarse brusc. Ieşi şi plecă de parcă îl mâna cineva cu un bici de la spate; nu căută birjă, era bucuros că malul era pustiu, că dinspre râu venea aer rece şi că frunzele de platan aruncau umbre întunecate - era zăpăcit, năuc, cu inima îndurerată şi cam tulbure, parcă făcuse o mare greşeală, ale cărei consecinţe nu le putea prevedea. Şi, deodată, năvăli asupra lui ideea fantastică: dacă în loc de "Cred că ar fi mai bine să pleci'", ar fi zis "Cred că ar fi mai bine să rămâi"! Ce-ar fi simţit în acel caz? Ce-ar fi făcut oare? După toţi aceşti ani de înstrăinare şi gânduri amare, vraja blestemată a acestei femei mai avea încă putere asupra lui. O simţea în toată fiinţa lui, gata să i se urce la cap la un semn, la o atingere a ei. "Am fost un prost că m-am dus la ea!" mârâi el. "N-am câştigat nimic. Dar cine şi-ar fi putut închipui? Eu n-aş fi crezut că...!" Memoria îi zbură înapoi la primii ani ai căsătoriei lor, torturându-l cu

amintiri. N-ar fi meritat să-şi păstreze frumuseţea - acea frumuseţe pe care el o cunoştea atât de bine şi care a fost proprietatea lui. Forţa cu care o admira încă şi acum îi umpluse sufletul de amărăciune. Cei mai mulţi bărbaţi ar fi urât-o, aşa după cum bine merita. Ea i-a distrus viaţa, l-a rănit de moarte în orgoliul său, i-a răpit posibilitatea de a avea un fiu. Şi totuşi, numai văzând-o, rece şi duşmănoasă ca întotdeauna, simţea că puterea ei de a-l scoate cu desăvârşire din fire dăinuia încă! Avea un fel de magnetism blestemat! Şi n-ar fi de mirare să fi trăit vreme de doisprezece ani aşa cum spune ea, singură, fără s-o fi atins cineva. Va să zică Bosinney - fie-i memoria blestemată! - a trăit în tot acest timp cu ea! Soames nu ştia dacă era bucuros de această constatare, ori ba.

Apropiindu-se de clubul său se opri pentru a cumpăra un ziar. Unul din titluri suna: "Burii au anunţat că

resping suveranitatea britanică!" Suveranitate! "Întocmai ca şi ea!" cugetă Soames: "Întotdeauna a refuzat-o. Suveranitate! După lege o am chiar şi acum. Ce îngrozitor de singură trebuie să se simtă în acel apartament mic şi sărăcăcios!"

LA "BURSA FORSYTE"

Soames era membru a două cluburi, "The Connoisseurs", menţionat pe cartea lui de vizită, unde se ducea însă rareori, şi "The Remove", nemenţionat pe cartea de vizită, dar pe care-l frecventa. Intrase în această instituţie liberală cu cinci ani în urmă, după ce se convinsese că membrii clubului erau în momentul acela aproape cu toţii nişte conservatori sănătoşi la suflet şi la pungă, chiar dacă nu în principiile lor. Unchiul Nicholas îl introdusese acolo. Frumoasa sală de lectură era mobilată în stil Adam.

În seara aceea se uită de cum intră pe uşă la telegrame, pentru a afla veşti din Transvaal, şi observă că rentele de Stat scăzuseră, de dimineaţă, cu şapte şaisprezecimi. Se întoarse pentru a se îndrepta spre sala de lectură, când auzi o voce la spatele lui zicând:

- Ei, Soames? Totul a decurs în ordine?

Era unchiul Nicholas, în redingotă, cu gulerul său înalt cu colţuri îndoite şi cu cravata neagră trecută printr-un inel. Doamne Dumnezeule! Ce tânăr şi vioi era la optzeci şi doi de ani!

- Cred că Roger ar fi fost mulţumit, continuă unchiul său. Lucrurile au mers foarte bine. Blackley? Am să-mi notez. Buxton nu mi-a făcut bine. Burii ăştia mă scot din fire - Chamberlain ăsta duce tare la război. Tu ce crezi?

- E inevitabil, mârâi Soames.

Nicholas îşi trecu mâna peste obrajii săi complet raşi, foarte rumeni după cura făcută astă-vară; buzele-i erau cam bosumflate. Afacerea aceasta îi reînviase toate principiile liberale.

- Eu n-am nici o încredere în individul ăsta. Prea e zăpăcit. Dacă ar fi război, va scădea valoarea caselor. Vei avea bucluc cu averea lui Roger. Eu i-am spus deseori să

mai vândă câteva din case. Dar întotdeauna a fost încăpăţânat ca un catâr.

"Leit tu!" gândi Soames. Dar el nu contrazicea niciodată pe vreun unchi al său, astfel că ei îşi menţineau părerea că Soames e "un băiat cu mintea ascuţită", şi îl angajau drept jurisconsultul lor.

- Am auzit la Timothy, zise Nicholas coborând glasul, că, în sfârşit, Dartie a plecat. Asta va fi o mare uşurare pentru tatăl tău. Era ca un ou putred.

Soames dădu din cap. Dacă exista pe lume un subiect asupra căruia neamul Forsyte era cu adevărat de acord, apoi acela era caracterul lui Montague Dartie.

- Băgaţi bine de seamă, zise Nicholas, dacă nu luaţi măsuri, se va întoarce iar pe capul vostru. După părerea mea, Winifred ar face mai bine dacă ar tăia răul din rădăcină. N-are nici un rost să dăinuiască ceva ce merge prost.

Soames îl privi cu coada ochiului. Nervii lui exacerbaţi de întrevederea pe care o avusese adineauri îl făceau să creadă că unchiul său făcea aluzie la el.

- Eu sunt sfetnicul ei, răspunse scurt.

- Bine, zise Nicholas, cupeul mă aşteaptă. Trebuie să mă duc acasă. Mă simt foarte prost. Spune-i tatălui tău salutări din partea mea.

După ce consfinţi astfel din nou legăturile cu cei de un sânge cu el, coborî scările cu paşi sprinteni, şi portarul cel tânăr îl ajută să-şi îmbrace haina îmblănită.

"De când îl ştiu pe unchiul Nicholas, zice că se simte foarte prost", gândi Soames, "şi totuşi mie mi se pare că e nemuritor. Ce familie! Judecând după el, mai am treizeci şi opt de ani de sănătate înaintea mea. Şi n-am de gând să-i irosesc." Se duse la oglindă şi se opri examinându-şi obrazul. N-avea decât un rid sau două şi trei sau patru fire de păr alb în mica lui

mustaţă neagră; să fi îmbătrânit el mai mult decât Irene? Amândoi erau în floarea vieţii! Şi un gând fantastic îi străfulgera mintea. Absurd! Idiot! Dar revenea mereu. Persistenţa acestui gând îl sperie, cum se sperie omul din fiorii reci care te trec înainte de o răceală straşnică, cu febră; se aşeză pe scaunul de pe cântar. Şaptezeci de kilograme! De douăzeci de ani greutatea lui n-a variat nici cu un kilogram. Ce vârstă avea ea? Aproape treizeci şi şapte - nu e încă prea bătrână pentru a avea un copil - nu, chiar deloc, împlineşte treizeci şi şapte pe ziua de nouă a lunii următoare. Ţinea bine minte data zilei ei de naştere, a sărbătorit-o întotdeauna cu sfinţenie, chiar şi ultima ei zi de naştere, puţin timp înainte de a-l părăsi, când era aproape convins că îl înşală. Sărbătorise patru aniversări în casa lui. Le aştepta cu înfrigurare, căci darurile lui îl făceau să spere oarecare recunoştinţă şi căldură din

partea ei. Fireşte, ultima zi de naştere a făcut excepţie, pe atunci ştia la ce să se aştepte. La această amintire se întoarse cu gândul în altă parte. Amintirea îngrămădeşte frunze moarte peste fapte ce par cadavre, iar de sub această boltă de mormânt ele apar mai puţin grave. Apoi, deodată, îi veni ideea: "Aş putea să-i trimit un cadou de ziua de naştere. În definitiv, suntem creştini! Oare n-aş putea... oare nu ne-am putea reîmpăca"!? Şi cum şedea acolo, oftă adânc. Anette! Da, dar între el şi Anette era acel blestemat proces de divorţ! Şi oare cum să-l obţină?

Jolyon spusese: "Un bărbat poate pune capăt acestor lucruri, dacă ia totul asupra lui".

Dar cum ar putea lua el asupra lui asemenea scandal, el care şi-a consolidat cariera bazându-se tocmai pe corectitudinea lui, care-l transformase într-un stâlp al legalităţii? Aşa ceva nu se poate! Ar fi un donquijotism! Faptul că vreme

de doisprezece ani a trăit separat de ea şi nu a intentat acţiunea exclude posibilitatea de a invoca în faţa tribunalului drept motiv de divorţ purtarea ei cu Bosinney. Deoarece atunci n-a făcut nimic pentru a i se face dreptate, se presupune că a admis situaţia, şi n-ar mai fi de nici un folos să aducă acum dovezi pe care, de altfel, le-ar putea aduna destul de greu. Şi apoi, pe lângă toate acestea, orgoliul lui nu-i îngăduia să facă uz de acel vechi incident, căci suferise prea mult din pricina lui. Nu! Nu se puteau invoca decât fapte recente care ar dovedi greşeli în purtarea ei - dar ea le-a negat: iar el i-a dat crezare. Era neputincios! Cu desăvârşire neputincios!

Se ridică din fotoliul adânc, îmbrăcat în catifea roşie, şi simţi că i se strânge inima. Atâta vreme cât îl vor frământa aceste gânduri, nu va putea închide ochii! Şi, punându-şi din nou paltonul şi pălăria, ieşi şi se îndreptă spre

cartierul de răsărit. Ajuns la Trafalgar Square băgă de seamă că dinspre Strand vine spre el un val de oameni foarte agitaţi. Erau vânzătorii de ziare care strigau atât de tare, încât nu putea pricepe nici o vorbă. Se opri pentru a auzi mai bine, şi unul din ei trecu pe lângă el.

"Ediţie specială! Kruger a dat un ultimatum! Declaraţie de război!"

Soames cumpără ziarul. Era întocmai. Scria la ultimele ştiri. Primul lui gând fu: "Burii se sinucid". Al doilea: "Mai am oare ceva de vândut?" Dacă da, atunci pierduse orice şansă, căci mâine va fi prăbuşire la Bursă. Alungă gândul acesta cu o mişcare îndrăzneaţă din cap. Acest ultimatum e o obrăznicie, decât să-l înghită, prefera să piardă banii. Burii trebuie să se înveţe minte şi vor primi o lecţie bună; dar va dura cel puţin trei luni până vor fi puşi cu botul pe labe. Şi trupele nu erau acolo. Guvernul acesta e mereu în

întârziere! Dracu să-i ia pe jurnalişti! Ce rost are să trezească lumea din somn? Era destul dacă dădeau vestea mâine dimineaţă. Dar, gândindu-se la tatăl său, se sperie. Desigur că tot aşa strigă vânzătorii de ziare şi în Park Lane. Opri o birjă şi porunci să-l ducă acolo.

James şi Emily se duseseră tocmai la culcare, şi după ce îi dădu vestea lui Warmson, Soames se pregăti să se urce şi el. Se opri însă ezitând, şi zise:

- Dumneata ce părere ai, Warmson?

Majordomul trecea tocmai peria speciala peste pălăria de mătase pe care o depusese Soames; se opri, îşi plecă puţin capul înainte şi zise cu voce joasă:

- Fireşte că n-au nici o şansă de izbândă, domnule, dar am auzit că sunt foarte buni trăgători la ţintă. Eu am un fiu în regimentul Inniskillings.

- Dumneata, Warmson? Cum? Nici n-am ştiut că eşti însurat.

- N-aveaţi de unde şti. Eu nu vorbesc despre asta. Cred însă că-l vor duce şi pe el.

Soames fu cam surprins de descoperirea pe care o făcuse: că ştie atât de puţine lucruri despre un om pe care credea că-l cunoaşte atât de bine, dar fu şi mai surprins la ideea că războiul poate atinge pe cineva chiar personal. El se născuse în anul în care a izbucnit războiul Crimeii, şi începuse să gândească în mod conştient în vremea când răzvrătirea din India trecuse. De atunci Imperiul Britanic dusese multe războaie, dar neînsemnate şi purtate numai de armate de militari profesionişti, aşa încât nu au atins deloc familia Forsyte şi interesele lor politice. Desigur că nici acest război nu va face excepţie. Totuşi, gândul lui trecu în grabă peste întreaga lui familie. Doi dintre băieţii Hayman - după cum auzise el - erau în Yeomanry[41] sau ceva

asemănător - întotdeauna se gândise cu plăcere la ei, căci unităţile de voluntari aveau o oarecare distincţie; purtau sau aveau obiceiul să poarte uniformă albastră garnisită cu argint şi mergeau călare. Îşi aduse aminte că şi Archibald intrase într-o asemenea unitate de voluntari, dar că foarte curând renunţase din pricina tatălui său, Nicholas, care făcuse o nemaipomenită gălăgie, pentru că "n-avea nici un rost să-şi irosească vremea fudulindu-se ca un păun în uniforma aceea". Auzise nu de mult, undeva, că cel mai mare fiu al tânărului Nicholas, "cel mai tânăr Nicholas", s-a înrolat şi el ca voluntar. În timp ce urca încet treptele, Soames gândi: "Nu! N-are nici un rost!"

Se opri pe coridorul din faţa odăilor de culcare şi de toaletă ale părinţilor săi, întrebându-se dacă e bine să deschidă uşa şi să le spună un cuvânt de îmbărbătare. Deschise fereastra de pe coridor şi ciuli

urechile. Singurele sunete pe care le auzea erau zgomotele din Piccadilly, şi gândi: "Dacă zgomotul acestor trăsuri cu motor creşte, proprietarii urbani vor fi lezaţi în drepturile lor". Tocmai pornise sus spre odaia care era întotdeauna la dispoziţia lui, când auzi de departe strigătul răguşit al unui vânzător de ziare ce se apropia în goană. Acum va trece prin faţa casei. Bătu la uşa mamei lui şi intră.

Tatăl lui şedea în pat, cu urechile ciulite pe sub părul alb care, datorită lui Emily, era întotdeauna tuns şi îngrijit. Obrazul era roşu şi părea de o curăţenie extraordinară, cum şedea în cearşafurile şi pernele albe, din care umerii săi înalţi şi slabi, acoperiţi de cămaşa de noapte, se ridicau ca nişte colţuri ascuţite. Numai ochii cenuşii i se mişcau neîncrezători pe sub pleoapele veştejite, de la fereastră la Emily, care, îmbrăcată în capot, umbla prin odaie, apăsând pe un balon de cauciuc fixat într-o sticlă

de parfum. În cameră se vedea aburul uşor al apei de colonie pe care o vaporiza.

- Totul e în ordine! zise Soames, nu e incendiu. Burii au declarat război, atâta tot.

Emily se opri.

- Oh! spuse doar atât şi se uită la James.

Soames, la rândul lui, se uita la tatăl său. Acesta primi vestea altfel decât se aşteptau ei, ca şi cum ar fi fost preocupat de un gând pe care ei nu-l cunoşteau.

- Hm! mormăi el. Eu n-am să trăiesc să văd sfârşitul acestui război.

- Aş, da de unde, James! La Crăciun s-a isprăvit cu ei!

- Doar nu te-oi pricepe şi la asta? răspunse James aspru. Frumoasă poveste, şi încă la ora asta târzie!

Tăcu din nou, iar soţia şi fiul său aşteptau, ca hipnotizaţi, să-l audă zicând: "N-am ce zice - nu ştiu; ştiam c-o să se întâmple aşa"! Dar el tăcea mai departe. Ochii lui

cenuşii se plimbau încoace şi încolo, dar, fireşte, nu vedeau nimic din cameră; apoi, pe sub aşternuturi se făcu mişcare şi îşi ridică deodată genunchii sus de tot.

- Ar trebui să-l trimită acolo pe Roberts. Totul ni se trage de la Gladstone şi de la povestea lui cu Majuba.

Cei doi ascultători observară în glasul său ceva neobişnuit, o adevărată frică. Parcă spunea: "N-am să mai văd bătrâna mea ţară în pace şi siguranţă. Am să mor înainte de-a o vedea biruitoare". Şi, cu toate că ştiau că nu trebuie să-l lase să se frământe, erau amândoi emoţionaţi. Soames se apropie de patul tatălui său şi îi mângâie mâna lungă, zbârcită şi cu vine groase, pe care o scosese de sub aşternuturi.

- Ţine minte ce-ţi spun! zise James, rentele de Stat vor scădea la valoarea nominală, iar Val se va înrola ca voluntar.

- Oh! James, strigă Emily, vorbeşti ca şi cum am fi în

primejdie.

Vocea ei atât de calmă îl mai potoli parcă puţin.

- Bine, mârâi el. V-am spus ce-o să se întâmple. Nu ştiu, sunt convins - nimeni nu-mi spune nimic. Dormi aici, băiete?

Criza trecuse, acum se va linişti, trecând în starea lui obişnuită de îngrijorare. Şi după ce îi spuse tatălui său că-şi va petrece noaptea acolo, Soames îl strânse de mână şi se urcă în camera lui.

În după-amiaza următoare, în casa lui Timothy se adunase atâta lume, cum nu mai văzuseră de ani de zile. Când aveau loc evenimente de importanţă naţională, ca acesta, era cu neputinţă să nu te duci la ei. Nu recunoşteau pe faţă primejdia, dar simţeau că e necesar să-şi dea, reciproc, asigurări că nu au de ce se teme.

Nicholas a venit devreme. Îl văzuse în seara din ajun pe Soames care i-a spus că războiul e inevitabil. Bătrânul Kruger trebuie

să fi dat în mintea copiilor; da, trebuie să fi trecut de şaptezeci şi cinci de ani! (Nicholas avea optzeci şi doi.) Ce-a spus Timothy? El a avut un atac după Majuba. Burii ăştia erau din cale-afară de lacomi! Francie sosi imediat după el; cu părul ei negru, cu spiritul ei de contrazicere, aşa cum se cuvenea acestei fete a lui Roger, caracterizată prin independenţa ei, interveni:

- Sacul şi peticul! Unchiul Nicholas! Dar cât vor să sugă uitlanderii? Da! Cât vor să mai sugă?

Încă o expresie nouă; desigur, vine de la fratele ei, George!

Mătuşa Juley credea că Francie n-ar trebui să vorbească chiar aşa. Nepotul doamnei MacAnder, Charlie MacAnder, este un *uitlander*, şi nu se poate spune despre el că e lacom. Dar Francie îi răspunse din nou cu una din expresiile ei scandaloase, pe care le repeta atât de des:

- Lasă, mătuşă, taică-său e scoţian şi mamă-sa o scorpie. Mătuşa Juley îşi astupă urechile, deşi prea târziu, însă mătuşa Hester zâmbi iar Nicholas se bosumflă - rar o vorbă de spirit să fie pe placul său dacă nu era el autorul. Tocmai atunci sosi Marian Tweetyman, urmată aproape imediat de tânărul Nicholas. Când Nicholas îl văzu pe fiul său, se ridică.

- Acum trebuie să plec, zise, rămâne Nick să vă spună cine va câştiga cursa.

Şi, după ce făcu această ironie la adresa celui mai mare fiu al său - care era unul din stâlpii contabilităţii şi directorul unei societăţi de asigurare şi era tot atât de puţin preocupat de sporturi ca şi tatăl său - plecă. Dragul de Nicholas! Despre ce cursă o fi vorbind? Sau era iarăşi una din glumele lui? Se ţinea foarte bine pentru vârsta lui! Câte bucăţi de zahăr dorea Marian? Ce mai fac Giles şi Jesse? Mătuşa Juley credea

că trupele lor de voluntari trebuie să fie foarte ocupate cu paza coastei, cu toate că, fireşte, burii nu au vapoare. Dar nu se ştie niciodată ce sunt în stare să facă francezii dacă li se oferă un prilej nimerit, mai ales de când au tras spaima aceea îngrozitoare la Fashoda, care l-a tulburat atât de mult pe Timothy, încât după aceea n-a mai investit, vreme de câteva luni, bani în rente de Stat. Ceea ce era mai înspăimântător, era ingratitudinea burilor după ce se făcuse totul pentru ei - chiar şi doctorul Jameson a fost închis, şi doamna MacAnder spunea întotdeauna că era un om foarte simpatic. Apoi a fost trimis, pentru a sta de vorbă cu ei, Sir Alfred Milner, un om atât de inteligent! Nu ştia deloc ce-or mai fi vrând burii aceia.

Dar în acea clipă, s-a produs unul din lucrurile acelea senzaţionale - atât de preţuite în casa lui Timothy - care se ivesc uneori cu prilejul evenimentelor polititce.

- Domnişoara June Forsyte!

Mătuşile Juley şi Hester se ridicară îndată în picioare, tremurând, pe de o parte de mânia lor înăbuşită, pe de alta de vechea lor dragoste care ieşea la suprafaţă, împreună cu mândria că June a lor, rătăcitoare, se întorcea la ele! Da, aceasta era o surpriză! Scumpa lor June - după atâta amar de ani! Şi ce bine arăta! Nu s-a schimbat deloc! Era cât p-aci să-i spună: "Şi ce mai face bunicul tău?" căci în momentul acela de zăpăceală uitaseră că sărmanul lor Jolyon era în mormânt de aproape şapte ani.

June a fost întotdeauna cea mai curajoasă şi sinceră din tot neamul Forsyte; avea bărbie energică, ochi arzători, părul roşu ca flacăra; zveltă şi mărunţică, se aşeză simplu într-un fotoliu cu lemn aurit şi tapiserie brodată cu mărgele, zău, ca şi cum n-ar fi trecut zece ani de când fusese ultima oară aici: zece ani de călătorii, independenţă şi dăruire faţă de neajutoraţii ei.

Neajutoraţii ei din ultima vreme erau aproape toţi pictori, gravori sau sculptori, aşa încât acum suporta şi mai greu lipsa de simţ artistic a familiei Forsyte, care părea să fie fără leac. De fapt uitase aproape cu desăvârşire că mai există familia, de aceea se uita acum în jurul ei cu atâta uimire provocatoare, încât toţi cei de faţă se simţiră de-a dreptul stingheriţi. Venise să le vadă pe cele două "biete bătrâne" şi nu aştepta să dea de atâtea neamuri; dar nu prea ştia nici ea pentru ce anume venise. E drept că, trecând prin Oxford Street, spre un atelier din Latimer Road, îşi adusese aminte brusc - cu remuşcări - de ele, ca de nişte bătrâne neajutorate pe care le uitase de prea multă vreme. Mătuşa Juley sparse tăcerea zicând:

- Tocmai spuneam, scumpa mea, ce groaznică e chestiunea asta cu burii! Şi ce neruşinare din partea bătrânului Kruger!

- Neruşinare! zise June. Eu cred că are foarte multă dreptate. Cu ce drept ne amestecăm noi în treburile lor? Dacă i-ar da afară pe toţi acei uitlanderi, ar face foarte bine. Ei s-au dus acolo numai pentru a face bani.

Tăcerea produsă de declaraţia senzaţională a lui June fu întreruptă de Francie:

- Ce? Tu eşti filo-bură? (Nu încape îndoială că această expresie s-a rostit atunci pentru prima oară.)

- Da! De ce să nu-i lăsăm în pace? zise June, tocmai în clipa în care servitoarea anunţă din pragul uşii deschise:

- Domnul Soames Forsyte!

Senzaţie peste senzaţie! Salutările au fost destul de vagi; toţi erau curioşi să vadă cum va fi întâlnirea dintre June şi Soames, căci cu toate că nu ştiau precis, bănuiau oarecum că nu mai dăduseră ochii unul cu altul de când a avut loc acea tristă întâmplare dintre Bosinney, logodnicul ei, şi soţia lui Soames.

Văzură că abia îşi strânseră mâinile şi se priviră numai cu coada ochiului. Mătuşa Juley le veni într-ajutor:

- June, draga de ea, este atât de originală! Închipuieşte-ţi, Soames, ea e de părere că burii nu sunt de condamnat.

- Ei nu cer decât independenţă, zise June, şi de ce n-ar dobândi-o?

- Pentru că, răspunse Soames zâmbind cu jumătate de gură, au acceptat, din întâmplare, suveranitatea noastră.

- Suveranitate! repetă June cu dispreţ; nouă nu ne-ar plăcea suveranitatea altuia asupra noastră.

- Au avut avantaje băneşti de pe urma ei, răspunse Soames, un contract e un contract.

- Contractele nu sunt întotdeauna echitabile, izbucni June. Şi când sunt nedrepte, trebuie reziliate. Burii sunt mult mai slabi decât noi. Noi trebuie să fim generoşi.

Soames strâmbă din nas şi zise:

- Ăsta e sentimentalism ieftin.

Mătuşa Hester - pe care nimic pe lume n-o supăra mai mult decât neînţelegerea dintre oameni - se aplecă puţin în momentul acela şi zise cu hotărâre:

- Ce vreme frumoasă pentru toamna asta târzie!

Dar June nu voia să schimbe vorba.

- Nu pricep pentru ce vorbeşti cu ton batjocoritor despre sentimentalism. Este cel mai frumos lucru din lume.

Se uită cu dispreţ în jurul ei, dar de data asta interveni mătuşa Juley:

- Ai mai cumpărat ceva tablouri în ultima vreme, Soames?

Instinctul ei neîntrecut de a spune întotdeauna ceea ce nu trebuie nu dădu greş nici de data asta. Soames roşi. Dacă ar da pe faţă numele ultimelor sale cumpărături, ar însemna că se azvârle de-a dreptul în braţele dispreţului general. Căci cunoşteau cu toţii preferinţele lui June pentru "genii" necunoscute încă şi dispreţul ei pentru

"succesele" la care nu contribuise şi ea.

- Unul sau două, mormăi el.

Dar June se schimbă la faţă; elementul Forsyte din ea prinsese o ocazie bună. De ce n-ar cumpăra Soames câteva din pânzele lui Eric Cobbley, ultimul ei protejat? Şi porni deodată la atac: Cunoaşte Soames lucrările lui? Erau minunate! E un om de viitor. Da, Soames cunoştea lucrările lui. După părerea lui erau "şterse" şi niciodată nu vor avea succes.

June izbucni.

- A, fireşte! Cum o să cumperi? Acesta e ultimul lucru la care se poate aştepta omul din partea ta! Eu credeam că eşti expert în materie de pictură, şi nu negustor de tablouri.

Mătuşa Juley zise iute:

- Fireşte că Soames este un expert, are un gust extraordinar, el ştie întotdeauna dinainte cine va avea succes.

- Oh! spuse June aproape înecându-se şi sări de pe scaunul

brodat cu mărgele; urăsc aceste criterii de apreciere ale succesului. De ce nu cumpără oare oamenii tablouri pentru că le plac?

- Vrei să spui pentru că îţi plac ţie? zise Francie.

Şi în mica pauză care se produse, se auzi glasul lui Nicholas spunând încetişor că Violet (al patrulea dintre copiii lui) lua lecţii de pictură, pastel, dar nu ştia dacă îi erau de vreun folos.

- Atunci, la revedere, zise June, trebuie să plec.

Sărută amândouă mătuşile, se uită cu dispreţ la toţi cei dimprejur, şi cu un nou "la revedere", ieşi.

Parcă o dată cu ea s-ar fi ridicat şi o adiere formată din suspinele tuturor.

A treia senzaţie sosi înainte ca vreunul să fi putut scoate o vorbă:

- Domnul James Forsyte!

James intră, sprijinindu-se puţin într-un baston, şi cum era înfăşurat într-o haină îmblănită, părea mult mai corpolent decât era în realitate.

Toţi se ridicară în picioare. James era atât de bătrân, şi nu mai fusese la Timothy de aproape doi ani.

- E cald aici la voi, zise.

Soames îl ajută să-şi dezbrace blana şi nu se putu împiedica să nu privească plin de admiraţie curăţenia şi eleganţa tatălui său. James se aşeză; fiinţa lui era parcă numai genunchi, coate, redingotă şi favoriţi albi, lungi.

- Ce însemnează asta? zise.

Cu toate că întrebarea lui nu avea un sens precis, toată lumea ştia că se referea la June. Ochii lui scrutau faţa fiului său.

- M-am gândit că e mai bine să văd cu ochii mei. Ce i-au răspuns lui Kruger?

Soames scoase din buzunar un jurnal de seară şi citi titlul articolului de fond.

- "Guvernul acţionează imediat. S-a declarat stare de război!"

- Ah, zise James şi oftă. Mă temeam că vor da înapoi şi o vor rupe la fugă ca şi bătrânul

Gladstone. De data asta s-a isprăvit cu ei.

Toţi îl priveau cu ochii larg deschişi. James, întotdeauna agitat, nervos şi speriat! James, care spunea mereu: "V-am spus eu c-o să se întâmple aşa!"; pesimistul care făcea investiţii atât de prudente! Această declaraţie atât de hotărâtă, făcută de către cel mai bătrân Forsyte actualmente în viaţă, era cu totul neobişnuită.

- Unde e Timothy? zise James. Ar fi trebuit să fie atent la ceea ce se petrece.

Mătuşa Juley îi răspunse că nu ştie; Timothy n-a prea vorbit azi la dejun. Mătuşa Hester se ridică şi ieşi uşurel din cameră, iar Francie zise cu oarecare răutate:

- Burii sunt duşmani greu de învins, unchiule James!

- Hm! mârâi James, dar de unde îţi iei tu informaţiile? Mie nu-mi spune nimeni nimic.

Tânărul Nicholas zise cu aceeaşi voce timidă că Nick (cel mai mare

fiu al său) merge regulat la instrucţia militară.

- Ah! mormăi James, privind fix înaintea lui; gândurile lui zburară către Val. El trebuie să se ocupe de mama lui, n-are vreme de instrucţie şi alte asemenea, cu un tată ca al lui.

Aceste vorbe misterioase au impus tăcere, până când tot James o sparse:

- Ce a căutat June aici? Privirile lui trecură, bănuitoare, de jur-împrejur, de la unul la celălalt. Tatăl ei acum e om bogat.

Apoi începură a vorbi despre Jolyon şi despre data când fusese văzut ultima oară. Probabil că acum, după ce i-a murit soţia, călătoreşte în străinătate şi face cunoştinţă cu fel de fel de oameni; acuarelele lui erau expuse peste tot, avea succes. Francie a mers chiar atât de departe încât a spus:

- Mi-ar face plăcere să-l întâlnesc; era drăguţ.

Mătuşa Juley îşi aduse aminte cum a adormit Jolyon într-o zi chiar pe divanul pe care şedea James. A fost întotdeauna un băiat drăguţ; ce părere avea Soames?

Ştiau cu toţii că Jolyon e fideicomisul lui Irene, de aceea şi-au dat seama că întrebarea era delicată şi se uitară cu interes la Soames. Obrajii lui se înroşiră puţin:

- A început să încărunţească, zise.

Într-adevăr? Adică Soames l-a văzut? Soames dădu din cap şi roşeaţa din obraz îi dispăru. Deodată James zise:

- Ei bine! Eu nu ştiu, n-am ce zice.

Vorbele lui tălmăceau în mod desăvârşit sentimentul pe care-l aveau toţi cei de faţă; ştiau că în dosul fiecărui lucru se ascunde câte ceva, aşa că nu-i răspunse nimeni. În aceeaşi clipă se întoarse mătuşa Hester.

- Timothy, spuse ea aproape în şoaptă, Timothy a adus o hartă şi a

înfipt în ea... a înfipt în ea trei steaguri.

- Timothy a...!

Tot salonul suspină uşurat. Dacă Timothy a şi înfipt trei steaguri, e foarte bine! Iată o dovadă de ce este capabilă naţiunea când i se trezeşte entuziasmul. Războiul e ca şi sfârşit.

JOLYON ÎŞI DĂ SEAMA DE SITUAŢIA LUI

Jolyon privea de la fereastra fostei camere de culcare a lui Holly, pe care o transformase în atelier, nu pentru că lumina îi venea de la nord, ci pentru priveliştea ce se desfăşura până la tribuna cea mare de pe hipodromul de la Epsom. Apoi se mută la fereastra laterală care dădea spre curtea grajdurilor şi fluieră spre câinele Balthazar, care dormea dus sub turnul cu ceas. Bătrânul câine ridică privirea şi dădu din coadă. "Sărman bătrân!" gândi Jolyon, şi se întoarse la cealaltă fereastră.

Întreaga săptămână care trecuse n-a avut astâmpăr; de când a încercat să-şi împlinească sarcina de fideicomis, conştiinţa lui era foarte tulburată. Pe de o parte simţea un fel de milă, pe de alta însă, avea o senzaţie stranie; ca şi cum simţul lui estetic ar fi găsit

întruchiparea desăvârşită a frumuseţii. Toamna cuprinsese stejarul cel bătrân, frunzele lui îngălbeneau. În vara aceasta soarele a fost strălucitor şi fierbinte. Viaţa oamenilor e ca şi a copacilor! "Ar trebui să trăiesc mult", cugetă Jolyon, "dacă n-am căldură mă umplu cu pete de rugină. Dacă n-am să pot lucra, plec la Paris." Dar amintirea Parisului nu-i făcu nici o plăcere. Şi apoi, cum ar putea să plece? Trebuie să rămână pe loc, pentru a vedea ce are de gând Soames. "Sunt fideicomisul ei. N-o pot părăsi aşa, fără ocrotire", gândi el. I se păru chiar foarte curios, cum de o poate vedea atât de limpede pe Irene - în închipuire - în micul ei salon, în care el nu intrase decât de două ori. Frumuseţea ei trebuie să aibă un fel de armonie neobişnuită. Nu există portret care s-o poată reda aşa cum este; esenţialul din fiinţa ei era... ah! da! ce anume?... Zgomotul de copite îl chemă la cealaltă fereastră. Holly, pe calul ei

bălţat, intra în curte. Se uită în sus, iar el îi făcu semn cu mâna. În ultima vreme fusese cam tăcută. Se maturizează şi e preocupată de viitorul ei, ca toţi tinerii! Timpul este, fără îndoială, un diavol. Dar dându-şi seama că era un păcat de neiertat să-şi irosească vremea, când îi stă în faţă o perspectivă atât de bună, puse din nou mâna pe pensulă. Dar degeaba; nu-şi putea concentra privirile; şi, apoi, lumina nu mai era atât de bună. "Mă duc în oraş", gândi. În vestibul întâlni o servitoare.

- Vă caută o doamnă, doamna Heron.

Ce coincidenţă extraordinară! Trecu în galeria de tablouri - căci aşa i-a rămas numele - unde o văzu pe Irene stând în dreptul ferestrei.

Veni spre el, zicând:

- Am făcut un lucru neîngăduit. Am trecut prin crâng şi prin grădină. Întotdeauna veneam pe acolo la unchiul Jolyon.

- Aici dumneata nu poţi face lucruri neîngăduite. Istoria îţi dă dreptul să faci orişice. Tocmai la dumneata mă gândeam.

Irene zâmbi. Şi parcă prin zâmbetul ei străbătea o lumină; nu, nu era numai spiritualitate, era ceva mai senin, mai desăvârşit, mai ispititor.

- Istoria! murmură ea. I-am spus odată unchiului Jolyon că iubirea e veşnică. Ei bine, nu-i aşa. Numai aversiunea dăinuieşte.

Jolyon deschise ochii mari. Să-l fi uitat, în sfârşit, pe Bosinney?

- Da! zise el; aversiunea e mai profundă decât iubirea sau ura, căci este un proces natural al nervilor, şi pe aceştia nu-i putem schimba.

- Am venit să-ţi spun că Soames a fost la mine. Mi-a spus ceva ce m-a înspăimântat. Mi-a declarat: "Tu eşti încă soţia mea"!

- Ce? exclamă Jolyon. N-ar trebui să locuieşti singură.

Şi se uită mai departe la ea, în timp ce îl chinuia gândul că acolo

unde există Frumuseţe, nimic nu decurge cum ar trebui; de aceea mulţi oameni privesc Frumuseţea drept ceva imoral.

- Şi ce ţi-a mai spus?

- Mi-a spus să dau mâna cu el.

- Şi ai dat?

- Da. Sunt convinsă că atunci când a venit la mine nu dorea aşa ceva. Dar s-a schimbat în timp ce era acolo.

- Ah! sunt convins că n-ar mai trebui să locuieşti singură.

- Nu cunosc nici o femeie pe care aş putea-o lua să locuiască la mine, iar un amant nu-mi pot lua la poruncă, Jolyon.

- Doamne fereşte! zise Jolyon. Ce situaţie blestemată! Vrei să rămâi la masă? Nu? Atunci dă-mi voie să te conduc în oraş; tot voiam să ies astă-seară.

- Într-adevăr?

- Da. În cinci minute sunt gata.

În drum spre gară vorbiră despre tablouri şi muzică, făcând comparaţie între caracterul

englezilor şi al francezilor în ceea ce priveşte atitudinea lor faţă de artă. Dar nu părerile schimbate între ei îl impresionau pe Jolyon; el era mult mai profund emoţionat de culorile gardurilor vii ce se întindeau de-a lungul potecii drepte, de ciripitul piţigoilor care mergeau în pas cu ei, de parfumul buruienilor cărora venise vremea să li se dea foc, de mişcarea ei şi de farmecul acelor ochi negri care se aplecau din când în când asupra lui, de vraja trupului ei întreg. Fără să-şi dea seama, se ţinea mai drept şi mergea cu paşi mai elastici.

În tren îi luă aproape un interogatoriu asupra modului ei de viaţă.

Îşi făcea rochiile, târguia, făcea vizite în spitale, cânta la pian, traducea din limba franceză. Pare-se că un editor îi dădea de lucru în mod regulat, ceea ce îi mărea puţin veniturile. Rareori ieşea seara.

- Vezi bine, am trăit atât de multă vreme singură, încât m-am obişnuit.

Cred că sunt singuratică din fire.

- Eu nu cred deloc, zise Jolyon. Cunoşti multă lume?

- Foarte puţină.

În gara Waterloo se urcară într-o birjă şi o conduse până la poarta casei ei. La despărţire îi strânse mâna şi zise:

- Să ştii că poţi veni orişicând la noi, la Robin Hill. Trebuie să mă ţii la curent cu tot ce se întâmplă. La revedere, Irene!

- La revedere, îi răspunse ea dulce.

Jolyon se urcă în birjă, întrebându-se pentru ce n-a poftit-o să mănânce cu el şi să meargă apoi împreună la teatru. Ce viaţă singuratică, pustie şi lipsită de rost avea femeia aceasta.

- Clubul "Hotch-Potch", strigă birjarului prin fereastră.

Când birja ajunse pe malul râului, văzu trecând un bărbat cu pardesiu şi pălărie-ţilindru, atât de aproape de ziduri, de parcă se freca de ele.

"Doamne, Dumnezeule"! gândi Jolyon: "e chiar Soames! Ce-o fi având de gând?" Opri birja după colţ, coborî şi se ţinu după el până într-un loc de unde putea observa intrarea casei ei. Soames se opri în faţa casei şi ridică puţin capul pentru a vedea dacă apartamentul ei e luminat. "Dacă intră, ce trebuie să fac? Ce am dreptul să fac?" gândi el. Ceea ce spusese Soames era adevărat. Era încă soţia lui; şi nimic nu o ocrotea faţă de el. "Ei bine, dacă intră, mă duc după el." Şi porni spre casă. Soames mergea înainte şi ajunse în faţa intrării. Dar brusc se opri, se întoarse şi porni înapoi spre Tamisa. "Ce mă fac acum?" gândi Jolyon. "Încă vreo câţiva paşi şi mă recunoaşte." Şi se întoarse şi el. Ajunse la birjă înainte ca Soames să fi trecut colţul.

- Pleacă! strigă birjarului.

Dar în aceeaşi clipă Soames apăru lângă cupeu.

- Birjar! zise. *Hallo!* Liber?

- *Hallo!* răspunse Jolyon. Tu eşti?

Bănuiala pe care o citi pe faţa vărului său, albă ca varul în lumina felinarului, îl făcu să ia o hotărâre:

- Pot să te duc în oraş dacă mergi spre Piccadilly, îi zise.

- Mulţumesc, răspunse Soames, şi se urcă lângă el.

- Am văzut-o pe Irene, zise Jolyon după ce birja porni.

- Da?

- Am aflat că ieri ai fost şi tu la ea.

- Da, am fost. Ştii bine, este soţia mea, zise Soames.

Tonul, mişcarea ironică a buzelor treziră în Jolyon o mânie neaşteptată, dar se stăpâni.

- Tu ştii prea bine ce ai de făcut, dar dacă vrei să divorţezi, mi se pare că nu e foarte înţelept să-i faci vizite. Nu-i aşa? Nu poţi fi şi-n căruţă şi-n teleguţă, zise Jolyon.

- Faci foarte bine să-mi atragi atenţia: dar nu sunt încă decis.

- Dar ea este hotărâtă, zise Jolyon privind drept înaintea lui; să ştii că

nu poţi lega firul acolo unde s-a rupt acum doisprezece ani.

- Asta rămâne de văzut.

- Ascultă-mă, zise Jolyon. Irene se află într-o situaţie îngrozitoare; iar eu sunt singura persoană care are legalmente dreptul să intervină în afacerile ei.

- În afară de mine, replică Soames; iar eu, la rândul meu, mă aflu de asemenea într-o situaţie îngrozitoare. Ea şi-a făcut-o singură; dar eu sunt în situaţia pe care mi-a creat-o ea. Eu nu sunt convins că n-ar fi şi în interesul ei să-i cer să se întoarcă la mine.

- Ce? exclamă Jolyon, şi un fior îi străbătu trupul întreg.

- Nu pricep ce vrei să spui prin acest "Ce?", răspunse Soames rece. Intervenţia ta în afacerile ei este mărginită la achitarea venitului ei; te rog să ţii bine minte acest lucru. Prin faptul că n-am vrut s-o dezonorez cerând divorţul, mi-am menţinut toate drepturile asupra ei, şi, după cum ţi-am spus, nu sunt

deloc convins că nu voi face uz de ele.

- Doamne, Dumnezeule! exclamă Jolyon şi râse scurt.

- Da! zise Soames, şi vocea lui avea o fermitate înspăimântătoare. Eu n-am uitat porecla pe care mi-a dat-o tatăl tău: "Proprietarul"! Şi nu degeaba îmi port porecla.

- Dar e fantastic, murmură Jolyon.

Totuşi asta nu o poate sili pe soţia lui să trăiască cu el! Oricum, vremurile acelea au trecut!

Şi se întoarse către Soames gândind: "Oare bărbatul acesta este într-adevăr un om"? Dar Soames părea într-adevăr un om, şezând puţin îndoit dar elegant, cu mustaţa-i tunsă, cu obrazul palid, şi cu un dinte care se vedea pe sub buza ridicată într-un zâmbet încremenit. Urmă o tăcere lungă, în timpul căreia Jolyon gândi: "În loc s-o ajut, am înrăutăţit situaţia". Deodată Soames zise:

- Asta ar fi, în multe privinţe, cel mai bun lucru ce i s-ar putea

întâmpla.

La auzul acestor vorbe, în sufletul lui Jolyon se dezlănţui o asemenea furtună, încât abia mai putea şedea liniştit în birjă. I se părea că e întemniţat împreună cu sute de mii de compatrioţi ai săi, întemniţat cu acel ceva din caracterul naţiei sale care l-a revoltat întotdeauna, ceva ce ştia bine că este un sentiment din cale-afară de firesc şi care i se părea totuşi de neînţeles - încrederea lor neclintită în contracte şi în drepturile pe care le conferă legea, şi convingerea pe care o aveau că dau dovadă de virtute, exploatându-le. Aici în birjă, lângă el, era întruchiparea desăvârşită, însumarea într-un singur trup, a instinctului de proprietate - şi mai era şi de acelaşi sânge cu el! Era primejdios şi intolerabil- "Dar aici este vorba de ceva mai mult decât atâta!" gândi el cu un sentiment dureros. "Se zice că apa trece şi pietrele rămân. Întâlnirea cu ea a reînviat ceva în sufletul lui.

Frumuseţea! Frumuseţea e lucrul dracului!"

- După cum ţi-am spus, zise Soames, nu sunt încă hotărât. Ţi-aş fi foarte recunoscător dacă nu te-ai mai ocupa absolut deloc de ea.

Jolyon îşi muşcă buzele; el care s-a ferit întotdeauna de ceartă, de data asta s-ar fi certat cu plăcere.

- Aşa ceva nu-ţi pot făgădui, răspunse el scurt.

- Foarte bine, zise Soames, în cazul acesta ştim cum stau lucrurile. Aş vrea să cobor aici.

Oprind trăsura, coborî fără o vorbă sau un semn de despărţire. Jolyon merse mai departe până la club.

Pe străzi se strigau primele veşti despre război, dar el nu le luă în seamă. Cum i-ar putea veni în ajutor? Ah, ce bine ar fi dacă tatăl său ar mai fi în viaţă! El ar fi putut face multe! Dar de ce n-ar putea săvârşi el tot ceea ce ar fi făcut tatăl său? Nu era încă destul de bătrân! - trecuse de cincizeci, fusese căsătorit

de două ori, avea două fete mari şi un fecior. "Ciudat", cugetă el. "Dacă ar fi urâtă, n-aş sta pe gânduri. Dar Frumuseţea e lucrul dracului, mai ales când eşti sensibil!" Intră în sala de lectură a clubului profund tulburat. În aceeaşi încăpere stătuse el de vorbă cu Bosinney într-o după-amiază de vară; îşi aducea bine aminte de prelegerea pe care i-o ţinuse tânărului arhitect în interesul lui June şi de faptul că se încumetase să pună un diagnostic neamului Forsyte: şi cât era de curios să ştie ce fel de femeie era aceea de care îl sfătuia el pe Bosinney să se apere. Iar acum! Pare-se că ar trebui să se apere chiar el. "Foarte ciudat!" cugetă el; "Într-adevăr nici nu se poate ceva mai ciudat"!

SOAMES DESCOPERĂ CEEA CE VREA

Este mult mai uşor să zici: "în cazul acesta ştim cum stau lucrurile", decât să spui lucrurilor pe nume. Dar pentru Soames aceste vorbe însemnau răbufnirea veninului produs de gelozia care-l chinuia. Când a coborât din trăsură era mânios şi confuz: pe de o parte era supărat pe sine însuşi pentru că nu se dusese la Irene, pe de alta era mânios pe Jolyon că o văzuse pe Irene şi, în sfârşit, îl necăjea faptul că nu-şi putea da seama ce anume vrea.

Coborâse din birjă pentru că nu mai putea suporta să şadă lângă vărul său; şi, mergând iute spre răsărit, cugetă: "Eu n-am încredere în Jolyon nici de doi bani. Un om o dată declasat, rămâne declasat pe veci! Băiatul acesta are înclinare firească spre... spre... un anumit fel de moravuri" (s-a ferit de cuvântul

"păcat", căci era un termen prea melodramatic pentru a fi folosit de un Forsyte).

Nehotărârea în dorinţe era un sentiment cu totul nou pentru el. Era ca un copil care ezită între o jucărie care i s-a promis şi alta, veche, care i-a fost luată; şi era uimit de sine însuşi. Nu mai mult decât duminica trecută, dorinţa lui era simplă de tot: libertatea şi Anette. "Mă duc să mănânc acolo", se gândi. Dacă o vede, poate va avea din nou o singură dorinţă, poate i se va potoli enervarea care-l cuprinsese şi i se va limpezi mintea. Restaurantul era aproape plin: destul de mulţi străini, iar ceilalţi, judecaţi după aspectul exterior, păreau scriitori sau artişti. Printre zăngănitul farfuriilor şi paharelor prinse frânturi de conversaţie. Era limpede că-i simpatizau pe buri şi condamnau guvernul britanic. "N-aş putea spune că au o clientelă aleasă", gândi Soames. Înghiţi cu plictiseală mâncarea, bău o cafea

specială, fără a se face observat; apoi, după ce isprăvi masa, se strecură cu grijă, pentru a nu fi văzut, spre sanctuarul lui *Madame* Lamotte. Precum se aştepta, luau şi ele masa - mâncărurile lor păreau mult mai bune decât cele pe care le comandase el, din care pricină simţi un fel de necaz - şi îl primiră cu o mirare atât de falsă, încât se gândi brusc, bănuitor: "Cred că ştiau că sunt aici de cum am intrat". O scrută pe Anette cu priviri furişe. Era atât de frumoasă şi aparent atât de candidă; unelteşte oare să pună mâna pe el? Se întoarse către *Madame* Lamotte şi zise:

- Am luat masa aici.

Într-adevăr? Ce păcat că n-a ştiut! I-ar fi putut recomanda câteva mâncăruri bune! Îi părea rău. Bănuiala lui Soames deveni certitudine. "Trebuie să deschid bine ochii!", se gândi el deodată.

- Încă o ceaşcă de cafea cu totul specială, *Monsieur!* Un lichior *Grand Marnier?*

Madame Lamotte se ridică pentru a comanda acele delicatese.

Rămas singur cu Anette, Soames zise cu un uşor zâmbet prudent pe buze:

- Ce mai faci, Anette!

Fata roşi. Duminica trecută roşirea lui Anette l-ar fi făcut să tresară din toată fiinţa, acum îi dădea senzaţia pe care o are omul când câinele se gudură pe lângă el şi se uită în ochi. Şi, în mod ciudat, se simţea puternic, ca şi cum i-ar putea spune: "Vino şi sărută-mă", iar ea s-ar fi supus. Şi totuşi - ce straniu - parcă în aceeaşi încăpere ar fi fost o altă fiinţă, cu altă faţă; iar nervii lui erau încordaţi - oare din pricina aceleia - sau a acesteia? întoarse capul spre restaurant şi spuse:

- Aveţi clienţi destul de ciudaţi. Îţi place viaţa pe care o duci?

Anette ridică pentru o clipă privirea către el, apoi o lăsă în jos, jucându-se cu furculiţa în farfurie.

- Nu. Nu-mi place.

Soames gândi: "E a mea dacă vreau. Dar o vreau"? Era graţioasă, era frumuşică, da, frumuşică foc; era proaspătă şi avea şi oarecare gust. Ochii lui înconjurau mica încăpere; dar ochii sufletului său făceau cu totul alt drum: în faţa lui apăru o cameră semiobscură, cu pereţi argintii, o femeie rezemată de un pian din lemn de satin ce parcă se ferea de el, o femeie cu umerii albi, pe care îi ştia atât de bine, cu ochii aceia negri pe care se străduise să-i pătrundă şi cu părul de culoarea chihlimbarului întunecat. Şi, întocmai cum un artist tinde spre desăvârşirea pe care nu o poate atinge şi este veşnic însetat de ea, tot astfel se trezi în Soames setea după vechea lui pasiune, pe care niciodată nu şi-a putut-o astâmpăra.

- Nu face nimic, zise el liniştit; eşti tânără. Ai toată viaţa în faţa dumitale.

Anette dădu din cap.

- Câteodată cred că în faţa mea nu este decât muncă grea. Mie nu-mi place munca aşa cum îi place mamei mele.

- Mama dumitale este o minune, zise Soames cu o uşoară ironie; casa ei n-o să cunoască niciodată nereuşita.

Anette oftă:

- Cred că este admirabil să fii bogat.

- Oh, ai să fii şi dumneata bogată într-o bună zi, răspunse Soames cu aceeaşi vagă ironie, n-ai nici o grijă!

Anette dădu din umeri.

- *Monsieur* e foarte bun.

Şi puse o bucată de ciocolată între buzele-i bosumflate. Soames zise în gând: "Da, draga mea, ai o gură foarte frumoasă"!

Madame Lamotte veni cu cafea şi lichior, şi puse capăt convorbirii. Soames nu stătu mult.

Afară, pe străzile cartierului Soho, care îi dădeau întotdeauna senzaţia unei proprietăţi stăpânite

pe nedrept, gândurile lui zburau. Dacă Irene i-ar fi dăruit un fiu, el n-ar umbla acum după femei! Acest gând ţâşni din ascunzişul întunecat al conştiinţei lui şi se arătă în plină lumină. Un fiu, ceva prin care să priveşti în viitor, ceva care să dea sens vieţii, un scop pentru zilele ce mai avea de trăit, ceva căruia să i te dăruieşti, o continuare a propriei tale făpturi. "Dacă aş avea un fiu", gândi el cu amărăciune, "un fiu legitim al meu, m-aş mulţumi cu viaţa pe care o duc acum. În definitiv, femeile sunt toate la fel". Dar, mergând mai departe, dădu din cap. Nu, femeile nu sunt toate la fel. Odinioară, în zilele nefericite ale căsătoriei lui, încercase de multe ori să se convingă de acest lucru, dar nu reuşise niciodată. Şi nici acum nu reuşea. Încerca să şi-o închipuie pe Anette la fel cu cealaltă. Dar nu era aşa, ea nu avea vraja acelei vechi pasiuni. "Iar Irene e soţia mea, soţia mea legitimă", cugetă el; "eu n-am făcut nimic

pentru a o înstrăina. De ce nu s-ar întoarce la mine? Acesta este lucrul cel mai nimerit, conform legii. Nu produce scandal, nici un fel de tulburare. Dar dacă ei nu-i convine... dar de ce să nu-i convină? Eu nu sunt lepros, iar ea nu mai e îndrăgostită!" De ce să se expună el la şiretlicurile, jignirile sordide şi umilinţele perfide ale Tribunalului de Divorţuri, când ea era aici, întocmai ca o casă goală care aşteaptă să fie reluată în folosinţă şi în deplină proprietate de către el, proprietarul ei legal? Pentru un om atât de închis ca Soames, ideea reintrării ei în posesiunea netulburată a proprietăţii lui, fără ca lumea să afle ceva, era ispititoare din cale-afară. "Nu", îşi zise el, "mă bucur că m-am dus s-o văd pe fata aceea. Acum ştiu ce doresc cel mai mult. Dacă Irene ar accepta să se întoarcă la mine, m-aş purta întocmai cum pofteşte ea; şi-ar putea duce viaţa ei; dar poate, poate s-ar apropia de

mine." I se puse un nod în gât. Şi porni hotărât spre casa tatălui său, de-a lungul gardurilor de la Green Park, încercând să calce pe propria lui umbră, care mergea înaintea lui în lumina strălucitoare a lunii.

Într-o după-amiază de noiembrie, la Oxford, Jolly Forsyte se plimba pe High Street; Val Dartie se plimba, în sens invers, pe aceeaşi stradă. Jolly tocmai schimbase costumul cu care fusese la vâslit şi se ducea spre clubul "Frying-pan", în care fusese primit de curând. Val se schimbase de costumul de călărie şi mergea spre "foc" - un *bookmaker* din Cornmarket.

- *Hallo!* zise Jolly.

- *Hallo!* răspunse Val.

Cei doi veri se întâlniseră doar de două ori; o dată, când Jolly, student în anul doi, l-a poftit pe "boboc" la dejun; şi a doua oară, chiar seara trecută, în împrejurări destul de ciudate.

Deasupra unui croitor din Cornmarket, locuia unul din acei tineri fericiţi, zişi "minori", care moştenise o avere mare de la părinţii săi morţi, ai cărui tutori

erau departe şi care avea înclinări vicioase. La vârsta de nouăsprezece ani începuse una din acele vieţi atractive, inexplicabilă pentru muritorii de rând, pentru care un faliment brusc e o sărbătoare. Era renumit că are o masă proprie de ruletă - singura existentă în Oxford - şi că îşi mănâncă averea cu o iuţeală ameţitoare. Îl întrecuse cu mult pe Crum, deşi era un tip cam îndesat şi vânjos, lipsit de melancolia fascinantă a celuilalt. Pentru Val, invitaţia de a juca ruletă la el a fost o solemnitate asemănătoare cu un botez, iar întoarcerea la colegiu după ora reglementară, printr-o fereastră care nu se închidea bine, era ca o confirmare. În timpul acelei seri de desfătare, ridicând o dată privirea de pe stofa verde care-l vrăjise, zări, printr-un nor de fum, pe vărul său stând în picioare în faţa lui. *"Rouge gagne, impair, et manque"*[42]. Apoi nu-l mai văzu.

- Vino să iei un ceai cu mine la "Frying-pan", zise Jolly şi intrară.

Dacă un străin i-ar fi privit stând unul lângă altul, ar fi observat o asemănare aproape imperceptibilă între aceşti veri de-al doilea, a treia generaţie a neamului Forsyte; acelaşi schelet osos al feţei, cu toate că ochii lui Jolly erau cenuşii-închis, iar părul mai blond şi mai ondulat.

- Chelner, ceai şi prăjituri cu unt, te rog, zise Jolly.

- Doreşti o ţigaretă? întrebă Val. Te-am văzut aseară. Ce-ai făcut?

- N-am jucat.

- Eu am câştigat cincisprezece lire.

Jolly avea mare poftă să-i repete vorbele spirituale pe care le auzise odată din gura tatălui său în legătură cu jocurile de noroc: "Când ţi se iau banii eşti necăjit, iar când iei tu pe ai altora, îţi pare rău"; dar se mulţumi să spună doar:

- Mi se pare cam scârbos jocul. Am fost coleg de şcoală cu băiatul

acela. E înspăimântător de tâmpit.

- Oh! N-am ştiut, zise Val, ca omul care îşi apără un zeu hulit; în orice caz, e foarte nostim.

Pufăiră în tăcere din ţigarete.

- Tu cunoşti familia mea, nu-i aşa? zise Jolly. Mâine vine să-mi facă o vizită.

Val roşi puţin.

- Zău? Să ştii că-ţi pot da o idee straşnică pentru handicapul Manchester, care va avea loc în noiembrie.

- Mulţumesc, dar pe mine nu mă interesează decât cursele clasice.

- Dar cu acelea nu poţi face nici un ban, zise Val.

- Nu pot să sufăr *ringul*[43], zise Jolly, e atâta înghesuială şi putoare! Îmi place numai în *paddock*[44].

- Mie îmi place să-mi verific aprecierile, răspunse Val.

Jolly zâmbi: zâmbetul său era leit ca al tatălui său.

- Eu nu ştiu să fac aprecieri. Ori de câte ori fac un pariu, îmi pierd banii.

- Desigur că experienţa se plăteşte.

- Da, dar până la urmă iei banii oamenilor.

- Fireşte, căci altfel ţi-i iau ei pe ai tăi - tocmai aici e distracţia.

Jolly îl privi cu oarecare dispreţ.

- Tu cu ce-ţi petreci timpul liber? Vâsleşti?

- Nu, călăresc şi mă plimb. În semestrul viitor am de gând să joc polo, dacă reuşesc să mai scot ceva bani de la bunicul meu.

- Bătrânul unchi James, nu-i aşa? Cum arată?

- Mai bătrân decât munţii, zise Val, şi tot timpul tremură că va fi ruinat.

- Mi se pare că bunicul meu şi cu el erau fraţi.

- Cred că nici unul din generaţia veche nu era sportiv, zise Val; pare-se că au avut cultul banilor.

- Bunicul meu nu, zise Jolly cu căldură.

Val scutură scrumul ţigaretei lui.

- Banii nu sunt buni decât ca să-i cheltuieşti. Să fie al dracului! Îmi pare rău că n-am mai mulţi!

Jolly îl măsură de jos în sus, cu privirea critică pe care o moştenise de la bătrânul Jolyon, şi gândi: Despre bani nu se vorbeşte! Apoi urmă din nou tăcere, în timp ce îşi băură ceaiul şi mâncară prăjiturile.

- Unde o să locuiască ai tăi? întrebă Val cu o falsă indiferenţă.

- La "Rainbow". Ce părere ai despre război?

- Până acum cam proastă. Burii nu sunt deloc eleganţi. De ce nu atacă pe faţă?

- Dar de ce ar face-o? Totul este împotriva lor, în afară de metoda lor de luptă. Eu am chiar admiraţie pentru ei.

- E drept că ştiu să încalece şi să tragă la ţintă, recunoscu Val, dar sunt o bandă de păduchioşi. Tu îl cunoşti pe Crum?

- Cel de la Merton? îl ştiu numai din vedere. Şi el face parte din acel

faimos grup, nu-i aşa? E cam afectat, haimana şi uşuratic.

Val zise cu voce fermă:

- E unul din prietenii mei.

- Oh! Iartă-mă!

Şi după ce puseră punctul pe cele mai delicate probleme din snobismul lor, şezură mai departe cu ochii aţintiţi în gol. Căci, fără să vrea, Jolly intrase într-un grup a cărui deviză era: "Noi ne apărăm şi nu ne lăsăm plictisiţi de voi. Viaţa este scurtă şi noi avem de gând să vorbim mai iute şi mai răspicat, avem să realizăm şi să ştim cât mai mult, şi ne oprim atât de puţin asupra unui lucru, încât voi nici nu vă puteţi închipui. Noi suntem «cei mai buni», suntem plămădiţi din tot ce e mai bun." Iar Val, fără să vrea, tindea spre un grup a cărui deviză era: "Să nu credeţi că ne puteţi interesa sau tulbura. Noi cunoaştem toate senzaţiile, şi chiar dacă nu le-am trăit pe toate, ne prefacem că le ştim. Noi suntem atât de sătui de viaţă, încât ceasurile sunt prea lungi

pentru noi. Noi ne pierdem şi cămaşa la joc, dar nici că ne pasă. Noi am zburat iute şi am trecut peste toate. Totul e ca fumul de ţigară, Bismilah![45]" Spiritul de întrecere atât de înrădăcinat în fiecare englez i-a silit pe aceşti doi tineri Forsyte să aibă idealuri; iar la sfârşit de veac idealurile sunt variate. Aristocraţia adoptase în mare parte principiile moderne; cu toate că ici şi colo mai era câte unul de felul lui Crum, el făcea parte din nobilime, care, cu toată convingerea, susţinea acea Nirvana a jocurilor de noroc, ceea ce fusese *summum bonum*[46] al vechilor *"dandy"* şi "pierde-vară" de pe la anul optzeci. Iar în jurul lui Crum erau adunaţi încă vreo câţiva tineri cu sânge albastru şi descendenţi din plutocratic.

Dar între aceşti doi veri era un alt fel de antipatie, mai puţin explicabilă, provenită din asemănarea - aproape imperceptibilă - dintre ei, trăsătura

aceea familială pe care fiecare din ei o simţea; sau, poate, din vechea duşmănie care a existat între diferitele ramuri ale clanului Forsyte, de care tinerii nu erau pe deplin conştienţi, dar pe care cuvintele ciudate sau aluziile rostite de către cei bătrâni le-o sădiseră în suflet. Jolly lovea masa cu linguriţa şi gândea: "Uite ce ac de cravată, ce jiletcă, ce vorbe tărăgănate şi apoi pariurile - Doamne fereşte!"

Iar Val, isprăvindu-şi prăjitura, îşi zicea: "În fond, e un tânăr dobitoc"!

- Îţi aştepţi familia la gară, nu-i aşa? îi zise şi se ridică. Spune-le, te rog, că dacă îi interesează, le voi arăta cu mare plăcere colegiul meu - cu toate că nu e prea mult de văzut acolo.

- Mulţumesc, am să le transmit.

- Poate că vor să dejuneze la mine. Am un valet destul de bun.

Jolly îi spuse că nu ştie dacă vor avea destulă vreme.

- Totuşi, vrei să-i întrebi?

- Îţi mulţumesc foarte mult, spuse Jolly, fiind absolut convins că ei nu vor primi; apoi, cu politeţea lui instinctivă, adăugă: Ar fi mai bine să vii tu să iei masa cu noi.

- Cu plăcere. La ce oră?

- Şapte şi jumătate.

- Ținută de seară?

- Nu.

Apoi se despărţiră, dar în sufletul fiecăruia dintre ei rămăsese o vagă duşmănie.

Holly, împreună cu tatăl ei, sosiră cu un tren de amiază. Făcând prima ei vizită în cetatea cu turnuri, cetatea viselor ei, era tăcută şi îşi privea cu sfială fratele care trăia în acest loc minunat. După dejun cutreieră casa, examinând cu deosebită curiozitate gospodăria fratelui ei. Camera de lucru a lui Jolly era îmbrăcată în tăblii de lemn, iar Arta era reprezentată prin câteva gravuri de Bartolozzi, care aparţinuseră bătrânului Jolyon, alături de câteva fotografii de ale colegilor săi, băieţaşi tineri, vioi, cu

un aer plin de oarecare eroism şi, parcă, semănând cu Val. Jolyon, de asemenea, privi cu deosebită grijă aceste mărturii, judecând după ele gustul şi caracterul băiatului său.

Jolly abia aştepta să fie văzut vâslind, de aceea porniră spre râu. Mergând între fratele şi tatăl ei, Holly se simţea măgulită când trecătorii îşi opreau ochii asupră-i şi întorceau capetele după ea. Pentru a-l putea vedea mai bine pe Jolly se despărţiră de el la ponton şi trecură pe celălalt mal pe drumul pe care se remorchează şlepurile. Jolly era zvelt - de altfel, dintre toţi membrii familiei Forsyte, numai bătrânul Swithin şi George erau corpolenţi - şi ocupa locul "doi" într-o echipă de opt. Părea foarte serios şi plin de zel. Jolyon constată cu mândrie că este cel mai chipeş din echipă; Holly, ca orice soră, fu impresionată mai mult de unul sau chiar de doi dintre ceilalţi, dar n-ar fi spus-o pentru nimic în lume. În acea după-amiază Tamisa era

limpede de tot, păşunile mătăsoase iar pomii îmbrăcaţi în culori minunate. Vechea cetate era înconjurată de o pace desăvârşită; Jolyon hotărî că, dacă timpul se menţine frumos, va rămâne încă o zi, pentru a face câteva schiţe. Echipa lui Jolly trecu pentru a doua oară prin faţa lor, alunecând iute pe lângă pontoane, pentru a ajunge la locul de plecare. Faţa lui Jolly era împietrită, se vedea că se străduieşte să-şi ascundă osteneala. Holly şi tatăl ei trecură din nou râul şi îl aşteptară.

Ajunşi la pajiştea de la Christ Church, Jolly zise:

- Ah! A trebuit să-l poftesc pe Val Dartie deseară la masă la noi. Voia să vă invite la dejun şi să vă arate colegiul lui; dar am socotit că e mai bine să vină el, şi în felul acesta aţi scăpat de a vă duce voi. Nu-mi place prea mult tipul.

Faţa palidă a lui Holly fu cuprinsă de un val de roşeaţă.

- De ce nu-ţi place?

- Ah! Nu ştiu. Mi se pare că e cam fanfaron şi lipsit de maniere. Ce fel de oameni sunt în familia lui, tată? Nu-i aşa că suntem veri de-al doilea?

Jolyon îşi găsi refugiul într-un zâmbet.

- Întreab-o pe Holly, ea l-a cunoscut pe unchiul lui.

- *Mie* Val mi-a plăcut, răspunse Holly, cu ochii ţintuiţi în pământ; unchiul lui însă nu seamănă deloc cu el. Şi aruncă pe sub gene o privire furişă spre Jolly.

Jolyon era într-o dispoziţie bizară şi zise:

- Auzit-aţi voi vreodată istoricul familiei noastre, dragii mei? E un adevărat basm. Primul Jolyon Forsyte - adică primul despre care noi ştim ceva şi care este stră-străbunicul vostru - a trăit în Dorset, la malul mării, şi era de meserie agricultor, după cum spune sora bunicului vostru, şi era fiul unui agricultor, adică al unui

fermier. Bunicul vostru zicea că erau "oameni foarte simpli".

Se uită la Jolly, pentru a vedea cum primeşte înălţimea-sa această veste, iar cu celălalt ochi văzu plăcerea răutăcioasă a lui Holly, care observase uşoara dezamăgire aşternută pe obrazul fratelui ei.

- Ni-l putem închipui gros şi plin de vigoare, reprezentând Anglia aşa cum era ea înainte de începutul erei industriale. Al doilea Jolyon Forsyte - străbunicul tău, Jolly - era cunoscut sub numele de "Superior Dosset Forsyte" şi cronica spune că zidea case; el a avut zece copii şi a emigrat la oraş, în Londra. Se ştie că îi plăcea să bea vin de Madera. Ni-l putem închipui drept reprezentantul Angliei din vremea războaielor lui Napoleon şi a frământărilor din lumea întreagă. Cel mai mare dintre cei şase fii ai săi a fost al treilea Jolyon - bunicul vostru, dragii mei - negustor de ceai, preşedinte al mai multor societăţi pe acţiuni, unul dintre cei

mai înţelepţi englezi care a trăit vreodată şi care mie îmi este cel mai scump.

Glasul lui Jolyon îşi pierduse accentul de ironie, iar fiul şi fiica lui se uitau cu solemnitate la el.

- Era drept şi dârz, cald şi tânăr la suflet. Dar vi-l amintiţi şi mi-l amintesc şi eu. Şi acum, să trecem la ceilalţi! Fratele bunicului vostru, James, este bunicul lui Val, şi a avut un fiu cu numele de Soames - de care este legată o poveste de iubire în care n-a fost iubire şi pe care cred că n-am să v-o povestesc. James şi ceilalţi opt copii al lui "Superior Dosset", dintre care mai sunt în viaţă cinci, putem spune că au reprezentat Anglia epocii victoriene, cu principiile ei comerciale, individualismul cu cinci la sută şi capitalul neatins, dacă puteţi înţelege ce înseamnă asta. În orice caz, în lunga lor viaţă, au transformat fiecare cele treizeci de mii de lire, pe care le-au moştenit, în câte un milion.

Niciodată n-au întreprins nimic primejdios, în afară de fratele bunicului vostru, Swithin, care a fost, mi se pare, escrocat o dată de nişte şarlatani şi care era poreclit "Forsyte cel cu patru cai", căci avea la trăsură doi cai. Zilele lor au trecut şi timpul lor de asemenea, dar nu cred că este în folosul ţării noastre. Erau cu picioarele pe pământ şi erau sănătoşi la minte. Eu sunt al patrulea Jolyon Forsyte, un biet purtător al acestui nume.

- Cum poţi spune una ca asta, tată? zise Jolly, iar Holly îl strânse de mână.

- Ba da, zise Jolyon, un biet exemplar care - tare mă tem - nu reprezintă altceva decât sfârşitul veacului lor, cu venituri pentru care n-am muncit, diletantism şi libertate individuală; şi să ştii, Jolly, că asta se deosebeşte fundamental de individualism. Tu, băiete, eşti al cincilea Jolyon Forsyte şi deschizi balul veacului celui nou.

În timp ce vorbea, intrară în curtea colegiului, şi Holly zise:

- E fascinant, tată!

Nici unul dintre ei n-a priceput întocmai ceea ce a vrut ea să spună. Jolly era grav.

"The Rainbow" era un hotel distins, aşa cum numai la Oxford poate fi un hotel, cu desăvârşire lipsit de modernism. Holly, sfioasă, îmbrăcată în rochie albă, şedea singură într-o cameră mică de primire, căptuşită cu tăblii de lemn de stejar, când sosi unicul lor musafir.

Val îi strânse mâna cu un gest ce-ţi sugera un om care atinge un fluture. O întrebă dacă ar vrea să poarte această "neînsemnată floare". S-ar potrivi de minune în părul ei. Şi scoase o gardenie din butoniera hainei.

- Oh, nu, mulţumesc, e prea mult!

Dar o luă şi o prinse în decolteu, căci îşi aminti brusc cuvântul "fanfaron"! Floarea din butoniera lui Val ar fi dat prilej de critică; iar

ea dorea atât de mult să-i placă lui Jolly! Oare îşi dăduse seama că Val, atunci când era împreună cu ea, se arăta cât putea mai bun şi mai liniştit, şi că poate aici zăcea taina farmecului pe care-l exercita asupra lui?

- Să ştii, Val, că eu n-am spus nici o vorbă despre plimbarea noastră călare.

- Bine ai făcut, rămâne între noi.

Val nu ştia unde să-şi pună mâinile, nu-şi putea ţine picioarele într-un loc, iar ea fu cuprinsă de un sentiment încântător, se simţea puternică; şi inima îi era încălzită de dorinţa de a-l face fericit.

- Vorbeşte-mi de Oxford. Viaţa de aici trebuie să fie foarte frumoasă.

Val recunoscu că e grozav de plăcut să faci ceea ce-ţi place; prelegerile nu erau lucru mare; şi unii colegi erau băieţi foarte buni.

- Numai că, adăugă el, aş vrea, fireşte, să fiu la Londra pentru a putea veni la tine să te văd.

Holly făcu o mişcare sfioasă cu mâna, o aşeză pe genunchi, apoi îşi fixă ochii în pământ.

Deodată Val prinse curaj şi zise:

- N-ai uitat că vom pleca împreună să cutreierăm lumea în lung şi-n lat după planul nostru, nu?

Holly zâmbi.

- Oh! Am vorbit numai aşa într-o doară. Ştii prea bine că după ce omul creşte mare nu poate face aşa ceva.

- Da' de unde! doi verişori o pot face, zise Val. În viitoarea vacanţă mare - care începe în iunie, precum ştii, şi durează o veşnicie - o să profităm de ocazie.

Dar, cu toate că fiorul conspiraţiei o străbătu până-n vine, Holly dădu din cap.

- Aşa ceva nu se poate, murmură ea.

- Nu se poate! zise Val cu violenţă; cine ar putea să ne stea în cale? Doar nu tatăl sau fratele tău?

În acest moment intrară Jolyon şi Jolly, iar visarea lor romantică se

refugie în ghetele de lac cu elastic ale lui Val şi în pantofii de satin alb ai lui Holly. Şi nu s-ar putea afirma că au fost comunicativi.

Jolyon, cu sensibilitatea lui, îşi dădu îndată seama că în atmosferă pluteşte o aversiune lentă între cei doi băieţi, şi era nedumerit de Holly; astfel - fără să vrea - luă un ton ironic, ucigător pentru orice expansivitate a tinereţii. După masă îi fu înmânată o scrisoare, care-i tăie graiul; tăcerea lui nu fu întreruptă decât atunci când Jolly şi Val se ridicară pentru a pleca. Ieşi cu ei şi, fumându-şi ţigara, îl conduse pe fiul său până la intrarea în Christ Church. La întoarcere scoase scrisoarea din buzunar şi o citi încă o dată, la lumina unui felinar.

Dragă Jolyon,

Soames a venit aseară din nou - era ziua mea de naştere, împlineam treizeci şi şapte de ani. Ai avut dreptate, nu mai pot rămâne aici:

mâine mă mut la «Piedmont Hotel», dar n-aş vrea să plec în străinătate fără să te fi întâlnit. Mă simt singură şi descurajată.

A dumitale,

Irene

Îndoi scrisoarea, o puse înapoi în buzunar şi o porni înainte, uluit de violenţa sentimentelor lui. Ce oare i-o fi spus sau făcut Soames?

Intră în High Street, coborî spre Turn şi străbătu mai departe labirintul de turnuri şi cupole ale colegiilor, de faţade şi ziduri lungi, ici învăluite de umbre întunecate, colo strălucitoare în lumina puternică a lunii. Era greu să-şi închipuie cum o femeie singură poate fi tulburată şi urmărită chiar în inima nobilimii Angliei. Totuşi, ce altceva ar putea însemna această scrisoare? Probabil că Soames a silit-o să se întoarcă la el, cu atât mai mult, cu cât opinia publică şi legea erau de partea lui! "Suntem în o mie opt sute nouăzeci şi nouă!"

gândi Jolyon, privind la o fereastră spartă ce strălucea sus, în zidul ce împrejmuia grădina unei vile; "dar când e vorba despre proprietate, suntem tocmai ca un popor păgân! Mâine mă duc la ea. Cred că cel mai bun lucru ar fi să plece în străinătate". Dar această idee nu-i plăcu. De ce s-o alunge Soames din Anglia? Şi, apoi, Soames ar putea pleca după ea, iar acolo, se va putea apăra şi mai puţin de atenţiile soţului ei legitim! "Trebuie să procedez cu băgare de seamă", cugetă el; "individul acela poate deveni foarte supărător. Nu mi-a plăcut deloc purtarea lui de deunăzi în birjă". Gândurile lui se îndreptară către June, fiica lui. Ar putea fi ea de vreun ajutor? Odată, pe vremuri, Irene a fost cea mai bună prietenă a ei, iar acum era o "neajutorată", se afla deci într-o situaţie în care June - având în vedere firea ei - ar putea interveni. Se decise să-i telegrafieze lui June, pentru a veni să se întâlnească cu el în gara

Paddington. Păşind încet spre "Rainbow", îşi scrută propriile senzaţii. Şi-ar pierde oare el firea pentru orice femeie care s-ar alia într-o situaţie asemănătoare? Nu, desigur că nu. Această concluzie sinceră îl cam dezarma: ajuns la hotel şi văzând că Holly se culcase, se duse în camera lui. Dar nu putu dormi; învelit în pardesiu, şezu multă vreme în faţa geamului, privind acoperişurile caselor luminate de lună.

În camera vecină nici Holly nu dormea, gândindu-se la genele de sus şi de jos ale ochilor lui Val, îndeosebi la cele de jos; şi se frământa întrebându-se cum l-ar putea face pe Jolly să-l iubească mai mult? Gardenia pe care i-o dăruise Val parfumase cu mireasma ei mica odaie de culcare, şi asta îi făcea plăcere.

Iar Val, cu coatele sprijinite de pervazul ferestrei lui de la etajul întâi al colegiului, privea fix un careu luminat de lună, dar nu-l

vedea; în locul lui o vedea pe Holly aşa cum şedea lângă cămin - subţirică în rochia ei albă - când intrase în cameră.

Jolly, la rândul lui, în camera-i de culcare îngustă, dormea cu o mână sub obraz şi visa că era într-o barcă şi vâslea luându-se la întrecere cu el, în timp ce tatăl său striga pe drumul de edec: "Doi! Pentru Dumnezeu, lasă vâslele din mână"!

SOAMES FACE O ÎNCERCARE

Dintre toate firmele strălucitoare care împodobeau cu vitrinele lor cartierul West End din Londra, Soames socotea că "Gaves and Cortegal" era cea mai "atractivă" - termen care tocmai atunci începuse a fi la modă. El nu avusese niciodată priceperea unchiului Swithin în materie de pietre preţioase, iar faptul că în anul 1887 Irene plecase din casa lui părăsind toate obiectele de preţ pe care i le dăruise îl dezgustase de acest gen de investiţie. Totuşi, când vedea un diamant, ştia să-l preţăluiască, iar în cursul săptămânii dinaintea zilei ei de naştere - profitând de ocazie în drumul lui spre Poultry sau la întoarcerea spre casă - zăbovea câte puţin prin faţa vitrinelor celor mai mari bijutieri, unde erau expuse obiecte care, deşi nu aveau preţul afişat, erau lucrate cu deosebită măiestrie.

De când făcuse drumul acela cu birja împreună cu Jolyon, frământarea lui nu mai contenise, convingându-se din ce în ce mai mult că acesta era un moment de importanţă covârşitoare în viaţa lui, şi că acum - cu orice preţ - trebuie să ia măsuri şi să nu greşească cu nimic. Iar alături de convingerea rece şi raţională că acum ori niciodată trebuie să-şi orânduiască viaţa, că acum ori niciodată venise vremea să-şi adune minţile şi să-şi întemeieze o familie, clocoteau în taină simţurile lui biciuite. De când o văzuse pe ea, femeia care a fost odată soţia lui, pe care o dorise cu atâta patimă, convingerea că era un păcat faţă de bunul-simţ şi discreţia decentă a familiei Forsyte să renunţe la soţia lui se întărea din ce în ce.

Cu privire la cazul lui Winifred, ceruse avizul jurisconsultului Dreamer, Q.C.; nu încape îndoială că l-ar fi preferat pe Waterbuck, dar între timp acesta fusese numit

judecător (atât de târziu încât, ca de obicei, trezi bănuiala unei afaceri de ordin politic). Dreamer era de părere să înceapă demersurile pentru a obţine o decizie de restabilire a drepturilor conjugale, teză cu care Soames a fost de acord încă de la început. După ce vor fi dobândit hotărârea judecătorească în acest sens, va trebui să aştepte pentru a vedea dacă soţul culpabil i se supune. Dacă nu, faptul în sine înseamnă părăsire de domiciliu conjugal, ceea ce este o dovadă de purtare incorectă şi îl îndreptăţeşte să înainteze cererea de divorţ. Soames ştia perfect toate astea şi nu se îndoia de reuşita procedeului. Dar simplicitatea cu care se prezenta cazul surorii sale îi dezvăluia şi mai precis greutatea situaţiei lui, ceea ce îl deznădăjduia. De fapt, totul îl împingea către adoptarea soluţiei celei mai simple, adică întoarcerea lui Irene. Chiar dacă ei i-ar fi greu, n-are ce-i face; doar şi el avea de luptat cu anumite

sentimente, avea de iertat jignirea pe care i-o adusese şi de uitat suferinţa prin care trecuse. În definitiv, el n-a insultat-o niciodată, şi apoi trăiau într-o lume de compromisuri! Îi putea oferi cu mult mai mult decât avea ea acum. Era gata să pună pe numele ei o parte din avere fără drept de revocare. În ultimele zile s-a gândit mult la această perspectivă. Nu fusese niciodată fudul ca un păun umflat în pene, cum era Dartie, nici nu şi-a închipuit vreodată că poate cuceri toate femeile, însă avea o anumită încredere în înfăţişarea lui exterioară şi nu pe nedrept, căci avea statură frumoasă, era îngrijit, elegant, sănătos, palid, nepângărit de băutură sau excese de alt soi. În ochii lui, bărbia Forsyte şi crisparea obrazului său erau însuşiri pozitive. Deci, după aprecierea lui, nu avea nici o trăsătură care ar putea provoca repulsie.

Gândurile şi dorinţele pe care omul le nutreşte zi de zi ajung să i

se pară, în cele din urmă, fireşti, chiar dacă punctul de plecare este departe de realitate. Dacă el îi va da dovezi destul de palpabile că e hotărât să uite tot ce-a fost în trecut, şi va face tot ceea ce-i stă în putinţă pentru a fi pe placul ei, de ce să nu se întoarcă la el?

De aceea, în dimineaţa de 9 noiembrie intră la "Gaves and Cortegal", pentru a cumpăra o anumită broşă cu diamante.

- Patru sute douăzeci şi cinci, domnule. La banii ăştia e pe nimic. E o broşa potrivită pentru o *lady.*

În starea sufletească în care se găsea, acceptă preţul fără obiecţiuni. Şi plecă mai departe spre Poultry, cu cutia mică şi plată de marochin verde în buzunarul de sus al hainei. În ziua aceea a deschis-o în mai multe rânduri, pentru a privi cele şapte pietre strălucind dulce în cuibul lor oval de catifea.

- Dacă n-o să-i placă doamnei, suntem gata s-o schimbăm oricând.

Dar nu credem că va fi cazul.

Măcar de ar fi aşa!

Se puse pe treabă fără preget şi rezolvă o grămadă de chestiuni - singurul calmant nervos pe care-l cunoştea. În timp ce era în birou, îi sosi o telegramă din partea agentului său din Buenos Aires care îi dădea detalii asupra lui Dartie, precum şi numele şi adresa unei cabiniere care era gata să depună mărturia necesară sub prestare de jurământ. Era tocmai momentul potrivit pentru a întări aversiunea profundă şi puternică a lui Soames pentru spălarea rufelor murdare în public. Şi, în timp ce se îndrepta cu trenul subteran spre staţia Victoria, citi în jurnalul de seară un reportaj despre un proces de divorţ din lumea bună, ceea ce îi dădu un nou impuls spre reluarea vieţii conjugale. Instinctul gregar înnăscut în fiecare Forsyte, care-i silea ca în momente de teamă sau tulburare să se refugieze în sânul familiei, tendinţa aceasta de a se

strânge laolaltă, care i-a menţinut puternici şi dârzi, îl făcu şi pe Soames să se ducă la masă în Park Lane. Nu putea şi nici nu voia să sufle o vorbă familiei sale despre planurile lui - era prea reticent şi prea mândru - dar gândul că măcar ei, dacă ar şti, s-ar bucura şi i-ar dori noroc, îl încuraja.

James era foarte prost dispus, focul pe care îl aprinsese în el obrăznicia ultimatumului dat de Kruger se stinsese ca şi cum ar fi aruncat asupra lui găleţi cu apă rece, din pricina slabelor succese din ultima lună şi a apelurilor la efort publicate în *The Times*. Nu ştia unde se va sfârşi. Soames căuta să-l mângâie pomenind mereu de Buller. Dar James nu ştia ce să zică! Iată-l pe Cooley încercuit pe dealul acela; iar Ladysmith împresurat jos în vale; totul, una peste alta, i se părea o zăpăceală de nedescris; el credea că ar trebui să se trimită acolo marinari - aceia erau oameni potriviţi, făcuseră doar ispravă bună

în Crimeea. Pentru a-l mângâia, Soames schimbă vorba. Val îi povestise lui Winifred că de aniversarea zilei lui Guy Fawkes[47] a fost tămbălău mare la Oxford şi studenţii au aprins un "foc de bucurie", iar el a scăpat de urmărire numai mâzgălindu-şi faţa cu funingine.

- Ah, mârâi James, deştept băiat.

Dar curând după aceea dădu din cap, spunând că nu ştie ce-o să iasă din el şi, uitându-se îngândurat la Soames, mârâi în continuare:

- Ce păcat că Soames n-a avut un băiat.

I-ar fi plăcut să aibă un nepot care să poarte numele lui. Şi când colo - dar asta e, şi pace!

Soames se cutremură. Nu se aşteptase chiar la o asemenea provocare de a dezvălui taina sufletului său. Iar Emily, văzându-l tresărind, zise:

- Nu vorbi prostii, James! Cum poţi spune aşa ceva?

Dar James, fără să se uite în ochii vreunuia din ei, mârâi mai departe. Uite-i pe Roger şi Nicholas şi Jolyon; toţi aveau nepoţi. Swithin şi Timothy n-au fost căsătoriţi niciodată. El a făcut tot ce i-a stat în putinţă; dar în curând zilele lui se vor sfârşi. Apoi, ca şi cum vorbele rostite i-ar fi dat o profundă mângâiere, tăcu. Mânca creier cu furculiţa, ajutându-se cu o bucată de pâine; şi de fiecare dată înghiţea şi pâinea.

Imediat după masă Soames se scuză şi plecă. Nu era chiar frig, dar îşi luă haina îmblănită, pentru că toată ziua îl chinuiseră fiori reci, de natură nervoasă. Simţea în mod subconştient că, îmbrăcat astfel, arăta mai bine decât într-un palton negru obişnuit. Cutia de marochin din dreptul inimii îl făcu să pornească energic la drum. Nu era fumător, dar în drum aprinse o ţigaretă şi începu să tragă uşor din ea. Coborî încet pe Row înspre Knightsbridge, măsurându-şi timpul

în aşa fel, încât să ajungă la Chelsea la ora nouă şi un sfert. Ce-o fi făcând Irene, seară de seară singură, în vizuina aceea mică? Ce misterioase sunt femeile! Omul trăieşte lângă ele şi nu le cunoaşte deloc! Ce-o fi găsit ea la tânărul acela Bosinney, de şi-a pierdut minţile? Căci, la urma urmei, ceea ce făcuse ea fusese o nebunie - nebunie de om smintit, lunatic, care şi-a pierdut orice simţ al valorilor, şi astfel a distrus şi viaţa ei şi viaţa lui! Şi pentru o clipă, sufletul lui fu cuprins de un fel de exaltare, căci se simţea eroul unei povestiri, bărbatul care, stăpânit de spirit creştinesc, porneşte să-i redea femeii toate binefacerile vieţii, iertând-o şi uitându-i greşelile toate, devenind îngerul ocrotitor al viitorului ei. În faţa cazărmilor de la Knightsbridge, sub un pom, unde razele lunii cădeau albe şi luminoase, scoase încă o dată cutia de marochin, lăsând ca razele lunii să soarbă culoarea pietrelor

preţioase. Da, într-adevăr, erau de cea mai bună calitate! Dar la pocnitura cu care se închise cutia, un fior rece îl străbătu, din nou, din cap până-n picioare; porni înainte mai iute, strângându-şi pumnii înmănuşaţi în buzunarul paltonului, şi începu să tragă aproape nădejde că n-o va găsi acasă. Din nou îi năvăli în minte gândul că Irene e atât de misterioasă. Mânca seară de seară singură - în rochie de gală - dându-şi iluzia că e în societate! Cânta la pian - numai pentru ea! După cât a putut vedea el, nu avea nici câine, nici pisică. Şi deodată, îşi aminti de iapa pe care o ţinea el la Mapledurham pentru a-l duce la gară. Ori de câte ori se ducea la grajd o găsea acolo, singură de tot, pe jumătate adormită şi, totuşi, în drum spre casă trăgea mai bine decât atunci când pleca de acasă, parcă dorea să se întoarcă şi să stea singură în grajdul ei! Gândurile lui nu aveau şir. "M-aş purta bine cu ea", îşi zicea, "aş fi foarte atent". Şi

deodată cugetul lui Soames fu stăpânit pe de-a întregul de dorinţa imensă de-a avea o viaţă de familie, pe care Soarta - în batjocura ei - părea să i-o fi răpit pentru totdeauna; iată de ce, în faţa staţiei South Kensington, trăi o clipă în lumea viselor. În Kings Road, dintr-o cârciumă, ieşi clătinându-se un bărbat care cânta la armonică. Soames îl urmări din ochi: dansa fără noimă pe trotuar, după sunetele tărăgănate şi întrerupte ale melodiei; Soames trecu apoi pe cealaltă parte a trotuarului, pentru a fi cât mai departe de acest spectacol de sminteală a beţiei. O noapte la puşcărie! Ce neghiobi sunt oamenii! Dar beţivul băgă de seamă că Soames s-a ferit de el şi, de peste drum, îi aruncă valuri-valuri de blesteme geniale. "Sper că-l vor închide", gândi Soames cu răutate. "Cum pot umbla liberi asemenea ticăloşi, când sunt femei singure pe stradă!" Ideea aceasta îi veni din pricina unei femei care mergea

înaintea lui. Ciudat, mersul ei i se păru foarte cunoscut şi, când ea coti tocmai în drumul lui, inima începu să-i bată. Se grăbi până la colţ pentru a se convinge. Da! Era Irene; nu se putea înşela asupra mersului ei, într-o uliţă atât de îngustă şi mică. Mai trecu câteva colţuri, iar de la ultimul, Soames o văzu intrând în micul ei bloc. Atunci, pentru a n-o scăpa, fugi câţiva paşi, urcă în grabă treptele şi o ajunse în faţa uşii. Auzi cum introduce cheia în uşă şi fu lângă ea tocmai în momentul când, în uşa deschisă, Irene se întoarse încremenită.

- Nu te speria, îi zise gâfâind, te-am văzut din întâmplare. Dă-mi voie să intru un minut.

Ea duse mâna la piept, obrazul îi era palid, iar ochii mari deschişi de spaimă. Apoi, înfrângându-şi o pornire lăuntrică, lăsă capul în jos şi zise:

- Foarte bine.

Soames închise uşa. Simţind nevoia unei clipe de răgaz, se opri

singur un minut, când ea trecu în salon, pentru a respira adânc şi a-şi potoli bătăile inimii. În acea clipă, atât de covârşitoare pentru viitorul lui, i se păru cam brutal să scoată din buzunar cutia de marochin. Dar cum să stea în faţa ei fără vreo scuză sau pretext pentru vizita pe care i-o făcea? în faţa acestei dileme îl cuprinse furia pe toate formulele de scuze şi justificare. Va urma o "scenă", altcum nici nu se poate! Deci, trebuie s-o îndure. Auzi glasul ei, dulce, neliniştit şi patetic:

- De ce ai venit din nou? N-ai înţeles c-aş fi preferat să nu mai vii?

El îi privi îmbrăcămintea: catifea în dungi maro închis, la gât o blană de culoarea nisipului şi o mică pălărie rotundă din catifeaua rochiei. I se potriveau de minune. Se vede că avea bani de cheltuit şi pentru toalete! îi zise brusc:

- Azi e ziua ta de naştere. Iată ce ţi-am adus, şi îi întinse cutia de

marochin verde.

- Ah! Nu, nu!

Soames apăsă pe buton şi cele şapte pietre străluciră pe catifeaua cenuşiu-deschis.

- De ce nu? îi zise. Ca să ştiu că nu mai eşti supărată pe mine.

- Nu pot.

Soames scoase broşa din cutie.

- Lasă-mă măcar să văd cum îţi şade.

Ea se trase iute înapoi.

El se ţinu după ea, şi-şi apăsă mâna în care ţinea broşa pe pieptul lui Irene. Ea se smuci din nou. Soames lăsă mâna în jos şi zise:

- Irene, haide să uităm trecutul. Din moment ce o pot face eu, nu încape îndoială c-o poţi face şi tu. Vino să ne reluăm viaţa, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Nu vrei?

Vocea lui era fierbinte, iar în ochii aţintiţi pe faţa ei se citea un fel de implorare. Irene, care ajunsese cu spatele chiar lângă perete, înghiţi în sec. Atât a fost răspunsul ei. Soames continuă:

- E posibil să doreşti a trăi câte zile mai ai în felul acesta, pe jumătate moartă, în această mică vizuină? Întoarce-te la mine, am să-ţi dau tot ce doreşti. Îţi jur că vei trăi viaţa ta, aşa cum vei voi tu!

Faţa ei avu o tresărire ironică.

- Da, zise mai departe Soames, dar de data asta ţi-o făgăduiesc cu adevărat. Eu nu doresc decât... decât să am un fiu. E greu.

Glasul lui se înfierbântase într-atât, încât abia şi-l mai recunoştea, şi de două ori îşi smuci capul spre spate, parcă se lupta să-şi recapete răsuflarea. Dar ochii ei, aţintiţi asupra lui, întunecaţi şi încremeniţi într-un fel de spaimă, îl făcură să-şi adune minţile; şi gândurile lui dureroase, fără şir, se transformară în furie.

- Şi ce, ţi se pare că dorinţa mea e atât de nefirească? îi zise printre dinţi. E nefiresc să vrei un copil de la propria ta soţie? Ai zdrobit viaţa noastră şi ai distrus totul. Ne ducem zilele trăind numai pe jumătate şi n-

avem nici un fel de vitor. Nu eşti chiar deloc măgulită că, în ciuda tuturor celor petrecute, eu... eu încă doresc să fii soţia mea? Vorbeşte, pentru Dumnezeu, spune o vorbă!

Irene încerca parcă, dar nu putea.

- Nu vreau să te înspăimânt, îi zise Soames mai blând; martor mi-e Dumnezeu. Eu nu doresc decât să te conving că aşa nu mai pot trăi. Vreau să te întorci la mine. Vreau să fii a mea.

Irene ridică o mână şi-şi acoperi partea de jos a obrazului, dar ochii ei nu se dezlipeau de ai lui, ca şi cum asta ar fi fost singurul mijloc de a-l ţine la distanţă. În sufletul lui Soames se ridică, într-un val uriaş, amintirea tuturor acelor ani, pustii şi amarnici, de când - oh! de când oare? - aproape de când a văzut-o prima oară... Faţa lui se crispa într-un spasm pe care nu şi-l putea stăpâni defel.

- Nu e prea târziu, îi zise; nu e prea târziu, numai dacă ai fi şi tu convinsă.

Irene îşi luă palma de pe buze şi începu să-şi frământe mâinile în faţa pieptului. Soames le prinse într-ale lui.

- Nu mă atinge! zise ea înecându-se.

Dar el continua să i le reţină, încercând să privească drept în ochii ei, care nici nu clipeau. Apoi, zise liniştită:

- Sunt singură aici. Sper că n-ai să te porţi aşa cum te-ai mai purtat o dată.

Soames îşi trase mâinile ca de pe un fier încins şi întoarse capul. Cum poate să existe pe lume o neîndurare ce nu conteneşte niciodată? Cum se poate ca acel unic act de pasiune violentă să fie încă viu în fiinţa ei? Să-i fi închis oare acea faptă orice posibilitate de revenire? Şi, fără s-o privească, zise cu încăpăţânare:

- Nu plec de aici până nu-mi dai un răspuns. Ţi-am oferit ceea ce puţini bărbaţi ar fi în stare să ofere şi vreau un... un răspuns cuminte.

Şi, aproape uluit, o auzi spunând:

- Nu-ţi pot da un răspuns cuminte. Aici mintea nu are nici un amestec. Nu-ţi pot spune decât adevărul brutal. Prefer să mor decât să mă întorc la tine.

Soames deschise ochii mari.

- Oh!... răspunse.

Şi toată făptura lui fu cuprinsă de un fel de paralizie; nu putea rosti nici o vorbă, nu putea face nici un gest, tremura din cap până-n picioare, ca omul care a primit cea mai gravă jignire posibilă şi nu ştie cum să reacţioneze sau, mai degrabă, nu-şi dă încă seama ce se petrece cu el.

- Oh, zise din nou, e chiar atât de grav? într-adevăr? Preferi moartea... Asta-i frumos!

- Îmi pare rău. Mi-ai cerut un răspuns. Ţi-am spus adevărul. Puteam face altfel?

La acest răspuns neaşteptat şi straniu, Soames căută scăpare în realitate. Azvârli broşa în cutie şi o puse în buzunar.

- Adevărul! zise; femeile nu ştiu ce e adevărul. Ele nu cunosc decât nervii, nervii.

Apoi o auzi şoptind:

- Da, dar nervii nu mint. Tu încă n-ai descoperit acest lucru?

Soames tăcea obsedat de ideea: "O voi urî pe această femeie. Trebuie s-o urăsc!" însă aici era buclucul! Va reuşi oare? îi aruncă o privire: stătea nemişcată, cu spatele lipit de perete, cu capul sus şi mâinile încleştate, parcă aştepta să fie împuşcată. Îi zise iute:

- Nu cred nici o vorbă din ceea ce spui. Ai un amant. Dacă n-ai avea, n-ai fi atât, atât de... proastă.

Văzând expresia din ochii ei, îşi dădu seama că spusese ceva ce nu se cuvenea şi că recăzuse prea devreme în tonul şi limbajul liber din vremea vieţii lor conjugale. Se întoarse şi porni spre uşă, dar nu avu puterea să iasă. Îl oprea ceva, ceva din fiinţa lui, acea însuşire profundă şi tainică a unui Forsyte care nu-i îngăduia să renunţe la

ceva, care îl împiedica să vadă că dârzenia lui fantastică luptă pentru o cauză pierdută. Se întoarse încă o dată şi se opri, cu spatele la uşă, întocmai cum stătea şi ea, rezemată cu spatele de peretele opus, fără să-şi dea seama că erau destul de caraghioşi stând aşa, despărţiţi de toată lungimea încăperii.

- Tu nu te gândeşti niciodată la altcineva, ci numai la tine? o întrebă.

Buzele lui Irene tremurau; apoi răspunse încet:

- Te-ai gândit vreodată că eu mi-am dat seama de greşeala pe care am săvârşit-o - greşeala mea îngrozitoare, fără scăpare - şi c-am recunoscut-o chiar în prima săptămână a căsătoriei noastre; şi că am încercat, m-am străduit trei ani de zile? Tu ştii că am încercat! Crezi c-am făcut-o pentru mine?

Soames scrâşni din dinţi.

- Dumnezeu ştie ce a fost. Eu nu te-am înţeles niciodată; şi n-am să te înţeleg niciodată. Ai avut tot ceea

ce ai dorit; şi poţi avea şi mai departe totul, ba chiar şi mai mult! Te întreb desluşit: ce ai împotriva mea? Fără să-şi dea seama de patima cu care vorbea, continuă cu aceeaşi căldură: Nu sunt şchiop, nu sunt respingător, nu sunt grosolan, nu sunt tâmpit. Ce ai cu mine? Care-i misterul?

Răspunsul ei fu un suspin prelung.

Soames îşi încleşta mâinile cu un gest care - în mod straniu - dezvăluia din plin starea lui sufletească.

- Când am venit aici, astă-seară, eram... nădăjduiam... voiam să fac tot ceea ce pot pentru a şterge trecutul şi a începe o viaţă nouă, fără prihană. Iar tu m-ai primit cu "nervi", tăcere şi suspine. Nu mi-ai spus nimic concret. Mă simt... mă simt ca învăluit într-o pânză de păianjen.

- Da.

Şoapta aceea venită de lângă celălalt perete al încăperii îl scoase

din nou din minţi.

- Ei bine; eu nu vreau să trăiesc înfăşurat într-o pânză de păianjen. Am s-o rup.

Se duse drept spre ea.

- Acum!

Nici el nu ştia ce voia să facă în timp ce păşea, hotărât, către ea. Dar când ajunse aproape, parfumul ei, pe care-l cunoştea atât de bine de pe vremuri, îl emoţionă pe neaşteptate. Îi puse mâinile pe umeri şi se aplecă pentru a o săruta. Nu-i sărută buzele, ci o dungă subţire, aspră, în care îi era strânsă gura; apoi, în timp ce ea îi împingea faţa cu amândouă mâinile, o auzi spunând:

- Oh, nu!

Întreaga lui făptură fu înecată de ruşine, regret şi senzaţia că totul e în zadar. Se întoarse brusc şi ieşi.

VIZITA LA IRENE

Jolyon o găsi pe June aşteptându-l pe peronul gării Paddington. Primise telegrama în timp ce-şi lua micul dejun. Locuinţa ei se compunea dintr-un atelier şi două odăi de culcare, într-una din grădinile parcului St. John's Wood - şi-o alesese acolo pentru că avea asigurată cea mai desăvârşită independenţă. Aici nu o urmărea nimeni, nu-i stăteau în cale fel de fel de servitori, şi-şi putea primi, la orice oră din zi şi din noapte, "neajutoraţii"; şi nu rareori se ivea câte un neajutorat care - neavând atelierul său propriu - lucra în cel al lui June.

Se bucura din plin de libertatea ei, iubindu-şi cu un fel de patimă de fecioară felul ei de viaţă; toată căldura pe care ar fi risipit-o asupra lui Bosinney, şi de care tânărul s-ar fi săturat - având în vedere dârzenia ei de Forsyte - şi-o cheltuia acum în

promovarea "geniilor", ascunse şi în devenire, din lumea artelor. De fapt scopul vieţii ei era să transforme raţe în lebedele care, după cum credea, zăceau în protejaţii ei. Entuziasmul cu care îi proteja îi întuneca deseori judecata limpede. Dar era leală şi generoasă; mâna ei, mică şi darnică, a fost întotdeauna împotriva prejudecăţilor academice şi comerciale, de aceea, cu toate că avea un venit destul de mare, contul ei de la bancă era deseori deficitar.

Făcuse o vizită lui Eric Cobbley şi sosi la gara Paddington într-o stare de enervare profundă. Conducătorii unei ticăloase galerii de artă refuzaseră să organizeze o expoziţie individuală din picturile acestui geniu cu părul lins. Un negustor neruşinat, care-i vizitase atelierul, îşi exprimase părerea că, din punct de vedere financiar, expoziţia ar fi foarte puţin rentabilă. Această pildă atotgrăitoare a mârşăviei negustorilor de artă -

manifestată tocmai faţă de "neajutoratul" ei favorit, care o ducea atât de greu, cu nevastă şi doi copii, încât contul ei la bancă fusese dat peste cap - îi urcase tot sângele în micul ei obraz hotărât, iar părul ei, roşu-auriu, strălucea mai viu ca oricând. Îl îmbrăţişa pe tatăl ei şi se urcară amândoi într-o birjă; sufletul ei era tot atât de plin de griji ca şi al lui. Problema era care să-şi verse focul mai întâi.

Jolyon apucă să zică: "Draga mea, vreau să te rog să vii cu mine", când, uitându-se la faţa ei, observă vă ochii albaştri i se roteau încoace şi încolo - întocmai cum se mişcă coada unei pisici agitate - şi că nici nu auzea ce-i spune.

- Tată, e adevărat că nu pot pune mâna pe nimic din banii mei?

- Din fericire, scumpa mea, nu ai dreptul decât la venitul lor.

- Ce desăvârşită dobitocie! Nu s-ar putea totuşi face ceva? Trebuie să existe o cale. Cu zece mii de lire

sterline aş putea cumpăra o mică sală de expoziţie.

- O mică sală de expoziţie, mârâi Jolyon, pare o dorinţă modestă. Dar bunicul tău o prevăzuse.

- Eu socotesc, strigă June cu energie, că toată această grijă de a păstra banii e josnică, atâta vreme cât în lume există atâtea genii strivite de lipsa celor mai reduse mijloace de trai. Eu n-am să mă mărit niciodată, n-am să am copii; de ce să nu mi se dea dreptul de a dispune de averea mea, de a face o faptă bună, în loc să ţin toţi banii blocaţi în vederea unei eventualităţi care nu va apărea niciodată?

- Draga mea, pe noi ne cheamă Forsyte, răspunse Jolyon cu glasul său ironic, cu care impetuoasa lui fiică nu se obişnuise niciodată de-a binelea; şi, după cum ştii, în neamul Forsyte oamenii dispun în aşa fel de averea lor, încât moştenirea pe care le-o lasă nepoţilor e însoţită de o clauză testamentară prin care aceştia - în cazul când mor înaintea

părinţilor lor - trebuie să facă testamente prin care să se lase părinţilor moştenirea averii ce li s-ar cuveni după moartea acestora. Tu înţelegi aşa ceva? Eu nu! Dar asta e situaţia şi n-avem încotro. Noi trăim după principiul că, atâta vreme cât este cu putinţă, trebuie să menţinem bogăţia în familie şi să n-o lăsăm să scadă. Tu, dacă mori fără să te fi căsătorit, banii tăi trec asupra lui Holly şi Jolly şi a copiilor lor, dacă ei se vor căsători. Nu-ţi face plăcere să ştii că, orice ai face, nici unul din voi nu rămâne în sărăcie?

- Dar n-aş putea face un împrumut?

Jolyon dădu din cap.

- Nu încape îndoială că ai putea închiria o sală, dacă din venitul pe care-l ai poţi acoperi toate cheltuielile.

June scoase un sunet ce exprima dispreţ.

- Da, şi pe urmă nu-mi mai rămâne nimic pentru a ajuta pe

cineva.

- Fetiţo dragă, murmură Jolyon, asta nu înseamnă de fapt acelaşi lucru?

- Nu, zise June aspru; aş putea cumpăra o sală cu zece mii de lire; ceea ce ar însemna să dau numai patru sute pe an. Dar dacă ar trebui să plătesc o mie de lire chirie anuală, mi-ar rămâne mie numai cinci sute. Tată dragă, gândeşte-te ce-aş putea face eu dacă aş avea o sală de expoziţie! în scurtă vreme i-aş putea face un renume lui Eric Cobbley şi la atâţia alţii.

- Oamenii de valoare îşi fac, la vremea lor, singuri renumele.

- După ce au murit.

- Spune, scumpa mea, ai văzut tu vreodată un om care, prin faptul că a avut renume, a lucrat mai bine?

- Da, pe tine, zise June, strângându-l de braţ.

Jolyon deschise ochii mari şi gândi: "Eu"? Apoi îşi zise: "Oh! Vai de mine! Acum o să mă roage să fac ceva pentru ea. Aşa suntem noi,

cei din neamul Forsyte; fiecare dobândim, în felul nostru, ceea ce vrem."

June se lipi şi mai tare de el în birjă.

- Scumpule, cumpără tu sala, iar eu îţi voi plăti ţie patru sute de lire sterline pe an. Astfel, nici unul din noi nu este păgubit. Şi apoi, mai este şi o excelentă investiţie.

Jolyon ezită.

- Nu crezi că pentru un artist este cam suspect să cumpere o sală de expoziţie? Şi apoi, zece mii de lire sterline sunt bani, nu glumă; iar eu nu am fire de negustor.

June se uită la el cu recunoştinţă şi admiraţie.

- Desigur că nu ai fire de negustor, dar ai un spirit comercial îngrozitor. Eu sunt convinsă că până la urmă va fi o afacere bună. Apoi este cel mai bun mijloc de a scoate din circulaţie pe ticăloşii aceia de negustori şi alţii asemenea. Şi strânse din nou braţul tatălui ei.

Pe faţa lui Jolyon se citea cum lua în zeflemea propria lui deznădejde.

- Unde este această preţioasă sală? Bănuiesc că este aşezată într-un loc minunat!

- Tocmai lângă Cork Street.

"Aha!" gândi Jolyon, "ştiam eu că trebuie să fie pe acolo. Iar acum e rândul meu să scot de la ea ceea ce vreau"!

- Bine, am să mă mai gândesc, dar nu chiar acum. Tu îţi mai aduci aminte de Irene? Aş vrea să vii cu mine să-i facem o vizită. Soames se ţine din nou după ea. Ar fi mai bine apărată dacă am adăposti-o undeva.

Cuvântul "adăposti", pe care Jolyon îl folosi întâmplător, fu cel mai nimerit pentru a trezi interesul lui June.

- Irene! N-am văzut-o de atunci, de când... Da, fireşte! Aş fi încântată s-o pot ajuta!

De data asta veni rândul lui Jolyon pentru a strânge cu caldă admiraţie braţul acelei mici făpturi

vioaie, cu suflet atât de generos, care era copilul lui.

- Irene e mândră, zise, privind-o cu coada ochiului, căci brusc se trezi în el teama că poate June nu va şti să fie discretă; e greu s-o ajuţi. Trebuie s-o luăm cu binişorul. Locuieşte aici. I-am telegrafiat că venim. Să-i trimitem cărţile noastre de vizită.

La coborârea din birjă, June zise:

- Nu-l pot suferi pe Soames, el dispreţuieşte tot ce nu are succes.

Irene era în ceea ce se numea "Salonul Doamnelor" din "Piedmont Hotel".

Cu curajul moral care o caracteriza, June merse de-a dreptul la fosta ei prietenă, o sărută pe obraz şi se aşezară amândouă pe un divan pe care nu se aşezase încă nimeni de la înfiinţarea acelui hotel. Jolyon putu vedea că Irene era profund impresionată de această iertare simplă.

- Deci Soames te-a supărat din nou? întrebă el.

- Mi-a făcut ieri seară o vizită; îmi cere să mă întorc la el.

- Dar nu te întorci, nu-i aşa? strigă June.

Irene zâmbi uşor şi dădu din cap.

- Dar situaţia lui e groaznică, murmură ea.

- E vina lui. Trebuia să fi divorţat atunci când ar fi putut-o face.

Jolyon îşi aduse aminte cu câtă emoţie dorise odinioară June să nu se producă divorţul, pentru a nu se pângări numele logodnicului ei mort şi infidel.

- Ia să auzim acum ce are de gând să facă Irene, zise el.

Buzele lui Irene tremurau, dar vorbi liniştit:

- Cred că ar fi mai bine dacă i-aş da un motiv nou pentru a scăpa de mine.

- Ce oribil! strigă June.

- Ce altceva aş putea face?

- Asta e exclus, zise Jolyon foarte calm; *sans amour!*[48]

I se păru că va izbucni în plâns; dar ea se ridică în grabă, se întoarse

pe jumătate cu spatele la ei şi stătu aşa câteva momente, pentru a-şi stăpâni nervii zdruncinaţi. Deodată June zise:

- Să ştii că eu mă duc la Soames şi-i spun că trebuie să te lase în pace. La vârsta lui ce-o mai fi vrând?

- Un copil. Nu e nefiresc.

- Un copil! strigă June cu dispreţ. Da, fireşte! Pentru a-i moşteni averea. Dacă vrea un copil cu orice preţ, să-şi ia o ferneie oarecare şi să facă un copil; atunci tu ai motiv să ceri divorţul, iar el o poate lua în căsătorie.

Jolyon îşi dădu curând seama că a greşit aducând-o pe June aici - părtinirea ei violentă pentru Irene dădea apă la moară lui Soames.

- Cel mai bine ar fi ca Irene să vină şi să stea liniştită la noi, la Robin Hill, de unde să vadă cum evoluează lucrurile.

- Fireşte, zise June, numai că...

Irene se uită drept în ochii lui Jolyon - şi, cu toate că mai târziu el

a încercat de nenumărate ori să înţeleagă acea privire, n-a reuşit.

- Nu! Ar însemna să vă produc neplăceri tuturor. Am să plec în străinătate.

Din glasul ei Jolyon înţelese că aceasta e o hotărâre definitivă. Ca fulgerul îi trecu prin minte ideea - care n-avea nici o legătură cu discuţia lor - "Bine, am s-o pot vedea acolo". Dar zise:

- Nu crezi că în străinătate vei fi şi mai puţin apărată în cazul că te va urmări?

- Nu ştiu. Nu pot decât să încerc.

June sări în picioare şi măsură încăperea cu paşi mari.

- Totul este oribil. De ce trebuie să fie oameni chinuiţi, în mizerie şi fără ajutor, an după an, din pricina acelei justiţii dezgustătoare şi cu pretenţii de sfinţenie?

Dar cineva intră în cameră şi June se opri. Jolyon se duse spre Irene.

- Ai nevoie de bani?

- Nu.

- Vrei să închiriez eu apartamentul dumitale?

- Da, Jolyon. Te rog.

- Când pleci?

- Mâine.

- Între timp nu te mai întorci acasă, nu-i aşa?

Teama cu care îi pusese această întrebare i se păru lui Jolyon cam ciudată.

- Nu. Am adus aici tot ceea ce-mi trebuie.

- Ai să-mi comunici adresa dumitale?

Ea îi întinse mâna.

- Pentru mine eşti o stâncă.

- Clădită pe nisip, răspunse Jolyon, strângându-i puternic mâna; dar, te rog, ţine bine minte, că pentru mine este întotdeauna o plăcere să fac ceva pentru dumneata. Iar dacă te răzgândeşti... Vino, June, să ne luăm rămas bun!

June veni de la fereastră şi o strânse pe Irene în braţe.

- Nu te gândi la el, îi zise ea cu glasul emoţionat: bucură-te de viaţă

şi fii binecuvântată!

Ieşiră în desăvârşită tăcere, purtând în suflet amintirea ochilor înlăcrimaţi ai lui Irene şi a zâmbetului de pe buzele ei; trecură pe lângă doamna care le întrerupse convorbirea şi care, aplecată pe masă, citea jurnalele.

Ajunşi în faţă la "National Gallery", June exclamă:

- Să se sfârşească odată cu toate bestiile lipsite de demnitate şi cu legile astea oribile!

Dar Jolyon nu-i răspunse. El avea ceva din echilibrul tatălui său şi ştia să privească lucrurile cu obiectivitate, chiar şi atunci când era emoţionat din cale-afară. Irene avea dreptate; situaţia lui Soames era tot atât, ba chiar mai grea decât a ei. Iar în ceea ce priveşte legea - cei care au întocmit-o au considerat că firea omenească e de ordin inferior. Simţea că dacă mai rămâne împreună cu fiica lui s-ar putea, într-un fel sau altul, da de gol; de aceea îi spuse că trebuie să prindă

trenul pentru a se întoarce la Oxford; făcu semn unei birje, o conduse la sala unde se găseau acuarelele lui Turner şi se despărţi de ea făgăduindu-i că se va gândi la sala aceea de expoziţie.

Dar în loc de sala de expoziţie, el se gândea la Irene. Se zice că mila e rudă apropiata cu iubirea! Dacă este aşa, apoi îl păştea negreşit primejdia de a iubi, căci îi era foarte milă de ea. Era greu să te gândeşti la ea, pornind spre Europa, atât de îngrijorată şi de singură! "Sper că n-o să-şi piardă capul!", îşi zise; "n-ar fi de mirare s-o cuprindă deznădejdea". Într-adevăr, el nu-şi putea închipui cum va trăi ea de acum înainte, ruptă de micile ei ocupaţii zilnice - o făptură atât de frumoasă, fără nădejde, expusă la atacurile oricui! în această grijă a lui era mai mult frică şi gelozie. Femeile fac lucruri ciudate când sunt la strâmtoare. "Mă întreb ce-o să facă Soames acum!" gândi el. "Ce situaţie putredă şi tâmpită! Şi

cred că lumea o socoteşte pe ea vinovată!" Foarte preocupat şi cu inima îndurerată, se urcă în tren, îşi rătăci biletul, iar pe peronul gării Oxford scoase pălăria pentru a saluta o doamnă a cărei faţă i se păru cunoscută, dar nu fu în stare să ghicească cum o cheamă nici măcar când o văzu luând ceaiul la "Rainbow".

DRUMURI PE CARE UN FORSYTE SE TEME SĂ PĂŞEASCĂ

Cutremurat de prăbuşirea nădejdilor lui, cu cutia verde de marochin încă strânsă în buzunarul din dreptul inimii, pe Soames începură să-l frământe gânduri mai amarnice decât moartea. Pânză de păianjen! Mergea iute şi nu vedea nimic în lumina lunii; depăna întruna scena pe care o trăise, chinuit de amintirea trupului ei încremenit de sila îmbrăţişării lui. Şi cu cât se gândea mai mult, cu atât se convingea că ea avea un amant; vorbele ei: "Prefer să mor!" n-ar fi avut sens, dacă nu iubea pe altul. Chiar dacă nu-l iubise niciodată, se purtase ca lumea până la apariţia lui Bosinney. Nu; era îndrăgostită din nou, căci altfel n-ar fi dat acel răspuns melodramatic la propunerea lui, care, din toate punctele de vedere, era cuminte!

Foarte bine! Asta simplifica situaţia.

"Am să iau măsuri pentru a şti cum stau lucrurile", cugetă el; "mâine dimineaţă, primul lucru pe care-l fac e să mă duc la Polteed".

Dar chiar în timp ce lua această hotărâre, ştia că îi va fi foarte greu. El făcuse apel la serviciile agenţilor lui Polteed de mai multe ori în cursul exercitării profesiunii sale de avocat şi i-a folosit chiar de curând, în cazul Dartie, dar nu-i trecuse prin gând să-i angajeze pentru a urmări pe propria lui soţie.

Era prea înjositor pentru el!

Lăsă să treacă o noapte peste acest plan şi rana produsă în mândria lui - petrecu, mai bine zis, o noapte de veghe gândindu-se. Numai dimineaţa, în timp ce se bărbierea, îşi aminti că ea purta numele ei de fată, Heron. Deci, la început măcar, Polteed nu va şti a cui soţie era, deci nu-l va privi în faţă cu supunere, pentru a râde apoi de el cum se va întoarce cu spatele.

Va trece drept soţia unuia din clienţii săi. Şi acesta este adevărul, căci nu era el propriul său avocat?

Îi era de-a dreptul teamă că, dacă nu-şi înfăptuieşte planul chiar din primul moment, s-ar putea ca, mai târziu, să nu aibă puterea de a-l împlini. Foarte de dimineaţă, porunci lui Warmson să-i aducă o ceaşcă de cafea, şi înainte de micul dejun plecă de acasă pe furiş. Merse iute spre una din acele străduţe din West End unde Polteed, ca şi alte birouri, stăteau în slujba vijrtuţii claselor bogate. Până acum îl chemase întotdeauna pe Polteed la biroul său din Poultry; dar de data aceasta - cunoscându-le adresa - se duse de-a dreptul la ei şi ajunse acolo chiar la ora când se deschidea biroul. În prima cameră mobilată atât de bine, încât puteai crede că te afli la un cămătar, fu întâmpinat de o doamnă care ar fi putut fi învăţătoare.

- Aş vrea să vorbesc cu domnul Claud Polteed. Mă cunoaşte, nu-i

nevoie să-i anunţi numele meu.

Grija lui cea mai mare era ca nimeni să nu afle că el, Soames Forsyte, a fost silit s-o pună sub urmărire pe soţia lui.

Domnul Claud Polteed - care nu semăna deloc cu domnul Lewis Polteed - era unul din acei bărbaţi cu păr negru, nasul uşor coroiat şi ochi căprui, vioi, despre care s-ar putea crede că sunt evrei dar care, în realitate, sunt descendenţii fenicienilor stabiliţi pe vremuri în Cornwall. Îl primi pe Soames într-o încăpere tapisată cu covoare şi perdele groase, pentru ca să nu se audă nimic din ce se vorbeşte întrînsa. Într-adevăr, întregul aspect al camerei, mobilierul, lipsa oricărui document pe vreo masă, trezeau încrederea clientului.

Domnul Polteed îl salută respectuos pe Soames şi după ce intră în birou răsuci - cu oarecare ostentaţie - cheia în broasca singurei uşi a încăperii.

El spunea, de obicei: "Când un client mă cheamă la el, îşi ia precauţiunile pe care le doreşte. Dar când vine el aici, noi trebuie să-l asigurăm că ceea ce vorbim în biroul nostru nu e auzit de nimeni. Dacă nu-i pot asigura de altceva pe clienţii noştri, le ofer cel puţin discreţie absolută."

- Şi acum, domnul meu, cu ce vă pot fi de folos?

Soames avea un nod în gât şi abia putea vorbi. Trebuie, cu orice preţ, să se poarte în aşa fel, încât să ascundă în faţa acestui om faptul că chestiunea în care venise îl interesa mai mult decât o problemă strict profesională; de aceea, aproape în mod mecanic, pe faţă i se aşternu zâmbetul lui ironic.

- Am venit la dumneavoastră atât de devreme pentru că nu avem vreme de pierdut... (căci, dacă pierdea un ceas, nu mai avea puterea s-o facă!). Ai la dispoziţie o femeie de absolută încredere?

Domnul Polteed descuie un sertar, scoase un carnet, îl parcurse în grabă, îl puse apoi la loc în sertar şi-l încuie.

- Da, zise; exact femeia care ne trebuie.

Soames se aşeză punând picior peste picior; nimic nu-l trăda, în afară de o uşoară roşeaţă în obraji, care ar fi putut trece şi drept culoarea lui naturală.

- Atunci, trimite-o imediat pentru a urmări pe doamna Irene Heron, domiciliată în apartamentul D, Truro Mansions, în Chelsea. Deocamdată atât, iar mai târziu voi da şi alte dispoziţiuni.

- Imediat, zise domnul Polteed; este vorba despre un divorţ, nu-i aşa? şi suflă într-un tub acustic: Doamna Blanch a venit? Peste zece minute vreau să-i vorbesc.

- Te rog să dispui ca orice informaţie să-ţi fie înmânată în mod nemijlocit dumitale; urmând ca dumneata să mi-o trimiţi mie personal, menţionând că este ceva

confidenţial, într-un plic sigilat şi recomandat. Clientul meu cere cea mai desăvârşită discreţie.

Domnul Polteed zâmbi, ca şi cum ar fi spus: "Dragul meu domn, înveţi pe tatăl dumitale cum să facă copii", iar ochii lui alunecară spre obrazul lui Soames, şi pentru o clipă uită de îndatoririle lui profesionale.

- Spuneţi-i să fie absolut liniştit, îi zise. Fumaţi?

- Nu, răspunse Soames. Trebuie să mă înţelegi: se prea poate să nu aflăm nimic. Dacă însă se află vreun nume sau urmărirea este descoperită, faptul poate avea consecinţe grave.

Domnul Polteed dădu din cap.

- Pot s-o pun în categoria informaţiilor cifrate. În acest caz nu se pomeneşte niciodată vreun nume; se lucrează numai cu numere.

Descuie un alt sertar şi scoase două fâşii de hârtie, scrise ceva pe ele şi i le întinse lui Soames.

- Ţineţi-o pe aceasta, domnule; este cheia dumneavoastră. Eu păstrez copia ei. Cazul va fi numit 71. Persoana urmărită va fi 17; urmăritoarea 19; casa 25; dumneavoastră, biroul dumneavoastră vreau să zic, 31; biroul meu 32, eu însumi 2. În cazul că vreţi să pomeniţi despre clientul dumneavoastră, veţi folosi în corespondenţă 43; orice persoană pe care o bănuiesc de ceva în această chestiune va fi 47; o a doua persoană din aceeaşi categorie, 51. Şi fiindcă suntem în temă, vă rog să vă gândiţi dacă mai aveţi de dat vreo îndrumare sau indicaţie.

- Nu, zise Soames; adică - să se procedeze cu cât mai multă grijă şi discreţie.

Domnul Polteed dădu iarăşi din cap.

- Cheltuielile?

Soames ridică din umeri.

- Ca de obicei, răspunse scurt, şi se ridică. Ţine întreaga afacere în mâna dumitale.

- În întregime, zise domnul Polteed, care apăruse deodată între Soames şi uşă. În cealaltă chestiune am să vă caut în curând. Bună ziua, domnule. Ochii lui alunecară încă o dată asupra lui Soames, aruncându-i o privire în care se citea mai mult decât o preocupare strict profesională, apoi descuie uşa.

- Bună ziua, zise Soames, fără a se uita la dreapta sau la stânga.

Ajuns în stradă, se înjură zdravăn pe sine însuşi. O pânză de păianjen pe care, pentru a o tăia, fusese silit să recurgă la această metodă murdară, ascunsă, la spionaj, atât de profund respingătoare pentru un om care socotea că viaţa particulară este cea mai sfântă parte din proprietatea lui. Dar zarul fusese aruncat, şi nu mai putea da îndărăt. Merse înainte spre Poultry; ajuns la biroul său, puse într-un sertar şi încuie cutia verde de marochin şi cheia cifrului menit să lămurească falimentul căsniciei lui.

E ciudat ca un om a cărui preocupare principală în viaţă era să aducă în faţa publicităţii toate problemele ascunse ale proprietăţii şi neplăcerii casnice ale altora să fie atât de înspăimântat la ideea că şi afacerile lui vor ajunge în faţa opiniei publice. Şi totuşi lucrul nu este ciudat, căci cine ar fi putut cunoaşte mai bine decât el procedura atât de lipsită de sensibilitate a instanţelor judecătoreşti?

Ziua întreagă şi-o petrecu muncind din greu. Winifred trebuia să vină la el la ora patru după amiază: urma să meargă împreună la consfătuire cu Dreamer, Q.C., în "The Temple" şi, în aşteptarea ei, reciti scrisoarea pe care o pusese să i-o scrie lui Dartie - chiar în ziua plecării lui - şi prin care îi cerea să se întoarcă acasă.

Dragă Montague,

Am primit scrisoarea ta cu vestea că m-ai părăsit pentru totdeauna şi

că eşti în drum spre Buenos Aires. Fireşte c-a fost o lovitură grea pentru mine. De aceea, profit de prima ocazie pentru a-ţi scrie şi a-ţi spune că sunt dispusă să uit tot trecutul, dacă vrei să te întorci îndată la mine. Te rog să procedezi ca atare. Sunt foarte tulburată, de aceea, deocamdată, nu vreau să-ţi spun mai mult. Expediez această scrisoare recomandat, la adresa pe care ai lăsat-o la clubul tău. Te rog răspunde-mi telegrafic.

Cu acelaşi drag, a ta soţie

Winifred Dartie

Uf! Ce minciună sfruntată! îşi aduse aminte cum stătuse aplecat asupra lui Winifred în timp ce ea copia această scrisoare concepută de el şi cum, punând condeiul pe birou, îi spusese: "Gândeşte-te, Soames! Ce ne facem dacă vine?", cu un ton atât de straniu în glas, de parcă nici ea nu ştia ce voia. "Nu va veni", îi răspunse, "atâta vreme cât nu şi-a cheltuit toţi banii. Tocmai de

aceea trebuie să luăm măsuri grabnice". La copia acestei scrisori era anexat, în original, biletul mâzgălit de Dartie - în stare de ebrietate - la clubul "Iseeum" şi adresat lui Winifred. Lui Soames i-ar fi plăcut să nu se vadă chiar atât de desluşit că cel care îl scrisese era foarte beat, căci asta era o chestiune de care se va lega instanţa. Parcă auzea glasul judecătorului, zicând: "Dumneavoastră aţi luat în serios acest bilet! Atât de serios încât i-aţi scris această scrisoare? Dumneavoastră credeţi că era convins de ceea ce v-a scris?" N-are importanţă! Faptul că Dartie a plecat cu vaporul şi nu s-a întors era de netăgăduit. La aceasta era anexat şi răspunsul său telegrafic: "Îmi este cu neputinţă să mă întorc. Dartie". Soames dădu îngrijorat din cap. Dacă chestiunea nu se aranjează în cele câteva luni ce urmează, tipul se va întoarce acasă, ca un ban fals. Scăpând de el, făcea o economie de cel puţin o mie de

lire sterline pe an, în afară de toate supărările pe care le producea lui Winifred şi tatălui lor. "Trebuie să-l iuţesc niţel pe Dreamer", gândi el, "trebuie să ne grăbim",

Winifred adoptase o ţinută pe jumătate îndoliată, care se potrivea de minune cu părul ei blond şi silueta-i înaltă; sosi în echipajul lui James. Soames nu mai văzuse trăsura tatălui său în City de când acesta se retrăsese din afaceri, cu cinci ani în urmă; de aceea a fost izbit văzând cât era de demodată. Cugetă: "Vremurile se schimbă mereu, omul nu mai ştie ce se va purta"! Pălării-ţilindru erau din ce în ce mai puţine. Întrebă de Val. Winifred îi spuse că Val va juca polo în semestrul următor. Ea credea că se află într-o societate foarte bună. Adăugă, cu o teamă în mod distins afectată:

- Soames, o să fie multă publicitate în jurul acestui divorţ al meu? *Trebuie* să apară în ziare? E

atât de neplăcut pentru el şi pentru fete!

Soames, care era chinuit şi de problema lui arzătoare, răspunse:

- Ziarele sunt în mâna unei bande de oameni îndrăzneţi, este foarte greu să le scape ceva. Ei pretind că sunt apărătorii moralei publice şi, în realitate, corup pe cititori prin reportajele lor dezgustătoare. Dar noi n-am ajuns încă acolo. Astăzi vom vorbi cu Dreamer numai despre problema restabilirii drepturilor conjugale. El înţelege - fireşte - că demersurile noastre sunt făcute în vederea unui divorţ; dar tu trebuie să te porţi în aşa fel, încât să i se pară că doreşti ca Dartie să se întoarcă la tine - astăzi trebuie să faci exerciţii pentru a juca bine în rolul în care vei adopta această atitudine.

Winifred oftă şi zise:

- Oh! Ce caraghios a fost Monty!

Soames îi aruncă o privire aspră. Se vedea cât de colo că ea nu-l lua în serios pe Dartie şi că ar renunţa

la întreg procesul dacă ar avea un cât de mic pretext. El intuise de la început acest lucru, şi nu se înşelase. Dacă acum fuge de un mic scandal, mai târziu sora lui şi copiii ei vor fi cu adevărat dezonoraţi şi poate chiar ruinaţi, căci îngăduind lui Dartie să trăiască alături de ei, acesta îi va duce de râpă cheltuind toţi banii pe care îi va lăsa James fetei lui. Cu toate că averea e bine pusă la adăpost, omul acesta va găsi modalitatea de a smulge toate veniturile, obligând familia să cheltuiască tot ceea ce are pentru a-l salva de faliment şi poate chiar de puşcărie!

Ajunşi la malul Tamisei părăsiră trăsura strălucitoare, cu cai strălucitori şi servitori cu pălării strălucitoare pe capră, şi urcară în birourile avocatului Dreamer, Consilier Regal, din "Crown Office Row".

- Domnul Bellby este aici, domnule, zise secretarul, iar

domnul Dreamer va veni peste zece minute.

Domnul Bellby-junior nu era atât de tânăr cât ar fi trebuit să fie, căci Soames nu întrebuinţa decât avocaţi cu renume bine stabilit; pentru el a fost întotdeauna un mister cum de reuşeau avocaţii să-l convingă de a face apel la ei; domnul Bellby era aşezat la birou şi arunca o ultimă privire asupra hârtiilor pe care le avea în faţă. Tocmai atunci se întorsese de la Tribunal şi era îmbrăcat în robă, iar peruca din cap se potrivea cu nasul lui proeminent, ca mânerul unei mici pompe, cu ochii lui albaştri, mici şi isteţi, şi cu buza de sus destul de accentuată; nici că s-ar fi putut găsi un bărbat care să-l susţină şi să-l completeze mai bine pe Dreamer.

După ce o prezentă pe Winifred, trecură repede peste mersul vremii şi vorbiră despre război. Soames îi întrerupse pe neaşteptate:

- Dacă el nu consimte, nu putem face nici un demers înainte de şase

luni. Aş vrea să grăbesc lucrurile, Bellby.

Domnul Bellby, care vorbea cu o oarecare urmă de accent irlandez, zâmbi lui Winifred şi murmură:

- Acestea sunt tergiversările judecăţii, doamnă Dartie.

- Şase luni! repetă Soames; vom ajunge până în iunie! Nu vom putea face nici măcar sesizarea instanţei înainte de vacanţa cea mare. Trebuie să ne grăbim, Bellby - căci va trebui să facem eforturi nemaipomenite pentru ca Winifred să-şi menţină atitudinea.

- Acum, domnul meu, veţi putea vorbi cu domnul Dreamer.

Intrară rând pe rând în biroul lui, întâi domnul Bellby, apoi - după un minut controlat la ceasul lui - veni Soames în urma lui Winifred.

Dreamer, Q.C., în robă, dar fără perucă, stătea în faţa căminului, de parcă această consfătuire ar fi avut un caracter monden; avea un obraz gălbui, cam unsuros, potrivit unui om foarte învăţat; avea şi mici

favoriţi cărunţi, un nas destul de mare, cu ochelarii prinşi pe el. Ridica mereu sprânceana, clipind din ochi, iar buza de jos o strângea cu putere sub cea de sus, aşa încât vorbele lui sunau cam înăbuşit. Apoi mai avea şi obiceiul de a veni brusc lângă persoana cu care vorbea; iar acest gest, împreună cu timbrul lui neobişnuit şi cu obiceiul de a mârâi înainte de a începe să vorbească îi asiguraseră un renume cum puţini avocaţi îl mai aveau în materie de omologări şi divorţuri. După ce, cu sprânceana ridicată, ascultă recapitularea faptelor expuse cu iscusinţă de Bellby, mârâi:

- Cunosc toate acestea; şi venind spre Winifred, zise cu glasul lui înăbuşit: Noi vrem să-l aducem înapoi; nu-i aşa, doamnă Dartie?

Soames interveni aspru.

- Nu încape îndoială că situaţia în care se află sora mea este intolerabilă.

Dreamer mârâi.

- Aşa este. Acum se pune problema: ne bizuim pe refuzul său telegrafic, sau trebuie să aşteptăm până după Crăciun, pentru a-i da posibilitate să scrie o scrisoare? Aceasta este problema. Nu-i aşa?

- Cu cât mai devreme, cu..., începu Soames.

- De ce părere eşti, Bellby? zise Dreamer, apropiindu-se de acesta.

Domnul Bellby suflă de parcă ar fi fost un câine.

- Noi nu terminăm procedura până în mijlocul lunii decembrie. Cred că nu trebuie să-i dăm mai mult răgaz decât atâta.

- Nu, zise Soames, de ce trebuie ca sora mea să fie pusă într-o asemenea situaţie neplăcută, pentru că el a plecat la...

- La dracu! zise Dreamer, venind spre Winifred; chiar aşa. Oamenii n-ar trebui să se ducă în lumea largă, nu-i aşa, doamnă Dartie? şi îşi ridică roba ca pe o coadă de păun. Sunt de aceeaşi părere cu

dumneavoastră. Putem porni mai departe. Mai aveţi ceva de spus?

- Deocamdată nimic, zise Soames pe un ton semnificativ; voiam doar s-o cunoaşteţi pe sora mea.

Dreamer mârâi uşor:

- Încântat. Bună seara! şi lăsă să cadă roba pe care o ridicase.

Ieşiră pe rând. Winifred coborî scările. Soames se mai opri puţin. În contra voinţei lui, Dreamer îl impresionase.

- Cred că avem suficiente dovezi, îi zise lui Bellby. Între noi fie vorba, dacă nu facem lucrurile în grabă, nu le vom face niciodată. Credeţi că şi *el* a priceput acest lucru?

- Îl voi face eu să înţeleagă, zise Bellby. De altfel e un om de treabă - un om de treabă.

Soames dădu aprobativ din cap şi porni în grabă după sora lui. O găsi sub poartă, în curent, muşcându-şi buzele pe sub voalul care îi acoperea faţa. Îi zise în grabă:

- Mărturia cabinierei va fi foarte completă.

Faţa lui Winifred deveni aspră; făcu un efort pentru a-şi reveni şi porniră împreună spre trăsură. Tot timpul cât au parcurs, în tăcere, drumul până la Green Street, în sufletul amândurora se învârtea acelaşi gând: "Ah! De ce? De ce trebuie să-mi dau în vileag nenorocirea? De ce trebuie să fac apel la spioni pentru a lămuri durerile mele intime? Doar nu sunt eu vinovat de ele".

JOLLY ÎN CALITATE DE JUDECĂTOR

Instinctul de proprietate care, după o atât de cruntă dezamăgire, a silit pe doi membri ai familiei Forsyte să renunţe la ceva ce nu mai puteau poseda, se întărea pe zi ce trecea în politica poporului britanic. Nicholas, la început plin de îndoială în ceea ce priveşte un război care trebuia să aibă urmări asupra averii lui, spusese, în cele din urmă, că burii aceia erau o grămadă de proşti care pun ţara la cheltuieli serioase, şi cu cât mai curând vor fi învăţaţi minte, cu atât mai bine.

El l-ar fi trimis pe Wolseley! El vedea totdeauna puţin mai departe decât ceilalţi oameni - de altfel de aici se trăgea marea avere pe care au făcut-o toţi cei din neamul Forsyte - şi a priceput foarte curând că Buller nu era omul nimerit, de aceea zicea: "E un taur: dă înainte,

cu capul, iar dacă ceilalţi n-au grijă, Ladysmith va cădea în mâinile duşmanului". Acestea le spusese la începutul lui decembrie, de aceea, când veni "săptămâna neagră" avu dreptul să spună tuturor: "S-a întâmplat precum am prevăzut". În timpul acelei săptămâni de îngrijorare, aşa cum n-a mai cunoscut vreun Forsyte, cel mai tânăr Nicholas a făcut atâta instrucţie în unitatea de voluntari din care făcea parte, zisă "Escadra Diavolului", încât tânărul Nicholas a făcut apel la medicul familiei pentru a vedea care este starea sănătăţii fiului său şi află, cu spaimă, că era perfect sănătos. Băiatul tocmai îşi isprăvise studiile - atât de costisitoare - şi fusese primit în barou; de aceea ideea că face serviciul militar era, pentru mama şi tatăl său, un coşmar, mai ales într-o vreme când populaţia civilă se putea aştepta să fie înrolată. Fireşte, bunicul său lua în zeflemea această teamă, căci el

exagera ideea în care fusese crescut şi anume: nici un război al Angliei nu poate fi decât de proporţii reduse şi dus de militari de profesie. Deoarece avea multe acţiuni care scădeau vertiginos, privea cu neîncredere ordonanţele imperiale datorită cărora pierdea atâţia bani. Sacrificiul pe care-l făcea el era atât de mare, încât compensa şi îndatoririle nepotului.

La Oxford, totuşi, starea de spirit era cu totul diferită. Efervescenţa inerentă tinerilor strânşi acolo în număr atât de mare, frământarea lor din cele două luni dinaintea "săptămânii negre" se cristalizaseră, încetul cu încetul, în două partide diametral opuse. Chiar tineretul obişnuit, normal, care în Anglia a avut întotdeauna o orientare conservatoare, deşi nu lua lucrurile prea în serios, era dornic de luptă pentru a pune capăt războiului cât mai curând şi pentru a-i învăţa minte pe buri. În mod natural, din această partidă, mai numeroasă,

făcea parte Val Dartie. Pe de altă parte, tineretul cu tendinţe radicaliste, grup mai puţin numeros, dar poate cu mai multă greutate, era pentru încetarea războiului şi acordarea autonomiei burilor. Cu toate acestea, până la "săptămâna neagră" cele două grupuri erau dezorganizate, nu aveau puncte de ciocnire manifeste, iar discuţia păstra un nivel academic. Jolly era unul dintre aceia care nu prea ştiau pe ce poziţie se află. El moştenise de la bunicul său, bătrânul Jolyon, dragostea de dreptate; de aceea nu putea privi problema numai sub un singur aspect. În afară de aceasta, în grupul său, format din "cei mai aleşi", era un tânăr entuziast, cu păreri extrem de înaintate şi cu un oarecare magnetism personal. Jolly ezita. Tatăl său, de asemenea, părea a fi şi el nehotărât. Şi cu toate că - aşa după cum se cuvine să fie un băiat la vârsta de douăzeci de ani - privea cu ochi critici pe tatăl său, acesta avea un "aer" deosebit, care

dădea un oarecare farmec atitudinii sale de ironică toleranţă. Nu încape îndoială că artiştii seamănă în mod vădit cu Hamlet, aşa că această însuşire trebuie ţinută în seamă chiar şi la un tată pe care-l iubeşti. Dar originala părere a lui Jolyon că "nu este chiar lucru curat să-ţi vâri nasul unde nu-ţi fierbe oala (cum au făcut uitlanderii) şi apoi să exploatezi pe alţii până îi subjugi", fie că era justă sau nu, a făcut o anumită impresie asupra fiului său, punându-l pe gânduri asupra a ceea ce se cheamă nobleţe. Pe de altă parte, Jolly nu putea suferi grupul numit de el "zănaticii", şi nici grupul lui Val, "spilcuiţii", aşa încât, în momentul când a bătut ceasul "săptămânii negre", el era încă nehotărât. Una - două - trei, veniră acele înfrângeri sinistre de la Stormberg, Magersfontein şi Colenso. Sufletul poporului britanic, neşovăitor, a reacţionat la prima strigând: "Ah, dar mai este Methuen!", după a doua: "Ah, dar

mai este Buller!", apoi a încremenit în îngrijorarea care creştea necontenit. Iar Jolly îşi zise: "Nu! Fir-ar al dracului! Acum trebuie să-i răpunem pe golani; nu-mi mai pasă dacă avem dreptate ori ba"! Şi, dacă ar fi citit gândurile tatălui său, ar fi văzut că gândea în acelaşi fel. În duminica următoare, ultima din semestru, Jolly a fost poftit la un pahar de vin de către "unul dintre cei mai aleşi". După al doilea toast, ce s-a sfârşit cu cuvintele: "Pentru sănătatea lui Buller şi moartea burilor"! bându-se până la fund paharele de vin de Burgundia servit la acel colegiu, Jolly observă că între invitaţi era şi Val Dartie, care îl privi rânjind şi spuse ceva vecinului său. Era convins că fusese o observaţie puţin măgulitoare. Pentru nimic în lume nu s-ar fi manifestat Jolly în aşa fel încât să atragă atenţia asupra lui sau să producă vreo tulburare în public, de aceea strânse din buze şi sângele îi năvăli în obraji. Brusc şi cu

intensitate, strania duşmănie pe care a simţit-o întotdeauna faţă de vărul său de-al doilea se accentua. Şi îşi zise: "Foarte bine! Las' pe mine, amice!" Băuse mai mult vin ca de obicei şi mai mult decât suporta, de aceea nu i-a fost greu să-şi aducă aminte de hotărârea pe care o luase şi, când toţi plecară în grup, într-un colţ mai singuratic atinse braţul lui Val.

- Ce-ai spus adineauri despre mine?

- Dar ce? Nu pot spune ce vreau?

- Nu.

- Ei bine, află că am spus că tu eşti un filo-bur - şi acesta e adevărul!

- Eşti un mincinos!

- Adică vrei să te baţi?

- Da, fireşte, dar nu aici; vino în grădină.

Merseră înainte, privindu-se reciproc peste umăr, nesiguri pe picioare, dar hotărâţi; săriră peste gardul de fier al parcului. Vârfurile ascuţite ale grilajului spintecară

puţin mâneca lui Val, şi aceasta îi cam absorbi atenţia. Jolly era preocupat de ideea că se vor bate în incinta unui colegiu străin atât lui cât şi lui Val. Nu era tocmai în regulă, dar n-avea ce face - îi va veni el de hac - bestia!

Trecură peste iarbă spre locul cel mai întunecos şi îşi dezbrăcară hainele.

- Sper că nu eşti beat, nu-i aşa? zise Jolly pe neaşteptate. Nu mă pot bate cu tine dacă eşti beat.

- Nu sunt mai băut decât tine.

- Atunci totul e în ordine.

Fără a-şi strânge mâna, luară imediat poziţia de bătaie. Amândoi băuseră prea mult pentru a se bate conform regulilor prescrise, de aceea erau din cale-afară de atenţi pentru a se ţine într-o atitudine corectă, până când Jolly îl izbi din întâmplare pe Val în nas. De aici înainte văzură negru în faţa ochilor şi continuară să se bată urât, sub umbra deasă a bătrânilor copaci, fără a avea un martor care să strige

"ajunge", şi în fine, sleiţi de puteri, abia respirând, se despărţiră şi se îndepărtară unul de altul, clătinându-se, la auzul unui glas:

- Numele dumneavoastră, domnilor?

Această întrebare blândă, rostită de sub felinarul din faţa porţii grădinii, răsună ca chemarea unui zeu; se speriară amândoi şi, îmbrăcându-şi în grabă hainele, fugiră spre gard, se căţărară pe el şi se îndreptară spre locul de unde porniseră. Acolo, la o lumină slabă, îşi şterseră obrajii şi, fără vorbă, plecară, la depărtare de zece paşi unul de altul, spre poarta colegiului. Ieşiră în linişte; Val merse prin Brewery spre "The Brood", iar Jolly o luă pe stradă în jos până la High. Capul îi era încă ameţit, dar trecând în revistă ciocnirile şi posibilităţile de *knock-out* pe care nu le exploatase, regreta că nu boxase cu mai multă tehnică. În mintea lui se petrecea o bătaie imaginară, care nu semăna deloc cu

cea din care ieşise, neînchipuit de măreaţă, cu cingătoare şi sabie, cu atac şi retragere, ca şi cum ş-ar fi bătut doi eroi din scrierile lui Dumas, atât de gustat de el. Îşi închipuia că este La Mole, Aramis, Bussy, Chicot şi d'Artagnan contopiţi într-o singură persoană, dar uita să şi-l închipuie pe Val drept Coconnas, Brissac sau Rochefort. Tânărul nu era decât un văr afurisit, care nu se putea compara cu un Cocker. Dar treaba lui! I-a tras totuşi una sau două lovituri straşnice. "Filo-bur!" Expresia îl învenina încă, şi în capul lui care îl durea ideea de a se înrola în armată prindea din ce în ce mai multă putere. Se gândea cum va călări pe câmpiile acoperite cu iarbă din Africa de Sud, trăgând cu vitejie din puşcă, în timp ce burii se târăsc pe jos ca iepurii. Iar când ridică spre cer ochii care-l usturau, văzu cum strălucesc stelele, printre acoperişurile caselor din incinta colegiului său, şi pe sine, cearşaf,

culcat pe jos undeva prin Karoo[49] (sau cum i-or fi zicând), cu arma gata de tras şi cu ochii aţintiţi la cerul strălucitor.

A doua zi de dimineaţă, simţindu-şi capul cam greu, începu a-l doftorici, aşa cum se cădea să facă unul dintre "cei mai aleşi". Şi-l înmuie în apă rece, îşi fierse o cafea tare pe care n-o putu bea, iar la micul dejun abia înghiţi puţin *Hock*[50]. Pentru vânătaia pe care o avea pe obraz inventă povestea că un "smintit oarecare" s-a izbit de el la un colţ de stradă. Cu nici un preţ nu voia să vorbească despre bătaie căci, gândindu-se bine, asta nu intra deloc în vederile lui.

În ziua următoare plecă la Londra şi de acolo se duse la Robin Hill. Nu erau acasă decât June şi Holly. Tatăl său plecase la Paris. Petrecu o vacanţă plină de nelinişte şi frământare, fără să poată da vreo atenţie surorilor lui. De altfel, cum era şi firesc, June era ocupată cu neajutoraţii ei pe care - lucru ştiut -

Jolly nu-i putea suferi. Eric Cobbley şi familia, aceşti "proscrişi fără speranţă de recuperare", îl supărau din cale-afară, căci în fiecare vacanţă ridicau casa de la Robin Hill cu fundu-n sus. Iar între el şi Holly apăruse o stranie neînţelegere. Fata începuse să aibă păreri personale, lucru care, socotea el, nu era deloc necesar. Bătea cu furie mingea de *cricket*, călărea inimos în Richmond Park, întotdeauna singur, şi îşi făcea un merit din a sări peste gardurile împletite, înalte şi ţepene - puse anume pentru a feri iarba aleilor prea mult umblată - făcând toate acestea, după cum spunea el, pentru a-şi oţeli nervii. Jolly se temea să nu fie fricos, şi gândul acesta îl preocupa mult mai mult decât pe alţi băieţi de vârsta lui. Îşi cumpără o puşcă, îşi instală un teren de tir pe câmpul de lângă casă, şi trăgea peste iaz în peretele bucătăriei dinspre grădina de zarzavat (spre marea spaimă a grădinarilor); în

fundul sufletului său nutrea gândul că, poate, într-o bună zi se va înrola în armată şi va lupta pentru a menţine Africa de Sud în posesiunea ţării lui. Acum, când ţara făcea apel la recruţi voluntari pentru cavalerie, tânărul băiat era într-adevăr tulburat peste măsură. Să se înroleze oare? Dintre "cei mai aleşi", după câte ştia el - şi era în corespondenţă cu mai mulţi colegi din grupul său de la universitate - nici unul nu se gândea la aşa ceva. Dacă ei ar fi făcut un singur gest, s-ar fi prezentat şi el îndată - căci era foarte ambiţios, din cale-afară de atent la manifestările exterioare, şi n-ar fi putut suporta să rămână în urmă cu ceva - dar în cazul în care s-ar înrola singur, ar putea părea "fanfaron"; căci, la drept vorbind, nu era tocmai necesar să o facă. Apoi, în afară de aceasta, nu dorea să meargă la război. Acest tânăr Forsyte se dădea înapoi de la orice salt primejdios care-l putea zvârli cine ştie unde. În consecinţă, starea

lui sufletească - confuză şi chinuitoare - îl frământa şi îl îmbolnăvea, astfel că nu mai semăna deloc cu ceea ce fusese în trecut, o făptură distinsă şi senină.

Dar, într-o bună zi, văzu cu ochii lui ceva care-i stârni mânia, tulburându-l adânc: într-un luminiş al parcului, chiar lângă Ham Gate, doi călăreţi: femeia din stânga era, cu siguranţă, Holly, pe bălţata argintie, iar în dreapta ei, desigur, acel "tont", Val Dartie. Prima lui pornire fu să dea pinteni calului, să le ceara socoteală de purtarea lor, să-i spună tipului să-şi vadă de treabă şi s-o ducă pe Holly acasă. Dar îşi dădu imediat seama că dacă cei doi refuză să se supună poruncii lui, el va părea un caraghios. Îşi mână calul în dosul unui pom, dar văzu că e cu neputinţă să-i spioneze. Deci, nu-i rămânea altceva de făcut decât să se ducă acasă şi s-o aştepte pe Holly acolo! Frumoasă treabă! S-o şteargă de acasă cu acest fluşturatic! Nu avea

cu cine se sfătui. June plecase de dimineaţă cu banda lui Eric Cobbley; iar tatăl său era tot în "afurisitul acela de Paris". Simţea că, negreşit, acum trăieşte unul din acele momente pentru care se pregătise cu atâta râvnă în timpul şcolii, când el şi un coleg al său, numit Brent, dădeau deseori foc unei grămezi de ziare chiar în mijlocul camerei lor de studiu, spre a-şi oţeli nervii pentru eventualele clipe de primejdie. Dar acum nu era deloc calm aşteptând în curtea grajdurilor, mângâind pe câinele Balthazar, greoi ca un călugăr bătrân, gras şi trist, tânjind după stăpânul său şi gâfâind cu recunoştinţă pentru atenţia pe care i-o dădea. Trecu o jumătate de ceas până sosi Holly, rumenă în obraji şi mult mai frumuşică decât se cuvenea să fie. O văzu aruncându-i o privire iute - fireşte că se simţea vinovată - apoi porni după ea şi luând-o de braţ, o conduse în camera care fusese biroul bunicului

lor. Încăperea, nu prea locuită în ultima vreme, purta totuşi, pentru amândoi nepoţii, urmele unei prezenţe care le amintea de o căldură sufletească, de o mustaţă mare şi albă pleoştită, de miros de ţigări de foi şi de râsete. În acest loc, în prima copilărie, înainte de a fi mers la şcoală, Jolly avea obiceiul să se ia la trântă cu bunicul său care, la vârsta de optzeci de ani, se apleca fără nici o greutate. Tot aici, căţărată pe braţul fotoliului celui mare îmbrăcat în piele, Holly netezea buclele de păr argintiu şi le ridica peste urechea lui pentru a-i şopti secrete. Prin această fereastră săriseră toţi trei, în nenumărate rânduri, pentru a juca pe pajişte *cricket* şi acel joc numit *Wopsy-doozle*, pe care străinii nu-l ştiau, dar la care bătrânul Jolyon se aprindea foarte tare. Aici venise Holly odată, într-o noapte caldă, numai în cămaşă de noapte, după ce avusese un vis urât, pentru a scăpa din ghearele coşmarului. Şi tot aici

a fost trimis odată Jolly - după ce începuse ziua cu o ştrengărie, punând sulfat de magneziu în oul proaspăt pe care urma să-l mănânce *Mademoiselle* Beauce, şi apoi făcuse ceva şi mai grav - pentru ca (în lipsa tatălui) să aibă următoarea convorbire cu bunicul său:

- Aşa ceva să nu mai faci niciodată, băiete.

- Dar ea mi-a dat o palmă, bunicule; atunci i-am tras şi eu una, şi ea a dat iarăşi în mine.

- Să baţi o doamnă? Aşa ceva nu se face niciodată! I-ai cerut iertare?

- Nu încă.

- Atunci du-te imediat şi roag-o să te ierte. Haide!

- Dar ea a început, bunicuţule; şi mi-a tras două, iar eu numai una.

- Dragul meu, ai făcut un lucru foarte urât.

- Dar să ştii că ea şi-a pierdut firea, nu eu.

- Haide, acum.

- *Atunci vii şi tu cu mine, bunicuţule?*

- *Bine, da' numai de data asta.*

Şi plecaseră, ţinându-se de mână.

Cei doi nepoţi veniră aici, în încăperea în care romanele lui Waverley, operele lui Byron, *Istoria Imperiului Roman* de Gibbon, *Cosmosul* lui Humboldt, bronzurile de pe cămin, capodopera şcolii de pictură în ulei *Bărci pescăreşti olandeze în apusul soarelui* stăteau nestrămutate, întocmai ca destinul; nimic nu se schimbase, astfel că bătrânul Jolyon ar fi putut şi acum sta acolo, în fotoliul său, picior peste picior, cu fruntea lui boltită şi cu ochii adânciţi în orbite citind atent *The Times*...

Jolly zise:

- Te-am văzut cu tânărul acela în parc.

Când văzu că sângele năvăleşte în obrajii surorii sale, avu o oarecare satisfacţie; se vedea că-i e ruşine!

- Ei şi? zise ea.

Jolly fu surprins; se aşteptase la mai mult, sau poate la mai puţin.

- Tu ştii, îi zise el cu un accent grav, că în semestrul trecut a spus despre mine că sunt filo-bur? Şi că am fost silit să mă bat cu el?

- Cine a fost învingătorul?

Jolly ar fi avut poftă să-i răspundă: "Era cât pe-aci să fiu eu", dar nu era de demnitatea lui să spună aşa ceva.

- Ascultă, te rog! Ce înseamnă purtarea asta? Aşa, fără să spui cuiva ceva!

- Dar de ce, să spun? Tata nu-i aici; de ce n-aş merge la călărie cu el?

- Dacă vrei să încaleci, n-ai decât să mă chemi pe mine. După părerea mea este o puşlama fără seamăn.

Holly păli de mânie.

- Nu-i adevărat! Numai tu eşti de vină dacă nu-l iubeşti!

Şi, furişându-se pe lângă fratele ei, ieşi din cameră, lăsându-l singur, cu ochii aţintiţi asupra statuii de bronz a lui Venus, aşezată pe

spatele unei broaşte ţestoase; statuia fusese, până atunci, ascunsă de pălăria de călărie din fetru a lui Holly. Era tulburat ca niciodată, cutremurat până în adâncul tinerelor lui mădulare. Autoritatea pe care o exercitase toată viaţa asupra ei zăcea zdrobită la picioarele lui. Se duse lângă Venus şi examina - fără să ştie ce face - broasca ţestoasă. De ce nu-l putea suferi pe Val Dartie? Nu ştia nici el. Nu cunoştea nimic din istoria familiei, abia auzise ceva despre acea vagă duşmănie care luase naştere cu treisprezece ani în urmă când Bosinney o părăsise pe June pentru soţia lui Soames; dar despre Val nu ştia chiar nimic, de aceea era dezorientat. Dar nu-l putea suferi şi pace. Se punea problema: ce este de făcut? E drept că Val Dartie le era văr de-al doilea, dar nu era deloc bine ca Holly să hoinărească cu el. Totuşi, firea lui îl oprea să dea în vileag ceea ce văzuse din întâmplare. În faţa acestei dileme se

duse la bătrânul fotoliu de piele, se aşeză în el şi puse picior peste picior, în timp ce şedea acolo, privind prin fereastră, cu ochii pierduţi spre bătrânul stejar, măreţ, deşi dezgolit de frunze, se lăsă seara şi pomul deveni, încetul cu încetul, o siluetă ceva mai întunecată, proiectată în întuneric.

"Bunicule!" gândi el uitând de toate, şi scoase ceasul din buzunar. Nu putu vedea arătătoarele, dar îl puse să sune. "Cinci!" Primul ceas de aur al bunicului său; capacele se înmuiaseră de vechi de erau, gravura se tocise de pe ele, şi purtau urmele multor căderi. Sunetul clopotului semăna cu o voce slabă ce venea dintr-o epocă de aur, de pe vremea când se mutaseră la Londra, de la St. John's Wood, în casa de la Robin Hill - când veniseră cu bunicul lor în trăsură; şi cum sosiseră, se duseseră la pomi. Erau pomi în care se puteau căţăra şi straturi de andrişel pe care le uda bunicul! Ce era de

făcut? Să-i scrie tatălui său să se întoarcă acasă? Să-şi verse sufletul în faţa lui June? Dar ea era atât de... atât de impulsivă! Să nu facă nimic şi să spere în noroc? De altfel, se sfârşeşte în curând vacanţa. Să se ducă acasă la Val şi să-l pună la punct acolo? Dar de unde să-i afle adresa? Holly nu i-o va spune! Un labirint de mijloace şi totuşi toate posibilităţile învăluite în nori! Aprinse o ţigaretă. După ce o fuma pe jumătate, fruntea i se descreţi, aproape ca şi cum o mână bătrână, subţire, ar fi trecut uşor deasupra ei şi ca şi cum cineva i-ar fi şoptit la ureche: "Nu face nimic, fii bun cu ea, scumpul meu!" Iar Jolly oftă uşurat şi suflă fumul prin nări...

Holly era sus, în camera ei, se dezbrăcase de costumul de călărie şi stătea cu fruntea încruntată. "Nu! *Nu-i* adevărat... *Nu* este aşa!" Îi scăpau necontenit de pe buze aceleaşi vorbe.

JOLYON LA RĂSCRUCE

Când venea la Paris, Jolyon trăgea la un mic hotel particular situat deasupra unui restaurant bine cunoscut din apropiere de gara St. Lazare. În străinătate nu-i putea suferi pe semenii săi de tipul Forsyte - erau atât de ridicoli cum goneau neîncetat ba la operă, ba la Rue de Rivoli, ba la "Moulin Rouge". Se vedea cât de colo că au venit aici numai pentru a schimba mediul şi că erau gata s-o ia din loc; şi asta nu-i plăcea lui Jolyon. Nici un alt Forsyte, însă, nu se apropia de ascunzişul lui unde în camera de culcare avea sobă cu lemne şi i se servea o cafea excelentă. Pe el, Parisul îl atrăgea mai mult iarna. Mirosul acrişor al fumului de lemne din sobe şi al plitelor pe care se prăjesc castanele, razele luminoase ale soarelui de iarnă în zilele senine, terasele deschise din faţa cafenelelor care sfidau iarna şi aerul

ei rece şi usturător, mulţimile de oameni ageri şi stăpâni pe sine, toate îi arătau că în timpul iernii Parisul avea un suflet care, întocmai ca o pasăre călătoare, pleacă departe în miezul verii.

Vorbea bine franceza, avea şi prieteni, cunoştea şi câteva localuri mici în care putea găsi mâncăruri gustoase şi observa tipuri de oameni neobişnuiţi. La Paris se simţea înclinat spre filozofie, ironia i se ascuţea; viaţa lua un aspect mai subtil, cu ţeluri mai puţin precise, ca un buchet de flori pe care-l miroseai, ca un întuneric întrerupt de raze luminoase şi culori schimbătoare.

Când, în prima săptămână a lunii decembrie, se hotărâse să plece la Paris, nu-şi mărturisise nici sieşi că era atras acolo de Irene. Dar nu trecură nici două zile de şedere la Paris şi Jolyon îşi dădu seama că dorinţa lui de a o vedea fusese mobilul principal al călătoriei sale. În Anglia omul nu-şi dădea seama

de ceea ce simţea cu adevărat. Se gândise el că ar fi bine să discute cu ea despre închirierea apartamentului ei şi alte chestiuni asemănătoare, dar, ajuns la Paris, totul i se păru mai limpede. Parcă tot oraşul plutea în vrajă. A treia zi îi trimise o scrisoare. Răspunsul îi înfioră de plăcere toată fiinţa:

Dragul meu Jolyon,

E o fericire pentru mine să te întâlnesc.

Irene

Într-o zi însorită plecă spre hotelul ei, simţind în suflet emoţia încercată adeseori pe când se ducea să privească un tablou mult iubit. Pe cât ţinea el minte, nu mai întâlnise niciodată o femeie care să trezească în el o senzaţie atât de neobişnuită, senzuală şi totuşi impersonală. Se va duce la ea, îşi va desfăta ochii, va pleca de la ea fără s-o fi cunoscut mai bine, dar gata să se întoarcă a doua zi pentru a-şi desfăta din nou privirea. Acesta era

sentimentul său, în momentul când - în micul salon garnisit şi decolorat al unui hotel liniştit din apropierea Senei - ea veni spre el, în urma unui mic *boy* care, după ce pronunţă cuvântul *Madame*, dispăru. Faţa ei, zâmbetul, felul în care-şi purta trupul erau aşa cum şi le închipuise el, iar expresia feţei ei spunea desluşit: "Un prieten"!

- Ei bine, i se adresă el, ce noutăţi are sărmana exilată?

- Nici una.

- Nici o veste de la Soames?

- Nimic.

- Ţi-am închiriat apartamentul şi, ca un bun administrator, ţi-am adus şi nişte bani. Cum îţi place Parisul?

În timp ce îi punea aceste întrebări, i se păru că nu mai văzuse niciodată buze atât de fine şi atât de sensibile; buza de jos era puţin răsfrântă, cea de sus avea, într-un colţ, o gropiţă ce abia se percepea. Avea senzaţia că se află în faţa unei statui pe care o admiră în mod aproape impersonal şi în care

descoperise o femeie suavă şi cu suflet viu. Irene recunoscu că-i era cam greu să trăiască singură la Paris; totuşi, Parisul era atât de plin de viaţa lui proprie încât, mărturisi ea, e inofensiv ca un pustiu. Şi apoi, momentan, englezii nu erau priviţi cu prea multă simpatie!

- Cred că nu simţi aceasta, zise Jolyon, căci francezii au de ce te admira.

- Acest lucru are şi dezavantajele lui.

Jolyon dădu din cap.

- În orice caz, atâta vreme cât sunt aici, am să te scot *eu* în oraş. Vom începe chiar de mâine. Vino să luăm masa la restaurantul meu preferat, apoi vom merge la "Opéra-Comique".

Astfel au început întâlnirile de fiecare zi.

Şi foarte curând, Jolyon îşi dădu seama că pentru oamenii care doreau ca sentimentele lor să rămână într-o stare staţionară, Parisul era, în acelaşi timp, primul

şi ultimul loc în care poţi să ai raporturi de prietenie cu o femeie frumoasă. În inima lui se produse o revelaţie, se aprinse o lumină ce cânta ca o pasăre: *"Elle est ton rève! Elle este ton rève!"*[51] Câteodată aceasta i se părea natural, câteodată se simţea caraghios - un caz grav de îndrăgostire la bătrâneţe.

De când fusese, pe vremuri, ostracizat de Societate, nu mai avea nici un fel de stimă pentru morala convenţională; dar în subconştientul său mocnea ideea unui amor la care ea nu va răspunde niciodată - căci la vârsta lui nici nu se putea aştepta la aşa ceva. De altfel, o compătimea din tot sufletul pentru singurătatea în care trăia şi pentru viaţa pustie pe care o ducea. Îşi dădea seama că, pentru ea, el era o mângâiere şi că micile lor excursii îi făceau multă plăcere; de aceea avea mare grijă să nu facă şi să nu spună nimic din ceea ce ar putea distruge această plăcere. Ea sorbea cu atâta nesaţ

prietenia lui, încât lui Jolyon i se părea că se află în faţa unei plante veştejite care soarbe apa pe care i-o dă. După câte ştiau ei, nimeni pe lume nu-i cunoştea adresa în afara lui: ea era necunoscută la Paris, iar el destul de puţin cunoscut, aşa că li se părea că nu trebuie să se ferească de nimeni cu prilejul plimbărilor, conversaţiilor, concertelor, vizitelor la muzeele de artă, spectacolelor de teatru, restaurantelor, excursiilor la Versailles, St. Cloud şi Fontainebleau. Iar timpul zbura... A fost o lună trăită intens, o lună fără trecut şi fără viitor. Ceea ce în tinereţea lui ar fi fost o pasiune nedomolită, era acum un sentiment tot atât de intens, dar mult mai puţin arzător, potolit de admiraţie, de lipsa de perspective şi de sentimentul lui cavaleresc, care dădeau atitudinii lui un aer de prietenie ocrotitoare. Atâta vreme cât era împreună cu ea, zâmbitoare şi fericită de această prietenie, îşi stăpânea orice alt sentiment, cu

toate că de fiecare dată i se părea din ce în ce mai frumoasă, iar sufleteşte mai aproape de el. I se părea că filozofia pe care şi-o făcuse ea despre viaţă se potrivea de minune cu mentalitatea lui, fiind influenţată mai mult de afect decât de raţiune; ea era ironică şi neîncrezătoare, sensibilă la tot ceea ce e frumos, aproape pătimaşă în toleranţa şi înţelegerea ei pentru oameni, deşi, în anumite privinţe, era de o intransigenţă instinctivă, de care el, un biet bărbat, nu era capabil. Şi, în toată această lună petrecută zi de zi cu ea, nu l-a părăsit niciodată sentimentul pe care-l avusese în prima zi când s-a dus la ea: o dorinţă aproape impersonală de a privi o operă de artă. De teamă ca nu cumva să tulbure atitudinea calmă din purtarea lui, s-a ferit să privească în faţă viitorul - atât de neîndurător şi strâns legat de prezent. Dar îşi făcuse planuri pentru a petrece încă o lună cu ea, în alte locuri, unde

soarele e mai cald şi unde sunt lucruri deosebite de văzut şi de pictat. Dar o telegramă sosită la 20 ianuarie puse brusc capăt visurilor lui.

M-am înrolat ca voluntar în Armata Imperială. Jolly.

Jolyon a primit-o tocmai în momentul când pleca spre Luvru, unde avea întâlnire cu Irene. A fost o lovitură care l-a readus la realitate. În timp ce el îşi petrecea vremea aici, în visare, fiul său, al cărui îndrumător şi sfetnic ar fi trebuit să fie, făcuse acest pas grav spre primejdie, suferinţă şi poate chiar moarte. Era tulburat până în adâncul sufletului şi-şi dădu deodată seama cât de mult era împletită Irene cu rădăcinile fiinţei lui. Astfel, ameninţată cu despărţirea, legătura lor - căci acum, într-un fel, devenise o legătură - nu mai avea un caracter impersonal; Jolyon îşi dădea seama că a trecut pentru totdeauna vremea

în care se putea bucura în linişte de prietenia ei. Acum văzu desluşit ceea ce simţea, era îndrăgostit de ea. Poate că era ridicol, dar sentimentul său era atât de real, încât mai devreme sau mai târziu trebuia să se manifeste. Dar, după părerea lui, nu era momentul să facă asemenea mărturisiri. Vestea sosită de la Jolly s-a pus fără îndurare în calea lui. Era mândru de această înrolare; căci "săptămâna neagră" îşi pusese pecetea şi pe filo-burismul lui Jolyon. Şi iată că în acest fel venea sfârşitul înaintea oricărui început! Ce noroc a avut că nu făcuse nici un gest care să-i fi dat pe faţă sentimentele!

Când Jolyon sosi în galeria de tablouri, Irene stătea în faţa *Fecioarei de pe stânci*, graţioasă, absorbită, zâmbitoare şi nebănuind ce o aşteaptă. Iar el gândi: "Şi eu trebuie să renunţ la plăcerea de a o mai vedea? Atâta vreme cât este de acord s-o văd, este nefiresc să-mi refuz acest lucru"; se opri în loc

fără ca ea să-l fi văzut, o privi mult, parcă voia să-şi întipărească bine în minte imaginea trupului ei, şi simţi oarecare invidie faţă de tabloul pe care ea îl studia cu atâta atenţie. Irene întoarse de două ori capul spre intrare, iar el gândi: "Mă caută pe mine!" În cele din urmă se duse spre ea.

- Priveşte! îi zise.

Ea citi telegrama şi suspină adânc.

Şi acel suspin era tot pentru el! Situaţia lui era, într-adevăr, grea! Dacă vrea să-şi facă datoria faţă de fiul său, trebuie să-i strângă mâna lui Irene şi să plece imediat. Dacă vrea să-şi facă datoria faţă de inima lui, ar trebui măcar să-i spună ceea ce simte. Oare va înţelege, oare va putea pricepe ea tăcerea cu care privea el acest tablou?

- Mă tem că trebuie să plec imediat acasă, zise în cele din urmă. O să-mi fie îngrozitor de greu.

- Mie de asemenea; dar, fireşte, trebuie să pleci.

- Ei bine! zise Jolyon şi întinse mâna.

Când întâlni privirile ei, valuri-valuri de sentimente năvăliră în fiinţa lui.

- Asta e viaţa! zise. Ai grijă de dumneata, draga mea!

Avu senzaţia că i se împleticesc picioarele, că nu se poate mişca, parcă creierul lui refuza să se îndepărteze de ea. La ieşire întoarse capul, o văzu ridicând mâna şi ducându-şi degetele la buze. El ridică cu solemnitate pălăria, dar nu se mai uită încă o dată înapoi.

DARTIE CONTRA DARTIE

Procesul - Dartie contra Dartie - prin care Winifred - Doamna Dartie - cerea restabilirea drepturilor ei conjugale prin demersuri atât de puţin plăcute ei, se apropia pe zi ce trecea. N-au putut fixa termenul înainte de Crăciun, dar în prima zi după expirarea vacanţei, procesul se şi găsea pe rol - al treilea. Winifred petrecu sărbătorile Crăciunului ieşind în lume chiar mai mult ca de obicei, dar în pieptul ei, foarte decoltat, zăcea ascunsă îngrijorarea. De Crăciun James fu foarte darnic cu ea, exprimându-şi astfel simpatia şi uşurarea faţă de apropiata desfacere a căsătoriei ei cu acea "preţioasă puşlama", cuvinte pe care inima lui bătrână le simţea, dar buzele lui nu le puteau rosti.

Dispariţia lui Dartie făcu din căderea rentelor de Stat o problemă relativ mai puţin gravă; iar în ceea ce privea scandalul - James era

destul de calm, având în vedere aversiunea profundă faţă de Dartie, precum şi greutatea din ce în ce mai mare pe care o dobândea averea faţă de reputaţie în mintea unui adevărat Forsyte care se apropia de sfârşitul vieţii; apoi, toţi cei din jurul lui evitau să aducă vorba despre acest lucru, şi nu-l pomeneau decât atunci când James făcea aluzie la divorţ. În calitatea lui de avocat şi de părinte, era chinuit de teama ca nu cumva Dartie să apară pe neaşteptate, supunându-se solicitării Tribunalului. Asta ar fi o drăguţă figură! Frica îl rodea atât de tare încât, oferindu-i lui Winifred cecul de Crăciun, o sumă mult mai mare decât de obicei, îi zise:

- Ţi-l dau mai ales pentru acela din străinătate; ca nu cumva să se întoarcă acasă.

Nu încape îndoială că erau bani grei, azvârliţi pe fereastră, dar în acelaşi timp era şi un fel de asigurare pentru falimentul care l-ar

fi ameninţat într-o bună zi dacă nu se pronunţa divorţul. De aceea o întrebă pe Winifred de mai multe ori dacă a expediat banii. Sărmana femeie! - desigur că i-a fost foarte greu să trimită atâţia bani în punga "acelei făpturi"! Când Soames află de aceasta, dădu îngrijorat din cap. În cazul în speţă nu aveau de-a face cu un Forsyte care ţinea ferm la hotărârea pe care o luase. Era un gest foarte riscat, deoarece nu cunoşteau situaţia de acolo. Totuşi, faptul va produce un efect favorabil asupra instanţei, iar el va insista ca Dreamer să-l scoată în evidenţă. Deodată zise:

- Mă întreb unde se duce baletul acela după stagiul din Argentina?

Nu pierdea nici un prilej de a-i reaminti acest lucru lui Winifred, căci ştia că ea are o slăbiciune, dacă nu chiar pentru Dartie, cel puţin pentru a nu-l defăima în public. Cu toate că nu-i plăcea să-şi manifeste admiraţia, trebuia să admită că ea se purta foarte bine cu copiii ei care,

ca nişte pui de pasăre, căscau ciocul după veşti de la tatăl lor. Imogen era tocmai la vârsta când urma să iasă în lume, iar Val era destul de îndărătnic faţă de întreaga poveste. Simţea că atitudinea lui Val era pentru Winifred factorul cel mai important căci, fără îndoială, el era cel mai iubit copil al ei. Dacă ar vrea, băiatul acesta ar putea opri divorţul. De aceea Soames avu grijă să nu ajungă la urechile nepotului său demersurile preliminare ale acţiunii de divorţ. Ba făcu şi mai mult. Îl pofti la masă la "Remove" şi, în timp ce Val îşi fuma ţigara, atacă subiectul care ştia că-l preocupă cel mai mult:

- După câte aud, ai de gând să joci polo după ce te întorci la Oxford.

Val se ridică din fotoliul în care şedea comod.

- Da! Aş dori mult! îi răspunse.

- Ei bine, continuă Soames, ştii că este o chestiune foarte costisitoare. Mi se pare că bunicul tău nu va consimţi să suporte aceste speze

atâta vreme cât nu este sigur că nu va avea cheltuieli neprevăzute în altă parte.

Apoi se opri pentru a vedea dacă tânărul a priceput sensul vorbelor lui.

Genele bogate acoperiră un moment ochii lui Val, iar pe gura lui mare apăru o strâmbătură. Mârii:

- Cred că te referi la tatăl meu!

- Da, zise Soames; mă tem că dorinţa ta depinde de el, adică dacă va mai "trage" bani de la bunicul tău, sau ba.

Mai mult decât atâta nu i-a spus, lăsându-l pe băiat să se frământe singur.

Dar în zilele acelea Val avea şi el preocupările lui; visa la o iapă argintie, cu o fată ce călărea pe ea. Cu toate că Crum era la Londra, şi că în orice moment putea să i-o prezinte pe Cynthia Dark, Val nu-i ceru acest serviciu. Într-adevăr, îl ocolea pe Crum şi ducea, în afară de socotelile cu croitorul şi de

grajdurile cu cai de închiriat, o viaţă ce-i părea şi lui stranie. Faţă de mama lui, surorile şi fratele mai mic, simula că-şi petrecea vacanţa întâlnindu-se cu colegii, iar seara stătea somnoros acasă. Orice program îi propuneau ei pentru timpul zilei era întâmpinat cu: "Îmi pare rău; am întâlnire cu un coleg"; dar ceea ce era şi mai greu era să se fofileze din casă zi de zi - la plecare şi la întoarcere - în costum de călărie. În sfârşit, fu primit în "Goat Club", unde şi-a dus toate lucrurile din garderoba de călărie, şi de atunci se putea schimba în linişte şi pleca pe calul său închiriat spre Richmond Park. Dragostea lui creştea mereu, şi o păstra cu sfinţenie ca pe o taină ce era numai a lui. Pentru nimic în lume n-ar fi suflat o vorbă "camarazilor" săi, pe care nu-i "întâlnea", despre un simţământ atât de ridicol din punct de vedere al concepţiei lor şi a lui. Totuşi, fără să vrea, nu mai era atras spre nimic altceva. Sentimentul

acesta îl izola de plăcerile fireşti ale tinerilor de vârsta lui, făcând din el - trebuia să recunoască - un "papă-lapte" în ochii lui Crum. Tot ceea ce-l preocupa acum era să se îmbrace în noul lui costum de călărie şi să se furişeze până la poarta dinspre Robin Hill, de unde apărea, galopând solemn, bălţata argintie încălecată de călăreaţa ei zveltă, cu părul întunecat, pentru a porni apoi pe sub pomii desfrunziţi, unul lângă altul, în galop, sau ţinându-se uneori de mână. De mai multe ori, seara, într-un moment de expansiune, fu ispitit să-i povestească mamei lui cum această dulce şi sfioasă verişoară l-a cucerit pe nesimţite şi i-a distrus "viaţa". Dar experienţa lui amarnică l-a învăţat că oamenii trecuţi de treizeci şi cinci de ani nu mai înţeleg astfel de lucruri; de aceea nu destăinui nimic. De altfel, până să se căsătorească, va trebui să-şi termine studiile la universitate, iar ea va trebui să "iasă în lume"; deci,

n-avea nici un rost să complice lucrurile, atâta vreme cât o putea vedea. Surorile lui l-ar fi tachinat, şi nu cu simpatie, iar fratele lui şi mai rău; n-avea pe nimeni de încredere; şi apoi, mai era şi acest oribil divorţ! Ah! ce ghinion este să ai un nume pe care nu-l poartă nimeni! Ce bine era dacă îl chema Gordon sau Scott sau Howard sau dacă purta vreun alt nume obişnuit! Dar Dartie - nu se găsea în nici un anuar. Astfel merseră lucrurile până într-o zi din mijlocul lunii ianuarie, când bălţata argintie şi călăreaţa ei nu veniră la întâlnire. Aşteptând în frig, se frământa dacă e bine sau nu să se ducă până la ea acasă. Acolo putea da de Jolly, şi amintirea întâlnirii lor sumbre era încă vie în mintea lui. Nu se putea bate mereu cu fratele ei! Aşa că se întoarse trist în oraş şi petrecu o seară cufundat în gânduri negre. A doua zi dimineaţă, la ceai, băgă de seamă că mama lui era îmbrăcată într-o rochie neobişnuită şi avea pălăria

pe cap. Rochia era neagră, cu nuanţe albastre, pălăria neagră şi cu boruri mari - arăta excepţional de bine. Iar când, după ce luară ceaiul, ea îi zise:

- Vino te rog, cu mine, Val, şi îl conduse în salon, fu cuprins deodată de o nelinişte profundă.

Winifred închise uşa cu grijă, duse batista la buze şi respiră parfumul de violete de Parma cu care o udase, iar Val gândi: "O fi aflat ceva despre Holly"?

Glasul ei îl trezi din îngândurare:

- Scumpul meu, vrei să-mi faci o plăcere?

Val îi zâmbi nehotărât.

- Vrei să vii azi înainte de amiază cu mine...

- Trebuie să mă întâlnesc cu..., începu Val, dar ceva din expresia mamei lui îi tăie vorba. Adică, vreau să spun, doar nu cumva vrei să...

- Ba da, astăzi trebuie să mă duc la Tribunal.

Azi? Acea blestemată afacere, pe care abia reuşise s-o uite, deoarece nimeni nu mai vorbea de ea. Se opri, compătimindu-se, şi muşcând bucăţele de piele de pe vârful degetelor lui. Apoi observă că buzele mamei lui tremurau şi zise impulsiv:

- Foarte bine, mamă; merg cu tine. Bestiile!

Nici el nu ştia cine sunt bestiile, dar cuvântul acesta exprima întocmai ceea ce simţeau atât el cât şi ea, restabilind în oarecare măsură calmul lor.

- Cred că e mai bine să-mi schimb costumul, mârâi el, plecând spre camera lui.

Se îmbrăcă cu un costum elegant, guler mai înalt, ac de cravată cu perlă, cele mai frumoase ghetre pe care le avea, iar în timp ce se îmbrăca, sudalmele nu conteneau. Apoi se privi în oglindă şi zise:

- Să fiu al dracului dacă vor vedea vreo emoţie pe faţa mea!

Coborî. În faţa porţii îi aştepta trăsura bunicului său; mama lui era îmbrăcată într-o haină de blană, arăta parcă se ducea la o recepţie de la Primărie. Se aşezară unul lângă altul în trăsura închisă, şi tot drumul până la Palatul de Justiţie, Val nu făcu decât o aluzie la procesul în curs.

- Nu-i aşa că nu va fi vorba despre perlele acelea?

Micile cozi pufoase de pe manşonul lui Winifred începură să tremure.

- Oh, nu! îi zise, astăzi totul va decurge în linişte. Bunica ta a vrut să vină şi ea, dar nu i-am îngăduit. M-am gândit că vei avea tu grijă de mine. Arăţi atât de bine, Val! Ridică-ţi numai puţin gulerul la spate... aşa e bine.

- Dar dacă vor fi obraznici cu tine? începu Val.

- Oh, nu! Nici vorbă de aşa ceva. Eu am să fiu foarte calmă. Asta e singura atitudine pe care pot s-o iau.

- Nu-mi vor cere oare să dau vreo mărturie?

- Nu, scumpule, totul este aranjat. Şi îi mângâie mâna.

Atitudinea hotărâtă pe care o avea Winifred potoli puţin furtuna din pieptul lui Val, care, fără încetare, îşi punea şi îşi scotea mănuşile. Acum vedea că nu-şi luase mănuşi potrivite; în loc să le fi luat pe cele gri, care se potriveau cu ghetrele lui, îşi luase unele din piele de căprioară de culoare închisă; nu se putea hotărî dacă să le lase pe mână sau să le pună în buzunar. Sosiră câteva minute după ora zece. Era pentru prima oară în viaţa lui când intra în Palatul de Justiţie; clădirea îl impresiona.

- Doamne! zise el, când intrară în sala cea mare; aici se pot face patru sau cinci terenuri bune pentru tenis.

La capătul unor scări îi aştepta Soames.

- Bine c-aţi sosit! le zise, dar nu le întinse mâna, parcă socotea că acest prilej era prea intim pentru a mai

respecta asemenea formalităţi. La Happerly Browne, Sala I. Suntem acum primii pe rol.

Inima lui Val bătea tare şi avea o emoţie asemănătoare cu cea pe care o simţea când îi venea rândul să arunce mingea la *cricket*, dar mergea hotărât în urma mamei şi a unchiului său; nu se uita nici la dreapta, nici la stânga şi gândea că în această clădire miroase urât. I se păru că oamenii îi pândesc din toate părţile şi îl trase pe Soames de mânecă.

- Nu-i aşa, unchiule Soames, că nu vei permite să intre în sală ticăloşii aceia de ziarişti?

Soames se uită la el peste umăr, cu privirea aceea care, la vremea ei, închisese gura multor oameni.

- Aici, zise. Nu trebuie să-ţi scoţi blana, Winifred!

Val intră în urma lor, necăjit, dar cu capul sus. În această vizuină i se părea că toţi oamenii - şi erau destul de mulţi - şedeau claie peste grămadă, cu toate că locurile erau

separate între ele ca stranele de biserică; Val avu senzaţia că toţi cei ce erau de faţă pot cădea într-o prăpastie. Prima viziune a fost aproape iluzorie - mobile de mahon, robe negre, rotocoale albe de perucă, diferite feţe de oameni, hârtii, într-o atmosferă de şuşoteli şi secrete - după aceea îşi veni în fire, aşezat în rândul întâi, lângă mama lui, cu spatele întors la toată lumea, bucuros că simte mirosul de violete de Parma; îşi scoase definitiv mănuşile de pe mâini. Mama lui se uită la el şi atunci îşi dădu seama cât de mult ţinea ea să-l aibă alături în acele momente, şi că el avea un rol de seamă în această chestiune. Foarte bine! O să le arate el ce poate! îşi îndreptă umerii, puse picior peste picior şi îşi privi cu atenţie ghetrele. Dar tocmai atunci un bătrân caraghios, în robă şi cu o perucă lungă, semănând cu o babă zbârcită şi cam nebună, intră prin uşa din faţa unui pupitru cu strană, aşezată mai sus, iar el trebui să-şi

îndrepte picioarele şi să se ridice întocmai ca toţi cei ce erau în sală.

- Dartie *versus* Dartie.

Strigarea numelui său aşa, în faţa publicului, i se păru din cale-afară de neplăcută! Deodată îşi dădu seama că aproape de spatele lui, cineva începuse a vorbi despre familia lui; întoarse capul şi văzu un "cocoloş" bătrân, cu perucă albă, vorbind de parcă-şi mânca propriile vorbe - un unchiaş bătrân cu o înfăţişare ciudată, un fel de bărbat care bea de stingea vin de Porto, cum îl văzuse el o dată sau de două ori la masă la bunicul său în Park Lane.

Acum pricepu el de unde îi "pescuiau" ei pe oamenii aceştia. Totuşi găsea că bătrânul unchiaş era chiar fascinant şi l-ar fi privit cu ochii mari şi mai departe, dacă mama lui nu l-ar fi atins pe braţ. Obligat să privească drept înainte, îşi aţinti privirea asupra judecătorului. Cu ce drept se amesteca acel bătrân *"sportsman"*

cu gura răutăcioasă şi ochii atât de vioi în intimităţile vieţii lor familiale - de ce nu-şi vedea de treburile lui personale? Căci o fi având şi el destule, şi probabil tot atât de murdare. Şi, ca o boală, se trezi în Val individualismul profund înrădăcinat în neamul lui. Glasul din spatele lui turuia mai departe:

- Neînţelegeri în chestiuni băneşti... cheltuieli nesăbuite ale pârâtului (Auzi ce vorbă! Pârâtul era tatăl său?)... tensiune în familie - absenţele repetate ale domnului Dartie, din familie... Cu drept cuvânt clienta mea... şi cred că domnia-sa Domnul Judecător este de acord... a socotit că trebuie să pună capăt acestei situaţii... care ar fi dus la ruină... i-a atras atenţiunea în repetate rânduri... juca cărţi şi făcea pariuri la curse... (Val gândi: "Aşa este, dă-i înainte!"). Criza s-a dezlănţuit la începutul lunii octombrie, când pârâtul i-a scris de la clubul său această scrisoare.

Val se îndreptă şi urechile începură să-i dogorească.

- Propun să dau citire acestei scrisori, făcând adăugirile cuvenite la un act redactat de un gentleman care, fie-mi îngăduit să spun, *my lord*, a luat o masă cam copioasă.

"Bestie bătrână", gândi Val roşind: "nu eşti plătit pentru a face spirite".

- "Nu vei mai avea prilejul să mă insulţi în propria mea casă. Mâine plec din ţară. Comedia s-a sfârşit" - o expresie, *my lord*, care nu este neobişnuită pe buzele unor oameni care nu au realizat niciodată un succes adevărat.

"Bufniţă glumeaţă!" gândi Val şi roşi şi mai tare.

- "Am obosit de insultele tale!" Clienta mea va spune Domnului Judecător că aceste aşa-numite insulte constau din: "Monty, eşti un om de nimica", o expresie foarte blândă, şi îndrăznesc să afirm şi eu acest lucru, având în vedere împrejurările în care au fost rostite.

Val se uita cu coada ochiului la faţa nemişcată a mamei lui, care avea expresia unui animal încolţit. "Biata mamă", gândi el şi-şi apropie braţul de braţul ei. Glasul din spatele lui bâzâia mai departe.

- "Eu încep o viaţă nouă. - M.D." A doua zi pârâtul a plecat din ţară, cu vaporul "Tuscarora", la Buenos Aires. De atunci n-am mai primit nici o veste de la el, în afară de un refuz telegrafic prin care răspundea scrisorii pe care - deznădăjduită - clienta mea i-a expediat-o a doua zi, rugându-l să se întoarcă la ea. Cu îngăduinţa onoratei instanţe, voi pune câteva întrebări doamnei Dartie.

În clipa când mama lui se ridică, Val fu cuprins de o furie nebună de a se ridica şi de a zice: "Băgaţi de seamă! Să nu cumva să nu vă purtaţi bine cu ea"! Totuşi se stăpâni, şi o auzi spunând:

-. ..Adevărul, tot adevărul şi numai adevărul! şi ridică privirea.

Se prezenta foarte bine cu blana ei bogată, cu pălăria cu borurile late, cu umerii obrajilor puţin înroşiţi, calmă, stăpână pe ea; Val era mândru de mama lui, de modul cum înfrunta pe aceşti "blestemaţi oameni ai legii". Începu interogatoriul. Val ştia că aceasta era numai faza premergătoare divorţului, şi urmărea cu oarecare bucurie întrebările formulate în aşa fel, încât cine le auzea credea că ea dorea cu adevărat ca tatăl său să se întoarcă în familie. Avea impresia că până la urmă îi păcăleşte pe toţi aceşti moşnegi cu perucă. Dar când auzi, pe neaşteptate, glasul judecătorului, tresări cam speriat.

- Totuşi, pentru ce v-a părăsit soţul dumneavoastră - ştiţi doar prea bine că n-a făcut-o pentru că i-aţi spus că e un om de nimica?

Val văzu că unchiul său priveşte drept spre banca martorilor, fără să-şi mişte capul; auzi foşnet de hârtii în spatele lui; şi, instinctiv, simţi că

procesul se află într-un moment primejdios.

Să fi fost compromisă toată afacerea din pricina unchiului Soames şi a "cocoloşului bătrân"? Mama lui vorbea cu o voce uşor tărăgănată.

- Nu, *my lord*, neînţelegerile au început multă vreme înainte de aceasta.

- Ce fel de neînţelegeri?

- În privinţa banilor.

- Dar banii îi dădeaţi dumneavoastră. Vreţi să spuneţi că v-a părăsit pentru a-şi îmbunătăţi situaţia financiară?

Deodată Val gândi: "Bestia! Bestia bătrână nu e decât o bestie. Bănuieşte ceva şi vrea să afle totul!" Inima i se opri în loc. Dacă... dacă merge mai departe, va afla desigur că mama lui nu doreşte cu adevărat ca tatăl să se întoarcă. Mama lui vorbi din nou, pe un ton şi mai distins.

- Nu, *my lord*, dar trebuie să ştiţi că am refuzat să-i mai dau bani. A

trebuit să treacă multă vreme până s-a convins de acest lucru... şi când a văzut că nu-i mai dau...

- Da, înţeleg că aţi refuzat. Dar de atunci i-aţi mai trimis bani.

- *My lord*, doream să se întoarcă acasă.

- Şi dumneavoastră aţi crezut că acesta era mijlocul de a-l aduce înapoi?

- Nu ştiu, *my lord*, aşa am fost sfătuită de tatăl meu.

Ceva din expresia judecătorului, foşnetul de hârtii de la spatele lui, mişcarea bruscă prin care unchiul său şi-a aşezat picior peste picior, toate acestea îi spuneau lui Val că răspunsul a fost întocmai cel care trebuia. "Straşnică viclenie!" gândi el; "pe cuvântul meu, totul e o şarlatanie"! Judecătorul vorbi:

- O singură întrebare, doamnă Dartie. Îl mai iubiţi pe soţul dumneavoastră?

Val ţinea, liniştit, mâinile la spate; dar brusc, strânse pumnii tare. Cu ce drept pune acest judecător

întrebări atât de intime? Cum poate el cere mamei lui să vorbească despre ceea ce simte în inima ei, să spună lucruri pe care poate nici ea nu le cunoştea precis, să se dea în vileag faţă de toţi aceşti oameni? Era o neruşinare. Mama lui răspunse cu voce destul de joasă:

- Da, *my lord.*

Val văzu că judecătorul dă din cap, şi în timp ce mama lui se întorcea spre a-şi ocupa locul de lângă el, gândi puţin reverenţios: "Ah, cum mi-ar plăcea să-ţi crap căpăţâna!" Urmară depoziţiile martorilor cu privire la plecarea şi absenţa tatălui său - chiar şi una din servitoarele lor fu ascultată, lucru care l-a supărat din cale-afară pe Val. A fost multă vorbărie, totul era o şarlatanie: apoi judecătorul pronunţă sentinţa prin care se admitea cererea de restabilire a drepturilor conjugale, şi se ridică să plece. Val mergea în urma mamei lui, cu bărbia pătrată, genele lăsate, făcând tot ce putea pentru a

dispreţui pe toată lumea. Afară, pe coridor, vocea mamei lui îl trezi dintr-o visare înspăimântătoare.

- Te-ai purtat admirabil, scumpul meu. A fost o mare mângâiere că te-am avut lângă mine. Unchiul tău şi cu mine mergem la masă.

- Bine, zise Val, eu mai am vreme să mă duc la întâlnirea cu colegul meu.

Şi, despărţindu-se iute de ei, coborî în goană scările şi ieşi în stradă, la aer. Sări într-o birjă şi porunci să-l ducă la "Goat Club". Nu se gândea decât la Holly şi la ceea ce avea de făcut înainte ca fratele ei să-i arate în ziarele de mâine cele petrecute.

După ce Val se despărţi de ei, Soames şi Winifred porniră spre restaurantul "Cheshire Chesse". Acolo aveau întâlnire cu domnul Bellby. La ora aceea restaurantul trebuia să fie gol, şi Winifred credea c-o să fie chiar "distractiv" să vadă şi ea cum arată această renumită cârciumă. După ce

comandară o masă frugală, spre marea mirare a chelnerului, aşteptară să sosească mâncarea şi domnul Bellby. Acum erau tăcuţi, după ce vreme de un ceas şi jumătate au stat în tribunal ca pe ghimpi, expuşi publicităţii. În sfârşit intră şi domnul Bellby, mergând în urma naşului său, tot atât de încântat pe cât erau ei de posomorâţi. "Ei bine! Au primit hotărârea de restabilire a drepturilor conjugale, mai doreau ceva?"

- Aşa este, zise Soames cu voce joasă, politicos, dar acum trebuie s-o luăm iar de la început pentru a aduce probe. Nu mă îndoiesc că se va ajunge la divorţ - dar ce ne facem dacă judecătorul va descoperi că, încă de la începutul căsniciei, soţia reclamantă a cunoscut purtările lui rele? După întrebările pe care le-a pus, se vedea cât de colo că nu crede nimic din sinceritatea acestei cereri de restabilire a drepturilor conjugale.

- Pfiu! zise domnul Bellby, fără a se lăsa descurajat; până atunci va mai judeca sute de cazuri. Şi în afară de asta, este legat de precedente şi va pronunţa sentinţa de divorţ, în cazul că probele sunt satisfăcătoare. O să facem în aşa fel, încât să nu se afle că doamna Dartie a cunoscut purtările lui. Dreamer a pledat foarte bine - a avut o nuanţă paternă în toată atitudinea lui!

Soames dădu din cap.

- Şi apoi, vă felicit, doamnă Dartie, continuă Bellby; aveţi un talent înnăscut pentru a răspunde la interogatorii. N-aţi şovăit; aţi fost fermă ca o stâncă.

În acel moment sosi chelnerul cu trei farfurii legănate pe un singur braţ şi zise:

- M-am grăbit cu budinca, domnule. Azi veţi găsi în ea o mulţime de ciocârlii.

Domnul Bellby onoră atenţia lui, aplecându-şi nasul. Dar Soames şi Winifred se uitau cam speriaţi la

mâncarea lor frugală, prezentată ca-o masă densă, de culoare cafenie; o atingeau uşor cu furculiţele, sperând să descopere trupurile gustoase ale micilor păsări cântătoare. Totuşi, după ce au început a mânca şi-au dat seama că erau mai flămânzi decât crezuseră şi mâncară porţia întreagă, bând fiecare câte un pahar de Porto. Apoi vorbiră despre război. Soames era de părere că Ladysmith va cădea şi că războiul mai poate dura un an. Bellby credea că se va isprăvi la vară. Amândoi erau de acord că Anglia ar trebui să aibă mai mulţi soldaţi. Acum, fiind vorba de o chestiune de prestigiu, nu se putea tinde decât la o victorie completă. Winifred duse iarăşi conversaţia spre probleme mai precise, spunând că nu doreşte ca procesul să se judece înainte de începerea vacanţei de vară de la Universitatea din Oxford, pentru ca, astfel, colegii lui Val să poată uita toată povestea până la întoarcerea lui pentru

semestrul următor; şi apoi va trece şi "sezonul" monden din Londra. Avocaţii îi dădură toate asigurările în privinţa asta, căci era necesar un termen de şase luni - deşi cu cât se va proceda mai iute cu atât va fi mai bine. Lumea începu să vină în restaurant, de aceea îşi luară rămas bun.

Soames merse spre City, Bellby la biroul său, iar Winifred luă o birjă şi se duse în Park Lane pentru a-i povesti mamei ei cum au decurs lucrurile. Rezultatul a fost, în general, atât de satisfăcător, încât au socotit că este bine să-i spună şi lui James, care, zi de zi, zicea necontenit că nu ştie ce mai este în chestiunea aceea a lui Winifred. Pe măsură ce îi fugea pământul de sub picioare, problemele vieţii dobândeau o importanţă din ce în ce mai mare în ochii lui, parcă şi-ar fi zis: "Trebuie să particip în cea mai mare măsură şi trebuie să mă necăjesc cât pot mai mult. Căci foarte curând va veni vremea când

nu mă voi mai putea necăji de nimica".

Ascultă veştile bombănind. Ce sistem modern de a proceda în asemenea chestiuni! El nu ştia ce să zică! Dar îi dădu lui Winifred un cec, spunând:

- Îmi închipui că vei avea cheltuieli mari. De ce nu mai vine Val pe la noi?

Winifred îi făgădui că va veni în curând cu el la masă. Apoi, ajunsă acasă, se duse în camera ei de culcare pentru a fi singură. Acum, după ce i se poruncise soţului ei să se întoarcă acasă şi să se pună din nou sub ocrotirea ei, în speranţa că astfel va scăpa de el pentru totdeauna, voia să mai facă o încercare de a descoperi în inima ei îndurerată şi pustie ceea ce dorea cu adevărat.

PROVOCAREA

De dimineaţă fusese ceaţă, gata să dea îngheţul, dar mai târziu, când Val călărea spre Rochampton Gate, de unde pornea apoi în trap spre locul în care se întâlneau de obicei, ieşi soarele. Era din ce în ce mai bine dispus. Cele petrecute de dimineaţă, la proces, nu erau atât de îngrozitoare, în afară de oroarea generală a acestei proceduri prin care se discuta în public viaţa particulară a oamenilor. "Dacă am fi logodiţi", cugetă el, "n-ar avea nici o importanţă ce se va mai întâmpla". De fapt, gândea întocmai ca şi ceilalţi oameni, care hulesc şi strigă împotriva căsătoriei, dar se grăbesc să se însoare. Gonea în galop peste iarba uscată şi brumată a parcului Richmond, temându-se să nu întârzie. Dar iarăşi se găsi singur la locul de întâlnire, şi această a doua absenţă a lui Holly îl tulbură din cale-afară de tare.

Astăzi nu se mai putea întoarce în oraş fără s-o fi întâlnit! Ieşi din parc şi se îndreptă spre Robin Hill. Nu se putea hotărî de cine să întrebe când va ajunge acolo. S-ar putea să se fi întors tatăl ei, sau ca fratele ei să fie acasă, aşa încât, în mod natural, va întreba de Holly; iar dacă vreunul din ei va fi acasă, va trebui să inventeze o scuză, spunând că a făcut, din întâmplare, o plimbare călare prin partea locului.

- Numai domnişoara Holly e acasă, domnule.

- Oh! mulţumesc. Pot să-mi duc calul în grajd? Şi vreţi, vă rog, să anunţaţi pe vărul domnişoarei, domnul Val Dartie?

Când reveni, o găsi în hol, foarte roşie în obraji şi sfioasă. Îl conduse în cealaltă parte a încăperii şi se aşezară pe un divan mare de lângă fereastră.

- Am fost îngrozitor de speriat, zise Val cu voce joasă. Ce s-a întâmplat?

- Jolly a aflat despre plimbările noastre.

- E acasă?

- Nu, dar cred că se întoarce curând.

- Atunci..., strigă Val şi, apleeându-se înainte, o prinse de mână.

Ea încercă să şi-o retragă, dar, nereuşind, renunţă şi îl privi îngândurată.

- În primul rând, zise el, trebuie să-ţi povestec ceva despre familia mea. Ştii, tatăl meu nu este tocmai... adică, vreau să spun că a părăsit-o pe mama mea şi că acuma ea încearcă să divorţeze. De aceea i-au poruncit să se întoarcă acasă. Mâine vei citi totul în ziarele de dimineaţă.

Ochii ei se întunecară şi mai tare; era speriată şi se vedea că ia şi ea parte la durerea lui; îi mângâie mâna lui Val. Dar jucătorul din Val se trezi de-a binelea şi el vorbi iute, mai departe:

- Fireşte că, în stadiul actual, nu-i mare lucru, dar cred că înainte de a se termina divorţul va fi destul de neplăcut. Tu ştii că procesele de divorţ sunt oribile. Am vrut să ţi-o spun eu, pentru că... pentru că... tu trebuie să ştii... dacă... şi începu să se bâlbâie, văzând tulburarea din ochii ei; dacă... dacă... tu, Holly... vei fi atât de bună să mă iubeşti. Eu te iubesc... foarte mult; şi aş vrea să mă logodesc cu tine.

Spuse totul într-un mod atât de neîndemânatic, încât îi venea să-şi tragă palme; apoi căzu în genunchi şi încercă să se apropie mai mult de faţa ei dulce şi tulburată.

- Nu-i aşa că şi tu mă iubeşti? Dacă nu, eu... urmă o clipă de tăcere şi aşteptare atât de îngrozitoare, încât Val putu auzi zgomotul unei maşini de tăiat iarba care lucra departe, pe pajişte. Apoi ea se aplecă spre el şi cu mâna pe care o avea liberă îl atinse pe păr, iar el şopti:

- Oh, Holly!

Răspunsul ei fu foarte dulce:

- Oh, Val!

De multe ori şi-a închipuit acest moment, dar întotdeauna se vedea sub chipul tânărului iubit şi stăpân pe situaţie - şi iată-l acum umil, emoţionat şi tremurând. I-a fost frică să se ridice din genunchi ca nu cumva să întrerupă farmecul momentului; căci, dacă s-ar ridica, poate că ea şi-ar reveni şi n-ar mai spune că consimte; o simţea cum tremură în mâinile lui, cu pleoapele lăsate, în timp ce buzele lui se apropiau de gura ei. Holly deschise ochii, care păreau cam năuci; iar el îşi lipi buzele de ale ei. Brusc, sări în picioare; auzise paşi şi un fel de mârâit de uluire. Se uită de jur-împrejur. Nimeni! Dar perdelele care-i despărţeau de celălalt hol se mişcau.

- Doamne, Dumnezeule! Cine a fost?

Holly se ridicase şi ea în picioare.

- Cred că Jolly, spuse în şoaptă.

Val strânse pumnii şi luă o atitudine fermă.

- Foarte bine! zise; nu-mi pasă de el, acum suntem logodiţi; şi porni cu paşi mari spre perdele şi le dădu la o parte. În celălalt hol, lângă cămin, stătea Jolly, aşezat dinadins cu spatele către ei. Val merse spre el. Jolly se întoarse.

- Te rog să mă ierţi că am auzit, îi spuse.

Orişicât ar fi vrut să simtă altceva, Val nu s-a putut împiedica să nu-l admire în acea clipă; faţa lui Jolly era senină, glasul liniştit şi părea atât de distins! Se vedea că procedează conform principiilor lui.

- De altfel, zise Val apăsat, pe tine nu te priveşte.

- Oh! zise Jolly, vino, te rog, pe aici.

Străbătu holul şi Val îl urmă. La uşa biroului, simţi că cineva îl atinge pe braţ şi auzi glasul lui Holly, spunând:

- Vin şi eu.

- Nu, zise Jolly.

- Ba da, răspunse Holly.

Jolly deschise uşa şi intrară toţi trei. Ajunşi în micul birou, se opriră, într-un fel de triunghi, la cele trei colţuri ale covorului turcesc; se ţineau înspăimântător de drepţi, nu se uitau unul la altul şi nu erau în stare să vadă ridicolul situaţiei în care se aflau.

Val întrerupse tăcerea:

- Holly şi cu mine suntem logodiţi!

Jolly făcu un pas înapoi şi se sprijini de pervazul ferestrei.

- Aceasta e casa noastră, îi zise, nu pot să te insult aici. Dar tatăl meu nu este acasă şi eu sunt obligat s-o apăr pe sora mea. Ai abuzat.

- N-am avut intenţia s-o fac, spuse Val.

- Eu cred că totuşi ai abuzat, răspunse Jolly. Dacă n-ai fi vrut s-o faci, ar fi trebuit să vorbeşti cu mine, sau să aştepţi până se întoarce tatăl meu.

- Am avut motivele mele, zise Val.

- Ce motive?

- Este vorba de familia mea - tocmai acum i-am povestit. Am vrut să ştie totul înainte de a se produce...

Brusc, Jolly îşi schimbă atitudinea şi nu mai fu atât de distins.

- Sunteţi nişte copii, le zise; şi o ştiţi prea bine.

- Eu *nu sunt* copil, replică Val.

- Ba eşti, nu ai nici douăzeci de ani.

- Foarte bine, dar atunci tu ce eşti?

- Eu *am împlinit* douăzeci, zise Jolly.

- Ai dreptate; dar, în orice caz, sunt şi eu un bărbat în măsura în care eşti şi tu.

Sângele năvăli în obrajii lui Jolly, apoi faţa i se întunecă. Se vedea că în sufletul lui se dă o luptă; Val şi Holly se uitau cu ochi mari la el, căci se vedea cât era de frământat. Se auzea desluşit cât de iute răsuflă. Apoi faţa i se lumină şi luă o expresie de stranie hotărâre.

- Vom vedea imediat, îi zise; îţi cer să faci ceea ce am de gând să fac eu.

- Vrei să mă provoci? Jolly zâmbi.

- Da, îi răspunse, te desfid şi ştiu bine că n-ai s-o faci.

Pe Val îl sfredeli o prevestire rea: i se păru că aleargă legat la ochi.

- Eu n-am uitat că eşti un fanfaron, îi zise Jolly, şi cred că e singurul lucru ce se poate spune despre tine; şi n-am uitat nici că ai spus despre mine că sunt un filobur.

Val respira iute şi greu, totuşi auzi un oftat adânc şi văzu faţa lui Holly puţin aplecată înainte, foarte palidă şi cu ochii mari deschişi.

- Da, continuă Jolly cu un fel de zâmbet pe buze, vom vedea imediat. Eu mă prezint voluntar în Armata Imperială, şi îţi propun să faci şi dumneata la fel, domnule Val Dartie!

Capul lui Val se clătină. I se păru c-a primit o lovitură între sprâncene; cele ce i s-au spus erau

atât de neaşteptate, atât de departe şi atât de hidoase faţă de visarea în care se legăna el; se uită la Holly cu ochii lui care, brusc, deveniră mari şi atât de uluiţi, de-ţi făceau milă.

- Stai jos! zise Jolly. Nu te grăbi. Gândeşte-te bine. Iar el se aşeză pe braţul fotoliului bunicului său.

Val nu se aşeză; rămase mai departe în picioare, cu mâinile vârâte adânc în buzunarele pantalonilor săi, cu pumnii strânşi şi tremurând. Fie că lua o hotărâre sau alta, oricum era îngrozitor, şi se simţea ca şi cum un factor poştal nerăbdător bătea la uşa conştiinţei lui cu lovituri repetate. Dacă nu executa ceea ce îi ceruse Jolly, va fi micşorat în ochii lui Holly şi în ochii acestui tânăr duşman al lui, fratele ei, o bestie. Dar dacă zicea da? Vai! în acest caz, lumea întreagă dispărea din mintea lui: faţa ei, părul ei, sărutarea ei abia începută!

- Nu te grăbi, zise Jolly din nou. Nu vreau să fiu nedrept cu tine.

Şi întoarseră amândoi privirile către Holly. Făcuse câţiva paşi înapoi şi stătea rezemată de rafturile pline de cărţi ce se ridicau până în tavan; capul ei brun se sprijinea tocmai pe *Istoria Imperiului Roman* de Gibbon, iar ochii ei blânzi, ce păreau torturaţi de chinul morţii, erau aţintiţi asupra lui Val. Iar acesta, care nu avea darul de a citi pe feţele oamenilor, avu brusc o licărire revelatoare. Ea este mândră de fratele ei, acest duşman al lui! îi va fi ruşine de modul cum se poartă cu el! Scoase mâinile din buzunar, parcă l-ar fi împins un arc violent.

- Foarte bine! zise. S-a făcut!

Faţa lui Holly - ah! ce stranie era. O văzu cum se îmbujorează, cum face câţiva paşi înainte. Luase o atitudine corectă - obrazul ei strălucea de admiraţie şi îngrijorare. Jolly se ridică în picioare şi se înclină puţin, parcă ar fi zis: "Te-ai achitat onorabil".

- Atunci mâine, zise, ne vom prezenta împreună.

Însă lui Val îi trecu entuziasmul care-l împinsese spre această hotărâre, şi pe sub gene se uita cu mânie la Jolly. "Foarte bine", cugetă, "una bună pentru tine. Am să mă prezint la armată - dar o să-mi vină şi mie apa la moară şi ţi-o voi plăti". Apoi, zise cu demnitate:

- Voi fi gata.

- Atunci, adăugă Jolly, ne vom întâlni la ora douăsprezece la Oficiul Central de Recrutare.

Şi, deschizând uşa, ieşi pe terasă în baza aceluiaşi principiu care l-a făcut să se retragă în momentul când i-a surprins pe cei doi în hol.

Acum, când rămase singur cu ea, ea pentru care luase atât de repede o hotărâre gravă, plătind atât de scump admiraţia ei, Val era din cale-afară de tulburat. Totuşi, ceea ce predomina în sufletul lui era dorinţa de a arăta "ce poate el". Omul trebuie să aibă stil, chiar şi atunci când face un lucru îngrozitor!

- În orice caz, vom face multă călărie şi tir, îi zise; măcar atâta mângâiere să am!

Holly suspină din adâncul sufletului, iar Val simţi o plăcere aproape răutăcioasă privind-o.

- Războiul se va sfârşi curând, zise; poate că nici nu vom ajunge pe câmpul de luptă. Nu-mi pasă de nimeni, în afară de tine.

În felul acesta va fi departe de acel oribil divorţ. Totul era îngrozitor! Simţi cum mâna caldă a lui Holly o prinde pe a lui. Oare Jolly crede că în acest fel îi împiedică să se mai iubească? O ţinea strâns de mijloc şi, privind-o mângâietor pe sub gene, îi zâmbea pentru a-i da curaj, fagăduindu-i că va veni în curând să-i facă o vizită. Se simţea cu o palmă mai înalt şi mult mai puternic decât ea, având o autoritate pe care n-ar fi îndrăznit s-o afirme până atunci. O sărută de mai multe ori, apoi îşi luă calul şi porni spre oraş. Iată cum, pe neaşteptate, la cea mai mică

provocare, înfloreşte şi creşte instinctul de proprietate.

MASĂ LA JAMES

În ultima vreme nu se mai dădeau mese la James în Park Lane - în fiecare casă vine un moment în care stăpânul sau stăpâna casei nu mai este dispus să "primească"; nu se mai pot servi nouă feluri de bucate la douăzeci de guri, aşezate în faţa a douăzeci de şervete albe de cea mai bună calitate: iar pisica din casă nu mai are prilejul să se mire că - aşa, pe neaşteptate - o încuie într-un anumit loc şi n-o mai lasă să umble liberă.

De aceea Emily - căreia, deşi avea şaptezeci de ani, i-ar fi făcut plăcere să dea din când în când o masă distinsă cu lume mai multă - comandă cu oarecare plăcere masa pentru şase persoane, în loc de două; scrise chiar ea, cu mâna ei, meniurile, cu numele mâncărurilor şi băuturilor în limbi străine; şi tot ea aşeză şi florile. Avea mimoze aduse de pe Riviera şi zambile albe

de un soi care creşte la Roma, dar care nu erau aduse din Roma. Desigur că nu vor fi la masă decât James şi ea, Soames, Winifred, Val şi Imogen, dar îi făcea plăcere să dea mesei un aer de sărbătoare, aducându-şi aminte de gloria "primirilor" ei din trecut. Pe când se îmbrăca în vederea mesei, James îi zise:

- Ce-ţi veni să te îmbraci cu rochia asta? Ai să răceşti.

Dar Emily ştia că umerii şi gâtul femeilor se încălzesc din plăcerea de a se găti chiar şi până la vârsta de optzeci de ani, şi nu-i răspunse decât:

- Dă-mi voie, James, să-ţi pun unul din acele plastroane tari pe care ţi le-am cumpărat. Atunci nu va trebui să te schimbi decât de pantaloni, să-ţi pui haina de catifea şi atâta tot. Lui Val îi face plăcere să fii elegant.

- Plastron! zise James. Întotdeauna găseşti ceva pe ce să risipeşti banii.

Dar se lăsă schimbat de haine, şi când văzu pieptul şi gulerul strălucitor al plastronului, mârâi încetişor:

- Tare mă tem că băiatul ăsta e cam cheltuitor!

Coborî în salon şi se aşeză în fotoliul său; parcă avea puţin mai multă strălucire în ochi, obrajii îi erau mai puţin palizi ca de obicei, şi aştepta să sune clopotul de la intrarea principală.

- Am organizat un adevărat dineu, zise Emily pe un ton liniştit; m-am gândit că îi va fi de folos lui Imogen, care trebuie să iasă acum în lume.

James mârâi ceva nedesluşit şi începu să se gândească la Imogen; cum avea obiceiul de a se urca pe genunchii lui sau cum o ridica în braţe pentru a lua bomboane din pomul de Crăciun.

- Nu m-aş mira să se facă o fată frumuşică, mârâi el.

- E frumuşică, zise Emily; numai de-ar face o partidă bună.

- Asta te preocupă pe tine? bombăni James; mai bine ar şedea acasă şi ar vedea de mama ei. Dacă frumuşica lui nepoată îi va aduce în casă încă un Dartie, i-ar pune capăt zilelor! El n-a iertat-o niciodată pe Emily pentru faptul că s-a lăsat "dusă" de Montague Dartie, aşa cum fusese dus şi el.

- Unde e Warmson? zise brusc. Mi-ar plăcea să beau astă-seară un pahar de vin de Madera.

- Avem şampanie, James.

James dădu din cap şi zise:

- Nu-i de mine, nu mi-e poftă de asta.

Emily întinse mâna spre peretele de lângă cămin şi sună.

- Domnul doreşte să deschizi o sticlă de Madera, Warmson.

- Nu, nu! zise James, cu vârfurile urechilor tremurând tare şi cu ochii aţintiţi asupra unui obiect pe care numai el îl vedea. Ascultă aici, Warmson; te duci în pivniţa a doua, şi pe raftul de la mijloc de pe etajera din fund, în partea stângă,

vei vedea şapte sticle; ia una din mijloc, dar bagă de seamă să n-o scuturi. E ultima sticlă de vin de Madera pe care am primit-o de la Jolyon când m-am mutat aici; de atunci n-a fost mişcată din loc niciodată; trebuie să fie, deci, în stare perfectă; dar mai ştiu şi eu? Nu ştiu ce să zic.

- Foarte bine, domnule, răspunse Warmson, în timp ce se retrăgea.

- Am păstrat-o pentru nunta noastră de aur, zise James deodată; dar la vârsta mea, poate nu voi mai trăi încă trei ani.

- Spui prostii, zise Emily; nu vorbi aşa!

- Ar fi trebuit să mă duc s-o iau chiar eu, murmură James; Warmson o s-o scuture cum mă vezi şi cum te văd.

Apoi căzu pe gânduri şi, în tăcere, îşi aduse aminte de atâtea clipe plăcute pe care le petrecuse în pivniţă, în faţa flăcărilor de gaz care ieşeau liber din robinete, învăluit în fire de păianjen şi în mirosul plăcut

al dopurilor scăldate în vin, care îi deschideau pofta de mâncare pentru atâtea mese mari. În vinul care se afla în acea pivniţă era scrisă istoria celor patruzeci de ani de viaţă - ani destul de ciudaţi - de când se mutase în casa din Park Lane cu tânăra lui mireasă, istoria atâtor generaţii de prieteni şi cunoştinţe care nu mai erau în viaţă. Rafturile goale din pivniţa lui erau mărturia sărbătorilor familiale: toate căsătoriile, naşterile, morţile rudelor şi ale prietenilor săi. Iar după ce el nu va mai fi, vinul va rămâne acolo şi nu ştie ce se va face cu el. N-ar fi de mirare să fie băut şi irosit.

Intrarea fiului său îl trezi din această visare; după el urmă Winifred cu cei doi copii mai mari.

James şi Imogen intrară în sufragerie ţinându-se de braţ; ea ieşea pentru prima dată în lume, şi James se bucura de nepoata lui atât de frumuşică. Apoi veni Soames cu Winifred; Emily cu Val, ai cărui

ochi se luminară când văzu stridiile de pe masă. Aceasta va fi o petrecere în toată legea, cu şampanie şi vin de Porto! Şi, la drept vorbind, simţea nevoia de aşa ceva după toate întâmplările din ziua aceea, încă nedestăinuite nimănui.

După primul sau al doilea pahar va fi chiar plăcut să le servească "bomba", să se laude cu gestul său de înalt patriotism, sau mai degrabă cu dovada curajului său, căci plăcerea pe care o avea el din ceea ce făcuse pentru regină şi Patrie era a lui şi numai a lui. Acum simţea că este un "erou", indisolubil legat de arme şi cai, şi avea dreptul să-şi dea ifose - cu toate că, fireşte, nu avea de gând să facă vitejii. Le va spune vestea pe un ton liniştit, când se va ivi o pauză în conversaţie. Uitându-se la meniul din faţa tacâmului său, hotărî că momentul oportun va fi când se va servi *Bombe au fraises;* căci în timp ce o vor mânca, va fi o atmosferă de oarecare solemnitate.

Înainte de a ajunge la acest punct culminant al mesei, o dată sau de două ori îi veni în minte că, de obicei, nu i se spunea nimic bunicului său! Totuşi, bătrânul bea vin de Madera, şi părea să fie în foarte bună dispoziţie! Şi apoi s-ar putea chiar să-i facă plăcere, căci astfel se mai spală ceva din ruşinea divorţului. Chipul unchiului său, de cealaltă parte a mesei, era, de asemenea, un stimulent puternic. El era atât de departe de a fi un *sportsman*, încât merită să i-o spună, pentru a vedea ce mutră va face. Şi, în afară de toate acestea, e mai bine să o încunoştinţeze pe mama lui în felul acesta, căci de-ar face-o între patru ochi, s-ar putea să-şi piardă firea, atât ea cât şi el. Îi era milă de ea, dar n-avea încotro. Nu i se putea cere să se gândească la durerea altora, când el trebuia să se despartă de Holly.

Glasul slab al bunicului său ajunse cu greu până la urechile lui.

- Val, încearcă puţin vin de Madera la îngheţată. La universitate nu ţi se serveşte aşa ceva.

Val urmări din ochi cum i se umplea paharul cu lichidul acela dens, cum grăsimea uleioasă a vinului vechi se aşterne, strălucind, la suprafaţă; respiră adânc aroma şi gândi: "Şi acum, înainte!" Era un moment grandios. Sorbi din vin, o fierbinţeală uşoară i se răspândi în vinele care erau încinse mai dinainte. Aruncă o privire iute în jurul mesei şi zise:

- Bunicuţo, azi m-am înrolat ca voluntar în Armata Imperială; şi bău paharul până la fund, ca şi cum ar fi băut în sănătatea actului pe care-l săvârşise.

- Ce? atât a rostit mama lui cu deznădejde.

- M-am prezentat împreună cu tânărul Jolly Forsyte.

- Sper că n-ai iscălit nimic, zise unchiul Soames.

- Ba da! Luni începem instrucţia.

- Auzi! strigă Imogen.

Se uitară cu toţii la James. Se aplecase înainte şi ţinea mâna în dosul urechii.

- Ce este? zise. Ce-a spus? N-am auzit.

Emily întinse mâna şi mângâie mâna lui Val.

- Nu e nimic, James, doar că Val s-a înscris voluntar în Armata Imperială. E foarte frumos din partea lui. Uniforma o să-i şadă atât de bine!

- S-a înscris voluntar..., zise James cu un glas tremurător, dar tare. Nu vedeţi mai departe de lungul nasului... Va... va trebui să plece chiar pe front. Adică va intra în foc înainte de a-şi da seama ce-a făcut.

Val văzu că Imogen îl privea cu admiraţie; iar mama lui, tăcută şi distinsă, ţinea batista la gură. Deodată vorbi unchiul lui.

- Tu eşti minor.

- M-am gândit şi la asta, zise Val zâmbind; am spus că am douăzeci şi unu de ani.

Bunica lui zise cu admiraţie:

- Frumos din partea ta, Val! Ai avut curaj!

Val băgă de seamă respectul cu care i-a umplut Warmson paharul cu şampanie şi auzi glasul bunicului său jeluindu-se:

- Nu ştiu ce-o să iasă din tine dacă apuci calea asta!

Imogen îl bătu peste umăr; numai bunica lui şedea nemişcată. În cele din urmă, impresionat de tăcerea ei, Val zise:

- Să ştii că nu e nimic grav. Nu trece mult şi îi facem praf. Sper, totuşi, să ajung şi eu acolo înainte de a se fi sfârşit totul.

Se simţea în acelaşi timp exaltat şi trist, o persoană de o importanţă covârşitoare. Acum îi va arăta el unchiului Soames şi tuturor celor din neamul Forsyte ce înseamnă să fii un *sportsman.* Nu încape îndoială că săvârşise o faptă eroică şi nemaiîntâlnită, spunând mai ales că are vârsta de douăzeci şi unu de ani.

Glasul lui Emily îl readuse la realitate.

- Nu trebuie să mai bei, James. Warmson!

- Vai, ce miraţi or să fie cei de la unchiul Timothy! izbucni Imogen. Aş da orice să văd ce feţe vor face. O să ai sabie, Val, sau numai o puşcă mică?

- Ce te-a determinat să faci acest pas?

Glasul unchiului său fu ca un fior de gheaţă, care-l pătrunse pe Val până-n străfunduri. Ce l-a determinat? Cum să răspundă la această întrebare? Auzi, cu recunoştinţă, glasul liniştit al bunicii lui:

- Bine a făcut! Eu socotesc c-a fost un gest foarte curajos. Sunt convinsă că va fi un soldat foarte frumos: are o siluetă de parcă ar fi fost făcută pentru uniformă. O să fim cu toţii mândri de el.

- Dar ce are-a face aici tânărul Jolly Forsyte? Cum aţi ajuns să vă prezentaţi împreună? continuă

Soames cu o neîndurare sălbatică. Aveam impresia că nu mai eraţi prieteni.

- Nici nu sunt prieten cu el, zise Val bombănind, dar n-am de gând să mă las bătut de el.

Văzu că privirea unchiului său se schimbase cu desăvârşire; avea aerul că e de acord cu el. Bunicul lui făcu şi el un semn aprobativ, iar bunica ridică semeaţă capul. L-au aprobat cu toţii pentru că nu rămânea mai prejos de acel văr al lui. Trebuie să fie ceva în dosul acestei atitudini! Val îşi dădu vag seama că, undeva, trebuie să existe un punct vulnerabil, pe care el nu-l poate percepe; i se părea că se află într-un ciclon al cărui centru nu se cunoaşte. Apoi, uitându-se la faţa unchiului său, avu o viziune pe care n-o putea tălmăci: o femeie cu ochi negri, păr de aur, gât alb, care avea un parfum plăcut şi care purta rochii frumoase de mătase, pe care - când era copil mic - îi plăcea să le pipăie. Ah! da, aşa este! Mătuşa

Irene! Ea avea obiceiul să-l sărute, iar o dată a muşcat-o de braţ, aşa din joacă, deoarece îi plăcea braţul ei, era atât de catifelat! Bunicul lui vorbi:

- Ce face tatăl lui Jolly?

- E plecat la Paris, zise Val, privind cu ochi mari la expresia foarte ciudată ce se aşternu pe faţa unchiului său. Părea ca un... ca un câine gata să muşte.

- Artişti! zise James.

Cu acest cuvânt rostit din adâncul sufletului său, masa se sfârşi.

În drum spre casă, şezând în birjă faţă în faţă cu mama lui, Val gustă roadele eroismului său, care semănau cu nişte moşmoane coapte peste măsură.

Într-adevăr, ea nu-i spuse decât că trebuie să se ducă de îndată la croitorul său, pentru a-şi comanda o uniformă ca lumea, căci nu putea să se îmbrace cu cea pe care i-o vor da la armată. Dar simţea că e foarte tulburată. Era cât p-aci s-o mângâie, cu gândul lui nemărturisit, că în

felul acesta el scapă de divorţul acela oribil, dar se opri, pe de o parte pentru că Imogen era de faţă, pe de alta pentru că ştia prea bine că mama lui va trebui să treacă singură prin toate neplăcerile. Era cam jignit că ea nu părea mai mândră de el. După ce Imogen se duse la culcare, prinse curaj şi vorbi:

- Îmi pare îngrozitor de rău că trebuie să plec de lângă tine, mamă!

- N-avem ce face! Trebuie să ne împăcăm cu situaţia. Vom încerca să facem tot ceea ce se poate, ca să fii făcut ofiţer; atunci n-ai s-o duci atât de greu. Ai vreo idee despre instrucţie, Val?

- Nici una!

- Sper că n-o să vă muncească prea mult. Mâine vom ieşi împreună în oraş ca să-ţi cumpăr toate cele necesare. Noapte bună; sărută-mă!

Cu această sărutare, dulce şi fierbinte, în mijlocul frunţii, şi cu vorbele "Sper că n-o să vă

muncească prea mult" răsunându-i în ureche, se aşeză şi fuma o ţigară în faţa căminului în care focul abia mai ardea. Fierbinţeala din vine îi trecuse - exaltarea eroică se evaporase. Nu mai rămăsese decât o poveste blestemată care-i îndurera sufletul. "Am să fiu împreună cu acel Jolly", se gândea în timp ce urca scările, şi trecu prin faţa camerei în care mama lui muşca perna pentru a-şi înăbuşi deznădejdea şi hohotele de plâns.

Şi, în curând, dintre toţi musafirii de la masa lui James, numai unul era de veghe: Soames, în camera lui de culcare aşezată deasupra celei în care dormea tatăl său.

Adică Jolyon era la Paris; ce-o fi făcând el acolo? Îi dă târcoale lui Irene! Ultima informaţie primită de la Polteed anunţa pe curând veşti importante. Să fie oare în legătură cu el? Individul acela cu barbă, şi care vorbeşte într-un mod atât de răutăcios şi ironic, fiul acelui bătrân care îl poreclise, pe el

"proprietarul" şi care a cumpărat casa aceea blestemată de la el! Lui Soames nu-i trecuse mânia că fusese silit să vândă casa de la Robin Hill; nu-l iertase niciodată pe unchiul său că a cumpărat-o, şi nici pe vărul său pentru că locuia într-însa.

Fără a ţine seama de frig, deschise larg fereastra şi privi cu ochii rătăciţi peste parc. Noapte neagră şi întunecoasă de ianuarie; puţin zgomot de circulaţie; se lăsase ger; pomii desfrunziţi; una sau două stele. "Mâine mă duc la Polteed", gândi el. "Doamne, Dumnezeule! Mi se pare că sunt nebun, şi acum mai vreau să fie a mea. Individul acela! Dacă...? Ah! Nu!"

MOARTEA CÂINELUI BALTHAZAR

Jolyon se urcă seara pe vapor la Calais şi trecu Canalul Mânecii în timpul nopţii, iar duminică dimineaţă sosi la Robin Hill. Nu i-a anunţat că soseşte, de aceea porni de la gară pe jos, şi intră în domeniul lui prin poarta dinspre crâng. Ajuns la o bancă tăiată din trunchiul căzut al unui copac bătrân, îşi aşternu pardesiul peste ea şi se aşeză. "Lumbago!" cugetă el, "iată cu ce se sfârşeşte o iubire la vârsta mea"! Şi, deodată, i se păru că Irene este foarte aproape, întocmai cum o simţise lângă el în ziua aceea când făcuseră o excursie ta Fontainebleau şi se aşezaseră pe o buturugă pentru a dejuna. Înspăimântător de aproape! Nările i se umplură de mirosul pe care razele slabe ale soarelui îl ridicau din frunzele uscate. "Mă bucur că nu e primăvară!" se gândi el. N-ar fi

putut suporta ceea ce simţea dacă ar fi fost miros de sevă proaspătă, dacă ar fi auzit păsările cântând şi dacă ar fi văzut cum se deschid mugurii! "Sper că până atunci îmi va trece, prost bătrân ce sunt!". Şi luându-şi pardesiul pe umăr porni mai departe, pe câmp. Trecu pe lângă lac şi urcă încetişor dealul. Când ajunse aproape de vârf, fu salutat de un lătrat răguşit. Sus pe pajişte, deasupra câmpului de ferigă, îl zări pe bătrânul câine Balthazar. Cu ochii lui care nu mai vedeau, i se păru că stăpânul său este un străin şi îşi făcea datoria să anunţe pe toată lumea că trebuie să se ferească de el. Jolyon fluieră semnalul său obişnuit. Deşi era la depărtare mai mare de o sută de paşi, văzu în trupul obez, cafeniu cu pete albe, primele manifestări ale recunoaşterii. Bătrânul câine se ridică în picioare, iar coada lui flocoasă, încolăcită pe spate, începu să se mişte cu greu, dar agitat; porni târşâindu-şi picioarele înspre el şi,

străduindu-se din răsputeri, dispăru în ferigă. Jolyon spera să-l întâlnească la intrarea pe terenul de *cricket*, dar Balthazar nu era acolo şi, destul de speriat, Jolyon se întoarse în câmpul de ferigă. Îl găsi pe bătrânul câine culcat pe o parte şi uitându-se la el cu ochi sticloşi.

- Ce-i cu tine, sărman prieten? strigă Jolyon.

Coada răsucită şi pufoasă a lui Balthazar abia se mai mişca; ochii lui împăienjeniţi păreau a spune: "Nu mă pot ridica, stăpâne, dar mă bucur că te văd"!

Jolyon îngenunche lângă el şi ochii lui, foarte tulburi, cu greu pricepeau că inima câinelui bătea din ce în ce mai încet. Îi ridică puţin capul - era foarte greu.

- Ce e cu tine, scumpul meu? Unde te doare?

Coada se mai mişcă o dată; ochii pierdură licărirea de viaţă.

Jolyon îşi trecu amândouă mâinile peste trupul cald şi nemişcat. Nu era nimic - inima nu mai rezistase

în acest trup obez la emoţia revenirii stăpânului său. Jolyon puse mâna pe botul câinelui pe care crescuseră câţiva perişori albi, şi simţi cum încep să i se răcească buzele. Rămase câteva minute în genunchi, cu mâna sub capul care înţepenea încetul cu încetul. Apoi luă în braţe trupul neînsufleţit al câinelui, care era foarte greu, şi îl duse în vârful dealului; acolo erau adunate frunze uscate şi le aşternu peste el: nu bătea vântul, deci va putea rămâne aici, ferit de ochii curioşilor, până după amiază. "Am să-l îngrop chiar eu", gândi Jolyon. Trecuseră optsprezece ani de când venise în casa din St. John's Wood cu această mică javră în buzunar. Ce curios e că bătrânul câine moare tocmai acum! Să fie oare un semn? Ajuns la poarta câmpului de ferigă, se mai întoarse o dată pentru a privi mormanul acoperit cu frunze ruginii, apoi porni încet spre casă, cu un nod care-i strângea tare gâtul.

June era acasă, se întorsese val-vârtej când auzise vestea înrolării lui Jolly. Patriotismul lui a învins simpatia pe care o avea ea pentru buri. Când Jolyon intră şi le anunţă moartea câinelui Balthazar, în casă era o atmosferă stranie şi încordată. Vestea aceasta i-a unit şi i-a împăcat. S-a rupt o legătură cu trecutul; câinele Balthazar a murit! Doi dintre ei nici nu-şi aduceau aminte de ziua în care tatăl lor l-a adus în casă; pentru June, el reprezenta ultimii ani ai bunicului ei; pentru Jolyon, era simbolul frământărilor lui conjugale şi al conflictelor estetice din vremea care trecuse, până când a revenit în împărăţia iubirii şi a bogăţiei tatălui său! Şi câinele Balthazar nu mai era!

După-amiază, Jolyon şi Jolly îşi luară târnăcoape şi cazmale şi plecară pe câmp. Au ales un loc aproape de mormanul acoperit cu frunze ruginii, pentru ca să nu-l ducă prea departe, şi după ce tăiară

cu grijă gazonul de deasupra începură a săpa. Săpară în tăcere vreme de zece minute, apoi se opriră.

- Aşa ai socotit tu că trebuie să procedezi? zise Jolyon.

- Da, răspunse Jolly; cu toate că nu-mi ardea deloc de aşa ceva.

Aceste cuvinte întruchipau întocmai părerile lui Jolyon.

- Te admir pentru ceea ce ai făcut, băiete! Nu cred că eu - la vârsta ta - aş fi făcut la fel... mă tem că ar fi fost prea mult din partea unui Forsyte. Dar mi se pare că, cu fiecare generaţie, se mai subţiază tipul genetic. Mai ştii? Te pomeneşti că fiul tău, dacă vei avea vreunul, va fi un adevărat altruist.

- Atunci să ştii, tată, că nu va semăna cu mine, căci eu sunt îngrozitor de egoist.

- Nu-i adevărat, scumpul meu, sunt convins că nu eşti.

Jolly dădu din cap în semn de îndoială. Tatăl şi fiul săpară mai departe.

- Ce ciudată e viaţa unui câine, zise Jolyon pe neaşteptate; este singurul animal cu patru picioare care are urme de altruism şi un simţ al divinităţii!

Jolly se uită la tatăl său.

- Tată, tu crezi în Dumnezeu? Mie nu mi-ai spus niciodată.

La această întrebare atât de gravă, pusă de un om care nu se mulţumea cu un răspuns vag, Jolyon se opri o clipă şi-şi duse mâna la şale, căci ostenise de muncă.

- Ce înţelegi tu prin Dumnezeu? îi zise; există două concepţii despre Dumnezeu, concepţii care nu se pot împăca între ele. Există un Principiu Creator pe care mintea omenească nu-l poate cunoaşte - şi unii cred în el. Apoi există Totalitatea Altruismului care există în om - şi, fireşte, unii cred în aceasta.

- Am înţeles. Ambele concepţii sunt în afară de Cristos. Nu-i aşa?

Jolyon deschise ochii mari. Cristos, legătura între cele două

concepţii! Să auzi una ca asta din gura copiilor! Iată, în sfârşit, o explicaţie ştiinţifică a ortodoxiei! Poezia sublimă a vieţii lui Cristos era tocmai strădania omului de a împăca cele două concepţii contradictorii despre Dumnezeu. Şi deoarece totalitatea altruismului din om, întocmit ca orice alt lucru din natură şi univers, era o parte din principiul creator pe care mintea omenească nu-l poate cunoaşte, această nou descoperită legătură dintre ele nu era cea mai puţin potrivită! Ce ciudat - omul trece prin viaţă şi nu ajunge s-o privească sub acest aspect.

- Care e părerea ta, băiete? îi zise.

Jolly îşi încreţi fruntea.

- Fireşte, în primul an la universitate am vorbit mult despre această problemă. Dar în anul doi, am renunţat; nu ştiu nici eu pentru ce nu m-a mai preocupat, e grozav de interesantă.

Jolyon îşi aduse aminte că şi el vorbise mult despre lucrurile

acestea când era în anul întâi la Cambridge, şi că renunţase în anul doi.

- Eu cred că tu vrei să spui că Balthazar avea simţ al divinităţii faţă de Dumnezeu din a doua concepţie.

- Aşa este. Dacă n-ar fi fost aşa, niciodată nu s-ar fi rupt în el sărmana lui inimă bătrână din pricina unei întâmplări care nu privea trupul lui.

- Dar, în realitate, nu era o emoţie egoistă?

Jolyon dădu din cap.

- Nu. Câinii nu sunt tipuri pure de Forsyte, ei iubesc şi dincolo de fiinţa lor.

Jolly zâmbi şi zise:

- Ei bine, eu cred că sunt un Forsyte. Trebuie să ştii că m-am înrolat numai pentru că l-am provocat şi pe Val Dartie să facă la fel.

- Dar pentru ce?

- Nu ne putem suferi, răspunse apăsat Jolly.

- Ah! mârâi Jolyon. Adică, duşmănia dăinuieşte până la a treia generaţie... această duşmănie modernă, care mocneşte pe ascuns?

"Să-i spun ceva despre această duşmănie?" gândi Jolyon. "Dar la ce bun, când trebuie să mă opresc la punctul în care iau şi eu parte activă la ea?"

Iar Jolly gândi: "Holly trebuie să-i vorbească despre acel individ. Dacă n-o să-i spună nimic, înseamnă că nu vrea să afle tata şi atunci eu aş trece drept un flecar. În orice caz, eu am pus capăt acestei poveşti. Cred că e mai bine să nu mă mai gândesc la ea!"

Săpară mai departe în tăcere, până când Jolyon zise:

- Acum, băiete, cred că e destul de mare.

Şi, sprijiniţi în târnăcoape, îşi aţintiră privirile în fundul gropii, unde vântul serii azvârlise câteva frunze veştede.

- Nu mă simt în stare să desăvârşesc ceea ce trebuie să

urmeze, zise Jolyon brusc.

- Lasă c-o fac eu, tată. Pe mine nu m-a iubit niciodată prea mult.

Jolyon dădu din cap.

- Haide să-l ridicăm cu toată grija, aşa cum este acoperit cu frunze. Prefer să nu-l mai văd încă o dată. Eu am să-l ţin de cap. Aşa!

Ridicară cu cea mai mare grijă trupul neînsufleţit al bătrânului câine. Blana lui cafenie-deschisă cu pete albe apărea ici şi colo de sub frunzele pe care le sufla vântul. Îl aşezară în groapă; era greu, rece şi nesimţitor, iar Jolly aşternu multe frunze peste el, în timp ce Jolyon, foarte speriat ca nu cumva fiul său să vadă cât este de emoţionat, începu a arunca iute lopeţi cu pământ peste cadavru. Astfel fu îngropat trecutul! Măcar de i-ar fi rămas un viitor spre care să poată privi cu bucurie! I se părea că arunca bulgări de pământ peste propria lui viaţă. Aşezară cu grijă bucăţile de gazon peste micul dâmb, apoi, mulţumiţi că nici unul

n-a arătat ceea ce a simţit, se întoarseră în casă ţinându-se de braţ.

TIMOTHY FACE OBIECŢIUNI

Vestea despre înrolările celor doi voluntari se răspândise iute la *"Bursa Forsyte"*, precum şi ştirea că June - ca nu cumva să i-o ia cineva înainte - se face infirmieră la Crucea Roşie. Aceste evenimente erau atât de neaşteptate, atât de opuse concepţiei de bază a neamului Forsyte, încât reuşiră să unească familia din nou. De aceea, în duminica următoare, după amiază, salonul casei lui Timothy fu ticsit de membrii familiei; veniseră pentru a afla părerea celorlalţi asupra celor întâmplate şi pentru a ţine sfat despre onoarea care ridicase prestigiul familiei. Giles şi Jesse Hayman nu se vor mulţumi să apere coasta Angliei, ci vor pleca foarte curând în Africa de Sud, unde îi vor urma, în luna aprilie, Jolly şi Val; iar în ceea ce o priveşte pe June, omul nu ştie

niciodată ce se va întâmpla până în cele din urmă cu ea!

Armata britanică se retrăsese de la Spion Kop, iar de pe front nu venea nici o veste bună, de aceea toate prezicerile uimitoare ale lui Timothy fură confirmate. Era cel mai tânăr din generaţia bătrână a neamului Forsyte - nu avea decât optzeci de ani - şi părerea generală era că seamănă cu tatăl său "Superior Dorset Forsyte", chiar şi în cel mai caracteristic obicei al lui, acela de a bea vin de Madera; nemaiarătându-se de mulţi ani în faţa oamenilor, devenise aproape un personaj de mit. Trecuse o viaţă de om de când, la vârsta de patruzeci de ani, după ce nervii îi fuseseră zdruncinaţi de riscurile meseriei de editor, părăsise întreprinderea cu modesta sumă de treizeci şi cinci de mii de lire sterline; de atunci trăise din veniturile acestor bani, investiţi cu mare prudenţă. Mai adăugă, an de an, câte ceva din dobânzi la capital, apoi dobânzile respective

începură să primească şi ele dobânzi, aşa încât în timp de patruzeci de ani îşi dublase capitalul fără să fi avut măcar o dată vreo concepţie de ordin financiar. Acum strângea cam două mii de lire pe an, şi, având în vedere ca era foarte grijuliu cu persoana lui, spera - după cum spunea mătuşa Hester - să-şi mai dubleze o dată capitalul înainte de a muri. Ce-o să se facă oare cu banii după ce vor fi murit surorile lui şi după ce va muri şi el? Era întrebarea pe care o puneau adeseori, cu ironie, membrii familiei cu păreri independente, ca Francie, Euphemia sau al doilea fiu al lui Nicholas, Christopher, care gândea atât de independent, încât spusese pe faţă că are de gând să se facă actor. Dar, în cele din urmă, toţi erau de acord că Timothy ştie foarte bine ce va deveni averea lui, şi poate că şi Soames cunoştea aceste planuri, dar acesta nu divulga niciodată vreun secret.

Puţinii membri ai familiei Forsyte care îl văzuseră la faţă spuneau că este un bărbat nu prea înalt, gras şi viguros, cu obrazul brun-roşiatic, părul cărunt şi că trăsăturile lui nu prea aveau urme din rafinamentul pe care l-au moştenit cei mai mulţi Forsyte de la soţia lui "Superior Dorset", care pare să fi fost o femeie frumoasă şi cu o fire foarte plăcută. Toată lumea ştia că războiul l-a preocupat din cale-afară de mult, că din ziua în care a început înfigea steguleţe într-o hartă, şi erau neliniştiţi cu toţii la gândul că, dacă englezii vor fi împinşi până în mare, unchiul Timothy n-o să mai poată împlânta steguleţele exact în locurile cuvenite. În ceea ce priveşte evenimentele din familie, nu se prea cunoşteau părerile lui; tot ce se putea afla era prin gura mătuşii Hester, care declara întotdeauna că este foarte tulburat. De aceea, în duminica ce urmă după retragerea de la Spion Kop, toţi cei care au

venit la ei au trăit un eveniment istoric: pe măsură ce intrau, unul după altul, în salon, băgau de seamă că în singurul fotoliu cu adevărat confortabil şedea cineva cu spatele la lumină, cu partea inferioară a obrazului acoperită de o mână mare; iar mătuşa Hester, cu voce speriată, îi întâmpina astfel:

- Unchiul Timothy, dragul meu; unchiul Timothy, draga mea.

Salutul unchiului Timothy era aproape acelaşi pentru toţi:

- Bun'ziua! Bun'ziua! Iartă-mă că nu mă ridic.

Francie sosise şi ea, iar Eustace venise cu automobilul lui.

Winifred o adusese şi pe Imogen; admiraţia fierbinte a familiei pentru înrolarea lui Val crease o diversiune faţă de demersurile făcute pentru restabilirea drepturilor ei conjugale; apoi veni Marian Tweetyman cu ultimele veşti despre Giles şi Jesse. Erau de faţă şi mătuşile Juley şi Hester, tânărul Nicholas, Euphemia şi - culmea culmilor - George, care

venise cu Eustace în automobil. Într-adevăr, era o reuniune demnă de zilele cele mai glorioase din istoricul familiei. Nu mai era nici un scaun liber în salonul cel mic şi erau cu toţii îngrijoraţi la gândul că ar mai putea veni cineva.

După ce mai trecu stinghereala resimţită de fiecare din pricina prezenţei lui Timothy, începură a vorbi despre război. George o întrebă pe mătuşa Juley când pleacă pe front cu Crucea Roşie, ceea ce o făcu să râdă aproape cu hohote; după aceea se întoarse către Nicholas şi zise:

- Tânărul Nick e un ostaş viteaz! Nu-i aşa? Când are de gând să îmbrace faimoasa uniformă kaki?

Tânărul Nicholas, zâmbind cu aerul că-şi cere iertare, le dădu de înţeles că, fireşte, mama lui este foarte speriată.

- După cum aud, "Fraţii Siamezi" s-au şi înrolat, zise George, întorcându-se către Marian Tweetyman; în curând vor fi acolo

cu toţii. Înainte, bărbaţi din neamul Forsyte! Ai noştri ca brazii! Cine poate rămâne pe dinafară?

George era atât de caraghios! Mătuşa Juley râse. Se duce oare Hester să aducă harta lui Timothy? Atunci abia le va putea arăta cum stau lucrurile.

Din dreptul lui Timothy se auzi un sunet care fu interpretat drept aprobare. Mătuşa Hester ieşi din salon.

George vorbi mai departe, evocând neamul Forsyte mergând la luptă; pe Timothv îl făcu mareşal; lui Imogen îi dăduse rol de "vivandieră" - văzuse, dintr-o ochire, că e o "straşnică fetişcană"; şi ţinându-şi pălăria-ţilindru între genunchi, se prefăcu că bate toba în ea. Gluma lui fu primită în diferite feluri. Râseră cu toţii, deci George avea voie să-şi dea drumul şi aici. Dar au simţit că îşi cam bătea joc de familie şi li se păru cam nedrept, mai ales acum, când din sânul ei plecau cinci membri pentru a-şi

pune viaţa în serviciul reginei, şi găseau că George exagerează; de aceea, răsuflară cu toţii uşuraţi când, ridicându-se, George îi oferi braţul mătuşii Juley şi se duse spre Timothy, îl salută, o sărută în bătaie de joc, cu deosebită pasiune, pe mătuşa Juley şi zise:

- Ah! ce bine am petrecut! Haide, Eustace!

Apoi ieşi, urmat de Eustace, grav şi afectat, care nu zâmbea niciodată. Mătuşa Juley, înspăimântată, întrerupse tăcerea:

- Auzi ce idee, să nu aştepte harta! Nu trebuie să te superi pe el, Timothy. E atât de caraghios!

Iar Timothy îşi luă mâna de la gură şi se auzi glasul lui zicând:

- Nu ştiu cum se vor desfăşura evenimentele. Ce înseamnă atâtea trupe trimise acolo? Nu astfel se procedează ca să-i batem pe burii aceia!

Numai Francie avu îndrăzneala să ia cuvântul:

- Dar cum trebuie procedat, unchiule Timothy?

- Tot acest sistem modern de voluntari şi de cheltuieli nu face decât să scoată bani din ţară.

Tocmai în momentul acela intră mătuşa Hester cu harta în braţe, pe care o ţinea ca pe un copil în faşă. O aşeză, ajutată de Euphemia, pe pianul marca Colwood, la care - după cât se pare - se cântase ultima oară în vara anului morţii mătuşii Ann, adică acum treisprezece ani. Timothy se ridică. Se duse la pian şi se opri privindu-şi harta, în timp ce toţi ceilalţi îl înconjurară.

- Iată care este situaţia la ora actuală. E foarte slabă. Hm!

- Da, zise Francie, cu aceeaşi îndrăzneală nemaipomenită; dar cum vrei s-o schimbi, dacă nu ai mai mulţi soldaţi?

- Soldaţi! zise Timothy. Nu-i nevoie de soldaţi; aşa se cheltuiesc banii statului. Am avea nevoie de un Napoleon, el ar descurca totul într-o lună.

- Dar dacă nu-l avem, ce ne facem, unchiule Timothy?

- Treaba lor, răspunse Timothy. Pentru ce avem armată? Ca să mănânce degeaba în timp de pace? Ar trebui să le fie ruşine obrazului! Auzi, să ceară acum ajutor din ţară! Fiecare om să-şi vadă de treaba lui, şi toate vor merge cum trebuie.

Apoi, privind în jurul lui, adăugă pe un ton aproape mânios:

- Da! Voluntari! Asta înseamnează să arunci banii pe fereastră! Noi trebuie să facem economie. Singura cale pe care putem merge e să ne economisim energia.

Apoi se auzi un sunet prelung, care nu era nici ca un fluierat şi nici ca un sforăit; Timothy, după ce-o călcă pe Euphemia pe picioare, ieşi, lăsând în urmă o adâncă emoţie şi un miros slab de acadele.

Când un om spune ceva cu convingere, şi mai ales când se ştie că a făcut un sacrificiu vorbind, cele rostite de el produc un efect puternic. După plecarea lui, cei opt

membri ai familiei Forsyte - cu excepţia tânărului Nicholas, toate erau femei - rămăseseră în jurul hărţii. Apoi Francie zise:

- Să ştiţi că aşa este! Cred că are dreptate! în definitiv, pentru ce avem armată? Militarii ar fi trebuit să se descurce singuri. În felul acesta îi încurajăm.

- Dar, draga mea! strigă mătuşa Juley; au fost atât de îndrăzneţi! Gândeşte-te că au renunţat la tunica roşie. Şi doar au fost întotdeauna atât de mândri de ea! Şi acum, toţi sunt îmbrăcaţi ca deţinuţii. Tocmai ieri vorbeam cu Hester că, desigur, trebuie să le pară foarte rău. Închipuieşte-ţi şi tu, ce-ar fi zis ducele de Wellington dacă ar fi văzut una ca asta!

- Culoarea cea nouă este foarte nostimă, zise Winifred; lui Val îi şade foarte bine.

Mătuşa Juley oftă.

- Tare aş vrea să ştiu cu cine seamănă băiatul lui Jolyon. Gândeşte-te că nu l-am văzut

niciodată! Ce mândru trebuie să fie tatăl său de el!

- Tatăl său e la Paris, spuse Winifred.

Şi, brusc, fu văzut ridicându-se umărul mătuşii Hester; asta pentru a o opri pe sora ei, căci obrajii zbârciţi ai mătuşii Juley începuseră să se îmbujoreze.

- A fost ieri pe la noi simpatica doamnă MacAnder, se întorcea de la Paris. Şi pe cine credeţi c-a întâlnit acolo pe stradă? N-o să ghiciţi niciodată!

- Nici nu încercăm, mătuşico! zise Euphemia.

- Pe Irene! Nu e extraordinar? După atâta vreme! Mergea pe stradă cu un...

- Mătuşico! să ştii că mor şi nu alta! Cu un...

- Cu un domn cu barbă blondă, voiam să spun, zise mătuşa Juley cu severitate. N-a îmbătrânit deloc; a fost întotdeauna atât de frumoasă, adăugă apoi pe un ton tărăgănat, cu o nuanţă de regret.

- Oh! Povesteşte-ne despre ea, mătuşico, strigă Imogen; eu abia îmi aduc aminte de ea. E ca o stafie în familia noastră, nu-i aşa? Şi pe mine mă distrează la nebunie tot ce este în legătură cu ea.

Mătuşa Hester se aşeză. De data aceasta Juley "o făcuse"!

- După cum o ţin eu minte, nu prea seamănă cu o stafie, murmură Euphemia; era extrem de bine îmbrăcată, într-un mod foarte original. Pot să-ţi spun că nu e frumos ceea ce faci.

- Bine, bine! Dar spuneţi-mi, cum arată? insistă Imogen.

- Am să-ţi spun eu, fetiţo, zise Francie, era un fel de Venus a timpurilor moderne, foarte bine îmbrăcată.

Euphemia zise apăsat:

- Venus n-a fost niciodată îmbrăcată, şi avea ochii albaştri ca safirul.

În acel moment Nicholas îşi luă rămas bun şi plecă.

- Doamna Nick este îngrozitor de severă, zise Francie, râzând.

- Foarte bine face, zise mătuşa Juley. Are şase copii, trebuie să bage de seamă.

Imogen, care nu voia deloc să schimbe vorba, zise în timp ce îşi plimba ochii negri şi lucioşi de la o faţă la alta:

- Nu-i aşa că unchiul Soames a iubit-o foarte mult?

Mătuşa Hester făcu un gest de exasperare, tocmai în momentul când mătuşa Juley îi răspundea:

- Da, unchiul Soames a ţinut foarte mult la ea.

- Mi se pare că a fugit cu cineva?

- Oh, nu; desigur că nu. Adică... nu se poate spune că a fugit.

- Dar atunci ce a făcut, mătuşico?

- Imogen, hai să mergem acasă! zise Winifred.

Dar mătuşa Juley continuă cu convingere:

- Ea... ea nu s-a purtat deloc cumsecade.

- Ce păcat că trebuie să plecăm, strigă Imogen. Niciodată nu aflu mai mult.

- Ei bine, scumpa mea, zise Francie, a avut o poveste de iubire care s-a sfârşit prin moartea tânărului amorez; şi după aceea ea l-a părăsit pe unchiul tău. Pot să-ţi spun că mie nu mi-a fost întotdeauna simpatică.

- Avea obiceiul să-mi dea bomboane de ciocolată, şopti Imogen; şi avea un parfum atât de frumos!

- Fireşte! remarcă Euphemia.

- Ba nu e "fireşte" deloc! răspunse Francie, care folosea un parfum de garoafe pe care-l plătea foarte scump.

- Nu pricep ce v-a apucat să vorbiţi despre lucrurile astea! exclamă mătuşa Juley ridicând amândouă mâinile.

- A divorţat? întrebă Imogen din uşă.

- Desigur că nu, strigă mătuşa Juley; adică... desigur că nu!

În camera cealaltă se auzi zgomot în dreptul uşii. Timothy se întorsese în salon.

- Am venit să-mi iau harta. Despre ce divorţ era vorba?

- Despre nici un divorţ, unchiule, răspunse Francie, convinsă că spune adevărul.

Timothy îşi luă harta de pe pian şi zise:

- Băgaţi de seamă, să nu avem aşa ceva în familie. Ajunge necazul cu aceste înrolări voluntare. Se duce ţara de râpă; nu ştiu unde o să ajungem. Ridică degetul arătător, gros, şi îl mişcă spre musafiri: Prea sunt multe femei în ziua de azi, şi ele nu ştiu ce vor.

După aceste cuvinte apucă harta cu amândouă mâinile şi ieşi în grabă, parcă s-ar fi temut de un răspuns.

Cele şapte femei cărora li se adresase începură a murmura în şoaptă, dar vocea lui Francie se auzi mai tare:

- Într-adevăr, neamul Forsyte...!

Apoi mătuşa Juley:

- Hester, deseară trebuie să-i facem o baie de picioare fierbinte cu seminţe de muştar; vrei să-i spui lui Jane s-o pregătească? Tare mă tem că iarăşi i s-a urcat sângele la cap.

În seara aceea, după masă, cele două surori rămaseră singure. Mătuşa Juley scăpă un ochi de pe croşetă, ridică privirea şi zise:

- Hester, nu-mi aduc aminte de la cine am auzit că scumpul nostru Soames ar vrea ca Irene să se întoarcă la el. Cine ne-a spus că George a făcut o caricatură a lui Soames sub care a scris: "N-o să fie fericit până nu reuşeşte"?

- Eustace, răspunse mătuşa Hester din dosul ziarului *The Times* pe care îl citea. O avea chiar în buzunar, dar n-a vrut să ne-o arate.

Mătuşa Juley căzu pe gânduri. Tăcea. Ceasul ticăia, ziarul foşnea, iar în cămin se auzea cum arde focul. Mătuşa Juley scăpă din nou un ochi.

- Hester, mi-a trecut prin minte ceva îngrozitor.

- Atunci, te rog, nu-mi spune, zise mătuşa Hester.

- Oh! Trebuie să-ţi spun. Nici nu-ţi poţi închipui ce gând îngrozitor! Coborî glasul până la şoaptă şi continuă: Am auzit că Jolyon - Jolyon are acum barbă - barbă blondă.

URMĂRIREA CONTINUĂ

Două zile după cina de la James, domnul Polteed îi furniză lui Soames materialul necesar pentru a avea la ce se gândi.

Domnul Polteed ţinea în faţă cifrul respectiv şi iată ce-i spunea lui Soames:

- În ultima lună un domn, 47 după convenţia noastră, a acordat o atenţie cu totul deosebită lui 17. Dar până acum nu avem nici o dovadă din care s-ar putea trage vreo concluzie. Toate întâlnirile lor au fost în locuri publice, nu s-au ascuns deloc: restaurante, operă, "Opéra-Comique", Luvru, Luxembourg, în salonul hotelului şi aşa mai departe. Până acum ea n-a fost în locuinţa lui şi nici el în locuinţa ei. În rezumat, situaţia promite, dar trebuie să aveţi răbdare. Apoi, ridicând brusc privirea, adăugă: Ia te uită ce

coincidenţă curioasă - 47 are acelaşi nume ca. .... Ei!

"Tipul ştie că eu sunt soţul ei", gândi Soames.

- Numele de botez - ciudat nume - Jolyon, continuă domnul Polteed. Îi cunoaştem adresa de la Paris şi ştim unde locuieşte şi în ţară. Fireşte că am vrea să ştim dacă suntem pe pista cea bună.

- Mergeţi mai departe, dar cu mare băgare de seamă, zise Soames hotărât.

Fără să vrea, era convins că detectivul acesta îi ghicise taina, şi de aceea se arătă şi mai reticent.

- Iertaţi-mă o clipă, zise domnul Polteed, să văd dacă în corespondenţă nu am veşti şi pentru dumneavoastră.

Se întoarse cu câteva scrisori. Încuie din nou uşa şi se uită la plicuri.

- Da, iată o scrisoare pentru mine personal, de la 19.

- Ei şi? zise Soames.

- Hm! zise domnul Polteed; 47 a plecat în Anglia astăzi, scrie. "Adresa de pe bagaje: Robin Hill. S-a despărţit de 17 la Luvru, la ora 3,30; n-a fost nimic deosebit. Cred că este cel mai bine să rămân aici şi să o urmăresc mai departe pe 17. Fireşte, dacă credeţi că este necesar, veţi urmări pe 47 în Anglia". Iar domnul Polteed aruncă o privire neprofesională asupra lui Soames, parcă şi-ar fi adunat material pentru o carte despre firea omenească, pe care ar fi urmat să o scrie după ce se va retrage din afaceri. 19 este o femeie foarte inteligentă şi ştie să se facă neobservată. Nu e ieftină, dar îşi merită leafa. Până acum nici nu poate fi vorba s-o fi simţit cineva. Dar de la o vreme, ştiţi prea bine, n-ar fi exclus ca omul să simtă urmărirea, şi deşi nu are nici o dovadă, începe să bănuiască ceva. Eu aş fi de părere să nu ne mai ocupăm deocamdată de 17, ci să filăm pe 47. Urmărirea corespondenţei dintre ei comportă

riscuri mari. În stadiul actual, eu vă sfătuiesc să procedaţi astfel. Dar puteţi spune clientului dumneavoastră că lucrurile se conturează foarte bine. Şi ochii lui se făcură din nou mici, privind cu atenţie pe taciturnul său client.

- Nu, zise Soames brusc; prefer să continuaţi urmărirea la Paris cu cât mai multă discreţie şi să nu vă ocupaţi de cel din ţară.

- Foarte bine, răspunse domnul Polteed; vom face întocmai.

- Dar... dar, care sunt raporturile dintre ei?

- Am să vă citesc ceea ce spune agenta mea - zise domnul Polteed, descuind un sertar de la birou şi scoţând un teanc de hârtii - undeva dă detalii asupra acestui lucru. Da, uite-o, asta este! "17 foarte atractivă - după părerea mea, 47 are măsele mai lungi (ştiţi dumneavoastră, în jargonul nostru, înseamnă că e mai în vârstă decât ea), şi este, desigur, îndrăgostit; deocamdată aşteaptă. 17 este rezervată, poate că pune

anumite condiţiuni, nu pot spune nimic până nu-mi completez informaţiile. În general, eu cred că femeia nu ştie încă ce vrea; n-ar fi exclus să acţioneze într-o bună zi după cum o simţi. Amândoi au stil."

- Ce înseamnă asta? zise Soames cu buzele strânse.

- Hm, da! murmură domnul Polteed, zâmbind şi arătându-şi câţiva dinţi albi; e o expresie pe care o folosim pentru a spune că nu pare să fie vorba de-o aventură: ori cei doi se vor lega serios, ori nu va fi nimic între ei.

- Hm, mârâi Soames, asta este tot, nu-i aşa?

- Da, zise domnul Polteed, dar situaţia promite.

"Păianjen!" gândi Soames.

- Bună ziua!

Trecu prin Green Park pentru a ajunge la Victoria Station, de unde urma să ia trenul subteran spre City. Era cald pentru un sfârşit de ianuarie; razele soarelui străbăteau prin ceaţă şi sclipeau pe iarba plină

de promoroacă - totul era ca o pânză de păianjen iluminată.

Păianjeni mici - şi păianjeni mari! Dar cel mai mare dintre toţi păianjenii era dârzenia lui, care îşi întindea fuiorul peste orişice semn desluşit. Pentru ce se ţinea omul acela după Irene? Să fie oare chiar aşa cum bănuieşte Polteed? Sau poate că lui Jolyon îi este milă de ea, o fi zicând că prea e părăsită; doar întotdeauna a fost un sentimental, şi cu concepţii radicale! Dar dacă, totuşi, e aşa cum a spus Polteed? Soames se opri din mers. Nu se poate! Jolyon e cu şapte ani mai bătrân decât el, şi nu e mai chipeş. Nici nu e mai bogat! Cu ce ar putea-o atrage?

"Şi apoi, uite că s-a întors acasă", gândi el, "nu, nu mi se pare că... am să mă duc la el!" şi scoţând o carte de vizită, scrise următoarele:

Dacă ai o jumătate de oră liberă pentru a sta de vorbă cu mine în vreuna din zilele acestei săptămâni,

mă găseşti la clubul «Connoisseurs» în fiecare zi între ora 5,30 şi 6 după amiază sau - dacă preferi - pot să vin la «Hotch Potch». Trebuie să-ţi vorbesc.

S.F.

Merse pe St. James Street şi dădu biletul portarului de la "Hotch Potch", zicând:

- Dă-i, te rog, aceasta domnului Jolyon Forsyte cum vine la club.

Apoi se urcă într-unul din automobilele care erau la modă şi porunci să-l ducă în City...

În aceeaşi după-amiază, Jolyon primi biletul lui Soames şi porni spre clubul "Connoisseurs". Ce-o mai fi vrând Soames? Să fi auzit ceva de la Paris? Iar în timp ce trecea prin St. James Street, hotărî să nu ascundă nimic din călătoria lui. "Dar nu trebuie să-i spun, nu e bine să-i cunoască adresa", gândi el, "dacă nu cumva o şi ştie". În această stare sufletească, destul de complicată, îl conduse un valet într-

o mică nişă, lângă fereastră, unde îşi bea Soames ceaiul.

- Mulţumesc, nu beau ceai, zise Jolyon; dar dacă-mi dai voie, am să fumez.

Deşi afară felinarele erau aprinse, perdelele clubului nu erau încă lăsate; cei doi veri şedeau faţă în faţă, pândindu-se reciproc.

- Am auzit că ai fost la Paris, zise Soames în cele din urmă.

- Da, chiar ieri m-am întors.

- Tânărul Val mi-a spus; şi, deci, el şi cu fiul tău se înrolează?

Jolyon dădu din cap.

- Nu cumva ai întâlnit-o din întâmplare pe Irene? Se pare că e în străinătate.

Jolyon se învălui într-un nor de fum şi abia după aceea răspunse:

- Ba da, am întâlnit-o.

- Cum se simte?

- Foarte bine.

Din nou urmă tăcere; apoi Soames îşi îndreptă spatele şi zise:

- Ultima dată când te-am întâlnit nu eram încă hotărât. Am stat de

vorbă şi tu mi-ai spus părerea ta. Nu vreau să reîncep discuţia de atunci. Dar ceea ce trebuie să-ţi spun e că situaţia mea faţă de ea este extrem de dificilă. Şi că nu vreau s-o influenţezi în atitudinea ei duşmănoasă faţă de mine. Ceea ce s-a întâmplat între noi a fost demult de tot... acum, am de gând să-i propun să uităm trecutul.

- Ştii prea bine că i-ai mai făcut această propunere, mârâi Jolyon.

- Atunci când i-am făcut-o nu era pregătită pentru aşa ceva. O idee atât de neaşteptată i-a dat un şoc. Dar pe măsură ce se gândeşte la ea, trebuie să-şi dea seama că este singura soluţie, atât pentru ea cât şi pentru mine.

- După starea sufletească în care am văzut-o eu, nu sunt de aceeaşi părere cu tine, zise Jolyon, cu o linişte deosebită. Şi, iartă-mă dacă-ţi spun, dar priveşti problema cu totul greşit dacă-ţi închipui că raţiunea are vreun rol în toată povestea asta.

Obrazul palid al vărului său păli şi mai tare, căci, fără să ştie, Jolyon pronunţase tocmai vorbele pe care i le spusese şi Irene.

- Mulţumesc, mârâi Soames, dar cred că văd lucrurile mai limpede decât le vezi tu. Eu nu vreau decât să primesc de la tine promisiunea că nu vei încerca s-o influenţezi împotriva mea.

- Nu ştiu ce te face să crezi că aş putea avea vreo înrâurire asupra ei, zise Jolyon; iar dacă aş avea-o, sunt dator s-o influenţez spre ceea ce socotesc eu că ar face-o fericită. Mi se pare că eu sunt ceea ce se cheamă un "feminist".

- Feminist! repetă Soames, ca şi cum voia să câştige timp. Vrei să spui că eşti împotriva mea?

- Ca să fiu sincer, nu sunt de părere că o femeie trebuie să trăiască alături de un bărbat faţă de care are o aversiune vădită. Eu găsesc că aşa ceva este oribil.

- Şi mie mi se pare că de fiecare dată când o întâlneşti, îi sădeşti în

minte părerile tale.

- Nu cred s-o mai văd curând.

- Nu te întorci la Paris?

- După câte ştiu eu, nu, zise Jolyon citind pe faţa lui Soames atenţia cu care îl urmărea.

- Atâta aveam să-ţi spun. Oricine se amestecă în conflictul dintre soţ şi soţie îşi asumă o răspundere mare.

Jolyon se ridică şi se înclină uşor.

- La revedere, îi zise, şi, fără a-i întinde mâna, plecă, lăsându-l pe Soames care-l privea cu ochii mari deschişi.

"Noi cei din neamul Forsyte", gândi Jolyon în timp ce făcea semn unei birje, "suntem foarte civilizaţi. Între oameni mai simpli ar fi ieşit cu bătaie. Dacă fiul meu nu s-ar duce la război..." Ah! războiul! Din nou fu cuprins de îndoiala lui din trecut. Un război preţios! Subjugarea popoarelor sau a femeilor! încercări de a pune stăpânire pe oameni care nu te vor! Dezminţirea celei mai elementare

decenţe! Posesiune, drepturi consacrate prin lege; şi orişicine este împotriva lor devine "proscris". "Slavă Domnului că eu am fost întotdeauna, într-o oarecare măsură, «împotriva lor»!" cugetă el.

Într-adevăr, îşi aducea aminte cum, încă înainte de prima şi nefericita lui căsătorie, era indignat de ciomăgeala care se practica faţă de Irlanda, precum şi de atitudinea justiţiei faţă de soţiile care încercau să se despartă de bărbaţii pe care nu-i puteau suferi. Preoţii susţin că libertatea sufletului este cu totul altceva decât libertatea trupului. Primejdioasă doctrină! Trupul şi sufletul nu pot fi despărţite în felul acesta. Libertatea voinţei este factorul care întăreşte orice legătură, şi unde aceasta lipseşte, legătura îşi pierde din tărie.

"Ar fi trebuit să-i spun lui Soames", gândi el, "că eu îl găsesc comic".

Ah, dar în acelaşi timp situaţia lui este şi tragică căci nu există pe

lume nimic mai tragic decât un om sclav al propriului său instinct de proprietate, atât de puternic, încât îi acoperă şi cerul din faţa ochilor şi îl împiedică să înţeleagă cu adevărat ceea ce simte o altă făptură!

"Trebuie să-i scriu pentru a o preveni", îşi spuse el. "Are de gând să mai facă o încercare". Şi pe tot drumul spre Robin Hill, simţi cum se revoltă împotriva datoriei pe care o avea faţă de fiul său, şi care îl ţinea legat aici, neîngăduindu-i să se întoarcă imediat la Paris.

Soames rămase încă multă vreme în acelaşi fotoliu, pradă durerii care-l rodea - durerea geloziei - ca şi cum abia atunci ar fi înţeles că acest om avea precădere în ochii lui Irene, şi că ea ţesuse din nou în jurul ei o pânză de păianjen pentru a o ajuta în rezistenţa ei. "Vrei să spui că eşti împotriva mea?", întrebare simplă la care nu primise răspunsul aşteptat. Feminist! Numai gura-i de el! "Nu trebuie să mă pripesc", gândi el. "Am timp în faţa

mea căci - dacă nu m-a minţit - nu se întoarce deocamdată la Paris. Să vedem ce aduce primăvara!" Cu toate că nu ştia nici el cu ce-l va ajuta primăvara, în afară de agravarea durerii lui! Privea în stradă cum oamenii treceau dintr-un cerc de lumină, format pe trotuar de un felinar înalt, în alt cerc tot atât de mare, şi gândi: "Nimic nu are rost - nimic nu merită să te osteneşti. Ceea ce este grav e că sunt singur".

Închise ochii şi i se păru deodată c-o vede pe Irene într-o stradă întunecoasă, lângă o biserică; iat-o mergând înainte şi întorcând capul, aşa că-i putu zări strălucirea din ochi şi fruntea de aur şi un voal negru ce-i atârna la spate. Ah, ce vie fusese apariţia ei! Soames deschise ochii. Pe strada trecea o femeie, dar nu era ea. Oh, nu, nici vorbă să fie Irene!

"IATĂ-NE DIN NOU ÎMPREUNĂ"

Preocuparea principală din luna martie a fost garderoba lui Imogen pentru primul ei "sezon monden", ceea ce a pus la încercare mintea mamei şi punga bunicului ei. Cu dârzenia ei demnă de o Forsyte, Winifred se străduia să fie totul desăvârşit. Astfel mai uita de şedinţa judecătorească ce se apropia încetul cu încetul spre a-i reda libertatea pe care nu era total convinsă că o doreşte cu adevărat. Totodată grija pentru Imogen îi distrăgea atenţia de la apropiata plecare a băiatului ei la un război despre care veştile se menţineau îngrijorătoare. Ea şi cu fiica ei, ca două albine harnice, sau ca doi tăuni strălucitori ce zboară legănându-se şi coboară asupra florilor de toamnă... "Mica ei fetiţă" era aproape tot atât de înaltă ca Winifred, iar la bust avea exact

măsura mamei ei; roiau şi ele prin prăvăliile din Regent Street, cele din Hanover Square şi Bond Street pierzându-şi din vechiul lor renume, căci se zicea că marfa lor nu mai este de prima calitate. În faţa ochilor lui Winifred şi Imogen se perindau cu duzinile femei tinere cu înfăţişare extravagantă şi cu mers foarte ciudat, prezentând ultimele "creaţiuni" ale caselor de modă. Modelele - "Foarte noi, Madam, ultima modă" - pe care ele le examinau cu ochi critic, ar fi putut umple un muzeu; iar cele pe care, în cele din urmă, au fost obligate să le cumpere au golit aproape în întregime punga lui James; Winifred era de părere că nu se puteau face lucrurile pe jumătate, deoarece acest sezon, singurul nemânjit de acel divorţ în curs, şi primul când fata ieşea în lume, trebuia să fie un succes strălucit. Numai nişte oameni convinşi de însemnătatea cauzei pentru care se străduiau puteau avea atâta

perseverenţă încât să pună la grea încercare răbdarea manechinelor care se plimbau şi se învârteau în faţa lor. Pentru Winifred, toate acestea erau ca o profundă închinare în faţa zeiţei ei adorate, Moda, şi făcea totul cu aceeaşi ardoare cu care un catolic se închină în faţa sfintei fecioare Maria; pentru Imogen era o experienţă, deloc neplăcută, căci adeseori arăta foarte bine şi pretutindeni i se făceau complimente. Deci, într-un cuvânt, era "distractiv".

În după-amiaza zilei de 20 martie, după ce aproape au "devastat" magazinul "Skyward", au intrat în cofetăria de peste drum, "Caramel and Baker", unde au comandat o ciocolată cu multă frişca; şi după ce s-au săturat bine au plecat spre casă prin Berkely Square. Se însera şi bătea un vânt de primăvară. Intrară pe uşa principală, proaspăt vopsită în verde-măsliniu - în anul acela fusese totul pus la punct, pentru ca

Imogen să pornească dintr-un cadru desăvârşit Winifred se duse de-a dreptul la coşul de argint de pe masa din hol pentru a vedea dacă a lăsat cineva vreo carte de vizită şi, deodată, nările ei începură să tremure. Ce era mirosul acesta?

Imogen cerceta cu atenţie un roman trimis de la bibliotecă. Winifred încerca o emoţie ciudată, de aceea îi zise destul de aspru:

- Ia-ţi cartea sus, draga mea, şi du-te de te odihneşte puţin înainte de cină.

Imogen, continuând să citească, urcă scările. După ce auzi trântindu-se uşa de la odaia fetei, Winifred inspiră adânc parfumul din jurul ei. Să fie oare primăvara care îi biciuia simţurile, trezindu-i dorul după "secătura" ei, în ciuda oricărei judecăţi sănătoase şi împotriva orgoliului ei jignit? Era miros de bărbat! Urme vagi de fum de ţigară şi parfum de levănţică, pe care nu le mai simţise din noaptea aceea de toamnă de acum şase luni,

când i-a spus că este un "om de nimic". De unde venea această mireasmă?... Să fie oare numai un efect al memoriei ei? Se uită de jur-împrejur. Nimic, nici un semn, nici cea mai mică urmă în hol, nici în sufragerie. Visase, deci, cu ochii deschişi că simţise un parfum. Ce tristă iluzie, ce prostie din partea ei!

În coşuleţul de argint erau două cărţi de vizită sosite în ziua aceea: "Domnul şi doamna Polegate Thom" şi alta "Domnul Polegate Thom"; Winifred le mirosi, dar aveau un miros aspru. "Probabil sunt obosită", gândi ea, "mă duc să mă întind puţin". În salonul de la etaj era întuneric, camera aştepta o mână de om pentru a-i aprinde lumina; dar ea trecu mai departe şi intră în odaia ei de culcare. Perdelele erau şi aici pe jumătate lăsate, şi era întuneric. Era ora şase. Winifred îşi scoase pardesiul - din nou acelaşi parfum - şi deodată se opri, încremenită, parcă ar fi lipit-o un trăsnet de marginea patului. Ce

formă neagră se ridicase de pe canapeaua din celălalt colţ al încăperii? Şi, fără să vrea, rosti o vorbă care în familia ei se auzea numai în momentele de groază:

- Dumnezeule!

- Eu sunt - Monty, se auzi.

Sprijinindu-se de speteaza patului, Winifred întinse mâna şi întoarse butonul de la lampa ce atârna deasupra mesei de toaletă. Exact la marginea cercului de lumină apăru el; îl putea vedea desluşit, dar numai din dreptul locului de unde lipsea lanţul de aur de la ceas şi până la picioare - ghete lustruite de culoare cafenie-închisă - dar, uite!, una era ruptă la vârf. Pieptul şi faţa îi erau în umbră. Desigur că era slab... sau să fi fost numai un joc de lumină? Făcu un pas înainte; acum era în lumină din vârful picioarelor şi până la capul său cu păr negru... nu încape îndoială că era puţin încărunţit! Obrazul lui era mai întunecat şi parcă mai gălbejit; mustaţa lui

neagră nu mai era atât de răsucită, devenise parcă mai pleoştită; faţa lui avea linii pe care Winifred nu le cunoştea - dar vai, cât era de boţit şi tocit! Apoi se uită din nou, cu ochii mari, la ruptura din vârful ghetelor. Se vedea că "el" fusese pus la încercări grele şi neîndurătoare, că fusese sucit şi învârtit, izbit şi plesnit în toate chipurile. Iar Winifred stătea nemişcată, mută, cu ochii aţintiţi la gheata ruptă.

- Am primit scrisoarea ta şi m-am întors, îi zise.

Pieptul lui Winifred se ridica şi cobora iute. Dorul după bărbatul ei, care se trezise în ea la mirosul pe care-l simţise, se războia acum cu un sentiment mai profund, cu o gelozie pe care n-o simţise niciodată cu atâta violenţă. Iată-l, era aici, o umbră întunecată şi despuiată de tot ceea ce reprezenta persoana lui sclivisită şi îndrăzneaţă! Ce forţă l-o fi adus în starea aceasta? O lămâie stoarsă din

care n-a mai rămas decât coaja uscată! Femeia aceea!

- M-am întors, zise din nou. Am trăit zile îngrozitor de grele. Ţi-o jur! M-am întors pe vapor cu clasa a doua. Nu mai am nimic decât ce e pe mine, şi această geantă.

- Şi la cine a rămas restul? strigă Winifred, care se trezise brusc. Cum ai îndrăznit să te întorci? Ştiai prea bine că scrisoarea aceea prin care îţi ceream să te întorci ţi-am trimis-o în cadrul procesului de divorţ. Nu te atinge de mine!

Amândoi erau sprijiniţi de câte o spetează a patului cel mare în care dormiseră unul lângă altul, noapte de noapte, atâţia ani de-a rândul. De atâtea ori, da - de atâtea ori dorise Winitred să se întoarcă la ea. Dar acum, când venise înapoi, sufletul ei era plin de o duşmănie rece şi ucigătoare. El duse mâna la mustaţă, dar n-o răsucea şi nici n-o trăgea cu gesturile de pe vremuri, ci parcă în jos.

- Doamne, Doamne! Dacă ai şti prin ce-am trecut! îi zise el.

- Mă bucur că nu ştiu!

- Copiii sunt bine, sănătoşi cu toţii?

Winifred făcu un semn din cap.

- Cum ai intrat în casă?

- Cu cheia mea.

- Atunci servitoarele nu ştiu nimic. Nu poţi rămâne aici, Monty.

El râse răutăcios.

- Dar unde să stau?

- Orişiunde.

- Ascultă! Uită-te la mine! Acea... acea blestemată...

- Dacă pomeneşti numele *ei*, strigă Winifred, plec imediat în Park Lane şi nu mai pun piciorul în casa asta.

El făcu pe neaşteptate un gest simplu, dar atât de puţin caracteristic pentru el, încât Winifred se emoţionă. Închise ochii, şi parcă-şi zicea: "Am înţeles! Sunt mort pentru lumea asta!"

- Pentru la noapte îţi dau o cameră. Lucrurile tale sunt încă aici. Numai Imogen este acasă.

El se rezemă de speteaza patului.

- Cum vrei tu. Totul e în mâna ta, îi zise frământându-şi mâinile. Am suferit mult. Nu trebuie să mă loveşti prea dur - nu merită să-ţi dai osteneală. Am fost foarte speriat; am fost îngrozitor de speriat, Freddie.

Cu acest nume o răsfăţa el odinioară; nu-l mai auzise de ani şi ani de zile. Winifred se cutremură.

"Ce mă fac cu el?" gândi ea. "Pentru numele lui Dumnezeu, ce să fac cu omul acesta?"

- Ai o ţigaretă?

Îi dădu una dintr-o cutie mică pe care o ţinea în odaia ei, pentru a avea la îndemână ţigarete pentru nopţile de insomnie. I-o aprinse. Cu acest gest, spiritul ei practic se trezi definitiv.

- Du-te şi fă o baie. Am să-ţi pun în odaia ta de toaletă rufe şi haine. Vom vorbi mai târziu.

El dădu din cap şi-şi aţinti privirea asupra ei: ochii lui păreau pe jumătate morţi, sau poate că numai cutele de pe pleoape i se adânciseră?

"Nu mai e ca înainte", cugetă ea. "N-o să mai fie niciodată cel care a fost în trecut! Dar cum va fi oare?"

- Bine! zise el şi porni spre uşă.

Chiar şi mişcările lui se schimbaseră, părea un om care nu mai avea iluzii şi care se întreabă mereu dacă merită să se mişte din loc.

După ce plecă şi Winifred auzi cum curge apa la baie, pregăti o garnitură completă de rufe, îmbrăcăminte şi încălţăminte pe patul din camera lui de toaletă, apoi coborî jos şi se întoarse cu cutia de biscuiţi şi sticla de *whisky.* Îşi îmbrăcă din nou pardesiul, ascultă o clipă la uşa odăii de baie, coborî şi ieşi. Ajunsă în stradă, se opri ezitând. Ora şapte a trecut! Oare unde e Soames? La club sau în Park Lane? Se duse spre Park Lane. S-a

întors! Lui Soames i-a fost întotdeauna frică de acest lucru, iar ea, uneori, l-a sperat. S-a întors! Întocmai cum a fost toată viaţa lui: "Iată-ne din nou împreună!", bătându-şi iarăşi joc de toţi şi de toate, de Justiţie, de Soames, de ea! Şi totuşi, astfel s-ar sfârşi cu Justiţia, n-ar mai pluti deasupra ei şi a copiilor ei acel nor întunecat! Ce uşurare! Ah! Dar cum să accepte întoarcerea lui? Femeia aceea l-a distrus, primise de la el o iubire cum nu-i dăduse ei niciodată, trezise în el o patimă de care ea nici nu-l crezuse capabil. Aici zăcea mâhnirea ei! Această "secătură", egoist şi fanfaron, care, în realitate, n-a fost niciodată îndrăgostit de ea, a fost atras şi ruinat de o altă femeie! Ce insultă! Prea gravă insultă! Nu e drept, nu e cinstit să-l primească din nou în casa ei! Şi, totuşi, ea l-a chemat înapoi, iar legea poate s-o silească să trăiască cu el! Era bărbatul ei aşa cum fusese şi până acum, iar ea nu mai

avea nici o cale de atac prin Justiţie! Şi, nu încape îndoială, tot ceea ce el dorea din partea ei erau bani - bani pentru a-şi cumpăra ţigări şi parfum de levănţică! Mirosul acela! "Şi în definitiv, eu nu sunt bătrână", gândi ea, "nu sunt încă bătrână!" Dar femeia aceea? Femeia care l-a adus în stare să spună cuvintele acelea: "Am suferit mult. Am fost speriat, îngrozitor de speriat, Freddie!" Se apropia de casa tatălui ei; gândurile îi zburau când într-o parte, când în alta, dar ceea ce era permanent în sufletul ei era temeiul firii de Forsyte, care trăgea spre concluzia adânc înrădăcinată în minte, că - la urma urmei - el era proprietatea ei, şi că proprietatea trebuie păzită atunci când lumea vrea să te jefuiască. În această stare sufletească sosi la James.

- Domnul Soames e acasă? În camera lui? Mă duc sus. Nu spune nimănui că am venit.

Fratele ei se îmbrăca pentru seară. Îl găsi în faţa oglinzii, înnodând o cravată neagră cu aerul că îi dispreţuieşte capetele.

- *Hallo!* îi zise privind-o prin oglindă; ce s-a întâmplat?

- Monty, zise Winifred încremenită.

Soames se întoarse.

- Ce spui!?

- S-a întors!

- L-am tras cu propriile noastre sfori, mârâi Soames. De ce dracu' nu m-ai lăsat să procedez cu mai multă brutalitate? Întotdeauna ţi-am spus că pe calea asta riscăm prea mult.

- Ah! Nu mai vorbi despre asta. Spune-mi, mai bine, ce să fac?

Soames îi răspunse cu un sunet mut, adânc, adânc de tot.

- Aud? zise Winifred nerăbdătoare.

- El ce spune?

- Nimic. Una din ghetele lui e ruptă la vârf.

Soames se uită cu ochii mari la ea.

- Ah! Da, fireşte! Nu mai avea nici o leţcaie. Şi acum, o luăm de la început? Mă tem că vestea asta îl va prăpădi pe tata.

- Putem să nu i-o spunem?

- Imposibil. Are un talent special de a prinde din aer orice întâmplare care-l necăjeşte.

Apoi, cu degetele vârâte în bretelele lui de mătase albastră, căzu pe gânduri.

- Trebuie să existe o cale legală prin care să te pun la adăpost faţă de el, mârâi Soames.

- Nu! strigă Winifred; nu mai vreau să mă expun la batjocura lor. Prefer să mă descurc eu singură cu el.

Cei doi fraţi se priveau cu ochii mari deschişi. Inimile lor erau profund emoţionate, dar erau din neamul Forsyte şi nu-şi puteau dezvălui sentimentele.

- Ce făcea când ai plecat de acasă?

- Baie - şi Winifred zâmbi cu amărăciune. Singurul lucru cu care s-a întors e parfumul de levănţică.

- Linişteşte-te, zise Soames. Eşti foarte tulburată. Am să te conduc eu acasă.

- La ce bun?

- Trebuie să-i punem anumite condiţii!

- Condiţii! Sfârşitul este întotdeauna acelaşi. După ce se va reface, cărţi şi curse, băutură şi...!

Apoi, aducându-şi aminte de expresia de pe faţa bărbatului ei, tăcu. Copilul care şi-a fript degetul, copilul care s-a jucat cu focul! Poate că...!

- Să se refacă? răspunse Soames. Dar ce, e bolnav?

- Nu, e distrus. Nu mai are vlagă.

Soames luă de pe un fotoliu jiletca şi o îmbrăcă, îşi luă apoi haina, îşi parfumă batista cu apă de colonie, trecu lanţul ceasului prin butoniera vestei şi zise:

- N-avem nici un pic de noroc.

Şi cu toate că Winifred era atât de necăjită cu ale ei, îi fu tare milă de el, căci aceste vorbe păreau a dezvălui mâhnirea lui profundă.

- Aş vrea să vorbesc cu mama, zise ea.

- Cred că e cu tata în odaia lor. Vino încetişor până jos, în birou. Am să mă duc eu s-o chem.

Winifred coborî în vârful picioarelor şi intră în biroul întunecos, renumit mai ales pentru un tablou de Canaletto[52], prea dubios spre a putea fi atârnat în altă parte, şi pentru o splendidă Colecţie de Legi pe care n-o deschisese nimeni de ani de zile. Se opri în picioare, cu spatele la perdelele de culoare castanie trase complet, privind cu ochi rătăciţi spre căminul în care nu era foc. Sosi apoi şi mama ei, urmată de Soames.

- Ah! Scumpa mea! zise Emily. Ce prost arăţi! într-adevăr, omul acesta e îngrozitor!

Membrii familiei Forsyte s-au străduit întotdeauna să nu-şi arate

pe faţă sentimentele - nu era politicos să-ţi trădezi emoţiile - de aceea lui Emily i-a fost imposibil să se ducă la fiica ei şi s-o strângă în braţe. Dar în glasul ei catifelat şi în umerii ei uşor aplecaţi pe sub o dantelă neagră, de mare preţ, era totuşi mângâiere. Winifred era preocupată să-şi păstreze demnitatea şi să nu-şi întristeze mama, de aceea spuse pe un ton cât se poate de calm:

- Lasă, mamă, o să se aranjeze totul. Nu trebuie să ne frământăm.

- Nu văd de ce, zise Emily uitându-se la Soames, nu i-ar putea spune Winifred că îl va urmări cu justiţia dacă nu-şi menţine declaraţia de despărţire. El i-a luat perlele: şi dacă nu i le aduce înapoi, are motive suficiente în faţa instanţelor judecătoreşti.

Winifred zâmbi. Cu toate că fiecare dintre ei venea cu câte o propunere de un fel sau de altul, ea ştia precis cum va proceda, şi anume: nu va face nimic. Căci cu

fiecare moment care trecea, sentimentul că - oricum ar fi fost - avusese o victorie şi că îşi va putea menţine proprietatea neştirbită, prindea din ce în ce mai multă putere în sufletul ei. Nu! Dacă voia să-l pedepsească o va face la ea acasă, fără ştirea lumii.

- Vino în sufragerie, zise Emily; linişteşte-te, trebuie să rămâi cu noi la masă. Lasă-mă pe mine să-i spun tatălui tău.

Şi în timp ce Winifred se îndrepta spre uşă, ea stinse lumina. Abia atunci văzură dezastrul de pe sală.

Acolo, atras de lumina din camera care nu era niciodată luminată, stătea, în picioare, James, înfăşurat în şalul său cafeniu de păr de cămilă; mâinile nu i se vedeau, iar capul său cu păr argintiu părea că stă suspendat, despărţit de pantalonii eleganţi printr-un vast pustiu. Stătea aidoma unui cocostârc, care rămăsese emoţionat în faţa unei broaşte prea mari pentru a o putea înghiţi.

- Ce-o mai fi şi asta? zise el. Ce să-mi spună mama ta? Mie nu-mi spune nimeni nimic.

În acea clipă Emily era atât de încurcată, încât nu-şi găsea cuvintele. Atunci Winifred se duse la el, şi punând câte o mână pt fiecare din braţele lui înfăşurate şi neputincioase, zise:

- Monty n-a dat faliment, tată. A venit pur şi simplu acasă.

Toţi trei se aşteptau la ceva grav şi erau încântaţi că Winifred îl ţinea în braţe, dar nu bănuiau cât de adânci erau rădăcinile acestui bătrân Forsyte, rămas doar o umbră. Gura şi bărbia lui rase cu perdaf se schimonosiseră într-un mod cu totul neobişnuit, parcă faţa, înconjurată de favoriţii săi lungi şi argintii, se strâmbase. Apoi i se auzi glasul, spunând cu demnitate:

- Omul ăsta mă bagă în groapă. Am spus-o întotdeauna.

- Nu trebuie să te superi, tată, zise Winifred pe un ton liniştit. Cred c-am să-l pot struni.

- Ah! zise James. Luaţi asta de pe mine, mi-e cald.

Îi scoaseră şalul. Iar el se întoarse şi porni cu paşi hotărâţi spre sufragerie.

- Eu nu iau supă, îi zise lui Warmson, şi se aşeză pe scaunul lui.

Ceilalţi se aşezară şi ei, Winifred tot cu pălăria pe cap, în timp ce Warmson punea al patrulea tacâm. Când majordomul ieşi din cameră, James zise:

- Cu ce s-a întors?

- Cu nimic, tată.

James se uita cu atenţie la chipul său care se oglindea în lingura de supă.

- Divorţ, mârâi el; o nebunie! Cum de nu m-am gândit eu! Ar fi trebuit să-i plătim o pensie fixă, pentru a rămâne departe de Anglia. Soames! du-te şi fă-i această propunere.

Ideea lui James era atât de justă şi simplă încât chiar şi Winifred

rămase surprinsă când îi ieşiră din gură vorbele:

- Nu! Acum că s-a întors, am să-l primesc şi nu-mi rămâne decât să-l strunesc.

Întoarseră cu toţii privirile spre ea. Toată lumea ştia că Winifred avea curaj.

- Cine ştie în ce şleahtă a intrat acolo, în străinătate! zise James, controlează-i revolverul. Să nu te culci cumva fără să-l ai şi pe al tău la îndemână: ar trebui să-l iei pe Warmson să doarmă acolo. Mâine vreau să vorbesc chiar eu cu el.

Fură emoţionaţi cu toţii de cele spuse de James, iar Emily zise pe un ton liniştitor:

- Ai dreptate, James, n-o să-i îngăduim nici o greşeală.

- Ah! mârâi James îngândurat; nu ştiu ce să zic.

Sosirea lui Warmson cu peştele îi sili să schimbe vorba, îndată ce se sfârşi masa, Winifred se ridică şi se duse către tatăl ei pentru a-l săruta şi a-i zice "noapte bună"; în ochii ei

erau atâtea întrebări şi atâta deznădejde, încât făcu un efort uriaş pentru a-i vorbi cu glas liniştit:

- Totul se va aranja, tată dragă. Nu-ţi mai face griji. N-am nevoie de nimeni să mă ajute, este complet potolit. Nu mă tulbură decât îngrijorarea ta. Noapte bună şi Doamne ajută!

James repetă cuvintele "Doamne ajută" cu aerul că nu prea ştie ce însemnătate au, urmărind-o din ochi până la ieşire.

Winifred ajunse acasă înainte de ora nouă şi se duse de-a dreptul sus.

Dartie era întins pe patul din camera lui de toaletă, îmbrăcat într-un costum de serj albastru, şi cu pantofi corespunzători; avea braţele încrucişate sub ceafă, iar în colţul gurii îi atârna o ţigară stinsă.

Winifred îşi aminti, cu ironie, cum arătau florile din ghivecele de la fereastra ei după o zi fierbinte de vară; cum zăceau sau, mai bine zis, cum stăteau în picioare, pârjolite,

veştede şi totuşi, după apusul soarelui, prindeau iarăşi viaţă. I se părea că soţul ei, pârjolit, a şi primit câteva picături de rouă...

El îi zise cu glas apatic:

- Bănuiesc că ai fost în Park Lane. Ce face bătrânul?

Winifred nu se putu opri şi răspunse cu amărăciune:

- N-a murit.

Dartie tresări; da, într-adevăr tresări.

- Trebuie să înţelegi, Monty, spuse ea, că nu vreau să-l supăr pe tatăl meu. Dacă nu ai de gând să te porţi ca lumea, va trebui să pleci, să te duci unde vei şti. Ai mâncat?

- Nu.

- Doreşti ceva?

El dădu din umeri.

- Imogen mi-a oferit să iau masa, dar n-am poftă de nimic.

Imogen! De atâtea emoţii, Winifred o uitase cu desăvârşire.

- Vrei să spui c-ai întâlnit-o? Ce-a spus?

- M-a sărutat.

Winifred observă cu mâhnire cum faţa lui răutăcioasă şi întunecată se lumină. "Da!" gândi ea; "pe ea o iubeşte, de mine nici nu-i pasă".

Dartie, neliniştit, îşi rotea ochii încoace şi încolo.

- I-ai spus ceva despre mine? o întrebă.

Prin mintea lui Winifred trecu, ca fulgerul, ideea că aceasta e singura ei armă de apărare. Îi era teamă ca nu cumva copiii să afle ce-a făcut!

- Nu. Dar Val ştie tot. Celorlalţi nu le-am spus decât că ai plecat.

Îl auzi cum răsuflă uşurat.

- Dar dacă mă obligi, să ştii că vor afla totul, îi spuse ea pe un ton hotărât.

- Am înţeles, mârâi el. Trage în mine! Sunt la pământ.

Winifred se duse lângă patul lui.

- Ascultă, Monty! Nu vreau să te lovesc. Nu vreau să te fac să suferi. Nu voi face nici o aluzie la trecut. Nu vreau să te necăjesc. La ce mi-ar folosi?

Apoi tăcu un moment.

- Totuşi, nu pot să mai rabd ce am răbdat, şi nici nu mai vreau. Dar te-am iubit cândva. Şi în amintirea...

Căutătura ochilor ei cenuşii-verzi coborî spre el şi întâlni ochii lui negri privind pe sub pleoapele-i grele. Îi atinse brusc mâna, apoi întoarse spatele şi plecă în camera ei.

Şezu multă vreme în faţa oglinzii, învârtindu-şi inelele din degete şi gândindu-se la acest bărbat brun, întins pe patul din camera vecină, atât de supus, dar atât de străin faţă de ea. Era hotărâtă să nu se frământe, o rodea însă gelozia pentru aventura lui de dragoste, iar din când în când îi era şi milă.

O SEARĂ STRANIE

Soames aştepta cu încăpăţânare primăvara; n-a fost lucru uşor din partea unui om conştient să-şi dea seama că timpul zboară, că planurile lui sunt departe de a fi realizate şi că nu se zăreşte nici o ieşire din pânza de păianjen în care era învăluit. Domnul Polteed nu-i mai dădea nici o veste în afară de informaţia că urmărirea continuă şi că îl costă o groază de bani. Val şi vărul lui plecaseră la război; de pe front veneau, în ultima vreme, veşti ceva mai bune; până acum Dartie se purtase ca lumea; James era sănătos; afacerile îi mergeau nemaipomenit de bine, nu avea deci nici un necaz deosebit, în afară de faptul că era "blocat" şi că nu putea face nici un pas, în nici o direcţie.

Din când în când mai trecea prin Soho, căci nu le putea lăsa impresia că "i-a trecut pofta", cum ar fi spus James - trebuia să-şi lase calea

deschisă pentru eventualitatea că îi "vine pofta" din nou. Totuşi trebuia să fie prevăzător şi reţinut, de aceea trecea deseori prin faţa restaurantului "Bretagne", dar nu intra, ci se plimba ceasuri întregi prin cartier, cu senzaţia că nu-şi exercită dreptul de proprietate aşa cum ar fi trebuit.

Într-o seară de mai, în timp ce umbla agale pe Regent Street, Soames fu antrenat de o mulţime înspăimântătoare de oameni, aşa cum nu mai văzuse niciodată. O gloată care ţipa, fluiera, dansa, se îmbulzea, oameni caraghioşi şi de o veselie nemaipomenită, cu nasuri false, cântând din armonică, fluierând din fluiere de bâlci, şi împodobiţi cu pene lungi, cu toate apanajele idioţeniei. Mareking[53]! Desigur că oraşul fusese eliberat! Foarte bine! Dar e acesta un motiv pentru asemenea manifestare? Cine erau oamenii aceştia? Şi ce erau oare? De unde au venit ei în West End? Îi gâdilau obrazul, îi fluierau

în urechi. Fete tinere strigau: "Ţine-ţi bine peruca", un băiat îi dădu ţilindrul jos din cap, iar el abia şi-l mai putu ridica. Petarde pocneau sub nasul lui - era îngrozit, exasperat şi jignit. Din toate cartierele Londrei veneau valuri-valuri de oameni, parcă s-ar fi rupt nişte zăgazuri şi s-ar fi revărsat o omenire despre a cărei existenţă auzise, e drept, dar pe care n-o concepuse niciodată ca o realitate.

Cu alte cuvinte, omenirea aceasta era plebea fără număr, negaţia vie a tot ceea ce era nobil şi a forsyteismului. Doamne, Dumnezeule! Aceasta este democraţia! Puturoasă, hidoasă şi zgomotoasă! în East End sau chiar în Soho mai treacă-meargă, dar aici, în Regent Street, în Piccadilly! Ce păzeşte poliţia? Până în anul 1900, Soames, împreună cu miile de semeni de-ai lui din neamul Forsyte, nu văzuse îndeaproape mulţimea, iar acum, că o avea în faţă, nu-i venea să-şi creadă ochilor.

Era ceva de nedescris! Oamenii aceştia nu aveau nici o reticenţă, ba aveau chiar aerul că-l socotesc nebun pe el; şi ce furnicar şi cât de vulgari, de grosolani... râdeau, şi cu ce râs! Aceştia nu aveau nimic sfânt! Nu ar fi de mirare dacă ar începe să spargă ferestrele. În Pall Mall, prin faţa acelor cluburi distinse în care oamenii plăteau câte şaizeci de lire sterline pentru a fi primiţi, roia această gloată care ţipa, fluiera, dansa. Semenii lui Soames priveau spre ei din ferestrele cluburilor, şi, într-o oarecare măsură, parcă se distrau. Se vede că nu pricepeau! Nu-şi dădeau seama că se petrece ceva grav, că asta poate duce spre ceva! Gloata era veselă acum, dar într-o bună zi poate să aibă altă dispoziţie! Soames ţinea minte că în jurul anului 1880, pe când era la Brighton, mai avusese loc asemenea adunare: şi gloata a spart tot ce a găsit în cale, iar unii au ţinut cuvântări. Dar sentimentul lui

predominant nu era atât frica, cât umilirea. Oamenii aceştia erau isterici, nu se manifestau ca englezii! Şi toate acestea pentru eliberarea unui orăşel, mare cam cât Watford, la o depărtare de şase mii de mile. Reticenţă şi rezervă! Aceste însuşiri îi erau scumpe ca însăşi viaţa, erau calităţile fără de care nu se puteau concepe cultura şi proprietatea! Unde erau ele? Nu era o manifestaţie englezească! Nu, aceştia nu erau englezi! Şi astfel mergea Soames, îngândurat. I se părea că, pe neaşteptate, a zărit o mână care şterge din documentele lui juridice anunţul "posesiune netulburată"; sau că vede un monstru care stă la pândă şi îi urmăreşte viitorul, proiectându-şi acuma, înainte, doar umbra. Ce lipsă de seriozitate, ce lipsă de respect! Soames avea impresia că abia atunci descoperise că nouăzeci la sută din populaţia Angliei era formată din străini. Şi, dacă aceasta

era adevărat - cine ştie ce se mai putea întâmpla!

Ajuns la Hyde Park Corner, se lovi de George Forsyte, foarte ars de soare, căci începuseră cursele. Ţinea în mână un nas fals.

- *Hallo*, Soames! îi zise. Vrei să-ţi dau un nas?

Soames îi răspunse cu un zâmbet vag.

- L-am primit de la unul din aceşti sportsmani, continuă George, care, se vedea destul de limpede, mâncase şi băuse bine: a trebuit să mă bat cu el, căci încercase să-mi doboare ţilindrul. Ţine minte ce-ţi spun: va veni curând ziua în care va trebui să ne batem cu aceşti golani, au devenit de o obrăznicie nemaipomenită, toţi sunt radicali şi socialişti. Râvnesc la averea noastră. Spune-i acestea unchiului James, poate va dormi mai liniştit.

În vino veritas, gândi Soames, dar se mulţumi să dea din cap şi trecu mai departe spre Hamilton Place. Ajuns în Park Lane, nu văzu decât

un grup de manifestanţi, nu prea gălăgioşi. Şi, ridicând ochii spre casă, cugetă: "În definitiv, noi suntem coloana vertebrală a acestei ţări. Nu ne vor doborî uşor. Nouăzeci la sută din principiile de drept se bazează pe proprietate".

Dar, după ce intră în casa tatălui său şi închise uşa, uită cu desăvârşire coşmarul exotic pe care-l văzuse pe străzile Londrei; i se părea că se trezeşte într-un aşternut curat, cald, în patul lui moale şi că visase un vis urât.

Se duse până în mijlocul salonului mare, pustiu şi se opri în loc.

O soţie! Un suflet de om cu care să stea de vorbă! Orice om are dreptul să aibă pe cineva! Ce naiba! Orişice om are acest drept!

SOAMES LA PARIS

Soames călătorise puţin. La vârsta de nouăsprezece ani străbătuse, cu tatăl, mama sa şi Winifred, "ruta perfectă": Bruxelles, Valea Rinului, Elveţia şi se întorsese acasă prin Paris. La vârsta de douăzeci şi şapte de ani, tocmai când începuse să se ocupe de tablouri, petrecuse cinci săptămâni de vară în Italia, preocupat de Renaştere - dar operele epocii nu fuseseră la înălţimea aşteptărilor lui - iar la întoarcere se oprise pentru două săptămâni la Paris, preocupat, de data aceasta, de persoana lui. Era şi firesc ca un Forsyte să devină "introspectiv" când e înconjurat de oameni atât de egocentrici şi atât de "străini" ca francezii. Deoarece învăţase limba franceză numai în şcoală, nu-i înţelegea când vorbeau. Tăcerea era, deci, cea mai nimerită atitudine; căci nu se putea face ridicol de bunăvoie! Nu i-a plăcut

cum erau îmbrăcaţi bărbaţii, nu i-au plăcut nici trăsurile închise; teatrele semănau cu nişte stupi de albine, iar galeriile de tablouri miroseau a ceară. Era prea prudent şi prea sfios pentru a explora acea latură a Parisului pe care toţi cei din neamul Forsyte o socoteau, în taină, foarte atrăgătoare; iar în ceea ce priveşte "chilipirurile" pentru un colecţionar de tablouri, nu putea pune mâna pe nimic! "Erau o mulţime de hrăpăreţi", aşa ar fi zis Nicholas. Iar Soames s-a întors acasă nemulţumit, zicând că oamenii exagerează când laudă Parisul.

Când s-a dus la Paris în luna iunie a anului 1900, era abia la a treia vizită pe care o făcea în acest centru al civilizaţiei. De data asta însă, muntele se ducea la Mahomed; căci Soames se simţea - şi poate că avea chiar dreptate - mai profund civilizat decât Parisul. Şi apoi, călătoria lui avea un scop precis. Nu o făcea pentru a se prosterna în faţa altarului ridicat în cinstea

gustului ales şi al imoralităţii, ci pentru urmărirea drepturilor lui legitime. Adevărul este că se ducea la Paris pentru că răbdarea lui întrecuse orice margine. Urmărirea continua, dar - nimic - nimic! Jolyon nu s-a mai întors la Paris şi n-a apărut nici un alt personaj "suspect". Fiind solicitat să se ocupe de cazuri noi şi foarte confidenţiale, Soames şi-a dat seama, mai mult ca oricând, că reputaţia este cel mai important factor în cariera unui avocat. Iar noaptea, în momentele lui de destindere, era chinuit de gândul că timpul zboară neîncetat, că banii îi vin cu nemiluita, şi că viitorul lui este "înlănţuit" ca şi până acum. După strania noapte Mareking, a băgat de seamă că lui Anette îi făcea curte "un tânăr neisprăvit, un doctor". De două ori l-a găsit acolo, un vesel tânăr neisprăvit, să fi tot avut treizeci de ani. Nimic nu-l supăra mai mult pe Soames decât veselia - era o manifestare

indecentă, extravagantă, care nu avea nici o legătură cu realitatea. Aşa că îmbinarea dintre toate dorinţele şi nădejdile lui devenise pentru Soames o tortură. În cele din urmă i-a venit ideea că poate Irene ştia că e urmărită. De aceea s-a hotărât să se ducă şi să vadă cu ochii lui; să facă o încercare de a înfrânge aversiunea ei, de a o convinge să renunţe la atitudinea de refuz pe care o adoptase, pentru a reîncepe o viaţă nouă împreună cu el. Dacă nu va reuşi nici de data aceasta, atunci măcar va fi văzut cu ochii lui cum îşi trăieşte viaţa!

Trase la un hotel din Rue Caumartin, foarte potrivit pentru cei din neamul Forsyte, căci acolo nu vorbea aproape nimeni franţuzeşte. Nu-şi făcu nici un plan. Nu avea de gând s-o sperie, dar trebuia să procedeze în aşa fel, încât să nu fuga din calea lui. A doua zi de dimineaţă vremea era frumoasă şi Soames porni.

Parisul avea un aer de veselie, iar bulevardele şi pieţele lui în formă de stea păreau a pluti în strălucire, ceea ce îl cam supăra pe Soames. Păşea cu un aer grav, cu nasul puţin ridicat într-o parte, privind curios în jurul lui. I-ar fi plăcut să-i înţeleagă pe francezi. Doar Anette era franţuzoaică! Va trebui, deci, să tragă multe foloase din această vizită. Era atât de preocupat, încât în Place de la Concorde fu cât p-aci să-l calce, în trei rânduri, câte un automobil. Sosi la Cours de la Reine, unde se afla hotelul în care locuia Irene; ajunsese prea devreme, şi nici nu apucase să-şi facă un plan de acţiune. Trecu strada şi se opri pe trotuarul dinspre Sena; şi printr-o perdea de frunze verzi de platan observă clădirea, care era albă şi veselă, cu jaluzele verzi la ferestre. Apoi socoti că e mult mai bine s-o întâlnească din întâmplare, undeva, într-un loc deschis, decât să-i facă o vizită propriu-zisă, ceea ce ar fi mai

riscant, şi se aşeză pe o bancă, de unde putea vedea ieşirea hotelului. Nu era nici ora unsprezece, era deci puţin probabil ca Irene să fi ieşit. În petele de soare dintre umbrele frunzelor de platani, câţiva porumbei îşi umflau penele, lustruindu-şi-le. Un muncitor îmbrăcat în salopetă albastră trecu prin faţa lui şi le aruncă nişte firimituri din punga în care-şi ducea mâncarea. O guvernantă cu panglici în cap plimba două fetiţe cu cozi şi pantalonaşi de dantelă. Trecu încet o birjă, iar birjarul purta haină albastră şi pălărie neagră, lucioasă. Lui Soames i se păru că tot ceea ce vedea era cam afectat, că toate aveau un aer pitoresc complet demodat. Ce popor teatral sunt francezii! Aprinse o ţigaretă - lucru pe care-! făcea atât de rar - şi se simţi mâhnit că Soarta îi aruncase barca vieţii în ape străine. Nu era de mirare ca lui Irene să-i placă viaţa în această ţară străină, ea n-a fost niciodată o englezoaică adevărată,

nici chiar ca înfăţişare! Apoi începu a se întreba: care dintre acele ferestre cu jaluzele verzi erau ale camerei ei? Oare ce vorbe să găsească pentru a-i spune scopul vizitei lui, cum să-i vorbească pentru a-i zdrobi încăpăţânarea semeaţă? Aruncă mucul de ţigaretă spre un porumbel şi gândi: "Nu pot sta aici o veşnicie, ca un gură-cască. Mai bine renunţ acum şi fac o vizită după amiază". Dar nu se mişcă, ci rămase mai departe pe bancă; ceasul bătu douăsprezece, apoi douăsprezece şi jumătate Soames îşi zise: "Tot sunt aici, am să aştept până la unu". În aceeaşi clipă se ridică şi se aşeză din nou, tremurând. Ieşise o femeie într-o rochie gălbuie, pornind pe stradă la adăpostul unei umbrele roşiatice. Era chiar Irene! Aşteptă până se îndepărtă atâta încât să nu-l poată vedea, şi se luă după ea. Mergea agale, se vedea că nu are un scop precis; dacă mai ţinea bine minte locurile, se îndrepta spre Bois de

Boulogne. O urmări timp de o jumătate de ceas de la distanţă, până când intră în Bois de Boulogne. Se ducea oare la o întâlnire? O fi aşteptând-o vreun afurisit de francez - vreun tip de Bel Ami - care nu are altă treabă decât să se ţină după femei. Citise romanul lui Guy de Maupassant cu destul de mare efort, scârbit şi fascinat în acelaşi timp. Merse încruntat în urma ei pe o alee umbrită, pierzând-o din ochi din când în când, la cotituri. Îşi aduse aminte cum, demult de tot, într-o noapte în Hyde Park, s-a strecurat, furişându-se, de la un pom la altul, de la o bancă la alta, pândind în întuneric ca un neghiob, în mod ruşinos, chinuit de gelozie urmărind-o pe ea şi pe tânărul Bosinney. Aleea făcu o cotitură bruscă şi, mergând grăbit, ajunse lângă ea; se aşezase pe o bancă în faţa unei mici fântâni, o statuie mică din bronz verzui, Niobe[54] cu părul despletit, care-o acoperea

până la şoldurile ei zvelte privind spre apa adunată din lacrimile ei. Soames mergea atât de iute, încât trecu prin faţa lui Irene, şi trebui să facă vreo câţiva paşi înapoi pentru a o saluta.

Ea rămase nemişcată. Fusese întotdeauna stăpânită - de altfel aceasta era una din însuşirile pe care i le admira cel mai mult, şi din pricina căreia suferise cel mai mult, căci niciodată nu putuse afla ce gândeşte ea cu adevărat. Oare şi-a dat seama Irene c-a urmărit-o? Era atât de calmă, încât Soames se enervă: apoi, cu aerul că n-are rost să-i explice cum şi pentru ce venise acolo, ridică degetul, arătă spre mica Niobe întristată şi zise:

- E o statuie destul de bună.

Apoi văzu că Irene face eforturi pentru a-şi menţine calmul.

- Nu vreau să te sperii; ai obiceiul să te plimbi pe aici?

- Da.

- Mi se pare puţin cam pustiu.

În timp ce vorbea, trecu o doamnă plimbându-se agale, privi fântâna şi trecu mai departe. Irene se uită în urma ei.

- Oh, nu! zise ea, înfigând vârful umbrelei în pământ; nu e deloc pustiu. Umbra mea e totdeauna cu mine.

Soames înţelese; se uită aspru la ea şi exclamă:

- E vina ta. Poţi să scapi de ea în orice clipă. Întoarce-te la mine, Irene, şi vei fi liberă.

Irene râse.

- Nu râde! strigă Soames, lovind cu piciorul în pământ: nu e omenesc ceea de faci. Ascultă-mă! Există vreo modalitate prin care aş putea să te readuc la mine? Ai vreo condiţie de pus? Sunt gata să-ţi promit o casă separată - şi nu voi veni să te văd decât din când în când!

Irene se ridică brusc, iar pe faţa şi în ochii ei apăru o expresie sălbatică.

- Nu! Nu! Cu nici o condiţie. Poţi să mă urmăreşti până în mormânt. Nu mă întorc la tine.

După această jignire fără margini, Soames se dădu la o parte.

- Să nu faci scene! se răsti la ea.

Amândoi stăteau în picioare, nemişcaţi, cu privirile aţintite asupra micii Niobe, al cărei trup verzui strălucea în lumina soarelui.

- Va să zică ăsta e ultimul tău cuvânt! mârâi Soames frământându-şi mâinile; mă condamni şi pe mine şi pe tine.

Irene lăsă capul în jos.

- Nu pot să mă întorc. La revedere!

Sufletul lui Soames fu cuprins de sentimentul unei cumplite nedreptăţi.

- Stai! îi zise, şi ascultă-mă numai o clipă. Suntem uniţi printr-un legământ sacru; ai venit la mine fără un ban. Ţi-am dat tot ce am putut. Ai rupt acel legământ fără motiv; m-ai făcut de râsul lumii; ai refuzat să-mi faci un copil; m-ai

părăsit şi ai făcut din mine prizonierul tău; şi totuşi, tu... tu ai putere asupra mea, încât te doresc, vreau să fii a mea. Spune-mi, ce părere ai tu despre tine?

Irene se întoarse, faţa ei era palidă ca moartea, ochii ei negri ardeau.

- Dumnezeu m-a făcut aşa cum sunt. Dacă vrei, sunt o păcătoasă, dar nu sunt atât de păcătoasă încât să mă dăruiesc încă o dată unui bărbat pe care-l urăsc.

Irene plecă; o rază de soare îi strălucea în păr, şi cum se îndepărta, lui Soames i se păru că soarele pusese o caldă mângâiere peste rochia gălbuie strânsă pe trupul ei.

El însă nu se putea mişca din loc şi nu putea scoate nici o vorbă. Cuvântul "ură" - atât de grav, atât de primitiv - îi răscoli tot sângele lui de Forsyte. Blestemă printre buze şi, năuc, porni cu paşi mari din locul în care-l lăsase Irene, fiind cât p-aci să cadă în braţele femeii care mergea liniştită în urma ei -

tâmpita, tâmpita aceea care o urmărea!

Peste câteva minute ajunse departe, în pădurea deasă; era lac de apă.

"Fie", cugetă el, "nu mai trebuie să am nici o consideraţie pentru ea. Nici ei nu-i pasă deloc de mine. Totuşi, chiar azi, am să-i arăt că este încă soţia mea".

Dar pe când se întorcea la hotel, fu silit să-şi mărturisească faptul că nici el nu ştia ce-a vrut să spună. Nu putea face scene în public, şi dacă nu putea face scandal, ce-i mai rămânea de făcut? Era aproape furios pe obrazul lui cu pielea prea subţire! Ea nu merită nici o consideraţie, dar el - ah, da! el merită să nu se batjocorească singur, de bunăvoie. Se întoarse la hotel, dar nu mâncă nimic: se aşeză în hol, şi în timp ce prin faţa lui treceau neîncetat turişti cu *Baedeker*-ul în mână, îl cuprinse o deznădejde cumplită. Înlănţuit! Viaţa lui întreagă, toate instinctele

lui fireşti şi toate dorinţele lui cinstite întemniţate şi puse în lanţuri, numai pentru că acum şaptesprezece ani Soarta l-a împins să-şi lege inima de această femeie - şi l-a legat atât de tare, încât nici azi n-are inimă să dorească alta! Blestemată fie ziua în care a întâlnit-o; blestemaţi erau ochii lui, care n-au văzut că ea nu era decât o Venus nemiloasă! Şi totuşi, o avea încă în faţa ochilor, cu rochia ei din *crêpe de Chine*, strânsă pe trup, şi cu soarele care o mângâia; scoase un geamăt scurt, în timp ce turiştii care treceau prin faţa lui îşi ziceau: "Un om care suferă! Ia să vedem ce mâncăm azi"?

Mai târziu, pe terasa din faţa unei cafenele din apropierea Operei, Soames, şezând la o masă în faţa unui pahar de ceai rece cu lămâie pe care-l sorbea printr-un pai, luă hotărârea răutăcioasă de a cina în seara aceea la hotelul în care locuia Irene. Dacă o va întâlni, îi va vorbi, dacă nu, îi va lăsa un bilet. Seara se

îmbrăcă cu mare grijă şi scrise următorul bilet:

Trebuie să ştii că am aflat despre idila ta cu Jolyon Forsyte. Dacă ai de gând s-o duci mai departe, trebuie să înţelegi că nu voi cruţa nimic pentru a-i otrăvi viaţa.
S.F.

Puse biletul într-un plic, îl lipi, dar nu scrise adresa pe el; nu se îndura să scrie numele ei de fată, pe care pe nedrept îl purta acum, dar nu putea pune nici numele Forsyte, căci se temea că ea va rupe scrisoarea fără s-o citească. Apoi ieşi şi porni pe jos pe străzile strălucitoare, dăruite în întregime celor ce căutau plăceri nocturne. Intră în hotelul ei, se aşeză în fundul sufrageriei, într-un colţ de unde putea vedea pe toţi cei ce intră şi ies. Irene nu era acolo. Mâncă puţin, în grabă, şi tot cu ochii la uşă. Ea nu veni. Apoi trecu în salon şi-şi bău încet cafeaua împreună cu două pahare de lichior. Dar ea tot

nu venea. Se duse la tabla pe care erau agăţate cheile camerelor şi citi, de-a rândul, fiecare nume. La numărul doisprezece, etajul întâi! Hotărî să ducă el plicul în camera ei. Urcă pe scările acoperite cu un covor roşu, trecu printr-un mic salon; opt - nouă - doisprezece! Să bată la uşă, să vâre plicul sub uşă, sau...? Se uită pe furiş în jurul lui şi apăsă pe clanţă. Uşa se deschise, dar dădea într-o mică încăpere care mai avea o uşă; bătu în ea, nici un răspuns. Uşa era încuiată. Dar era atât de lipită de podea, încât plicul nu putea pătrunde. Îl puse înapoi în buzunar şi se opri o clipă, ciulind urechile. Era aproape sigur că Irene nu era în cameră. Plecă brusc, trecu prin mijlocul salonului şi coborî scările. Se opri la birou şi zise:

- Vreţi să aveţi amabilitatea de a preda doamnei Heron acest plic?

- *Madame* Heron a plecat chiar azi, *Monsieur* - pe neaşteptate - cam în jurul orei trei. Caz de boală în familie.

Soames îşi strânse buzele.

- Ah, da! îi ştiţi adresa?

- *Non, Monsieur.* Dar cred că în Anglia.

Soames puse din nou plicul în buzunar şi ieşi. Făcu semn unei trăsuri cu cai care trecea prin faţa lui.

- Du-mă undeva!

Birjarul care, desigur, nu înţelese nimic, zâmbi şi dădu bici cailor. Iar Soames, aşezat în mica trăsură cu roţi galbene, fu purtat în lungul şi latul Parisului, cu bulevardele şi pieţele lui în formă de stea; din când în când birjarul se oprea şi-l întreba:

- *C'est par ici, Monsieur?*[55]

- Nu, mergi înainte, îi răspundea de fiecare dată, până când birjarul, deznădăjduit, renunţă să-l mai întrebe, iar trăsura cu roţi galbene - un mic olandez zburător în forma unei birje - gonea neîncetat printre casele cu etaj, cu obloanele trase, de pe bulevardele străjuite de platani.

"Întocmai ca viaţa mea - gândi Soames: merge înainte fără scop!"

ÎN PÂNZA DE PĂIANJEN

A doua zi Soames se întoarse în Anglia, iar în dimineaţa celei de a treia primi vizita domnului Polteed, care avea o floare la butonieră şi o pălărie cafenie de fetru. Soames îl pofti să ia loc.

- Veştile de pe front nu mai sunt atât de rele, nu-i aşa? zise domnul Polteed. Sper că domnul Forsyte se simte bine.

- Mulţumesc! foarte bine.

Domnul Polteed se aplecă puţin înainte, zâmbi, deschise mâna, se uită în palmă şi zise încetişor:

- Cred că, în sfârşit, am lămurit chestiunea care vă preocupa.

- Ce spui! exclamă Soames.

- 19 îmi trimite un raport care, cred, este suficient pentru a fi considerat drept o probă evidentă, zise Polteed şi se opri.

- În ziua de 10, după ce, de dimineaţă, a fost martoră la o întâlnire dintre 17 şi un domn

necunoscut, 19 este gata să declare sub prestare de jurământ că l-a văzut ieşind din camera ei de culcare de la hotel în jurul orei 10 seara. Dacă mărturia va fi mânuită cu abilitatea necesară, cred că va fi suficient, cu atât mai mult cu cât 17 a plecat din Paris - împreună, desigur, cu domnul în chestiune. De fapt, au şters-o amândoi în aşa fel, încât nu le-am dat de urmă; dar îi vom repera, îi vom repera. Femeia a muncit din greu, condiţiile au fost grele, dar sunt încântat că, în sfârşit, a izbutit.

Domnul Polteed scoase o ţigaretă, o bătu de câteva ori pe masă, se uită la Soames şi o puse la loc în tabacheră. Expresia de pe faţa clientului său nu era încurajatoare.

- Cine este această nouă persoană? zise Soames scurt.

- Asta n-o ştiu. Dar ea este gata să jure pentru ceea ce a văzut - şi avem şi semnalmentele lui.

Domnul Polteed scoase din buzunar o scrisoare şi începu a citi:

- Vârstă mijlocie, talie mijlocie, costum albastru de după-amiază, smoching seara, palid, părul brun, mustaţă mică, brună, obraji subţiri, bărbie fermă, ochi cenuşii, picioare mici, expresia unui om care se simte vinovat de ceva...

Soames se ridică, îndreptându-se spre fereastră. Stătea în picioare, furios şi revoltat. Idiot din naştere - păianjen idiot din naştere! Şapte luni de zile, câte cincisprezece lire sterline pe săptămână - pentru a-l fila pe el drept amantul soţiei lui! Expresia unui om care se simte vinovat de ceva! Deschise brusc fereastra.

- E cald, zise; se întoarse şi se aşeză din nou.

Puse picior peste picior şi aruncă domnului Polteed o privire dispreţuitoare.

- Mă gândesc că este suficient, zise, tărăgănând vorbele; fără nume şi fără adresă. Cred că trebuie s-o lăsăm în pace pe doamna aceea şi

să ne ocupăm mai ales de amicul nostru 47.

Nu ştia dacă Polteed l-a identificat; dar îl şi vedea în închipuirea lui cum, ajuns între colegi, izbucnea în hohote de râs. "Expresia unui om care se simte vinovat!" Fir-ar al dracului!

Domnul Polteed îi răspunse în grabă, cu destulă emfază:

- Vă asigur că am reuşit să ducem la bun sfârşit un divorţ şi cu mai puţine probe. Nu uitaţi că este vorba despre Paris. Femeie frumoasă, singură. De ce să nu încercaţi cu ceea ce avem, domnule? Am putea să şi exagerăm puţin.

Şi brusc, pe Soames îl străfulgeră un gând. Pasiunea spionului de meserie se trezise în el: "Cea mai mare victorie a carierei mele! Un soţ divorţează de soţia lui, făcându-i o vizită în camera de culcare! Iată o afacere despre care voi putea vorbi după ce ies la pensie!" Şi, într-un moment de furie, gândi: "Şi

de ce nu! Doar sute de bărbaţi de talie mijlocie au picioare mici şi pe faţă expresia unui om care se simte vinovat de ceva!"

- Nu sunt autorizat să risc cu probe incerte! îi zise scurt. Domnul Polteed ridică privirea şi zise:

- Păcat. Mare păcat! Chestiunea cealaltă pare destul de puţin promiţătoare.

Soames se ridică.

- N-are nici o importanţă. Urmăreşte te rog pe 47 şi vezi să nu găseşti noduri în papură. Bună ziua!

Când auzi cuvintele "noduri în papură!", ochii domnului Polteed azvârliră scântei.

- Foarte bine. Am să vă ţin la curent.

Şi iată-l pe Soames din nou singur. Ce afacere încurcată, murdară, ridicolă! Îşi lipi fruntea de mâinile-i aşezate pe birou. Şezu aşa vreme de zece minute, până când îl trezi secretarul său cu proiectul de prospect al societăţii "Manifold and Topping", pentru o emisiune de

acţiuni în condiţii foarte avantajoase. După amiază plecă devreme de la birou şi se duse la restaurantul "Bretagne". Era acasă numai *Madame* Lamotte. Îl pofti să ia ceaiul cu ea.

Soames primi, înclinându-se.

După ce se aşezară, unul de o parte şi celălalt de cealaltă parte a mesei din odaia cea mică, Soames zise răspicat:

- Trebuie să vă vorbesc, *Madame.*

Iuţeala cu care îşi ridică privirea ochilor ei căprui-deschis îi spuse lui Soames că ea aşteaptă de mult aceste vorbe.

- În primul rând, trebuie să vă întreb ceva: Cum îl cheamă pe acel tânăr doctor? Este ceva între el şi Anette?

Toată fiinţa ei deveni ca tăciunele, un tăciune cizelat, negru aspru şi strălucitor.

- Anette e tânără, îi zise. Tot aşa e şi *Monsieur le docteur*[56]. Între tineri, lucrurile merg iute; dar Anette e un

copil foarte cuminte. Ah! ce fire bună are!

Buzele lui Soames schiţară un zâmbet vag.

- Deci, nu e nimic precis intre ei?

- Precis? - nu, nici vorbă! Tânărul este foarte simpatic, dar - ce să vă spun? N-are nici un ban.

Şi îşi ridică ceaşca de ceai din porţelan alb, garnisită cu frunze de salcie; Soames o ridică şi el pe a lui. Privirile lor se întâlniră.

- Eu sunt căsătorit, îi zise; dar de mulţi ani trăiesc despărţit de soţia mea. Acum încerc să divorţez.

Madame Lamotte puse ceaşca pe masă. Într-adevăr! Ce situaţii tragice sunt pe lume! Totala lipsă de sentiment din sufletul acelei femei trezi în Soames un dispreţ ciudat.

- Eu sunt un om bogat, continuă el, ştiind prea bine că remarca lui era de prost-gust. Nu e cazul să spun mai mult acum, dar cred că m-aţi înţeles.

Ochii lui *Madame* Lamotte erau atât de larg deschişi, încât li se

vedea albul şi deasupra şi dedesubtul pupilei; îl privi drept în faţă.

- *Ah! ça - mais nous avons le temps!*[57] Încă un ceai?

Soames refuză, se ridică, îşi luă rămas bun şi plecă.

Deci, scăpase de o grijă; de acum mama ei n-o va mai lăsa să umble cu acel tânăr vesel şi neisprăvit, până când... Dar ce şanse avea el să poată spune într-o bună zi: "Sunt liber"? Cum o să ajungă acolo? Viitorul lui pierduse orice asemănare cu realitatea. Se simţea ca o muscă prinsă într-o pânză de păianjen şi care priveşte cu ochi deznădăjduiţi spre libertatea din aer.

Simţea nevoia să facă mişcare, de aceea merse pe jos până la Kensington Gardens, apoi pe Queen's Gate până la Chelsea. S-ar putea ca Irene să se fi întors în apartamentul ei. Acesta era un lucru pe care-l putea afla uşor. Căci, după ultimul ei refuz, atât de jignitor, orgoliul rănit îşi căuta refugiu în

ideea că ea trebuie să aibă un amant. Pe la ora cinei, Soames ajunse în dreptul casei. Nu era cazul să ceară informaţii! O doamnă cu părul cărunt stropea florile din fereastră. Apartamentul era deci închiriat. Şi Soames plecă încet, merse agale de-a lungul Tamisei; era o seară frumoasă, senină şi liniştită, în jurul lui totul era armonie şi pace, numai în inima lui nu.

RICHMOND PARK

În după-amiaza zilei în care Soames plecă în Franţa, Jolyon primi la Robin Hill o telegramă:

"Fiul dumneavoastră bolnav de enterită. Momentan în afara primejdiei. Urmează telegramă."

Vestea sosi într-o casă destul de agitată, din pricina plecării lui June, care-şi avea cabina reţinută pe un vapor ce pornea a doua zi. În clipa când veni telegrama; June îi încredinţa tatălui său pe Eric Cobbley şi familia lui, rugându-l să le poarte de grijă.

Stimulată de înrolarea voluntară a lui Jolly, June se hotărâse să devină infirmieră de Crucea Roşie, şi-şi împlini cinstit datoria cu toate că ea - ca oricare alt membru al familiei Forsyte - simţea o oarecare enervare şi regret în faţa îngrădirilor la care era supusă libertatea ei. La început fusese plină de entuziasm, munca i se păruse

minunată, dar după o lună elanul i-a mai scăzut, şi afirma chiar că s-ar fi putut pregăti mult mai bine singură, şi că nu avea nevoie să fie învăţată de alţii. Dacă Holly n-ar fi insistat atât ca - urmând pilda ei - să urmeze şi ea cursurile de infirmieră, June ar fi tras de mult chiulul. Dar în luna aprilie, când Jolly şi Val au plecat cu unitatea lor pe front, ezitarea i-a dispărut, continuând să persevereze în hotărârea ei. Dar acum, chiar în momentul plecării, ideea că-l părăseşte aici pe Eric Cobbley - cu nevastă şi doi copii, lăsându-l în voia vânturilor pe valurile reci ale unei lumi care nu ştie să preţuiasca talentul - o apăsa atât de tare, încât mai-mai să renunţe la planul ei. Când citi însă telegrama, cu vestea aceea îngrijorătoare, ştiu ce are de făcut. Se şi vedea îngrijindu-l pe Jolly - căci, nu încape îndoială, îi vor permite să-şi îngrijească propriul frate! Dar Jolyon - care vedea întotdeauna limpede şi era şi sceptic

- nu speră nimic. Biata June! O fi ştiind vreun Forsyte din generaţia ei cât de grea şi de dură e viaţa? De când aflase că fiul său sosise la Cape Town, ori de câte ori se gândea la el, Jolyon simţea o durere, de parc-ar fi fost bolnav. Nu putea accepta gândul că Jolly se află tot timpul în primejdie. Telegrama, cu toate că îi dădea o veste proastă, fu aproape o uşurare. Jolly era, temporar cel puţin, scăpat de gloanţe. Şi totuşi, enterita asta era o boală gravă! în *The Times* apăreau zilnic anunţuri mortuare din pricina ei. De ce n-ar putea zace el în acest spital de campanie, iar fiul său să fie acasă, la adăpost? Spiritul de sacrificiu al celor trei copii ai săi, altruismul lor atât de puţin caracteristic neamului Forsyte, îl uluia pe Jolyon. Ar fi făcut orice ca să ia locul lui Jolly, căci îşi iubea fiul; dar ei, la rândul lor, nu cunoşteau asemenea sentiment egoist. Nu-i rămânea altceva decât să recunoască în toate

acestea un semn: că tipul Forsyte este în declin.

Spre sfârşitul după-amiezii, Holly veni la el sub bătrânul stejar. Crescuse mult în ultimele luni, de când făcea cursurile la spital, şi aproape că nu mai stătea pe acasă. Văzând-o cum vine spre el, gândi: "Aşa copil cum e, are mai mult bun-simţ decât June; e mai înţeleaptă. Slavă Domnului că nu pleacă şi ea pe front!" Holly se aşeză în leagăn, tăcută şi nemişcată. "O doare şi pe ea ca şi pe mine", cugetă Jolyon. Apoi, întâlnind privirile ei aţintite asupra lui, zise:

- N-o pune prea tare la inimă, fetiţo. Dacă n-ar fi bolnav, ar fi în primejdie mult mai mare.

Holly coborî din leagăn.

- Trebuie să-ţi spun ceva, tăticule. Jolly s-a înrolat şi a plecat din pricina mea.

- Cum adică?

- Când tu erai plecat la Paris, Val Dartie şi cu mine ne-am îndrăgostit unul de altul. Aveam obiceiul să ne

plimbăm călare în Richmond Park; ne-am logodit. Jolly a descoperit totul şi a crezut că trebuie să pună capăt acestei poveşti; de aceea i-a cerut lui Val să se înroleze voluntar. Eu sunt de vină, tată, numai eu şi de aceea aş vrea să plec şi eu pe front. Căci, dacă vreunuia din ei i s-ar întâmpla ceva, ar fi îngrozitor pentru mine. De altfel eu sunt tot atât de bine pregătită ca şi June.

Jolyon deschise ochii mari, uluit, dar pe faţa lui se putea vedea şi o nuanţă de ironie. Deci, iată dezlegarea enigmei; şi toţi aceşti trei copii erau, totuşi, din neamul Forsyte. Desigur că Holly ar fi trebuit să-i spună mai de mult toate acestea! Dar îşi înghiţi toate cuvintele sarcastice care-i veniră pe buze. Dulceaţa şi înţelegerea pentru cei tineri erau, probabil, cel mai sfânt lucru din crezul său. Nu încape îndoială că a binemeritat tot ceea ce i s-a întâmplat. Logodită! Deci acesta era motivul pentru care fata se înstrăinase în ultima vreme

de el! Şi încă logodită cu Val Dartie - nepotul lui Soames - din partida adversă! Era îngrozitor de neplăcut. Strânse şevaletul şi sprijini pictura de stejar.

- I-ai spus lui June?

- Da; a spus c-o să-mi facă loc în cabina ei. E o cabină de o singură persoană, aşa că una din noi va dormi pe jos. Dacă tu eşti de acord, ea se duce chiar acum să obţină aprobarea.

"De acord?" cugetă Jolyon. "Mi se cere consimţământul cam târziu!" Dar iarăşi îşi înghiţi vorba.

- Eşti prea tânără, scumpa mea, n-o să te primească.

- June cunoaşte nişte oameni care au putut pleca la Cape Town cu ajutorul ei. Dacă nu sunt primită în funcţia de infirmieră, pot să locuiesc la ei şi să urmez cursul mai departe, acolo. Lasă-mă să plec, tăticule!

Lui Jolyon îi venea să plângă; tocmai de aceea zâmbi.

- Eu nu împiedic niciodată pe nimeni să facă ceea ce vrea, îi răspunse.

Holly îl cuprinse în braţe.

- Oh! tată, tu eşti cel mai bun tată de pe lume!

"Adică cel mai rău", cugetă Jolyon. Chiar dacă niciodată nu s-ar fi îndoit de cultul pe care-l avea pentru îngăduinţă, în clipa aceasta se îndoia de el.

- Eu nu sunt în raporturi de prietenie cu familia lui Val şi nici nu-l cunosc pe Val, dar ştiu că Jolly nu-l poate suferi.

Holly privi în depărtare şi spuse:

- Eu îl iubesc.

- Am înţeles, zise Jolyon pe un ton sec.

Apoi, văzând expresia de pe faţa ei, o sărută şi gândi: "Exista oare ceva mai impresionant decât credinţa unui suflet tânăr?" Din moment ce nu i-a interzis să plece, era de datoria lui s-o ajute cât putea mai mult; de aceea se duse cu June în oraş. Nu se ştie din ce motiv au

primit aprobarea; să fi fost datorită insistenţelor lui June, sau faptului să funcţionarul cu care au vorbit fusese coleg de şcoală cu Jolyon; în orice caz, Holly putea dormi în cabina pentru o persoană, reţinută de June. A doua zi, seara, le-a condus pe amândouă la gara Surbiton şi, aprovizionate cu bani din belşug, alimente pentru invalizi şi scrisori de recomandaţie, fără de care nici un Forsyte nu pleacă la drum, la ora stabilită conform programului, l-au părăsit. Sub un cer ce strălucea de stele, Jolyon se întoarse cu trăsura la Robin Hill şi se aşeză la masă. Servitorii îl serviră cu o deosebită grijă, încercând astfel să-i arate simpatia lor, iar el mâncă plin de-o şi mai mare grijă, pentru a le arăta că le preţuieşte simpatia. Dar mare-i fu uşurarea când îşi putu aprinde ţigara pe terasa pardosită cu pietre - a căror culoare şi formă fusese aleasă cu atâta pricepere de către tânărul Bosinney. Se lăsa noaptea, o

noapte atât de frumoasă; frunzele pomilor abia fremătau, iar în preajmă era o mireasmă atât de dulce, încât Jolyon simţi o durere în inimă. Iarba era acoperită cu rouă, şi el începu să se plimbe pe terasă; o străbătu de nenumărate ori de la un capăt la altul, şi până la urmă i se păru că pe terasă se plimbă toţi trei; când ajungeau la capătul terasei se întorceau cu toţii, tatăl său rămânând tot timpul în partea dinspre casă, iar fiul lui în partea dinspre pajişte; şi îl ţineau amândoi de câte un braţ; el nu îndrăzni să-şi ridice mâna pentru a-şi scoate ţigara din gură de teamă să nu-i sperie, iar ţigara continua să ardă şi scrumul îi cădea pe haină, până când îşi desfăcu buzele şi o lăsă să cadă, căci îl frigea. În cele din urmă cei doi plecară, şi prin braţele lui trecu un fior de gheaţă. Şi iată cum, în fiinţa unui singur Jolyon, se plimbară trei făpturi cu acelaşi nume!

Se opri în loc şi ascultă: o căruţă trecea pe şosea, în depărtare mergea un tren, câinele de la ferma lui Gage lătra, frunzele pomilor murmurau, băiatul de la grajd îşi încerca fluierul cumpărat la bâlci. Deasupra lui, nenumărate stele, strălucitoare şi mute, atât de departe de el! Luna nu răsărise încă! Era totuşi atâta lumină, încât putea vedea săbiile şi steagurile stânjeneilor sădiţi pe marginea terasei; erau florile lui favorite, căci petalele lor încovoiate şi zbârcite purtau culoarea nopţii. Se întoarse cu faţa spre casă. Era mare, nici o lumina aprinsă, şi, în afară de el, nici un suflet de om nu locuia întrânsa. Cumplită singurătate! Nu va putea trăi aici singur. Şi totuşi, cum se poate simţi un om părăsit, atâta vreme cât există frumuseţe? Răspunsul la această întrebare - chiar dacă idioată - era: pentru că se simte singur! Cu cât e mai mare frumuseţea, cu atât mai mare e pustiul, căci frumuseţea este

armonie, iar armonia cere împărtăşire. Frumuseţea nu este o mângâiere dacă nu are suflet. Acea noapte, cu vraja ei nemaiîntâlnită, cu struguri ce străluceau în lumina stelelor, cu iarba care mirosea a miere, nu-i dăruia bucurie, căci era despărţit de aceea care însemna pentru el viaţa, esenţa şi întruchiparea frumuseţii; da, simţea că e cu desăvârşire despărţit de ea, mai ales acum - pentru că aşa cerea buna-cuviinţă; în zadar încercă să doarmă, lupta lui cu resemnarea era prea dură şi grea, ca pentru oricare Forsyte, căci ei nu ştiu să se resemneze; au fost crescuţi pentru a-şi împlini voinţa, iar părinţii lor le asiguraseră o viaţă uşoară. Dar în zori aţipi şi avu un vis straniu.

Se făcea că se află pe o scenă cu o cortină enorm de înaltă şi bogată - se ridica până la stele chiar şi se întindea, în semicerc, de la o margine a scenei până la cealaltă. El era foarte mic, o mică siluetă neagră care, negăsindu-şi locul,

umbla încoace şi încolo; dar ceea ce era mai curios, e că acea mică făptură era şi nu era el, căci în acelaşi timp era şi Soames; aşa că, pe de o parte trăia scena el însuşi, iar pe de alta era numai spectator. Acea siluetă, care-l întruchipa atât pe el cât şi pe Soames, încerca să găsească o ieşire prin cortina grea şi neagră, dar n-o găsea. Trecu de mai multe ori prin faţa ei până când, în cele din urmă, spre fericirea lui, zări o crăpătură îngustă - o deschizătură - la o depărtare neînchipuit de mare, ca o minunată fâşie de lumină, de culoarea florilor de stânjenei, ca o licărire din paradis. Făcu iute câţiva paşi înainte pentru a trece prin ea, dar când ajunse acolo, perdelele se strânseră din nou. Dezamăgit şi amărât - să fi fost el, să fi fost Soames ? - merse mai departe şi iată o altă fâşie de lumină printre perdelele desfăcute, dar îndată ce ajunse la ea, perdelele se strânseră din nou. Şi stădania aceasta

continua, iar mica făptură stătea tot închisă pe scenă, neputând trece prin cortină. În cele din urmă se deşteptă, cu numele lui Irene pe buze. Visul acesta îl tulbură din cale-afară, mai ales din pricina faptului că el şi cu Soames erau întruchipaţi în aceeaşi fiinţă.

Dimineaţa nu fu în stare să lucreze, de aceea încalecă pe calul lui Jolly, sperând că va reuşi să obosească. A doua zi hotărî să plece la Londra, pentru a încerca să obţină permisiunea de a merge în Africa de Sud în urma celor două fiice ale sale. Tocmai începuse să-şi facă bagajele, când primi următoarea scrisoare:

Green Hotel
Richmond
13 iunie

Dragul meu Jolyon,

Ai să fii surprins când vei afla cât de aproape sunt de dumneata. A fost cu neputinţă să mai rămân la Paris, de aceea am venit aici pentru

a-ţi cere sfatul. Aş dori foarte mult să-ţi vorbesc. De când ai plecat din Paris, nu cred că am întâlnit măcar un om cu care să fi putut vorbi. Totul e în ordine cu dumneata şi cu fiul dumitale? Cred că până acum nu ştie nimeni unde mă aflu.

Cu aceeaşi prietenie de totdeauna,

Irene

Irene la depărtare mai mică de trei mile de casa lui! Şi iarăşi în refugiu! Un zâmbet foarte straniu i se aşternu pe buze. Lucrul acesta întrecea orice aşteptare!

Spre amiază plecă pe jos, trecu prin Richmond Park şi cum mergea aşa singur, gândi: "Richmond Park! Doamne, Dumnezeule! Cum se mai potriveşte cu noi cei din neamul Forsyte!" Nici un Forsyte nu locuia acolo - acolo nu locuiau decât regi, pădurari şi sălbăticiuni - dar în Richmond Park parcă şi Natura era îngrădită, şi cu toată aparenţa ei îndrăzneaţă, avea aerul să declare:

"Iată-mă, priveşte instinctele mele, sunt aproape pătimaşe, şi cât p-aci să mă las târâtă de ele, dar, fireşte, le ţin în frâu. Adevărata glorie a proprietăţii e să fii stăpân pe tine". Da! Richmond Park era stăpân pe sine chiar şi în acea zi senină de iunie, când pe vârful fiecărui pom cânta cucul şi apoi zbura ca fulgerul, pe altă creangă, pentru a-şi continua cântecul, iar porumbeii sălbatici anunţau miezul verii.

Pe la ora unu, Jolyon intră în "Green Hotel", aşezat aproape faţă-n faţă cu renumitul restaurant "The Crown and Sceptre". Era modest, foarte îngrijit, nu-i lipsea niciodată o friptură rece, tarte cu coacăze, din care să se înfrupte una sau două văduve bătrâne, iar în faţa hotelului aproape întotdeauna stătea câte o trăsură cu doi cai.

Într-o cameră tapisată cu cint atât de urât încât excludea posibilitatea oricărei emoţii, Irene şedea pe un scaun rotund, acoperit cu broderie, şi cânta ceva din *Hänsel şi Gretel*,

de pe o partitură veche. Pe peretele din faţa ei, neacoperit încă cu tapet în stil Morris, era un tablou reprezentând pe regină călare pe un ponei, înconjurată de câini de vânătoare, şepci scoţiene şi cerb înjunghiaţi; lângă Irene, pe pervazul ferestrei, într-un vas de flori, nişte cerceluşi albi şi trandafiri. Caracteristicile epoci reginei Victoria erau atât de pregnante în această cameră, încât lui Jolyon i se păru că Irene - îmbrăcată în rochia ei strânsă pe corp - e o Venus care răsare din scoica veacului trecut.

- Dacă proprietarul acestui hotel ar avea ochi care să vadă, îi zise, te-ar pofti să pleci; căci nu te potriveşti cu stilul lui.

Şi în felul acesta trecu, uşor, peste cele câteva momente de emoţie profundă. După ce au mâncat friptură rece, dulceaţă de nuci, tartă cu coacăze şi au băut dintr-un clondir de gresie bere preparată cu enibahar, ieşiră la plimbare în parc, şi după ce vorbiră despre una şi

despre alta, urmă tăcerea de care se temuse atât Jolyon.

- Nu mi-ai povestit ce s-a întâmplat la Paris, zise el într-un târziu.

- Nu. Am fost urmărită multă vreme; şi până la urmă m-am obişnuit şi cu asta. Dar după aceea a venit chiar Soames. La statuia mică a Niobei... aceeaşi poveste: îmi cere să mă întorc la el.

- De necrezut!

În timp ce vorbea, privirea ei căta spre pământ, dar apoi o ridică spre el. Ochii aceia negri, aţintiţi asupra ochilor lui, păreau a spune atât de desluşit, cum nici un glas de pe lume n-ar fi putut grăi: "Am ajuns la capătul puterilor; dacă mă vrei, iată-mă"!

Trăise vreodată, aşa de bătrân cum era, vreo clipă de emoţie atât de puternică?

Cuvintele "Irene, te ador!" aproape îi scăpară de pe buze. Dar în mintea lui apăru o imagine atât de limpede, cum n-ar fi crezut

niciodată că poate fi o închipuire: îl văzu pe Jolly, cu faţa albă ca varul, întins în pat şi întors către un perete alb.

- Băiatul meu este grav bolnav pe front, îi zise pe un ton liniştit.

Irene îl luă de braţ.

- Te înţeleg; vino să ne plimbăm.

Nu trebuia nici măcar să încerce a-i da vreo explicaţie. Ea înţelesese totul! Şi merseră mai departe prin ferigă - crescuse atâta, încât le ajungea până la genunchi - trecură printre vizuinile iepurilor, şi pe lângă stejari, vorbind despre Jolly. Peste două ore se despărţi de ea la Richmohd Hill Gate şi porni spre casă.

"Acum ştie ce simt pentru ea", cugetă el. Era natural! Aşa ceva nu se poate ascunde în faţa unei femei ca ea!

PE CELĂLALT MAL

Jolly era ostenit din cale-afară de atâtea vise. Prea palid şi prea slab pentru a visa din nou, zăcea nemişcat, aducându-şi vag aminte de lucruri foarte îndepărtate. N-avea putere decât să-şi deschidă ochii pentru a privi afară, prin fereastra de lângă patul său de campanie, spre fâşia de apă ce şerpuia prin nisip şi spre floarea cucului răsfirată prin Karoo, dincolo de râu. Acum ştia ce înseamnă Karoo, cu toate că nu-i văzuse pe buri fugind mâncând pământul - ca nişte iepuri - şi nici nu auzise şuieratul obuzelor. Molima l-a doborât mişeleşte înainte de a fi simţit mirosul prafului de puşcă. Cine ştie din ce i-a venit? - o zi în care, fiindu-i sete, a băut prea mult, sau poate a mâncat un fruct infectat. Nu ştia şi nu mai avea putere nici pentru a urî boala care-l doborâse; nu mai avea

putere decât pentru a-şi da seama că alături de el mai zăceau mulţi alţii, că era buimăcit de atâtea vise nebuneşti; nu mai avea putere decât pentru a urmări fâşia de apă şi pentru a-şi aminti vag lucruri foarte, foarte îndepărtate...

Soarele apusese. În curând va fi mai răcoare. Ar fi vrut să ştie cât e ceasul, să pună mâna pe ceasul lui cel vechi, cu capacele moi de tot, să-i audă ticăitul. Ar fi fost ceva prietenos - de acasă. Nu mai avea nici atâta putere încât să-şi aducă aminte că bătrânul lui ceas fusese întors pentru ultima dată în ziua în care începuse să zacă în patul acela. Pulsul creierului său bătea atât de slab, încât nu putea distinge feţele celor ce umblau încoace şi încolo, infirmiere, doctori, ordonanţe, ca şi cum toţi ar fi avut o singură înfăţişare, indiferentă; iar cuvintele care se rosteau în jurul lui însemnau toate acelaşi lucru, adică aproape nimic. Dar lucrurile pe care le făcea odinioară, deşi îndepărtate şi vagi,

erau mai desluşite: paşii lui prin faţa bătrânelor trepte de la Harrow, când se făcea apelul... "Prezent, Domnule! Prezent, Domnule!"... felul în care îşi împacheta ghetele în *Westminster Gazette*, hârtie verzuie, ghete lucioase... bunicul lui vine spre el de undeva din întuneric... miros de pământ... pivniţa cu ciuperci! Robin Hill... Înmormântarea sărmanului câine Balthazar în frunze... Tata... Casa...

Devenise iarăşi conştient, şi-şi dădea seama că în albia râului nu era apă; cineva îi vorbea. Îl întreba dacă doreşte ceva. Nu. Ce poate dori el acum? Era prea slăbit pentru a dori ceva, dar tare ar vrea să audă ticăitul ceasului său...

Holly! Nu ştie să arunce mingea cum trebuie. Oh! Arunc-o în sus! Nu târâş!... "Trage barca, Unu şi Doi!" El era Doi!... Conştiinţa îi reveni din nou, şi-şi dădu seama că cerul amurgului e violet şi că răsare o lună aproape plină... roşie ca sângele. Ochii lui vrăjiţi o priveau:

şi în timp ce în creierul lui nu se petrecea nimic, minutele treceau, şi... luna se înălţa sus, din ce în ce mai sus...

"Se stinge, doctore!"

Nu-şi mai împachetează ghetele? Niciodată?

"Ţine bine vâslele, Doi!" Nu plânge! Du-te liniştit... treci peste valuri... dormi!... Întuneric? Ah, numai dacă cineva... ar fi atât de bun... să... să-i întoarcă ceasul!...

SOAMES TRECE LA FAPTE

Soames era foarte ocupat cu problemele ridicate de societatea "New Colliery Company" care, aproape imediat după retragerea bătrânul Jolyon de la preşedinţia Consiliului de Administraţie, decăzuse atât de vertiginos, încât nu mai rămăsese din ea decât "lichidarea". De aceea, vreme de două ceasuri, nu apucă să citească scrisoarea pe care i-o trimisese domnul Polteed într-un plic sigilat şi cu adresa scrisă de mâna lui. Ajuns la masă, la clubul său din City, Soames scoase plicul din buzunar - ţinea mult la acest club pentru că, prin anul 1870, lua adeseori masa aici împreună cu tatăl său, care îl aducea mai ales pentru a-i arăta cum va trebui să-şi organizeze viaţa în viitor.

Aici, într-un colţ retras, în faţa unei farfurii cu friptură de berbec şi piure de cartofi, citi:

Domnule Forsyte,

Conform instrucţiunilor date de dumneavoastră am urmărit chestiunea în cealaltă direcţie, şi rezultatele sunt mulţumitoare. Urmărirea lui 47 ne-a dus la descoperirea adresei lui 17: «Green Hotel», Richmond. În cursul săptămânii trecute, cele două persoane s-au întâlnit în Richmond Park. Până acum n-am putut observa nimic de o importanţă deosebită. Dar, dacă facem legătura dintre informaţiile pe care le-am primit la începutul acestui an de la Paris şi cele pe care le avem acum, sunt convins că ne putem prezenta în faţa Justiţiei. Bineînţeles, urmărirea va continua, până vom primi instrucţiuni contrare din partea dumneavoastră.

Cu deosebită stimă, al dumneavoastră

Claud Polteed

Soames citi scrisoarea de două ori, apoi făcu semn chelnerului.

- Ia-o de aici, te rog; e rece!

- Să vă aduc alta proaspătă, domnule?

- Nu. Dă-mi, te rog, o cafea în cealaltă cameră.

Apoi, după ce plăti mâncarea pe care n-o mâncase, ieşi din sufragerie; trecu pe lângă doi cunoscuţi, dar nu-i văzu.

"Ne putem prezenta în faţa Justiţiei!" îşi zise, în timp ce şedea la o masă mică cu tăblie de marmură, cu cafeaua în faţă. Ticălosul de Jolyon! Îşi turnă cafeaua, puse zahăr şi o bău. Îl va dezonora în ochii propriilor lui copii! Şi, după ce luă această hotărâre fermă, se ridică; şi pentru prima dată simţi cât e de neplăcut să fii avocatul propriei tale cauze. O afacere atât de scandaloasă nu putea fi pornită din biroul lui. Era silit să încredinţeze unui străin cele mai intime taine ale vieţii lui particulare, trebuia să facă apel la un avocat specialist în ceea ce se numea prejudicii aduse onoarei

familiale. Oare la cine să se ducă? Poate la "Linkman and Laver", din Budge Row - oameni de încredere, nu aveau cine ştie ce renume, îi cunoştea numai din vedere. Dar, înainte de a se duce la ei, trebuie să mai vorbească o dată cu Polteed. Dar la această idee Soames avu un moment de slăbiciune. Să-i dezvăluie taina lui? Cum să găsească cuvintele nimerite? Cum să se expună milei lui Polteed şi să se facă singur de râs? însă, se prea poate ca Polteed să ştie totul... Oh, da, ştia totul! Şi, hotărât să pună capăt acestei chestiuni numaidecât, se urcă într-o birjă şi porunci să fie dus în West End.

Era o zi caldă şi fereastra biroului domnului Polteed era larg deschisă, singura precauţiune fiind o plasă de sârmă subţire pentru a opri intrarea muştelor. Două sau trei şi încercaseră să pătrundă în birou, dar se prinseseră în ochiurile sârmei şi acum stăteau agăţate acolo, cu aerul că se aşteaptă să fie ucise din-

tr-un moment într-altul. Domnul Polteed, urmând dispoziţia citită în ochii clientului său, se ridică cu aerul că-şi cere scuze şi închise fereastra.

"Măgar îngâmfat!" gândi Soames. Ca orice om care are o nestrămutată încredere în sine, Soames nu mai ezită, şi cu un vag zâmbet în colţul gurii, zise:

- Am primit scrisoarea dumitale. Am de gând să trec la fapte. Bănuiesc că ştii cine este doamna pe care aţi urmărit-o.

Expresia din acel moment de pe faţa domnului Polteed fu o capodoperă. Se citea pe ea absolut desluşit: "Dar cum puteţi crede că nu ştiu? Dar, vă rog, fiţi convins că am luat cunoştinţă de lucrul acesta numai din punct de vedere profesional - vă rog să mă iertaţi!" Făcu în aer o mică mişcare cu mâna, ca şi cum ar fi vrut să spună: "Aşa ceva - aşa ceva e destul de obişnuit în meseria noastră!"

- Atunci totul e în ordine, zise Soames umezindu-şi buzele: nu e nevoie să-ţi spun mai mult. Am să însărcinez biroul "Linkman and Laver", din Budge Row, pentru a porni acţiunea în numele meu. Deocamdată nu am nevoie de martorii dumneavoastră, dar vă rog să le trimiteţi - până la ora cinci - toate informaţiile pe care le aveţi. Urmărirea va continua, dar vă rog să păstraţi cea mai mare discreţie.

Domnul Polteed, cu ochii pe jumătate închişi, avea aerul că e gata să facă tot ceea ce i se cere.

- Eşti convins, întrebă Soames, cu un glas care, brusc, devenise energic, că avem probe suficiente?

Domnul Polteed făcu o mică mişcare din umeri.

- Puteţi risca, îi şopti: cu ceea ce avem, şi cum cunoaştem noi oamenii, cred că puteţi porni.

Soames se ridică.

- Îl vei căuta pe domnul Linkman. Mulţumesc; nu te deranja.

N-ar fi putut să-l suporte strecurându-se, între el şi uşă, cum făcea de obicei. Ajuns pe trotuarul însorit de pe Piccadilly, îşi şterse sudoarea de pe frunte. Ce-a fost mai greu trecuse - cu străinii aceia va merge mai uşor. Apoi se întoarse în City pentru a desăvârşi ceea ce mai avea de făcut.

Seara, în Park Lane, privindu-l pe tatăl său care lua masa, fu cuprins din nou de vechea lui dorinţă de a avea un fiu, un fiu care să stea lângă el când va fi bătrân, care să-l privească cum mănâncă, pe care să-l ia pe genunchi aşa cum odinioară îl lua pe el James, un fiu căruia să-i fi dat viaţă el, care să-l înţeleagă pentru că este trup din trupul lui şi sânge din sângele lui, să-l înţeleagă şi să-i fie mângâiere, un fiu care să fie şi mai bogat şi mai cultivat decât el, deoarece porneşte din condiţiuni mai bune decât cele din care plecase el. Nu! Nu voia să ajungă bătrân - ca făptura aceea slabă, căruntă, deşirată, firavă, ce şedea

acolo - şi singur, cu bogăţia care se aduna grămezi-grămezi în jurul lui; nu voia să-şi ducă zilele fără bucurie, pentru că nu avea nici un viitor în faţa lui, şi nici nu voia să-şi lase averea în mâna, gura şi ochii unor oameni cu care n-avea nimic de împărţit! Nu! Acum va face tot ce trebuie pentru a fi liber să se căsătorească, pentru a avea un fiu de care să se ocupe cât mai e tânăr, înainte de a îmbătrâni ca tatăl său, care-l privea cu aceeaşi atenţie când pe el, când friptura din farfurie.

Se duse la culcare în această dispoziţie. Dar după ce se întinse în patul cald, aşternut cu cearşafuri fine, de olandă, cumpărate de Emily, amintirile începură a-l chinui. Chipul lui Irene îl obseda, şi aproape că-i simţea trupul lângă al lui. De ce a făcut el prostia de-a o revedea, de ce s-a expus de bunăvoie valurilor de vrajă şi de amintiri, pentru ca acum să-l doară când se gândeşte că ea e împreună cu ticălosul acela - cu hoţul acela?!

O ZI DE VARĂ

În zilele care urmară după prima plimbare făcută cu Irene în Richmond Park, n-a fost clipă în care Jolyon să-şi uite fiul. Nu mai primise nici o veste; intervenţiile pe care le făcuse la Ministerul de Război nu dăduseră nici un rezultat; de la June şi Holly nu se puteau aştepta veşti înainte de trei săptămâni. Abia acum îşi dădea seama cât de puţine amintiri avea el în legătură cu Jolly, şi că fusese un tată "diletant". N-avea nici măcar o amintire în care să fi jucat vreun rol mânia; nici o împăcare, deoarece n-a fost niciodată vreo ceartă; nici o clipă în care să-şi fi deschis sufletul cu toată încrederea, nici chiar când murise mama lui Jolly. Nu rămăsese nimic, în afară de o dragoste cu puternice nuanţe de ironie. I-a fost frică, pe de o parte ca nu cumva să-şi piardă libertatea, iar pe de alta ca nu cumva să

impieteze asupra libertăţii băiatului; de aceea s-a ferit cât a putut să-şi dezvăluie gândurile.

Numai când era împreună cu Irene simţea o oarecare uşurare, cu toate că, pe măsură ce trecea timpul, îşi dădea seama din ce în ce mai limpede că sentimentele lui sunt împărţite între ea şi fiul său. De Jolly îl legau ideea continuităţii şi crezul clasei sociale din care făcea parte, convingeri care s-au înrădăcinat în fiinţa lui de când era tânăr şi care s-au adâncit pe vremea când fiul său era elev, apoi student - strădania lui neîncetată de a nu prihăni cu nimic ceea ce tatăl şi fiul îşi datorau reciproc. De Irene îl lega desfătarea lui în faţa Frumuseţii şi a Naturii. Şi-şi dădea parcă din ce în ce mai puţin seama care din aceste două legături e mai puternică. Dar, într-o după-amiază, când tocmai pleca spre Richmond, fu deşteptat în mod brutal din paralizia sentimentală prin care trecea de un tânăr cu faţa ciudată, pe care-l mai

văzuse parcă undeva şi care venise cu bicicleta; se apropie de el zâmbind uşor:

- Domnul Jolyon Forsyte? Poftim!

Puse un plic în mâna lui Jolyon, împinse bicicleta până pe şosea şi plecă. Uluit şi speriat, Jolyon deschise scrisoarea.

Citaţie

În procesul de divorţ Forsyte contra Forsyte.

Martor: Forsyte!

Senzaţia de ruşine şi dezgust fu urmată de o reacţie spontană: "Dar ce-ţi veni? E tocmai ceea ce doreşti, de ce nu eşti mulţumit?" Desigur că şi ea a primit una; trebuie să se ducă imediat la ea. Pe drum căzu însă pe gânduri. Ce poveste ironică! Căci, orice ar scrie în sfânta scriptură despre inimă, nu e destul să vrei pentru a trăi după cum cere legea. S-ar putea apăra foarte bine în acest proces, mai bine zis ar putea încerca să dovedească atât el,

cât şi Irene, că sunt nevinovaţi. Dar asemenea procedeu îl revolta pe Jolyon. Chiar dacă, de fapt, nu era amantul ei, moralmente dorea acest lucru, iar el ştia că şi ea se simte a lui. Citise acest lucru pe faţa ei. Nu-şi făcea iluzii asupra sentimentelor ei. Ea şi-a trăit marea pasiune; şi la vârsta lui, nu se mai putea aştepta la o mare dragoste din partea ei. Dar Irene avea încredere în el şi ţinea la el; simte probabil că poate fi un refugiu pentru ea. Ştia c-o adoră; deci, desigur, nu-i va cere să se apere ca să-şi dovedească nevinovăţia! Slavă Domnului că Irene nu avea acea conştiinciozitate britanică absurdă care, de dragul unui refuz, refuză chiar şi fericirea! Trebuie să fie bucuroasă că i se oferă prilejul de a fi liberă - după şaptesprezece ani de moarte vie! în ceea ce priveşte publicitatea, zarurile erau aruncate! Chiar dacă va încerca să se apere, defăimarea va rămâne. Jolyon încerca sentimentul firesc pentru un Forsyte

a cărui viaţă intimă este ameninţată: dacă e vorba să-l condamne Justiţia, apoi măcar să aibă de ce! De altfel socotea că e mult mai dezonorant pentru el să apară pe banca martorilor şi să jure că între ei n-a avut loc nici un gest, n-a fost rostit nici un cuvânt de dragoste, decât să primească fără replică defăimarea că s-a făcut vinovat de adulter - da, având în vedere sentimentele lui, ar fi fost mult mai dezonorant; iar pentru copiii lui, ar fi fost tot atât de trist şi dureros. Ideea c-ar fi trebuit să explice - dacă ar fi putut - în public, faţă de un judecător şi doisprezece englezi oarecare, întâlnirile lor de la Paris şi plimbările lor din Richmond Park, îl înspăimânta. Jolyon se cutremura de groază numai gândindu-se la brutalitatea şi ipocrizia cu care se judecă un asemenea proces; era aproape convins că nimeni nu-i va crede - iar ideea că Irene, care pentru el întruchipa Natura şi Frumuseţea, va trebui să stea acolo,

în faţa acelor ochi bănuitori, cu priviri necuviincioase, era îngrozitoare. Nu, nu! Apărarea în faţa unei asemenea acuzaţii n-ar folosi decât să le dea londonezilor o zi de distracţie copioasă, iar ziarelor un tiraj mai mare. E de o mie de ori mai bine să accepte ceea ce Soames şi zeii i-au hărăzit!

"Şi apoi", îşi zise el cinstit şi sincer, "cine ştie? Poate că tocmai în interesul băiatului meu n-aş fi putut răbda multă vreme această situaţie. În orice caz, de data aceasta scapă şi ea din cătuşele legii!" Era atât de preocupat, încât nici nu-şi dădea seama cât era de cald. Cerul purpuriu se acoperise de nori, doar ici şi colo mai era câte o fâşie albă. Când intră în parc, o picătură mare de ploaie desenă o stea în praful de pe alee. "Pfiu", gândi, "furtună! Sper că n-a venit la întâlnire; uite ce răpăială începe!" Dar în aceeaşi clipă o văzu pe Irene venind spre el. "Trebuie să fugim repede la Robin Hill", îşi zise.

Pe la ora patru, furtuna se abătu peste Poultry, oferind funcţionarilor de prin birouri o distracţie binevenită. Soames bea tocmai o ceaşcă de ceai, când îi fu înmânată o scrisoare:

Domnule Forsyte,

Forsyte contra Forsyte şi Forsyte în conformitate cu dispoziţiunile date de dumneavoastră, vă facem cunoscut că astăzi au fost înmânate citaţiile cuvenite atât pârâtei, la Richmond, cât şi acuzatului, la Robin Hill.

Cu deosebită stimă,

Linkman and Laver

Soames rămase câteva minute cu ochii holbaţi la scrisoare. Din clipa în care dăduse aceste dispoziţiuni fusese mereu tentat să le revoce. Era atât de scandalos, atât de dezonorant pentru ei toţi! Şi, de altfel, dovezile care i s-au adus nu i s-au părut niciodată concludente; nici el nu ştia pentru ce, dar pe măsură ce trecea vremea, i se părea

tot mai puţin probabil ca ei doi să fi ajuns chiar atât de departe. Dar procesul acesta îi va uni în mod cert; şi lucrul acesta îl durea pe Soames. Să se bucure Jolyon de iubirea ei, să aibă Jolyon ceea ce el n-a putut cuceri! Să fie oare prea târziu? Acum, după ce le-a dat un avertisment atât de grav prin citaţiile pe care le-au primit, n-o fi existând oare un mijloc pentru a-i sili să se despartă? "Dar dacă nu acţionez imediat", îşi zise, "va fi poate prea târziu, căci acum au amândoi citaţiile în mână. Mă duc să vorbesc cu el; mă duc la el chiar acum!"

Şi, bolnav de enervare şi teamă, trimise să i se aducă un automobil, vehicul pe atunci la modă. Va trece poate multă vreme până când va putea doborî pe acel ticălos, şi numai Dumnezeu ştie ce hotărâre pot lua ei după un asemenea şoc! "Dacă aş fi un tâmpit şi aş vrea să fac pe grozavul, aş lua cu mine o cravaşă, un pistol sau ceva

asemănător!", gândi el. Dar în loc de toate acestea luă un dosar, cazul "Magentie *versus* Wake", cu intenţia de a-l studia în drum spre Robin Hill. Dar nici nu-l deschise măcar; şezu liniştit, scuturat şi aruncat încoace şi-ncolo, fără să-şi dea seama că e curent şi că miroase tare a benzină. Trebuie să se orienteze după atitudinea pe care o va lua Jolyon; deci, cel mai important lucru este să nu-şi piardă firea!

Pe când se apropia de Putney Bridge, Londra îşi revărsa tocmai muncitorii; şiruri de furnici se puseseră în mişcare şi muncitorii, valuri-valuri, se scurgeau spre periferie; munceau cu toţii pentru a-şi ţine zilele, mergând înainte, mereu înainte în marea luptă pentru viaţă! Poate că pentru prima dată în viaţa lui, Soames cugetă: "Eu, dac-aş vrea, aş putea să le las toate baltă! Nu m-ar costa nimic, aş putea petrece!" Nu! un om ca el, cu viaţa pe care a dus-o el, nu poate lăsa

totul baltă, să se instaleze la Capua şi să-şi irosească banii şi reputaţia pe care a dobândit-o. Viaţa unui om era compusă din ceea ce a agonisit şi din ceea ce mai are de agonisit. Numai proştii gândesc altfel, proştii, socialiştii şi aventurierii!

Automobilul ajunsese în cartierul de vile şi gonea în mare viteză. "Cred că face cincisprezece mile pe oră!" îşi zise; "motoarele astea vor face ca lumea să nu mai locuiască în oraş!" Şi se gândi la efectul pe care-l vor avea asupra proprietăţilor pe care tatăl său le avea la Londra - el personal nu făcuse niciodată asemenea investiţii, fiind colecţionar, iar afacerile cu tablourile îl mulţumeau pe deplin. Vehiculul gonea înainte; coborî dealul de la Wimbleson Common. Ah, ce întrevedere! Nu încape îndoială că un bărbat la cincizeci şi doi de ani, cu copii mari, pictor cu renume, nu poate rămâne nepăsător. "Nu poate să dezonoreze familia noastră, l-a iubit pe tatăl său,

întocmai cum îl iubesc şi eu pe al meu, iar ei au fost fraţi. Femeia aceasta distruge totul - ce-o fi având? N-am priceput niciodată." Maşina ieşi de pe şosea şi o luă pe lângă marginea unei păduri; Soames auzi cucul cântând, un cuc întârziat, pentru el, însă, era primul *cu-cu* din anul acela. Ajunse aproape în dreptul terenului pe care îl alesese la început pentru casa lui şi pe care Bosinney l-a refuzat, atât de puţin politicos, propunându-l pe cel preferat de el. Scoase batista din buzunar pentru a-şi zvânta obrazul şi palmele, apoi începu să răsufle adânc, pentru a fi cât mai calm, şi îşi zise: "Ţine-ţi firea! Ţine-ţi firea"!

Automobilul coti pe aleea care ar fi trebuit să ducă la casa lui; se auzea muzică. Uitase că Jolyon are două fete.

- Poate că mă întorc imediat, sau poate voi fi reţinut câtăva vreme, îi zise şoferului şi sună.

În timp ce mergea în urma femeii de serviciu, care dădu la o parte perdelele spre holul interior, Soames se simţi uşurat la ideea că June sau Holly ar putea neutraliza în oarecare măsură ciocnirea ce va avea loc cu prilejul acestei întâlniri, căci, desigur, una din ele cânta la pian. Mare îi fu mirarea când văzu că la pian e Irene, iar într-un fotoliu şedea Jolyon, ascultând-o. Amândoi se ridicară în picioare. Sângele i se urcă la creier şi Soames nu mai fu în stare să-şi pună în aplicare planul dinainte stabilit. Pe obrazul lui se aşternu expresia strămoşilor lui fermieri, încăpăţânarea posacă a neamului Forsyte de la malul mării, predecesorii lui "Superior Dosset Forsyte".

- Foarte frumos! le zise.

Glasul lui Jolyon mârâi:

- Dacă n-ai nimic împotrivă, să trecem în birou, aici nu este tocmai locul potrivit.

Şi trecură amândoi printre perdelele desfăcute, iar Soames îi

urmă. Intrară într-o încăpere mică; Irene se opri în faţa ferestrei deschise, iar "ticălosul" rămase aproape de ea, lângă un fotoliu mare. Soames trânti uşa cu zgomot; sunetul acesta îi reaminti cum odinioară, într-o zi, trântise uşa în faţa lui Jolyon dându-l afară pentru că voia să se amestece în treburile lui.

- Ei bine, ce aveţi de spus despre purtarea voastră?

Individul avu obrăznicia să zâmbească.

- După cele ce am primit azi, nu mai ai dreptul să ne întrebi. Îmi place să cred că te bucuri că scapi de laţul pe care-l porţi de gât.

- Oh, zise Soames; asta o crezi tu! Am venit să-ţi spun că dacă nu-mi juraţi că de azi înainte nu vă veţi mai vedea deloc, voi divorţa de ea dezvăluind în faţa instanţei fapte dezonorante pentru voi amândoi.

Chiar şi el se miră de limpezimea cu care vorbi, căci în mintea lui totul era confuz, bâlbâit, iar mâinile

îi tremurau. Nici unul din ei nu răspunse; dar i se păru că pe feţele lor citeşte dispreţ.

- Ce ai de spus tu, Irene?

Buzele ei se mişcară, dar Jolyon puse mâna pe braţul ei.

- Las-o în pace! zise Soames furios. Irene, juri?

- Nu.

- Oh! Şi tu?

- Şi mai puţin.

- Deci sunteţi vinovaţi! Recunoaşteţi?

- Da, suntem vinovaţi.

Era glasul lui Irene, senină, cu expresia ei de nepătruns care l-a scos din minţi de atâtea ori. De aceea, pierzându-şi firea, strigă:

- Eşti un diavol.

- Ieşi afară! Pleacă din casa asta, căci altfel te nenorocesc!

"Ticălosul ăsta să mă ameninţe! Ştie el oare că sunt gata să-l strâng de gât?"

- Un fideicomis, zise, care abuzează de bunul ce i s-a

încredinţat! Un hoţ care fură nevasta vărului său.

- Califică-mă cum vrei! Tu ai atitudinea pe care ai vrut-o, noi am luat-o pe a noastră. Ieşi afară!

Dacă ar fi avut o armă asupra lui, Soames ar fi făcut uz de ea.

- O să plăteşti!

- Cu mare plăcere.

La groaznica interpretare pe care a dat-o individul acesta cuvintelor lui - şi cine? tocmai fiul aceluia care îl poreclise pe el "Proprietarul" - Soames privi cu ochi mari, sălbatici. Era ridicol!

Aici erau toţi trei; o forţă ascunsă i-a împiedicat de la orice act violent. Nici vorbă de bătaie, şi nu existau nici cuvinte pentru o asemenea situaţie. Iar Soames nu putea, nu ştia cum să se întoarcă şi să iasă. Ochii lui mari deschişi erau aţintiţi asupra lui Irene - pentru ultima oară privea acea faţă fatală - da, nu încape îndoială că o vedea pentru ultima oară!

- Ascultă, îi zise el brusc, nădăjduiesc că ai să te porţi şi cu el aşa cum te-ai purtat cu mine - e tot ce am avut de spus!

O văzu pe Irene tresărind; apoi smuci uşa, cu o senzaţie care nu era chiar triumf, nici chiar uşurare, trecu prin hol şi se urcă în automobilul care-l aştepta. Îşi sprijini capul în perne şi închise ochii. Simţi că niciodată n-a fost atât de aproape de crimă şi că niciodată în viaţă nu şi-a pierdut stăpânirea de sine în aşa mare măsură - reticenţa era a doua natură a lui. Se simţea despuiat şi gol, parcă nu mai avea nici o vlagă - viaţa nu mai avea sens, mintea refuza să lucreze. Razele soarelui îl învăluiau, dar lui îi era frig. Scena pe care o trăise dispăruse parcă din creierul său, iar în viitor nu se concretiza nimic, n-avea o imagine precisă, nu se putea agăţa de nimic. Era speriat, parcă era suspendat la marginea unei prăpăstii şi nu mai trebuia decât o mişcare ca să

înnebunească. "Nu-i de mine", gândi; "aşa ceva nu-i de mine". Automobilul gonea mereu, trecând în viteză pe lângă pomi, case, oameni, dar alaiul lor nu însemna nimic pentru Soames. "Mă simt foarte prost", îşi zise; "am să fac o baie turcească. Am... am fost aproape de o nenorocire. Aşa nu mai merge!" Maşina coti, trecu peste pod şi apoi o luă pe Fulham Road, pe lângă parc.

- Du-mă la Hamman, porunci Soames.

Ce ciudat, ca într-o zi de vară atât de fierbinte, să simtă nevoie de căldură. Când intră în sala de abur uscat, se întâlni cu George Forsyte care ieşea, roşu şi lucios.

- *Hallo!* zise George; pentru ce cursă te antrenezi? Pare-mi-se că nu prea ai grăsime de prisos.

Caraghiosul! Soames trecu pe lângă el cu zâmbetul său caracteristic în colţul gurii. Se întinse pe spate şi începu să-şi frece pielea pentru a asuda; se simţea rău;

apoi gândi: "Lasă-l să râdă de mine! Nu vreau să mai sufăr pentru nimic! Nu suport violenţa! Nu-mi face bine!"

O NOAPTE DE VARĂ

După plecarea lui Soames, în micul birou se făcu o linişte de mormânt.

- Îţi mulţumesc pentru frumoasa minciună, zise Jolyon pe neaşteptate. Hai să ieşim, atmosfera de aici nu mai e cum era!

Se plimbară tăcuţi în sus şi în jos în faţa unui perete orientat spre miazăzi, lângă care creşteau piersici. Între terasa acoperită cu iarbă măruntă şi livada umedă, plină de piciorul cocoşului, ochiul boului şi margarete, bătrânul Jolyon sădise, din loc în loc, câţiva chiparoşi. Vreme de doisprezece ani au crescut şi au înflorit, iar acum forma lor îţi aducea aminte de Italia. Prin boschetele înverzite păsările zburau graţios; rândunelele treceau în goană, iar trupurile lor mici şi sprintene străluceau albastre ca oţelul; iarba pe care păşeau mirosea a primăvară, era proaspătă,

verde; iar fluturii se jucau de-a prinselea. După scena dureroasă pe care o trăiseră, liniştea naturii era minunată, dar tulburătoare. Jos, la marginea peretelui scăldat de soare, se întindea un strat îngust de rezeda şi pansele, iar dinspre albine venea un zumzet uşor care învăluia toate celelalte sunete: mugetul unei vaci căreia i s-a luat viţelul, chemarea unui cuc din vârful ulmului de la marginea livezii. Cine ar fi crezut că în spatele lor, la zece mile, începea Londra - Londra, oraşul familiei Forsyte, cu bogăţia şi mizeria lui, cu murdărie şi zgomot, cu câteva monumente frumoase, insule de piatră răsfirate în marea cenuşie a caselor hidoase de cărămidă roşie şi stuc? Londra, care a fost martoră la tragedia de odinioară a lui Irene şi la zilele grele pe care le-a trăit Jolyon; acea pânză de păianjen; acel domeniu princiar în care se desfăşoară din plin instinctul de proprietate.

Şi în timp ce se plimbau, Jolyon se frământa din pricina vorbelor: "Nădăjduiesc că ai să te porţi cu el aşa cum te-ai purtat cu mine". Atitudinea ei va depinde de el. Dar va putea oare avea încredere în sine însuşi? Oare îngăduia natura ca un Forsyte să nu facă o sclavă din ceea ce adora? Merita el oare să i se încredinţeze frumuseţea? N-ar fi mai bine s-o vadă numai din când în când, să vină la el când vrea ea, să i se dăruiască pentru clipe trecătoare şi apoi să se întoarcă la el numai când îi va face plăcere? "Suntem un neam de hrăpăreţi!" gândi Jolyon; "meschini şi lacomi; floarea vieţii e în primejdie când cade în mâinile noastre. Am s-o las să vină la mine numai când vrea ea, iar dacă nu vrea deloc, să nu vină niciodată. Vreau să fiu pentru ea un sprijin, un loc de refugiu; nu vreau să-i ofer o cuşcă, nu, niciodată - niciodată!"

Irene reprezenta în viaţa lui fâşia de lumină, frumuseţea din visul lui.

Să fie oare acuma momentul în care încearcă să treacă printre perdele, pentru a ajunge la ea? Oare cortina aceea bogată şi grea care înconjura scena în care se mişca, întemniţată, acea mică făptură neagră - întruchiparea lui şi a lui Soames - n-o fi fost ţesută din bogăţia lor, din preocuparea lor josnică de a-şi satisface instinctul de proprietate? Era oare cu putinţă să despice cortina într-atât încât să treacă în strălucirea minunată pe care o zărise, iar acolo să găsească ceva - care să-i dea mai mult decât satisfacerea simţurilor? "Ah, dac-aş şti", gândi el, "numai dac-aş şti cum să fac să nu distrug nimic!"

Dar când se aşezară la masă fură siliţi să facă planuri. În seara aceea ea se va întoarce la hotel, iar mâine el va trece s-o ia pentru a merge împreună la Londra. Trebuie să vorbească cu avocatul său, Jack Hering. Nu vor mişca nici un deget pentru a împiedica mersul procesului. Erau gata amândoi să le

dea orice satisfacţie: daune cât de mari, considerente critice din partea instanţei, cheltuieli de judecată şi tot ce ei poftesc - numai să se sfârşească povestea cât mai curând, pentru ca, în sfârşit, să scape de laţul ce-i atârnă de gât! Mâine va vorbi cu Hering - vor merge la el împreună. Apoi - în străinătate, dându-le probe evidente, absolut neîndoielnice - vor transforma în realitate minciuna pe care o spusese Irene. Jolyon se uită în jurul ei; căci ochii săi, plini de adoraţie, vedeau parcă mai multe femei şezând în locul ei. I se părea că pe fruntea, părul, buzele şi în ochii ei era întipărită acea frumuseţe ce nu se poate descrie în vorbe, spiritul frumuseţii universale, profund misterios, pe care vechii pictori - Titian, Giorgione, Botticelli - au ştiut să-l prindă şi să-l exprime pe faţa femeilor din operele lor.

"Să fie a mea!" gândi el. "Mă înspăimântă!"

După masă ieşiră pe terasă pentru a lua cafeaua. Şezură multă vreme acolo; seara era atât de senină, iar noaptea de vară se lăsa încet-încet. Era cald şi aerul era îmbălsămat de mireasma florilor de tei - înfloriseră devreme în vara aceea! Doi lilieci trecură în zbor pe lângă ei, cu zgomotul uşor, misterios al aripilor lor. Joiyon aşezase fotoliile în dreptul ferestrei biroului, iar fluturii treceau pe lângă el pentru a ajunge la lumina palidă ce ardea înăuntru. Nici o adiere în frunzele stejarului bătrân - la douăzeci de paşi de ei - nici un freamăt. Dinspre crâng răsărea luna, era aproape plină: cele două lumini se luptară între ele, dar până la urmă luna birui, schimbă culoarea şi faţa parcului, se strecură de-a lungul pietrelor de pe terasă, ajunse la picioarele lor, se urcă mai sus, şi le schimbă chipurile.

În cele din urmă Jolyon zise:

- Trebuie să fii foarte ostenită. Ar fi bine să plecăm. Fata o să te conducă în camera lui Holly.

Intră în birou şi sună. Fata veni şi îi dădu o telegramă. În timp ce se uita cum o conduce pe Irene, gândi: "Trebuie să fi sosit de un ceas, poate şi de mai mult chiar, şi iată că nu mi-a adus-o imediat! Asta însemnează Ceva! Nu trece mult, şi vom fi condamnaţi pe drept!" Apoi, deschise telegrama şi citi:

JOLYON FORSYTE, Robin Hill. Fiul dumneavoastră s-a stins din viaţă fără durere, la 20 iunie. Sincere condoleanţe.

Semna un necunoscut.

Scăpă telegrama din mână, se întoarse cu faţa la fereastră şi rămase încremenit. Razele lunii îl luminau; un fluture îi lovi obrazul. Era prima zi în care nu se gândise tot timpul la Jolly. Făcu, clătinându-se, câţiva paşi spre fereastră, se împiedică de fotoliul bătrân - al tatălui său - şi se prăbuşi pe unul din braţele scaunului. Şezu ghemuit, buimac, cu ochii rătăciţi în noapte. S-a stins ca o făclie de

ceară; departe de casă, fără iubire, singur de tot, în beznă. Băiatul lui! De când era copil mic, a fost întotdeauna atât de cuminte, atât de bun şi prietenos faţă de tatăl său! Douăzeci de ani, şi moartea l-a tăiat cu coasa ca pe un fir de iarbă, nu i-a lăsat nici o fărâmă de viaţă! "Eu nu pot spune că l-am cunoscut cu adevărat", cugetă el; "şi nici el nu m-a cunoscut pe mine; dar ne-am iubit. *Şi în viaţă numai iubirea are valoare."*

A murit acolo departe - părăsit - cu dorul de ai lui - cu dorul de casă! Aceasta era pentru inima lui de Forsyte mai dureros, mai chinuitor chiar decât moartea. S-a sfârşit fără apărare, fără ocrotire, fără iubire în ultima clipă a vieţii! Şi solidaritatea lui, profund înrădăcinată, faţă de clanul său, sentimentul de familie, strânsa legătură cu cei ce erau trup din trupul lui şi sânge din sângele lui, sentiment atât de puternic în sufletul bătrânului Jolyon - atât de puternic în fiecare Forsyte - era

lovit, zdrobit şi sfâşiat prin faptul că fiul său murise singur, părăsit. Ar fi fost mult mai bine dacă ar fi murit în luptă, n-ar fi avut vreme să-i fie dor de ai lui, să-i cheme lângă el în momentele de delir!

Luna ajunse în dreptul bătrânului stejar şi coroana lui căpătă viaţă; ce straniu - parcă tot copacul l-ar fi spionat - stejarul pe care băiatul lui se căţăra cu atâta plăcere, stejarul de pe care a şi căzut odată, s-a lovit, dar n-a plâns!

Uşa scârţâi. Jolyon o văzu pe Irene intrând, ridicând telegrama şi citind-o. Auzi fâşâitul uşor al rochiei ei. Căzu în genunchi lângă el, iar el se strădui să zâmbească. Ea întinse braţele şi aşeză capul lui Jolyon pe umărul ei. Parfumul şi căldura ei îl învăluiră; şi încetul cu încetul, întreaga lui fiinţă se topi în vraja ei.

JAMES ÎN AŞTEPTARE

Baia de aburi, transpiraţia îl mai înseninară pe Soames; luă masa la "Remove" şi porni spre Park Lane. În ultimele zile tatăl său nu se simţise bine. Întâmplarea din ziua aceea nu trebuia s-o afle. Niciodată nu şi-a dat seama atât de limpede ca în clipa de faţă cât de mult ţinea să nu aducă necazuri asupra capului cărunt al lui James, grăbindu-i astfel sfârşitul; şi cât de mare era groaza lui de un scandal public. Dragostea pe care o avea pentru tatăl său fusese întotdeauna profundă, dar în anii din urmă se intensificase, căci îşi dăduse seama că James vedea în el singurul sprijin al bătrâneţii. Se gândea cu milă la sărmanul bătrân care fusese toată viaţa atât de prevăzător şi atât de preocupat de prestigiul familiei, încât numele lui era aproape simbolul onoarei, seriozităţii şi bogăţiei - şi acum, în preajma

morţii, îl va vedea scris în toate ziarele. Asta însemna să dai mâna cu moartea, acest ultim duşman al fiecărui Forsyte. "Trebuie să-i spun mamei", gândi Soames; "şi când va apărea, trebuie să găsim un mijloc de a ascunde ziarele. Iar cu străinii aproape că nu se mai întâlneşte". Deschise uşa cu cheile lui, şi când porni în sus pe scări, auzi mişcare la etajul al doilea. Glasul mamei lui zicea:

- Ascultă-mă, James, ai să răceşti. De ce nu poţi aştepta liniştit?

Tatăl său răspunse:

- Să aştept? Nu fac decât asta. De ce nu vine acasă?

- Poţi vorbi cu el mâine dimineaţă. N-are rost să stai aici, pe sală, ca o momâie.

- E în stare să se întoarcă, să se ducă de-a dreptul în camera lui şi să se culce. Iar eu nu pot adormi.

- Haide, James, vino şi te aşază în pat.

- Uf! Până mâine dimineaţă pot muri! Cine ştie?

- Nu trebuie să aştepţi până mâine dimineaţă. Mă duc eu jos, îl aştept şi ţi-l aduc în cameră. Nu te enerva!

- Ia uite la ea! - ce te umfli aşa în pene? Te pomeneşti că nu vine aici astă-seară.

- Foarte bine; dar dacă nu vine, degeaba îl pândeşti aici, pe sală, îmbrăcat numai în halat.

Soames urcă ultima turnantă a scărilor şi dădu cu ochii de tatăl său, înalt, înfăşurat într-un halat de mătase cafeniu, vătuit, aplecat peste balustradă. Lumina cădea tocmai pe părul şi favoriţii lui, argintii, iar capul părea înconjurat de aureolă.

- Iată-l, a venit! îl auzi spunând pe un ton cam mânios. Iar mama lui, în uşa camerei de culcare, zise cu glasul ei liniştit:

- Foarte bine. Acum vino înăuntru şi aşază-te să-ţi perii părul.

James întinse un deget slab, noduros, ca şi cum un schelet ar fi făcut un semn straniu, apoi intră în cameră. "Ce-o fi?" gândi Soames. "Ce l-o fi apucat?" Tatăl său şedea

în faţa toaletei, cu profilul spre oglindă, iar Emily - cu câte o perie montată în argint în fiecare mână - îi peria uşor părul. Făcea acest lucru de mai multe ori pe zi, căci observase că-l linişteşte; părea să-i producă aceeaşi senzaţie pe care o simte pisica dacă o scarpini între urechi.

- Bine c-ai venit! zise. Te-am aşteptat.

Soames îl mângâie pe umăr, apoi luă în mână un cârlig de argint cu care se încheiau nasturii la ghete şi îi examina marca.

- Arăţi mai bine, tată!

James dădu îngrijorat din cap.

- Trebuie să-ţi spun ceva ce mama ta n-a aflat încă.

Tonul cu care-l înştiinţa că Emily nu ştie avea o nuanţă de mâhnire.

- Tatăl tău a fost toată seara foarte enervat. Şi habar n-am pentru ce.

"Fâş-fâş", se auzeau periile pe care le plimba în părul lui James şi parcă fâşâitul era continuarea glasului ei catifelat.

- Nu, tu nu ştii nimic. Soames îmi poate spune.

Apoi, aţintindu-şi ochii cenuşii asupra fiului său, cu o privire atât de încordată încât îţi făcea rău să te uiţi la el, mârâi:

- Îmbătrânesc, Soames. La vârsta mea nu se poate şti - pot să mor în orice clipă. Rămâne în urma mea o groază de bani. Rachel şi Cicely n-au copii; Val e acolo, pe front, tatăl său - secătura aceea - va pune mâna pe tot ceea ce poate. Şi nu m-aş mira deloc dacă ar veni vreun neisprăvit s-o ia pe Imogen.

Soames asculta cu gândurile aiurea... toate acestea le mai auzise de câteva ori. "Fâş-fâş", şopteau periile mai departe.

- Dacă asta e tot ce avea de spus..., zise Emily.

- Tot? strigă James; asta nu-i nimic. Abia de aici încolo voi spune ce am de spus.

Şi ochii lui se fixară iarăşi asupra lui Soames; era de compătimit.

- Tu, băiete, zise el brusc, trebuie să divorţezi!

Vorba aceasta, rostită tocmai atunci de gura tatălui său, îl făcu pe Soames să-şi menţină cu greu calmul. Ochii lui se întoarseră asupra cârligului de argint, iar James, cerându-şi parcă iertare, continuă în grabă:

- Nu ştiu ce-o mai fi cu ea... unii spun că e în străinătate. Unchiul tău, Swithin, o admira tare, era un tip de tot hazul.

Aşa vorbea el întotdeauna despre fratele său geamăn; pe vremuri li se zicea "Grasul şi Slabul".

- N-aş crede că e singură, şi cu aceste vorbe bătrânul James spuse pe scurt care este efectul frumuseţii asupra firii omeneşti, apoi tăcu urmărind pe fiul său cu ochi bănuitori, ca de pasăre.

Soames tăcu şi el. "Fâş-fâş", se auzeau periile de cap.

- Lasă, James! Soames ştie mai bine ce are de făcut. E treaba lui.

- Ah! zise James cu un suspin care venea din adâncul sufletului; dar e vorba de toţi banii mei şi de ai lui; cine să-i moştenească? Şi apoi, după moartea lui, ni se stinge numele.

Soames puse cârligul de încheiat nasturi pe dantela de mătase roz cu care era acoperită masa de toaletă.

- Numele? zise Emily, mai sunt destui pe care-i cheamă Forsyte.

- Şi ce-mi pasă mie de ei? bombăni James. Eu am să fiu în mormânt, şi dacă nu se recăsătoreşte, nu va rămâne nimeni în urma lui.

- Ai dreptate, tată, zise Soames liniştit; am cerut divorţul.

- Ce? strigă James. Poftim! Şi mie nu-mi spune nimeni nimic.

- Vai! zise Emily; cine şi-ar fi putut închipui că tu doreşti divorţul? Soames dragă, asta e o surpriză! După atâta amar de ani...

- O să fie scandal, mormăi James vorbind singur, dar eu nu-l pot opri.

Nu peria atât de tare! Când ai termen de judecată?

- Înainte de vacanţa de vară; pârâta nu se apără.

Buzele lui James se mişcau uşor, făcea socoteli, apoi se auzi vag:

- N-am să trăiesc să-mi văd nepotul.

Emily isprăvi periatul.

- Dar cum să nu trăieşti, James? Soames se va grăbi cât se poate de tare.

Urmă o lungă tăcere; în sfârşit, James întinse braţul.

- Aşa! dă-mi, te rog, puţină apă de colonie!

O duse la nas, aspiră şi întoarse capul spre fiul său. Soames se aplecă şi-l sărută pe frunte, tocmai la rădăcina părului. Peste faţa lui James trecu un fior de uşurare; se liniştise, parcă nu se mai temea de nimic.

- Mă duc la culcare. N-o să citesc jurnalele când vor scrie despre asta. Gazetarii sunt o şleahtă

dezgustătoare, dar eu nu mă pot lua la harţă cu ei. Sunt prea bătrân.

Soames era foarte emoţionat; pornind spre uşă, auzi glasul tatălui său:

- Sunt foarte ostenit. Am să-mi spun rugăciunea în pat...

Iar mama lui răspunse:

- Foarte bine faci, James; îţi va da mai multă linişte.

SOAMES SCAPĂ DIN PÂNZA DE PĂIANJEN

Vestea morţii lui Jolly, şi a o mulţime de alţi cavalerişti, a produs reacţii diferite la *"Bursa Forsyte"*. Când au citit că Jolyon Forsyte (al cincilea descendent în linie directă cu acest nume) a murit - de boală - în serviciul patriei sale, au fost necăjiţi cu toţii că nu puteau participa mai îndeaproape la această nenorocire. Şi astfel a reînviat mânia lor de odinioară faţă de tatăl băiatului, pentru că se înstrăinase de ei. Marele prestigiu al bătrânului Jolyon dăinuia încă, de aceea cei din neamul Forsyte nu reuşeau să se convingă - aşa cum ar fi fost natural - că, din pricina purtării imorale a tânărului Jolyon, ei au fost aceia care l-au exclus din rândurile lor atât pe el, cât şi pe fiul său. Fireşte că această ştire a intensificat îngrijorarea şi teama pentru Val; pe Val îl chema Dartie;

şi chiar dacă ar fi murit în război sau ar fi fost decorat cu *Victoria Cross*, faptul nu avea aceeaşi însemnătate. Era cu totul altceva când era vorba de un Forsyte! Nici chiar dacă băieţii Hayman ar fi murit sau ar fi făcut un act vitejesc, familia nu ar fi avut aceeaşi satisfacţie. De aceea, cu prilejul morţii lui Jolly, toţi erau nemulţumiţi că mândria lor familială nu se putea manifesta din plin.

Se zvoni în curând că "ceva îngrozitor, scumpa mea", se apropie; nimeni nu ştia de unde auzise, căci Soames - închis şi tăcut cum era - nu spusese nici o vorbă. Poate că cineva văzuse lista proceselor "Forsyte contra Forsyte şi Forsyte" şi făcuse legătura cu "Irene la Paris, împreună cu un domn cu barbă blondă". Sau te pomeneşti că vreun perete din Park Lane are urechi? Fapt este că se ştia că - bătrânii comentau în şoaptă, tinerii discutau în gura mare -

mândria familiei va primi în curând o gravă lovitură.

Duminică după amiază, Soames se duse - ca de obicei - în vizită la Timothy; pe drum se gândea că, după proces, nu va mai da pe la ei. Când intră în salon, simţi din aer că toată lumea ştie. Fireşte că nimeni nu îndrăzni să spună vreo vorbă, dar toţi cei patru Forsyte care erau de faţă şedeau cu sufletul la gură, ştiind prea bine că nimic pe lume n-o va împiedica pe mătuşa Juley de a lua cuvântul, punându-i pe toţi într-o situaţie neplăcută. De câteva ori începu să vorbească, dar se opri pe neaşteptate, uitându-se cu atâta milă la Soames, încât mătuşa Hester nu mai putu răbda încordarea şi se ridică, cerându-şi scuze, căci trebuia să se ducă la Timothy să-i schimbe compresa la ochi - îi ieşise un urcior. Soames, rece şi cam dispreţuitor, nu stătu mult. Ieşi zâmbind, dar printre buzele lui palide, subţiri îngână o înjurătură.

Scandalul care se apropia îl chinuia îngrozitor; singura preocupare oarecum liniştitoare erau planurile pe care le făcea zi şi noapte, în vederea retragerii lui din afaceri. Împrejurările îl duseseră la această gravă hotărâre. După un proces ca acesta, el nu mai putea sta în faţa oamenilor care-l socoteau un "om cu minte ascuţită", un sfetnic fără pereche... nu, era cu neputinţă! îngâmfarea şi orgoliul său erau, în mod straniu, amestecate cu simţul obtuz al proprietăţii, aşa că Soames nu putea înfrunta opinia publică. Se va retrage, nu va mai lucra în calitate de avocat, va cumpăra mai departe tablouri, îşi va face renume în calitate de colecţionar, căci, în definitiv, picturile îi făceau mai multă plăcere decât ştiinţele juridice. Pentru desăvârşirea acestei hotărâri, Soames trebuia să pregătească fuzionarea biroului său cu alt birou, şi în felul acesta îi va trece pe nesimţite toate procesele lui, căci dacă i se află planul,

curiozitatea oamenilor va fi aţâţată, şi el se va simţi umilit înainte de vreme. Pusese ochii pe biroul "Cuthcott, Holliday and Kingson", din care doi erau morţi. Deci numele complet al firmei va fi: "Cuthcott, Holliday, Kingson, Forsyte, Bustard and Forsyte". Dar după ce cântăriră bine care din morţi mai aveau trecere la vii, au decis să reducă titlul biroului la: "Cuthcott, Kingson and Forsyte": Kingson va fi avocatul activ, iar Soames, asociatul pasiv. Soames va primi din partea biroului o compensaţie foarte mare, având în vedere numele, prestigiul şi clienţii pe care îi aducea.

Aşa după cum se cuvenea din partea unui bărbat care a ajuns la un punct crucial al carierei sale, Soames socoti, într-o seară, câţi bani anume reprezintă averea lui. Calculând reducerile cuvenite în urma devalorizării pricinuite de război, făcea cam o sută treizeci de mii lire sterline. După moartea

tatălui său, care - din păcate - nu va întârzia mult, se vor adăuga la averea lui încă cel puţin cincisprezece mii de lire sterline, iar el cheltuia maximum două mii de lire pe an. Stând în picioare în faţa tablourilor, în închipuirea lui se deschiseră perspectivele unor câştiguri mari, provenite din talentul său de a preţui tablourile mai bine decât alţii. Va vinde piesele a căror valoare e în scădere, va cumpăra lucrări a căror valoare e în creştere, va urmări cu atenţie evoluţia gustului artistic şi orientarea lui în viitor, făcând astfel o colecţie unică în Anglia, iar după moartea lui aceasta va trece în patrimoniul naţional, sub denumirea *Legatul Forsyte.*

După pronunţarea divorţului, ştia precis cum va proceda cu *Madame* Lamotte. Ea n-avea decât o singură dorinţă: să fie rentieră şi să locuiască la Paris, aproape de nepoţii ei. Soames va cumpăra restaurantul "Bretagne" pe un preţ

exorbitant, mult peste valoarea lui reală. Iar din dobânzile acestor bani - pe care *Madame* Lamotte îi va investi cum va crede de cuviinţă - va trăi la Paris, ca o regină-mamă. (Îi veni în treacăt ideea să-l angajeze în locul ei un bun administrator, care să conducă mai departe restaurantul. Astfel va face şi el o afacere bună. Soho era un cartier în care asemenea afaceri rentau.)

În ceea ce o priveşte pe Anette, va trece pe numele ei cincisprezece mii de lire sterline (să fie oare o coincidenţă?), tocmai suma pe care bătrânul Jolyon o lăsase "acelei femei".

Dintr-o scrisoare primită de avocatul său din partea avocatului lor, au dedus că "cei doi" erau în Italia. Aveau de asemenea dovezi că, înainte de plecare, ei au locuit împreună într-un hotel din Londra. Situaţia era limpede ca lumina zilei, şi procesul nu va dura mai mult de o jumătate de ceas; dar în timpul

acestor treizeci de minute, Soames va îndura chinurile iadului; iar după această jumătate de oră, toţi cei care poartă numele Forsyte îşi vor da seama că trandafirul numelui lor nu va mai înflori. El nu avea iluzii ca Shakespeare, pe el nu-l mângâia gândul că trandafirii cu alt nume vor înflori tot atât de frumos. Numele nepătat era o parte bine definită din averea lor, şi prin acest proces valoarea lui se va reduce cu cel puţin douăzeci la sută. În afară de Roger, care refuzase pe vremuri să-şi pună candidatura de deputat pentru a intra în Parlament, şi de Jolyon - o, ironie! - care e un pictor cu renume, n-a fost nici un alt Forsyte care să se fi distins în mod deosebit. Dar tocmai această lipsă de distincţie întărea prestigiul numelui lor. Era un nume particular, cât se poate de individual, era proprietatea lui; şi niciodată n-a fost exploatat de presă, nici în bine, nici în rău. El şi membrii familiei lui l-au purtat şi l-

au cinstit ca pe proprietatea lor, iar lumea din afară nu s-a legat de el, căci nu se făcea publicitate în jurul lui decât atunci când trebuia să se anunţe o naştere, căsătorie sau moarte din familie, în aceste săptămâni de aşteptare a procesului şi de pregătire a retragerii lui din avocatură, îl cuprinse un dezgust amarnic faţă de Lege; îl durea profund violarea care se va aduce numelui său - în baza Legii - cu atât mai mult, cu cât el singur a fost silit să se expună acestei proceduri, pentru că dorea să aibă un fiu legitim care să-i ducă mai departe numele. Întreaga lui situaţie era de o nedreptate stridentă, de aceea mocnea în el tot timpul o furie mută. El n-a dorit decât să ducă o viaţă de familie liniştită, şi iată-l după atâţia ani grei, irosiţi degeaba, în faţa instanţei, declarând că nu şi-a putut păstra soţia, expus la mila şi dispreţul semenilor săi. Totul era pe dos! Drept ar fi fost să sufere ea şi individul acela, dar ei... ei erau în

Italia! în săptămânile acelea lui Soames i se păru că Legea, slujită cu atâta devotament, respectată cu credinţă - pentru că apăra proprietatea în toate formele ei - nu era dreaptă. Nu era oare o nebunie să-i spui unui bărbat că, în baza Legii, are o nevastă, şi apoi să-l pedepseşti pentru că altul i-a răpit-o pe nedrept? Nu ştia oare Legea că fiecăruia îi este scump numele ca lumina ochilor, şi că era mult mai greu să fie socotit "încornorat" decât "seducător"? Simţea chiar invidie faţă de Jolyon, pentru că va şti toată lumea că acesta a reuşit acolo unde el, Soames, dăduse greş. Îl supăra, de asemenea, problema daunelor. Ar fi vrut să-i facă să sufere, dar îşi aducea aminte de vorbele vărului său, "cu mare plăcere", şi avu o senzaţie neplăcută: parcă va suferi mai mult el, decât Jolyon. Ba chiar, îşi dădea seama, cu enervare, că lui Joylon i-ar face plăcere să plătească: era atât de uşuratic! De altfel nici nu se

cădea să ceară daune. În întâmpinarea adresată instanţei au introdus, aproape în mod mecanic, şi cererea de daune; dar pe măsură ce se apropia ceasul judecăţii, Soames vedea încă una din manifestările nedrepte şi fără noimă ale Legii, care urmăreşte să-l facă de râs, iar publicul va râde de el zicând: "Ei da, a luat preţ bun pe ea"! De aceea ceruse asociatului său să declare că daunele vor fi vărsate în întregime fondului unui "Cămin pentru femeile decăzute". Se gândise el mult până când a ales cea mai potrivită instituţie de binefacere; dar după ce se hotărâse la cea de mai sus, se trezea noaptea din somn, zicându-şi: "Nu, nu e bine; prea e ostentativ; o să fie încă un prilej de comentarii. Trebuie să găsesc ceva mai neutru, ceva mai discret". Nu iubea câinii, căci ar fi donat daunele unei "Societăţi pentru protecţia animalelor"; cunoştea prea puţine instituţii de binefacere, de aceea, în cele din

urmă, exasperat, s-a hotărât să aleagă un azil de orbi. Era foarte nimerit, iar Juriul va căuta să fixeze daune cât mai mari.

În vara aceea numărul proceselor era excepţional de redus, şi destul de multe din ele fuseseră scoase de pe rol, de aceea procesul lui Soames avea să fie judecat înainte de luna august. Pe măsură ce se apropia ziua, Winifred era singura lui mângâiere. Ea îl înţelegea şi lua parte la suferinţa lui căci, nu demult, trecuse şi ea prin aceeaşi suferinţă; şi, fiind convins că nu-i va spune nimic lui Dartie, Soames avea încredere în ea. Secătura aceea s-ar bucura peste măsură!

Într-o după-amiază, spre sfârşitul lui iulie, în ajunul procesului, Soames trecu pe la ea. Nu plecaseră în vilegiatură, căci Dartie cheltuise dinainte baniţa pentru vacanţă, iar Winifred nu îndrăznea să se ducă la tatăl ei pentru a cere alţii căci bătrânul voia să afle veşti despre procesul lui Soames.

Când intră, o găsi cu o scrisoare în mână:

- De la Val? întrebă posomorât. Ce mai zice?

- Zice că s-a căsătorit, răspunse Winifred.

- Pentru Dumnezeu! Cu cine?

Winifred se uită în ochii lui.

- Cu Holly Forsyte, fata lui Jolyon.

- Ce spui?

- Şi-a luat o permisie şi s-a căsătorit. N-am ştiut nici măcar că o cunoaşte. Penibil! Nu-i aşa?

Văzând cum încearcă Winifred să reducă importanţa faptului, Soames râse amar.

- Penibil! Sper că până nu se întorc acasă, nu vor afla nimic despre proces. Ar fi mai bine să rămână acolo. Individul acela are să le dea bani.

- Dar mie mi-e dor de Val, zise Winifred pe un ton care-ţi făcea milă; am nevoie de el, este singurul meu suport în viaţa asta grea.

- Ştiu, murmură Soames. Cum se mai poartă Dartie?

- Ar putea fi şi mai rău; dar mă usucă de bani. Spune, Soames, vrei să vin mâine cu tine la Tribunal?

Soames întinse mâna către ea. Din acest gest văzu Winifred cât se simţea de singur, şi-i strânse mâna.

- Nu-ţi mai face sânge rău, băiete. Să vezi cât de bine ai să te simţi după ce va trece totul.

- Nu ştiu cu ce-am greşit, zise Soames aproape fără glas; n-am priceput niciodată. Totul a mers pe dos. Am iubit-o; am iubit-o întotdeauna.

Pe buza lui Soames izvorî o picătură de sânge; Winifred fu foarte emoţionată.

- Nu încape îndoială că s-a purtat prost cu tine! Dar spune-mi, Soames, ce mă fac eu cu căsătoria lui Val? Nici nu ştiu ce să-i scriu! Cum să-i scriu, când mâine e procesul? Tu ai văzut fata. E drăguţă?

- Da, e frumuşică, zise Soames. Brună, destul de fină.

Winifred gândi: "Atunci, nu-i chiar atât de rău. De altfel Jolyon avea stil".

- Altă încurcătură! Ce-o să zică tata?

- Nu trebuie să afle, zise Soames. Războiul se sfârşeşte în curând şi ai face bine să-l laşi să rămână acolo în chip de fermier.

Vorbele acestea însemnau că, pentru el, nepotul său era pierdut.

- Nu i-am spus lui Monty nimic, şopti Winifred, foarte tristă.

Procesul se judecă a doua zi, înainte de amiază; dezbaterile n-au ţinut nici o jumătate de ceas. Soames - palid, elegant, cu o privire tristă - suferise atât de mult până atunci, încât, ajuns în faţa instanţei, primi totul ca un om mort. În clipa în care se pronunţă sentinţa, plecă din Palatul de Justiţie.

Mai erau patru ceasuri şi toată lumea va vorbi despre el!

"Divorţul unui avocat!" În locul senzaţiei de moarte, de nesimţire, năvăliră în sufletul său mânia şi încăpăţânarea. "Să fiţi ai dracului!" gândi el. "N-am să fug de voi. Am să mă port ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat". Deşi era foarte cald, merse pe jos prin Fleet Street şi Ludgate Hill până la clubul său din City, luă masa şi se întoarse la birou. Lucră după-amiaza întreagă fără să se ridice de la masa de lucru.

Când ieşi, văzu pe feţele funcţionarilor săi că ştiau totul; drept răspuns la privirile lor ciudate, Soames luă un aer atât de ironic şi dispreţuitor, încât aceştia se ruşinară. În faţa bisericii Sf. Paul se opri pentru a cumpăra cel mai serios jurnal de seară. Da! Scria despre el: *"Divorţul unui avocat binecunoscut. Vărul său acuzat de adulter. Daunele dăruite orbilor!"* Aşa, deci totul era scris în ziar! Şi se uita la toţi oamenii care treceau pe lângă el, întrebându-i din ochi: "Oare şi tu ai aflat?" Deodată simţi

că-i vine rău, parcă îi vâjâia capul. Ce-o fi asta? Mai-mai să-şi piardă echilibrul! Nu, nu trebuie să se lase! Nu trebuie să se îmbolnăvească! Nu trebuie să se mai gândească la ceea ce a fost! Va merge la Tamisa, va lua o barcă, va vâsli şi va pescui. "Nu trebuie să mă las doborât", cugetă.

Deodată îi veni în minte că înainte de a pleca din Londra mai avea ceva important de rezolvat. *Madame* Lamotte! Trebuie să-i explice cum e Legea. Mai sunt şase luni până când va fi cu desăvârşire liber! Dar nu voia s-o vadă pe Anette! Îşi duse mâna la creştet - era foarte fierbinte.

Trecu prin Covent Garden. Sfârşit de iulie, zăpuşeală; aerul îmbâcsit al acestei pieţe părăsite îl înăbuşea, iar Soho i se păru, mai mult ca oricând, cuibul blestemat al decăderii morale. Numai restaurantul "Bretagne", îngrijit, zugrăvit cu gust, cu arbuşti în cele două hârdaie vopsite în albastru,

avea o nuanţă de distincţie şi rafinament franţuzesc. La ora aceasta nu era ocupat, chelneriţele palide şi curat îmbrăcate pregăteau mesele pentru seară. Soames trecu prin restaurant şi bătu la uşa biroului. Spre dezamăgirea lui, îi răspunse Anette. Şi ea era palidă şi ostenită de căldură.

- N-aţi mai dat de mult pe la noi, îi zise cu glas tărăgănat.

Soames zâmbi.

- Nu e din vina mea; am fost foarte ocupat. Unde e mama dumitale, Anette? Aş vrea să-i spun ceva.

- Mama nu e acasă.

Privirea ei era stranie. Soames se întrebă: "Ce-o fi ştiind ea? Ce i-o fi spus mama ei?" Efortul de a ghici gândurile fetei îi produse o stare de ameţeală. Se prinse cu mâna de marginea mesei; o văzu pe Anette ca prin ceaţă venind spre el, cu ochii mari deschişi şi uluiţi. Închise ochii şi zise:

- Nu-i nimic. Cred că am o insolaţie.

Soare! El suferea tocmai din pricina întunericului!

Anette zise cu voce calmă, în limba franceză:

- Luaţi loc, o să treacă.

Îl apăsă pe umăr; Soames se prăbuşi pe un scaun. După ce îi trecu ameţeala, deschise ochii; ea îl privea. Ce expresie de nepătruns, ce privire stranie în ochii unei fete de douăzeci de ani!

- Vă e mai bine?

- Da, mi-a trecut, zise Soames.

Instinctul îi spunea că n-are nici un rost să pară slab în faţa ei; diferenţa de vârstă dintre el şi ea era o piedică destul de mare. Faţă de Anette, singurul lui noroc era că poseda o voinţă fermă; în ultima vreme pierduse din pricina nehotărârii, acum trebuie să fie atent. Se ridică şi zise:

- Am să-i scriu mamei dumitale. Plec pentru o vacanţă mai lungă în casa mea de pe malul Tamisei. Mi-

ar face plăcere să veniţi pentru câteva zile acolo. Acum e sezonul cel mai potrivit. Nu-i aşa că veţi veni?

- O să fie foarte frumos.

Rostise "r"-ul cu accentul ei caracteristic, dar altfel, nici vorbă de entuziasm. Soames continuă trist:

- Nu suporţi bine căldura, Anette! Nu-i aşa? Câteva zile pe malul râului o să-ţi priască. Noapte bună!

Anette făcu o plecăciune. Gestul ei avea o nuanţă de resemnare.

- Sunteţi în stare să mergeţi? Să nu vă dau o cafea?

- Nu, zise Soames hotărât. Dă-mi mâna!

Anette îi întinse mâna. Soames o duse la buze. Uitându-se la ea, văzu din nou acea expresie stranie. Când ieşi, îşi zise: "Nu ştiu ce să cred - dar nu trebuie să mă gândesc - nu trebuie să mă amărăsc".

Dar mergând spre Pall Mall, se gândea şi era amărât. El era englez, nu era de religia ei, vârstă destul de

înaintată, doborât de această tragedie conjugală; ce-i oferea el acestei femei? Numai bogăţie, situaţie socială, viaţă uşoară, admiraţie! Era mult, dar era oare destul pentru o fată frumoasă, în vârstă de douăzeci de ani? N-o cunoştea deloc pe Anette. Ba chiar avea o oarecare teamă de firea acestor două franţuzoaice. Atât ea cât şi mama ei ştiau atât de bine ceea ce voiau! Erau aproape ca şi cei din neamul Forsyte. Se vedea limpede că nu dau pasărea din mână pentru cea de pe gard!

Când ajunse la club, era la limita puterilor; făcu un efort uriaş şi scrise următorul bilet, adresat lui *Madame* Lamotte:

Dragă Madame,

Din articolul pe care vi-l trimit aici alăturat, veţi vedea că astăzi s-a pronunţat sentinţa mea de divorţ. Totuşi, conform legilor din Anglia, nu mă pot căsători decât după confirmarea sentinţei, adică peste

şase luni. Până atunci însă vă rog să mă socotiţi un pretendent serios la mâna fiicei dumneavoastră. Peste câteva zile am să vă scriu din nou, dar vă rog de pe acum să primiţi invitaţia de a petrece câteva zile în casa mea de pe malul Tamisei.

Al dumneavoastră sincer,
Soames Forsyte

După ce lipi plicul şi îl puse la cutie, intră în sufragerie. Trei linguri de supă fură de-ajuns; îşi dădu seama că nu poate mânca. Trimise după o birjă, se urcă în ea şi porunci să-l ducă la Paddington Station, de unde, cu primul tren, plecă la Reading.

Ajunse acasă tocmai când apunea soarele; ieşi să se plimbe pe pajişte. Aerul era îmbălsămat de parfum de garoafe şi rezeda. Dinspre apă adia un vânt uşor, răcoritor.

Odihnă, linişte! Sărman suflet, odihneşte-te! Goneşte durerea, ruşinea şi mânia din mintea ta! Nu

îngădui acestor hidoase păsări de noapte să hoinărească în sufletul tău! Desparte-te de tine, odihneşte-te, uite cum dorm porumbeii cocoţaţi în porumbar, iar acolo departe, în pădure, sălbăticiunile dorm şi ele, oamenii simpli în căsuţele lor, chiar pomii şi râul se pregătesc de culcare; amurgul coboară încet-încet, apa devine o fâşie argintie, cerul se întunecă, e albastru ca florile de neghină, răsar stelele - uită - odihneşte-te!

SFÂRŞIT DE VEAC

La Paris, în ultima zi a lunii ianuarie 1901, Soames se căsători cu Anette. Totul a fost făcut cu atâta discreţie, încât chiar şi Emily află abia după ce faptul fu împlinit. A doua zi după căsătorie, Soames şi soţia sa s-au instalat într-unul din acele hoteluri liniştite din Londra unde, pentru mai nimic, poţi cheltui mai mulţi bani decât oriunde pe suprafaţa pământului. Anette, îmbrăcată la cele mai mari case de modă din Paris, era atât de frumoasă, încât îi dădea mai mare satisfacţie decât dacă ar fi cumpărat un porţelan preţios sau un tablou rar; abia aştepta momentul s-o prezinte în Park Lane, Green Street şi la Timothy.

Dacă în zilele acelea l-ar fi întrebat cineva: "Spune drept, o iubeşti pe fata asta?" Soames i-ar fi răspuns: "S-o iubesc? Ce-i aceea iubire? Mă întrebi dacă am pentru

ea acelaşi sentiment pe care l-am avut odinioară pentru Irene, chiar din clipa în care am văzut-o pentru prima oară? Atunci îţi răspund: Nu! Vrei să ştii dacă mai sunt în stare să suspin, să tânjesc după o femeie aşa cum am suferit pentru Irene când, deşi m-a respins de la început, eu n-am avut nici o clipă de linişte până n-a cedat rugăminţilor mele? îţi spun: Nu! Mă întrebi dacă admir tinereţea şi frumuseţea lui Anette, dacă simţurile mele sunt biciuite când o văd în preajma mea? Da! Vrei să ştii dacă cred că îmi va fi fidelă, că va fi o soţie cumsecade şi o mamă bună pentru copiii mei, iarăşi îţi spun: Da! Ce-mi trebuie mai mult? La urma urmei sunt convins că trei sferturi din femeile măritate nu primesc altceva de la bărbaţii cu care se căsătoresc." Iar dacă interlocutorul lui ar fi continuat: "Şi socoteşti că este drept să ceri acestei fete să ţi se dăruiască pentru toată viaţa, atâta vreme cât nu te-ai apropiat de

sufletul ei?" Soames ar fi răspuns: "Francezii privesc lucrurile cu totul altfel decât noi. Pentru ei, căsătoria înseamnă bunăstare materială şi copii. Iar după experienţa mea, mi se pare că au dreptate. De data aceasta nu aştept de la soţia mea mai mult decât trebuie, adică mai mult decât îmi poate da. Nu m-aş mira dacă, peste ani şi ani, voi avea necazuri cu ea, dar atunci voi fi bătrân şi voi avea copii. Am să închid ochii. Eu am trăit marea pasiune a vieţii mele; poate că şi ea o va avea pe a ei - nu cred s-o facă pentru mine. Eu îi ofer multe, şi în schimb nu-i cer decât copii, sau măcar un fiu. Dar sunt convins de un singur lucru: femeia are mult bun-simţ!"

Iar dacă interlocutorul, nesatisfăcut, ar merge mai departe cu întrebările: "Deci dumneata nu cauţi să creezi o legătură sufletească în această căsătorie?" Soames l-ar privi peste umăr, cu un zâmbet ironic în colţul gurii,

zicând: "Dacă ar exista, bine; dacă nu, şi aşa-i bine. Eu vreau ca simţurile mele să fie satisfăcute, să am un copil prin care să trăiesc mai departe; iar în casa mea să fie rafinament şi o atmosferă plăcută; nu doresc mai mult. Ce pretenţii mai pot avea la vârsta mea? Sper că n-am să mă abat de pe calea pe care am pornit, sper să nu mă rătăcesc iar în cine ştie ce sentimentalism ridicol." După acestea, orice om cu bun-simţ renunţă să mai pună întrebări.

Murise regina, iar aerul din cel mai mare oraş al lumii era mohorât de lacrimi reţinute. În dimineaţa funeraliilor, Soames, în haina îmblănită şi cu ţilindru, însoţit de Anette, în haină de blană neagră, trecură prin Park Lane, mergând spre Hyde Park. Deşi, de obicei, nu-l prea impresionau evenimentele publice, acesta îl emoţiona, căci, simbolic, însemna sfârşitul unei lungi perioade de belşug. În anul 1831, când s-a urcat pe tron regina

Victoria, "Superior Dosset Forsyte" construia case pentru a urâţi Londra; iar James, un băieţandru în vârsta de douăzeci şi şase de ani, punea temeliile carierei sale de avocat. Pe străzi goneau trăsuri cu cai; bărbaţii purtau baston, îşi rădeau buza de sus, mâncau scrumbii din butoiaşe; la spatele cabrioletelor şedeau lachei; femeile vorbeau afectat şi nu aveau avere personală; oamenii erau foarte bine crescuţi, iar săracii locuiau în cocini de porci; bieţii nenorociţi erau spânzuraţi pentru infracţiuni uşoare, iar Dickens abia începuse să scrie. Aproape două generaţii îşi trăiseră traiul - vapoare, căi ferate, telegraf, biciclete, lumină electrică, telefon şi acum automobile - şi se strânseseră atâţia bani, încât în loc de opt la sută, acum se dădea dobândă de numai trei la sută, iar averea celor din neamul Forsyte se măsura cu mia de lire sterline! Criteriile morale se schimbaseră, obiceiurile nu mai erau aceleaşi,

bărbaţii deveniseră nişte maimuţoi care se schimbau de la o zi la alta, Dumnezeu ajunsese Mamona[58] - iar Mamona era atât de adorat, încât credea chiar şi el că e Dumnezeu. Vreme de şaizeci şi patru de ani a înflorit proprietatea şi s-a format burghezia; an de an s-a întărit, s-a cizelat, a evoluat până când obiceiurile, ideile morale, vorbirea, înfăţişarea, îmbrăcămintea şi sufletul ei nu se mai deosebeau de nobilime. A fost o epocă în care libertatea individuală a fost pusă în ramă de aur, iar dacă un om avea bani, el era liber în drept şi în fapt, iar dacă nu avea bani, era liber în drept şi nu în fapt. O epocă în care ipocrizia a fost ridicată la rangul de dogmă, aşa încât dacă, în aparenţă, erai onorabil, lumea te respecta cu adevărat. A fost o epocă grandioasă, care a schimbat totul, în afară de natura omenească şi de natura Universului.

Pentru a fi martori la actul care punea capăt acestui veac, toţi

locuitorii Londrei - oraşul favorit şi răsfăţat al epocii muribunde - se revărsau în Hyde Park prin toate intrările. Acesta era centrul erei victoriene, terenul în care a vânat cu atâta noroc neamul Forsyte. Cerul era cenuşiu, ploaia măruntă abia încetase, şi mulţimea întunecată se aduna mereu pentru a privi cortegiul. "Buna, bătrâna" regină, bogată în ani şi virtuţi, ieşea pentru ultima dată din izolarea ei, pentru a-i da Londrei o zi de sărbătoare. Dinspre Houndsditch, Acton, Ealing, Hampstead, Islington şi Bethnal Green; dinspre Hackney, Hormsey, Leyonstone, Battersea şi Fulham; şi de pe acele păşuni verzi în care înfloreşte neamul Forsyte - Mayfair şi Kensington, St. James şi Belgravia, Bayswater, Chelsea şi Regent Park - oamenii roiau spre drumul pe care, în curând, va trece moarta cu tot alaiul ei cernit. Nu va mai fi niciodată o regină cu o domnie atât de lungă, iar oamenii nu vor mai

avea prilejul să privească, într-un singur spectacol, înmormântarea atâtor ani din istoria neamului. Ce păcat că războiul nu se isprăvise încă, ce bine ar fi fost dacă pe coşciugul ei s-ar fi putut aşeza şi Coroana Biruinţei! De altfel toţi şi toate veniseră pentru a o sărbători şi a o însoţi pe ultimul ei drum: soldaţi, marinari, prinţi din ţări străine, drapele îndoliate, clopote cântând, şi apoi valurile mulţimii mohorâte, întunecate, cu inimile adânc mâhnite sub hainele lor negre de sărbătoare. Căci nu murise numai o regină, murise o femeie care biruise suferinţa şi care trăise cu înţelepciunea şi armonia hărăzite ei de Natură.

În mulţimea înşirată lângă gardul de la Hyde Park, ţinând-o de braţ pe Anette, Soames aştepta. Da, într-adevăr! S-a dus un veac! Sindicalismul începuse să prindă putere, în Camera Comunelor intraseră laburiştii, în aer plutea o senzaţie stranie, ceva ce nu se poate

tălmăci în vorbe, dar simţeai că situaţia s-a schimbat. Soames îşi aduse aminte de gloata aceea din noaptea Mafeking şi de vorbele lui George Forsyte: "Toţi sunt socialişti, râvnesc la averea noastră". Întocmai ca şi James, Soames nu ştia ce să zică, nu se pricepea ce-o să fie când Eduard se va urca pe tron. Nu vor mai fi liniştiţi şi siguri, ca pe vremea bătrânei Vichy! Strânse braţul tinerei sale soţii. Iată ceva sigur, era a lui, o fărâmă de proprietate palpabilă, avea, în sfârşit, şi el un cămin; averea lui avea un rost, soţia lui era un obiect real. Mulţimea îl lipi şi mai strâns de Anette; Soames se străduia să-şi păstreze locul şi se simţea mulţumit. Oamenii din jurul lor se mişcau, mâncau sandvişuri şi aruncau firimiturile pe jos; băieţii se urcaseră în platani, trăncăneau ca maimuţele, rupeau crengile şi zvârleau coji de portocale. Trecuse ora anunţată; în curând trebuia sa sosească cortegiul! Şi deodată, la

spate, în stânga, văzu un bărbat înalt, cu pălărie de fetru şi o mică barbă care începea să încărunţească, împreună cu o femeie înaltă, cu pălărie de blană şi faţa acoperită cu un voal. Erau Jolyon şi Irene; vorbeau, îşi zâmbeau, strânşi unul lângă altul, aşa cum era el cu Anette! Ei nu-l vedeau; dar Soames, cu o stranie strângere de inimă, îi urmări pe furiş. Păreau fericiţi! Ce căutau ei acolo! Făpturi profund imorale, care trădaseră idealurile epocii victoriene! Ce legătură era între ei şi mulţimea aceasta? Atât el cât şi ea au fost de două ori scoşi din rândul oamenilor, pentru că au călcat legile moralei - şi acum vin aici să preamărească amorul şi desfrânarea! îi urmări vrăjit; deşi o ţinea pe Anette de braţ, Soames fu silit să-şi mărturisească, cu părere de rău, că femeia aceea... Irene... Oh, nu! Nu va recunoaşte lucrul acesta niciodată! Şi întoarse capul. Nu *vrea* să-i vadă, nu va îngădui să

recunoască în sufletul lui amărăciunea de odinioară, dorinţa aceea din trecut! Anette se întoarse către el şi zise:

- Soames, uită-te la domnul şi la doamna aceea; sunt sigură că te cunosc. Cine sunt?

Soames întoarse capul într-o parte.

- Care?

- Uită-te, acolo! Tocmai acum au plecat. Sunt sigură că ei te cunosc.

- Nu! răspunse Soames; ţi s-a părut, draga mea.

- Ce femeie frumoasă! Şi ce mers! *Elle est tres distinguée*[59].

Soames se uită în urma lor. Aşa - legănându-se semeaţă, străină şi de nepătruns - a intrat Irene în viaţa lui, şi tot aşa a plecat de la el, fără să-i fi îngăduit să se apropie de sufletul ei. Se întoarse brusc, nu mai voia să privească imaginea trecutului său care se îndepărta.

- Mai bine fii atentă aici. Iată-i că sosesc!

Dar în timp ce o ţinea de braţ, atent la capul cortegiului, Soames fu cutremurat de senzaţia că pierduse ceva şi că îi va simţi lipsa întotdeauna; şi fără să vrea, încercă părerea de rău că nu le poate avea pe amândouă.

Încet-încet venea muzica, apoi cortegiul şi, în tăcere, intrării prin poarta parcului. Anette şopti:

- Cât e de trist şi frumos!

Soames simţi cum îl strângea de mână în timp ce se ridicase în vârful picioarelor; emoţia mulţimii mişcă şi inima lui. Iată-l, soseşte: coşciugul reginei, în care se stinge, încet, un veac. Şi în timp ce trecea prin faţa lor, din mulţime se auzi un geamăt prelung, un murmur cum Soames nu mai auzise, inconştient, primitiv, profund şi sălbatic. Sunet atât de ciudat, încât nici el şi nici cei din jurul său nu-şi dădeau seama dacă şi ei au gemut, într-adevăr, straniu! Prinosul unui veac în faţa propriei lui morţi... Oh!... Viaţa le scăpase din mâini. Ceea ce

li se păruse nemuritor s-a dus! Regina!... Dumnezeu s-o binecuvânteze!

Geamătul mulţimii mergea în urma sicriului, întocmai cum dâra de foc înaintează pe un câmp cu iarba uscată; pas la pas cu el, cobora pe drumul cortegiului o milă, apoi altă milă; iar mulţimea gemea. Parcă era glas de om, şi totuşi nu era din lumea aceasta; un glas pornit din subconştientul firii animalice, aflată acum faţă-n faţă cu moartea şi cu deşertăciunea acestei lumi. Nimeni, nici unul din noi nu putem trăi în veşnicie! Urmă o scurtă tăcere - foarte scurtă, căci oamenii reîncepură a vorbi despre cortegiu. Soames rămase până când Anette spuse că vrea să plece; ieşiră din parc şi se duseră la masă la tatăl său.

James îşi petrecuse dimineaţa privind prin fereastra camerei de culcare. Era ultimul spectacol pe care-l mai vedea - ultimul dintr-un şir atât de lung! S-a dus regina! Era

femeie bătrână. El şi cu Swithin au fost la încoronarea ei... ce fetişcană tânără, zveltă, n-avea nici vârsta lui Imogen! Mai târziu se îngrăşase tare. El şi cu Jolyon au fost la căsătoria ei cu neamţul acela, prinţul consort; s-a purtat destul de bine până când a murit, şi a lăsat-o văduvă cu un fiu. James şi-a adus aminte de îngrijorarea cu care priveau ei pe acest tânăr fără experienţă de viaţă, cum seri de-a rândul el, fraţii săi şi prietenii lor şedeau la un pahar de vin şi un coş de nuci, vorbind despre moştenitorul tronului. Şi iată-l că acum e rege! Se zice că e mai serios... James nu ştia ce să zică, nu se pricepea! N-ar fi de mirare dacă ar fi şi acum cheltuitor.

Ce mulţime de oameni era pe stradă! Parcă nici nu trecuse atât de multă vreme de când, împreună cu Swithin, erau şi ei în mulţimea adunată la Westminster Abbey, pentru a vedea încoronarea; după aceea Swithin l-a dus la Cremorne -

ce băiat de viaţă era Swithin! Nu, n-a fost cu mult înainte de Anul Jubiliar când, împreună cu Roger, au închiriat un balcon în Piccadilly. Jolyon, Swithin, Roger s-au prăpădit toţi; în luna august el va avea nouăzeci de ani! Soames s-a recăsătorit cu o franţuzoaică. Francezii erau oameni ciudaţi, dar el auzise că femeile lor sunt mame bune. Vremurile s-au schimbat! Se zice că împăratul Germaniei a venit şi el la înmormântare, dar telegrama pe care i-a trimis-o lui Kruger n-a fost la locul ei. Nu ar fi de mirare ca într-o bună zi individul acela să facă un bucluc. Hm, da! S-a schimbat lumea! N-avea ce le face, când el nu va mai fi! Copiii trebuie să se descurce singuri! Dar nu ştia unde se va duce el! Iar Emily a poftit la masă pe Dartie, Winifred şi Imogen, pentru a le prezenta pe soţia lui Soames... Emily făcea întotdeauna câte ceva... Şi lumea zice că Irene trăieşte cu Jolyon. Desigur că acum se vor căsători.

"Ce-ar fi spus fratele meu Jolyon la toate cele ce s-au întâmplat?" gândi el. Dar îşi dădu seama că e cu neputinţă să afle părerea fratelui său mai mare, pe care-l respectase atât de mult odinioară; James se întristă, se ridică din fotoliul de lângă fereastră şi, tulburat, începu să se plimbe încet, cu greu, prin cameră.

"Era frumoasă", gândi el. "Mi-a fost foarte dragă. Poate că Soames nu s-a potrivit cu ea - nu ştiu ce să zic - nu mă pricep. Noi n-am avut niciodată necazuri cu nevestele noastre. S-au schimbat femeile, totul s-a schimbat! Iar acum a murit regina! Da, a murit! N-am ce face!" Mulţimea începu să se agite, James se opri la fereastră, cu nasul lipit de sticla albă, din pricină că geamul era îngheţat... "Au adus-o la Hyde Park Corner - acum trec prin faţa casei lui! De ce nu vine şi Emily să vadă cortegiul? Ce-şi pierde vremea cu masa? în clipa aceea Emily îi lipsea, ar fi vrut să fie lângă el! Printre crengile pleşuve ale

platanilor, James putu vedea procesiunea; oamenii scoteau pălăriile din cap - mulţi din ei vor răci poate, nu e de mirare, căci era frig! în spatele lui auzi un glas.

- De aici vezi foarte bine, James!

- Aici erai? mârâi James. De ce n-ai venit mai devreme? Cât p-aci să scapi cortegiul!

Tăcu şi privi încordat.

- Ce e zgomotul acesta? întrebă el deodată.

- Nu e nici un zgomot, răspunse Emily; îţi închipui c-o vor aclama?

- Dar eu aud ceva.

- Prostii, James!

Prin ferestrele duble nu se putea auzi nici un zgomot de pe stradă; James auzea însă geamătul din inima lui, durerea că vede cu ochii lui cum se sfârşeşte un veac.

- Să nu-mi spui niciodată unde mă veţi înmormânta, zise pe neaşteptate. Nu vreau să ştiu.

Se întoarse cu spatele la fereastră. Trecea regina, pleca bătrâna noastră regină; a avut şi ea multe necazuri -

poate se bucură c-a scăpat de ele! Mai ştii?

Emily puse mâna pe periile de cap.

- Abia mai am vreme să-ţi perii capul, îi zise; acum trebuie să fie aici. Trebuie să fii cât se poate de frumos, James!

- Ah! mârâi el; am auzit că e frumuşică.

Întâlnirea cu noua lui noră avu loc în sufragerie. James şedea lângă cămin. Anette intră. Îşi sprijini mâinile pe braţele fotoliului şi se ridică încet. Purta o redingotă neagră impecabilă; se aplecă uşor înainte, slab ca linia din geometria lui Euclid, strânse mâna pe care i-o întinse Anette, iar ochii lui îngrijoraţi, în mijlocul obrazului zbârcit şi palid, poposiră întrebător asupra lui Anette. Tinereţea ei aduse puţină căldură în ochii lui James şi-i îmbujoră obrajii.

- Ce mai faci? îmi închipui că aţi fost s-o vedeţi pe regină. Aţi trecut uşor prin înghesuiala de pe străzi?

Astfel o salută James pe aceea de la care aştepta el un nepot care să-i poarte numele.

Anette îl privi cu mirare - era atât de bătrân, slab, alb şi curat - şi şopti ceva în limba franceză, dar James nu înţelese nimic.

- Da, da, zise el; desigur, vă e foame. Soames, sună te rog, nu-l mai aşteptăm pe Dartie.

Dar tocmai atunci intrară şi ei. Dartie refuzase să renunţe la tabieturile lui pentru a ieşi în stradă s-o vadă pe "bătrâna". Se dusese la clubul "Iseeum" şi, şezând la masă, în fumoar, cu un *cocktail* cam matinal în faţă, aruncase o privire asupra cortegiului. Iar după ceremonie, Winifred şi Imogen au fost obligate să facă încă o dată drumul din parc până în oraş, pentru a-l lua pe Dartie de la club. Ochii lui căprui se opriră asupra lui Anette cu uimire şi oarecare satisfacţie. Iată a doua femeie frumoasă pe care a pus mâna Soames! Ce-or fi găsind femeile la

el? Nu încape îndoială că şi aceasta îi va face o festă ca şi prima nevastă; dar până atunci tipul a avut noroc! Dartie îşi răsucea mustaţa cu aceleaşi gesturi de odinioară; nouă luni de viaţă liniştită, în căminul lui din Green Street, îl readuseseră aproape la greutatea normală şi-i redaseră îndrăzneala. La masă, Emily se străduia să facă atmosfera cât mai plăcută. Winifred era distinsă şi calmă, Imogen prietenoasă şi vorbăreaţă. Dartie îşi dădea aere, iar James o poftea mereu pe Anette să mănânce.

Cu toate acestea, Soames simţi că nu fusese o masă destul de reuşită pentru mireasa lui. Plecară foarte curând. În trăsură Anette zise:

- Domnul Dartie acela, *je n'aime pas ce type-là*[60]*!*

- Zău, nici eu nu-l pot suferi! spuse Soames.

- Sora ta e foarte simpatică, fetiţa e nostimă. Tatăl tău e foarte bătrân. Cred că mama ta are necazuri cu el; n-aş vrea să fiu în locul ei.

Soames dădu din cap; tânăra lui soţie văzuse totul just, dar rece şi dur; aceasta îl cam neliniştea. Se prea poate să-i fi trecut prin gând: "Când eu voi avea optzeci de ani, ea va avea cincizeci şi cinci: o să aibă necazuri cu mine!"

- Mai am nişte rude la care trebuie să te duc, o să-ţi pară caraghioşi, dar trebuie să le facem o vizită. După aceea vom lua masa în oraş şi vom merge la teatru.

Astfel a pregătit-o pentru vizita de la Timothy. Dar acolo, lucrurile s-au petrecut altfel. Cu toţii au fost încântaţi să-l vadă pe Soames, care nu mai fusese de atâta vreme pe la ei; şi s-au bucurat şi de Anette!

- Eşti foarte nostimă, scumpa mea; aş putea spune chiar că eşti prea tânără şi prea frumuşică pentru scumpul meu Soames, nu-i aşa? Dar el este un soţ foarte atent şi politicos, un soţ din cale-afară de bun... aici mătuşa Juley se opri şi o sărută pe amândoi obrajii.

Mai târziu veni Francie, şi mătuşa Juley îi povesti:

- Are ochi albaştri ca floarea de neghină şi-i atât de frumoasă încât nu m-am putut reţine s-o sărut. Trebuie să recunosc că Soames are un gust desăvârşit. Are tip de franţuzoaică - deşi nu mi se pare prea accentuat. În genul ei, mi se pare tot atât de frumoasă ca şi Irene - dar nu are distincţia şi farmecul ei. Nu-i aşa că Irene avea farmec? Pielea aceea albă, ochii aceia negri şi părul, *couleur de...*[61]

- *Feuille morte*[62], completă Francie.

- Da, da, a frunzei moarte, atât de straniu. Ţin minte şi acum că, pe vremea când eram fată tânără, înainte de a ne muta la Londra, aveam acasă un foxterier; avea o pată cafenie pe creştetul capului, pieptul era alb, ochii negri minunaţi şi era femelă.

- Bine, mătuşico, zise Francie; dar nu văd nici o legătură cu...

- Oh! răspunse mătuşa Juley, destul de enervată; era atât de fermecătoare, ochii şi părul ei, ştii... şi brusc tăcu, parcă se speriase şi ea de cele ce spunea.

- *Feuille morte*, zise iute Hester; bagă de seamă, ţine minte şi tu!...

Între cele două surori se iscase o discuţie aprigă, dacă e bine sau nu să-l cheme şi pe Timothy pentru a o vedea pe Anette.

- Oh, nu-l deranjaţi! zise Soames.

- Nu-i vorba de deranj, dar se prea poate să-l enerveze puţin faptul că Anette este franţuzoaică. Chestiunea aceea de la Fashoda[63] l-a supărat foarte mult. Hester, eu sunt de părere că e mai bine să nu riscăm. Nu e bine să profităm numai noi de prezenţa ei? Şi tu ce mai faci, Soames? Ţi-ai revenit complet după...

Hester interveni grabnic:

- Cum îţi place Londra, Anette?

Soames, tulburat, aştepta răspunsul. Anette vorbi liniştit, cu bun-simţ:

- Oh! Cunosc Londra, am mai fost pe aici.

El n-a îndrăznit să-i vorbească niciodată despre restaurant. Francezii, în general, au cu totul alte păreri despre nobleţe şi poate că lui Anette i s-ar fi părut ridicol să ascundă că mama ei a avut un restaurant. De aceea Soames a aşteptat până după căsătorie, dar acum regreta că nu i-a vorbit mai devreme.

- Şi care parte o cunoşti mai bine? întrebă mătuşa Juley.

- Soho, răspunse Anette, simplu.

Soames îşi încleşta fălcile.

- Soho? repetă mătuşa Juley; Soho?

"Soho ăsta va trece din gură-n gură până va afla toată familia", gândi Soames.

- Este un cartier foarte franţuzesc şi interesant, zise Soames.

- Da, murmură mătuşa Juley; unchiul tău, Roger, a avut pe vremuri nişte case prin partea aceea; îmi aduc aminte că mereu

avea procese de evacuare cu chiriaşii.

Soames schimbă vorba şi trecu la Mapledurham.

- Desigur că vă veţi instala în curând în casa aceea. Noi cu toţii abia aşteptăm ziua în care Anette va avea un mic..., zise mătuşa Juley.

- Juley! strigă mătuşa Hester scoasă din fire. Sună să ne dea ceaiul!

Soames nu avu curajul să aştepte ceaiul, ci o luă pe Anette şi plecară. Când se văzură aşezaţi în birjă, îi spuse:

- Eu, dacă aş fi în locul tău, n-aş pomeni nimic despre Soho. E un cartier destul de puţin distins al Londrei, iar tu nu mai ai nici o legătură cu restaurantul acela. Adică, vreau să spun că aş vrea să fii în relaţii numai cu oameni distinşi şi că englezii sunt de un snobism înspăimântător.

Ochii senini ai lui Anette se deschiseră mari de tot; pe buzele ei apăru un zâmbet uşor şi zise:

- Da?

"Hm!", cugetă Soames. "Privirile acestea sunt pentru mine"; şi, uitându-se aspru la ea, gândi: "Are spirit comercial înnăscut; de aceea trebuie să înţeleagă odată pentru totdeauna chestiunea aceasta!"

- Ascultă-mă, Anette, este foarte simplu; trebuie doar să mă înţelegi. La noi, liber-profesioniştii şi oamenii care nu muncesc se socotesc mai distinşi decât negustorii; cei foarte bogaţi, bineînţeles, se bucură de oarecare consideraţie însă. Poate să ţi se pară stupid, dar asta e situaţia şi n-avem ce-i face. De aceea, în Anglia, nu e bine ca lumea să ştie că aţi avut restaurant, prăvălie sau aţi făcut vreun negoţ oarecare. Deşi este o ocupaţie foarte onorabilă, te pecetluieşte într-un anumit fel; şi nu vei mai putea duce o viaţă atât de plăcută, nu vei putea avea relaţii atât de alese. Cred că ai priceput.

- Da, zise Anette; aşa e şi în Franţa.

- Oh! murmură Soames, uşurat şi uimit. Într-adevăr, clasa din care faci parte înseamnă mare lucru.

- Da, răspunse ea; *comme vous êtes sage*[64]*!*

"Foarte bine", gândi Soames urmărind buzele lui Anette; "numai de n-ar fi atât de cinică". El nu ştia atât de bine franţuzeşte încât să-l îngrijoreze faptul că soţia lui nu-i spusese încă "tu". O prinse de mijloc şi îi şopti cu greu:

- *Et vous êtes ma belle femme*[65].

Anette pufni în râs.

- *Oh, non! Oh, non! ne parlez pas français, Soames*[66]. Ce voia să spună doamna aceea bătrână, mătuşa ta, că toţi abia aşteaptă să...?

Soames îşi muşcă buza.

- Dumnezeu ştie! îi zise; ea spune totdeauna câte ceva; dar Soames ştia mai bine decât Dumnezeu.

AŞTEPTARE

Războiul nu se mai sfârşea. Nicholas spusese că dacă războiul acesta nu costase trei sute de milioane de lire sterline, nu costase nici un ban! Impozitul pe venituri era grav ameninţat. În schimb, însă, ştiau pe ce au dat banii, căci Africa de Sud va fi pe veci a Angliei. Şi cu toate că noaptea la trei se trezeau foarte îngrijoraţi - instinctul lor de proprietate nu avea astâmpăr - spre dimineaţă se mai potoleau, mângâindu-se cu gândul că pe lumea aceasta nu poţi căpăta nimic dacă nu dai ceva în schimb, în general, oamenii îşi vedeau de treburi, parcă nici n-ar fi fost război, parcă n-ar fi existat lagăre de concentrare, parcă n-ar fi fost pe lume de Wet, care conducea atât de bine pe partizanii buri, încât englezii nu puteau pune mâna pe ei, şi nici încordare pe Continent; era ca şi cum nu-i îngrijora nimic.

Atitudinea naţiunii era simbolizată de harta lui Timothy, lăsată în părăsire - căci el nu mai deplasa steguleţele, iar ele singure nu se mutau din loc, nu mergeau nici înapoi, nici înainte, aşa cum s-ar fi cuvenit să facă pentru a reprezenta situaţia de pe front.

Peste tot delăsare! *"Bursa Forsyte"* era în acalmie: erau îngrijoraţi cu toţii, neştiind ce va aduce ziua de mâine. La rubrica anunţurilor de căsătorii din ziarul *The Times*, apăru înştiinţarea: *"Jolyon Forsyte căsătorit cu Irene, unica fiică a decedatului Profesor Heron";* dar neamul Forsyte nu era convins că informaţia cu privire la Irene era exactă. Totuşi, în cele din urmă au răsuflat uşuraţi, căci ziarul nu preciza: "Irene, fosta soţie" sau "soţia divorţată" a lui "Soames Forsyte". De altfel familia a avut de la început o atitudine demnă de toată lauda faţă de povestea cu Irene. James a rezumat-o cel mai bine: "Aşa a fost să fie!" N-avea

rost să-şi mai facă sânge rău! Cui i-ar folosi dacă ar comenta această "ciocnire ruşinoasă", ca să vorbim în termenii zilei.

Dar ce se va întâmpla de acum înainte, după ce Soames şi Jolyon s-au recăsătorit? Toţi erau curioşi. Se auzise că George făcuse prinsoare pe "şase la patru" că se va naşte un mic Jolyon mai înainte de un mic Soames. Caraghios mai era şi George! Se zvonise, de asemenea, că Dartie şi cu George puseseră rămăşag şi pe James, dacă va trăi adică până la nouăzeci de ani ori ba. Dar nimeni nu ştia care din cei doi era de partea lui James.

La începutul lunii mai, Winifred aduse vestea că Val a fost rănit la picior de un glonte rătăcit şi că va fi reformat. Îl îngrijea soţia lui. O să rămână puţin şchiop, dar nu era nimic grav. Ar fi vrut ca bunicul lui să-i cumpere o fermă în Transvaal, pentru a-şi face o crescătorie de cai. Holly primea de la tatăl ei opt sute de lire sterline pe an, aşa încât,

împreună cu cele cinci sute pe care i le făgăduise bunicul lui, ar putea trăi destul de bine. Dar în ceea ce priveşte ferma, James nu ştia ce să zică; nu se pricepea; în orice caz se temea ca nu cumva Val să-i cheltuiască banii degeaba.

- Dar ştiţi dumneavoastră, Val trebuie să aibă totuşi o ocupaţie, zise Winifred.

Mătuşa Hester era de părere că bunicul lui este foarte înţelept, căci dacă nu-i cumpără fermă, băiatul nu va avea cum face afaceri proaste.

- Dar Val adoră caii, zise Winifred. Ar fi ocupaţia cea mai potrivită pentru el.

Mătuşa Juley spuse că, judecând după experienţa lui Montague, caii erau o afacere riscantă.

- Val e cu totul altfel, seamănă cu mine, zise Winifred.

Mătuşa Juley era convinsă că scumpul lor Val era deştept foc.

- N-am să uit niciodată cum a dat unui cerşetor un ban fals. Bunicul lui a fost atât de încântat! După

părerea lui, asta dovedea prezenţă de spirit. Îmi aduc aminte cum a spus că băiatul ăsta ar trebui să intre în marină.

Mătuşa Hester interveni:

- Winifred, tu nu eşti de părere că e mult mai bine ca tinerii să fie puşi la adăpost şi să nu facă afaceri riscante la vârsta lor?

- Ai dreptate, răspunse Winifred, poate că aşa ar fi bine dacă ar fi la Londra; căci aici e foarte distractiv să nu faci nimic. Dar acolo, în Africa, se va plictisi de moarte.

Mătuşa Hester socotea că, într-adevăr, ar fi foarte bine pentru Val dacă ar munci, dar ar trebui să găsească ceva unde nu poate pierde banii. Dacă n-ar avea bani, situaţia ar fi cu totul alta. Nu încape îndoială că Timothy a fost foarte cuminte când s-a retras din afaceri. Mătuşa Juley era curioasă să afle părerea lui Montague.

Winifred nu-i răspunse, căci Montague nu spusese decât: "Aşteptaţi până moare bătrânul"!

În acel moment fu anunţată Francie. Ochii îi erau luminoşi şi zâmbeau.

- Ei, ce aveţi de zis?

- Despre ce e vorba, scumpa mea?

- A apărut azi-dimineaţă în *The Times*.

- N-am văzut nimic; noi citim totdeauna jurnalul după cină; până atunci îl are Timothy.

Francie făcu ochii roată.

- Crezi că ne poţi spune şi nouă? zise mătuşa Juley. Ce este?

- Irene a născut un fiu la Robin Hill.

Mătuşa Juley răsuflă adânc.

- Dar... dar, s-au căsătorit abia în martie!

- Chiar aşa, mătuşico, tocmai asta e interesant!

- Îmi pare bine, zise Winifred. Mi-a fost foarte milă de el când şi-a pierdut fiul. Mi-am închipuit ce-ar fi fost pe sufletul meu dacă murea Val.

Mătuşa Juley parcă visa.

- Sunt curioasă să ştiu ce va zice dragul meu Soames, murmură. Atât a dorit să aibă şi el un fiu! O păsărică mi-a şoptit întotdeauna că asta era dorinţa lui.

- Aşa şi este. Dacă nu intervine ceva neaşteptat, va avea şi el un fiu, zise Winifred.

Ochii mătuşa Juley scânteiau de bucurie.

- Ah, ce minunat! Pe când?

- Noiembrie.

Ce lună norocoasă! Dar ea ar fi încântată să se întâmple mai curând. James era bătrân, avea prea mult de aşteptat la vârsta lui!

Să aştepte! Le era grijă de James, căci în ceea ce le privea pe ele, se obişnuiseră cu aşteptarea. Într-adevăr, asta era singura lor distracţie. Să aştepte! Aşteptau să citească *The Times;* aşteptau să vină la ei vreo nepoată sau vreun nepot pentru a le aduce puţină viaţă; aşteptau veşti despre sănătatea lui Nicholas; despre hotărârea lui Christopher de a se face actor;

informaţii cu privire la mâna nepotului doamnei MacAnder; aşteptau doctorul, căci Hester se trezea în ultima vreme în zorii zilei şi nu mai putea readormi; aşteptau să li se trimită cărţi de la biblioteca de împrumut, dar cele pe care le cereau erau întotdeauna date altcuiva; aşteptau ca Timothy să răcească; aşteptau o zi frumoasă, liniştită, caldă, dar nu prea fierbinte, pentru ca să poată face o plimbare în Kensington Gardens. Aşezate una la un colţ şi alta la celălalt colţ al căminului din salonul lor, aşteptau să bată ceasul, în timp ce mâinile lor slabe, noduroase, cu vine îngroşate, lucrau sârguincios cu andrelele sau cârligele de croşetat; părul lor primise poruncă să nu-şi mai schimbe culoarea şi rămânea mereu acelaşi. Îmbrăcate în rochii negre, de satin sau de mătase, aşteptau să fie primite la Curtea Regală, întrebându-se dacă Hester va putea merge în rochia ei verde închis şi

Juley în cea cafenie, ceva mai închisă la culoare. Da, aşteptau în timp ce mintea lor era ocupată cu micile bucurii şi necazuri, evenimente şi speranţe de ale familiei - care reprezenta pentru ele lumea - întocmai cum vacile rumegă, încet şi liniştit, iarba de pe păşunea lor. Iar naşterea copilului lui Soames era un eveniment care merita să fie aşteptat. Soames a fost întotdeauna nepotul lor preferat; le dăruise din când în când tablouri, venea pe la ele aproape în fiecare săptămână - în ultima vreme le-a lipsit foarte mult, vizitele lui rărindu-se - dar îl iubeau pentru că şi-au dat seama câtă nevoie avusese de simpatia lor pe vremea dezastrului din prima căsătorie. Naşterea moştenitorului lui Soames era un eveniment de importanţă covârşitoare atât pentru el, cât şi pentru tatăl său, căci James nu putea închide ochii până nu ştia precis cum stau lucrurile. James nu putea suporta incertitudinea; cu un

ginere ca Montague, nici nu e de mirare că nu putea muri liniştit, lăsând în urmă numai nepoţi ai căror tată era Dartie. Şi apoi numele, numele familiei, era important! Pe măsură ce se apropia aniversarea de nouăzeci de ani, se întrebau ce măsuri de precaţiuni va mai lua James. El va fi primul Forsyte care a ajuns la vârsta aceasta, stabilind astfel un nou record pentru ele, căci împliniseră una optzeci şi şapte, cealaltă optzeci şi cinci; cu toate că nu se gândeau atât la ele, cât mai ales la Timothy, care n-avea încă nici optzeci şi doi de ani! Desigur că dincolo e o lume mai frumoasă! "În casa tatălui meu sunt multe lăcaşuri" era unul din versetele biblice preferate ale mătuşii Juley - ori de câte ori îl spunea, simţea mângâiere, căci îşi aducea aminte de casele cumpărate de Roger, graţie cărora şi-a strâns o avere atât de mare. Într-adevăr, *Biblia* le era de mare ajutor, în duminicile foarte

frumoase se duceau la biserică. Câteodată, când ştiau că Timothy e plecat în oraş, Juley intra pe furiş în biroul lui şi punea, printre cărţile de pe masă, *Noul Testament* deschis - el citea mult, doar fusese editor! Dar băgase de seamă că, de fiecare dată, Timothy era bosumflat la masă. De altfel, şi Smither i-a spus că de mai multe ori a găsit câte o carte aruncată pe jos, când făcea curăţenie în biroul lui. Însă, cu toate acestea, ele nu erau convinse că în cer vor găsi camere atât de comode ca acestea, în care ele şi Timothy au aşteptat atâţia ani. Îndeosebi mătuşa Hester se temea de clipa morţii. Pe ea o tulbura peste măsură orice schimbare, mai bine zis ideea unei schimbări, căci în viaţa lor nu se schimba, niciodată, nimic. Mătuşa Juley, care era mai vioaie, se gândea uneori cu plăcere la schimbarea reşedinţei. Ce plăcere îi făcuse ei călătoria la Brighton în anul în care a murit scumpa lor Susan! Dar, în acelaşi timp, ştia

precis că Brighton era o localitate frumoasă, în vreme ce era greu de spus cum sunt lăcaşurile din cer; de aceea parcă tot mai bine era să aştepte aici, în lumea aceasta.

În dimineaţa zilei de 5 august, aniversarea lui James, amândouă erau din cale-afară de emoţionate. Smither, care le servea ceaiul la pat, ducea de la una la alta bileţele în care se sfătuiau ce au de făcut. Smither trebuia să se ducă până în Park Lane, să-i transmită cele mai bune urări din partea lor şi două mici daruri, să întrebe cum se simte domnul James şi cum a petrecut noaptea, căci, desigur, şi el era emoţionat foc. La întoarcere să treacă prin Green Street - nu prea era în drumul ei, dar de la Bond Street poate merge cu omnibuzul, şi poate că o mică schimbare îi va face chiar plăcere - şi să-i spună doamnei Dartie că e rugată să treacă neapărat pe la ele înainte de a pleca în vilegiatură.

Smither a făcut totul aşa cum i s-a poruncit; era o servitoare excelentă, formată cu treizeci de ani în urmă sub îndrumarea mătuşii Ann; astăzi nu mai găseşti o servitoare desăvârşită. Doamna James a spus că domnul James a dormit foarte bine astă-noapte, şi le trimite salutări; doamna James a mai spus că domnul este foarte ciudat şi că nu pricepe de ce e atâta agitaţie în jurul lui. Doamna Dartie le-a trimis salutări; va veni la ceai. Mătuşile Juley şi Hester erau cam ofuscate pentru că James nu le-a mulţumit în mod special pentru cadouri; în fiecare an uitau că James nu poate suferi cadourile - "Bani azvârliţi pe fereastră din pricina mea", spunea James de fiecare dată. Totuşi, erau încântate, căci James era sănătos şi bine dispus. Apoi a început aşteptarea - venea Winifred. Pe la ora patru a sosit împreună cu Imogen şi Maud, care tocmai se întorsese de la şcoală: "Şi Maud se va face fată frumoasă", dar în

prezenţa ei nu puteau afla veşti despre Anette. Mătuşa Juley îşi făcu în cele din urmă curaj şi întrebă dacă Winifred ştie ceva despre ea şi dacă Soames este îngrijorat.

- Unchiul Soames e întotdeauna îngrijorat, mătuşico, interveni Imogen; el nu e mulţumit niciodată cu ceea ce are.

Cuvintele acestea parcă le mai auzise mătuşa Juley. Ah, dar erau pe caricatura aceea făcută de George, dar pe care nimeni n-a vrut să le-o arate! Dar ce voia să spună Imogen? Că unchiul ei râvnea întotdeauna la mai mult decât avea? Nu se cuvenea să gândească astfel.

Vocea lui Imogen se auzi din nou, limpede şi hotărâtă:

- Închipuiţi-vă! Anette e numai cu doi ani mai mare decât mine. Trebuie să fie îngrozitor pentru ea cu un bărbat ca unchiul Soames.

Mătuşa Juley ridică amândouă mâinile în semn de indignare.

- Draga mea, tu habar n-ai ce vorbeşti. Unchiul Soames e un

bărbat ideal pentru orişicine. Om foarte inteligent, chipeş, bogat, stimat de toată lumea, serios, politicos, şi nu e bătrân deloc.

Imogen privi cu ochii ei lucioşi pe una, apoi pe cealaltă "bătrână" şi se mulţumi cu un zâmbet.

- Sper, zise mătuşa Juley, cu severitate, că o să ai şi *tu* norocul să găseşti un bărbat bun ca el.

- Eu n-am să mă mărit cu un bărbat bun, mătuşico, murmură Imogen; bărbaţii buni sunt plicticoşi.

- Dacă vorbeşti astfel, răspunse mătuşa Juley, tot enervată peste măsură, n-ai să te măriţi niciodată. Cred că e mai bine să vorbim despre altceva. Apoi, întorcându-se spre Winifred, zise: Ce mai face Montague?

Seara, aşteptând să li se servească masa, mătuşa Juley zise timid:

- Hester, i-am spus lui Smither să deschidă o sticlă mică de şampanie dulce. Cred că trebuie să închinăm un pahar în sănătatea scumpului

nostru James şi... în sănătatea soţiei lui Soames. Dar asta rămâne între noi. O să spun aşa: "Bem în sănătatea lui James şi *pentru ştii tu ce*, Hester!" Apoi vom bea. Altfel poate să se tulbure Timothy.

- Cred că mai degrabă o să ne tulbure pe noi şampania, zise mătuşa Hester. Dar cred că trebuie să bem pentru un asemenea eveniment.

- Da, zise mătuşa Juley cu entuziasm, este un eveniment! închipuieşte-ţi tu ce fericire ar fi să nască un băiat, care să ducă mai departe numele familiei! Acum, că Irene are un fiu, mi se pare că este şi mai important. Winifred zice că George l-a poreclit pe Jolyon "Corabia cu trei punţi", căci are trei familii. George e atât de caraghios! Şi apoi, închipuieşte-ţi, Hester, Irene locuieşte în casa pe care Soames a clădit-o pentru el şi ea. Trebuie să fie greu pentru scumpul meu Soames, şi doar a fost întotdeauna atât de cumsecade!

Mai târziu, cu obrajii îmbujoraţi de şampanie, cam tulburată de băutură, cât şi de secretul pentru care au ciocnit a doua oară, mătuşa Juley se culcă cu cartea de rugăciuni în mână, dar ochii îi erau aţintiţi în tavanul pe care se reflecta lumina lămpii. Tinerii! Ce bine era de ei toţi! Şi ce mulţumită ar fi ea, dacă ar vedea că scumpul ei Soames este fericit! Şi, cu toate că Imogen a spus vorbele acelea, Soames trebuie să fie fericit. Doar avea tot ceea ce a dorit! Avere, nevastă şi copii! Va trăi mult, va fi tânăr până la bătrâneţe, întocmai ca tatăl său, şi va uita tot ce a suferit cu Irene şi cu procesul acela îngrozitor. Ce bine ar fi dacă ea, Juley, ar trăi atâta, încât să le cumpere copiilor lui Soames primul căluţ de lemn pe care să se legene! Ar trimite-o pe Smither să-l cumpere, îi va spune să aleagă un cal frumos, pestriţ. Ah! Cum o legăna Roger pe căluţul lui de lemn şi n-o lăsa până nu cădea! Ah!

Doamne, ce mult e de atunci! A fost odată! "În casa tatălui meu sunt multe lăcaşuri..." I se păru că aude un zgomot, parcă zgâria cineva podeaua. "Nu poate fi şoarece", gândi ea. Zgomotul era din ce în ce mai desluşit. Uite-l! *Era* un şoarece! Nu-i frumos din partea lui Smither! De ce a spus că nu sunt şoareci? O să roadă toată lemnăria înainte de a le descoperi cuibul, şi atunci trebuie să cheme zidarii. Ce animale distrugătoare! Culcată pe spate, cu ochii aproape închişi, urmărind zgomotul acela uşor, aştepta să-i vină somnul pentru a nu-l mai auzi.

SE NAŞTE UN FORSYTE

Soames ieşi pe poarta grădinii, trecu peste pajişte, se opri pe poteca de pe malul râului, se întoarse, intră iarăşi pe poarta prin care ieşise, dar nu-şi dădu seama că se mişcase din loc. Zgomotul roţilor care striveau pietrişul de pe alee îi aduse aminte că timpul trecuse şi că doctorul plecase. Oare ce-i spusese? Nu mai ştia precis.

"Asta e situaţia, domnule Forsyte. Dacă o operez, pot să te asigur că salvez viaţa mamei, dar copilul va fi mort. Dacă n-o operez, e foarte probabil că pruncul se va naşte viu, dar viaţa mamei e în mare primejdie, riscul este enorm. Atât într-un caz cât şi în celălalt, cred că nu va mai putea naşte nici un copil. În starea în care se află, pacienta e incapabilă să ia o hotărâre, şi nu avem timp s-o aşteptăm pe mama ei. Eu mă duc să pregătesc toate cele necesare; între timp trebuie să

hotărăşti dumneata singur. Mă întorc peste un ceas!"

Hotărâre! Ce hotărâre grea! Nu era vreme să cheme un specialist! Nu era vreme pentru nimic!

Zgomotul roţilor dispăruse, dar Soames stătea tot înlemnit, în acelaşi loc; apoi, brusc, îşi astupă urechile şi se întoarse pe malul apei. Naştere prematură, pe neaşteptate; era firesc să nu fie pregătit şi nici să fi avut timpul s-o fi chemat pe mama ei. *Madame* Lamotte trebuia să hotărască, şi n-avea cum sosi de la Paris mai devreme decât deseară! Măcar de-ar fi înţeles ca lumea jargonul doctorului, măcar de-ar fi convins că are în vedere toate posibilităţile şi că le cântăreşte la justa lor valoare! Dar el n-a înţeles termenii medicali, îi erau cu totul străini, cum ar fi o problemă juridică pentru un om care nu cunoaşte dreptul. Şi totuşi el *trebuie* să ia o hotărâre! îşi duse mâna la frunte; era udă, deşi afară era răcoare.

Dinspre odaia ei se auzeau gemete. Nu, nu se va duce la ea, i-ar fi şi mai greu decât aici. Trebuie sa fie calm, cu mintea limpede. Pe de o parte era viaţa, aproape sigură, viaţa tinerei sale soţii, şi absolut sigură moartea copilului său; şi - în nici un caz - ea nu va mai putea avea copii! Pe de altă parte, *poate* moartea soţiei lui, şi aproape sigură viaţa copilului. Ce să aleagă?...

De două săptămâni a plouat mereu, apa Tamisei era mare, iar în jurul bărcii acoperite, ancorată lângă debarcaderul său, se adunaseră multe frunze doborâte de aer şi aduse de valuri de prin păduri. Frunzele cădeau, vieţile erau duse de valuri! Moartea! Să hotărăşti moartea cuiva! Şi nimeni nu-i venea în ajutor. Viaţa, odată pierdută, nu se mai întoarce niciodată. Nu e bine să renunţi la ceva ce poţi păstra, căci dacă dai un lucru din mână, nu-l mai poţi lua înapoi. Rămâi gol, întocmai ca pomii cărora le-au căzut frunzele,

devii din ce în ce mai gol, şi până la urmă te veştejeşti şi cazi. Şi, în vârtejul de gânduri care-l chinuiau, i se păru, pentru o clipă, că nu Anette zace acolo, în dosul jaluzelelor luminate de soare, ci Irene. Întinsă pe patul din camera lor de culcare din Montpellier Square, aşa cum s-ar fi putut întâmpla să fie cu şaisprezece ani în urmă. Oare în acest caz ar fi ezitat? Nici o clipă! Operaţie, operaţie! Salvarea vieţii ei! Nu era vorba de hotărâre, era o chemare din adâncul firii, un strigăt de ajutor, cu toate că şi atunci ştia că Irene nu-l iubeşte. Dar acum! Sentimentele lui pentru Anette nu-i întunecau raţiunea. În ultimele luni, mai ales, de când a început să-i fie teamă, Soames şi-a pus adeseori întrebări. Anette era voluntară, egoistă în felul ei. Totuşi era atât de frumoasă! Oare ce doreşte ea? Să încerce? "Ştiu că vrea un copil", gândi el. "Dacă se naşte mort şi ea nu va mai putea avea niciodată copii, va fi foarte

nenorocită. Nici un copil! Totul în zadar! Căsătorit cu ea, ani şi ani de zile, fără un copil. N-ar avea scop în viaţă. Anette e prea tânără. Cum să trăiască ea fără nici o perspectivă în viitor? Dar eu? *Eu ce mă fac?"* Lovindu-se cu mâinile în piept, se întreba de ce nu poate gândi obiectiv, de ce nu poate uita de sine, pentru a şti ce are de făcut? La început simţi o durere aprigă, dar care devenea, încetul cu încetul, mai puţin adâncă... ca şi cum inima lui ar fi fost apărată de un scut. Să uite de sine? Era cu neputinţă! Să cadă în gol, în pustiu, unde ochii nu văd, urechile nu aud, degetele nu au ce pipăi? Chiar şi gândul era hidos, insuportabil! Aici Soames veni în contact cu realitatea, temeiul sufletului său de Forsyte, şi gândurile i se opriră. Când viaţa omului se sfârşeşte, totul se sfârşeşte. Poate ca mai trăieşte undeva, dar aceea nu e viaţă! Se uită la ceas. Peste o jumătate de oră doctorul va fi acolo. *Trebuie* să ia o

hotărâre! Dacă decide să nu-i facă operaţie şi Anette moare, în ce situaţie se va afla el faţă de mama ei şi de doctor? Dar faţă de conştiinţa lui? Căci copilul pe care îl va naşte ea este copilul *lui*. Dacă decide să i se facă operaţie, atât ea cât şi el sunt condamnaţi să-şi trăiască toată viaţa fără copii. Oare nu se căsătorise cu ea numai pentru a avea un moştenitor legitim? Iar tatăl său, la uşa mormântului, aşteaptă veşti! "E greu", cugetă el; "n-ar fi trebuit să ajung în faţa unei asemenea hotărâri! E greu!" Porni spre casă. "Măcar de-aş găsi o modalitate simplă, profundă, pentru a hotărî!" Scoase un ban, apoi îl puse în buzunar. Ştia prea bine că chiar dacă dă cu banul, nu se va ţine de prinsoarea pe care o face. Intră în sufragerie, căci era camera cea mai îndepărtată de cea din care se porneau gemetele acelea. Doctorul a spus că s-ar putea să scape fără operaţie. Aici, în casă, speranţele lui erau mai mari; nu vedea apa

care curge, nici frunzele moarte care pluteau pe valuri. În cămin ardea focul; Soames deschise dulapul cu băuturi. El nu bea aproape niciodată, dar de data aceasta îşi turnă un pahar cu *whisky* şi-l bău până la fund; poate că sângele, va circula mai iute. "Jolyon", gândi el, "mai avusese copii. Acum are o femeie pe care o iubeşte cu adevărat; şi iată că i-a dăruit un fiu! Iar eu!... eu... Mie mi se cere să-mi ucid unicul copil! Nu, Anette nu poate să moară; nu e cu putinţă să moară. Ea e puternică!"

Soames stătea îngândurat şi trist lângă bufet, când auzi trăsura doctorului; ieşi în calea lui. Acesta urcă imediat la etaj, iar Soames îl aşteptă.

- Ce e, doctore?

- Situaţia e neschimbată. Ai hotărât?

- Da, zise Soames, nu operezi!

- Nu?! M-ai înţeles, nu-i aşa? Riscul e mare!

Faţa lui Soames era crispată, totuşi buzele îi tremurau:

- Ai spus că s-ar putea să scape fără operaţie?

- Da, am spus că e o şansă, dar foarte slabă.

- Ai spus că dacă operezi, copilul se va naşte - *în mod cert* - mort?

- Da.

- Eşti absolut convins că în nici un caz nu va mai putea avea copii?

- Nu există certitudine absolută în asemenea cazuri, dar aici este foarte probabil.

- Ea e puternică, zise Soames, să încercăm. Vom risca.

Doctorul se uită la el cu o privire foarte gravă.

- Îţi iei toată răspunderea. Dacă ar fi vorba de soţia mea, eu n-aş fi în stare să iau asemenea hotărâre.

Bărbia lui Soames se cutremură, parcă cineva i-ar fi tras o palmă.

- Pot să-ţi fiu de folos cu ceva, acolo sus? întrebă.

- Nu. Du-te unde vrei.

- Atunci, mă duc în galeria de tablouri. Ştii unde mă găseşti.

Doctorul dădu din cap şi urcă la etaj.

Soames rămase pe loc, în picioare, ascultând. "Mâine la ora asta, poate că voi avea pe conştiinţă moartea ei", îşi zise. Nu! Nu era drept, e o monstruozitate să gândească astfel! Iarăşi îl cuprinse tristeţea; se duse în galeria de tablouri. Se opri în faţa ferestrei. Vântul bătea dinspre nord; era frig, senin; cerul era foarte albastru, nori albi, grei şi zdrenţăroşi fugeau din calea vântului; prin perdeaua aurie a pomilor se vedea râul - era albastru şi el; pădurile străluceau în nenumărate culori, parcă ardeau în razele soarelui - venise prea repede toamna. Dacă ar fi vorba de viaţa lui oare ar risca-o astfel? "Dar *ea*, desigur, ar risca-o pe a mea, dacă ar fi vorba să-şi salveze copilul! Nu mă iubeşte cu adevărat!", îşi zise. La ce te poţi aştepta de la ea, fată tânără, şi franţuzoaică? Singurul

lucru important pentru ei amândoi, vital pentru căsătoria şi viitorul lor, era un copil! "Am trecut prin multă suferinţă pentru a ajunge aici", cugetă el: "am să perseverez, nu mă las. S-ar putea să-mi rămână amândoi, s-ar putea!" Omul nu dă din mână ceea ce are, nu dă nimic până ce nu i se ia! E firesc! începu să se plimbe de-a lungul galeriei. Cumpărase, nu de mult, un tablou foarte preţios; se opri în faţa lui - o fată cu părul de aur mat, parcă făcut din fire de metal - privind cu ochii mari un mic monstru de aur pe care-l ţinea în mână. Chiar în aceste momente de groază, Soames îşi dădea seama de valoarea tabloului, de preţul relativ mic cu care-l cumpărase - admira măiestria cu care fuseseră pictate masa, podeaua, scaunul, trupul fetei, expresia feţei ei concentrate, firele de aur mat ale părului ei, şi aurul strălucitor din care era făcut micul monstru. Colecţia de tablouri... Din zi în zi era mai bogat! Şi la ce bun?

Dacă... Brusc, se întoarse cu spatele la tablou şi se duse la fereastră. Unii din porumbeii lui zburau în jurul porumbarului cu aripile întinse în bătaia vântului. Soarele era atât de puternic, aerul era atât de pur, încât penele lor albe scânteiau aproape. Zburau departe, sus, sus, desenând hieroglife pe cer. Anette era cea care li hrănea; era un tablou frumos. Mâncau chiar din mâna ei, o cunoşteau bine. Soames simţi un nod în gât. Nu va muri, nu poate muri! Prea are mult bun-simţ ca să facă una ca asta... şi este puternică... cu adevărat puternică, cum e mama ei, deşi are o frumuseţe atât de fină!

Era aproape întuneric când Soames deschise uşa şi ascultă. Nici un zgomot. Scările şi etajul de jos erau învăluite în lumina alburie a amurgului. Voia să se întoarcă în galerie, când auzi ceva. Privi în jos şi văzu o umbră neagră venind spre el; inima i se opri. Ce s-a întâmplat? A murit? Umbra morţii e

cea care iese din odaia ei? Nu, era o servitoare fără bonetă şi şorţ alb. Veni până la scară şi zise gâfâind:

- Doctorul doreşte să vă vorbească, domnule!

Coborî în fugă. Femeia se lipi de perete pentru a-l lăsa să treacă şi spuse:

- Oh, domnule! S-a terminat!

- S-a terminat? strigă Soames pe un ton ameninţător: Ce vrei să spui?

- S-a născut, domnule!

Sări deodată patru trepte şi aproape se ciocni cu doctorul, care venea spre el pe coridorul întunecos. Tocmai îşi ştergea fruntea.

- Ce este? Spune repede!

- Amândoi în viaţă. Cred că totul este în ordine.

Soames se opri încremenit şi duse o mână la ochi.

- Vă felicit. Am fost la un pas de moarte, îi zise doctorul.

Soames îşi luă mâna de pe obraz.

- Mulţumesc. Îţi mulţumesc foarte mult. Ce este?

- Fată, din fericire. Un băiat ar fi ucis-o... capul.

O fată!

- Cea mai mare grijă pentru amândoi, zise doctorul, şi cred că totul va merge bine. Când soseşte mama doamnei?

- Sper că deseară, între nouă şi zece.

- Rămân aici până atunci. Doriţi să le vedeţi?

- Nu, nu acum! După plecarea dumitale. Am să spun să-ţi servească masa sus.

Soames coborî.

Nespusă uşurare! Dar... o fată... Ce nedreptate! O răspundere atât de gravă, chinurile acestea îngrozitoare pentru el... cât de îngrozitoare!... Şi toate astea pentru o fată! Se opri în faţa căminului din hol, împinse cu vârful ghetei buştenii care ardeau cu flăcări mari şi încercă să se reculeagă. "Ce-o să zică tata!" Amarnică dezamăgire, pe care nu i-o putea ascunde! Se pare că în viaţă omul nu poate avea

tot ce doreşte! Şi altă viaţă nu avem, şi chiar dacă există alta, nu serveşte la nimic!

În timp ce stătea acolo, i se aduse o telegramă.

Vino imediat. Tatăl tău se stinge văzând cu ochii. Mama.

O citi; simţea că se sufocă. Ar fi putut crede că după tortura prin care trecuse în ultimele ceasuri, nu se mai putea emoţiona de nimic. Dar această lovitură îl duru. Era ora şapte şi jumătate, primul tren care pleca spre Londra era la nouă, iar *Madame* Lamotte, dacă vine, soseşte cu trenul de opt patruzeci de minute; o va aştepta şi va pleca imediat. Porunci să se pregătească trăsura, mâncă ceva în grabă şi urcă sus. Doctorul tocmai ieşea.

- Dorm amândouă.

- Nu intru, zise Soames uşurat. Tatăl meu e pe moarte, trebuie să plec la Londra. Totul e în ordine aici?

Pe faţa doctorului se citea admiraţie şi uluire. Parcă zicea: "Dacă toţi oamenii ar fi atât de puţin emotivi!"

- Da. Cred că puteţi pleca fără grijă. Vă întoarceţi curând, nu-i aşa?

- Mâine, răspunse Soames. Aceasta e adresa la care mă poţi găsi.

Doctorul nu ştia dacă omul acesta merită sau nu simpatia lui.

- Bună seara! zise Soames scurt şi plecă.

Se îmbrăcă cu blana. Moarte. I se făcea frig când se gândea la ea. În trăsură aprinse o ţigară, una din puţinele ţigări pe care le fumase! Se lăsase noaptea, vântul zbura pe aripi negre; felinarele trăsurii abia luminau drumul. Tatăl lui! Un om bătrân, atât de bătrân! Ce noapte sumbră pentru moarte!

Trenul dinspre Londra intra în gară chiar în momentul sosirii lui Soames. *Madame* Lamotte, puternică, îmbrăcată în negru,

foarte galbenă în lumina felinarelor, purtând în mână un mic geamantan, ieşea de pe peron.

- Acesta ţi-e tot bagajul? întrebă Soames.

- Cred şi eu! N-am avut timp să împachetez. Ce face mititica?

- Bine amândouă. O fată!

- Fată! Ce bucurie! Trecerea peste Marea Mânecii a fost îngrozitoare.

Trupul ei solid, negru, neatins de spaima mării agitate, se urcă în trăsură.

- Tatăl meu e pe moarte, zise Soames printre dinţi. Plec la Londra. Spune-i sărutări lui Anette.

- *Tiens!*[67], murmură *Madame* Lamotte; *quel malheur!*[68]

Soames ridică pălăria şi plecă spre tren. Zise în gând:

"Francezii!"

JAMES AFLĂ VESTEA

O simplă răceală, căpătată în camera cu ferestre duble - unde atât aerul cât şi vizitatorii erau "filtraţi", şi din care nu mai ieşise de la mijlocul lunii septembrie - şi James se lupta cu moartea. O mică răceală, lipsa de rezistenţă a organismului şi plămânii au fost "prinşi". Doctorul le spusese: "Feriţi-l de răceală", dar el a răcit totuşi. Când a simţit prima dată durere în gât, James i-a spus sorei - căci acum avea o infirmieră - "Poftim, am ştiut eu ce-o să se întâmple cu atâta aerisealǎ!" O zi întreagă a fost foarte speriat, şi voia să înghită toate medicamentele, să ia toate măsurile: respira cu cea mai mare grijă şi îşi controla temperatura la fiecare ceas. Emily nu era deloc îngrijorată.

Dar a doua zi, când intră în cameră, sora îi şopti:

- Nu mă lasă să-i iau temperatura.

Emily se apropie de pat şi îi zise blând:

- Cum te simţi, James? şi ţinu termometrul în dreptul buzelor lui.

James ridică ochii spre ea.

- La ce-mi serveşte? Nu vreau să ştiu, zise răguşit.

Atunci se sperie şi ea. Respira greu, era foarte slăbit, alb ca varul, cu mici pete roşii. Numai Dumnezeu ştie câte necazuri avea cu el, dar era James, a fost James al ei vreme de aproape cincizeci de ani; ea nu-şi mai amintea viaţa fără James; cu toată, nervozitatea, cu pesimismul, cu toată asprimea lui aparentă, era profund sentimental, bun la suflet şi atât de darnic cu toţi ai lui!

În ziua aceea şi cea următoare abia vorbi, dar se vedea cum urmăreşte din ochi tot ce se făcea pentru el, şi de pe faţa lui, Emily vedea că James luptă; iar ea nu deznădăjduia. Din tăcerea lui, din strădania lui de a economisi fărâma de energie pe care o avea, se vedea

cu câtă dârzenie lupta pentru viaţă. Emily era foarte emoţionată, şi cu toate că în camera lui faţa ei era calmă şi plină de curaj, ori de câte ori ieşea, lacrimi mari îi umezeau obrajii.

A treia zi, la ora ceaiului, tocmai îşi pusese altă rochie - James observa tot ce se petrece în jurul lui, de aceea Emily se străduia să nu schimbe nimic din obiceiurile ei, pentru a nu-l speria - starea lui se înrăutăţi. Pe faţa lui albă erau aşternute vorbele: "Nu e nimic de făcut; sunt ostenit", iar când ea se apropie de el, îi şopti:

- Cheamă-l pe Soames!

- Da, James, foarte bine, imediat, îi răspunse liniştit şi îl sărută pe frunte. Din ochii ei căzu o lacrimă şi când o şterse, întâlni privirea ochilor lui plini de recunoştinţă. De data aceasta era foarte tulburată, pierduse orice nădejde şi trimise telegrama lui Soames.

Din bezna nopţii, cu vânt năprasnic, Soames intră în casa cea

mare, în care era o linişte de mormânt. Obrazul lat al lui Warmson parcă se subţiase; îl ajută cu deosebită grijă să-şi dezbrace blana, zicând:

- Doriţi un pahar de vin, domnule?

Soames refuză dând din cap, şi îl privi întrebător. Buzele lui Warmson tremurau:

- V-am chemat, domnule, şi îşi suflă nasul. Sunt ani mulţi, domnule, sunt ani mulţi de când sunt lângă domnul Forsyte.

În timp ce Warmson îi aşeza haina îmblănită, Soames urcă scările. Casa asta în care s-a născut şi a crescut nu i s-a părut niciodată atât de caldă, bogată şi comodă ca în acest ultim drum spre camera tatălui său. Nu era după gustul lui; dar, aşa demodată cum era, cu atmosfera ei de belşug, era simbolul glorios al confortului şi siguranţei. Iar noaptea era atât de întunecoasă şi cu viscol; şi mormântul atât de rece şi pustiu!

În faţa uşii se opri. În cameră nici un zgomot. Apăsă încet pe clanţă şi intră pe nesimţite. Lampa era acoperită. Mama lui şi Winifred şedeau pe marginea patului; sora liberase scaunul de lângă căpătâiul patului. "Pentru mine", gândi Soames. În timp ce venea dinspre uşă, mama şi sora lui se ridicară, dar le făcu semn şi ele se aşezară din nou. Se duse până la scaun şi se opri în picioare, privind pe tatăl său. James răsufla greu, parcă se sufoca; ochii îi erau închişi. Văzându-l pe tatăl său atât de ostenit, alb şi slăbit, urmărind răsuflarea lui înăbuşită, sufletul lui fu cuprins de o furie sălbatică împotriva Naturii, împotriva Naturii brutale, neîndurătoare, care s-a aşezat cu genunchii pe pieptul acestui trup firav şi-l apasă, îl apasă până scoate din el răsuflarea, până alungă din el viaţa, viaţa fiinţei pe care a iubit-o cel mai mult pe lume. Tatăl său a fost cel mai prevăzător, cel mai moderat, cel mai stăpânit

dintre toţi bărbaţii pe care i-a cunoscut, şi iată răsplata: încet, dureros, Natura stoarce viaţa din el!

Şi, fără să-şi dea seama, zise cu glas tare:

- Îngrozitor!

Văzu cum mama lui îşi acoperă ochii, iar Winifred îşi culcă faţa pe pat. Femei! Ele suportă totul mult mai bine decât bărbaţii. Făcu un pas spre tatăl său. De trei zile nu-l mai bărbieriseră, buzele şi bărbia îi erau acoperite cu fire albe, tot atât de albe ca şi fruntea lui. Aceasta îi dădea un aer de suavitate, o expresie stranie, care nu mai era din lumea aceasta. Deschise ochii. Soames se duse lângă el şi se aplecă. Buzele tatălui său se mişcară.

- Am venit, tată!

- Hm... ce... ce e nou? Mie niciodată nu...

Glasul i se stinse, iar de emoţie, faţa lui Soames se crispă şi nu putu vorbi. Să-i spună?... da! Dar ce să-i

spună? Făcu un efort uriaş, strânse buzele şi zise:

- Veşti bune, scumpa mea Anette... un fiu.

- Ah!

A fost cel mai ciudat sunet din câte auzise el: un sunet urât, de uşurare, îţi făcea milă şi totuşi suna a biruinţă - parcă era un copil mic, după ce i s-a dat ceea ce a cerut. Închise ochii din nou, şi Soames auzi aceeaşi răsuflare înăbuşită care continua. Soames făcu câţiva paşi înapoi şi se aşeză pe scaun, încremenit. Spusese o minciună, căci, instinctiv, credea în adâncul sufletului că, după ce va muri, James nu va afla adevărul. Dar, în clipa aceea nu mai avea putere să simtă nimic. Se atinse cu braţul de ceva. Era piciorul tatălui său. În strădania lui de a respira, îl scosese dezvelit de sub aşternuturi. Soames îl luă în mână, un picior rece, uşor şi subţire, alb, foarte rece. N-are rost să-l aşeze la loc, de ce să-l pună sub aşternut, căci în curând se

va răci şi mai tare! Fără să ştie ce face, începu să-l încălzească cu mâinile, în timp ce asculta răsuflarea chinuită a tatălui său. În acelaşi, timp îi reveni puterea de a simţi. Dinspre Winifred se auzea un mic hohot de plâns, înăbuşit imediat; mama lui şedea nemişcată, cu ochii aţintiţi asupra lui James. Soames făcu un semn sorei.

- Unde e doctorul? zise el în şoaptă.

- Am trimis după el.

- Nu puteţi face nimic pentru a-i uşura respiraţia?

- Numai o injecţie, dar n-o poate suporta. Doctorul a spus că în timp ce luptă cu...

- Nu luptă, şopti Soames, ci se înăbuşă încet-încet. E îngrozitor!

James se mişcă neliniştit, ca şi cum ştia ce au spus. Soames se ridică şi se apleca asupra lui. James îşi mişcă puţin mâinile, iar Soames le prinse în ale lui.

- Doreşte să se ridice, şopti sora.

Soames îl ridică. I se păru că-l mişcă uşor, dar pe faţa lui James apăru o expresie aproape mânioasă. Sora îi aşeză pernele. Soames îi puse mâinile pe pat şi, aplecându-se, sărută fruntea tatălui său. Când se ridică, văzu ochii lui James aţintiţi asupra lui, cu o privire care venea parcă din profunzimea duhului ce mai rămăsese în el, şi spunea: "Eu mă duc, băiete, ai grijă de ei, ai grijă de tine; ai grijă, ţie îţi încredinţez totul".

- Da, da, şopti Soames, da, da.

Soames nu ştia ce face sora la spatele lui James, dar tatăl lui făcu un vag gest de opoziţie, parcă nu-i plăcea ceva, şi deodată răsuflarea i se uşura, se linişti; zăcea nemişcat. Încordarea de pe faţa lui dispăru, şi în locul ei se aşternu o stranie linişte albă. Pleoapele începură să-i tremure, apoi se opriră; faţa îi rămase destinsă, senină. Numai mişcarea uşoară a buzelor le spunea că mai respiră încă. Soames se prăbuşi pe scaun şi reîncepu să-i

mângâie piciorul. Sora plângea încet lângă cămin; ce curios că ea - o străină - era singura care plângea dintre cei prezenţi! Se auzeau pocnete şi vâlvătaie de flăcări în sobă. Încă un Forsyte din generaţia bătrână pleacă spre odihna de veci - ce oameni minunaţi au fost! - ce minunat s-a ţinut tatăl său până la urmă! Mama şi sora lui, aplecate înainte, urmăreau buzele lui James. Iar Soames se aplecase într-o parte şi, cu amândouă mâinile, îi încălzea picioarele; era singura lui mângâiere, cu toate că se răceau din ce în ce mai tare. Deodată se ridică; de pe buzele tatălui său veni un geamăt groaznic, înspăimântător, cum nu mai auzise; inima care suferise atâta se rupsese cu geamăt prelung. Ce inimă tare a avut, ce puternic le-a zis rămas bun! S-a oprit. Soames se uită la faţa lui. Nici o mişcare; nu mai răsufla! Mort! Îi sărută fruntea, se întoarse şi ieşi din cameră. Fugi sus în camera de culcare, în fosta lui

cameră de culcare, ţinută încă la dispoziţia lui, se trânti pe pat şi izbucni în hohote de plâns pe care le înăbuşi în perne.

Puţin mai târziu, coborî şi intră în camera tatălui său. James era întins, singur, foarte liniştit; scăpase de griji şi temeri, faţa lui trasă avea un aer grav, caracteristic oamenilor bătrâni, gravitatea monedelor vechi tocite de vreme.

Soames se uită îndelung la faţa tatălui său; la focul din cămin, la toată încăperea cu ferestrele larg deschise în faţa unei nopţi londoneze.

"Rămas bun!", îi şopti, şi ieşi.

În seara aceea şi în ziua următoare trebui să se ocupe de multe chestiuni. O telegramă sosită dimineaţa îl înştiinţa că Anette e bine; iar el abia prinse ultimul tren spre Reading. Pe drum mai simţea încă pe frunte sărutul cald al lui Emily şi în urechi îi răsunau încă vorbele:

"Nu ştiu ce m-aş fi făcut fără tine, scumpul meu!" Ajunse acasă la miezul nopţii. Vremea se schimbase, se făcuse iarăşi cald, ca şi cum după ce şi-a îndeplinit sarcina de a trimite un Forsyte în faţa Judecăţii de Apoi, vremea a socotit că se poate domoli. Pe la amiază Soames primi încă o telegramă, care confirmă veştile bune de dimineaţă. Anette era bine. De aceea, în loc să intre în casă, Soames trecu prin grădina luminată de lună şi coborî până la hangarul în care-şi ţinea barca. Acesta era

destul de confortabil, de aceea putea dormi bine acolo. Ostenit peste măsură, se întinse pe canapea, aşa cum era, îmbrăcat cu haina îmblănită, şi adormi. În zorii zilei se trezi şi ieşi pe debarcader. Rezemat de balustradă, întoarse privirile spre apus, unde râul făcea o cotitură şi curgea încet prin păduri. Faţă de frumuseţile naturii, Soames avea o atitudine ciudată, foarte asemănătoare cu aceea a strămoşilor lui fermieri; o preţuia ca şi ei şi suferea când era departe de natură, iar cercetările lui în domeniul picturii, îndeosebi al peisajelor, a accentuat şi rafinat - fireşte - această înclinare. Dar zorii zilei au puterea de a transforma şi cele mai precise imagini vizuale, aşa că Soames fu emoţionat. În lumina aceasta palidă şi rece, râul apărea cu totul altfel decât îl cunoştea el; în faţa lui se dezvăluia o lume nouă, nereală, în care nu pătrunsese nici un om, ca un ţărm necunoscut pe care îl descoperă

acum pentru prima oară ochii omeneşti. Coloritul nu era ca acela pe care-l cunoştea el, aproape că nu era nici o culoare; liniile erau şterse şi totuşi desluşite; liniştea acestei lumi te năucea; nu se simţea nici un miros. Nu ştia nici el de ce era atât de emoţionat; dar, pare-se că în această atmosferă se simţea singur, fără nici o rudă şi fără nici o avere. Probabil că tatăl său călătoreşte acum spre o lume ca aceasta, cu toate că seamănă cu cea din care a plecat. Pentru a se refugia din lumea acestor gânduri, Soames se întrebă dacă vreun pictor ar putea reda un asemenea tablou. Apa era cenuşie-alburie, semăna cu... cu pântecele unui peşte! Cum e cu putinţă oare ca toată această lume care se aşternea în faţa ochilor lui să fie proprietate privată, în afară de cursul râului - dar chiar şi apa din el era îngrădită! Nu există pom, tufiş, fir de iarbă, nici pasăre sau sălbăticiune, nici chiar un peşte care să nu fie proprietatea cuiva. Şi

când te gândeşti, pe vremuri, demult de tot, pe aici era junglă, mlaştină şi apă, iar vieţuitoarele sălbatice, înspăimântătoare, hoinăreau şi zburdau fără nume, căci oamenii nu le cunoşteau pentru a le da vreun nume; vegetaţia sălbatică şi bogată se dezlănţuise în voie pe meleagurile unde sunt azi aceste păduri, plantate şi îngrijite de mâna omului, care coboară până lângă apă, iar dincolo, pe câmpie, în mlaştini, creşteau trestii şi papură învăluite în ceaţă. Da! Acum oamenii au supus totul, au pus îngrădiri, le-au scris în acte, le-au înregistrat şi le-au strâns grămadă în birourile avocaţilor. Şi foarte bine au făcut! Dar odată şi odată vine un moment - ca acesta de acum - în care duhul lumii de odinioară apare, scormoneşte şi urzeşte în jurul oamenilor, şi dacă se nimereşte să găsească un om treaz, îi şopteşte la ureche: "Toţi vă trageţi din singurătatea mea, care nu era proprietatea nimănui, şi tot

acolo vă veţi întoarce într-o bună zi!"

În clipa aceea Soames simţi că lumea e rece şi stranie, nouă pentru el, deşi veche cât lumea şi pământul; duhul lumii care nu e a nimănui venise pe meleagurile unde trăise... Soames intră în hangar şi îşi făcu un ceai la lampa de spirt. După ce-l bău, scoase din dulăpior hârtie şi creion şi scrise următoarele două anunţuri:

În ziua de 20 ale lunii curente a decedat, la locuinţa lui din Park Lane, James Forsyte, în al nouăzecişiunulea an al vieţii sale. Înmormântarea la cimitirul Highgate, în ziua de 24 a.c., la ora douăsprezece. Conform dorinţei defunctului, rugăm a nu aduce flori.

În ziua de 20 ale lunii curente, Anette, soţia lui Soames Forsyte, a născut o fată, la The Shelter, Mapledurham.

Iar mai jos, pe sugativă, scrise cuvântul "fiu".

La ora opt porni spre casă prin grădina îmbrăcată în veşmânt de toamnă. Pe celălalt mal al Tamisei se vedeau tufişurile rotunde, ale căror frunze bogate în culori răsăreau din ceaţa alburie care se retrăgea; din păduri se ridicau, în coloane drepte şi albastre, aburi ca fumul; iar porumbeii uguiau, curăţindu-şi penele în bătaia soarelui.

Se duse pe furiş în camera lui de toaletă, făcu baie, se rase, îşi schimbă rufele şi se îmbrăcă în haine negre.

Când coborî în sufragerie, *Madame* Lamotte se aşezase tocmai la ceai.

Se uită la hainele lui şi zise:

- Nu mai spune! şi îi strânse mâna. Anette se simte foarte bine. Dar doctorul a spus că nu va mai putea avea copii. Ştiai?

Soames dădu din cap. Ea continuă:

- Ce păcat! *Mais la petite est adorable. Du café*[69]?

Soames nu ştiu cum să plece mai iute din preajma ei. Îl supăra - era atât de solidă, avea atâta spirit practic, iute la minte, ştia ce vrea - franţuzoaică. Nu-i plăcea nici cum vorbea, vocalele le intona ciudat, iar litera "r" o pronunţa cu totul deosebit; l-a enervat şi expresia din ochii ei când i-a spus că Anette nu va putea naşte niciodată un fiu - parcă el ar fi fost de vină! Vina lui! îl enerva şi admiraţia ieftină pe are o avea pentru fiica lui, pe care el nici n-o văzuse încă.

Curios, cum se ferea de întâlnirea cu soţia şi copilul său. Ne-am fi putut aştepta să alerge în goana mare la ele, chiar din prima clipă. Dimpotrivă, se dădea îndărăt, cu un fel de teamă aproape fizică, el care era atât de mândru de tot ce era proprietatea lui. Îi era frică de tot ceea ce va crede Anette despre el, după ce o supusese la atâtea chinuri, se temea să-şi privească

fiica şi, mai ales, nu ştia cum să-şi ascundă dezamăgirea pentru prezentul şi viitorul care îi aşteptau.

Vreme de un ceas se plimbă în sus şi-n jos prin salon, până când - în sfârşit - îşi adună curajul necesar pentru a urca scările şi a bate la uşa camerei lor.

Îi deschise *Madame* Lamotte.

- Oh! în sfârşit, ai venit! *Elle vous attend!*[70]

Ea ieşi, iar Soames intră cu paşi uşori, cu bărbia încleştată, privind în jurul lui.

Anette, culcată în pat, era foarte palidă şi foarte frumoasă. Undeva, pe acolo, era ascunsă şi fetiţa, dar Soames n-o zări. Se duse la pat şi, cu o emoţie neaşteptată, se aplecă şi o sărută pe Anette pe frunte.

- În fine, ai venit, Soames, îi zise. Nu mă mai simt rău. Dar am suferit îngrozitor, îngrozitor. Mă bucur că nu mai pot avea copii. Ah! Cât am suferit!

Soames rămase tăcut, mângâindu-i mâna; nu era chip să rostească

măcar o singură vorbă de mângâiere, de simpatie, ca fulgerul îi străbătu prin minte gândul: "O englezoaică n-ar fi spus aşa ceva!" În clipa aceea îşi dădu seama că niciodată nu se va putea apropia cu adevărat de ea, şi că nici ea nu va fi sufleteşte una cu el. Pricepu că Anette e un obiect din colecţia lui - atât şi nimic mai mult! Şi, fără să vrea, auzi glasul lui Jolyon spunându-i: "Îmi închipui că eşti bucuros că scapi de laţul de la gât"... Ei da, a scăpat, era liber. Dar oare nu s-a legat din nou?

- Trebuie să te hrănim bine, să te refaci curând.

- Nu vrei să vezi fetiţa, Soames? Acum doarme.

- Ba da, fireşte, cu plăcere, zise Soames.

Ocoli patul, trecu de partea cealaltă şi se opri cu privirea fixă. În primul moment nu văzu nimic mai mult decât ceea ce se aştepta - un copil nou-născut. Dar în timp ce o privea, cu ochii mari deschişi -

fetiţa respira, obrazul ei subţire făcu o mică mişcare în somn - lui Soames i se păru că chipul ei are ceva personal, că este un tablou, că ar recunoaşte-o între mulţi alţi nou-născuţi. Nu era respingătoare, parcă semăna cu o floare înmugurită, era emoţionantă. Avea păr negru. O atinse cu un deget, dorea să-i vadă ochii. Fetiţa îi deschise, erau întunecaţi la culoare - nu ştia dacă erau albaştri sau căprui. Clipi din ochi, îi deschise mari, privindu-l cu o profunzime care parcă venea din lumea viselor. Deodată simţi în inimă o căldură ciudată, un fel de exaltare.

- *Ma petite fleur*[71], zise Anette dulce.

- Fleur, repetă Soames: Fleur! Aşa o să-i zicem.

În sufletul lui năvăli sentimentul biruinţei şi bucuria că mai dobândise ceva.

Doamne, Dumnezeule! Aceasta... aceasta era *a lui!*

DEŞTEPTARE
- INTERLUDIU -

Prin uriaşul luminator al holului de la Robin Hill, razele soarelui de iulie cădeau, la ora cinci, exact unde cotea scara cealaltă; şi în această orbitoare fâşie de lumină, micul Jon Forsyte, îmbrăcat într-un costum albastru de olandă, cu părul strălucitor, cu fruntea şi ochii încruntate, stătea pe gânduri întrebându-se cum să coboare pentru ultima oară scara, înainte de sosirea automobilului care-i aducea acasă pe tatăl şi pe mama lui. Să sară câte patru trepte dintr-o dată şi la urmă cinci? Banal! Să alunece pe balustradă? Dar în ce mod? Culcat pe burtă, cu picioarele înainte? Foarte banal! Sprijinit numai pe stomac, culcat pe-o parte? Un fleac! Culcat pe spate şi cu braţele atârnate de-o parte şi de alta? Interzis! Sau culcat pe burtă şi cu capul înainte, sistem pe care îl cunoştea numai el? Iată pentru ce era încruntată faţa luminoasă a lui Jon...

În vara anului 1909, sufletele naive care doreau să simplifice încă de pe atunci limba engleză nu-l cunoscuseră, desigur, pe micul Jon, căci altfel l-ar fi cooptat printre învăţăceii lor. Numele lui adevărat era Jolyon, însă tatăl său, care era în viaţă, şi fratele său vitreg, care murise, îşi însuşiseră de mult celelalte diminutive ale numelui său: Jo şi Jolly. Micul Jon a făcut ce-a putut pentru a avea un nume obişnuit, zicându-şi la început Jhon, apoi John; şi abia după ce tatăl său i-a explicat desluşit pentru ce trebuie să se numească Jon, şi-a zis şi el aşa.

Până acum tatăl său avea în inima lui Jon numai locul lăsat liber de Bob, băiatul de la grajd care cânta la muzicuţă, şi de guvernanta *Da*, care purta duminica o rochie liliachie şi se bucura în viaţa particulară - căci din când în când chiar şi personalul casnic are viaţă particulară - de numele de Spraggins. Iar mama lui s-ar putea

spune că-i apărea ca în vis, minunat parfumată, mângâindu-i fruntea înainte de a adormi şi câteodată tunzându-i buclele brun-aurii. Când s-a izbit cu capul de paravanul sobei din odaia lui, ea a fost aceea care l-a pansat; iar când visa urât, venea la el, se aşeza pe marginea patului şi-i mângâia capul lipit de gâtul ei. Mama îi era dragă, dar era departe de el pentru că *Da* era atât de aproape; in inima unui bărbat nu au loc două femei deodată. Fireşte ca şi cu tatăl sau avea legături strânse, căci micul Jon avea de gând, când va fi mare, să se facă şi el pictor, dar cu o mică deosebire; tatăl său picta tablouri, dar micul Jon voia să picteze pereţi şi tavane, stând în picioare pe o scândură sprijinită pe două scări înalte, încins cu un şort alb, murdar, şi într-un minunat miros de var. Tatăl său îl lua de altfel şi la călărie, în Richmond Park, pe poneiul lui numit Şoarece din pricina culorii lui cenuşii.

Micul Jon s-a născut cu o lingură de argint în gură[72] - de altfel gura lui era cam mare, dar frumoasă. El n-a auzit pe tatăl sau pe mama sa vorbind cu glas mânios nici între ei, nici cu el şi nici cu altcineva; Bob, băiatul de la cai, bucătăreasa, Jane, Bella şi ceilalţi servitori, chiar şi *Da*, singura fiinţă care din când în când îi interzicea câte ceva, îi vorbeau şi ei tot pe un ton ales. De aceea Jon era convins că lumea e un loc în care domnesc desăvârşirea, blândeţea şi libertatea.

Născut în anul 1901, Jon a început să gândească tocmai în vremea când, după epidemia aceea gravă de scarlatină de după războiul cu burii, severitatea nu mai era la modă, iar părinţii se exaltau la gândul vieţii uşoare pe care voiau să le-o ofere copiilor lor. Nuielele cu care în trecut erau bătuţi copiii nu mai existau acum; părinţii îi răsfăţau cât puteau şi aşteptau cu entuziasm rezultatele unei asemenea educaţii. Micul Jon a

avut noroc şi a fost foarte înţelept când şi-a ales un tată în vârstă de cincizeci şi doi de ani, un om bun, care-şi pierduse unicul fiu, şi o mamă în vârstă de treizeci şi opt de ani, pentru care el era primul şi singurul copil. Dar ceea ce l-a salvat pe Jon de a deveni o corcitură între un căţel de salon şi o mică puşlama a fost adoraţia tatălui pentru mama sa; micul Jon şi-a dat seama că tatăl său n-o iubea numai pentru că era mama lui şi că el, Jon, în inima tatălui său cânta abia vioara a doua. Dar locul pe care îl ocupa în inima mamei lui, Jon nu-l cunoştea încă. În ceea ce o privea pe "mătuşica" June, sora lui vitregă (dar atât de bătrână încât nu i se potrivea rolul de soră), ea îl iubea, desigur, dar prea era bruscă. *Da* îi era foarte devotată, dar şi ea avea principii spartane. Îl punea să facă baie rece, să umble cu genunchii goi; nimeni nu-l încuraja în mila pe care o avea pentru sine însuşi. Cu privire la problemele "spinoase" din

educaţia lui, micul Jon era de părerea acelora care socoteau că copiii nu trebuie ţinuţi prea strâns. *Mademoiselle*, care venea în fiecare dimineaţă pentru două ore, îi plăcea destul de mult: ea îi dădea lecţii de limba franceză, istorie, geografie şi aritmetică; nici lecţiile de pian, pe care le făcea cu mama lui, nu-l supărau, căci avea un sistem al ei, prin care îl amăgea de la o notă la alta şi nu-l obliga să cânte niciodată ceva ce nu-i făcea plăcere, aşa încât el s-a străduit tot timpul să facă din zece degete ţepene opt degete care să cânte la pian. Sub îndrumarea tatălui său a învăţat să deseneze purceluşi şi alte animale. Nu era un băieţel din cale-afară de bine crescut. Totuşi, una peste alta, lingura de argint îi stătea în gură fără să i-o deformeze, deşi *Da* spunea uneori că i-ar face foarte bine dacă ar veni în contact şi cu alţi copii.

Nu e de mirare că la vârsta de aproape şapte ani Jon a încercat o

adevărată dezamăgire când guvernanta l-a ţinut culcat pe spate, pentru a-l opri să facă ceva ce ea nu îngăduia. Aceasta a fost prima constrângere în libertatea individuală a unui Forsyte, şi copilul a fost aproape nebun de furie. Poziţia aceasta era îngrozitoare, pentru că îl făcea neputincios, şi chinuitoare, căci nu ştia dacă şi când va putea scăpa de ea. Ce-ar fi dacă nu i-ar mai da drumul niciodată? Timp de cincizeci de secunde a suferit cele mai cumplite chinuri, răcnind cât îl ţinea gura. Dar cel mai grav era că *Da* a trebuit să aştepte atâta amar de vreme pentru a-şi da seama de spaima grozavă pe care o îndura. Şi astfel, în torturile cele mai cumplite, a priceput Jon că fiinţele omeneşti sunt cu desăvârşire lipsite de imaginaţie. După ce i-a dat drumul şi s-a ridicat, a rămas convins că *Da* a făcut un lucru oribil. Cu toate că nu voia s-o pârască, teama ca nu cumva să se

repete această măsură l-a forţat să se ducă la mama lui şi să-i spună:

- Mamă, n-o mai lăsa pe *Da* să mă ţină culcat pe spate.

Ţinând în fiecare mână ridicată deasupra capului câte o coadă din părul ei *couleur de feuille morte* - dar Jon încă nu învăţase această expresie - mama se uită la el cu ochii făcuţi parcă din mici bucăţele de catifea din costumul lui şi-i răspunse:

- Nu, scumpule, n-am s-o mai las.

Mama, fiind în ochii micului Jon o zeitate, vorbele ei l-au liniştit; dar şi mai mare i-a fost satisfacţia când, într-o dimineaţă, aşteptând ascuns sub masa din sufragerie să capete o ciupercă, a auzit-o, fără să vrea, spunând tatălui său:

- Atunci, dragul meu, îi spui tu lui *Da* sau vrei să-i spun eu? De altfel este foarte bună cu el.

Iar tatăl său îi răspunse:

- Bine, dar să nu mai procedeze astfel. Eu îmi dau bine seama ce înseamnă să te ţină cineva pironit

pe spate. Un Forsyte nu poate răbda aşa ceva nici măcar un minut.

Micul Jon, conştient că ei nu-l ştiau sub masă, a fost cuprins de un simţământ de mare confuzie, cu totul nou pentru el. Şi cu toate că murea de pofta ciupercii, a fost silit totuşi să rămână ascuns.

Cu acest prilej a pătruns el pentru prima dată în abisul întunecat al existenţei umane. Apoi trecu multă vreme fără ca el să mai fi descoperit ceva din ale vieţii, până când, într-o bună zi, coborând la grajdul vacilor pentru a-şi bea paharul cu lapte proaspăt, după ce Garratt isprăvea mulsul, Jon a văzut viţeluşa lui Clover moartă. Deznădăjduit, porni în căutarea lui *Da*, în timp ce biata Garratt, speriată, fugea în urma lui; dar, dându-şi seama că *Da*, în acest caz, nu era persoana cea mai nimerită, alergă să-l caute pe tatăl său şi căzu de-a dreptul în braţele mamei.

- Viţeluşa lui Clover a murit! Oh! Oh! Era atât de blândă!

Mama îl mângâie zicând:

- Da, scumpule! Vino la mama.

Şi hohotele lui Jon se potoliră. Dar dacă a putut muri viţeluşa lui Clover, atunci poate muri orişicine - nu numai albinele, muştele, berbecii şi puii - oricine poate să zacă acolo blând, ca viţeluşa aceea! Era îngrozitor... dar a uitat repede!

Următorul eveniment din viaţa lui a fost foarte dureros: Jon se aşezase pe un bondar care l-a înţepat, şi iarăşi mama l-a înţeles mult mai bine decât *Da.* Apoi iar n-a mai fost nimic deosebit, până la sfârşitul anului când, după o zi în care s-a simţit foarte rău, a avut bucuria unei boli care s-a manifestat prin mici pete roşii, stat în pat, miere de albine mâncată cu lingura şi multe portocale tangerine[73]. Atunci a înflorit lumea în ochii lui Jon.

Înflorirea aceasta se datora lui June, "mătuşica", venită valvârtej de la Londra, deoarece ajunsese şi el un neajutorat, aducându-i cărţile la care se adăpase spiritul ei

voluntar şi întreprinzător, care văzuse lumina zilei în anul memorabil 1869. Vechi, cu poze multicolore, cărţile erau pline cu cele mai formidabile întâmplări. June i-a citit cu glas tare până când doctorul i-a dat voie să citească singur; apoi ea s-a întors în goană mare la Londra, lăsându-i o grămadă de cărţi. De aici s-a hrănit imaginaţia lui, aşa încât nu se mai gândea şi nu visa decât aspiranţi de marină şi corăbii cu un catarg, piraţi, plute cu bârne, negustori de lemn de santal, cai de fier, rechini, lupte, tătari, piei roşii, baloane, polul nord şi alţi poli şi multe alte lucruri nemaipomenite, care-l încântau. Din clipa în care i s-a îngăduit să se dea jos din pat, şi-a montat în partea din faţă şi din spate a patului pânze, funii, catarge, de unde, pe un ocean întins, făcut dintr-un covor verde, intra în mica lui cameră de baie, unde era o stâncă pe care se căţăra cu greu ţinându-se de mânerele de mahon

ale dulapului; de acolo scruta orizontul prin paharul lui de apă, ţinându-l strâns lipit de un ochi, căutând corăbii care să-l salveze. În fiecare dimineaţă îşi construia o plută din suportul pentru prosoape, tava de ceai şi pernele din patul lui. Iar ori de câte ori i se dădea să bea suc de prune, punea câte puţin într-o sticlă goală de doctorii până-şi făcu provizia necesară de rom pentru plută; se aproviziona şi cu carne conservată, care consta din bucăţi de pui fript economisite la fiecare masă şi uscate cu grijă la foc; pentru combaterea scorbutului îşi pregăti un amestec din coji de portocale stoarse şi puţin suc. Într-o dimineaţă îşi construi din toate aşternuturile pe care le avea în pat, în afară de o pernă, un pol nord, la care a ajuns pe o luntre din coajă de mesteacăn (în viaţa particulară luntrea era paravanul din faţa sobei), după o ciocnire teribilă cu un urs polar făcut din perna aşezată pe patru picioare, adică patru

popice înfăşurate în cămaşa de noapte a lui *Da.* Mai târziu tatăl său, căutând să-i mai potolească fantezia, i-a adus *Ivanhoe, Bevis*[74], o carte despre regele Arthur şi *Tom Brown's Schooldays*[75]. O citi pe prima şi timp de trei zile a clădit, a apărat şi a luat cu asalt castelul lui Front de Boeuf[76], jucând rând pe rând rolul fiecărui personaj din povestire, bineînţeles afară de Rebecca şi Rowena[77], strigând cât îl ţinea gura: *En avant, de Bracy*[78]*!* şi alte asemenea exclamaţii războinice.

După ce a citit cartea despre regele Arthur, Jon a fost câteva zile numai Sir Lamorac de Galis, căci, deşi nu era cine ştie ce de capul lui, numele acesta îi plăcuse mai mult decât ale celorlalţi cavaleri; şi, înarmat cu un baston lung de trestie, călărea pe vechiul lui cal de lemn până cădea mort de oboseală. *Bevis* i s-a părut o poveste searbădă, şi apoi realizarea ei cerea păduri şi animale pe care nu le găsea în

camera lui; el nu avea decât două pisici, Fitz şi Puck Forsyte, care nu ştiau de glumă. Pentru *Tom Brown* era încă prea tânăr. Toţi cei ai casei au răsuflat uşuraţi când, după patru săptămâni, i s-a îngăduit să coboare din camera lui şi să iasă în parc. Era luna martie, pomii semănau foarte bine cu catarge de vapoare, aşa că micul Jon a trăit o primăvară minunată - cam grea însă pentru genunchii lui mereu juliţi, pentru haine şi pentru răbdarea lui *Da*, care trebuia să-l spele şi să-i cârpească costumele. În fiecare dimineaţă, după ce isprăvea micul dejun, mama şi tatăl său îl puteau privi de la fereastra odăii lor de culcare cum iese prin uşa biroului, cu obrazul hotărât şi cu părul strălucitor, străbate terasa, merge drept la stejarul bătrân şi se caţără în pom. Îşi începea astfel ziua pentru că n-avea vreme să se ducă mai departe pe câmp înainte de ora lecţiilor. Bătrânul stejar îi oferea atâta varietate, încât nu-l plictisea

niciodată; avea catarg mare, catarg la pupa, catarg la prova şi întotdeauna putea coborî pe o scară de frânghie - adică pe sforile de care era atârnat leagănul. După ce-şi isprăvea lecţiile, pe la ora unsprezece, cobora la bucătărie unde i se dădea o felie subţire de brânză, un biscuit şi două prune uscate - provizii suficiente pentru o mică barcă de salvare - pe care le mânca cu multă imaginaţie. Apoi, înarmat până-n dinţi cu puşcă, pistoale şi sabie, începea expediţia cea mare, căci în timp ce se urca în pom trebuia să se lupte cu nenumăraţi vânători de sclavi, indieni, piraţi, leoparzi şi urşi. La această oră a zilei umbla aproape întotdeauna cu o sabie lată între dinţi (ca Dick Needham) şi trăgea fără încetare din pistolul cu capse. Şi mulţi au fost grădinarii răpuşi de boabele de mazăre pe care le trăgea din mica lui puşcă. Jon ducea o viaţă plină de acţiuni violente.

- Jon e grozav, zise tatăl său mamei sale pe când şedeau sub stejar. Mă tem că se face marinar sau că-şi alege vreo meserie tot atât de imposibilă. Crezi că apreciază frumosul?

- Câtuşi de puţin!

- Am o singură mulţumire: slavă Domnului, n-are nici o înclinaţie pentru maşini şi motoare! Am oroare de ele. Totuşi aş dori să-i placă mai mult natura.

- Are multă imaginaţie, Jolyon.

- Da, şi un temperament sanguin. Crezi că în momentul ăsta iubeşte pe cineva?

- Pe nimeni în mod deosebit; dar iubeşte pe toată lumea. Nu există pe lume om cu o mai mare capacitate de a iubi şi de a fi iubit ca Jon.

- E doar băiatul tău, Irene...

În aceeaşi clipă micul Jon, culcat sus, pe-o cracă de deasupra lor, îi răpuse cu două boabe de mazăre. Dar frântura de conversaţie pe care o auzise i-a căzut greu la mica lui pipotă. Capacitatea de a iubi, de a fi

iubit, imaginaţie, temperament sanguin!

Frunzele pomilor erau dese acum, şi se apropia ziua lui de naştere, la doisprezece mai în fiecare an, zi renumită pentru masă cu mâncăruri alese de el: momiţe, ciuperci, pricomigdale şi bere proaspătă cu enibahar.

Între a opta lui aniversare şi după-amiaza zilei în care micul Jon stătea în dreptul cotiturii pe care o făcea scara lată din holul scăldat în razele soarelui de iulie, se întâmplaseră mai multe lucruri importante.

Da, care obosise poate frecându-i genunchii, sau poate că mânată de acel instinct misterios care sileşte şi pe guvernante să-şi părăsească pruncii, a plecat chiar a doua zi după aniversarea lui, vărsând şiroaie de lacrimi, pentru "a se căsători" - auzi ce idee! - "cu un bărbat". Micul Jon, pe care nu-l înştiinţaseră din vreme, a fost nemângâiat pentru o după-amiază. N-ar fi trebuit să-i ascundă acest

fapt! Două cutii mari cu soldaţi de plumb, câteva piese de artilerie, împreună cu cartea *The Young Buglers*[79], aflate printre darurile primite de ziua naşterii, au contribuit să-i domolească durerea, dar au adus şi o schimbare în fiinţa lui, căci în loc să plece el însuşi în aventură riscându-şi viaţa, a început să imagineze jocuri în care punea în primejdie vieţile a nenumăraţi soldaţi de plumb, bile, pietre şi boabe de fasole. Şi-a adunat colecţii mari din asemenea *chair à canon*[80] şi, folosind când unele, când altele, a dus câteva războaie: Războiul peninsular[81], Războiul de şapte ani, de treizeci de ani şi alte războaie despre care citise nu demult într-o carte mare, *Istoria Europei*, din biblioteca bunicului său. Mersul luptelor era modificat potrivit geniului său militar, iar bătăliile se duceau pe toată întinderea podelei din camera lui; aşa că nu era chip să intre cineva la el de teamă să nu-l tulbure pe Gustav Adolf, regele

Suediei, sau să calce pe armata austriacă. Rezonanţa acestui cuvânt i-a plăcut atât de mult, încât iubea din tot sufletul pe austrieci şi, deoarece a constatat că au fost prea puţine războaie în care aceştia au fost biruitori, a inventat el bătălii pe care să le câştige austriecii. Generalii lui preferaţi erau Prinţul Eugen, Arhiducele Carol şi Wallenstein. Pe Tilly şi Mack[82] (nişte "numere de varieteu", cum le spusese într-o zi tatăl său - ce-o fi însemnând şi asta?) nu-i prea iubea, cu toate că erau şi ei austrieci. Tot din motive de sonoritate pomenea mult şi numele lui Turenne.

Faza aceasta, ce-i îngrijora mult pe părinţii lui, deoarece Jon stătea în cameră în orele când ar fi trebuit să iasă la aer, a durat toată luna mai şi jumătate din iunie. Tatăl său i-a pus însă capăt aducându-i *Tom Sawyer* şi *Huckleberry Finn*. După ce le-a citit s-a petrecut iarăşi ceva în sufletul lui Jon; a părăsit brusc camera, pornind pătimaş în căutarea

unei ape curgătoare. Negăsindu-se pe meleagurile de la Robin Hill nici un râu, a fost silit să se mulţumească cu lacul din vale care, din fericire, avea nuferi, insecte, calul dracului, ţânţari, trestii şi trei sălcii mici. După ce tatăl său şi Garratt s-au convins că fundul lacului nu e mâlos şi că nicăieri apa nu e mai adâncă de două picioare[83], a primit o mică luntre demontabilă, în care petrecea ceasuri întregi vâslind, iar din când în când culcându-se pe burtă ca să nu-l vadă indianul Joe şi alţi duşmani. La ţărmul lacului şi-a construit un *wigwam*[84] mare de un metru pătrat, cu pereţi din cutii vechi de biscuiţi şi cu acoperiş din crengi.

Înăuntru ar fi aprins mici focuri de vreascuri pentru a frige păsările pe care puşca lui nu le doborâse la vânătorile din crâng şi câmpie, sau pentru a prăji peştii pe care nu-i pescuise, căci în lac nu existau peşti. Asta i-a fost ocupaţia în a doua jumătate a lunii iunie şi în

toată luna iulie, când tatăl şi mama lui au fost plecaţi în Irlanda. Cinci săptămâni din vară Jon a dus o viaţă singuratică în lumea viselor lui, cu puşca, *wigwam*-ul, apa şi luntrea; şi cu toate că micul lui creier, ocupat din cale-afară, se străduia să alunge emoţia în faţa frumuseţii naturii, dragostea de frumos tot se furişa în sufletul lui; când plutind pe aripile unei insecte, când strălucind pe florile de nuferi, sau, în clipele în care stătea la pândă culcat pe spate, ameţindu-şi privirea cu albastrul cerului.

Pe el îl lăsaseră în grija lui June, "mătuşica", dar ea adusese în casă un "om mare" care tuşea mereu, avea o bucată de lut şi voia să facă din ea chip de om, de aceea June nu prea cobora să vadă cu ce se îndeletnicea el pe lac. Totuşi, într-o zi, a venit cu alţi doi "oameni mari". Micul Jon îşi pictase tocmai atunci, cu vopsele din cutia tatălui său, pe pielea goală, dungi albastre şi galbene, iar în păr îşi pusese

câteva pene de raţă; când i-a văzut, s-a dus să stea la pândă printre sălcii. După cum prevăzuse, cei trei au venit de-a dreptul la coliba lui, au îngenuncheat pentru a vedea cum arată înăuntru, iar el a putut să se apropie şi s-o apuce de păr atât pe "mătuşica" precum şi pe cealaltă femeie "mare", cu răcnete fioroase de să-ţi îngheţe sângele, înainte ca ele să-l poată prinde şi săruta. Numele celor doi "oameni mari" erau: mătuşica Holly şi unchiul Val, care era brun la faţă, şchiopăta puţin şi râdea cu poftă. Lui Jon i-a plăcut mult "mătuşica" Holly care, pare-se, îi era şi ea soră; dar amândoi au plecat în după-amiaza aceleiaşi zile şi nu i-a mai văzut. Cu trei zile înainte de sosirea părinţilor lui, "mătuşica" June a plecat şi ea în grabă, împreună cu "omul mare" care tuşea şi cu bucata lui de lut; iar *Mademoiselle* a spus: "Sărmanul om, era foarte bolnav. Să ştii, Jon, că n-ai voie să intri în camera în care a locuit el." Micul Jon, care

rareori făcea lucruri interzise, s-a stăpânit să intre în încăperea aceea, cu toate că se plictisea şi se simţea părăsit. Într-adevăr, zilele lacului trecuseră, şi inima lui era cuprinsă de o nelinişte cumplită; îi era dor de ceva - nu de pom, nici de puşcă, ci de ceva gingaş. Cele două zile care au urmat i s-au părut lungi, cu toate că în *Cast up by the Sea*[85] citea despre Mama Lee, vrăjitoarea cu înspăimântătoarele şi îngrozitoarele ei focuri de tabără. A urcat şi a coborât scările din hol poate de o sută de ori în acele două zile, şi adeseori se strecura din camera lui de dormit în odaia mamei lui, uitându-se la fiecare obiect, fără a se atinge însă de el, iar de acolo în camera de toaletă, unde, stând într-un picior lângă baie, întocmai ca Slingsby, murmura:

- Ho, ho, ho! Şo pe pisica mea! în mod misterios, ca să cheme norocul. Apoi, întorcându-se în camera mamei lui, deschidea dulapul ei şi respira adânc... parcă

astfel o simţea mai aproape... nici el nu ştia de ce.

Toate acestea le făcuse cu puţin înainte de a sta în bătaia soarelui pe scara din hol, gândindu-se la unul din multiplele moduri în care să alunece pe balustradă. Toate felurile îi părură stupide şi, cuprins de o bruscă melancolie, începu să coboare încet treptele una după alta. În timp ce cobora îi apăru în minte, limpede de tot, chipul tatălui său - barba scurtă, cenuşie, ochii clipind des, adânciţi în orbite, cuta adâncă între sprâncene, zâmbetul luminos, trupul slab care-i părea întotdeauna atât de înalt micului Jon; dar pe mama nu şi-o putea închipui. Imaginea ei parcă era făcută din mlădiere, din doi ochi negri care-l priveau şi din parfumul dulapului ei.

Bella era în hol, tocmai dăduse la o parte perdelele mari şi deschisese uşa din faţă. Micul Jon îi spuse pe un ton linguşitor:

- Bella!

- Da, domnu' Jon.

- Te rog să aşterni masa de ceai sub stejar. *Ştiu* că acolo o să le placă cel mai mult.

- Vreţi să spuneţi că *dumneavoastră* vă place cel mai mult acolo, nu?

Micul Jon rămase pe gânduri.

- Nu, o să le placă şi lor pentru a-mi face mie plăcere.

Bella zâmbi.

- Foarte bine. Am să pregătesc totul acolo, dacă-mi făgăduiţi că veţi sta liniştit aici şi nu veţi face nici o ştrengărie până sosesc dumnealor.

Micul Jon se aşeză pe ultima treaptă şi îi făcu semn din cap. Bella se apropie de el, măsurându-l din cap până-n picioare.

- Ridicaţi-vă! îi zise.

Micul Jon se ridică în picioare. Bella îl controlă; pantalonii nu-i erau înverziţi, iar genunchii păreau curaţi.

- Foarte bine! zise. Doamne, dar ce ars de soare mai sunteţi!

Micul Jon primi o sărutare pe păr.

- Ce fel de gem ne dai? o întrebă. Am ostenit de atâta aşteptare!

- De coacăze şi de fragi.

Aha, erau gemurile lui preferate.

După ce Bella plecă, Jon stătu liniştit aproape un minut. În holul cel mare era tăcere, prin ferestrele deschise spre răsărit se vedea unul din pomii lui, un bric care plutea încet pe valurile mării, adică pe pajiştea din deal. În celălalt hol se vedeau umbrele coloanelor. Micul Jon se ridică, sări peste o umbră şi înconjură cu paşi mari grupul de stânjenei care umpleau piscina de marmură albă-cenuşie din mijloc. Florile erau frumoase, dar aveau prea puţin parfum. Se opri în pervazul uşii şi privi afară. Ce-ar fi dacă... ce-ar fi dacă n-ar veni? Îi aştepta de atâta vreme, încât simţi că n-ar putea îndura tortura asta; dar, brusc, atenţia îi alunecă la firele de praf care se jucau în razele albastre ale soarelui ce pătrundeau în casă. Ridicând mâna, încercă să

prindă câteva. Desigur că Bella stârnise praful acesta! Dar poate că nici nu erau firicele de praf, poate că erau chiar raze de soare - se duse să vadă dacă cele de afară sunt la fel. Nu, nu erau la fel. Făgăduise că va sta cuminte în hol, dar pur şi simplu nu mai putea; şi, trecând peste pietrişul de pe alee, se culcă pe iarbă. Culese şase margarete pe care le boteză cu grijă: Sir Lamorac, Sir Tristram, Sir Lancelot, Sir Palimedes, Sir Bors, Sir Gawain; apoi îi puse să se bată în duel doi câte doi, până când numai capul lui Sir Lamorac - pentru care alesese înadins o floare cu tulpină groasă - mai rămase la locul lui, dar după trei dueluri chiar şi el păru ostenit şi prăpădit. Un gândac umbla încet prin iarba care trebuia cosită. Fiecare fir de iarbă era un mic copac pentru gândacul care se cocoţa pe el. Micul Jon îl atinse cu piciorul lui Sir Lamorac şi îl sperie. Cu câtă greutate fugea de el!...

Micul Jon râse, apoi, plictisit, suspină. Simţea un gol în inimă. Se întoarse şi se culcă pe spate. Dinspre teii înfloriţi venea miros de miere, albastrul cerului era minunat, ici şi colo pluteau nori albi ce păreau şi poate că şi aveau gustul îngheţatei de lămâie. Auzea pe Bob cântând la muzicuţă o melodie cunoscută care-i plăcea şi-l întrista. Se suci şi-şi lipi urechea de pământ - indienii auzeau astfel zgomote venind de foarte departe - dar el nu auzea nimic decât muzicuţa! Deodată auzi un zgomot înfundat, parcă un pufăit de motor. Da! Era un automobil. Veneau... veneau! Sări în picioare. Să-i aştepte în poartă sau să fugă sus şi, când vor intra pe uşă, să le strige: "Uitaţi-vă la mine!" şi să alunece încetişor pe balustradă cu capul înainte? Cum să facă? Automobilul veni iute, frână şi opri. Tatăl său coborî, întocmai cum şi-l închipuise. Se aplecă, micul Jon sări în sus - capetele lor se ciocniră. Tata zise:

- Slavă Domnului! Ce faci, bătrâne? Da' ştiu că te-a ars soarele!

Exact cum se aşteptase... cum dorise... dar în sufletul micului Jon senzaţia de aşteptare clocotea nedomolită... Apoi, cu o privire prelungă, sfioasă, se uită spre mama sa: purta o rochie albastră, pălăria şi părul îi erau acoperite cu un voal albastru; zâmbea. Sări cât putu de sus, îşi încolăci picioarele la spatele ei şi o strânse în braţe. Mama abia mai răsufla şi îl îmbrăţişa. Ochii lui, foarte albaştri, priveau în ai ei, foarte negri, până când buzele ei se lipiră pe sprâncenele lui; şi strângând-o încă o dată din răsputeri, o auzi gemând, râzând şi zicând:

- Da' tare mai eşti, Jon!

Atunci Jon se lăsă jos şi, trăgându-o de mână, năvăli cu ea în hol.

Sub stejar, în timp ce mânca gem, băgă de seamă la mama lui lucruri pe care nu le văzuse niciodată până atunci: obrajii, de pildă, îi erau ca spuma, în părul ei de aur întunecat

erau fire argintii, gâtul ei nu era gros ca al Bellei, şi mersul îi era foarte mlădios. Mai văzu şi nişte linii mici care porneau din colţul ochilor, şi sub ei o întunecare frumoasă. Era întotdeauna atât de frumoasă, mult mai frumoasă decât *Da* sau *Mademoiselle* sau "mătuşica" June, sau chiar decât "mătuşica" Holly, care-i plăcuse foarte mult; era chiar mult mai frumoasă decât Bella, care avea obrajii roşii şi se mişca aşa de iute. Această nouă frumuseţe a mamei lui l-a mişcat într-atâta, încât nici n-a putut mânca atâta gem cât sperase.

După ceai tatăl său a vrut să facă împreună o plimbare prin grădini. A avut cu el o conversaţie despre fel de fel de lucruri, dar numai generalităţi, evitând să vorbească despre viaţa lui particulară - Sir Lamorac, austriecii şi golul pe care-l simţise în inimă în ultimele trei zile şi împlinit acum. Tata îi povesti despre un loc numit Glensofantrim,

unde fusese cu mama, şi despre nişte făpturi care ies acolo din pământ când e linişte mare. Micul Jon se opri brusc cu picioarele depărtate:

- Tu crezi că, într-adevăr, ieşeau din pământ, tăticule?

- Nu, Jon, dar poate că tu crezi.

- De ce să cred?

- Eşti mai tânăr decât mine, şi este vorba de zâne. Micul Jon zâmbi şi gropiţa din bărbie îi dispăru.

- Eu nu cred în zâne. N-am văzut nici una.

- Ha! zise tata.

- Oare mama a văzut?

Tata îi zâmbi ciudat, ca de obicei.

- Nu; ea nu-l vede decât pe Pan[86].

- Dar Pan cine-i?

- Un zeu cu picioare de ţap, care umblă încoace şi încolo prin locuri sălbatice şi minunate.

- A fost şi la Glensofantrim?

- Mama zice că da.

Micul Jon îşi apropie picioarele şi porni mai departe.

- Tu l-ai văzut?

- Nu. Eu n-am văzut-o decât pe Venus Anadyomene[87].

Micul Jon căzu pe gânduri; în cartea lui despre greci şi troieni scria şi despre Venus. Atunci Anna era numele ei de botez şi Dyomene numele ei de familie? Dar, întrebându-l pe tata, acesta i-a explicat că era un singur nume şi că înseamnă "născută din spuma mării".

- S-a născut din spuma de la Glensofantrim!

- Da; se naşte în fiecare zi.

- Cu cine seamănă, tată?

- Cu mama.

- Ah! Atunci trebuie să fie... dar se opri, fugi până la zid, se căţără pe el şi coborî imediat. Simţi că descoperirea legată de frumuseţea mamei lui făcea parte dintre acele lucruri care trebuie păstrate tainic, numai pentru el. Dar cum ţigara tatei nu se mai isprăvea, în cele din urmă Jon a fost silit să spună:

- Aş vrea să văd ce-a adus Mam. Îmi dai voie, tăticule?

Vorbi pe un ton indiferent, pentru ca nu cumva să se creadă că nu e un bărbat stăpânit, dar a fost cam dezamăgit când tata îl privi drept în faţă, cu aerul c-a priceput totul, suspină adânc şi răspunse:

- Foarte bine, bătrâne, du-te şi iubeşte-o.

Porni cu o încetineală simulată, apoi o luă la goană pentru a ajunge mai iute. Intră în camera lui şi, de acolo, uşa fiind deschisă, trecu în odaia de culcare a mamei. Ea stătea în genunchi în faţa unui cufăr, iar el se opri chiar lângă ea, fără a spune o vorbă.

Mama ridică privirea şi zise:

- Ce mai faci tu, Jon?

- M-am gândit să vin să te văd.

După ce o sărută şi primi şi el o sărutare, se aşeză pe fotoliul de lângă fereastră şi, trăgând picioarele sub el, o privi cum despachetează. Îndeletnicirea aceasta îi făcea o plăcere cum nu mai cunoscuse pentru că, pe de o parte, mama scotea din cufăr lucruri cam

ciudate, iar pe de alta, pentru că îi plăcea s-o privească. Mişcările ei nu semănau cu ale nimănui, şi mai ales nu cu ale Bellei; fără îndoială că mama era fiinţa cea mai distinsă pe care o văzuse vreodată. În sfârşit, cufărul se goli şi mama îngenunche în faţa lui.

- Ţi-a fost dor de noi, Jon?

Micul Jon dădu din cap şi, după ce-şi dezvălui astfel sentimentele, dădu iarăşi din cap.

- Dar a fost cu tine "mătuşica" June!

- Of! A adus un om care tuşea. Era tot timpul cu un om care tuşea.

Faţa mamei lui se schimbă, parcă ar fi fost cam supărată. Dar Jon zise în grabă:

- Era un om nenorocit, Mam. Tuşea îngrozitor; mie... mie mi-a fost drag.

Mama întinse braţele şi-l strânse de mijloc.

- Tu iubeşti pe toată lumea, Jon.

Micul Jon căzu pe gânduri.

- Într-o măsură oarecare, da, zise. "Mătuşica" June m-a dus într-o duminică la biserică.
- La biserică? Oh!
- Voia să vadă ce impresie va face asupra mea.
- Te-a impresionat?
- Da. Mi s-a părut totul atât de caraghios, încât m-a adus imediat acasă. Dar nu m-am îmbolnăvit. M-a aşezat în pat, mi-a dat *brandy* fierbinte cu apă, apoi am citit o carte minunată, *The Boys of Beechwood*[88]. A fost grozav.
Mama îşi muşcă buzele.
- Când s-a întâmplat asta?
- Oh! de... de multă vreme. Am rugat-o apoi să mă mai ducă, dar n-a mai vrut. Nu-i aşa că tu şi cu tata nu mergeţi niciodată la biserică?
- Nu, noi nu mergem.
- De ce nu vă duceţi?
Mama zâmbi.
- Când eram mici amândoi ne duceam la biserică. Poate ne-am dus când eram prea mici.

- Înţeleg, zise micul Jon; e primejdios.

- După ce creşti mare ai să judeci tu însuţi aceste lucruri.

Micul Jon răspunse cu aerul că s-a gândit bine la toate.

- Eu nu vreau să cresc prea mare. Nu vreau să mă duc la şcoală.

Dar, brusc, obrajii lui roşiră, căci ar fi vrut să spună mai mult decât atâta; ardea de dorinţa de a spune ceea ce simţea. "Eu... aş vrea să rămân mereu lângă tine, să fiu iubitul tău, Mam".

Apoi, simţind instinctiv nevoia de a drege situaţia, adăugă iute:

- Astă-seară n-aş vrea să mă culc. Trebuie să ştii că m-am săturat să mă duc la culcare în fiecare seară.

- Ai mai avut coşmaruri?

- Numai o singură dată, Mam. Îmi dai voie să las la noapte uşa deschisă spre odaia ta?

- Da, puţin!

Micul Jon oftă mulţumit.

- Ce-ai văzut tu la Glensofantrim?

- Numai frumuseţe şi iarăşi frumuseţe, scumpul meu.

- Ce-i aia frumuseţe?

- Ce-i aia frumuseţe?... Oh! Jon, grea întrebare mi-ai pus!

- Adică, aş putea-o vedea şi eu?

Mama se ridică şi se aşeză lângă el.

- Da, zi de zi vezi frumuseţe. Cerul e minunat, stelele, nopţile cu lună, păsările, florile, pomii... totul este frumos. Uită-te pe fereastră, Jon... şi vezi frumuseţe.

- Oh! da, asta e priveliştea. Şi asta-i tot?

- Tot? Nu! Şi marea e minunat de frumoasă, şi valurile, şi spuma care pluteşte pe ele...

- Spune, Mam, tu te năşteai din spumă în fiecare zi?

Mama zâmbi.

- Dacă vrei, da. Făceam baie în fiecare zi.

Deodată, micul Jon întinse braţele şi o luă de gât.

- Las' că *ştiu eu*, zise el pe un ton misterios, numai tu eşti cu adevărat

frumoasă, restul sunt poveşti!

Ea suspină şi spuse râzând:

- Oh! Jon!

Micul Jon rosti cu aer critic:

- Spune, te rog, tu crezi, de pildă, că Bella e frumoasă? Eu nu prea cred.

- Bella e tânără şi tinereţea e ceva!

- Dar tu pari mai tânără, Mam. Dacă, din întâmplare, mă izbesc de ea, mă lovesc şi mă doare. Dar îmi aduc aminte de *Da* şi mi se pare că nici ea nu era frumoasă; iar *Mademoiselle* e aproape urâtă.

- *Mademoiselle* are o faţă frumuşică.

- Oh! da; frumuşică. Dar mie îmi plac razele de pe faţa ta.

- Raze?

Micul Jon duse degetul la coada ochiului ei.

- Ah! Astea? Astea sunt semne de bătrâneţe.

- Ele apar când zâmbeşti.

- Dar mai demult nu le aveam.

- Oh, să ştii că mie îmi plac. Mam, tu mă iubeşti?

- Da... da, te iubesc, dragul meu!

- Totdeauna?

- Da, totdeauna!

- Mai mult decât crezusem eu până acum?

- Mult... mult mai mult.

- Bine, să ştii că aşa te iubesc şi eu. Atunci ne-am înţeles.

Dându-şi seama că niciodată în viaţa lui nu-şi deschisese sufletul ca de data aceasta, îşi reaminti brusc de "bărbăţia" lui Sir Lamorac, Dick Needham, Huck Finn şi a altor eroi din romane.

- Vrei să-ţi arăt una sau două figuri? îi zise; şi, alunecând din braţele ei, se aşeză în cap... Apoi, însufleţit de admiraţia ei vădită, se urcă în pat şi făcu câteva tumbe fără să se sprijine în mâini. Repetă această figură de câteva ori.

Seara, după ce a privit tot ce au adus, a luat masa cu ei, aşezat între mama şi tata, la masa mică, rotundă, la care mâncau de obicei

când erau singuri. Era din cale-afară de emoţionat. Ea purta o rochie gri-deschis, în jurul gâtului avea o dantelă sidefie făcută din mici trandafiri care se mişcau neîncetat, iar gâtul ei avea o culoare mai închisă decât dantela. Nu-şi putea lua ochii de la ea; până când, în sfârşit, zâmbetul ciudat al tatălui său i-a atras atenţia asupra feliei de ananas din farfurie. Niciodată nu l-au trimis la culcare atât de târziu. Mama se urcă cu el, iar Jon se dezbrăcă încet, pentru a o ţine mai multă vreme acolo. În cele din urmă, după ce-şi îmbrăcă pijamaua, îi zise:

- Îmi promiţi că nu cobori până nu-mi fac rugăciunea?

- Promit.

Micul Jon îngenunche la marginea patului, îşi vârî obrazul în aşternut şi se rugă iute, cu vocea joasă, deschizând din când în când un ochi pentru a o vedea cum stă nemişcată, zâmbind. Rugăciunea continua: "Tatăl nostru carele eşti în

ceruri, sfinţească-se Mam a ta, vie împărăţia lui Ma... precum în cer aşa şi pre pământ; Mam a noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi şi ne iartă nouă greşelile noastre de pe pământ ca şi din cer, şi greşeşte faţă de noi, căci a ta este ispita şi puterea şi mărirea, în vecii vecilor. Amam! Păzea!" Sări în sus şi rămase în braţele ei mai mult de un minut. După ce se aşeză în pat, o ţinu de mână.

- Mam, te rog să nu închizi uşa mai mult de atât. Rămâi mult jos, Mam?

- Trebuie să cobor, tata aşteaptă să-i cânt la pian.

- Bine, am să te ascult şi eu.

- Sper să nu mă asculţi; tu trebuie să dormi.

- Pot să dorm în fiecare noapte.

- Bine, asta e o noapte ca oricare alta.

- Oh! Nu - asta este extraspecială!

- În nopţile extraspeciale omul doarme şi mai bine ca de obicei.

- Dar dacă adorm atunci nu mai aud când vii sus, Mam!

- Uite, Jon, când vin sus, intru la tine şi te sărut. Dacă nu dormi, vei şti că am sosit. Iar dacă adormi, vei simţi sărutarea.

Micul Jon oftă şi zise:

- Foarte bine! Mi se pare că trebuie să mă mulţumesc cu atât. Mam!

- Ce doreşti?

- Cum o chema pe zeiţa aceea în care crede tata? Venus Anna Diomedes?

- Oh! îngeraşul meu! Anadyomede!

- Aşa o fi. Dar găsesc că numele pe care ţi l-am dat eu e mai frumos.

- Ce nume, Jon?

Micul Jon răspunse sfios:

- Guinevere[89], de la Masa Rotundă... chiar acum mi-a venit în minte, numai că ea purta părul despletit.

Ochii mamei îi ocoliră privirea, plutind parcă în depărtări.

- Nu uiţi să vii, Mam?

- Nu, dacă ai să dormi.

- Atunci ne-am înţeles.

Micul Jon închise ochii strângând tare pleoapele.

Simţi buzele mamei pe frunte, auzi paşii care se îndepărtau, deschise ochii pentru a o vedea ieşind, apoi suspină şi îi închise din nou.

Începu iar aşteptarea.

Timp de zece minute a încercat - cu toată bunăvoinţa - să adoarmă, folosind chiar şi reţeta pe care i-o dăduse odinioară *Da* pentru a-i aduce somnul: a înşirat mulţi, mulţi scaieţi pe o sfoară, numărându-i. I se păru că a numărat ceasuri de-a rândul. După părerea lui ar fi fost vremea ca mama să vină sus. Dădu plapuma la o parte. "Mi-e cald!" zise cu glas tare; şi cum în cameră era întuneric, i se păru că aude vocea altcuiva. De ce nu vine mama? Se ridică în pat. Trebuie să vadă despre ce e vorba! Coborî din pat, se duse la fereastră şi dădu perdelele puţin la o parte. Afară nu

era întuneric, dar nu ştia dacă lumina e a zilei sau a lunii, căci luna era foarte mare. Avea un obraz caraghios şi râdea cu răutate; lui Jon nu-i plăcea să se uite la ea. Apoi îşi aduse aminte că - după cum spunea mama - nopţile cu lună sunt minunate şi rămase la fereastră privind în zare. Pomii aruncau umbre negre, pe pajişte parcă se vărsase lapte, iar ochii lui vedeau până departe, departe de tot: oh! foarte departe, chiar până la capătul lumii, dar totul era şters... altfel decât ziua. Prin fereastra deschisă pătrundea şi un miros dulce.

"Oh, dacă aş avea şi eu un porumbel ca acela de pe corabia lui Noe!" gândi el.

Luna e rotundă şi luminoasă.
Străluceşte în noapte şi-i frumoasă.

Fără să vrea îi veniră în minte aceste versuri dintr-o poezie; şi deodată auzi muzică, foarte dulce... frumoasă! "Cântă Mam!" În scrinul

lui ascunsese o pricomigdală. Se duse la scrin, trase sertarul, o luă şi se întoarse la fereastră. Se aplecă peste pervaz şi începu s-o mănânce, dar din când în când se oprea din ronţăit pentru a auzi mai bine muzica. *Da* îi povestea că îngerii din cer cântă la harpă; dar nici pe departe nu cântau atât de frumos ca Mam într-o noapte luminată de lună, în timp ce el mânca pricomigdală! Un cărăbuş zbură pe lângă el, un fluture i se izbi de faţă, muzica se opri şi micul Jon plecă de la fereastră. "Acuşi trebuie să vină şi Mam!" N-ar fi bine să-l găsească treaz. Intră din nou în pat şi trase cearşafurile aproape până peste cap; dar printre perdele mai pătrundea o fâşie din lumina lunii. Venea pe podea până lângă picioarele patului şi, mişcându-se încet, înainta spre el; parcă era vie. Muzica reîncepu, dar abia o mai auzea; cântec dulce... frumos... dulce... cântec... frumos... fru...

Şi timpul trecea, muzica se înălţa, cădea, înceta; lumina lunii se ridicase până la obrazul lui. Micul Jon dormea culcat pe spate, strângând cearşaful în pumnul lui ars de soare. Clipea din ochi... începuse să viseze. Visa că bea lapte dintr-o strachină care era luna; în faţa lui se afla un pisoi mare, negru, care-l spiona cu un zâmbet ciudat ca al tatălui său. Glasul pisoiului şoptea: "Să nu bei prea mult!" Desigur că bea din laptele pisoiului, de aceea întinse mâna să-l mângâie, dar nu-l mai găsi: strachina se transformase într-un pat, chiar în patul în care dormea el, şi când încercă să se dea jos, nu-i găsi marginea. Nu găsi marginea... n-avea... n-avea pe unde coborî... Era îngrozitor!

Jon plângea în somn. Patul începu să se învârtească, şi Jon era când în pat când lângă pat, iar patul se învârtea mereu, mereu, din ce în ce mai iute, până când luă foc, iar Mama Lee vrăjitoarea din povestea

Cast up by the Sea aţâţa focul! Oh! ce hidoasă era! Şi iarăşi se învârtea, iute, iute! Până la urmă şi Jon şi patul, şi vrăjitoarea, şi luna, şi pisica se prefăcuseră într-o roată care se învârtea, se învârtea, se învârtea... îngrozitor îngrozitor!

Jon scoase un ţipăt.

Auzi un glas străbătând prin roată: "Scumpul meu!" Şi se deşteptă stând în pat, cu ochii mari deschişi.

Mama era lângă el, cu părul desfăcut ca al lui Guinevere; îşi vârî obrazul în părul ei şi, strângând-o în braţe, zise:

- Oh! Oh!

- Nu-i nimic, puişor. Acum te-ai trezit. Linişteşte-te. Nu-i nimic.

Dar micul Jon spunea întruna:

- Oh! Oh!

Glasul catifelat al mamei îi şoptea la ureche:

- A fost lumina lunii care ţi-a căzut pe faţă, scumpul meu!

Micul Jon, cuibărit în braţele ei, îngâna:

- Tu mi-ai spus că e minunat. Oh!

- Dar n-am spus să dormi în lumina lunii, Jon. Cine ţi-a desfăcut perdelele? Tu?

- Am vrut să văd cât e ceasul; m-am uitat... pe fereastră, am... am auzit cum cântai la pian, Mam, apoi... am mâncat o pricomigdală.

Încetul cu încetul se linişti, dar simţea, instinctiv, nevoia de a-şi justifica spaima.

- Mama Lee se învârtea cu mine şi aprindea totul, mormăi Jon.

- Dar bine, Jon, la ce te poţi aştepta dacă, după ce te-ai culcat, te scoli şi mănânci pricomigdale?

- Numai una singură, Mam: cu ea muzica era parcă şi mai frumoasă. Te aşteptam, credeam că s-a făcut mâine.

- E abia unsprezece, puişor!

Micul Jon tăcu şi îşi frecă nasul de gâtul mamei.

- Mam, tata e la tine în cameră?

- În astă-seară nu.

- Pot să vin eu?

- Dacă vrei, scumpul meu...

Aproape treaz, Jon se dezlipi de ea.

- Mam, parcă arăţi altfel. Eşti mult mai tânără.

- Din pricina părului, puişor!

Micul Jon îşi trecu amândouă mâinile prin părul ei: era mult, ca aurul, cu câteva firicele de argint.

- Îmi place; îmi placi cel mai mult când eşti aşa.

Apoi o prinse de mână şi o trase spre uşă. După ce trecură în camera ei, Jon închise uşa oftând uşurat.

- În care parte a patului îţi place să dormi, Mam?

- În stânga.

- Foarte bine.

Fără să piardă vremea ca nu cumva mama să se răzgândească, micul Jon se aşeză în pat - parcă era mai moale decât al lui. Oftă încă o dată, apoi îşi vârî capul în pernă şi, ca întotdeauna când te uiţi printre firele de lână din pătura luminată, o altă privelişte se ivi: un război între săbii, care de luptă şi săgeţi.

- Nu-i aşa, Mam, că n-a fost nimic? Chiar nimic adevărat?

Mama, şezând în faţa oglinzii, îi răspunse:

- Nimic. Razele lunii şi imaginaţia ta prea vie. Nu trebuie fii atât de emotiv, Jon!

Dar micul Jon, deşi nu era complet liniştit, răspunse mândru:

- Nu, să ştii că nu m-am speriat deloc!

Apoi iarăşi privi printre firele de lână lupta dintre săgeţi şi suliţe. Aşteptarea era cam lungă.

- Oh! Mam, grăbeşte-te!

- Scumpul meu, trebuie să-mi împletesc părul.

- Nu în seara asta. Mâine n-o să trebuiască să-l mai despleteşti. Acum simt că mi-e somn, iar dacă nu vii îmi zboară iarăşi somnul.

Mama se ridică şi se opri în faţa oglinzii, albă ca o floare. Jon o vedea de trei ori - în oglinda de la mijloc şi în cele două laterale - cu capul întors spre el, cu părul strălucitor şi cu ochii mari, negri,

care-i zâmbeau. N-avea rost să stea acolo, de aceea îi zise:

- Vino, te rog, Mam; te aştept.

- Bine, bine, iubirea mea, vin îndată.

Micul Jon închise ochii. Totul se desfăşurase până acum de minune, dar acum ar trebui să vină mai iute! Simţi o mişcare în pat; a venit. Şi, tot cu ochii închişi, zise, aproape adormit:

- Nu-i aşa că e bine?

Îi auzi vag glasul, simţi pe nas atingerea buzelor ei, apoi ghemuindu-se strâns lângă mama, care era încă trează şi se gândea la el cu atâta drag, căzu într-un somn adânc, fără vise, care cuprinse întreaga lui copilărie.

DE ÎNCHIRIAT

"Din cele două case-nduşmănite
Ies doi îndrăgostiţi loviţi de soartă."
Romeo şi Julieta

Lui CHARLES SCRIBNER

ÎNTÂLNIRE

În după-amiaza zilei de 12 mai 1920, Soames Forsyte ieşi din hotelul "Knightsbridge" - unde locuia - şi porni spre colecţia de tablouri a unei galerii din Cork Street; voia să vadă viitoarea orientare a picturii. Mergea pe jos. De la război încoace nu s-a urcat în birjă decât atunci când era neapărat necesar. După părerea lui, birjarii făceau parte dintr-o tagmă de oameni nepoliticoşi; deşi, de când se sfârşise războiul şi oferta începuse să fie din nou mai mare decât cererea, ei deveniseră mai cuviincioşi. Aşa e firea omenească. Dar el nu i-a iertat: pe de o parte pentru că birjarii îi aminteau momente triste din viaţă, pe de alta pentru că el, ca şi toţi cei din clasa lui socială, îi socotea elemente revoluţionare. Spaima prin care trecuse în timpul războiului şi spaima şi mai mare care îl

cuprinsese după încheierea păcii lăsaseră urme adânci în caracterul lui dârz. De atâtea ori imaginase, până în cele mai mici amănunte, ruina lui financiară, încât încetase să mai creadă în probabilitatea ei materială. Nu se putea să ajungă mai rău decât acum, când plătea anual patru mii de lire sterline drept impozit pe venituri şi impozit global! Averea lui însuma un sfert de milion de lire; n-avea în sarcină decât pe soţia şi fiica lui; banii erau investiţi în cele mai felurite moduri, astfel că, într-o oarecare măsură, era pus la adăpost şi faţă de acea "mârşavă idee" de a se pune impozit pe capital. În privinţa confiscării beneficiilor de război era absolut de acord, căci el nu făcuse nici o afacere de acest fel; deci "aşa le trebuie golanilor!" Preţurile tablourilor se urcaseră foarte mult, iar de când începuse războiul el făcuse afaceri mai strălucite cu colecţia lui ca niciodată. Bombardamentele

aeriene avuseseră, de asemenea, efecte binefăcătoare asupra unui spirit prudent din fire, oţelindu-i şi mai mult caracterul dârz. Primejdia de a fi ucis de o bombă l-a făcut să fie mai puţin înspăimântat de primejdia fărâmiţării averii lui, prin impozite şi taxe, iar indignarea pe care a simţit-o faţă de nemţi în timpul războiului, condamnând obrăznicia lor, a dus în mod firesc la condamnarea îndrăznelii clasei muncitoare, dacă nu pe faţă, cel puţin în adâncul sufletului său.

Mergea agale. Avea timp de pierdut căci era abia două şi jumătate, iar întâlnirea cu Fleur, la Galerie, era pentru patru. Mişcarea îi făcea bine, căci îl supărase puţin ficatul şi nervii îi erau cam încordaţi. Ori de câte ori veneau la Londra, soţia lui avea multe treburi, iar fata, ca toate fetele tinere de după război, umbla hai-hui prin oraş. Mare noroc a avut el că Fleur era prea tânără pentru a intra în vreun serviciu activ în timpul

războiului! Nu încape îndoială că, la început, sprijinise şi el războiul şi a fost din tot sufletul alături de el, dar de aici şi până la sprijinul efectiv dat de soţia sau fiica sa era o prăpastie adâncă, săpată de o trăsătură foarte demodată a caracterului său: oroarea de orice exagerare emotivă sau de ostentaţie. De aceea în anul 1914 s-a opus ferm dorinţei lui Anette, care pe atunci avea treizeci şi patru de ani şi era foarte atrăgătoare, de a merge în Franţa, patria ei, pe care, în entuziasmul dezlănţuit de război, o numea *chère patrie*[90], pentru a îngriji pe *les braves poilus*[91]. Asta-i lipsea! Să-şi ruineze sănătatea şi frumuseţea!

Doar nu era infirmieră de meserie! Cu toate insistenţele ei, Soames i-a interzis plecarea! N-avea decât să coasă sau să tricoteze pentru ei la ea acasă! Aşa că n-a plecat; dar de atunci Anette n-a mai fost soţia de odinioară. E drept că întotdeauna i-a plăcut să-şi cam

bată joc de el, nu pe faţă, dar nu pierdea nici un prilej ca să-l pună în situaţii neplăcute; iar acum această tendinţă se accentuase. În ceea ce o privea pe Fleur, războiul a rezolvat problema mult dezbătută: dacă să fie trimisă la pension ori ba. Soames a socotit că e mai bine s-o ţină departe de mama ei, care avea o dispoziţie cam "războinică", departe şi de primejdia bombardamentelor aeriene şi de tentaţia de a face gesturi extravagante. A dus-o în cel mai distins pension din apusul Angliei, destul de departe de Londra, şi a suferit mult de dorul ei. Fleur! N-a regretat niciodată numele acesta cu rezonanţă străină, pe care i l-a dat aproape pe negândite, la naşterea ei, vădită concesie faţă de francezi. Fleur! Frumos nume!... Frumos copil! Dar neastâmpărată... foarte neastâmpărată şi voluntară! Fleur îşi cunoştea bine puterea asupra tatălui său! Soames reflecta adeseori la greşeala pe care o face

adorându-şi fata în asemenea măsură. Era bătrân şi avea o mare slăbiciune pentru ea! Şaizeci şi cinci de ani! Şi anii treceau... dar el nu se simţea bătrân, cu toate că Anette era tânără şi frumoasă. Spre norocul lui această a doua căsătorie nu-i punea grave probleme sentimentale. El n-a avut în viaţă decât o singură pasiune adevărată: pentru prima lui soţie, Irene. Iar vărul lui, ticălosul acela de Jolyon, care i-a răpit-o, se zice că arată foarte prost, nici nu e de mirare, la şaptezeci şi doi de ani, după douăzeci de ani de căsnicie cu a treia soţie!

Ajuns la Row, Soames se opri din mers pentru a se uita peste grilajul ce împrejmuia parcul. Locul era foarte nimerit pentru amintiri, căci se afla la jumătatea drumului dintre casa din Park Lane, în care văzuse lumina zilei şi moartea părinţilor săi, şi căsuţa lui din Montpellier Square, în care, acum treizeci şi cinci de ani, se bucurase de

căsătoria lui în prima ediţie. Acum, după ce trecuseră douăzeci de ani din ediţia a doua, vechea lui tragedie părea să i se fi întâmplat într-o altă viaţă, într-o viaţă sfârşită în clipa când, în loc de fiul dorit, se născuse Fleur. De mulţi ani de zile nu mai avea nici cel mai mic regret după fiul pe care viaţa nu i l-a hărăzit, căci Fleur îi umplea inima. Până una-alta ea îi purta numele, iar Soames nici nu voia să se gândească la clipa schimbării lui. Totuşi, dacă vreodată îi trecea prin minte această nenorocire, se mângâia cu gândul că fata lui va fi atât de bogată, încât va putea cumpăra şi anula chiar numele bărbatului cu care se va căsători - şi de ce nu? în ziua de azi se pare că femeile au drepturi egale cu bărbaţii! Şi Soames, convins în fundul sufletului său că femeile nu erau egale cu bărbaţii, îşi trecu mâna cu vigoare peste faţă, până pe bărbie. Graţie unei vieţi cumpătate nu se îngrăşase, era zvelt şi

puternic, avea pielea palidă, nasul subţire, mustaţa cenuşie tunsă scurt, vederea ochilor foarte bună. Părul, cărunt, i se cam rărise, fruntea se înălţase şi obrazul părea cam mare, dar pentru că-şi ţinea spatele uşor îndoit nici acest defect nu era vizibil. Timothy, care mergea spre o sută unu ani, ultimul din generaţia bătrână a neamului Forsyte, ar fi spus că Timpul nu l-a schimbat mult pe Soames Forsyte, cel mai avut dintre tinerii Forsyte.

Umbra platanilor cădea pe pălăria lui fină de fetru Homburg; Soames renunţase la ţilindru, în vremurile acestea n-avea nici un rost să atragă atenţia oamenilor asupra bogăţiei lui. Platani! Gândurile îi zburară la Madrid, când, vrând să cumpere o pictură de Goya, făcuse o călătorie de studii pentru a cerceta lucrările acestui pictor chiar în ţara lui. Era de Paşti, în anul când a izbucnit războiul. Pictura lui Goya îl impresionase: clasă mare, un adevărat geniu! Dar, deşi era socotit

printre cei mai mari pictori, Soames era convins că va apuca să-l vadă pe Goya şi mai temeinic consacrat. Nu încăpea îndoială că a doua "furie" pentru Goya va fi mai aprinsă decât prima. A cumpărat tabloul. Cu prilejul acestei călătorii a făcut un lucru pe care nu-l făcuse niciodată: a comandat o copie după o frescă numită *La Vendimia*[92], reprezentând o fată tânără cu mâna în şold, care-i aducea aminte de Fleur. Deşi mediocru, pentru că Goya nu poate fi copiat, atârnă tabloul în galeria lui de la Mapledurham.

Când Fleur nu era acasă, privea cu plăcere portretul, căci el avea totuşi urme din lumina nemaiîntâlnită a lui Goya. Trupul fetei era semeţ şi armonios, sprâncenele arcuite, foarte îndepărtate, şi ochii negri, vioi, păreau visători. Ce curios! Fleur avea ochi negri, cu toate că ai lui erau cenuşii şi ai mamei ei albaştri - nici un Forsyte adevărat nu avea

ochi negri! Dar *Madame* Lamotte, bunica ei, avea ochii întunecaţi ca melasa!

Porni mai departe spre Hyde Park. Nimic nu se schimbase în Anglia mai mult ca aleea Row[93]. Născut în apropiere de această alee, păstrase vie imaginea ei din anul 1860.

Când era copil, doamne cu crinolină îl aduceau în Park pentru a privi cavalerii sclivisiţi, cu pantaloni strâmţi şi favoriţi, călătorind cu o ţinuta impecabilă; nenumărate pălării cu borurile late sau ţilindre de culoare albă se ridicau în chip de salut; toată lumea avea un aer afectat. Îşi amintea şi de omul acela mic, cu picioare strâmbe, cu jiletcă lungă, roşie, purtând în mână un smoc de sfori cu câte un câine legat de fiecare sfoară şi încercând să-i vândă unul şi mamei lui; câini de vânătoare din soiul King Charles, ogari italieni, toţi se îndrăgostiseră parcă de crinolina mamei lui. Azi toate astea

pieriseră. Nimic şi nimeni de bună calitate, numai oameni muncitori care şed posomorâţi pe bănci şi n-au la ce se uita, câteva tinere călăreţe, cu pălării pe cap, încălecând bărbăteşte, sau nişte bărbaţi ca vai de lume, de prin colonii, care trec în sus şi-n jos călare pe nişte mârţoage luate cu chirie; iar ici şi colo fetiţe pe ponei, domni bătrâni care făceau mişcare pentru a-şi dezmorţi încheieturile, sau câte o ordonanţă pe un cal greoi de cavalerie; nici cai pursânge, nici valeţi în livrele, nici saluturi cu reverenţă... nici conversaţii, nici intrigi... nimic; numai pomii erau aceiaşi... pomii indiferenţi la trecerea generaţiilor şi decadenţa omenirii. O Anglie democratică răvăşită, grăbită, gălăgioasă şi lipsită de ideal. Mândria din sufletul lui Soames se transformă în dispreţ. Cercul restrâns al oamenilor distinşi şi bine crescuţi s-a dus pentru totdeauna! Bogăţia mai era... da, bogăţie mare! Chiar el era

mai bogat decât fusese vreodată tatăl său; dar buna creştere, rafinamentul, distincţia s-au dus, valurile uriaşe ale puhoiului urât, vulgar, care miroase a petrol, le-au înghiţit pentru totdeauna. Ici şi colo mai vedeai câte un om distins şi scăpătat, dar izolat şi *chétif*[94], cum ar fi zis Anette: clasa înaltei burghezii, coerentă şi puternică, nu mai exista ca atare. Iar din această harababură a lumii noi, cu oameni fără educaţie şi cu morală deşănţată, făcea parte şi fata lui - floarea vieţii lui! Iar când laburiştii vor veni la putere, dacă vor veni vreodată, abia atunci se va vedea dezastrul!

Ieşi din Park pe sub arcadă; slavă Domnului, reflectorul acela oribil, vopsit în cenuşiu ca tunurile, dispăruse şi nu mai urâţea ieşirea. "Ar fi mai bine dacă şi-ar instala reflectoare acolo unde merg cu toţii, să le lumineze mult preţuita democraţie!" gândi el. Apoi îşi îndreptă paşii spre Piccadilly, pe trotuarul unde erau cluburile.

Desigur că George Forsyte stătea la una din ferestrele mari ale clubului "Iseeum". Se îngrăşase peste măsură; în ultima vreme şedea aproape toată ziua acolo, ca un paznic nemişcat, răutăcios şi batjocoritor, urmărind declinul oamenilor şi al lucrurilor. Iar Soames, care întotdeauna s-a ferit instinctiv de privirile vărului său, iuţi paşii. După cum auzise el, George scrisese în plin război o scrisoare semnată "Patriotul" prin care condamna dispoziţia isterică a guvernului de a reduce raţia de ovăz a cailor de curse. Dar iată-l! Era acolo, în geam, mare, greoi, elegant, fără barbă, fără mustaţă, ras complet, cu părul lins, puţin rărit, mirosind desigur a cel mai fin şampon, şi ţinând o foaie de hârtie în mână. Deloc schimbat! Şi poate pentru prima oară în viaţă, Soames simţi în inimă o tresărire de simpatie pentru această rudă a lui cu limba atât de ascuţită! Trupul masiv, cărarea desăvârşită din părul

lui George şi privirea lui de taur păreau o chezăşie pentru dăinuirea lumii vechi, în ciuda vremurilor care se schimbau. George îi făcu semn cu programul de curse, pe care-l avea în mână, poftindu-l înăuntru; probabil avea ceva de întrebat în legătură cu averea lui. Soames era încă administratorul ei, căci intrând coasociat pasiv în biroul unui avocat, cu douăzeci de ani în urmă, în perioada aceea nefericită a vieţii lui - când divorţase de Irene - Soames devenise aproape pe nesimţite administratorul tuturor bunurilor familiei Forsyte.

Ezită o clipă, apoi dădu din cap şi intră. De când murise cumnatul său, Montague Dartie, la Paris, în împrejurări pe care nimeni nu le-a înţeles, cu toate că toată lumea era convinsă că n-a fost vorba de sinucidere, clubul "Iseeum" crescuse în stima lui Soames. Cât despre George, Soames ştia prea bine că şi-a trăit nebuniile tinereţii

şi nu-i mai rămăsese decât bucuria mâncării; ce e drept, George mânca numai lucruri fine pentru a nu se îngraşă; iar în grajdurile lui nu mai erau, după cum spunea el, "decât una sau două mârţoage bătrâne pentru a-mi da un scop în viaţă". De data aceasta Soames se apropie de fereastra lângă care şedea vărul lui fără sentimentul acela neplăcut de teamă că va auzi vreuna din observaţiile indiscrete ale lui George. Acesta îi întinse o mână îngrijită.

- Nu te-am văzut din timpul războiului, îi spuse. Ce-ţi face soţia?

- Mulţumesc, răspunse Soames rece, destul de bine.

O glumă nerostită schimbă, pentru o clipă, expresia obrazului cărnos al lui George, aprinzându-i privirea.

- Ştii că l-au primit în club pe Profond, belgianul acela? E un tip cam zănatic, îi zise.

- Da? mârâi Soames. De ce m-ai chemat?

- Bătrânul Timothy poate să dea ortul popii în orice clipă, îmi închipui că şi-a făcut testamentul!

- Da!

- Cred că ar fi bine ca tu sau alţii să treacă din când în când pe la el - doar e ultimul din seria veche. Ştii doar că a împlinit o sută de ani. Aud că e ca o mumie. Unde-l îngropi? La drept vorbind ar merita o piramidă.

Soames dădu din cap.

- La Highgate, în cavoul familiei.

- Bine, căci dacă l-ai duce într-altă parte bătrânele domnişoare i-ar simţi lipsa. Aud că şi acum îl preocupă mâncarea. Să ştii că s-ar putea să mai trăiască ceva vreme. Oare nu ni se dă vreun premiu pentru bătrânii Forsyte? Am făcu socoteala că media de vârstă pentru cei zece din generaţia veche e de optzeci şi opt de ani. Păi asta face cât o femeie care naşti trei copii deodată!

- Asta-i tot ce aveai de spus? zise Soames. Trebuie să plec, sunt grăbit.

"Drac nesociabil ce eşti", păreau a spune ochii lui George.

- Da, atâta aveam de spus: du-te pe la el în mausoleu poate că bătrânul flăcău vrea să facă profeţii.

Zâmbetul de pe obrazul lui rotund se stânse şi el continuă:

- Nu cumva voi, avocaţii, aţi descoperit vreun mijloc de evita impozitul acela blestemat pe venituri? Loveşte al dracului în cei care trăiesc din averea moştenită. Pe vremuri aveam două mii cinci sute de lire sterline venit anual, şi acum, cu impozitele lor, mi l-au redus la ruşinoasa sumă de o mie cinci sute, iar costul vieţii s-a dublat.

- Oh! mârâi Soames, turful e în primejdie.

Peste obrazul lui George se aşternu o expresie răutăcioasă, de autoapărare.

- Aşa e, îi zise. M-au crescut pentru huzur şi iată-mă acum, la sfârşitul vieţii, sărăcind pe zi ce trece. Muncitorii ăştia vor sa pună mâna pe toate. Ce ai de gând să faci tu pentru a-ţi asigura traiul de toate zilele, dacă vremurile se schimbă? Eu am sa muncesc şase ore pe zi dând lecţii politicienilor, ca să înţeleagă o glumă. Ascultă-mă pe mine, Soames: intră în Parlament, vei avea patru sute de lire asigurate şi... ia-mă şi pe mine în serviciul tău.

Şi în timp ce Soames pleca, George îşi reluă locul la fereastra clubului.

Mergând mai departe pe Piccadilly, Soames căzu pe gânduri, căci vorbele vărului său îl impresionaseră profund. El toată viaţa a muncit şi a făcut economii, iar George a fost întotdeauna un trântor şi un risipitor; iar acum, dacă începe confiscarea averilor, el, omul harnic şi chibzuit, va fi cel mai jefuit! Aceasta înseamnă

negarea oricărei virtuţi, răsturnarea tuturor principiilor în care a crezut neamul Forsyte. Dar nu sunt oare acestea singurele temelii pe care se poate construi civilizaţia? Soames era convins că da. În orice caz n-o să-i confişte tablourile, căci n-aveau de unde şti cât sunt de valoroase. Dar ce valoare vor mai avea ele după ce smintiţii aceia vor începe să mulgă capitalul? O să fie marfă ieftină aruncată pe piaţă. "Nu-mi pasă de mine, îşi zise. Eu pot trăi şi cu cinci sute de lire pe an, la vârstă mea diferenţa nu contează". Dar Fleur! Această avere investită cu atâta iscusinţă, aceste comori alese şi adunate cu atâta grijă erau toate pentru ea. Şi dacă lucrurile vor evolua în aşa fel încât să nu-i poată da sau lăsa totul moştenire lui Fleur... viaţa nu mai avea rost. Dar la ce bun să se mai ducă la expoziţie pentru a privi talmeş-balmeşul acela futuristic, smintit, şi să vadă dacă pictura mai are vreun viitor?

Totuşi, ajuns la Galeria din Cork Street, Soames plăti taxa de un şiling, luă un catalog şi intră. Vreo zece persoane priveau tablourile. Soames făcu câţiva paşi spre un obiect care, de departe, i se părea un stâlp de felinar îndoit din pricina tamponării cu un autobuz. Era aşezat cam la trei paşi de perete, şi în catalog scria că e *Jupiter.* Îl examina cu multă curiozitate, mai ales că în ultima vreme se ocupase şi de sculptură. "Dacă acesta e Jupiter - gândi el - mă întreb cum o fi arătând Junona." Dar deodată o văzu şi pe *Junona*, era vizavi. Semăna leit cu o pompă de fântână cu două mânere, acoperită cu un strat subţire de zăpadă. Se uită prelung la ea, când doi vizitatori se opriră la stânga lui.

- *Epatant!* zise unul din ei.

"Jargon!" bombăni Soames în gând.

Celălalt, cu o voce de copilandru, răspunse:

- Te înşeli, amice, te duce de nas. În timp ce sculpta pe Jupiter şi pe Junona, îşi zicea: "Ia să vedem ce mai sunt în stare să înghită nebunii ăştia!" Şi iată că proştii înghit orice.

- Eşti un prostănac! Vospovitch e un inovator. Nu vezi că a introdus satira în sculptură? Viitorul artelor plastice, al muzicii, picturii şi chiar al arhitecturii constă în satiră. E firesc să fie astfel. Oamenii sunt osteniţi, sentimentalismul nu mai e la locul lui.

- În orice caz, să ştii că eu tot caut puţină frumuseţe. Eu am făcut războiul. V-a căzut batista, domnule.

Soames văzu în faţa lui pe cineva cu o batistă în mână. O luă cam bănuitor şi o duse la nas. Avea parfumul lui, o apă de colonie discretă, şi iniţialele lui într-un colţ. Ridică, destul de calm, privirea spre faţa tânărului. Avea urechi ca de ciută, gură zâmbitoare, iar de o parte şi de alta a buzei de sus îi creşteau nişte peri scurţi, ca de

perie de dinţi, ochi mici plini de viaţă, în general o înfăţişare destul de îngrijită.

- Mulţumesc, îi zise şi, fiind cam enervat, adăugă pe negândite: Mă bucur să aud că-ţi place frumosul; în ziua de azi e ceva rar.

- Ador frumosul! spuse tânărul. Dar dumneavoastră şi cu mine suntem ultimii din garda veche, domnule.

Soames zâmbi.

- Dacă, într-adevăr, îţi place pictura, poftim cartea mea de vizită. În fiecare duminică sunt dispus să-ţi arăt câteva tablouri bune. Dacă faci o plimbare pe malul Tamisei, poate intri şi la mine.

- Sunteţi foarte amabil, domnule. Am să vin mai curând decât credeţi. Numele meu este Mont Michael. Şi îşi ridică pălăria.

Soames, regretând gestul său spontan, ridică şi el puţin pălăria în semn de răspuns şi se uită cu coada ochiului la prietenul tânărului, care purta o cravată roşie ca focul, avea

nişte mici favoriţi oribili şi o privire dispreţuitoare, de parcă era poet.

Era prima imprudenţă săvârşită de atât de multă vreme, aşa că se duse într-o nişă şi se aşeză. Ce l-o fi apucat oare să-şi dea cartea de vizită unui tânăr zăpăcit, care umblă cu un tip ca acela? îi veni în minte Fleur, prezentă totdeauna în inima lui şi apărând ca păpuşile din orologiile vechi ori de câte ori bate ceasul. Pe peretele din faţa nişei unde stătea el era o pânză mare, acoperită de nenumărate pătrăţele de culoare roşie şi nimic altceva. Din locul acela nu vedea decât atâta. Căută în catalogul său: "Numărul 32 - *Oraşul Viitorului* - Paul Post". "Mi se pare că şi aceasta e o satiră, cugetă el. Asta-i pictură?" Dar pe urmă deveni mai prudent. Nu e bine să judeci în pripă. Aşa s-a întâmplat cu creaţiile lui Monet[95], numai dungi şi pete, şi totuşi ce succes au avut până la urmă; dar şcoala care lucra numai în puncte[96], dar Gauguin[97]? Ba chiar

şi după postimpresionişti au fost unul sau doi pictori demni de luat în seamă. Într-adevăr, în cei treizeci şi opt de ani de viaţă de colecţionar el văzuse atâtea "tendinţe", atâtea curente pe gustul publicului, atâtea fluxuri şi refluxuri în tehnica picturii, încât nu îndrăznea să spună mai mult decât că din fiecare schimbare a modei se pot face bani.

Poate că şi acum se află înaintea unei lucrări în faţa căreia trebuie să-şi înăbuşe pornirea instinctivă, privind-o cu sânge rece, pentru a nu pierde o afacere. Se ridică şi se opri în faţa tabloului, străduindu-se să vadă cu ochii celorlalţi oameni. Deasupra pătrăţelelor roşii era ceva ce i se părea un apus de soare, dar cineva trecu pe lângă el şi zise:

- Nu ţi se pare că a redat într-un mod desăvârşit avioanele?

Sub pătrăţelele roşii era o fâşie albă cu dungi verticale negre, căreia nu-i putea găsi nici o explicaţie, dar iată că din nou trecu cineva, murmurând:

- Uite ce expresie aduce pe primul plan!

Expresie? Ce exprimă? Soames se întoarse pe banca din nişă. Pânza era "bogată", după cum ar fi spus tatăl său, dar el n-ar da nici un ban pe ea. Expresie! Ah! Auzise el acum că toţi pe Continent erau expresionişti. Aşadar, veniseră şi în Anglia? îşi aduse aminte de primul val de gripă - prin anul 1887 sau 1888 - se spunea că a fost adusă din China. Acum se întreba do unde o fi pornit acest... acest expresionism. O adevărată boală!

Între el şi *Oraşul Viitorului* stăteau o femeie şi un tânăr. Erau cu spatele la el. Soames îşi acoperi faţa cu catalogul său, îşi trase pălăria pe frunte şi îi privi prin partea liberă dintre catalog şi borul pălăriei. Nu se înşela: femeia aceea elegantă, ca întotdeauna, deşi avea părul cărunt, era Irene. Fosta lui soţie... Irene! Iar tânărul, desigur, fiul ei - fiul lui Jolyon Forsyte - fiul lor, cu şase luni mai mare decât fata lui!

Retrăind în gând amărăciunea din timpul divorţului, se ridică pentru a ieşi din orbita acestor fiinţe, dar se aşeză iute la loc. Irene întoarse capul spre a-i vorbi băiatului. Profilul îi era atât de tânăr, încât părul ei cărunt părea acoperit cu o pudră, ca la bal mascat; iar buzele ei zâmbeau aşa cum Soames, primul lor posesor, nu le văzuse zâmbind niciodată. Cu tot regretul constată că era încă frumoasă, iar la trup tânără ca odinioară. Şi cum se uita la ea, zâmbindu-i, băiatul acela! Inima lui Soames se strânse de emoţie. Simţul lui de dreptate se revolta privindu-i. O invidia pentru zâmbetul acelui băiat. Fleur nu-i zâmbise niciodată aşa, iar Irene nu-l merita. Fiul lor ar fi putut fi fiul lui, iar Fleur ar fi putut fi fata ei, dacă Irene s-ar fi purtat cumsecade. Coborî catalogul care-i acoperea obrazul. Las' să-l vadă; cu atât mai bine! E chiar bine să-şi aducă aminte de purtarea ei din trecut, mai ales când e împreună cu fiul ei care,

probabil, nu cunoaşte nimic din viaţa mamei lui. Ar fi un semn binefăcător din partea acelei Nemesis[98] care, mai devreme sau mai târziu, trebuie să-i ceară socoteală! Apoi i se păru că, pentru un Forsyte de vârsta lui, aceasta este o idee cam extravagantă. Soames se uită la ceas. Trecuse ora patru. Fleur era în întârziere. Se dusese în vizită la nepoata lui, Imogen Cardigan, şi probabil că, fumând ţigarete şi povestind, a uitat că trece vremea.

Îl auzi pe băiat râzând şi spunând cu un ton pasionat:

- Spune, Mam, n-o fi oare opera vreunui neajutorat de-al mătuşii June?

- Paul Post; mi se pare că da, scumpul meu.

Cuvântul acesta îi dădu un mic şoc; Soames nu-l auzise niciodată în gura ei. Apoi Irene îl văzu. Probabil că ochii lui aveau o licărire răutăcioasă, ca ai lui George Forsyte, căci Irene îşi strânse

pumnul înmănuşat pe faldurile rochiei, ridică sprâncenele şi faţa îi încremeni. Plecă mai departe.

- E o îndrăzneală, zise băiatul, luând-o din nou de braţ.

Soames se uită în urma lor. Băiatul era chipeş, cu bărbia celor din neamul Forsyte, cu ochii lor cenuşiu-închis, adânciţi în orbite, dar avea ceva însorit, parcă se vărsase un pahar de *skerry* vechi peste el; poate peste zâmbetul lui, ori peste părul lui. Era cu mult peste ceea ce ar fi meritat cei doi! Dispărură în cealaltă sală, în timp ce Soames privea mai departe *Oraşul Viitorului*, dar nu-l mai vedea. Pe buzele lui se schiţă un zâmbet vag. Dispreţuia violenţa sentimentelor lui după atâta amar de ani! Fantome! Şi totuşi, când omul îmbătrâneşte... îi mai rămâne altceva în afară de fantome? Dar Fleur? Fleur era o realitate! Îşi aţinti privirea la intrare. Va veni, desigur, dar îl face s-o aştepte. Deodată simţi o emoţie stranie; o

femeie mică, zveltă, îmbrăcată într-o rochie verde ca marea, cu cordon de metal, cu părul roşu-auriu plin de fire cărunte şi legat neglijent cu o panglică, ce vorbea cu unul din funcţionarii administrativi de pe lângă sala de expoziţie. Privirile lui Soames fură atrase de ceva cunoscut - ochii ei, bărbia, părul, vioiciunea - de ceva ce-i amintea de expresia unui mic foxterier stând înaintea porţiei sale de mâncare. Trebuie să fie June Forsyte! Verişoara June porni în direcţia lui şi se aşeză lângă el foarte preocupată, scoase din buzunar o hârtie şi scrise ceva cu creionul. Soames nu se clinti din loc. Blestemată treabă mai e şi rudenia! June murmură încet: "Dezgustător!" apoi, cu aerul că e supărată pe străinul care o auzise, întoarse capul spre el.

De ce ţi-e frică nu scapi!

- Soames!

Soames întoarse capul foarte puţin şi zise:

- Ce mai faci? Nu prea te-am văzut de douăzeci de ani.

- Într-adevăr: Dar *pe tine* ce te-a adus aici?

- Păcatele mele, răspunse Soames. Ce orori!

- Orori? Oh, da, desigur. Încă nu au preţ mare.

- Nici nu vor ajunge vreodată, zise Soames; iar galeria trebuie să fie în pierdere.

- Da, fireşte.

- De unde ştii?

- E sala mea.

Soames smiorcăi de uluit ce era.

- A ta? Dar cum ţi-a venit ideea să deschizi o asemenea expoziţie?

- Eu nu tratez arta ca pe-un articol de băcănie.

Soames arătă cu degetul spre *Oraşul Viitorului.*

- Uită-te puţin! Cine va putea trăi într-un oraş ca acesta, sau cu aşa ceva atârnat pe pereţii lui?

June privi o clipă pictura:

- Este o viziune, zise.

- Pe dracu!

Urmă o tăcere; apoi June se ridică. "Nebună făptură", gândi Soames.

- Bine, îi zise; poţi să întâlneşti aci pe fratele tău vitreg împreună cu o femeie pe care am cunoscut-o şi eu cândva. Dacă vrei să-mi asculţi sfatul, închide imediat această expoziţie.

June se uită la el.

- Oh! Cât eşti de Forsyte! îi zise şi plecă.

În preajma trupului ei zvelt, uşor şi sprinten, plutea o energie capabilă de hotărâri mari. Forsyte! Fireşte că el era un Forsyte! Ca şi ea! Dar încă din vremea când June, fetişcană tânără, îl adusese în viaţa lui pe Bosinney şi-i distrusese astfel viaţa, el nu s-a mai împăcat cu ea niciodată! Şi iat-o acum, necăsătorită, proprietara unei săli de expoziţie!... Şi, brusc, îşi dădu seama cât de puţine legături mai are cu familia lui. Bătrânele mătuşi din casa lui Timothy muriseră de mulţi ani de zile; nu mai exista "bursa"

pentru ştiri. Oare ce-au făcut rudele lui în timpul războiului? Băiatul tânărului Roger a fost rănit, St. John, al doilea dintre fiii Haymann, a murit pe front, iar cel mai mare dintre băieţii tânărului Nicholas a primit o decoraţie oarecare. Probabil că toţi au participat la război într-un fel sau altul. Băiatul lui Jolyon şi al lui Irene era, desigur, prea tânăr, iar generaţia lui era prea bătrână pentru serviciul activ. Cu toate acestea, Tiles Haymann a condus un automobil al Crucii Roşii, iar Jesse Haymann a avut un serviciu special în cadrul poliţiei: cei doi fraţi siamezi au fost întotdeauna sportivi! El, la rândul lui, a donat un automobil-ambulanţă, a citit ziarele până s-a îmbolnăvit din cauza lor, a trecut prin multe spaime, nu şi-a cumpărat îmbrăcăminte şi a pierdut câteva kilograme din greutate; având în vedere vârsta lui, socotea că a participat suficient la război. Şi, totuşi, dacă se gândea bine îşi dădea

seama că atât el, cât şi familia lui au privit cu totul altfel acest război decât conflictul de odinioară cu burii, despre care se credea că va seca toate resursele imperiului. În acel război de demult a fost rănit Val Dartie, nepotul său, iar primul băiat al lui Jolyon Forsyte a murit de enterită, fraţii siamezi au fost pe front cu caii lor, iar June a fost infirmieră. Şi, totuşi, în războiul *acela* participarea lor a fost întâmplătoare, pe când în acesta, după câte ştia el, fiecare, fără nici o excepţie, şi-a dat, bineînţeles, "obolul", ca ceva de la sine înţeles. Parcă se năştea ceva nou... sau poate se stingea ceva ce a fost. Oare neamul Forsyte a devenit mai puţin individualist, mai imperialist sau mai puţin provincial? Ori au procedat astfel numai pentru că îi urau pe nemţi?... De ce nu mai sosea Fleur ca să poată pleca de aici? îi văzu pe cei trei întorcându-se împreună din cealaltă sală şi trecând prin faţa lui. Băiatul stătea

acum în dreptul statuii Junonei. Şi, brusc, de cealaltă parte a Junonei, Soames o văzu pe fata lui, cu sprâncenele ridicate. Văzu cum se uită cu coada ochiului la băiat, şi cum băiatul o priveşte şi el îndelung. Dar Irene îşi strecură mâna sub braţul băiatului şi îl duse mai departe. Soames văzu privirea tânărului întoarsă cu încăpăţânare şi pe Fleur care nu-şi lua ochii de la el până când cei trei se îndepărtară.

Un glas vesel îi zise:

- Cam exagerat! Nu-i aşa, domnule?

Tânărul care-i ridicase batista trecu din nou pe lângă el. Soames dădu din cap.

- Nu ştiu unde-o să ajungem!

- Oh! Totul e în ordine, domnule, răspunse tânărul cu acelaşi glas senin; nici ei nu ştiu unde vor ajunge!

Glasul lui Fleur zise:

- *Hallo*, tată! Bine că te-am găsit! având aerul că el o făcuse să-l aştepte.

Tânărul ridică iarăşi pălăria şi plecă.

- Ei bine! zise Soames măsurându-o din cap până-n picioare, punctuală mai eşti, domnişoară!

Această comoară a vieţii lui avea talia mijlocie, părul castaniu-închis, tuns scurt; ochii negri erau foarte depărtaţi unul de altul, iar albul ochilor era atât de limpede, încât strălucea când îi mişca, iar când îi ţinea pe loc, sub pleoapele cu gene lungi şi negre, păreau visători. Profilul îi era fermecător, nu moştenise de la tatăl ei decât bărbia fermă. Ştiind prea bine că dacă se uită la ea expresia i se îmblânzeşte imediat, Soames se încruntă pentru a-şi menţine indiferenţa cuvenită unui Forsyte. Mai ştie că şi Fleur ştie să exploateze foarte bine slăbiciunea lui faţă de ea.

Luându-l de braţ, îi zise:

- Cine era tânărul acela?

- Mi-a ridicat batista când am scăpat-o pe jos. Am vorbit cu el despre tablouri.

- Tată, sper că n-ai de gând să-l cumperi pe *acesta.*

- Nu, zise Soames mânios; şi nici pe Junona la care te uitai.

Fleur îl trase de braţ.

- Uf! Haide să plecăm. Expoziţia asta e înfiorătoare!

În drum spre uşă trecură pe lângă tânărul Mont şi prietenul său. Dar de data aceasta Soames îşi luă un aer de parcă pe faţa lui ar fi stat scris "Contravenienţii vor fi pedepsiţi", şi abia mai răspunse la salutul tânărului. Ajunşi în stradă, o întrebă:

- Pe cine ai întâlnit la Imogen?

- Pe mătuşa Winifred şi pe *Monsieur* Profond.

- Oh! mârâi Soames, pe tipul acela! Ce-o fi găsind mătuşa ta la el?

- Nu ştiu. Mie mi se pare foarte şiret; mama zice că e simpatic.

Soames bombăni ceva.

- Vărul meu Val şi soţia lui erau şi ei acolo.

- Ce spui! zise Soames. Credeam că s-au reîntors în Africa de Sud.

- Oh, nu! Şi-au vândut ferma. Val are de gând să crească cai de curse în Sussex. Au închiriat un mic castel şi m-au poftit la ei.

Soames tuşi: vestea nu-i plăcea deloc.

- Cum arată soţia lui?

- Foarte liniştită. Eu o găsesc drăguţă.

Soames tuşi din nou.

- Vărul tău Val e cam aiurit.

- Oh! nu spune aşa ceva, tată! Au fost nemaipomenit de amabili. Le-am făgăduit că merg la ei - de sâmbătă până joia viitoare.

- Crescătorie de cai de curse! Proastă ocupaţie! Dar nu era supărat numai din cauza asta. De ce dracu n-a rămas nepotul lui în Africa de Sud?

Divorţul lui a fost o nenorocire, dar şi căsătoria nepotului său cu fata coacuzatului, soră vitregă cu June şi cu acel tânăr la care Fleur s-a uitat cu atâta interes în dreptul

fântânii cu pompă. Dacă nu bagă de seamă, fata lui va afla totul despre înjosirea lui de odinioară! Foarte neplăcut! în această după-amiază toate amintirile rele l-au înconjurat ca un roi de albine.

- Nu-mi place! îi zise.

- Aş vrea să văd caii de curse, şopti Fleur; şi mi-au promis că voi putea încăleca. Val nu poate umbla mult pe jos, după cum ştii, dar în schimb încalecă perfect. Are să mă înveţe să galopez.

- Curse! zise Soames. Păcat că războiul nu le-a pus capăt. Tare mă tem c-o ia pe urmele tatălui său.

- Eu nu ştiu nimic despre tatăl lui.

- Nu, zise Soames mânios. Îi plăceau foarte mult caii şi şi-a frânt gâtul la Paris, coborând nişte trepte. Norocul mătuşii tale.

Se încruntă aducându-şi aminte de cercetările pe care le-au întreprins la faţa locului, la Paris, cu şase ani în urmă, asupu unor scări absolut normale - dar pe care Dartie nu le-a putui coborî - într-o

casă unde se juca bacara. Atât câştigurile lui cât şi modul cum a înţeles să se bucure de ele vor rămâne necunoscute, căci cumnatul lui a păstrat taina pentru el. Cercetările justiţiei franceze au fost foarte superficiale, iar el a avut multă bătaie de cap atunci.

Glasul lui Fleur îl trezi din gânduri:

- Uite! Persoanele care au fost în galerie cu noi.

- Care? mârâi Soames ştiind despre cine e vorba.

- Mi se pare că femeia aceea e splendidă.

- Vino să intrăm în cofetăria asta, zise Soames scurt şi, smucind-o de braţ, intrară. Pentru el era un lucru neobişnuit, şi zise cu oarecare teamă: Ce doreşti să iei?

- Oh! nu iau nimic. Am luat un *cocktail* şi o masă copioasă.

- Acum, că am intrat, trebuie să comandăm ceva, mârâi Soames ţinând-o de braţ. Două ceaiuri, zise apoi, şi două bucăţi de nuga!

Dar înainte de a se aşeza îi sări inima din loc. Cei trei... da, cei trei intrară în cofetărie! Auzi glasul lui Irene spunând ceva fiului ei, care îi răspunse:

- Oh! nu, Mam, e foarte bine aici! Chiar pe gustul meu. Şi cei trei se aşezară.

În acest moment, cel mai penibil din viaţa lui, înconjurat de fantome şi umbre ale trecutului său, faţă de unicele două femei pe care le-a iubit - fosta lui soţie şi fata lui, urmaşa ei - Soames nu era atât de speriat de ele, cât de verişoara June. Ea era în stare să organizeze un spectacol - să-i prezinte pe cei doi tineri - de la ea te puteai aştepta la orice. Muşcă prea tare din nuga, şi bucata i se lipi de proteză. În timp ce încerca s-o dezlipească cu degetul, se uita la Fleur. Ea mesteca visătoare dar ochii îi erau la băiat. Şi, ca un adevărat Forsyte, Soames îşi spuse: "Uită-te, emoţionează-te, şi eşti pierdut!" Şi lupta cu deznădejde să dezlipească prăjitura

de pe proteză. Proteză? Oare Jolyon avea şi el dinţi falşi? Oare femeia aceea avea şi ea proteză? A fost o vreme când a văzut-o aşa cum o făcuse natura! în orice caz a trăit lângă ea, şi zilele acelea nu i le poate răpi nimeni. Şi ea ştia bine acest lucru, cu toate că şedea acolo calmă, stăpânită, ca şi cum niciodată n-ar fi fost soţia lui. În sângele lui de Forsyte se stârni un simţământ straniu, o durere subtilă, foarte aproape de plăcere. Ah, numai de nu s-ar apuca June să facă ceva. Băiatul vorbea.

- Fireşte, mătuşică June - deci îi zicea "mătuşica" surorii lui vitrege; e drept, căci trebuie să aibă cincizeci de ani bătuţi muche - e foarte frumos din partea dumitale că îi încurajezi. Numai... dă-i încolo pe toţi!

Soames aruncă pe furiş o privire. Ochii speriaţi ai lui Irene erau fixaţi asupra fiului ei. Ea... ea a iubit cu pasiune pe Bosinney... pe tatăl

acestui băiat... şi pe băiat. Atinse braţul lui Fleur şi zise:

- Ei, te-ai săturat?

- Încă una, te rog, tată!

O să se îmbolnăvească! Se duse la casă pentru a plăti. Când se întoarse, o văzu pe Fleur stând lângă uşă, ţinând în mână o batistă pe care i-o ridicase băiatul. Spunea:

- F.F. Fleur Forsyte - e chiar a mea. Mulţumesc foarte mult.

Doamne, Dumnezeule! A prins trucul pe care i-l povestise el la expoziţie! Maimuţica!

- Forsyte? Şi pe mine mă cheamă tot Forsyte. Poate că suntem veri.

- Într-adevăr? Atunci să ştii că suntem neamuri. Altă familie Forsyte nu există. Eu locuiesc la Mapledurham, dar dumneata?

- La Robin Hill.

Întrebările şi răspunsurile urmaseră atât de iute, că până să ajungă Soames lângă ei, totul se lămurise. Soames văzu cum faţa lui Irene se înfiora de spaimă; dădu

uşor din cap şi o luă pe Fleur de braţ:

- Hai să plecăm!

Ea nu se mişcă din loc.

- Ai auzit, tată? Nu-i ciudat? Avem acelaşi nume. Suntem veri?

- Cum? îi spuse. Forsyte? Rude îndepărtate poate.

- Numele meu este Jolyon, domnule. Pe scurt, Jon.

- Oh! Oh! zise Soames. Da, îndepărtate. Îmi pare bine de cunoştinţă. La revedere!

Şi plecă.

- Mulţumesc foarte mult, zise Fleur. *Au revoir.*

- *Au revoir!* auzi răspunsul băiatului.

FLEUR FORSYTE E "FINĂ"

La ieşirea din cofetărie, prima pornire a lui Soames a fost să-şi descarce nervii, aşa că spuse fiicei sale:

- Ce-ţi veni să laşi să-ţi cadă batista?

La care ea i-a răspuns:

- Am învăţat-o de la tine!

A doua pornire a fost să tacă din gură şi să nu mai arunce paie pe foc. Se temea că îi va pune întrebări. Se uită la ea cu coada ochiului şi constată că şi fata îl privea la fel. Fleur îi zis, dulce:

- De ce nu-ţi plac rudele astea, tată?

Soames ridică colţul buzei.

- Ce te face să crezi aşa ceva?

- *Cela se voit.*

"Se vede cât de colo!" Ce mod de a se exprima!

După o căsnicie de douăzeci de ani cu o soţie de origine franceză, Soames tot nu putea suferi limba

aceea; era prea teatrală şi, după părerea lui, era o limbă plină de subtilităţi puse în slujba unei ironii casnice.

- Cum adică? o întrebă.

- *Desigur* că-i cunoşti, şi totuşi n-ai lăsat să se vadă nimic. Am observat cum se uitau la tine.

- Nu l-am văzut niciodată pe băiatul acela, răspuns Soames apăsat, căci spunea adevărul.

- Nu, dar pe celelalte le-ai mai văzut, scumpule.

Soames îi aruncă din nou o privire peste umăr. Ce-o fi ştiind fata? O fi vorbit cineva în faţa ei? I-o fi luat gura pe dinainte pe Winifred, pe Imogen, sau pe Val Dartie şi pe soţia lui? În casă, orice urmă a scandalului de odinioară i-a fost ascunsă cu grijă iar pe Winifred o prevenise Soames în mai multe rânduri rugând-o ca pentru nimic în lume să nu ajungă la urechile lui Fleur nici cea mai mică şoaptă. Deci fata nu ştia că el mai fusese căsătorit o dată. Ochii ei negri, a

căror strălucire si limpezime exotică îl cam înspăimântau, îl priveau foarte nevinovaţi.

- Dacă vrei să ştii, îi zise, între bunicul tău şi fratele lui a fost un conflict. De atunci cele două familii nu se mai cunosc.

- Ce romantic!

"Ce-o fi vrând să spună?" gândi Soames. Cuvântul acesta i se părea extravagant şi primejdios; pentru el suna ca şi cum ar fi spus: "Ce amuzant!"

- Şi vor continua să nu se cunoască, adăugă el, dar îndată ce rosti aceste vorbe, Soames regretă tonul lor provocator. Fleur zâmbea. Tatăl ei spusese tocmai ce trebuia pentru a o întărâta, căci la vârsta ei toţi tinerii se fălesc cu voinţa şi independenţa lor, făcându-şi un merit din desconsiderarea prejudecăţilor şi convenţionalismului. Apoi, aducându-şi aminte de expresia de pe faţa lui Irene, Soames respiră adânc.

- Ce fel de conflict? o auzi spunând pe Fleur.

- Pentru o casă. E o poveste veche de tot. Bunicul tău a murit în ziua când te-ai născut tu. Împlinise nouăzeci de ani.

- Nouăzeci? Mai sunt mulţi Forsyte în afară de cei înscrişi în Cartea Roşie?

- Nu ştiu, zise Soames. Acum s-au risipit. Cei bătrâni au murit toţi, în afară de Timothy.

Fleur bătu din palme.

- Timothy? Ce nume drăguţ!

- Nu, deloc, răspunse Soames. Îl supăra cuvântul "drăguţ" alături de Timothy; i se păru o insultă la adresa familiei lui. Generaţia aceasta nouă îşi bate joc de tot ce e trainic şi dârz. "Mai du-te pe la flăcăul acela bătrân, poate vrea să facă profeţii." Ah! Dacă Timothy ar vedea cât de fărâmiţată e Anglia nepoţilor şi strănepoatelor lui şi-ar da frâu liber limbii. Involuntar, Soames aruncă o privire spre fereastra clubului "Iseeum"; da,

George şedea în acelaşi loc, cu acelaşi program de curse în mână.

- Unde e Robin Hill, tată?

Robin Hill! Ce-o fi vrând să afle ea despre Robin Hill, centrul tragediei lui?

- În Surrey, mormăi; nu departe de Richmond. Dar de ce mă întrebi?

- Acolo e casa aceea?

- Ce fel de casă?

- Casa pentru care s-au certat.

- Da. Dar ce te privesc pe tine toate poveştile astea? Mâine plecăm acasă şi cred că e mai bine să te gândeşti la toaletele tale.

- Slavă Domnului! M-am gândit şi am isprăvit totul. Duşmănie familială? E ca în *Biblie*, sau ca în Mark Twain... foarte interesant! Spune, tată, ce rol ai avut tu în duşmănia asta?

- Ce te priveşte pe tine?

- Oh! Dar dacă trebuie s-o duc eu mai departe!

- Cine ţi-a spus s-o duci tu mai departe?

- Tu, scumpul meu.

- Eu? Eu ţi-am spus că nu te priveşte!

- Să ştii că aşa m-am gândit şi eu. Atunci totul e în ordine. Fata avea mintea prea ascuţită; era prea "fină" pentru el, ca să întrebuinţăm termenul cu care o caracteriza uneori Anette.

Lui Soames nu-i mai rămăsese altceva decât să-i distragă atenţia. Oprindu-se în faţa unei prăvălii, Soames zise:

- Aici am văzut o bucată de dantelă veritabilă. Cred c-o să-ţi placă.

După ce o plăti şi porniră mai departe, Fleur zise:

- Nu eşti de părere că mama acelui băiat e cea mai frumoasă femeie pe care ai văzut-o vreodată?

Un fior îl străbătu pe Soames. Încăpăţânarea cu care persista fata era îngrozitoare.

- N-am remarcat-o.

- Scumpule, am văzut cum te uitai la ea cu coada ochiului.

- Tu vezi totul; pare-mi-se că uneori vezi şi ce nu este.

- Spune, tată, cum arată bărbatul ei? Trebuie să fie vărul tău primar, dacă tatăl tău şi cu al lui au fost fraţi.

- Mi se pare c-a murit, zise Soames cu o violenţă neaşteptată. Nu l-am mai văzut de douăzeci de ani.

- Cu ce se ocupa?

- Cu pictura.

- Foarte amuzant.

Soames era cât pe-aci să spună: "Dacă vrei să-mi faci plăcere te rog să nu te mai gândeşti la oamenii aceia", dar îşi înghiţi cuvintele: fata nu trebuia să-şi dea seama de ceea ce simţea el.

- Pe vremuri m-a insultat, spuse Soames.

Ochii ei vioi se opriră pe faţa lui.

- Am înţeles! Nu ţi-ai luat satisfacţia, şi de aceea te roade şi acum. Săracul de tine! Las' pe mine, tată!

Soames se simţea ca un om ce stă culcat în întuneric, în timp ce deasupra obrazului său zboară un ţânţar. Nu ştia că Fleur era chiar atât de îndărătnică. Ajunşi la hotel, zise pe un ton posac:

- Eu am făcut tot ce am putut. Dar cred că am vorbit destul despre aceşti oameni. Până la masă mă duc puţin sus în cameră.

- Eu rămân aici.

Fleur se aşeză într-un fotoliu din hol, iar Soames plecă, privind-o încă o dată cu ochii pe jumătate plini de mânie şi pe jumătate plini de adoraţie. Se urcă în liftul care-l duse la etajul patru, unde era apartamentul lor. Se opri la fereastra salonului care dădea spre Hyde Park, bătând toba cu degetele pe sticlă. Simţămintele lui erau confuze, triste; era tulburat. Vechea rană, cicatrizată de timp şi de alte preocupări, zvâcnea din nou. Era supărat, speriat şi simţea o uşoară durere în capul pieptului, căci bucata aceea de nuga nu-i priise.

Oare s-a întors Anette? în situaţia aceasta grea ea nu-i putea fi de nici un folos. Ori de câte ori l-a întrebat despre prima lui căsătorie, Soames a evitat răspunsul. Ea nu ştia decât că femeia aceea a fost marea pasiune a vieţii lui, şi că această a doua căsătorie, cu ea, nu era decât un aranjament convenţional. Anette n-a uitat niciodată acest lucru şi a socotit, la rândul ei, această căsnicie drept o afacere comercială. Soames ascultă. Prin uşă se auzea ceva... foşnetul vag al mişcărilor unei femei... Anette era acasă. Bătu la uşă.

- Cine e?

- Eu, zise Soames.

Anette îşi schimba tocmai rochia, nu-şi isprăvise încă toaleta; un trup frumos în faţa oglinzii. Într-adevăr, braţele, umerii, părul - care era mai negru decât când o cunoscuse el - mişcarea gâtului, supleţea trupului, ochii albaştri-cenuşii, cu gene lungi negre, erau o minune; acum, la patruzeci de ani, era tot atât de

frumoasă ca în tinereţe. Un obiect preţios din proprietatea lui Soames, excelentă gospodină, destul de bună şi devotată mamă. Numai de n-ar fi fost atât de brutal de cinică în ceea ce privea relaţiile dintre ei! Soames nu ţinea la ea mai mult decât ţinea ea la el, dar - ca orice englez - era mâhnit că Anette n-a aruncat nici cel mai subţire văl de sentimentalism asupra vieţii lor conjugale. El, ca şi cea mai mare parte dintre bărbaţii şi femeile din Anglia, era de părere că la temelia unei căsătorii trebuie să fie iubirea reciprocă, iar atunci când dintr-o căsătorie dispare dragostea, sau se constată că n-a existat niciodată cu adevărat, adică se ştie că n-a fost întemeiată pe iubire, omul nu trebuie s-o spună pe faţă. Iubire nu era, dar căsătoria exista, şi omul căsătorit trebuie s-o ducă mai departe! Soames a cunoscut ambele forme de căsătorie, dar nu era otrăvit de cinism, realism şi imoralitate ca sufletul francezilor.

De altfel, interesele averii cereau o anumită atitudine. Soames ştia prea bine, şi amândoi erau convinşi că între ei nu mai poate fi vorba de iubire, dar el îi cerea lui Anette să nu arate mereu acest lucru - fie prin vorbe, fie prin fapte - şi de aceea n-a înţeles niciodată pentru ce ea pretindea că englezii sunt "ipocriţi".

- Pe cine ai poftit la The Shelter pentru săptămâna viitoare? o întrebă.

Anette îşi ungea uşor buzele cu o pomadă... Soames o ruga întotdeauna să nu şi le ungă.

- Pe sora ta Winifred, familia Car-r-digan - Anette ridică de pe masă un creion negru - şi pe Prosper Profond.

- Pe belgianul acela? De ce şi pe el?

Anette întoarse alene capul, trecu creionul peste gene şi zise.

- O distrează pe Winifred.

- Eu aş dori mai degrabă pe cineva care s-o distreze pe Fleur. E atât de îndărătnică!

- Îndăr-r-r-rătnică? repetă Anette. Acum ai observat pentru prima oară, dragul meu? S-a născut îndăr-r-r-rătnică, dacă vrei să-i zici aşa.

Oare nu se va dezbăra femeia asta niciodată de acest "r" afectat?

Atingând rochia pe care o dezbrăcase, o întrebă:

- Ce-ai făcut astăzi?

Anette se uită la el prin oglindă. Buzele ei strălucitoare şi cărnoase zâmbeau ironic.

- M-am distrat.

- Oh! răspunse Soames posomorât. Probabil zorzoane. Aceasta era vorba pe care o folosea el pentru acele alergături fără rost ale femeilor dintr-o prăvălie în alta.

- I-ai cumpărat rochii de vară lui Fleur?

- De ce nu mă întrebi dacă mi-am cumpărat mie?

- Ţie îţi e indiferent dacă te întreb ori ba.

- Ai dreptate. Fleur are tot ce-i trebuie, eu de asemenea... am cheltuit enorm.

- Hm! zise Soames. Ce caută individul acela, Profond, în Anglia?

Anette ridică sprâncenele pe care tocmai atunci trăsese ultima linie cu creionul negru.

- Se plimbă cu iahtul.

- Ah! zise Soames, e cam adormit tipul.

- Câteodată, răspunse Anette, iar pe faţa ei apăru un fel de bucurie liniştită. Dar uneori e foarte amuzant.

- Parcă-i corcit.

Anette ridică umerii.

- Corcit? Ce vrei să spui? Mama lui e armeancă.

- Atunci am înţeles, mârâi Soames. Se pricepe la pictură?

- Se pricepe la orişice - e un om de lume.

- Foarte bine, dar caută pe cineva pentru Fleur. Vreau să-i găsesc o distracţie. Sâmbătă pleacă la Val Dartie şi la soţia lui. Nu-mi convine deloc.

- De ce nu?

Deoarece nu-i putea explica fără a intra în domeniul istoriei familiei, Soames se mulţumi să-i spună:

- Prea hoinăreşte mult. Mi se pare că exagerează.

- Mie mi-e simpatică tânăra doamnă Val, e foarte potolită şi deşteaptă.

- Eu nu ştiu nimic despre ea decât că... Asta e nouă? şi Soames ridică de pe pat o rochie pe care i-o întinse.

Anette i-o luă din mână.

- Vrei să-mi închei copcile?

Soames o încheie. Peste umărul ei Soames aruncă o privire în oglindă şi-i văzu expresia feţei: uşor amuzată, uşor dispreţuitoare, parcă ar fi spus: "Mulţumesc! N-ai să înveţi niciodată!" Nu, slavă Domnului, el nu era francez! Isprăvi, cu o mişcare bruscă şi cu vorbele:

- E prea decoltată. Făcu apoi câţiva paşi spre uşă, mânat de dorinţa de a pleca de lângă ea şi de a coborî din nou la Fleur.

Anette se opri cu puful de pudră în mână şi spuse cu o promptitudine înspăimântătoare:

- *Que tu es grossier!*[99]

Soames cunoştea expresia... şi avea de ce! Prima dată când o auzise a crezut că înseamnă: "Eşti ca un băcan!" Iar când a aflat sensul exact al expresiei, n-a ştiut dacă să fie mulţumit sau şi mai supărat. Calificativul îl supăra, el nu era grosolan! Dacă el e grosolan, atunci cum e tipul acela din camera vecină care face zgomotele acelea oribile în fiecare dimineaţă când tuşeşte pentru a-şi limpezi gâtlejul, sau oamenii aceia din holul hotelului, care cred că sunt bine crescuţi când vorbesc atât de tare încât îi aude toată lumea? Vorbe goale! Grosolan, pentru c-a spus că rochia e prea decoltată? Păi, aşa era! Soames ieşi fără a-i răspunde.

Ajuns în hol, o zări de departe pe Fleur în locul unde o lăsase. Şedea picior peste picior, legănându-şi uşor piciorul încălţat cu ciorap de

mătase şi pantof gri, semn cert că visa. Şi ochii ei dovedeau acelaşi lucru, căci uneori privirile ei rătăceau departe. Apoi îşi revenea într-o clipă şi era sprintenă şi neastâmpărată ca o maimuţă. Deşi nu împlinise nici nouăsprezece ani ştia atât de multe, era atât de sigură de ea! Care era cuvântul acela oribil? Deşănţate! Îngrozitoare aceste tinere făpturi - ţipă, râd şi-şi arată picioarele. Cele mai rele ca un vis urât, cele mai bune îngeri deghizaţi! Fleur nu era deşănţată, ea nu făcea parte dintre femeile prost crescute şi guralive. Însă era înspăimântător de voluntară, plină de viaţă şi hotărâtă să se bucure de ea! Să se bucure de viaţă! Aceste cuvinte nu trezeau în Soames o spaimă de puritan, ci spaima firească temperamentului său. Lui i-a fost întotdeauna frică să se bucure de ziua de azi de teamă că nu cumva mâine să nu se poată bucura tot atât de mult. Şi era înspăimântător sentimentul că fata

lui era lipsită de această cumpătare. Se vedea în felul cum şedea acum în fotoliul acela - pierdută în visare. El nu s-a pierdut niciodată în vise - căci n-avea ce profita din ele; şi nu ştia de unde o fi având fata lui această înclinare. Desigur că nu de la Anette! Şi totuşi, Anette, când era fată tânără, pe vremea când el îi făcea curte, avusese priviri visătoare. Dar acum le-a pierdut.

Fleur se ridică din fotoliu, sprintenă, neastâmpărată, şi se aşeză la birou. Luă cerneală şi hârtie de scrisori şi începu să scrie cu atâta grabă, de parcă înainte de a isprăvi scrisoarea nici n-ar fi avut vreme să respire. Şi, brusc, îl văzu. Aerul de încordare pasionată îi dispăru, luă o expresie dulce, zâmbi şi-i trimise o sărutare, puţin încurcată şi puţin plictisită.

Ah! Era "fină... fină".

LA ROBIN HILL

Jolyon Forsyte a sărbătorit acasă a nouăsprezecea zi de naştere a fiului său, văzându-şi liniştit de treburi. În ultima vreme făcea totul liniştit căci suferea de inimă şi, ca toţi membrii familiei lui, avea oroare de moarte. Niciodată nu şi-a dat seama cât de mult ţine la viaţă până într-o zi când, cu doi ani în urmă, s-a dus, din pricina unor anumite simptome, la doctorul său, care i-a spus: "în orice clipă, la orice efort".

Primi cuvintele acestea cu un zâmbet, reacţia firească a unui Forsyte în faţa unui adevăr neplăcut. Dar accentuarea simptomelor, în tren, la întoarcere, îl făcu să realizeze că, într-adevăr, sentinţa atârna asupra capului său. Să părăsească pe Irene, pe fiul lui, căminul lui, munca lui... cu toate că în ultima vreme muncea destul de puţin! Să-i părăsească pentru a pleca în întunericul necunoscutului,

pentru a trece într-o stare pe care mintea lui nu o putea concepe, pentru a intra într-un gol în care nu va putea simţi nici adierea vântului care leagănă frunzele de pe mormântul lui, nici mirosul pamântului şi al ierbii! Nimicnicia aceea pe care nu va izbuti niciodată s-o conceapă oricât se străduia; şi totuşi trebuia să nutrească nădejdea că îi va putea revedea pe cei iubiţi. Ca să înţelegi toate acestea trebuia să înduri o aprigă spaimă spirituală. Înainte de a ajunge acasă, în ziua aceea, hotărî să nu-i spună nimic lui Irene. Va trebui să fie mai atent decât a fost vreodată un om, pentru că cel mai mic gest îl poate trăda, făcând-o pe Irene aproape tot atât de nenorocită cât e şi el. Doctorul l-a găsit în general sănătos, iar şaptezeci de ani nu era o vârstă... mai poate trăi multă vreme; ah, numai de-ar putea!

O asemenea hotărâre, respectată timp de aproape doi ani, dezvoltă din plin latura mai subtilă a unui

caracter. Jolyon nu era violent din fire, exceptând stările de enervare, dar acum devenise întruchiparea stăpânirii de sine. Răbdarea tristă a oamenilor bătrâni care nu pot face eforturi fizice era mascată cu un zâmbet pe care buzele lui îl păstrau şi când era singur. Tot timpul era preocupat de născocirea pretextelor pentru a ascunde lipsa de eforturi la care era constrâns.

Ironizându-şi procedeul, se decretă un convertit al Vieţii Simple; renunţă la vin şi ţigări şi începu să bea o cafea specială, fără cofeină. Pe scurt, luă toate precauţiile cuvenite unui Forsyte în această stare, ascunzându-le sub o dulce ironie. În timp ce soţia şi băiatul lui plecaseră la Londra, sigur de a nu fi descoperit, Jolyon petrecu o frumoasă zi de mai rânduindu-şi liniştit hârtiile, aşa încât chiar de avea să moară mâine, nimeni să nu aibă bătaie de cap, dând astfel o ultimă desăvârşire vieţii sale pământene. După ce

aşeză toate hârtiile în dulăpiorul chinezesc al tatălui său, îl încuie şi puse cheia într-un plic pe care scrise: "Cheia dulapului chinezesc în care se află toate actele de proprietate şi conturile mele. J.F." Puse plicul în buzunarul de sus al hainei, unde-l va purta mereu asupra sa, spre a fi la îndemână dacă va muri pe neaşteptate. Apoi sună să i se servească ceaiul şi ieşi să-l ia sub stejarul bătrân.

Toţi oamenii trăiesc sub ameninţarea morţii; Jolyon însă, primejdia fiind puţin mai precisă şi mai apropiată, se obişnuise atât de bine cu ea, încât se gândea la moarte cu aceeaşi linişte cu care alţi oameni se gândesc la alte lucruri. Acum îl preocupa fiul lui.

În ziua aceea Jon împlinise nouăsprezece ani, şi băiatul luase în sfârşit o hotărâre. El urmase liceul, nu la Eton ca tatăl său, nici la Harrow ca fratele său vitreg, ci într-una din instituţiile care pretind că au lăsat la o parte toate defectele

şcolilor vechi, menţinând calităţile lor, deşi e îndoielnic dacă n-au păstrat defectele înlăturând calităţile. În orice caz, Jon isprăvise liceul în luna aprilie, neştiind încă ce carieră îşi va alege. Războiul, despre care se credea că va ţine o veşnicie, se sfârşise exact cu şase luni înainte ca Jon să împlinească vârsta de recrutare. De aceea a avut vreme să se obişnuiască cu ideea că e liber să-şi aleagă cariera pe care o vrea el. Avusese mai multe discuţii cu tatăl său, declarând mereu, cu uşurinţă, că e gata să-şi aleagă orice carieră, în afară, fireşte, de aceea de teolog, militar, avocat, actor, agent de bursă, medic, om de afaceri şi inginer. Deci, Jolyon a priceput că băiatul nu vrea să înveţe nimic; la vârsta lui avusese şi el aceeaşi atitudine. Dar plăcuta lui dezorientare se sfârşise cu prima căsătorie şi urmările ei nefericite. Fiind silit să intre la Lloyd, în calitate de agent de asigurare, şi-a recâştigat prosperitatea înainte ca

talentul lui artistic să se fi impus. Dar Jolyon "arătându-i", cum s-ar zice, fiului său să picteze purcei şi alte animale, se convinsese că Jon nu va deveni niciodată pictor; şi, văzând aversiunea băiatului pentru orice activitate, ajunse la concluzia că Jon va deveni scriitor. Fiind însă convins că şi pentru această meserie fiul lui trebuie să aibă experienţă de viaţă, socotea că, deocamdată, va trebui să se înscrie la universitate, să călătorească şi, poate, să studieze dreptul. După aceea vor vedea; adică foarte probabil că el, Jolyon, nu va mai vedea... însă, şi în faţa acestor variate propuneri ale tatălui său. Jon rămase nehotărât.

Asemenea discuţii cu fiul său îl făcură pe Jolyon să fie din ce în ce mai convins că lumea nu se schimbase cu adevărat. Oamenii pretindeau că a început o eră nouă. Dar Jolyon, privind problemele cu profunzimea omului care nu mai are mult de trăit, constatase că, deşi în aparenţă lumea se schimbase, în

fond noua eră este aidoma cu cea veche. Omenirea se compunea şi acum din două soiuri de oameni: puţini, cu "imaginaţie", şi mulţi, fără; iar între ei creştea o zonă de hibrizi, din care făcea parte şi el. Jon părea să aibă imaginaţie, ceea ce nu era o proastă perspectivă în ochii tatălui său.

Acum două săptămâni fiul său îi spuse cu un aer mai serios decât zâmbetul său obişnuit:

- Tată, aş încerca să fac agricultură, bineînţeles dacă nu te costă prea mulţi bani. Mi se pare că e singurul mod de viaţă în care nu faci rău nimănui; în afară de artă, dar la mine nu poate fi vorba de această îndeletnicire.

Jolyon, înfrângându-şi zâmbetul, îi răspunse:

- Foarte bine. Te întorci acolo unde era, în 1760, primul Jolyon. Aceasta va dovedi teoria ciclică, şi s-ar putea chiar să cultivi napi mai buni decât el.

Puţin surprins, Jon răspunse:

- Dar, tată, spune şi tu, nu crezi că e un plan bun?

- Poate că da, scumpul meu; şi dacă te ţii serios de treabă, vei putea face mai mult bine decât majoritatea semenilor tăi... ceea ce nu e mare lucru.

Însă în gând, Jolyon îşi zise: "Dar nu se va ţine de asta. Eu îi dau patru ani. În orice caz e o viaţă sănătoasă şi nu face rău nimănui."

După ce se mai gândi şi se sfătui cu Irene, îi scrise lui Holly - fiica lui şi soţia lui Val Dartie - întrebând-o dacă nu cumva cunoaşte prin partea locului un fermier dispus să-i dea lui Jon îndrumări în agricultură. Holly fu entuziasmată. Chiar lângă ei era un fermier foarte priceput; iar ea şi Val erau încântaţi că Jon va locui la ei.

Jon trebuia să plece chiar a doua zi.

Sorbindu-şi ceaiul slab cu lămâie, Jolyon admira printre frunzele stejarului bătrân priveliştea de care se îndrăgostise acum treizeci şi doi

de ani. Pomul sub care şedea parcă nu îmbătrânise cu nici o zi! Cât de tinere frunzele lui mici de aur cafeniu, cât de bătrân muşchiul verde-cenuşiu şi alburiu de pe trunchiul lui masiv! Un copac al amintirilor care avea să mai trăiască sute de ani de aci înainte şi, dacă nu se va găsi vreun barbar să-l taie, el va reprezenta Anglia de odinioară în mijlocul evoluţiei ce nu se opreşte. Jolyon îşi aduse aminte cum cu trei ani în urmă, într-o noapte, privind pe fereastră cu braţul trecut în jurul taliei lui Irene, urmărise un avion german care parcă zbura chiar deasupra stejarului bătrân. A doua zi găsiră pe ferma lui Gage o groapă mare, făcută de o bombă. Aceasta s-a petrecut înainte de a şti că e condamnat la moarte. Aproape c-ar fi dorit ca bomba să-l fi răpus. Ar fi scăpat astfel de multe îndoieli şi de nesfârşite ceasuri de chin provocate de junghiurile acelea ascuţite pe care ţi le dă frica. El spera să

trăiască până la vârsta normală a celor din neamul Forsyte, optzeci şi cinci de ani şi chiar mai mult, când Irene ar fi avut şaptezeci de ani. Dar, astfel, ea îi va resimţi lipsa. Îi rămânea Jon, mai important în viaţa ei decât el; Jon, care o adora pe mama lui.

Sub acest copac, unde îşi dăduse sufletul odinioară bătrânul Jolyon - aşteptând-o pe Irene care venea spre el pe pajişte - Jolyon îşi punea întrebarea stranie dacă n-ar fi mai bine ca acum, după ce rânduise totul, să închidă ochii şi să plece din lumea aceasta. Era nedemn să se agaţe ca un parazit de această viaţă virtual consumată, în care nu regreta decât două lucruri: îndelungata despărţire dintre tatăl său şi el când era tânăr şi faptul că o întâlnise prea târziu pe Irene.

De aici de unde stătea putea să vadă un grup de meri înfloriţi. Nimic nu-l impresiona mai mult în Natură decât pomii înfloriţi, şi inima lui se îndurera deodată pentru

că poate nu-i va mai vedea niciodată înflorind. Primăvară! Drept ar fi ca nici un om să nu moară atâta vreme cât inima îi e destul de tânără pentru a iubi frumuseţea! Mierlele cântau senine prin tufişuri, rândunelele zburau sus de tot, frunzele străluceau deasupra capului său; iar peste câmp se aşternuseră nenumăratele nuanţe ale frunzelor proaspete, strălucind sub razele soarelui până departe de-a lungul orizontului... Florile sădite de Irene în straturile înguste aveau parcă, în seara aceasta impresionantă, o individualitate, mici afirmaţii profunde ale vieţii şi bucuriei. Numai pictorii chinezi şi japonezi, şi poate Leonardo, au ştiut să redea această mică individualitate impresionantă din fiecare floare, pasăre şi animal sălbatic, şi în acelaşi timp sensul de specie, adică universalitatea vieţii. Aceia erau pictori! "Eu n-am creat nimic care să dureze! gândi Jolyon; am fost un simplu amator, un

diletant, n-am creat. Totuşi, plec, rămâne Jon în urma mea. Ce noroc că băiatul n-a căzut pradă acestui război! Ce uşor ar fi putut fi ucis ca sărmanul Jolly acum douăzeci de ani în Transvaal! Odată şi odată Jon tot va face ceva - dacă epoca aceasta nu-l va nimici - căci băiatul are imaginaţie! Capriciul acesta de a face agricultură nu e decât o pornire sentimentală care nu va dura mult." Tocmai atunci îi văzu: Irene şi băiatul veneau de la gară, ţinându-se de braţ. Se ridică şi porni încetişor în întâmpinarea lor prin grădina de trandafiri plantată de curând.

Seara, Irene intră în camera lui, se aşeză lângă fereastră. Nu scoase nici o vorbă până când Jolyon îi spuse:

- Ce e cu tine, iubirea mea?

- Am avut azi o întâlnire.

- Cu cine.

- Soames.

Soames! În ultimii doi ani s-a ferit chiar şi de amintirea acestui

nume, ştiind că-i face rău. Iar acum inima lui bătea într-un ritm îngrijorător, i se părea că nu mai şade la locul ei.

Irene continuă, calmă:

- A fost împreună cu fata lui la expoziţie, apoi la cofetăria unde noi beam ceai.

Jolyon se apropie şi puse mâna pe umărul ei.

- Cum arată?

- Cărunt, dar altfel neschimbat.

- Şi fata?

- Frumuşică. Mai bine zis, Jon o găseşte frumuşică.

Inima lui Jolyon zvâcni din nou. Pe faţa soţiei lui se aşternuse o expresie încordată şi speriată.

- Doar n-aţi?..., începu el.

- Nu, dar Jon i-a aflat numele. Fetei i-a căzut batista, iar el i-a ridicat-o.

Jolyon se aşeză pe pat. Ce ghinion!

- June era cu voi? Şi-a vârât puţin nasul?

- Nu, dar totul a fost foarte straniu şi penibil, iar Jon a observat.

Jolyon răsuflă adânc şi spuse:

- Eu m-am întrebat adeseori dacă am făcut bine ascunzându-i adevărul. Tot îl va afla într-o bună zi.

- Cu cât mai târziu cu atât mai bine, Jolyon; tinerii judecă atât de uşor şi cu atâta asprime! La vârsta de nouăsprezece ani ce-ai fi crezut tu despre mama ta dacă ar fi făcut ceea ce am făcut eu?

Da! Avea dreptate! Jon o adora pe mama lui şi nu ştia nimic despre tragediile vieţii, despre conflictele care nu cunosc îndurarea, nimic despre chinul ascuns al unei căsătorii nefericite, nimic despre gelozie sau pasiune... el încă nu ştia nimic.

- Ce i-ai spus? o întrebă mai târziu.

- Că sunt rubedenii, dar că nu-i cunoaştem; că tu niciodată n-ai făcut caz de familia ta, şi nici ei de tine. Cred că te va întreba pe tine.

Jolyon zâmbi.

- În loc de bombardamente aeriene vom avea această perspectivă! îi zise. Asta ne mai lipsea.

Irene se uită în ochii lui.

- Ştiam că va veni şi ziua aceasta.

Jolyon îi răspunse brusc şi energic:

- Niciodată n-aş putea suporta ca Jon să te condamne. Nu voi îngădui s-o facă nici în gând. El are destulă imaginaţie pentru a înţelege situaţia dacă i se explică desluşit. Cred că ar fi mai bine să i-o spun eu înainte de a o afla din altă parte.

- Încă nu, Jolyon.

Aceasta era reacţia ei caracteristică. Irene nu privea în perspectivă şi întotdeauna evita conflictele. Dar, cine ştie? Poate că avea dreptate. E primejdios să acţionezi împotriva instinctului matern. Poate că era mai bine să lase să treacă vremea, dacă se poate să mai aştepte până când experienţa îi va da băiatului posibilitatea să

judece valoarea acestei vechi tragedii; până când iubirea, gelozia, dorul vor adânci mila lui. Dar oricum ar fi, trebuie să-şi ia precauţiunile - toate precauţiunile posibile! Şi multă vreme după ce Irene plecase din camera lui, nu putu adormi gândindu-se la acele precauţiuni. Trebuie să-i scrie lui Holly pentru a-i spune că Jon nu ştia încă nimic din istoricul familiei. Holly era discretă şi va atrage atenţia soţului ei, aşa că din partea lor nu e nici o primejdie. Mâine, când pleacă Jon, îi va da scrisoarea chiar lui.

Şi astfel, ziua în care Jolyon îşi rânduise tot ceea ce privea averea lui se sfârşi deodată cu sunetul ceasului din turnul de pe grajd; şi începea pentru Jolyon o altă zi, în umbra unei nelinişti sufleteşti, care nu se putea domoli şi nici rândui altfel.

Iar Jon, în camera lui, întins pe pat cu ochii deschişi, era mistuit de un sentiment neînţeles pentru cei ce

n-au cunoscut vreodată "dragostea la prima vedere"! A încolţit în el din clipa în care - în faţa statuii Junonei - ochii aceia negri au întâlnit privirea lui; era convins că aceasta era femeia "visurilor lui", aşa încât ceea ce a urmat i se păru deopotrivă de firesc şi de miraculos. Fleur! Chiar numai numele ei era de ajuns pentru un om atât de sensibil la farmecul cuvintelor. În această epocă homeopatică în care băieţii şi fetele frecventau aceleaşi şcoli şi-şi petreceau tinereţea împreună, aşa încât nu se mai făcea deosebire între sexe, Jon era ciudat şi demodat. El a învăţat la o şcoală modernă, dar care primea numai băieţi, iar vacanţele şi le-a petrecut întotdeauna la Robin Hill, cu prieteni sau numai cu părinţii. De aceea el nu fusese niciodată inoculat împotriva germenilor iubirii cu doze mici din această otravă. Iar acum, în întuneric, sentimentele lui căpătau o intensitate nemaiîntâlnită. Nu putea

adormi. Chipul lui Fleur - ce nume frumos! - plutea în închipuirea lui, iar în urechi îi răsunau vorbele ei, mai ales acel *Au revoir!* atât de suav şi atât de vesel!

În zorii zilei era încă treaz, de aceea se sculă din pat, îşi puse pantofii de tenis, pantalonii şi un pulover, coborî încetişor scările şi ieşi pe fereastra biroului. Se lumina de ziuă, se simţea miros de iarbă. "Fleur! gândi el, Fleur!" Afară era o lumină misterios de albă, nimic nu se deşteptase în afară de păsările care începură să ciripească. "Am să cobor până în crâng", gândi el. Şi alergă în jos, peste livadă, ajunse la marginea lacului tocmai când răsărea soarele şi merse mai departe în crâng. Un covor de zambile se aşternea peste pământ, iar printre molizi plutea misterul - parcă şi aerul avea o întâlnire romantică. Jon respiră adânc prospeţimea lui şi privi cu ochii mari zambilele în lumina din ce în ce mai puternică. Fleur! Ce bine i se potrivea acest

nume! Locuia la Mapledurham, undeva pe malul Tamisei - frumos nume şi acesta! Chiar acum îl va căuta în atlas. O să-i scrie. Dar ea îi va răspunde? Oh! trebuie să-i răspundă! îi spusese *Au revoir!* Şi nu *Good bye!* Ce noroc că i-a căzut batista! Dacă n-ar fi fost această întâmplare n-ar fi cunoscut-o niciodată! Şi cu cât se gândea mai mult la batista aceea, cu atât era mai uimit de norocul pe care-l avusese! Fleur! Într-adevăr, numele i se potrivea! În mintea lui răsunau ritmuri, cuvintele se adunau cerând să fie legate între ele; Jon era pe punctul de a compune o poezie.

Mai mult de o jumătate de ceas rămase Jon în această stare sufletească; apoi se întoarse spre casă. Cu ajutorul unei scări se urcă până la fereastra camerei lui; era fericit. Apoi, aducându-şi aminte că fereastra biroului era deschisă, coborî şi o închise, ducând mai întâi scara la locul ei, pentru a nu lăsa nici o urmă vizibilă a emoţiei sale.

Ceea ce simţea el era prea grav pentru a fi destăinuit unui suflet de om - nici chiar mamei lui.

MAUSOLEUL

Există case al căror suflet a trecut în limbul Timpului, părăsindu-şi trupurile în limbul Londrei. Starea casei lui Timothy din Bayswater Road nu era tocmai aceasta, căci o porţiune din sufletul lui Timothy se mai afla încă în trupul lui Timothy Forsyte, iar Smither păstra atmosfera casei neschimbată, cu miros de camfor şi vin de Porto, cu ferestre pe care le deschidea numai de două ori pe zi pentru aerisire.

În imaginaţia celor din neamul Forsyte această casă era acum ca un fel de cutie chinezească cu multe sertare, şi ultimul îl conţinea pe Timothy. După spusele lor nimeni nu dădea cu ochii de el, cu toate că, fie în virtutea unui vechi obicei, fie din curiozitate, din când în când treceau pe acolo pentru a întreba cum o duce unchiul lor supravieţuitor. Aşa făcea, de pildă, Francie, care acum se emancipase

chiar de sub autoritatea lui Dumnezeu (declara sus şi tare că e atee); Euphemia, care se emancipase de sub autoritatea bătrânului Nicholas, şi Winifred Dartie, emancipată şi ea căci bărbatul ei, "omul de lume", murise. De altfel, în vremurile acestea toată lumea era emancipată, sau mai bine zis pretindea că se emancipase, ceea ce nu e chiar acelaşi lucru!

A doua zi după întâlnirea aceea, Soames porni de dimineaţă spre Paddington Station pentru a-i face o vizită lui Timothy, cu toate că era convins că are puţine şanse să-l vadă în carne şi oase. Inima lui bătea mai tare şi mai iute în timp ce stătea în plină lumină a soarelui, pe treptele albe, proaspăt curăţite, ale căsuţei în care au trăit odinioară patru membri ai familiei Forsyte şi în care nu mai trăia decât unul singur, ca o muscă rătăcită în timpul iernii; casa în care intrase şi plecase de nenumărate ori, fie

uşurat, fie încărcat cu povara clevetirilor familiale; casa "bătrânilor" din alt veac, din altă lume.

Apariţia lui Smither, încorsetată până la gât, deoarece moda nouă, apărută prin anul 1903, n-a fost considerată niciodată "cumsecade" de către mătuşile Juley şi Hester, aduse un vag zâmbet prietenos pe buzele lui Soames; Smither, dichisită după tipicul modei vechi până la cele mai mici detalii, o servitoare de nepreţuit - cum nu se mai găseşte în ziua de azi - îi spuse zâmbind:

- Cum? Domnul Soames, după atâta amar de vreme! Ce mai faceţi dumneavoastră, domnule? Domnul Timothy o să fie foarte bucuros când o afla c-aţi fost pe aici.

- Ce mai face?

- O! Se ţine foarte bine pentru vârsta lui, domnule. Desigur, e un om extraordinar. După cum îi spuneam deunăzi şi doamnei Dartie, care a trecut pe aici:

"Domnişoara Forsyte şi doamna Juley şi domnişoara Hester *ar fi* încântate să vadă cu ce plăcere mănâncă şi acum mere coapte la cuptor!" Dar a surzit complet. Slavă Domnului! îmi zic mereu. Căci nu ştiu ce ne-am fi făcut cu el în timpul bombardamentelor aeriene.

- Ah, da! zise Soames, ce-aţi făcut cu el?

- L-am lăsat în pat, am prelungit soneria până-n pivniţă, aşa încât bucătăreasa şi cu mine puteam auzi când sună. Căci cu nici un preţ nu voiam să afle că suntem în război. De aceea i-am şi spus bucătăresei: "Dacă domnul Timothy sună, treaba avioanelor, facă ce-or vrea, eu mă duc sus". Scumpele mele stăpâne ar fi leşinat să vadă că sună şi nimeni nu se duce la el. Dar a dormit tun în timpul tuturor atacurilor aeriene. Iar la singurul bombardament din timpul zilei, tocmai făcea baie. Iarăşi am avut noroc, căci ar fi putut vedea cum privesc în sus toţi

oamenii - adeseori se uită pe fereastră.

- Bine! murmură Soames. Smither devenise vorbăreaţă. Am trecut să văd dacă aveţi nevoie de ceva.

- Am înţeles, domnule. Cred că totul e în ordine, în afară de mirosul acela de şoareci din sufragerie, de care nu ştiu cum să scap. E curios că mai sunt şoareci acolo, când nu mai există nici o firimitură de când domnul Timothy n-a mai coborât la masă; adică dinainte de război. Dar sunt nişte animale mici şi nesuferite; nu ştiu niciodată unde-şi fac cuib.

- Se dă jos din pat?

- Oh, da, domnule, în fiecare dimineaţă face mişcare; de la pat până la fereastră şi înapoi, pentru a nu risca o schimbare de aer. E destul de bine dispus; în fiecare zi îşi scoate din sertar Testamentul. E o mare mângâiere pentru el Testamentul.

- Bine, Smither, dacă se poate aş vrea să-l văd, poate are să-mi spună

ceva.

Smither roşi.

- *Va fi* un eveniment! îi zise. Vreţi să vă conduc eu prin casă, domnule, în timp ce-o voi trimite pe bucătăreasă să-l pregătească?

- Nu, du-te dumneata la el, îi spuse Soames. Eu pot trece şi singur prin casă.

Nu se cuvine să-ţi arăţi emoţia în faţa altcuiva, iar Soames simţea că era pe cale de a deveni sentimental trecând prin aceste încăperi atât de pline cu amintiri. Când Smither ieşi, tremurând de emoţie, Soames intră în sufragerie şi începu să adulmece. După părerea lui nu erau şoareci, ci lemnul în care erau îmbrăcaţi pereţii începuse a putrezi; se uită de-a rândul la tăblii şi se întrebă dacă - având în vedere vârsta lui Timothy - mai era cazul să fie revopsite. Aceasta a fost întotdeauna cea mai modernă încăpere a casei; iar buzele şi nările lui Soames schiţară doar un zâmbet vag. De jur-împrejur pereţii erau

acoperiţi cu tăblii de stejar, iar deasupra tapisaţi cu mătase verde-închis. Pe tavan erau imitaţii de grinzi, iar în mijlocul lui, atârnând de un lanţ gros, un candelabru masiv de metal. Tablourile fuseseră cumpărate de Timothy foarte ieftin, cu şaizeci de ani în urmă, la o licitaţie de la Jobson: trei "naturi moarte" de Snyders[100], două desene slab colorate, reprezentând portretul unui băiat şi al unei fete, destul de frumoase, care purtau iniţialele "J.R." Timothy a sperat întotdeauna că până la urmă, se va dovedi că sunt piese de-ale lui Joshua Reynolds[101], dar Soames, care le admira, a descoperit că iniţialele nu însemnau decât John Robinson; mai era şi un Morland[102] dubios, reprezentând potcovirea unui mic ponei alb. Perdelele de pluş roşu-închis, zece scaune cu speteze înalte din lemn de mahon, îmbrăcate în pluş roşu-închis, un covor turcesc şi o masă de sufragerie tot din lemn de mahon,

care era cam mare pentru odaia destul de mică; astfel arăta această încăpere pe care Soames putea să şi-o amintească neschimbată ca atmosferă sau înfăţişare de când avea el patru ani. Privirile lui se opriră îndeosebi asupra celor două desene şi gândi: "Pe acestea am să le cumpăr la licitaţie".

Din sufragerie trecu în biroul lui Timothy. După câte ţinea minte, nu intrase niciodată în această cameră. De jos şi până-n tavan pereţii erau acoperiţi cu cărţi, şi Soames le privi cu interes. Un perete părea să fie ocupat numai de cărţi educative, publicate de editura lui Timothy cu două generaţii în urmă - uneori câte douăzeci de exemplare din aceeaşi carte. Soames citi titlurile lor şi se cutremură. Peretele din mijloc avea parcă aceleaşi volume pe care le văzuse Soames şi în biblioteca tatălui său în casa din Park Lane; de aici îi veni ideea că într-o zi James, tatăl lui, împreună cu fratele mai mic, au cumpărat, de ocazie, câteva

mici biblioteci. De al treilea perete Soames se apropie cu mai multă emoţie. Aici, desigur, va găsi cărţile personale ale lui Timothy. Aşa era. Toate rafturile erau pline cu coperte goale de carton. Al patrulea perete avea o fereastră acoperită cu perdele grele. În faţa ei un fotoliu masiv, cu un pupitru din lemn de mahon, pe care era un exemplar îngălbenit şi îndoit din ziarul *The Times*, cu data de 6 iulie 1914, ziua din care Timothy n-a mai coborât din camera lui de la etaj, aşa că ziarul care anunţa pregătirile de război îl aştepta încă. Într-un colţ era un mare glob pământesc, reprezentând lumea pe care Timothy n-a văzut-o, ferm convins că singura realitate de pe suprafaţa pământului e Anglia; marea n-o putea suferi din pricină că, într-o duminică după-amiază din anul 1836, când făcuse o plimbare de plăcere cu barca, plecând de la debarcaderul din Brighton, împreună cu Juley, Hester, Swithin

şi Hatty Chessman, îi fusese îngrozitor de rău. De vină era numai Swithin, care avea întotdeauna idei năstruşnice, dar, slavă Domnului, a avut şi el rău de mare. Soames cunoştea povestea până în cele mai mici amănunte, căci o auzise de cel puţin cincizeci de ori de la unul sau altul dintre ei. Se duse până la glob şi îi făcu vânt; scârţâind răguşit, globul se învârti cam cât un deget, aducând în faţa ochilor un imens păianjen mort la latitudinea de 44 de grade.

"Mausoleu! gândi el; George avea dreptate!" Ieşi şi urcă treptele. La jumătatea scării se opri în faţa dulapului cu păsări colibri împăiate, care au desfătat copilăria lui. Nu păreau nici cu o zi mai bătrâne, suspendate pe sârme deasupra ierbii de pampas. Ştia că dacă ar deschide uşa păsările n-ar începe să zboare, dar se temea că tot dulapul s-ar face ţăndări. Iată un obiect care nu merită să fie pus la licitaţie! Deodată îi veni în minte mătuşa

Ann, draga de ea! Cum îl ţinea ea de mână în faţa acestei vitrine şi îi spunea: "Uite Soamey! Nu-i aşa că sunt frumoase şi strălucitoare micuţele păsări colibri?" Soames ţinea minte răspunsul lui: "Dar nu cântă, mătuşico". Să fi tot avut şase ani, purta un costum negru de catifea cu guler albastru-deschis - ţinea bine minte costumul acela! Mătuşa Ann avea mulţi zulufi, mâini subţiri ca de păianjen, nas coroiat şi zâmbet atât de blând - ce doamnă bătrână distinsă fusese mătuşa Ann! Soames merse mai departe spre uşa salonului. Pe perete, într-o parte şi în alta, erau atârnate miniaturi. Pe acestea le va cumpăra neapărat la licitaţie! Erau portretele în miniatură ale celor patru mătuşi, al unchiului Swithin, adolescent, şi al unchiului Nicholas, când era copil. Toate fuseseră pictate de o tânără doamnă, prietenă a familiei, cam pe la anul 1830, când miniaturile erau la modă, şi fiind pictate pe fildeş erau şi

durabile. De multe ori auzise povestea acestei tinere doamne: "Foarte talentată, scumpul meu; avea o mare slăbiciune pentru Swithin; dar foarte curând s-a îmbolnăvit de oftică şi a murit; întocmai cum s-a prăpădit Keats[103] - am pomenit-o mult după ce s-a dus."

Iată-i aici! Ann, Juley, Hester, Susan - încă fetiţă mică, Swithin cu ochi albaştri ca cerul, obrăjori îmbujoraţi, bucle blonde, jiletcă albă - cam gras; iar Nicholas, cu ochii ridicaţi spre cer, aidoma lui Cupidon. Abia acum îşi dădea seama că unchiul Nick a fost toată viaţa astfel - un om admirabil până la sfârşit. Într-adevăr, femeia aceasta a avut talent, miniaturile aveau în general un farmec propriu, iar valoarea lor nu depindea prea mult de concurenţa preţurilor din bursa esteticii. Soames deschise uşa salonului. Camera era curăţită, mobilele nu mai erau învelite în huse, perdelele date la o parte,

parcă mătuşile ar mai fi fost acolo, aşteptând cu răbdare. Deodată îi trecu prin gând: "Dacă Timothy moare de ce să n-o cumpăr? Nu e aproape o datorie să păstrăm această casă - aşa cum se păstrează casa lui Carlyle[104], punând pe ea o tablă de marmură pentru a o arăta vizitatorilor?

Locuinţă tip din epoca reginei Victoria, taxa de intrare şi catalog, un şiling!" Nu încape îndoială că în ziua de azi e casa cea mai completă şi poate cea mai moartă din toată Londra. În stilul ei, cu gustul şi cultura epocii, e desăvârşită, mai ales dacă va scoate cele patru tablouri din şcoala de la Barbizon pe care i le dăruise el, ducându-le înapoi în colecţia lui. Pereţii erau încă albaştri ca cerul, perdelele verzi în care erau ţesute flori roşii şi frunze de ferigă: paravanul brodat din faţa grătarului de fontă de la cămin; bufetele din lemn de mahon cu geamuri de sticlă, pline cu fel de fel de bibelouri şi mărunţişuri;

scaunele pe care se pun picioarele, brodate cu mărgele; pe un raft cu cărţi erau înşiraţi Keats, Shelley, Southey, Cowper, Coleridge, *Corsarul* de Byron (şi nici o altă operă de-a lui), precum şi poeţii epocii victoriene; vitrina din marchetărie, tapisată cu pluş roşu, plină cu relicve familiale: primul evantai al lui Hester, cataramele de la ghetele mamei şi tatălui lor; trei scorpioni conservaţi într-o sticlă cu alcool, un colţ de elefant galben, pe care fratele bunicului lor, Edgar Forsyte, care făcea comerţ cu iută, l-a trimis acasă din India; o bucată de hârtie îngălbenită, sprijinită de ceva, dar Dumnezeu ştie ce-o fi fost scris pe ea cu litere subţiri şi mărunte! Pe pereţi erau înşirate tablouri, toate acuarele - în afară de cele patru din şcoala de la Barbizon, care păreau străine de restul casei şi chiar suspecte în mediul acela - picturi în culori vii şi sugestive: *Telling the Bees*[105], *Hey, for the Ferry*[106] şi două picturi în

stilul lui Frith[107] pline de crinoline şi artificii, daruri din partea lui Swithin. Da! multe, multe tablouri pe care Soames le privise de mii de ori cu admiraţie şi dispreţ, o colecţie minunată de rame aurite, strălucitoare şi de bună calitate.

Pianul mare, foarte bine şters de praf, era, ca de obicei, închis ermetic; iar pe el albumul mătuşii Juley cu plante marine presate. Fotoliile cu picioare aurite erau mai rezistente decât păreau. Într-o parte a căminului, în plină lumină, era aşezată canapeaua îmbrăcată în mătase purpurie, pe care şedea de obicei mătuşa Ann, iar după moartea ei mătuşa Juley. De cealaltă parte a căminului se afla singurul fotoliu cu adevărat comod, cu spatele la lumină, pentru mătuşa Hester. Soames clipi de câteva ori din ochi; îi păru că le vede la locurile lor. Ah! şi ce atmosferă! Chiar şi acum se mai simţea miros de stofe fine, de perdele de dantelă spălate proaspăt, de flori de

levănţică puse în săculeţe şi de aripi uscate de albine. Soames gândi: "Aşa ceva nu se mai găseşte azi; casa aceasta trebuie păstrată aşa cum e". Ş, zău, chiar dacă lumea va râde de el, casa şi atmosfera aceasta sunt mărturia unui fel de viaţă cu adevărat distins, de la care oamenii aceştia nu s-au abătut, pilda gustului ales pentru cerinţele văzului, auzului, mirosului şi pipăitului... care nu se mai găseşte în ziua de azi, în lumea asta nouă cu telefon şi automobile, cu oameni care nu mai scot ţigara din gură, cu fete care şed picior peste picior, dezgolindu-le până la genunchi, şi poartă rochii atât de decoltate, încât dacă îţi dai osteneala le vezi până-n brâu (pentru satirul care zace în fiecare Forsyte lucrul nu-i de lepădat, dar aceste femei sunt departe de ceea ce trebuie să fie o cucoană). Femeile din ziua de azi, cu picioarele încolăcite în jurul picioarelor scaunului în timp ce mănâncă, cu felul lor curios de a

vorbi, cu râsul lor, fetele acestea îl înspăimântau ori de câte ori îşi dădea seama că Fleur trăieşte în lumea lor; după cum se îngrozea şi de femeile mai în vârstă, cu priviri aspre, capabile să se descurce singure în viaţă. Mătuşile lui bătrâne, chiar dacă nu-şi deschideau niciodată mintea şi ochii, şi nu deschideau nici ferestrele prea des, avuseseră măcar bună creştere, o atitudine decentă şi respectul cuvenit pentru trecut şi viitor.

Inima îi bătea tare şi parcă simţea un nod în gât; închise uşa şi porni sus în vârful picioarelor. Pe drum aruncă o privire într-o încăpere laterală; hm! totul în desăvârşită ordine, ca pe la anul 1880, pereţii îmbrăcaţi în hârtie vopsită cu ulei. Ajuns sus, Soames ezită între patru uşi. Care o fi dând înspre camera lui Timothy? Ascultă atent. Auzi un zgomot. Era ca şi cum un copil ar fi tras în urma lui un căluţ de lemn. Acesta trebuie să fie Timothy! Bătu

la uşă; Smither, foarte roşie în obraji, îi deschise.

Domnul Timothy tocmai îşi făcea plimbarea şi nu i-a putut spune nimic. Dacă domnul Soames vrea să treacă în camera vecină, îl poate vedea prin uşa întredeschisă.

Soames trecu în cealaltă cameră şi privi.

Ultimul din generaţia bătrânilor Forsyte era în picioare şi se mişca cu o încetineală impresionantă; pe faţă i se citea o desăvârşită concentrare asupra treburilor lui, în timp ce se plimba înainte şi înapoi, între pat şi fereastră, pe o distanţă nu mai mare de douăsprezece picioare. Partea inferioară a obrazului său pătrat nu mai era bărbierită, ci acoperită cu o barbă albă, tunsă cât se poate de scurt, iar bărbia lui părea tot atât de lată ca şi fruntea; părul îi era, de asemenea, alb ca neaua, iar nasul, obrajii şi fruntea acoperite cu piele gălbuie. Într-o mână ţinea un baston, cu cealaltă îşi strângea halatul de lână

Jaeger de sub care i se vedeau picioarele încălţate cu ciorapi de lână şi papuci căptuşiţi tot cu Jaeger. Faţa lui avea expresia unui copil încăpăţânat, care face un lucru interzis. De fiecare dată când se întorcea, izbea bastonul de podea, târându-l apoi în urma lui, parcă voia să arate că poate merge şi fără el.

- Pare încă destul de puternic, zise Soames încet de tot.

- Oh! da, domnule! Ar trebui să-l vedeţi când face baie... e minunat, îi face atâta plăcere!

Vorbele acestea, rostite cu glas tare, îl lămuriră pe Soames că Timothy a dat în mintea copiilor.

- Spune, te rog, îl mai interesează ceva? întrebă tot cu glas tare.

- Oh, da, domnule: mâncarea şi Testamentul. E chiar interesant să-l priveşti cum îl suceşte încoace şi încolo, cu toate că, fireşte, nu-l citeşte. Din când în când întreabă ce valoare au Rentele de Stat, iar eu îi scriu pe o tăbliţă de ardezie, cu

cifre mari. Desigur, îi scriu întotdeauna acelaşi lucru, valoarea lor din 1914, ultima pe care a citit-o în jurnal. Când a izbucnit războiul, l-am rugat pe doctor să-i interzică citirea jurnalelor. Vai, ce greu a fost la început! Dar după puţin s-a potolit, căci şi-a dat seama că-l oboseşte; de altfel e uimitor cum ştie să-şi economisească energia, după cum le spunea şi iubitelor mele stăpâne pe vremea când mai erau încă în viaţă, fie-le ţărâna uşoară! De câte ori nu le-a certat din cauza asta, căci, vă aduceţi aminte, domnule Soames, dumnealor erau întotdeauna atât de active!

- Ce s-ar întâmpla dacă aş intra la el? întrebă Soames. Oare mă mai recunoaşte? Ştii, Smither, eu i-am făcut Testamentul în 1907, după moartea domnişoarei Hester.

- Oh, domnule, eu nu ştiu ce să zic, răspunse Smither plină de îndoieli. Cred că vă recunoaşte; se ţine admirabil pentru vârsta lui.

Soames făcu câţiva paşi până ajunse în pragul uşii, unde se opri până când Timothy se întoarse spre el; atunci strigă:

- Unchiule Timothy!

Timothy parcurse jumătate din distanţa care-i despărţea şi se opri.

- Ei?

- Soames, strigă Soames cât îl ţinea gura, întinzând mâna. Soames Forsyte!... Se vede că n-a priceput, adăugă Soames către Smither.

- Nu, domnule, răspunse Smither cam dezamăgită, trebuie să înţelegeţi; nu şi-a isprăvit încă plimbarea. Nu se poate gândi decât la un singur lucru. Cred că după amiază o să mă întrebe dacă a fost aici omul pentru gazul aerian, şi vai de capul meu până va înţelege că aţi fost dumneavoastră!

- Crezi că ar fi necesar un bărbat ca să-i poarte de grijă?

Smither ridică amândouă mâinile.

- Un bărbat? Oh, nu! Bucătăreasa şi cu mine ne descurcăm foarte bine. Un om străin în preajma lui l-

ar înnebuni în câteva zile. Iar stăpânele mele nici nu voiau să audă de un bărbat în casă. Şi apoi, ca să vă spun drept, noi suntem foarte mândre de domnul Timothy.

- Dar doctorul vine regulat, nu-i aşa?

- În fiecare dimineaţă. Face o mulţime de recomandări, dar domnul Timothy e aşa de învăţat cu el, încât nici nu-l mai bagă în seamă; scoate limba şi atâta tot.

- Bine, zise Soames, întorcând capul; mi se pare trist şi dureros.

- Oh, domnule! răspunse Smither speriată, să nu spuneţi una ca asta. Abia acum, când nu-şi mai face griji pentru nimic, se poate bucura din plin de viaţă, şi aşa şi face! Chiar îi spuneam bucătăresei că domnul Timothy e acum mai om decât a fost vreodată. Vedeţi dumneavoastră: dacă nu se plimbă, sau dacă nu face baie, mănâncă, iar când nu mănâncă, doarme. Şi aşa îşi petrece toată viaţa. Nu-l doare absolut nimic şi nu are nici o grijă.

- Bine, zise Soames, este şi asta o viaţă. Acum plec. Ah, da, dă-mi te rog Testamentul.

- Pentru aşa ceva îmi trebuie timp, domnule Soames; îl ţine sub pernă şi dacă nu doarme mă vede când îl iau.

- Aş vrea să ştiu dacă este acela pe care l-am redactat eu. De aceea te rog, când poţi, uită-te la dată şi spune-mi-o când mai trec pe aici.

- Bine, domnule, dar sunt sigură că e acelaşi, deoarece, vă aduceţi aminte şi dumneavoastră, bucătăreasa şi cu mine am fost martore, iar pe testamentul acesta am văzut iscăliturile noastre, iar noi n-am iscălit decât o singură dată.

- Bine, zise Soames.

Îşi aducea aminte. Smither şi Jane au fost martore bine alese, deoarece nemoştenind nimic prin acest testament, nu aveau nici un interes ca Timothy să moară. Soames îi spusese chiar atunci că era o precauţiune inutilă, dar aşa a dorit Timothy; de altfel mătuşa Hester s-

a îngrijit de ele, lăsându-le destui bani.

- Foarte bine, îi zise; la revedere, Smither! Ai grijă de el, iar dacă spune ceva deosebit, scrie ce ai auzit şi comunică-mi.

- Oh, da, domnule Soames, chiar aşa am să fac. Mi-a făcut mare plăcere c-aţi venit pe la noi. Bucătăreasa o să fie foarte emoţionată când am să-i povestesc.

Soames dădu mâna cu ea, apoi coborî. Se opri două minute lângă cuierul în care îşi agăţase de atâtea ori pălăria. "Toate trec, gândi el; trec şi încep din nou. Sărman flăcău bătrân!" Apoi se opri să mai asculte o dată, cu atenţie, zgomotul pe care-l făcea Timothy târându-şi bastonul ca pe-un cal de lemn imaginar; sau să vadă, aplecată peste balustradă, fantoma unei feţe bătrâne, al cărei glas stins să şoptească: "Uite pe scumpul nostru Soames! Chiar acum am spus că n-a mai dat pe la noi de o săptămână!" Dar nu se auzea nimic,

nimic! Nu era decât miros de camfor şi firicele de praf jucându-se în dunga de soare care intra prin geamul de deasupra uşii. Căsuţa bătrână! Un mausoleu! Şi, întorcându-se brusc, ieşi şi-şi văzu de drum.

ÎN PATRIE

Păşeşte pe pământul patriei.

Cam acesta era sentimentul lui Val Dartie când, în al patruzecilea an al vieţii lui, ieşea, în acea joi dimineaţă, din vechiul castel pe care-l închiriase în partea de nord a regiunii Sussex. Pleca la Newmarket, unde nu mai fusese din toamna anului 1899, când fugise de la Oxford pentru a face o călătorie în regiunea Cambridge. Se opri la uşă pentru a-şi săruta soţia şi pentru a-şi pune o sticlă de vin de Porto în buzunar.

- Vezi să nu-ţi oboseşti prea mult piciorul, Val şi nu face pariuri prea mari.

În timp ce o lipi de pieptul său, privind-o drept în ochi, Val îşi dădu seama că atât piciorul, cât şi buzunarul îi erau în siguranţă. Va juca cu moderaţie; Holly avea întotdeauna dreptate - avea atât de mult bun-simţ! Poate că lui nu i se

părea ciudat, aşa cum li se părea altora, că - fiind pe jumătate Dartie - a fost credincios tinerei sale verişoare în decursul celor douăzeci de ani de la romantica lor căsătorie contractată în timpul războiului cu burii; credincios fără a avea sentimentul că face un sacrificiu sau că se plictiseşte - Holly era atât de ageră, ştia să se poarte atât de bine cu el, oricare i-ar fi fost starea sufletească. Fiind veri, au hotărât, mai bine zis Holly a hotărât, să nu aibă copii; şi cu toate că era puţin mai palidă, îşi păstrase trupul zvelt, obrazul frumos şi culoarea părului ei negru. Val o admira mai ales pentru că avea o viaţă a ei proprie, în afară de cea pe care o ducea împreună cu el, şi pentru că din an în an călărea tot mai bine. Cânta la pian, citea enorm de multe romane, poezii şi tot ce-i cădea în mână. Când trăiau la ferma lor din Colonia Capului, Holly se ocupa de toţi copiii şi femeile negrilor din partea locului cu o destoinicie

uimitoare. Era, într-adevăr, deşteaptă, dar nu făcea caz de inteligenţa ei, şi nu era "şovină". Cu toate că Val nu era un om modest, ajunsese la convingerea că îi e superioară, fără a fi însă invidios - ceea ce era mare lucru din parte-i. E de remarcat că nu se întâmpla niciodată ca Val s-o privească fără ca ea să nu-şi dea seama, în schimb privirile ei se opreau de multe ori asupra lui fără ca el s-o observe.

O îmbrăţişă în poarta casei, căci nu se cădea s-o sărute pe peron, cu toate că ea îl conducea până la gară, rămânând să se întoarcă apoi singură cu automobilul. Cu pielea bronzată şi obrazul brăzdat din pricina climei coloniale şi a grijilor inevitabile pentru un crescător de cai, stingherit de piciorul rămas invalid din timpul războiului cu burii, dar care i-a salvat probabil viaţa în războiul care abia se sfârşise, Val era tot atât de chipeş cum fusese în zilele când îi făcea curte lui Holly; zâmbetul său era

deschis şi fermecător, genele parcă mai dese şi mai negre, ochii cenuşii străluceau, pistruii i se mai accentuaseră, iar părul începuse a-i încărunţi la tâmple. Făcea impresia unui om care se ocupase *de cai* într-o regiune însorită.

Ieşind din curte, făcu un viraj scurt şi întrebă:

- Când soseşte tânărul Jon?

- Azi.

- Dacă ai nevoie de ceva pentru el, pot să-ţi aduc sâmbătă când mă întorc.

- N-am nevoie de nimic; dar tu poţi să te întorci cu acelaşi tren cu care vine şi Fleur, la ora unu şi patruzeci.

Val porni cu Fordul în plină viteză; conducea şi acum ca un om care se află într-o ţară necunoscută, pe drumuri proaste, dar care nu vrea să facă compromisuri şi speră în ajutorul cerului la fiecare groapă de pe şosea.

- Fleur e o tânără care ştie ce vrea! Ai observat şi tu?

- Da, zise Holly.
- Unchiul Soames şi tatăl tău... au avut un conflict îngrozitor, nu-i aşa?
- Ea nu ştie nimic, el nu ştie nimic şi, fireşte, nu trebuie să suflăm nimic despre asta. E vorba numai de cinci zile, Val.
Va să zică "secret"! Bine! Dacă Holly socoteşte că aşa e bine, fie cum zice ea. Apoi, aruncându-i nişte priviri şirete, Holly zise:
- Ai văzut cu câtă măiestrie ne-a provocat s-o poftim?
- Nu.
- Şi totuşi, aşa a fost. Tu ce părere ai despre ea, Val?
- Frumuşică şi deşteaptă. Dar cred că e gata să sară pârleazul în orice clipă, dacă are cu cine.
- Mă întreb, murmură Holly, dacă fetele moderne sunt toate ca ea. După atâţia ani de viaţă în colonii, mă simt cu totul dezorientată aici.
- Tu? Tu prinzi atât de repede dedesubturile lucrurilor! Holly îşi

strecură mâna în buzunarul pardesiului lui Val.

- Tu te pricepi la oameni, zise Val încurajat. Ce părere ai despre belgianul acela, Profond?

- Cred că-i dracul gol!

Val zâmbi.

- Ca prieten al familiei noastre mi se pare suspect şi primejdios. La drept vorbind, familia noastră e un codru destul de ciudat. Unchiul Soames căsătorit cu o franţuzoaică, tatăl tău cu prima soţie a lui Soames. Pe bunicii noştri i-ar fi lovit damblaua dacă ar fi ştiut!

- Oricine ar fi simţit la fel, dragul meu.

- Automobilul ăsta, zise Val brusc, are nevoie de-o revizie. Când urcă la deal nu se simte prea sigur pe roţile din spate. Pare-se că la coborâre trebuie să dau viteză mai mare, căci altfel pierd trenul.

Val iubea atât de mult caii, încât nu avea nici un fel de simpatie pentru automobil; de aceea, când conducea el Fordul, acesta nu

mergea niciodată atât de bine ca în mâna lui Holly. Prinse trenul.

- Ai grijă la întoarcere; căci, dacă poate, te trânteşte. La revedere, scumpa mea!

- La revedere! strigă Holly trimiţându-i sărutări cu mâna.

În tren, după un sfert de ceas de nehotărâre, neştiind încă dacă trebuie să-şi oprească gândurile la Holly, la ziarul de dimineaţă, la priveliştea minunată a zilei senine sau la amintirile lui vagi despre Newmarket, Val se cufundă în paginile unei cărţi mici, plină cu nume, pedigriuri, încrucişări şi observaţii în legătură cu performanţele şi înfăţişarea cailor. Tot ceea ce era în el Forsyte înclina spre cumpărarea unor cai de un anumit soi, şi pentru un moment pornirea Dartie, dornică de speculaţii aventuroase, fusese biruită. Întors în Anglia după vânzarea avantajoasă a fermei şi hergheliei sale din Africa de Sud şi văzând că pe aici soarele strălucea

rar, Val îşi zise: "Trebuie să-mi găsesc neapărat o preocupare, căci altfel ţara asta mă duce la melancolie. Vânătoarea nu-mi ajunge, trebuie să cresc şi să antrenez cai." Cu ajutorul iscusinţei deosebite şi hotărârii dobândite în timpul îndelungatei lui şederi într-o ţară nouă, Val văzu partea slabă a crescătoriei moderne. Oamenii erau hipnotizaţi cu toţii de modă şi de preţul mare al cailor. El va cumpăra caii după înfăţişare, fără a ţine seama de nume şi speţă! Şi iată-l totuşi hipnotizat de prestigiul unui anumit soi! Aproape fără să-şi dea seama, Val îşi zise: "Clima asta blestemată trebuie să aibă ceva care te face să te învârteşti într-un cerc vicios. Totuşi trebuie să am şi eu în grajd măcar un exemplar cu sânge Mayfly."

În această dispoziţie ajunse Val în Mecca nădejdilor lui. Era o zi de curse, foarte prielnică pentru cei dornici să se uite la cai şi nu în gura celor care fac pariuri; Val se plimbă

mult în jurul *paddock*-ului. Douăzeci de ani de viaţă în colonii l-au dezbărat de "dandismul"[108] în care fusese crescut, dar îi lăsaseră eleganţa naturală a unui călăreţ, dându-i în acelaşi timp o perspectivă justă şi ochiul critic necesar pentru a distinge la prima vedere ceea ce el numea "snobismul neghiob" al unor englezi şi "superficialitatea de papagal" a unor englezoaice - Holly era cu totul altfel, Holly era femeia ideală pentru el. Cu spiritul lui de observaţie, mintea ascuţită şi fondurile necesare, Val mergea de-a dreptul în inima unei tranzacţii, fie că era vorba de un cal sau de o băutură; şi tocmai când se hotărâse pentru o mânză Mayfly, auzi lângă el o voce joasă zicând:

- Domnul Val Dartie? Ce mai face doamna Dartie? Sper că e bine.

Lângă el stătea belgianul pe care-l întâlnise la sora lui, Imogen.

- Prosper Profond, ne-am cunoscut la un dejun, zise acesta.

- Ce mai faci? murmură Val.
- Foarte bine, răspunse *Monsieur* Profond, zâmbind cu o încetineală nemaipomenită. "Dracul gol", spusese Holly despre el. Aşa şi era. Parcă semăna puţin cu un diavol, cu barba lui scurtă şi ascuţită; un drac cam adormit, dar bine dispus, cu ochi şireţi, de o inteligenţă deosebită.
- Este aici un domn care doreşte să vă cunoască, un văr de-al dumneavoastră, domnul George Forsyte.
În faţa lui Val apăru un domn gras, fără barbă, fără mustaţă, cu mutră de taur, cu nişte ochi cenuşii ieşiţi din orbite şi în care sclipeau săgeţi de ironie; şi-l amintea de odinioară, de pe când dejuna cu tatăl său la clubul "Iseeum".
- Pe vremuri mergeam la curse împreună cu tatăl dumitale, zise George. Cum îţi merge cu herghelia? Nu vrei să cumperi una din mârţoagele mele?

Val zâmbi pentru a-şi ascunde revelaţia pe care o avu chiar în clipa aceea: că nimeni nu mai e preocupat de crescătorie. Că nimeni nu mai crede în nimic, nici chiar în cai. George Forsyte, Prosper Profond! Nici chiar diavolul nu e mai blazat decât aceştia doi!

- Nu ştiam că-ţi plac cursele, îi zise lui *Monsieur* Profond.

- Nu sunt pasionat, nu mă interesează prea mult. Îmi plac sporturile nautice, deşi, la drept vorbind, nici marea nu mă pasionează; dar îmi place să invit prietenii pe iahtul meu. Am pregătit un mic dejun, foarte modest, domnule Val Dartie; dacă doreşti, fă-mi plăcerea te rog să guşti ceva - foarte modest - în automobilul meu.

- Mulţumesc, zise Val; eşti foarte amabil. Am să trec peste un sfert de ceas.

- Acolo în spate. Vine şi domnul Forsyte; şi *Monsieur* Profond ridică un deget înmănuşat în galben

"subliniind": un mic automobil cu un mic dejun.

Apoi plecă mai departe, privind caii tot cu aerul lui adormit şi absent, urmat de George Forsyte, corpolent, elegant şi glumeţ.

Val rămase pe loc, cu privirile aţintite la mânza Mayfly. George Forsyte, fireşte, era bătrân, dar acest Profond trebuie să fi fost cam de vârsta lui; Val se simţea foarte tânăr, încât pentru o clipă i se păru că mânza Mayfly e o jucărie cu care s-au distrat cei doi. Parcă animalul nu era un cal adevărat.

"Acea mică iapă, i se păru că aude glasul lui *Monsieur* Profond: ce-o fi găsind la ea? Să mori de râs, nu altceva."

Iar George Forsyte, amicul tatălui său, tot de curse se ţinea! Rasa Mayfly - să fi fost oare mai bună decât celelalte? Cu banii pe care-i avea s-ar putea aventura şi în alte afaceri.

"Nu, totuşi nu!" mârâi Val. "Dacă nu merită să creşti cai, nu merită să

mai faci nimic pe lume. Pentru ce am venit aici? Am s-o cumpăr!"

Se dădu puţin la o parte pentru a privi mulţimea oamenilor care se scurgea în valuri spre tribune. Bărbaţi bătrâni, ferchezuiţi tineri rotofei, unşi cu toate unsorile, antrenori după înfăţişarea cărora jurai că nu văzuseră în viaţa lor un cal; femei înalte, guralive, unele mergând agale, altele cu paşi vioi, vorbind toate prea tare; băieţi tineri care încercau să ia un aer grav - doi sau trei dintre ei nu aveau decât un singur braţ!

"Aici viaţa e un joc! gândi Val. Clopotul de la start sună, caii aleargă, banii trec dintr-o mână într-alta; clopotul sună din nou, caii aleargă din nou, şi banii trec în alte mâini."

Dar speriat de propria lui filozofie, Val se îndreptă spre ieşirea din *paddock* pentru a urmări galopul mânzei Mayfly; se mişca frumos. Apoi porni spre "micul automobil" al lui *Monsieur*

Profond. "Micul" dejun era o gustare pe care orice bărbat o visează adeseori, dar o mănâncă foarte rar; după ce isprăvi *Monsieur* Profond îl conduse până la ţarc.

- Soţia dumitale e o femeie drăguţă, spuse acesta pe neaşteptate.

- Cea mai drăguţă femeie din câte cunosc, răspunse Val pe un ton sec.

- Da, zise *Monsieur* Profond, are o faţă drăgălaşă. Eu am o mare admiraţie pentru femeile frumoase.

Val îl privi bănuitor, dar pentru moment se simţi dezarmat în faţa acestui om, profund diabolic şi totuşi având ceva amabil şi sincer.

- Oricând vă face plăcere să fiţi oaspeţii mei pe iaht, am să-i ofer o mică croazieră.

- Mulţumesc, zise Val din nou în gardă; soţia mea nu poate suferi marea.

- Întocmai ca şi mine, zise *Monsieur* Profond.

- Atunci de ce vă plimbaţi cu iahtul?

Ochii belgianului zâmbiră.

- Oh! Nu ştiu nici eu. Am făcut de toate, şi acum a venit rândul plimbării cu iahtul.

- Trebuie să fie costisitor al dracului. Eu cred că ai şi motive mai serioase.

Monsieur Profond îşi ridică sprâncenele, apoi îşi umflă buza de jos, cărnoasă.

- Mie îmi place viaţa uşoară, îi zise.

- Ai fost în război? întrebă Val.

- Da. Am făcut-o şi pe asta. Am fost otrăvit cu gaze; puţină neplăcere.

Zâmbi cu un aer calm şi profund de prosperitate, sorbit parcă din însuşi numele lui. Val nu-şi dădea seama dacă spusese "puţină" în loc de "mică" pentru că nu cunoştea bine limba engleză sau numai pentru că era afectat. Tipul era, fără îndoială, capabil de orice. Ajunşi lângă cercul de cumpărători din jurul mânzei Mayfly, care câştigase cursa, *Monsieur* Profond zise:

- Ai de gând s-o cumperi?

Val dădu din cap. Având alături de el pe acest Satana adormit, Val simţea nevoia credinţei. Deşi situaţia lui materială, datorită prevederii bunicului său care îi lăsase moştenire un venit de o mie de lire sterline anual, la care se adăuga şi mia lui Holly, moştenită de la bunicul ei, îl asigura faţă de orice lovitură a providenţei, Val nu avea capital disponibil prea mare, căci o bună parte din banii realizaţi din vânzarea fermei lui din Africa de Sud o cheltuise pentru instalarea lor în Sussex. Şi, foarte curând, îşi zise: "Fir-ar al dracului, am scăpat-o!" Nu putea da mai mult de şase sute de lire sterline, iar licitaţia a mers mai departe. Val s-a retras. Mânza Mayfly s-a adjudecat la suma de şapte sute cincizeci de guinee. Supărat, întoarse spatele grupului care licita, când auzi glasul lui *Monsieur* Profond şoptindu-i la ureche:

- Am cumpărat eu mica mânză, dar n-am ce face cu ea. Ia-o dumneata şi dă-i-o soţiei dumitale.

Val se uită la el şi mai bănuitor, dar omul avea atâta voie bună în ochi, încât nu se putu considera jignit.

- Am realizat o mică sumă de bani în timpul războiului, începu *Monsieur* Profond cu aerul că răspunde privirilor lui Val. Am avut acţiuni în fabricile de armament. Îmi place să-i cheltuiesc. Eu ştiu întotdeauna să fac bani. Cheltuiesc relativ puţin cu persoana mea. Îmi place să se bucure şi prietenii mei de ceea ce am eu.

- Ţi-o cumpăr la preţul pe care l-ai dat pe ea, răspunse Val hotărât.

- Nu, zise *Monsieur* Profond. Ia-o, te rog, dumneata. Eu n-am ce face cu ea.

- Imposibil! Aşa ceva nu...

- De ce nu? zise *Monsieur* Profond zâmbind. Doar sunt prietenul familiei dumneavoastră.

- Şapte sute cincizeci de guinee nu e o cutie cu ţigări, zise Val enervat.

- Foarte bine. Te rog păstreaz-o până când am să ţi-o cer şi fă ce vrei cu ea.

- Accept dacă mânza rămâne proprietatea dumitale, zise Val.

- Foarte bine, murmură *Monsieur* Profond şi plecă.

Val îl urmări din ochi; poate să fie un "diavol binevoitor", dar poate să fie şi diavol diavol. Îl văzu întâlnindu-se cu George Forsyte, apoi nu-l mai văzu.

Cât timp mai rămase la Londra, Val îşi petrecu ziua la curse, iar serile în casa mamei lui, în Green Street.

Winifred Dartie avea şaizeci şi doi de ani, dar arăta admirabil, mai ales dacă ţineai seama că vreme de treizeci şi trei de ani a avut de suferit din pricina soţului ei, Montague Dartie, de care a scăpat ca prin minune datorită treptelor dintr-o casă de la Paris. Era foarte

încântată că fiul ei preferat s-a întors acasă din Africa de Sud după atâta vreme, că se schimbase aşa de puţin şi c-o iubea pe soţia lui. Pe la sfârşitul celui de al şaptelea deceniu al veacului trecut, înainte de a se mărita, Winifred era în avangarda luptei pentru libertate, plăcere şi lux; dar acum mărturisea că fetele tinere din ziua de azi au întrecut mult năzuinţele ei. Acestea, de pildă, socotesc căsătoria drept un accident, şi uneori Winifred regreta că nu făcuse şi ea la fel; un al doilea, al treilea sau al patrulea accident poate că i-ar fi dat un tovarăş de viaţă mai puţin beţiv şi fantezist. Totuşi, la urma urmei, Monty lăsase în urma lui pe Val, Imogen, Maud şi Benedict (care ajunsese aproape colonel şi scăpase teafăr din război); dintre ei nici unul nu divorţase încă. Winifred era adeseori mirată de statornicia copiilor ei, când îşi amintea de tatăl lor; dar, după cum constatase cu mândrie, în afară de Imogen erau cu

toţii nişte adevăraţi Forsyte, şi gândul acesta o măgulea. Fetiţa fratelui ei, Fleur, o înspăimânta. Era neastâmpărată ca toate fetele moderne. Prosper Profond a caracterizat-o bine într-o zi după cină: "E ca o mică flacără aşezată în curent" - deşi nu avea gesturi deşănţate şi nu vorbea cu glas prea tare. În caracterul lui Winifred zăceau adânc întipărite concepţiile neamului Forsyte, de aceea avea o aversiune instinctivă faţă de atmosfera generală, de obiceiurile şi principiile fetelor moderne care aveau următoarea deviză: "Orice ai face e totuna! Hai să cheltuim, căci mâine tot vom fi săraci!" Pe Winifred o mângâia un singur lucru din caracterul lui Fleur: era atât de perseverentă, încât dacă voia ceva nu se potolea până când nu-şi îndeplinea dorinţa; cât despre consecinţe, fata era prea tânără pentru a ţine seama de ele. Fleur era foarte frumuşică; moştenise de la mama ei gustul franţuzoaicelor şi

darul de a purta rochiile; toată lumea întorcea capul în urma ei - mare compensaţie pentru Winifred, îndrăgostită de stil şi distincţie, dar care fusese amarnic dezamăgită în cazul lui Montague Dartie.

Sâmbătă dimineaţa Winifred, care lua ceaiul cu Val, aduse vorba despre vechiul lor conflict familial.

- Acea mică întâmplare relativ la socrul tău şi mătuşa Irene se pierde în negura vremurilor, aşa că Fleur nu trebuie să afle nimic despre ea, Val. N-are rost să-i dăm proporţii. Unchiul Soames ţine foarte mult la acest lucru. Te rog să bagi de seamă.

- Da! Dar va fi îngrozitor de greu. Tânărul frate vitreg al lui Holly vine să locuiască la noi un timp, până ce învaţă agricultura. A şi sosit acolo.

- Oh! zise Winifred. Asta ne mai lipsea! Cum arată băiatul?

- L-am văzut o singură dată, la Robin Hill, când am fost în ţară în anul 1909; era în pielea goală şi

vopsit cu dungi albastre şi galbene - un copil frumuşel.

Winifred găsi că e foarte "amuzant" şi adăugă pe un ton calm:

- Nu face nimic; Holly are mult tact şi va şti cum să procedeze. N-am să-i spun unchiului tău. L-ar supăra din cale-afară. Tu nu ştii ce mângâiere e pentru mine că te-ai întors acasă, scumpul meu, acum că îmbătrânesc...

- Îmbătrâneşti? Ce idee! Niciodată n-ai fost mai tânără! Spune, mamă, Profond acela e un om cumsecade?

- Prosper Profond? Oh! Cel mai amuzant bărbat din câţi cunosc.

Val tuşi, apoi povesti întâmplarea cu mânza Mayfly.

- Iată un gest caracteristic pentru el, murmură Winifred. Face cele mai neaşteptate lucruri!

- O fi! zise Val aspru; familia noastră n-a prea avut noroc când şi-a făcut de lucru cu indivizi de soiul ăsta: sunt prea fantezişti pentru noi.

Avea dreptate! Winifred tăcu, îngândurată, apoi răspunse:

- Oh! Dar e străin, Val trebuie să fim îngăduitori!

- Foarte bine. Eu am să mă folosesc de mânza lui şi am să caut o modalitate de a mă revanşa.

Curând după aceea îşi luă rămas bun, se duse la un *bookmaker* la clubul "Iseeum" şi apoi la gara Victoria.

JON

După douăzeci de ani petrecuţi în Africa de Sud, doamna Val Dartie era îndrăgostită la nebunie, din fericire de ceva care îi aparţinea, căci obiectul pasiunii sale erau priveliştea din faţa ferestrelor şi lumina limpede şi răcoroasă a dealurilor înverzite, în sfârşit, era din nou în Anglia! Anglia mai frumoasă decât în visele ei! Întâmplarea a dus familia Val Dartie în partea de miazăzi a comitatului Sussex, unde dealurile aveau un adevărat farmec în lumina soarelui. Holly moştenise de la tatăl ei destulă sensibilitate pentru a preţui frumuseţea rară a conturului lor, precum şi strălucirea lor albă. Pentru ea, urcuşul pe potecile înguste ale trecătorilor şi plimbarea pe coama dealurilor - fie spre Chanctonbury, fie spre Amberley - erau o încântare pe care cu greu o putea împărtăşi cu Val, deoarece

admiraţia lui pentru Natură se confunda cu instinctul neamului Forsyte de a trage vreun folos din ea, ca de pildă starea ierbii pentru antrenamentul cailor.

În drum spre casă, conducând Fordul cu o anumită blândeţe şi bună dispoziţie, îşi făgădui că primul lucru pe care îl va face când va veni Jon va fi să-l ducă acolo sus şi să-i arate "priveliştea" sub acest cer de mai.

Avea, faţă de fratele ei vitreg, un sentiment matern, pe care nu şi-l putea manifesta faţă de Val. În vizita de trei zile pe care o făcuse la Robin Hill, curând după ce se întorseseră în patrie, nu-l întâlnise pe Jon, căci era la şcoală. Aşa încât în amintirea ei, ca şi Val de altfel, vedea un copil cu păr strălucitor ca soarele, jos lângă lac, în pielea goală vărgată cu galben şi albastru.

În acele trei zile cât a stat la Robin Hill, Holly a fost tulburată, tristă şi nu-şi găsise locul. Amintiri despre fratele ei mort, amintiri

despre zilele când Val îi făcea curte. Iar sub îmbătrânirea tatălui ei, pe care nu-l mai văzuse de douăzeci de ani, Holly, cu tot zâmbetul lui ironic, simţise umbra morţii; dar ceea ce o supărase cel mai mult fu prezenţa mamei sale vitrege, de care îşi aducea vag aminte, ca de "doamna în gri", din vremea când era mică şi bunicul ei era în viaţă, când *Mademoiselle* Beauce era foarte supărată pe intrusa aceea care-i dădea lecţii de pian. Toate acestea au tulburat şi chinuit sufletul ei dornic să găsească un Robin Hill neschimbat. Dar Holly, cu toată sensibilitatea ei înnăscută, ştia să-şi ascundă simţămintele, şi totul părea să fi mers bine.

La despărţire tatăl ei o sărută, dar Holly simţise cum îi tremurau buzele.

- Aşa, scumpa mea, spusese. Nu-i aşa că războiul n-a schimbat nimic la Robin Hill? Ce n-aş fi dat să-l fi adus şi pe Jolly cu tine! Spune, Holly, tu crezi în prostiile

spiritiştilor? Tare mă tem că dacă stejarul acesta moare, eu mor.

Holly îl îmbrăţişa cu atâta căldură, încât Jolyon şi-a dat seama că l-a luat gura pe dinainte, de aceea luă imediat un aer ironic.

- Spiritism - ce cuvânt bizar - şi cu cât adepţii lui vorbesc mai mult despre el, cu atât arată mai mult că urmăresc realităţi concrete.

- Cum adică? zise Holly.

- Foarte simplu. Uită-te la fotografiile lor cu prezenţa aurei. Pentru a putea face o fotografie, trebuie să ai mai întâi un obiect material pe care să cadă lumina şi care să facă umbră. Eu cred că până la urmă vom ajunge să spunem fie că toată materia este spirit, fie că tot spiritul este materie - nu ştiu care din aceste două afirmaţii e cea adevărată.

- Tată, tu nu crezi în viaţa de dincolo?

Jolyon se uită la ea, şi tristeţea stranie de pe faţa lui o impresiona profund.

- Trebuie să-ţi spun, scumpa mea, că mi-ar plăcea să aflu ceva de dincolo de moarte. În ultima vreme m-am cam ocupat şi de aşa ceva. Dar orice aş face, nu mă pot convinge că telepatia sau subconştientul ar fi altceva decât emanaţii ale energiei acumulate în lumea aceasta. Ce n-aş da să pot crede! Cu toate că dorinţele produc idei, ele nu sunt în stare să creeze dovezi.

Holly îl sărută încă o dată pe frunte şi parcă simţea că teoria tatălui său se confirmă: toată materia devenise spirit - fruntea lui părea, întrucâtva, atât de imaterială!

Dar cea mai impresionantă imagine cu care a plecat după cele trei zile petrecute la Robin Hill a fost aceea a mamei sale vitrege, pe care o privise, fără ca ea să fi observat, în timp ce citea o scrisoare de la Jon. Nu încape îndoială c-a fost cel mai frumos tablou din câte văzuse Holly vreodată. Irene, absorbită de

scrisoarea băiatului ei, stătea în picioare la fereastră, unde lumina cădea pe faţa şi părul ei cărunt; buzele ei se mişcau, zâmbeau, ochii ei negri râdeau, dansau iar una din mâini îi era lipită de piept. Holly rămase cu impresia c-a văzut imaginea iubirii desăvârşite şi cu convingerea că Jon trebuie să fie simpatic.

Când îl văzu ieşind de pe peron cu câte o valiză în fiecare mână, aşteptările ei fură confirmate. Semăna puţin cu Jolly, idolul copilăriei ei, pierdut de multă vreme, dar avea o expresie mai ageră, avea aerul mai puţin formalist, cu ochii mai întunecaţi, părul mai deschis şi n-avea pălărie pe cap: una peste alta, "un frăţior" foarte interesant!

Holly, obişnuită cu tinerii din vremea aceea, siguri de ei, a fost vrăjită de timiditatea şi politeţea lui; Jon se simţea încurcat pentru că Holly şedea la volan în loc s-o fi condus el acasă. Ce ar fi dacă ar

încerca? De la război încoace nu mai aveau automobil la Robin Hill. A condus o singură dată, dar a oprit maşina într-o grămadă de nisip; totuşi ar mai putea încerca. Râsul său dulce era foarte plăcut; deşi, după cât îi părea, felul lui de a vorbi era acum demodat. Ajunşi acasă, scoase din buzunar o scrisoare zbârcită, pe care Holly o citi în timp ce Jon se spăla, o scrisoare foarte scurtă, dar care trebuie să fi însemnat un efort dureros pentru tatăl ei.

Draga mea,

Sunt convins că tu şi cu Val nu veţi uita că Jon nu ştie nimic din istoria familiei noastre. Mama lui şi cu mine socotim că este prea tânăr pentru a afla. Băiatul e foarte bun şi e lumina ochilor ei. Verbum sapientibus[109].

Cu drag, tatăl tău,

J.F.

Scrisoarea nu cuprindea decât atât; dar în sufletul lui Holly

renăscură neliniştea şi regretul că venea şi Fleur.

După ceai îşi împlini făgăduinţa făcută şi-l luă pe Jon pe deal. Avură o îndelungată convorbire şezând pe marginea unei gropi vechi, din care se scosese var, năpădită acum de ierburi şi scaieţi. Povârnişul verde era presărat cu laptele-cucului şi sânziene, ciocârliile cântau, sturzii zburau în desişuri, iar din când în când un pescăruş rătăcit pe uscat fâlfâia din aripi şi părea foarte alb pe cerul care se întuneca şi unde, palidă, răsărea luna. Aerul era plin de miresme minunate, ca şi cum nişte mici făpturi nevăzute ar fi alergat de colo-colo storcind parfum din firele de iarbă.

După o îndelungată tăcere, Jon zise pe neaşteptate:

- E minunat! Ce armonie desăvârşită! Pescăruşi în zbor, oi cu clopoţei...

- "Pescăruşi în zbor, oi cu clopoţei!" Tu eşti poet, dragul meu!

Jon oftă.

- O, Doamne! Nu spune una ca asta!

- Încearcă, Jon! La vârsta ta am încercat şi eu.

- Într-adevăr? Şi mama spunea să "încerc", dar sunt prea leneş. Poţi să-mi arăţi vreuna scrisă de tine?

- Dragul meu, murmură Holly, sunt căsătorită de nouăsprezece ani, iar versurile le-am scris pe vremea când voiam să mă mărit.

- Oh! zise Jon şi întoarse capul spre ea.

Unul din obraji, cel pe care îl vedea ea, era îmbujorat. Oare Jon s-a "fript la degete", cum ar fi zis Val? Nu-i oare prea devreme? Dacă da, cu atât mai bine, căci nu-l va emoţiona tânăra Fleur. De altfel va începe să lucreze la fermă. Holly zâmbi. Oare şi Burns[110] a plecat de la coarnele plugului sau numai Piers Plowman[111] ? În vremurile în care trăieşte ea, aproape toţi băieţii şi cele mai multe fete pot scrie poezii, aşa cum s-ar părea după nenumăratele cărţi pe care le citise

în Africa de Sud, importate de către firma "Hatchus and Bumphards".

Erau printre ei unii bunicei - chiar buni, mult mai talentaţi decât fusese ea! De altfel poezia venise la modă abia în ultima vreme - o dată cu automobilele. După masa de seară, lângă focul ce ardea în căminul de jos, avură din nou o lungă convorbire; Holly aflase aproape totul despre Jon, în afară de un singur lucru, şi cel mai important. În faţa camerei lui de culcare, Holly se despărţi de el, după ce verificase de două ori dacă nu-i lipseşte nimic; era convinsă că îl va iubi şi că Jon îi va plăcea lui Val. Era plin de viaţă, dar nu exuberant; ştia să asculte, era simpatic şi reticent în ceea ce-l privea. Bineînţeles, îşi iubea tatăl şi-şi adora mama. Îi plăceau călătoria, vâslitul şi scrima mai mult decât toate jocurile. Salva fluturii de noapte când se apropiau de vreo flacără, nu putea suferi păianjenii, dar îi lua cu o bucăţică de hârtie şi îi ducea afară, nu-i

omora niciodată. Într-un cuvânt, era prietenos. Holly se duse la culcare gândindu-se că Jon ar suferi îngrozitor dacă cineva i-ar face vreun rău; dar cine să-i facă rău?

Jon, la rândul lui, stătea la fereastră cu o bucată de hârtie şi un creion, scriind prima lui "poezie adevărată" la flacăra unei lumânări, deoarece luna nu era destul de strălucitoare pentru a scrie la lumina ei, ci-i dădea doar iluzia că aerul nopţii tremură şi că totul e îmbrăcat în argint. Era o noapte făcută anume pentru ca Fleur să umble, să-şi rotească ochii şi să-l conducă înainte peste culmi, departe, departe. Pe fruntea tânără a lui Jon apărură cute adânci; scria cuvinte pe hârtie, le ştergea, apoi le scria din nou, făcând tot ceea ce e necesar pentru desăvârşirea unei opere de artă; şi avea sentimentul pe care trebuie să-l aibă adierile vântului de primăvară când îşi încearcă primele cântece printre mugurii care încă n-au înflorit. Era

unul dintre băieţii aceia (puţini la număr) în al căror suflet dragostea de frumos dobândită în familie a supravieţuit anilor de şcoală. El şi-a tăinuit, fireşte, simţămintele, astfel că nici chiar profesorul de desen nu le-a bănuit; dar ele existau, curate şi sublime, în el.

Poezia i se păru şchioapă şi lipsită de avânt faţă de înariparea nopţii. Cu toate acestea n-a zvârlit-o. Era o "prostie", totuşi era mai mult decât nimic, era expresia inexprimabilului. Apoi gândi cu oarecare dezamăgire: "N-am să i-o pot arăta mamei."

Şi dormi foarte bine, copleşit de atâtea lucruri noi.

Pentru a evita întrebări primejdioase la care nu i se putea răspunde, tot ceea ce i-a spus lui Jon a fost:

- O dată cu Val va sosi în vizită la noi pentru câteva zile o fată.

Din aceleaşi motive, lui Fleur nu i s-a spus decât:

- La noi locuieşte un tânăr.

Cei doi mânji, după cum le zicea Val în gând, s-au întâlnit deci într-un mod cu desăvârşire neprevăzut. Holly a făcut prezentările.

- Acesta este Jon, frăţiorul meu; Fleur este verişoara noastră, Jon.

Jon, intrând pe uşă dintr-o lumină orbitoare, fu atât de uluit de natura providenţială a acestui miracol, încât abia o auzi pe Fleur spunând cu glas calm:

- Oh! Bună ziua! de parcă nu se mai văzuseră niciodată; şi înţelese, năucit, dintr-o mişcare de o iuţeală neînchipuită a capului ei, că nu

trebuia să arate că o văzuse vreodată. Se aplecă buimac asupra mâinii ei şi rămase mai tăcut decât mormântul. Ştia că e mai cuminte să tacă. Odată, când era copil, iar mama l-a prins citind noaptea la lumina lămpii, Jon răspunsese cu îndrăzneală: "Nu citeam, Mam, întorceam doar paginile"; iar mama îi spusese: "Jon, să nu spui niciodată minciuni, din pricina feţei tale nimeni nu te va crede."

Aceste cuvinte îi minaseră pentru totdeauna încrederea necesară în succesul unui neadevăr rostit de el. De aceea nu putu decât să asculte exclamaţiile vioaie şi entuziaste ale lui Fleur - care găsea că totul în casă este foarte frumos - la ceai să-i ofere prăjituri şi gem, iar în primul moment prielnic să se retragă. Se zice că omul care suferă de *delirium tremens* vede tot timpul în faţa ochilor un anumit obiect, de preferinţă de culoare închisă, care îşi schimbă brusc forma şi poziţia. Jon avea în faţa ochilor un obiect

fix: ochii ei negri şi părul ei aproape negru, mereu altfel, dar acelaşi. Gândul că între el şi obiectul acela fix există o înţelegere ascunsă (destul de greu de înţeles) îl emoţiona în aşa măsură, încât, aşteptând cu înfrigurare, începu să-şi transcrie poezia - pe care, desigur, nu va îndrăzni să i-o arate niciodată - până când îl treziră tropote de cai, iar din fereastra camerei lui o văzu plecând cu Val la călărie. Se vedea limpede că Fleur nu-şi pierde vremea; privind în urma lor, Jon simţi o durere în inimă. El îşi pierdea vremea. Dacă în emoţia aceea înspăimântătoare a întâlnirii n-ar fi fugit, l-ar fi chemat şi pe el la plimbare. Rămase la fereastră şi îi urmări. Dispărură, apoi reapărură la o cotitură, dispărură din nou, şi pentru ultima dată îi zări vreme de un minut profilaţi pe coama dealului. "Sunt un dobitoc, îşi zise, pierd mereu norocul ce-mi iese în cale."

De ce nu avea oare mai multă încredere în sine şi mai multă spontaneitate? Apoi, cu bărbia sprijinită în palme, îşi închipui cum ar fi fost dacă ar fi plecat cu ea la călărie. Un *week-end* e numai un *week-end*, şi a pierdut trei ore. Mai există oare pe lume un bleg ca el? Desigur că nu.

Seara se îmbrăcă din vreme pentru masă şi coborî primul. Era hotărât să nu mai scape nici o ocazie. Dar o scăpă pe Fleur, care coborî ultima. La masă era aşezat faţă-n faţă cu ea, şi a fost ceva îngrozitor - de teamă ca nu cumva să spună ceea ce nu trebuie a fost incapabil să scoată o vorbă; deşi firesc era să se uite la ea, i-a fost cu neputinţă să ridice ochii; în concluzie: nu se purta normal cu o fiinţă cu care, în imaginaţie, iese peste dealuri şi culmi; şi tot timpul îşi dădea seama că atât Fleur, cât şi ceilalţi vor crede că e un prostănac mut. Da! Era îngrozitor! Iar ea vorbea atât de bine, conversaţia ei

zbura ca pe aripi de la un subiect la altul. Era uimitor cum învăţase ea o artă pe care el o găsea atât de respingător de grea. Şi nu va fi de mirare dacă Fleur va crede că nu e nimic de făcut cu el!...

Ochii surorii sale, aţintiţi asupra lui cu o anumită uimire, îl siliră în cele din urmă să se uite la Fleur, dar imediat ochii acesteia, foarte vioi şi mari, părură a spune: "Oh! pentru Dumnezeu!" şi îl siliră să se uite la Val, al cărui zâmbet îl sili să se uite la cotletul din farfuria sa - acesta, cel puţin, nu avea ochi şi nu râdea de el - pe care-l mâncă în grabă.

- Jon vrea să se facă fermier, o auzi pe Holly spunând; agricultor şi poet.

Ridică ochii plini de reproş către ea, observă sprâncenele ei ridicate în glumă întocmai ca ale tatălui său, râse şi parcă se simţi mai bine.

Val povesti întâmplarea cu *Monsieur* Profond; subiectul era foarte bine venit, căci pe când vorbea, Val se uita la Holly, iar

Holly îl privea şi ea pe Val, în timp ce Fleur, cu fruntea uşor încreţită, părea a privi un gând al ei, iar Jon putea, în sfârşit, s-o privească în voie pe Fleur. Purta o rochie albă, foarte simplă şi bine croită; braţele îi erau goale, iar în păr avea un trandafir alb. În acest moment de liberă contemplare, după o tulburare atât de intensă, Jon o văzu transfigurată, aşa cum vede omul în întuneric un pom firav şi alb, cu fructe; o zări asemenea unui vers dintr-o poezie care trece ca fulgerul prin faţa ochilor minţii sau unei melodii care pluteşte în depărtări şi se stinge. Buimac cum era, se întrebă: oare câţi ani are - părea să aibă mai multă încredere în sine şi experienţă decât el. De ce să nu spună că se întâlniseră? Brusc, îi veni în minte faţa mamei lui: tulburată, îndurerată când îi răspunsese: "Da, suntem rude, dar nu-i cunoaştem." E cu neputinţă ca mama lui, care iubeşte frumosul, să n-o fi admirat pe Fleur dacă ar fi

cunoscut-o! După masă rămase singur cu Val; sorbea politicos vinul de Porto şi răspundea întrebărilor puse de cumnatul său nou-găsit. În ceea ce privea călăria (pentru Val era cea mai importantă problemă) îi punea la dispoziţie o tânără iapă castanie, urmând ca el să-i pună şaua, să-i scoată şaua şi, în general, să se îngrijească de ea când o aduce la grajd. Jon îi răspunse că e deprins de acasă cu asemenea treburi şi văzu cum creşte în stima gazdei lui.

- Fleur, zise Val, nu călăreşte încă bine, dar are curaj. Sunt sigur că tatăl ei nu ştie să facă deosebirea între un cal şi o roată de căruţă. Tatăl tău încalecă?

- Pe vremuri călărea; dar acum, ştii, acum e... Se opri, căci nu putea suferi cuvântul "bătrân". Tatăl lui era în vârstă, dar nu era bătrân; nu - bătrân niciodată!

- Da, mormăi Val. L-am cunoscut pe fratele dumitale la Oxford, e mult de atunci, a murit în războiul

cu burii. Ne-am bătut o dată în grădina de lângă New College. Stranie poveste, adăugă îngândurat: multe s-au tras de acolo.

Jon deschise ochii mari; totul îl împingea spre cercetarea trecutului, când auzi glasul surorii lui spunând dulce în uşă:

- Poftiţi încoace, amândoi!

Jon se ridică şi porni emoţionat spre ceva mult mai actual. După ce Fleur spuse că "E o vreme prea minunată pentru a sta în casă", ieşiră cu toţii. Picăturile de rouă străluceau ca gheaţa în lumina lunii, şi un vechi cadran solar arunca o umbra lungă. Două garduri de merişor, plantate în unghi drept, împrejmuiau cu umbrele lor negre livada. Fleur porni prin deschizătura dintre cele două garduri.

- Vino aici! strigă.

Jon se uită speriat la ceilalţi doi şi o urmă. Ea alerga printre pomi ca o fantomă. În preajma ei totul era frumos şi parcă plutea în spuma

mării, iar aerul mirosea a urzici şi a trunchiuri de copaci bătrâni. Dispăru, Jon crezu c-a pierdut-o, apoi o luă la fugă, şi era cât p-aci să se izbească de ea. Stătea nemişcată.

- Nu-i aşa că-i frumos!? strigă ea; iar Jon răspunse:

- Foarte.

Fleur întinse braţul, rupse o floare şi, învârtind-o între degete, zise:

- Sper că-mi dai voie să-ţi spun Jon?

- Bineînţeles.

- Foarte bine! Dar ştii că între familiile noastre există o duşmănie?

Jon bâlbâi:

- Duşmănie? Pentru ce?

- Romantic şi stupid în acelaşi timp. De aceea n-am spus că ne-am mai întâlnit. Vrei să ne sculăm mâine de dimineaţă foarte devreme şi să facem o plimbare înainte de ora micului dejun? Mie nu-mi place să tărăgănez lucrurile. Dar ţie?

Jon consimţi cu entuziasm.

- Atunci, la ora şase. Cred că mama ta e splendidă.

Jon răspunse călduros:

- Da, aşa e.

- Mie îmi place frumuseţea în toate manifestările ei, continuă Fleur, dar numai dacă-mi dă senzaţii puternice. Nu-mi place deloc arta greacă.

- Cum? Nici Euripide?

- Euripide? Oh, nu! Nu pot să sufăr teatrul grecesc; piesele sunt prea lungi. După părerea mea frumosul trebuie să-ţi dea întotdeauna o senzaţie imediată. Mie îmi place, de pildă, să mă uit la un *singur* tablou, şi apoi să fug. Nu-mi plac mai multe lucruri adunate laolaltă. Uite! Ridică floarea în lumina lunii: după gustul meu aceasta e mai frumoasă decât grădina toată. Şi deodată, cu cealaltă mână, îl atinse pe Jon. Crezi că există ceva mai îngrozitor pe lume decât prudenţa? Simţi parfumul lunii? Fleur lipi floarea de obrazul lui; iar Jon, zăpăcit, fu de acord că cel mai îngrozitor lucru pe lume este prudenţa şi, aplecându-se,

sărută mâna care i-o strângea pe a lui.

- Drăguţ, dar demodat, zise Fleur pe un ton calm. Eşti înspăimântător de tăcut, Jon! Şi mie îmi place tăcerea, dar numai dacă e de scurtă durată. Îşi luă mâna de pe mâna lui. Ai crezut că intenţionat am lăsat să-mi cadă batista?

- Nu! strigă Jon profund indignat.

- Şi totuşi, aşa a fost. Hai să ne întoarcem, căci cine ştie ce vor crede ceilalţi.

Apoi din nou o luă la fugă printre pomi, ca o fantomă. Jon o urmă cu iubire în inimă, cu Primăvară în inimă, iar în jurul lui luna lumina flori albe ce păreau a nu fi din lumea aceasta. Ieşiră din grădină tot prin deschizătura pe unde intraseră. Fleur începu să meargă cu un pas potolit.

- Era foarte frumos acolo, îi zise lui Holly pe un ton visător.

Jon tăcea, nădăjduind că lui Fleur i se va părea că e o tăcere de scurtă durată.

Îi zise noapte bună pe un ton indiferent şi politicos, ceea ce îl făcu să creadă că visase...

În camera ei de culcare, Fleur îşi dezbrăcă rochia şi, înfăşurată într-un halat, cu floarea albă tot în păr, semănând cu o tânără japoneză, se aşeză în pat cu picioarele încrucişate şi începu să scrie la lumina unei lumânări.

Mult iubita mea Cherry,

Mi se pare că sunt îndrăgostită. Am un nod în gât, cu toate că ceea ce simt eu e aşezat puţin mai jos. E vorba de un văr de-al doilea de al meu - un copil, cu vreo şase luni mai bătrân şi cu zece ani mai tânăr decât mine. Băieţii se îndrăgostesc de obicei de femei mai mari decât ei, iar fetele de băieţi mai tineri sau de bărbaţi bătrâni de patruzeci de ani. Să nu râzi de mine, dar ochii lui sunt cele mai "adevărate" lucruri din câte am văzut vreodată; şi tace într-un mod divin! Prima întâlnire, foarte romantică, a fost la

Londra, la picioarele Junonei lui Vospovitch. Acum doarme în camera vecină şi razele lunii luminează pomii înfloriţi; mâine dimineaţă, înainte de a se trezi ceilalţi, vom face o plimbare în ţara zânelor, pe dealurile din Sussex. Duşmănia dintre familia lui şi a mea face povestea aceasta cu adevărat interesantă. Da, şi s-ar putea să fiu nevoită să mă folosesc de un subterfugiu şi să te rog să mă pofteşti la tine - atunci am să-ţi explic motivul. Tatăl meu nu doreşte să ne cunoaştem, dar n-am ce să-i fac. Viaţa e prea scurtă. Mama lui e cea mai frumoasă femeie din câte am văzut, are păr argintiu şi o faţă tânără cu ochi negri. Acum locuiesc la sora lui - căsătorită cu vărul meu; totul este încurcat, dar mâine am de gând s-o descos. Susţineam adeseori amândouă că amorul e un sport care-ţi încurcă viaţa; ei bine, să ştii că ne-am înşelat, el este abia începutul ei, şi cu cât îl simţi mai

curând scumpa mea, cu atât mai bine!

Jon (nu este o simplificare, ci o prescurtare de la Jolyon, care, după cum aud, e un nume obişnuit în familia noastră) este genul de bărbat care se aprinde iute şi apoi se răceşte; e înalt de vreo cinci picioare şi ceva, dar e încă în creştere, şi cred că se va face poet. Dacă râzi de mine, să ştii că mă supăr pentru totdeauna. Am de întâmpinat fel de fel de greutăţi, dar tu ştii că atunci când doresc cu adevărat un lucru nu mă las până nu-l am. Unul din principalele efecte ale dragostei e că aerul ţi se pare locuit de fiinţe vii, întocmai cum crezi în obrazul din lună; şi te simţi - te simţi ameţită şi uşoară în acelaşi timp, şi ai o senzaţie bizară, parcă mereu inspiri, pentru prima oară, parfumul florilor de portocali... Este prima mea iubire şi mi se pare că va fi şi ultima, ceea ce, fireşte, e absurd având în vedere legile naturii şi ale moralei. Dacă-

ţi baţi joc de mine, te bat; iar dacă spui cuiva ceva, nu te voi ierta niciodată. Mă tem atât de mult de acest lucru, încât aproape nu cred că am să-ţi expediez scrisoarea.. În orice caz mai dorm o noapte până mă hotărăsc.

Noapte bună, scumpa mea Cherry!

A ta,

Fleur

IDILĂ PE IARBĂ

Cei doi tineri Forsyte ieşiră pe poteca de pe creastă şi-şi îndreptară feţele spre răsărit, către soare. Pe cer nu era nici un nor şi dealurile erau pline de rouă. Urcaseră destul de iute povârnişul şi de aceea răsuflau puţin cam greu; chiar dacă aveau ceva de spus, nu-şi spuseră nimic, ci urcară înainte, nemâncaţi, ameţiţi, însoţiţi de cântecul ciocârliilor. Plecarea pe furiş din casă fusese distractivă, dar odată ajunşi pe culme plăcerea conspiraţiei dispăru, făcând loc unei tăceri desăvârşite.

- Am făcut o mare prostie, zise Fleur, după ce făcură o jumătate de milă: mie mi-e foame.

Jon scoase din buzunar un baton de ciocolată. Îl împărţiră şi limbile li se dezlegară. Au vorbit despre viaţa de acasă, despre copilăria lor; totul avea un aer de irealitate fascinantă acolo sus, pe înălţimea

pustie. Însă în trecutul lui Jon era un singur punct solid - mama lui; şi un singur punct fix în trecutul lui Fleur - tatăl ei; iar despre aceste fiinţe vorbiră puţin - parcă vedeau, din depărtare, dezaprobarea de pe feţele lor.

Coborâră coama dealului, apoi urcară din nou spre Chanctonbury Ring; departe se zărea un petic de mare, un erete zbura în dreptul soarelui, încât aripile lui, viguroase şi cafenii, păreau aproape roşii. Jon avea o pasiune pentru păsări şi era capabil să stea multă vreme nemişcat privindu-le. Vederea lui excelentă şi memoria bună pentru ceea ce-l interesa făceau să merite să-l asculţi când vorbea despre păsări. Dar în Chanctonbury Ring nu erau păsări - acest mare templu de fag şi jir nu avea viaţă, şi la ora aceea din zori era aproape frig; căutară o potecă pentru ca să iasă din nou la soare. Veni rândul lui Fleur. Vorbi despre câini şi despre modul cum se poartă oamenii cu ei.

Era nedrept să-i legi în lanţuri! îi venea să tragă cu biciul în oamenii care fac aşa ceva. Jon se miră că e atât de umană. După cât se părea, Fleur ştia un câine pe care un fermier din apropierea casei lor îl ţinea legat lângă coteţul de găini oricum ar fi fost vremea; câinele îşi pierduse glasul de atâta lătrat.

- Şi ceea ce e revoltător, zise ea cu vehemenţă, e că dacă bietul câine n-ar fi lătrat la fiecare trecător, n-ar fi fost ţinut acolo. Eu cred că oamenii sunt mici brute ipocrite. De două ori m-am dus pe furiş şi i-am dat drumul: de fiecare dată era cât p-aci să mă muşte, apoi credeam că înnebuneşte de fericire, dar mereu se întorcea acasă şi era din nou pus în lanţ. Dacă aş avea posibilitatea, eu l-aş pune în lanţuri pe omul acela. Jon văzu cum îi străluceau ochii şi dinţii. Sau i-aş pune cu fierul roşu pe frunte pecetea de "brută"; aşa s-ar învăţa minte!

Jon fu de acord că ar fi o măsură bună.

- Simţul de proprietate, zise el, face pe oameni să lege lucrurile în lanţuri. Generaţia dinaintea noastră nu s-a gândit decât la proprietate, şi de aceea a venit războiul.

- Oh! zise Fleur, nu m-am gândit niciodată la asta. Familia ta şi a mea s-au certat pentru chestiuni de proprietate, cu toate că noi suntem destul de bogaţi... şi cred că şi voi.

- Oh! din fericire, da. Cred că nu m-aş pricepe să fac bani.

- Dacă te-ai pricepe, cred că nu mi-ai plăcea. Jon îşi strecură, tremurând, mâna sub braţul ei. Fleur privea înainte şi cânta:

Jon, Jon, băiatul fermierului, Jon
A furat un purceluş şi a luat-o la picior.

Braţul lui Jon o prinse de mijloc.

- Cam brusc, zise Fleur calmă; ai făcut-o de multe ori.

Jon îşi retrase braţul. Dar văzând că Fleur râde, o prinse din nou; iar Fleur începu a cânta:

Oh, cine vrea să zboare cu mine pe aceste culmi libere

Oh, cine vrea să călărească cu mine?

Oh, cine vrea să urce şi să mă urmeze...

- Cântă, Jon!

Jon cântă. Ciocârliile cântau şi ele, şi clopoţeii oilor, şi, departe, în Steyning, răsunară clopotele de dimineaţă ale unei biserici. Urmă cântec după cântec, până când Fleur zise:

- Doamne, Dumnezeule! Mi-e tare foame!

- Oh! Ce rău îmi pare!

Ea întoarse capul şi-l privi drept în faţă.

- Jon, să ştii că eşti adorabil!

Şi-i strânse mâna cu care Jon o ţinea de mijloc. Jon era aproape ameţit de fericire. Un câine alb, bălţat cu galben, care gonea după un iepure, îi sperie şi-i despărţi. Priviră în urma lor până când

dispărură în vale, iar Fleur zise oftând:

- Slavă Domnului! Nu-l va prinde niciodată! Cât e ceasul? Al meu s-a oprit. Niciodată nu-l întorc la timp.

Jon se uită la al lui.

- Dumnezeule! zise; şi al meu a stat.

Porniră mai departe tot ţinându-se de mână.

- Dacă iarba e uscată, zise Fleur, vrei să ne aşezăm jumătate de minut?

Jon îşi scoase vestonul şi se aşezară pe el.

- Simţi miros de cimbru?

Petrecându-şi iarăşi braţul în jurul mijlocului ei, şezură câteva minute în tăcere.

- Suntem nişte proşti! strigă Fleur sărind în picioare. O să ajungem acasă foarte târziu, cu nişte mutre tâmpite, şi o să le atragem atenţia. Ascultă-mă pe mine, Jon! O să spunem că am ieşit să facem o mică plimbare înainte de ceai şi ne-am rătăcit prin pădure. Ai înţeles?

- Da, zise Jon.

- Să ştii că nu-i de glumă, o să ne pună fel de fel de piedici. Ştii să minţi bine?

- Cred că nu; dar pot încerca.

Fleur îşi încreţi fruntea.

- Uite ce e, zise ea. Îmi dau seama că nu vor să ne împrietenim.

- De ce?

- Ţi-am spus de ce.

- Bine, dar e o prostie.

- O fi; dar tu nu-l cunoşti pe tatăl meu!

- Îmi închipui că te iubeşte la nebunie.

- Da, sunt singurul lui copil. Aşa cum eşti şi tu pentru ai tăi. Spune şi tu, nu-i plicticos? Părinţii aşteaptă prea multe la noi. Şi până să ajungă să-şi împlinească nădejdile, nouă ni se sfârşeşte viaţa.

- Da, murmură Jon, viaţa e foarte scurtă. Omul ar vrea să trăiască veşnic şi să fie atotştiutor.

- Şi să iubească pe toată lumea?

- Nu, strigă Jon; eu vreau să iubesc o singură dată - pe tine.

- Într-adevăr? Să ştii că progresezi! Oh! Priveşte! Uite groapa de calcar! Nu putem fi prea departe. Hai s-o luăm la fugă!

Jon o urmă, întrebându-se înspăimântat dacă nu cumva a supărat-o.

Groapa de calcar era plină de lumina soarelui şi de zumzetul albinelor. Fleur îşi dădu părul pe spate.

- Uite ce este, Jon, pentru orice eventualitate dă-mi o sărutare; şi-i întinse obrazul. Jon, în extaz, îi sărută obrazul fierbinte şi catifelat. Şi acum, ţine minte! Ne-am rătăcit; şi pe cât se poate, lasă-mă să vorbesc eu. Cred că e mai bine să fiu răutăcioasă cu tine; e mai prudent; încearcă şi tu să te porţi cu mine cât mai urât.

Jon dădu din cap şi zise:

- Imposibil.

- Fă-o măcar de dragul meu; măcar până la ora cinci.

- N-are nici un rost, căci oricine vede când mă prefac, zise Jon

necăjit.

- Ei bine, atunci fă şi tu ce poţi. Uite-i! Vin spre noi! Fă-le semn cu pălăria! Oh! Dar n-ai pălărie. Atunci am să-i fluier eu! Du-te puţin mai departe de mine şi fă o mutră îmbufnată.

Peste cinci minute intrară în casă; Jon făcea eforturi să-şi ia o mutră cât se poate de mânioasă, când auzi vocea clară a lui Fleur în sufragerie:

- Oh! Mi-e o foame de lup! Vrea să se facă fermier şi se rătăceşte pe drum! Băiatul ăsta e un idiot!

În casa de la Mapledurham, după masă, Soames se urcă în sala cu tablouri. După cum spunea Anette, era mâhnit. Fleur nu se întorsese încă. O aşteptaseră joi; dar telegrafiase că soseşte vineri; apoi telegrama de vineri îi înştiinţa că vine duminică după amiază; în casa lui Soames se aflau în clipa aceea mătuşa ei Winifred, verii ei Cardigan şi belgianul acela, Profond, dar fără Fleur casa era pustie. Se opri în faţa unei pânze de Gauguin - cel mai dureros punct din colecţia lui. Cumpărase încă înainte de război acest mare şi urât tablou, împreună cu două lucrări din tinereţea lui Matisse, căci se făcea mare zarvă în jurul postimpresioniştilor. Se întreba dacă nu cumva i l-ar putea vinde lui Profond - tipul avea aerul că nu ştie ce să facă cu banii - când auzi vocea surorii lui spunând:

- Soames, eu găsesc că tabloul ăsta e oribil; şi-şi dădu seama că Winifred venise după el.

- Oh! Crezi? zise pe un ton sec; am dat pe el cinci sute de lire.

- Ei, asta-i! Femeile nu arată aşa nici chiar când sunt negrese.

Soames râse acru.

- Nu cred că ai urcat până aici pentru a-mi spune numai atât.

- Nu. Ştii că băiatul lui Jolyon locuieşte la Val şi la soţia lui?

Soames se întoarse cu spatele la tablou.

- Ce spui?

- Da, zise Winifred cu glas tărăgănat. S-a dus să locuiască la ei până învaţă agricultura.

Soames se întoarse şi începu să se plimbe în sus şi-n jos prin cameră, dar vocea lui Winifred îl urmărea.

- I-am spus lui Val că nici unul din cei doi tineri nu trebuie să audă ceva despre întâmplările din trecut.

- Dar de ce nu mi-ai spus din vreme? Winifred dădu din umerii ei masivi.

- Fleur face ceea ce vrea. Tu ai răsfăţat-o întotdeauna. Şi apoi, dragul meu, nu văd de ce te superi!?

- Mă supăr? mârâi Soames. Tu ştii că Fleur... dar îşi înghiţi vorba. Junona, batista, ochii lui Fleur, întrebările ei şi acum amânarea întoarcerii - simptomele i se păreau atât de sinistre încât, cu firea pe care o avea, nu mai putea scăpa de obsesia lor.

- După părerea mea eşti prea prudent, zise Winifred. Dacă aş fi în locul tău i-aş povesti întâmplarea aceea de odinioară. Să nu crezi că fetele din ziua de azi sunt ca acelea din vremea noastră. Nu ştiu de unde învaţă atâtea lucruri, dar mie mi se pare că ştiu tot.

Peste faţa crispată a lui Soames trecu un fel de spasm, şi Winifred adăugă în grabă:

- Dacă ţi-e greu să vorbeşti tu, pot s-o fac eu în locul tău.

Soames scutură din cap. Atâta vreme cât nu era absolut necesar,

gândul că fiica lui adorată va afla despre acest scandal îi rănea prea mult mândria.

- Nu, zise el; încă nu. Atâta vreme cât putem evita, nu spunem nimic.

- Cred că n-ai dreptate, dragul meu. Gândeşte-te cum sunt oamenii!...

- Douăzeci de ani e vreme lungă, mârâi Soames. În afară de familia noastră crezi că mai ţine minte cineva?

Winifred tăcu. Căuta din ce în ce mai mult liniştea şi pacea pe care Montague Dartie i le răpise în tinereţe. Şi deoarece tablourile o deprimau întotdeauna, coborî în grabă.

Soames trecu în colţul unde erau atârnate, unul lângă altul, tabloul autentic de Goya şi copia frescei *La Vendimia.* Prezenţa acestui Goya autentic în colecţia lui era încă o mărturie elocventă a pânzei de păianjen ţesută din interese şi pasiuni netăgăduite în care se încurcă musca cu aripi strălucitoare

a vieţii omeneşti. Strămoşul nobilului proprietar al acestui Goya autentic a pus mâna pe el în timpul unui război cu Spania - într-un cuvânt - o captură. Nobilul proprietar n-a cunoscut valoarea lui până când, prin anul 1890, un critic de artă îndrăzneţ a descoperit că un pictor spaniol numit Goya a fost un geniu. Deşi era un Goya mediocru, fiind aproape unic în Anglia, noul proprietar deveni un om celebru. Având multe proprietăţi şi acea cultură aristocratică independentă de simpla plăcere estetică, întemeiată pe principiul mai sănătos că omul trebuie să ştie cât mai multe şi să aibă interese precise în viaţă, a hotărât să nu se despartă de acest tablou, care contribuie la reputaţia lui, atâta timp cât este în viaţă, urmând să-l treacă în patrimoniul naţiunii după moartea lui. Spre norocul lui Soames, în anul 1909, Camera Lorzilor fu atacată violent, iar nobilul proprietar a fost alarmat şi speriat.

"Dacă, îşi zise, ei cred că mi-l pot lua într-un fel sau altul se înşală amarnic. Atâta vreme cât mă lasă să trăiesc liniştit, naţiunea poate spera să-i dăruiesc câteva din tablourile mele după moartea mea. Dar dacă naţiunea are de gând să lupte împotriva mea şi să mă jefuiască în modul acesta, să fiu al dracului dacă nu vând toată colecţia. Ei nu pot cere de la mine, în acelaşi timp, averea mea particulară şi devotament pentru ţară." Se frământă astfel câteva luni de zile până când, într-o dimineaţă, citind discursul unui anumit om de stat, telegrafie omului lui de afaceri cerându-i să vină la el împreună cu Bodkin. După ce se uită la întreaga colecţie, Bodkin, omul cu cel mai mare prestigiu pe piaţă din vremea aceea, a spus că dacă i se dă lui mână liberă să le vândă în America, Germania şi alte ţări unde mai există interes pentru artă, ar putea lua mai mult decât dacă le-ar vinde în Anglia. "Deşi se cunoaşte

patriotismul nobilului proprietar, zise Bodkin, tablourile sunt unice." Nobilul proprietar înregistră părerea specialistului şi o rumegă vreme de un an. La sfârşitul acestui termen citi un nou discurs, ţinut de acelaşi om de stat, şi telegrafie omului său de afaceri: "Dă-i lui Bodkin mână liberă." În acest moment critic, Bodkin se gândi să salveze un Goya şi încă două tablouri unice, oprindu-le în patria nobilului proprietar. Cu o mână Bodkin oferea spre vânzare în străinătate, iar cu alta întocmea lista colecţionarilor particulari din Anglia. După ce a obţinut în străinătate - după părerea lui - preţurile maxime, a prezentat tablourile şi ofertele colecţionarilor particulari englezi, făcând apel la patriotismul lor şi rugându-i să dea mai mult. Făcu douăzeci şi una de asemenea încercări, şi cu trei tablouri a izbutit (între aceste trei tablouri era şi Goya). Oare pentru ce? Unul din colecţionarii

particulari avea o fabrică de nasturi - făcuse atât de mulţi nasturi, încât dorea ca soţia lui să se numească Lady "Buttons"[112]. De aceea cumpără un tablou unic la un preţ mare şi îl dărui naţiunii. După cum spunea un prieten de-al lui, "era o lovitură tactică a jocului său". Al doilea colecţionar particular, americanofob, cumpără un tablou unic pentru a nu intra în mâna "yankeilor blestemaţi". Al treilea colecţionar particular a fost Soames, care - mult mai sobru decât ceilalţi doi - l-a cumpărat după o călătorie făcută la Madrid, deoarece se convinsese că preţul pânzelor lui Goya va creşte.

În momentul acela nu se făcea prea multă zarvă în jurul lui Goya, dar desigur că pânzele acestuia vor ajunge la preţ mare. Şi privind acel portret care avea ca mişcare, ceva din Hogarth[113] şi din Manet[114], dar care purta pecetea acelei stranii frumuseţi specifice picturilor lui Goya, Soames se simţi foarte

mulţumit, căci nu greşise plătind un preţ atât de mare - cel mai mare pe care-l plătise vreodată. Lângă acesta era atârnată reproducerea frescei *La Vendimia.* Iat-o în faţa Iui - mica ştrengăriţă - uitându-se la el cu aerul ei visător, cu privirea care-i plăcea lui Soames cel mai mult, căci se simţea mai liniştit când era privit în felul acesta.

Contempla îngândurat, când miros de fum de ţigară îi pătrunse în nări şi o voce îi zise:

- Ia spune, domnule *Forsyde*, ce ai de gând să faci cu această mică colecţie?

Înfrângându-şi enervarea, răspunse:

- Te pricepi la tablouri?

- Da. Am şi eu câteva.

- Postimpresionişti?

- Da-a-a. Mie îmi plac!

- Ce crezi despre aceasta? spuse Soames arătând spre pânza lui Gauguin.

Monsieur Profond îşi umflă buza de jos, ridicând uşor barba tunsă

scurt.

- Cred că e destul de bun, zise. Vrei să-l vinzi?

Soames îşi stăpâni instinctiv răspunsul: "Nu m-am gândit la asta"; căci nu voia să se târguiască cu acest străin.

- Da.

- Cât ceri pe el?

- Cât am dat.

- Foarte bine, zise *Monsieur* Profond. Aş cumpăra cu plăcere acest mic tablou. Postimpresioniştii nu sunt deloc la modă, dar pe mine mă amuză. Nu mă prăpădesc după picturi, dar am cumpărat câteva - o mică colecţie.

- Dar de fapt ce-ţi place dumitale cu adevărat?

Monsieur Profond dădu din umeri.

- Viaţa seamănă tare mult cu un grup de maimuţe care se zbat să pună mâna pe nişte nuci seci.

- Dumneata eşti tânăr, zise Soames.

"Dacă tipul vrea să facă consideraţii de ordin general, nu văd de ce pretinde că proprietatea - în toate formele ei - nu e sigură!"

- Eu nu-mi bat capul prea mult, răspunse *Monsieur* Profond zâmbind; cu toţii ne naştem şi murim. Jumătate din omenire crapă de foame. Eu dau de mâncare câtorva copii dm patria mamei mele, dar la ce bun? Dacă aş arunca banii în Tamisa ar fi exact acelaşi lucru.

Soames îl măsură din ochi, apoi se întoarse spre Goya. Nu ştia ce doreşte acest belgian.

- Pentru ce sumă să-ţi dau cecul? continuă *Monsieur* Profond.

- Cinci sute, zise Soames scurt; dar dacă crezi că nu face atâta, te rog să nu-l cumperi.

- E în ordine, zise *Monsieur* Profond; sunt foarte mulţumit că voi avea acest tablou.

Scrise un cec cu un stilou lucrat în aur masiv. Soames îl urmări cu nelinişte. De unde a putut afla omul

acesta că avea de gând să vândă tabloul? *Monsieur* Profond îi întinse cecul.

- În materie de tablouri englezii sunt foarte ciudaţi, spuse el. Aşa sunt şi francezii, aşa sunt şi compatrioţii mei. Toţi sunt înspăimântător de bizari.

- Nu înţeleg ce vrei să spui cu asta, zise Soames pe un ton rece.

- Se comportă cu picturile de parcă ar fi pălării, răspunse *Monsieur* Profond enigmatic; mici sau mari, cu borurile în jos sau în sus, după cum e moda. Foarte ciudat!

Apoi, zâmbind, plecă din sala cu tablouri, bine dispus şi dens, întocmai ca fumul ţigării sale excelente.

Soames luă cecul având senzaţia că se pusese în discuţie valoarea intrinsecă a proprietăţii însăşi. "E un cosmopolit", gândi, urmărindu-l pe Profond care ieşea cu Anette din verandă şi cobora pe pajişte spre râu. Nu pricepea ce găseşte soţia lui

la acest individ, în afară de faptul că putea vorbi cu el în limba ei; atunci prin mintea lui Soames trecu ceea ce *Monsieur* Profond ar fi numit "o mică îndoială": nu cumva Anette era prea frumoasă pentru a se plimba cu acest "cosmopolit"? Chiar de la această depărtare el putea vedea norii albăstrui de fum pufăiţi din ţigara de foi a lui Profond în strălucirea liniştită a soarelui, precum şi pantofii lui de piele de căprioară gri, şi pălăria lui gri - tipul era un *dandy.* Putea vedea şi mişcările vioaie ale capului soţiei sale aşezat semeţ pe gâtul şi umerii ei atât de atrăgători, întotdeauna i s-a părut că mişcarea gâtului ei e cam prea ostentativă şi indiscretă - şi nu tocmai distinsă. Îi urmări cu privirea cum merg pe alee până în fundul grădinii. Un tânăr îmbrăcat în costum de flanelă gri se apropie de ei; era, desigur, un vizitator de duminică, din susul râului. Soames se întoarse la Goya. Se opri din nou în faţa replicii lui Fleur, îngrijorat

de veştile aduse de Winifred, când vocea soţiei lui îi spuse:

- Domnul Michael Mont, Soames. L-ai invitat să-ţi vadă tablourile.

Tânărul vesel de la Galeria din Cork Street venise!

- Precum vedeţi, domnule, am venit. Locuiesc numai la patru mile de Pangbourne. Ce zi frumoasă! Nu-i aşa?

Pus în faţa efectului expansivităţii sale, Soames se uită cu atenţie la vizitator. Gura tânărului era extrem de mare şi zâmbitoare - parcă ar râde tot timpul. Oare de ce nu lasă să crească şi restul acelor mustăţi idioate care-i dau aerul unui bufon de *music-hall?* Ce-or fi urmărind aceşti tineri, căci parcă înadins caută să pară mai vulgari, purtând aceste perii de dinţi în chip de mustaţă, sau mici favoriţi informi? Uf! Tineri idioţi, afectaţi! De altfel era prezentabil, şi hainele lui foarte curate.

- Mă bucur că te văd, îi zise.

Tânărul se uită de jur-împrejur extaziat.

- Ei da, zise el, "aşa" tablou zic şi eu!

Soames nu ştia ce să creadă, dându-şi seama că exclamaţia tânărului vizitator era adresată copiei după tabloul lui Goya.

- Da, răspunse cu un ton sec; dar nu-i un Goya. E o reproducere. Am comandat-o pentru că seamănă cu fata mea.

- Vă jur că şi mie mi s-a părut că-i o faţă cunoscută. Domnişoara e acasă?

Întrebarea aceasta atât de directă îl cam dezarma pe Soames.

- Se întoarce după amiază, spuse. Vrei să priveşti tablourile?

Soames începu prezentarea colecţiei, lucru care nu-l plictisea niciodată. Nu se aştepta la prea mare competenţă din partea unuia care a luat o copie drept un original, dar pe măsură ce trecea de la un grup de tablouri la altul - de la o epocă la alta fu surprins de

observaţiile sincere şi juste ale tânărului. Soames, cu inteligenţa lui înnăscută şi cu sensibilitatea ce se ascundea sub masca lui, îşi petrecuse treizeci şi opt de ani din viaţă ocupându-se îndeosebi de pictură, aşa că ştia despre tablouri ceva mai mult decât preţul pieţei. S-ar putea spune că el era tocmai inelul de legătură dintre artist şi publicul cumpărător. "Artă pentru artă" şi alte asemenea principii erau ipocrizii. Dar simţul estetic şi gustul ales erau necesare. Aprecierea mai multor persoane cu bun-gust era factorul care dădea unei opere de artă preţul ei permanent de piaţă sau, cu alte cuvinte, o făcea "o operă de artă". În realitate, între valoarea artistică şi cea comercială nu există contrazicere. Soames era destul de obişnuit cu vizitatorii de duzină, nepricepuţi, pentru a se mira de unul care, fără ezitare, spusese despre Mauve: "Frumoasă şi veche claie de fân!". Sau despre Jacob

Maris[115]: "Parcă acum ar fi pictat-o!" Ori: "Ia te uită, domnule, Mathey[116] a fost un adevărat geniu, uită-te cum a pus vopseaua: straturi, straturi!".

După ce musafirul său fluieră în faţa unei pânze de Whistler[117] şi zise: "Domnule Forsyte, dumneavoastră credeţi că omul acesta a văzut vreodată o femeie goală?", Soames îl interpelă:

- Nu te superi că te întreb: cu ce te ocupi *dumneata?*

- Eu? Am vrut să mă fac pictor, dar războiul m-a împiedicat. Apoi, în tranşee, visam să mă fac agent de Bursă; în localul Bursei e cald, viaţă comodă şi gălăgie tocmai câtă trebuie. Dar pacea m-a împiedicat; mi se pare că nu se mai pot face afaceri cu acţiuni. Nu sunteţi de aceeaşi părere? Abia de un an am fost demobilizat. Ce mă sfătuiţi dumneavoastră să fac?

- Ai ceva bani?

- Bani n-am, răspunse tânărul, dar am un tată. Eu i-am apărat viaţa în timpul războiului, aşa că acum e

obligat să mă ajute să trăiesc. Cu toate că mă întreb dacă îşi va putea menţine averea. Care e părerea dumneavoastră, domnule?

Soames, palid şi prudent, zâmbi.

- Bătrânul meu leşină ori de câte ori îi spun că va trebui să muncească efectiv. E moşier; mi se pare că aceasta e o boală care duce sigur la moarte.

- Iată, acesta este un Goya autentic, zise Soames pe un ton sec.

- Extraordinar! Genial pictor. Am văzut o dată un Goya la München şi, vă spun drept, am încremenit în faţa lui. Era o bătrână foarte urâtă, îmbrăcată în dantele minunate. Goya nu ţinea seama de gustul publicului. Flăcăul acela bătrân avea "nerv"; îmi închipui cu ce violenţă a călcat în picioare convenţionalismul vremurilor lui. Ştia să picteze! Pe lângă el, Velasquez[118] pare dur, nu-i aşa?

- Eu n-am nici un Velazquez, zise Soames.

Tânărul deschise ochii mari şi zise:

- Nu? Cred că numai statele sau îmbogăţiţii de război îşi pot cumpăra un Velazquez. Dar eu m-am gândit că ar fi bine ca toate naţiunile ruinate să-şi constrângă îmbogăţiţii de război să cumpere pânzele lui Velazquez, Tizian şi alţi giganţi ai artei, şi după aceea să se facă o lege prin care toţi deţinătorii de tablouri ale vechilor maeştri - conform anexei la lege - să fie obligaţi le expună în săli publice. Mi se pare că nu-i o idee rea.

- Vrei să coborâm la ceai? zise Soames.

Tânărul, jenat, lăsă capul în jos. "Nu pare nesimţit", gândi Soames coborând în urma lui.

Goya, cu neîntrecuta lui precizie şi ironie, cu "linia" lui originală şi cu îndrăzneala luminii şi a umbrei lui ar fi putut produce în mod admirabil grupul adunat în jurul mesei de ceai a lui Anette aşezată în faţa focului. Dintre toţi pictorii

lumii, numai el ar fi putut reda aidoma razele soarelui ce pătrundeau prin perdeaua de plante agăţătoare, încântătoarele reflexe ale vaselor de aramă, luminile paharelor antice de cristal şlefuit, feliile subţiri de lămâie plutind în ceaiul de culoarea chihlimbarului deschis; numai el ar fi putut picta pe Anette, în rochie neagră de dantelă, şi acea nuanţă specific spaniolă din frumuseţea ei, deşi îi lipsea spiritualitatea acestui tip rar; pe Winifred, cu părul ei argintiu, bine strânsă în corset; pe Soames, distins, cu obrajii supţi şi părul cărunt; pe Michael Mont, volubil şi plin de viaţă; pe Imogen, brună, cu ochi strălucitori şi cam grăsuţă; pe Prosper Profond, a cărui faţă parcă zicea: "Ascultă, domnule Goya, ce rost are să pictezi acest mic grup?!"; şi, în sfârşit, pe Jack Cardigan, cu privirea luminoasă şi obrazul brun-roşietic, întruchiparea principiului: "Sunt englez şi scopul

vieţii mele este să mă menţin în formă."

Ce ciudată e viaţa! Imogen, care declarase sus şi tare în casa lui Timothy, când era fată tânără şi abia ieşise în lume, că nu se va căsători niciodată cu un bărbat cumsecade - aceştia erau atât de plicticoşi - s-a căsătorit cu Jack Cardigan, a cărui sănătate şi echilibru ştergeau până şi cea mai neînsemnată umbră de patimă şi păcat, astfel că ea ar fi putut dormi cu zece mii de bărbaţi englezi fără să fi observat vreo deosebire între ei şi soţul pe care şi-l alesese. "Oh! exclama despre soţul ei cu un ton destul de ironic; Jack se îngrijeşte atât de mult, încât în viaţa lui n-a fost bolnav nici o zi. A făcut tot războiul fără să-l fi durut măcar un deget. Vă închipuiţi în ce formă se menţine!" Într-adevăr, el era în formă şi atât de preocupat de persoana lui, încât nu observa când soţia lui flirta; lucru, într-o privinţă, foarte comod! Totuşi ea îl iubea

destul de mult, în măsura în care poţi iubi un om pentru care sportul este singura preocupare; şi îi iubea şi pe cei doi copii ai ei - leiţi Cardigan! Tocmai atunci ochii ei făceau o comparaţie răutăcioasă între el şi Prosper Profond. După câte auzise, nu exista nici un "mic" sport sau joc pe care acesta să nu-l fi practicat, de la popice şi până la pescuitul balenelor, dar se plictisea de toate. Lui Imogen i-ar fi plăcut să se fi plictisit şi Jack de sporturi, dar el continua să le practice şi să vorbească despre ele cu zelul unei fetiţe de şcoală care abia învaţă să joace hockey. Ea ştia prea bine că la vârsta unchiului Timothy, Jack va juca golf pe covorul din camera de culcare cu riscul de a pocni pe cineva în ochi.

Cardigan povestea tocmai cum a bătut de dimineaţă un "bun jucător de golf, un tip adorabil", cum a aruncat cu mingea până la Caversham, cum a făcut apoi exerciţii de unul singur până-n

prânz; după care încercă să-l convingă pe Prosper Profond să joace - după ceai - o partidă de tenis; i-ar face bine, l-ar menţine în formă.

- Dar pentru ce să fiu în formă? întrebă *Monsieur* Profond.

- Într-adevăr, domnule, mârâi Michael Mont, pentru ce trebuie să fie omul în formă?

- Jack, strigă Imogen încântată, pentru ce te ţii tu în formă?

Jack Cardigan holbă ochii cu toată vigoarea trupului său sănătos. Întrebările acestea îi dădură impresia că în jurul capului său bâzâie un ţânţar, de aceea ridică mâna pentru a-l alunga. În timpul războiului se menţinuse în formă pentru a răpune duşmanii; dar acum, după ce războiul se sfârşise, nu mai ştia sau poate discreţia îl oprea să destăinuiască motivele lui intime.

- Totuşi are dreptate, zise *Monsieur* Profond pe neaşteptate;

nu ne-a mai rămas decât să ne menţinem în formă!

Această declaraţie - prea adâncă pentru un ceai de duminică după amiază - ar fi trecut fără comentarii, dacă n-ar fi fost de faţă tânărul Mont cu mintea lui ageră.

- Aşa e! exclamă el. Iată marea descoperire a războiului. Până acum credeam cu toţii că progresăm - acum ne dăm seama că nu facem decât să ne schimbăm.

- Ne schimbăm în rău, zise *Monsieur* Profond pe un ton jovial.

- Ce glumeţ eşti dumneata, Prosper! murmură Anette.

- Vino să facem o partidă de tenis! zise Jack Cardigan; uite, te ţii cam cocoşat. Vino să-ţi îndrepţi spatele. Joci şi dumneata, domnule Mont?

- Eu arunc mingea pe de lături, domnule.

În momentul acesta Soames se ridică, frământat de acel instinct profund al grijii de viitor care zăcea la temelia vieţii lui. Îl auzi pe Jack Cardigan spunând:

- Când va veni Fleur...

Ah! De ce nu vine oare? Trecu prin salon, prin hol şi de acolo ieşi prin vestibul în şosea, unde se opri ca să pândească zgomotul automobilului. Peste tot linişte, era duminică; liliacul, în plină floare, îmbălsăma atmosfera. Pe cer nori albi, ca penele de raţă aurite de razele soarelui. În mintea lui apăru, vie, amintirea zilei în care se născuse Fleur şi chinurile aşteptării, când trebuia să aleagă între viaţa copilului şi a mamei. Atunci i-a salvat viaţa pentru a face din ea floarea vieţii lui. Iar acum!..

Oare acum îi va pricinui necazuri, îl va face să sufere, îl va necăji? Lui Soames nu-i plăcea cum se prezintă lucrurile! O mierlă, cântându-şi cântecul de seară, îi întrerupse visarea... o zburătoare mare, cernită, în salcâmul acela! în ultimii ani Soames s-a ocupat mult de păsările din preajma casei lui; adeseori se plimba împreună cu Fleur urmărindu-le. Cu vederea ei

ascuţită descoperise toate cuiburile. Pe şosea, în bătaia razelor de soare, stătea culcat câinele ei, un câine de vânătoare scoţian; Soames îl strigă:

- *Hallo*, amice! Şi tu o aştepţi?

Câinele se apropie cu paşi rari, dând din coadă, iar Soames îl mângâie mecanic pe cap. Câinele, pasărea, liliacul erau pentru el o parte din Fleur; nici mai mult, nici mai puţin. "O iubesc prea mult! îşi zise Soames, prea mult!" Se simţea ca un proprietar de vapoare, care, fără a-şi asigura navele, le trimisese în larg. Nici acum nu era asigurat - întocmai ca odinioară când gonea, mut şi gelos, prin pustietatea Londrei, mânat de dorul pentru femeia aceea, prima lui soţie, mama acelui băiat blestemat. Ah, în fine, iată automobilul! Opri la scară, cu toate bagajele, dar fără Fleur.

- Domnişoara Fleur vine pe jos, pe drumul de lângă apă, domnule, îi spuse şoferul.

Pe jos atâtea mile? Soames holbă ochii la şofer. Pe faţa lui se schiţă

un zâmbet vag. Oare de ce rânjea? Apoi se întoarse foarte iute şi zise:

- Foarte bine, Sims! şi intră în casă.

Şi se urcă din nou în camera cu tablouri. De acolo vedea până la malul Tamisei; se opri la fereastră cu ochii aţintiţi într-acolo, uitând că va trece cel puţin un ceas până când va ajunge Fleur în locul acela. Vine pe jos! Zâmbetul şoferului! Băiatul acela!... Se întoarse brusc de la fereastră. N-o putea spiona. Dacă ea vrea să-i ascundă anumite lucruri, treaba ei; el n-o poate spiona. Simţi un gol în inimă, iar din golul acela amărăciunea i se ridică până-n gură. În liniştea asfinţitului se auzeau strigătele lui Jack Cardigan aruncând mingile şi hohotele tânărului Mont. Spera ca cei doi sportivi să se poarte astfel încât Profond, plictisit, să plece. Iar fata din *La Vendimia*, cu braţul în şold, cu ochii visători, privea dincolo de el. "De când erai mică, de nu-mi ajungeai până la genunchi, şi până

acum, gândi el, am făcut pentru tine tot ce-am putut. Sper că acum nu mă vei necăji... sper că n-ai să mă faci să sufăr... Nu-i aşa?"

Dar copia lui Goya nu-i răspundea, şi culorile ei strălucitoare începură a păli în amurg. "Aceasta n-are viaţă adevărată! gândi Soames. Dar de ce nu vine Fleur?"

TRIO

Între aceşti patru Forsyte din a treia şi, s-ar putea spune, a patra generaţie, *week-end*-ul de la Wandson, sub dealurile din comitatul Sussex, prelungit până într-a noua zi, a întins până la rupere aproape firele dârzeniei lor reciproce. Niciodată Fleur nu fusese atât de "fină", Holly atât de atentă, Val atât de discret, Jon atât de tăcut şi tulburat. Ceea ce învăţase el din agricultură în această săptămână putea fi cuprins pe muchea unui briceag şi putea să dispară dintr-o suflare. Jon, a cărui fire era cu totul împotriva făţărniciei şi a cărui adoraţie pentru Fleur îl făcea să creadă că orice încercare de a o ascunde era o "prostie", se frământa şi se chinuia, dar se supunea, profitând cât mai mult de puţinele clipe de uşurare când erau singuri. Joi seara, în timp ce stăteau sub

arcada geamului din salon, îmbrăcaţi pentru seară ea îi zise:

- Ascultă, Jon! Duminică, în drum spre casă, voi trece prin gara Paddington cu trenul de trei şi patruzeci. Dacă pleci acasă sâmbătă, poţi veni duminică în calea mea; mă conduci până la Mapledurham, de unde, cu ultimul tren, te poţi întoarce aici. Nu-i aşa că tu, oricum, tot *aveai* de gând să pleci acasă?

Jon dădu din cap.

- Fac orice pentru a fi cu tine, îi spuse: dar nu înţeleg de ce trebuie să caut un pretext.

Fleur puse degetul mic în palma lui Jon şi zise:

- Tu n-ai instinct, Jon; trebuie să laşi lucrurile pe seama mea. Să ştii că nu-i de glumit cu familiile noastre. Dacă vrem să fim împreună nu ne rămâne, deocamdată, altceva de făcut, decât să ne ascundem. Uşa se deschise şi Fleur continuă cu glas tare: Eşti un prostănac, Jon!

În inima lui Jon clocotea revolta, nu putea suporta să ascundă un sentiment atât de firesc, atât de intens şi atât de dulce.

Vineri seara, pe la ora unsprezece, îşi făcu geamantanul şi se rezemă cu coatele de pervazul ferestrei. Pe jumătate trist, pe jumătate pierdut în visul întâlnirii din gara Paddington, auzi un sunet slab, ca şi cum cineva bătea cu unghia în uşa lui. Se apropie şi ascultă. Încă o dată acelaşi zgomot. Era o unghie. Deschise. Oh! Ce făptură încântătoare intră înăuntru!

- Voiam să-ţi arăt acest costum original, zise ea, luând o atitudine de poză la capătul patului lui.

Jon răsuflă adânc şi se sprijini de uşă. Apariţia purta pe cap un voal de muselină albă, rochia, de culoare vişinie, strânsă pe talie, se lărgea mult pe şolduri, iar gâtul, gol, era acoperit cu un şal de dantelă. Un braţ în şold, celălalt ridicat în unghi drept şi purtând un evantai care îi atingea capul.

- În locul evantaiului ar trebui să fie un coş cu struguri, îi şopti, dar aici n-am găsit. E costumul meu Goya. Iar aceasta e ţinuta fetei din portret. Îţi place?

- E un vis!

Apariţia făcu câteva piruete.

- Pune mâna şi vezi cum e.

Jon îngenunche şi cuprinse emoţionat fusta.

- Culoarea strugurilor, şopti ea: struguri peste tot, *La Vendimia*, culesul viilor.

Degetele lui Jon atinseră uşor fiecare şold, ridicându-şi privirile pline de adoraţie.

- Oh! Jon! şopti ea; se aplecă şi îl sărută pe frunte, apoi făcu din nou câteva piruete şi, alunecând uşor în vârful picioarelor, dispăru.

Jon rămase în genunchi, şi capul îi căzu pe pat. Nu ştiu câtă vreme a stat aşa. În mintea lui se învârteau - ca un vis - amintirea sunetului uşor al unghiei care lovea uşa, paşii ei, foşnetul rochiei - ca un vis; în faţa ochilor săi închişi stătea făptura

aceea zâmbind şi şoptind, în aer plutea un vag parfum de narcise. Pe fruntea lui, - unde-l sărutase ea - între sprâncene, era un locşor mai rece, de parcă îl atinsese o floare. Sufletul îi era plin de iubire, iubirea unui băiat pentru o fată, o iubire atât de neştiutoare şi atât de înflăcărată, şi care pentru nimic în lume n-ar da la o parte vălul iluziilor; iubirea aceea menită să se transforme cu timpul într-o caldă amintire, într-o patimă mistuitoare, o căsnicie banală sau, rar, să dea rod bogat şi dulce, pârguit de razele soarelui în amurg.

Aici ca şi în alte părţi am vorbit de ajuns despre Jon Forsyte pentru a arăta cât de mare este depărtarea dintre el şi străbunicul lui, primul Jolyon Forsyte, de la Dorset, de lângă malul mării. Jon era sensibil ca o fată, chiar mai sensibil decât nouă din zece fete din vremea lui; imaginativ ca oricare din pictorii "neajutoraţi" ai surorii lui vitrege, June; sentimental, cum era firesc să

fie un băiat născut dintr-un tată şi o mamă ca ai lui. Şi totuşi, în urzeala profundă a firii lui exista ceva din vechiul întemeietor al familiei sale: o tainică dârzenie a sufletului, groaza de a-şi arăta simţămintele şi hotărârea de a nu recunoaşte că a fost înfrânt. De obicei băieţii sensibili, sentimentali şi cu imaginaţie bogată au de suferit în timpul şcolii, dar Jon, instinctiv, şi-a ascuns însuşirile fireşti, de aceea n-a fost prea nenorocit cât a trăit în internat. Până acum fusese absolut sincer şi natural numai faţă de mama lui; iată de ce în sâmbăta aceea, mergând spre Robin Hill, îşi simţea sufletul greu, fiindcă Fleur îi spusese să nu fie sincer şi natural faţă de mama lui, căreia nu-i ascunsese niciodată nimic, să nu-i vorbească nici măcar despre reîntâlnirea lor, decât dacă va simţi că ea a aflat. Această atitudine i se păru atât de intolerabilă, încât era cât p-aci să trimită acasă o telegramă de scuză şi să se oprească

la Londra. Primele vorbe ale mamei lui au fost:

- Ai întâlnit-o iar pe mica noastră prietenă din cofetărie, nu? Spune, Jon, cum e când o cunoşti mai de aproape?

Jon răsuflă uşurat şi, roşind până-n vârful urechilor, răspunse:

- Oh! E nemaipomenit de dulce, Mam!

Irene îl strânse de braţ.

Niciodată n-o iubise Jon mai mult pe mama lui decât în clipa aceea, când i se păru că toate temerile lui Fleur sunt neîntemeiate şi că, în sfârşit, îşi poate deschide sufletul. Întoarse privirile spre ea, dar pe faţa ei zâmbitoare apăruse ceva - o expresie pe care n-o putuse prinde decât el - şi vorbele i se opriră în gât. Oare când ţi-e frică poţi zâmbi? Dacă da, atunci pe faţa lui Mam era frică. Jon începu a vorbi iute despre altceva, despre agricultură. Holly şi dealurile din Sussex. În timp ce vorbea, aştepta ca ea să revină la Fleur. Dar mama nu mai vorbi

nimic despre ea. Tatăl lui, de asemenea, nu pomeni nimic, deşi era, desigur, informat şi el. Inima lui era plină de iubire pentru Fleur, iar tăcerea aceasta nedreaptă, care ucidea parcă realitatea, îl frustra de plăcerea de a vorbi despre ea; mama lui nu trăia decât pentru Jon, iar tatăl său numai pentru ea! Astfel petrecu seara de sâmbătă acest trio familial.

După masă mama lui cântă la pian numai bucăţi care-i plăceau lui Jon. Iar el şedea nemişcat, picior peste picior, cu mâinile împreunate în jurul genunchiului, cu părul răvăşit, căci îşi trecuse degetele prin el. Se uita la mama lui în timp ce cânta la pian, dar o vedea pe Fleur - Fleur în grădina luminată de lună, Fleur în cariera de piatră năpădită de lumina soarelui, Fleur în rochia aceea de vis, mlădiindu-se, şoptind, înclinându-se, sărutându-i fruntea. Odată, în timp ce asculta, uită de sine şi aruncă o privire spre tatăl său care şedea în

celălalt fotoliu. Ce însemna expresia aceea de pe faţa lui? Era atât de trist şi tulburat! Jon fu cuprins de remuşcări, se ridică şi se aşeză pe braţul fotoliului în care şedea tatăl lui. În această poziţie nu-i vedea faţa; şi din nou o văzu pe Fleur - în mâinile mamei lui, în degetele ei albe şi subţiri pe clapele pianului, în profilul ei şi-n părul ei argintiu; şi în celălalt capăt al încăperii, în fereastra deschisă spre noaptea de mai. După ce se duseră la culcare, mama veni în camera lui.

Oprindu-se lângă fereastră, îi zise:

- Chiparoşii aceia sădiţi de bunicul tău s-au făcut tare frumoşi anul acesta; iar când sunt luminaţi de lumina lunii sunt splendizi! îmi pare rău că nu l-ai cunoscut pe bunicul tău, Jon.

- Când te-ai căsătorit cu tata, trăia încă? întrebă Jon brusc.

- Nu, scumpul meu, el a murit în 1892; era foarte bătrân - mi se pare că avea optzeci şi cinci de ani.

- Tata seamănă cu el?

- Puţin, dar e mai subtil şi nu atât de solid ca bunicul tău.

- Îmi dau seama şi după portretul bunicului. Cine l-a pictat?

- Unul din "neajutoraţii" lui June. E destul de bun.

Jon o luă de braţ pe mama lui.

- Vorbeşte-mi despre conflictul din familia noastră, Mam. Jon îi simţi braţul tremurând.

- Nu, scumpul meu. Despre aceasta o să-ţi vorbească într-o bună zi tatăl tău; când va crede el de cuviinţă.

- Deci a fost ceva serios, zise Jon cu răsuflarea tăiată.

- Da.

Urmă un răstimp de tăcere; nici unul nu ştia dacă braţul lui sau al celuilalt tremură mai tare.

- Unii oameni cred, zise Irene dulce, că luna în descreştere nu le aduce noroc; mie însă mi-a plăcut întotdeauna. Uită-te ce frumoase sunt umbrele chiparoşilor acum! Jon, tata spune că ar fi bine să

plecăm, tu şi cu mine, în Italia, pentru două luni. Ţi-ar face plăcere?

Jon îşi desprinse mâna din jurul braţului ei: era prea emoţionat şi tulburat. În Italia împreună cu mama lui! Cu două săptămâni în urmă ar fi fost ceva minunat; acum însă îl îngrozea; simţea că acest plan neaşteptat venise din pricina lui Fleur. Zise, bâlbâindu-se:

- Oh! Da; numai că... nu ştiu. E bine să... când abia am început? Am să mă mai gândesc.

Glasul lui Irene, rece şi blând, răspunse:

- Bine, scumpul meu, mai gândeşte-te. E mai bine acum decât după ce vei începe serios munca la fermă. Ar fi foarte frumos! Italia cu tine...

Jon o prinse de mijlocul subţire şi mlădios ca al unei fete tinere.

- Crezi că ar fi bine să-l laşi singur pe tata? îi spuse cu un glas timid şi ruşinat.

- Tatăl tău a avut ideea; el e de părere că înainte de a te hotărî pentru o meserie ar fi bine să cunoşti Italia.

Ruşinea pe care o simţise adineauri dispăru, căci Jon îşi dădea seama - da, era convins - că tatăl şi mama lui nu erau sinceri, că ascundeau ceva, întocmai ca şi el. Voiau să-l îndepărteze de Fleur. Inima lui Jon se împietri. Iar Irene, parcă simţind ce se petrece în sufletul fiului ei, zise:

- Noapte bună, scumpul meu. Somn uşor şi gândeşte-te la ce ţi-am propus. Dar să ştii c-ar fi foarte plăcut!

Îl strânse în braţe şi plecă atât de iute, încât nu-i putu vedea faţa. Jon rămase pe loc, cu sentimentul pe care-l avea când era copil şi făcuse vreo ştrengărie: trist pentru că n-a fost cuminte şi drăguţ cu mama, dar convins că el a avut dreptate.

Iar Irene, după ce se opri o clipă la ea în odaie, trecu prin camera de toaletă şi intră în aceea a soţului ei.

- Ei bine?

- A spus că se va mai gândi, Jolyon.

Jolyon, urmărind zâmbetul forţat de pe buzele ei, spuse liniştit:

- Era mai bine dacă mă lăsai să-i vorbesc şi să scăpăm de grijă. De altfel Jon are instinctele unui gentleman. Nu trebuie decât să înţeleagă...

- Oh! Dar nu poate înţelege; este cu neputinţă!

- Eu cred că la vârsta lui aş fi înţeles.

Irene îl luă de mână.

- Tu ai fost întotdeauna mai realist decât Jon; n-ai fost niciodată atât de naiv.

- Ai dreptate, zise Jolyon. Nu-i ciudat, Irene? Tu şi cu mine suntem gata să povestim oricui pe lume povestea noastră fără urmă de ruşine; şi în faţa fiului nostru nu îndrăznim.

- Nouă ne-a fost întotdeauna indiferent dacă lumea ne aprobă ori ba.

- Jon nu ne va dezaproba!

- Oh, Jolyon, mi-e teamă că da. E îndrăgostit, simt că e îndrăgostit. Şi va zice: Mama mea s-a căsătorit o dată *fără iubire!* Cum a putut face una ca asta! I se va părea o crimă! Şi aşa a şi fost!

Jolyon, strângându-i mâna între ale lui, îi zise cu un zâmbet forţat:

- Ah! Doamne! de ce ne-am născut tineri? N-ar fi fost mai bine să ne naştem bătrâni şi să întinerim an de an? Cât de bine am înţelege întâmplările din viaţă şi cât de îngăduitori am fi când am judeca pe alţii! Dar să ştii, Irene: dacă băiatul e îndrăgostit nu o uită nici dacă-l ducem în Italia! Noi suntem un neam dârz iar Jon va simţi instinctiv motivul pentru care l-am dus departe de ţară. Nimic nu-l vindecă în afară de şocul pe care i-l dă adevărul.

- Te rog, lasă-mă să încerc totuşi.

Jolyon rămase o clipă fără a vorbi. Se afla între două rele - teama de a face destăinuirea aceea

primejdioasă şi durerea de a n-o vedea pe Irene vreme de două luni - iar el dorea, în taină, primul rău; dar dacă ea îl dorea pe al doilea, nu-i rămânea decât să se supună. La urma urmei nu face nimic, va fi o pregătire pentru plecarea aceea din care nu mai există întoarcere. Apoi, strângând-o în braţe, îi sărută ochii şi zise:

- Cum vrei tu, iubirea mea.

DUET

Acea "mică" emoţie, iubirea, creşte vertiginos, când e ameninţată cu Moartea. Jon ajunse în gara Paddington cu o jumătate de ceas înainte de sosirea trenului, dar alergase atât de iute, de parcă ar fi întârziat o săptămână. Se opri în faţa chioşcului cu ziare - locul de întâlnire - în mijlocul mulţimii de călători de duminică. Purta un costum de *tweed* Harris, care abia acoperea bătăile inimii lui pline de emoţie. Citi titlurile romanelor expuse şi, în cele din urmă, pentru a scăpa de privirile bănuitoare ale vânzătorului din chioşc, cumpără un volum. Romanul era intitulat *The Heart of the Trail*[119]. O fi însemnat el ceva, deşi aparent n-avea sens. Apoi cumpără şi revistele *The Lady's Mirror*[120] şi *The Landsman*[121]. Fiecare minut i se păru un ceas, în timp ce imagini înspăimântătoare îl chinuiau,

începu să numere minutele; după ce trecură nouăsprezece, apăru Fleur cu o geantă în mână şi cu un hamal în urma ei, care împingea un cărucior cu bagaje. Venea iute; venea rece. Şi îl salută de parcă ar fi fost fratele ei:

- Clasa întâi, îi zise hamalului; locurile din colţ, faţă în faţă.

Jon o admiră pentru cât era de stăpânită.

- Nu putem lua compartimentul numai pentru noi? îi zise în şoaptă.

- N-are rost; e un tren personal. Poate după ce trecem de Maidenhead. Fii mai natural, Jon!

Jon încercă să-şi ia un aer mânios. Se urcară în tren. Oh! Doamne! în compartiment mai erau două persoane! Bestiile! Era atât de zăpăcit, încât dădu hamalului un bacşiş nemaipomenit de mare. Nici nu l-ar fi meritat, căci bruta îi instalase prost şi făcea o mutră de parcă ar fi priceput tot ce se petrece între ei.

Fleur se ascunse în dosul revistei *The Lady's Mirror*, iar Jon o imită adăpostindu-se în dosul revistei *The Landsman.* Trenul porni. Fleur lăsă revista pe genunchi şi se apleca spre el.

- Ce e nou? îi zise.

- Mi se pare că nu te-am văzut de cincisprezece zile.

Ea dădu din cap, iar faţa lui Jon se lumină brusc.

- Ia, te rog, un aer mai natural, murmură Fleur, râzând cu hohote.

Pe Jon îl duru atitudinea ei. Cum să aibă o mutră indiferentă, când îl pândeşte primejdia plecării în Italia? Avea de gând să i-o spună pe ocolite, dar acum i-o va spune de-a dreptul.

- Cei de acasă vor să plec cu mama în Italia pentru două luni.

Fleur închise pleoapele, păli şi-şi muşcă buzele.

- Oh!

Nu spuse decât atât, dar însemna foarte mult. Exclamaţia aceasta era ca gestul acela pe care-l face un

jucător de scrimă când îşi retrage mâna pentru a-şi pregăti riposta. Riposta veni:

- Trebuie să pleci!

- Să plec? zise Jon cu un glas înăbuşit.

- Fireşte.

- Da... două luni... e îngrozitor.

- Nu, zise Fleur, şase săptămâni. Până atunci mă vei uita. A doua zi după ce te întorci ne întâlnim la "National Gallery".

Jon râse.

- Dar ce ne facem dacă tu mă uiţi pe mine până atunci? se auzi glasul lui în zgomotul trenului.

Fleur dădu din cap.

- Iar vine o bestie, mârâi Jon.

Fleur îi făcu semn cu piciorul şi zise:

- Nu vine nici o bestie; apoi deschise revista, ascunzându-se în dosul ei.

Trenul se opri, doi pasageri coborâră şi unul intră în compartiment.

"Eu mă prăpădesc, gândi Jon, dacă nu rămân măcar o clipă singur cu ea."

Trenul porni şi Fleur se aplecă din nou spre Jon.

- Eu nu renunţ niciodată, îi zise. Dar tu?

Jon dădu vehement din cap şi răspunse:

- Niciodată! Vrei să-mi scrii?

- Nu, dar tu poţi să-mi scrii la clubul meu.

Straşnică fată; era membră într-un club!

- Ai scos ceva de la Holly? mârâi Jon.

- Am încercat, dar n-am reuşit. N-am îndrăznit să insist prea mult.

- Ce-o fi la mijloc? strigă Jon.

- Las' pe mine, nu trece mult şi voi afla totul.

După o lungă tăcere, Fleur zise:

- Am ajuns la Maidenhead; dă-te la o parte, Jon!

Trenul se opri. Pasagerul coborî, Fleur trase perdeaua din dreptul ei.

- Apleacă-te pe fereastră! Iute! Şi fă cea mai urâcioasă mutră de care eşti capabil.

Jon îşi suflă nasul şi se încruntă. În viaţa lui nu avusese o mutră atât de cruntă! O doamnă bătrână se retrase speriată: o alta, tânără, încercă mânerul compartimentului - clanţa nu era blocată, dar uşa nu se deschise. Trenul plecă şi doamna îşi căută un alt compartiment.

- Ce noroc! strigă Jon. S-a înţepenit uşa!

- Da, zise Fleur, o ţineam eu!

Trenul plecă şi Jon căzu în genunchi.

- Bagă de seamă să nu fie cineva pe culoar, îi şopti Fleur; şi... iute!

Buzele ei se întâlniră cu ale lui. Sărutul lor nu dură decât poate zece secunde, dar sufletul lui Jon plecase atât de departe, încât atunci când se aşeză din nou pe locul lui, în faţa lui Fleur, părea transfigurat şi era palid ca moartea. O auzi suspinând şi i se păru că nu auzise în toată viaţa un sunet mai sublim -

mărturie discretă că el însemna ceva pentru ea.

- Şase săptămâni nici nu-i atât de mult, zise ea; şi dacă te porţi ca lumea şi o convingi că nu te gândeşti deloc la mine, vei reuşi ca în loc de două luni să stai şase săptămâni.

Jon o privi uluit.

- Tu n-ai priceput încă, Jon? Trebuie să facem tot ce putem pentru a-i convinge. Dacă după ce te întorci suntem în aceeaşi stare în care ne aflăm acum, nu se vor purta atât de ridicol cu noi. Dar îmi pare rău că nu pleci în Spania, tata spune că la Madrid se află, într-un tablou de Goya, o fată care seamănă cu mine. Noi avem o copie după ea.

Ideea aceasta fu pentru Jon ca o rază de soare ce străbate ceaţa.

- Am să-i fac să mă ducă în Spania, zise el. Mama nu se va opune, căci n-a fost niciodată acolo, iar tata are mare admiraţie pentru Goya.

- A, da! Tatăl tău e pictor! Nu-i aşa?

- Pictează numai acuarele, zise Jon pentru a preciza.

- Când sosim la Reading, Jon, tu cobori întâi, te duci la stăvilarul de la Caversham şi mă aştepţi acolo. Eu am să trimit automobilul acasă, şi-apoi vom merge pe jos de-a lungul Tamisei.

Jon îi strânse mâna cu recunoştinţă, şi rămaseră tăcuţi uitând de toată lumea; dar din când în când tot mai aruncau câte o privire spre culoar. Dar acum, parcă trenul mergea de două ori mai iute, şi zgomotul lui dispărea aproape în suspinele lui Jon.

- Ne apropiem, zise Fleur; drumul acela de lângă apă e îngrozitor de expus. Sărută-mă încă o dată! Oh! Jon, nu mă uita.

Răspunsul fu sărutul lui. Şi foarte curând după aceea, un tânăr cu obrajii îmbujoraţi sări sprinten din tren şi o luă la goană pe peron,

căutându-şi în buzunar biletul de tren.

Când, în sfârşit, se întâlniră pe potecă, puţin mai încolo de stăvilarul de la Caversham, Jon făcu un mare efort şi luă un aer mai calm. Ştia că nu mai e mult până la despărţire şi hotărâse să nu facă scene. Dinspre râul strălucitor adia un vânt uşor, frunzele sălciilor păreau, în lumina soarelui, de argint, şi foşnetul lor uşor mergea alături de cei doi tineri.

- I-am spus şoferului că m-a ameţit trenul, zise Fleur. Dar, spune-mi, ai fost destul de natural când ai ieşit pe peron?

- Nu ştiu. Dar ce înseamnă natural?

- Pentru tine natural e să pari cu adevărat fericit. De când te-am văzut întâia oară mi-am dat seama că nu semeni deloc cu ceilalţi oameni.

- Aceeaşi impresie mi-ai făcut-o şi tu când te-am văzut. Mi-am dat

seama chiar în acea clipă că nu voi iubi niciodată pe altcineva.

Fleur râse.

- Suntem prea tineri. Iar dragostea aceasta plină de iluziile tinereţii nu mai e azi la modă, Jon. Şi apoi se pierde îngrozitor de multă vreme. Gândeşte-te la toate plăcerile pe care le-ai putea avea. Tu nici măcar n-ai început să guşti din ele; într-adevăr, e o ruşine! Şi iată-mă şi pe mine! Mă întreb ce-o să iasă!

Jon era năucit. Cum poate spune Fleur asemenea vorbe, tocmai în momentul despărţirii?

- Dacă gândeşti astfel, zise el, eu nu pot pleca din ţară. Am să-i spun mamei că voi încerca să muncesc cu adevărat. Fără muncă nu se poate trăi în lumea aceasta!

- Fără muncă nu se poate trăi? Jon vârî mâinile adânc în buzunare.

- Aşa e, îi zise. Gândeşte-te la oamenii care mor de foame!

Fleur dădu din cap.

- Nu, nu, eu nu-mi voi îngreuia viaţa niciodată; pentru nimeni şi

pentru nimic în lume!

- Pentru nimic în lume! Dar situaţia generală e îngrozitoare. Şi e firesc să punem şi noi umărul.

- Oh, da, ştiu totul. Dar crede-mă, Jon, nu-i poţi ajuta pe oameni; nu-ţi face iluzii. Dacă-i scoţi dintr-un necaz, cad în altul. Uită-te la ei: intrigi, zbucium, lupte neîncetate, deşi mor în fiecare zi cu nemiluita. Nişte proşti!

- Nu ţi-e milă de ei?

- Oh! da, mi-e milă, dar n-am de gând să mă nenorocesc din pricina lor; nu serveşte la nimic.

Amândoi tăcură tulburaţi, căci întrezăriseră pentru prima dată deosebirea dintre firile lor.

- Eu cred că oamenii sunt nişte brute şi nişte idioţi, zise Fleur cu încăpăţânare.

- Eu cred că sunt nişte sărmani nenorociţi, răspunse Jon. Tonul cu care vorbeau semăna a ceartă, tocmai în aceste clipe îngrozitoare şi grave, căci despărţirea era mai

aproape ca oricând, acolo, la sfârşitul aleii cu sălcii!

- Foarte bine, du-te şi ajută pe sărmanii tăi nenorociţi şi nu te mai gândi la mine!

Jon se opri. Pe frunte îi apărură broboane de sudoare, picioarele îi tremurau. Fleur se opri şi ea, privind încruntată spre râu.

- Eu *trebuie* să cred în ceva, zise Jon cu oarecare durere, căci doar fiecare din noi trăieşte pentru a se bucura de viaţă.

Fleur râse.

- Ai dreptate! Dar să ştii că dacă nu bagi de seamă, vei pierde tocmai ceea ce doreşti. Sau poate pentru tine a te bucura de viaţă înseamnă să te nenoroceşti de bunăvoie. Nu încape îndoială că mai sunt mulţi oameni ca tine.

Era palidă, cu ochii întunecaţi şi buzele subţiate. Oare fata aceea care se uită încruntată la râu era Fleur? Jon trăi câteva clipe de nălucire, parcă era eroul unui roman pus în situaţia de a alege

între iubire şi datorie. Dar tocmai în clipa aceea Fleur întoarse capul spre el. Nu exista nimic mai tulburător ca privirea ei atât de vie! Şi acţiona asupra lui Jon întocmai cum acţionează lanţul asupra unui câine pe care îl tragi spre tine în timp ce el scoate limba şi dă din coadă.

- Hai să nu fim caraghioşi, zise Fleur; timpul nostru e măsurat. Uită-te, Jon, acolo e locul unde trec peste apă. Chiar la cotitura aceea de unde începe pădurea.

Jon văzu un acoperiş, unul sau două coşuri şi printre pomi zări un zid - iar inima i se strânse.

- Nu mai putem întârzia. Cred că nu e bine să trecem împreună dincolo de gardul acela, căci intrăm în luminiş. Mai facem câţiva paşi şi ne luăm rămas-bun.

Merseră unul lângă altul ţinându-se de mână, tăcuţi, până aproape de gardul de păducei plini cu flori albe şi roşii.

- Clubul meu este "Talisman", în Stratton Street, Piccadilly. Mi se predă în mod regulat corespondenţa; trec cel puţin o dată pe săptămână pe acolo.

Jon dădu din cap. Pe faţa lui încremenită apăru o expresie gravă, ochii mari deschişi priveau în gol.

- Azi e ziua de douăzeci şi trei mai, zise Fleur; la data de nouă iulie, la ora trei fix, am să fiu în faţa tabloului *Bacchus şi Ariadna.* De acord?

- Da.

- Dacă eşti tot atât de trist ca şi mine, totul e în ordine. Aşteaptă să treacă oamenii aceştia.

Un bărbat şi o femeie, gătiţi în haine de duminică, îşi duceau copiii la plimbare, în sfârşit, dispărură.

- Idilă familială! zise Fleur, rezemându-se de un liliac. Florile îi atingeau părul, iar un buchet trandafiriu îi acoperea obrazul. Jon, cu gelozie, ridică mâna pentru a-l da la o parte.

- La revedere, Jon!

Se strânseră puternic de mână timp de o secundă. Apoi buzele lor se împreunară pentru a treia oară; şi când se despărţiră Fleur o luă la fugă şi dispăru după gard. Jon rămase nemişcat, cu fruntea lipită de buchetul de liliac trandafiriu. A plecat! S-a dus pentru o eternitate - şapte săptămâni fără două zile! Iar el, stând acolo singur, pierdea prilejul de a o mai zări o dată. Fugi până la gard. Ea mergea cu paşi repezi în urma unor copii. Întoarse capul, făcu un semn cu mâna, apoi alergă mai departe, şi Jon nu o mai văzu; familia care-şi plimba copiii o ascundea.

Îi veniră în minte cuvintele unui cântec caraghios:

Geamăt ca la Paddington, n-am mai auzit;

Geamăt ca din gură de şarpe, la Paddington.

Şi plecă iute spre gara Reading. În tren spre Londra, şi de acolo la Wandson, Jon ţinu deschis pe

genunchi romanul *The Heart of the Trail;* dar în capul lui scrisese o poezie atât de sentimentală, încât nu-i găsea rimă.

CAPRICIU

Fleur gonea. Trebuia să se grăbească; era în întârziere şi se cuvenea să fie foarte atentă la purtarea ei când va sosi acasă. Trecu pe lângă insule, gară şi hotel, şi era tocmai pe punctul de a se urca în bac, când văzu un schif şi un tânăr care stătea în el în picioare, ţinându-se cu mâinile de crengile tufişurilor de pe mal.

- Domnişoară Forsyte, zise el, daţi-mi voie să vă trec eu. Vă aşteptam.

Fleur se uită la el uluită.

- Nu vă speriaţi. Am luat ceaiul cu familia dumneavoastră şi m-am gândit să vă fiu de folos acum la sfârşitul călătoriei. E în drumul meu. Mă întorceam tocmai spre Pangbourne. Mă numesc Mont. V-am văzut la expoziţia de pictură, vă aduceţi aminte, când m-a invitat tatăl dumneavoastră să-i văd colecţia.

- Oh! zise Fleur; da... batista.

Acestui tânăr i-l datora ea pe Jon; îi luă mâna şi cobori în schif. Fleur se aşeză tăcută. Era încă emoţionată şi cu respiraţia accelerată. Tânărul însă era vorbăreţ. Fleur nu întâlnise niciodată un om care, în timp atât de scurt, să povestească atât de multe. Îi spuse vârsta: douăzeci şi patru de ani; greutatea: şaptezeci de kilograme; domiciliul: nu departe de Mapledurham; îi descrise şi viaţa de pe front şi senzaţiile avute când duşmanii au aruncat gaze asfixiante; critică statuia *Junonei*, expunând concepţia lui despre această zeiţă; comentă reproducerea după Goya, spunând că Fleur nu seamănă prea mult cu fata din portret şi în câteva cuvinte făcu un rezumat al situaţiei politice din Anglia; vorbi despre *Monsieur* Profond - sau cum l-o fi chemând - pe care-l găsea un "tip straşnic"; făcu aprecieri asupra colecţiei tatălui ei, în care, după părerea lui, se aflau câteva tablouri

extraordinare şi câteva destul de mediocre; fiind un vâslaş foarte priceput, spera să mai treacă pe la ei pentru a o plimba cu barca; o întrebă ce părere are ea despre Cehov, expunând-o amplu pe a sa; îşi exprimă dorinţa de a merge o dată împreună la reprezentaţiile Baletului Rus; îi spuse că numele Fleur Forsyte are o sonoritate excepţională; îşi condamnă părinţii care, pe lângă numele de familie Mont, îl botezaseră - atât de inestetic - Michael; îl descrise pe tatăl său, apoi o sfătui, dacă vrea să citească o carte bună, să citească Cartea lui Iov; tatăl lui seamănă cu Iov, pe vremea când Iov mai avea pământ.

- Dar Iov n-a avut pământ, zise încet Fleur; el nu avea decât turme de vite şi de oi cu care umbla de colo-colo.

- Ah! răspunse Michael Mont, ce n-aş da să umble şi bătrânul meu de colo-colo. Să nu crezi că râvnesc la pământul lui. În ziua de azi o moşie

e o pacoste pe capul omului. Nu-i aşa?

- În familia noastră n-a fost nici un moşier, zise Fleur. Ai noştri au avut fel de fel de proprietăţi. Mi se pare însă că unul din fraţii bunicului meu a avut pe vremuri o mică fermă în Dorset, dar valoarea ei era mai mult sentimentală, căci noi ne tragem de acolo; şi a fost o plăcere plătită mai scump decât merita.

- A vândut-o?

- Nu, a păstrat-o.

- De ce?

- Pentru că n-a găsit cumpărător.

- Foarte bine!

- Ba nu era deloc bine pentru el. Tata pretinde că era foarte necăjit din pricina fermei. Unchiul acela se numea Swithin.

- Ce nume curios!

- Dumneata îţi dai seama că noi ne îndepărtăm din ce în ce mai mult, în loc să ne apropiem de ţărm? Curenţii apei sunt puternici.

Mont, mişcând agale lopeţile, exclamă:

- Ce plăcut e să stai de vorbă cu o fată deşteaptă!

- Dar e şi mai plăcut să stai de vorbă cu un tânăr şi mai deştept.

Tânărul Mont ridică o mână pentru a-şi smulge părul.

- Bagă de seamă, strigă Fleur, vâsla!

- N-ai nici o grijă, e destul de solidă, suportă o izbitură!

- Nu vrei *să vâsleşti*? zise Fleur cu severitate. Aş vrea să ajung acasă.

- Ah! zise Mont; dar trebuie să mă înţelegi şi pe mine, căci dacă ajungi acasă nu te mai pot vedea. *Fini*, cum a zis o mică franţuzoaică, sărind în pat după ce şi-a isprăvit rugăciunea de seară. Spune, te rog: binecuvântezi îndeajuns ziua în care soarta ţi-a hărăzit o mamă franţuzoaică şi un nume ca cel pe care-l porţi?

- Îmi place şi mie, dar tata mi l-a dat. Mama voia să mă boteze

Marguerite.

- Ar fi fost absurd. Vrei să-mi zici M.M., iar eu să-ţi zic dumitale F.F.? E mai potrivit cu spiritul vremii noastre.

- Sunt de acord cu orişice, dar du-mă acasă.

Mont prinse un mic rac şi răspunse:

- Aoleo, dar urât mai e!

- Vâsleşte, te rog.

- Asta şi fac.

Şi lovi de câteva ori cu lopeţile, privind-o cu atenţie şi jale.

Apoi, după o pauză, zise:

- Trebuie să ştii că eu n-am venit să văd tablourile tatălui dumitale, ci pe *dumneata.*

Fleur se ridică.

- Dacă nu vâsleşti, sar din barcă şi înot până la mal.

- Vorbeşti serios? Atunci sar şi eu după dumneata.

- Domnule Mont, am întârziat şi sunt ostenită; te rog, du-mă imediat la mal.

Ajunşi la debarcaderul casei, Fleur coborî, el se ridică în picioare şi, luându-se cu amândouă mâinile de păr, se uită la ea. Fleur zâmbi.

- Nu râde de mine, strigă nedomolitul Mont. Ştiu că în gând spui: "Smulge-ţi părul, prostule!"

Fleur se întoarse şi îi făcu un semn cu mâna strigând:

- La revedere, domnule M.M.! şi dispăru în aleea trandafirilor.

Se uită la ceasul de la mână, apoi ridică privirile spre ferestrele casei. Ce senzaţie ciudată, parcă nu era locuită. Trecuse de ora şase. Porumbeii se pregăteau de culcare. Razele soarelui băteau pieziş în porumbar, pe penele lor argintate şi dincolo de apă, în pădure, pe vârfurile pomilor. Din hol se auzea cum se ciocnesc bilele de biliard - Jack Cardigan, desigur; din dreptul unui eucalipt, neaşteptat musafir tropical în acest vechi parc englezesc, Fleur auzi un foşnet slab. Ajunse în verandă şi, când să intre în salon, auzi glasuri: se opri.

Mama! *Monsieur* Profond! Dincolo de peretele despărţitor dintre verandă şi hol auzi următoarele: "Asta nu, Anette." Oare tata ştie că acest domn îi zice mamei "Anette"? Fleur se opri, şovăind. Ea a fost totdeauna de partea tatălui ei - aşa cum se întâmplă de obicei în familiile unde raporturile dintre părinţi sunt cam încordate şi când copiii iau partea unuia sau altuia dintre ei. Mama îi vorbea în şoaptă, cu glasul ei uşor metalic dar plăcut; auzi desluşit o singură vorbă: *"Demain"*[122]. Iar *Monsieur* Profond răspunse: "Ne-am înţeles". Fleur încreţi fruntea. Iar în linişte adâncă se auzi un zgomot uşor. Apoi vocea lui Profond: "Mă duc să fac o mică plimbare."

Fleur îşi aruncă ochii pe fereastră, într-o mică sufragerie, de unde-l văzu pe Profond ieşind din salon şi trecând prin verandă în parc; iar ţăcănitul bilelor de biliard, pe care, din pricină că fusese atentă la alte sunete nu-l mai auzise, reîncepu.

Fleur făcu un efort, intră în hol şi deschise uşa salonului. Mama ei şedea pe canapeaua dintre cele două ferestre picior peste picior, cu capul rezemat de o pernă, cu buzele întredeschise şi ochii pe jumătate închişi. Era foarte frumoasă.

- Ah! Fleur! Ai venit? Tatăl tău a început să se enerveze.

- Unde-i?

- În galeria de tablouri. Du-te sus.

- Ce ai de gând să faci mâine, mamă?

- Mâine? Mă duc la Londra cu mătuşa ta.

- Mi-am închipuit. Vrei să-mi cumperi o umbrelă?

- Ce culoare?

- Verde. Sper că pleacă toţi musafirii.

- Da, toţi; iar tu ai să-i ţii de urât tatălui tău. Sărută-mă.

Fleur făcu câţiva paşi, se opri în faţa ei şi, după ce mama o sărută pe frunte, ieşi. Văzu în treacăt pernele din celălalt capăt al canapelei, adâncite. Urcă în goană la etaj.

Fleur nu era o fată de modă veche, care voia să impună părinţilor săi principii de viaţă conforme cu idealurile morale impuse ei. Era preocupată de viaţa ei şi nu se amesteca în a celorlalţi; dar, de data aceasta, căuta instinctiv orice împrejurare care i-ar putea fi de folos în situaţia ei actuală. Într-o atmosferă familială încordată şansele ei de a-şi afirma iubirea pentru Jon erau mai mari. Totuşi suferea cumplit, ca o floare plăpândă în bătaia vântului năprasnic. Dacă bărbatul acela a sărutat-o într-adevăr pe mama ei - atunci era ceva serios, şi tatăl ei ar trebui să ştie. *"Demain!"* "Ne-am înţeles!" Şi mama care pleacă mâine la Londra! Intră în camera ei şi se apleacă pe fereastră pentru a-şi răcori obrajii încinşi brusc. Jon trebuie să fi ajuns aproape de gară. Oare ce ştie tatăl ei despre Jon? Probabil tot - sau aproape tot.

Îşi schimbă rochia, pentru a da impresia că se întorsese mai

demult, şi alergă în galeria de tablouri.

Soames stătea nemişcat în faţa unei pânze de Alfred Stevens[123] - tabloul lui favorit. Deşi auzise zgomotul uşii, nu întoarse capul; Fleur pricepu că e supărat. Veni în vârful picioarelor până în spatele lui, îi puse braţele în jurul gâtului şi-şi întinse capul peste umărul lui până când obrazul i se lipi de obrazul lui Soames. Cu gestul acesta nu dăduse greş niciodată, dar de data aceasta nu izbuti. Fleur înţelese că situaţia e gravă.

- Va să zică, te-ai întors, zise Soames împietrit.

- Asta-i tot ce-mi spui? murmură Fleur. Tată rău ce eşti. Şi îşi frecă obrazul de al lui.

Soames scutură din cap, îndepărtându-se cât putu mai mult.

- De ce mă faci să stau ca pe ghimpi, cu o amânare după alta?

- Scumpule, n-am făcut nimic rău.

- Nimic rău! Parcă tu ştii ce e rău şi ce nu! Fleur îşi lăsă braţele în jos.

- Foarte bine, scumpule. Cred că e cazul să-mi explici tu, desluşit şi sincer.

Apoi se îndreptă spre canapeaua din faţa geamului.

Tatăl ei se întoarse cu spatele la tablou, uitându-se fix la picioarele lui. Părea foarte abătut. "Ce picioare mici şi subţiri are", gândi Fleur; dar, ridicând privirea, văzu că ochii lui o priveau pe furiş.

- Tu eşti singura mea mângâiere, zise Soames brusc; şi iată cum te porţi.

Inima lui Fleur începu să bată.

- Cum mă port, scumpule?

Soames îi aruncă din nou o privire, care dacă n-ar fi fost atât de plină de dragoste, ar fi părut stranie.

- Ştii prea bine ce ţi-am spus odată, îi zise. Nu vreau să am nici un fel de legătură cu acea ramură a familiei noastre.

- Da, iubitule, dar nu ştiu pentru ce nu trebuie să am *eu* nici un fel de legătură cu ei.

Soames îi întoarse spatele.

- Nu-mi cere explicaţii, îi zise. Trebuie să ai încredere în mine, Fleur!

Tonul cu care fură rostite aceste cuvinte o impresionă pe Fleur, dar ea se gândi la Jon şi tăcu, lovind nervos cu piciorul în tăbliile de lemn care îmbrăcau peretele, şi, fără să vrea, luă o atitudine modernă, cu picioarele încolăcite unul în jurul altuia, cu bărbia sprijinită în încheietura uneia din mâini, în timp ce cu celălalt braţ, încrucişat peste piept, se ţinea de cot; deşi în înfăţişarea ei nu exista o singură linie necontorsionată, avea o anumită graţie.

- Cunoşteai prea bine dorinţa mea, continuă Soames, şi totuşi ai stat acolo patru zile în plus. Şi sunt convins că azi ai venit cu băiatul acela.

Fleur se uită drept în ochii lui.

- Eu nu te întreb nimic, zise Soames; nu fac investigaţii când e vorba de tine şi de viaţa ta.

Brusc, Fleur se ridică şi se aşeză la fereastră, cu bărbia sprijinită în mâini. În dosul pomilor soarele apunea, porumbeii şedeau liniştiţi pregătindu-se de culcare în porumbar; ţăcănitul bilelor de biliard se auzea până sus, iar pe pajişte se vedea o fâşie de lumină ce venea din camera în care Jack Cardigan aprinsese electrica.

- Ai fi mulţumit, zise ea pe neaşteptate, dacă ţi-aş promite că n-am să-l mai văd un anumit timp - să zicem şase săptămâni?

Fleur nu se aştepta ca tatăl ei să-i răspundă cu un glas atât de straniu şi tremurător.

- Şase săptămâni? Şase ani - sau poate şaizeci de ani. Nu-ţi face iluzii, Fleur; nu te amăgi singură!

Fleur fu cuprinsă de spaimă.

- Tată! Spune, ce este?

Soames se apropie pentru a-i vedea faţa şi zise:

- Nu-mi spune mie că eşti atât de naivă să crezi că un capriciu ca

acesta e un sentiment adevărat! Ar fi cam exagerat!

Apoi izbucni în hohote de râs.

Fleur, care nu-l mai auzise niciodată râzând aşa, gândi: "E grav de tot! Dar ce-o fi la mijloc?" Apoi, luându-l de braţ, spuse cu glas dulce:

- Nu, nu-i decât un capriciu. Dar trebuie să ştii, scumpule, că-mi plac capriciile mele şi nu ale tale!

- Capriciile mele! zise Soames cu amărăciune şi plecă de lângă ea.

Afară lumina soarelui se stinsese, aerul se răcise, iar peste râu se aşternea o dungă albă cum e creta. Pomii pierduseră culoarea şi viaţa. Lui Fleur începu să-i fie dor de Jon; voia să-i vadă faţa, mâinile şi să-i simtă buzele lipite de ale ei. Şi încrucişându-şi braţele le strânse la piept râzând încet:

- *O la, la!* Ce mică plictiseală! ar zice Profond. Tată, să ştii că mie nu-mi place deloc omul acesta.

Soames se opri şi, scoţând ceva din buzunarul de la piept, zise:

- Nu-ţi place? De ce?

- Nu ştiu, murmură Fleur. Din capriciu!

- Nu! zise Soames, nu din capriciu! Şi, rupând în bucăţi hârtia pe care o scosese din buzunar, continuă: Ai dreptate. Nici *eu* nu-l pot suferi!

- Uite-l! Se plimbă! zise Fleur încet. Nu pot să-i sufăr nici ghetele. Nu face nici un zgomot când păşeşte.

În parc se însera. Prosper Profond, cu mâinile în buzunare, se plimba liniştit, fluierând încet; apoi se opri şi-şi ridică faţa spre cer, de parcă spunea: "Luna aceea mică nu-mi spune nimic."

Fleur se retrase din fereastră şi şopti:

- Spune, tată, nu seamănă cu un pisoi mare?

Apoi se auzi ţăcănitul puternic al bilelor de biliard, ca şi cum Jack Cardigan ar fi spus, cu exclamaţia "Roşul e liber", că nici pisoiul, nici

luna, nici capriciul şi nici tragedia n-au importanţă.

Monsieur Profond porni din nou, fluierând în barbă o melodie veselă. Ce-o fi cântând? Oh! da, din *Rigoletto: "La donna e mobile"*. Exact ceea ce gândea el despre femei! Fleur strânse braţul tatălui ei.

Când Profond coti după colţul casei, Fleur murmură:

- Dă târcoale!

Afară se îngâna ziua cu noaptea - linişte, melancolie şi căldură, iar adierea care venea dinspre râu era îmbălsămată cu miros de răsură şi liliac înflorit. Pe neaşteptate, o mierlă începu să cânte. Jon trebuie să fi ajuns acum la Londra, poate că e în Park, poate că trece pe serpentine şi se gândeşte la ea! Tatăl ei rupea din nou hârtia din mâinile lui. Fleur văzu că fusese un cec.

- N-am să i-l vând pe Gauguin, zise. Nu văd ce găsesc la el mătuşa ta şi Imogen.

- Sau mama.

- Mama! zise Soames.

"Săracul tata! gândi ea. Niciodată nu pare fericit, cu adevărat fericit. Tare n-aş vrea să-l supăr şi eu, dar n-am încotro; când se va întoarce Jon... Dar, e de ajuns pentru ziua de azi!"

- Mă duc să mă îmbrac pentru seară, zise.

Ajunsă în cameră, îi veni ideea să se îmbrace cu costumul ei "fantezie". Era făcut dintr-o ţesătură de aur, cu pantaloni lungi din acelaşi material, strânşi la gleznă, pe umeri îi atârna o pelerină de paj, purta nişte pantofi mici de aur, iar pe cap un coif aurit, întocmai ca al lui Mercur; iar peste tot, şi în special pe coif, erau mici clopoţei auriţi, aşa încât ori de câte ori dădea din cap, clopoţeii sunau. După ce se îmbrăcă o cuprinse tristeţea, căci Jon n-o putea vedea; şi era păcat că nici măcar tânărul acela vesel, Michael Mont, nu era acolo pentru

a o admira. Dar sună gongul şi Fleur coborî.

Intrarea ei în salon făcu senzaţie. Winifred o găsea "foarte amuzantă", Imogen "încântătoare", Jack Cardigan, "uimitoare, extraordinară, nemaipomenită!" *Monsieur* Profond, zâmbind din ochi, zise:

- Un mic costum nostim!

Mama ei - foarte frumoasă, îmbrăcată în negru, o privi îndelung, dar nu spuse nimic. Aşa că nu rămase decât tatăl ei pentru a face o apreciere de bun-simţ:

- Ce-ţi veni să te îmbraci într-o asemenea rochie? Doar nu te duci la bal?

Fleur făcu o piruetă însoţită de cântecul clopoţeilor şi zise:

- Capriciu!

Soames holbă ochii la ea şi, întorcându-se, îi oferi braţul lui Winifred. Jack Cardigan o conduse pe mama ei. Prosper Profond pe Imogen, iar în urma lor intră în

sufragerie Fleur, singură, cu clopoţeii sunând...

"Mica" lună dispăru în curând, şi se lăsă noaptea de mai, dulce şi caldă, învăluind într-o culoare întunecată, dar vie, ca a strugurilor copţi, şi în mireasma primăverii nenumărate capricii, intrigi, pasiuni, doruri şi regrete ale bărbaţilor şi femeilor. Numai Jack Cardigan era fericit, "în formă" şi sprinten ca un purice, sforăind lângă umărul alb al lui Imogen; poate şi Timothy, în "mausoleul" lui, era fericit, căci era atât de bătrân, încât nu-i mai rămăsese decât un somn dulce, ca al unui nou-născut. Dar ceilalţi, cei mulţi... stăteau de veghe, sau visau chinuiţi, frământaţi de greutăţile vieţii.

Căzuse rouă şi florile se închiseseră; pe păşunile de pe malul apei vitele păşteau, căutând cu limba firele de iarbă pe care nu le mai vedeau; iar oile de pe dealurile din Sussex zăceau nemişcate. Fazanii cocoţaţi în vârful copacilor

înalţi din pădurile de la Pangbourne, ciocârliile din cuiburile lor aşternute cu iarbă din Wandson, rândunelele somnoroase de sub streaşină casei de la Robin Hill şi vrăbiile de la Mayfair stăteau parcă toate de veghe în această noapte dulce de mai, lipsită de cea mai mică adiere. Mânza Mayfly nu se obişnuise încă în noua ei reşedinţă şi frământa uşor cu copita paiele din culcuş; iar puţinele vietăţi înaripate care zboară noaptea - lilieci, fluturi de noapte, huhurezi - se simţeau în largul lor în bezna caldă; dar pacea nopţii, monotonă şi tăcută, se aşternuse peste toate făpturile care-şi trăiesc viaţa în lumina zilei. Numai bărbaţii şi femeile, duşi pe aripa fricii sau a iubirii, stau singuri lângă făclia plăpândă a viselor sau grijilor lor.

Fleur, cu braţele sprijinite de pervazul ferestrei deschise, auzi ceasul din hol bătând miezul nopţii, zgomotul uşurel al unui peştişor care ţâşnise din apă, briza uşoară

care se pornise de-a lungul Tamisei dintr-o dată şi care înfiora frunzele unei sălcii plângătoare, şi huruitul îndepărtat al unui tren, iar din când în când câte un sunet pe care nimeni nu-l poate desluşi, sunete fără nume în beznă, manifestări timide ale unor emoţii trecătoare, ale oamenilor sau animalelor, ale păsărilor sau motoarelor sau, poate, glasuri stranii venite de la morţii neamului Forsyte - de la vreun Dartie sau Cardigan - ce hoinăreau noaptea prin lumea aceasta, lăcaşul de odinioară al spiritului lor întrupat. Dar Fleur nu le dădea ascultare. Spiritul ei, departe de a se despărţi de trup, zbura iute din compartimentul trenului la gardurile cu pomi înfloriţi, gonind plin de dor după Jon, străduindu-se să nu piardă din minte chipul şi sunetul glasului "tabu". Dinspre râu venea o mireasmă asemănătoare cu cea pe care o simţise în clipa în care Jon pusese mâna pe obrazul ei pentru a îndepărta buchetul de liliac

trandafiriu care o acoperea. Fleur, îmbrăcată în rochia ei *fantezie*, zăbovi multă vreme la fereastră, dornică să-şi ardă aripile la flacăra vieţii; iar fluturii treceau, atingându-i obrajii în zbor iute, spre lumina de pe toaleta din camera ei, căci fluturii nu ştiau că în casa unui Forsyte nu mai pâlpâie nici o făclie de ceară. În sfârşit, o cuprinse somnul şi, uitând că la orice mişcare clopoţeii sună, plecă de la fereastră.

Prin fereastra deschisă a camerei lui, de lângă aceea a lui Anette, Soames, de veghe şi el, auzi cântecul clopoţeilor de pe coiful lui Fleur. Poate c-aşa sunau şi stelele, poate c-aşa cădeau şi picăturile de rouă din flori, dacă urechea omului ar putea auzi asemenea sunete.

"Capriciu! îşi zise. Nu ştiu ce să spun. E voluntară. Ce să mă fac, Fleur!"

Şi rămase multă vreme îngândurat în această "mică" noapte.

MAMĂ ŞI FIU

Nu se poate spune că Jon Forsyte o însoţi pe mama lui în Spania fără nici un fel de plăcere. Plecă, aşa cum un câine blând pleacă la plimbare cu stăpâna lui, părăsind pe pajiştea de lângă casă un straşnic ciolan de berbec. Plecă, uitându-se mereu înapoi. Oricare Forsyte se bosumflă dacă îi iei ciolanul de berbec. Dar Jon avea fire bună, era foarte puţin ranchiunos. Îşi adora mama, şi era prima lui călătorie în străinătate. În loc de Italia plecaseră în Spania, numai după aceste vorbe ale lui Jon: "Aş prefera să vizităm Spania, Mam; tu ai fost în Italia de atâtea ori; cred că ar fi bine să mergem într-o ţară necunoscută atât ţie cât şi mie."

Tânărul Jon, deşi naiv, era destul de subtil. N-a uitat nici o clipă că trebuie să reducă durata călătoriei de la două luni la şase săptămâni şi că nu trebuie, deci, să arate că

doreşte acest lucru. Având în vedere minunatul ciolan lăsat în urmă şi intensitatea sentimentului său, Jon a fost un tovarăş de drum destul de bun, fiindu-i indiferent unde şi când ajungeau, nepăsându-i de mâncare şi plăcându-i, în general, ţara aceasta atât de puţin cunoscută celor mai mulţi englezi care călătoresc. Fleur a fost foarte înţeleaptă când a refuzat să-i scrie, căci Jon pleca dintr-un oraş şi sosea într-altul fără speranţe şi fără emoţii, de aceea putea privi cu toată atenţia măgăruşii cu clopoţei, preoţii, curţile interioare ale caselor, cerşetorii, copiii, cântecul cocoşilor, *sombrero*-urile, gardurile de cactus, satele străvechi - cu case albe - situate pe vârf de deal, caprele, măslinii, câmpiile înverzite, păsările cântătoare în colivii mici, sacagiii, apusurile de soare, pepenii, catârii, bisericile uriaşe, tablourile şi munţii cenuşii-cafenii care se pierd în zarea acestei ţări pline de vrajă.

Începuseră căldurile; Irene şi Jon erau încântaţi că nu întâlnesc englezi. Jon, după câte ştia el, nu avea nici o picătură de sânge care să nu fi fost englezesc şi, totuşi, fără să vrea, adeseori se simţea nenorocit în mijlocul compatrioţilor săi. Îşi dădea bine seama că erau oameni serioşi, dar aveau mai mult simţ practic decât el. Îi mărturisi mamei lui că, probabil, el e un animal nesociabil - era atât de plăcut să fii departe de oameni care vorbesc despre probleme care preocupă pe toată lumea! Irene îi răspunse simplu:

- Da, Jon, ştiu.

În această izolare el putu preţui cu adevărat un lucru pe care puţini băieţi îl înţeleg; profunzimea şi desăvârşirea iubirii unei mame. Desigur că Jon, prin faptul că-i ascundea ceva, se simţea stingherit. În mijlocul acestui popor meridional, admiraţia lui pentru frumuseţea mamei sale crescu; auzise de mai multe ori până atunci

că avea un tip spaniol, dar acum îşi dădu seama că era cu totul altceva. Frumuseţea ei nu era nici engleză, nici franceză, nici spaniolă şi nici italiană - ci cu totul altceva. Preţui mai mult ca oricând subtilitatea instinctivă a mamei lui. Nu ştia, de pildă, dacă ea observase emoţia lui în faţa picturii lui Goya *La Vendimia*, sau dacă aflase că după amiază se întorsese singur, şi a doua zi dimineaţă din nou, pentru a privi tabloul câte o jumătate de ceas, a doua şi a treia oară. Desigur că nu era Fleur, dar semăna destul pentru a-i da junghiuri în inimă - durere atât de plăcută îndrăgostiţilor - amintindu-i cum stătea la capătul patului, cu mâna ridicată deasupra capului. Jon purta în buzunarul hainei o reproducere de mărimea unei cărţi poştale, pe care o privea pe furiş. Gestul acesta ajunsese un obicei care, ca orice obicei rău, tot e descoperit - mai devreme sau mai târziu - de ochii unei fiinţe cu privirile ascuţite de

iubire, frică sau gelozie. Iar vederea mamei lui era ascuţită de toate aceste trei sentimente. În Granada s-a dat de gol; şezând pe o bancă de piatră însorită dintr-o mică grădină împrejmuită cu zid, pe colina Alhambrei, unde se prefăcea că admiră priveliştea, privi din nou cartea poştală. Credea că mama lui se uită la vasele de pământ aşezate printre salcâmii tunşi, când îi auzi glasul:

- Acesta e tabloul tău favorit, Jon?

El tresări şi făcu un gest brusc, întocmai ca un copil de şcoală care se află în faţa profesorului şi vrea să ascundă un obiect interzis, dar răspunse:

- Da.

- Da, într-adevăr este foarte frumos, dar mie îmi place mai mult *Quintasol.* Tatăl tău s-ar fi extaziat în faţa lui Goya; nu cred c-a văzut aceste tablouri în 1892, când a fost în Spania.

În 1892 - nouă ani înainte de a se fi născut el! Ce viaţă au dus oare

părinţii lui înainte de naşterea lui? Dacă ei au dreptul să participe la viitorul lui, are şi el dreptul să-i întrebe despre trecutul lor. Jon ridică ochii spre ea. Dar pe faţa ei era o expresie stranie - se vedeau urmele unei vieţi pline, ale unor emoţii puternice, experienţe dureroase şi suferinţă - şi Jon simţi că viaţa aceasta dădea o profunzime nemăsurată şi o sfinţenie plătită scump, şi că nu se cuvine să pună întrebări. Desigur că mama lui a avut o viaţă minunată şi interesantă; era atât de frumoasă şi atât de... atât de... dar nu găsea cuvinte pentru a exprima ceea ce credea el despre ea. Se ridică de pe bancă şi privi în vale spre oraşul înconjurat de câmpii acoperite cu iarbă mare, verde, iar departe, lanţul de munţi care se topeau în razele apusului de soare. Viaţa ei semăna cu viaţa acestei cetăţi maure - plină, profundă şi îndepărtată - pe când viaţa lui era asemenea vieţii unui copil nevinovat şi lipsit de

experienţă! Se zice că în şirul de munţi ce se înalţă brusc din câmpiile acoperite cu ceaţă albastră, ca din spuma mării, au trăit fenicienii - o rasă de oameni întunecaţi, stranii, misterioşi şi necunoscuţi de lume! Tot atât de misterioasă şi necunoscută era şi viaţa mamei lui; nu ştia nimic despre ea, după cum oamenii din această cetate nu ştiau nimic despre trecutul fenicienilor din munţi; dar viaţa oraşului din vale mergea înainte, cocoşii cântau, copiii se jucau veseli şi zglobii. Jon era puţin supărat la gândul că mama lui ştia totul despre el, pe când el nu ştia decât că îl iubeşte pe el şi pe tatăl lui, şi că e frumoasă. Lipsa lui de experienţă - el nu profitase nici măcar de război, ca aproape toţi cei din jurul său - îl micşora în propriii lui ochi.

Seara, ieşind în balconul camerei lui, Jon privi acoperişurile caselor din vale - i se părea un mozaic de forma unui fagure de miere făcut

din piatră verde, sidef şi aur; după aceea, multă vreme, stătu de veghe, numărând bătăile ceasului şi semnalele din oră în oră ale santinelelor - iar în mintea lui se năşteau următoarele versuri:

Un glas s-aude-n noapte şi el se tânguieşte-n
Cetatea spaniolă ce doarme adânc sub stele.
Ce spune oare glasul plângându-şi lung amarul?
E un străjer ce-şi povesteşte basmul străjii?
E-un pelerin ce-nchină lumii-un cânt?
Nu! E un amărât şi inima-i de dor tânjeşte
Şi-n scâncetul său spune: Până când?

Cuvântul "amărât" i se păru prea rece şi neîndestulător, dar "deznădăjduit" era prea exagerat, şi nu-i venea în minte nici un cuvânt cu trei silabe, potrivit cu "inima-i de dor tânjeşte". Trecuseră două

ceasuri după miezul nopţii până când isprăvi poemul; era ora trei şi Jon încă nu dormea, căci repetase în gând poezia de cel puţin douăzeci şi patru de ori. A doua zi o aşternu pe hârtie şi o puse într-una din scrisorile pentru Fleur, pe care le lipea înainte de a coborî, pentru a fi liniştit şi comunicativ cu mama lui.

În aceeaşi zi, spre amiază, stând pe terasa pietruită din faţa hotelului în care locuiau, Jon simţi brusc o durere surdă în ceafă şi împunsături în ochi de parcă era bolnav. Poate că soarele îl încălzise prea tare. Următoarele trei zile le petrecu în semiobscuritate, ameţit de durere, neînregistrând decât senzaţia pe care i-o dădea punga de gheaţă de pe frunte şi zâmbetul mamei lui. Ea n-a părăsit nici o clipă camera, veghind în tăcere la căpătâiul lui, iar Jon avea impresia că e păzit de un înger. Dar erau clipe când se simţea foarte nenorocit. Ar fi dorit ca Fleur să fie alături de el. De mai multe ori îşi luă rămas-bun de la

Fleur şi de la lumea aceasta, iar la durerea năprasnică a acestei despărţiri imaginare şiroaie de lacrimi se prelingeau pe faţa lui. Îşi pregătise chiar şi ultimul salut pe care i-l va trimite prin mama lui - sărmana lui mamă! - care va regreta până în clipa morţii păcatul săvârşit prin despărţirea lui de Fleur! Totuşi, deşi grav bolnav, Jon avea suficientă luciditate pentru a-şi da seama că acum avea pretext să grăbească întoarcerea acasă.

În fiecare seară pe la ora şase auzea *gasgacha* clopotelor - o cascadă de clopote ce sunau în oraşul din vale, iar cântecul lor armonios urca până sus pe deal, stingându-se apoi treptat-treptat. A patra zi de boală, după ce ascultase *gasgacha*, Jon zise pe neaşteptate:

- Mi-ar plăcea să mă întorc în Anglia, Mam, aici soarele e prea fierbinte.

- Foarte bine, dragul meu! Plecăm imediat ce vei fi în stare să călătoreşti.

Şi el se simţi pe loc mai întremat şi... mai josnic.

După cinci săptămâni plecară spre casă. Jon nu mai avea dureri de cap şi nici ameţeli, dar nu putea ieşi din casă cu capul gol; purta mereu o pălărie pe care Irene i-o căptuşise cu mai multe straturi de mătase verde şi portocalie şi umbla de preferinţă pe la umbră. Pe măsură ce îndelungata luptă a discreţiei între ei se apropia de sfârşit, el se întreba mereu dacă mama lui îşi dădea seama de graba arzătoare cu care voia el să se întoarcă la aceea de care încercaseră să-l despartă. Providenţa spaniolă îl condamnă să petreacă o zi întreagă, între două trenuri, la Madrid; era firesc să se ducă din nou la Prado. De data aceasta Jon avu o atitudine foarte indiferentă în faţa fetei pictate de Goya. Nu mai era necesar s-o privească cu atâta insistenţă, căci se întorcea la Fleur. Mama lui însă, zăbovind mult în faţa tabloului, zise:

- Faţa şi trupul acestei fete sunt foarte frumoase.

Observaţia ei îl nelinişti. Să fi înţeles totul? Jon îşi dădu seama, pentru a nu ştiu câta oară, ca nu se putea compara cu ea în materie de stăpânire de sine şi subtilitate. El nu cunoştea taina intuiţiei supranaturale prin care ea simţea pulsul gândurilor lui; mama lui cunoştea instinctiv ceea ce dorea, ce spera şi de ce se temea el. Se simţea foarte stingherit şi vinovat faţă de ea, deoarece Jon, spre deosebire de majoritatea băieţilor, avea conştiinţă. Ce n-ar fi dat el ca mama lui să fie sinceră cu el şi, mai ales, să ducă lupta pe faţă! Dar nici una din aceste dorinţe nu se împlini, şi continuară drumul spre miazănoapte tăcuţi şi fermi pe poziţiile lor. Astfel şi-a dat seama pentru prima oară că femeile ştiu să joace jocul aşteptării mult mai bine decât bărbaţii. La Paris fură din nou siliţi să petreacă o zi: dar, spre necazul lui Jon, întârziară chiar

două zile, din pricina unei case de modă. Nu pricepea pentru ce mama lui, atât de frumoasă cu orice s-ar îmbrăca, mai avea nevoie de toalete speciale. Cea mai fericită clipă a călătoriei lui a fost aceea când a pus piciorul pe vaporul "Folkestone".

Stând pe covertă, rezemaţi de balustradă, Irene îl luă de braţ şi zise:

- Mi se pare că nu ţi-a făcut prea mare plăcere călătoria asta. Dar cu mine ai fost foarte dulce.

Jon o strânse de braţ.

- Oh! Mam, mi-a făcut o nespusă plăcere - în afară de zilele acelea de boală.

Acum, când călătoria luase sfârşit, cele cinci săptămâni se învăluiră în vrajă, Jon simţea o plăcere dureroasă, asemenea glasului care plânge în noapte, din poezia aceea în care încercase să-şi tălmăcească jalea. Numai când era copil mai încercase acest sentiment, când, ascultându-l cu nesaţ pe Chopin, îi venea să plângă. Şi Jon

se întreba pentru ce nu i-a putut spune şi el, cu simplitate, ceea ce îi spusese ea: "Ai fost foarte dulce cu mine." Ciudat, el nu putea fi atât de politicos şi simplu ca ea! În schimb spuse:

- Mă tem că voi avea rău de mare.

Aşa a şi fost, de aceea ajunseră cam osteniţi la Londra - după o lipsă de şase săptămâni şi două zile - fără să fi făcut o singură aluzie la subiectul care i-a preocupat neîncetat.

TAŢI ŞI FIICE

Aventura din Spania îl lipsi pe Jolyon de prezenţa soţiei şi a fiului său, iar singurătatea în care trăia la Robin Hill era nespus de grea. Un filozof care are tot ce-i trebuie gândeşte altfel decât un filozof care nu are nimic. Jolyon se împăcase cu ideea resemnării, deşi poate, în realitate, nu era resemnat; şi ar fi răbdat cu seninătate pustiul din jur dacă n-ar fi intervenit fiica lui, June. El devenise acum un "neajutorat", şi ea era datoare să-l ocrotească. Isprăvise opera de salvare - provizorie - a unui gravor care, din întâmplare, îi căzuse în mână; şi, două săptămâni după plecarea lui Irene şi Jon, apăru la Robin Hill. Micuţa doamnă locuia în Chiswick, într-o căsuţă înzestrată cu un atelier enorm. Fiind crescută în epoca de glorie a neamului Forsyte, simţul ei de răspundere în ceea ce priveşte chestiunile

financiare cam lăsa de dorit; totuşi ştia să se descurce destul de bine şi în epoca de faţă, deşi veniturile îi erau mult reduse; aşa încât nu îngreuna situaţia tatălui său. Sala de expoziţie din Cork Street, pe care i-o cumpărase tatăl ei pe credit, nu mai producea decât suma necesară pentru acoperirea impozitelor - care crescuseră mult - de aceea recurse la o soluţie simplă: nu-i mai plătea nimic în contul acestei datorii. După optsprezece ani de funcţionare fără nici un fel de beneficiu, era de aşteptat ca sala de expoziţie să înceapă a produce ceva, aşa că June era sigură că-i va putea da tatălui ei tot ceea ce i se cuvine. În urma acestui aranjament, June avea un venit anual de o mie două sute de lire sterline. Reduse la minimum cheltuielile pentru hrană; în loc de două salariate, belgiene, angajase una singură, austriacă, cu un salariu foarte mic, aşa încât îi mai rămâneau şi bani pentru salvarea vreunui geniu. După ce

petrecu trei zile la Robin Hill, îl luă pe tatăl ei la Londra. În timpul acestor trei zile aflase taina pe care Jolyon o ascunsese vreme de doi ani şi hotărî, brusc, să-l vindece. Într-adevăr, cunoştea doctorul nimerit. Acesta făcuse minuni cu Paul Post - pictorul care depăşise puţin chiar şi futurismul. June era cam nemulţumită de scepticismul tatălui ei, care nu auzise nici de pictor şi nici de doctor. Era firesc să nu se mai vindece niciodată dacă nu "credea". Şi era o absurditate că nu credea în omul care-l vindecase pe Paul Post în aşa măsură, încât abia acum a avut o recidivă - din pricina surmenajului sau a exceselor. Marele merit al acestui vindecător era că se bizuia pe simptomele fireşti ale organismului. El făcea studii amănunţite asupra acestor simptome - iar dacă pacientul nu prezenta nici un simptom firesc, atunci îi administra drogul care produce asemenea simptome. Aceasta era metoda lui terapeutică.

June era plină de speranţe. Era limpede că tatăl ei nu dusese o viaţă normală la Robin Hill, aşa că nădăjduia să găsească simptomele specifice. După părerea ei el pierduse contactul cu realitatea, ceea ce nu era natural; inima lui avea nevoie de un stimulent. În căsuţa din Chiswick ea şi femeia de serviciu austriacă, foarte recunoscătoare lui June pentru că o salvase - fusese în pericol de moarte din cauza surmenajului - făceau tot ce le stătea în putinţă pentru a-l stimula pe Jolyon, pregătindu-l pentru tratament. Dar el rămânea tot sceptic, cu toate că austriaca îl trezea dimineaţa la opt, tocmai când dormea mai bine, iar June îi smulgea din mână *The Times*, pretinzând că nu e natural să citească "asemenea prostii" acum când trebuia să ia parte activă la "viaţă". Însă zi de zi, şi mai ales seara, Jolyon rămânea uluit de mijloacele terapeutice ale lui June. Ea pretindea că numai de dragul

tatălui ei, dar el bănuia că-i făcea şi plăcere, aduna la ea acasă "generaţia actuală", tinerii care roiau în jurul geniilor pe care le admira ea. Într-o atmosferă de oarecare solemnitate, tineretul dansa în faţa lui foxtrot şi dansul acela şi mai cerebral - *one-step* - care se împotrivea atât de mult ritmului muzicii, încât Jolyon - în scepticismul lui - îşi ridica sprâncenele până în mijlocul frunţii, uimit de puterea de voinţă şi încordarea dansatorilor pentru a executa nişte mişcări atât de puţin armonioase. Îşi dădea bine seama că el, pictor renumit în Societatea acuareliştilor, nu reprezenta nimic în ochii acestor tineri cu pretenţia de a fi consideraţi artişti, de aceea se retrăgea în colţul cel mai întunecos al atelierului, gândindu-se la ritmul muzicii şi dansului din vremea lui. Ori Jolyon încerca, cu toată modestia, să se ridice la nivelul lor şi se gândea: "Vai de capul meu! Cum s-or fi plictisind

stând de vorbă cu mine!" Deşi moştenise de la tatăl său o simpatie firească pentru Tinereţe, Jolyon ostenise tot forţându-se să privească lumea prin perspectiva lor. Ce e drept, toate aceste eforturi îl stimulau, iar admiraţia pentru vioiciunea lui June nu contenea niciodată. Din când în când la reuniunile de la June apărea şi câte un geniu cu nasul pe sus; ea îl prezenta întotdeauna tatălui ei. După părerea lui June lucrul acesta era foarte util pentru el, căci genialitatea era un simptom natural pe care el nu-l avusese niciodată - oricât de drag i-ar fi fost tatăl ei.

În măsura în care un tată poate fi sigur de paternitatea fiicei sale, Jolyon se întreba adeseori cu cine o fi semănând June - de unde o fi având părul roşu-auriu, acum încărunţit, de o nuanţă atât de deosebită, faţă expresivă, plină de vioiciune şi atât de diferită de a lui, brăzdată şi spiritualizată, trupul mic şi subţire, când toţi cei din neamul

Forsyte erau înalţi? Apoi se gândea la originea speciilor, întrebându-se dacă tipul ei era de origine daneză sau celtică. Judecând după combativitatea şi după predilecţia ei pentru rochii kimono, după părul legat cu panglică peste frunte, ar fi fost parcă de origine celtică. Deşi toţi cei din jurul ei făceau parte din generaţia tânără, Jolyon o prefera pe June. Ea dădea însă prea mare atenţie dinţilor lui, căci reprezentau unul din acele simptome naturale. Dentistul ei, care găsise o cultură abundentă de *staphylococus aureus* (care poate da, fireşte, oarecare tulburări), recomandă extragerea tuturor dinţilor pe care îi mai avea şi înlocuirea lor cu două şiruri de simptome nenaturale. Cu dârzenia lui înnăscută, Jolyon se revoltă chiar în seara aceea, în atelierul ei. El n-a suferit niciodată de dureri de măsele, şi dinţii pe care-i avea vor rezista până la sfârşitul zilelor lui. June recunoştea şi ea că sunt sănătoşi şi că vor rezista dacă nu-i

scoate! Dar, dacă va avea mai mulţi dinţi, inima va fi mai tare şi va avea zile mai multe. După părerea ei îndărătnică, simptomul lui principal provenea din faptul că stă prea mult culcat. Trebuia să lupte împotriva acestei atitudini. Când avea de gând să meargă la doctorul care-l vindecase pe Paul Post? Jolyon declară, cu tot regretul, că refuză să se ducă la el. June se indignă. Pondridge - zicea ea - vindecătorul era un om cu totul excepţional, care o ducea foarte greu în momentul acela şi lupta pentru recunoaşterea teoriilor lui. Bietul om suferea tocmai din pricina prejudecăţilor şi indiferenţei pe care le manifesta şi tatăl ei. Ce bine ar fi fost, atât pentru doctor, cât şi pentru el!

- Pare-mi-se că vrei să împuşti doi iepuri deodată, îi zise Jolyon.

- Să-i vindec, vrei să spui! strigă June.

- E acelaşi lucru, scumpa mea.

June protestă. Nu era drept să vorbească astfel înainte de-a fi

încercat tratamentul.

Jolyon îi răspunse că, după tratament, poate că n-ar mai fi avut prilejul să i-o spună.

- Tată, strigă June, eşti pierdut!

- Ai dreptate, zise Jolyon; dar vreau să trăiesc aşa, "pierdut", cât mai multă vreme. Copila mea, trebuie să ştii că eu nu tulbur apele. Deocamdată sunt liniştite.

- Cu o asemenea atitudine ştiinţa nu poate progresa, strigă June. Tu habar n-ai cât de cinstit este Pondridge! Pentru el ştiinţa este mai presus de orice.

- Întocmai după cum, pentru domnul Paul Post, arta este mai presus de orice! Nu-i aşa? zise Jolyon pufăind dintr-o biată ţigaretă, căci fusese obligat să renunţe la ţigările lui de foi. Artă pentru artă, ştiinţă pentru ştiinţă. Cunosc eu pe aceşti distinşi maniaci în egocentrismul lor. Fac vivisecţie pe tine fără a clipi. Eu sunt prea Forsyte, June, pentru a mă da pe mâna lor!

- Tată dragă, zise June, tu nici nu-ţi dai seama cât de demodată este asemenea declaraţie! Astăzi nimeni nu-şi mai poate permite luxul de-a lucra cu jumătăţi de măsură.

- Mă tem, murmură Jolyon zâmbind, că acesta este singurul simptom natural care nu-mi lipseşte şi pe care domnul Pondridge n-ar trebui să mi-l provoace. Draga mea, noi ne naştem înclinaţi fie spre extreme, fie spre moderaţie. Totuşi, iartă-mă că-ţi spun, jumătate din oamenii din ziua de azi, crezând că sunt extremişti, sunt, în realitate, foarte moderaţi. Iar în ceea ce priveşte sănătatea mea, mă simt destul de bine şi trebuie să mă mulţumesc cu atâta cât am.

June tăcu. Era de mult convinsă de eficacitatea dârzeniei blânde cu care tatăl ei ştia să-şi apere libertatea de acţiune.

Jolyon făcuse greşeala de a-i împărtăşi motivul real al plecării lui Irene şi Jon în Spania, şi neavând încredere în discreţia lui June, se

simţea tulburat. Ea însă, după ce se gândi puţin, avu o discuţie destul de vehementă cu tatăl ei, şi cu acest prilej Jolyon îşi dădu seama de profunda deosebire dintre temperamentul activ al lui June şi desăvârşita pasivitate a soţiei lui. Şi mai observă că June păstra încă o urmă de durere din lupta pe care o dăduseră odinioară pentru Philip Bosinney, luptă în care pasivitatea a avut o victorie atât de covârşitoare asupra principiului activ.

După părerea lui June era o prostie, ba chiar o laşitate să i se ascundă lui Jon trecutul. Ea numea aceasta pur oportunism!

- Aşa este, scumpa mea, dar oportunismul[124] este principiul călăuzitor în viaţă, zise Jolyon cu blândeţe.

- Oh! strigă June; tată dragă, nu eşti *tu* acela care o împiedici să-i spună lui Jon. Dacă ar fi fost după tine, tu i-ai fi spus totul.

- Se prea poate; dar să ştii că aş face-o numai ca să nu afle din altă

parte, căci ar fi mult mai dureros pentru el.

- Atunci de ce nu-i spui? Iarăşi nu vrei să tulburi apele.

- Scumpa mea - zise Jolyon; pentru nimic în lume nu vreau să procedez împotriva instinctului lui Irene. E fiul ei.

- Şi al tău, strigă June.

- În comparaţie cu instinctul unei mame, acela al unui bărbat nu contează.

- O fi, dar să ştii că din partea ta este semnul unei grave slăbiciuni.

- Poate, zise Jolyon, este foarte posibil...

Aceasta a fost tot ce a putut afla de la tatăl ei; dar problema a preocupat-o pe June şi după aceea. Ea nu putea suferi "apele liniştite" şi, fără să vrea, se născu în ea dorinţa de a precipita evenimentele spre un moment decisiv. Ar trebui să i se spună lui Jon; şi apoi, ori sentimentul său - abia înmugurit - moare, ori, în ciuda trecutului, înfloreşte şi dă roade. June hotărî s-

o caute pe Fleur pentru a vedea ce e de făcut. Când ea lua o hotărâre, delicateţea devenea un lucru de ordin secundar. Nu era greu să intre în legătură cu Fleur, căci Soames era vărul ei, şi se interesau amândoi de pictură; aşa că se va duce la Soames şi îi va propune să cumpere o lucrare de a lui Paul Post, sau poate o sculptură de Boris Strumolowsky dar, fireşte, fără să spună tatălui ei nimic. În duminica următoare porni cu atâta hotărâre, încât abia putu prinde o birjă în gara Reading. Era vară şi Tamisa curgea liniştită printre păduri şi plaiuri înverzite, iar June era emoţionată de frumuseţea priveliştii. Ea, care trecuse prin viaţă fără a şti ce înseamnă să fii una cu persoana iubită, avea în faţa naturii emoţii de o intensitate aproape anormală. Când ajunse la locul în care Soames îşi înălţase cortul, dădu drumul birjei; căci, după ce-şi va isprăvi treaba, avea de gând să se bucure de apa limpede a

Tamisei şi de pădurile care o înconjurau. Sosi la uşa casei lui ca un pieton oarecare şi-şi trimise cartea de vizită. Încordarea nervoasă era, pentru June, un semn că luptă pentru o cauză demnă de strădania ei. Când era calmă, ştia că nu va fi combativă şi că nu se dăruieşte unei cauze nobile. Fu condusă într-un salon care, deşi nu era mobilat după gustul ei, purta pecetea rafinamentului şi eleganţei. În timp ce-şi zicea "prea mult bun-gust, prea multe bibelouri", văzu într-o oglindă antică, cu rama lăcuită, silueta unei fete ce intra în cameră venind din verandă. Îmbrăcată în alb, cu un buchet de trandafiri albi în mână, văzută prin oglinda cu reflexe argintii, fata părea o fantomă, o zână fermecătoare desprinsă din parcul înverzit.

- Bună ziua! zise June întorcându-se. Sunt o verişoară de-a tatălui dumitale.

- Oh! Da! Ne-am văzut în cofetăria aceea.

- Eram cu tânărul meu frate vitreg. Tatăl dumitale e acasă?

- Trebuie să se întoarcă imediat. S-a dus puţin la plimbare.

June strânse puţin pleoapele deasupra ochilor ei albaştri şi, îndreptându-şi bărbia fermă, zise:

- Te cheamă Fleur, nu-i aşa? Mi-a vorbit Holly despre tine. Ce părere ai despre Jon?

Fata ridică mâna în care avea buchetul de trandafiri, îl privi şi răspunse pe un ton calm:

- E un băiat foarte simpatic.

- Nu seamănă deloc nici cu Holly, nici cu mine. Nu-i aşa?

- Nu, deloc.

"E rece", gândi June.

Deodată Fleur zise:

- Aş vrea să te rog să-mi spui, pentru ce sunt certate familiile noastre?

June, pusă în faţa întrebării la care îl sfătuia pe Jolyon să răspundă clar şi răspicat, rămase mută. Poate

pentru că-şi dădea seama că fata vrea să afle de la ea o taină pe care toată lumea i-o ascunde, sau poate pentru că un plan conceput teoretic nu corespunde întotdeauna cu realitatea.

- Trebuie să-ţi spun, zise Fleur, că, ascunzând în faţa unui om adevărul, îl duci în mod sigur la cele mai grave bănuieli. Tata mi-a spus c-a fost o ceartă pentru avere. Dar eu nu cred, căci amândouă familiile sunt bogate. Nu mi se pare că în neamul nostru ar fi putut fi cineva atât de *bourgeois*[125].

June roşi. Acest cuvânt, raportat la bunicul sau tatăl ei, o jignea.

- Bunicul meu, răspunse ea, era foarte generos, şi tatăl meu de asemenea. Nici unul din ei n-a fost câtuşi de puţin *bourgeois.*

- Bine, înţeleg. Dar atunci despre ce e vorba? întrebă Fleur.

June, dându-şi seama că această fată, un tânăr vlăstar Forsyte, ştie ce vrea şi nu se lasă amăgită, hotărî să-

i reziste, deşi voia să afle câte ceva despre sentimentele lui Fleur.

- Pentru ce vrei să ştii?

Fata mirosi trandafirii.

- Vreau să ştiu pentru că nu vor să-mi spună.

- Ei bine, a *fost* ceva în legătură cu proprietatea. Dar în patrimoniul unui om sunt mai multe feluri de bunuri.

- Aha, începe să devină grav. Acum într-adevăr *trebuie* să aflu.

Faţa subţire şi hotărâtă a lui June tremura sub pălărioara rotundă de sub care ieşeau buclele-i aurii, cărunte. Parcă lupta în care se aruncase ar fi întinerit-o.

- Să ştii c-am văzut cum ai lăsat să-ţi cadă batista, zise ea. E ceva între tine şi Jon? Dacă da, cred că e mai cuminte să renunţi.

Fleur păli, dar zise zâmbind:

- Dacă ar fi ceva între noi, apoi acesta nu-i mijlocul potrivit pentru a mă îndepărta.

În faţa bravurii acestui răspuns, June îi întinse mâna.

- Să ştii că-mi placi, dar tatăl tău nu-mi place şi nu mi-a plăcut niciodată. Haide să vorbim pe faţă.

- Ai venit aici pentru a-i spune şi lui că nu-ţi place?

June râse.

- Nu, am venit pentru *tine.*

- Ce frumos din partea ta!

Fata ştia să se apere.

- Eu am de două ori şi jumătate vârsta ta, zise June, şi totuşi îţi dau dreptate. E îngrozitor să nu poţi face ceea ce vrei.

Fata zâmbi din nou.

- Într-adevăr, cred c-ar fi bine să-mi spui adevărul.

Copila aceasta ştia să insiste.

- Nu-i secretul meu. Dar am să văd ce e de făcut, căci, după părerea mea, atât tu, cât şi Jon *trebuie* să-l aflaţi. Şi acuma îţi zic la revedere.

- Nu vrei să-l aştepţi pe tata?

June făcu semn că nu.

- Spune-mi, te rog, cum pot trece pe celălalt mal?

- Am să te duc eu cu barca mea.

- Ascultă, Fleur! zise June spontan; dacă vii la Londra, treci pe la mine. Iată adresa mea. De obicei seara vine mult tineret pe la mine. N-am să-i spun tatălui tău nimic.

Fata dădu aprobativ din cap.

În barcă, June o privi vâslind şi gândi: "E foarte frumuşică şi bine făcută. N-aş fi crezut ca Soames să aibă o fată atât de reuşită. Jon şi cu ea ar fi o pereche frumoasă."

Dorinţa de a-şi găsi o pereche murise în sufletul lui June, dar pentru alţii lucrul acesta o preocupa. Se opri la malul celălalt, urmărind-o din ochi pe Fleur. Fata dădu drumul unei vâsle pentru a-i face semn cu mâna, iar June, cu sufletul îndurerat, porni încetişor prin lunca înverzită a râului. După cum libelulele din faţa ei goneau una după alta, aşa se întâmpla şi cu tinerii, iar iubirea îi încălzea întocmai cum se încălzeau fluturii la soare. Tinereţea ei! Era mult de atunci - de când ea şi Phil... Şi după aceea? Nimic. Nici un bărbat nu-i

fusese pe plac. Şi iat-o singură. Dar ce cumplită piedică se afla între aceşti doi tineri dacă, într-adevăr, se iubeau, după câte spunea Holly - lucru de care se temea şi tatăl ei, şi Irene, şi Soames. Ce piedică cumplită! Iar în sufletul lui June se trezi elanul pentru viitor şi dispreţul pentru trecutul depăşit, căci aceasta era forma pe care o lua principiul activ în sufletul unei fiinţe care a crezut că numai dorinţele ei au importanţă şi că opoziţia celorlalţi nu trebuie luată în seamă. Se opri puţin pe malul Tamisei, în liniştea caldă a după-amiezei de vară; admiră nuferii, frunzele sălciilor, peştii care săreau din apă, aspiră cu nesaţ mirosul de iarbă proaspătă şi mireasma florilor de pe luncă, gândindu-se la mijloacele prin care ar putea forţa pe toţi oamenii să fie fericiţi. Jon şi Fleur! Doi bieţi neajutoraţi - ce mici şi dulci neajutoraţi! Păcat de ei! Trebuie să existe o soluţie! Nimeni nu poate privi cu indiferenţă o situaţie ca a

lor. Merse mai departe şi, înfierbântată şi revoltată, sosi la gară.

În aceeaşi seară, fidelă pornirii ei fireşti de a acţiona direct, ceea ce a făcut ca mulţi oameni s-o evite, îi spuse tatălui ei:

- Tată, să ştii că am fost la Soames şi am vorbit cu Fleur. Mi se pare foarte simpatică. Cred că nu-i bine să urmaţi politica struţului şi să vă ascundeţi capul în nisip.

Jolyon o privi uluit, puse pe masă ceaşca cu cafea de orz şi începu să fărâmiţeze o bucată de pâine.

- S-ar părea că tocmai asta faci tu. Ai uitat cine-i tatăl ei?

- Lasă trecutul să-şi îngroape morţii!

Jolyon se ridică.

- Anumite lucruri nu se pot îngropa niciodată.

- Nu sunt de acord, răspunse June. Acestea sunt cele mai grave piedici în calea fericirii şi progresului. Tu nu înţelegi vremurile în care trăim, tată dragă. Astăzi lucrurile depăşite

nu mai au valoare. Nu văd pentru ce te temi ca Jon să afle trecutul mamei lui. Cine mai dă importanţă unei poveşti de felul acela? Codul civil e şi azi la fel cu cel de pe vremea când Soames n-ar fi putut divorţa de Irene dacă n-ai fi intervenit tu. Precum vezi, legile căsătoriei nu s-au schimbat, în schimb noi, oamenii, am evoluat. Aşa că astăzi nu mai are nici o importanţă. Căsătoria care nu-ţi dă putinţa să-ţi dobândeşti libertatea e un fel de sclavie; e nedrept ca un om să fie proprietarul altui om; astăzi toată lumea e de acord asupra acestui principiu. Ce importanţă mai are acum dacă Irene a călcat o lege de odinioară?

- Desigur că ai dreptate, zise Jolyon, dar în cazul nostru nu e vorba de legi, e vorba de sentimente omeneşti.

- Fireşte că da, strigă June, sentimentele omeneşti dintre aceşti doi tineri!

- Scumpa mea, zise Jolyon cu o blândă exasperare, spui prostii.

- Ba deloc! Dacă se iubesc cu adevărat, pentru ce să-i nenorociţi din pricina trecutului?

- *Tu* n-ai trăit acel trecut. Eu l-am cunoscut prin ceea ce a simţit soţia mea; l-am trăit cu nervii şi imaginaţia mea, aşa cum numai un om care iubeşte poate face.

June se ridică şi ea şi începu să se plimbe agitată prin cameră.

- Dacă, zise ea brusc, Fleur ar fi fost fata lui Phil Bosinney, te-aş înţelege. Pe el l-a iubit Irene: pe Soames niciodată.

Jolyon scoase un sunet înăbuşit, ce semăna cu glasul ţărăncilor din Italia când îşi mână catârii. Inima începu a-i bate foarte iute, dar nici nu o luă în seamă, atât era de copleşit de ceea ce simţea.

- Se vede că nu înţelegi, June. Nici eu şi nici Jon, după câte îl cunosc, nu ţinem seama de un trecut amoros. Dar aici e vorba de oroarea unei căsătorii fără iubire.

Fata aceasta e fiica bărbatului care a fost odinioară proprietarul mamei lui Jon, posedând-o ca pe o negresă-sclavă. Iată o imagine pe care n-o poţi alunga: te sfătuiesc să nu încerci asta. June! Tu pretinzi să privim liniştiţi cum Jon se leagă de carnea şi sângele bărbatului care a posedat-o pe mama lui împotriva voinţei ei. N-are nici un rost să tăiem firu-n patru; sper că te-ai lămurit o dată pentru totdeauna. Şi dacă ţii să nu închid ochii toată noaptea, poţi continua discuţia.

Apoi, ducând mâna la inimă, se întoarse cu spatele la fiica lui şi privi îngândurat spre Tamisa.

June era în aşa fel plămădită, că nu vedea stupul de albine până când nu intra cu capul între ele, dar de data aceasta se sperie cu adevărat. Apropiindu-se de tatăl ei, îşi trecu mâna pe sub braţul lui. Nu era convinsă că el are dreptate şi că ea se înşală, căci aşa ceva ar fi fost împotriva firii ei, dar văzând cât îl doare această poveste, June fu

profund mişcată. Lipindu-şi obrazul de umărul lui rămase aşa fără a spune o vorbă.

Fleur, după ce-şi conduse verişoara mai în vârstă la celălalt mal, nu se întoarse de-a dreptul acasă, ci vâsli mai departe spre trestii, în bătaia soarelui. Frumuseţea şi pacea acelei după-amiezi o vrăji chiar şi pe Fleur pentru câteva zile, cu toate că ea nu prea era înclinată spre poezie şi visare. Pe câmpul de lângă malul unde oprise barca se afla o maşină trasă de un cal cenuşiu, ce întorcea fânul proaspăt cosit. Urmări emoţionată cascadele de iarbă ce cădeau din roţile maşinii; păreau atât de răcoroase şi proaspete! Uruitul şi vâjâitul motorului se topeau în foşnetul sălciilor şi plopilor care, împreună cu uguitul unui porumbel sălbatic, alcătuiau o adevărată melodie a apei care curge. Lângă ea, în apa adâncă, verde şi limpede, trestiile, asemenea unor şerpi galbeni, se

suceau luptându-se cu şuvoiul; iar pe celălalt mal se vedeau câteva vite cornute ce stăteau la umbră dând alene din coadă. Era o după-amiază făcută pentru visare. Fleur scoase din buzunar scrisorile lui Jon - nu erau ele prea sentimentale, dar printre rândurile în care descria tot ceea ce văzuse pe unde umblase, citea cu plăcere dorul lui năprasnic pentru ea, şi toate se încheiau cu vorbele: "Cu dragoste, al tău J". Fleur nu era sentimentală, dorinţele ei erau concrete şi concentrate, dar dacă în această odraslă născută din Soames şi Anette era vreo urmă de poezie, ea s-a manifestat în aceste săptămâni de aşteptare şi în jurul chipului lui Jon. Amintirile care o legau de el erau una cu frumuseţea ierbii proaspete, a mugurilor, a florilor şi a apei care curgea lin. Fleur se gândea la Jon, fericită, chiar şi atunci când aspira miresmele luncii. Stelele o încredinţau că sufletul ei e alături de el, acolo în punctul acela central

din harta Spaniei; iar în zori de zi, pe pânzele de păianjen acoperite cu rouă, în razele soarelui care pătrundea în grădină prin ceaţa dimineţii, în strălucirea vagă şi promisiunea unei zile senine, Fleur îl vedea numai pe Jon.

În timp ce citea scrisorile, trecură maiestuos două lebede albe urmate de şase pui, flotilă înaripată, plutind în linie dreaptă, cu distanţe egale, parcă măsurate anume, între fiecare cap şi coadă. Fleur strânse scrisorile şi începu să vâslească spre debarcaderul din faţa casei lor. În parc, trecând pe pajişte, se întreba dacă e bine să-i vorbească tatălui ei despre vizita lui June. Nu-i bine să nu-i spună, căci el tot va afla de la valet şi i se va părea suspect. Hotărî să-i spună cu atât mai mult cu cât i se oferă un nou prilej de a reveni asupra motivului conflictului dintre familiile lor. Porni în calea lui.

Soames plecase de acasă pentru a vizita un teren pe care autorităţile locale hotărâseră să construiască un

sanatoriu pentru oameni cu plămânii slabi. Credincios principiilor lui individualiste, Soames nu lua parte la administraţia locală, ci se mulţumea cu plata taxelor comunale şi a impozitelor care se urcau din zi în zi. Totuşi Soames nu putea rămâne indiferent faţă de acest plan nou şi primejdios. Terenul era situat la mai puţin de o jumătate de milă de casa lui. Fireşte că era de acord cu lupta împotriva tuberculozei, dar socotea că acesta nu era locul potrivit. Trebuie să se construiască sanatoriul, dar mai departe. Deci luă atitudinea caracteristică oricărui Forsyte adevărat; necazurile şi bolile altora nu-l priveau, iar Statul n-are decât să-şi facă datoria în aşa fel, încât să nu prejudicieze întru nimic beneficiile care rezultă din drepturile lui achiziţionate sau moştenite. Francie, cea mai independentă membră a familiei Forsyte (exceptându-l poate pe Jolyon), îi pusese odată, pe un ton

răutăcios, următoarea întrebare: "Soames, spune-mi, te rog, ai văzut tu vreodată numele Forsyte pe-o listă de subscripţie?" Fie ce-o fi, el era convins că un sanatoriu va aduce prejudicii acestei regiuni, aşa că va iscăli petiţia prin care se protesta împotriva construirii lui. Întorcându-se spre casă, după ce luase această hotărâre fermă, o văzu pe Fleur venindu-i în întâmpinare.

În ultima vreme fata fusese mult mai caldă faţă de el, petrecuseră vara împreună, şi vremea fusese atât de frumoasă, încât Soames se simţea întinerit; Anette îşi găsea mereu de lucru prin Londra, cu un pretext sau altul, aşa încât s-a putut bucura din plin de prezenţa lui Fleur. Tânărul Mont îşi făcuse obiceiul să vină cu motocicleta pe la ei din două în două zile. Slavă Domnului, tânărul şi-a ras mustăţile acelea care semănau cu două perii de dinţi tocite, şi nu mai avea mutră de pehlivan! Adeseori, după masa de seară, tânărul Mont şi un alt

tânăr de prin apropiere, împreună cu Fleur şi cu o prietenă care locuia la ei, dansau în hol după muzica pianului electric care, fără să fie atins de mâna cuiva, executa cu clapele lui strălucitoare un foxtrot după altul. Din când în când apărea şi Anette, dansând graţios în braţele vreunuia din cei doi tineri. Iar Soames venea până-n uşa salonului şi privea cu nasul într-o parte, urmărind să prindă un zâmbet din partea lui Fleur, apoi se întorcea la fotoliul din faţa căminului din salon şi continua citirea ziarului *The Times* sau studia catalogul de preţuri al vreunui colecţionar de tablouri. Ochii lui urmăreau neîncetat, cu teamă, expresia de pe faţa ei, şi credinţa lui era că fata uitase de capriciul acela îngrijorător.

Când se întâlniră pe şoseaua prăfuită, Soames o luă de braţ.

- Tată, ghici cine te-a căutat? N-a putut aştepta. Ghici?

- Eu nu ghicesc niciodată, zise Soames neliniştit. Cine a fost?

- Verişoara ta, June Forsyte.

Fără să-şi dea seama, Soames o strânse puternic de braţ.

- Şi ce a vrut?

- Nu ştiu. Dar văd că ea a trecut peste duşmănia familială. Nu-i aşa?

- Duşmănie? Ce duşmănie?

- Aceea care există în imaginaţia ta, scumpule.

Soames îşi luă mâna de pe braţul ei. Oare glumeşte sau e o încercare de a afla ceva de la el?

- Probabil c-a vrut să-mi vândă vreun tablou, zise în cele din urmă.

- Eu nu cred. Poate că i s-a făcut dor de tine, aşa cum se cuvine între rude.

- Nici nu-mi este verişoara primară, mârâi Soames.

- Şi este fata duşmanului tău.

- Ce vrei să spui, Fleur?

- Iartă-mă, scumpule, mi s-a părut că a fost duşmanul tău.

- Duşman! repetă Soames. E o poveste veche. Nu ştiu de unde-ţi

vin ideile astea!

- De la June Forsyte.

Un soi de inspiraţie o făcu să spună aceste vorbe, crezând că poate astfel, tatăl ei, bănuind că aflase totul sau măcar o parte din adevăr, îi va dezvălui taina.

Într-adevăr, Soames era buimăcit, dar Fleur subevaluase prudenţa şi dârzenia lui.

- Dacă ştii, îi spuse pe un ton rece, de ce mă mai chinuieşti?

Fleur îşi dădu seama că mersese prea departe.

- Nu vreau să te chinuiesc, scumpule. Ai dreptate, n-are rost să aflu mai mult! De ce m-aş osteni pentru detaliile acelui "mic" mister? *Je m'en fiche*[126]*!...* ca să vorbesc în termenii lui Profond.

- Individul acela! zise Soames cu un aer grav.

Totuşi individul acela a jucat un rol important, deşi invizibil, în vara aceea - căci de atunci nu mai venise pe la ei. Din duminica în care Fleur, urmărindu-l de la fereastra sălii cu

tablouri, făcuse câteva observaţii asupra lui, Soames se gândise mult la Profond, şi întotdeauna în legătură cu Anette. Aparent nu avea nici un motiv precis, totuşi, faptul că în ultima vreme Anette era mai frumoasă ca de obicei îl punea pe gânduri. De la război încoace simţul lui de proprietate devenise mai subtil, mai puţin categoric şi mult mai elastic, de aceea, îndoielile şi ameninţările nu mai luau proporţii în sufletul lui. Întocmai cum stă cineva pe malul unui fluviu din America, privindu-l cum curge încet şi liniştit, ştiind că în mâlul de pe fundul albiei se află poate un crocodil cu botul căscat, deşi capul nu i se poate deosebi de un buştean căzut în apă - aşa privea şi Soames cursul vieţii lui, dându-şi seama, în mod subconştient, de prezenţa lui *Monsieur* Profond dar refuzând să înregistreze mai mult decât botul acestuia, poate deschis. În această fază a vieţii lui avea, la drept vorbind, tot ceea ce dorea, şi

era foarte fericit - în măsura în care un om cu firea lui putea fi fericit. Simţurile i se potoliseră; iar sentimentele lui toate îşi găseau satisfacţie în iubirea faţă de Fleur; colecţia lui era renumită, banii bine investiţi; sănătatea excelentă, în afară de câte o jenă uşoară la ficat din când în când; nu începuse încă a se gândi serios la ceea ce se va întâmpla după moartea lui; tindea să creadă că nu se va întâmpla nimic. El proceda ca omul care aduna monezi de aur; ar fi fost o perversitate şi o oroare să râcâi aurul la suprafaţă, pentru a vedea ce se află sub el, mai ales că poate ar fi văzut ceva neplăcut. I se părea că are în faţă două petale de trandafir veştejite - una capriciul lui Fleur, cealaltă botul lui *Monsieur* Profond - dar spera că, ocupându-se stăruitor de ele, ambele petale îşi vor reveni.

În seara aceleiaşi zile, întâmplarea, acest musafir care apare pe neaşteptate chiar şi în viaţa

celor mai bine asiguraţi membri ai familiei Forsyte, îi dădu lui Fleur cheia cu care putea pătrunde taina care o preocupa. Tatăl ei coborî în sufragerie fără batistă şi în timpul mesei simţi nevoia să-şi sufle nasul.

- Lasă că-ţi aduc eu una, scumpule, îi zise şi fugi în camera lui. Punga de mătase veche şi decolorată, unde erau aşezate batistele tatălui ei, avea două despărţituri; într-una erau batistele, iar cealaltă, închisă cu nasturi, cuprindea un obiect plat şi tare. Cu o curiozitate copilărească, Fleur o deschise. Găsi o fotografie înrămată, cu chipul ei când era mică de tot. O privi emoţionată, ca atunci când te afli în faţa unei descoperiri. Cum o ţinea în mână, fotografia alunecă puţin, şi Fleur observă dedesubt o altă fotografie. Dădu fotografia ei la o parte şi văzu o faţă pe care parcă o cunoştea, o femeie tânără, foarte frumoasă, într-o rochie de seară foarte demodată. Puse apoi la loc fotografia ei, luă o

batistă şi coborî. Abia pe scări îşi dădu seama cine era femeia. Da, desigur-desigur, mama lui Jon! Această descoperire o cutremură. În vâltoarea gândurilor, Fleur se opri pe loc. Ah, da! A înţeles! Tatăl lui Jon s-a căsătorit cu femeia pe care tatăl ei voia s-o ia de nevastă, şi se prea poate că tatăl lui Jon a sedus-o chiar prin mijloace neleale. Apoi, temându-se ca nu cumva atitudinea ei să trădeze descoperirea acestui secret, nu se mai gândi deloc la această problemă şi, luând o atitudine degajată, fluturând în mână batista de mătase, intră în sufragerie.

- Am ales-o pe cea mai moale, tată.

- Hm! zise Soames; batistele acestea le folosesc numai când am guturai. Dar nu face nimic, e bună.

Fleur petrecu toată seara reflectând; îşi aduse aminte de expresia de pe faţa tatălui ei, în cofetărie - stranie şi artificială expresie, foarte ciudată. Trebuie s-o

fi iubit mult pe femeia aceea, dacă îi păstrează fotografia de atâta amar de vreme, cu toate că pe ea a pierdut-o. Obiectivă şi fără milă, Fleur se gândi apoi la relaţiile dintre tatăl şi mama ei. Oare a iubit-o vreodată cu adevărat? După părerea ei, nu. Jon era fiul femeii pe care el a iubit-o cu adevărat. Deci nu vedea pentru ce îl poate supăra iubirea ei faţă de Jon; trebuie să se obişnuiască cu această idee. Suspinul ei uşurat se rătăci în faldurile cămăşii de noapte pe care tocmai o îmbrăca.

ÎNTÂLNIRI

Oamenii tineri nu-şi dau seama de vârstă decât în faţa unor şocuri. De pildă, abia când se întoarse din Spania îşi dădu seama Jon cât e de bătrân tatăl său. Faţa celui de al patrulea Jolyon din neamul Forsyte, chinuită de aşteptare, îi produse un şoc - părea atât de trasă şi atât de bătrână! Masca tatălui său căzuse la emoţia revederii, şi abia acum îşi dădu seama băiatul cât de mult i-a lipsit. Se mângâia, gândindu-se: "N-am fost eu acela care a dorit plecarea!" Supunerea faţă de bătrâni nu mai era la modă, dar ţinuta interioară a lui Jon nu era deloc modernă. Tatăl lui a suferit şase săptămâni pentru a-l face să uite şi pentru a-şi schimba sentimentele, şi iată-l pe punctul de a reîncepe întocmai ca până acum... Jon era amărât căci tatăl său fusese întotdeauna foarte bun cu el şi nu merita să-l facă să sufere.

Când îl întrebă:

- Ei, bătrâne! Cum ţi-a plăcut marele Goya? inima lui Jon bătu foarte iute, căci avea mustrări de conştiinţă. Marele Goya exista numai pentru că pictase o fată care semăna cu Fleur.

În prima seară după sosire, Jon adormi chinuit de remuşcări, dar dimineaţa se deşteptă cu sufletul plin de speranţe. Era ziua de cinci iulie şi întâlnirea cu Fleur fusese stabilită pentru ziua de nouă. Deci, va rămâne acasă trei zile şi după aceea se va întoarce la fermă. Totuşi, trebuie să încerce ceva pentru a o vedea.

În viaţa bărbaţilor există un inexplicabil ritm care duce la nevoia de a-şi comanda pantaloni, nevoie pe care nici cei mai iubitori părinţi nu o pot contesta. Deci, a doua zi, Jon plecă la Londra şi, după ce trecu prin Conduit Street şi-şi comandă cele necesare pentru a-şi linişti conştiinţa, porni spre Piccadilly. Stratton Street, unde era

clubul lui Fleur, se afla lângă Devonshire House. Un pic de noroc şi ar putea-o găsi chiar la club. Jon coborî pe Bond Street cu bătăi de inimă; i se părea că toţi tinerii pe care îi întâlnea erau mai bine decât el. Îşi purtau hainele cu un aer degajat, erau siguri de ei; erau mai *în vârstă.* Brusc, fu copleşit de convingerea că Fleur îl uitase. În aceste săptămâni fusese atât de preocupat de iubirea lui, încât uitase să se gândească la această posibilitate. Obrazul i se întunecă, iar palmele i se umeziră de-o sudoare rece. Fleur putea cuceri orice tânăr numai cu un zâmbet - nu era pe lume fată mai frumoasă decât Fleur! Jon trăi câteva clipe dure. Dar era convins că un bărbat trebuie să primească demn orice i s-ar întâmpla. Înarmat cu această filozofie, se opri în faţa unei prăvălii de antichităţi. Pe Bond Street se găseau, pe vremuri, cele mai renumite magazine din Londra, acum însă Jon nu observă nimic

deosebit, în afară de una sau două pălării-ţilindru de culoare cenuşie şi de soarele arzător. Merse mai departe şi, când coti spre Piccadilly, se ciocni cu Val Dartie, care mergea spre clubul "Iseeum", unde fusese primit de curând.

- *Hallo*, tinere! încotro?

Jon roşi.

- Am fost la croitor.

Val îl măsură de câteva ori de sus până jos.

- Mă bucur că te-am întâlnit. Mă duc să-mi comand nişte ţigarete şi apoi mergem să luăm ceva împreună.

Jon îi mulţumi. Spera să afle de la Val ceva despre ea. În tutungerie situaţia Angliei, coşmarele presei şi ale oamenilor de stat erau privite din altă perspectivă.

- Am înţeles, domnule, exact ţigaretele pe care i le furnizam tatălui dumneavoastră. Doamne, Dumnezeule! Domnul Montague Dartie a fost clientul meu din - staţi puţin - din anul în care Melton a

câştigat Derbyul. A fost unul din cei mai buni clienţi ai mei. Un zâmbet vag lumină faţa tutungiului. Să ştiţi că mi-a dat multe indicaţii pentru curse! Dacă-mi aduc bine aminte, cumpăra săptămânal câteva pachete de o sută şi niciodată n-a fumat altă ţigaretă. Era un gentleman foarte amabil, mi-a adus mulţi clienţi. Mi-a părut foarte rău când am auzit de accidentul acela. Un client vechi şi bun ca dânsul nu-l poţi uita.

Val zâmbi. Moartea tatălui său a însemnat închiderea unor conturi care, dacă ar fi trăit, ar fi rămas multă vreme neachitate, şi în inelul de fum pe care-l azvârli în aer, pufăind din ţigareta atât de preţuită, i se păru că vede chipul arătos al tatălui său, cu piele închisă, mustăţi mari, puţin cam buhăit, cu aureola lui de fum, singura aureolă pe care şi-a dobândit-o în timpul vieţii. În orice caz, aici era renumit - un bărbat care fuma două sute de ţigarete pe săptămână, dădea indicaţii preţioase pentru curse şi

avea conturi care nu se închideau niciodată! În ochii acestui tutungiu tatăl său a fost un erou! Iată, totuşi, o distincţie pe care le-a lăsat-o moştenire!

- Plătesc acum, îi zise Val. Cât face?

- Fiul domnului Dartie şi să plătească bani peşin? Zece şilingi şi jumătate. N-am să-l uit niciodată pe domnul Montague Dartie. Îmi aduc aminte că stătea de vorbă cu mine şi câte o jumătate de ceas. Azi nu mai sunt domni cum erau pe vremuri, toată lumea se grăbeşte. Războiul ăsta a distrus bunele maniere, domnul meu, a distrus bunele maniere. Se vede că aţi fost şi dumneavoastră la război.

- N-am fost, zise Val arătând spre genunchi. Sunt invalid din celălalt război. Cred că datorită acestei invalidităţi am scăpat cu viaţă. Jon, tu nu doreşti nişte ţigarete?

Jon, cam ruşinat, murmură:

- Ştii că nu fumez. Pe buzele tutungiului se schiţă o mişcare;

avea aerul că ezită între a spune "Doamne, Dumnezeule!" sau "Acum e momentul să începeţi, domnule!"

- Bine faci, zise Val, fereşte-te cât poţi. Ai timp să te apuci când te va izbi viaţa. E, într-adevăr, acelaşi tutun?

- Absolut identic, domnule; cu singura deosebire că e puţin mai scump. Foarte tare - am spus eu că Imperiul Britanic e foarte tare.

- Trimite-mi, te rog, câte o sută pe săptămână şi facturează-le. Haide, Jon!

Jon intră în clubul "Iseeum" cu multă curiozitate. În afară de câteva dejunuri luate cu tatăl său la clubul "Hotch-Potch" nu fusese în nici un alt club londonez. "Iseeum", confortabil şi fără prea mari pretenţii, nu se schimba, nu putea evolua atâta vreme cât în comitetul de conducere era George Forsyte, a cărui iscusinţă în arta culinară îi dădea o autoritate aproape suverană. Acest club luase atitudine

faţă de îmbogăţiţii de război, aşa că George Forsyte a trebuit să facă uz de tot prestigiul şi de toată elocvenţa sa pentru ca Prosper Profond, despre care spunea că e "un excelent sportsman", să fie primit.

Când cei doi cumnaţi intrară în sufragerie, George şi Profond dejunau împreună; George le făcu semn şi îi pofti la masa lor. Val, cu privirea isteaţă şi zâmbetul fermecător, iar Jon serios, cu o timiditate atrăgătoare în ochi. Masa aceea, aşezată într-un colţ, avea ceva deosebit; se bucura parcă de privilegiile cuvenite unor oameni excepţionali. Jon era fascinat. Chelnerul, cu o faţă ascuţită, îi servea cu un respect aproape religios. Avea aerul că toată atenţia îi era concentrată asupra buzelor lui George Forsyte pentru a-i ghici vorbele înainte de a le rosti; îl sorbea din ochi şi urmărea fiecare mişcare a tacâmurilor de argint masiv care purtau pecetea clubului.

Glasul confidenţial al chelnerului şi braţul lui înveşmântat în livrea, care se întindea pe nesimţite peste umărul lui, îl cam speriară pe Jon.

Nimeni nu-l băgă în seamă, în afară de George, care îi adresă cuvântul, zicând:

- Bunicul tău m-a învăţat odinioară ce e o ţigară bună, nu era un cunoscător mai perfect ca el în toată Londra!

Pentru aceste cuvinte Jon i-a fost recunoscător. Subiectele conversaţiei au fost: creşterea cailor, preţul lor şi rezultatele obţinute la curse. La început Jon ascultă cu indiferenţă, apoi fu cuprins de mirare în faţa acestor bărbaţi care ţineau minte atâtea detalii. Nu-şi putea lua ochii de pe faţa brună a lui Prosper Profond - tot ceea ce spunea era bine gândit şi demoralizant - cuvinte ciudate, rostite pe un ton grav, însoţite de un zâmbet bizar. Jon se gândea la fluturi, când auzi glasul lui Profond:

- Ce n-aş da să-l văd pe domnul *Forsyde* preocupat de cai!

- Bătrânul Soames!? E mult prea serios!

Jon se strădui din răsputeri să nu roşească, în timp ce Profond continuă:

- Are o fată nostimă de pică. Domnul Soames *Forsyde* e puţin cam demodat. Aş vrea să-l văd măcar o dată încântat de ceva.

George Forsyte zâmbi:

- N-ai grijă, nu-i chiar atât de nenorocit cum ţi se pare. Nu-ţi va arăta niciodată că-i place ceva, de teamă ca nu cumva să râvnească altcineva la obiectul acela. Sărmanul Soames! S-a fript cu supa şi acum suflă şi-n iaurt!

- Ai isprăvit, Jon? zise Val cu un aer grăbit; să mergem să ne bem cafeaua.

Pe scări, Jon întrebă:

- Cine erau oamenii aceştia? N-am înţeles tocmai bine.

- Bătrânul George Forsyte e văr primar cu tatăl tău şi cu unchiul

Soames. Şi e nelipsit de aici. Celălalt, Profond, e un tip bizar. După părerea mea e ceva între el şi soţia lui Soames!

Jon îl privi uimit.

- Dar e îngrozitor, zise el; adică, trebuie să fie oribil pentru Fleur.

- Să nu crezi c-o supără prea mult pe Fleur; are concepţii prea moderne pentru a se sinchisi de aşa ceva.

- Bine, dar e mama ei!

- Oh! Jon, tare mai eşti naiv!

Obrajii lui Jon se înroşiră.

- Mamele nu sunt toate la fel, zise el bâlbâind mânios.

- Ai dreptate, răspunse Val brusc, dar astăzi concepţiile de viaţă nu mai sunt la fel cu cele din vremea când eram de vârsta ta. Azi principiul călăuzitor este: mâine poate murim. Asta voia să spună George despre unchiul Soames. *El* nu vrea să moară mâine.

Jon continuă, grăbit:

- Ce este între el şi tatăl meu?

- Secret, Jon. Ascultă-mă pe mine: nu mai întreba. Nu câştigi nimic dacă afli. Bei ceva?

Jon refuză dând din cap.

- Găsesc că sistemul de a ascunde adevărul e complet greşit, mârâi el; şi apoi mi se mai spune şi că sunt naiv!

- Treaba ta, Jon, n-ai decât s-o întrebi pe Holly. Dacă şi ea va refuza să-ţi răspundă, atunci sper că vei fi convins că e spre binele tău să nu afli!

Jon se ridică.

- Trebuie să plec. Mulţumesc foarte mult pentru masă.

Val îi zâmbi, cam trist, totuşi povestea aceasta îl distra. Tânărul părea foarte tulburat.

- La revedere. Vii vineri, nu-i aşa?

- Nu ştiu, murmură Jon.

Într-adevăr, nu ştia. Această conspiraţie a tăcerii îl deznădăjduia. Era umilitor să fii tratat ca un copil. Porni mâhnit spre Stratton Street. Va merge la clubul ei şi va afla totul! Portarul îi răspunse că

domnişoara Forsyte n-a fost azi pe acolo. Poate vine mai târziu. De obicei venea lunea, dar nu se ştie dacă va veni şi azi. Jon spuse că va trece mai târziu din nou, apoi intră în Green Park unde se aruncă jos, sub un pom. Soarele strălucea, o uşoară adiere legăna frunzele teiului sub care era întins, dar simţea o durere în inimă. Parcă nori întunecaţi s-ar fi strâns în jurul fericirii lui. Auzi cum bate Big Ben ora trei. Sunetul lui plutea deasupra zgomotului străzii. Emoţionat, Jon scoase din buzunar o hârtie şi un creion şi începu să scrie. Notă o strofă, apoi, privind iarba din jurul lui în căutarea celei de a doua, simţi că-i atinge umărul ceva - o umbrelă verde. Fleur stătea în picioare lângă el!

- Mi-au spus c-ai întrebat de mine şi că vei mai trece. M-am gândit că poate ai venit în parc; şi iată că te-am găsit. Nu-i extraordinar?

- Oh, Fleur! Am crezut că m-ai uitat!

- Ţi-am spus doar că n-am să te uit! Jon o strânse de braţ.

- Am avut prea mult noroc! Hai să plecăm de-aici. Apoi, aproape trăgând-o după el, porni mai departe prin parcul acela plantat şi întreţinut cu atâta măiestrie, încât nu găseau un singur locşor în care să poată şedea nevăzuţi, ţinându-se de mână.

- N-a încercat nimeni să-mi ia locul? o întrebă privind ochii ei umbriţi de gene negre şi lungi.

- Există un tânăr idiot, dar nu contează!

Lui Jon i se strânse inima de mila acelui... tânăr idiot.

- Ştii c-am avut insolaţie? Nu ţi-am spus.

- Zău? A fost interesant?

- Nu. Mama a fost un înger. Spune, Fleur, ţie nu ţi s-a întâmplat nimic deosebit?

- Nimic. În afară de faptul că am descoperit de unde se trage duşmănia dintre familia ta şi a mea. Aşa, cel puţin, cred.

Inima lui Jon bătea foarte iute.

- Mi se pare că tatăl meu a vrut să se căsătorească cu mama ta, şi că tatăl tău i-a luat-o.

- Oh!

- Am găsit o fotografie de-a ei; era pusă în acelaşi cadru cu fotografia mea. E natural să fie foarte furios dacă a fost îndrăgostit de ea.

Jon se gândi puţin.

- N-are de ce să fie supărat dacă ea l-a iubit pe tatăl meu mai mult.

- Dar dacă au fost logodiţi?

- Dacă noi am fi logodiţi şi mi-ai spune că iubeşti mai mult pe altul decât pe mine, poate că aş înnebuni de durere, dar nu te-aş învinovăţi pe tine.

- Ba eu te-aş acuza. Să nu-mi faci niciodată una ca asta, Jon.

- Doamne, Dumnezeule! Niciodată!

- Eu nu cred că tata a iubit-o vreodată pe mama mea.

Jon tăcu. Îi veniră în minte cuvintele lui Val şi ale celor doi

domni de la club.

- Vezi tu, Jon, noi nu ştim, continuă Fleur; poate că pentru el a fost o lovitură grea. Poate că mama ta s-a purtat rău cu el. Se întâmplă...

- Mama mea nu s-a putut purta rău.

Fleur dădu din umeri.

- Mi se pare că ştim prea puţin despre viaţa părinţilor noştri. Noi nu vedem decât prin perspectiva atitudinii lor faţă de noi, dar înainte de-a ne fi născut au avut anumite atitudini faţă de alţii - şi mi se pare că au avut vieţi destul de zbuciumate. Uită-te la ei! Atât tatăl tău, cât şi al meu sunt bătrâni. Gândeşte-te că tatăl tău a avut trei familii!

- În toată această Londră blestemată, strigă Jon, nu există un loc unde am putea fi singuri?

- Numai în taxi.

- Atunci haide să luăm un taxi.

Aşezaţi în automobil, Fleur îl întrebă brusc:

- Te întorci la Robin Hill? Mi-ar plăcea să văd unde locuieşti, Jon. La noapte rămân în oraş, dorm la mătuşa mea, dar dacă plecăm acum, am timp să mă întorc până la cină. Desigur că n-aş veni chiar până la casa voastră.

Jon o privi încântat.

- Splendid! Am să te duc prin crâng, unde nu vom întâlni pe nimeni. La ora patru pleacă un tren.

Zeul proprietăţii, precum şi adoratorii lui din tagma Forsyte - mai mult sau mai puţin bogaţi - trântorii, funcţionarii, negustorii, liber-profesioniştii lucrau acum şapte ore pe zi. De aceea cei doi tineri din a patra generaţie Forsyte călătoriră spre Robin Hill într-un compartiment de clasa întâi aproape gol, plin de praf şi încins de soare, căci oamenii nu se întorceau încă de la lucru. Călătoriră fericiţi în tăcere, ţinându-se de mână.

Ajunşi la gară nu văzură pe nimeni, în afară de hamali şi de unul sau doi săteni necunoscuţi lui

Jon; porniră apoi pe o potecă cu miros de praf şi caprifoi.

Jon era sigur acum de Fleur, nu-l ameninţa nici o despărţire, aşa că plimbarea a fost minunată; mult mai frumoasă decât aceea de pe dealurile Sussex sau cea de pe malul Tamisei. Totul era învăluit în iubire - fiecare atingere, fiecare cuvânt şi fiecare zâmbet al lor era ca într-una din paginile acelea fermecătoare ale unei vieţi peste ale cărei rânduri pluteau fluturi aurii, albaştri şi roşii, păsări şi ghirlande de flori. Erau împreună - trăiau numai în prezent; această fericire ţinu treizeci şi şapte minute. Ajunseră în crâng tocmai când se mulgeau vacile. Jon n-avea de gând s-o ducă până în curtea grajdurilor, ci numai până în punctul de unde începea pajiştea care se întindea spre grădini şi de unde se vedea bine casa. Intrară prin molizi şi deodată, la o cotitură a potecii, dădură de Irene care şedea pe o bancă tăiată într-o buturugă bătrână.

Omul primeşte în viaţă diferite lovituri; una îi atinge coloana vertebrală; una moralul; alta nervii; iar alta, mai puternică şi durabilă, cea care-i răneşte demnitatea personală. Iar în clipa când Jon o văzu pe mama lui fu lovit în demnitatea lui personală. Brusc, îşi dădu seama că săvârşise ceea ce nu se cuvine. Ar fi putut-o aduce pe Fleur aici, sigur, dar pe faţă! S-o strecoare însă aşa, pe ascuns, nu se cădea! Copleşit de ruşine, îşi luă cea mai îndrăzneaţă atitudine pe care firea lui i-o îngăduia. Fleur zâmbea, puţin cam sfidătoare; iar faţa mamei lui, uluită, îşi reluă în grabă o expresie indiferentă şi amabilă. Şi ea fu aceea care rosti primele vorbe:

- Mă bucur că te văd. Drăguţ din partea lui Jon că s-a gândit să te aducă la noi.

- N-am avut de gând să intrăm în casă, zise Jon pe negândite. Voiam doar să-i arăt lui Fleur unde locuiesc.

Mama lui spuse pe un ton calm:

- Nu urci să iei un ceai?

Între timp Jon îşi dădu seama că prin cele spuse agravase şi mai mult greşeala săvârşită. Auzi răspunsul lui Fleur:

- Mulţumesc foarte mult. Trebuie să fiu la Londra pentru masa de seară. L-am întâlnit pe Jon din întâmplare şi ne-am gândit că ar fi frumos să facem o plimbare până la casa lui.

Cât sânge rece avea ea!

- Da, fireşte, dar trebuie să iei un ceai. Ne vom ocupa noi de-o maşină care să te ducă la gară. Bărbatul meu se va bucura să te cunoască.

Ochii mamei se opriră pentru o clipă asupra lui Jon cu o expresie care îl doborî - se simţi asemeni unui vierme târâtor. Apoi ea porni înainte, şi Fleur în urma ei. Iar Jon, mergând după ele, se simţea ca un copil ce se ţine după două femei mari care vorbesc atât de uşor despre Spania, despre Wandson şi

despre casa aceea de sus, de după pomi, dincolo de povârnişul acoperit cu iarbă. Vedea cum cele două făpturi pe care le iubea cel mai mult pe lume îşi aruncau reciproc priviri scrutătoare.

Sub stejarul bătrân îl zări pe tatăl său. Jon era chinuit de umilinţa ce-l aşteaptă în faţa acelui domn bătrân, slab, elegant, ce şedea acolo picior peste picior. Şi mai înainte de a ajunge la el, simţea ironia care va învălui zâmbetul şi glasul său.

- Iat-o pe Fleur Forsyte, Jolyon; Jon a adus-o pentru a-i arăta casa. Trebuie să luăm iute ceaiul, căci se grăbeşte să prindă trenul. Jon dragă, spune tu să telefoneze la "Dragon" pentru a comanda un taxi.

I se păru cam straniu s-o lase pe Fleur singură cu ei, dar, după cum prevăzuse mama lui, era cea mai bună soluţie pentru moment; Jon fugi în casă. Îl cuprinse deznădejdea, căci nu va mai putea fi singur cu Fleur - nici măcar un minut - şi nu-şi aranjaseră o altă

întâlnire! Când se întoarse sub stejar, servitoarele serveau ceaiul şi nu era nici urmă de tulburare la cei din jurul mesei; în schimb el era din ce în ce mai emoţionat. Vorbiră despre expoziţia din Cork Street.

- Noi bătrânii, zise Jolyon, ne întrebăm mereu de ce oare nu putem aprecia arta modernă; dumneata şi cu Jon trebuie să ne lămuriţi.

- Pentru că-i satirică, cred, nu-i aşa? zise Fleur.

Jon văzu zâmbetul tatălui său.

- Satirică? Ah! mi se pare că e mai mult decât atâta. Care e părerea ta, Jon?

- Habar n-am, bâlbâi Jon.

Faţa tatălui său se întunecă brusc.

- Tineretul s-a săturat de noi, de zeii noştri şi idealurile noastre. Deviza lui este: "Să le tăiem capul, să le sfărâmăm idolii!" Iar noi să ne întoarcem înapoi - la nimic. Şi vă jur c-au reuşit! Jon e poet; se va înrola în rândurile lor, călcând în picioare tot ce a rămas în urma

noastră. Avere, frumuseţe, sentiment - totul făcut praf. În ziua de azi omul nu mai trebuie să posede nimic... nici chiar simţămintele lui intime. Vor ca toate sa ia calea Nimicniciei.

Jon asculta înspăimântat şi aproape jignit de cuvintele tatălui său, în dosul cărora simţea că se ascunde un sens pe care nu-l putea desluşi. El nu avea de gând să calce în picioare nimic!

- Dumnezeul zilelor de azi, continuă Jolyon, este "Nimic".

- N-ai dreptate, tată, strigă Jon brusc; noi nu vrem decât să trăim şi nu ştim cum să procedăm, căci Trecutul ne stă în cale - atâta tot!

- Bravo, Jon, zise Jolyon; adânc mai grăieşti. Şi aşa ceva a încolţit în capul tău? Trecutul! Proprietăţi de odinioară, pasiuni vechi şi urmele lor. Haide să aprindem o ţigaretă!

Jon o văzu pe mama lui ducându-şi iute mâna la gură; părea că-i face semn să tacă; dădu tatălui său cutia de ţigarete. Aprinse ţigareta lui şi a

lui Fleur, apoi luă şi Jon una. Să fie oare aceasta una din loviturile despre care îi vorbise Val? Când nu-l trăgea în piept, fumul era albastru, şi cenuşiu atunci când îl trăgea; senzaţia pe care o simţea în nas era plăcută, dar şi mai plăcută era impresia că e şi el în rând cu oamenii. Îi păru bine că nimeni nu-i spuse: "În fine, ai început şi tu!" Nu se simţea ridicol de tânăr.

Fleur se uită la ceas şi se ridică. Irene intră cu ea în casă. Jon rămase cu tatăl său, pufăind din ţigaretă.

- Condu-o până la automobil, dragul meu, zise Jolyon; iar după aceea roag-o pe mama să se întoarcă la mine.

Jon plecă. Aşteptă în hol. O conduse până la automobil. Nu era chip să-i şoptească o vorbă, de-abia izbuti s-o strângă de mână. Şi toată seara aşteptă să i se spună ceva; dar în *zadar.* Părinţii lui tăceau de parcă nu se întâmplase nimic. În sfârşit, se duse la culcare; se privi în oglinda toaletei din cameră şi se

întâlni cu chipul lui. Nu vorbea nici el, nici imaginea din oglindă, dar gândeau mai mult decât ar fi putut exprima vorbele.

ÎN GREEN STREET

Nu se ştie de unde a pornit impresia că Prosper Profond ar fi un tip primejdios. Să fi fost oare pentru că încercase să-i dăruiască lui Val mânza aceea de sânge Mayfly? Sau datorită observaţiei lui Fleur: "Omul ăsta seamănă cu hoardele lui Madian[127] - dă târcoale, dă târcoale mereu!"; sau din pricina întrebării absurde pe care i-o pusese acesta lui Jack Cardigan: "La ce bun să fie omul în formă?"; sau pentru simplul fapt că era străin - un venetic - cum se zicea în vremea aceea. Cert este că Anette era mult mai frumoasă ca de obicei şi că Soames îi vânduse un tablou de Gauguin pentru ca pe urmă să rupă cecul, iar *Monsieur* Profond să spună: "N-am putut lua acel «mic» tablou pe care l-am cumpărat de la domnul *Forsyde*." Cu toate că era privit cu ochi bănuitori, continua să frecventeze salonul lui Winifred din

căsuţa verde din Green Street, prefăcându-se că nu observă nimic, cu o indiferenţă pe care n-o interpretă nimeni drept naivitate, calificativ cu totul nepotrivit pentru *Monsieur* Profond. Winifred, pretinzând că e foarte "amuzant", îi trimitea deseori bileţele invitându-l - una din slăbiciunile incurabile ale lui Winifred era adoptarea tuturor expresiilor noi - "la o mică escapadă".

Misterul care-l înconjura pe Prosper Profond se datora aerului său de a fi făcut, auzit şi cunoscut absolut tot, convins că totul este deşertăciune - atitudine absolut nefirească. Winifred cunoştea bine tipul englezului sceptic, sătul de viaţă, căci frecventase numai lumea aleasă. Era o atitudine pe care merita s-o adopţi, căci dădea omului o oarecare distincţie. Dar să pretinzi că nimic nu are valoare, să fii convins - nu să pozezi - că totul e deşertăciune, nu era o concepţie englezească, şi ceea ce nu este

englezesc trebuie socotit, măcar în adâncul sufletului, primejdios, dacă nu chiar o dovadă de proastă creştere. Prosper Profond - brun, solid, zâmbind indiferent - aşezat în fotoliul *empire*, părea întruchiparea atmosferei de după război, iar când vorbea ţi se părea că auzi glasul lumii noi grăind pe buzele lui cărnoase şi roşii de deasupra unei mici bărbi diabolice. Ca să vorbim în termenii lui Jack Cardigan, *Monsieur* Profond era "cam din cale-afară" pentru mentalitatea poporului englez, pentru că, admiţând chiar că nimic pe lume nu merită să te emoţioneze, mai rămân sporturile, care trebuie să-ţi dea emoţii! Chiar şi Winifred, în adâncul sufletului tot o Forsyte, simţea că asemenea stare de spirit n-are rost, scepticismul trebuind să fie înlăturat. De fapt *Monsieur* Profond îl accentua prea mult într-o ţară în care oamenii aşterneau vălul decenţei peste realităţile vieţii.

Fleur se întorsese în goana mare de la Robin Hill şi, după ce se îmbrăcă pentru seară, coborî în salon: scepticul Profond stătea în picioare la fereastră, privind spre Green Street, cu aerul că nu vede nimic. Iar Fleur privi grătarul căminului, cu aerul că vede flăcările unui foc care nu exista.

Monsieur Profond se întoarse şi făcu câţiva paşi spre ea. Era în mare ţinută, cu vestă albă şi o floare albă la butonieră.

- Ce mai faci, domnişoară *Forsyde*? Mă bucur foarte mult că te văd. Domnul *Forsyde* e bine? Tocmai azi spuneam că mi-ar face plăcere să-l văd încântat de ceva. Mi se pare că are necazuri.

- Credeţi? zise Fleur scurt.

- Are necazuri, repetă *Monsieur* Profond, accentuând litera "r".

Fleur se apropie de el spunând:

- Vrei să-ţi spun de ce ar fi încântat tata?...

Dar văzând expresia de pe faţa lui înghiţi urmarea: "Dacă ar afla că ai

şters-o de-aici." Profond rânjea arătându-şi dinţii albi şi frumoşi.

- Azi la club am aflat despre vechea lui durere.

Fleur deschise ochii mari.

- Ce vrei să spui?

Monsieur Protond îşi clătină capul chel încoace şi încolo ca şi când ar fi vrut să minimalizeze cele ce avea de spus.

- Dumneata nu te născuseşi încă, îi zise; acea mică poveste...

Deşi conştientă că vicleanul ei interlocutor urmărea să-i distragă atenţia de la faptul că el era acela care-l indispunea pe tatăl său, Fleur fu cuprinsă de o cumplită curiozitate.

- Spune-mi, ce-ai auzit?

- Ce să-ţi spun? murmură *Monsieur* Profond. Doar ştii totul!

- Cred şi eu; totuşi aş vrea să văd dacă n-ai auzit ceva eronat.

- Prima lui soţie, spuse în şoaptă *Monsieur* Profond.

Fleur înghiţi vorbele "N-a mai fost căsătorit" şi zise:

- Ei, şi ce-i cu ea?

- Domnul George *Forsyde* mi-a povestit că prima soţie a tatălui dumitale s-a căsătorit mai târziu cu vărul lui, Jolyon. Îmi închipui c-a fost cam neplăcut. Am cunoscut pe fiul lor - drăguţ băiat!

Fleur îşi ridică privirea. *Monsieur* Profond, cu obrazul cărnos şi diabolic, plutea în faţa ei. Aşa - va să zică asta-i explicaţia! Făcând cel mai eroic efort din viaţa ei, Fleur reuşi să fixeze într-un singur punct obrazul acela care plutea în faţa ei. Nu-şi dădea seama dacă el observase ceva. Tocmai atunci intră Winifred.

- Oh! Aţi sosit! Astăzi am petrecut, împreună cu Imogen, cea mai amuzantă după-amiază în Bazarul Copiilor!

- Ce fel de copii? zise Fleur mecanic.

- Salvarea Copiilor! Totul se vindea atât de ieftin, scumpa mea! Am cumpărat pe mai nimic o piesă antică din Armenia - trebuie să fie

dinainte de Potop. Abia aştept să spui ce crezi despre ea, Prosper.

- Mătuşica, şopti Fleur brusc.

Auzind glasul fetei, Winifred se apropie de ea.

- Ce s-a întâmplat? Nu te simţi bine?

Monsieur Profond se retrase din nou la fereastră, de unde nu putea auzi nimic.

- Mătuşica, el... el mi-a spus că tata a mai fost însurat o dată. E adevărat c-a divorţat şi că ea s-a măritat apoi cu tatăl lui Jon Forsyte?

Winifred, mamă a patru copii Dartie, n-a fost în toată viaţa ei mai încurcată şi speriată decât în clipa aceasta. Nepoata ei era atât de palidă la faţă, ochii atât de întunecaţi, iar glasu-i încordat abia se auzea.

- Tatăl tău a dorit să nu afli, zise Winifred, străduindu-se să fie cât mai gravă şi stăpânită. Era natural să ajungem aici. I-am spus de atâtea ori... că ar trebui să-ţi spună.

- Oh! zise Fleur, şi nu mai scoase nici o vorbă.

Dar tonul cu care rostise acest cuvânt o făcu pe Winifred s-o bată pe umăr - un umăr micuţ, musculos, frumos, alb! De altfel întotdeauna o privea cu admiraţie pe nepoata ei şi era preocupată de căsătoria lui Fleur - dar, bineînţeles, nu cu tânărul Jon.

- Noi am şi uitat povestea, au trecut atâţia ani de atunci, zise Winifred calmă. Vino la masă!

- Nu, mătuşica. Nu mă simt bine. Îmi dai voie să mă duc sus?

- Scumpa mea! murmură Winifred îndurerată, sper că n-o să te amărăşti din cauza asta. Încă nici n-ai ieşit propriu-zis în lume! Băiatul acela e un copil!

- Care băiat? Pe mine mă doare capul. Iar astă-seară nu-l pot suferi pe omul ăsta.

- Bine, bine, zise Winifred. Du-te şi te culcă. Am să-ţi trimit puţină bromură ca să te calmeze, iar cu Prosper Profond am să vorbesc eu.

Ce rost a avut să-i umble gura? Cu toate că, după părerea mea, e mai bine să cunoşti adevărul.

Fleur zâmbi.

- Aşa e, îi zise şi plecă iute din încăpere.

Ameţită, urcă scările; i se uscase gâtul, iar în piept simţea un tremur de spaimă. Pentru prima dată în viaţă suferea de teama că nu-şi va putea îndeplini dorinţa. După-amiaza fusese plină de emoţii puternice, iar această oribilă descoperire pusese capăt tuturor emoţiilor; era deci firesc s-o doară capul. Nu e de mirare că tatăl ei ascunsese fotografia aceea sub fotografia ei - îi era ruşine şi lui că a păstrat-o. Dar cum poate urî el pe mama lui Jon păstrându-i totuşi fotografia? Fleur îşi duse mâinile la frunte, şi-o apăsă puternic şi încercă să se lămurească. Oare Jon ştia? Nu cumva vizita ei Ia Robin Hill i-a obligat să-i spună şi lui? Acum totul depinde de Jon. Ea aflase, toată

lumea ştia, *în afară*... poate... de Jon!

Plimbându-se cu paşi mari prin cameră, îşi muşca buzele cu sufletul chinuit de deznădejde. Jon o iubea pe mama lui. Ce atitudine va lua după ce va afla adevărul? Fleur nu ştia. Dar dacă nu i-au spus nimic oare n-ar fi bine... oare n-ar trebui să facă tot ce poate pentru ca Jon să fie al ei... să se căsătorească cu el înainte de-a afla şi el? începu să se gândească la ceea ce se întâmplase la Robin Hill. Faţa pasivă a mamei lui - cu ochii negri şi părul parcă pudrat - reţinută şi cu zâmbetul acela straniu, o punea pe gânduri; iar tatăl lui Jon, cu expresia aceea blândă şi ironică de pe obrajii lui supţi, o îngrijora. Instinctul lui Fleur îi spunea că părinţii lui Jon nu îndrăznesc să-i spună, le e frică şi vor da înapoi pentru a nu-l face să sufere... Pentru Jon va fi, desigur, o durere cumplită!

Winifred nu trebuie să-i spună tatălui ei că aflase totul. Cât timp

părinţii vor trăi în iluzia că nici ea şi nici Jon nu ştiu nimic, Fleur credea că mai are o şansă - libertatea de mişcare. Se va putea ascunde, aşa ca nimeni să nu afle ce va unelti pentru satisfacerea dorinţei ei. Dar ceea ce o înspăimânta era izolarea în care se afla. Toată lumea era împotriva ei; cu toţii ridicaseră mâna pentru a o împiedica! Jon avusese dreptate: el şi cu ea nu voiau decât să trăiască, iar trecutul le stătea în cale, un trecut de care nu erau răspunzători şi pe care nu-l înţelegeau! Oh! Ce ruşine! Deodată îi veni în minte June. N-ar fi bine să-i ceară ajutor? Din vizita pe care i-o făcuse la Mapledurham, Fleur simţise că June priveşte cu oarecare simpatie şi bunăvoinţă dragostea lor; June îi va ajuta să doboare orice obstacol. Apoi, instinctiv, îşi zise: "Cu toate acestea n-am să fiu sinceră nici cu ea. E riscant! Jon trebuie să fie al meu, chiar dacă toţi se împotrivesc."

Servitoarea îi aduse pe o tavă supă şi un praf preferat de Winifred contra durerii de cap. Fleur le înghiţi pe amândouă. Apoi apăru chiar Winifred. Fleur îşi începu campania cu vorbele:

- Mătuşica dragă, eu n-aş vrea să se creadă că-l iubesc pe băiatul acela. Cum aş putea fi îndrăgostită când abia l-am văzut de câteva ori?

Winifred, deşi avea destulă experienţă, nu era "fină". Primi declaraţia fetei cu mare uşurare. Fireşte, nu-i plăcut pentru o fetişcană să descopere un scandal în familie. Se străduia să minimalizeze povestea aceea de odinioară, sarcină pe care o putea îndeplini cu prisosinţă, căci era o femeie foarte "bine-crescută" de către o mamă înţeleaptă şi un tată ai cărui nervi trebuiau cruţaţi mereu de emoţii; şi apoi anii trăiţi lângă Montague Dartie au învăţat-o să înfrunte situaţiile neplăcute. Povestea ei despre această întâmplare a fost o capodoperă de minimalizare. Prima

soţie a lui Soames a fost cam nebună, s-a îndrăgostit de un tânăr pe care l-a călcat un autobuz, iar după aceea l-a părăsit pe tatăl lui Fleur. Apoi, după ani şi ani, când căsnicia lor s-ar fi putut reface, femeia s-a încurcat cu vărul lor, Jolyon; şi, fireşte, tatăl ei a fost silit să divorţeze. Astăzi nimeni nu-şi mai aduce aminte de povestea aceea... în afară de familia Forsyte. După părerea lui Winifred "aşa a fost să fie", şi bine a fost; căci Soames a avut-o în felul acesta pe Fleur; iar Jolyon şi Irene, după câte spune lumea, au fost foarte fericiţi, iar băiatul lor e un copil reuşit.

- De altfel trebuie să-ţi spun că şi căsătoria lui Val cu Holly a fost un fel de plasture lipit pe rana veche. După aceste vorbe de mângâiere o bătu pe umăr, gândind: "Dulce şi rotunjoară mai e fetiţa asta!"; apoi se întoarse la Prosper Profond care, deşi făcuse această gravă indiscreţie, era totuşi foarte "amuzant" în seara aceea.

După plecarea mătuşii ei, Fleur avu câteva minute de linişte provocate în parte de doctoria lui Winifred, iar pe de alta de vorbele acesteia. Dar nu trecu mult şi Fleur reveni la realitate. Mătuşa ei nu vorbise despre ceea ce era important: ura, iubirea, neîndurarea şi toată vâltoarea sentimentelor dintr-un suflet copleşit de pasiune. Deşi nu avea experienţă, iar iubirea abia o atinsese cu aripile ei, Fleur şi dădu seama instinctiv că vorbele n-au nimic comun cu realităţile vieţii şi cu simţămintele omului, întocmai cum băncuţa cu care cumperi pâine n-are nimic comun cu aluatul din care este făcută aceasta. "Sărmanul meu tată! gândi ea. Sărmana de mine! Sărmanul Jon! Dar mie nu-mi pasă! Vreau să fie al meu!" Din fereastra camerei ei întunecate Fleur văzu silueta lui Profond ieşind pe poartă şi plecând să "dea târcoale". Dacă între el şi mama ei?... Ce efect ar avea aceasta asupra planurilor ei? Desigur că

tatăl ei se va apropia şi mai mult de ea, ceea ce-l va face să consimtă în cele din urmă la tot ceea ce-i va cere sau, mai bine zis, se va împăca mai uşor cu situaţia pe care Fleur o va crea fără să-i spună dinainte.

Luând puţin pământ din vasul eu flori de pe fereastră, îl azvârli cu toată puterea în urma lui Profond. Nu-l atinse, dar gestul îi făcu bine.

Din Green Street se ridica o uşoară adiere: nu aducea miresme, ci miros de benzină.

AFACERILE FAMILIEI FORSYTE

Soames plecă la Londra pentru nişte treburi; spre sfârşitul zilei avea de gând să treacă prin Green Street de unde, împreună cu Fleur, se va întoarce acasă. Era frământat de gânduri care nu-l părăseau nici o clipă. De când era asociat pasiv în biroul "Cutchcott, Kingson and Forsyte", venea rar în City, deşi avea o cameră a lui în sus-numitul birou, un funcţionar şi un impiegat care se ocupau exclusiv de chestiunile familiei Forsyte. În ultima vreme afacerile Forsyte luaseră avânt - un moment favorabil pentru vânzarea imobilelor urbane. Iar Soames lichida casele rămase de la tatăl său, precum şi cele din moştenirea unchiului Roger şi o parte din cele ale unchiului Nicholas. Iscusinţa, corectitudinea şi spiritul său practic i-au dat un prestigiu neîntrecut în aceste

afaceri. Când Soames îşi exprima o părere sau alta, ceilalţi socoteau că e mai înţelept să nu-şi mai bată şi ei capul. Datorită lui, numeroşi Forsyte din a treia şi a patra generaţie trăiau într-o totală iresponsabilitate. Erau cazuri în care Soames nu era singurul fideicomis al defuncţilor Forsyte din generaţia bătrână, căci lucra când cu verii lui Roger şi Nicholas, când cu soţii verişoarelor sale căsătorite Tweetyman şi Spender, sau cu cumnatul său, soţul lui Cicely; dar aceştia aveau o încredere desăvârşită în el; orice tranzacţie se făcea, Soames iscălea primul, şi numai după aceea semnau şi ceilalţi, convinşi că în felul acesta nici unul din ei nu pierde un *penny.* În ultima vreme toţi câştigaseră binişor, dar Soames începuse lichidarea definitivă a câtorva succesiuni şi nu-i mai rămânea decât distribuirea veniturilor provenite din rentele de

stat - singurele investiţii sigure (pe cât era posibil în acea perioadă).

Îngândurat, Soames trecu prin străzile agitate din City şi se apropie de cartierul cel mai liniştit al Londrei. Averea era îngrădită în mod extraordinar, iar moralitatea era de o elasticitate înspăimântătoare! Efectele războiului! Bănci care nu mai acordă împrumuturi; iar peste tot oameni care nu-şi respectă obligaţiile contractuale. Plutea ceva în atmosferă, pe feţele trecătorilor citea ceva ce nu-i plăcea. Parcă ţara întreaga căzuse sub blestemul jocurilor de noroc şi al falimentului. Se mângâia cu gândul că atât el, cât şi cei care îi încredinţaseră administrarea averii lor nu investiseră bani în ceva riscant; numai o nebunie a guvernului, ca anularea rentelor sau exproprierea totală a capitalului, i-ar fi putut ruina. Soames nu mai credea decât în ceea ce numea el "bunul-simţ englezesc" - puterea de a garanta

proprietatea într-una sau în alta din formele ei. Întocmai cum zicea tatăl său, James, Soames nu ştia ce se va mai întâmpla, dar în fundul sufletului nu credea că situaţia se va înrăutăţi. Dacă ar fi după el, n-ar face nici o reformă - la urma urmei el nu era decât un englez ca oricare altul, ferm, hotărât să-şi apere avutul şi convins că niciodată nu va renunţa la averea lui fără o justă şi prealabilă despăgubire. În chestiunile materiale, Soames judeca cu multă chibzuială, iar modul în care punea el problema economiei naţionale era atât de sănătos, încât greu l-ar fi putut combate cineva dintr-o lume populată de fiinţe omeneşti. Iată, de pildă, cazul lui! El era un om înstărit. Făcea asta cuiva vreun rău? Nu mânca de zece ori pe zi; nu mânca, poate, nici cât mănâncă un om sărac. N-avea vicii; nu respira mai mult aer decât oricare alt englez, nu folosea mai multă apă decât mecanicul sau portarul

clubului. Fireşte că în casa lui avea nenumărate obiecte de artă, dar acestea fuseseră confecţionate de oameni care şi-au câştigat pâinea producându-le, şi cineva trebuia să le folosească. Achiziţiona tablouri, e drept, dar Arta trebuie încurajată. De fapt, el nu era decât un canal întâmplător prin care se scurgeau banii pentru a da de lucru muncitorilor. Cine putea face obiecţiuni în faţa unei astfel de situaţii? Banii, în mâna lui, circulă mai iute şi mai folositor decât dac-ar fi administraţi de Stat printr-o grămadă de funcţionari bugetivori şi leneşi. Iar în ceea ce priveşte economiile lui anuale, acestea erau tot atât de folositoare societăţii ca şi banii pe care-i cheltuia, căci, după ce îi investea, se întrebuinţau pentru apă şi canalizare publică, sau alte îmbunătăţiri de interes obştesc. Statul nu-i dădea nici un salariu pentru că administra averea lui sau a altora. *El îndeplinea toate aceste sarcini în mod cu totul gratuit.* Iată

argumentul principal împotriva naţionalizării - proprietarii nu primeau salarii pentru administrarea averii lor, şi cu toate acestea se străduiau ca banii să circule. Naţionalizarea averii ar produce efecte contrarii! Teza lui avea sorţi de izbândă, mai ales în Anglia, care suferea atât de mult din pricina birocraţiei.

Dar ceea ce îl supăra în mod deosebit, în timp ce înainta în acest cartier liniştit al Londrei, era gândul la Trusturile şi Cartelurile, lipsite de orice scrupul, care au cuprins în ghearele lor toate mărfurile de pe piaţă şi au urcat preţurile la înălţimi artificiale. Ticăloşii ăştia care au abuzat de sistemul individualist sunt vinovaţi de toate nenorocirile, aşa că Soames privea cu oarecare satisfacţie restricţiile care li se impuneau, de teamă ca nu cumva prin aceste abuzuri să se ajungă la prăbuşirea întregului sistem economic.

Birourile "Cutchcott, Kingson and Forsyte" ocupau parterul şi etajul întâi al unei case de pe trotuarul din dreapta, şi Soames, urcând scările spre birouri, gândi: "Ar trebui să zugrăvim."

Bătrânul lui secretar, Gradman, era aşezat la locul lui obişnuit, în faţa unui birou înalt, cu nenumărate despărţituri şi sertare. Impiegatul, care lucra numai jumătate din zi pentru chestiunile familiei Forsyte, stătea lângă el ţinând în mână decontul agentului lor de schimb în legătură cu rentele de stat cumpărate din venitul realizat prin vânzarea casei situate în Bryanston Square, din succesiunea lui Roger Forsyte. Soames îi luă hârtia din mână şi zise:

- Vancouver City Stock. Hm! Azi au scăzut!

Bătrânul Gradman, politicos dar aspru, răspunse:

- Da-a, dar toate acţiunile sunt în scădere azi, domnule Soames.

Impiegatul se retrase. Soames puse hârtia pe biroul său plin cu dosare, apoi îşi atârnă pălăria în cui.

- Vreau să văd testamentul şi contractul meu de căsătorie, Gradman.

Bătrânul Gradman, aşezat pe marginea scaunului său rulant, trase sertarul de jos, din stânga biroului, şi scoase două dosare. Se ridică, cu faţa congestionată, şi zise:

- Poftim copiile, domnule!

Soames le luă. Şi, brusc, fu izbit de asemănarea dintre bătrânul Gradman, cu părul cărunt şi faţa roşie, şi dulăul lor mare, bălţat, care păzise curtea casei din Mapledurham, "The Shelter", până când, într-o bună zi, Fleur l-a rugat să-i dea drumul; după ce i se scoase lanţul de la gât muşcă pe bucătar, şi câinele fu omorât. Oare dacă ar scoate lanţul de la gâtul lui Gradman, l-ar muşca şi el pe bucătar?

Alungând din minte această imagine nesăbuită, Soames

deschise contractul de căsătorie. Nu se uitase la el de optsprezece ani, când murise tatăl său şi se născuse Fleur. Atunci îşi refăcuse şi testamentul. Acum căuta să vadă dacă în textul acestui contract există termenii "în timp ce se află sub autoritate maritală". Da, existau - ciudată expresie, probabil că fusese împrumutată de la crescătorii de cai! Soţia lui primea - atâta vreme cât era soţia lui legitimă - veniturile sumei de cincisprezece mii de lire sterline (pe care Soames i le plătea net, fără să-i oprească vreo taxă sau impozitele pe venit), urmând să le încaseze şi după aceea, când va fi văduvă, *"dum casta"*[128] - termeni demodaţi şi cam duri, introduşi în contract pentru garantarea moralităţii mamei lui Fleur. Prin testamentul său completase acest venit la suma de o mie lire sterline anual, respectând condiţiile de mai sus. Totul era în ordine! îi restitui lui Gradman cele două copii, acesta le luă fără să ridice ochii, se apleacă

din nou, le puse la locul lor în sertar şi îşi văzu mai departe de treabă.

- Gradman! Mie nu-mi place situaţia din ţară; la conducere a ajuns o şleahtă de oameni lipsiţi de bun-simţ. Aş vrea să găsesc o modalitate de a o asigura pe domnişoara Fleur împotriva oricărui risc.

Gradman scrise cifra "2" pe sugativa din faţă.

- Da-a-a, zise el, e o atmosferă neplăcută.

- În ziua de azi măsurile de prevedere obişnuite nu sunt suficiente.

- Nu prea, zise Gradman.

- Închipuieşte-ţi că vin la putere laburiştii! Ba s-ar putea întâmpla chiar şi ceva mai rău! Oamenii aceştia cu idei fixe sunt primejdioşi. Uită-te la Irlanda!

- Oh! zise Gradman.

- Ce-ar fi dacă i-aş face o "donaţie între vii" păstrându-mi eu uzufructul averii pe tot timpul vieţii mele? Ei nu mi-ar putea lua decât

veniturile; bineînţeles dacă nu modifică legea.

Gradman dădu din cap, zâmbind.

- Oh! doar n-or să facă una ca asta!

- Eu nu ştiu, mârâi Soames, n-am nici o încredere în ei.

- Trebuie să treacă doi ani de la "donaţia între vii" ca să nu se plătească taxe de moştenire, domnule.

Soames strâmbă din nas. Doi ani! Ce idee îi veni bătrânului Gradman? El n-avea decât şaizeci şi cinci!

- Asta n-are importanţă. Fă, te rog, un proiect de act de donaţie prin care întreaga mea avere trece în proprietatea copiilor domnişoarei Fleur repartizată în mod egal între ei. Eu voi avea uzufructul viager al acestei averi, iar după moartea mea acest uzufruct va trece asupra ei. Adaugă, te rog, o clauză prin care, în cazul că, dintr-o cauză fortuită, Fleur Forsyte nu-şi poate încasa veniturile, ele vor fi încasate de

către fideicomisul respectiv, care - unul sau mai mulţi - le vor administra cum socotesc ei mai bine în folosul ei.

Gradman mârâi:

- La vârsta dumneavoastră, domnule, mi se pare cam exagerat. Pierdeţi orice drept de dispoziţie asupra averii dumneavoastră.

- Asta mă priveşte, zise Soames aspru.

Gradman notă pe o bucată de hârtie: "Uzufruct viager - întreaga avere - fără drept de dispoziţie - fideicomisul va administra după cum socoteşte..."; apoi zise:

- Cine va fi fideicomisul? Sau aveţi mai mulţi? Avem aici pe tânărul Kingson; e băiat serios şi cumsecade.

- Da, e bun. Dar eu vreau trei persoane. Nu-mi vine în minte nici un Forsyte.

- Tânărul domn Nicholas n-ar fi bun? E în barou. I-am şi trimis câteva procese.

- N-a descoperit praful de puşcă, zise Soames.

Pe faţa lui Gradman, grasă şi lucioasă din pricina nenumăratelor fripturi de berbec pe care le mâncase, se aşternu un zâmbet; se vedea că duce o viaţă sedentară.

- La vârsta lui nu ne putem aştepta la mai mult, domnule Soames.

- De ce nu? Câţi ani are? Trebuie să aibă patruzeci.

- Da-a! e un băiat tânăr deci.

- Bine, pune-l şi pe el. Dar îmi trebuie încă unul. Cineva care să pună suflet în această afacere. Pe acesta nu-l văd deloc.

- Ce părere aveţi de domnul Valerius, care acum s-a întors în ţară?

- Val Dartie? Băiatul unui om ca Dartie?

- Da-a! mârâi Gradman, dar a murit de şapte ani... păcatele s-au prescris...

- Nu, zise Soames. Nu vreau să am de-a face cu el.

Se ridică. Dar Gradman îi spuse:

- Dacă e vorba să se exproprieze capitalul, domnule Soames, vor expropria şi capitalul din mâinile fideicomisului. Aşa încât orice-aţi face tot acolo ajungem. Eu în locul dumneavoastră aş mai reflecta.

- Ai dreptate, zise Soames. Mă voi mai gândi. Ce-ai făcut cu denunţarea contractului din Vere Street?

- Încă n-am expediat-o. Chiriaşa e o femeie bătrână. Nu vrea să se mute la vârsta ei.

- Nu ştiu ce să zic. Neliniştea asta din lumea întreagă ne-a cuprins pe toţi.

- Totuşi, domnule Soames, eu privesc lucrurile cu mai multă generozitate. Femeia are optzeci şi unu de ani.

- Eu cred că e mai bine să-i trimiţi notificarea, zise Soames. Să vedem ce spune. Oh! Şi domnul Timothy? Ai pregătit totul în caz că...

- Am făcut inventarul complet al averii sale; mobilele şi tablourile le-

am evaluat puţin sub valoarea reală. Totuşi, să ştiţi că mi-ar părea rău dacă s-ar duce şi dânsul. Doamne, Dumnezeule! Câţi ani au trecut de când l-am văzut pentru prima oară pe domnul Timothy?

- Nu putem trăi veşnic, zise Soames luându-şi pălăria din cui.

- Nu-u, zise Gradman; dar îmi pare rău - ultimul din generaţia bătrână! Ce spuneţi, domnule Soames? Să pornesc acţiunea aceea de tulburare în folosinţă din imobilul din Old Comton Street? Flaşnetarii aceia... respingători şi gălăgioşi?

- Dă-i drumul. Eu trebuie s-o iau pe domnişoara Fleur şi să prind trenul de patru. Bună ziua, Gradman!

- Bună ziua, domnule Soames. Sper că domnişoara Fleur...

- E destul de bine, dar se agită prea mult.

- Bine face! E tânără, mârâi Gradman.

Soames ieşi, zicându-şi: "Bătrânul Gradman! Dacă ar fi mai tânăr, l-aş numi fideicomis. N-am pe nimeni care să pună suflet în administrarea averii mele."

Părăsind strada liniştită în care se afla biroul lui, precum şi socotelile precise şi complicate ale afacerilor de care se ocupa, lui Soames îi veni brusc în minte expresia "în timp ce se află sub autoritate maritală" şi gândi: "De ce oare autorităţile britanice expulzează din ţară muncitori harnici de naţionalitate germană şi nu indivizi ca Profond?" Dar şi el fu surprins de adâncimea nemulţumirii care-l determină să emită o idee atât de puţin patriotică, căci nemţii aceia erau cu adevărat primejdioşi. Dar aşa simţea el! Omul n-are nici un moment de linişte. Fiecare lucru îşi are complicaţiile lui! Soames intră în Green Street.

Peste două ore Thomas Gradman se uită la ceas, se sculă de pe scaunul său cu arcuri, împinse

ultimul sertar deschis al biroului, îl încuie, puse în buzunarul vestei un mănunchi de chei atât de mare, încât parcă avea o umflătură deasupra ficatului, apoi, făcând o mişcare circulară cu mâneca peste vechiul lui ţilindru, îşi luă umbrela şi coborî. Scund, gras, cu redingota strâmtă încheiată până sus, porni spre piaţa Covent Garden. În fiecare zi făcea această plimbare pe jos până la staţia de unde lua trenul subteran spre Highgate şi aproape de fiecare dată făcea mici tranzacţiuni cu negustorii de fructe şi zarzavaturi. Generaţii noi se nasc, moda pălăriilor se schimbă, războaie încep şi se sfârşesc, neamul Forsyte se stinge încetul cu încetul, dar Thomas Gradman, credincios principiilor lui, încărunţit de ani, îşi face cu perseverenţă plimbarea cotidiană, cumpărând zarzavat şi fructe. Vremurile nu mai erau aceleaşi, fiul său pierduse un picior în război, în prăvălii nu se mai punea marfa în

coşuleţe de rafie împletite frumos, iar trenul subteran era un mijloc de locomoţie foarte bun - în privinţa asta n-avea de ce se plânge; şi, ţinând seama de vârsta lui, o ducea binişor cu sănătatea. După cincizeci şi unu de ani de muncă prin birourile avocaţilor ajunsese să câştige opt sute de lire sterline pe an; în ultima vreme era cam plictisit, căci veniturile lui scădeau; nu e de mirare, deoarece principala sursă o constituiau procentele pe care le încasa de la chiriile caselor pe care le administra, iar familia Forsyte vinde încetul cu încetul toate casele. Costul vieţii creştea mereu, dar n-avea rost să se necăjească. Bătrânul Gradman zicea de obicei: "Bunul Dumnezeu ne-a făcut pe toţi"; în orice caz, proprietăţile imobiliare din Londra nu mai prezentau nici o garanţie - ce-ar zice domnul Roger sau domnul James dacă ar vedea cum se vând, una câte una, casele agonisite de ei? Domnul Soames e

îngrijorat - şi are de ce! Cu toate că e sănătos şi se ţine bine pentru vârsta lui, viaţa îşi urmează cursul, anii trec şi nu putem prevedea ce aduce ziua de mâine; cum să putem şti atunci ce va fi peste douăzeci de ani? Domnişoara Fleur este foarte drăguţă; o să se mărite şi ea într-o bună zi; dar s-ar putea să nu aibă copii - o mulţime de oameni din ziua de azi n-au copii - el a avut primul copil la douăzeci şi doi de ani; domnul Jolyon s-a căsătorit pe când era student la Cambridge şi-a avut un copil chiar în acelaşi an... Doamne, Dumnezeule! Aceasta se petrecea prin anul 1869, cu mult înainte de ziua în care bătrânul domn Jolyon şi-a luat testamentul de la domnul James... Ce bine se pricepea domnul Jolyon la administrarea averii sale! Ce zile frumoase erau odinioară când, unde întorceai capul, îi vedeai pe cei din neamul Forsyte cumpărând case şi alte bunuri; pe vremea aceea nu era atâta armată, nu se dărâmau

instituţiile ca acum; un castravete costa doi *penny*, iar un pepene - pepenii aceia de pe vremuri de-ţi lăsa gura apă numai când îi vedeai!... Erau cincizeci de ani de când a intrat în biroul domnului James, care-i spusese: "Uite ce este, Gradman, eşti încă un copil, te iau practicant, dar dacă-ţi dai osteneală, nici nu ştii cât de curând vei ajunge să câştigi cinci sute de lire sterline pe an!" Şi aşa a făcut; şi a muncit în frica lui Dumnezeu pentru neamul Forsyte, iar seara n-a mâncat carne. Apoi, după ce-şi cumpără un exemplar din revista *John Bull* - deşi nu era în totul de acord cu ea, căci prea era extravagantă - intră în staţia trenului subteran ţinând în mână punga de hârtie cafenie şi porni spre casă pe sub pământ.

VIAŢA INTIMĂ A LUI SOAMES

Mergând spre Green Street, Soames îşi aduse aminte că ar fi bine să facă un drum până la Dumetrius în Suffolk Street, pentru a vedea ce se mai aude cu vânzarea tabloului aceluia al bătrânului Crome[129] din colecţia lui Bolderby. În sfârşit, fusese scos pe piaţă! Acest fapt merita chiar un război! Bătrânul Bolderby mort de bătrâneţe, fiul şi nepotul său ucişi în război, iar vărul lor, care moştenise averea, a hotărât să vândă tabloul - unii pretind că din pricina situaţiei politice din ţară, iar alţii din pricină că ar suferi de astmă.

Dacă Dumetrius pune mâna pe el, o să-i pună un preţ exorbitant, aşa că Soames trebuia să vadă cum stau lucrurile pentru ca, eventual, să se adreseze direct vânzătorului, înainte de a se adresa intermediarului. Ajuns la Dumetrius, Soames nu-i

vorbi decât despre Monticelli[130], întrebându-l dacă nu crede că va fi iarăşi la modă, având în vedere că, după gustul oamenilor de azi, un tablou trebuie să semene a orişice, numai a tablou nu! Trecu apoi la viitorul pânzelor lui Johns şi-l atinse, în treacăt, şi pe Buxton Knights. Abia la plecare zise:

- Dar oare nu s-au decis să vândă tabloul de bătrânul Crome din colecţia Bolderby?

Soames nu se înşelase; Dumetrius îi răspunse cu mândria specifică neamului său:

- Oh, domnule Forsyte! Dacă se pune în vânzare va fi al meu.

Privirea lui Dumetrius şi tonul cu care-i vorbi întăriră hotărârea lui Soames de a scrie direct lui Bolderby, recomandându-i evitarea intermediarilor drept cel mai sănătos şi unicul procedeu pentru vânzarea tabloului de bătrânul Crome. De aceea îi zise:

- Bine! Bună ziua! şi plecă; iar Dumetrius rămase cam mirat.

Ajuns în Green Street, află că Fleur ieşise în oraş şi că nu se va întoarce la cină, ceea ce însemna că va mai rămâne o zi la Londra. Soames, decepţionat, se urcă în birjă şi plecă la gară; prinse trenul.

Pe la ora şase ajunse acasă. Zăpuşeală, muştele ciupeau ca înainte de ploaie, în depărtare tuna şi fulgera. După ce-şi luă scrisorile, urcă în camera lui de toaletă pentru a se curaţi de murdăria Londrei.

Nimic deosebit în corespondenţă. O chitanţă, o factură pentru cumpărăturile lui Fleur, o circulară prin care era invitat să participe la o expoziţie de gravuri în metal şi o scrisoare care începea astfel:

Domnule,
Socotesc de datoria mea...

Trebuie să fie ori o cerere, ori altceva neplăcut. Se uită la iscălitură. Scrisoarea nu era semnată! Bănuitor, întoarse hârtia pe o parte şi pe alta, examinând fiecare colţ. Soames, neavând nici o

funcţiune publică, nu primise niciodată o scrisoare anonimă. Prima lui pornire fu s-o rupă, căci era ceva primejdios; a doua, într-adevăr primejdioasă, fu s-o citească.

Domnule,

Socotesc de datoria mea să vă aduc la cunoştinţă - cu toate că nu mă priveşte - că soţia dumneavoastră are legături cu un străin...

Ajuns aici, Soames se opri şi cercetă timbrul de pe plic. Deşi ştampila era neclară, putu descifra vag oficiul poştal de unde fusese expediată scrisoarea: la sfârşit, era "sea" şi înainte un "t". Chelsea? Nu! Battersea? Poate! Citi mai departe.

Străinii aceştia sunt toţi la fel. O şleahtă de nemernici! Acesta se întâlneşte cu doamna, soţia dumneavoastră, de două ori pe săptămână. Îi văd cu ochii mei de

fiecare dată şi nu pot răbda ca un englez să fie batjocorit în felul acesta. N-aveţi decât să-i urmăriţi şi veţi vedea că nu spun minciuni. Nu m-aş fi amestecat în această treabă dacă n-ar fi fost vorba de un străin mârşav.

Al dumneavoastră devotat...

Soames scăpă scrisoarea din mână cu o senzaţie asemănătoare celei pe care ar fi avut-o dacă într-o seară, intrând în camera lui de culcare, ar fi găsit-o plină cu gândaci negri. Josnicia anonimatului îi accentua senzaţia de murdărie. Dar cel mai grav lucru era că Soames bănuia ceva - din duminica aceea când Fleur, stând seara la fereastră, îl urmărise cu privirea pe Prosper Profond, care se plimba în parc, şi spusese: "Uite-l, ca un pisoi! Dă târcoale!" De altfel acesta era şi motivul pentru care, chiar în aceeaşi zi, Soames îşi revăzuse testamentul şi contractul de căsătorie. Iar acum, ticălosul

acesta anonim care fără să câştige ceva, ci numai pentru a-şi manifesta ura lui împotriva străinilor, vine şi scoate la lumina zilei o situaţie pe care Soames dorea şi spera să rămână multă vreme ascunsă. La vârsta lui să fie obligat să ia cunoştinţă de purtarea imorală a mamei lui Fleur! Ridică scrisoarea de pe covor, o sfâşie în două, şi, când văzu că nu se mai ţine decât în ultima foaie, se opri şi o reciti. În clipa aceea Soames luă una din hotărârile decisive ale vieţii lui. Nu se va mai lăsa târât într-un al doilea scandal. Nu! Totuşi va lua măsuri - cu cea mai mare prudenţă, discreţie şi perspicacitate - dar nu va face nici un gest care i-ar putea dăuna lui Fleur. O dată cu această hotărâre Soames îşi redobândi calmul şi se spălă pe mâini. Când şi le şterse cu prosopul, tremurau ca varga. Scandal nu va fi, dar trebuie să ia măsuri pentru a pune capăt acestei legături! Intră în camera soţiei lui şi, oprindu-se în mijlocul încăperii,

făcu ochii roată. Nici nu-i trecu prin gând ideea să caute o dovadă peremptorie a vinovăţiei ei, pentru a o putea ameninţa. Ştia, instinctiv, că nu va găsi nimic - Anette era prea şireată. S-o pună sub urmărire? Nici vorbă! Alungă ideea aceasta mai înainte de-a câştiga teren în mintea lui - era prea vie amintirea urmăririi de odinioară. Nu! N-avea nici o dovadă în afară de scrisoarea aceasta sfâşiată în două, expediată de un ticălos anonim, care s-a amestecat cu atâta obrăznicie în viaţa lui intimă! Soames era indignat de îndrăzneala acestuia. Nu-i convenea să facă uz de ea, totuşi n-avea încotro. Ce noroc că Fleur nu era acasă în seara aceasta! Cineva bătu la uşă, întrerupându-i frământarea dureroasă.

- Domnul Michael Mont e jos în salon, domnule. Puteţi să-l primiţi?

- Nu, zise Soames; adică da. Cobor imediat. Măcar câteva momente de uitare.

Michael Mont, în costum de flanelă, stătea în verandă fumând o ţigaretă. Când Soames intră, o aruncă şi-şi trecu mâna prin păr.

Soames avea sentimente bizare faţă de acest tânăr. Nu încape îndoială că, faţă de concepţiile vechi, era un tip zănatic, total lipsit de simţul răspunderii, dar avea ceva simpatic, era comunicativ, vesel şi-şi exprima părerile sincer.

- Pofteşte, te rog; doreşti un ceai?

Mont intră în salon.

- Am crezut că s-a întors Fleur, dar mă bucur că nu-i acasă. Adevărul este că m-am îndrăgostit la nebunie de ea.... sunt atât de îndrăgostit, încât am socotit că trebuie să v-o spun. Desigur că e cu totul demodat să-i spui mai întâi tatălui fetei, dar sper să-mi iertaţi procedeul. I-am spus şi bătrânului meu tată, iar el mi-a făgăduit că, dacă mă căsătoresc, îmi dă tot ce ne trebuie. Adevărul este că el ţine foarte mult să mă vadă căsătorit. I-

am povestit şi despre tabloul de Goya pe care-l aveţi.

- Oh! zise Seames sec. Adică ţine să te vadă căsătorit?

- Da, domnule. Dar dumneavoastră?

Soames zâmbi vag.

- Vedeţi, zise Mont învârtindu-şi pălăria de pai, în timp ce părul, urechile, sprâncenele, toate păreau a se fi făcut măciucă de emoţie; omul, după ce-a făcut războiul, e grăbit în toate.

- Vă grăbiţi să vă căsătoriţi, apoi cu aceeaşi grabă divorţaţi, zise Soames încet.

- Nu de Fleur, domnule Forsyte. Dumneavoastră aţi face-o dacă aţi fi în locul meu?

Soames tuşi. Sistemul acestui tânăr era într-adevăr sincer şi direct.

- Fleur e prea tânără, îi zise.

- Oh! Nu, domnule. În ziua de azi suntem toţi foarte bătrâni. Tatăl meu mi se pare un copil faţă de mine; mecanismul gândirii lui n-a evoluat nici cât un fir de păr. Dar el

este *Baronight* şi aceasta îl ţine pe loc.

- *Baronight*, repetă Soames; ce înseamnă aceasta?

- Baronet, domnule. Într-o bună zi am să-i moştenesc titlul, voi fi şi eu Baronet. Dar, bineînţeles, am să renunţ la el.

- Du-te şi vezi-ţi de treabă; renunţă la ideea aceasta, zise Soames.

Tânărul Mont continuă, implorându-l:

- Oh, nu mă respingeţi, domnule. Nu pot renunţa, trebuie să insist, căci altfel n-am chiar nici o şansă. Eu sper că dumneavoastră o lăsaţi pe Fleur să facă ceea ce vrea. Doamna nu cred să aibă ceva împotriva mea.

- Într-adevăr? zise Soames pe un ton glacial.

- Nu-i aşa că dumneavoastră personal nu aveţi nimic împotriva mea? zise tânărul cu o expresie atât de jalnică, încât Soames zâmbi de mila lui.

- Poate că te crezi foarte bătrân, îi spuse, dar mie mi se pare că eşti extrem de tânăr. A spune totul, aşa pe faţă, pe nerăsuflate, nu-i un semn de maturitate.

- Aveţi dreptate, domnule Forsyte, la vârsta dumneavoastră puteţi să mă judecaţi. Dar pentru a vă dovedi că am intenţii serioase... mi-am luat chiar şi o slujbă.

- Mă bucur, domnule Mont.

- Am intrat asociat într-o editură. Tata mi-a dat capitalul. Soames duse mâna la gură, căci era cât p-aci să spună: "Dumnezeu să-l aibă în pază pe acel editor!" Tăcu, în timp ce ochii lui cenuşii îl scrutau pe tânărul Mont.

- Mie nu-mi displaci, domnule Mont, dar Fleur mi-e dragă ca lumina ochilor, ea e tot ce am pe lumea aceasta. Totul! M-ai înţeles?

- Da, domnule, ştiam; dar şi pentru mine Fleur este totul pe lume.

- Se poate. Mă bucur că mi-ai spus-o şi mie. Dar cred că nu mai

avem ce vorbi în această problemă.

- Ştiu că totul depinde de ea.

- Sper că multă vreme va depinde de ea...

- Dumneavoastră nu mă încurajaţi, zise Mont brusc.

- Nu, răspunse Soames; ştiu, din experienţă, că nu e bine să se încheie căsătoriile în pripă. Noapte bună, domnule Mont. N-am să-i spun lui Fleur nimic din ce-am vorbit noi doi.

- Oh! murmură Mont încurcat; o iubesc atât de mult, încât mi-aş zbura creierii pentru ea. De altfel Fleur ştie prea bine.

- Ce vorbeşti? zise Soames, întinzându-i mâna. Strânse, distrat, mâna tânărului, apoi suspină adânc; şi, nu după mult, se auzi zgomotul motocicletei lui Mont. În mintea lui Soames apăru imaginea unui nor de praf şi a unor oase fracturate.

"Generaţia tânără!" cugetă Soames cu sufletul îndurerat şi ieşi pe pajişte. Grădinarii cosiseră şi aerul era îmbibat cu miros de iarbă

proaspăt tăiată - se pregătea de furtună, iar atmosfera grea ţinea toate miresmele aproape de pământ. Cerul era purpuriu, plopii păreau negri. Pe Tamisa treceau două sau trei bărci, căutându-şi adăpost împotriva furtunii care se apropia. "Trei zile frumoase, senine, gândi Soames... şi apoi furtună." Dar oare unde era Anette? Probabil pe undeva cu străinul acela - era doar femeie tânără! Impresionat de blândeţea acestui gând se duse spre chioşcul din parc şi se aşeză. De fapt - Soames o recunoştea fără înconjur - Fleur reprezenta atât de mult pentru el, încât soţia lui însemna foarte puţin - mai nimic. Franţuzoaica n-a fost niciodată mai mult decât stăpâna casei, iar în ceea ce privea restul Soames era indiferent! E ciudat cum un om pentru care prevederea şi cumpătarea deveniseră a doua natură îşi putuse concentra toate disponibilităţile sentimentale asupra unei singure fiinţe. Prima dată Irene

- acum Fleur. În oarecare măsură îşi dădea seama că nu-i cuminte, iar acum, şezând acolo singur, strania primejdie a acestei atitudini sentimentale îi apărea şi mai desluşit. Odinioară l-a dus la prăbuşire şi scandal, acum - acum îl va feri de scandal! O iubea atât de mult pe Fleur, încât va evita cu orice preţ un nou scandal. Ce n-ar fi dat să pună mâna pe autorul acelei scrisori anonime! L-ar învăţa el minte! Pentru ce tulbură mâlul de la fundul apei când Soames vrea să-l lase acolo nemişcat?... În depărtare fulgeră, urmă apoi un tunet puternic, şi picături mari de ploaie izbiră rar acoperişul chioşcului. Nimic nu-i tulbură liniştea, şedea calm, desenând cu degetul în praful de pe o măsuţă rustică. Viitorul lui Fleur! "Aş vrea să-i netezesc calea! cugetă. N-am alt scop în viaţă." Viaţă... câtă singurătate! Orice ai avea, nu poţi păstra numai pentru tine! Scapi de o primejdie şi iată că vine alta! Nu poţi fi sigur de nimic!

Ridică mâna şi rupse un trandafir dintr-un buchet roşu care acoperea toată fereastra. Florile înmuguresc, înfloresc şi apoi se veştejesc. Natura e bizară şi ea! Tunetele şi fulgerele se înteţeau, furtuna venea dinspre răsărit, de-a lungul apei, strălucirea fulgerelor îi orbea vederea; vârfurile plopilor se legănau negre şi ascuţite, pe cerul întunecat; se dezlănţuise furtuna. Peste căsuţa în care şedea Soames vântul vuia, ploaia curgea, şiroaie de apă izbeau din toate părţile; prin ferestre nu se mai vedea nimic, dar el şedea indiferent, îngândurat.

După ce trecu furtuna, ieşi din adăpost şi coborî pe poteca udă până la malul Tamisei.

Două lebede se adăpostiseră în trestii. Le cunoştea bine, totuşi se opri din nou pentru a privi eleganţa şi demnitatea cu care-şi mişcau gâtul şi capetele lor mari, ce semănau cu nişte capete de şerpi. "În ceea ce am de gând să fac eu... nu există demnitate! gândi. Şi totuşi

trebuie să acţionez iute, ca să nu se întâmple ceva şi mai rău." Anette se va întoarce dintr-un moment într-altul, oriunde s-ar fi dus; e ora mesei şi trebuie să fie acasă. Pe măsură ce se apropia întâlnirea, Soames era din ce în ce mai încurcat - nu ştia ce şi cum să-i vorbească. Un gând nou şi înspăimântător îi încolţi în minte. Dacă femeia vrea să-şi dobândească libertatea pentru a se căsători cu bărbatul acela? Ei bine, chiar dacă i-o va cere, el nu i-o va da. Doar n-a luat-o de nevastă pentru a o lăsa să plece când pofteşte ea; şi, brusc, îi apăru în minte imaginea lui Profond; apoi se linişti. Acesta nu-i bărbat care să se însoare! Nu! Nici vorbă de aşa ceva. În locul spaimei de odinioară Soames simţi mânie. "Mai bine nu-mi ieşea în cale! îşi zise. Corcitura aceasta..." Dar, în definitiv, cine era Prosper Profond? Desigur că nu e mare lucru de capul lui. Şi, totuşi, reprezenta ceva real în lumea aceasta - imoralitate

dezlănţuită, scepticism şi lipsă de scrupule! De la el învăţase Anette expresia *"Je m'en fiche!"* Un fatalist! Un continental - un cosmopolit - un produs al epocii! Soames nu cunoştea critică mai aspră.

Lebedele îşi întoarseră capul şi priviră în depărtare fără a-l băga în seamă. Una din ele scoase un fel de şuierat, îşi mişcă coada de parcă ar fi fost o cârmă, se întoarse şi porni plutind pe suprafaţa apei. Cealaltă o urmă. Trupurile lor albe, capetele lor semeţe pe gâtul lung şi graţios trecură pe lângă el, apoi dispărură; iar Soames se întoarse acasă.

Anette era în salon, îmbrăcată în rochie de seară şi aştepta cina. Soames urcă la etaj şi gândi: "Frumoasă femeie! N-am ce zice! Frumoasă!" În afară de câteva cuvinte schimbate despre perdelele din salon şi furtună, nu vorbiră mai nimic în timpul mesei, servită în condiţii perfecte, cu bucate de cea mai bună calitate. Soames nu bău

nimic. Apoi Anette trecu în salon, se aşeză pe divanul dintre cele două uşi cu geamuri şi-şi aprinse o ţigaretă. Când intră Soames, o găsi rezemată de canapea, cu spatele aproape drept, în rochia neagră decoltată, picior peste picior, cu ochii albaştri pe jumătate închişi; din buzele roşii, destul de cărnoase, ieşea fumul albastru-cenuşiu, părul ei castaniu era prins într-un fileu fin, în picioare purta cei mai subţiri ciorapi de mătase şi pantofi cu tocuri foarte înalte, care-i puneau în valoare gleznele subţiri. Frumoasă piesă, în orice încăpere! Soames, care ţinea scrisoarea cea ruptă în două în mâna pe care şi-o vârâse în buzunarul smochingului, zise:

- Am să închid fereastra; vine prea multă umezeală de afară.

Închise fereastra, apoi se opri în faţa unui tablou de David Cox, atârnat pe peretele căptuşit cu tăblii de lemn alb-gălbui.

La ce s-o fi gândind Anette? El n-a înţeles niciodată femeile - în afară

de Fleur - dar nici pe Fleur întotdeauna! Inima lui bătea iute. Acum era momentul să-i vorbească. Se întoarse cu spatele la David Cox şi scoase din buzunar scrisoarea sfâşiată.

- Iată ce-am primit!

Anette deschise ochii mari, îl privi speriată, apoi rămase nemişcată.

Soames îi dădu scrisoarea.

- E ruptă, dar o poţi citi, îi spuse, întorcându-se din nou cu faţa la David Cox - o marină cu colorit atrăgător, dar care nu avea destulă mişcare. "Ce-o fi făcând acum Profond? îşi zise. Cred c-o să fie mirat şi el."

Cu coada ochiului o privea pe Anette. Ţinea scrisoarea strâns în mână, pe sub genele-i vopsite ochii i se mişcau de la un capăt al hârtiei la celălalt, iar sprâncenele, date cu negru, se încruntau. Lăsă scrisoarea din mână, se scutură ca de-un fior, apoi zâmbi şi zise:

- Ce murdărie!

- Sunt de acord, zise Soames; degradant, nu-i aşa?

Muşcându-şi buza de jos, Anette zise:

- Şi dacă ar fi adevărat?

Îndrăzneaţă femeie!

- Aceasta e tot ce ai de spus?

- Nu.

- Ei bine, atunci vorbeşte!

- Ce rost are să vorbesc?

Soames zise pe un ton glacial:

- Adică recunoşti?

- Nu recunosc nimic. Faci o prostie întrebându-mă. Un bărbat ca tine n-ar trebui să pună asemenea întrebări. E primejdios.

Soames înconjură cu paşi mari salonul pentru a-şi potoli furia crescândă.

- Îţi aduci aminte, îi zise stând în faţa ei, ce erai când te-am luat de nevastă? Făceai contabilitate într-un restaurant.

- Îţi aduci aminte că nu aveam nici jumătate din vârsta ta?

Privirile femeii erau atât de aspre încât Soames se întoarse din nou

spre David Cox şi zise:

- Nu vreau să mă cert cu tine. Îţi cer să renunţi la această... prietenie. Nu mă gândesc decât la interesul lui Fleur!

- Ah! Fleur!

- Da, Fleur! zise Soames apăsat. E copilul tău întocmai cum este şi al meu!

- Frumos din partea ta că recunoşti!

- Vei face deci ceea ce-ţi cer?

- Refuz să-ţi răspund.

- Atunci trebuie să te oblig.

Anette zâmbi.

- Nu, Soames, îi zise. Nu poţi face nimic. Nu spune lucruri pe care le vei regreta.

Vinele de pe fruntea lui Soames se umflară de furie. Deschise gura pentru a da curs liber mâniei, dar nu putu vorbi. Anette continuă:

- Îţi făgăduiesc că nu vei mai primi asemenea scrisori. Cred că e de ajuns.

Soames se cutremură. I se părea că femeia aceasta îl tratează ca pe

un copil şi că merită, deci, orice pedeapsă.

- Când doi oameni s-au căsătorit şi au trăit ca noi, eu cred, Soames, că e mai bine să nu se amestece unul în viaţa intimă a celuilalt. Căci sunt situaţii care n-are rost să fie scoase la lumina zilei pentru a ne face de râs în faţa lumii. De aceea, cred că e mai bine să te potoleşti; nu pentru mine - ci în interesul tău. Ai îmbătrânit, eu sunt încă tânără. Ai făcut din mine o femeie foarte practică.

Soames, simţind că se îneacă, repetă cu glasul înăbuşit:

- Îţi cer să renunţi la această prietenie.

- Şi dacă nu renunţ?

- Atunci... îmi modific testamentul şi te şterg din el.

Ameninţarea nu o impresiona. Anette râse.

- Tu ai să trăieşti mult, Soames.

- Tu... tu eşti o femeie rea, zise Soames pe neaşteptate.

Anette dădu din umeri.

- Nu cred. Viaţa alături de tine a ucis în sufletul meu multe simţăminte, e drept; totuşi nu sunt o femeie rea. Nu sunt decât lucidă - atâta tot. Şi dacă reflectezi, vei deveni şi tu lucid.

- Am să-i vorbesc, zise Soames cu răutate. Am să-l ameninţ!

- *Mon cher*, eşti nebun! Tu nu mă doreşti; ai vrut şi ai de la mine întocmai ceea ce ai dorit; de ce vrei să omori şi ce mai rămâne din fiinţa mea? Nu recunosc nimica, Soames, dar nu-mi poţi cere să fiu moartă la vârsta mea. De aceea, ascultă-mă pe mine: potoleşte-te! Eu, în ceea ce mă priveşte, nu vreau să iasă scandal; nu-l doresc deloc. Atât am avut de spus: orice vei face, eu nu mai spun nimic.

Întinse mâna şi de pe măsuţa de lângă divan luă un roman franţuzesc şi-l deschise. Soames o urmărea din ochi, căci vâltoarea sentimentelor îl amuţise. Imaginea acelui bărbat îl făcu aproape s-o dorească, relaţiile dintre ei luaseră

un alt aspect, care-l cam speria pe Soames, cu atât mai mult cu cât el nu era omul introspecţiunilor. Fără vorbă, ieşi din salon şi se duse în camera cu tablouri. Aşa păţeşti când te căsătoreşti cu o franţuzoaică! Şi totuşi fără ea nu s-ar fi născut Fleur! Anette îşi făcuse datoria!

"Ea are dreptate, gândi Soames. Nu *pot* face nimic. La urma urmei nici nu ştiu dacă e ceva între ei." Instinctul lui de conservare era atât de puternic, încât îl făcu să închidă orice portiţă de ieşire. Şi apoi, atâta vreme cât omul nu crede un lucru, acesta nici nu există.

În noaptea aceea se duse în camera ei. Anette îl primi simplu şi natural, parcă nici n-ar fi avut loc scena dintre ei. Apoi Soames se întoarse în odaia lui cu o senzaţie ciudată de linişte. N-avea rost să cerceteze, omul nu trebuie să vadă ceea ce nu-i convine. Şi el nu vrea să vadă nimic - şi nici în viitor nu va voi să ştie nimic. N-are ce câştiga... ba dimpotrivă! Deschise

un sertar, luă o batistă şi fotografia înrămată a lui Fleur. După ce o privi puţin o dădu de o parte, şi apăru cealaltă - vechea fotografie a lui Irene. În timp ce o privea, în faţa ferestrei începu să ţipe o bufniţă. Bufniţa ţipa mereu, trandafirii agăţători, roşii, în plină floare păreau a se întuneca, în aer plutea mireasmă de tei înfloriţi. Doamne, Dumnezeule! Cu Irene fusese cu totul altfel! Pasiune - Amintire! Pulbere!

JUNE INTERVINE

Într-o seară, în atelierul lui June Forsyte din cartieruli Chiswick, pe malul Tamisei, apăru un sculptor sărac, de origine slavă, care trăise câtăva vreme la New York. June expusese în sala ei câteva din operele lui deoarece erau atât de îndrăzneţe, încât toate celelalte săli îl refuzaseră. În seara zilei de 6 iulie, Boris Strumolowsky îşi luă o atitudine bine studiată - distant şi tăcut ca un Crist - potrivită de altfel cu înfăţişarea lui: obraz tânăr, rotund, pomeţii laţi şi proeminenţi, păr blond, tuns scurt ca al unei fetiţe. Deşi îl cunoştea de trei săptămâni, June încă era convinsă că tânărul acesta e cea mai desăvârşită întruchipare a geniului, nădejdea viitorului; un fel de stea a Răsăritului rătăcită în Apus, unde nu era încă preţuit. Până în seara aceea convorbirile lor se limitaseră la impresiile lui despre Statele

Unite ale Americii, de unde plecase de curând. După părerea lui era o ţară atât de barbară în toate privinţele, încât n-a putut vinde nici una din operele lui, ba în cele din urmă devenise şi suspect în ochii poliţiei. O ţară care n-are o rasă proprie; unde nu există libertate, egalitate sau fraternitate; fără principii, tradiţie, gust - într-un cuvânt, fără suflet. Plecat de acolo de bunăvoie, venise aici, în singura ţară unde va putea trăi bine. Privindu-i opera în momentele ei de singurătate, June se simţi copleşită de milă. Creaţiile lui erau înspăimântătoare, dar, după ce i le explică el, le găsi pline de forţă şi simbolism. Acest artist, al cărui cap era aureolat de cununa părului blond, semăna cu un vechi portret italian şi era atât de absorbit de geniul său, încât nu-l mai interesa nimic altceva - singura dovadă, fireşte, a adevăratei genialităţi; şi fiind sărac lipit pământului, inima lui June se încălzi atât de mult

pentru acest nou "neajutorat", încât era cât p-aci să-l părăsească pe Paul Post. De aceea începu să ia măsuri pentru evacuarea sălii ei de expoziţie spre a expune capodoperele lui Strumolowsky. Dar nu-i fu uşor. Paul Post era indignat; Vospovitch jignit. Protestară amândoi cu întregul lor prestigiu - căci June nu le contesta încă genialitatea - şi-i cerură să le mai lase operele în expoziţie cel puţin şase săptămâni. Americanii se revărsau neîncetat asupra Angliei, dar nu va trece mult şi se vor potoli. Valul de americani era unica lor nădejde, salvarea lor, şi aveau dreptul să profite de el, căci în această ţară "dezgustătoare" nimeni nu pricepe arta cea adevărată. June cedă în faţa argumentării lor. De altfel nici Boris nu se va supăra dacă aceşti artişti vor profita de pe urma americanilor, mai ales că el avea un dispreţ suprem faţă de americani.

În această seară nu erau de faţă decât Hannah Hobdey, care făcea desene medievale în "alb şi negru", şi Jimmy Portugal, editorul revistei *Neo-artist.* June se hotărâse să-i comunice lui Boris hotărârea ei. Vorbi sincer, deschis, plină de încredere, aşa cum era sufletul ei pe care nici chiar contactul permanent cu lumea neoartistică nu-l putuse despuia de căldură şi generozitate. Dar nu trecură nici două minute şi Boris părăsi tăcerea lui eristică, iar June, uluită, îşi rotea ochii albaştri dintr-o parte într-alta, aşa cum mişcă pisicile coada.

- Lucrul acesta, zise el, e caracteristic pentru Anglia, cea mai egoistă ţară din lume, ţara care a supt sângele altor ţări, care a distrus sufletul şi viaţa altor popoare - ca irlandezii, indienii, egiptenii, burii, birmanii - adică sângele celor mai alese rase din lume! Anglia tirană şi ipocrită! Nu se aştepta la altceva într-o ţară cu asemenea climă, unde nu vezi decât ceaţă, iar locuitorii ei

sunt negustori, cu desăvârşire orbi în faţa Artei, decăzuţi până la ultima treaptă a meschinăriei şi materialismului grosolan.

Când îşi dădu seama că Hanny Hobdey murmura: "Auzi ce spune!", iar Jimmy Portugal râdea, June roşi până peste urechi şi izbucni violent:

- Dar de ce ai venit în Anglia? Te-am poftit noi?

Vorbele ei erau atât de departe de tot ceea ce spusese şi îi făgăduise, încât Strumolowsky, surprins, întinse mâna şi luă o ţigaretă.

- În Anglia n-are ce căuta un idealist! zise el.

Dar în sufletul lui June se răzvrăti conştiinţa ei de englezoaică; se trezi simţul de dreptate moştenit de la bătrânul Jolyon, simţ adormit poate până atunci.

- Ai venit şi te-ai linguşit cât ai putut, îi zise; iar acum vrei să abuzezi de noi. Dacă crezi că acesta e un procedeu, află de la mine că te înşeli.

Abia acum descoperise ea un lucru pe care alţii îl cunoşteau de mult: că uneori genialitatea e învăluită în multă obrăznicie. Brusc, faţa tânără şi nevinovată a lui Strumolowsky îi apăru ca o întruchipare a batjocurii.

- Linguşire, ce linguşire? N-am cerut decât ceea ce mi se cuvine - a zecea parte din ceea ce mi se cuvine. O să regretaţi ceea ce aţi spus, domnişoară Forsyte!

- Oh, nu! zise June. N-am să regret niciodată.

- Oh! Noi artiştii vă cunoaştem foarte bine - ne exploataţi cât puteţi. Nu cer nimic de la dumneavoastră, îi zise aruncându-i un val de fum din ţigareta luată de la ea.

June se simţi jignită şi ruşinată, dar spuse rece:

- Foarte bine, atunci scoate-ţi lucrările din sala mea! Şi aproape în aceeaşi clipă gândi: "Săracul băiat! N-are decât o cameră la mansardă, şi poate nici bani de taxi. Totuşi ce a spus, mai ales de faţă cu aceşti doi

străini, e de neîngăduit!" Tânărul Strumolowsky îşi scutură capul cu violenţă, dar părul lui bogat, lins, era atât de bine lipit de cap, încât nici un fir nu i se mişcă.

- Eu pot trăi şi numai cu aer! zise aproape ţipând. Nu e pentru prima dată că fac asta pentru Arta mea. Numai dumneavoastră, burghezii, ne siliţi să cheltuim bani.

Aceste cuvinte o loviră pe June ca o suliţă în inimă. După tot ceea ce făcuse ea pentru Artă, după ce luase parte la atâtea frământări şi după sprijinul pe care-l dăduse "neajutoraţilor"! Nu găsea cuvinte potrivite pentru a-i răspunde când, deodată, uşa se deschise şi femeia de serviciu austriacă zise:

- O tânără doamnă, *gnädiges Fräulein*[131].

- Unde e?

- În sufrageria mică.

June se ridică, se uită furioasă la Boris Strumolowsky, la Hannah Hobdey şi la Jimmy Portugal şi, fără o vorbă, ieşi. În mica ei

sufragerie văzu că tânără doamnă era Fleur. Foarte frumoasă, deşi cam palidă. În clipele acestea de amarnică dezamăgire o mică "neajutorată" din neamul ei era bine venită. June era, instinctiv, adepta homeopatiei.

Desigur că fata venise din cauza lui Jon sau, poate, pentru a mai afla ceva de la ea. Dar în dispoziţia în care se afla, nimic nu era mai nimerit decât să ajute pe cineva.

- Îmi pare bine că ţi-ai adus aminte de mine, îi zise.

- Da. Ce căsuţă drăguţă ai! Dar nu vreau să te plictisesc, mi se pare că ai musafiri.

- Nu, nu mă deranjezi deloc. E chiar mai bine dacă-i las puţin în zeama lor. Ai venit pentru Jon?

- Dumneata mi-ai spus c-ar fi mai bine dacă ni s-ar spune adevărul. Ei bine, eu l-am aflat!

- Oh! zise June încurcată. N-a fost plăcut, nu-i aşa?

Stăteau în picioare lângă măsuţa pe care mânca June de obicei. Vasul

de flori era plin cu maci de câmp, iar Fleur ridică mâna şi prinse unul între degetele-i înmănuşate. June o privi cu admiraţie; rochia ei după ultimul jurnal, încreţită pe şolduri şi strâmtă sub genunchi - o culoare încântătoare, albastră ca florile de in. Şi o cuprinse un val de simpatie.

"Un adevărat tablou", gândi June. Camera mică, cu pereţii albi, perdeaua şi căminul din cărămidă roşie veche, fereastra cu zăbrele vopsite în negru, prin care pătrundeau ultimele raze ale soarelui ce apunea, nu fusese niciodată atât de frumoasă, atât de luminoasă ca acum, în prezenţa acestei fete tinere, cu faţa albă ca spuma, emoţionată şi cam tristă. Şi, brusc, June îşi aduse aminte de chipul ei tânăr şi frumos de odinioară, în zilele acelea când inima ei era plină de iubire pentru Philip Bosinney, logodnicul ei mort, care o părăsise pentru a rupe orice legătură între Irene şi tatăl

acestei fete. Oare Fleur cunoştea şi poveste lui Bosinney?

- Şi acum, îi zise, ce ai de gând să faci? Trecură câteva secunde până când Fleur îi răspunse:

- Vreau să nu sufere Jon. Trebuie să-l mai văd o dată înainte de a ne despărţi.

- Vrei să te desparţi?

- Ce-mi mai rămâne de făcut?

Brusc, June avu impresia că Fleur e de o laşitate intolerabilă.

- Cred că ai dreptate, murmură. Ştiu că tatăl meu e de aceeaşi părere cu tine; dar eu - n-aş fi procedat aşa. Eu nu renunţ niciodată cu atâta uşurinţă.

Fata aceasta părea extrem de echilibrată şi stăpânită; nici o urmă de emoţie în glasul ei.

- Lumea crede poate că sunt îndrăgostită.

- Şi nu eşti?

Fleur dădu din umeri, iar June gândi: "Era de aşteptat! Fata lui Soames nu putea fi decât rece! Şi totuşi, el!"

- Atunci ce vrei de la mine? îi zise cu oarecare aversiune.

- Pot să-l întâlnesc mâine pe Jon aici? Trece prin Londra în drum spre Holly. Dacă îi trimiţi astă-seară o scrisoare, mâine poate fi aici. După aceea, într-o bună zi, le vei putea spune celor de la Robin Hill să fie liniştiţi că totul s-a sfârşit şi nu mai e nevoie să-i vorbească lui Jon despre trecutul mamei lui.

- Foarte bine! zise June scurt. Am să scriu scrisoarea chiar acum şi poţi s-o duci tu la poştă. Mâine la ora două şi jumătate. Eu n-am să fiu acasă.

Se aşeză la micul birou din colţul camerei. După ce isprăvi scrisoarea, o văzu pe Fleur mângâind cu degetele ei înmănuşate macii de pe masă.

June lipi plicul şi timbrele.

- Poftim! Dacă nu eşti îndrăgostită, fireşte, nu am nimic de spus. Norocul lui Jon!

Fleur luă plicul.

- Mulţumesc foarte mult!

"Straşnic sânge rece!" gândi June. Jon, fiul tatălui ei, îndrăgostit de fata lui Soames, care nu-l iubeşte! Era uimitor!

- Mai doreşti ceva?

Fleur făcu semn din cap: faldurile rochiei ei foşneau şi tremurau în timp ce se îndreptă, legănându-se, spre uşă.

- La revedere!

- La revedere!...

"Manechin de ultimă modă! mârâi June închizând uşa. Ce familie!" Apoi porni spre atelier. Boris Strumolowsky îşi reluase tăcerea-i eristică, iar Jimmy Portugal blestema pe toată lumea, în afară de grupul pentru care publica revista *Neo-artist.* Între cei blestemaţi era şi Eric Cobbley, împreună cu alte genii "neajutorate" care făcuseră parte mai multă sau mai puţină vreme din repertoriul celor pe care-i adorase şi ocrotise June. Cu inima cuprinsă de dezgust şi de sentimentul deşertăciunii strădaniilor ei, June se duse la

fereastră şi o deschise, sperând că adierea dinspre râu va risipi vorbele dure ale lui Jimmy.

Când, în sfârşit, Jimmy Portugal isprăvi sudalmele şi plecă împreună cu Hannah Hobdey, June se aşeză lângă tânărul Strumolowsky, încereând, vreme de o jumătate de ceas, să-l îmbuneze şi făgăduindu-i sala de expoziţie pentru cel puţin o lună de zile din timpul cât va curge valul de americani; aşa că tânărul plecă bucuros, cu aureola-i strălucitoare în jurul capului, "în ciuda celor spuse, Boris e extraordinar", gândi June.

CU INIMA-N DINŢI

Pentru unii oameni faptul că toată lumea este împotriva lor înseamnă, într-un anumit sens, chiar o uşurare morală. Fleur plecă de la June fără remuşcări. În ochii albaştri ai verişoarei ei citise duşmănia şi revolta micii făpturi - iar Fleur era încântată c-o păcălise, dispreţuind-o în acelaşi timp, pentru că această bătrână idealistă nu-i descoperise şmecheria.

Să se despartă! Auzi colo! Le va arăta tuturor că povestea lor abia acum începe. Se urcă, zâmbind, pe platforma de sus a unui autobuz pentru a se întoarce în Mayfair. Dar nu după mult zâmbetul i se stinse, căci îngrijorarea şi spaima năvăliră în sufletul ei. Oare îl va putea convinge pe Jon? Ea şi-a luat inima-n dinţi, dar oare el va face la fel? Ea cunoştea adevărul şi primejdia oricărei amânări - el nu

ştia nimic; aici era marea deosebire dintre ei!

"Dacă i-aş spune? cugetă ea; n-ar fi mai bine dacă ar cunoaşte şi el adevărul?" Această blestemată coincidenţă n-are dreptul să le distrugă iubirea! Jon trebuie să admită acest lucru! Ei nu pot renunţa la ea! Cu timpul oamenii acceptă întotdeauna faptele împlinite! După aceste reflecţii filozofice, destul de profunde pentru vârsta ei, trecu la altele mai puţin filozofice. Admiţând că-l va convinge pe Jon să se căsătorească în grabă şi pe ascuns cu ea, ce se face dacă după căsătorie el descoperă că ea ştiuse dinainte totul? Jon urăşte minciuna! Deci, n-ar fi oare mai bine să-i spună? Dar amintirea expresiei de pe faţa mamei lui o făcu să respingă această idee. Fleur era speriată. Mama lui avea o înrâurire puternică asupra lui Jon, poate chiar mai puternică decât era a ei. Mai ştii? Riscul era prea mare. Absorbită de

aceste speculaţii, Fleur trecu de staţia Green Street, ajunse până la "Hotel Ritz", coborî şi porni pe jos pe lângă Green Park. Furtuna spălase toţi pomii; erau încă uzi. Picături mari cădeau pe rochia ei, şi pentru a şi-o feri, trecu pe celălalt trotuar. Ajunse tocmai în faţa clubului "Iseeum". Întorcând din întâmplare ochii spre geamurile clubului, îl văzu pe *Monsieur* Profond şezând în geam împreună cu un domn gras. Când intră în Green Street, cineva o strigă pe nume. "Străinul care dă târcoale" venea în urma ei. Ridică pălăria - un fetru moale şi lucios, din cele pe care nu le putea suferi Fleur.

- Bună seara, domnişoară *Forsyde*! Pot să-ţi fiu de vreun mic folos?

- Da, treci pe celălalt trotuar.

- Ei nu! De ce nu mă poţi suferi?

- Eu?

- Aşa mi se pare.

- Ei bine, dacă vrei să ştii, am să-ţi spun: pentru că ori de câte ori te

văd mi se pare că viaţa nu merită să fie trăită.

Monsieur Profond zâmbi.

- Ascultă-mă pe mine, domnişoară *Forsyde*, şi nu te necăji. Până la urmă totul se va aranja. Nimic nu durează o veşnicie.

- Ba nu! La mine durează! strigă Fleur; îndeosebi când e vorba de simpatie sau antipatie.

- Îmi pare rău. Să ştii că ceea ce spui mă întristează puţin.

- Eu credeam că pe dumneata nu te întristează şi nu te bucură nimic.

- Mie nu-mi place să-i supăr pe ceilalţi. Plec cu iahtul meu.

Fleur îl privi uluită.

- Unde?

- Într-o mică croazieră prin mările Sudului sau în oricare altă parte, răspunse *Monsieur* Profond.

Fleur avu un sentiment de uşurare, dar în acelaşi timp se simţi şi insultată. Era limpede că *Monsieur* Profond voia s-o informeze că se despărţise de mama ei. Cum îndrăznea să aibă o

legătură cu ea şi cum îndrăznea s-o rupă?

- Bună seara, domnişoară *Forsyde*! Transmite, te rog, salutările mele doamnei Dartie. Să ştii că nu sunt un om atât de rău cum crezi. Noapte bună!

Fleur plecă, lăsându-l cu pălăria în mână. Aruncă apoi o privire în urmă şi-l văzu îndreptându-se cu paşi uşori, fără zgomot - impecabil şi masiv - înapoi spre clubul său.

"Acesta nu-i în stare nici măcar să iubească cu adevărat, gândi. Dar ce-o fi făcând mama?"

Noaptea Fleur avu un somn neliniştit, cu vise multe şi nesfârşit de lungi; dimineaţa se deşteptă ostenită şi deprimată; se duse în birou şi începu să studieze almanahul Whitaker. O descendentă a neamului Forsyte simte, instinctiv, că miezul oricărei situaţii zace în fapte concrete. Va avea de luptat cu prejudecăţile lui Jon, dar dacă nu chibzuieşte totul până-n cele mai mici amănunte, hotărârea

lor deznădăjduită nu se va putea înfăptui. Din acest volum imens Fleur află că amândoi trebuie să aibă douăzeci şi unu de ani, căci altfel e nevoie de consimţământul părinţilor, pe care nici vorbă să-l obţină. Apoi cercetă mai departe, pierzându-se în dispense, certificate, publicaţii, circumscripţii, până ajunse, în sfârşit, la cuvântul "sperjur". Dar asta era o prostie! Cine-o să-i condamne pentru că au declarat altă vârstă când e vorba de o căsătorie din dragoste? La ceai abia gustă ceva, şi se întoarse iarăşi la Whitaker. Cu cât îl studia mai mult, cu atât era mai puţin sigură de ea; până când, întorcând o pagină după alta, ajunse la Scoţia. Acolo, oamenii se puteau căsători fără nici o piedică stupidă. Trebuia ca ea să locuiască acolo douăzeci şi una de zile; apoi ar veni Jon, şi în faţa a doi martori să se declare ei înşişi căsătoriţi. Ba mai mult decât atât - căsătoria va fi valabilă! Iată cel mai

bun procedeu! Şi imediat Fleur începu să-şi reamintească colegele de şcoală. Mary Lambe locuia la Edinburgh şi era fată bună! Avea şi un frate. Deci, ar putea locui la Mary Lambe, iar ea şi fratele ei ar putea fi martori. Fleur ştia prea bine că unele fete din generaţia ei socotesc drept inutil tot acest zbucium, când ar fi atât de simplu să plece împreună cu Jon într-un *week-end*, iar la întoarcere să-şi anunţe familiile: "Suntem căsătoriţi după legile Firii, acum trebuie să ne căsătorim şi după Lege". Dar Fleur era o Forsyte şi simţea că procedeul acesta e necinstit; se temea şi de felul în care ar reacţiona tatăl ei pus în faţa unui asemenea fapt. Şi apoi nu credea că Jon ar putea fi de acord: el avea păreri bune despre ea, şi Fleur nu voia să se compromită în ochii lui. Nu! Cea mai bună soluţie era Mary Lambe, iar acum era sezonul nimerit pentru a merge în Scoţia. În sfârşit se mai linişti puţin, se îmbrăcă şi, ferindu-

se de mătuşa ei, ieşi şi luă autobuzul spre Chiswick.

Sosi prea devreme, de aceea intră să se plimbe în parcul Kew. Dar straturile de flori, pomii cu etichete şi pajiştile verzi, întinse, n-o liniştiră; intră într-un restaurant, comandă o cafea şi sandvişuri cu pastă de *anchois*, apoi se întoarse în Chiswick şi sună la uşa lui June. Austriaca o conduse în mica sufragerie. Acum, cunoscând primejdia care-i pândeşte, îi era dor de Jon mai aprig ca oricând; Fleur încerca sentimentul pe care-l avea când era copil, şi oamenii mari îi luau din mână o jucărie vopsită cu o vopsea toxică, sau vreun obiect ascuţit. Dacă nu va reuşi să-şi împlinească dorinţa şi să-l aibă pe Jon al ei pentru totdeauna, i se părea că va muri. Într-un fel sau altul, cu orice preţ, Jon trebuie să fie al ei! Deasupra căminului de cărămidă roşie era atârnată o oglindă rotundă, veche, în care abia te vedeai. Fleur se opri în faţa ei

privindu-se: palidă, cu cearcăne negre sub ochi, iar pe şira spinării simţea fiori reci. Apoi auzi soneria şi, fugind la fereastră, îl văzu pe Jon în faţa uşii, netezindu-şi părul şi muşcându-şi buzele, parcă şi el încerca sa-şi potolească nervii încordaţi.

Fleur şedea într-unul din cele două fotolii de pai împletit, cu spatele la uşă, când intră Jon; îi zise:

- Ia loc, Jon. Trebuie să-ţi vorbesc serios.

Jon se aşeză chiar pe masă, lângă ea; iar Fleur, fără a se uita la el, continuă:

- Dacă nu vrei să mă pierzi, trebuie să ne căsătorim.

Jon rămase uluit.

- De ce? S-a întâmplat ceva?

- Nu, dar am simţit asta atunci când am fost la Robin Hill şi-mi dau seama şi din atitudinea familiei mele.

- Dar, se bâlbâi Jon, la Robin Hill a fost totul perfect - mie nu mi-au

spus nici o vorbă.

- Au de gând să ne despartă. Mie mi-a ajuns expresia de pe faţa mamei tale. Şi apoi aceea a tatălui meu.

- L-ai văzut de atunci?

Fleur dădu din cap. Ce importanţă mai au câteva minciuni suplimentare?

- De altfel, zise Jon cu însufleţire, eu nu pricep cum pot avea asemenea sentimente după atâta amar de ani!

Fleur ridică ochii spre el.

- Poate că nu mă iubeşti destul!

- Nu te iubesc destul! Cum? Eu...

- Atunci fă aşa încât să fiu a ta.

- Fără să le spun?

- Ba da, dar după aceea.

Jon tăcu. Părea mai bătrân decât în ziua în care, numai cu două luni înainte, îl văzuse pentru prima oară - parcă era cu doi ani mai bătrân!

- Ar durea-o îngrozitor pe mama, zise el.

Fleur îşi trase mâna din a lui.

- Trebuie să alegi.

Jon coborî de pe masă şi căzu în genunchi.

- Dar de ce să nu le spun? Ei nu ne pot împiedica, Fleur!

- Ba da! Eu îţi spun că pot.

- Cum?

- Depinde în foarte mare măsură de ei - nu ne vor da bani şi ne vor pune şi multe alte piedici. Eu nu mai am răbdare, Jon.

- Dar dacă facem cum spui tu înseamnă că-i păcălim.

Fleur se ridică.

- Dacă m-ai iubi cu adevărat, n-ai ezita. Eşti prea supus în faţa sorţii.

Jon o prinse de mijloc aşezând-o din nou pe scaun. Fleur continuă grăbită:

- Am făcut toate planurile. Trebuie doar să plecăm în Scoţia. După ce ne vom căsători, atât ai tăi, cât şi ai mei vor accepta... Oamenii se împacă întotdeauna cu stările de fapt. Cum nu mă *înţelegi*, Jon?

- Dar i-ar durea peste măsură!

Adică el ar prefera să sufere ea, decât părinţii lui.

- Bine, atunci lasă-mă să plec!

Jon se ridică şi se aşeză cu spatele la uşă.

- Sper că ai dreptate, zise încet; dar trebuie să mă mai gândesc.

Fleur îşi dădea seama că Jon era copleşit de sentimente pe care nu ştia cum să le exprime; dar, intenţionat, nu-l ajuta. În clipa aceea simţea ură pentru propria ei fiinţă şi aproape că-l ura şi pe el. De ce trebuia să ducă ea această luptă crâncenă pentru a salva iubirea lor? Nu era drept. Apoi, văzând expresia ochilor lui plini de adoraţie şi deznădejde, îi zise:

- Nu te uita aşa la mine! Eu mă lupt numai pentru ca să nu te pierd, Jon.

- Nu mă poţi pierde atâta vreme cât vrei să fiu al tău.

- Ba da, pot.

Jon îşi puse mâinile pe umerii ei.

- Fleur, tu ştii ceva ce mie nu-mi spui!

Iată întrebarea de care se temea Fleur. Privindu-l drept în ochi, zise:

- Nu.

În clipa aceea şi-a tăiat craca de sub ea: dar ce mai putea avea importanţă, dacă Jon va fi al ei? O va ierta! Duse braţele în jurul gâtului lui şi-l sărută pe gură. Câştigase bătălia! O simţea din bătăile inimii lui lipite de a ei, o citea în ochii lui închişi.

- Vreau să fiu sigură! Vreau să fiu sigură! îi spuse în şoaptă. Făgăduieşte-mi!

Jon nu răspunse. Pe faţa lui se aşternuse împietrirea unei tulburări neînchipuite. În cele din urmă zise:

- Îmi ceri să-i lovesc în plin. Trebuie să mă gândesc puţin, Fleur. Zău, trebuie să mă gândesc.

Fleur se desfăcu din braţele lui.

- Oh! Foarte bine! îi zise şi izbucni în hohote de plâns; n-o mai ţineau nervii, o răzbise deznădejdea şi ruşinea.

Urmară cinci minute de durere cumplită. Remuşcările şi mângâierile lui Jon nu conteneau, dar de făgăduit nu-i făgădui nimic.

Deşi ar fi vrut să strige "Atunci am înţeles! Nu mă iubeşti destul - rămâi cu bine!" nu îndrăznea. Pentru o fiinţă obişnuită de când s-a născut să facă tot ceea ce vrea, rezistenţa acestui băiat atât de tânăr, atât de blând şi atât de îndrăgostit era surprinzătoare, uluitoare. Ar fi vrut să-l respingă pentru a vedea efectele produse de mânie şi răceală, dar iarăşi nu cuteză. Conştiinţa că uneltise să-l împingă cu ochii legaţi spre înfăptuirea actului irevocabil slăbea totul - slăbea sinceritatea necazului, sinceritatea pasiunii; nici chiar sărutările ei nu produseră efectul sperat. Această mică întâlnire furtunoasă se încheie fără să se fi luat vreo hotărâre.

- Doriţi un ceai, *gnädiges Fräulein?*

Fleur, dându-l la o parte pe Jon, strigă prin uşă:

- Nu, nu, mulţumesc. Plec chiar acum.

Şi înainte ca Jon s-o fi putut opri, Fleur plecă. Mergea încet, ştergându-şi obrajii roşii şi uzi de lacrimi, speriată, mânioasă şi foarte îndurerată. Îl adusese pe Jon într-o stare de emoţie cumplită, totuşi nu-i făgăduise nimic, nu luaseră nici o hotărâre precisă! Dar cu cât viitorul îi părea mai incert şi mai primejduit, cu atât voinţa de a-l avea pe Jon pătrundea mai profund în fibrele inimii ei - asemeni unui cui înfipt în ea!

În Green Street nu era nimeni acasă. Winifred se dusese, împreună cu Imogen, la teatru; se juca o piesă despre care unii spuneau că e "o alegorie", iar alţii că e "foarte interesantă, cum de n-ai văzut-o?" Atât mătuşa, cât şi verişoara ei fuseseră atrase de ceea ce spuneau alţii. Fleur se duse la gara Paddington. Dinspre West Drayton venea mirosul cuptoarelor de cărămidă şi dinspre câmp adia mireasma fânului cosit; obrajii ei îmbujoraţi păleau din ce în ce. Mai

ieri se părea c-o aşteaptă flori frumoase pe care le putea culege. Astăzi toate erau veştede şi cu ghimpi! Dar în mijlocul cununii de spini era o floare de aur, care i se părea din ce în ce mai strălucitoare şi pe care o dorea cu toată dârzenia sufletului ei.

GAZ PESTE FOC

Ajungând acasă, Fleur găsi o atmosferă atât de încărcată, încât o tulbură chiar şi pe ea, în ciuda durerii personale. Mama ei se închisese într-un birou şi nu era chip să pătrundă cineva la ea; iar tatăl ei, în seră, medita asupra sorţii. Nici unul din ei nu era în stare să scoată o vorbă. "O fi din pricina mea? gândi Fleur. Sau din cauza lui Profond?" O întrebă pe maică-sa:

- Ce are tata?

Mama ei îi răspunse dând din umeri. Iar pe tatăl ei:

- Ce are mama?

Tatăl ei îi răspunse:

- Mama? Ce să aibă! şi o privi aspru.

- De altfel *Monsieur* Profond, şopti Fleur, a plecat să facă o mică croazieră cu iahtul lui spre mările Sudului.

Soames se uită cu atenţie la o coardă pe care nu se afla nici un

strugure.

- Viţa aceasta n-a legat, îi zise. Tânărul Mont a fost pe aici. A întrebat de tine.

- Oh! Cum îţi place, tată?

- E... un produs... ca de altfel toţi tinerii din ziua de azi.

- Dar tu cum erai la vârsta lui, scumpule?

Soames zâmbi acru.

- Pe vremea mea tinerii munceau, noi nu ne pierdeam vremea - avioane, motociclete şi amor.

- Tu n-ai fost niciodată îndrăgostit?

Deşi se feri să-l privească drept în faţă, văzu îndeajuns de mult. Faţa lui palidă se înroşi, sprâncenele, în care se îmbinau fire negre cu multe fire albe, se apropiară.

- Eu n-am avut vreme şi nici înclinare pentru flirt.

- Atunci poate ai avut o mare pasiune?

Soames o privi bănuitor.

- Da, dacă vrei să ştii, am avut. Şi mi-a fost de mare folos.

Făcu câţiva paşi până la calorifer. Fleur se apropie în vârful picioarelor de el.

- Povesteşte-mi şi mie, tată!

Soames deveni foarte tăcut.

- Ce te interesează pe tine asemenea poveşti, la vârsta ta?

- Ea mai trăieşte?

Soames dădu din cap.

- E căsătorită?

- Da.

- E mama lui Jon Forsyte, nu-i aşa? Ea a fost prima ta soţie.

Fleur avusese o intuiţie fulgerătoare. Tatăl ei se opunea de teamă ca ea să nu descopere vechea rană a mândriei lui de bărbat. Dar acum era cutremurată. Tatăl ei, un om atât de bătrân şi calm, se clătină de parcă l-ar fi izbit cineva, iar glasul lui avu o nuanţă de durere sfâşietoare!

- Cine ţi-a spus? Doar nu mătuşa ta!... Nu pot suporta să se vorbească despre această întâmplare.

- Dar, scumpul meu, zise Fleur pe un ton blând, a trecut atâta vreme

de atunci!

- Multă sau puţină, eu...

Fleur îi mângâie braţul.

- Am încercat să uit, zise el brusc, şi nu vreau să-mi aduc aminte. Apoi, cu aerul că s-ar uşura după o îndelungă şi tainică enervare, adăugă: Oamenii din ziua de azi nu înţeleg. A fost, într-adevăr, o mare pasiune. Nimeni nu stie ce înseamnă aşa ceva!

- Eu ştiu, zise Fleur aproape în şoaptă.

Soames, care stătea cu spatele către ea, se întoarse brusc.

- Cum poţi spune una ca asta - doar eşti încă un copil!

- Poate că am moştenit asta de la tine, tată.

- Ce spui?

- Da, am făcut o pasiune pentru fiul ei.

Soames era alb ca varul, iar ea ştia că este la fel. În sera fierbinte cei doi stăteau faţă în faţă, privindu-se. Pământul umed mirosea a ciuperci, andrişelul înflorea în vase

de pământ, iar viţa creştea şi dădea rod.

- E o nebunie! zise Soames, în cele din urmă, cu buzele uscate.

Fleur, abia mişcându-le pe ale ei, răspunse:

- Nu fi supărat, tată. N-am ce face.

Vedea că nu-i supărat, ci înspăimântat, profund înspăimântat.

- Credeam că nebunia aceea ţi-a trecut, mârâi Soames.

- Oh, nu! E de zece ori mai mare ca la început.

Soames lovi cu piciorul în ţeava cu apă caldă. Această mişcare fără rost o emoţiona: Fleur nu se temea de tatăl ei deloc.

- Scumpul meu! îi zise. Tu ştii prea bine că ce ţi-e scris în frunte ţi-e pus!

- Tu nu ştii ce vorbeşti, Fleur! Băiatul cunoaşte adevărul?

Sângele îi năvăli în obraji.

- Încă nu.

Soames se întoarse din nou cu spatele la ea şi rămase cu un umăr

mai sus decât celălalt, privind fix o tijă de asamblare din instalaţia de calorifer.

- Mi-e foarte neplăcut, zise Soames brusc; nimic pe lume nu m-ar fi supărat mai mult. Fiul acelui ticălos! E... e... îngrozitor!

Fleur observă, aproape inconştient, că tatăl ei n-a spus "băiatul acelei femei", şi din nou avu o intuiţie.

Oare nu cumva dăinuieşte încă, în vreun colţişor al sufletului său, fantoma acelei mari pasiuni?

Fleur îl luă de braţ.

- Tatăl lui Jon e foarte bătrân şi bolnav. L-am văzut.

- Tu?...

- Da, am fost acolo împreună cu Jon; i-am văzut pe amândoi.

- Şi ce ţi-au spus?

- Nimic. Au fost foarte politicoşi.

- Era şi natural.

Iar după ce privi din nou ţevile caloriferului, îi zise brusc:

- Trebuie să mă gândesc - deseară vom sta din nou de vorbă.

Fleur înţelese că pentru moment nu mai era nimic de făcut şi plecă uşurel din seră, lăsându-l cu ochii aţintiţi asupra ţevilor. Se duse în livadă şi începu să se plimbe printre tufişurile încărcate cu zmeură şi coacăze coapte, dar n-avea poftă să guste din ele. Ce uşoară îi era inima cu două luni în urmă! Ba chiar şi cu două zile în urmă avea inima uşoară - înainte ca Prosper Profond să-i fi spus. Acum se simţea învăluită într-o pânză de păianjen - ţesută din pasiuni, drepturi uzurpate, opresiuni şi revolte, iubire şi ură. În aceste clipe întunecate, pline de deznădejde, nici firea ei dârză nu mai vedea ieşire. Ce-ar fi oare de făcut - cum ar putea suci şi învârti lucrurile pentru a-şi împlini dorinţa care-i ardea inima? Şi, plimbându-se aşa îngândurată, coti pe lângă un merişor şi se lovi de mama ei, care mergea iute cu o scrisoare în mână. Se vedea că e emoţionată, avea ochii mari deschişi şi obrajii roşii.

Fleur gândi: "Iahtul! Săraca mama!"

Anette, privind-o speriată, îi zise:

- *J'ai la migraine*[132].

- Îmi pare foarte rău, mamă.

- Oh, da! Ţie şi tatălui tău - vă pare rău!

- Dar, mamă dragă, crede-mă că-mi pare rău. Eu ştiu ce înseamnă ceea ce simţi tu acum.

Anette deschise ochii şi mai mari, zicând:

- Naivă eşti, fetiţo!

Mama ei, atât de stăpânită şi cu atâta bun simţ, să aibă expresia aceasta pe faţă şi să-i vorbească astfel! Era înspăimântător! Tatăl ei, mama ei, ea! Şi nu mai departe decât acum două luni parcă toţi trei aveau tot ce doreau pe lume.

Anette mototoli scrisoarea în mână. Fleur ştia că nu trebuie să observe acest gest.

- Pot să fac ceva pentru durerea ta de cap, mamă?

Anette dădu din cap şi plecă mai departe, legănându-şi şoldurile.

"E greu, gândi Fleur. Şi când te gândeşti că eu m-am bucurat! Bărbatul acela! Ce caută bărbaţii în viaţa femeilor? Doar să le tulbure liniştea! Probabil că s-a săturat de ea. Cum îşi permite să se plictisească de mama mea? Cum îşi permite?" Şi această reflecţie, atât de firească şi atât de caracteristică, o făcu să râdă.

La drept vorbind Fleur ar fi trebuit să se bucure. Dar de ce s-ar bucura? Adevărul este că pe tatăl ei nu-l durea! Dar oare pe mama o doare? Intră în livadă şi se aşeză sub un cireş. Crengile din vârf suspinau într-o uşoară adiere; cerul, privit prin luminişul coroanei, părea albastru intens, iar norii foarte albi - acei nori albi care nu dispar niciodată din preajma apei. Albinele, ferindu-se din calea vântului, zumzăiau încetişor, iar peste iarba grasă şi bogată se aşterneau umbrele grele ale pomilor fructiferi sădiţi de tatăl ei cu douăzeci şi cinci de ani în urmă.

Păsările tăceau aproape toate, cucul nu mai cânta nici el, doar ici şi colo uguia câte un porumbel sălbatic. Dar murmurul vântului, zumzetul albinelor şi uguitul porumbeilor - muzica firească a unei zile de vară - nu-i potoliră nervii încordaţi. Cu braţele în jurul genunchilor, Fleur începu a urzi din nou planuri. Trebuie să facă din tatăl ei un aliat. Din moment ce fericirea ei era în joc, n-are rost să se opună. Doar nu trăise ea aproape nouăsprezece ani degeaba: ştia prea bine că singura lui preocupare era viitorul ei. Aşa că nu-i rămânea altceva de făcut decât să-l convingă că viitorul ei nu poate fi fericit fără Jon. Dar el va spune că aceasta e o fantezie. Bătrânii sunt atât de proşti, încât cred că pot judeca ceea ce simt cei tineri! Dar chiar el îi mărturisise mai adineauri că în tinereţe avusese o mare pasiune. Trebuie s-o înţeleagă! "Strânge bani grămadă pentru mine, gândi ea, dar la ce-mi folosesc dacă n-am să fiu fericită?"

Banii, împreună cu tot ceea ce-ţi procură ei, nu dau fericire. Numai iubirea te face fericit. Livada era acoperită cu margarete, atât de multe şi atât de mari, încât câmpul părea învăluit în lumină de lună; ele creşteau fericite, după voia lor, şi se bucurau de viaţă. "N-ar fi trebuit să mă boteze Fleur, cugeta ea, dacă n-aveau de gând să mă lase să trăiesc liberă şi să fiu fericită după placul meu". Nimic serios nu le stătea în cale: nici sărăcie, nici boală - doar un sentiment, o nălucă din trecutul lor nefericit! Jon avusese dreptate. Bătrânii aceştia nu ne lasă să trăim! Ei au greşit, au săvârşit crime, iar noi, copiii lor, trebuie să le ispăşim! Briza încetă, ţânţarii începură să pişte. Se ridică, smulse o floare şi intră în casă.

Seara era caldă. Atât Anette, cât şi Fleur se îmbrăcară în rochii subţiri, de culoare deschisă, şi foarte decoltate. Florile de pe masă erau palide. Fleur fu izbită de paloarea tuturor lucrurilor din jur; faţa tatălui

ei, umerii mamei ei, tăbliile de lemn în care erau îmbrăcaţi pereţii, covorul moale, cenuşiu-deschis, abajurul de la lampă, ba chiar şi supa era palidă. În toată încăperea nu era nici o pată de culoare, nici vinul, din paharele de sticlă palidă, nu era roşu, căci nu bea nici unul dintre ei vin. Ceea ce nu era palid era negru: costumul tatălui ei, uniforma majordomului, câinele ei bălţat care se întinsese, ostenit, în faţa uşii şi perdelele negre imprimate cu sidefiu. Intră un fluture, dar şi acesta era palid. Iar masa lor, aproape ca o masă de doliu, se sfârşi în zăpuşeala nopţii în tăcere.

Când se ridicară de la masă, Fleur o urmă pe Anette în salon; dar tatăl ei o chemă înapoi.

Se aşeză lângă el şi, desprinzându-şi floarea de caprifoi de pe rochie, o mirosi.

- M-am gândit, îi spuse.

- Ei şi, scumpule?

- Îmi vine foarte greu să-ţi vorbesc, dar n-am încotro. Nu ştiu dacă înţelegi cât de mult însemni tu pentru mine, nu ţi-am vorbit niciodată despre acest lucru, credeam că nu e nevoie; dar... dar pentru mine tu eşti totul, Fleur. Mama ta..., zise şi se opri, privind fix paharul de cristal veneţian din faţa lui.

- Şi!

- Pentru mine nu există altă preocupare decât fiinţa ta. De când te-ai născut n-am avut altă grijă... n-am dorit nimic altceva decât să fii fericită.

- Ştiu, murmură Fleur.

Soames îşi umezi buzele.

- Poate crezi că în chestiunea aceasta eu îţi pot netezi calea, ajutându-te. Aici te înşeli, Fleur... Eu... eu nu pot face nimic... Fleur tăcea. Independent de sentimentele mele, continuă Soames pe un ton mai hotărât, pot să-ţi spun că oamenii aceia nu vor accepta nici o propunere din partea mea. Ei, ei mă

urăsc, aşa cum toţi oamenii urăsc pe cei cărora le-au făcut un rău.

- Dar el... Jon...

- Este unicul lor copil, este carnea şi sângele lor. Probabil că, pentru ea, Jon înseamnă totul, aşa cum însemni tu pentru mine. Aşa că nu văd nici un fel de ieşire.

- Nu! strigă Fleur. Tată, nu!

Soames, rezemat de speteaza scaunului, cu chipul palid, părea întruchiparea răbdării şi a hotărârii de a nu-şi trăda emoţia.

- Ascultă-mă! îi zise. Tu pui sentimentele tale de două luni - de două luni - împotriva unor sentimente ce dăinuiesc de treizeci şi cinci de ani! Crezi că ai vreo şansă de izbândă? Două luni - prima ta iubire, câteva întâlniri, plimbări şi convorbiri, câteva sărutări - faţă de, faţă de un lucru pe care nu-l poţi închipui, faţă de un lucru pe care nu-l poate înţelege decât omul care a trăit această pasiune. Fii cuminte, Fleur!

Ascultă-mă pe mine! E o nebunie a tinereţii!

Fleur rupse floarea de caprifoi în bucăţele mici.

- Nebunie ar fi dacă am îngădui trecutului să ne zdrobească fericirea. Ce ne pasă nouă de trecut? E vorba de viaţa noastră, nu de a voastră.

Soames îşi duse mâna la frunte, pe care apărură brusc broboane de sudoare.

- Al cui copil eşti tu? zise el. Al cui copil este el? Prezentul e legat de trecut, iar viitorul de amândouă. Acestea sunt realităţi de care trebuie să ţinem seama.

Era pentru prima dată în viaţa ei că Fleur auzea reflecţii filozofice din gura tatălui său. Deşi enervată, fu impresionată; sprijinindu-şi coatele pe masă, îşi rezemă bărbia în palme.

- Dar, tată, hai să ne gândim practic. Noi doi ne iubim. Bani avem din belşug amândoi; nimic nu ne stă în cale, numai un sentiment.

Haide să îngropăm trecutul, tată! Răspunsul lui Soames fu un suspin. De altfel nici nu ne puteţi împiedica, continuă ea pe un ton blând.

- Nu cred că, zise Soames, dacă ar depinde de mine aş încerca să vă împiedic; căci sunt în stare să fac orice ca să nu pierd iubirea ta. Dar în cazul acesta nu eu sunt stăpânul situaţiei. De aceea aş vrea să pricepi până nu va fi prea târziu. Dacă crezi că poţi face ceea ce vrei întărindu-ţi acest sentiment, lovitura va fi mai cruntă în momentul când îţi vei da seama că nu reuşeşti.

- Oh! strigă Fleur, ajută-mă, tată; tu mă poţi ajuta, o ştii prea bine.

Soames, speriat, făcu un gest negativ.

- Eu? zise cu amărăciune. Să te ajut? Eu sunt tocmai piedica adevărată - cauză şi piedică - nu aşa se spune în jargonul vostru? în vinele tale curge sângele meu, Fleur. Soames se ridică. Te sfătuiesc să nu torni gaz peste foc.

Orice persistenţă în dorinţa ta îţi va dăuna numai ţie. Fii înţelept, copilul meu - singurul meu copil!

Fleur îşi sprijini fruntea pe umărul lui.

În sufletul ei era furtună. Dar nu era prudent să se trădeze. Nu, nu era bine deloc! Se smulse de lângă el şi ieşi pe terasă unde se îngâna ziua cu noaptea; era năucită, dar convinsă că ea avea dreptate. Totul era nehotărât şi vag în mintea ei, întocmai ca umbrele din grădină; totul, în afară de dorinţa de a învinge. Un plop se înălţa sus, pe cerul albastru întunecat, atingând o stea albă. Iarba acoperită cu rouă îi uda pantofii, iar răcoarea îi îngheţa umerii goi. Coborî la malul râului şi privi îndelung razele lunii proiectate pe apa care se întuneca. Simţi deodată miros de tutun, iar din apa întunecată se ridică un om îmbrăcat în alb, ca şi cum s-ar fi întrupat din lumina lunii. Era tânărul Mont, în haine albe, stând în

picioare în barcă. Fleur auzi fâşâitul uşor al ţigaretei stinse în apă.

- Fleur, îi zise, nu fi rea cu un biet om. Aştept aici de câteva ceasuri.

- Pe cine?

- Vino în barcă.

- Eu? Nu vin.

- De ce nu?

- Eu nu sunt nimfă.

- N-ai nici un pic de romantism în suflet? Nu fi atât de modernă, Fleur!

Apoi apăru pe potecă, la doi paşi de ea.

- Pleacă de aici!

- Fleur, te iubesc, Fleur!

Fleur începu să râdă.

- Vino mai târziu, îi zise, când voi fi deznădăjduită că nu-mi pot împlini dorinţa.

- Care dorinţă, Fleur?

- Nu mă întreba.

- Fleur, zise Mont cu un glas straniu, nu-ţi bate joc de mine! Chiar şi un câine pregătit pentru vivisecţie merită să fie tratat ca lumea înainte de a fi făcut bucăţi.

Fleur dădu din cap, dar buzele îi tremurau.

- N-ar fi trebuit să mă iei aşa de iute! Dă-mi o ţigaretă.

Mont îi oferi una, o aprinse întâi pe a ei, apoi pe a lui.

- N-aş vrea să-ţi spun vorbe goale, îi zise el, dar închipuie-ţi, te rog, toate declaraţiile de dragoste pe care le-a făcut vreodată un bărbat îndrăgostit şi adaugă şi declaraţiile mele speciale.

- Mulţumesc, mi le-am închipuit. Noapte bună!

Stătură o clipă unul în faţa celuilalt la umbra unui salcâm înflorit, strălucitor în lumina lunii, iar fumul ţigaretelor se pierdea în aerul dintre ei.

- Aşa că, Michael Mont, poţi pleca, zise el.

Fleur se întoarse brusc şi porni spre casă. Ajungând pe pajişte se opri şi se uită în urmă. Michael Mont, cu braţele ridicate deasupra capului, parcă se lovea în cap, apoi lui Fleur i se păru că face semne

spre florile de salcâm scăldate în razele lunii. Glasul lui se auzea vag, spunând: "Frumos! Foarte frumos!" Fleur se cutremură. Nu-l putea ajuta, avea prea multe necazuri! Pe verandă se opri din nou. Mama ei era aşezată în faţa biroului din salon; era singură. În expresia feţei ei nu era nimic deosebit, în afară de o imobilitate desăvârşită. Părea deznădăjduită! Fleur urcă sus. În faţa uşii se opri. Din sala cu tablouri se auzeau paşii tatălui ei care se plimba în lung şi-n lat.

"Da, îşi zise, frumos! Oh, Jon!"

HOTĂRÂRE

După plecarea lui Fleur, Jon privi năuc pe austriaca lui June, o femeie slabă, mică, cu faţa întunecată şi cu expresia aceea încordată a omului care-a văzut cum viaţa i-a răpit încetul cu încetul fiecare mică bucurie.

- Doriţi un ceai? îi zise.

Jon simţi că dacă o refuză femeia va fi cu adevărat tristă, de aceea murmură:

- Nu, nu pot; mulţumesc foarte mult.

- O ceaşcă mică - e totul pregătit. O ceşcuţă şi o ţigaretă.

Fleur plecase! Pe el îl aşteptau ceasuri de remuşcare şi nehotărâre. Şi cu sentimentul grav al disproporţiei, zâmbi şi îi zise:

- Bine, mulţumesc.

Austriaca aduse imediat o tavă mică cu un mic ceainic, două ceşcuţe şi o cutie de argint cu ţigări.

- Doriţi zahăr? Domnişoarei Forsyte îi place foarte dulce - şi mie la fel. Domnişoara Forsyte e o doamnă foarte bună. Sunt fericită c-o pot servi. Dumneavoastră sunteţi fratele ei?

- Da, zise Jon începând să pufăie a doua ţigaretă din viaţa lui.

- Un frate foarte tânăr, zise austriaca zâmbind timid; lui Jon i se păru că seamănă cu un câine care dă din coadă.

- Doriţi un ceai? zise el. Nu doriţi să luaţi loc?

Austriaca dădu din cap.

- Tatăl dumneavoastră e un foarte simpatic domn bătrân; cel mai distins domn bătrân din câţi am văzut în viaţa mea. Domnişoara Forsyte mi-a povestit totul despre dânsul. Se simte mai bine acum?

Întrebarea ei sună ca o mustrare la adresa lui Jon.

- Oh! da, cred că se simte foarte bine.

- Mi-ar face plăcere dacă ar veni pe la noi, zise austriaca ducând

mâna la inimă; e foarte bun la suflet.

- Da, zise Jon.

Şi din nou cuvintele ei i se părură o mustrare.

- Niciodată nu supără pe nimeni şi zâmbeşte atât de blând!

- Nu-i aşa?

- Câteodată se uită cu nişte ochi foarte ciudaţi la domnişoara Forsyte. Eu i-am povestit tot romanul vieţii mele: e atât de *simpatisch.* Dar mama dumneavoastră - bine şi sănătoasă, nu?

- Da, foarte.

- Tatăl dumneavoastră avea fotografia pe masa de noapte. Foarte frumoasă.

Jon înghiţi ceaiul dintr-o duşcă. Femeia aceasta, cu faţa smerită şi vorbele ei pline de semnificaţie, îl înspăimânta.

- Mulţumesc, îi zise. Acum trebuie să plec. Pot... pot să vă las aceasta?

Puse, timid, o hârtie de zece şilingi pe tavă, apoi se îndreptă spre uşă. Auzi exclamaţia austriecei şi ieşi în grabă. Avea exact timpul necesar pentru a prinde trenul; iar în drum spre gara Victoria se uită la fiecare fată care trecea pe lângă el, aşa cum fac toţi îndrăgostiţii - nădejdea celor fără de nădejde. Ajuns la Worthing, îşi mută bagajele în trenul local şi porni pe jos peste dealuri până la Wandson, sperând că drumul acesta lung îl va mai scăpa de tortura nehotărârii. Atâta vreme cât merse repede, Jon se putu bucura de frumuseţea povârnişurilor verzi, oprindu-se din când în când să se întindă în iarbă, să admire desăvârşirea florilor de măceş sau să asculte cântecul ciocârliilor. Dar zbuciumul lui lăuntric continua: lupta din sufletul lui fusese doar amânată - între dorul de Fleur şi ura faţă de minciună. Ajunse până la vechea carieră de calcar de lângă Wandson, dar nici acum nu era mai lămurit ca la

plecare. Obiectivitatea cu care privea Jon ambele aspecte ale unei probleme era, în acelaşi timp, tăria şi slăbiciunea lui. Intră în casă tocmai când sună prima oară gongul pentru cină. Bagajele sosiseră. Făcu în grabă o baie şi coborî. Holly era singură acasă - Val plecase la Londra şi trebuia să se întoarcă cu ultimul tren.

De când Val îl sfătuise s-o întrebe pe Holly despre conflictul dintre familia lor şi a lui Fleur se întâmplaseră atât de multe - povestea pe care i-o spusese Fleur în Green Park, vizita ei la Robin Hill, întâlnirea de azi - încât lui Jon i se păru că nu mai are nimic de întrebat. Vorbi cu Holly despre Spania, despre insolaţia de care suferise, despre caii lui Val şi despre sănătatea tatălui lor. Sora lui îl sperie spunându-i că tatăl lor nu e bine deloc. Fusese de două ori la Robin Hill în timp ce ei erau în Spania. L-a găsit îngrozitor de slăbit, iar uneori avea şi dureri; dar

refuza întotdeauna să vorbească despre el.

- E extrem de bun şi de altruist, nu-i aşa, Jon?

Jon, convins că el nu era nici bun şi nici altruist, răspunse:

- Ai dreptate.

- De când îl ţin eu minte, pot să-ţi spun c-a fost un tată desăvârşit.

- Da, zise Jon foarte încet.

- Niciodată n-a intervenit în viaţa noastră, şi am avut impresia că totdeauna ne-a înţeles. N-am să uit niciodată cum m-a lăsat să plec în Africa de Sud în timpul războiului cu burii, când eram îndrăgostită de Val.

- Acestea s-au petrecut înainte de a se căsători cu mama, nu-i aşa? zise Jon brusc.

- Da. De ce întrebi?

- Oh! Numai aşa. N-a fost logodită mai întâi cu tatăl lui Fleur?

Holly lăsă lingura din mână şi ridică privirea. Ochii ei mari deschişi erau bănuitori. Ce-o fi ştiind băiatul acesta? Cât o fi aflat?

Oare nu-i bine să-i povestească totul? Nu ştia ce să facă. Jon părea speriat şi necăjit, parcă îmbătrânise - poate din cauza insolaţiei.

- A fost ceva între ei, zise ea. Dar noi eram acolo departe şi nu aveam prea multe veşti de acasă.

Era riscant să spună prea mult. Nu era secretul ei. De altfel, nici nu cunoştea sentimentele lui din clipa aceea. Înainte de a pleca în Spania era convinsă că e îndrăgostit; dar băieţii sunt băieţi: aceasta era situaţia cu şapte săptămâni în urmă, dar de atunci s-au mai putut întâmpla multe. Văzând că el îşi dă seama că nu-i vorbeşte deschis, adăugă:

- Ai aflat ceva de la Fleur?

- Da.

De pe faţa lui citi mai mult decât ar fi putut tălmăci prin vorbe. Deci, n-o uitase.

Holly îi zise pe un ton foarte liniştit:

- Fleur e foarte simpatică, dar trebuie să-ţi spun, Jon - nici Val şi

nici eu n-o iubim prea mult.

- De ce?

- Nouă ni se pare că e foarte egoistă.

- Egoistă? Nu înţeleg la ce vă referiţi. E... e... şi împingând farfuria goală din faţa lui, Jon se ridică şi se duse la fereastră.

Holly, ridicându-se şi ea, se duse după el şi-l prinse de mijloc.

- Nu fi supărat, dragă Jon. Nu putem avea aceeaşi părere despre oameni. Trebuie să mă înţelegi. Eu cred că fiecare dintre noi avem unul sau doi oameni care pot vedea ce e mai bun în noi şi care ştiu să scoată la iveală tot ceea ce avem mai bun. Cum e, de pildă, mama ta pentru tine. Odată am privit-o în timp ce citea o scrisoare de la tine; expresia de pe faţa ei era sublimă. După părerea mea, e cea mai frumoasă femeie din câte am văzut de când sunt pe lume - nici nu se cunoaşte că trec anii peste ea.

Faţa lui Jon se îmblânzi; apoi se încordă din nou. Toată lumea - toată

lumea era împotriva lui şi a lui Fleur! Pe măsură ce se gândea, cuvintele ei: "Fă aşa încât să fiu a ta... ia-mă în căsătorie, Jon!" păreau mai întemeiate.

Aici, unde petrecuse acea săptămână de vis împreună cu ea, durerea din inima lui creştea cu fiecare minut. Îi era dor de ea şi de farmecul ei care învăluia casa, parcul şi aerul din jurul lui într-un fel de vrajă. Jon se întreba chiar dacă va mai putea trăi în casa aceasta fără Fleur. Îşi luă brusc rămas-bun şi urcă în camera lui; voia să se culce devreme. Nu devenea prin aceasta nici mai sănătos, nici mai bogat, nici mai înţelept, dar putea sta singur între patru pereţi cu amintirea lui Fleur în rochia ei *fantezie.* Auzi zgomotul Fordului cu care se întorcea Val, apoi liniştea nopţii de vară se aşternu din nou - nu se auzea decât o oaie behăind undeva în depărtare şi strigătele aspre ale vreunei păsări de noapte. Se aplecă spre fereastră.

Luna rece - aerul cald - şi dealurile scăldate în argint! Aripi mici, murmurul şuvoiului, trandafirii agăţători! Doamne, cât de pustiu era totul fără ea! în *Biblie* stă scris: "Părăseşte pe tatăl tău şi pe mama ta pentru a o urma pe...Fleur!"

Trebuie să-şi adune tot curajul şi să le spună în faţă! Nu-l vor putea împiedica să se căsătorească cu ea, nu vor dori să-l împiedice după ce le va spune ceea ce simte. Da! Se va duce acasă! Le va vorbi cinstit, pe faţă. Fleur se înşela.

Păsările amuţiră, oile se liniştiră; singurul sunet în adâncul nopţii era murmurul şuvoiului. În patul său Jon dormea dus, uşurat, căci scăpase de cel mai mare chin din viaţa unui om: nehotărârea.

TIMOTHY FACE PROFEŢII

Ziua în care Fleur şi Jon Forsyte ar fi trebuit să se întâlnească la Naţional Gallery reprezenta o a doua aniversare a renaşterii Angliei, a mândriei şi gloriei sale - sau, mai pe scurt, renaşterea pălăriei-ţilindru. Pe terenul de cricket "Lord" se desfăşura iarăşi sărbătoarea aceea pe care-o suprimase războiul; steaguri azurii şi albastru deschis împodobeau terenul, străduindu-se să reînvie un trecut glorios. Aici, în timpul prânzului, puteai vedea cele mai variate moderne pălării de damă, dar un singur fel de pălărie bărbătească, ţilindrul, purtat de reprezentanţii claselor "de sus". Fireşte că un Forsyte atent ar fi putut observa şi pălării de fetru moale, dar posesorii lor ocupau locurile ieftine sau periferice, şi abia îndrăzneau să înainteze pe peluze; cei din şcoala veche - sau, mai bine zis, din şcolile vechi - se

puteau bucura de faptul că proletariatul nu era încă în stare să plătească cei doi şilingi pentru un loc în tribună. Exista deci o posibilitate de separaţie între clase, singura care mai rămăsese, cu toate că ziarele pretindeau că un public de zece mii de persoane luase parte la serbare. Toate aceste zece mii de persoane erau însufleţite de aceleaşi speranţe, şi în momentele acelea aveau aceeaşi preocupare: "Unde luăm masa?" Această întrebare, rostită în acelaşi timp de atâţia oameni bine îmbrăcaţi şi care semănau unii cu alţii, le dădea liniştea şi bucuria încrederii în ei. Ce rezerve puternice are Imperiul Britanic - porumbei, homari, miei, somoni, maioneză, căpşuni şi destule sticle de şampanie pentru a sătura această mulţime! Aici nu era vorba de miracol - toţi ştiau că nu sunt numai cinci pâini şi doi peşti; credinţa lor că se vor sătura avea temelii mai sigure. Şase mii de pălării-ţilindru vor fi scoase de pe

cap, patru mii de umbreluţe se vor închide şi zece mii de guri, vorbind aceeaşi limbă, vor fi săturate. Dulăul bătrân mai are viaţă! Tradiţia şi iarăşi tradiţia! Pe cât de puternică pe atât de elastică! Războaiele pot pustii lumea, impozitele pot creşte cu nemiluita, sindicatele pot cere mărirea salariilor, Europa poate muri de foame, dar cei zece mii de englezi vor fi întotdeauna sătui şi se vor putea plimba după pofta inimii pe gazonul unui imens teren îngrădit; se vor putea întâlni netulburaţi cu semenii lor, toţi cu ţilindru pe cap. Inima era bună, pulsul bătea regulat! E-ton! E-ton! Har-r-r-o-o-o-w!

Printre nenumăraţii reprezentanţi ai neamului Forsyte prezenţi pe acest teren de vânătoare, unde ei sau semenii lor dobândiseră drepturi de proprietate fie prin moştenire, fie prin mente personale, era şi Soames cu soţia şi fiica lui. El nu studiase nici la Eton, nici la

Harrow, *cricket*-ul nu-l interesa deloc, dar venise ca Fleur să-şi arate rochia, iar el să-şi pună pălăria-ţilindru - acum, că era pace, trebuia să apară gătiţi în mijlocul semenilor lor. Se plimba încet, cu Fleur între el şi Anette. După cât îşi dădea seama, nici o femeie nu le întrecea. Amândouă ştiau să meargă, aveau ţinută, şi frumuseţea lor avea substanţă; femeile moderne nu aveau nici forme, nici piept; în fine, nimic! îşi aduse aminte cu câtă mândrie şi încântare se plimba pe aici cu Irene în primii ani ai căsniciei lor. Mâncau chiar în trăsura cu patru cai a tatălui său, căci mama lui îşi silise bărbatul să aibă echipaj personal, deoarece aşa era şic pe vremea aceea. Toată lumea avea trăsură şi era mult mai elegant să mănânci în ea decât pe aceste tribune de lemn informe! De fiecare dată Montague Dartie bea mai mult decât ar fi trebuit. De altfel Soames era de părere că şi în ziua de azi oamenii beau mai mult

decât trebuie, dar pe vremuri aveau măcar scuza bunei dispoziţii; azi, cu toată băutura, veselia dispăruse cu desăvârşire. Îşi aduse aminte de George Forsyte care - bufon cum a fost întotdeauna - se urca pe capra trăsurii tatălui său şi, având în vedere că unul din fraţii săi, Roger, învăţase la Harrow, iar celălalt, Eustace, la Eton, ţinea într-o mână un steag albastru-deschis, iar în cealaltă unul albastru-închis şi, când toată lumea tăcea, începea să strige: "Etoon - Harrow!"; Eustace însă urmărea atent pe cei nouă jucători din echipa şcolii lui, prea elegant pentru a purta vreun steag în mână şi prea distins pentru a scoate măcar o vorbă. Hm-m-m... vremuri apuse! Irene purta o rochie de mătase gri ţesută cu fire de mătase verde-deschis. Soames întoarse capul spre Fleur. Faţa îi era palidă şi n-avea strălucire, parcă n-o interesa nimic! Dragostea aceea o chinuia - urâtă treabă! întorcându-se apoi spre soţia lui, observă că era

mai fardată ca de obicei şi că avea un aer dispreţuitor, cu toate că, după câte ştia el, n-avea pe cine sau ce dispreţui. Primise plecarea lui Profond cu o linişte ciudată; oare această "mică croazieră" să fie praf în ochii lumii? Oricum ar fi, el, Soames, nu va lua cunoştinţă de realitate! După ce făcură ocolul terenului şi trecură prin faţa pavilionului, căutară masa lui Winifred în cortul clubului "Bedouin". Acest club - nou, cu lume amestecată - fusese întemeiat pentru promovarea călătoriilor, de către un domn care purta numele de Levi. Winifred intrase în acest club nu pentru că i-ar fi plăcut călătoriile, ci pentru că instinctul îi spunea că un club cu acest nume şi asemenea întemeietor va ajunge departe şi că dacă nu intră membră chiar de la început, nu va mai reuşi să pătrundă acolo niciodată. Cortul clubului "Bedouin" era făcut din pânză portocalie, cu un text din *Coran* şi o cămilă mică, brodată cu

verde, deasupra intrării. Era cel mai strigător de pe tot terenul, în faţa cortului îl întâlniră pe Jack Cardigan, cu cravată albastru-închis (el jucase odinioară în echipa Harrow), lovind în aer cu un baston de trestie de Malacca pentru a le arăta cum ar fi trebuit să lovească mingea un tânăr din echipă. Îi conduse în colţul cortului, la masa lui Winifred, unde erau aşezaţi Imogen, Benedict cu tânăra lui soţie, Val Dartie, fără Holly, şi Maud cu soţul ei; după ce se aşezară Soames şi cele două doamne, rămase un loc gol.

- Sper că vine şi Prosper, zise Winifred, cu toate că e foarte ocupat cu iahtul lui.

Soames aruncă o privire furişă. Nici o tresărire pe faţa soţiei sale! Fără îndoială că ea ştia dacă tipul va veni sau nu. Soames observă că Fleur se uită spre mama ei. Dacă Anette nu respectase sentimentele lui, ar fi trebuit să ţină seama de acelea ale lui Fleur! Conversaţia,

destul de destrămată, era întreruptă de Jack Cardigan care vorbea despre jucătorii din echipă. Cita pe toţi aşii *cricket*-ului de la începuturile acestui joc cu aerul că, pentru el, aceşti campioni reprezintă o entitate rasială deosebită în sânul poporului englez. Soames isprăvise homarul şi începuse să mănânce friptura de porumbel, când auzi un glas:

- Am venit cu o mică întârziere, doamnă Dartie; apoi Soames văzu că locul gol se ocupă. Individul acela se aşeză între Anette şi Imogen. Soames îşi continuă netulburat masa, schimbând câte o vorbă cu Maud şi Winifred. În jurul lui toată lumea vorbea. Auzi glasul lui Profond zicând:

- Cred că greşiţi, doamnă *Forsyde*; eu, eu fac prinsoare că domnişoara *Forsyde* e de părerea mea.

- În legătură cu ce? răsună vocea lui Fleur din cealaltă parte a mesei.

- Spuneam tocmai că fetele din ziua de azi sunt la fel cu cele de odinioară - nu s-au schimbat aproape deloc.

- Cunoaşteţi atât de multe fete din generaţia mea?

Răspunsul dur al lui Fleur izbi urechile tuturor, iar Soames se mişcă stingherit în fotoliul său verde.

- Nu, nu cunosc multe, dar mi se pare că ele au mica lor voinţă şi merg după vrerea lor, aşa cum au făcut întotdeauna fetele.

- Întocmai, zise Fleur.

- Oh, Prosper! interveni Winifred pe un ton liniştit. Cum poţi afirma aşa ceva? Gândeşte-te la fetele de pe stradă, la fetele acelea care au lucrat în fabricile de muniţii, la midinetele din prăvălii; purtarea lor este, într-adevăr, supărătoare.

La cuvântul "supărătoare", Jack Cardigan îşi opri disertaţia: iar în tăcerea care se lăsase, *Monsieur* Profond zise:

- În trecut totul era interiorizat, acum este exteriorizat; aceasta este singura deosebire.

- Dar morala lor? strigă Imogen.

- Aceeaşi morală de totdeauna, doamnă Cardigan; dar acum au mai multe prilejuri de manifestare.

La aceste vorbe de un cinism atât de profund, Imogen răspunse cu un zâmbet, Jack Cardigan rămase cu gura căscată, iar scaunul lui Soames scârţâi.

Winifred zise:

- Cred că exagerezi, Prosper.

- Care este părerea dumneavoastră, doamnă *Forsyde*? Nu credeţi că firea omenească este mereu aceeaşi?

Soames îşi stăpâni pornirea de a se ridica şi de a-l plesni pe Profond. Auzi răspunsul lui Anette:

- În Anglia firea omenească nu e ca aceea din alte părţi ale lumii.

Încă una din blestematele de ironii!

- Poate eu nu cunosc prea bine această mică ţară.

Soames gândi: "Slavă Domnului, n-o cunoşti deloc! Dar mi se pare că peste tot fierbe cazanul. Noi toţi căutăm plăcerea, aşa cum am căutat-o întotdeauna."

Al dracului individ! Cinismul lui era de-a dreptul jignitor!

După masă plecară cu toţii să-şi facă plimbarea de digestie. Soames era prea mândru pentru a-i urma: ştia că Anette a plecat să se plimbe cu Profond, iar Fleur cu Val; îl alesese, desigur, pe Val, pentru că îl cunoştea pe băiatul acela. Soames se plimba cu Winifred. Sătui şi cu obrajii îmbujoraţi, mergeau tăcuţi în mijlocul mulţimii elegante şi strălucitoare. După câteva minute Winifred suspină:

- Ce n-aş da să ne întoarcem cu patruzeci de ani în urmă!

Şi în amintirea ei trecu nesfârşitul alai al toaletelor ei de la nenumăratele serbări de la "Lord", rochiile şi pălăriile plătite de tatăl ei pentru a salva aparenţele, căci criza financiară o ameninţa deseori.

- Ştii, Soames, că dacă privesc în urmă mi se pare că totul a fost foarte amuzant. Uneori mi-e chiar dor de Monty. Tu ce părere ai despre oamenii din ziua de azi?

- Au foarte puţin stil. Lumea bună a început să se prăbuşească în acelaşi timp cu apariţia bicicletei şi automobilului, iar războiul a lichidat-o cu desăvârşire.

- Mă întreb ce va mai veni, zise Winifred cu un glas visător, gândindu-se la friptura de porumbel pe care o mâncase. Nu m-aş mira dacă ne-am întoarce la crinoline şi pantaloni largi. Uită-te şi tu la rochiile astea!

Soames dădu din cap.

- Bani mai sunt. Dar oamenii nu mai cred în nimic. Nimeni nu pune deoparte bani albi pentru zile negre. Tineretul acesta... trăieşte de azi pe mâine şi caută numai plăcerea.

- Uită-te la pălăria asta! zise Winifred. Nu ştiu ce să zic - dar dacă te gândeşti la toţi morţii din război şi la răsturnările provocate

de el, mi se pare că oamenii sunt de admirat. Nu există pe lume nici o altă ţară ca a noastră; Prosper Profond pretinde că toate sunt ruinate în afară de America, iar americanii ne-au imitat întotdeauna în felul de a se îmbrăca.

- Individul acela, zise Soames, pleacă cu adevărat în mările Sudului?

- Oh! Nu ştii niciodată unde pleacă Prosper!

- El e o creaţie a timpurilor actuale, mârâi Soames. Cred că eşti de acord cu mine.

Winifred puse mâna pe braţul lui.

- Nu întoarce capul, îi zise în şoaptă, dar uită-te discret spre dreapta, în rândul prim din tribuna principală.

Soames, luând toate precauţiunile cuvenite, privi cât putu mai bine. Un bărbat cu ţilindru gri, cu barbă căruntă, cu obrajii arşi de soare, slabi şi zbârciţi, cu o ţinută elegantă, şedea alături de o femeie îmbrăcată în rochie verde-deschis,

ai cărei ochi mari, negri erau aţintiţi asupra lui. Soames lăsă privirea în pământ. Ce ciudat se mişcă picioarele, aşa, unul după altul! Winifred îi şopti la ureche:

- Jolyon pare foarte bolnav, dar întotdeauna a avut stil. *Ea* nu se schimbă - doar părul i-a albit.

- De ce i-ai vorbit lui Fleur despre povestea aceea?

- Eu n-am spus nici o vorbă. A aflat-o prin propriile ei mijloace. Eram convinsă că va afla.

- În orice caz e foarte neplăcut. S-a îndrăgostit de băiatul lor.

- Micuţa ta vrăjitoare a vrut să mă atragă şi pe mine in mrejele ei, murmură Winifred; dar ce te faci tu, Soames?

- Aştept desfăşurarea evenimentelor.

Tăcură amândoi, plimbându-se mai departe prin înghesuială.

- Într-adevăr! zise brusc Winifred; parcă e mâna destinului. Deşi mi se pare o poveste cam demodată. Ia te uită! George şi Eustace!

George Forsyte, mare şi greoi, se opri în faţa lor.

- *Hallo*, Soames! îi zise. Tocmai m-am întâlnit cu Profond şi cu soţia ta. Dacă te grăbeşti îi ajungi din urmă. Ai mai fost pe la bătrânul Timothy?

Soames dădu din cap, iar valurile mulţimii îi despărţiră.

- Mie întotdeauna mi-a fost simpatic George. E atât de caraghios, zise Winifred.

- Mie niciodată, răspunse Soames. Unde e locul tău în tribună? Eu mă duc la al meu. Poate că mă aşteaptă Fleur.

După ce o conduse pe Winifred la locul ei, Soames îl ocupă pe al său, urmărind siluetele albe care alergau pe terenul de joc, pocnetele mingilor din depărtare şi aplauzele răsunând de jur-împrejur, în favoarea uneia sau a celeilalte echipe. Nici Fleur, nici Anette nu se întorseseră! în ziua de azi te poţi aştepta la orice din partea femeilor! Aveau drept la vot. Erau

"emancipate". Mare ispravă s-a făcut prin emanciparea lor! Iar Winifred care ar vrea să se întoarcă roata vieţii cu patruzeci de ani! Ar reîncepe oare căsnicia cu Dartie? Dar el? Şi reînvie iarăşi trecutul - să şadă aici alături de Irene, ca prin 1883 şi 1884, când nu se convinsese încă de falimentul căsniciei lor, când conflictul dintre ei nu devenise atât de puternic încât să nu mai fie chip să treacă peste el. Văzând-o acum alături de Jolyon, amintirile începură să se depene şi mai vii în mintea lui Soames.

Nici acum nu pricepea de ce n-a vrut să se înţeleagă cu el. Se vede că era capabilă de iubire, dar a iubit alţi bărbaţi! Iar pe el, singurul bărbat pe care ar fi trebuit să-l iubească, l-a respins. Privind în urmă, totul i se păru fantastic! Toată această relaxare modernă a concepţiilor despre căsătorie, cu toate că legile erau aceleaşi ca pe vremea când se căsătoriseră ei, tot acest dezmăţ conjugal s-a născut

din revolta lui Irene! Soames era convins că de la ea a pornit totul, din pricina ei se destramă proprietatea în toate formele ei. Da, totul a pornit de la ea! Iar acum - frumoasă stare de lucruri! Familie! Cămin! Cum mai pot exista acestea fără dreptul de proprietate? El n-a avut parte de un cămin în adevăratul înţeles al cuvântului! Dar oare era vina lui? Nu! El s-a purtat cât a putut mai bine. Iar răsplata - iată-i pe cei doi în tribună, şi acum această poveste a lui Fleur!

Copleşit de singurătate, gândi: "N-am să le mai aştept! N-au decât să se întoarcă singure la hotel - dacă au de gând să se mai întoarcă!" Făcu semn unei birje, ieşi din parc şi se urcă în ea.

- Du-mă în Bayswater Road!

Bătrânele lui mătuşi nu-l părăsiseră niciodată. Pentru ele a fost întotdeauna un musafir bine venit. Iar acum, cu toate că ele nu mai erau, în casă trăia Timothy!

Smither stătea în uşa deschisă.

- Domnul Soames! Tocmai voiam să iau puţin aer. Bucătăreasa o să se bucure mult c-aţi venit!

- Cum se simte domnul Timothy?

- De câteva zile pare scos din fire, domnule Soames, şi vorbeşte necontenit. Chiar azi-dimineaţă spunea: "Fratele meu James îmbătâneşte." Se gândeşte mereu la trecut şi vorbeşte despre fraţii lui. Acum e foarte îngrijorat de investiţiile lor. Deunăzi spunea: "Iată-l pe fratele meu Jolyon; nu vrea să cumpere rente de stat." Şi părea tare întristat la gândul acesta. Poftiţi înăuntru, domnule Soames! Intraţi, vă rog! Nu ştiţi ce plăcere ne faceţi; mai avem puţină variaţie!

- Bine, zise Soames, intru pentru câteva minute.

- Să vă spun drept, murmură Smither în vestibulul nu prea bine aerisit, săptămâna aceasta n-am prea fost mulţumite de el. De când îl ştim a păstrat cele mai bune bucăţi pentru sfârşitul mesei. Dar

începând de luni, mănâncă la început tot ce e mai bun. Probabil că aţi urmărit şi dumneavoastră cum mănâncă un câine. Orice i-ai da, el înghite mai întâi carnea. Pentru noi era un semn bun că domnul Timothy, la vârsta lui, lăsa cele mai bune îmbucături pentru sfârşitul mesei; dar acum ni se pare că nu mai are putere să se stăpânească, aşa că nici nu mănâncă tot ceea ce are pe farfurie. Doctorul spune că nu înseamnă nimic deosebit, dar - Smither dădu din cap - mie mi se pare că domnul Timothy procedează aşa de teamă că până la urmă nu va apuca să mănânce ce e mai bun. Purtarea aceasta, împreună cu vorbele pe care le spune, ne îngrijorează.

- A spus ceva important?

- N-aş putea spune, domnule Soames, totuşi are ce are cu testamentul. A devenit foarte supărăcios. De ani de zile îl studiază în fiecare dimineaţă fără să zică nimic, dar de la o vreme

încoace are mereu câte ceva de spus, şi nouă ni se pare ciudat. Deunăzi am auzit: "Râvnesc la banii mei." Credeam că leşin pe loc, pentru că, aşa cum i-am spus şi domnului Timothy, sunt convinsă că nimeni nu vrea să-i ia averea. Mi-e chiar milă de el; cum se poate gândi la bani un om de vârsta lui? Mi-am luat inima-n dinţi şi i-am spus: "Să ştiţi, domnule Timothy, că scumpa mea stăpână - domnişoara Forsyte, adică domnişoara Ann, domnule Soames, de la care am învăţat totul - nu vorbea niciodată despre bani, avea un caracter deosebit." Domnul Timothy s-a uitat la mine; dar nici nu vă pot spune cu ce căutătură curioasă! Apoi mi-a zis scurt: "Nimeni nu doreşte caracterul meu!" Gândiţi-vă şi dumneavoastră la vorbele acestea! Dar câteodată spune nişte lucruri atât de inteligente, că-ţi stă mintea în loc.

Soames privea o gravură veche de lângă cuier, gândindu-se: "Are preţ

bun acum!"; apoi murmură:

- Mă duc să-l văd, Smither.

- Bucătăreasa e cu el, răspunse Smither sufocată de corsetul care o strângea; o să se bucure că aţi venit.

Soames urcă încet scările, gândind: "N-aş vrea să trăiesc până la vârsta asta."

Ajuns la etajul al doilea, se opri şi bătu la uşă. Uşa se deschise şi apăru o faţă rotundă, faţa unei bătrâne de vreo şaizeci de ani.

- Domnul Soames! zise. Ah! Domnule Soames.

Soames dădu din cap.

- Cum îţi merge? zise el, şi intră.

Timothy stătea în pat sprijinit între perne, cu mâinile împreunate pe piept, cu privirea fixată asupra unei muşte de pe tavan. Soames se opri la picioarele patului privindu-l.

- Unchiule Timothy, îi zise, apoi strigă mai tare: Unchiule Timothy!

Ochii lui Timothy părăsiră musca şi se îndreptară către musafirul său. Soames văzu cum îşi udă buzele, cam învineţite, cu limba lui palidă.

- Unchiule Timothy, zise din nou; pot să-ţi fiu de folos cu ceva? Vrei să-mi spui ceva? Doreşti ceva?

- Ha! zise Timothy.

- Am venit să te văd şi să te întreb dacă eşti mulţumit dacă totul este în ordine?

Timothy dădu din cap. Parcă se străduia să recunoască chipul musafirului său.

- Ai tot ce-ţi trebuie?

- Nu, zise Timothy.

- Doreşti ceva de la mine?

- Nu.

- Eu sunt Soames, nepotul dumitale, Soames Forsyte. Fiul fratelui dumitale James. Timothy dădu din cap. Aş fi încântat să pot face ceva pentru dumneata.

Timothy făcu un semn, iar Soames se apropie de el.

- Tu, îi zise Timothy cu un glas care nu mai avea rezonanţă, spune-le tuturor din partea mea... spune-le tuturor... şi bătu cu degetele pe braţul lui Soames; să păstreze... să

aibă răbdare... rentele de stat vor crește; apoi dădu de trei ori din cap.

- Am înțeles. Am să le spun, zise Soames.

- Da, zise Timothy și, ridicând privirea în tavan, adăugă: Musca aceea!

Cuprins de o emoție stranie, Soames privi spre bucătăreasă; obrazul ei gras era plin de crețuri și pungi de piele umflate de dogoreala sobei.

- Nu știți ce bine îi face c-a putut vorbi cu dumneavoastră, domnule, îi zise.

Timothy mârâi ceva, dar de data aceasta vorbea de unul singur; Soames ieși împreună cu bucătăreasa.

- Ce n-aș da să vă mai fac o cremă de fragi, domnule Soames. Vă aduceți aminte ce mult vă plăcea altădată! La revedere, domnule; *a fost* o mare plăcere.

- Ai grijă de el, e foarte bătrân.

Apoi strângându-i mâna zbârcită, coborî. Smither era tot în fața ușii

deschise.

- Ce credeţi, domnule Soames?

- Hm, mârâi Soames, parcă nu mai trăieşte pe lumea aceasta.

- Aşa e, nu e de mirare c-o spuneţi asta dumneavoastră, care veniţi de afară, din viaţa de toate zilele, zise Smither.

- Smither, să ştii că-ţi suntem îndatoraţi cu toţii.

- Nu spuneţi una ca asta, domnule Soames. Îl îngrijesc cu atâta drag - e un om minunat.

- La revedere, Smither! zise Soames şi se urcă în birjă. "Se urcă rentele de stat! cugetă Soames, se urcă."

Ajuns la hotelul Knightsbridge, se duse în apartament şi sună să i se servească ceaiul. Nu se întorsese nici Anette şi nici Fleur. Şi din nou se simţi copleşit de sentimentul singurătăţii. Hotelurile acestea! Ce uriaşe clădiri erau acum hotelurile! îşi aduse aminte de zilele în care nu era hotel mai mare decât al lui Long sau Brown, Morley sau Tavistock,

iar când se construia Langham sau Grand, oamenii sceptici dădeau din cap. Acum, unde te uiţi nu vezi decât cluburi şi hoteluri - hoteluri şi cluburi! Tocmai acum când Soames se întorsese de la un miracol al tradiţiei şi continuităţii - festivalul de la "Lord" - începu să se gândească la toate schimbările prin care trecuse Londra, oraşul în care se născuse el acum şaizeci şi cinci ani. Independent de urcarea sau scăderea rentelor de stat, Londra devenise un oraş foarte bogat. Nicăieri terenurile n-au valoare mai mare, în afară de New York! Gazetele din ziua de azi sunt cuprinse de isterie, dar cine îşi aduce aminte de Londra de acum şaizeci de ani, făcând comparaţie cu înfăţişarea ei actuală, poate vedea sporirea şi elasticitatea bogăţiei ei. Ei trebuie să-şi ţină firea şi să meargă înainte. Soames îşi aducea aminte de străzile pavate cu bolovani şi de paiele murdare, cu miros urât, de pe podeaua trăsurii

cu care se plimba. Şi câte ar putea povesti Timothy dacă ar mai avea memorie! E drept că vremurile se schimbă, oamenii aleargă sau stau pe loc, înspăimântaţi, dar iată Londra, iată Tamisa şi, mai departe, Imperiul Britanic care se întinde până la capătul pământului. N-ar fi de mirare să aibă dreptate Timothy. "Rentele de stat se urcă!" Factorul important este neamul, casta. În clipa aceea ochii cenuşii ai lui Soames străluciră pătrunşi de toată dârzenia de *bulldog* a neamului său, apoi privi liniştit reproducerea unui tablou din epoca reginei Victoria. Administraţia hotelului cumpărase - la o licitaţie - trei duzini de asemenea reproduceri! Vechile tablouri de vânătoare sau hanurile de odinioară erau destul de frumoase - dar această marfă sentimentală... în fine! Epoca victoriană îşi trăise traiul! "Spune-le să aibă răbdare!" rostise bătrânul Timothy. Dar cum pot avea răbdare oamenii care trăiesc sub tăvălugul

lumii moderne a "principiului democratic"? Cum să rămână neclintiţi când chiar şi viaţa intimă a omului e primejduită? La ideea că, poate, într-o bună zi va dispărea şi proprietatea individuală, Soames, împingând ceaşca de ceai din faţa lui, se ridică şi se îndreptă spre fereastră. E o nebunie să crezi că va veni ziua în care omul n-are să aibă mai multe drepturi asupra Naturii decât are acum mulţimea de pe stradă asupra florilor, pomilor şi apelor din Hyde Park! Nu! Nu se poate! Proprietatea individuală este temelia vieţii, îşi repetă Soames. E drept că lumea a înnebunit puţin, dar aşa înnebunesc şi câinii din când în când, în nopţile cu lună plină, şi fug, pleacă hoinari pentru o noapte: dar lumea, ca şi câinii, ştie unde a lăsat pruncii şi culcuşul lor cald şi se întoarce la cămin unde se află tot ceea ce-i trebuie şi de care se simte legată: proprietatea individuală. Acum, lumea a căzut în mintea copiilor şi - întocmai ca

bătrânul Timothy - mănâncă tot ce e mai bun la începutul mesei!

În spatele lui se auzi un zgomot, şi-şi dădu seama că se întorseseră soţia şi fiica lui.

- În sfârşit, v-aţi întors! le zise.

Fleur nu răspunse; se opri o clipă, plimbându-şi privirea de la el la mama ei. Apoi trecu în camera ei de culcare. Anette îşi turnă un ceai.

- Plec la Paris, la mama mea, Soames.

- Oh! La mama ta?

- Da.

- Pentru câtă vreme?

- Nu ştiu.

- Şi când pleci?

- Luni.

Oare avea de gând să meargă într-adevăr la mama ei? Curios! îi era cu totul indiferent! Şi Anette pricepuse bine cât îi era de indiferent tot ceea ce făcea ea, atâta vreme cât nu era scandal. Şi, brusc, apăru între ei, desluşit, faţa pe care o văzuse azi după-amiază - Irene.

- Îţi trebuie bani?

- Nu, mulţumesc, am de ajuns.

- Foarte bine. Ne anunţi când te întorci, nu-i aşa?

Anette puse pe farfurie prăjitura pe care o ţinea între degete şi, privind spre el sub genele-i vopsite, zise în limba franceză:

- Ce noroc că nu m-ai iubit niciodată, Soames!

Apoi se ridică şi ieşi. Soames era încântat că-i vorbise în limba ei maternă - aşa nu era obligat să-i răspundă. Şi iarăşi îi apăru în minte cealaltă femeie - cu obrajii palizi, ochii mari negri, încă frumoasă! Iar de departe, din adâncul fiinţei lui, îi năvăli în inimă o căldură ca de sub un morman de cenuşă, scântei care nu se stinseseră încă. Iar Fleur, îndrăgostită de băiatul ei! Stranie întâmplare! Oare există pe lume hazard? Când un om merge liniştit pe stradă şi îi cade o cărămidă în cap, da, acesta e hazard, fără îndoială. Dar cazul lui Fleur! "Am moştenit-o de la tine", îi spusese. Şi ea - ea va continua.

APARIŢIA BĂTRÂNULUI JOLYON

Două impulsuri l-au îndemnat pe Jolyon să-i spună soţiei sale dimineaţa la ceai:

- Hai să mergem la meciul de *cricket* de la "Lord".

În primul rând "dorea" o variaţie pentru a micşora spaima şi încordarea în care trăiseră amândoi în ultimele şaizeci de ore, de când Jon o adusese pe Fleur la Robin Hill, apoi "dorea" să mai răscolească amintirile unui trecut nostalgic, ştiind că într-o zi nu prea depărtată se vor stinge cu totul.

Cu cincizeci şi opt de ani în urmă Jolyon intrase la Eton, căci bătrânul Jolyon ţinea ca fiul său să înveţe la cea mai distinsă şi mai costisitoare şcoală. Şi an de an nu pierduse nici un meci de la "Lord". Pleca din Stanhope Gate împreună cu tatăl său care, în tinereţea lui, prin anul o mie opt sute douăzeci, cu toate că

nu ajunsese un maestru în jocul de *cricket*, vorbea fără sfială de lovituri în plin, mingi ratate, mingi pe jumătate, mingi pe trei sferturi; iar tânărul Jolyon, cu îngâmfarea neîngăduitoare a tinereţii, tremura de spaimă ca nu cumva să-l audă cineva pe tatăl său vorbind cu atâta incompetenţă. Numai la *cricket* mai avea asemenea emoţii. De altfel, tatăl său - care purta pe atunci favoriţii caracteristici epocii Războiului Crimeii - reprezenta pentru el bărbatul ideal. Deşi nu fusese prin şcoli distinse, bătrânul Jolyon avea un echilibru şi o eleganţă înnăscute şi nu făcuse niciodată greşeli pe care le fac oamenii vulgari. Ce încântare când, împreună cu tatăl lui, după ce stătuseră într-o căldură înăbuşitoare, cu ţilindru gri în cap, şi strigaseră cât îi ţinuse gura, se duceau acasă într-o birjă luxoasă, făceau baie, se îmbrăcau în smoching şi plecau la clubul "Disunion" unde mâncau peşte,

cotlete şi tortă, ca apoi bătrânul şi tânărul domn, cu mănuşi de piele de culoarea levănţicii, să meargă la operă sau la teatru. Iar duminica, după meci, cu ţilindrul turtit aşa cum se cuvenea după asemenea emoţii, să se ducă într-o trăsură specială la "Crown and Sceptre", unde se aşezau pe terasa de pe malul Tamisei. Era anul 1860, epoca de aur, lumea era simplă, domnii eleganţi, Democraţia nu se născuse încă, iar cărţile lui Whyte Melville apăreau una după alta în tomuri groase.

O generaţie mai târziu, Jolyon mergea acolo cu fiul său, Jolly, care purta flori de neghină la butonieră, insigna şcolii Harrow, căci bătrânul Jolyon dorise ca nepotul său să înveţe la o şcoală puţin mai ieftină decât fiul său. De data aceasta Jolyon urmărea jocul cu emoţie, el fiind de partea jucătorilor de la Eton iar Jolly cu cei de la Harrow; din căldura aceea înăbuşitoare se întorceau acasă, în răcoarea serii,

printre straturile de căpşuni de la Robin Hill, după cină jucau o partida de biliard, în care băiatul se străduia să dea cele mai complicate lovituri, făcând pe bărbatul stăpânit şi matur. În aceste două zile ale fiecărui an, Jolyon şi fiul său trăiau de parcă erau numai ei pe lume, dar unul pe o poziţie, celălalt pe alta - şi Democraţia abia se năştea!

Aşadar Jolyon scoase din fundul dulapului un ţilindru gri, îi ceru lui Irene o bucăţică de panglică albastră pe care şi-o puse la butonieră şi, evitând orice emoţie, o porniră cu trăsura, trenul şi taxiul până la terenul de *cricket* "Lord". Lângă Irene, îmbrăcată într-o rochie verde-deschis, cu tigheluri subţiri negre, Jolyon urmări meciul, încercând emoţiile de odinioară.

Când Soames trecu prin faţa lor, bucuria zilei se sfârşi. Faţa lui Irene se desfigura, căci îşi muşca mereu buzele. Nu mai avea rost să rămână acolo când Soames sau poate fata lor ar putea trece de nenumărate ori

plimbându-se prin faţa lor. Jolyon zise:

- Scumpa mea, dacă vrei, hai să plecăm!

Seara, Jolyon se simţi istovit. Nevoind ca Irene să-l vadă în starea aceasta, aşteptă în salon până când o auzi cântând la pian; atunci, pe furiş, se duse în biroul cel mic. Deschise fereastra pentru a avea cât mai mult aer, lăsă uşa deschisă pentru a auzi muzica şi, aşezat în fotoliul tatălui său, închise ochii şi îşi rezemă capul de perna îmbrăcată în piele cafenie, tocită de bătrâneţe. Viaţa lui cu Irene fusese întocmai ca pasajul acesta din sonata lui Cesar Franck - partea a treia, divină... Iar acum, povestea aceasta a lui Jon - urâtă treabă! Jolyon ajunse la limita aceea a conştiinţei când nu-şi mai dădu seama dacă visează ori ba dar, şezând aşa, cu ochii închişi, simţi miros de ţigară şi în întunericul din faţa ochilor săi închişi văzu parcă chipul tatălui său. Silueta apărea, dispărea, apoi

apărea din nou; şi parcă în fotoliul în care şedea el l-ar fi văzut pe tatăl său în haine negre, picior peste picior, legănându-şi ochelarii între degetul mare şi arătător; parcă i-ar fi văzut mustăţile albe, mari, ochii adânciţi în orbite, privindu-l pe sub fruntea boltită, şi parcă îi spunea: "Jo, oare priveşti limpede situaţia? Tu trebuie să hotărăşti. Ea nu este decât o femeie!" Oh! exact vorbele tatălui său; o frază caracteristică pentru epoca victoriană! Iar Jolyon îi răspunse: "Nu, mi-a fost frică - mi-a fost frică să n-o fac să sufere pe ea, pe Jon şi chiar pe mine. Am şi eu inimă şi milă; mi-a fost frică." Dar ochii aceia bătrâni, atât de bătrâni şi totuşi mult mai tineri decât ai lui, continuară: "E vorba despre soţia ta şi fiul tău; despre trecutul tău. Ia-ţi răspunderea, băiete!" Să fi fost oare mesajul unui spirit care s-a întors pe pământ sau era numai instinctul tatălui său, viu în fiinţa lui? Şi din nou simţi mirosul de fum de ţigară - pielea

vechiului fotoliu era îmbibată de acest miros. Foarte bine! îşi va face datoria, îi va scrie lui Jon, va aşterne totul negru pe alb! Începu brusc să respire greu, cu o senzaţie de sufocare, parcă i se umflase inima în piept. Se ridică şi ieşi la aer. Stelele erau foarte strălucitoare. Făcu câţiva paşi pe terasă, apoi trecu colţul până la fereastra sălii de muzică, unde o văzu pe Irene şezând la pian. Lumina lămpii cădea peste părul ei argintat, părea îngândurată, ochii ei negri, mari deschişi priveau în gol, mâinile îi stăteau nemişcate pe clape. Apoi Jolyon văzu cum ridică mâinile şi le încrucişează pe piept. "Se gândeşte la Jon, îşi zise; Jon este totul! şi firesc să nu mai însemn nimic pentru ea!" Apoi, tiptil-tiptil, să nu-l vadă Irene, se întoarse la birou.

A doua zi, după o noapte grea, Jolyon se aşeză la masă pentru a-şi îndeplini datoria. Scrise cu greutate şi cu multe ştersături.

Copilul meu drag,

Eşti destul de mare pentru a înţelege cât le este de greu celor bătrâni să se destăinuiască faţă de copiii lor. Nouă - mamei tale şi mie, cu toate că pentru mine ea este veşnic tânără - ne e cu atât mai greu, cu cât trebuie să-i facem mărturisiri fiinţei pe care o iubim mai presus de orice. Nu pot să spun că suntem conştienţi de vreun păcat săvârşit, cred că în viaţă oamenii încearcă foarte rar acest sentiment, dar lumea poate fi de altă părere. Şi, oricum ar fi fost purtarea noastră, bună sau rea, ea n-a pledat în favoarea nevinovăţiei noastre. Adevărul este, scumpul meu, că atât mama ta, cât şi eu am avut un trecut; şi acum sarcina mea este să ţi-l dezvălui, deoarece atinge în mod atât de profund şi de dureros viitorul tău. Demult, acum foarte mulţi ani, prin anul 1883, când mama ta nu avea decât douăzeci de ani, i s-a întâmplat o mare nenorocire, ale cărei urmări

dăinuiesc poate şi azi: a făcut o căsătorie nefericită - nu, nu cu mine, Jon. Fără avere personală şi neavând decât o mamă vitregă foarte asemănătoare cu Jezebel[133] *- era foarte nenorocită în casa părintească. S-a căsătorit cu tatăl lui Fleur, vărul meu Soames Forsyte.*

El o urmărise cu multă perseverenţă căci, trebuie să fim drepţi faţă de el, o iubea la nebunie. O săptămâna după căsătorie ea şi-a dat seama că săvârşise o greşeală de neiertat. N-a fost vina lui; vinovată a fost lipsa ei de judecată - nenorocul ei.

Până aici Jolyon păstră o nuanţă de ironie, dar de aici încolo subiectul grav i-o răpi.

Jon, aş vrea să-ţi explic, pe cât îmi stă în putinţă - şi-mi este foarte greu - cu câtă uşurinţă se poate înfăptui o căsătorie nefericită, ca aceea a mamei tale. Vei spune, desigur: «Cum s-a putut căsători cu

el dacă nu-l iubea cu adevărat?» Ai avea dreptate dacă n-ai ţine seama de una sau două împrejurări îngrozitoare. Din această greşeală iniţială a ei s-au născut toată frământarea, suferinţa şi tragedia de mai târziu, şi nu ştiu dacă voi reuşi să ţi-o tălmăcesc în vorbe. Trebuie să ştii, Jon, că în vremea aceea şi chiar şi astăzi - cu toate că se vorbeşte acum atâta despre progres, nu văd cum ar putea fi altfel - cele mai multe fete se mărită fără să cunoască latura sexuală a vieţii. Chiar dacă ştiu ce înseamnă, ele n-au nici o experienţă în privinţa asta. Şi aici zace cheia întregii probleme. Această lipsă de experienţă, indiferent de cunoştinţele verbale, e pricina tuturor tulburărilor şi neînţelegerilor conjugale. În nenumărate căsătorii fetele tinere - şi una dintre ele a fost şi mama ta - nu ştiu şi nu pot şti dacă iubesc sau nu iubesc pe bărbatul cu care se căsătoresc; ele nu-şi dau seama

decât după ce se săvârşeşte acel act de unire care face din căsătorie o realitate. În cele mai multe cazuri, şi mai ales când sentimentele nu sunt complet desluşite, acest act cimentează şi întăreşte această legătură, iar în altele - şi acesta a fost cazul mamei tale - dezvăluie greşeala săvârşită, distrugând şi eventuala legătură sentimentală dintre cei doi soţi. Nu există în viaţa unei femei o tragedie mai mare decât asemenea descoperire care devine, pe zi ce trece, mai desluşită. Oamenii grosolani şi cei care nu gândesc pot râde în faţa unei asemenea greşeli, zicând: «Zarvă multă pentru nimic!» Oamenii fără perspectivă şi egocentricii care judecă viaţa altora după a lor pot condamna pe cei ce săvârşesc această tragică eroare; da, îi condamnă să trăiască toată viaţa în temniţa pe care şi-au clădit-o ei. Cunoşti şi tu proverbul: «Cum îţi aşterni, aşa vei dormi». E o zicală dură, nedemnă de a fi

rostită de un gentleman sau de o lady în adevăratul sens al acestor cuvinte; mai mult decât atât nu pot spune despre ei. Eu n-am fost niciodată ceea ce se cheamă un bărbat moral. Dar, scumpul meu Jon, eu nu vreau să-ţi vorbesc în termeni care te-ar face să judeci cu uşurinţă legăturile în care intri sau angajamentele pe care le iei. Doamne fereşte! însă cu experienţa vieţii mele lungi, pot să-ti spun că cei ce condamnă victimele acelor tragice greşeli, şi condamnă fără a întinde o mână de ajutor, nu sunt oameni sau, mai bine zis, ar fi inumani în cazul că şi-ar da seama de ceea ce fac. Dar ei nu-şi dau seama! Să nu mai vorbim despre ei! Eu îi dispreţuiesc întocmai cum, desigur, mă dispreţuiesc ei pe mine. Ţi-am spus toate acestea pentru că acum te pun în situaţia de a judeca pe mama ta, şi cum eşti foarte tânăr, nu ai experienţa vieţii. Povestea continuă astfel: după trei ani de încercări zadarnice de a

înfrânge repulsia ei - era să spun scârba ei şi, să ştii, nu este un cuvânt prea dur, deoarece repulsia, în împrejurările în care a încercat-o ea, devine repede scârbă - după trei ani, care pentru o fiinţă sensibilă, iubitoare de frumos şi armonie ca mama ta, au fost ani de chin, a întâlnit un tânăr care s-a îndrăgostit de ea. Era arhitect, el a construit casa în care locuim noi azi, a clădit-o pentru ca tatăl lui Fleur şi cu mama ta să locuiască într-însa, o nouă temniţă în care s-o închidă în locul celei în care locuiau la Londra. Se pare această casă a avut un rol covârşitor în desfăşurarea ulterioară a evenimentelor. În cele din urmă şi mama ta s-a îndrăgostit de tânărul arhitect. Nu trebuie să-ţi spun că omul nu e întotdeauna liber să aleagă pe cel de care se îndrăgosteşte, dragostea vine de la sine. N-ai ce face! Aşa a venit şi la ea. Îmi închipui - cu toate că niciodată nu mi-a vorbit despre

acest lucru - zbuciumul prin care a trecut, căci fusese crescută după principii foarte riguroase şi nu lua viaţa uşor; nu, deloc. Totuşi, sentimentul lor i-a copleşit şi l-au trăit din plin. Apoi urmă o tragedie cumplită. Trebuie să-ţi vorbesc despre ea, pentru că altfel nu vei înţelege niciodată situaţia reală în faţa căreia te afli tu acum. Bărbatul cu care se căsătorise - Soames Forsyte, tatăl lui Fleur - într-o noapte, când pasiunea ei pentru acest tânăr ajunsese la culme, a siluit-o în baza drepturilor sale de soţ legitim. A doua zi, întâlnindu-se cu iubitul ei, ea i-a spus ce se întâmplase. Nu se ştie dacă arhitectul s-a sinucis sau, tulburat cum era, a fost călcat de un omnibuz din întâmplare; dar omul a murit. Gândeşte-te la mama ta, în seara când a aflat de moartea lui. Din întâmplare eu am văzut-o. Bunicul tău m-a trimis s-o ajut, dacă pot. Dar n-am apucat decât s-o văd, căci soţul ei mi-a închis uşa

în faţă. N-am uitat însă niciodată expresia de pe faţa ei; o am şi acum vie în faţa ochilor. Atunci n-o iubeam, şi nici doisprezece ani după aceea, dar n-am putut-o uita niciodată, copilul meu drag - crede-mă, nu e uşor să aştern pe hârtie asemenea lucruri. Dar, după cum vezi şi tu, trebuie s-o fac. Mama ta trăieşte prin tine, pentru tine, şi te iubeşte mai mult decât orice pe lume. Nu vreau să-ţi vorbesc urât despre Soames Forsyte. Nu vreau să-l judec prea aspru.

Multă vreme mi-a fost milă de el, şi poate că l-am compătimit chiar şi atunci. După judecata oamenilor ea greşise, iar el era în drepturile lui. El o iubea în felul lui. Ea era proprietatea lui. Aşa judecă el viaţa - sentimentele oamenilor, inimile lor - proprietate. Nu e vina lui, aşa s-a născut. Pentru mine asta înseamnă o mentalitate oribilă, dar n-am nici un merit - aşa m-am născut. După cum te cunosc, cred că şi tu ai oroare de ea. Şi acum să-

ţi povestesc mai departe. În aceeaşi noapte mama ta a fugit din casa lui; timp de doisprezece ani a trăit singură, absolut singură, Jon, până în anul 1899, când soţul ei - după cum vezi era încă soţul ei legitim, căci el n-a cerut divorţul, iar ea, bineînţeles, nu avea dreptul să-l ceară - dându-şi probabil seama că vrea să aibă un copil, începu s-o urmărească, cerându-i să se întoarcă la el şi să-i dăruiască un copil. Cum bunicul tău îi lăsase mamei tale prin testament o mică moştenire, iar eu eram fideicomisul ei, am asistat la toate demersurile lui Soames Forsyte. În acest timp m-am apropiat de ea, m-am îndrăgostit de ea. Insistenţele lui deveniseră din ce în ce mai aprige, până când, într-o bună zi, mama ta a venit aici, rugându-mă s-o apăr. Soţul ei, care o urmărea şi cunoştea fiecare mişcare a ei, a încercat să ne separe, intentând acţiune de divorţ; sau poate că voia numai să ne ameninţe - nu ştiu precis; în

orice caz, numele ei, împreună cu al meu, a fost dat publicităţii. Aceasta a fost hotărâtor pentru noi, şi ne-am unit cu adevărat. Ea a divorţat, s-a căsătorit cu mine şi te-ai născut tu. Am trăit în cea mai desăvârşită fericire, cel puţin în ceea ce mă priveşte pe mine. Şi sper că şi mama ta. Foarte curând după divorţ, Soames s-a căsătorit cu mama lui Fleur şi s-a născut ea. Aceasta este povestea, Jon. Ţi-am istorisit-o pentru că, văzând dragostea ta pentru fata acestui bărbat, mi-am dat seama că tu mergi orbeşte spre un fapt care va distruge pentru totdeauna fericirea mamei tale, dacă nu şi pe a ta. Nu vreau să-ţi vorbesc despre mine, căci la vârsta mea nu cred să mai fac multă vreme umbră pământului, şi chiar dacă aş suferi, ar fi numai din pricina durerii ei şi a tale. Dar ceea ce aş vrea să înţelegi este că sentimente de groază şi scârbă ca acestea nu se pot uita, nu dispar niciodată. Şi astăzi încă sunt vii în

sufletul ei. Chiar ieri, la "Lord", l-am zărit din întâmplare pe Soames Forsyte. Dacă ai fi văzut faţa ei, te-ai fi convins de cele ce-ţi spun. Ideea că tu te-ai putea căsători cu fata lui e un coşmar pentru ea, Jon. N-am nimic împotriva lui Fleur, decât că e fata lui. Iar copiii tăi, dacă te căsătoreşti cu ea, vor fi, deopotrivă, nepoţii mamei tale şi ai lui Soames, bărbatul care a posedat-o pe vremuri pe mama ta tratând-o ca pe o sclavă. Gândeşte-te la ceea ce înseamnă acest lucru. Prin aceasta căsătorie tu intri în lagărul în care mama ta a fost prizonieră, unde a suferit cele mai cumplite torturi. Tu abia ai păşit pragul vieţii, o cunoşti pe fata aceasta de două luni, şi chiar dacă crezi c-o iubeşti la nebunie, te rog desparte-te imediat de ea. Nu-i pricinui mamei tale o durere atât de aprigă şi o umilinţă atât de gravă pentru zilele pe care le va mai avea de trăit. Cu toate că mie îmi pare veşnic tânără, are totuşi şi ea

cincizeci şi şapte de ani. În afară de noi doi nu are pe nimeni pe lume. Curând nu te va avea decât pe tine. Adună-ţi minţile, Jon, şi desparte-te. Nu pune acest nor şi zăgaz între voi. Nu-i zdrobi inima, Jon! Dumnezeu să te binecuvânteze, copilul meu drag; şi încă o dată te rog iartă-mă pentru toată durerea pe care ţi-o produce această scrisoare - noi am încercat să te cruţăm dar, după câte se pare, Spania n-a fost de nici un folos.

Cu acelaşi drag de totdeauna, tatăl tău

Jolyon Forsyte

După ce îşi isprăvi spovedania, Jolyon îşi sprijini obrazul supt în mână şi o reciti. Cuprindea lucruri care îi provocau atâta durere la gândul că Jon le va citi, încât îi venea s-o rupă. Un Forsyte atât de discret şi rezervat să spună asemenea lucruri unui băiat tânăr, fiului său, să vorbească despre ele în legătură cu soţia şi mama

băiatului era îngrozitor! Şi, totuşi, cum ar putea înţelege Jon realitatea, prăpastia de netrecut, cicatricea ce nu se poate şterge? Fără aceste lămuriri nu-i poate cere să-şi înăbuşe iubirea. Dacă nu-i spune totul, n-are rost să-i scrie!

Îndoind scrisoarea, o puse în buzunar. Slavă Domnului! Era sâmbătă, avea vreme să se mai gândească până duminică seara, căci chiar dacă ar expedia-o azi, Jon n-ar primi-o decât luni. Această amânare îl uşura, cu atât mai mult cu cât, fie că o expediază sau ba, mărturisirea era scrisă.

În grădina de trandafiri, care luase locul câmpului de ferigă de odinioară, Irene, cu un coşuleţ pe braţ, curăţa şi tăia trandafirii. Ea făcea întotdeauna ceva, iar Jolyon o invidia, căci el, în ultima vreme, stătea degeaba. Porni spre ea. Irene ridică mâna, arătându-i o mănuşă murdară, şi îi zâmbi. Părul îi era strâns sub o dantelă legată sub

bărbie, iar faţa ei ovală, cu ochi mari negri, părea foarte tânără.

- Musculiţele verzi sunt groaznice anul ăsta, cu toate că e răcoare. Pari obosit, Jolyon!

Jolyon scoase mărturisirea din buzunar.

- Uite ce-am scris. Cred că e bine s-o citeşti şi tu.

- Lui Jon?

În clipa aceea faţa lui Irene se schimbă complet; părea năucită.

- Da; crima iese la iveală.

Jolyon îi întinse scrisoarea şi porni mai departe, printre trandafiri. Iar după câtva timp, văzând-o nemişcată, cu foile de hârtie lipite de fustă, pricepu c-o citise şi se întoarse la ea.

- Ai ceva de spus?

- E admirabilă. Nu cred că s-ar fi putut spune mai bine. Îţi mulţumesc, dragul meu.

- Găseşti c-ar trebui să las ceva la o parte?

Irene dădu din cap.

- Nu. Trebuie să ştie totul pentru a înţelege.

- Aşa m-am gândit şi eu, dar totuşi mi-e greu, foarte greu.

Jolyon avu senzaţia că pentru el e chiar mai dureros decât pentru ea - lui îi era mai greu să discute probleme sexuale cu un bărbat decât cu o femeie; şi apoi Irene a fost întotdeauna mai naturală şi mai sinceră, nu atât de introvertită cu el, cu firea lui de adevărat Forsyte.

- Mă întreb dacă va înţelege, chiar şi după ce-i spunem toate astea. Ştii, Jolyon, e atât de tânăr şi are aversiune pentru aspectele fizice ale dragostei.

- A moştenit lucrul acesta de la tatăl meu, care era pudic ca o fetiţă în faţa acestor chestiuni. Crezi că-i mai bine să refac scrisoarea spunându-i pur şi simplu că l-ai urât pe Soames?

Irene făcu un semn negativ din cap.

- Ura e doar o vorbă. Nu explică nimic. E mai bine aşa cum ai

conceput-o tu.

- Foarte bine. Mâine o expediez.

Irene îşi ridică obrazul, iar Jolyon, în văzul tuturor ferestrelor îmbrăcate în viţă sălbatică ale casei celei mari, o sărută.

MĂRTURISIRE

Târziu, în după-amiaza aceleiaşi zile, Jolyon aţipi în fotoliul cel mare din birou. Pe genunchi, deschisă şi cu faţa în jos, stătea *La Rotisserie de la reine Pédauque*[134], şi tocmai înainte de a-l fura somnul, îşi zise: "Oare noi englezii îi vom iubi vreodată cu adevărat pe francezi?" El îi iubise întotdeauna, se simţea bine între ei, îi plăceau mentalitatea, gustul şi mâncărurile lor. Înainte de război, când Jon era la internat, fusese împreună cu Irene în Franţa de mai multe ori. Povestea lor romantică, ultimul şi cel mai frumos roman al vieţii lui, începuse la Paris. Totuşi, era firesc ca englezul obişnuit să nu iubească poporul francez dacă nu-l priveşte cu o anumită obiectivitate estetică! Ajuns la aceasta concluzie melancolică, Jolyon aţipi.

Când se trezi, dădu cu ochii de Jon, stând în picioare între fotoliul

lui şi fereastră. Desigur că băiatul intrase prin grădină şi acum aştepta ca tatăl lui să se trezească. Jolyon, pe jumătate adormit, îi zâmbi. Ce frumos era băiatul, sensibil, cald, cinstit! Apoi simţi un junghi puternic în inimă; şi toată fiinţa lui fu cuprinsă de un tremur nervos. Jon! Mărturisirea! Jolyon făcu un efort de voinţă şi zise pe un ton stăpânit:

- Ce e cu tine, Jon? De unde ai apărut?

Jon se aplecă şi-l sărută pe frunte.

Abia atunci observă Jolyon expresia de pe faţa băiatului.

- Am venit să-ţi spun ceva, tată.

Jolyon se strădui din răsputeri să biruie senzaţia de sufocare din piept şi nodul ce i se pusese în gât.

- Bine, bătrâne, stai jos. Ai văzut-o pe mama ta?

- Nu.

Obrajii rumeni ai băiatului se făcură, brusc, albi ca varul. Jon se aşeză pe braţul bătrânului fotoliu de piele întocmai cum, pe vremuri, se

aşeza Jolyon lângă tatăl său, instalat comod, rezemat de spetează. Aşa şedea el lângă tatăl său până când s-au rupt relaţiile dintre ei - nu cumva se află acum şi el într-o situaţie asemănătoare cu fiul său? Toată viaţa a avut oroare de scene, ca de otravă; s-a ferit de certuri, a trăit liniştit, aşa cum a vrut el, şi a lăsat şi pe alţii să trăiască cum vor ei. Iar acum, la sfârşitul zilelor sale, iată-l în faţa unei scene mai dureroase decât toate cele de care s-a ferit. Aşternându-şi o mască peste obrazul lui răvăşit de emoţii, Jolyon aşteptă ca fiul său să vorbească.

- Tată, zise Jon încet, Fleur şi cu mine ne-am logodit.

"Întocmai!" gândi Jolyon răsuflând cu greu.

- Ştiu că tu şi cu mama sunteţi împotrivă. Fleur mi-a spus că mama, înainte de a se căsători cu tine, a fost logodită cu tatăl ei. Eu nu ştiu, fireşte, ce s-a întâmplat atunci, dar trebuie să se fi petrecut

foarte demult. O iubesc mult, tată, şi ea spune că mă iubeşte.

Jolyon scoase un sunet straniu, parcă râdea şi gemea în acelaşi timp.

- Tu ai nouăsprezece ani, Jon, iar eu am şaptezeci şi doi. Cum vrei să ne înţelegem noi doi într-o asemenea chestiune? Nu-i aşa?

- Tată, tu o iubeşti pe mama; tu trebuie să ştii ce simţim noi. Cred că nu e drept să ne distrugeţi fericirea pentru nişte întâmplări vechi. Spune şi tu?

Acum era momentul să facă mărturisirea, dar Jolyon gândi să încerce tot ce poate pentru a o evita. Puse mâna pe braţul băiatului şi zise:

- Uite ce este, Jon! Aş putea să te contrazic spunându-ţi că sunteţi amândoi prea tineri şi nu ştiţi ce vorbiţi şi ce simţiţi, dar tu nu m-ai asculta; de altfel nu acesta este argumentul potrivit. Din păcate, tineretul nu învaţă din experienţa celor bătrâni! Tu vorbeşti cu

uşurinţă despre "întâmplări străvechi", neştiind, după cum recunoşti chiar tu, ce s-a întâmplat. Dar spune, Jon, de când eşti tu pe lume ţi-am dat eu vreodată prilejul să te îndoieşti de dragostea mea pentru tine şi de cuvântul meu?

Dacă în aceste clipe Jolyon n-ar fi fost atât de emoţionat, poate că l-ar fi distrat conflictul din sufletul băiatul provocat de vorbele lui. Jon îl strânse în braţe, voind să-i arate că are încredere în el, dar pe faţa lui se citea groaza, căci nu ştia cum va interpreta tatăl lui aceste îmbrăţişări. Totuşi, Jolyon era recunoscător pentru afecţiunea copilului său.

- Deci, Jon, poţi să-mi dai crezare. Dacă nu renunţi la această dragoste, ai s-o nenoroceşti pe mama ta, zdrobindu-i inima pentru câte zile va mai avea de trăit. Crede-mă, dragul meu, trecutul, oricum ar fi fost, nu se poate uita - nu se poate, Jon.

Băiatul se ridică de pe braţul fotoliului. "Uite-l, acum o vede pe Fleur, gândi Jolyon; e vie în faţa lui, se mişcă, vorbeşte - frumoasă, tânără, îndrăgostită!"

- Nu pot tată! Nu pot renunţa, chiar dacă mi-o ceri tu! Nu pot!

- Dacă ai cunoaşte adevărul ai renunţa fără şovăială. Sunt convins. De ce nu vrei să mă crezi?

- Cum poţi şti ce-aş gândi eu, dacă l-aş cunoaşte? O iubesc mai mult decât orice pe lume.

Faţa lui Jolyon tresări, apoi zise încet, cu adâncă mâhnire:

- Mai mult decât pe mama ta, Jon?

Văzând faţa lui crispată şi pumnii strânşi, Jolyon îşi dădu seama de încordarea şi zbuciumul fiului său.

- Nu ştiu! izbucni Jon. Nu ştiu! Dar ideea că trebuie să renunţ la Fleur aşa, pentru nimic - pentru ceva ce nu înţeleg, pentru motive care, desigur, nu sunt atât de grave cum pretindeţi voi - mă face să... mă face să...

- Crezi că suntem nedrepţi încercând să vă despărţim. Da, aşa este. Dar chiar şi aşa e mai bine să te desparţi decât să rămâi cu ea.

- Nu pot. Fleur mă iubeşte şi eu o iubesc. Îmi ceri să am încredere în tine; dar de ce n-ai avea tu încredere în mine, tată? Noi nu vrem să ştim nimic - nu ne interesează adevărul, căci nu mai poate schimba hotărârea noastră. Cel mult ar face ca amândoi să vă iubim, pe tine şi pe mama, şi mai mult.

Jolyon duse mâna la buzunarul hainei, dar o scoase fără scrisoare; rămase mai departe nemişcat, cu limba strâns lipită de dinţi.

- Gândeşte-te ce a însemnat mama ta pentru tine, Jon! Ea nu te are decât pe tine; eu nu mai am mult de trăit.

- De ce nu? Nu e drept să vorbeşti acum despre... De ce nu?

- Ştii de ce? zise Jolyon rece; pentru că doctorii mi-au spus că nu

mai am mult de trăit. Acum ai înţeles?

- Oh, tată! strigă Jon, şi îi dădură lacrimile.

Această prăbuşire a fiului său, pe care nu-l văzuse plângând de când avea zece ani, îl emoţiona puternic pe Jolyon. Abia acum îşi dădu cu adevărat seama de puritatea sufletească a fiului său şi de cât de mult va avea de îndurat din pricina situaţiei în care se afla şi, în general, în toată viaţa lui de acum înainte. Apoi întinse mâna spre el cu un aer neputincios - dar nu putea, nu îndrăznea să se ridice în picioare.

- Nu plânge, bătrâne, îi zise, căci mă faci şi pe mine să plâng.

Jon, stăpânindu-şi deznădejdea, se întoarse cu spatele la el şi rămase nemişcat.

"Ce mă fac? îşi zise Jolyon. Ce să-i mai spun pentru a-l convinge?"

- Deocamdată nu-i spune nimic mamei, îi zise. E destul de înspăimântată. Eu ştiu ceea ce simţi

tu, Jon. Dar tu ne cunoşti destul de bine pe amândoi pentru a fi convins că nu ne e uşor să-ţi distrugem fericirea. Ne e chiar foarte greu, scumpul meu, căci n-avem altă grijă pe lume decât fericirea ta. Eu nu mă gândesc decât la tine şi la ea. Iar acum e vorba de viitorul tău şi al ei.

Jon se întoarse. Era palid, iar ochii, adânciţi în orbite, parcă ardeau.

- Dar ce este? *Care este motivul?* Nu mă chinui cu argumente vane!

Jolyon, dându-şi seama că pierduse bătălia, duse din nou mâna la buzunarul hainei, răsuflând greu, cu ochii închişi; o ţinu acolo vreme de un minut, apoi îşi zise: "Am avut o viaţă lungă şi frumoasă - câteva momente amare - iar acesta este cel mai greu!" Apoi scoase mâna cu scrisoarea şi zise cu glas ostenit:

- Dacă n-ai fi venit azi, mâine ţi-aş fi expediat această scrisoare, Jon. Am încercat să te cruţ - aş fi vrut s-o feresc pe mama şi pe mine de

această durere. Văd că n-am izbutit. Citeşte-o, eu mă duc în grădină.

Jolyon se aplecă, făcând un efort să se ridice. Jon, luând scrisoarea, zise iute:

- Nu, stai aici, ies eu; şi plecă în goană.

Jolyon se prăbuşi în fotoliu. Tocmai atunci o gânganie cu aripi albastre se găsi să zboare îndrăcită în jurul lui, dar bâzâitul ei îi făcea bine, era totuşi altceva decât liniştea, pustiul... Oare unde s-a dus băiatul să citească scrisoarea? Blestemată scrisoare - blestemată poveste! Grea situaţie, grea pentru ea... grea pentru Soames... pentru cei doi copii... şi pentru el! Inima îi bătea iute, îl durea. Viaţa - iubirile ei - munca ei - frumuseţea ei - durerile ei şi sfârşitul ei! A fost frumos în ciuda tuturor necazurilor - viaţa e frumoasă până în clipa când îţi pare rău că te-ai născut. Viaţa - da, viaţa te distruge şi totuşi nu te face să doreşti moartea - aici zace cruzimea ei! Ce păcat că omul

are inimă! Gângania veni din nou bâzâind, purtând pe aripile-i albastre toată fierbinţeala, zumzetul şi mireasma zilelor de vară - da, îi aducea chiar şi miresme de fructe coapte, ierburi uscate, lăstari tineri, miros de grajd. Iar afară, undeva, în mijlocul acestor miresme, Jon citea scrisoarea întorcând nervos foaie după foaie, tulburat şi îndurerat, cu inima zdrobită. I se rupea inima gândindu-se la Jon. Băiatul era atât de blând, sentimental până în măduva oaselor, cinstit şi conştient - ce nedreptate, ce cumplită nedreptate! îşi aduse aminte de vorbele lui Irene: "Nu s-a născut pe lume un om care să ştie să iubească cum iubeşte Jon şi care să merite mai multă iubire decât el." Sărmanul Jon! Iată cum, într-o după-amiază senină de vară, se năruie toată lumea viselor lui! Tinerii iau viaţa prea în serios! Speriat de această viziune a Tinereţii care ia lucrurile prea în serios, Jolyon se ridică şi se

îndreptă spre fereastră. Jon nu era nicăieri. Ieşi pe terasă. Ah, numai de l-ar putea ajuta cumva - trebuie să-l ajute acum!

Trecând printre boschete, ajunse în grădină, dar Jon nu era nicăieri! Nu-l găsi nici printre piersicii şi caişii încărcaţi cu fructe date în copt. Mergând pe lângă cedrii cu frunzişul verde-închis, ieşi pe câmp. Unde s-o fi dus? Să fi fugit jos în crâng - la terenul de vânătoare al copilăriei lui? Jolyon trecu printre grămezile de fân. Până luni se usucă complet, şi dacă nu dă o ploaie, marţi îl vor strânge. De câte ori n-a trecut el pe aici cu Jon, când era mic, ţinându-l de mână! Oh, Doamne! Epoca de aur din viaţa omului se sfârşeşte pe la vârsta de zece ani! Ajunse la lac, muştele şi ţânţarii dănţuiau veseli deasupra păpurişului, apa strălucea; de acolo intră în crâng. Era răcoare, aerul îmbălsămat de brad. Jon nicăieri! îl strigă. Nici un răspuns. Se aşeză pe banca tăiată în buturuga

veche, nervos, speriat, uitând de durerea lui de inimă. Nu trebuia să-l lase să plece singur cu scrisoarea aceea; ar fi trebuit să stea nemişcat lângă el! Foarte tulburat, se ridică pentru a se întoarce în casă. Ajuns în dreptul grajdurilor, mai strigă o dată, aruncând o privire în grajd. Acolo, în întuneric, în mirosul acela de vanilie şi amoniac, ferite de muşte, cele trei vaci Alderney rumegau liniştit; adineauri fuseseră mulse, iar acum aşteptau să se întunece pentru a fi duse la păşunea din vale. Una din ele întoarse alene capul, privindu-l cu ochi lucioşi; iar pe buza ei cenuşie Jolyon văzu cum curg bale albe. Era atât de emoţionat, încât tot ceea ce vedea era desluşit şi impresionant - toată viaţa a dorit să picteze aceste imagini încântătoare - un miracol de lumină, de umbră şi de culoare. Nu e de mirare că legenda îl aşezase pe Cristos într-o iesle - căci nu există pe lume nimic mai plin de adoraţie decât ochii unei vaci cu

coarne albe, rumegând în aburul cald al grajdului! Strigă încă o dată. Nici un răspuns! Apoi, ieşind în grabă din pădurice, trecu pe lângă lac şi urcă dealul. Bizară coincidenţă - îi trecu prin minte - ar fi ca Jon să fi coborât în crâng pentru a citi scrisoarea, descoperind adevărul tocmai în locul unde odinioară Irene şi Bosinney descoperiseră că se iubesc, şi tot pe buturuga unde, într-o dimineaţă de duminică, întorcându-se de la Paris, şi-a dat şi el seama c-o iubea pe Irene mai mult decât orice pe lume. Acesta ar fi fost locul cel mai nimerit unde Ironia să smulgă vălul de pe ochii fiului lui Irene! Dar Jon nu era acolo! Oare unde s-o fi dus? Trebuie să-l caute pe bietul copil. O rază de soare străbătu pentru a întări, în fiinţa lui copleşită de emoţii, frumuseţea acestei după-amiezi, a pomilor înalţi cu umbre prelungi, a cerului albastru, a norişorilor albi, a miresmei fânului

proaspăt, a uguitului porumbeilor şi a florilor de pe tulpinile înalte...

Ajunse în grădina de trandafiri, şi frumuseţea trandafirilor, în lumina vie a soarelui arzător, îi păru că nu e din lumea aceasta... Aici, lângă această tufă de trandafiri roşii s-a oprit Irene pentru a citi scrisoarea şi a hotărât să-i spună totul lui Jon! Acum ştia totul! Să fi greşit Irene? Jolyon se aplecă, mirosi un trandafir, petalele îi atinseră nasul şi buzele-i tremurânde; nimic nu era mai dulce şi mai catifelat decât o petală de trandafir în afară doar de gâtul ei - Irene! Străbătu pajiştea, urcă povârnişul şi ajunse lângă stejarul bătrân. Numai crengile din vârf mai străluceau, căci soarele, fierbinte, trecuse dincolo de casă; umbra se îndesise, şi ce răcoare minunată era sub stejar - iar el era tare înfierbântat. Se opri un minut cu mâna pe funia leagănului - Jolly, Holly - Jon! Bătrânul leagăn! Apoi, brusc, se simţi rău, îngrozitor de rău. "Am întrecut măsura! Mi-am

făcut-o!" Se îndreptă, clătinându-se, spre terasă, se târî pe scări şi căzu lângă peretele casei. Zăcu acolo gâfâind, cu faţa îngropată în caprifoiul sădit cu atâta trudă de el şi Irene pentru a parfuma aerul care intră în casă. Simţea mireasma florilor, dar se amesteca totul cu nişte dureri îngrozitoare. "Iubirea mea! gândi; sărmanul băiat!" Apoi, cu mare efort, intră pe uşă şi merse, clătinându-se, până la fotoliul bătrânului Jolyon. Se prăbuşi în el. Cartea era încă acolo, cu creionul în ea; îl luă şi încercă să scrie ceva pe pagina deschisă... Mâna îi căzu... Adică aşa vine... aşa este?...

Un spasm nemaipomenit; apoi întuneric...

Jon, năuc şi speriat, cu scrisoarea în mână, fugi de-a lungul terasei şi ocoli casa. Rezemat de peretele acoperit cu viţă sălbatică din dosul casei, o deschise. Era lungă... foarte lungă! Teama îi crescu; începu a citi. Când ajunse la cuvintele: "S-a căsătorit cu tatăl lui Fleur", i se păru că toate se învârtesc în jurul lui. Fiind chiar lângă o fereastră deschisă, sări peste ea în sala de muzică, trecu în hol şi apoi urcă în camera lui de culcare. După ce-şi muie faţa cu apă rece, se aşeză pe pat şi citi mai departe, punând foaie după foaie pe pat. Scrisul tatălui său era citeţ - de altfel îl cunoştea atât de bine, cu toate că niciodată nu primise de la el o scrisoare nici pe sfert cât aceasta. O citea simţind o greutate pe suflet - imaginea participa şi ea puţin. La prima lectură înţelese desluşit durerea pe care o încercase tatăl său scriindu-i

o asemenea scrisoare. După ce ultima foaie îi căzu din mână, simţi un gol în inimă şi începu s-o recitească. Totul i se păru dezgustător - mort şi respingător. Apoi, brusc, fu cuprins de un val fierbinte, de o emoţie îngrozitoare. Îşi acoperi faţa cu amândouă mâinile. Propria lui mamă! Tatăl lui Fleur! Ridică din nou scrisoarea şi o citi iute. Iarăşi acelaşi sentiment de dezgust şi moarte; iubirea lui era cu totul altfel! În scrisoare scrie că mama lui şi tatăl ei... Ce groaznică scrisoare!

Proprietate! Pot exista pe lume bărbaţi care-şi consideră soţia drept proprietatea lor? Deodată începură a-i năvăli în minte chipurile oamenilor de pe stradă, de la ţară - feţe roşii care seamănă cu capete de peşte sărat; feţe grave cu o expresie aspră; spilcuite şi uscate; violente; sute, mii de feţe! De unde să ştie el ce gândesc şi ce simt oamenii care au aceste chipuri? Cu capul în mâini, Jon gemu prelung. Mama!

Ridică scrisoarea şi o reciti: "groază şi scârbă... vii în sufletul ei... copiii voştri... nepoţii... bărbatul care a posedat-o pe vremuri pe mama ta tratând-o ca pe o sclavă..." Se ridică de pe pat. Acest trecut întunecat, care pândeşte de peste tot pentru a ucide dragostea lui şi a lui Fleur, trebuie să fi fost adevărat, căci altfel tatăl lui nu i-ar fi scris aceste rânduri. "De ce nu mi-au spus-o de la început? îşi zise; chiar din ziua în care am văzut-o pentru prima oară pe Fleur? Ştiau doar c-o voi mai întâlni. Le-a fost frică, iar acum - acum am aflat!" Durerea care îl cuprinsese era atât de mare, încât nu mai putea nici gândi, nici judeca; se duse într-un colţ întunecat al camerei şi se aşeză pe podea. Ca un animal mic şi nenorocit, rămase acolo câtăva vreme. Întunericul şi podeaua îl uşurau - parcă reveniseră vremurile când se juca de-a războiul, înlemnit, cu părul vâlvoi, cu mâinile împreunate în jurul genunchilor,

şezu acolo în neştire. Zgomotul uşii dinspre camera mamei lui îl trezi din nemărginita-i deznădejde. Fusese plecat de acasă şi obloanele erau închise; iar în colţul în care şedea auzi doar foşnetul rochiei, paşii ei, apoi o zări dincolo de pat, stând în faţa toaletei. Avea ceva în mână. Jon abia răsufla, sperând că va ieşi din cameră fără să dea cu ochii de el. O văzu atingând uşor obiectele de pe masa lui de toaletă, ca şi cum le-ar fi mângâiat, apoi se opri în faţa ferestrei - cenuşie din cap până-n picioare, parcă era o nălucă. În cele din urmă întoarse capul; acum, acum trebuie să-l descopere! Buzele ei se mişcară: "Oh! Jon!" Vorbea singură. Glasul ei îl mişcă până-n fundul inimii. În mână ţinea o mică fotografie. O ridică spre lumină pentru a o privi mai bine - era foarte mică. O cunoştea, fotografia lui de când era copil mic de tot, pe care o purta mereu în geantă. Inima lui Jon bătea iute. Şi, deodată, ca şi cum i-

ar fi auzit bătăile inimii, ochii ei se îndreptară spre el şi-l văzu. La strigătul ei înăbuşit şi la mişcarea bruscă a mâinilor duse la piept, strângând fotografia, Jon zise:

- Da, eu sunt.

Ea făcu câţiva paşi şi se aşeză pe patul lui, aproape de el, cu mâinile strânse la piept, cu picioarele pe foile scrisorii aruncate pe jos. Le privi, cu mâinile încleştate pe marginea patului. Se ţinea dreaptă, cu ochii ei negri aţintiţi asupra lui. În sfârşit, vorbi:

- Văd că ai citit, acum ştii totul.

- Da.

- Ai vorbit cu tata?

- Da.

Urmă o lungă tăcere, apoi ea zise:

- Oh! scumpul meu.

- Totul e în ordine.

Emoţiile din sufletul lui erau atât de puternice şi de amestecate, încât nici nu îndrăznea să se mişte - mânie, deznădejde şi, totuşi, avea dorinţa stranie de-a simţi mângâierea mâinii ei pe fruntea lui.

- Şi ce ai de gând să faci?

- Nu ştiu.

Iarăşi o lungă tăcere, apoi ea se ridică. Se opri nemişcată, o clipă, făcu un mic gest cu mâna şi zise:

- Copilul meu drag, bucuria vieţii mele, nu te gândi la mine - gândeşte-te numai la tine, şi, ocolind patul, se duse în camera ei.

Jon, ghemuit ca o minge, parcă era un arici, se întoarse în colţul camerei şi se aşeză iar pe podea.

Să fi trecut douăzeci de minute poate, când un ţipăt îl trezi. Venea dinspre terasă, de jos. Se ridică înspăimântat. Din nou un ţipăt:

- Jon!...

Era mama, ea striga!

Ieşi, coborî în goană scările, trecu prin sufragerie şi intră în birou. O găsi îngenuncheată în faţa fotoliului de piele, iar tatăl său rezemat de spetează, alb ca varul, cu capul căzut pe piept, cu o mână pe o carte deschisă, cu creionul între degete - era atât de liniştit cum nu-l mai

văzuse niciodată. Irene privi sălbatic în jurul ei şi zise:

- Oh! Jon... e mort... e mort!

Jon se aruncă şi el în genunchi şi, întinzându-se peste braţul fotoliului pe care şezuse mai adineauri, îşi lipi buzele de fruntea lui. Rece ca gheaţa! Cum... cum poate fi tata mort când acum un ceas!... Mama lui îi înconjurase genunchii cu braţele şi stătea cu pieptul lipit de picioarele lui Jolyon.

- De ce... de ce n-am fost lângă el? o auzi şoptind.

Apoi văzu pe carte, scris cu litere întortocheate, cuvântul "Irene". Jon se prăbuşi lângă mama lui. Vedea pentru prima dată un om mort: liniştea nemărginită a morţii şterse din sufletul lui orice altă emoţie; deci, toate încercările vieţii nu sunt decât pregătiri pentru momentul acesta! Iubirea şi viaţa, teama, durerea, orice mişcare, lumina şi frumuseţea - toate nu sunt decât începutul acestei înspăimântătoare tăceri albe. În faţa acestei

cutremurări toate celelalte lucruri păreau flăcări neînsemnate, efemere. În cele din urmă, adunându-şi puterile, se ridică şi o luă în braţe.

- Mamă! nu plânge... mamă!

Câteva ore mai târziu, după ce isprăviseră tot ce aveau de făcut, mama lui se întinse pe pat, iar Jon se duse singur la tatăl său, întins şi el pe patul lui şi acoperit cu un cearşaf alb. Stătu multă vreme privindu-i chipul, pe care nu-l văzuse niciodată mânios - fusese întotdeauna senin şi blând. Tatăl lui îi spusese odată: "Fii bun şi drept până la urmă - mai mult decât atâta nu poţi face." Ce minunat şi-a respectat tata această filozofie! Abia acum pricepu că tatăl său aştepta de mult acest sfârşit brusc; ştia, dar nu le spusese nici o vorbă. Îl privea cu respect şi adoraţie. Cât de singur şi-a dus durerea - pentru a o cruţa pe mama lui şi pe el! În timp ce stătea cu ochii aţintiţi la obrazul tatălui său, durerea lui i se

păru neînsemnată. Cuvântul acela scris pe carte! Cuvânt de bun rămas! Acum mama nu-l mai avea decât pe el! Se apropie de faţa moartă - nu era schimbată deloc şi, totuşi, nu mai era el. Odată, parcă îl auzise pe tatăl său spunând că nu crede într-o supravieţuire conştientă după moarte, sau, chiar dacă aşa ceva există, el era de părere că starea conştientă dăinuieşte numai până când trupul ajunge la limita vârstei lui, adică atâta vreme cât mai are vitalitate fizică într-însul. Astfel, în cazul când omul moare într-un accident, otrăvire, boală fulgerătoare, conştiinţa ar putea persista până când Natura îşi consumă toate forţele latente, şi apoi dispare în mod treptat. Teoria tatălui său îl izbise, căci n-o mai auzise niciodată. Când inima se opreşte astfel - desigur, nu e ceva natural! S-ar putea, deci, ca spiritul conştient al tatălui său să fie acolo, în cameră cu el. Deasupra patului era portretul bunicului său. Poate că

şi conştiinţa *lui* era încă vie; dar poate că vie e şi conştiinţa fratelui său vitreg, mort în Transvaal. Nu cumva sunt toţi aici, adunaţi în jurul acestui pat? Jon îl sărută pe frunte şi se întoarse în camera lui. Uşa dinspre odaia mamei lui era întredeschisă; desigur că fusese la Jon în odaie - îi pregătise biscuiţi, lapte fierbinte, iar scrisoarea nu mai era pe jos. Jon mâncă şi bău laptele, privind cum ultima rază de lumină a zilei se stinge. Nu îndrăznea să privească în viitor - privea fix afară, la frunzele negre ale stejarului bătrân, crescut până-n dreptul ferestrei lui, şi i se păru că viaţa i se oprise în loc. Noaptea dormi greu; deodată se trezi, cu impresia că lângă patul lui stă o siluetă albă şi nemişcată. Speriat, se ridică.

Glasul mamei lui zise:

- Eu sunt, Jon, dragul meu! Mâna ei caldă îi aşeză capul pe pernă, şi figura ei albă dispăru.

Rămase singur! Adormi din nou, şi în somnu-i adânc visă cum

numele mamei se aşterne peste patul lui.

SOAMES MEDITEAZĂ

Anunţul morţii lui Jolyon Forsyte, apărut în ziarul *The Times*, nu-l impresiona prea mult pe Soames. S-a dus şi Jolyon! Cei doi veri nu se iubiseră niciodată. Ura, în forma ei violentă, se potolise de multă vreme dar, cu toate că nu i-a mai îngăduit să-i reînvie în suflet, lui Soames i se păru că moartea aceasta timpurie e o pedeapsă a justiţiei poetice. Timp de douăzeci de ani, acest uzurpator al drepturilor lui se bucurase de soţia şi casa lui şi acum... murise! După părerea lui Soames, necrologul apărut la câteva zile după moartea lui Jolyon îi dădea prea multă atenţie. Articolul vorbea despre "pictorul harnic şi plăcut a cărui operă cuprinde cele mai bune acuarele de la sfârşitul epocii victoriene". Soames preţuia mult mai mult pe Mole, Morpin şi Caswell Baye, de aceea protesta destul de sonor ori de câte ori

apărea vreun tablou al vărului său în vreo sală de expoziţie; întoarse deci foaia ziarului, iute, foşnindu-l zgomotos, în aceeaşi dimineaţă, una din afacerile familiei Forsyte îl obligă să plece în oraş, aşa că se pregăti să întâmpine privirile scrutătoare pe care i le va arunca bătrânul Gradman peste ochelari. Figura bătrânului funcţionar avea expresia aceea tipică a oamenilor care se pregătesc să prezinte condoleanţe. Era ca şi cum vremurile bune de odinioară respirau prin toţi porii lui. Se auzea aproape cum îşi zice în gând: "Da - domnul Jolyon - chiar de vârsta mea şi s-a dus! Doamne, Dumnezeule! Cred că doamna e tristă. Ce femeie frumoasă! Trupul îşi cere drepturile lui, n-ai ce-i face! Uite că au scris şi în ziar despre el!" Din pricina atmosferei care plutea în jurul bătrânului, Soames se simţi obligat să rezolve în grabă mare câteva contracte de arendare şi tranzacţii ipotecare.

- V-aţi mai gândit la donaţia aceea în favoarea domnişoarei Fleur, domnule Soames?

- M-am răzgândit, răspunse Soames scurt.

- A-a-h! Mă bucur foarte mult. De altfel v-am spus că, după părerea mea, v-aţi cam grăbit. Vremurile se schimbă.

Oare Fleur va fi impresionată de această moarte? Gândul acesta începu a-l nelinişti pe Soames. Nu ştia dacă aflase, ea citea rareori ziarele şi niciodată nu se uita la naşteri, căsătorii şi decese.

Isprăvind iute treburile, plecă spre Green Street la masă: Winifred era cam tristă. După toate probabilităţile, Jack Cardigan suferise o fractură şi multă vreme nu va mai fi "în formă". Aceasta o supăra foarte mult.

- Spune-mi, te rog, Profond a plecat cu adevărat? zise Soames brusc.

- Da, a plecat. Dar nu ştiu unde, răspunse Winifred. Da, întotdeauna

aceeaşi situaţie - nu se ştie nimic precis.

De altfel nici nu-l prea interesa. De la Anette primea scrisori expediate din Dieppe, unde era împreună cu mama ei.

- Cred că ai aflat de moartea lui Jolyon.

- Da, zise Winifred. Mi-e milă de copiii lui. A fost un om de treabă.

Soames scoase un sunet bizar. În adâncul conştiinţei lui se trezi revolta împotriva unui adevăr profund şi vechi - acela că oamenii se judecă după ceea ce au *fost*, şi nu după ceea ce au *făcut*.

- Sunt convins că în această privinţă lumea avea o părere greşită, mârâi el.

- Dar acum, după ce a murit, trebuie să fim drepţi faţă de el.

- Eu aş fi vrut să fac asta de mult, zise Soames, dar n-am avut prilejul. Nu cumva ai la îndemână vreun almanah al nobilimii engleze?

- Ba da, uite-l colo în raftul de jos.

Soames scoase o carte cu coperte roşii şi începu s-o răsfoiască agitat.

"Mont - Sir Lawrence, al nouălea baronet, titlu acordat din anul 1620, fiul lui Geoffrey, al optulea baronet, şi al Laviniei, fiica lui Sir Charles Muskham, baronet de Muskham Hall, Shrops.: căsătorit în 1890 cu Emily, fiica lui Conway Charwell, cavaler de Condaford Grange, din Oxon; primul său fiu, moştenitorul titlului, Michael Conway, născut 1895; două fiice. Reşedinţa: Lippinghall Manor, Folwell, Bucks. Cluburi: Snook's; Coffee House; Aeroplane. Vezi Bidicott."

- Hm! zise Soames. Tu ai cunoscut vreodată un editor?

- Pe unchiul Timothy.

- Vreau să spun dacă cunoşti pe vreunul în viaţă.

- Monty a cunoscut pe unul din clubul lui. L-a poftit o dată aici la cină. Ştii că Monty s-a pregătit toată viaţa să scrie o carte despre modul de a face avere la turf. De

aceea căuta să se pună bine cu acel editor.

- Ei şi?

- L-a convins să joace pe un cal pentru cursa de două mii. De atunci nu l-am mai văzut. Dacă-mi aduc bine aminte, era un tip inteligent.

- A câştigat?

- Nu. Mi se pare că ultimul cal a fost cel pe care pariase el. Monty era totuşi deştept în felul lui.

- Crezi? zise Soames. Ia spune, Winifred, tu vezi vreo legătură între un viitor baronet şi o întreprindere editorială?

- În ziua de azi oamenii se ocupă cu fel de fel de lucruri, răspunse Winifred. Mi se pare că marele *chic* e să nu stai degeaba - tocmai invers decât pe vremea noastră. Odinioară era distins să nu faci nimic. Dar eu sper că nu trece mult şi revenim la moda veche.

- Tânărul Mont despre care vorbesc e foarte îndrăgostit de Fleur. Dacă aş şti că astfel se

termină cealaltă poveste, l-aş încuraja.

- Are stil? întrebă Winifred.

- Nu e cine ştie ce frumos; destul de simpatic însă, şi pare cam aiurit. Cred că are o moşie destul de mare. Pare s-o iubească cu adevărat. Dar, fireşte, nu ştiu nimic precis.

- Nu, murmură Winifred; e foarte greu să ştii cum e mai bine. După părerea mea, cuminte este să nu te amesteci. Mă plictiseşte la culme accidentul lui Jack; cine ştie când vom putea pleca în vacanţă! Totuşi oamenii sunt întotdeauna distractivi; eu mă duc adeseori în Park şi îi privesc.

- Eu, dacă aş fi în locul tău, îi zise Soames, mi-aş cumpăra o căsuţă la ţară şi aş pleca din Londra în zilele de sărbătoare şi când muncitorii fac greve.

- Viaţa la ţară mă plictiseşte, răspunse Winifred, iar greva muncitorilor de la calea ferată mi s-a părut chiar amuzantă.

Winifred a fost întotdeauna renumită pentru sângele ei rece.

Soames îşi luă rămas-bun. În drum spre Reading se gândi neîncetat dacă e bine sau nu să-i vorbească lui Fleur despre moartea lui Jolyon. Situaţia nu se schimbase - atâta doar că acum băiatul era independent şi că nu avea de luptat decât cu opoziţia mamei lui. Nu încape îndoială că tânărul a moştenit o avere frumoasă şi poate şi casa - construită pentru el şi Irene - casa al cărei arhitect i-a ruinat căminul. Fiica lui - stăpâna acestei case. Ar fi, într-adevăr, o justiţie poetică. Soames începu să râdă încetişor, dar cu multă tristeţe. Clădise această casă pentru a reface căsnicia lui nereuşită, voia să-şi creeze un cămin pentru copiii şi nepoţii lui, dacă ar fi putut convinge pe Irene să-i dăruiască un urmaş! Fiul ei şi Fleur! Copiii lor ar fi, într-un fel, descendenţii unirii dintre el şi ea.

Soames era prea sobru pentru a accepta o situaţie atât de teatrală. Şi, totuşi, ar fi cea mai uşoară, cea mai rentabilă soluţie de a ieşi din impas, acum că Jolyon nu mai era. Contopirea celor două averi Forsyte avea un deosebit farmec conservator. Iar ea, Irene, va fi din nou legată de el. Ce nebunie! Ce absurditate! Soames alungă aceste închipuiri.

Ajuns acasă auzi bilele de biliard ciocnindu-se, iar prin fereastră îl zări pe tânărul Mont aplecat peste masă. Fleur, cu tacul sprijinit în şold, privea zâmbind. Ah, cât era de frumoasă! Nu e de mirare că tânărul Mont era atât de îndrăgostit! Titlu de nobleţe, moşie! În zilele acelea moşia nu mai avea mare valoare, titlul de nobleţe poate şi mai puţin. Bătrânii Forsyte aveau un oarecare dispreţ pentru titluri, socotindu-le artificiale şi demodate: le plăteai mai scump decât meritau şi aveai de-a face şi cu curtea regală. Soames îşi aducea bine aminte că

toată generaţia bătrână avea, în diferite variante, cam aceeaşi părere. Totuşi Swithin, în zilele lui de glorie, fusese poftit o dată la palat. Dar după recepţie a declarat că nu se mai duce a doua oară - "totul e un moft". Familia a bănuit că hotărârea lui fusese provocată de ţinuta în care trebuise să apară; în pantalonii de ceremonie, scurţi până la genunchi, părea foarte gras. Soames îşi aduse aminte însă cât de mult dorise să fie invitată la curte Emily, mama lui, care ţinea atâta la manifestările mondene; dar tatăl lui pusese piciorul în prag cu o autoritate şi hotărâre neobişnuite. De ce să se împăuneze fără rost la palat - bani şi timp irosiţi degeaba; nu era de nici un folos!

Instinctul care a creat şi a menţinut burghezia britanică în calitatea ei de forţă principală în Stat, sentimentul că lumea lor era destul de bună, ba chiar puţin mai bună decât oricare alta, pentru că era lumea *lor*, au ţinut pe bătrânii

Forsyte departe de "mofturile aristocratice", cum le zicea Nicholas când suferea de gută. Generaţia lui Soames, mai conştientă de valoarea ei şi mai ironică, s-a ferit să apară în pantaloni scurţi, nevrând să fie ridicoli ca Swithin. Iar în a treia şi în a patra generaţie aveau aerul că-şi bat joc de toate lucrurile.

Totuşi, faptul că tânărul Mont va moşteni un titlu de nobleţe şi o moşie nu era supărător - era un lucru pe care nu-l putea evita. Intră încet în sala de biliard; Mont dădu o lovitură greşită. Soames observă expresia din ochii tânărului, care-o urmărea pe Fleur, aplecată peste masă pentru a da lovitura ei; adoraţia care i se citea în ochi îl impresiona.

Fleur se opri cu tacul sprijinit în podul palmei ei subţiri, scutură din cap pentru a-şi da spre spate părul ei castaniu, tuns scurt, şi zise:

- N-o să-mi reuşească niciodată.

- Încearcă, la noroc.

- Bine - tacul izbi, bila se rostogoli - poftim!

- Ghinion! Nu face nimic!

Apoi cei doi tineri îl văzură, şi Soames zise:

- Eu am să înscriu loviturile.

Aşezat pe scaunul înalt de lângă masă, cochet dar cam ostenit, privea pe furiş feţele celor doi tineri. După ce isprăviră partida, Mont veni la el.

- Am intrat în combinaţia editurii, domnule. Ciudată combinaţie, n-am ce zice! Îmi închipui câte tipuri de oameni aţi cunoscut dumneavoastră în cariera de avocat!

- Da, aşa este.

- Daţi-mi voie să vă spun ce-am observat eu; oamenii greşesc când oferă mai puţin decât ar putea da, cred că ar fi mai cuminte să ofere mai mult şi apoi să încerce să scadă.

Soames ridică sprâncenele.

- Şi dacă negustorul acceptă oferta cea mai mare?

- Nu face nimic, zise Mont; întotdeauna e mai uşor să scazi un preţ decât să-l urci. La noi, de pildă, dacă oferim unui autor un preţ bun, el bineînţeles, acceptă. Apoi pornim la lucru şi ne dăm seama că, în condiţiunile stabilite, nu putem realiza beneficiul cuvenit. Îl chemăm şi îi explicăm. El are încredere în noi pentru că a văzut cât am fost de generoşi la început, şi, blând ca un miel, scade preţul şi nu ne poartă ranchiună. Dar dacă îi oferim un preţ mic de la început, el nu acceptă, şi noi suntem puşi în situaţia de a oferi mai mult pentru a nu-l scăpa din mână, iar el rămâne cu impresia că suntem nişte exploatatori ordinari care vrem să-i cumpărăm munca pe nimica toată.

- Încearcă dumneata să cumperi tablouri cu acest sistem, zise Soames; o ofertă acceptată are valoarea unui contract încheiat. N-ai învăţat asta?

Tânărul Mont întoarse capul spre fereastra unde stătea Fleur.

- Nu. Îmi pare rău că n-am învăţat dreptul. Dar am făcut încă o constatare: după părerea mea trebuie să laşi oamenilor posibilitatea de a renunţa la o afacere proastă ori de câte ori vin să-ţi ceară rezilierea unui contract.

- Pentru a face reclamă întreprinderii? întrebă Soames pe un ton sec.

- Da, fireşte că *este* şi un fel de reclamă, dar eu vreau să facem din asta un principiu.

- Firma în care ai intrat lucrează după asemenea concepţii?

- Încă nu, dar sper să-i conving şi pe ceilalţi cât de curând, zise Mont.

- Atunci falimentul e garantat.

- Nu, domnule Forsyte; nu sunt de părerea dumneavoastră. Am făcut numeroase observaţii, şi toate confirmă teoria mea. În afaceri nu se ţine îndeajuns seama de firea omenească, de aceea negustorii au fel de fel de neplăceri şi pierd multe beneficii materiale. Fireşte, trebuie să fii de bună credinţă şi de-o

sinceritate absolută, ceea ce nu e greu când eşti convins de ceea ce faci şi spui. Cu cât eşti mai generos şi cu mai multă omenie în afaceri, cu atâta şansele cresc.

Soames se ridică.

- Eşti asociat?

- Încă nu, abia peste şase luni.

- După părerea mea, coasociaţii dumitale ar face bine dacă s-ar retrage cât de curând din afacere.

Mont râse.

- Vom trăi şi vom vedea! zise el. Lumea trece prin schimbări profunde. Instinctul de proprietate şi-a tras obloanele.

- Ce? zise Soames.

- Casa e de închiriat! La revedere, domnule Forsyte! Acum trebuie să plec!

Soames urmări atent pe Fleur, văzu cum îi întinde mâna şi cum tresare în clipa în care Mont i-o strânse, apoi auzi un suspin pornit din pieptul tânărului care ieşea pe uşă. Fleur, plecând de la fereastră, veni spre el, plimbându-şi degetul

mijlociu pe marginea lemnului de mahon al mesei de biliard. Se vedea cât de colo că voia să-l întrebe ceva. Când degetul ajunse în ultima adâncitură din colţul mesei, Fleur ridică ochii către el.

- Tată! Ai făcut tu ceva pentru ca Jon să nu-mi mai scrie?

Soames dădu din cap.

- Cum, adică n-ai aflat? îi zise. A murit tatăl lui: chiar azi o săptămână.

- Oh!

Pe faţa ei îngrozită, încruntată, el văzu încercarea deznădăjduită de a-şi da seama de efectele acestei morţi asupra planurilor ei.

- Sărmanul Jon! De ce nu mi-ai spus, tată?

- N-am ştiut ce să fac, zise Soames încet; tu n-ai încredere în mine.

- Câtă încredere aş avea dacă ai vrea să mă ajuţi!

- Poate că voi putea.

Fleur îşi împreună mâinile ca pentru rugăciune.

- Oh! scumpul meu - când cineva doreşte un lucru cu atâta foc, nu se mai gândeşte la cei din jurul său. Nu fi supărat pe mine, tată!

Soames ridică mâna cu aerul că se fereşte de ea.

- Meditez tot timpul, îi zise. Cum îi venise oare să folosească un asemenea cuvânt? Tânărul Mont te-a plictisit din nou?

Fleur zâmbi.

- Oh, Michael! Întotdeauna mă plictiseşte, dar e băiat de treabă. Nu mi-e antipatic...

- Sunt cam ostenit, zise Soames, mă duc să mă întind puţin înainte de cină.

Urcă în sala de tablouri, se întinse pe canapea şi închise ochii. Mare răspundere avea el faţă de fata lui, a cărei mamă era... ah! Ce era oare? Mare răspundere! S-o ajute... cum să-i vină în ajutor? Era tatăl ei, nu putea schimba nimic în privinţa asta. Sau că Irene... Ce-a spus tânărul Mont? O prostie în legătură cu instinctul de proprietate -

obloane trase... De închiriat? Un caraghios!

Zăpuşeala, aerul îmbălsămat cu miresmele florilor de câmp, ale trandafirilor şi ale apei îl învăluiră, şi Soames aţipi.

IDEEA FIXĂ

"Ideea fixă" a dat mult mai mult de lucru ofiţerilor de poliţie judiciară, decât orice altă formă de tulburare mintală. Iar când această boală îmbracă veşmântul amorului, e mai virulentă şi mai acută decât oricare alta. Ideea fixă a amorului nu ţine seama de nimeni şi de nimic, trece peste munţi şi văi, deschide toate uşile, nu se uită nici la dreapta, nici la stânga, nu vede în calea ei nimic, fie că e vorba de oameni cu sau fără idei fixe, fie că e vorba de copii în leagăn sau nefericiţi care suferă de aceeaşi boală gravă. Ea aleargă cu ochii aţintiţi la flacăra ce-i mistuie inima uitând de toate celelalte lucruri. Oamenii au diferite idei fixe! Unii cred că fericirea omenirii depinde de îndemânarea lor, alţii cred că vivisecţiunea câinilor e lucrul cel mai important de pe lume, unii au ideea fixă că trebuie să urască pe

străini, alţii că trebuie să plătească impozit global, unii că trebuie să rămână şi mai departe miniştri, alţii au convingerea că numai ei pot învârti roata lumii, o parte din oameni împiedică pe vecinii lor să divorţeze, pe când alta are ideea fixă a problemelor de conştiinţă, a cuvintelor de origine greacă, a dogmelor religioase, a paradoxelor; unii se consideră superiori faţă de toţi semenii lor, alţii au multe alte forme de egomanie - dar toate acestea sunt anemice faţă de ideea fixă a unei femei sau a unui bărbat când urmăreşte să pună stăpânire pe fiinţa iubită. Şi cu toate că Fleur ducea, în zilele acelea răcoroase de vară, viaţa uşoară a unei tinere Forsyte ce purta toalete elegante şi avea ca unică preocupare plăcerea, "jurase" - aşa cum ar fi spus Winifred cu cea mai modernă expresie - să fie nepăsătoare faţă de tot, să n-o intereseze nimic. Ea dorea şi voia să pună mâna pe luna pe care o vedea plutind în răcoarea

cerului peste Tamisa, sau peste Green Park, când mergea la Londra.

Pe vremea aceea corsajele erau foarte decoltate, sânii nu erau deloc la modă, şi sentimentul şi mai puţin; totuşi scrisorile lui Jon, înfăşurate în mătase roz, le purta în sân, acestea constituind dovada cea mai bună a intensităţii ideii ei fixe!

După ce află de moartea tatălui lui Jon, Fleur îi scrise, şi, peste trei zile, tocmai când se întorcea dintr-o excursie de pe Tamisa, primi răspunsul. Era prima scrisoare de când se întâlniseră la June. O deschise cu teamă şi o citi îngrozită.

"De când ne-am întâlnit am aflat totul despre trecut. Nu vreau să-ţi spun nimic, căci cred că tu ştiai tot atunci când ne-am văzut la June. Ea pretinde că ştiai. Dacă într-adevăr cunoşteai adevărul, Fleur, trebuia să mi-l spui şi mie. Îmi închipui că tu nu cunoşti decât versiunea tatălui tău. Eu o cunosc pe a mamei mele. E îngrozitor. Acum când e atât de îndurerată, nu pot face nici un gest

care ar întrista-o şi mai mult. Trebuie să-ţi spun că din zori şi până-n noapte mi-e dor de tine, dar cred că nu vom putea fi niciodată împreună - ne desparte ceva mult prea grav."

Aşa! Va să zică Jon îi descoperise şiretenia. Dar inima ei simţea că Jon a iertat-o. Însă cele ce scria despre mama lui făcuseră să-i bată inima şi i se păru că n-o mai ţin picioarele. În primul moment hotărî să-i răspundă; apoi se răzgândi. Aceste porniri alternară neîncetat în zilele următoare, în timp ce deznădejdea o copleşea. Nu degeaba era ea fata tatălui ei! Dârzenia, cauza succeselor şi a eşecurilor lui Soames, era şi trăsătura dominantă a caracterului ei, dar la. Fleur această dârzenie era îmbrăcată şi împodobită cu graţia şi vioiciunea franţuzească. Fără să vrea, Fleur conjuga verbul "a avea" întotdeauna la persoana întâi, cu pronumele "eu". Ascunzând orice urmă a deznădejdii ei din ce în ce

mai mari, Fleur făcea excursii pe Tamisa pe cât îi îngăduiau vânturile şi ploile unui iulie morocănos, de parcă n-ar fi avut nici o grijă pe lume; şi n-a existat vreodată un "viitor baronet" mai puţin preocupat de o întreprindere editorială ca Michael Mont, care o însoţea ca o umbră.

Pentru Soames fata era o enigmă. Era cât p-aci să-l păcălească prin veselia ei exuberantă. Cât p-aci, căci adeseori o surprindea privind în gol, iar noaptea târziu, prin ferestrele camerei ei de culcare vedea o dâră de lumină. La ce s-o fi gândind, ce-o fi uneltind Fleur în miezul nopţii când ar fi trebuit să doarmă? Nu îndrăznea s-o întrebe; după cele câteva cuvinte spuse în sala de biliard, ea nu-i mai pomenise nimic.

Din atmosfera aceasta taciturnă îi scoase Winifred, care-i invită la masă şi apoi la operă, unde se juca ceva "foarte amuzant", *The Beggar's Opera*[135]. Tot Winifred le

propuse să invite şi un domn, pentru a fi patru[136] persoane în lojă. Soames, din principiu, nu se ducea la teatru, dar primi invitaţia pentru că Fleur, tot din principiu, se ducea la orice spectacol.

Plecară cu automobilul, împreună cu Michael Mont, care era în al şaptelea cer, şi pe care Winifred îl găsi "foarte amuzant". *The Beggar's Opera* îl cam zăpăci pe Soames. Oamenii erau înfăţişaţi sub un aspect foarte neplăcut, lucrarea era foarte cinică. Winifred era "intrigată" de costume. Muzica nu-i displăcu însă. În ajun fusese iarăşi la operă, la un spectacol dat de Baletul Rus, şi cum venise prea devreme, găsise scena ocupată de cântăreţi care, palizi şi înspăimântaţi, se feriră cu vehemenţă timp de un ceas ca nu cumva, din greşeală, să scoată măcar un sunet melodios. Michael Mont era încântat. Toţi trei ar fi vrut să afle părerea lui Fleur, dar gândurile ei erau departe. "Ideea ei

fixă" se afla pe scenă şi cânta cu Polly Peachum, mima cu Filch, dansa cu Jenny Diver, poza cu Lucy Lockit, se săruta, sălta şi se răsfăţa cu Macheath. Deşi buzele ei zâmbeau şi mâinile aplaudau, vechea comedie n-o impresiona mai mult decât dacă ar fi fost patetică, în genul unei "reviste" moderne. Când se urcară în automobil pentru a se întoarce acasă, pe Fleur o durea sufletul din pricină că lângă ea, în locul lui Michael Mont, nu şedea Jon. Când, la vreo cotitură, braţul lui Michael se atingea întâmplător de al ei, se gândea: "Dacă ar fi braţul lui Jon!" Când în zgomotul motorului auzea glasul vioi al lui Mont vorbindu-i dulce la ureche, Fleur îi zâmbea şi răspundea gândind: "Ce n-aş da să fie glasul lui Jon!" Iar când Mont îi spuse: "Fleur, eşti un înger în rochia asta!" ea îi răspunse: "Da? îţi place?" şi gândi: Ce bine ar fi dacă ar vedea-o Jon!

În drum spre casă Fleur luă o hotărâre. Va merge să-l vadă la Robin Hill - singură; va lua automobilul fără să-i spună o vorbă tatălui ei şi fără a-l preveni pe Jon. Trecuseră nouă zile de când primise scrisoarea şi nu mai putea aştepta. Luni va pleca! După ce luă această hotărâre, amabilitatea ei faţă de tânărul Mont crescu. În faţa unei asemenea perspective nu-i mai venea greu să-l vadă lângă ea şi nici să-i răspundă la întrebări. N-are decât să rămână la cină cu ei; poate s-o ceară din nou în căsătorie; va dansa cu ea, o va strânge de mână, va suspina - facă ce-o vrea. Michael Mont nu o supăra decât atunci când îi tulbura ideea fixă. Îi era chiar milă de el; bineînţeles atât cât îi putea fi acum milă de cineva, afară de ea însăşi. La masă Mont vorbi parcă cu mai multă însufleţire decât de obicei despre ceea ce numea el "moartea cercurilor închise"; Fleur nu prea era atentă, dar tatăl ei părea

să-l urmărească, zâmbind contrariat, dacă nu chiar mânios.

- Generaţia tânără nu gândeşte ca dumneavoastră, domnule Forsyte! Nu-i aşa, Fleur?

Fleur dădu din umeri; pentru ea generaţia tânără era Jon, şi ea nu ştia cum gândeşte el.

- Tinerii gândesc ca mine când ajung la vârsta mea, domnule Mont. Firea omenească nu se schimbă.

- Sunt de acord; dar formele gândirii se schimbă cu vremea. Urmărirea intereselor individuale e o formă de gândire care dispare.

- Într-adevăr! Interesul individului nu e o formă de gândire, domnule Mont, ci un instinct.

"Da, când este vorba despre Jon", gândi Fleur.

- Dar problema se pune altfel: ce este interesul individual? Tendinţa actuală e ca interesul *tuturor* să fie interesul fiecărui individ în parte. Nu-i aşa, Fleur?

Fleur zâmbi.

- Dacă nu admitem acest lucru, adăugă tânărul, va fi vărsare de sânge.

- De când e lumea lume oamenii au vorbit ca dumneata, domnule Mont.

- Dar cred că admiteţi, domnule, că simţul de proprietate dispare pe zi ce trece?

- Aş spune mai degrabă că se întăreşte la cei care nu au avere.

- Ei bine, uitaţi-vă la mine! Eu sunt moştenitorul unei averi considerabile. Nu am nevoie de ea şi renunţ la ea chiar şi mâine.

- Nu eşti căsătorit şi nu ştii ce vorbeşti.

Fleur văzu cum tânărul Mont o privi trist.

- Adică dumneavoastră credeţi că, într-adevăr, căsătoria...? începu Mont.

- Societatea e clădită pe căsătorie, zise Soames cu buzele strânse; pe căsătorie şi pe ceea ce decurge din ea. Dumneata vrei să înlături totul?

Tânărul Mont făcu un gest bizar. Peste masa încărcată cu tacâmuri de argint purtând blazonul familiei Forsyte - un fazan - şi învăluită în lumina electrică ce strălucea într-un glob de alabastru, se lăsă linişte. Iar afară, peste râu, se aşternea întunericul, aerul era încărcat de umezeală şi miresme dulci.

"Luni, gândea Fleur, luni!"

DEZNĂDEJDE

Săptămânile ce au urmat după moartea tatălui său au fost mohorâte şi pustii pentru singurul Jolyon Forsyte rămas printre cei vii. Ceremonialul cuvenit şi formalităţile necesare - citirea testamentului, inventarierea şi evaluarea succesiunii, distribuirea legatelor - au fost îndeplinite, ca să zicem aşa, peste capul moştenitorului legal, căci era minor. Jolyon a fost incinerat. Conform dorinţei lui, nimeni din familie n-a luat parte la incinerare şi nici n-a purtat doliu. Din moştenirea lui, îngrădită în oarecare măsură de testamentul bătrânului Jolyon, văduvei îi reveni casa şi terenul de la Robin Hill, împreună cu un venit de două mii cinci sute de lire sterline anual. În afară de aceasta, cele două testamente cuprindeau dispoziţiuni foarte complicate pentru a asigura celor trei copii ai

lui Jolyon părţi egale din averea bunicului şi tatălui lor, atât în prezent, cât şi în viitor; Jon făcea excepţie, căci, datorită faptului că era de sex masculin, la vârsta de douăzeci şi unu de ani va intra în posesia efectivă a capitalului său, pe când cele două femei - June şi Holly - vor încasa numai dobânzile cuvenite pentru ca, după moarte, copiii lor să poată moşteni averea. Dacă ele nu vor avea copii, totul va trece asupra lui Jon în caz că acesta le va supravieţui. Având în vedere că June împlinise cincizeci de ani, iar Holly aproape patruzeci, specialiştii erau de părere că tânărul Jon va fi, într-o bună zi, tot atât de bogat ca bunicul lui când a murit; numai că acum impozitele fiind mai grele, veniturile îi vor fi ceva mai mici. Toate acestea nu însemnau nimic pentru Jon, şi mai nimic pentru mama lui. June fu cea care s-a ocupat de îndeplinirea formalităţilor necesare; decedatul lăsase totul în perfectă rânduială.

După ce June plecă şi cei doi rămaseră singuri în casa cea mare, cu moartea care-i unea şi cu dragostea care-i despărţea, Jon trăi câteva zile foarte grele, dezgustat şi dezamăgit de sine însuşi. Mama lui îl privea cu multă tristeţe şi răbdare, dar şi cu o nuanţă de mândrie instinctivă, având aerul că nu se apără pe faţă. Dacă ea îi zâmbea, Jon era furios, dându-şi seama că-i răspunde printr-un zâmbet mânios şi artificial. N-o judeca şi n-o condamna; nici prin gând nu-i trecuse să ia asemenea atitudine. Nu! Era mânios şi artificial pentru că din pricina ei nu-şi putea îndeplini dorinţa. În această stare fu obligat să se ocupe de rezolvarea unor chestiuni în legătură cu cariera tatălui său; şi lucrul acesta îl uşura. Deşi June le oferise serviciile ei, atât Jon, cât şi Irene au socotit că nu-i prudent să-i dea mână liberă, căci dacă June punea mâna pe cartoanele, tablourile încă neexpuse şi pe cele câteva acuarele

neterminate, Paul Post şi ceilalţi obişnuiţi ai atelierului ei le vor critica atât de aspru şi nelegiuit, încât vor face să îngheţe până şi urma de căldură pe care o mai păstra June pentru tatăl ei. Aşa cum erau aceste lucrări, poate cam demodate în ce priveşte concepţia, acuarelele erau bune şi ei nu puteau suporta ideea ca cineva să-şi bată joc de ele. Ultima mărturie de dragoste ce i-o puteau aduce celui pe care-l iubiseră atâta era o expoziţie consacrată numai operei lui; pentru pregătirea ei, Jon şi Irene petrecură multe ceasuri împreună. Jon avea din ce în ce mai mult respect pentru tatăl său. Abia acum îşi dădu seama cu câtă dârzenie luptase el pentru a realiza dintr-un talent mediocru o operă artistică originală. Rămăseseră în urma lui o mulţime de lucruri în care se putea urmări o continuitate, o profunzime din ce în ce mai mare şi o creştere a viziunii artistice. Fireşte, nici una din lucrări nu era profundă şi nici

nu atingea mari înălţimi artistice - dar, aşa cum erau, erau întregi, lucrate conştiincios şi în felul lor desăvârşite. Aducându-şi aminte de modestia tatălui său, de discreţia lui, de ironia cu care vorbea despre propriile sale strădanii, spunând mereu că e un "amator", Jon abia acum îşi dădea seama că nu l-a cunoscut cu adevărat... Se pare că principiul lui călăuzitor în viaţă fusese acela de-a se lua în serios, fără a-i plictisi pe ceilalţi explicându-le cât este el de serios. Băiatul era emoţionat şi îi dădea din tot sufletul dreptate mamei când aceasta îi spunea: "A fost un om cu adevărat fin; orice făcea, îi era cu neputinţă să nu se gândească la alţii. Iar când lua o hotărâre care putea supăra pe alţii, proceda cu cât mai puţină sfidare - nu ca oamenii din ziua de azi. Nu-i aşa? De două ori în viaţă a fost silit să înfrunte lumea şi a făcut-o fără să-şi fi amărât sufletul." Jon văzu lacrimile curgând pe faţa ei, dar ea se

întoarse să n-o vadă. Era atât de liniştită după această pierdere grea, încât, uneori, Jon credea că n-o doare prea tare. Dar acum, privind-o, îşi dădu seama cât de departe era el de demnitatea şi discreţia părinţilor săi. Se ridică şi, apropiindu-se tiptil de ea, o prinse de mijloc. Ea îl sărută iute, dar aproape cu patimă, şi ieşi din încăpere.

Atelierul unde alegeau şi puneau etichete pe tablouri fusese odinioară camera de lucru a lui Holly, unde avusese crescătoria de viermi de mătase, uscătoria de flori de levănţică, şi unde luase lecţii de muzică şi-şi pregătise lecţiile. Era sfârşitul lunii iulie, ferestrele camerei dădeau spre miazănoapte şi răsărit, totuşi prin perdelele de olandă mov, decolorate de vreme, pătrundea aerul cald şi adormitor. Pentru a mai păstra ceva din strălucirea dispărută a unei încăperi părăsite de stăpânul ei, întocmai cum lanurile de aur de pe câmp

dispar la seceriş, Irene aşezase pe masa pătată cu vopsele un vas de flori cu trandafiri roşii. Aceştia, împreună cu pisica favorită a lui Jolyon, care nu părăsea atelierul pustiu, erau singurele podoabe ale încăperii triste şi neorânduite. Jon stătea în faţa ferestrei care dădea spre miazănoapte şi respira aerul cald, ce mirosea straniu a căpşuni coapte.

Auzi un automobil urcând spre casa lor. Iarăşi avocaţii, pentru cine ştie ce prostie! Oare de ce te doare în suflet când simţi aceste miresme? De unde or fi venind, căci în partea aceea a casei nu erau straturi cu căpşuni. Instinctiv, scoase o bucată de hârtie zbârcită din buzunar, pe care aşternu câteva cuvinte răzleţe. Un val de căldură se răspândi în pieptul său; Jon îşi frecă palmele. Gândise următoarele:

Ah, de-aş putea să fac un cântec mic -

Ca inima să-mi afle mângâiere!

L-aş face-ntreg numai din lucruşoare -
Din susur de izvor, din aripioare,
Din puf împrăştiat de păpădie.
Din stropi de ploaie duşi de vijelie,
Din torsul mâţei, ori din ciripit
Şi din oricare foşnet auzit
Când vântul şuieră prin iarbă şi frunziş
Şi-ngână zumzetul de gâze în desiş.
Un cântec fin ca floarea şi uşor
Şi alintat ca fluturele-n zbor.
Bătând din aripi dacă l-aş vedea,
Să zboare l-aş lăsa şi aş cânta!

Repeta în gând poezia în faţa ferestrei, când cineva îl strigă pe nume şi, întorcându-se, o văzu pe Fleur. În faţa acestei apariţii de vrajă în primul moment încremeni, mut, dar privirea ei limpede şi plină de viaţă îi aprinse inima. Apoi făcu câţiva paşi spre masă, zicând:

- Ce drăguţă eşti c-ai venit!

Dar auzind aceste vorbe, Fleur se clătină, parcă ar fi izbit-o cu ceva.

- Am întrebat de tine, zise ea, şi mi s-a spus că eşti aici, sus. Dar dacă vrei, pot pleca imediat.

Jon îşi încleştă mâinile de tăblia mesei pătate cu vopsea. Chipul ei, trupul ei sub rochia gingaşă se întipăriseră cu atâta putere în ochii lui, încât chiar dacă în aceeaşi clipă ar fi înghiţit-o pământul, nimic nu i-ar fi putut şterge imaginea.

- Adevărat că te-am minţit, Jon. Dar te-am minţit pentru că te iubesc.

- Da, da, nu face nimic.

- Nu ţi-am răspuns la scrisoare. N-avea rost - n-aveam ce răspunde. În schimb am venit să te văd.

Fleur întinse amândouă mâinile, iar Jon i le prinse peste masă. Ar fi vrut să spună ceva dar nu reuşi, căci întreaga atenţie îi era concentrată asupra mâinilor ei, ca nu cumva să i le strângă prea tare. Ale lui păreau atât de aspre şi ale ei atât de suave! Fleur zise pe un ton cam îndrăzneţ:

- Povestea aceea de odinioară - a fost chiar atât de îngrozitoare?

- Da. Şi în glasul lui se simţi o nuanţă de provocare.

Fleur îşi smulse mâinile din ale lui.

- Nu ştiam că în ziua de azi băieţii se mai ţin de fustele mămichii.

Jon îşi ridică bărbia de parcă l-ar fi plesnit cineva.

- Oh! Jon! N-am vrut să te supăr. Cum am putut spune una ca asta? Şi ducându-se iute lângă el, continuă: Jon, dragă Jon, n-am vrut să te supăr.

- Nu face nimic.

Fleur îşi puse amândouă mâinile pe umerii lui şi-şi aplecă capul pe braţe; borul pălăriei ei atingea gâtul lui Jon şi tremura ca varga. Dar el, cuprins parcă de paralizie, nu-i răspundea. Fleur, luând mâinile de pe umărul lui, se dădu la o parte.

- Am înţeles. Pot să plec, văd că n-ai nimic să-mi spui. Dar n-aş fi crezut că vei renunţa la mine.

- *N-am renunţat!* strigă Jon, ca şi cum ar fi revenit brusc la viaţă. Nu pot. Dar voi încerca.

Ochii lui Fleur se umplură de lumină şi se apropie mlădioasă de el:

- Jon, eu te iubesc! Nu renunţa la mine! Dacă mă părăseşti... eu nu ştiu ce mă fac... sunt deznădăjduită. Ce importanţă are... tot trecutul... faţă de *prezent?*

Îl îmbrăţişă. Jon îi sărută ochii, obrajii, buzele. Dar în timp ce-o săruta, îi apăru scrisoarea aceea aruncată foaie de foaie lângă patul lui, chipul alb al tatălui său mort, mama lui îngenuncheată în faţa lui. Şoaptele lui Fleur: "Convinge-o! Făgăduieşte-mi! Oh! Jon, încearcă!" i se păreau copilării! Lui Jon i se păru că e foarte bătrân.

- Îţi făgăduiesc! murmură el; dar tu nu înţelegi.

- Vrea să ne distrugă viaţa numai pentru că...

- Pentru ce?

Glasul lui Jon se înăsprise din nou, şi Fleur nu-i răspunse. Braţele ei se strânseră şi mai mult în jurul lui. Sărutările ei primiră răspuns, dar în timp ce el ceda, otrava lucra în el, otrava din scrisoare. Fleur nu ştia totul, ea nu pricepea... O judeca greşit pe mama lui; ea vine din lagărul duşmanului! Era atât de caldă şi el o iubea atât de mult! Dar, chiar înlănţuit de braţele ei, Jon nu putea alunga amintirea vorbelor lui Holly: "Mi se pare că e cam egoistă"; şi ale mamei lui: "Copilul meu drag, bucuria vieţii mele, nu te gândi la mine - gândeşte-te numai la tine!"

După ce Fleur dispăru, ca un vis pătimaş, lăsându-i chipul ei viu în faţa ochilor, sărutările-i fierbinţi pe buze şi o durere sfâşietoare în inimă, Jon se rezemă de fereastră, urmărind zgomotul automobilului cu care pleca. Aceeaşi mireasmă caldă, îmbălsămată cu iz de căpşuni, aceleaşi sunete firave ale verii din cântecul său; aceleaşi

făgăduinţe de tinereţe şi fericire, ce zburau şi suspinau plutind pe aripile aerului de iulie - dar inima-i era sfâşiată; dorul îi mistuia făptura, nădejdile îl înălţau pe culmi, dar ochii priveau în pământ, parcă ruşinaţi. Ce sarcină îngrozitoare avea în faţa lui! Fleur era deznădăjduită, dar şi el tot aşa era, deznădăjduit - în timp ce privea plopii legănându-se uşor, norii albi plutind pe cer şi soarele strălucind pe iarbă.

Aşteptă până seara; până după cina la care nu se schimbă aproape nici o vorbă, când mama îi cânta la pian; Jon aştepta - fiind convins că ea ştie ce are de gând să-i spună. Irene îl sărută şi urcă în camera ei; iar Jon rămase jos, îngândurat, privind luna şi urmărind fluturii şi irealitatea aceea a culorilor ce dau vrajă unei nopţi de vară. Ce n-ar fi dat el dacă, printr-un miracol, timpul s-ar întoarce înapoi - numai cu trei luni în urmă! sau de-ar putea zbura înainte, peste ani şi ani... în

viitor! Prezentul, cu brutalitatea lui întunecată, silindu-l să ia o hotărâre într-un fel sau altul, era de neîndurat. Acum înţelegea mult mai bine ca la început ceea ce simţea mama lui; parcă povestea din scrisoarea aceea a fost un germene otrăvit ce trezise un sentiment de părtinire; aşa încât îşi dădu seama că, într-adevăr, existau două tabere: el cu mama lui, Fleur cu tatăl ei. Poate că acea tragică manifestare a dreptului de proprietate şi duşmănia de odinioară sunt moarte, dar, atâta vreme cât timpul nu le purifică, lucrurile moarte sunt otrăvitoare. Trecutul îşi aruncase umbra şi asupra iubirii lui, nu mai avea atâtea iluzii, totul i se părea mai pământesc, iar undeva, în sufletul lui, mijea îndoiala: oare Fleur nu seamănă cu tatăl ei, n-o fi vrând să pună mâna pe el? Nu era o bănuială propriu-zisă, dar teama se furişase în el, înfiorător de josnică, şi se strecurase în mintea şi în inima lui, mânjind cu suflarea ei vioiciunea şi

graţia acelui chip şi trup fermecător. Era o îndoială nu îndeajuns de puternică pentru a-l convinge de realitatea ei, dar destul de tare pentru a dărâma o încredere desăvârşită. Iar pentru Jon, care nu împlinise douăzeci de ani, încrederea desăvârşită era lucrul cel mai preţios. Avea încă elanul tinereţii de a dărui cu amândouă mâinile şi de a nu lua cu nici una, de a da totul unei fiinţe tot atât de darnice ca şi el. Desigur, Fleur a dat! Era darnică! Jon se ridică de pe fotoliul de lângă fereastră şi începu să umble năuc prin încăperea mare, cenuşie, parcă plină cu fantome, şi cu pereţii îmbrăcaţi în pânză argintie. Această casă - după cum îi spusese tatăl său în ultima scrisoare - fusese clădită pentru mama lui; da, pentru a trăi aici împreună cu tatăl lui Fleur! în cameră era aproape întuneric, şi el întinse mâna de parcă voia să strângă mâna, ca o umbră, pe care i-o întindea cel ce murise. O strânse tare, străduindu-

se să simtă degetele subţiri ale tatălui său, să le strângă şi să-l liniştească - el era de partea tatălui său. De atâtea lacrimi reţinute i se uscaseră ochii şi îl usturau. Se întoarse la fereastră. Era mai cald, mai puţin straniu, mai odihnitor afară, unde plutea luna, care peste trei zile va fi plină: libertatea nopţii îl linişti. Ce frumos ar fi fost dacă el şi cu Fleur s-ar fi întâlnit undeva pe o insulă pustie fără trecut - având drept sălaş Natura! Jon visa încă la insulele pustii unde pomii rodesc pâine, iar prin apa mării albastre se vede o lume de mărgean. Noaptea era profundă, descătuşată - plină de vrajă; ispită, făgăduinţă, refugiu din zbucium şi iubire! "Papă-lapte care se ţine de fustele mămichii!"... Obrajii îi ardeau. Închise fereastra, trase perdelele, stinse candelabrul şi urcă.

Uşa camerei lui era deschisă, lumina aprinsă, iar în faţa ferestrei stătea mama lui, îmbrăcată încă în

rochie de seară, întorcându-se spre el, îi zise:

- Stai jos, Jon! Vino să stăm de vorbă.

Ea se aşeză pe fotoliul din faţa ferestrei, Jon pe patul lui. Privind-o din profil, Jon fu emoţionat de frumuseţea şi graţia trupului ei; de linia fină a frunţii, nasului, gâtului: toată făptura ei avea un rafinament straniu. Mama lui nu se potrivise niciodată cu mediul înconjurător. Parcă venise de undeva din altă lume! Oare ce avea să-i spună? Inima lui era împovărată şi avea multe de spus.

- Ştiu că Fleur a fost azi aici. Nu mă surprinde. Deşi n-a spus-o, se înţelegea gândul ei: "Este fata tatălui ei!" Inima lui Jon se împietri. Irene continuă liniştită: Scrisoarea tatălui tău este la mine. Am strâns-o de pe jos în noaptea aceea şi am păstrat-o. Vrei să ţi-o dau înapoi, scumpul meu? Jon dădu din cap. Am citit-o, fireşte, înainte ca el să ţi-o fi dat. Mi se pare că nu

m-a judecat destul de aspru pentru crima pe care am săvârşit-o.

- Mamă! izbucniră buzele lui Jon.

- Tatăl tău a descris totul cu prea multă îngăduinţă, dar eu ştiu că am făcut un lucru îngrozitor căsătorindu-mă cu tatăl lui Fleur fără să-l fi iubit. O căsătorie nefericită, Jon, poate distruge nu numai viaţa ta, ci şi a altor oameni. Tu, dragul meu, eşti foarte tânăr şi înspăimântător de sentimental. Crezi că ai putea fi fericit cu fata aceasta?

Jon, cu privirea aţintită asupra ochilor ei negri, şi mai întunecaţi de durere, răspunse:

- Da! Oh! Da - dacă ai fi şi *tu* fericită.

Irene zâmbi.

- Admiraţia faţă de frumuseţe şi dorinţa de a poseda obiectul iubit nu înseamnă iubire. Ce te faci dacă se repetă şi cu tine cazul meu - când în profunzime totul este otrăvit? Trupurile unite, sufletele în război?

- Dar de ce să mi se întâmple şi mie, mamă? Tu crezi că Fleur trebuie să semene cu tatăl ei, dar n-ai dreptate. L-am văzut.

Pe buzele lui Irene apăru din nou un zâmbet, iar în Jon ceva se cutremură; în zâmbetul acela era atâta ironie şi atâta experienţă!

- Tu, Jon, te dăruieşti, iar ea primeşte.

Din nou aceeaşi josnică îndoială, din nou aceeaşi ameninţare a incertitudinii! Apoi zise pe un ton vehement:

- Nu-i adevărat, nu-i egoistă. Singurul argument valabil e că nu vreau să te fac nenorocită, mamă, acum când tata...

Şi, ridicându-şi pumnii încleştaţi, îşi lovi fruntea. Irene se ridică.

- Ţi-am spus-o în noaptea aceea, scumpul meu, să nu te gândeşti la mine Crede-mă, ţi-o spun cu toată convingerea. Gândeşte-te numai la tine şi la fericirea ta. Eu pot îndura tot ceea ce îmi va aduce viaţa de aici încolo - mi-am făcut-o singură.

Şi cuvântul "Mamă!" izbucni din nou de pe buzele lui Jon. Ea veni lângă el şi-şi puse mâinile peste ale lui.

- Te doare capul, scumpul meu?

Jon dădu din cap. Nu capul îl durea, dar în piept simţea cum cele două iubiri îl sfâşiau.

- Jon, orişice ai face, eu am să te iubesc întotdeauna la fel. Tu nu vei pierde nimic. Îl mângâie dulce pe cap şi ieşi.

Jon auzi uşa închizându-se în urma ei; apoi se aruncă pe pat şi zăcu multă vreme aşa, cu respiraţia reţinută, înăbuşindu-şi cumplita durere.

MISIUNE

După-masă, la ora ceaiului, Soames întrebă de Fleur şi află că plecase cu automobilul la ora două. De trei ceasuri! Unde s-o fi dus? A plecat la Londra fără a-i spune? El nu se împăcase nici acum cu automobilele. Le acceptase în principiu - fiind un Forsyte, era un empiric din naştere - căci îşi însuşea orice simptom al progresului, socotind că numai astfel poate ţine pas cu vremea: "N-am ce-i face, fără ele nu se poate trăi în ziua de azi." Dar în realitate le socotea nişte motoare urâte, cu miros greu, care gonesc fără nici o socoteală. Anette insistase să cumpere şi el un automobil - un Rollhard cu perne îmbrăcate în cenuşiu deschis, lumină electrică, oglinjoare mici, scrumiere pentru cenuşa ţigaretelor, vase de flori, care miroseau toate a gaz şi cauciuc. Soames avea faţă de

automobil o atitudine asemănătoare cu cea pe care o avusese faţă de cumnatul său, Montague Dartie. Era simbolul a tot ceea ce înseamnă viteză, incertitudine şi superficialitate în viaţa modernă. Pe măsură ce viaţa modernă devenea mai grăbită, mai puţin sigură şi mai tânără, Soames îmbătrânea, devenea mai greoi, mai sever, semănând din ce în ce mai mult, atât la gândire, cât şi la vorbă, cu tatăl său, James. El era aproape conştient de acest fapt. Progresul şi ritmul rapid al acestor vremuri îi plăceau din ce în ce mai puţin; iar un automobil i se părea un lucru ostentativ faţă de atmosfera care domnea printre muncitori. Într-o zi, Sims, şoferul, a călcat un câine, singura proprietate a unui muncitor. Soames n-a uitat purtarea acelui om, cu toate că nici în ziua de azi cei din automobil nu prea au obiceiul să oprească şi să se intereseze de victimă. Desigur, i-a fost milă de câine şi era gata să-l

despăgubească pe stăpân, dacă mârlanul acela n-ar fi fost atât de obraznic. Trecuse ora patru, era aproape cinci, şi Fleur nu mai venea; încercă din nou toate vechile simţăminte pe care le avusese faţă de automobil, şi acestea luară proporţii, provocându-i o durere stranie în stomac. La ora şapte îi telefona lui Winifred. Fleur nu fusese şi nici nu era în Green Street. Unde s-o fi dus? începu să fie chinuit de imagini îngrozitoare: fata lui adorată în vreo catastrofă oribilă, tăvălită prin praful şoselei cu rochia ei frumoasă, înecată în sânge. Urcă în camera ei şi începu să-i scotocească lucrurile. Nu luase nimic cu ea. Trusa era la locul ei şi bijuteriile de asemenea. Acest fapt îl uşura în oarecare măsură, dar teama că ar fi putut suferi vreun accident crescu. Era îngrozitor să nu poţi face nimic... când fiinţa pe care o iubeşti cel mai mult pe lume dispare, iar el nu putea lua nici o măsură, căci avea oroare de

publicitate. Ce se face dacă nu se întoarce până la noapte?

La ora opt fără un sfert auzi zgomotul motorului. Greutatea de pe inimă i se ridică; ieşi în grabă în calea ei. Fleur coborî din automobil, palidă, istovită, dar întreagă. O întâlni în vestibul:

- Am tras o spaimă! Unde ai fost?

- La Robin Hill. Iartă-mă, n-am vrut să te supăr. Trebuia să mă duc; am să-ţi povestesc mai târziu totul.

Îl sărută în treacăt şi fugi sus.

Soames o aşteptă în salon. Fusese la Robin Hill! Ce-o fi însemnând asta?

La masă nu se putea vorbi despre aşa ceva; valetul era prea atent şi curios. Încordarea nervoasă prin care trecuse şi uşurarea pe care o simţise văzând-o teafără îi luaseră puterea de a o condamna pentru ceea ce făcuse sau de a se opune vreunei hotărâri luate de ea. Aştepta, obosit şi înmărmurit, destăinuirea ei. Viaţa e foarte ciudată. Iată-l, la şaizeci şi cinci de

ani, neputincios în faţa ei, de parcă n-ar fi muncit patruzeci de ani în care singura lui preocupare a fost să-şi dureze oarecare siguranţă - dar întotdeauna poate apărea câte ceva neprevăzut care depăşeşte orice putere! în buzunarul smochingului avea o scrisoare de la Anette. Peste două săptămâni se întoarce. Soames habar n-avea ce face ea în Franţa. Şi se bucura că nu ştie nimic. Plecarea ei fusese chiar o uşurare. Nevăzând-o, nici nu se mai gândea la ea! Dar în curând va veni acasă. O grijă în plus! Iar tabloul acela de bătrânul Crome, din colecţia Bolderby, se dusese, Dumetrius pusese mâna pe el - din pricina acelei scrisori anonime uitase de tablou. Observă în treacăt expresia încordată de pe faţa fiicei lui; parcă şi ea privea un tablou pe care nu-l putea cumpăra. Aproape că fusese mai bine în timpul războiului. Pe vremea aceea parcă grijile nu erau atât de mari. Din căldura glasului ei, din expresia feţei ei, se

convinsese că Fleur îi va cere ceva, iar el nu ştia dacă e bine să-i făgăduiască. Dând la o parte prăjitura neatinsă, aprinse, o dată cu Fleur, o ţigaretă.

După cină, Fleur puse să cânte pianul electric. Iar când se aşeză pe un taburet mic la picioarele tatălui ei şi puse mâna pe mâna lui, Soames se aşteptă la tot ceea ce era mai rău.

- Scumpul meu, te rog să fii bun cu mine. Trebuia să mă duc la Jon - îmi scrisese o scrisoare. El spune că va încerca tot ce-i stă în putinţă în ceea ce o priveşte pe mama lui. Dar eu m-am gândit la altceva. Tată, acum totul e în mâinile *tale.* Tu trebuie s-o convingi că prin căsătoria mea cu Jon trecutul nu va reînvia! Să-i spui că eu voi rămâne pentru totdeauna a ta, iar Jon al ei; că tu nu-l vei vedea niciodată pe Jon sau pe ea, şi că nici ea nu trebuie să dea vreodată cu ochii de mine sau de tine! Numai tu o poţi convinge, tată dragă, pentru că

numai tu poţi să-i făgăduieşti asta. Nimeni nu poate lua angajamente în numele altuia. Cred că nici nu-ţi va fi prea greu s-o întâlneşti de data aceasta - mai ales acum, după ce a murit tatăl lui Jon.

- Prea greu? repetă Soames. Tot ce spui tu e o absurditate.

- Să ştii, tată, zise Fleur fără a-l privi în ochi, sunt convinsă că-ţi face chiar plăcere s-o revezi.

Soames tăcu. Fata spusese un adevăr atât de profund, încât îl admitea cu greu. Degetele ei subţiri, agitate, fierbinţi alunecară între ale lui, şi rămaseră multă vreme aşa, cu mâinile înlănţuite. Acest copil al lui nu voia să ştie de nici un obstacol!

- Spune şi tu, tată! Ce mă fac dacă tu nu vrei să mă ajuţi? îi zise cu glas foarte blând.

- Sunt gata să fac orice pentru fericirea ta, răspunse Soames; dar ceea ce-mi ceri tu mie nu duce la fericirea ta.

- Oh! Ba da, tată! Ba da!

- Mă pui să tulbur toate apele, zise Soames trist.

- Sunt tulburate. Acum nu-ţi mai rămâne decât să le potoleşti. Tu trebuie să-i explici că de data aceasta e vorba de vieţile *noastre*, şi nu are nimic de-a face cu viaţa ta sau cu a ei. Tu poţi s-o convingi, tată. Ştiu că tu poţi.

- Ştii cam multe, fetiţo, îi răspunse Soames posomorât.

- Dacă vrei, Jon şi cu mine suntem gata să aşteptăm şi un an - sau doi dacă vrei tu.

- Mi se pare că puţin îţi pasă de ceea ce vreau *eu*, mârâi Soames.

Fleur îşi lipi obrazul de mâna lui.

- Ba îmi pasă, scumpul meu. Dar ştiu că nu ţi-ar plăcea să mă vezi nenorocită.

Cât de bine ştia să-l încânte pentru a-şi atinge ţelul! Soames făcea eforturi neînchipuite pentru a crede că Fleur se gândeşte şi la simţămintele lui, dar nu era convins, nu, deloc. Nu-l iubea decât pe băiatul acela! Cum s-o ajute

pentru a-l cuceri pe băiatul acela, care a ucis în fata lui toată dragostea faţă de el? Cum să facă el aşa ceva? După legile neamului Forsyte asta era o adevărată nebunie! Nu-i putea fi de nici un folos... Dimpotrivă! Să i-o dăruiască pe fata lui! S-o ajute să treacă în lagărul duşmanilor lui, sub influenţa femeii care l-a jignit atât de profund? încetul cu încetul, în mod inevitabil, va pierde această floare a vieţii lui! Brusc, îşi dădu seama că mâna i se umezise. Inima îi zvâcni dureros. Nu suporta s-o vadă plângând. Puse iute cealaltă mână peste mâna ei, dar o lacrimă i-o udă şi pe aceasta. Aşa nu mai merge!

- Linişteşte-te, îi zise, am să mă mai gândesc. Am să fac tot ce-mi stă în putinţă. Haide, Fleur, nu mai plânge!

Dacă numai cu băiatul acesta se va simţi fericită - va trebui să-l aibă, nu-i putea refuza ajutorul. Şi pentru a evita mulţumirile ei, se

ridică şi se îndreptă spre pianul electric - prea făcea mult zgomot! înainte de-a ajunge la el, cântecul se isprăvi şi pianul se oprise, hârâind. Îşi aduse aminte de gramofonul care-i otrăvise copilăria; aproape în fiecare duminică după-amiază, mama lui punea să cânte *The Harmonious Blacksmith, Glorious Port*, iar acum, în locul lui, alt instrument, mai mare şi mai scump, cânta *The Wild, Wild Women* şi *The Policeman's Holiday*, dar de data aceasta el nu mai purta costum de catifea neagră cu guler de mătase albastră ca cerul. "Profond are dreptate, îşi zise, totul e deşertăciune! Mergem cu toţii spre mormânt!" Surprins de reflecţia lui, ieşi.

În seara aceea n-o mai văzu pe Fleur. Însă, dimineaţa la ceai, ochii ei îl urmăreau atât de rugători, încât nu-i putu rezista; adică nici nu încercă să i se opună. Nu! Se hotărâse să îndeplinească această sarcină chinuitoare. Se va duce la

Robin Hill - la casa amintirilor lui. Amintiri neplăcute - mai ales ultima! Se dusese acolo pentru a despărţi pe tatăl băiatului de Irene, ameninţându-i cu divorţul. Şi de atunci nu o dată s-a gândit că tocmai această ameninţare a consolidat legătura lor. Iar acum se duce să consolideze legătura dintre băiatul ei şi fata lui. "Nu ştiu cu ce am greşit, cugetă el, de trebuie să îndur atâtea necazuri!" Luă trenul până la Londra, de acolo la Robin Hill, iar de la gară porni pe jos peste câmpie, urcă dealul şi parcă era ca acum treizeci de ani. Ce curios - atât de aproape de Londra şi totuşi neschimbat! Desigur că proprietarul acestor terenuri nu vrea să le vândă. Gândindu-se la valoarea pământului, uită de necazurile lui şi, cu toate că era o zi destul de răcoroasă, traversă încetişor colina, pentru a nu se încălzi. Poate să zică cine ce-o vrea, pământul e pământ, rămâne pe loc. Pământ şi tablouri bune! Chiar dacă

valorile oscilează puţin, privite în linii mari se urcă mereu, deci tot acestea sunt cele mai bune investiţii, mai ales în timpurile acelea, cu atâtea aiureli, construcţii ieftine, mode schimbătoare şi cu zicala "Ce-am avut şi ce-am pierdut" drept principiu călăuzitor. Poate că francezii au dreptate când îşi apără cu atâta îndârjire proprietăţile rurale, cu toate că el nu avea părere bună despre francezi. O bucată de pământ reprezintă ceva solid! Auzise de multe ori spunându-se că moşierii sunt nişte prostănaci, ba chiar şi tânărul Mont spusese despre tatăl său că e un retrograd, care citeşte ziarul *Morning Post* - ce băiat obraznic! Totuşi erau pe lume şi lucruri mai condamnabile decât să citeşti *Morning Post* şi să fii retrograd. Ce să mai zicem de Profond şi şleahta lui, sau de laburişti şi de politicienii cu gura mare, sau de feministe? Da, sunt o grămadă de rele mult mai mari!

Soames simţi deodată o slăbiciune, fierbinţeală şi ameţeli. Nervii - nici nu era de mirare când îl aştepta asemenea întâlnire! Mătuşa Juley, vorbind ca tatăl ei, "Superior Dosset", ar fi spus acum: "Nervii tăi sunt cu adevărat surmenaţi." Printre pomi zări casa, casa clădită sub ochii lui, cu grija lui, pentru el şi femeia aceea care, dintr-un capriciu al sorţii, a locuit într-însa cu un alt bărbat! Începu a se gândi la Dumetrius, la împrumuturi cu ipotecă şi alte forme de investiţii. Trebuia să facă un efort, nu putea da ochii cu ea tremurând din toate încheieturile; el, care reprezenta pentru ea Ziua Judecăţii de Apoi atât pe pământ, cât şi în cer, el, întruchiparea dreptului de proprietate, păşea spre această întruchipare a frumuseţii nesupusă legii. Demnitatea lui îi impusese calm şi indiferenţă, căci îndeplinea o misiune importantă: trebuia să lege odraslele lor, care, dacă Irene s-ar fi purtat ca lumea -

ar fi fost frate şi soră. "Ah! Femei, femei, femei!"; stranie întâmplare, căci de obicei el nu-şi amintea nici o melodie. Trecând prin faţa plopilor dinaintea casei, gândi: "Uite cât de mari au crescut, eu i-am sădit."

O servitoare răspunse la sonerie.

- Anunţă, te rog: domnul Forsyte, într-o chestiune foarte importantă.

Dacă ea înţelege despre cine e vorba, s-ar putea să nu-l primească. "Să fie al dracului! îşi zise, pregătindu-se pentru această lovitură. Urâtă treabă!"

Servitoarea se întoarse.

- Sunteţi bun să spuneţi despre ce e vorba?

- Spune, te rog, că-l priveşte pe domnul Jon, zise Soames.

Şi iată-l din nou aşteptând în holul acela cu bazin de marmură albă-cenuşie, desenat de primul ei iubit. Ah! cât de urât s-a purtat - a iubit doi bărbaţi, şi pe el nu! Acum, dacă o va mai întâlni o dată, nu trebuie să uite acest lucru. Pe

neaşteptate, o văzu printre perdelele grele, de piele roşie; mlădie şi ezitând parcă; aceeaşi siluetă şi linie desăvârşită de odinioară, ochii negri, speriaţi şi profunzi, ca odinioară, şi acelaşi glas calm, cu o nuanţă defensivă, care zise:

- Intră, te rog!

Soames dădu perdelele la o parte şi intră. Irene era tot atât de frumoasă ca atunci când o revăzuse în sala de expoziţie a lui June şi la cofetărie. Aceasta era prima dată - prima dată de când se căsătorise cu ea, cu treizeci şi şase de ani în urmă, când îi vorbea fără a avea asupra ei vreun drept consfinţit de lege. Nu era îmbrăcată în negru - desigur că Jolyon, original cum era, i-a impus această ţinută.

- Iartă-mă că am venit, zise Soames posomorât, dar chestiunea aceasta trebuie rezolvată într-un fel sau altul.

- Vrei să iei loc?

- Nu, mulţumesc.

Furios pentru poziţia falsă în care se afla, enervat pentru că trebuia să respecte această convenienţă faţă de ea, Soames nu se putu stăpâni şi începu a vorbi iute:

- E un ghinion infernal; am făcut tot ce mi-a stat în putinţă pentru a-i împiedica. După părerea mea, fata mea e nebună, dar ştiu că nu-i pot rezista, întotdeauna cedez în faţa ei. Astfel se explică prezenţa mea aici. Îmi închipui că şi tu îl iubeşti pe băiatul tău.

- Din tot sufletul.

- Şi atunci?

- Depinde de el.

Soames se simţi învins şi batjocorit. Aşa a fost totdeauna, femeia aceasta l-a ironizat întotdeauna, chiar din primele zile ale căsniciei lor.

- Mi se pare o nebunie din partea lor, zise el.

- Aşa şi este.

- Ah, dacă tu!... Aceşti doi copii... ar fi fost - nu putu isprăvi fraza "frate şi soră, şi nu s-ar mai fi pus

această problemă"; căci, văzând cum se cutremură numai la acest gând, Soames îşi înghiţi vorbele şi, izbit de expresia ei, se apropie de fereastră şi privi afară; pomii nu mai crescuseă - nu mai puteau creşte, erau prea bătrâni!

- În ceea ce mă priveşte pe mine, îi zise el, nu trebuie să-ţi faci nici o grijă. Dacă copiii noştri se căsătoresc, eu nu vreau să te văd nici pe tine şi nici pe fiul tău. Tinerii din ziua de azi sunt atât de ciudaţi! Dar eu nu pot răbda s-o văd pe fata mea nefericită. Ce să-i spun când ajung acasă?

- Spune-i, te rog, exact ce ţi-am spus eu: totul depinde de Jon.

- Tu nu te-opui?

- Cu inima da, dar cu buzele mele niciodată.

Soames stătea nemişcat, muşcându-şi degetul.

- Îmi aduc aminte, cum într-o seară..., începu pe neaşteptate, dar se opri brusc. Ce-o fi având femeia aceasta - ce-o fi având de nu putea

s-o condamne pentru ceea ce făcuse şi nici s-o urască? Unde e... băiatul tău?

- Cred că e sus, în atelierul tatălui său.

- Ai vrea să-l chemi jos?

O urmări din ochi până ajunse la sonerie, apoi veni servitoarea.

- Spune-i, te rog, domnului Jon că-l rog să coboare.

- Dacă depinde de el, zise Soames în grabă, cum ieşi servitoarea din cameră, mă tem că putem socoti încheiată această căsătorie nefirească; va trebui să îndeplinim anumite formalităţi. Ce avocaţi să angajez - pe Herring?

Irene dădu din cap.

- Nu ai de gând să locuieşti cu ei?

Irene, tot din cap, îi dădu un răspuns negativ.

- Ce-o să se întâmple cu casa aceasta?

- Ceea ce vrea Jon.

- Casa aceasta, zise Soames deodată; îmi pusesem atâtea nădejdi în ea! Dacă *ei* vor locui în ea...

copiii lor... Oamenii zic că există Nemesis. Tu crezi în ea?

- Da.

- Ah! Crezi?

Soames se întoarse de la fereastră, făcu vreo câţiva paşi şi se opri foarte aproape de ea; dar ea părea că se adăposteşte în adâncitura pianului ei mare.

- Cred că n-am să te mai revăd, spuse el încet. Vino să ne dăm mâna - buzele îi tremurau, vorbea sacadat - şi să uităm trecutul! Şi îi întinse mâna.

Faţa ei palidă păli şi mai tare, ochii ei negri, neînduplecaţi, priveau fix în ai lui, dar mâinile îi rămaseră încleştate la piept. Auzind zgomot, Soames întoarse capul. În faţa perdelelor întredeschise stătea băiatul. Ce stranie expresie, nu mai semăna deloc cu tânărul de la expoziţia din Cork Street - foarte straniu, mult mai bătrân, nici urmă de tinereţe pe faţa lui, privirea rătăcită, trăsăturile crispate, părul vâlvoi, ochii adânciţi în orbite!

Soames făcu un efort şi, ridicându-şi colţul buzei - nu era nici zâmbet, nici ironie - spuse:

- Ei bine, tinere! Am venit aici pentru fiica mea. După cât am aflat, totul depinde de dumneata. Mama dumitale te lasă să hotărăşti.

Băiatul, cu ochii mari deschişi, o privea pe mama lui; nu răspunse.

- De dragul fetei mele mă aflu aici, continuă Soames. Ce să-i spun când ajung acasă?

Băiatul continuă s-o privească pe mama lui şi răspunse liniştit:

- Vă rog să-i spuneţi lui Fleur că nu e bine să facem ceea ce hotărâsem. Eu trebuie să procedez aşa cum a dorit tatăl meu înainte de a muri.

- Jon!

- Lasă, mamă! Totul e în ordine!

Soames, uluit, îşi plimbă privirile de la unul la altul; apoi luându-şi pălăria şi umbrela, pe care le pusese pe un fotoliu, dădu perdelele la o parte şi ieşi. Băiatul se feri din calea lui pentru a-l lăsa să treacă.

După ce ieşi, Soames auzi zgomotul inelelor pe bară, şi perdelele se închiseră în urma lui. Şi sunetul acesta păru că-i ia povara de pe inimă. "Va să zică asta-i!", îşi zise, şi ieşi pe uşa principală.

MELODIA TRISTĂ

În timp ce Soames se îndepărta de casa de la Robin Hill, soarele, străbătând prin atmosfera cenuşie a acelei după-amiezi reci, dădea aerului proaspăt o învăluire de fum. Fiind atât de preocupat de peisagiile pictate, el nu prea vedea frumuseţea celor naturale, dar de data aceasta strălucirea mohorâtă a Naturii îl mişcă: părea îndoliată şi totuşi victorioasă, întocmai ca simţămintele lui. Biruinţă şi înfrângere! Misiunea lui nu reuşise. În schimb scăpase de oamenii aceia şi îşi recucerise fata, dar cu ce preţ! Cu preţul fericirii ei. Ce-o să spună Fleur? Oare va crede că el îşi dăduse toată osteneala? Şi sub lumina aceea a soarelui care scălda în razele ei ulmii, alunii, scaieţii din poieni şi toate terenurile necultivate, Soames simţi cum îl cuprinde groaza. O să fie distrusă! Dar va face apel la mândria ei.

Băiatul a renunţat la ea, s-a declarat pe faţă solidar cu femeia care odinioară renunţase la tatăl ei! Soames îşi încleştă pumnii. Da, a renunţat la el! Şi pentru ce! Ce cusur i-a găsit? Şi din nou simţi acea *malaise*[137] a omului care încearcă să se privească în ochii altcuiva, întocmai cum un câine se sperie când, din întâmplare, se priveşte în oglindă şi latră la făptura aceea necunoscută lui.

Nu se grăbea să ajungă acasă; luă masa la clubul "Connoisseurs". În timp ce mânca o pară, îi trecu prin gând că dacă el nu s-ar fi dus la Robin Hill, poate băiatul n-ar fi luat această hotărâre. Îşi aduse aminte de expresia de pe faţa băiatului în timp ce mama lui refuza să-i strângă mâna. Straniu şi chinuitor gând! Oare nu pierduse Fleur pentru că încercase să fie prea sigură?

La ora opt şi jumătate Soames sosi acasă. În timp ce automobilul lui intră pe o poartă, auzi zgomotul

unei motociclete ieşind pe cealaltă. Era, desigur, tânărul Mont; deci Fleur nu fusese singură. Intră în casă cu o strângere de inimă. În salonul cu pereţii îmbrăcaţi în tăblii de lemn sidefiu, fata şedea cu coatele pe genunchi, cu bărbia sprijinită în mâini, privind o camelie albă ce se afla pe poliţa căminului. Ea nu-l văzuse încă, dar când o zări, groaza lui Soames reînvie. Oare ce vedea ea dincolo de cameliile acelea albe?

- Ce-ai făcut, tată?

Soames dădu amărât din cap. I se încleştară fălcile. Ce sarcină criminală! Văzu că Fleur deschide ochii mari, din ce în ce mai mari, iar buzele încep să-i tremure.

- Ce este? Ce-ai făcut? Spune-mi iute, tată!

- Scumpa mea, zise Soames, am... mi-am dat toată osteneala, dar... şi dădu din nou din cap.

Fleur se repezi la el şi-şi puse mâinile pe umerii lui.

- Ea?

- Nu, mârâi Soames; el mi-a cerut să-ţi spun că n-are rost, căci trebuie să procedeze aşa cum a dorit tatăl său înainte de a muri. O prinse de mijloc. Potoleşte-te, fetiţa mea dragă, nu te lăsa chinuită de ei. Nu merită să te doară nici un deget pentru ei.

Fleur se smulse din braţele lui.

- N-ai încercat, nu ţi-ai dat toată osteneala. Tată, tu... tu m-ai trădat!

Rănit până în adâncul inimii, Soames încremeni cu privirea aţintită asupra feţei ei chinuite de durere.

- N-ai încercat... n-ai făcut totul... am fost nebună... nu cred că Jon a putut spune una ca asta... nu, el nu poate face aşa ceva! Doar ieri l-am văzut şi... Ah! Cum am putut cere ajutorul tău?

- Într-adevăr, zise Soames pe un ton calm, cum ai putut? Eu, trecând peste simţămintele mele, m-am dus la ei; am făcut tot ceea ce am putut, împotriva convingerilor mele, şi iată răsplata. Noapte bună!

Cu fiecare nerv încordat în corpul său, Soames porni spre uşă.

Fleur, repezindu-se în urma lui, strigă:

- Cum, tată? Vrei să spui că renunţă la mine?

Soames se întoarse şi, cu mare efort, îi răspunse:

- Da.

- Ah! strigă Fleur. Ce-ai făcut... Ce-ai putut face tu în zilele acelea de odinioară?

Brutalitatea acestei cumplite nedreptăţi îi tăie graiul. Ce făcuse *el?* Ce-i făcuseră ei lui! Fără să vrea, duse mâna la piept şi o privi cu demnitate.

- E o ruşine! strigă Fleur cu un glas pătimaş.

Soames ieşi. Urcă încet, rece ca un sloi de gheaţă, în sala de tablouri, umblând în neştire printre comorile lui. Ce îndrăzneală! Da! Ce îndrăzneală! Prea a fost răsfăţată! Ah! Dar cine a răsfăţat-o? Oprindu-se în faţa reproducerii după Goya, gândi: "Obişnuită să i

se împlinească toate dorinţele! Floarea vieţii mele! Şi acum, dorinţa nu i s-a împlinit!" Se duse la fereastră pentru a respira. Lumina zilei se stingea, luna, ca de aur, apăru în dosul plopilor. Ce se auzea? Pianul electric. O melodie tristă, zgomotoasă şi urâtă! Fleur îl pusese să cânte - ce mângâiere o fi găsind în muzica aceea? Jos, dincolo de pajişte, se mişca cineva; cine să fie oare sub salcâmii şi trandafirii căţărători, luminaţi de lună? Fleur umbla neliniştită încoace şi încolo. Soames simţi o zvâcnitură dureroasă în inimă. Cum va suporta ea această lovitură? Nu putea spune. El nu-şi cunoştea fata; de când venise pe lume n-a făcut altceva decât s-o adore; ea a fost lumina ochilor lui! Dar n-o cunoştea... nu ştia nimic despre ea. Şi acum iat-o acolo - şi melodia aceea tristă, şi râul strălucind sub razele lunii!

"Trebuie să mă duc jos", îşi zise.

Coborî în grabă, intră în salonul luminat - pianul electric urla acel vals, sau foxtrot, sau cine ştie cum s-or mai fi numind dansurile din ziua de azi; apoi Soames ieşi pe verandă.

De unde ar putea-o urmări, fără ca ea să-l vadă? Trecu uşurel, prin întuneric, până în livadă şi de acolo se strecură în căsuţa de la debarcader. Acum, aşezat între Fleur şi Tamisa, inima i se mai uşura. Nu putea face o nebunie, era doar fata lui şi a lui Anette. Dar nu se poate şti... dacă totuşi? Din fereastra adăpostului său vedea ultimul salcâm şi rochia lui Fleur, care se plimba neîncetat, cu paşi mari. Melodia se isprăvise - slavă Domnului! Trecu la cealaltă fereastră şi privi apa curgând încet printre nuferi. În jurul fiecărei frunze se făcea un mic vârtej, strălucitor în lumina lunii. Deodată îşi aduse aminte de zorile dimineţii aceleia când dormise în această căsuţă după moartea tatălui său, în

aceeaşi zi când s-a născut ea - aproape cu nouăsprezece ani în urmă. După atâta vreme şi încă ţinea minte lumea aceea neobişnuită pe care o văzuse la deşteptare şi senzaţia aceea stranie de atunci. În ziua aceea începuse a doua pasiune a vieţii lui - această fată a lui care umbla acum pe sub salcâmi. Ea a fost singura lui mângâiere! Acest gând alungă toată tristeţea şi revolta din sufletul lui. N-ar ţine seamă de ceea ce îi spusese numai dacă ar putea-o face din nou fericită! O bufniţă trecu în zbor, sfâşiind văzduhul cu ţipetele ei prelungi; un liliac plutea fâlfâind din aripi, iar luna strălucea din ce în ce mai puternic peste ape. Oare cât va mai umbla Fleur pe acolo? Se întoarse la cealaltă fereastră şi o văzu coborând spre mal. Se opri lângă el, lipită de balustrada debarcaderului. Iar Soames o urmări cu mâinile încleştate. Să-i vorbească? Era foarte emoţionat de liniştea chipului ei tânăr încremenit

în deznădejde, în dor, în... în sine însuşi! Câte zile va mai avea, nu va uita imaginea ei, luminată de lună, şi aburii dulci ai apei strălucitoare, şi frunzele tremurânde ale sălciilor plângătoare. Fata lui avea tot ceea ce îi putea oferi el pe lumea aceasta, în afară de un singur lucru pe care ea nu-l putea avea din pricina lui! în clipa aceea perversitatea lucrurilor îl duru, de parcă i s-ar fi oprit un os de peşte în beregată.

Apoi, cu o nesfârşită uşurare, o văzu plecând spre casă. Ce i-ar putea da oare pentru a o mângâia? Perle, călătorii, cai, alţi tineri... i-ar putea da tot ceea ce doreşte... numai să poată uita amintirea chipului ei tânăr, părăsit, la malul apei. Auzi! Iar a pus să cânte melodia aceea! A devenit o manie! Întunecat, zgomotos, slab, cântecul se auzea dinspre casă. Parcă şi-ar fi zis: "Dacă nu-mi găsesc o mângâiere, mă prăpădesc." Soames n-o prea înţelegea. Dacă îi face plăcere, las'

să urle pianul toată noaptea! Apoi se furişă prin livadă şi intră în verandă. Deşi avusese de gând să intre şi să-i vorbească, şovăi; nu ştia ce să-i spună, căci se străduia din răsputeri să-şi aducă aminte ce simţi când inima ţi-e sfâşiată de dragoste. El ar trebui să ştie, ar trebui să-şi aducă aminte... şi nu putea. Nu mai avea memorie, nu ţinea minte decât o durere cumplită. Se opri în întuneric, îşi şterse cu batista mâinile şi buzele foarte uscate. Dacă se ridica în vârful picioarelor, o putea vedea pe Fleur cu spatele rezemat de pianul care urla continuu aceeaşi melodie... cu braţele încrucişate pe piept, cu o ţigaretă aprinsă în gură, iar fumul îi învăluia obrazul. Expresia de pe faţa ei îi era străină lui Soames, ochii strălucitori aţintiţi în gol şi fiecare trăsătură înăsprită de mânie şi dispreţ. Parcă văzuse o dată sau de două ori asemenea expresie pe faţa lui Anette - faţa lui Fleur era prea vie, prea nestăpânită, în clipa

aceea nu era faţa copilului lui! Nu îndrăznea să intre, fiind conştient de zădărnicia oricărei încercări de a o mângâia. Se aşeză în umbra căminului.

Destinul i-a jucat o farsă monstruoasă! Nemesis! Acea căsătorie nefericită de odinioară! Şi, pentru numele lui Dumnezeu... pentru ce? De unde era să ştie atunci când o dorise cu atâta patimă pe Irene - şi ea acceptase să fie a lui - de unde era să ştie că ea nu-l va iubi niciodată? Cântecul se sfârşi, dar reîncepu, apoi se sfârşi din nou, iar Soames şedea în întuneric aşteptând, nici el nu ştia ce! Mucul ţigării lui Fleur, azvârlit prin fereastră, căzu pe iarbă; îl urmări cum ardea, până se stinse. Luna îşi făcu drum până deasupra plopilor, revărsându-şi lumina ireală peste grădină. O lumină tulburătoare, misterioasă - întocmai ca frumuseţea acelei femei care nu l-a iubit niciodată - învăluia florile şi boschetele cu un veşmânt

nepământesc. Flori! Şi floarea vieţii lui era atât de nefericită! Ah, de ce nu-şi putea cumpăra omul acţiuni de fericire, de ce nu se poate investi fericirea în rente de stat garantate cu aur, de ce nu-ţi puteai asigura fericirea pentru a nu o pierde?

Prin fereastra salonului nu se mai văzu lumină. Era linişte şi întuneric. S-o fi urcat sus? Soames se ridică şi, păşind în vârful picioarelor, privi înăuntru. Parcă plecase. Intră. Lumina lunii se oprise în verandă; la început nu vedea nimic în afară de conturul mobilelor, mai negre decât bezna. Bâjbâi spre fereastră, pentru a o închide. Izbindu-se cu piciorul de un fotoliu, auzi un suspin. Aici era, încolăcită şi ghemuită în colţul divanului! Mâna îi tremură. Oare avea nevoie de mângâierea lui? Se opri privind spre ghemotocul acela de volane turtite, de păr vâlvoi şi de strălucitoare tinereţe, care încerca să scape din ghearele durerii. Cum

s-o lase aici? în cele din urmă, mângâind-o pe păr, îi zise:

- Vino, scumpa mea, e mai bine să mergem la culcare. Am să caut să aranjez eu cumva!

Ce vorbe nebune! Dar ce i-ar fi putut spune altceva?

După ce musafirul lor dispăru, Jon şi mama lui rămaseră fără a vorbi până când, brusc, Jon zise:

- Trebuia să-l conduc până la ieşire. Dar Soames plecase şi cobora pe şosea, iar Jon urcă la etaj, în atelierul tatălui său, neavând destulă încredere în el însuşi ca să se mai reîntoarcă.

Expresia de pe chipul mamei lui, stând faţă în faţă cu omul care fusese odinioară bărbatul ei, pecetluise hotărârea născută în mintea lui încă din ajun, după ce vorbise cu ea. Căsătoria lui cu Fleur însemna o palmă în obrazul mamei lui şi trădarea tatălui său mort! Nu se putea! Jon era cel mai iertător om de pe lume. În acest ceas de deznădejde nu le aducea nici o vină părinţilor săi. Pentru un băiat atât de tânăr obiectivitatea cu care privea situaţia şi cântărea valoarea celor petrecute dovedea o forţă

neobişnuită. Era mai dureros pentru Fleur, mai dureros chiar pentru mama lui decât pentru el. E mai greu să renunţe cineva la tine decât să renunţi tu la cineva, şi mai greu să fii tu pricina pentru care o fiinţă iubită trebuie să renunţe la cineva. Nu trebuie să-şi facă inimă rea, nu trebuie să învinovăţească pe nimeni! în timp ce privea ultimele raze ale soarelui, avu din nou acea viziune stranie despre lume, aşa cum o avusese cu o noapte înainte. Mare după mare, ţară de ţară, milioane şi milioane de oameni, fiecare cu viaţa lui, cu energia, bucuria, necazul şi suferinţa lui - fiecare cu renunţările lui, cu lupta lui individuală pentru existenţă. Cu toate că era gata să renunţe la tot pentru a dobândi unicul lucru pe care nu-l putea avea, Jon ştia că ar fi nebun dacă ar crede că sentimentele lui au vreo însemnătate într-o lume atât de vastă. Nu se putea purta nici ca un copil şi nici ca un ticălos! Pe

ecranul minţii lui se proiectau oameni care nu posedau nimic - milioane de oameni care şi-au pierdut viaţa în război, milioane care au rămas din război cu viaţa, dar cu mai nimic în afară de ea; citise despre copii flămânzi, despre invalizi şi estropiaţi; despre oamenii din puşcării, despre tot felul de oropsiţi ai sorţii. Dar imaginea lor nu-i domoli durerea. Când omul nu are ce mânca, gândul că mulţi alţi semeni de-ai lui sunt flămânzi îi dă numai o slabă mângâiere. Îl distra mai mult gândul de a pleca în lumea largă, necunoscută. Aici nu mai putea rămâne, era prea ocrotit şi liniştit, în jurul lui totul era atât de catifelat, confortabil, încât lui nu-i mai rămânea altceva de făcut decât să se gândească şi să viseze la ceea ce ar fi putut să fie. Nu se putea întoarce la Wandson şi la amintirile legate de Fleur. N-o putea revedea, căci n-avea încredere în puterile lui; iar dacă rămânea aici sau se întorcea la

Holly, o va vedea, desigur. Atâta vreme cât exista o posibilitate de a se întâlni, lucrul era inevitabil. Ceea ce îi mai rămânea de făcut era să plece departe şi cât mai repede. Dar, oricât de mult o iubea pe mama lui, nu dorea să plece cu ea. Apoi, dându-şi seama că ar fi o lovitură prea dură pentru ea, hotărî, zdrobit de deznădejde, să-i propună o călătorie în Italia. Vreme de două ore încercă să se potolească în această cameră plină de melancolie, apoi se îmbrăcă în ţinută de seară pentru cină.

Mama lui procedase la fel. Mâncară puţin, destul de încet, vorbind despre catalogul tatălui său. Expoziţia urma să se deschidă în luna octombrie şi, în afară de câteva detalii birocratice, nu le mai rămânea nimic de făcut.

După masă, Irene îşi puse o pelerină pe spate şi ieşiră; se plimbară puţin, vorbind din când în când şi, în sfârşit, se opriră tăcuţi sub stejar. Jon avea o singură idee

călăuzitoare: "Dacă-mi trădez un singur gând, totul este dat pe faţă"; de aceea, luând-o de braţ, zise cu un ton indiferent:

- Mamă, hai să plecăm în Italia!

Irene, strângându-i braţul, răspunse cu aceeaşi indiferenţă:

- Ar fi foarte frumos, dar cred că ai vedea mai multe şi ai profita mai mult dacă n-aş fi eu cu tine.

- Dar atunci tu rămâi singură.

- Eu am mai fost o dată singură, mai mult de doisprezece ani de zile. Şi, apoi, vreau să fiu aici pentru deschiderea expoziţiei tatălui tău.

Jon îi strânse braţul şi mai tare; el nu se lăsa păcălit.

- Nu poţi rămâne singură aici; casa e prea mare.

- Poate că nu voi rămâne aici. Mă instalez la Londra, şi după deschiderea expoziţiei pot pleca la Paris. Cred că ţie îţi trebuie cel puţin un an, Jon, pentru a vedea şi cunoaşte lumea.

- Da, mi-ar plăcea să călătoresc în lumea largă şi să mă-nvăţ cu greul.

Dar nu vreau să te las singură.

- Scumpul meu, sunt datoare să-ţi ofer măcar atâta. Dacă este spre binele tău, este şi spre al meu. De ce nu pleci mâine? Ai paşaportul gata.

- Da. Dacă e vorba să plec, e mai bine s-o fac imediat. Dar, mamă, dacă aş dori să rămân undeva, în America sau în altă parte, vrei să vii şi tu acolo?

- Orişiunde şi orişicând mă vei chema. Dar nu mă chema decât dacă vei avea nevoie de mine.

Jon răsuflă adânc.

- Simt că în Anglia mă sufoc.

Mai statură câteva minute sub stejar - cu privirile îndreptate spre tribuna cea mare de pe hipodromul din Epsom, ale cărei contururi se ştergeau încetul cu încetul în amurg. Frunzişul stejarului oprea razele lunii, dar ele învăluiau tot, luminând câmpul până-n depărtare, luminând ferestrele casei acoperite cu verdeaţă - casa care, în curând, va fi de închiriat.

NUNTA LUI FLEUR

Reportajele apărute prin ziarele engleze în luna octombrie despre căsătoria lui Fleur Forsyte cu Michael Mont nu puseră accentul pe semnificaţia simbolică a acestui eveniment. Căsătoria strănepoatei lui "Superior Dosset" cu moştenitorul unui baronet, al nouălea purtător al acestui titlu, era semnul vizibil al contopirii claselor sociale, sudură care consolidează stabilitatea politică a unui regat. Sosise vremea ca neamul Forsyte să renunţe la aversiunea lui instinctivă faţă de "mofturile aristocratice" pe care nu le dobândiseră prin naştere, acceptându-le cu atât mai firesc cu cât instinctul lor de proprietate socotea chiar că li se cuvine. Şi apoi, familia Forsyte trebuia să urce pe treptele societăţii pentru a face loc îmbogăţiţilor şi mai noi decât ei. La ceremonia religioasă, atât de liniştită şi distinsă, din Hanover

Square, şi după aceea, printre mobilele din Green Street, spectatorii care nu-i cunoşteau prea bine n-ar fi putut face deosebirea dintre clanul Forsyte şi contingentul familiei Mont - atât de departe ajunseră acum descendenţii lui "Superior Dosset". Era oare vreo deosebire între dunga pantalonilor, linia mustăţii, modul de-a vorbi sau luciul ţilindrului lui Soames şi înfăţişarea celui de al nouălea baronet? Nu era Fleur tot atât de conştientă de valoarea ei, tot atât de deşteaptă, de strălucitoare, frumoasă şi zveltă ca şi cele mai frumoase fetişcane din familia Muskham, Mont sau Charwell care luau parte la ceremonie? Toţi cei din neamul Forsyte aveau aceeaşi îmbrăcăminte, aceeaşi ţinută şi purtare ca şi cei din nobilime. Intraseră în "înalta burghezie", dar de azi înainte numele lor va fi înscris în *Stud Book*[138], iar cu banii lor vor cumpăra moşii.

Poate că lucrul acesta s-a întâmplat puţin cam târziu, iar răsplata cuvenită instinctului de proprietate - moşiile şi banii - erau sortite topirii într-un creuzet; aceasta era o problemă prea discutabilă pentru a fi discutată. Timothy - legătura de unire între lumea veche şi cea nouă - lipsea de la această sărbătoare! Timothy se găsea *in extremis*[139] în Bayswater Road, după cum raportase Francie.

Lumea şuşotea, de asemenea, că acest tânăr Mont era un fel de socialist - stranie înţelepciune din partea lui, căci îşi lua oarecari precauţiuni, având în vedere vremurile în care trăiau. În această privinţă nu era motiv de îngrijorare. Moşierii aveau din când în când asemenea blânde nebunii, dar se menţineau în limitele teoriei pure, profitând de ea în scopuri practice. De altfel George îi spusese surorii lui, Francie: "În curând vor avea copii - şi tânărul îşi va revizui ideile."

Biserica, împodobită cu flori albe şi cu un fel de draperie albastră în mijlocul ferestrei dinspre răsărit, avea o atmosferă de nemaipomenită virginitate, ca pentru a contracara frazeologia cam lugubră a serviciului divin, întocmită pentru a atrage atenţia tuturor copiilor ce se vor naşte. Familiile Forsyte, Hayman şi Tweetyman şedeau în partea stângă, familiile Mont, Charwell şi Muskham, în cea dreaptă; iar la mijloc, de-a valma, câteva tovarăşe de suferinţă de ale lui Fleur de pe vremea când era la şcoală şi câţiva tovarăşi de suferinţă de ai lui Mont din vremea războiului; şi trei domnişoare care, întorcându-se de la Skyward's, se strecuraseră în biserică, încheiau cortegiul, împreună cu doi arendaşi de ai lui Mont şi cu bătrâna dădacă a lui Fleur. Având în vedere starea politică incertă a ţării, biserica era uimitor de plină.

Doamna Val Dartie, aşezată în rândul al treilea, alături de bărbatul

ei, îi strânse de mai multe ori mâna în timpul ceremoniei. Ea cunoştea taina acestei tragicomedii, de aceea, când ajunse la momentul culminant, Holly suferi cumplit. "Oare Jon simte ce se petrece acum?" cugetă ea - Jon, departe, în Columbia Britanică. Chiar în dimineaţa acelei zile primise o scrisoare de la el; după ce o citise, zâmbise şi spusese:

- Auzi, Val! Jon e în Columbia Britanică, pentru că doreşte să fie în California. Spune că e foarte frumos acolo.

- Oh! răspunse Val; oare o fi căpătat iar interes pentru ceva?

- Şi-a cumpărat ceva pământ şi a chemat-o şi pe mama lui.

- Ce-o să facă ea acolo?

- Irene nu mai are decât o singură preocupare: Jon. Tu îţi menţii părerea că aceasta a fost cea mai fericită soluţie?

Ochii ageri ai lui Val se strânseră ca două gămălii de ac cenuşii printre genele-i negre.

- Fleur nu se potrivea deloc cu el. N-a fost crescută cum trebuie.

"Sărmana Fleur", suspină Holly. Ah! Ce bizară căsătorie! Tânărul Mont a prins-o, desigur, în momentul înfrângerii, în starea de nepăsare a omului din clipa în care i s-a scufundat vaporul. Un asemenea salt - cum zicea Val - numai întâmplător poate fi fericit. Nu erau multe de spus despre perspectiva oferită de voalul verişoarei ei, privit de la spate; iar ochii lui Holly studiară cu atenţie aspectul general al acestei ceremonii creştine. Ea se căsătorise din dragoste şi era fericită; avea oroare de căsniciile nefericite. S-ar putea ca până la urmă aceasta să nu fie nefericită - dar prea fusese făcută în pripă; iar consacrarea aceasta a unei legături artificiale prin harul cununiei în faţa unei mulţimi de liber-cugetători distinşi - căci cine cugeta altfel decât liber, sau nu cugeta deloc, când erau "gătiţi" ca acum - i se păru aproape un păcat, în măsura în

care cineva mai poate găsi păcate într-o lume care le-a desfiinţat. Privirile ei treceau de la preotul în odăjdii (acesta făcea parte din familia Charwell - neamul Forsyte nu produsese încă nici un prelat) la Val care stătea lângă ea gândindu-se, Holly era convinsă - la mânza Mayfly, care va alerga pentru comitatul Cambridge, cu calificativul "cincisprezece la unu". Apoi ochii lui Holly se opriră asupra profilului celui de al nouălea baronet, care se prefăcea că îngenunche conform ritualului. Văzu cu câtă grijă îşi ridicase pantalonii pentru a nu-şi strica dunga şi se gândi: "Val a uitat să şi-i ridice pe ai lui!" Apoi privirile ei trecură la banca epitropilor, unde văzu trupul masiv al lui Winifred înveşmântat cu tot ce avea mai bun şi apoi, mai departe, la Soames şi Anette, îngenuncheaţi unul lângă altul. Un mic zâmbet îi apăru pe buze - Prosper Profond, revenit din călătoria în mările Sudului, situate

de data aceasta pe Canalul Mânecii, era, desigur, îngenuncheat şi el, cam cu vreo şase rânduri în urmă. Da! stranie "mică" poveste, şi nu se ştie cum va fi povestea în viitor; dar ceremonia se oficia într-o biserică aleasă, iar mâine dimineaţă ziarele o vor relata aşa cum se cuvine.

Începură să intoneze un imn religios; ea auzea cum al nouălea baronet slăvea oştile lui Madian. Degetul ei mic atinse degetul mare al lui Val - ţineau în mână aceeaşi carte de rugăciune - un mic fior îi străbătu fiinţa, fior păstrat de acum, douăzeci de ani. Val se opri şi îi şopti:

- Îţi mai aduci aminte de şobolan?

Şobolanul de la căsătoria lor, în Colonia Capului, care-şi lustruia mustăţile în dosul biroului ofiţerului de stare civilă! Iar Holly îi strânse degetul mare între degetul mic şi cel mijlociu.

Imnul se isprăvi, preotul începu să-şi ţină discursul. Le vorbi despre vremurile pline de primejdii în care

trăiau şi de atitudinea îngrozitoare a Camerei Lorzilor în ceea ce priveşte divorţul. Ei toţi erau soldaţi - spunea el - în tranşee, ameninţaţi de gazele otrăvite ale Prinţului întunericului, şi trebuie să fie curajoşi. Scopul căsătoriei erau copiii şi nu simpla plăcere plină de păcat.

Lui Holly i se făcu somn - genele lui Val se împreunară. Pentru nimic în lume nu-l putea lăsa să sforăie. Holly îl strânse de deget din răsputeri, până când se deşteptă speriat.

Discursul se isprăvi, primejdia trecu. Tinerii căsătoriţi se iscăleau în registrul din sacristie; se produse o destindere generală.

Un glas din spatele ei zise:

- Va rezista oare la cursă?

- Cine? şopti Holly.

- Bătrânul George Forsyte!

Holly, cu toată discreţia posibilă, îl privi îndelung pe George, despre care auzise vorbindu-se adeseori. Abia revenise din Africa şi nu-şi

cunoştea rubedeniile, de aceea îi privea pe toţi cu o curiozitate aproape copilărească. Acesta era foarte mare, foarte elegant; iar în ochii lui se citea că nu era mulţumit de toaleta ei.

- Acum pornesc, îl auzi spunând.

Veneau păşind dinspre altar. Holly se uită mai întâi la faţa tânărului Mont. Buzele şi urechile îi tremurau, ochii lui se ridicară din pământ până la mâna de pe braţul lui, apoi privi brusc înainte, de parcă ar fi avut de înfruntat o primejdie. Holly avu impresia că e beat de fericire. Dar Fleur! Oh! Era cu totul altfel. Fata părea foarte calmă şi, în rochia ei albă şi vălul imens peste părul ei castaniu-închis, tuns scurt, era mai frumoasă ca oricând; iar pleoapele acopereau aproape în întregime ochii ei alunii, întunecaţi. Cu trupul era aici în biserică. Dar cu inima unde era oare? Când cei doi trecură prin faţa ei, Fleur ridică pleoapele - strălucirea neliniştită a ochilor ei

rămase pentru totdeauna întipărită în mintea lui Holly, căci semăna aidoma cu aripile zbuciumate ale unei păsări închise în cuşcă.

În Green Street, Winifred îşi primea oaspeţii puţin mai agitată ca de obicei. Rugămintea lui Soames de a-şi pune la dispoziţie casa venise într-un moment psihologic cu totul deosebit. Impresionată de o remarcă a lui Prosper Profond, ea începuse să-şi înlocuiască vechea ei mobilă *empire* cu un mobilier expresionist. La Mealard puteai cumpăra cele mai amuzante mobile, cu pete şi desene violete, verzi şi portocalii! îi mai trebuia o lună pentru ca toată casa să fie transformată. În starea actuală se puteau vedea cele mai "ciudate" achiziţii laolaltă cu unele piese din vechea gardă, cu care nu se potriveau deloc. Ca şi cum jumătate din regimentul ei era îmbrăcat în kaki, iar jumătatea cealaltă în roşu şi cu căciuli de blană de urs. Dar cu caracterul ei puternic şi

temperamentul liniştit reuşise să dea o înfăţişare destul de plăcută salonului ei. La urma urmei, era o zi a contopirii. Ochii ei binevoitori rătăceau de la un musafir la altul. Soames stătea cu mâinile încleştate pe speteaza unui fotoliu Buhl; tânărul Mont stătea în spatele acelui paravan "îngrozitor de amuzant", pe care încă nimeni nu i-l putuse explica lui Winifred. Al nouălea baronet se feri cu spaimă de o masă rotundă, de culoare roşie, sub a cărei placă de cristal erau aşezate aripi albastre de fluturi australieni, şi se rezemă de un birou Louis Quinze, Francie Forsyte se aşeză lângă etajera cea nouă de deasupra căminului, sculptată frumos şi garnisită cu mici figuri groteşti vopsite în roşu pe un fond de abanos; George, în cealaltă parte a camerei, lângă pianina cea veche, ţinea în mână o carte mică cu coperte albastre, gata parcă să facă pariuri; Prosper Profond învârtea clanţa rotundă a uşii deschise, care

avea marginea vopsită în negru şi tăbliile albastre-verzui, ca o coadă de păun; iar Anette, lângă el, îşi cuprinsese mijlocul cu mâinile; doi membri ai familiei Muskham stăteau pe balcon printre flori, de parcă le era rău; lady Mont, subţire şi simpatică, ţinând în faţa ochilor lornionul, privea cu atenţie abajurul lămpii din mijlocul tavanului lucrat din mătase sidefie, cu pete portocalii şi albastre, de parcă s-ar fi deschis cerurile. De fapt, fiecare musafir părea că se sprijină de câte ceva. Numai Fleur, în rochie de mireasă, nu avea nici un sprijin şi arunca priviri şi vorbe când la dreapta, când la stânga ei.

Încăperea era plină de mişcare şi de murmurul conversaţiei. Nimeni nu auzea nimic din ceea ce spuneau ceilalţi; dar aceasta nu avea prea mare importanţă, căci nimeni nu avea timp să aştepte ceva atât de lent ca un răspuns. Conversaţia modernă i se părea lui Winifred foarte diferită de cea din zilele

tinereţii ei, când era la modă vorbirea tărăgănată. Însă era "amuzantă" şi, fireşte, acesta era lucrul cel mai important. Chiar şi cei din neamul Forsyte vorbeau foarte iute - Fleur şi Christopher, Imogen şi Patrick, cel mai mic dintre copiii tânărului Nicholas.

Soames tăcea; dar George, lângă pianină, vorbea în gura mare cu Francie, care stătea lângă cămin. Winifred se apropie de al optulea baronet. Acesta i se părea mai odihnitor; avea un nas fin şi puţin acvilin, iar mustăţile-i cărunte cădeau în jos; ea îi spuse pe un ton tărăgănat şi zâmbind:

- E plăcut, nu-i aşa?

Răspunsul baronetului zbură printre buzele lui zâmbitoare cu o repeziciune uimitoare:

- Vă aduceţi aminte de povestea lui Frazer[140] despre tribul acela care îngroapă mireasa în pământ până la talie?

Vorbea la fel de iute ca toată lumea! Avea ochi negri, mici, vioi,

înconjuraţi de riduri mici, ca ochii unui preot catolic. Brusc, Winifred simţi că i-ar putea spune lucruri neplăcute.

- Nunţile sunt întotdeauna atât de amuzante, murmură ea şi plecă mai departe spre Soames.

Liniştea lui era bizară, dar Winifred îşi dădu imediat seama de motivul tăcerii lui. La dreapta îl avea pe George Forsyte, iar la stânga pe Anette şi pe Prosper Profond. Nu se putea mişca deloc căci, ori îi vedea pe cei doi împreună, ori reflectaţi de ochii batjocoritori ai lui George. Atitudinea lui de-a nu observa nimic era, într-adevăr, mai nimerită.

- Aud că Timothy se stinge, zise el trist.

- Unde-l înmormântezi, Soames?

- La Highgate. Numărând pe degete, continuă: Vor fi cu totul doisprezece în cavou, inclusiv soţiile. Cum o găseşti pe Fleur?

- Excepţional de bine.

Soames dădu din cap. N-o văzuse niciodată mai frumoasă, şi totuşi nu putea scăpa de impresia că toată această poveste era nefirească - din mintea lui nu dispărea imaginea trupului lui Fleur ghemuit în colţul divanului. Din noaptea aceea şi până-n ziua de azi Fleur nu-i făcuse nici o destăinuire. Aflase de la şofer că Fleur fusese de câteva ori la Robin Hill, dar totul era pustiu - casa goală, nu era nimeni acasă. Ştia, de asemenea, că primise o scrisoare, dar nu-i cunoştea cuprinsul; ştia doar că, după primirea ei, Fleur se închisese în cameră şi plânsese. Observase că uneori Fleur îl privea crezând că n-o vede, întrebându-se, desigur, mereu: Ce-o fi făcut? Oare cu ce-o fi greşit de-l urăsc într-atât oamenii aceia? Dar n-avea ce-i face! Anette se întorsese, şi vara trecuse liniştită - foarte greu, până când, pe neaşteptate, Fleur îi spusese că se căsătoreşte cu tânărul Mont. În acel moment parcă-i arătase ceva mai

multă afecţiune. Iar el fusese de acord - ce rost avea să se opună? Dumnezeu i-e martor că niciodată n-ar fi vrut s-o supere cu ceva. Tânărul Mont părea îndrăgostit la nebunie. Fără îndoială că era deprimată; şi era atât de tânără, absurd de tânără! Dar dacă s-ar fi opus căsătoriei, nu ştia ce-ar fi putut face Fleur; căci el nu dorea s-o vadă că învaţă o meserie, că se face medic sau avocat; prostii! Fleur nu avea nici o înclinare spre pictură, beletristică sau muzică, după concepţia lui singurele meserii acceptabile pentru femeile nemăritate, obligate să muncească în ziua de azi. Deci, cel mai sănătos lucru pentru ea era căsătoria. Vedea prea bine cât era de plină de viaţă şi neastâmpărată. Anette fusese şi ea de aceeaşi părere - Anette, din spatele vălului ţesut din refuzul lui de a lua cunoştinţă de ceea ce se petrece în jurul ei, şi dacă se petrece ceva. Anette spusese: "Las-o să se căsătorească cu tânărul

acesta. E băiat drăguţ - nu-i atât de aiurit pe cât pare." De unde avea Anette aceste expresii, el nu ştia - totuşi părerile ei îi potoliră îndoielile. Soţia lui, indiferent de purtarea ei, avea o viziune justă şi o cantitate aproape supărătoare de bun-simţ. Îi dădu o zestre de cincizeci de mii de lire sterline, cu act dotal astfel întocmit, încât banii să rămână ai ei în cazul când căsătoria nu va reuşi. Putea să reuşească? Ştia că tot îl mai iubeşte pe băiatul acela. Tinerii vor petrece luna de miere în Spania. După plecarea ei, se va simţi şi mai părăsit. Dar mai târziu, poate, ea va uita şi se va apropia din nou de el! Glasul lui Winifred îi întrerupse visarea.

- Ce? Nemaipomenit! Uite-o pe June!

Acolo, într-o rochie chimono - ce lucruri purta! - cu părul ieşind de sub o panglică, Soames o văzu pe verişoara lui, iar pe Fleur

întâmpinând-o călduros. Ieşiră amândouă şi porniră în sus pe scări.

- Într-adevăr, zise Winifred, face cele mai imposibile lucruri! Stranie idee venirea ei!

- Dar de ce ai poftit-o? mârâi Soames.

- Credeam, fireşte, că nu va accepta invitaţia.

Winifred uitase că purtarea lui June se baza pe o trăsătură principală a caracterului ei; sau, cu alte cuvinte, omisese faptul că Fleur era acum o "neajutorată".

La primirea invitaţiei, primul gând al lui June fusese: "Nu mă duc la ei pentru nimic în lume!"; iar după aceea, într-o dimineaţă, trezindu-se după ce-o visase pe Fleur, care, dintr-o barcă, îi făcea semne deznădăjduite, se răzgândi.

Când Fleur veni spre ea şi-i zise: "Vino cu mine sus până-mi schimb rochia", o urmă numaidecât pe scări în sus. Fata o conduse în fosta cameră a lui Imogen, care-i servea acum ei drept cameră de toaletă.

June se aşeză pe pat, subţire şi dreaptă, o mică făptură vioaie, ajunsă la asfinţitul vieţii. Fleur încuie uşa. Îşi dezbrăcă rochia de mireasă şi se opri în faţa ei. Ah! Cât era de frumoasă!

- Cred că mă socoteşti nebună, îi zise cu buze tremurânde, căci în locul lui ar fi trebuit să fie Jon. Dar ce importanţă are? Michael mă iubeşte şi de altceva nu-mi pasă. Aşa scap de acasă. Ducând mâna la volanele care-i acopereau sânii, scoase o scrisoare. Iată ce mi-a scris Jon!

June citi: "Lake Okanagen, British Columbia. Nu mă mai întorc în Anglia. Dumnezeu să te binecuvânteze în veci! Jon."

- După cum vezi, ea s-a pus la adăpost, zise Fleur.

June îi restitui scrisoarea.

- Nu fi nedreaptă cu Irene, îi răspunse. I-a spus întotdeauna că poate face ceea ce vrea el.

Fleur zâmbi cu amărăciune.

- Spune-mi, n-a distrus ea şi viaţa ta?

June îşi ridică privirea spre Fleur.

- Nimeni nu poate distruge viaţa cuiva, scumpa mea. E o prostie să spui aşa ceva. Lucrurile se întâmplă, iar noi trebuie să le depăşim.

June, înspăimântată, o văzu pe Fleur căzând în genunchi, cu faţa îngropată în chimonoul ei. Hohote înăbuşite o izbiră dureros.

- Lasă, fetiţo! Haide, nu mai plânge, îi şoptea la ureche. Haide, totul trece!

Dar bărbia lui Fleur se adâncea din ce în ce mai mult în braţele ei, şi hohotele erau din ce în ce mai sfâşietoare.

Aşa este! Aşa a fost să fie! Mai târziu se va simţi mai bine. June mângâie părul scurt de pe capul frumos al fetei şi toate sentimentele ei materne, risipite, se concentrară iarăşi, trecând prin vârful degetelor ei până în creierul lui Fleur.

- Nu te lăsa copleşită de durere, scumpa mea, îi zise în cele din urmă. Noi nu suntem stăpânii vieţii noastre, dar putem lupta. Caută să te bucuri de ceea ce e bun în viaţă. Am trecut şi eu prin clipele astea. Am suferit şi eu aşa cum suferi tu; şi am plâns aşa cum plângi şi tu. Şi, uită-te la mine!

Fleur înălţă capul; şi hohotul de plâns se transformă într-un hohot de râs înăbuşit. În faţa ei se afla o fiinţă subţiratică, sălbatică şi fără rost, dar ochii îi erau plini de curaj.

- Foarte bine! zise ea. Îmi pare rău. Am să-l uit, sper, dacă zbor iute şi destul de departe.

Apoi, ridicându-se în picioare, se îndreptă, clătinându-se, spre lavoar.

June o urmări cum îşi îndepărta urmele emoţiei cu apă rece. Iar când se opri în faţa oglinzii, în afară de o mică roşeaţă nu se mai vedea nimic. June se ridică de pe pat şi luă în mână o pernă de ace. Singura manifestare de simpatie de care fu

capabilă fu să împlânte cu stângăcie două ace în locuri nepotrivite.

- Dă-mi o sărutare, îi zise când o văzu pe Fleur îmbrăcată, şi îşi lipi bărbia de obrajii fierbinţi ai fetei.

- Trebuie să trag câteva fumuri, zise Fleur, nu mă aştepta.

June ieşi, lăsând-o aşezată pe pat, cu o ţigaretă în gură, cu ochii pe jumătate închişi, şi coborî. În uşa salonului stătea Soames, tulburat din cauza întârzierii lui Fleur. June făcu un semn din cap şi trecu mai departe. Dând de verişoara ei, Francie, îi zise:

- Uită-te la el! şi ridică bărbia spre Soames. Bărbatul ăsta e blestemat!

- Ce vrei să spui? zise Francie, cum blestemat?

June nu-i răspunse la întrebare apoi rosti:

- Nu aştept până când pleacă tinerii, la revedere!

- La revedere! zise Francie; holbând ochii ei de un cenuşiu celtic. Duşmănia de odinioară! într-adevăr, era chiar romantic!

Soames, apropiindu-se de scară, o văzu pe June plecând şi răsuflă uşurat. Dar de ce nu venea Fleur? O să scape trenul. Trenul acesta o ducea departe de el, şi totuşi avea emoţii la gândul că l-ar putea scăpa. Apoi apăru Fleur, coborî în goană scările îmbrăcată într-o rochie roşcată, cu o pălărie neagră de catifea, trecu pe lângă el şi intră în salon. Văzu cum o sărută pe mama ei, pe mătuşa ei, pe soţia lui Val, pe Imogen, apoi ieşi sprintenă şi frumoasă ca întotdeauna. Oare ce atitudine va lua faţă de el, în aceste clipe, ultimele din copilăria ei? Nu se putea aştepta la prea mult!

Buzele ei îi apăsară obrazul.

- Tăticule! îi zise şi plecă.

Tăticule! Erau ani de zile de când nu-i mai spusese aşa. Răsuflând adânc, coborî încet în urma ei. Tinerii treceau prin ploaia de confeti, serpentine de hârtie şi toate celelalte prostii ce se obişnuiesc în asemenea împrejurări. Dar lui Soames i-ar fi plăcut să-i prindă

zâmbetul, să vadă dacă se uită pe fereastra automobilului, cu toate că n-ar fi de mirare, dacă nu bagă de seamă, s-o lovească în ochi un pumn de confeti. Glasul tânărului Mont îi izbi urechea:

- La revedere, domnule, şi vă mulţumesc! Sunt nespus de fericit!

- La revedere, zise el. Vezi să nu pierdeţi trenul!

Se opri pe treapta a patra, de unde putea privi peste capetele celorlalţi - pălării şi capete nesuferite! Fleur şi Mont erau în automobil, mulţimea gălăgioasă în jurul lor, azvârlind potop de confeti. Inima lui Soames fu cuprinsă de un val de emoţie. Nu-şi dădea seama de ce, nu ştia de ce.

ULTIMUL DINTRE BĂTRÂNII FORSYTE

Când s-au dus să-l îmbrace pentru înmormântare pe ultimul individualist pur, singurul om care nu auzise despre Războiul mondial - acel simbol uimitor, Timothy Forsyte - găsiră un trup încă bine ţinut. Nici moartea nu-i putuse mina înfăţişarea lui viguroasă.

Pentru Smither şi bucătăreasă aceste pregătiri reprezentau mărturia unui fapt în care n-au crezut niciodată: sfârşitul bătrânilor Forsyte pe pământ. Sărmanul domn Timothy acum trebuie să ia în mână o harfă pentru a cânta împreună cu domnişoara Forsyte, doamna Julia şi cu domnişoara Hester; cu domnul Jolyon, domnul Swithin, domnul James, domnul Roger şi domnul Nicholas. Nu se ştie dacă şi doamna Hayman va fi acolo, căci ea fusese incinerată. Bucătăreasa, fără să se destăinuie cuiva, era convinsă că

domnul Timothy va fi furios - niciodată n-a putut suferi flaşnetarii. De câte ori nu-i spusese: "Dracu să-l ia! Iar a venit! Smither, ar fi bine să cobori în stradă; vezi ce poţi face cu el." Dar ea ar fi ascultat cu mare plăcere cântecele flaşnetei, dacă n-ar fi ştiut că peste un minut suna clopoţelul şi domnul Timothy zicea: "Uite aici o jumătate de *penny*, dă-i-l şi spune-i să plece mai departe." Adesea au fost silite să pună şi din banii lor câte ceva, căci flaşnetarul nu voia să plece - Timothy a subevaluat întotdeauna valoarea emoţiilor. Din fericire, în anii din urmă cântecul flaşnetei i se părea un zumzet de albine şi, astfel, cele două femei s-au bucurat din plin de melodiile ei. Dar să cânte la harfă? Bucătăreasa era cam îngrijorată. *Era* o schimbare! Iar domnului Timothy nu i-au plăcut niciodată schimbările. Dar despre acestea nu-i spusese nimic lui Smither, care avea păreri personale despre cer, şi

câteodată o scotea din fire cu teoriile ei. În timp ce-l aşezară în coşciug, bucătăreasa plânse cu glas tare, dar după aceea băură cu toţii *sherry* din sticla pregătită pentru Crăciun, căci anul acesta nu mai aveau nevoie de ea. Ah, Doamne! De patruzeci şi cinci de ani servea în casa aceasta, iar Smither de patruzeci şi trei de ani! Iar acum se vor muta amândouă într-o căsuţă din Tooting, unde vor trăi din economiile lor şi din moştenirea pe care le-o lăsase buna domnişoară Hester căci, după un trecut glorios ca al lor, nu puteau intra într-un alt serviciu. Nu! Dar *le-ar face* plăcere să se întâlnească din când în când cu domnul Soames, cu doamna Dartie, cu domnişoara Francie şi domnişoara Euphemia. Şi chiar dacă îşi vor plăti birja din banii lor, Smither şi bucătăreasa simţeau că trebuie să meargă la înmormântare. Vreme de şase ani domnul Timothy fusese copilul lor, din zi în zi mai copil, până când, în cele din urmă,

devenise prea copil pentru a mai putea trăi!

În aşteptarea înmormântării au făcut amândouă curăţenie, au şters praful peste tot, au prins unicul şoarece din casă şi au strivit ultimii gândaci pentru a lăsa casa curată, discutând ce anume să cumpere de la licitaţie. Cutia de lucru a domnişoarei Ann; albumul cu alge marine presate al domnişoarei Juley (adică al doamnei Julia); paravanul din faţa căminului, brodat de mâna domnişoarei Hester; şi părul domnului Timothy - mici bucle blonde prinse într-o ramă neagră. Oh! Neapărat trebuie să le cumpere! Dar preţurile se urcaseră atât de mult!

Lui Soames îi reveni sarcina de a face invitaţiile pentru înmormântare. Gradman le scrise la birou, numai rudelor de sânge, cu menţiunea că nu se vor aduce flori. S-au comandat şase trăsuri. După înmormântare se va citi testamentul în casă.

Soames sosi la ora unsprezece, pentru a vedea dacă totul e în ordine. La unsprezece şi un sfert veni bătrânul Gradman, cu mănuşi negre de doliu şi crep negru la ţilindru. Stăteau amândoi în mijlocul salonului, aşteptând. La ora unsprezece şi jumătate trăsurile sosiră în faţa casei, formând un şir lung. Dar nimeni nu venea. Gradman zise:

- Mă mir, domnule Soames; căci eu singur am dus invitaţiile la poştă.

- Nu ştiu ce să zic, îi răspunse; pierduse legătura cu familia.

Pe vremuri Soames observase adeseori că familia lui era mai unită cu morţii decât cu cei vii. Iar acum, după ce veniseră cu toţii la nunta lui Fleur, nici unul nu apărea la înmormântarea lui Timothy - faptul părea să dovedească o schimbare profundă. Fireşte, aici ar putea fi şi un alt motiv: căci Soames însuşi simţea că, dacă n-ar cunoaşte cuprinsul testamentului lui Timothy, n-ar fi venit nici el, din

discreţie. Timothy lăsase îi urma lui o mulţime de bani, pe care propriu-zis nu-i moştenea nimeni. Ceilalţi membri ai familiei n-au venit pentru a nu avea aerul că aşteaptă vreo moştenire.

La ora douăsprezece, cortegiul plecă; Timothy singur în dricul cu geamuri de sticlă. Apoi Soames singur, apoi Gradman, tot singur, apoi bucătăreasa împreună cu Smither. Porniră la pas, dar în curând ajunseră să meargă în trap, sub un cer senin. La intrarea în cimitirul Highgate zăboviră puţin; în capelă se oficia ceremonia funebră. Soames ar fi preferat să stea afară la soare. Nu credea nici o vorbă din această ceremonie, însă era o formă de asigurare, şi nu era prudent s-o treci cu vederea - poate că totuşi avea vreo valoare.

Porniră pe jos câte doi - el şi Gradman, bucătăreasa şi Smither - spre cavoul familial. Cortegiul nu era prea distins pentru funeraliile

ultimului Forsyte din generaţia bătrână.

Întorcându-se în Bayswater Road, Soames îl luă pe Gradman cu el în trăsură, căci în clipele acelea simţea oarecare duioşie pentru bătrânul funcţionar. Îi pregătise o surpriză binemeritată - servise doar familia Forsyte vreme de cincizeci şi patru de ani, iar darul era în întregime opera lui Soames. Cât de bine ţinea el minte cum îi spusese lui Timothy, a doua zi după înmormântarea mătuşii Hester: "Uite ce este, unchiule Timothy, îl avem pe Gradman. El s-a zbuciumat mult pentru treburile familiei. Nu crezi că ar fi bine să-i laşi un legat de cinci mii de lire sterline?" A fost surprins, ştiind cât de greu este să-l convingi pe Timothy să lase cuiva ceva, când îl văzu dând aprobator din cap. Iar acum bătrânul Gradman se va bucura ca şi Punch[141], căci doamna Gradman suferea de inimă, iar fiul lor îşi pierduse un picior în război.

Soames era şi el foarte încântat că-i dăduse cinci mii de lire sterline din banii lui Timothy. Se aşezară amândoi în micul salon cu pereţii vopsiţi în albastru-deschis, cu desene aurii - de parcă era cerul înstelat - cu ramele tablourilor strălucind aproape nenatural, cu mobilele curăţite de orice firicel de praf, pentru a citi această capodoperă unică, Testamentul lui Timothy. Soames, cu spatele la lumină în fotoliul mătuşii Hester, şedea în faţa lui Gradman, care se aşezase cu faţa spre lumină, pe divanul mătuşii Ann; şi punând picior peste picior, Soames începu:

"Acestea sunt ultimele dorinţe şi Testamentul meu. Eu, Timothy Forsyte, domiciliat în The Bower, Bayswater Boad, Londra, numesc pe nepotul meu, Soames Forsyte, domiciliat la Mapledurham în The Shelter, şi pe Thomas Gradman, domiciliat în Londra, Folly Road Highgate numărul 159 (numiţi în cele ce urmează "fideicomişii mei")

drept fideicomişi şi executori ai acestui Testament al meu. Sus-numitului Soames Forsyte îi las suma de una mie lire sterline liberă de orice taxă sau impozit, iar sus-numitului Thomas Gradman îi las suma de cinci mii de lire sterline, de asemenea liberă de orice taxe sau impozite."

Soames se opri. Bătrânul Gradman se apleca înainte, strângându-şi cu mâinile lui grase genunchii masivi, înveşmântaţi în negru; rămase cu gura căscată şi i se vedeau, strălucitori, trei dinţi îmbrăcaţi în aur; clipi din ochi şi două lacrimi se rostogoliră încetişor pe obraji. Soames continuă mai iute:

"Tot restul averii mele mobile sau imobile îl încredinţez fideicomişilor mei pentru a-l administra şi fructifica conform dorinţelor mele. Vor plăti toate datoriile mele, cheltuielile de înmormântare, precum şi toate taxele şi impozitele aferente acestui Testament al meu,

iar ceea ce rămâne disponibil după efectuarea acestor plăţi se va administra şi fructifica în favoarea acelui descendent de sex bărbătesc în linie directă din tatăl meu Jolyon Forsyte, căsătorit cu Ann Pierce, care, după moartea tuturor descendenţilor direcţi de sex masculin sau feminin născuţi din sus-numita căsătorie a sus-numitului meu tată aflaţi în viaţă în momentul morţii mele, va atinge ultimul vârsta de douăzeci şi unu de ani. Dorinţa mea expresă este ca, în limitele legilor Angliei, averea mea să fie administrată şi fructificată spre folosul sus-menţionatului descendent de sex bărbătesc în linie directă."

Soames citi clauzele de investiţie şi atestare şi după ce isprăvi se uită la Gradman. Bătrânul îşi ştergea fruntea cu o batistă mare, ale cărei culori vii aduseră o nuanţă sărbătorească în atmosfera aceea funebră.

- Pe cuvântul meu, domnule Soames, zise el, dar se vedea cât de colo că juristul din el biruise pe om. Pe cuvântul meu! Acum avem în familie doi sugaci şi câţiva copilaşi; dacă vreunul din ei va trăi optzeci de ani - ceea ce nu e o vârsta prea înaintată - şi mai adăugăm şi cei douăzeci şi unu de ani, face în total o sută de ani; iar averea domnului Timothy face astăzi ca nimic o sută şi cincizeci de mii de lire sterline, net. Cu dobânzile şi dobânzile dobânzilor de cinci la sută, în paisprezece ani suma iniţială se dublează. Deci, peste paisprezece ani averea va fi de trei sute de mii de lire sterline - peste douăzeci şi opt de ani va fi de şase sute de mii - un milion şi două sute de mii de lire peste patruzeci şi doi de ani - două milioane patru sute peste cincizeci şi şase de ani - patru milioane opt sute de mii peste şaptezeci de ani - nouă milioane şase sute de mii peste optzeci şi patru de ani, adică, peste o sută de ani averea aceasta

va face douăzeci de milioane de lire sterline! Iar noi nu vom mai fi în viaţă s-o administrăm! Aşa testament zic şi eu!

Soames spuse pe un ton sec:

- Multe se mai pot întâmpla. S-ar putea să ia Statul tot; în ziua de azi te poţi aştepta la orice.

- Cu cinci la sută, mârâi Gradman ca pentru sine. Uitasem că domnul Timothy avea rente de stat. Nu luăm mai mult de doi şi jumătate la sută, dacă ţinem seama de impozitul pe venituri. Deci, ca să nu exagerăm, hai să zicem că averea se ridică la opt milioane de lire sterline. Şi aşa e o sumă frumuşică!

Soames se ridică şi îi înmână testamentul.

- Dumneata te duci în City. Ţi-l încredinţez, şi, te rog, fă cele cuvenite. Fă publicaţiile în ziare, cu toate că nu există datorii. Când are loc licitaţia?

- De marţi într-o săptămână, zise Gradman. O viaţă de om sau chiar

mai multe, şi încă douăzeci şi unu de ani - e vreme lungă. Totuşi mă bucur că averea rămâne în familie...

Licitaţia nu se ţinu la Jobson, deoarece obiectele erau prea caracteristice epocii victoriene. Dar de data aceasta publicul era mult mai numeros decât la înmormântare; bucătăreasa şi Smither lipseau, căci Soames, pe contul lui, le dăruise tot ce-şi doriseră. Erau de faţă Winifred, Euphemia, Francie şi Eustace, care venise cu automobilul său. Miniaturile şi tablourile din şcoala de la Barbizon şi desenele semnate J.R. le cumpără Soames; într-o cameră lăturalnică s-au strâns toate obiectele care nu aveau valoare comercială şi din care membrii familiei puteau să-şi ia câte ceva spre amintire. Acestea au fost singurele restricţii la licitaţia care a decurs într-o linişte aproape tragică. Nici o mobilă, nici un tablou şi nici un porţelan nu corespundeau gustului modern. Păsările colibri nu

zburaseră de mai bine de şaizeci de ani, aşa că atunci când fură atinse se descompuseră în bucăţi, cum frunzele moarte se dezlipesc toamna de crengi. Cu durere în suflet, Soames privea cum negustorii din hala de vechituri şi gospodinele din Fulham cumpără pe nimica toată fotoliile pe care şezuseră mătuşile lui; micul pian la care, la drept vorbind, nu cântaseră niciodată; cărţile ale căror coperte le priviseră ele de atâtea ori; porţelanurile pe care le şterseseră de praf; perdelele pe care le dăduseră la o parte sau le strânseseră la loc zi de zi; covorul din faţa căminului la care îşi încălziseră picioarele, şi, mai ales păturile în care dormiseră şi sub care închiseseră ochii pe veci. Dar, ce putea face el? Să le fi cumpărat pentru a le strânge într-o magazie? Nu; lucrurile lor trebuie să urmeze calea fiecărui trup omenesc şi a fiecărei mobile, să fie folosite până la distrugere. Dar când începură a

licita divanul mătuşii Ann şi bătură de trei ori cu ciocănelul în el, începând cu treizeci de şilingi, Soames strigă brusc:

- Cinci lire sterline.

Publicul rămase uluit, iar divanul îi fu adjudecat.

După ce mica licitaţie din hala care mirosea a mucegai se sfârşi şi cenuşa epocii victoriene fu risipită, Soames ieşi în soarele de octombrie, care, strălucind prin ceaţă, îi dădu senzaţia că viaţa tihnită se sfârşise pentru totdeauna, şi că, într-adevăr, tăbliţa pe care stătea scris "De închiriat" era o realitate. La orizont se arătau revoluţii; Fleur era în Spania, iar în Anette nu găsea nici o mângâiere; şi casa lui Timothy din Bayswater Road era pustie. Enervat şi deznădăjduit, se duse spre "Goupenor Gallery", unde erau expuse acuarelele lui Jolyon! Poate că, privindu-le cu dispreţul cuvenit, va găsi o slabă satisfacţie. Noutăţile porniseră de la June la soţia lui Val,

de la ea la Val, de la Val la mama lui, şi de la ea ajunseseră la Soames; casa aceea - casa fatală de la Robin Hill era de vânzare, iar Irene pleca la fiul ei în Columbia Britanică sau în cine ştie ce alt loc. Pentru o clipă, îi reveni în minte o idee năstruşnică: "De ce n-aş răscumpăra-o eu? Doar fusese clădită pentru mine!" Dar o alungă curând. Ar fi fost un triumf prea jalnic, cu prea multe amintiri umilitoare pentru el şi Fleur! După cele petrecute, ea n-ar fi acceptat niciodată să locuiască în casa aceea. Nu! Las-o să intre pe mâna vreunui nobil sau a vreunui îmbogăţit de război! Casa aceea a fost de la început un măr al discordiei, carapacea duşmăniei lor; iar acum, dacă femeia aceea pleacă din ea, carapacea rămâne goală! "De vânzare sau de închiriat", în mintea lui apăru desluşit această tăbliţă agăţată sus, peste iedera care acoperea zidul clădit de el.

Trecu prin primele două săli de expoziţie. Într-adevăr, erau multe lucrări! Iar acum, după ce autorul lor murise, nici nu i se mai păreau atât de proaste. Tablourile erau chiar bunicele, aveau atmosferă, oarecare personalitate în ceea ce privea tehnica. "Tatăl lui şi tatăl meu; el şi cu mine; copilul lui şi copila mea!" cugetă Soames. Conflictul n-a încetat! Şi totul pentru femeia aceea! Evenimentele din săptămâna trecută îi muiaseră puţin inima, frumuseţea melancolică a acestei zile de toamnă îl impresionase, şi, depăşind posibilităţile de înţelegere ale unui Forsyte pur, Soames se apropiase mai mult ca oricând în viaţă de înţelegerea adevărului că Frumuseţea, în esenţa ei, e spirituală şi că nu ţi-o poţi însuşi decât dacă o adori în desăvârşita ta dăruire. Poate că prin adoraţia lui pentru Fleur se apropiase de acest adevăr şi poate că abia acum înţelesese pentru ce viaţa nu-l

răsplătise. Şi acolo, înconjurat de tablourile vărului său, care ajunsese la ceea ce el nu putuse ajunge, se gândi la el şi la ea cu o îngăduinţă care-l surprinse. Dar nu cumpără nici un tablou.

Când se apropie de ieşire, o văzu pe Irene intrând - nu fu tocmai surprins, căci de când pornise spre expoziţie se gândise la această eventuală întâlnire. Deci ea nu plecase încă din Anglia, venise să-şi ia rămas-bun de la opera bărbatului ei!

Stăpânindu-şi mica zvâcnire involuntară din subconştientul său, reacţie mecanică a simţurilor lui faţă de farmecul acestei femei care fusese odată a lui, Soames trecu fără să se uite la ea. Dar după ce trecu de ea nu se mai putu stăpâni şi, întorcând capul, privi în urma ei. Aceasta i-a fost soarta! Căldura şi încordarea vieţii lui, nebunia şi dorul care-i arseseră fiinţa, ca şi singura înfrângere pe care o cunoscuse vor dispărea toate după

ce n-o va mai vedea. Chiar şi aceste amintiri dureroase au o valoare pentru cel care le-a trăit. Irene întoarse şi ea capul. Brusc, ridică mâna înmănuşată, buzele ei zâmbiră uşor şi ochii ei negri parcă îi vorbiră. Acum era rândul lui Soames să nu răspundă la acest zâmbet şi nici la semnul de bun rămas pe care i-l făcu din mână; tremurând din cap până în picioare, ieşi în strada elegantă. Înţelesese ce voise să-i spună: "Acum plec pentru totdeauna din preajma ta şi a familiei tale - iartă-mă; îţi doresc numai bine!" Acesta era sensul gestului ei; ultima manifestare a acelei cumplite realităţi - încălcarea moralităţii, a datoriei, a bunului-simţ - aversiunea ei faţă de cel care i-a posedat trupul, dar nu s-a putut apropia niciodată de mintea sau inima ei. Îl durea; da, chiar mai mult decât dacă Irene nu şi-ar fi lepădat masca de pe obraz şi n-ar fi ridicat mâna în semn de bun rămas!

Peste trei zile, într-o ruginie zi de octombrie, Soames luă un taxi până la cimitirul Highgate şi, trecând prin pădurea cu pomi de marmură albă, urcă până la cavoul familiei Forsyte. Se opri lângă un cedru înconjurat de catacombe şi columbarii printre care pomul acesta mare, urât şi izolat, părea simbolul întrecerii între oameni. Îşi aduse aminte de discuţia lui cu Swithin, care ceruse să se aşeze la intrarea în cavou fazanul, emblema lui. Propunerea fusese respinsă, iar deasupra intrării se pusese o cunună sculptată în piatră, unde fusese înscrise cu litere mari următoarele: *Cavoul familial al lui Jolyon Forsyte: 1850.* Totul era în ordine. Urmele recentei înmormântări nu se mai vedeau, iar marmura cenuşie strălucea, sobră şi odihnitoare, sub razele soarelui. Întreaga familie se odihnea aici, în afară de soţia bătrânului Jolyon, care - conform contractului de căsătorie - fusese înmormântată în cavoul familiei ei,

la Suffolk; bătrânul Jolyon îşi dormea somnul de veci la Robin Hill; Susan Hayman fusese incinerată şi nimeni nu ştia pe unde erau rămăşiţele ei.

Soames privi cavoul cu satisfacţie - masiv, bine construit, n-avea nevoie de reparaţii, şi acesta era un lucru foarte important, căci ştia prea bine că, după moartea lui, nimeni nu se va ocupa de el. De altfel, el însuşi trebuia să-şi pregătească mormântul.

S-ar putea să mai trăiască şi douăzeci de ani, totuşi omul nu ştie niciodată când îi bate ceasul. Douăzeci de ani de viaţă, fără mătuşi şi fără unchi, lângă o soţie despre care e mai bine să nu ştii ce face şi cu o fată plecată de acasă! Dispoziţia lui tindea spre melancolie şi introspecţiune.

Se zice că acest cimitir era plin de oameni care purtau nume celebre şi fuseseră înmormântaţi cu un fast deosebit. Aveau o perspectivă frumoasă, de aici de pe deal se

vedea toată Londra. Anette îi dăduse o dată să citească o nuvelă scrisă de francezul acela, Maupassant. O poveste foarte lugubră, în care toate scheletele ieşiră din morminte într-o noapte, ca apoi toate inscripţiile pioase să se şteargă de pe monumente, iar în locul lor să apară scrise păcatele fiecăruia dintre ei. Dar povestea nu era adevărată. Pe francezi nu-i prea cunoştea; iar englezii, în afară de faptul că aveau dinţi urâţi şi erau cu totul lipsiţi de gust, ceea ce era un mare defect, nu aveau păcate grele. *Cavoul familial al lui Jolyon Forsyte: 1850.* De atunci mulţi oameni fuseseră înmormântaţi aici - multe vieţi de englezi se prefăcuseră în praf şi scrum! Pe sub norii aurii trecu un avion şi bâzâitul motorului îl făcu să ridice privirea. Cât progres se realizase în lume! Dar oamenii tot în cimitir ajung - şi nu rămâne din ei decât un nume şi o dată înscrisă pe mormânt. Apoi, cu ciudată mândrie, gândi că el şi

familia lui contribuiseră puţin la acest progres sălbatic. Ei au fost oameni zdraveni, burghezi sănătoşi, care au muncit cu demnitate pentru a câştiga bani şi a strânge avere într-adevăr, "Superior Dosset" a clădit case într-o perioadă grea, Jolyon Forsyte a pictat într-o epocă plină de îndoieli, dar, după cât îşi aduce el aminte, nici un membru al familiei lui "nu şi-a mânjit mâinile" lucrând ceva - poate Val Dartie, cu crescătoria lui de cai. Ei au fost mai ales colecţionari, jurisconsulţi, avocaţi pledanţi, negustori, editori, contabili, directori, agenţi de vânzări, chiar şi soldaţi. Totuşi ţara a progresat, s-a extins chiar şi fără contribuţia lor efectivă. Membrii familiei lui au încercat să împiedice acest progres, l-au controlat şi s-au apărat trăgând cât mai multe foloase - şi dacă ne gândim la "Superior Dosset" şi la felul în care a pornit în viaţă fără nici o avere, şi privim pe descendenţii lui în linie directă, care, după cum spune

bătrânul Gradman, au la un loc o avere de un milion sau chiar un milion jumătate, nu-i chiar atât de rău! Totuşi Soames avea uneori impresia că epoca de glorie a familiei Forsyte a apus, că instinctul lor de proprietate se stinge încetul cu încetul. Membrii ei din a patra generaţie parcă nici nu ştiau să facă bani, ei se ocupau cu arta, literatura, agricultura sau intrau în armată; dar aproape toţi trăiau consumând averea moştenită - nu aveau elan şi nici dârzenie. Dacă nu vor băga de seamă, neamul lor se va stinge.

Soames se întoarse cu spatele la cavou, cu faţa spre adierea vântului. Aerul era foarte curat aici pe deal, dar nu putea scăpa de senzaţia morţii, care-i intrase în fiinţă. Neliniştit, privi crucile de marmură, urnele, îngerii de pe morminte, florile de siminoc, florile proaspete sau veştejite şi deodată observă un loc izolat, care nu semăna cu restul cimitirului; atunci merse câţiva

paşi, pentru a-l privi îndeaproape. Un colţ sobru cu o cruce masivă de granit cenuşiu, necizelat, de o formă neobişnuită, înconjurată de patru pomi de tisă. Locul acesta nu era înghesuit printre celelalte morminte, în spate avea o mică grădiniţă împrejmuită cu un gard de merişori, iar în faţă un mesteacăn cu frunze aurii. Soames, cu simţul lui estetic, găsi aici o oază în deşertul mormintelor convenţionale şi se aşeză pe bancă în bătaia soarelui. Printre frunzele de aur, tremurătoare ale mesteacănului, privirile lui rătăciră asupra Londrei, iar sufletu-i şi mintea îi fură năpădite de valurile amintirilor. Se gândi la Irene în casa din Montpellier Square, când părul ei de aur ruginiu şi umerii ei albi erau ai lui - Irene, iubirea şi patima vieţii lui, pe care n-a putut-o păstra în proprietatea lui. Văzu trupul lui Bosinney întins pe jos în morga spitalului, între patru pereţi albi, pe Irene aşezată pe canapeaua din

salon, cu ochii negri mari deschişi, privind în gol, ca o pasăre care-şi dă sufletul. Apoi o revăzu în Bois de Boulogne, lângă mica statuie reprezentând pe Niobe, din marmură verde, când îl respinse din nou. Gândurile îl duseră lângă Tamisa, în zorii acelei zile de noiembrie când se năştea Fleur, îşi aduse aminte de frunzele moarte ce pluteau deasupra apei verzi şi de pălăriile cu cap de şarpe ce se mlădiau neîncetat, sinuoase, oarbe, supuse valurilor. Apoi îi veni în minte camera cu fereastra deschisă spre Hyde Park, în noaptea rece cu cerul înstelat, când tatăl său, mort, zăcea întins pe pat. Închipuirea lui zbură la tabloul cu titlul *Oraşul Viitorului*, la prima întâlnire a lui Fleur cu băiatul acela: la fâşia de fum albastru de la ţigara lui Prosper Profond şi la Fleur arătând spre el, când dădea târcoale; îi apăru chipul lui Irene şezând în tribuna de la "Lord" alături de Jolyon, care acum nu mai era; chipul ei şi al băiatului

ei la Robin Hill. Apoi, divanul din salon cu Fleur ghemuită într-un colţ, buzele ei lipite de obrazul lui şi "Tăticule!" în chip de rămas-bun! Brusc, revăzu mănuşa gri de pe mâna lui Irene făcându-i ultimul semn de despărţire.

Şezu multă vreme acolo visând la cariera lui, fidelă instinctului său de proprietate, iar acum găsea bucurie chiar şi în înfrângerile suferite.

"De închiriat" - se sfârşise epoca neamului Forsyte şi concepţia lui de viaţă, când bărbatul era stăpân pe sufletul lui, pe investiţiile şi pe femeia lui, fără piedică şi fără discuţie. Iar acum, Statul a pus mâna sau va pune mâna pe investiţiile sale, femeia lui nu mai are stăpân şi numai Dumnezeu ştie dacă sufletul era al lui. "De închiriat" - acest crez sănătos e simplu!

Apele schimbărilor s-au revărsat, purtând pe spumele valurilor făgăduieli de forme noi de viaţă, dar numai după ce torentele vor fi

distrus multe în calea lor. Şezând acolo, Soames simţea subconştient valurile frământărilor sociale, dar, conştient, gândurile îi erau îndreptate spre trecut - parcă era un călăreţ galopând sălbatic în noapte cu faţa întoarsă spre spatele calului său. Apele rupseseră zăgazurile epocii victoriene şi se rostogoleau peste proprietate, obiceiuri şi morală, peste melodii şi formele vechi ale artei - apele acestea îi aduseră în gură un gust sărat, ca de sânge proaspăt, valurile udau talpa dealului Highgate unde zăcea îngropat crezul victorianismului. Şi, şezând acolo sus, în locul cel mai izolat al cimitirului, Soames - întruchiparea averii bine investite - nu voia să audă urletele valurilor. Credea că se vor potoli după ce-şi vor dezlănţui din plin furia deposedării şi distrugerii; după ce realizările şi averile celor avuţi vor fi destul de fărâmiţate şi risipite, apele se vor retrage şi vor seca, forme noi de viaţă vor apărea,

întemeiate pe un instinct mai străvechi decât furia schimbării - instinctul Căminului.

Je m'en fiche, zicea Prosper Profond. Soames nu spunea *Je m'en fiche* - asta era o expresie franţuzească, iar omul acesta era un ghimpe în inima lui; dar în profunzimea sufletului său ştia că schimbarea nu era decât intervalul morţii între două forme de viaţă, o distrugere necesară pentru a face loc unei forme proaspete de proprietate. Ce importanţă avea că tăbliţa era agăţată şi bunăstarea era "De închiriat"? Într-o bună zi se va găsi cineva s-o refacă.

Numai un singur gând îl tulbura cu adevărat, în timp ce şedea acolo - melancolia care-i mistuia inima - căci razele soarelui pline de vrajă se aşternuseră peste faţa lui, peste nori şi învăluiseră frunzele de aur ale mesteacănului, iar foşnetul vântului era atât de dulce, frunzele pomului de tisă erau atât de verzi, iar pe

cerul întunecat apăruse o seceră palidă, luna.

Degeaba dorise, degeaba se străduise - frumuseţea şi iubirea în lumea aceasta nu le dobândise niciodată.

1Monedă englezească de aur, valorând 25 de şilingi

2Demodat (fr.).

3Învăţământul special pe care nu-l frecventau decât tinerii din aristocraţie.

4A douăsprezecea parte dintr-un şiling

5Marie-Sophie Taglioni (1804-1884), celebră dansatoare franceză

6Sorrow înseamnă supărare

7Padland poate fi interpretat ca "îmbuibare".

8Titlu de nobleţe, care conferea denumirea de Sir

9Celebru poem al poetului englez John Milton (1608-1674).

10Poem de Byron (1788-1824).

11Cruşon cu şampanie

12The light Brigade, Brigada uşoară, unitate din armata britanică, despre care Tennyson a scris o celebră poezie.

13Este vorba de Hyde Park, cartier al aristocraţiei engleze

14O barcă, o barcă, până la podul plutitor / Să trecem dincolo şi să petrecem. / Să râdem, să chefuim / Şi să bem sherry!

15Q.C. - Consilier regal, titlu onorific acordat celor mai de seamă avocaţi.

16Boucher, François (1703-1770), pictor francez, reprezentant al unei maniere academice, convenţionale.

17Watteau, Antoine (1684-1721), unul dintre cei mai mari pictori şi decoratori din Franţa.

18Vie împărăţia femeilor.

19Mănuşi cu un singur deget, pentru degetul mare, şi acoperind numai prima falangă a celorlalte degete.

20Turner, William (1775-1851), celebru pictor şi gravor englez.

21Şcoală peisagistică realistă care a luat naştere în Franţa la jumătatea secolului al XlX-lea.

22Corot Camille (1796-1875), celebru pictor peisagist francez.

23Personaj din David Copperfleld, de Ch. Dickens.

24Ia te uită! Ce faci acolo? Dansezi, duminica! Hai, vino! (fr.)

25Sfârşit de veac (fr.).

26Mans, Matthys (1839-1917), pictor (de peisaje şi compoziţii cu figuri) şi grafician olandez, unul dintre conducătorii şcolii de la Haga.

27Israels, Joseph (1824-1911), grafician şi pictor (de gen şi portrete) olandez. Unul dintre cei mai de seamă reprezentanţi ai picturii realiste din Olanda secolului al XIX-lea.

28Mauve, Anton (1838-1888), pictor (peisagist şi animalier) olandez. Pictura lui se caracterizează pnntr-un desen viguros şi un colorit strălucitor.

29Joc de cuvinte: Pubby înseamnă "cârciumioară".

30Domn foarte distins (fr.).

31Foarte prietenos, foarte gentil (fr.)

32Proces intentat, sub acuzaţia falsă de spionaj, ofiţerului francez Dreyfus. A fost înscenat în 1894 de clica militară reacţionară franceză şi s-a transformat într-o criză politică. Afacerea Dreyfus a fost folosită de cercurile reacţionare drept punct de plecare pentru ofensiva împotriva libertăţilor democratice şi a guvernului republican.

33Meci tradiţional între colegiile Harrow şi Eton

34Erou din legendele scandinave.

35Gentleman care aleargă la curse în chip de jocheu.

36Adorabil! Ce soare plăcut! (fr.)

37Biet popor de ciobani! (fr.)

38Nume dat, în Transvaal, imigranţilor de alte naţionalităţi, pentru a-i deosebi de buri, primii colonişti, de naţionalitate olandeză.

39Meissonier, Jean-Louis-Ernest (1815-1891), pictor francez, cunoscut prin mici tablouri de gen cu subiecte din trecut.

40Lemn de mobile fine, provenit din Indiile de răsărit şi de apus.

41Unitate de cavalerie formată din voluntari recrutaţi dintre fermieri.

42Roşu câştigă, impar şi manco! (fr.)

43Incinta unde au loc cursele.

44Locul unde aşteaptă caii intrarea în incintă.

45Exclamaţie folosită de mahomedani, care înseamnă: Pentru numele lui Allah!

46Lucrul cel mai de preţ (lat.).

47Guy Fawkes (1570-1606), iniţiatorul şi conducătorul complotului pentru răsturnarea

lui Iacob I. Complotul a fost numit "Gunpowder Plot" - "Complotul prafului de puşcă".

48Fără dragoste (fr.).

49Regiune de şes în Africa de Sud; pustie în sezonul secetos, dar acoperită de păşuni foarte roditoare după sezonul ploilor.

50Vin de Rin

51Ea este femeia visurilor tale (fr).

52Canaletto Antonio (1697-1768), pictor veneţian, a zugrăvit în special ruine antice, monumente, ansambluri arhitectonice şi canalele Veneţiei.

53Localitate în statul Transvaal, asediată cu îndârjire de englezi, conduşi de colonelul Baden-Powell, în timpul războiului cu burii.

54Personaj din mitologia greacă, simbol al maternităţii îndurerate.

55Pe aici, domnule? (fr.).

56 Domnul doctor (fr.).

57Oh, da - dar mai avem vreme (fr.)

58Nume dat în Biblie diavolului.

59E foarte distinsă (fr.).

60Nu-mi place acest tip! (fr.).

61Culoarea... (fr.).

62Frunză moartă (fr.).

63Mic oraş situat pe malul stâng al Nilului Alb. În 1900 relaţiile dintre Franţa şi Anglia au fost foarte încordate din pricina stăpânirii acestui oraş.

64Ce înţelept sunteţi! (fr.)

65Şi dumneata eşti frumoasa mea soţie (fr.).

66Oh, nu! Oh, nu! nu vorbi franţuzeşte, Soames (fr.).

67Auzi! (fr.).

68Ce nenorocire! (fr.).

69Dar mititica e adorabilă. Doreşti cafea?

70Te aşteaptă!

71Micuţa mea floare.

72Zicală engleză echivalentă cu "s-a născut într-o zodie norocoasă".

73Varietate de portocale care cresc în Tanger

74Roman de Richard Jeftenes

75Anii de şcoală ai lui Tom Brown, roman de T. Hughes

76Erou din Ivanhoe

77Cele două personaje feminine din Ivanhoe

78Înainte, de Bracy! (fr.).

79Tinerii gornişti

80Carne de tun (fr.).

81Războiul din 1808-1813 dintre Franţa, pe de o parte, şi Anglia, Spania şi Portugalia pe de alta.

82Karl Mack, baron von Leibench (1752-1828), general austriac care a capitulat în faţa lui Napoleon, la Ulm, în 1805

83Aproximativ 60 de centimetri.

84Colibă indiană, de formă conică, făcută din piei de animale.

85În prada valurilor.

86Personaj mitologic, zeul păşunilor şi al pădurilor, imaginat sub înfăţişarea unui bărbat urât, cu coarne şi picioare de ţap.

87Zeiţa frumuseţii întrupată, spune legenda, din spuma mării.

88Băieţii din Beechwood.

89Este vorba de Guinevere, soţia necredincioasă a regelui Arthur, personajul central al legendelor medievale cunoscute sub numele de Cycle d'Arthur (Ciclul lui Arthur).

90Patrie scumpă (fr.).

91Bravii ostaşi (fr.).

92Culesul strugurilor (span.)

93Aleea călăreţilor.

94Firav (fr.).

95Monet, Claude (1840-1926), pictor francez, reprezentant al impresionismului.

96Este vorba despre neoimpresionism sau pointillism, manieră de pictură constând din descompunerea tonurilor într-o multitudine de puncte de culoare pură.

97Gauguin, Paul (1848-1903), pictor francez, influenţat de impresionişti, celebru prin coloritul şi originalitatea tablourilor sale.

98Zeiţa răzbunării şi dreptăţii în mitologia greacă.

99Grosolan mai eşti (fr.), joc de cuvinte bazat pe similitudinea pronunţării - în englezeşte *grocer* înseamnă băcan.

100Snyders, Frans (1579-1657), pictor (animalier şi peisagist) flamand.

101Reynolds, Joshua (1723-1792), pictor portretist englez.

102Morland, George (1763-1804), pictor (peisagist şi animalier) englez.

103Keats, John (1795-1821), celebru poet englez

104Carlyle, Thomas (1795-1881), celebru istoric englez.

105Printre albine.

106Ei, vine barca.

107Frith, William (1819-1909), pictor (de compoziţii şi scene moralizatoare) englez.

108Dandy are în limba engleză accepţia de elegant, snob, filfizon.

109Celor înţelepţi nu trebuie să le spui decât un cuvânt (lat).

110Robert Burns (1759-l796), renumit poet scoţian.

111Personaj principal dintr-un poem satiric medieval. După unii, Piers Plowman ar fi însuşi autorul acestui poem.

112Nasturi (engl).

113Hogarth, William (1697-1764), celebru pictor şi gravor englez.

114Manet, Edouard (1832-1883), pictor şi gravor francez, unul dintre iniţiatorii impresionismului în pictură.

115Maris, Jacob (1837-l899), pictor olandez, unul dintre conducătorii, împreună cu fratele său Matthys, şcolii de la Haga.

116Mathey, Paul (1844-1929), pictor şi gravor francez

117Whistler, James (1834-1903), pictor şi gravor anglo-american.

118Diego Rodriguez de Silva Y Velazquez (1599-1660), celebru pictor (de portrete şi compoziţii religioase) spaniol.

119Inima Potecii.

120Oglinda Femeii.

121Agricultorul.

122Mâine (fr.).

123Stevens, Alfred (1828-1906), pictor belgian, a zugrăvit în special tipuri de parizience.

124Este evident că, vorbind despre "oportunism", autorul se referă la atitudinea morală care favorizează specularea împrejurărilor mărunte din viaţă şi nu are în vedere sensul ştiinţific al cuvântului.

125Burghez (fr.). Aici în sensul de meschin, lipsit de eleganţă.

126Puţin îmi pasă (fr.).

127Unul din fiii lui Abraham, ai cărui urmaşi, madianiţii, stabiliţi într-o regiune din Arabia occidentală, invadau şi prădau deseori Canaanul.

128Atâta timp cât îşi va păstra moralitatea (lat.).

129Crome, John (1768-1821), cunoscut pictor peisagist englez.

130Monticelli, Adolphe-Joseph-Thomas (1824-1866), pictor (de gen peisaje) francez, renumit pentru strălucirea coloritului său.

131Stimată domnişoară (germ.).

132Am migrenă (fr.).

133Personaj biblic, soţia lui Ahab, regele Israelului (874-858 î.e.n.), care ar fi exercitat o influenţă răufăcătoare asupra regelui.

134Birtul la Regina Pidauque, roman de Anatole France.

135Opera Calicilor, cunoscuta lucrare a poetului şi dramaturgului englez John Gay

(1685-1732): tema a fost reluată, îmbogăţită, adâncită şi modernizată în secolul nostru de Bertolt Brecht în Opera de trei parale (*Dreigroschenroman*).

136Personaje din *The Beggar's Opera*.

137Indispoziţie, insatisfacţie (fr.).

138Registrul cailor pursânge.

139Pe patul de moarte (lat.).

140Frazer, James George (1857-1941), cunoscut folclorist englez.

141Personaj comic dintr-o piesă de teatru intitulată *Punch and Judy*.

Cuprins

Table of Contents